

Irak'ta istikrara katkımız

Şahin Alpay 2004.01.08

Sonunda ne gibi bir Irak'la karşı karşıya kalınacağı belirsiz, ama işgal kuvvetlerinin egemenliği Iraklılara devir süreci bu hafta, yeni Irak ordusunun ilk birliklerinin eğitimi tamamlamaları gibi bazı sembolik adımlarla başlıyor. Amerikalıların Irak Yönetim Konseyi ile 15 Kasım'da vardığı anlaşma uyarınca takvim şöyle işleyecek: Gelecek ay "Geçiş Yönetimi Yasası" kabul edilecek.

Mart'ta ABD askerlerinin statüsü ile ilgili anlaşma yapılacak. Nasıl olacağı konusunda henüz anlaşma sağlanamayan bir Kurucu Meclis toplanacak ve Mart 2005'e kadar yeni anayasayı yapacak. 2005'in sona ermesinden önce yapılacak seçimlerle, Irak'ın yeni, demokratik yönetimi işbaşına gelecek. Bütün bunlar olurken, Amerikan ve diğer işgal kuvvetlerinin Irak'tan ne zaman ve hangi koşullarla çekileceği bilinmiyor.

Takvim böyle belirlenmişken, 20 Aralık'ta Yönetim Konseyi'nin (aralarında Mesut Barzani ve Celal Talabani'nin de bulunduğu) 5 Kürt üyesi, Irak'ın etnik temelli federal bir devlet olarak yeniden yapılanmasını öngören bir tasarıyı öne sürdüler. Tasarı, halen Irak'ın kuzeydeki üç vilayeti kapsayan Kürt bölgesinin, içinde Kerkük'ün bulunduğu Tamim vilayeti yanı sıra Nineve ve Diyala vilayetlerinin Kürtlerin çoğunlukta olduğu kısımlarını da kapsayacak şekilde genişletilmesini ve bu bölgeye (petrolün denetimi de dahil) geniş özerklik verilmesini içeriyor. Washington, Irak'ın nasıl yeniden yapılanacağına Iraklıların karar vereceklerini söylemekle beraber, Kürt bölgesinin 1991'den beri sahip olduğu özerk statünün 30 Haziran'da egemenliğin devrinden sonra da korunacağını açıklamakta gecikmedi. (NYT, 4 Ocak)

Kürt tasarısının açıklanmasından sonra Kerkük'te bir yanda Kürtler ile öte yanda Arap ve Türkmenler (ve daha önce Bağdat'ta Şiilerle Sünniler) arasında çıkan silahlı çatışmalar, Irak'ın komşu ülkeleri de içine çekecek bir etnik ve dinsel savaşa sürüklenmesine ilişkin kabus senaryoyu akıllara getiriyor. Bu senaryonun önlenmesinde herkesin çıkarı ve sorumluluğu var. En büyük zararı görebilecek ülkelerden biri olarak Türkiye, kabus senaryosunun gerçek olmaması için ne yapabilir? Tabii ki Türkiye öncelikle, Irak'taki her biriyle tarihi ve kültürel bağlara sahip olduğumuz farklı etnik ve dinsel grupların barış ve özgürlük içinde yaşamalarını ve ülkenin zenginliklerinden kardeşçe pay almalarını güven altına alacak bir idari yapı üzerinde anlaşmaları için verebileceği bütün diplomatik desteği vermelidir. Ama yapacağı daha önemli şeyler var.

Bunları şöyle sıralamak mümkün: Kendi siyasi ve iktisadi istikrarını korumak. Bütün etnik ve dinsel kökenlerden Türkiye halkının temel hak ve özgürlüklerden daha geniş bir şekilde yararlanmalarını sağlayacak önlemleri almaya devam etmek; böylelikle yurttaşlarının ülkeye bağlılığını pekiştirmek. Irak topraklarının PKK veya başkaları tarafından Türkiye'ye saldırmak için üs olarak kullanılması durumu hariç, Irak'a yönelik askeri güç kullanımından kesinlikle kaçınmak. Türkiye'nin Irak'ın bütünlüğünü korumak ya da bir etnik grubu başka etnik gruplara karşı savunmak amacıyla askeri güç kullanması kadar kâbus senaryoya hizmet edecek pek az şey düşünülebilir.

Amerikalıların Saddam rejimini devirmeleri zor olmadı, ama Irak'ın kaderini eninde sonunda Iraklıların kendileri çizecek. Etnik - dinsel veya idari temelli federalizm ya da "üç devlet" çözümü: Türkiye her sonucu lehine çevirebilecek imkanlara sahiptir. Tüm politikaları bir Kürt devleti veya devletçiğinin engellenmesi üzerine kurmak Türkiye'ye çok büyük zarar verir. Dr. Sedat Laçiner geçenlerde bunu çok güzel ifade etti: "Önemli olan bu devletin kurulup kurulmayacağı ya da ne zaman kurulacağı değil, nasıl ve kimlere bağlı olarak kurulacağıdır." (Zaman, 3 Ocak)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Deniz Baykal'ın sırrı

Şahin Alpay 2004.01.10

CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın yıllar içinde, özellikle de partinin 1992'deki yeniden açılış kurultayından bu yana izlediği politik çizgideki zikzaklar giderek daha çok dikkat çekiyor. Baykal, söz konusu kurultayda CHP'de bir yeniden doğuş umudu uyandırmıştı. Bu bağlamda Kürt sorununda liberal bir tavır takınacağı, katı laikçiliği terk edeceği, DSP'nin samimiyetle uygulamaktan uzak düştüğü "dine saygılı laiklik" anlayışını hakim kılacağı izlenimini vermişti.

Ne var ki Baykal'ın çok geçmeden bu tutumdan çark ettiği, yeniden katı laikçi çizgiye sarıldığı görüldü. 1995 seçimlerinde CHP'nin barajı kılpayı geçmesine rağmen bu tutumda ısrarlı oldu. Öyle ki 28 Şubat 1997'de demokratik sürece yapılan müdahalenin en hararetli destekçilerinden biri de Baykal'dı.

1999 seçimlerinde CHP'nin (beklendiği üzere) barajın altında ve parlamentonun dışında kalmasından sonra Baykal bir süre, yeniden laiklik konusundaki tavrını yumuşatma arayışı içinde görüldü; "Anadolu Solu" sloganıyla başlattığı arayışla partiyi, hem laikliğe bağlı hem de yerel, bu arada dini değerlere saygılı bir çizgiye çekeceği sinyallerini verdi. Bu sırada dinin topluma bırakılması, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın idarenin dışına çıkarılması gerektiğini söyleyecek kadar da ileri gitti. (Bkz. Neşe Düzel'e verdiği mülakat, Radikal, 27 Ağustos 2001) 2002 seçimleriyle CHP'nin tek muhalefet partisi olarak TBMM'ye dönmesinden sonra ise Baykal'ın, laikçilikte asker-sivil bürokrasiyi de geride bırakan bir katılık sergilediği, asker-sivil bürokrasinin laiklikle ilgili duyarlılıklarını AKP iktidarına karşı malzeme olarak kullandığı gözleniyor.

CHP Genel Başkanı'nın zikzakları ile ilgili olarak gazeteci meslektaşlar arasında sık dile getirilen bir gözlem ise, özel sohbetlerde hayli liberal, kamuoyuna dönük açıklamalarda ise katı laikçi bir söylem kullandığı, yani fikri bakımdan dürüst davranmadığı.

Baykal'ın zikzaklarının nasıl açıklanabileceğine dair başlıca iki yoruma rastlanıyor. İyimser ama azınlıkta olan yoruma göre, Baykal kendinin ya da partisinin çıkarlarını değil ülkenin, rejimin çıkarlarını, siyasi dengeleri kolluyor. Laikliğin tehlikede görülmediği durumlarda liberal, aksi durumda katı bir tutum takınıyor.

Daha gerçekçi görünen öteki yorum ise, tam tersi bir varsayıma dayanıyor: Baykal'ın pusulası, ne ülkenin ne de partisnin çıkarları. Baykal'ın derdi, parti içinde koltuğunu korumak ve bu arada mümkün olursa iktidara gelmek. AKP iktidarına karşı yürüttüğü muhalefeti gittikçe bir rejim tartışması haline getirmesinin ve hemen her konuda milliyetçi-devletçi eğilimdeki asker-sivil bürokrasinin yanında, hatta önünde saf tutmasının ardında yatan hesap, AKP'nin bölünmesiyle sonuçlanacak bir gelişmeyi tahrik ve teşvik. Zira Baykal'ın tek iktidar umudu, AKP'nin parçalanması ve bu partiden ayrılacak "laik"liğe bağlı unsurlarla kurulacak koalisyon. Çünkü gelecek seçimler normal olarak 2007'de yapılacak ve bu zaman zarfında CHP oylarının artacağına dair hiçbir işaret görünmüyor.

Bu yorumun sahiplerine göre Baykal'ın büyük kâbusu, AKP hükümetinin Aralık 2004'te AB'den üyelik müzakerelerine başlama kararını koparması. Bunu engellemek için uyum yasalarını açıkça karşısına alamadı. Çünkü (Boğaziçi Üniversitesi'nin son araştırmasıyla % 86'sının AB yanlısı olduğu ortaya çıkan) parti tabanından çekindi. Ama kamuoyunun o kadar kararlı olmadığı Kıbrıs konusunda asker-sivil bürokrasinin en "şahin"

kanadından daha "Denktaşçı" bir tavır takınabiliyor. Oysa 2002 seçimlerini kazara kazansaydı Annan Planı'nı çoktan imzalamış olurdu.

Böyle düşünenlerin bir gözlemi daha var: 28 Mart 2004 yerel seçimlerinde CHP oylarının gerilemesi halinde, iktidara susamış CHP örgütü, parti içinde "Dervişçi" bir ayaklanmayı başlatacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medyada "rol modelleri" meselesi

Şahin Alpay 2004.01.13

Hürriyet gazetesinin iki yazarı medya açısından fevkalade yararlı bir "rol modelleri" tartışması başlattılar. Medyanın niteliğini tabii ki sadece gazetecilerin "rol modelleri" tayin etmiyor.

Ülkenin basın hukuku, devletin basın yayın kuruluşları içinde ve üzerindeki etkinliği, medyanın mülkiyet yapısı, medya patronlarının ahlakı ya da sahip oldukları kitle iletişim araçlarından beklentileri, medyanın niteliğini belirlemede çerçeveyi çizen etkenler. Yine de her koşul altında gazetecilerin ahlakı, yani meslek ilkelerine ne ölçüde bağlı oldukları, medyanın karakterini tayinde en az yukarıda sayılan etkenler kadar önemli.

Medya patronlarının hükümetlerle patronaj ilişkisi içinde olduğu, yani verdikleri destek karşılığında hükümetlerden ucuz kredi, çeşitli teşvik, ihale, banka ve sair avanta sağladıkları bir dönemi geride bırakma umudunun (en azından) belirttiği bir ortamda, medyadaki uygunsuzlukların bir kaynağı olarak medya erbabının karakterine eğilmek gerçekten şimdi belki her zaman olduğundan daha anlamlı.

"Rol modelleri", yani örnek alınan meslek mensupları, tıpkı öteki meslekler için olduğu gibi gazeteciler için de başlı başına bir eğitim ve terbiye kaynağı. Eğer bir ülkede model, örnek alınan kimseler, patronları adına iş takipçiliği yaptıkları ayyuka çıkmış, mesleğin uluslararası literatürüne geçmiş ya da gazetecilik değil, devlet örgütlerinin sözcülüğünü yaptıkları aşıkâr, yalancılıkları müseccel kişiler ise, kuşku yok ki o ülkede gazetecilerin meslek ilke ve ahlakına bağlı icraatta bulunmalarını beklemek safdillik olacaktır.

Hürriyet yazarlarının başlattıkları tartışmada dile getirilen bir husus da, Türkiye'de gazetecilerin "rol modeli" olarak şöhretleri değil meslek ilkelerini esas almalarının çok daha sağlıklı olacağı. Bu görüşe (yazılarım tanıktır) öteden beri ben de katılıyorum. Gerçekten, ciddi, sorumlu gazeteciliğin her zaman her yerde geçerli, meslek varoldukça modası hiç geçmeyen ve geçmeyecek, evrensel ilkeleri var. Bu ilkelerin kimi medya patronlarını, kimi medya yöneticilerini, kimi muhabirleri, kimi de yorum yazarlarını bağlıyor.

Patronlarla başlamakta yarar var, çünkü "balık baştan kokar": Türkiye gibi özgürlükçü demokratik rejimi ideal edinen ülkelerde medya patronlarının sahibi oldukları kitle iletişim araçlarının işlevinin vatandaşlara doğru ve nesnel haber ve bilgi ve kaliteli yorum ulaştırmak olduğu bilinciyle davranmaları gerekir. Medya patronları ellerindeki basın yayın araçlarını hükümetlerden avanta sızdırmak için birer havuç ya da sopa olarak kullanmayı gaye edinmişlerse, rejim işleyemez. Eğer medya patronları hiçbir maddi servetin, itibarlı bir gazeteye sahip olmak kadar büyük bir hazine olduğunun farkında değillerse, ne kadar çok paraları olursa olsun itibar sahibi olmamaktan acı duymuyorlarsa, medya demokratik işlevlerini yerine getiremez.

Özgürlükçü demokratik rejimde medya patronlarının esas sorumluluğu medyanın devlete karşı bağımsızlığını korumak ise, medya yöneticilerinin esas sorumluluğu da gazetecilerin patronlara karşı bağımsızlığını korumaktır. Gazete yöneticilerinin görevi mesleğin meslek ilke ve ahlakına uygun olarak görülmesini sağlamaktır. Gazete yöneticiliği ile iş adamlığı birbiriyle bağdaşmaz işlerdir. Gazetecilik mesleğinin en temel ilkesi olan haber-yorum ayrımının korunabilmesi açısından haberden sorumlu olanlarla yorumlardan sorumlu olanların aynı kişiler olmaması da gerekir.

Türkiye medyasında yukarıda değindiğim ilkelere bağlılığı sağlayabilirsek, "rol modelleri" meselesini aşarız, gerisi gelir kanısındayım. Bu yazıyı değişik vesilelerle ve farklı biçimlerde kaç defa yazdığımı hatırlamıyorum. Olsun... Ne kadar sık yazılırsa o kadar yararlı olabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sivas: gururlu ve yaralı

Şahin Alpay 2004.01.15

Geçen hafta sonunu Sivas'ta geçirdim. Anadolu'nun bağrındaki bu tarihi şehrimize ilk kez 1993 yılının ilkbaharında, CHP Grup Danışmanı olarak Ankara'da bulunduğum sırada, partinin düzenlediği bir açık hava toplantısı dolayısıyla günübirliğine gitmiştim. Bu defa üç gün kaldım ve beni Sivas hesabına sevindiren ve üzen birçok şeyi gözlemek fırsatını buldum.

Sevindiren şeylerden biri, eksi 9 ila eksi 22 derece arasında değişen ısı değildi. İsveç'te 9 yıl oturdum, böyle soğuk görmedim. Türkiye'nin en soğuk yeri deyince aklıma Erzurum ve Sarıkamış gelirdi, ama doğru değilmiş... Sivaslı dostlarımdan öğrendiğime göre, "Kış Erzurum'da konaklar, Sivas'ta ikamet eder" imiş.

Sivas'ı on yıl öncesine nazaran oldukça gelişmiş buldum. Çarşı pazarda belirli bir zenginlik ve canlılık var. İnternet kafeler dolup taşıyor. Sinemada "Yüzüklerin Efendisi-3" gösterimde. Kent belediye hizmetleri bakımından ihmal edilmiş bir görünümde değil. Ama çoğu Selçuklu döneminden kalma nadide tarihi eserler şiddetle bakıma muhtaç. Bunun için "Tarihi eser restore eden işadamları masrafını vergiden düşebilecek" haberinden özellikle Sivas hesabına umutlandım. (Zaman, 13 Ocak)

Ne yazık ki Sivas'ta görünen sınırlı ekonomik canlılık, büyük ölçüde Cumhuriyet Üniversitesi'nin, silahlı kuvvetlerin ve öteki kamu kuruluşlarının yaptıkları harcamalardan kaynaklanıyor. Sivas'ın dişe dokunur sanayileri, tarımında ilerleme yok. Ne yazık ki Sivas hâlâ göç veren illerimizden biri olmaya devam ediyor. Sivaslılar kalkınma umudunu esas olarak, ortalama gelir düzeyi kişi başına 1500 doların altında olan illere çeşitli teşvikler getirecek olan yasanın çıkarılmasına bağlıyor.

"Türk konukseverliği" denen şey ne imiş, Sivas'ta hatırladım. Dünya gazetesi temsilcisi, genç ve dinamik meslektaşım Sabiha Polat ve eşinin, A. Turan Alkan dostumuzun ve Zaman bürosundaki arkadaşların gösterdikleri yakınlığı belki meslektaş dayanışmasıyla izah etmek mümkün, ama beni hiç bir şekilde tanımayan Sivaslıların şehirlerini ziyarette gelen bir yabancıya yardımcı olma konusunda gösterdikleri özeni unutamayacağım.

Sivas, haklı olarak, gururlu bir kent: 4 Eylül 1919'da toplanan, Kurtuluş Savaşı'nı örgütleyen, Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini atan kongrelerden birine evsahipliği yapan yer. Bu gururun yansımalarına

konuştuğunuz bütün Sivaslılarda rastlamak mümkün. Ama Sivas aynı zamanda yaralı bir kent: 2 Temmuz 1993'te ateşe verilen Madımak otelinde can veren 37 aydının acısı, Alevi ya da Sünni tüm Sivaslıların yüreğinde tazeliğini koruyor. Bu olayı, "Sünnilerin Alevileri yakarak öldürmesi" şeklinde niteleyerek, sorumluluğunu bir bütün olarak Sünnilere yüklemek kadar büyük bir yanılğı ve sorumsuzluk olamaz. Sünniler ve Aleviler, yüzyıllardan beri Sivas'ta ve Anadolu'nun başka yerlerinde kardeşçe yaşıyor ve yaşamaya devam edecek.

Kuşku yok ki Sivas'taki kıyım, tıpkı 1970'lerin sonundaki Çorum ve Kahramanmaraş kıyımlarında olduğu gibi, Anadolu halkını birbirine düşürmeye yönelik bir provokasyondur. Amacı belliydi, ama kimler tarafından, nasıl tasarlandı tam olarak aydınlığa kavuşmuş değil ve belki hiç bir zaman kavuşmayacak. Sivas Davası'nda ağır cezalara çarptırılan hükümlüler (bizzat avukatları tarafından dahi mümkün görülmediği halde) "Topluma Yeniden Kazandırma" yasasından yararlandırılırsa, bu (en hafif deyimle) bir hukuk skandalı olur.

Sivas'a uçakla gidip dönmeyi planlamıştım. Hem gidiş, hem de dönüşte uçuşlar iptal edildi. Oysa hava soğuktu ama ne yağış, ne de sis vardı. Sivaslılar, yolcu sayısı az olunca uçuşların iptal edildiği kanısındalar. Eğer öyleyse, genelde hizmetlerinden hoşnut olduğumuz "milli havayolu" THY'ye hiç mi hiç yakışmayan bir uygulama.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sivas: gururlu ve yaralı

Şahin Alpay 2004.01.15

Geçen hafta sonunu Sivas'ta geçirdim. Anadolu'nun bağrındaki bu tarihi şehrimize ilk kez 1993 yılının ilkbaharında, CHP Grup Danışmanı olarak Ankara'da bulunduğum sırada, partinin düzenlediği bir açık hava toplantısı dolayısıyla gününbirliğine gitmiştim. Bu defa üç gün kaldım ve beni Sivas hesabına sevindiren ve üzen birçok şeyi gözlemek fırsatını buldum.

Sevindiren şeylerden biri, eksi 9 ila eksi 22 derece arasında değişen ısı değildi. İsveç'te 9 yıl oturdum, böyle soğuk görmedim. Türkiye'nin en soğuk yeri deyince aklıma Erzurum ve Sarıkamış gelirdi, ama doğru değilmiş... Sivaslı dostlarımdan öğrendiğime göre, "Kış Erzurum'da konaklar, Sivas'ta ikamet eder" imiş.

Sivas'ı on yıl öncesine nazaran oldukça gelişmiş buldum. Çarşı pazarda belirli bir zenginlik ve canlılık var. İnternet kafeler dolup taşıyor. Sinemada "Yüzüklerin Efendisi-3" gösterimde. Kent belediye hizmetleri bakımından ihmal edilmiş bir görünümde değil. Ama çoğu Selçuklu döneminden kalma nadide tarihi eserler şiddetle bakıma muhtaç. Bunun için "Tarihi eser restore eden işadamları masrafını vergiden düşebilecek" haberinden özellikle Sivas hesabına umutlandım. (Zaman, 13 Ocak)

Ne yazık ki Sivas'ta görünen sınırlı ekonomik canlılık, büyük ölçüde Cumhuriyet Üniversitesi'nin, silahlı kuvvetlerin ve öteki kamu kuruluşlarının yaptıkları harcamalardan kaynaklanıyor. Sivas'ın dışı dokunur sanayileri, tarımında ilerleme yok. Ne yazık ki Sivas hâlâ göç veren illerimizden biri olmaya devam ediyor. Sivaslılar kalkınma umudunu esas olarak, ortalama gelir düzeyi kişi başına 1500 doların altında olan illere çeşitli teşvikler getirecek olan yasanın çıkarılmasına bağlıyor.

"Türk konukseverliği" denen şey ne imiş, Sivas'ta hatırladım. Dünya gazetesi temsilcisi, genç ve dinamik meslektaşım Sabiha Polat ve eşinin, A. Turan Alkan dostumuzun ve Zaman bürosundaki arkadaşların gösterdikleri yakınlığı belki meslektaş dayanışmasıyla izah etmek mümkün, ama beni hiç bir şekilde tanımayan

Sivaslıların şehirlerini ziyarete gelen bir yabancıya yardımcı olma konusunda gösterdikleri özeni unutamayacağım.

Sivas, haklı olarak, gururlu bir kent: 4 Eylül 1919'da toplanan, Kurtuluş Savaşı'nı örgütleyen, Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini atan kongrelerden birine evsahipliği yapan yer. Bu gururun yansımalarına konuştuğunuz bütün Sivaslılarda rastlamak mümkün. Ama Sivas aynı zamanda yaralı bir kent: 2 Temmuz 1993'te ateşe verilen Madımak otelinde can veren 37 aydının acısı, Alevi ya da Sünni tüm Sivaslıların yüreğinde tazeliğini koruyor. Bu olayı, "Sünnilerin Alevileri yakarak öldürmesi" şeklinde niteleyerek, sorumluluğunu bir bütün olarak Sünnilere yüklemek kadar büyük bir yanılğı ve sorumsuzluk olamaz. Sünniler ve Aleviler, yüzyıllardan beri Sivas'ta ve Anadolu'nun başka yerlerinde kardeşçe yaşıyor ve yaşamaya devam edecek.

Kuşku yok ki Sivas'taki kıyım, tıpkı 1970'lerin sonundaki Çorum ve Kahramanmaraş kıyımlarında olduğu gibi, Anadolu halkını birbirine düşürmeye yönelik bir provokasyondur. Amacı belliydi, ama kimler tarafından, nasıl tasarlandı tam olarak aydınlığa kavuşmuş değil ve belki hiç bir zaman kavuşmayacak. Sivas Davası'nda ağır cezalara çarptırılan hükümlüler (bizzat avukatları tarafından dahi mümkün görülmediği halde) "Topluma Yeniden Kazandırma" yasasından yararlandırılırsa, bu (en hafif deyimle) bir hukuk skandalı olur.

Sivas'a uçakla gidip dönmeyi planlamıştım. Hem gidiş, hem de dönüşte uçuşlar iptal edildi. Oysa hava soğuktu ama ne yağış, ne de sis vardı. Sivaslılar, yolcu sayısı az olunca uçuşların iptal edildiği kanısındalar. Eğer öyleyse, genelde hizmetlerinden hoşnut olduğumuz "milli havayolu" THY'ye hiç mi hiç yakışmayan bir uygulama.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çok vitesli AB mi?

Şahin Alpay 2004.01.17

15-16 Ocak tarihlerinde Türkiye'ye 40 yıl sonra gelen ilk AB Komisyonu Başkanı olarak tarihi bir ziyarette bulunan Romano Prodi, AB anayasası üzerinde bu yıl sonuna kadar bir anlaşma mümkün olmadığı takdirde, AB'nin farklı hızlarda bütünleşen iki ayrı gruba bölüneceği görüşünde.

Prodi, İrlanda'nın dönem başkanlığını devralması dolayısıyla 7 Ocak'ta Dublin'de yaptığı konuşmada şöyle dedi: "Ebediyen beklememiz mümkün değil; Avrupa bütünleşmesi durdurulamaz. Bazılarının örnek olması gerekir. Avrupa, en yavaş vagonun hızıyla ilerleyemez." (FT, 7 Ocak) Prodi'nin bu sözleri "iki veya çok vitesli AB"nin hiç de azımsanacak bir olasılık olmadığına belki de en yüksek düzeyde ifadesi.

Hatırlanacağı üzere, geçen 11-12 Aralık'ta Brüksel'de toplanan AB Konseyi'nde anayasa taslağı üzerinde anlaşma sağlanamadı. En büyük anlaşmazlık konusu, karar organı Konsey'deki oylama sistemi. Taslakta önerilen sisteme göre Konsey, "çifte çoğunluk"la karar verecek. Kararların, üyelerin en az yarısı yanı sıra AB nüfusunun yüzde 60'ını temsil eden ülkelerin onayıyla alınacak. Sistemin mantığı, ("cücüler" olarak da anılan) küçük ülkelerin bir araya gelip büyük ülkelerin desteklemediği kararlar almalarının önlenmesi.

Aralık 2000'deki Nice zirvesinde benimsenen oylama sisteminin terk edilmesi anlamına gelecek olan bu öneriye, İspanya ve (1 Mayıs'ta AB'ye katılacak) Polonya karşı çıktılar. Çünkü Nice formülüne göre İspanya ve Polonya'nın 27'şer oyla kararlarda, 29'ar oy tahsis edilen Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya kadar ağırlık sahibi olmaları öngörülmekteydi.

Fransa Başkanı Jacques Chirac, zirve sonunda verdiği demeçte, anayasa taslağı üzerinde anlaşma sağlanamamasının, AB'nin ilk 6 üyesinin (Fransa, Almanya, İtalya, Benelux ülkeleri) öteki üyelerin sonradan katılabilecekleri bir "öncü grup" oluşturarak, AB'nin daha hızlı ve daha derinlemesine bütünleşen "motor"u olma rolünü üstlenmelerinin AB açısından belki en iyi çözüm olacağına dair inancını pekiştirdiğini söyledi.

Oylama sistemi üzerindeki anlaşmazlık, tabii ki, AB'nin (ABD Savunma Bakanı Rumsfeld'in deyimiyle) "Eski" ve "Yeni" Avrupa olarak bölünmesini akıllara getirdi. İspanya Başbakanı Jose Maria Aznar, 2004 sonuna kadar bir uzlaşmanın mümkün olabileceğinden söz ederken, Polonya Başbakanı Leszek Miller'in taviz vermemekte kararlı görünmesi ise, Polonya'nın Washington'un AB'deki gerçek "truva atı" olduğuna dair yorumları akıllara getirmiyor değil. Çünkü, ABD, bütünleşmenin "derinleşmesi"ni ve AB'nin bir süperdevlet olarak karşısına çıkmasını engellemek için elinden geleni ihmal etmiyor.

Anlaşmazlıklar, oylama sisteminden ibaret değil. Avrupa Komisyonu'ndaki sandalyelerin sayısı ve dağılımı, vasıflı çoğunlukla alınan kararların arttırılması, üyelerin birbirlerine "karşılıklı savunma garantisi" vermeleri, anayasada Hristiyanlık ilkelerine yer verilmesi, üzerinde uzlaşma sağlanamayan öteki konular.

Anayasa üzerine anlaşmazlıklar, başta Washington olmak üzere AB'nin siyasi bütünleşmesine, ortak dış politika ve savunma politikaları geliştirmesine karşı olanları umutlandırıyor. Bunlar arasında AB'nin 1 Mayıs'taki genişlemeye birlikte çökeceği kehanetinde bulunanlara da rastlanıyor. İyimserler ise anayasa taslağında yer alan konuların yüzde 95'i üzerinde anlaşma sağlanmış olduğuna dikkat çekerek AB bütünleşmesinin daha öncekiler gibi bu engelleri de aşarak yürüyüşünü sürdüreceğini söylüyorlar.

Göreceğiz. AB bütünleşmesinin kösteklenmesi, genişlemenin durması ya da yavaşlaması ne dünya, ne Avrupa, ne de Türkiye açısından hayırlı olur. Ama, "iki ya da çok vitesli Avrupa", yani birliğe değişik hızlarda katılan üyeler, AB projesi (hele Türkiye) açısından kesinlikle arzu edilmeyecek bir durum mudur? Tartışılmaya değer.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çok vitesli AB mi?

Şahin Alpay 2004.01.17

15-16 Ocak tarihlerinde Türkiye'ye 40 yıl sonra gelen ilk AB Komisyonu Başkanı olarak tarihi bir ziyarette bulunan Romano Prodi, AB anayasası üzerinde bu yıl sonuna kadar bir anlaşma mümkün olmadığı takdirde, AB'nin farklı hızlarda bütünleşen iki ayrı gruba bölüneceği görüşünde.

Prodi, İrlanda'nın dönem başkanlığını devralması dolayısıyla 7 Ocak'ta Dublin'de yaptığı konuşmada şöyle dedi: "Ebediyen beklememiz mümkün değil; Avrupa bütünleşmesi durdurulamaz. Bazılarının örnek olması gerekir. Avrupa, en yavaş vagonun hızıyla ilerleyemez." (FT, 7 Ocak) Prodi'nin bu sözleri "iki veya çok vitesli AB"nin hiç de azımsanacak bir olasılık olmadığının belki de en yüksek düzeyde ifadesi.

Hatırlanacağı üzere, geçen 11-12 Aralık'ta Brüksel'de toplanan AB Konseyi'nde anayasa taslağı üzerinde anlaşma sağlanamadı. En büyük anlaşmazlık konusu, karar organı Konsey'deki oylama sistemi. Taslakta önerilen sisteme göre Konsey, "çifte çoğunluk"la karar verecek. Kararların, üyelerin en az yarısı yanı sıra AB nüfusunun yüzde 60'ını temsil eden ülkelerin onayıyla alınacak. Sistemin mantığı, ("cücüler" olarak da anılan) küçük ülkelerin bir araya gelip büyük ülkelerin desteklemediği kararlar almalarının önlenmesi.

Aralık 2000'deki Nice zirvesinde benimsenen oylama sisteminin terk edilmesi anlamına gelecek olan bu öneriye, İspanya ve (1 Mayıs'ta AB'ye katılacak) Polonya karşı çıktılar. Çünkü Nice formülüne göre İspanya ve Polonya'nın 27'şer oyla kararlarda, 29'ar oy tahsis edilen Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya kadar ağırlık sahibi olmaları öngörülmekteydi.

Fransa Başkanı Jacques Chirac, zirve sonunda verdiği demeçte, anayasa taslağı üzerinde anlaşma sağlanamamasının, AB'nin ilk 6 üyesinin (Fransa, Almanya, İtalya, Benelux ülkeleri) öteki üyelerin sonradan katılabilecekleri bir "öncü grup" oluşturarak, AB'nin daha hızlı ve daha derinlemesine bütünleşen "motor"u olma rolünü üstlenmelerinin AB açısından belki en iyi çözüm olacağına dair inancını pekiştirdiğini söyledi.

Oylama sistemi üzerindeki anlaşmazlık, tabii ki, AB'nin (ABD Savunma Bakanı Rumsfeld'in deyimiyle) "Eski" ve "Yeni" Avrupa olarak bölünmesini akıllara getirdi. İspanya Başbakanı Jose Maria Aznar, 2004 sonuna kadar bir uzlaşmanın mümkün olabileceğinden söz ederken, Polonya Başbakanı Leszek Miller'in taviz vermemekte kararlı görünmesi ise, Polonya'nın Washington'un AB'deki gerçek "truva atı" olduğuna dair yorumları akıllara getirmiyor değil. Çünkü, ABD, bütünleşmenin "derinleşmesi"ni ve AB'nin bir süperdevlet olarak karşısına çıkmasını engellemek için elinden geleni ihmal etmiyor.

Anlaşmazlıklar, oylama sisteminden ibaret değil. Avrupa Komisyonu'ndaki sandalyelerin sayısı ve dağılımı, vasıflı çoğunlukla alınan kararların arttırılması, üyelerin birbirlerine "karşılıklı savunma garantisi" vermeleri, anayasada Hristiyanlık ilkelerine yer verilmesi, üzerinde uzlaşma sağlanamayan öteki konular.

Anayasa üzerine anlaşmazlıklar, başta Washington olmak üzere AB'nin siyasi bütünleşmesine, ortak dış politika ve savunma politikaları geliştirmesine karşı olanları umutlandırıyor. Bunlar arasında AB'nin 1 Mayıs'taki genişlemeyle birlikte çökeceği kehanetinde bulunanlara da rastlanıyor. İyimserler ise anayasa taslağında yer alan konuların yüzde 95'i üzerinde anlaşma sağlanmış olduğuna dikkat çekerek AB bütünleşmesinin daha öncekiler gibi bu engelleri de aşarak yürüyüşünü sürdüreceğini söylüyorlar.

Göreceğiz. AB bütünleşmesinin kösteklenmesi, genişlemenin durması ya da yavaşlaması ne dünya, ne Avrupa, ne de Türkiye açısından hayırlı olur. Ama, "iki ya da çok vitesli Avrupa", yani birliğe değişik hızlarda katılan üyeler, AB projesi (hele Türkiye) açısından kesinlikle arzu edilmeyecek bir durum mudur? Tartışılmaya değer.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB: Evet ile hayır arasında

Şahin Alpay 2004.01.20

AB Komisyonu Başkanı Romano Prodi, 15-16 Ocak tarihlerinde Türkiye'ye tarihi bir ziyaret yaptı. Prodi'nin kamuoyuna dönük konuşmalarında söyledikleri şu noktalarda özetlenebilir: 1) Türkiye son bir yıl zarfında gerçekleştirdiği büyük reformlarla AB üyeliğine yaklaştı.

2) Ama yargının bağımsızlığı; ifade, örgütlenme ve din özgürlükleri; sivil - asker ilişkilerinin Avrupa'daki uygulama ile uyumlu hale getirilmesi yönünde reformların sürdürülmesi ve uygulanması gerekiyor. 3)

Komisyon, Kasım 2004'te yayımlayacağı İlerleme Raporu'nda Kopenhag Siyasi Kriterleri'nin ne ölçüde yerine getirildiği konusunda nesnel bir değerlendirme yapacaktır. 4) Kıbrıs sorununun çözülmesi kriterlerden biri

değildir, ama 1 Mayıs'a kadar sonuç alınmasının müzakerelere başlanmasını kolaylaştıracağı bir "siyasi gerçek"tir.

Prodi, İstanbul'daki öğlen yemeğinde yaptığı konuşmada, 1997 Lüksemburg zirvesinde Türkiye'nin AB adayları arasına alınmasını destekleyen tek başbakanın kendisi olduğunu hatırlattı. (Bu sözlerle objektif davranacağına dair güvence verir gibiydi.) Türk işadamları, akademisyen ve gazetecilerinden Avrupa kamuoylarının kazanılması için çaba harcamalarını istedi. (Bu sözleriyle de Komisyon bu konuda neden üzerine düşeni yapmıyor sorusunu akıllara getirdi.)

Prodi'nin Boğaziçi Üniversitesi'nde karşılaştığı AB aleyhtarı öğrenci gösterileri hakkında söyledikleri herkesi güldürdü: "Avrupa'da gösteri yapılmayan tek bir üniversite yoktur. Bu gösteriler Türkiye'nin kriterleri yerine getirme yolunda olduğunun en iyi işareti." Bunun üzerine bir yabancı meslektaş, gösterilerin hükümet tarafından hazırlanmış olabileceği esprisini yaptı.

Prodi'nin en dikkate değer sözleri, Başbakan Erdoğan hakkında söyledikleriydi: Erdoğan'ı, Atatürk ve Özal'la birlikte Türkiye-Avrupa ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunan "üç büyük lider" arasında saydı. Erdoğan'ın aldığı bu olağanüstü övgü, AKP hükümetinin son bir yılda gerçekleştirdiği reformlarla Brüksel nezdinde sağladığı prestiji ifade ediyor olmalı. Yoksa başbakanlıkta henüz bir yılını dahi doldurmamış olan Erdoğan'ın bu sıfatı hak etmesi için daha başarması gereken çok şey olduğunu eminim kendi de biliyor. Yine de, Prodi'nin hiç haz etmediği rakibi Berlusconi'nin "yakın dostu" Erdoğan'a gösterdiği teveccüh gerçekten dikkate şayan.

"Ocak 2004'ten bakıldığında Aralık 2004 nasıl görünüyor?" diye sorulacak olursa, yapılacak değerlendirmeye Prodi'nin sözlerinin yanı sıra Alman Dışişleri Bakanı Fischer ve AB Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi Verheugen'in son günlerdeki beyanları da katılmalı.

Fischer, Stern dergisinin son sayısında yer alan demecinde, AB'nin güvenliği için 21. yüzyılda alınacak en stratejik kararlardan birinin Türkiye'nin üyeliği olduğunu; kapıların Türkiye'ye kapatılması halinde, bunun bedelinin çok ağır olacağını söyledi.

Verheugen ise Focus dergisine (5 Ocak) şunları söylemiş: "1999 yılında Avrupa'daki tüm hükümet başkanları Türkiye üye olabilir, fakat aslında bunu istemiyoruz, diyordu. Bugün ise çoğunluğu Türkiye üye olsun diyor; bazıları da dış politika ve güvenlik konuları nedeniyle 'üye olmak zorunda' diyorlar." Aralık 2004'te Türkiye'ye evet mi, yoksa hayır mı denecek, diye sorulduğunda da cevabı şu: "Türkiye'nin açık bir evet ile, kesin hayır arasında, ülkedeki gerçek durumu yansıtacak daha başka imkanların bulunmasına kendini hazırlaması akıllıca olur. Nihayet buna teknik bir mekanizma değil, üye devletlerin siyasi iradesi karar verecektir."

Bana kalırsa, 1 Mayıs'a kadar Kıbrıs'ta çözüm, reformlar ve uygulamada ilerleme Aralık 2004'te müzakereleri getirir; savsaklama ise bizi "evet ile hayır arasında" bırakır. Kimse de buna şaşırmaz, şaşırmamalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk İslamı ve Fethullah Gülen

Şahin Alpay 2004.01.22

Türk din adamı ve din bilgini Fethullah Gülen ve hareketi hakkında bugüne kadar birçok inceleme yayımlandı. Fakat ABD'de Syracuse Üniversitesi tarafından geçen ay basılan kitap, kuşku yok ki bugüne kadar çıkan en önemli akademik çalışma.

"Türk İslamı ve Laik Devlet: Gülen Hareketi" (Syracuse, 2003) başlığını taşıyan İngilizce kitabın editörleri John L. Esposito ve M. Hakan Yavuz.

ABD'nin Georgetown Üniversitesi öğretim üyesi ve Oxford Üniversitesi'nin yayımladığı "Modern İslam Dünyası Ansiklopedisi"nin baş editörü olan Esposito, İslam dini ve dünyasına Oryantalist geleneğin karşısında yer alan yaklaşımıyla tanınan, dünyaca ünlü bir bilim adamı. Din ve siyaset, İslam ve İslamcılık konularıyla ilgilenip de Esposito'nun eserlerini okumamış olan kimse herhalde yoktur. Hakan Yavuz ise, ABD'nin Utah Üniversitesi'nde öğretim üyesi ve son olarak "Islamic Political Identity in Turkey" adlı, yine geçen yıl yayımlanan kitabıyla gündeme gelen (Bkz. "Türkiye'de İslami Siyasal Kimlik" başlıklı yazım; Zaman, 8 Kasım 2003), genç yaşına rağmen uzmanlık alanının önde gelen isimlerinden biri.

Kitap, Yavuz ve Esposito'nun kaleme aldıkları giriş yazısıyla başlıyor ve din incelemeleri alanda Esposito kadar ünlü başka bir Amerikalı sosyal bilimci olan John O. Voll'un değerlendirmesiyle kapanıyor. Türk ve Batılı sosyal bilimciler tarafından kaleme alınan makaleler, Gülen ve hareketinin çeşitli yönleri üzerinde odaklanıyor. Bana öncelikle ilginç gelen katkılardan biri, Seattle'daki Washington Üniversitesi'nde doktora tezini yazmakta olan Ahmet T. Kuru'nun "F. Gülen'in Orta Yol Arayışı: Modernlikle İslam Geleneği Arasında" başlıklı makalesi. Bu makalede Kuru, Gülen'in modernliğin ve İslam geleneğinin dört temel unsuru, yani modern bilim ve İslami bilgi, akıl ve vahiy, ilerleme fikri ve geleneğin korunması, insanın özgür iradesi ve kader arasındaki ilişki üzerine düşüncelerini irdeliyor. Vardığı sonuç, Gülen'in İslam'a hem modernlik hem de gelenekle bağdaşan, ama her ikisine de eleştirel bakan dinamik bir yorum getirdiği.

Hakan Yavuz'un "Gülen Hareketi: Türk Püritenleri" başlıklı, Gülen'in ve hareketinin zaman içinde geçirdiği evrime eğilen makalesi, bu hareketin eleştirel bir gözle incelenmesi açısından son derece dikkate değer. Yavuz'a göre: Gülen hareketi 1970-83 arasında "dinsel-muhafazakar bir cemaat" olarak ortaya çıktı; 1983-97 arasında "piyasa dostu bir dinsel-eğitsel hareket"e dönüştü; 1997'den sonra ise daha önceki "milliyetçi ve devletçi" tavrını terk ederek "daha liberal ve global" bir bakış açısını benimsedi; bir yandan Türk toplumunu güçlü bir şekilde etkilerken, öte yandan kendisi de toplumda yaşanan değişimden önemli ölçüde etkilendi.

Londra Üniversitesi öğretim üyesi İhsan Yılmaz'ın "Davranışla İctihad ve Tecdid: Gülen Hareketi" başlıklı makalesinin erdemi ise, Gülen'in yorumunun İslam düşüncesinde açtığı yeni çıkışı ve bütün İslam âlemi bakımından taşıdığı anlamı vurgulaması. Bu makalede, Türk siyasetindeki kamplaşma ve kutuplaşmaların yumuşatılmasında, radikal eğilimlerin giderilmesinde, özellikle de Türkiye'deki İslamcı hareketin giderek (din-devlet ayrılığı anlamında) laikliği ve demokratik ilkeleri benimseme yönündeki evriminde Gülen ve hareketinin oynadığı ağırlıklı rolün de altı çiziliyor.

Bu kitap, kuşku yok ki, Gülen ve hareketi hakkında son sözün söylendiği eser olmayacak. Ancak bu hareketin nereden başlayıp nereye geldiğinin; geliştirdiği modernleşen, demokratikleşen ve globalleşen Türkiye'nin (ve dünyanın) zaruretlerine cevap veren İslam yorumunun temel özelliklerinin ve bu yorumun neden milyonlara hitap ettiğinin anlaşılması bakımından son derece değerli bir kaynak. En kısa zamanda Türkçeye kazandırılacağını umuyorum.

AB treni ve Kıbrıs "koz"u

Şahin Alpay 2006.12.16

Türk siyasi ve bürokratik elitleri arasında Kıbrıs meselesine esas olarak iki yaklaşım olduğu söylenebilir. Açıkça ifade edilmeyen birinci yaklaşıma göre, Kıbrıs sorunu AB kapılarını açabilmesi açısından Türkiye'nin elindeki en önemli kozdur.

Şöyle ki, bu sorun olmasa AB, Türkiye'yi üyeliğe kabulden kaçınabilir. Bunun için Kıbrıs sorununun çözümü Türkiye'nin AB üyeliğine endekslenmelidir. Başka bir ifadeyle Kıbrıs sorunu, Türkiye AB'ye üye olduğu zaman çözülebilir ya da çözülmelidir. Bu bakış açısının Türk dışışleri bürokrasisi ve devlet elitleri arasında yaygın olduğu söylenebilir.

Bu yüzdendir ki, Mart 2004'te Bürgenstock'ta Annan Planı'nın 5. versiyonu üzerine referanduma gidilmesi kabul edilene kadar Ankara, Kıbrıs sorununun çözümü için çeşitli fırsatlar ortaya çıktığı halde bundan kaçınmış, çözüm için ıhtayı sürekli olarak yükseltmiştir. Rivayet odur ki, Papadopoulos'un Kıbrıs Rum Yönetimi'nin başına geçmesinden sonra Rum tarafının "hayır" diyeceğinin anlaşılması üzerine Ankara, "riski göze almış" ve Annan Planı'nın referanduma sunulmasına onay vermiştir. Bürgenstock'a gidenler arasında planı destekleyen "sadece iki kişi"nin olduğu, kimi Dışışleri mensuplarının Annan Planı'nın Rumlar tarafından reddi için "dua" ettikleri de rivayet olunmaktadır.

Kıbrıs sorununa ikinci yaklaşım ise bu sorunun BM, Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve AB başta olmak üzere, bütün uluslararası platformlarda Türkiye'nin başını fena halde ağrıttığı tespitinden hareket etmektedir. Bu yaklaşıma göre: KKTC'yi Türkiye dışında, en yakın dostlarımız Azerbaycan ve Pakistan dahil uluslararası topluluğun hiçbir üyesi tanımaya yanaşmamıştır. Bu nedenle, Kıbrıs sorununun ne pahasına olursa olsun değil ama iki toplumun siyasi eşitliği temelinde çözüme kavuşturulması, hele bu eşitliğin AB çatısı altında güven altına alınması fırsatının ortaya çıkmasından sonra, gerek Türkiye'nin gerekse Kıbrıs Türklerinin büyük çıkarınadır. Bu yaklaşımın Ankara'daki bir kısım siyasiler tarafından, ama en açık ve net olarak KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat tarafından benimsendiği biliniyor. Ben de her zaman bu görüşe yakın oldum.

Kıbrıs Rum Yönetimi'nin 1 Mayıs 2004'te AB'ye bütün adayı temsilen üye olması ve arkasına Yunanistan'ı da alarak, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecini adada 1974 öncesi statüye dönüş için kullanma oyununu oynamaya başlaması, yukarıda özetlediğim iki mantığı da hayli zora sokmuşa benziyor. Birinci mantık zorda, çünkü Kıbrıs sorununun Türkiye'nin üyeliğine endekslenmesi stratejisinin sonuç vermemesi olasılığı büyüyor: AB'nin en azından bir kısım üyelerinin Kıbrıs Rum Yönetimi'nin arkasına sığınarak Türkiye'yi AB'den dışlama stratejisi izlemeye başladıkları görülüyor. Kıbrıs meselesi Türkiye'yi AB'ye yakınlaştırmak şöyle dursun, uzaklaştırıyor. Çözüm geciktikçe, bunun Kıbrıslı Türkler aleyhine olması ihtimali büyüyor.

İkinci mantık da zorda, çünkü Kıbrıs'ta kapıların açılmasından bu yana yaşananlar, iki tarafın da büyük çoğunlukla birlikte yaşama arzusunda olduğuna dair varsayımların temelsiz olduğunu gösterdi. Kıbrıslı Rumların % 76'sı Annan Planı'na "hayır" dediği gibi, bugün % 46'sı Türklerle bir arada yaşamak istemediğini söylüyor. Aynı duygunun Kıbrıslı Türkler arasında da gittikçe yükseldiği görülüyor. Bunu belki en iyi ifade eden, Kıbrıslı bir Türk olan Milliyet yazarı, dostum Metin Münir: "İki ayrı devlet politikası Kıbrıs için biçilmiş kaftandır..." (12 Aralık) "Türkler gibi Rumlar da artık iç içe yaşamının imkânsız olduğunu biliyorlar. Çözüm artık bunda, yani, tarafların iç içe yaşama fikrini pratik bulmamasında aranmalıdır. Biz onlara toprak ve para verelim, onlar bize barış versinler. Herkes kendi yolunda gitsin." (13 Aralık.)

Zaman'ın düzenlediği "Kıbrıs için Ortak Akıl" toplantısında Dışişleri Bakanlığı eski müsteşarı Sayın Özdem Sanberk'in, "Soğukkanlılığımızı muhafaza ederek çözüm için ısrar edelim. Bu bizi sonuçta 'iki devletli' çözüme götürecektir..." demesinin sebebi yukarıda anlattıklarım olabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

TRT'de skandal

Şahin Alpay 2006.12.19

11 Aralık akşamı TRT-1'de yayımlanan İsveç ve Nobel Ödülü konulu "belgesel"den Sabah gazetesinin "TRT'de Pamuk ve Nobel skandalı" başlıklı haberiyle bilgim oldu. Programı videoya çeken bazı dostlarım da ertesi gün bir kopyasını gönderdiler; ilgiyle izledim. İnanılmaz bir önyargı ve tekyanlılıkla şunlar iddia ediliyordu:

İsveç dünyaya silah ve savaş ihraç eden, ifade özgürlüğünün bulunmadığı, kadınların yoğun bir şekilde şiddete maruz kaldığı, alkolizmin ve akıl hastalıklarının pençesinde, ırkçılığın kol gezdiği, her türlü haklardan yoksun Sami / Lapon azınlığının soykırıma uğratıldığı bir ülkedir... Nobel ve benzeri uluslararası ödüller ABD'nin "küresel kültür emperyalizmine" hizmet amacıyla veriliyordu. Orhan Pamuk'a da ödül bu nedenle verilmişti... İsveçlilerin ne Nobel ödülünden, ne de Pamuk'tan haberi vardı... Bu ve benzeri uydurma bilgilerin art arda sıralandığı programda tasvir edilen İsveç, dünyanın en demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olmayı başarmış, kadın-erkek eşitliğini sağlamada en ileri gitmiş olan, benim dokuz yıl süreyle içinde yaşadığım ve yakından tanımak fırsatını bulduğum İsveç'e hiç ama hiç benzemiyordu.

Tahrifatların en sunturlularından biri Samilerin / Laponların soykırıma uğratıldığına dair olanıydı. İsveç, Norveç, Finlandiya ve Rusya'nın Kola yarımadasının Kuzey Kutbu'na yakın bölgelerinde yaşayan, kendilerine özgü dilleri ve dinleri olan Laponların geçen yüzyıllarda kültürel eritme politikalarına hedef oldukları doğrudur. (Geçmişte bu tür asimilasyon, azınlıkları çoğunluk kültürü içinde eritme politikaları izlemeyen Avrupa ülkesi var mıdır?) Ama Laponların soykırıma ya da katliama uğradıkları doğru değildir. Toplam 85 bin dolayında nüfusa sahip olan Laponlar bugün İsveç, Norveç ve Finlandiya'da tam bir dil ve kültür özgürlüğüne sahip oldukları gibi, kendi meclislerini de kurmuşlardır. Bu bilgileri ansiklopedilerden edinmek mümkündür.

"Belgesel"ın devlet kurumları içine de yuvalanmış, Batı ve AB düşmanlarından oluşan "Kızıl Elma" ittifakının görüşlerini yansıttığı besbelliydi. Amacın İsveç'i, İsveç Akademisi'nin verdiği Nobel Ödüllerini ve Nobel ödülünü kazanan ilk Türk olan Orhan Pamuk'u aşağılamak olduğu ortadaydı. Programda AB reformları uygulandığı takdirde "Türkiye'den geriye bir şey kalmayacağı" da açıkça söyleniyordu. Kısacası program gerçek anlamda bir skandaldı. Başlıca şu nedenlerle:

1) Gazetecilik mesleğinin en temel kuralları nesnel, doğru bilgi vermeyi ve işlenen konulara farklı bakış açılarını yansıtmayı zorunlu kılar. İsveç, Nobel Ödülleri ve Orhan Pamuk elbette ki eleştirilebilir; eleştirilmelidir de. Ama verilen bilgilerin doğru olması, gerçeklerin saptırılmaması gerekir. Gazetecilik ilkelerine ve ahlakına böylesine aykırı bir programa, standartları pek yüksek olmayan Türk medyasında bile zor rastlanır.

2) 1971 askerî müdahalesi sonrasında TRT özerk bir kurum olmaktan çıkarılmış ve resmî görüşlerin borazanı haline getirilmiş ise de, TRT Yasası yayınlarda şu ilkelere uyulmasını zorunlu kılmaktadır: "Kamuoyunun sağlıklı ve serbestçe oluşabilmesi için tek yönlü, taraf tutan yayın yapmamak ve bir siyasi partinin, grubun, çıkar

çevresinin, inanç veya düşüncenin menfaatlerine alet olmamak... Kişilerin şeref ve haysiyetlerine saygılı olmak ve dürüstlük anlayışına bağlı kalmak..."

3) Program Türkiye'nin AB üyeliğini parlamentodaki bütün partileriyle ve bütün milletvekilleriyle destekleyen; KKTC'de temsilcilik açma, Ercan'a doğrudan uçuşlara başlama sinyalleri veren bir ülkeye yönelik karalama kampanyası içermesi bakımından da, gazeteciliğin yüklediği sorumluluktan tamamen yoksundur.

Bütün vatandaşların vergileriyle finanse edilen, dolayısıyla kamuya karşı sorumlu olan TRT'de yaşanan skandalların bu sonuncudan ibaret olmadığı muhakkak. İdari ve malî bakımdan özerkliğe sahip, gazetecilik ilkelerine ve ahlakına göre davranarak bütün medyaya örnek ve medyada çoğulculuğun güvencesi olması gereken kamu yayın kuruluşunun bugün içinde bulunduğu hal gerçekten içler acısı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erdoğan aday olmadığını açıklamalı

Şahin Alpay 2006.12.21

Başbakan Erdoğan'ın Mayıs 2007'de cumhurbaşkanı seçilmesi olasılığı, en az geçen yazdan bu yana Türkiye kamuoyunu meşgul eden bir siyasi gerginlik konusu.

Devlet bürokrasisinin bu olasılıktan hiç hoşnut olmadığı, başbakanlıktan sonra cumhurbaşkanlığının da AKP'nin eline geçmesine karşı çok çeşitli yollardan itirazlarda, uyarılarda bulunduğu tanık oluyoruz. Oy oranlarının yükseleceği varsayımından hareket eden başta CHP olmak üzere muhalefet sözcüleri de TBMM seçimlerinin erkene alınmasını, yeni cumhurbaşkanının yeni parlamento tarafından seçilmesini talep ederek bu olasılığı bertaraf etmeye çalışıyorlar. Bu talebe son zamanlarda Cumhurbaşkanı Sezer'in de katıldığı anlaşılıyor.

Başbakan Erdoğan, aranan vasıfların anayasada yazılı olduğunun altını çizerek kendisinin cumhurbaşkanı seçilebilmek için gerekli şartları haiz olduğunu ima etmekte. Başbakan bu konuda, kuşkusuz, haklıdır. Anayasa'ya göre pekala aday olup seçilebilir. Ne var ki, Başbakan'ın hukuken cumhurbaşkanı seçilmesine engel bir husus olmamakla beraber, bunun siyaseten önemli sakıncaları var. Başlıcalarını şöyle sıralayabilirim:

Birincisi, bütün milleti temsil etmek durumunda olan, üstelik parlamenter sistemle bağdaşmayan yetkilerle donatılmış olan cumhurbaşkanının, seçmenlerin yalnızca yüzde 55'ini temsil eden bir meclis tarafından ve yalnızca iktidar partisinin oylarıyla seçilmesi hukuken değil ama siyaseten gereksiz bir meşruiyet tartışmasına yol açabilir. Atanmışlarla seçilmişler arasındaki siyasi gerginliklerin bu yüzden tırmanması riski az değildir. Sadece bu risk, dirayetli bir politikacının bundan kaçınmasını sağlamaya yetebilir.

İkincisi, eleştirdiğim, tasvip etmediğim yönlerine rağmen Erdoğan'ı başbakanlıkta oldukça başarılı buluyorum. Ülkenin önde gelen iş kadınları ve iş adamları dahil birçokları gibi ben de bu göreve devam etmesinin ülkenin yararına olacağına inanıyorum. Eğer ille de cumhurbaşkanı olmak istiyorsa, başarısını sürdürdüğü takdirde bir dönem sonra, 2014'te de seçilebilir.

Üçüncüsü, Başbakan Erdoğan'ın Çankaya'ya çıkması halinde, Turgut Özal'dan sonra ANAP'ın, Süleyman Demirel'den sonra Doğru Yol Partisi'nin başına ne gelmişse AKP'nin de başına aynı şeyin gelmesini, yani partinin bölünmesini ve oylarının gerileme sürecine girmesini kuvvetle muhtemel görüyorum. Zira, bütün

araştırmaların gösterdiği gibi, Erdoğan'ın oyu partisinin oyunun çok üzerinde ve partisinde yerini doldurabilecek nitelikte başka bir lider adayı görünmüyor. Ne kendisinin, ne de partisinin yıpranma yönünde bir tercih yapmak isteyebileceğine ihtimal veremiyorum.

Bütün bu nedenlerle bence Başbakan Erdoğan, "spekülasyonlara engel olmak için" partisinin cumhurbaşkanı adayını nisan ayından önce açıklamayabilir, ama bulanık suda balık avlanılmasına bir an önce son vermek için, ülkenin bunca önemli sorunu varken anlamsız siyasi gerginlikler yaşanmasına mahal bırakmamak için kendisinin aday olmadığını artık açıklamalı. Mayıs 2007'de AKP içinden, CHP'nin de kabul edebileceği bir adayın cumhurbaşkanı seçilmesi gereksiz gerginlikleri ortadan kaldırmaz mı? AKP içinde herkesin benimseyebileceği, AKP'nin konumunu güçlendirebilecek cumhurbaşkanı adayları var.

Bu takdirde AKP Kasım 2007'deki parlamento seçimlerinden yine tek başına iktidar olarak çıkabilir. O zaman AKP'nin memlekete bir hayrı daha dokunabilir: Sayın Sezer'in Anayasa Mahkemesi başkanı iken kuvvetle savunduğu anayasa değişikliğini yaparak Cumhurbaşkanı'nın parlamenter sistemle bağdaşmayan yetkilerini kaldırabilir, böylelikle Cumhurbaşkanlığı'nı bürokrasinin yetkili ama sorumsuz kalesi olmaktan çıkarabilir. O zaman Cumhurbaşkanları da layık oldukları kimliğe, yani siyasi partiler arasında taraf tutmayan devlet başkanı ve bütün milletin temsilcisi olarak davranmak imkanına kavuşurlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Askerin siyasi rolü niye azalmıyor?

şahin Alpay 2006.12.23

Ankara Üniversitesi Kamu Hukuku Profesörü Mithat Sancar, geçenlerde Neşe Düzel'e verdiği mülakatta şu tespitlerde bulunuyordu: AB reformlarıyla ordunun siyasi rolünün yasal temelleri büyük lde ortadan kalktı, fakat bu rol pratikte azalmadı.

TSK'nın şimdilerde izlediği strateji, iktidardan duyduğu rahatsızlığı kamuoyu önünde açıkça dile getirmek. Generaller talimat verircesine konuşup sadece hükümeti değil ilgili kuruluşları da uyarıyorlar. Türkiye'de ordunun öyle güçlü bir yeri var ki, Genelkurmay "Ben zerkim, Cumhuriyet'in bekisiyim, kollayıcısıyım. Bağımsız bir devlet gücü olarak izlenecek politikaları ben belirler ve dayatırım" demekte. (Radikal, 18 Aralık)

Ordunun siyasi rolü niye azalmıyor? Yabancı akademisyen ve gazetecilerin sık muhatap olduğum sorularından biri de bu. Bu durumu açıklayan kuşkusuz birçok etken var. Ama bunların başta geleni, subayların politik kültürü, yani aralarında yaygın olan siyasi değerler olmalı. Askeri okullarda verilen eğitimin subaylara kendilerini devletin sahibi ve rejimin bekçisi olarak görmelerini telkin ettiği muhakkak. Subayların büyük çoğunluğunun dar bir Kemalizm yorumunu, yani "merkeziyetçi yönetim, tekkltrl toplum ve otoriter laiklik" anlayışını paylaştıkları ve bunu zgrlk ve çoğulcu demokratik ilkelerle bağdaştırmakta güçlük çektikleri söylenebilir. Askerler arasında dış tehditlere karşı ülke btnliğnn, i tehditlere karşı kurulu düzenin yasak, baskı ve silah zoruyla savunulmasını öngören militarist bir "güvenlik" anlayışının ağır bastığı; bu anlayışın niversiteler ve araştırma kuruluşları aracılığıyla sivil topluma da yayılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu anlayış, yurttaşların refahını ve özgürlüğünü esas alan ağdaş güvenlik kavramıyla bağdaşmamaktadır.

Askerlerin siyasi bir rol oynamaktaki kararlılıklarının, sivil demokratik denetim ve gözetim fikrine tepki göstermelerinin bir önemli nedeni de sahip oldukları ayrıcalıkları korumak olabilir. Ne var ki askerlerin siyasi

rolünün devamında toplumun azımsanmayacak bir kesiminin bu yöndeki beklentilerinin payı görmezden gelinemez. İslamcı kökleri olan bir siyasi partinin iktidara gelmesiyle "yaşam tarzları"nın tehdit altında kaldığını ya da kalacağını düşünen kesimler, seçilmişlerin iktidarının atanmışların yetkileriyle dengelenip denetlenmesini desteklemektedir.

Son yıllarda alışılmışın aksine, aşağıdan yukarıya yükselen, otoriter özellikleriyle birlikte bir tür sivil "Kemalizm"in kendini hissettirdiği de muhakkak. Bu yükseliş için Esra Özyürek'in "Nostalgia for the Modern / Modernlik Nostaljisi", (Duke University Press, 2006) başlıklı kitabına bakılabilir. CHP'nin seçim umutlarını büyük ölçüde bu yükselişe bağladığı görülmektedir. Aralarındaki rekabetin sivil politikacıların (gerçekte son derece rahatsız oldukları) askerin siyasi rolüne son vermek için gerekli mutabakata varmalarını engellediği söylenebilir.

PKK tehdidinin, Ortadoğu'daki çeşitli istikrarsızlıkların, ordunun siyasi rolünü korumasına yardımcı olduğu muhakkaktır. Bu rolün kısıtlanmasında AB süreci bir rol oynamışsa da, korunmasında dışarıdan, Batı'dan gelen ters yönde etkilerin de payı vardır. Aksi takdirde Türkiye'nin "laik" niteliğini yitirerek Batı dünyasından uzaklaşacağı inancında olan Batılı çevreler, Türkiye'de ordunun siyasi rolüne destek vermektedir. Fransa ve Almanya'da kimi muhafazakar çevreler AB'yi, katılım sürecinin Türkiye'yi Batı'dan uzaklaştırabileceği konusunda uyarmaktadır. ABD'de neo-muhafazakar (neoon) çevrelerin, Türkiye'nin ABD ve İsrail'den uzaklaşmasının önlenmesi için askerin siyasi rolüne verdikleri desteğin, askeri müdahale kısırtıcılığına kadar uzandığı görülmektedir.

Bütün bunlar askerlerin de Türkiye toplumunun bir parçası olduğu, insan hakları, özgürlük ve demokrasi fikri yaygınlaştıkça ve yerleştikçe aralarında bu değerlere sahip olanların giderek yayılmakta olduğu ve bu eğilimin giderek güçleneceği gerçeğini değiştirmiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdülkerim Soruş ve İslami liberalizm

Şahin Alpay 2006.12.26

Bütün dinlerin, bu arada İslam'ın hem köktenci, hem de reformcu yorumları olduğunu biliyoruz. Köktenci yorumların kutsal metinlerin lafzına, yani kelimesine bağlı kaldıkları; reformcu yorumların ise kutsal metinlerin ruhunu, yani anlamını esas aldıkları söylenebilir.

İranlı ilahiyatçı, İslam ve bilim felsefecisi Dr. Abdülkerim Soruş, ülkesindeki "reformcu" eğilimli din adamlarının "fikir babası" olduğuna dair görüşleri reddediyor; ama özgürlükçü, liberal İslam düşüncesinin başta gelen temsilcisi olduğuna kuşku yok. Soruş'un temel fikirlerini şu noktalarda toplamak mümkün:

İslam ile demokrasi yalnızca bağdaşmakla kalmaz, demokrasinin olmadığı yerde İslam da var olamaz. Dinden totaliter siyasi ideolojiler üretme çabaları İslam'a aykırıdır. Çünkü, dinde zorlama olmaz; zora dayalı inanç gerçek inanç değildir. Mümin olmak için öncelikle inanma hakkına, insan haklarına sahip olmak gerekir. Bireyin gerçekten inanması için inancı benimsemekte ve isterse terk etmekte hür olması gerekir. Bunun için din ile devlet ayrılmalı, ne din devlete, ne de devlet dine karışmalıdır. Siyasi anlamda laiklik dinin rakibi ya da düşmanı değil, tamamlayıcısıdır.

Kutsal metinler ilahidir ve değişmez, ama onların yorumu insanlara aittir ve değişir. Dolayısıyla her yer ve zaman için geçerli bir İslam yorumu yoktur; yorumlar zamanla değişir. İslam, din adamları dahil hiçbir gruba, dinin yorumunu tekeline alma yetkisi tanımaz. Bütün müminlerin inançlarını diledikleri gibi yorumlama hakları vardır. Din adamlarının öteki yurttaşlara göre hiçbir ayrıcalığı olamaz. Resmi ya da popüler görüşlerin sözcüsü olmaktan kurtulabilmeleri için ne devletten ne de halktan maaş almaları, hayatlarını çalışarak kazanmaları gerekir.

Batı'da din ile bilim çatışmış, sonunda ateşkes ilan etmiştir; ama ikisi de bu çatışmadan yararlanmış, daha alçakgönüllü olmayı öğrenmiştir. Dinin yorumları bilimle çelişmemelidir. Eğer dinin belirli bir yorumu ilerlemeye engel ise, yorumu değiştirerek ilerleme teşvik edilebilir. İlerlemenin sırrı, akılcılıkta ve kendi kendini eleştirme yeteneğinde yatar. (Bkz: >)

1979 İslam Devrimi sonrasında Humeyni tarafından üniversite eğitim programlarının yeniden düzenlenmesiyle görevli Kültür Devrimi Konseyi'ne atanan Soruş, görüş ayrılıkları nedeniyle 1983'te kuruldan istifa etti. 1990'larda rejimle arası giderek açıldı; dindar entelektüellerin dergisi haline gelen "Kiyan"ı yayınlamaya başladı. Dergi 1998'de rejim tarafından kapatıldı. Soruş, Tahran Üniversitesi'ndeki işini kaybettiği gibi, konferansları rejim yanlılarının saldırılarına hedef olmaya başladı. Maruz kaldığı baskılar üzerine "Bu ülke artık bir profesörün ders ya da konferans vermek için canını dişine takması gereken bir yer haline mi geldi? Galileo ve Bruno'lara mı ihtiyaç var?" diyen Soruş, 2000 yılında İran'dan ayrıldı. ABD'de Harvard, Yale, Princeton üniversitelerinde, sonra Berlin'deki Wissenschaftskolleg'de dersler verdi. Halen Amsterdam Üniversitesi'nde konuk profesör.

Kendisiyle yaptığım söyleşi (Milliyet, 14 Ağustos 1995) Soruş'un Türkiye'de de tanınmasına bir katkı olmuştu. Yaklaşık 11 yıllık bir aradan sonra geçen hafta Türkiye'yi ziyaret eden Soruş ile yeniden birlikte olmak, sohbet etmek fırsatını buldum. Doğal olarak, İran'da 15 Aralık'ta yapılan yerel meclis ve Uzmanlar Meclisi seçimleri sonuçlarının ne anlama geldiği üzerine de konuştuk. Nesrin Alavi'nin Mahmut Ahmedinejad'ın yükselişinin sonu olarak nitelediği seçim sonuçlarını (Open Democracy, 19 Aralık) Soruş, İran'da büyük siyasi değişikliklerin habercisi olarak görmüyor. Ona göre: Son yıllarda artan petrol gelirlerinden pay aldığı için halkın büyük çoğunluğu halinden memnun. Rejim siyasi, ekonomik ve kültürel alanda tam bir denetime sahip. Siyasi güç sahipleri arasındaki farklılıklar dikkate değer bir önem taşıyor. Önümüzdeki en az yirmi yıl içinde İran'daki kurulu düzende herhangi bir değişiklik beklenmemeli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gazeteciliğin meslek ilkeleri de vardır

Şahin Alpay 2006.12.28

Basın Konseyi Yüksek Kurulu, 11 Aralık ve sonrasında TRT'de yayımlanan, bütün amacı Orhan Pamuk'u, dolayısıyla Nobel Ödülü'nü ve İsveç'i aşağılamak, Batı'ya ve AB'ye düşmanlığı körüklemek olan skandal programa (bkz. 19 Aralık tarihli yazım) karşı takınılan tavrı "esef verici" bulunduğunu açıkladı (22 Aralık).

Kurul kararı, ne yazık ki, iki ayrı konuyu birbirine karıştırarak, bizzat Basın Konseyi'nin kendi ilkelerini çiğner nitelikte.

Hiç şüphe yok ki Basın Konseyi'nin, herhangi bir meslek kuruluşunun ve tek tek bütün gazetecilerin, kamu yayın organları dahil tüm medyanın ve gazetecilerin işlerini, hükümetin ve resmî makamların müdahalelerine,

sansürüne uğramadan yapma hakkını savunmaları gerekir. Basın Konseyi açıklamasının bu hususu vurgulayan yönü, kuşkusuz, yerindedir. Ne var ki Basın Konseyi'nin sahip çıkıp savunması gerekenler bundan ibaret değildir. Gazetecileri bağlayan meslek ilkeleri ve ahlakı da vardır. Basın Konseyi, eğer amacına hizmet edecek ise, bunlara da sahip çıkıp savunmak zorundadır. Meslek ilkeleri gazetecilere ele aldıkları konularda kamuya doğru bilgi vermek, önyargılardan uzak durmak, haber ile yorumu ayırmak, konuya farklı bakış açılarını yansıtmak yükümlülüğü getirir. Eğer gazeteciler yanlış, eksik bilgi veriyor, çarpıtmalara başvuruyor, yalnızca belirli bir yorumu yansıtıyorlarsa, yaptıkları gazetecilik değil manipülasyon ve propagandadan ibarettir.

Basın Konseyi'nin ilan ettiği "meslek ilkeleri" arasında aşağıdakiler de vardır: "Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelere yer verilemez... Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz... Gazeteci görevini, taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlarla yapmaktan sakınır..." (Bkz: www.basinkonseyi.org.tr)

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin "Hak ve Sorumluluk Bildirgesi" de şöyle demektedir: "Gazeteci, kendi açısından sonuçları ne olursa olsun, gerçeklere ve doğrulara saygı duymak ve uymak zorundadır... İnsanlar, topluluklar ve uluslar arasında nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır... Temel bilgileri yok edemez, görmezlikten gelemmez, tahrif edemez. Yanlış, yanıltıcı ve tahrif edilmiş yayın malzemesi kullanmaktan uzak durur... İftira, hakaret, lekeleme, saptırma, manipülasyon, söylenti, dedikodu ve dayanaksız suçlamalardan kesinlikle uzak durur... Devleti yönetenlerin belirlediği ulusal ve uluslararası politikalar konularında önyargılara değil, halkın haber alma hakkına dayanır. Onu mesleğin temel ilkeleri ve özgürlükçü demokrasi kaygıları yönlendirir." (Bkz. www.tgc.org.tr)

Evet, 1971 askerî müdahalesi TRT'yi özerk bir kurum olmaktan çıkarmış, resmî görüşlerin borazanı haline getirmiştir. Ama yine de TRT'nin bir yasası vardır. Bu yasa TRT'ye şu sorumluluğu yüklemektedir: "Kamuoyunun sağlıklı ve serbestçe oluşabilmesi için... Tek yönlü, taraf tutan yayın yapmamak ve bir siyasi partinin, grubun, çıkar çevresinin, inanç veya düşüncenin menfaatlerine alet olmamak... Kişilerin şeref ve haysiyetlerine saygılı olmak ve dürüstlük anlayışına bağlı kalmak..." (Bkz. 2954 sayılı TRT Kanunu, 5/m maddesi.) TRT'nin uzun süredir bir genel müdürü yoksa da, yapılan yayınların yasasını çiğneyip çiğnemediğini gözeten yöneticileri, editörleri, denetçileri yok mudur? Bütün yurttaşların vergileriyle finanse edilen TRT, nasıl olur da belirli bir çevrenin, Batı'ya ve Orhan Pamuk'a gazez duyan "Kızıl Elma" koalisyonunun görüşlerinin sözcüsü haline getirilir?

Bazı okurlarımdan skandal programı çok beğendiklerine dair mesajlar aldım. Onlardan ricam kendi görüş ve duygularını yansıtan programların gazetecilik ilke ve ahlakıyla taban tabana zıt düşebileceğini anlamaya çalışmaları. Söz konusu program, gazetecilik ilkelerinin ve ahlakının hatırlanmasına, üzerinde konuşulmaya değer bulunmasına yardımcı olursa, çok faydalı bir işlev görmüş olacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Saddam ve ölüm cezası

Şahin Alpay 2006.12.30

Amerikan işgal kuvvetleri tarafından oluşturulan özel mahkeme devrik Irak diktatörü Saddam Hüseyin'i ölüme mahkum etti. Irak temyiz mahkemesi de kararı onayladı. Siz bu satırları okuduğunuz sırada Saddam'ın cezası

infaz edilmiş olabilir.

Saddam Hüseyin'in tarihe eli kanlı bir diktatör olarak geçtiğine kuşku yok. Kürtlere ve Şiilere katliamlar yaptı; muhaliflerini öldürtmekte tereddüt etmedi. Bu nedenle Irak'ta büyük çoğunluğun onun asılarak cezalandırılmasını istediğine kuşku yok. Ama Saddam'ın asılması Irak'a istikrar getirir mi? Buna ABD yönetimi hariç kimse inanmıyor. Aksine, Sünni Araplar arasında işgale karşı öfkenin artabileceğinden söz ediliyor.

Eli kanlı başka bir diktatör olan "Sırp Kasabı" Slobodan Miloşević, eğer hücrelerinde ölü bulunmasaydı, Lahey'de yargılandığı BM Savaş Suçları Mahkemesi tarafından ömür boyu hapis cezasına çarptırılacaktı, ama idam olmayacaktı. Neden? Çünkü yalnız Avrupa Birliği değil, Avrupa Konseyi'ne üye olan bütün ülkeler ölüm cezasını kanunlarından sildiler. Niye?

Bunun temel nedenleri şöyle sıralanabilir: 1) Ölüm cezasının caydırıcı olduğu iddiası kanıtlanmış değil. Yani ölüm cezasının olduğu ülkelerde daha az cinayet olmuyor. Zira cinayetlerin çoğu cinnet halinde işleniyor. 2) Çağdaş adalet anlayışı "göze göz, dişe diş" ilkesine dayanmıyor. Örneğin işkenceciler işkence görme cezasına çarptırılmıyor; tecavüzcülere ceza olarak tecavüz edilmiyor. O halde katillerin öldürülmesi de adaletin bir gereği değil. 3) Birçok ölüm mahkumunun infazdan sonra suçsuz olduğunun ortaya çıktığı dikkate alındığında, geri dönülmez nitelikte olduğu için ölüm cezası sakıncalı bir ceza. 4) Uygulamaya bakıldığında da ölüm cezasının adil olmadığı görülüyor. Zira güçlü avukatlar tutup kendilerini iyi bir şekilde savunma yapma imkanına sahip olmayan, dar gelirli sanıkların bu cezaya çarptırılma olasılığının çok daha yüksek olduğu görülüyor.

Ölüm cezasına karşı dinî argümanlar da var. Örneğin Katolik Kilisesi kürtaja ve ötanaziye (kişinin kendi ölümüne karar verme yetkisine) karşı olduğu gibi ölüm cezasına da, Tanrı'nın verdiği canı ancak Tanrı'nın alabileceği gerekçesiyle karşı çıkıyor.

Uluslararası Af Örgütü'nün sağladığı verilere göre bugün BM'ye üye ülkelerin çoğu (88 ülke) ölüm cezasını yasalardan silmiş bulunuyor. 11 ülke savaş halinde uygulanabileceğini öngörüyor. 29 ülkenin yasalarında ölüm cezası mevcut, fakat pratikte uygulanmıyor. (1984'e kadar bu kategoriye dahil olan Türkiye, ölüm cezasını 2003'te savaş hali dışında; 2004'te tümüyle kaldırdı.) Ölüm cezası 69 ülkenin kanunlarında var olmaya devam ediyor, ancak cezayı uygulayanların sayısı daha az. 2005 yılında 22 ülkede en az 2.148 kişi için ölüm cezası infaz edildi; 5.186 kişi ölüme mahkum edildi. Aynı yıl infazların yüzde 94'ü Çin, İran, S. Arabistan ve ABD'de gerçekleşti. İdamcı ülkelerin başında Çin geliyor. Çin'de bilinen idamların sayısı 1700, ancak resmi olmayan verilere göre bu sayı 8 bin dolayında. 2005'te İran 94, S. Arabistan 86, ABD 60 kişiyi idam etti.

AB ülkelerinde dahi ölüm cezasının geri gelmesini isteyen çevreler yok değil. Bu bağlamda en ilginç gelişme, Polonya Cumhurbaşkanı Lech Kaczyński'nin geçen ağustos ayında AB'yi ölüm cezasını yeniden kabule çağırması oldu. AB Komisyonu bu çağrıya cevaben, Polonya'nın 1989'da yasalardan çıkardığı ölüm cezasını yeniden kabul etmesi halinde, bu ülkenin AB organlarındaki oy hakkının iptal edileceğini hatırlattı. Cumhurbaşkanı Lech Kaczyński ve ikiz kardeşi Başbakan Jarosław Kaczyński henüz bu yönde bir adım atmadılar, ama geçtiğimiz günlerde 460 sandalyeli Polonya parlamentosunda yaklaşık 50 milletvekilinin Hazreti İsa'nın Polonya'nın fahri kralı ilan edilmesi için önerge hazırladıkları bildirildi. Bu bağlamda 17. yüzyılda İsveç'e karşı bir savaşı kazanmasına yardım ettiği gerekçesiyle Hazreti Meryem'in Polonya'nın fahri kraliçesi ilan edildiği hatırlatıldı. Bunları okuduğumda, laik ve demokratik Avrupa değerleri açısından "Vah vah!" demekten kendimi alamadım.

Peki, Bush ne olacak?

Şahin Alpay 2007.01.02

Saddam Hüseyin 1968 - 2003 yılları arasında Irak diktatörü idi. 1979'da yönetimine karşı çıkan Baas Partisi liderlerini idam ettirdi. Ertesi yıl başta ABD olmak üzere Batı Avrupa ülkeleri, Sovyetler Birliği ve Sünni Arap ülkelerinin desteğiyle İran'a saldırdı.

İran ordusuna karşı uluslararası antlaşmalarla yasaklanmış zehirli gaz kullandı. (Geçen ay istifa eden ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld ile el sıkıştığı dönem, bu dönemdir.) Sekiz yıl süren ve galibi olmayan savaşta iki taraftan toplam bir milyona yakın insan öldü ya da yaralandı. 1982'de Duceyl kentinde bir suikast girişimine maruz kalınca, 150 kişiyi idam ettirdi.

1988'de Kuzey Irak'taki Kürt kenti Halepçe'ye kimyasal silahlarla saldırdı ve yaklaşık 5 bin kişiyi katletti. 1990'da Kuveyt'i işgal etti. Ertesi yıl ABD'nin liderliğindeki uluslararası koalisyon, Saddam'ın ordusunu Kuveyt'ten çıkarırken Iraklı 100 bin asker, 35 bin de sivil can verdi. Savaş sonrasında Kürtler ve Şiiler Saddam'a karşı isyan ettiler. ABD ve müttefikleri, yıkılırsa Irak'ın dağılacığından çekindikleri için Saddam'ın isyanları kanlı bir şekilde bastırmasına göz yumdular. Saddam ayakta kaldı, fakat Kuzey Irak'ın denetimini yitirdiği gibi BM yaptırımları nedeniyle gücü ancak kendisine karşı darbe girişimlerini bastırmaya yeter hale geldi.

1996'da Ürdün'e sığınan iki damadını, af vaadiyle geri çağırıp öldürten Saddam'ın zulmü, ABD'nin 2003'te Irak'ı işgaliyle son buldu. Netice itibarıyla Saddam, zengin petrol kaynakları, eğitilmiş nüfusu ile büyük bir kalkınma potansiyeli olan Irak'ın tek kelimeyle mahvına neden oldu. Bütün bu nedenlerle Saddam Hüseyin'e her zaman büyük bir nefret duydum. Yine de 30 Aralık 2006 günü idam edilmesini tepkiyle karşıladım. Şu gerekçelerle:

İlki, ölüm cezasına karşıyım. İdam, "dişe diş, göze göz" çağının cezası. Öldürmek suç ise, devletler bu suçu işlememeli. Saddam'ın televizyonlardan yayımlanan asılma sahneleri, sanıyorum bütün dünyaya idamın bir barbarlık olduğunu gösterdi. İkincisi, Saddam'ın adil bir şekilde yargılandığı söylenemez. İşgal altında kurulan mahkemenin başyargıcı, sanığa iyi davrandığı gerekçesiyle görevden alındı. Avukatları öldürüldü. Mahkemeye sunulan delillerin niteliği hakkında tereddütler vardı. Hepsinden önemlisi Saddam, Duceyl davası sonuçlanır sonuçlanmaz, yargılanması bitmeden, apar topar idam edildi. Amacın başka bazı sorumluların ortaya çıkmasını engellemek olabileceği kuşkusuz doğdu. Saddam'ın işlediği öteki suçların, örneğin Halepçe katliamının aydınlanması mümkün olmadı.

İdamı Saddam'ı, sefil hayatına son vererek bir anlamda kurtardı. İşgale hiçbir direniş göstermeyen Saddam, 13 Aralık 2003'te yeraltındaki bir çukurda gizlenirken bir fare gibi yakalandığı gün, halkın gözünde sıfırı tüketmişti. Yargılama sırasında işgale karşı direnen bir lider rolünü oynama fırsatını buldu. İdamıyla pek çok Sünni Arap'ın gözünde hiç hak etmediği şekilde, bir kahraman haline geldi. Saddam'ın asılması, Irak'ta uzlaşma umuduna da ağır bir darbe indirdi. Kendileri de ondan çok çekmiş olan Iraklı Sünniler Saddam'ın, Kurban Bayramı'nı kutladıkları gün, Şiilerin ağır bastığı hükümet tarafından ve Şii militanlar eliyle asılmasını, adaletin yerini bulması değil intikam alma olarak algıladılar. Şimdi yalnız Irak'ta değil birçok yerde Şiiler bayram ederken, Sünniler aşığıldıkları duygusu içinde.

Birçoklarına göre Saddam, işlediği suçlarının cezasını gördü. Peki, Saddam cellatlara teslim edilirken uykuya çekilen Bush ne olacak? Bush, uydurma gerekçelerle ve gayrimeşru bir şekilde Irak'ı işgal etmedi mi? Irak bir terör yuvası haline gelmedi mi? İşgal, direniş ve Sünni - Şii kavgası bugüne kadar en az 650 bin masum insanın

hayatına mal olmadı mı? Hâlâ her gün yaklaşık yüz kişi ölmüyor mu? Irak bugün Saddam zamanında olduğundan çok daha ağır insan hakları ihlallerinin yaşandığı bir yer değil mi? Bu konuya devam edeceğim...

Okurlarımın Kurban Bayramı'nı kutluyor, iyi seneler diliyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bush azledilmeli

Şahin Alpay 2007.01.04

Saddam Hüseyin idam edildi; kimilerine göre böylelikle işlediği suçların cezasını çekti. Peki, Saddam cellatlara teslim edilirken uykuya çekilen Bush işlediği suçların hesabını vermeyecek mi? Bence mutlaka vermeli. Bush'un hesabını vermesi gereken suçların başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz:

Bush, Saddam'ın El Kaide ile ilişkili olduğu ve kitle imha silahları bulundurduğu iddiasıyla, terörizmle savaş adı altında, uluslararası hukuku hiçe sayarak Irak'ı işgal emri verdi. Bizzat BM Genel Sekreteri Kofi Annan, Irak'a saldırının "gayrimeşru" olduğunu ilan etti. Ne işgal öncesinde BM denetçileri, ne de işgal sonrasında ABD'nin gönderdiği araştırmacılar Irak'ta kitle imha silahları buldu. Bizzat ABD yönetiminin oluşturduğu araştırma komisyonu, Saddam ile El Kaide arasında bir ilişki bulunmadığı sonucuna vardı.

Bu gerçekler ortaya çıkınca Bush, bu defa işgalin Irak'a özgürlük ve demokrasi getireceğini iddia etti. Hangi özgürlük ve demokrasi?.. Gerçek şu ki işgalden sonra Irak, tarihin görmediği ölçüde bir terör yuvası haline geldi. İşgal, işgale karşı direniş ve patlak veren Sünni-Şii mezhep kavgası nedeniyle bugüne kadar en az 650 bin kişi can verdi. Çatışmalarda her gün yüz dolayında insan ölmeye devam ediyor. Abu Gurayip skandalı Bush'un işkencecilerinin Saddam'inkilerden geri kalan tarafı olmadığını ortaya çıkardı.

Bugün Irak Saddam zamanında olduğundan çok daha ağır insan hakları ihlallerinin yaşandığı bir yer. Bugün Irak hızla iç savaşa ve parçalanmaya doğru giden, komşu ülkeleri de savaşın içine çekerek bütün Ortadoğu'ya yayılma istidadı gösteren bir yangın yeri. Bu faciayı doğurmak amacıyla Bush yüz milyarlarca dolar harcadı. Dünyada barış ve güvenlik için kullanılabilecek kaynaklar, yıkım için harcandı. Şimdiye kadar en az 3 bin Amerikan askeri can verdi, on binlercesi sakat kaldı.

İki partiden temsilcilerin yer aldığı Irak Araştırma Grubu, durumun daha da kötüye gitmekte olduğunu, Bush politikalarının iflas ettiğini, yeni politikalara ihtiyaç olduğunu açıkladı. İşgale son vermek için bir takvim yapılmasını; tehdit altında tutmak yerine İran ve Suriye'yle diyalog kurulmasını; sorunların anası olan Filistin sorununun çözümü için barış sürecinin acilen canlandırılmasını önerdi. Ama Bush bu önerileri dikkate almaya hiç niyetli görünmüyor.

İslam ülkelerinde halkın büyük çoğunluğu Bush'un "terörle savaş"ını "İslam'a karşı savaş" olarak algılıyor. Batı ülkeleri halkları nezdinde dahi ABD'nin itibarı yerle bir oldu. Kimse artık ABD'yi, dünyayı Nazizm'den ve komünizmden kurtaran güç olarak hatırlamıyor. Bir demokrasi kalesi olarak ABD'ye saygı duyan neredeyse kimse kalmadı. ABD'nin gücü Irak'ta tükenme noktasına yaklaştı. Oysa uluslararası barış ve güvenliğin sağlanabilmesi açısından dünyanın ABD'nin muazzam ekonomik ve askerî gücüne, saygınlığının ve itibarının korunmasına büyük ihtiyacı var.

Bütün bunlar Bush yönetiminin Amerikan halkını ve parlamentosunu aldattığının, izlediği politikalarla gerek dünyada barış ve güvenliğe, gerekse ABD'ye çok büyük zararlar verdiğinin delilleri. O halde doğru ve gerekli olan Kongre'nin Bush'u başkanlıktan azil sürecini başlatmasıdır. Azil süreci nedeniyle istifa etmek zorunda kalan Richard Nixon'ın ABD'ye karşı işlediği suçlar herhalde Bush'un suçlarına nazaran çok daha hafifti.

Bush yönetiminin izlediği politikaların dünyayı ve ABD'yi nereye getirdiğini olanca açıklığıyla ifade etmek ve Bush'un görevden alınmasını istemek kesinlikle "Amerikan düşmanlığı" değildir. Tam aksine, bu Amerika ile dostluğun da bir gereğidir. Bir yandan İsrail lobisinin ve Hristiyan Siyonistlerin doğrultusunda davranan, öte yandan silah ve petrol sanayilerinin çıkarlarına hizmet eden Bush'un görevden azli, ABD'nin dünya çapında kaybettiği itibar ve saygınlığı yeniden kazanması yolunda bir ilk adım olabilir. ABD'nin Bush'a daha iki yıl tahammül etme lüksü yoktur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'İslam ile devlet arasında'

Şahin Alpay 2007.01.06

Türkiye'nin Müslüman çoğunluklu bir toplum ile (kusurlu ve eksikli de olsa) laik ve demokratik rejimi buluşturmadaki başarısı herhalde yadsınamaz. Bu buluşmanın, İslamcı kökleri olan AKP'nin tek başına iktidara gelmesi, AB üyeliği sürecinde demokrasinin ve ekonominin liberalleşmesine öncülük etmesiyle daha da güçlendiği muhakkak.

Öyle ki bugün Türkiye'nin "bir yanda demokrasiden çok laikliğe bağlı Kemalistler ile öte yanda devleti din esasları üzerine yeniden inşa etme peşinde olan İslamcılar arasında kutuplaşmış olduğu" iddiası hayli bayatlamış bulunuyor. Acaba neden?

ABD'nin Hampshire Üniversitesi'nde sosyoloji profesörü olan Berna Turam'ın yeni yayımlanan "Between Islam and the State: The Politics of Engagement / İslam ile Devlet Arasında: Uzlaşma Siyaseti" (Stanford University Press, 2007) başlıklı kitabı, kanımca bu soruya verilen en doyurucu cevabı içeriyor. Kitap, bu niteliğiyle 21. yüzyılın başında Türkiye'nin siyasal hayatının anlaşılmasına çok değerli bir katkı.

Turam'ın temel tezini şu şekilde ifade etmek mümkün olabilir: 21. yüzyıl Türkiye'si'nin giderek daha açıklık kazanan vasfı, laiklik yanlıları ile İslami akımlar arasında "oyunun kuralları" üzerinde giderek güçlenen uzlaşma. Bu uzlaşmayı mümkün kılan, 1980'lerden bu yana bir yanda İslamcı, öte yanda Kemalist saflarda yaşanan, birbirine paralel dönüşümler. Bu dönüşümler sürecinde iki taraf, giderek liberalleşen demokrasi ilkelerinin çizdiği çerçeve içinde bir arada yaşamayı öngören kısmi bir mutabakata vardılar.

Bu mutabakatın gerçekleşmesinde rol oynayan çeşitli etkenler var. Bunlardan biri, Osmanlı'dan bu yana Türkiye'de devlet ile İslam arasında olan geleneksel birliktelik. Bir diğeri 1970'lerden itibaren çok-partili düzenin İslamcı partilere de kapılarını açması. Bir başkası 1980'lerin ortalarından itibaren girilen AB üyeliği sürecinin uzlaşmayı teşvik etmesi. Ancak belki en önemlisi İslami akımların içinden yükselen diyalog ve uzlaşma çağrısı.

Bu nedenle Turam esas olarak Fethullah Gülen'in fikirleri ve adıyla anılan İslami akımı mercek altına yatırıyor; gerek dışa dönük (modernist), gerekse içe dönük (gelenekçi) yapısıyla ve yurtdışındaki varlığıyla nesnel ve

eleştirel bir araştırma konusu yapıyor. Bana göre, Turam'ın kitabı bir dinsel, eğitsel ve ekonomik hareket olarak Gülen ve cemaati üzerine bugüne kadar yazılmış olan en doyurucu analiz. Gülen hareketi hakkında sorulan bütün sorulara sosyal, bilimsel açıdan verilecek cevapları bu kitapta bulmak mümkün.

Turam ile tamamen hemfikir olduğum husus, Fethullah Gülen ve temsil ettiği hareketi anlamadan 21. yüzyıl Türkiye'si'ni kavramanın imkansızlığı. Türkiye'de halk İslamı'nın önde gelen temsilcilerinden biri olan Gülen'in temel kaygısının, toplumda laikleşmeye karşı İslam inancını ayakta tutmak olduğuna kuşku yok. Bunun ancak çağın gerekleriyle bağdaşan bir İslam yorumuyla mümkün olabileceğini kavrayan Gülen, gerek telkinleri, gerekse karizmatik kişiliğiyle çok etkili olan bir din bilgini.

Gülen'in telkinlerinin temel unsurlarını şu şekilde sıralamak mümkün olabilir: Güçlü bir devletin olmadığı yerde inanç da din de var olamaz. Bunun için devlet otoritesinin korunması esastır. Dingin bir toplum için farklı kesimler arasında çatışma ve kavga değil, karşılıklı saygı, diyalog ve uzlaşma hakim olmalıdır. Demokrasi ve devletle dinin ayrılması anlamında laiklik, çağdaş bir toplumun gerekleri olduğu gibi dinî inançların özgürce yaşanması açısından da vazgeçilmezdir. Çalışmak, kazanmak, yatırım yapmak işadamlarının topluma karşı görevidir. Bilim ve din, birbirinin rakibi değil tamamlayıcısıdır. Eğitim yalnızca bir milleti değil insanlığı bütünleştirecek köprüdür. AB süreci, Türkiye'nin çağdaşlaşmasına destektir. Gülen'in bu telkinlerinin gerek rahmetli Turgut Özal ve ANAP, gerekse Recep T. Erdoğan ve AKP üzerinde derin bir etki yaptığını kuşku yok.

Turam'ın kitabının değerlendirilmesine bir sonraki yazıda devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Lokmacı Kapısı ve Kıbrıs'ın geleceği

Şahin Alpay 2007.01.11

KKTC'de "Lokmacı Kapısı krizi" yeterince aydınlandı. Olay şöyle gelişti: Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat, Lefkoşa'da Türk ve Rum bölgelerini ikiye ayıran barikat üzerindeki Lokmacı Kapısı üstgeçidini yıkmaya karar verdi. Bununla (muhtemelen) iki amaç güdüyordu:

Birincisi, Lefkoşa'nın birleşmesi yönünde bir adım atarak Kıbrıs'ta çözüm isteyen tarafın Türk tarafı olduğunu göstermek. İkincisi, KKTC'nin ekonomik tecritine son verilmesi için 1 Ocak'ta dönem başkanlığını devralan Almanya'nın elini güçlendirmek.

Zira, AB Konseyi geçen ay Türkiye ile katılım müzakerelerinin sekiz başlıkta askıya alınmasına karar verirken, aynı zamanda Kıbrıslı Türklerin ekonomik tecritine son verilmesini ve Kıbrıs sorununa kapsamlı çözüm için BM sürecinin yeniden başlatılmasını da kararlaştırmıştı. Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier, Kıbrıslı Türklerin ekonomik tecritine son verilmesinin Almanya'nın dönem başkanlığının en önemli öncelikleri arasında yer alacağını açıklamıştı. 22 Ocak'ta yapılacak Konsey toplantısında doğrudan ticaret tüzüğü'nün kabul edilmesi gündemdeydi. AB'nin 27 üyesinden Yunanistan dahil 26'sının doğrudan ticaret tüzüğü'nün kabulünden yana olduğu koşullarda Kıbrıs Rum Yönetimi'nin buna direnebilmesi pek olası görülüyordu.

Cumhurbaşkanı Talat, 28 Aralık 2006 günü bir toplantı düzenledi. KKTC Başbakanı, Dışişleri Bakanı, Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçisi ile Kıbrıs'taki ordu komutanlarının katıldığı toplantıda Türkiye tarafı, üst geçidin kaldırılmasında askerî açıdan bir sakınca bulunmadığını söyledi. Bunun üzerine Talat, BM Genel Sekreteri'ne bir

mektup göndererek, üstgeçidin kaldırılacağını bildirdi. BM Lefkoşa temsilcisi mektubun Genel Sekreter'e ulaştığını teyid etti. Aynı gün kamuoyuna açıklanan karar BM, AB ve ABD tarafından olumlu karşılandı.

Ne var ki Türkiye Genelkurmay Başkanlığı, Lokmacı Kapısı'nın askerî bölge içinde bulunması nedeniyle sorumluluğun kendisinde olduğunu, bu adıma karşı olmadığını; ama bu tür adımların karşılıklı ve eşzamanlı olarak atılması gerektiğini ileri sürerek üstgeçidin yıkılmasına karşı çıktı. Bunun üzerine Talat'ın Ankara'ya gidip bizzat Org.Yaşar Büyükanıt ile görüşmesi gerekti.

Olaydan çıkan sonuçlar şöyleydi: Türkiye'nin yıllardır bağımsız bir devlet olarak dünyaca tanınmasını sağlamaya çalıştığı KKTC, bırakın Türkiye hükümetini, Türk askerî otoritesinden bağımsız değildi. Türkiye'de rejim üzerindeki askerî vesayet sürüyordu. KKTC'de yaşananlar Kıbrıs'tan ziyade, Türkiye'deki "seçimler yılı"nda hükümet ile asker-sivil bürokrasi arasındaki çekişmeyle ilgili görünüyordu. Bütün bunların Türkiye'nin egemenliği altında olduğu iddiasıyla KKTC'yi muhatap kabul etmemekte direnen Kıbrıs Rum Yönetimi'nin ekmeğine yağ sürdüğü muhakkaktı.

Neyse ki sonunda Ankara ile KKTC arasında görüş birliği sağlandı ve geçen salı üstgeçidin yıkılması çalışmalarına başlandı. Dönem Başkanı Almanya'nın Ankara Büyükelçisi Dr. Eckart Cuntz, 9 Ocak günü düzenlediği basın toplantısında, üstgeçidin kaldırılması kararını "cesaret verici" olarak niteledi. Şimdi Kıbrıs'la ilgili iyimser senaryo şöyle çizilebilir:

22 Ocak'ta veya Almanya'nın 2007 yılının ilk altı ayındaki dönem başkanlığı sırasında AB Konseyi, Kuzey Kıbrıs'la doğrudan ticaret tüzüğünü (Türk tarafınca uygun görülen bir şekliyle) kabul eder. Böylelikle KKTC'nin ekonomik tecriti son bulur. Bu durumda Türkiye uygun bir zamanda, Ankara protokolünü yürürlüğe koyarak deniz ve hava limanlarını Kıbrıs Rum gemilerine açar. Bunun üzerine AB Konseyi Türkiye ile müzakereleri sekiz başlıkta askıya alma kararını geri alır ve katılım sürecinin (en azından bir sonraki krize kadar) rayına girmesi söz konusu olur. Kıbrıs sorununun iki toplumun siyasi eşitliği temelinde birleşmesine ya da "iki devlet" esası üzerinde çözülmesine yönelik çabalar, Türkiye AB'ye katılmaya hazır olana kadar devam eder.

NOT: Bu son Kıbrıs "krizi" ile ilgili olarak Metin Münir'in yorumlarını okumanızı hararetle tavsiye ederim (Milliyet, 9-10 Ocak).

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi olmadan güvenlik olmaz

Şahin Alpay 2007.01.13

Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Müsteşarı Emre Taner'in teşkilatın kuruluşunun 80. yılı dolayısıyla yayımladığı basın açıklaması, "ulusal güvenlik" kavramını tartışmaya açması bakımından dikkate değer. Açıklamada, özetle, şu noktaların altı çiziliyor:

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra dünyada "sosyal-ekonomik, siyasi, ahlaki, dinî" değerlerin ve düzenlerin yeniden şekillendiği bir dönem yaşanıyor. Statükocu-muhafazakar bakış açılarının hakim olması nedeniyle, Türkiye'nin güvenlik politikaları bu değişime ayak uyduramadı.

Oysa içinde bulunduğumuz dönemde, "birçok ulus-devlet ve milletin" ortadan silineceği, diğerlerinin ulusal egemenliklerini yitireceği bir süreç yaşanıyor. Çatışma bölgelerinin ortasında yer alan Türkiye, karşı karşıya olduğu fırsat ve tehditleri doğru tahlil etmek ve ulusal güvenliği açısından geçerli politikalar üretmek zorunda. Bunun için "yalnız savunma pozisyonunda" kalamaz; "bekle - gör" tavrı takınamaz; bütün üstünlüklerini azami verimlilikle kullanmak durumundadır. Ulusal güvenlik açısından en önemli unsurlar da, "güçlü bir ekonomi, kusursuz bir dış politika, caydırıcı bir askerî yapılanma" ve "yaratıcı bir istihbarat yapılanması"dır.

Öncelikle MİT Müsteşarı'nın düşüncelerini kamuoyuyla paylaşmasını olumlu bir adım olarak kaydetmek gerekiyor. Zira demokratik bir hukuk devletinde ulusal güvenliğin dayanacağı temel ilkelerin belirlenmesinde, devlet kuruluşları kadar toplumun da sorumluluğu vardır. Halkın benimsemediği, desteklemediği bir güvenlik anlayışının başarılı olması beklenemez. Sayın Taner'in açıklamasındaki ikinci olumlu husus, Türkiye'nin güvenlik politikalarının değişen dünya koşullarına ayak uydurmada, statükocu-muhafazakar bakış açıları nedeniyle başarılı olamadığını saptaması. Gerçekten, Türkiye'nin güvenlik politikalarının büyük ölçüde Soğuk Savaş döneminin yasakçı, baskıcı, militarist, yani "askerî çözüm"e dayalı çerçeveyi aşmada yetersiz kaldığı ortadadır.

Evet, "güçlü bir ekonomi" güvenliğin tartışılmaz önkoşuludur. Güçlü ekonomi, yalnızca istikrar içinde büyüyen, refahı artıran bir ekonomi değil, sınıflar ve bölgeler arasında gelir adaletinin sağlandığı, çevrenin korunduğu bir ekonomidir. Evet, "kusursuz bir dış politika" hiç şüphesiz güvenliğin başka bir önkoşuludur. Eğer bundan kasıt ülkenin ekonomiyle, demokrasiyle ve güvenlikle ilgili kaygılarına azami şekilde hizmet eden ittifakların kurulması; uluslararası sorunlara uluslararası hukuk çerçevesinde çözüm arayan, diplomasiye ve barışçı araçlara dayalı bir dış politika ise...

Evet, "caydırıcı bir askerî yapılanma", etkin bir polis gücü ve yaratıcı bir istihbarat teşkilatı olmadan güvenlik sağlanamaz. Ama parlamentonun, sivil toplumun ve medyanın demokratik gözetim ve denetimi altında olmayan bir güvenlik sektörünün, ulusal güvenliğe karşı kendi başına bir tehdit haline gelebileceği Soğuk Savaş dönemi Türkiye'sinin engin tecrübeleriyle sabittir.

MİT Müsteşarı'nın açıklamasının ulusal güvenliğin temel unsurları arasında "güçlü demokrasi"ye yer vermeyişi inanılır gibi değil. Oysa demokrasi olmadan güvenlik olmaz. Zira yurttaşların refahını ve özgürlüğünü güven altına almayan bir devletin kendisi de güvende olamaz. Yurttaşlar arasında açlık ve yoksulluk kadar, demokratik bir düzenle bağdaşmayan yasak ve baskılar da devlet güvenliğine tehdittir. Türkiye'nin güvenliği "Kürt sorunu yoktur" diyerek sağlanamaz. Kürt sorunu teröre, PKK'ya indirgenemez. Kürt kökenli yurttaşların bir kısmı dil ve kültürlerini özgürce yaşamamaktan, dertlerini serbestçe ifade edememekten şikayetçidir. Bu şikayetleri giderilmelidir. Bu şikayetler giderildiği ölçüde, terörle kendileri mücadele edeceklerdir. Çeyrek asrın tecrübeleri bunu hâlâ öğretmedi mi?

Nihayet bir ülkenin gücü yalnızca, ekonomisi ve ordusu ile, yani "sert gücü" ile ölçülmez. Bir ülkenin "yumuşak gücü", yani bölgesinde ve dünyada uyandırdığı saygınlık ve itibar, örnek olma vasfı en az ekonomisi ve ordusu kadar önemli bir güç unsurudur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Derin Katalunya"

Şahin Alpay 2007.01.16

Geçen hafta sonunu Katalunya'nın başkenti Barcelona'da geçirdim. Vesile, Sabancı Üniversitesi'nin İstanbul Politikalar Merkezi ile Avrupa Akdeniz Enstitüsü'nün birlikte düzenledikleri "7. AB-Türkiye Yıllık Konferansı"ydı.

Dünyanın en alımlı ve en bakımlı kentlerinden biri olan Barcelona'da hava olağanüstü güzeldi. Katalunya Meydanı'ndan Kolombus Anıtı'na kadar uzanan ünlü La Rambla Bulvarı ve üzerindeki kafeler tıklım tıklım doluydu.

Konferansa da çok olumlu bir hava hakimdi. Bu yılki ev sahibi Katalunya, tıpkı bir parçası olduğu İspanya gibi, Türkiye'nin AB üyeliğine güçlü bir destek veriyor. Gerek Katalunya Başbakanı Jose Montilla, gerekse İspanya Dışişleri Bakanlığı AB Müsteşarı Alberto Navarro yaptıkları açış konuşmalarında, bu hususu vurguladılar. Katalan basını toplantıya hayli geniş yer ayırdı. Kamu televizyon kanalı, Devlet Bakanı Mehmet Aydın ile uzun bir mülakat yayımladı.

Eğer Avrupa zamanla bir "bölgeler Avrupası"na doğru evrilecek ise, toplam 40 milyon nüfuslu İspanya'nın 7 milyon nüfuslu Katalunya özerk bölgesi, bu bölgelerin başta geleni. Kâğıt üzerinde üniter bir devlet olan İspanya, demokrasiye geçişle birlikte 17 bölgeye farklı ölçülerde (ve müzakere yoluyla genişleyebilen) yetki devri (devolüsyon) yaptı. En geniş özerkliğe sahip olan "tarihî" bölgeler, Katalunya, Bask Ülkesi ve Galiçya.

Katalanlar, tıpkı İspanya'nın geri kalanı gibi Katolik. Katalan dili, İspanyolca ya da yerel adıyla Kastilya diliyle yakın akraba. İspanyollarla din birliği ve dil yakınlığına rağmen Katalanların çok farklı ve güçlü bir milli kimliği var. Bunda Franko diktatörlüğü sırasında Katalan kimliğinin yok sayılmış, dilinin yasaklanmış olmasının rolü büyük. Katalanca bugün Katalunya'nın iki resmî dilinden biri. Katalanca bilmeyenler kamu hizmetine giremiyor. Belki "Derin Katalunya"nın yaşlıları hariç İspanyolca bilmeyen yok, ama Katalanlar ana dillerine öncelik vermekte ısrarlı.

Barcelona'da geçirdiğim günlerde İspanya'nın gündeminde ayrılıkçı Bask örgütü ETA'nın terörü vardı. Başbakan Zapatero 29

Aralık'ta yaptığı konuşmada ETA ile başlattığı barış sürecinin ilerlediğini söylemişti. Ertesi sabah ETA'nın Madrid'in yeni havaalanında patlattığı bomba, iki Ekvadorlu göçmenin ölümüne ve on milyonlarca dolarlık hasara yol açtı. Ve ana muhalefet partisi (Halk Partisi, PP) lideri Mariano Rajoy derhal, terörü sona erdirmek amacıyla ETA ile diyalog başlatan Zapatero'ya karşı, teröre taviz verdiği iddiasıyla saldırıya geçti.

Geçen cumartesi İspanya'da yaşayan Ekvadorlular ve işçi sendikaları Madrid'de "Barış için terörizme karşı!" sloganıyla büyük bir gösteri düzenlediler. Yaklaşık 200 bin kişi yürüdü. Ama Halk Partisi, "ETA'ya son!" sloganı benimsenmediği için, demokrasiye geçişten bu yana ilk kez teröre karşı bir gösteriye katılmayı reddetti. Ünlü savcı Baltasar Garzon ana muhalefet partisinin bu tavrını (PP'nin iktidarı kaybettiği seçim tarihine atıfla), "Mart 2004'ten bu yana bazı kimseler terörizmi siyasi bir araç olarak kullanıyorlar. Bu çok tehlikeli bir iştir..." sözleriyle yorumladı.

Aynı gün asıl önemli gösteri, 2 milyon nüfuslu Bask bölgesinin büyük kenti Bilbao'da, 80 binden fazla Bask'ın katılımıyla yapıldı. İktidardaki Bask Milliyetçi Partisi (PNV) ve öteki bütün Bask partileri "ETA şiddete son versin!" sloganı altında birleşerek ETA'nın siyasi kanadı, yasadışı Batasuna Partisi yandaşlarının gösteriye katılmasına engel oldular. Yani tıpkı İspanya halkı gibi Bask halkının ezici çoğunluğu da ETA terörüne karşı birleşti. (Bkz. El Pais, 12-13 Ocak; NYT, 14 Ocak.)

İspanya'dan alınacak dersler o kadar çok ki... Burada ancak bazılarının altını çizebilirim: Terörle mücadele teröre karşı olan herkesin ortak davasıdır. Terör, siyasi amaçlarla, rakipleri yıpratmak için istismar edilmemelidir... Etnik

terörizm, ancak temsil etme iddiasında olduğu halkın eliyle alt edilebilir... Adi bir suç örgütüne dönüşmüş etnik terörün kökünü kazımak kolay değilse de, tecrit edilmesi kesinlikle mümkündür...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pierini: AB süreci devam ediyor

Şahin Alpay 2007.01.18

Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi ile Avrupa Akdeniz Enstitüsü'nün 12 - 13 Ocak günlerinde Katalunya'nın başkenti Barcelona'da düzenledikleri "7. AB - Türkiye Yıllık Konferansı"nda Türkiye - Avrupa ilişkilerinin gerek tarihi, gerekse geleceği konusunda ilginç konuşmalar ve yorumlar yapıldı.

Bunların en dikkate değer olanlarından biri AB Komisyonu'nun Ankara'daki, iki ay önce göreve başlayan yeni temsilcisi Marc Pierini'nin konuşmasıydı. Yaklaşık 30 yıldır AB Komisyonu'nda çalışan, Türkiye'den önce Cezayir, Suriye ve Tunus'ta görev yapan Pierini, şu hususların altını çizdi:

Katılım müzakerelerinin iniş çıkışları olur. Türkiye ile müzakereler 8 başlıkta askıya alındı, ama geri kalan başlıklarda sürüyor. Girişim ve sanayi politikası başlığı açıldı; önümüzdeki 6 ay içinde 2 - 3 başlık daha açılacak. Süreç yürüyor. Britanya'nın üyeliği iki kez veto edildi; ama Türkiye hiç veto edilmedi. Avrupa elitleri genelde Türkiye ile AB arasındaki ekonomik bütünleşmenin ulaştığı boyutun, Türkiye'nin stratejik öneminin, Batı ile İslam dünyası arasındaki köprü rolünün bilincinde, ama kamuoyları değil. Bazı Avrupalı politikacılar rasyonel değil oportünist gerekçelerle Türkiye'ye karşı çıkıyorlar. Türkiye - AB ilişkilerinde esas sorun, algılamalarla gerçekler arasındaki açığın giderilmesi. Orhan Pamuk'un Nobel Edebiyat Ödülü konuşmasını dinleyenler, bu açığın kapatılması için pek çok imkan olduğunu görürler...

AB reformları Türkiye'de büyük değişime yol açtı. Reformlara direnç var, çünkü bunlar çevrilmedik taş bırakmıyor. AB dünyada en kapsamlı programı Türkiye'de uygulamakta. Programın bütçe boyutu son 6 yılda 4 katına çıktı. Reformların devamı çok önemli. Dışişleri Bakanı Gül'ün 2007 yılının AB yolunda kayıp bir yıl olmayacağı mesajı bu açıdan büyük önem taşıyor. Türkiye - AB ilişkilerinde en güç sorun, Ermeni sorunu. Bu sorun politikacılar tarafından çözülemez. Akademisyen ve entelektüellerin başlattığı diyalog Fransa'daki kanun tasarısı yüzünden tıkanıp kaldı. Bu konunun katılım süreciyle ilgisi yok, ama bir aşamada, bir şekilde çözülmesi lazım.

Bu arada Pierini bir de ilginç haber verdi: AB ülkeleri kamu yayıncıları birliğinin bir girişimi olan Euronews'un sekizinci dil olarak Türkçe yayınlara başlaması gündemde. Ancak yayınların bağımsız Türk editörler tarafından hazırlanması gerekiyor. Türk hükümeti konuya olumlu bakıyor. Bir Fransız olan Pierini'nin bıraktığı izlenim, Ankara'ya Türkiye - AB ilişkilerinde olumlu rol oynamaya aday bir temsilcinin geldiği yönünde.

Konferansta ilginç sunuşlardan birini Boğaziçi Üniversitesi ekonomi profesörü Refik Erzan yaptı. Özetle şunu söyledi: AB katılım süreci Türkiye'nin asgari % 6 düzeyinde bir büyümeyi sürdürebilmesi açısından büyük önem taşıyor. Bu takdirde on yıl sonra AB Türkiye'yi üyeliğe almak için can atıyor hale gelebilir. Aksi takdirde AB Türkiye'yi reddetmek için onlarca sebep bulabilir. Onun için AB'nin bugün Türkiye'ye olumsuz sinyaller vermesi, kendi açısından da büyük bir hata. Erzan'ın söylediklerine şunu ekleyebilirim: Eğer Başbakan Erdoğan'ın deyişiyle "Irak bugün AB'den öncelikli" hale geldiyse, eğer önümüzdeki dönemde Türkiye'de

askerin siyasi rolü daha da güçlenecek olursa, bu arada Türkiye Irak'ta kimsenin yararına olmayan bir maceraya sürüklenirse, bunda AB'nin verdiği olumsuz sinyallerin vebali az mı olur?

Yirmi yılı aşkın süredir İngiliz ve Amerikan gazetelerine Türkiye ve Ortadoğu üzerine yazan değerli meslektaşımız Hugh Pope'un konuşmasında dikkat çektiği nokta şuydu: Ortadoğu ülkelerinde Müslümanlıkla modernliği bağdaştıran Türkiye'ye ve Türkiye - AB ilişkilerine duyulan ilgi giderek artıyor. Türkiye artık ne ABD'nin bir kuklası, ne de "Askerlerin yönettiği kafir devlet" olarak görülüyor. Türk modeli büyük bir meşruiyet kazandı. Geçen yıl Türkiye'ye sadece İran'dan yaklaşık bir milyon turist gelmesi sebepsiz değil.

Başka bir yazıda da benim yaptığım konuşmayı aktaracağım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hrant Dink (1954-2007): "İşte size bedel..."

Şahin Alpay 2007.01.20

"Şişli Savcısı'na gidip ifade verdiğimde de hayli umursamazdım. Sonuçta yazdığımı ve niyetime güveniyordum. Savcı, yazımın bir başına hiçbir şey anlaşılmayan o cümlesini değil, yazının bütününe değerlendirdiğinde, benim 'Türklüğü aşağılamak' gibi bir niyetim bulunmadığını kolaylıkla anlayacaktı ve bu komedi bitecekti...

Savcı, bilirkişi raporuna rağmen cezalandırılmamı istedi... Davanın her celsesinde 'Türkün kanı zehirlidir' dediğim dile getiriliyordu gazete haberlerinde, köşe yazılarında, televizyon programlarında."

"Her seferinde 'Türk düşmanı' olarak biraz daha meşhur ediliyordum. Adliye koridorlarında üzerime saldırıyordu faşistler, ırkçı küfürlerle. Pankartlarla hakaretler yağıdırıyorlardı. Yüzlerceyi bulan ve aylardır yağan telefon, e-mail, mektup tehditleri her seferinde biraz daha artıyordu... Hakim 'Türk milleti' adına karar vermişti ve benim 'Türklüğü aşağıladığım' hukuken tescillenmişti. Her şeye dayanabilirdim; ama buna dayanmam mümkün değildi. Benim anlayışımla, bir insanın birlikte yaşadığı insanların etnik ya da dinsel herhangi bir farklılığı nedeniyle aşağılanması ırkçılıktı ve bunun bağışlanır bir yanı olamazdı..."

"Bu süreçlerden herhangi birinden aklanamazsam ülkemi terk edeceğim. Çünkü böylesi bir suçla mahkum olmuş birinin benim kanaatimce aşağıladığı diğer yurttaşlarıyla birlikte yaşama hakkı yoktur... Ama gelin görün ki beni Türkiye insanının gözünde yalnızlaştırmaya ve açık hedef haline getirmeye çalışan derin güç, bu açıklamama da bir kulp buldu ve bu kez de yargıyı etkilemeye çalışmaktan hakkımda dava açıldı... Şu çok açık ki, beni yalnızlaştırmak, zayıf ve savunmasız kılmak için çaba gösterenler, kendilerince muratlarına erdiler."

"Daha şimdiden, topluma akıttıkları kirli ve yanlış bilginin tesiriyle Hrant Dink'i artık 'Türklüğü aşağılayan' biri olarak gören ve sayısı hiç de az olmayan önemli bir kesim oluşturdular. Bilgisayarımın güncesi ve hafızası bu kesimdeki yurttaşlar tarafından gönderilen öfke ve tehdit dolu satırlarla yüklü..."

"Canım, 301'in bu kadar da abartılacak bir yanı yok. Mahkum olmuş, hapse girmiş biri var mı? Sanki bedel ödemek sadece hapse girmekmiş gibi... İşte size bedel... İşte size bedel... Evet kendimi bir güvercin ruhu tedirginliği içinde görebilirim; ama biliyorum ki bu ülkede insanlar güvercinlere dokunmaz. Güvercinler kentin

ta ilerinde, insan kalabalıklarında dahi yaşamlarını sürdürürler. Evet biraz ürkekçe ama bir o kadar da özgürce."

Yukarıdaki satırlar Hrant Dink'in başına gelenleri, adeta başına gelecekleri bilerek, veda edercesine kaleme aldığı, Agos'un 10 Ocak tarihli son sayısında yayımlanan yazısından. Hrant, bu yazısında adeta ölümünden kimlerin sorumlu olduğunu da teşhis ediyor...

Hrant Dink benim bir dostumdu. Sımsıcak yüreği, aslan gibi karakteri olan bir insandı. Vicdanı hür, fikri hürdü. Doğru bildiklerini söylemekten çekinmeyen, birinci sınıf bir entelektüeldi. Ermeni olduğu kadar Türk'tü. Türk-Ermeni dostluğunu yeniden tesis için hayatını ortaya koymuştu ve bu uğurda da hayatını verdi. Türkiye, Türklük ve insanlık adına büyük utanç duyuyor, büyük acı çekiyorum. Hrant'ı öldürenler, Türkiye'ye, Türklüğe ve insanlığa çok ağır bir darbe indirdiler.

Hrant'ı öldürenler Türkiye'yi ve Türklüğü gerçek anlamda aşağıladılar... Türkiye'ye ve Türklüğe bundan daha büyük bir hakaret yapılamazdı... Türk demokrasisine ve Türkiye'nin dünyadaki saygınlığına ve itibarına bundan daha ağır bir darbe indirilemezdi... Türklüğün gerçek düşmanlarının işlediği bu cinayetin Türkiye'ye bedeli maalesef çok ağır olacak.

Hrant Dink bedenen öldü. Ama Türkiye'nin özgürlük ve demokrasi davasına yaptığı büyük katkıyla ebediyen yaşayacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

301 derhal kalkmalı

Şahin Alpay 2007.01.23

Hrant Dink, sevdiğim bir dostum, çok değer verdiğim bir meslektaşım ve Türkiye'nin en seçkin entelektüellerinden biriydi. Doğru bildiğini çekinmeden söyleyebilen bir kıymetti.

Gerçek bir yurtseverdi ve bunun gereği olarak hayatını Türk-Ermeni dostluğunu yeniden tesise adamıştı. Onu çok arayacağız. Anısına saygının gereği, ölümünden çıkarılabilecek dersleri serinkanlılıkla ve olanca açıklığıyla ortaya koymak.

Hrant'ın öldürölmesi her şeyden önce Türkiye'de ifade özgürlüğüne, demokrasiye ve uygarlığa indirilmiş korkunç bir darbe. Demokrasi, özünde, kişinin düşündüğünü söyleyebildiği rejimin adıdır. Uygarlık, farklı fikirlerin, inançların, kökenlerin, dillerin, kültürlerin, yaşam biçimlerinin karşılıklı saygı içinde var olabildiği ortamdır başka bir şey değildir. Toplumlar, önlerindeki sorunları ancak farklı çözüm önerilerini tartışarak halledebilirler. İfade özgürlüğünün bulunmadığı ya da ciddi şekilde sınırlandırıldığı ülkeler geri kalmaya, böylesi rejimler yıkılmaya mahkumdur. Toplumlar, genel kabul gören görüşleri eleştirerek yanlışlarını gösteren fikir adamlarının açtıkları yoldan ilerler. Tarih bunun tanığıdır.

Türkiye toplumu bu gerçeği kavrayamadığı, farklı fikirlere, farklı inançlara, farklı kültür ve yaşam biçimlerine saygıyı yerleştiremediği sürece, ne önündeki sorunları aşmayı başarabilir ne de uygar bir ülke olma vasfını

kazanabilir. Türkiye, bu yolda hayli ilerlemiştir, ama gidilecek daha çok yolu olduğu, Hrant'ın ölümüyle apaçık ortaya çıkan gerçeklerden bellidir. Çünkü Hrant, her şeyden önce hoşgörüsüzlüğün kurbanı.

Bir süredir Hrant Dink ve başka seçkin fikir adamı ve yazarlarımız, genel kabul gören fikirlere, devletin uygun gördüğü, resmi görüşlere eleştirel bakan, aykırı görüşlerinden dolayı aşağılanıyor, hainlik suçlamalarına, akıl almadık hakaretlere ve iftiralara hedef oluyor. Resmi yetkililer, özellikle bunların bazıları, aydınlara karşı yürütülen nefret kampanyasına karşı sessiz kalarak, hatta bazen katkıda bulunarak çanak tutuyorlar.

Hükümet, ifade özgürlüğünü boğduğu, farklı fikir sahiplerine karşı yürütülen linç kampanyasını körüklediği için TCK'nın bunca zamandır tartışılan ve eleştirilen 301. maddesi hakkında ne yazık ki hiçbir şey yapmadı. Birçok başka aydınımız gibi Hrant Dink de bu maddeden yargılandı. Duruşmaları Türk adalet tarihinde belki hiç görülmedik hakaretler ve saldırılar altında cereyan etti. Ermeni diasporasındaki ırkçıları Türk düşmanlığı yapmamaları konusunda uyaran sözleri, bilirkişi raporlarına rağmen, tepetaklak edilerek "Türklüğe hakaret" olarak yorumlandı ve Hrant, adalet duygusunu rencide edecek ölçüde haksız bir şekilde mahkum edildi. Hrant, kuşku yok ki bir bakıma da 301. madde kurbanıdır.

Hrant Dink cinayetinden çıkarılması gereken derslerin başta geleni gerek Türkiye'yi yönetenlerin gerekse siyasi sorumluluğa sahip herkesin, resmi görüşleri sorgulayanlara karşı yürütülen hakaret ve aşağılama kampanyalarına karşı kayıtsız kalmamaları, bunlara çanak tutmamaları ve bunları önlemek için gayret sarf etmeleri gereğidir. Çıkarılacak ikinci ders ise TCK 301. maddesinin derhal yürürlükten kaldırılmasıdır. Bunca hakaret ve nefret kampanyasına hedef olan, ölümle tehdit edilen seçkin bir gazeteci ve yazarın saldırılara karşı korunması için güvenlik teşkilatınca hiçbir önlem alınmamış olması affedilir bir hizmet kusuru değildir. Dolayısıyla çıkarılması gereken başka bir ders de bu kusurun kesinlikle tekrarlanmaması.

Hrant'ın öldürülmesi Türkiye'nin saygınlık ve itibarına indirilmiş çok ağır bir darbe. Bu cinayetin Türkiye'ye verdiği zararı telafi etmek hiç kolay olmayacak. Eğer 301. maddeyi yürürlükten kaldırırsak; eğer hoşgörüsüzlüğe, ırkçılığa, fanatizmin her türüsüne karşı devlet ve toplum olarak tavır alabilirsek; eğer Hrant'ın aziz anısına layık olduğu saygıyı milletçe gösterebilirsek belki duyduğumuz derin acıyı ve utancı bir nebze hafifletmek mümkün olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Irak'a askerî müdahale: Felakete davetiye

Şahin Alpay 2007.01.25

Son günlerde Türkiye'nin Irak'a askeri müdahalede bulunacağına dair spekülasyonlar yoğunlaştı. TBMM, geçen salı günü Irak konusunu görüşmek üzere gizli oturum yaptı.

Sözü edilen müdahalenin telaffuz edilen ve edilmeyen o kadar çok hedefi var ki: Kuzey Irak'taki PKK'yı etkisiz hale getirmek... Kerkük'ün bir Kürt kenti haline getirilmesini engellemek... Irak Kürtlerinin bağımsızlık yolunda ilerleyerek Türkiye Kürtlerine örnek olmalarını önlemek... Irak'ın bölünerek Ortadoğu'daki dengeleri altüst etmesine izin vermemek...

Lale Sariibrahimoğlu'nun bildirdiğine göre, ABD'nin, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki PKK'yı etkisiz hale getirmek için şubat sonu ya da mart başında, en çok iki hafta sürecek bir operasyon yapmasına izin vermesi gündemde. Operasyonda Türk birliklerinin Kandil Dağı'na ve öteki hedeflere havadan indirme yapmaları öngörülüyor. Amerikan yönetimi, Iraklı Kürtlerin böyle bir müdahaleye itiraz etmeyeceklerine inanıyor. ("Today's Zaman", 22 Ocak)

Böyle bir operasyon ne sonuç verir? Türkiye, 1990'larda, üstelik Iraklı Kürtlerin tam desteğiyle çeşitli operasyonlar yaptı; fakat PKK'nın Kuzey Irak'taki varlığına son verilemedi. Iraklı Kürt liderler bugün Türkiye'nin olası müdahalesini, özerkliklerine (ve bağımsızlık özlemlerine) yönelik bir tehdit olarak görüyor. PKK'nın varlığından hiç hoşnut değillerse de "Kürt'ü Kürt'e karşı savaştırmak" istemiyorlar. PKK'nın tasfiyesi için en etkili yolun Ankara'nın sıradan militanların sivil hayata dönmelerini sağlayacak bir af çıkarması olduğunu söylüyorlar. Bugünkü koşullarda, Amerikalıların onayıyla da olsa, yapılacak bir müdahalenin eskilere göre daha başarılı olacağı hayli kuşkulu. Nitekim Sariibrahimoğlu'na göre, aslında ne Washington ne de Ankara, bu operasyonla netice alınacağına inanıyor. TSK, Kuzey Irak'taki PKK'ya karşı bir şeyler yapılmazsa kendisine duyulan güvenin sarsılacağını düşünüyor. PKK'ya karşı hiçbir önlem almadığı için tepki çeken Bush yönetiminin amacı ise Türk kamuoyundaki itibarını bir nebze tamir etmek.

Gelelim Irak'a askeri müdahalenin telaffuz edilen ya da edilmeyen öteki gerekçelerine. Ankara, Kerkük'ün tüm etnik grupların ortak kenti olmasını, Kerkük petrollerinin bütün Iraklılara ait olmasını, Irak'ın bütünlüğünün korunmasını istemekte haklı olabilir. Diplomatik yollardan bu amaçlara ulaşmak için elinden geleni de yapabilir. Ne var ki Irak'ın kaderine, eninde sonunda komşuları ya da başkaları değil Iraklıların kendileri karar verecek. İşgal ederek oradaki rejimi ve devleti yıkabilen süperdevlet, Irak'ın geleceğini tayin edebiliyor mu?

Türkiye Kürtlerinin ezici çoğunluğunun ayrılmayı düşünmediklerini, demokratik haklarını elde etmek istediklerini kabul etmek için pek çok neden var. Ne var ki, tıpkı Türkiyeli Türkmenler gibi, Türkiyeli Kürtlerin önemli bir bölümü de Irak'taki soydaşlarının kaderiyle ilgileniyor. Onların yeniden bir diktatörlüğün pençesine düşmelerini istemiyor. Eğer 1 Mart tezkeresi geçse ve Türkiye Irak'a bulaşsaydı, PKK'nın başaramadığı Türk-Kürt savaşının tetiklenmesi, Türkiye'de demokrasinin ve ekonominin bundan çok ağır bir zarar görmesi ihtimali yüksekti. Bugün Türkiye'nin Kuzey Irak'a Kerkük nedeniyle yapacağı bir askeri müdahalenin bu felaketli sonuçları doğurması ise kaçınılmaz. Türkiye, bu tuzağa düşmemeli.

Gerek Kuzey Irak'ın PKK'ya üs olmaktan çıkması, gerekse Kuzey Irak'taki Türkmenlerin haklarının güven altına alınması için Türkiye'nin izleyeceği en etkili yol Iraklı Kürtlerin güvenini ve dostluğunu kazanmak. Türkiye'nin etkili gücü silahlı değil "yumuşak" gücüdür. Türkiye kendi demokrasisini güçlendirmeye devam eder, Iraklı Kürtlere örnek olabilirse onların geniş özerklik kazanmaları, giderek bağımsız olmaları Türkiye'nin aleyhine değil, aksine lehine olabilir.

Türkiye, bütünlüğünü ve güvenliğini sağlama almak için önceliği içeride demokrasiyi pekiştirmeye vermeli; dışarıda barışçı ve diplomatik yöntemlere bağlı kalmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi kazanacak!

21. yüzyılın başındaki Türkiye'deki temel siyasal bölünme, ne laiklik yanlıları ile karşıtları, ne Türklerle Kürtler, ne Sünnilerle Aleviler, ne de sermaye sahipleri ile emekçiler arasında.

Bugün Türkiye'deki temel siyasal bölünme, ülkenin özgürlük ve demokrasi yolunda ilerlemesinden yana olan güçlerle bu yöndeki değişime direnenleri karşı karşıya getiriyor. Bir yanda fikrine, diline, dinine, ırkına, cinsiyetine bakılmaksızın bütün yurttaşların karşılıklı saygı, eşitlik ve özgürlük içinde yaşadığı, giderek kalkınan ve zenginleşen, güçlü ve dünyaca saygın Türkiye'nin düşünüşü kuranlar var. Öte yanda da, insanları fikrine, diline, dinine, ırkına ve cinsiyetine göre ayrımcılığa tabi tutan, yasak ve baskıların hakim olduğu, otoriter bir Türkiye'yi özleyenler...

Değişime direnen otoriter tutucuların akıl ve sağduyu sahibi yurttaşları ikna edebilecek argümanları yok. Bunun için Türkiye Cumhuriyeti'nin belki tarihinde en güçlü olduğu bir dönemde "İstiklal Harbi'nden daha zor durumda olduğu" yalanını uyduruyorlar. Kendileri gibi düşünmeyen herkesi "hain" ilan edip, Türkiye'yi "en çok hain üreten ülke" olarak aşağılıyorlar. Sınırlı saflarını genişletebilmek için etnik, ırkçı bir milliyetçilik ve köktenci bir din anlayışından medet umuyor, temelsiz korkulara, farklı olana düşmanlığa, ilkel duygulara seslenerek, ülkenin özgürlük ve demokrasiden yana, yurtsever güçlerine karşı düşmanlık körüklüyorlar. Hrant Dink, otoriter tutucular cephesinin yönlendirdiği husumet ve nefret kampanyasının kurbanı oldu.

Ne var ki Hrant'ın geçen salı günü yapılan cenaze töreninde büyük bir vakar ile yürüyen, yekvücut olmuş yüz bin dolayında İstanbullu her köken ve inançtan Türkiye halkının akıl ve sağduyu sahibi büyük çoğunluğunun duygu ve düşüncelerini dile getiriyordu. Bu yürüyüşle "Derin Türkiye", farklılıklarımıza saygı göstererek, kavga etmeden, özgürlük ve demokrasi içinde kalkınma ve zenginleşmeden yana olduğunu olanca açıklığıyla ortaya koydu.

Evet, kitlelerin değişim talebine cevap verecek kararlı bir siyasi önderlikten yoksunuz. Evet, iktidardaki ilk iki yılında büyük reformlara öncülük yapan Adalet ve Kalkınma Partisi, reformcu enerjisini tüketme, saflarına kadar yayılan otoriter tutucular ittifakına teslim olma sinyalleri veriyor. Türkiye'nin geleneksel reformcu partisi CHP, Deniz Baykal liderliğinde çoktan otoriter tutucular ittifakının asli bir unsuru haline getirildi. Ama ne AKP'nin kararsızlığı, ne AB'den ve ABD'den gelen ve gelecek olumsuz sinyaller, ne de Hrant'ın öldürülmesinin doğurduğu büyük üzüntü ve kaygılar, özgürlük ve demokrasi için verilen mücadeleyi zaafa uğratmalı. Türkiye'nin akıl ve sağduyuyla davranan büyük çoğunluğunun ağırlığını özgürlük içinde zenginleşmeden yana koyduğu muhakkak.

Bu bağlamda yönetim kurulu başkanı Ömer Sabancı'nın TUSİAD'ın 37. Genel Kurulu'nda görevi devrederken yaptığı konuşmada söyledikleri son derece dikkate değer: "Bu saldırı, esas olarak demokrasi ve fikir özgürlüğü alanlarında gerçekleştirilen kazanımları geri çevirmeyi, Türkiye'nin Batı dünyasından kopararak içine kapanmasını sağlamayı isteyenlerin uzun süredir aradıkları dış koşulları yaratabilir. Öte yandan, bugüne kadar genel kabul görmüş görüşlerin dışına çıkanlara, farklı düşünenlere bir gözdağı işlevi görebilir... Eğer bu kesimler tarafından sürüklenmek istediğimiz nokta, dünyadan yalıtılmış, evrensel değerlerden uzaklaştırılmış, içine kapanmış bir Türkiye ise buna ancak daha derin, daha yaygın, daha katılımcı bir demokrasi ile karşı koyabiliriz."

TUSİAD'ın yeni yayımladığı, Prof. Dr. Zafer Üskül tarafından kaleme alınan "Türk Demokrasisinde 130 Yıl" başlığını taşıyan rapor, çizilen bütün zikzaklara rağmen Türkiye'nin demokratikleşme yolunda, özellikle son on yılda katettiği mesafeyi hatırlatması ve giderilmesi gereken eksiklerimizi göstermesi bakımından çok önemli bir çalışma.

NOT: Kenya ve Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki Türk okullarını içeren bir yurtdışı gezisi nedeniyle yazılarıma bir hafta süreyle ara veriyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Farklılığa saygı seferberliği

Şahin Alpay 2007.02.06

Uzun süre önce hazırlanan bir program uyarınca geçen haftayı Kenya ve Güney Afrika cumhuriyetlerinde geçirdim. Bu ülkelerle ve oralarda Fethullah Gülen hareketi tarafından kurulan Türk okullarıyla ilgili izlenimlerimi önümüzdeki günlerde okurlarımla paylaşacağım.

Yurtdışında bulunduğum bir hafta süresinde Türkiye'deki gelişmeleri ancak kabaca izleyebildim. Dönüşte biriken gazeteleri okumak en az bir günümü aldı. Yalnızca bir hafta zarfında olan bitenlerin sadece kayda değer olanlarını satır başlarıyla kâğıda döktüğümde sayfalar doldu.

Geçen hafta Türkiye'de yaşananların öncelikle düşündürdüğü konu, bu ülkede farklılığa saygıyı, hoşgörüyü hakim kılmakta ne denli başarısız olduğumuz. Samsun'da polis ve jandarma görevlilerinin Hrant Dink'in katil zanlısıyla hatıra fotoğrafları çektirmelerinin, ona adeta bir "kahraman" muamelesi yapmalarının ekranlara yansıyan görüntüleri... Tutuklandıktan sonra İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'ne getirilen zanlının gardiyanlar ve askerler tarafından "alkışlarla karşılandığına" ve "krallar gibi ağırlandığına" dair iddialar... Malatya'da oynanan Malatyaspor-Elazığspor maçı öncesinde kimi Elazığspor taraftarlarının, Hrant Dink'in Malatyalı oluşuna atıfla, "Ermeni Malatya!" sloganları atması... Trabzon'da oynanan bir maç sırasında tribünlerden yükselen, "Ayağa kalkmayan Ermeni olsun!" tezahüratları... Yaşanan bu olayların Türkiye halkının makul ve sağduyulu büyük çoğunluğunu temsilden uzak olduğuna eminim. Yine de bu olaylar, eğer Türkiye'de özgürlük ve demokrasiyi yerleştirmeye gerçekten niyetli isek, hoşgörüsüzlüğün alt edilmesi ve farklılığa saygının hakim kılınması için bir büyük seferberlik başlatılması gereğini çok acı bir şekilde, bir kez daha hatırlatıyor.

Türkiye, eğer anayasasında yazdığı üzere demokratik ve laik bir hukuk devleti ise buna uygun kimlik politikalarını hakim kılmak, hangi etnik kökenden ve inançtan olursa olsun tüm yurttaşlarına eşit muamele etmek zorundadır. Türkiye, yalnızca kendini "Türk ve Müslüman" sayanların ülkesi, Türkiye Cumhuriyeti yalnızca kendini "Türk ve Müslüman" sayanların devleti değildir. En tepedekinden en alt kademedekine kadar bütün resmî görevliler, etnik ve dinsel azınlıklara mensup yurttaşlarımızı "Türk olmayanlar", "yerli yabancılar" ya da "yabancı uyruklu Türk vatandaşları" olarak nitelemekten kesinlikle vazgeçmeli. Etnik ve dinsel azınlıklara mensup yurttaşların kamu görevlerinden dışlanmasına kesinlikle son verilmeli. Azınlıklara mensup yurttaşlara karşı düşmanlık körükleyen söylemler okullardan, kitaplardan, medyadan mutlaka dışlanmalı. TCK'nın "halkın bir kesimini diğerine karşı kin ve düşmanlığa tahrik ve aşağılama"yı yasaklayan 216. maddesi mutlaka uygulanmalı.

Geçen hafta Türkiye'de olup bitenlerin düşündürdüğü başka bir öncelikli konu, güvenlik görevlilerinin Hrant Dink'i koruma konusunda gösterdikleri kusur ve ihmalin ağırlığı... Basına yansıyan haberlere göre, Trabzon Emniyet Müdürlüğü Hrant Dink'in öldürüleceğine dair istihbaratı tam 17 kez Emniyet Genel Müdürlüğü'ne

bildirdiği halde, nedense bunlardan yalnızca biri İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne ulaştırıldı. Söz konusu olan ağır kusur ve ihmalin üzeri Trabzon valisi ve emniyet müdürünün görevden alınmalarıyla örtülemez. Güvenlik örgütünün en üst yetkilisi olan İçişleri Bakanı'nın istifa etmesi gerekir. Hükümet, eğer iktidar ise, bu ağır kusur ve ihmalin sorumlularından mutlaka hesap sormalıdır.

Söz konusu ağır kusur ve ihmalin üzeri, "Osmanlı'dan beri devam eden derin devlet geleneği"ne atıfta bulunmakla da örtülemez. Eğer Türkiye'de hukuk devleti ilkeleriyle bağlı olmayan, Susurluk rezaletiyle apaçık ortaya çıkan "derin devlet" bugün hâlâ etkinliğini sürdürüyorsa, bu kanunsuzluğu bütün unsurlarıyla ortaya çıkarmak ve sorumlularını cezalandırmak da hükümetin görevidir. Önceki hükümetlerin hiçbirinin bu görevi yerine getirmemiş ya da getirememiş olması, bu hükümeti sorumluluktan kurtarmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Derin devlet' nedir?

Şahin Alpay 2007.02.08

Türkiye'de siyasi istikrarı bozmaya yönelik cinayetlerin işlendiği her defasında olduğu gibi, Agos Genel Yayın Müdürü Hrant Dink'in öldürülmesinden sonra da "derin devlet" tartışmaları alevlendi.

Bu kavramın Türk siyasi lügatına esas olarak Kasım 1996'da yaşanan "Susurluk skandalı"yla girdiği söylenebilir. Söz konusu skandal, bazı devlet yetkililerinin, PKK'ya destek sağladıklarına inanılan kişileri öldürtmek için yeraltı dünyasına mensup kimseleri (kanun kaçağı katilleri ve uyuşturucu kaçakçılarını) kullandıklarının ortaya çıkmasıydı. Zamanla söz konusu kimselerin kendi çıkarları için devleti kullanmaya başladıkları anlaşılmıştı. (Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanı Kutlu Savaş'ın, TBMM Susurluk Komisyonu'nun ve MİT'in hazırladıkları, internet üzerinden ulaşılabilen raporlar konunun vahameti hakkında iyi bir fikir verir.)

O günden bugüne giderek yaygınlaşan bir kavram olarak "derin devlet"in kökeni ve ne anlama geldiği konusunda mutabakat bulunmadığı muhakkak. "Derin devlet"in kökenine dair en az iki teori var: Kimilerine göre "derin devlet"in kökleri Soğuk Savaş döneminde NATO'ya üye ülkelerde oluşturulan ve CIA tarafından yönetilen ve finanse edilen istihbarat ve silahlı operasyon örgütlerine dayanır. Bu örgütün Türkiye'deki adı "Kontrgerilla"dır. Ondan ilk kez 1974 yılında merhum Başbakan Bülent Ecevit söz etmiştir.

Başkalarına göre ise "derin devlet" köklerini, Osmanlı devletinin son yıllarında İttihat ve Terakki yönetimi tarafından kurulan gizli istihbarat ve askerî operasyon örgütü olan "Teşkilat-ı Mahsusa"dan almaktadır. Başbakan Erdoğan son günlerde, "Derin devletin varlığına katılmıyorum diye bir şey yok... O her zaman olmuş. Türkiye Cumhuriyeti döneminde başlamış bir şey değil. Ta Osmanlı'dan. Bu gelenekten gelen bir şey zaten..." ve "Derin devlet gelenek haline gelmiş. Bu ifade Osmanlı'dan bu yana kullanılıyor. Kurumların içindeki çeteleşme de diyebiliriz. Bu tür bir yapı var..." (Gazeteler, 28-30 Ocak) derken bunu söylemektedir.

"Derin Devlet"in ne olduğuna gelince: Eski cumhurbaşkanı ve başbakanlardan Süleyman Demirel'e göre, "Derin devlet, askerdir." (Radikal, 18.04.2005) Türkiye'de "bir değil iki devlet" vardır; "sivil devlet" devreden çıkınca "derin devlet" devreye girer. Demirel'i iktidardan deviren 12 Eylül 1980 askerî yönetiminin başı olan emekli

Orgeneral Kenan Evren de onunla aynı görüştedir: "Sayın Demirel doğru söylüyor. Derin devlet, biziz. Devlet zaafa uğradığında el koyarız..." (NTVMSNBC, 16.11.2005)

Kavram, uluslararası ansiklopedilere de girmiştir. İngilizce Wikipedia'ya göre "Derin Devlet", "Türk siyasi sistemi içinde kanunlara dayanmayan; ama etkili bir anti-demokratik ittifakı ifade eder. Bu ittifaka güvenlik kuvvetleri, istihbarat servisleri ve yargı organları üst kademe mensupları ile örgütlü suç şebekelerinin önde gelen liderleri dahildir... Aşırı milliyetçi ve devletçi bir ideolojiye sıkı sıkıya bağlı olan askerler ile güvenlik ve yargı kuruluşları üyelerinden oluşur ve kendi görüşlerini paylaşmayan hükümetleri engellemeye, hatta devirmeye hazırdır."

Yabancı gözlemcilerin "derin devlet"i daha farklı şekillerde yorumladıkları da görülüyor: "Derin devlet, güvenlik ve istihbarat örgütlerinin yanı sıra devlet bürokrasisi içinde yuvalanan, değişime bazen şiddet kullanarak karşı çıkan bir gruptur... Siyasette devletin merkezî bir rol oynamasını savunan yüksek yargı ve öğretim kuruluşları mensuplarının paylaştıkları bir inançlar sistemi olarak da tanımlanabilir... Öylesine yaygın bir kavramdır ki, Türkler mizah olarak işyerlerinde ya da gündelik hayatta başka türlü açıklamakta güçlük çektikleri olayları onunla izah eder..." (Associated Press, Today's Zaman, 2 Şubat)

Başbakan Erdoğan'ın getirdiği tanım ise şöyle: "Derin devlet, kurumlar içerisinde kendi anlayışları veya kendi kutsalları adına yetkilerini aşarak, hukukun dışına çıkmak suretiyle oluşan çeteleşmelerdir." (Gazeteler, 7 Şubat)

Bir meseleyi halletmenin herhalde ilk şartı, ne olduğunu saptamak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi ya da oligarşi

Şahin Alpay 2007.06.26

"Bugün Balkanlarda temel soru, Avrupa Birliği'nin bölgeye doğru nasıl genişleyeceği değil, bölgede (liberal) demokratik modelin mi, yoksa (eski komünist modelin güncelleştirilmiş bir versiyonu olan) oligarşik totaliter modelin mi hakim olacağıdır..."

Balkan ülkeleri bugün bir tercihle karşı karşıya: Bölgeye Avrupa mantığının hakim olması ve demokratik rejimler olarak gelişmek ya da -bu benzetmeyi mazur görünüz- boru hattı idarelerine dönüşmek... Evet, doğru tahmin ettiniz: Doğalgaz boru hattını kastediyorum... Oligarşik totaliter modeli ebedileştirmenin yolu budur...

"AB üyeliğinin demokratik modeli kendiliğinden yerleştiremeyeceğinin bilincinde olmalıyız. Güneydoğu Avrupa gri ekonominin dehşet verici boyutlara ulaştığı bir bölgedir... Gri ekonomi reformları engelliyor, piyasa mekanizmalarını çarpıtıyor ve örgütlü suçların, yolsuzlukların ve yoksullaşmanın temelini oluşturuyor... Eğer Avrupa, dayanışma göstermeyi reddeder ve Güneydoğu Avrupa'nın Avrupalılaşmasına ciddi bir güvence olmayı başaramazsa, oligarşik totaliter model kazanacak, bölgede istikrar ve güvenlik tehlikeye girecektir... Eğer Avrupa buna izin verecek olursa, AB'de yeni bölünmeler, daha çok ve daha az Avrupalı ülkeler, demokratik ve sözde-demokratik üyeler bölünmesi ortaya çıkacak, Avrupa topluluğuna yabancı etkilerin AB'ye sızmasına izin verilmiş olacaktır..."

"Oligarşik totaliter modelin zafer kazanmasını güven altına almanın bir yolu, hem Bulgaristan'da hem de Batı'da, çoğunluğu sloganları etrafında birleştirebilen etnik milliyetçilik kozunu oynamaktır. Birkaç yıl önce Avusturya, Avrupa değerlerinin yerleştiği bir ülkede bile bunun nasıl mümkün olabileceğini gösterdi. Bir uyarıda bulunmalıyız: Balkanlarda azınlık sorunları bir siyasi amacın veya diğerinin gerçekleştirilmesi amacıyla kolaylıkla kullanılabilir..."

"Bugün demokratik ülkelerin en büyük krizi, aralarında dayanışmanın kalmamış oluşu. Günümüzde Avrupa için en büyük tehlikenin dayanışma olmayışından, daha zayıf ve daha az istikrarlı devletlerin sorunlarının bilerek görmezden gelinmesinden kaynaklandığına inanıyorum. Bu, milliyetçiliğe ve popülizme yol açıyor... Bugün genç Balkan demokrasilerinin en önemli sorunu, milli davanın aşırı sağın tekeline geçmesini engellemektir... Dünyada en büyük güç, zamanı gelmiş olan fikirlerdir. Günümüzde bu fikirler özgürlük, insan hakları, uluslararası hukuk ve olmak istediğini olabilme imkânına sahip olmaktır. Bu fikirleri başarmak için cesaret, cömertlik ve alçakgönüllülüğe ihtiyacımız var."

Yukarıdaki uzun alıntıyı, 1997-2001 yılları arasında Bulgaristan Dışişleri Bakanlığı'nı yapmış olan Nadezhda Mihaylova'nın, geçenlerde çıkan bir yazımda (21 Haziran) sözünü ettiğim Engelsberg Semineri'nde dile getirdiği fevkalade dikkate değer analizden aktarıyorum. Basit bir şekilde ifade edecek olursak Mihaylova "Eski Avrupa"ya (yani AB'nin kurucu üyelerine) şu uyarılarda bulunuyor: Eğer Güneydoğu Avrupa'da demokrasinin yerleşmesini istiyorsanız, bölge ülkelerini AB'ye üye yapmak yetmez. Eski komünist modelin güncelleştirilmiş bir versiyonu olan oligarşik totaliter modelin, etnik kozu kullanan milliyetçi popülizmi kullanarak geri dönmemesi, bu ülkelerin birer "doğalgaz boru hattı idareleri"ne dönüşmemeleri için, bu ülkelerle dayanışma içinde olmanız gerekir. Şimdilerde Avrupa demokrasilerinin en büyük sorunu bu dayanışmanın bilerek ihmal ediliyor oluşudur.

Mihaylova'nın özel olarak kendi ülkesi Bulgaristan ve genel olarak Güneydoğu Avrupa için yaptığı tesbitlerin önemli ölçüde Türkiye için de geçerli olduğunu söylemek mümkün. Türkiye'de de etnik kozu oynayan milliyetçi (ve ulusalcı) popülizmin ülkeyi genel olarak Batı'dan ve özel olarak da AB'den kopararak Rusya, İran, Çin ve diğerlerinin dümen suyuna sokma planları yaptığı hayli açık bir şekilde görülmüyor mu? Ve "Eski Avrupa"nın dayanışmayı neredeyse tamamen unuttuğu ülkelerin başta geleni Türkiye değil mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB'nin yitirdiği "ortak ruh"

Şahin Alpay 2007.06.28

Hazırlanan anayasa taslağının iki yıl önce Fransa ve Hollanda'da yapılan halkoylamalarıyla reddedilmesinden sonra AB, geleceği üzerine bir "yeniden düşünme" dönemine girmişti. Bu dönem geçen cuma günü sona erdi.

AB Konseyi'nin üzerinde anlaştığı, yeni "AB Antlaşması" iki yıl önce reddedilen anayasa taslağının birçok unsurunu içeriyor. Yürürlüğe girmesi için 2009'a kadar 27 üye ülke tarafından onaylanması gereken antlaşma, sürekli bir AB Konseyi Başkanlığı, sürekli bir Dışpolitika Temsilciliği oluşturulmasını, üye ülkelerin veto yetkilerinin kısıtlanmasını, Avrupa Parlamentosu'nun yetkilerinin genişletilmesini öngörüyor. Bu arada kararların çifte çoğunlukla (üyelerin en az % 55'ini ve AB nüfusunun en az % 65'ini temsil eden ülkelerin onayı ile) alınması esası da muhafaza edildi, ancak uygulanması 2017 yılına kadar ertelendi.

Dönem Başkanı Almanya Başbakanı Angela Merkel anlaşılmayı büyük bir başarı olarak nitelerken, AB Komisyonu Başkanı Jose Manuel Barroso da "AB'nin yeniden ve doğru yönde harekete geçtiğini" söylüyordu. Fakat antlaşmadan belki en büyük memnuniyeti ifade eden, AB zirvesine Britanya Başbakanı olarak son kez katılan, Tony Blair oldu. Blair, Antlaşma'nın "esas olarak" Britanya'nın çıkarına olduğunu, Britanya'nın AB'de lider konumuna geldiğini ileri sürdü. Gerek Blair, gerekse başbakanlığı devrettiği Gordon Brown, antlaşmanın referanduma götürülmesine gerek olmadığına birleştiler, zira insan hakları ve sosyal haklar, dış politika ve vergi politikaları konularında son söz, aynen Britanya'nın istediği gibi, ulusal hükümetlere bırakılıyor.

Ne var ki bütün üyelerin antlaşmadan aynı ölçüde memnun olmadıkları görüldü. Hoşnutsuzluğunu en açık ifade eden İtalya Başbakanı ve AB Komisyonu eski Başkanı Romano Prodi oldu. Prodi, başta Britanya, Polonya, Hollanda ve Çek Cumhuriyeti olmak üzere kimi hükümetleri, ulusal çıkarlarını Avrupa hedeflerinin önüne koymakla itham etmekten çekinmedi ve açıkça AB'nin ilerlemek için gerekli "ortak ruhu" yitirdiğini söyledi. Prodi bir İtalyan gazetesine verdiği demeçte şöyle diyordu: "Bir Avrupalı olarak karşı karşıya olduğum manzaradan büyük üzüntü duyuyorum. Gerçekte iki ayrı Avrupa olduğunu hiç bu denli açık bir şekilde görmemiştim. Bir yanda AB olarak ilerlemeye inanan ve isteyen bir çoğunluk var; öte yanda bir siyasi amaç olarak AB'nin rolünün kısıtlanmasından yana olan azınlık."

AB içinde, birliğin kuruluş ruhuna aykırı olarak gerek siyasette ve ekonomide, gerekse kültür alanında "yerelci-milliyetçi" eğilimlerin başgösterdiği, dünyada barış ve demokrasi kalesi olarak birliğin uzun vadeli çıkarlarının göz ardı edildiği bir dönemden geçilmekte olduğu muhakkak. Bu eğilimlerin bir önem kaynağı da kuşkusuz Fransa. Sarkozy yönetiminin AB'ye Fransa'nın ulusal çıkarları doğrultusunda ağırlığını koymaya soyunduğu görülüyor. Sarkozy, son zirvede kabul edilen antlaşmada serbest rekabetin vurgulanmasını engelledi; Fransa'nın bütçe açığını 2010'a kadar kapatma vaadini yerine getirmeyi düşünmüyor. Sarkozy'nin bu tutumu Britanya, Hollanda ve Kuzey Avrupa ülkeleri gibi ekonomide daha liberal eğilimli üyeleri kaygılandırıyor. Cicero Vakfı'nın direktörü Marcel van Herpen şöyle diyor: "Avrupalı liberaller gelecekte endişe duyuyor... Daha merkantilist, korumacı bir Avrupa'ya doğru mu gideceğiz, yoksa yolumuza açık ekonomiler olarak mı devam edeceğiz?" (Financial Times, 25 Haziran)

Sarkozy'nin benimsediği Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğine set çekme politikası, bu bağlamda "ekonomik ve parasal birlik" faslında müzakerelerin açılmasını engellemesi de, gerçekte AB'nin yitirmekte olduğu "ortak ruh"un bir yansıması değil mi? Evet, başta İsveç olmak üzere yedi üye bu engellemeye karşı çıktılar. Evet, AB Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi Olli Rehn, "Bu fasıl masada olmaya devam ediyor ve ileride müzakereye açılacağını umuyorum... Dramatik bir durum yok..." diyor. Ama Bay Sarkozy AB konusunu adeta Türkiye'nin gündeminden çıkarmayı başarmadı mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsveçli sosyal demokrat gözüyle AB, AKP ve CHP

Şahin Alpaz 2007.06.30

Genel Başkan Deniz Baykal'ın izlediği politikalar nedeniyle Türkiye'de kimi sosyal demokratlar CHP'nin Sosyalist Enternasyonal'den (SE) çıkarılmasını istiyor.

Bazı Baykal yandaşlarına göre ise CHP'nin bu "enternasyonalist" kuruluşta "bir dakika dahi durmaması" gerekiyor. Türkiye'de bu tartışma devam ederken ve liderliğindeki CHP'nin siyasi kimliğinin iyice ortaya çıktığı seçim kampanyası sırasında Baykal (hem de başkan yardımcısı olduğu) SE'in Cenevre'deki Konsey toplantısına katılıyor.

Baykal'ın SE'de nasıl karşılanacağını bilemiyorum; ama İsveçli bir sosyal demokrat milletvekili, bir önceki hükümetteki sosyal güvenlik bakanı ve halen Avrupa Sosyalist Partisi'nin Türkiye ile AB arasındaki katılım müzakerelerini izleyen çalışma grubunun üyesi Morgan Johansson'un, yayınlanmak üzere Expressen gazetesine ve Türkiye'deki dostlarına gönderdiği "CHP, SE'den atılmalı" başlıklı makale, bir İsveçli sosyal demokratın gözüyle AB, AKP ve CHP değerlendirmesini içermesi bakımından hayli ilginç. Makaleyi kısaltarak dikkatinize getiriyorum:

"Avrupa'da işbirliği ve dayanışma rüyası, Türkiye ile AB arasında cereyan eden katılım müzakerelerinde sınavdan geçiyor. Bu rüya, Degerfors'dan Diyarbakır'a bütün Avrupa'da herkesin serbestçe seyahat edebilmesi ve yerleşebilmesi vizyonudur! Ne yazık ki bu büyük vizyon bugün hem AB ülkelerinde hem de Türkiye'de milliyetçi güçlerin tehdidi altında. Bu güçler birbirleriyle garip bir dans içinde karşılıklı güveni sarsmaya devam ediyor.

"Bu kısır döngüdeki son halka Fransa Başkanı Nicolas Sarkozy. 26 Haziran günü AB ekonomik ve mali konular faslının açılmasını önleyerek Türkiye ile katılım müzakerelerinde frene bastı. Bu kararda Fransa'nın rol oynadığı anlaşılıyor. Sarkozy seçim kampanyasında Türkiye'nin üyeliğine güçlü bir şekilde karşı çıkmıştı. Şimdi sözlerini fiile geçirmesi hem AB hem de Türkiye için çok kaygı verici. Türkiye'deki tepkiler beklendiği gibi oldu: Milliyetçi güçlerin ekmeğine yağ sürüldü ve AB-yanlısı AKP hükümeti zor durumda kaldı. 22 Temmuz'da genel seçimlerin yapılacağı dikkate alındığında durumun vahameti daha da iyi anlaşılabilir.

"Türkiye birkaç yıldır, kökleri Siyasal İslam'da olan bir parti tarafından yönetiliyor. Dinsel temelli partiler hakkında istediğinizi düşünebilirsiniz; ama AKP ülkeyi iyi yönetti. AB ile müzakereler, insan hakları ve kalkınma alanlarında başarılı oldu. AKP aşırı İslamcı olmaktan uzak, geniş görüşlü, farklı fikirlere saygılı bir parti; sosyal politikalar konusundaki görüşleri de sosyal demokrasiye yakın. Başarısının mimarları Başbakan Tayyip Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül. AKP, Gül'ü cumhurbaşkanı seçtirmeyi başaramayınca erken seçim zorunlu oldu. Seçimin Anayasa'daki kurallara göre yapılması bekleniyordu. Ne var ki anamuhalefet partisi, kendine sosyal demokrat diyen ve birkaç yıldır SE'e üye de olan CHP, seçimi engelledi. Silahlı Kuvvetler de seçim sürecine müdahale tehdidinde bulundu.

"Askerî müdahale tehdidinin bütün siyasilerden tepki görmesi beklenirdi. Ne var ki CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, AKP'yi iktidardan uzaklaştırmak için adeta askerî müdahaleye davetiye çıkardı. Baykal'ın bu tavrı en sağcısından en solcusuna kadar Türk medyasından ve entelektüellerinden büyük tepki gördü. Seçim araştırmaları AKP'nin yüzde 40, CHP'nin 20, aşırı milliyetçi MHP'nin de 10 dolayında oy alacağını gösteriyor. Seçim kampanyasına milliyetçi temalar hakim. Kuzey Irak'a askerî müdahalede bulunulmasını savunan CHP, MHP ile koalisyon yapma niyetini gizlemiyor.

"Türkiye'de cumhurbaşkanlığı seçimini kundaklayan, askerî müdahaleye davetiye çıkaran, sonra da aşırı milliyetçilerle işbirliği yaparak Avrupa'ya sırt çevirmeye ve başka bir ülkeyi işgal etmeye hazırlanan bir 'sosyal demokrat' parti ile karşı karşıyayız. Bunların hiçbirisi kabul edilemez. CHP, Sosyalist Enternasyonal'in hoşgörü sınırlarını çoktan aşmıştır; bu nedenle bu partinin sosyal demokrat partiler ailesinden atılması gerekir."

Tony Blair'in mirası

Şahin Alpay 2007.07.03

On yıldan fazla bir süreyle Britanya Başbakanlığı görevinde bulunan İşçi Partisi lideri Tony Blair, 27 Haziran günü başbakanlıktan, parti başkanlığı ve milletvekilliğinden ayrıldı.

Kuşku yok ki Tony Blair, benim kuşağımın tanıklığını yaptığı en önemli siyaset adamlarından biriydi. Blair'in tecrübesinden, demokratik ülkelerde yarışan bütün siyaset adamlarının, bütün dünyanın çıkaracağı dersler var.

İç siyasette Britanya'ya kazandırdıkları açısından bakılacak olursa, Blair'in hayranlık uyandıran bir başarı öyküsü var. Oxford eğitilmiş bir avukat olan Blair, 1994 yılında henüz 41 yaşında iken İşçi Partisi liderliğine seçildi. Partisinin, kendi ifadesiyle "21. yüzyılın gerçeklerine uyum sağlamasını" ana hedef yaptı. Bu yolda çok cesur adımlar attı: Partinin kurulduğu 1900 yılından bu yana programında yer alan, bütün üretim araçlarının ortak mülkiyet altına alınmasını öngören ünlü 4. maddesini kaldırdı; bunun yerine partinin demokratik sosyalizmi benimsediği ilkesini programa yazdırdı. Sendikaların parti yönetimi üzerindeki etkisini azalttı. Geçmişle bağlarını kopardığını vurgulamak için partinin adını Yeni İşçi Partisi olarak değiştirdi. Böylelikle özel mülkiyete dayalı piyasa ekonomisini esas alan; fakat bu çerçevede bir yandan ekonomiyi büyütürken öte yandan eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik alanında reformlarla yurttaşlara fırsat eşitliği sağlanmasını hedefleyen, çağdaş sosyal demokrat felsefeyi partiye hakim kıldı. ABD'de Bill Clinton, Almanya'da Gerhard Schröder, İtalya'da Romano Prodi ve İspanya'da Jose Luis Rodriguez Zapatero ile birlikte, "Üçüncü Yol" olarak anılan politikaların önde gelen temsilcilerinden biri oldu.

Blair, bu büyük yenilenmeden sonraki ilk seçimlerde, 18 yıldır seçim kazanmaya hasret partisini iktidara getirdi. Britanya İşçi Partisi tarihinde (1997, 2001 ve 2005'te) üst üste üç genel seçim kazanan ve en uzun süre başbakanlık yapan yegane lider olmayı başardı. Ülkenin yakın tarihinde en uzun süreli ekonomik büyüme, onun başbakanlığında yaşandı. Blair hükümetleri altında işsizlik azaldı; (daha çok sayıda öğretmen, doktor ve hasta bakıcı istihdam edilerek) sağlık ve eğitim hizmetlerinde önemli iyileşmeler sağlandı; bilimsel araştırmalara ayrılan kaynak üç kat arttı; asgari ücret kabul edildi; Kuzey İrlanda'da barış sağlandı; İskoçya ve Galler'e yetki devri (devölüsyon) yapılarak yerinden yönetim güçlendirildi.

Blair'in iç politikadaki bu büyük başarıları, halkın büyük çoğunluğunun Irak Savaşı'na karşı olmasına, oy oranı 1997'de yüzde 43, 2001'de yüzde 42'den yüzde 36'ya düşmesine rağmen Blair'in 2005'te üçüncü kez seçim kazanmasını açıklayan temel etken olmalıdır. Ne var ki, Bill Clinton'ın görev süresinin dolmasından sonra bir süre Batı dünyasının entelektüel liderliğini üstleneceği izlenimini veren Blair, 11 Eylül terör saldırılarından sonra neo-con olarak anılan çetenin nüfuzu altına giren ABD'nin tarihindeki en kötü başkan olan George W.Bush'un baş yardakçısı olma basiretsizliğini gösterebildi. Böylelikle, hiç de haksız olmayan bir şekilde, Bush'un "fino köpeği" damgasını yemekten kurtulamadı.

Bush'un dümen suyunda Irak'ın işgalinde oynadığı rol, Blair'in kamuoyundaki desteğini giderek yitirmesine ve geçen eylül ayında parti liderliğinden ve başbakanlıktan ayrılma kararına giden yolu hazırladı. Nitekim geçen mayıs ayında yaptığı ve 27 Haziran'da görevden ayrılacağını açıkladığı veda konuşmasında Irak'ın işgalinin terörü önlemek şöyle dursun azdırdığını kabul etti ve bunun için Britanya halkından özür dileme erdemini gösterdi. Tony Blair, her zaman Türkiye'nin AB üyeliğinin en kararlı savunucusu oldu. Görevi devrettiği Gordon Brown'ın, bu politikadan ayrılması beklenmiyor. Blair'in öyküsünden çıkarılabilecek belki en temel ders, iç-dış

politika ayrımının giderek önemini yitirmesi, içeride sağlanan başarıların dışarıdaki başarısızlıklarla berhava olabileceği.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye, hukuk ve vicdan sınavında

Şahin Alpay 2007.07.05

Ben Türkiye'nin demokratik bir hukuk devleti olma iddiasıyla eşit yaşta olan kuşağın mensubuyum. İktidarın Türkiye'de ilk kez barışçı yoldan, kan dökülmeden devredildiği yıl ilkokula başladım. En eski siyasi anılarım, Demokrat Parti'nin seçim zaferiyle ilgilidir. Kuşağımın demokratik hukuk devleti idealine gönülden bağlı bir mensubu olarak son günlerde Türkiye'de yaşananların, bana zihnen ve ruhen azap verdiğini söylemeliyim.

Önce MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin bir seçim mitingi sırasında konuşma yaptığı kürsüden Başbakan Erdoğan'a fırlattığı "ip"le sarsıldım: "Oğluna gemi alacak kadar paran var. Asacak kadar ip mi bulamıyorsun? Al sana ip veriyorum, as. Haydi as..." Sonra da Başbakan Erdoğan'ın verdiği cevapla: "Eğer, senin ipin yoksa, ip bulamıyorsan, millete haber verseydin, benim milletim sana ip gönderirdi merak etme, bugüne kadar da bu iş kalmazdı..." Sanki, idam cezası hukuken veya fiilen ülkelerin çoğunda, sanki (ABD başta olmak üzere utanç verici birkaç istisnasıyla) hemen bütün demokratik ülkelerde kalkmamıştı. Sanki bırakın Avrupa Birliği'ni, bütün Avrupa Konseyi üyesi olan ülkelerde idam cezası kanunlardan tamamen silinmemişti... Sanki 1952'den beri Avrupa Konseyi üyesi, 2005'ten bu yana AB'ye katılımı müzakere eden Türkiye 1984'ten beri fiilen, 2002'den beri hukuken, savaş zamanında dahi idam cezasına son vermemişti... Sanki idam cezasını kaldıran hükümetin üyelerinden biri bizzat MHP başkanı değildi... Ve tabii olayın esas sarsıcı olan yönü, 2007 yılı Türkiye'sinde bir siyasi liderin kin ve nefret körükleyerek, bu uğurda seçim mitinginde cellat rolü oynayarak partisinin oylarını artırabileceği hesabını yapabiliyor olmasıydı.

Agos Gazetesi genel yayın müdürü, yaşamını Türk-Ermeni uzlaşmasına adanmış değerli meslektaşımız Hrant Dink'in katledilmesiyle ilgili davanın ilk duruşmasında yaşananlar da çok azap vericiydi. Benim kuşağım, Adnan Menderes ve arkadaşlarının idamıyla başlayan çok siyasi cinayet gördü. Ama demokrasi tarihimizdeki hiçbir siyasi cinayet, Hrant Dink cinayetinde olduğu kadar geliyorum diye diye, göz göre göre işlenmedi. Hiçbir siyasi cinayet, bir kısım güvenlik güçleri böyle bir cinayetin işleneceğini 17 kez ihbar ettikleri halde, hiçbirinin dikkate alınmaması sonucu işlenmedi... Hiçbir siyasi cinayet kurbanı bir kısım güvenlik güçleri mensupları tarafından, söylediklerine dikkat etmesi yoksa öldürülebileceği konusunda ikaz (dolayısıyla tehdit) edilmedi... Hiçbir siyasi cinayete kurban giden değerimiz, katledildiği gün çıkan yazısında öldürüleceğine dair artan kuşkusunu, buna rağmen yurdunu hiçbir şekilde terk etmeyeceğini yazmadı... Hiçbir siyasi cinayette katil zanlıları bir kısım güvenlik güçlerinden adeta kahraman muamelesi görmedi... Hiçbir siyasi cinayette avukat (hukuk adamı) sıfatını taşıyan birtakım kin ve nefret körükleyicileri bu denli açık bir rol oynamadı... Hiçbir siyasi cinayet davasında katil zanlılarının avukatı, Dink ailesine destek için gelenlere "İt sürüsü toplandı" diye hakaret etmedi, Dink'in avukatlarına "Canınız cehenneme, hepiniz Ermenisiniz!" diye bağırmadı... Bu avukat sıfatlı kin ve nefret körükleyiciler, meslekten ihraç edilip hak ettikleri cezalara çarptırılmadıkça; cinayetin bütün sorumluları ortaya çıkarılıp hak ettikleri cezalara çarptırılmadıkça Türkiye'de hukuk devletinden söz etmek mümkün değildir.

Geçtiğimiz günlerde Sivas'ta fanatik bir kalabalığın ateşe verdiği binada 35 kişinin yanarak can verdiği dehşet verici olay 14. yıldönümünde dinmeyen bir acıyla anıldı. Söz konusu binanın hâlâ daha otel olarak hizmet

vermeye devam etmesi; o binanın hâlâ, sahne olduğu türden korkunç olayların bir daha tekrarlanmaması için bir ibret anıtı haline getirilmemiş olması, toplum olarak vicdansızlığımızın çok acı bir ifadesi değil midir? Olayın bütün sorumlularının hâlâ ortaya çıkarılıp cezalandırılmamış oluşu, hukuk devleti olmaktan ne kadar uzak olduğumuzun en açık göstergesi değil midir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Profesör Mardin'e saygı ve şükranla

Şahin Alpay 2007.07.07

Bugünlerde Profesör Şerif Mardin'in geçen yaz ABD'nin Syracuse Üniversitesi yayınevi tarafından yayımlanan "Religion, Society and Modernity in Turkey" (Türkiye'de Din, Toplum ve Modernlik) başlıklı kitabını okumakla meşgulüm. Kitap, Mardin'in 1959-2005 yılları arasında yayımladığı 14 makale ile ilk kez bu kitapta basılan 2 makaleyi bir araya getiriyor.

Makalelerin çoğunu yayımlandıkları zaman okumuştum. Şimdi eksiklerimi gidermek fırsatını buluyorum. Mardin'in yıllar önce kaleme aldığı makaleleri yeni çıkan bilgi ve belgeler ışığında gözden geçirmiş olması; ayrıca, makalelerin başına hangi dönemde ve ne gibi saiklerle yazıldığını belirten açıklamalar koyması, onları yeniden okunmaya bir kat daha değer kıldığı muhakkak.

Mardin'in bu kitapta yer almayan, ama aynı ölçüde dikkate değer olan bir başka makalesi ise "Turkish Islamic Exceptionalism Yesterday and Today: Continuity, Rupture and Reconstruction in Operational Codes / Dün ve Bugün Türk İslamının İstisnai Özelliği: İşleyiş Kodlarında Süreklilik, Kopuş ve Yeniden Yapılanma" başlıklı incelemesi. Bu inceleme önce "Turkish Studies" dergisinin Haziran 2005 tarihli sayısında yayımlandı; sonra Ali Çarkoğlu ve Barry Rubin'in derledikleri "Religion and Politics in Turkey/Türkiye'de Din ve Siyaset" (Routledge, 2006) başlıklı kitapta yeniden basıldı. Mardin'in makalelerinin düşündürdüklerine yeri geldikçe değineceğim.

Bu yazıda şunu söylemek istiyorum: Profesör Mardin, 1960'lardan itibaren yaptığı çalışmalarla Türkiye'de sosyal bilime esas olarak iki alanda büyük katkı yaptı. Birinci olarak, Osmanlı modernleşmesindeki temellerini incelemeyen, Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye'si arasındaki kopuştan ziyade sürekliliği kavramadan günümüz Türkiye'si'ni anlamanın mümkün olamayacağını anlattı. İkinci olarak da, dinsel inanış ve ilişkilerin oynadığı rolü anlamadan ne Osmanlı, ne de Cumhuriyet Türkiye'si'nin gerçeklerinin kavranabileceğini gösterdi. Sanırım, özellikle demokrasiye geçişten bu yana yaşadıklarımız, Mardin'in ne denli haklı olduğunu tartışmaya yer bırakmayacak kadar açık bir şekilde ortaya koymuştur. Bu konulara ışık tutan yayınlarıyla Mardin, tartışmasız bir şekilde Türkiye'de sosyal bilim denince akla gelen birkaç isimden biri olmuştur.

Mardin'in bu büyük katkıyı yapmasını mümkün kılan husus, toplumsal ve siyasal olaylara resmi görüşler ya da öteki yaygın ideolojik kalıplarla yaklaşmayı reddetmiş, bir sosyal bilimcinin gözüyle bakmış olmasıdır. Elbette ki Mardin'in Osmanlı'ya ve İslam'a ilgi duymasının ne Cumhuriyet karşıtlığıyla, ne de (kimilerinin iddia ettiği gibi) "dincilikle" bir ilgisi vardır. Prof. Mardin, hayatının her döneminde eleştirel akılcılığı savunmuş, bağnazlığın her türüsüne karşı çıkmış, bu arada dinsel bağnazlığa karşı uyarılarda bulunmaktan geri durmamıştır.

Mardin'in bu tavrının, resmi görüşlere sıkı sıkıya bağlı olan çevrelerin tepkileri ve husumetiyle karşılaşması kaçınılmazdı. Bu tepkiler, Mardin'in katkısına gölge düşürmek şöyle dursun, eleştirel düşüncenin kıymetini bilenler nezdinde değerini bir kat daha artırmıştır. Bu bağlamda son günlerin bir gelişmesine değinmeden

edemeyeceğim. Ülkemizde bilimin çeşitli alanlarına katkıda bulunanları onurlandırmak amacıyla kurulmuş olan Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), Mardin'in üye yapılması önerisini daha önce iki kez Konsey'de ele almış ve ikisinde de reddetmişti. Bu defa öneri ilk kez Genel Kurul'da ele alınmış ve sosyal bilimlerle ilgisi olmayan kişilerin oylarıyla (18 lehte oya karşı 51 aleyhte oyla) yine reddedilmiş. Ne diyeyim? Hem TÜBA'nın, hem de kendi saygınlıklarına tamiri güç, bir ağır darbe daha indirmeyi başarmışlar.

Bu vesileyle ilk kez 1960'ların ortalarında Ankara Üniversitesi SBF'de bir öğrencisi olarak tanıdığım (ve ne yazık ki ideolojik bağnazlıklar yüzünden o yıllarda kadrini bilemediğim) Şerif Mardin hocamıza, benim gibi düşündüğünü bildiğim on binlerce öğrencisi adına en derin saygı ve şükranlarımızı sunmak istiyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seçim kampanyasına dair gözlemler

Şahin Alpay 2007.07.10

Benim anlayışıma göre, demokrasi en iyi tek partiden oluşan hükümetlerle işliyor. Bunun birinci nedeni, tek parti hükümetlerinin icraat hükümetleri olma olasılığı ve olanağının, koalisyon hükümetlerine nazaran çok daha yüksek oluşu.

Tecrübelerimiz bunun özellikle Türkiye bakımından geçerli olduğunu göstermiyor mu? 1991'den 2002'ye kadar koalisyon hükümetleri altında geçirdiğimiz yıllar büyük ölçüde "kayıp yıllar" olmadı mı? Önemli reformlar önce 1983-1991 arasında ANAP, sonra 2002-2007 arasında AKP iktidarında yapılmadı mı? Bugün de çok önemli siyasi kararlarla karşı karşıya olan Türkiye'de tek parti iktidarına ihtiyacımız yok mu?

Demokrasinin en iyi tek parti hükümetleri altında işlediğini düşünmemin öteki nedeni ise şu: Ancak bu şekilde seçimler iktidarlar için sınav haline geliyor; seçmen ya hükümeti iktidardan alıyor ya da icraata devam diyor. Oysa koalisyon hükümetleriyle yönetilen ülkelerde bu olmuyor; en başarısız, oyu giderek azalan partiler bile, koalisyon ortağı değiştirip iktidar olmaya devam edebiliyor. 1991-2002 arasında bunun çeşitli örneklerini yaşamadık mı? Örneğin ANAP, giderek küçülen oy oranına rağmen çeşitli hükümetlerde iktidar ortağı olarak karışımıza çıkmadı mı?

Yukarıda anlatmaya çalıştığım nedenlerle ben hem hükümette istikrar hem temsilde adalet sağlayacak bir seçim sistemine şiddetle ihtiyaç duyduğumuzu düşünüyorum. Bunun için, öteden beri, (Prof. Dr. Seyfettin Gürsel'in TUSİAD için hazırladığı raporda önerdiği şekilde) milletvekillerinin büyük bölümünün tek adayın kazandığı dar bölgesi ve iki turlu çoğunluk, geri kalanının çok düşük barajlı nispi temsil sistemiyle seçilmesini savunuyorum. Dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş % 10 barajlı nispi temsil gibi acayip bir sisteme sahip olduğumuz için 23 Temmuz günü nasıl bir siyasi manzara ile karşılaşacağımızı kestiremiyoruz. Yine de şu gözlemlerde bulunmak mümkün görünüyor:

* 2002'den bu yana tek partili bir hükümete sahip olduğumuz için, bu seçim "AKP iktidarına tamam mı, devam mı?" niteliğinde bir seçim olacak. Yoklamalar ve ortak izlenimler AKP'nin birinci parti olacağını, hatta yeniden tek başına iktidar olabilecek kadar sandalye kazanacağını düşündürüyor. Ama artık Anayasa'yı değiştirecek çoğunluğu olmayacak. AKP grubunun büyüklüğü, barajı aşacak partilerin ve seçilmeyi başaracak bağımsızların sayısına bağlı olacak. CHP'nin barajı aşması kesin görünüyorsa da, öteki partilerin bunu başarıp başaramayacağı kuşku.

* "Laikliği tehlikeye atma" iddiası dahil, öteki hemen bütün iddialarla iktidardan oy koparmanın güç olduğunu gören muhalefet partileri AKP'yi esas olarak "terör sömürüsü" olarak niteleyebileceğimiz yaklaşımla yıpratmaya çalışıyor; AKP'yi çok yakışsız bir şekilde, "PKK ve Barzani ile işbirliği" yapmakla suçluyor. Yani, denebilir ki, terörü azdıran PKK, CHP ve MHP'ye çalışıyor.

* Deniz Baykal'dan hoşnut olmayan geleneksel CHP seçmeninin bir kısmının (pek farklı görmedikleri, yeni parlamentoda güç birliği yapacaklarını anladıkları) MHP'ye, bir kısmının da Genç Parti'ye oy vereceği anlaşılıyor. MHP büyük olasılıkla bu sayede barajı geçecek. Tabanı büyük ölçüde Ege Bölgesi'yle sınırlı Genç Parti'nin barajı geçme şansı ise pek görünmüyor.

* İlginçtir: AKP'nin yeniden tek başına iktidar olmasını istemeyen seçmenler bakımından en akılcı tercih, barajı aşması mümkün; ama kuşkulu görünen DP. Zira DP'nin barajın altında kalması en çok AKP'nin işine yarayacak.

* İlk kez DTP'yi de içerecek yeni parlamentonun keskin kutuplaşmalara sahne olabileceği gözüküyor. Umarız bütün partiler bundan kaçınmak sorumluluğunu gösterir.

* Anayasa Mahkemesi'nin son Anayasa değişikliklerinde şeklen bir kusur bulmamasından sonra ortaya çıkan durumda dahi, 11. cumhurbaşkanının Meclis tarafından, partiler arasında uzlaşma yoluyla seçilmesi olasılığı güçlenmiş görünüyor. Zira AKP'nin Meclis'te (veya halkoyuyla) tek başına cumhurbaşkanı seçtirecek çoğunluğu bulması güç.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hatalardan dönmek erdemdir

Şahin Alpay 2007.07.12

Gerek bilim gerekse toplumlar, edinilen deneyimler ve bunlar ışığında yürütülen tartışmalarla, yapılan eleştirilerle yanlışlığı anlaşılan fikirlerin, teorilerin ve politikaların terk edilmesi, hatalardan dönülmesi yoluyla ilerler.

AKP lider kadrosunun ve özellikle Başbakan Recep T. Erdoğan'ın takdir ettiğim özelliklerinin başta geleni de, tecrübelerinden ve demokrasimizin elverdiği tartışmalardan yararlanarak yanlışlarını terk etme, hatalardan dönme erdemini (her zaman olmasa da çoğunlukla) göstermeleri. Refah Partisi'nden Adalet ve Kalkınma Partisi'ne; Milli Görüş'ten Muhafazakar Demokrasi'ye geçişi sağlayan da hiç kuşkusuz bu olmuştur. Milli Görüş'ün ebedi lideri Necmettin Erbakan'ın son zamanlarda meydanlarda ve medyadaki (akıl almaz) beyanlarıyla eski "öğrencileri"nin söylediklerini karşılaştıran, AKP kadrosunun yukarıda vurguladığım özelliğine neler borçlu olduğumuzu hemen görebilirsiniz.

Başbakan Erdoğan'ın 9 Temmuz günü yaptığı açıklama, AKP'nin yanlışları terk etme, hatalardan dönme konusundaki erdemini ortaya koyan güncel gelişmelerden biri: "Uzlaşma arayacağım. Önkabulüm yok. Önce seçim sonucu belli olsun. Kimse kendi dayatmalarını şart olarak koymasın. Azınlığın çoğunluğa tahakkümü olmasın. 'Bir adayı dayatmasaydın, adaylarla gelmeliydin' dediler ya, onu da yaparız. Alternatiflerle gideriz. Anayasa'daki şartları haiz adaylarla uzlaşma ararız. Ama biz bunu yaparken özel hayatlara girerek dayatmalar yapılması bizi üzer..."

Başbakan bu açıklamasıyla, 11. Cumhurbaşkanı'nın TBMM tarafından seçilmesini, Abdullah Gül'ün adaylığı konusunda ısrarlı olunmayacağını, çoğunluk partisi AKP saflarından bir aday üzerinde muhalefetle anlaşmaya hazır olduğunu söylüyor. Böylelikle, dolaylı olarak, "367 krizi" ile sonuçlanan, uzlaşma aramaktan kaçınan tutumunda hatalı olduğunu kabul ediyor. Evet, anamuhalefet partisi lideri Deniz Baykal, uzlaşma için çıtaı yükseltmekte gecikmedi; TBMM dışından bir aday üzerinde anlaşalım dedi. Yine de umalım ki, seçimlerin yenilenmesini göze alması kolay olmayan yeni parlamento, uygun bir aday üzerinde uzlaşır ve cumhurbaşkanlığı krizi artık geride kalır.

AKP kadrolarının yanlışlarda ısrar etmemek, hataları düzeltmek konusunda gösterdiği basireti ortaya koyan güncel gelişmelerin ikincisi ise, Türkiye'yi bir yarı-başkanlık sistemi badiresine sürüklemek fikrinden vazgeçilmiş oluşu. AKP 2007 Seçim Bildirgesi yeni ve sivil bir uzlaşma anayasasının gerekliliğinin altını çizirken şöyle diyor: Hazırlanacak yeni anayasada "yasama, yürütme ve yargı erkleri arasındaki ilişkiler parlamenter sistem esas alınarak açık, net ve anlaşılabilir bir şekilde belirlenmeli; bu çerçevede Cumhurbaşkanı'nın konumu ve yetkileri yeniden tanımlanmalı"dır. Böylelikle AKP'nin, uzun süredir dillendirdiği yarı-başkanlık sistemine geçiş hevesini arkada bırakıyor.

AKP yönetimini ve Başbakan Erdoğan'ı, Türkiye için doğru olanın cumhurbaşkanının olağanüstü yetkilerinin kaldırılması, yetkisiz bir devlet başkanı konumuna gelmesi, böylelikle parlamenter sistemin güçlendirilmesi yönünde karar kıldığı için candan kutluyorum. Ancak Sayın Başbakan'ın 21 Ekim'de halkoylamasına sunulması gündemde olan anayasa değişikliklerini; böylelikle en azından bir sonrakinden, yani 12. Cumhurbaşkanı'ndan başlayarak devlet başkanlarının halk tarafından, 5 yıllık en çok iki dönem için seçilmesi fikrini desteklemeye devam ettiği anlaşılıyor.

Elbette ki yetkileri kaldırılmış cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, parlamenter sistemle bağdaşmayan olağanüstü yetkilere sahip cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine nazaran daha az sakıncalıdır, ama sakıncasız değildir. Yetkisiz cumhurbaşkanı adayları, seçilebilmek, hele yeniden seçilebilmek için siyasi rekabete gireceklerdir. Bu, parlamenter sistemin gereği ve Türkiye'nin ihtiyacı olan yetkisiz, sorumsuz ve tarafsız cumhurbaşkanlığı makamına uygun bir çözüm değildir. En doğrusu, cumhurbaşkanını halka seçtirme fikrinden tümenden vazgeçmek olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Oyum Baskın Oran'a

Şahin Alpay 2007.07.14

22 Temmuz yaklaşıyor; bazı okurlarım, tanıdıklarım, yerli - yabancı meslektaşlar, yakınlarım, hatta çocuklarım soruyor: Oyunu kime vereceksin? Köşe yazarlığı yaptığım her seçim öncesinde oyumu kime vereceğimi açıkladım. Çünkü bu sorunun benim gibi kamuoyuna seslenen kimseler açısından "kişiyi ilgilendiren" bir konu olduğu kanısında değilim. Aksine, bizler açısından bu soruyu cevaplamanın demokratik bir sorumluluk olduğuna inanıyorum.

Bu seçimde oyumu bağımsız aday Baskın Oran'a vereceğim. Çünkü TBMM'de insan haklarını ve hukuk devletini cesaretle, kayıtsız şartsız savunacak güçlü bir ses olsun istiyorum. Bunun toplumun da, hükümetin de uyarılmasına fevkalade yararlı olacağına inanıyorum. Prof. Dr. Baskın Oran, Mülkiye'den okul arkadaşım, kırk

yıllık dostum. Görüş ve tercihlerimi temsil edeceğine dair güvenim tam. Ancak şunu belirtmeliyim: Eğer AKP'nin tek başına iktidara gelebilecek oranda oy alabileceği konusunda bir tereddüdüm olsaydı; eğer İstanbul 2. bölge dışında bir seçim çevresinde oy kullanıyor olsaydım, oyu mu tereddütsüz AKP'ye verirdim. Neden?

Bunun başta gelen nedeni, demokrasinin (hele Türkiye'de) en iyi, tek partiden oluşan hükümetlerle işlediğine, tek parti hükümetlerinin reformları kabul ve uygulamada çok daha başarılı olduklarına inanıyor olmam. İkinci neden, AKP iktidarını (bütün itiraz ve eleştirilerime rağmen) genelde başarılı bulup ibra etmem ve devamından yana olmam. AKP iktidarı Türkiye'de bir "Sessiz Devrim"e imza attı. Ekonomi, başta cari açık olmak üzere sorunsuz değil, ama benim kuşağımın hiç görmediği ölçüde iyi durumda. Enflasyon neredeyse tek haneli bir orana indi. Kişi başına milli gelir, ihracat ikiye katlandı; son iki yılda gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımları miktarı daha önceki 50 yıla eşit.

AKP iktidarı, demokrasi alanında da önemli iyileşmelere imza attı. Kopenhag Siyasi Kriterleri'nin "yeterince" yerine gelmesi, AB'ye katılım müzakerelerine başlanması böyle mümkün oldu. İnsan hakları, temel hak ve özgürlükler konusunda devam eden sorunlarımız ve eksiklerimizin sorumluluğunu tümüyle AKP'ye yüklemek haksızlık olur. Bana göre AKP, ülkemizde demokrasi ve laikliğin yerleşmesi, barış ve bütünlüğün korunması için önemli bir güvence. Evet, Kürt sorunu çözülebilmemiş değil, ama Kürt kökenli yurttaşlarımızın çoğu sağlanan ilerlemelerden dolayı yine de AKP'ye oy verecek.

AKP iktidarının dış politikasını da başarılı buluyorum. AKP, AB üyeliğini esas almakla birlikte dış ilişkileri her yönde geliştiren çok-boyutlu bir dış politika izledi; çoğu komşularla ilişkileri düzeltti; Türkiye'nin bölgede ve dünyadaki saygınlığını artırdı. ABD'ye AB ile müzakerelerin hızı kesildiyse, bunun baş sorumlusu herhalde AKP hükümeti değil. Evet, bizi Irak batağına bulaştırmaktan AKP liderliği değil, 1 Mart tezkeresine "Hayır!" deme basiret ve dirayetini gösteren milletvekilleri kurtardı. Ama denebilir ki bütün tahriklere rağmen bugüne kadar bu batağın dışında kalmamızı yine de AKP hükümetine borçluyuz.

AKP dışında oy verilebilecek bir parti göremiyorum. 1983'te ANAP'a oy verdim; ondan sonraki (maalesef 2002 de dahil) bütün genel seçimlerde CHP'ye. Ama, bir devlet partisi, bürokratik vesayet partisi ve Baykal partisi olma vasfı değişmedikçe, bir daha CHP'ye oy vermem söz konusu olamaz. Etnik milliyetçilik yapan; nefret, kavga, şiddet ve savaş körükleyicisi olan partilere oy vermem elbette ki düşünülemez. Başında gırtlığına kadar yolsuzluğa bulaşmış ve bu nedenle bir dizi davada yargılanmakta olan bir şahsın bulunduğu; milleti akıl almaz vaatlerle kandırmaya çalışan partiye verilecek her oy, Türk halkının sağduyusuna olan inancımı bir darbe indirecek... Mehmet Ağar'ın ülkeye barış ve demokrasi vaat eden söylemi nedeniyle DYP'nin ülke siyasetinde olumlu bir rol oynayabileceğini düşünüyordum. Ne var ki, cumhurbaşkanlığı seçiminde takındığı anti-demokratik tavır, inandırıcılığını çok sarstı. Yine de umarım DP parlamentoya girmeyi başarır. Geri kalan partiler ise beni hiç ilgilendirmiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk İslamı neden kendine özgü?

Şahin Alpay 2007.07.17

Gerek içeriden, gerekse dışarıdan bakan gözlemcilerin üzerinde ittifak edecekleri hususlardan biri, Türkiye'de İslam'ın öteki Müslüman çoğunluklu ülkelerde yaşanan İslam'dan farklı, kendine özgü, istisnai özellikleri

olduğu.

Denebilir ki, bu kendine özgürlük esas olarak iki şekilde kendini ortaya koymaktadır: Devlet ile İslam arasında Osmanlı ile başlayıp Cumhuriyet ile devam eden; belki en iyi ifadesini Cumhuriyet'in laiklik ve kimlik politikalarıyla, Diyanet İşleri Başkanlığı ve İlahiyat Fakülteleri'ndeki din bilginleri (ulema) tarafından üretilen İslam yorumlarıyla bulan birliktelik. Başka bir ifadeyle, ana gövdesi itibarıyla devletle, siyasi otorite ile çatışmayan, aksine onun politikalarına meşruiyet üreten türden bir İslam anlayışı.

Türkiye'de İslam'ın kendine has öteki yüzü de kuşkusuz, Türkiye'nin kendine özgü İslamcı akımıdır. Osmanlı Türkiye'sinde İslamcılık, II. Abdülhamit'in resmi kimlik politikası aracı olarak ortaya çıkmış; onun otoriter yönetimine karşı meşrutiyet yanlısı, anayasacı bir muhalefet hareketi olarak gelişmiştir. Cumhuriyet Türkiye'sinde 1970'lerden itibaren siyaset sahnesinde yer alan İslamcı akım, ana gövdesi itibarıyla anayasacı kökenlerine bağlı kaldığı gibi; Milli Nizam Partisi'nden Adalet ve Kalkınma Partisi'ne, Milli Görüş'ten Muhafazakar Demokrasi'ye doğru geçirdiği evrimle, İslamcılığın siyasette ve ekonomide liberalleşmesinin dünyadaki eşsiz örneği olmuştur.

Türkiye'de İslam'ı ve İslamcılığı kendine özgü, istisnai kılan etkenler nelerdir? Profesör Şerif Mardin'in, geçenlerde çıkan (7 Temmuz) bir yazımda değindiğim, "Turkish Islamic Exceptionalism Yesterday and Today: Continuity, Rupture and Reconstruction in Operational Codes / Dün ve Bugün Türk İslamının İstisnai Özelliği: İşleyiş Kodlarında Süreklilik, Kopuş ve Yeniden Yapılanma" başlıklı fevkalade dikkate değer incelemesi (Turkish Studies dergisi Haziran 2005 sayısı) tam da bu soruyu ele alıyor ve bu sorunun cevaplanması için bazı ipuçları sunuyor.

Profesör Mardin'e göre: Türk İslamı üzerine uluslararası araştırmalar büyük ölçüde ihmale uğradı, çünkü İslam üzerine yapılan çalışmalar genellikle Arap dünyası üzerinde odaklandı; Türk İslamı'nın hazır kalıplara uymayıp da caydırıcı bir unsur oldu. Benzer bir biçimde, gerek Türkiye'de İslamcı akımın MNP'den AKP'ye evrimi, gerekse İslam inancının Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın hayatında oynadığı rol konuları henüz doyurucu bir şekilde araştırılmış olmaktan uzak.

Benim okuyuşuma göre Profesör Mardin bu makalede esas olarak şunu söylüyor: Türk İslamı'nın istisnai niteliğinin sırrını, gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet Türkiye'sinde laiklikle İslam'ın birbirlerini derinden etkilemelerinde aramak gerekir (Bkz: s.148). Bu etkileşimde rol oynayan faktörlerin başında şunlar gelir: Gerek Osmanlı, gerekse Cumhuriyet döneminde devleti yöneten bürokratik elitlerin benimsediği laik söylem, bürokrasiyle ulemanın yakın ilişkisi; her iki dönemde Türk entelektüellerinin (Batılı entelektüeller tarafından geliştirilen) "ilerleme" ve "uygarlık" kavramlarıyla İslam inancını buluşturma çabaları ve, nihayet, 19. yüzyıldan itibaren Anadolu'da yükselen Nakşibendiliğin "Müceddidi" (Yenilikçi) yorumu. Türk İslamcı akımının MNP'den AKP'ye evriminin açıklanmasında bu son faktörün ihmal edilemeyecek bir yeri vardır.

Profesör Mardin'in incelemesinde vardığı sonuç ise şu şekilde özetlenebilir: Türkiye'nin modern tarihi, ne cumhuriyetçilik ile padişahçılık, ne de İslam ile laiklik arasında çatışmanın tarihidir. Bu tarih, 'geleneksel' ile modernleşmeciler güçleri arasında karşılıklı etkileşime ve birbirlerine dönüştürmelerine yol açan, karmaşık ve çok yönlü karşılaşmalar tarihidir. (Bkz: s. 160)

Türkiye'de İslam'ın ve Siyasal İslam'ın kendine özgürlüğünün nedenleri üzerine düşünen herkesin yararlanabilmesi açısından umarım Prof. Mardin'in bu ufuk açıcı makalesi en kısa zamanda Türkçeye çevrilir. Bu konulara eğilen yabancı araştırmacılar için ise, kaçırılmaması gereken bir okuma.

Nükleer uyarılar

Şahin Alpay 2007.09.15

59. hükümet giderayak, "Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun"u TBMM'den alelacele geçirdi.

Cumhurbaşkanı Sezer, bu kanunla nükleer santral kuracak kuruluşun KİT niteliğinde olmasına rağmen, KİT'lerin tabi olduğu denetim mekanizmalarına tabi tutulmamasına ve çok yüksek olan santral söküm masraflarının Hazine'ye yüklenmesine karşı çıkarak yasanın üç maddesini Meclis'e geri gönderdi. Enerji Bakanlığı'nı koruyan ve "Yazı da gelse, tura da gelse, dik de dursa, biz bu santralleri kuracağız" (!) zihniyetinde olan Hilmi Güler, 60. hükümetin yasanın uygulanması ve önümüzdeki dönemde en az üç nükleer enerji santrali kurulması konusundaki kararlılığını tekrarladı.

Türkiye'de nükleer enerji lehindeki lobi hayli güçlü. Bu lobinin önemli bir bölümü, nükleer enerjiyi modernliğin, çağdaşlığın simgesi olarak gören ya da kalkınma hamlesinin nükleer güç santrallerinin kurulmasını zorunlu kıldığını düşünen, bunların "sonsuz, temiz ve güvenli" bir enerji kaynağı sağlayacağına inanan, iyiniyetli, ama madalyonun öteki yüzünü görmeyen kimselerden oluşuyor. Nükleer lobinin esas önemli unsurları ise ticari ya da mesleki olarak bundan kazanç (isterseniz rant) sağlayacak olan çevreler. Bu çevreler komplo teorileri üretmekten de geri kalmıyorlar. Onlara göre bugüne kadar Türkiye'de nükleer santrallerin kurulmasını akıl-mantık, arz ettikleri tehlikeler ve her şeyden önce gerektirdikleri yüksek yatırım maliyeti değil de, "gizli bir el" önlüyormuş. Nükleer lobinin içinde Türkiye'nin nükleer silaha sahip olması gerektiğini düşünen resmi çevreler bulunduğu dair işaretler de yok değil. Bu lobiye güç veren yeni bir kaynak, sera gazı üretmeyen, sözde "çevre dostu" nükleer santrallerin küresel ısınmaya çare olduğunu ileri süren bir kısım çevreciler ve bu gerekçeyle ABD ve İngiltere gibi kimi ülkelerde, 20 yıl sonra nükleer santrallara ilginin yeniden uyanması.

Anlaşıyor ki, AKP hükümeti toplumdan yükselen bütün muhalefete rağmen nükleer enerji macerasına atılacak. Benim gibi muhaliflerin yapabileceği, bıkip usanmadan nükleer enerjinin tehlikeleri konusunda kamuoyunu uyarmak. Bu konuda edindiğim son bilgiler, hararetli bir taraftar olmasına rağmen, dürüst bir tutumla okurlarını işin bütün yönleri konusunda aydınlatmak ihtiyacını duyan Metin Münir'in gönderme yapması (Milliyet, 6 Temmuz) üzerine bulup okuduğum araştırmalara dayanıyor. Britanya'nın önde gelen bağımsız araştırma kuruluşlarından Oxford Research Group (ORG) tarafından geçen mart ve temmuz aylarında yayımlanan raporları isteyenler ilgili kuruluşun internet sayfasından indirip okuyabilirler (www.oxfordresearch.com).

Bu raporlarda da belirtildiği üzere, nükleer enerjinin bilinen sorunları giderilmiş değildir: Nükleer enerji, giderek pahalanan güvenlik önlemleri ve ömürleri tükenen santrallerin devreden çıkarılma maliyetleri nedeniyle ucuz bir enerji kaynağı değildir. Yüksek yatırım maliyetleri nedeniyle kamu bütçesinden desteklenmeleri gerekmektedir. Nükleer enerji çevriminden yayılabilecek radyoaktivitenin insan sağlığı bakımından arz ettiği tehlike azımsanamaz. Tüketilen nükleer yakıtların yüzlerce yıl güvenli nasıl saklanacağı sorusuna cevap bulunamamıştır. Nükleer santraller teröristlerin ve savaş halinde düşmanın öncelikli hedefi olabilir. Bütün bunlar, nükleer enerjinin aksi kanıtlanamamış olan gerçekleri. Yukarıda değindiğim raporların bunlara eklediği gerçekler ise şunlar: 1) Nükleer santraller nükleer terörizm ve nükleer silahların yayılması riskini çok büyük ölçüde artırmaktadır. 2) Belki daha da önemlisi, nükleer santraller küresel ısınma sorununa çare olamaz; zira bunun için önümüzdeki onyıllarda yüzlerce, hatta binlerce nükleer santral inşa edilmesi

gerekir, ki bu da gerçekçi değildir. Konuya zel olarak Türkiye açısından bakarsak, nükleer santrallar enerjide dışa bağımlılığı azaltmayacağı gibi, bizim gibi bir deprem ülkesinde nükleer santral yapmanın riskleri öteki ülkelerde olduğundan çok daha büyüktür.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mustafapaşa/Sinasos

şahin Alpay 2007.09.27

Geçen cumartesi ve pazar günlerini Kapadokya'da geçirdim. Vesile, Stockholm'de evini ve dostluğunu benimle paylaştığı yıldan bu yana, yani 35 yıllık Yunanlı arkadaşım Anestis'in ilk Türkiye ziyaretiydi.

İsveçli eşi tarafından (30 yıl evlilik ve üç ocukktan sonra) geçenlerde, birdenbire "istenmeyen koca" ilan edildiği için tasalı, tanınmış bir ressam da olan dostuma Kapadokya gezisinin hayli iyi gelebileceğini düşündük. Öyle de oldu.

Bir tesadüf bizi Kapadokya'nın daha önce varlığını bilmediğim, yörenin en dikkate değer köşelerinden birine götürdü. Kayseri'ye uçak biletlerini aldığım seyahat acentesi, Ürgüp'te "Cappadoccia Lodge" isimli bir oteli tavsiye etti. Telefon numarasını internetten bulup aradım. Otelin işletmecisi Murat Bey, kibar sesiyle, Kayseri ulaşımı dahil bizi iki gün misafir etmek ve bütün bölgeyi gezdirmek için makul bir ücret talep edince, cuma gece yarısı kendimizi Mustafapaşa köyünde (ya da Osmanlı döneminde kullanılan adıyla Sinasos'ta) bulduk. Mehtaplı bir eylül günü gece yarısında Kapadokya'nın jeolojik, mimar ve tarihî görünümünün insanda ne tür duygular uyandırabildiğini burada anlatmayacağım.

Otele varınca şunları ğrendik: Adı "Cappadoccia Lodge" değil, "Ukabeyn" idi. İki yüz elli yıl kadar önce inşa edilmiş, büyük bölümüyle kayalara oyulu, 3 katlı, 6 odalı bir konaktı. Adını konağın kapılarından biri üzerine oyulmuş olan (Eti, Urartu, Selçuk ve Osmanlılar tarafından kullanılan) iki başlı kartal sembolünden alıyordu. Konağın ilk sahibi, 1923'te Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan (Lozan'a ek) mübadele anlaşması uyarınca yurdunu terk edip gitmek zorunda kalan, ana dili Türkçe, dini Ortodoks olup, Karamanlılar olarak anılan etnik-dinsel gruba mensup bir Osmanlı ailesiydi. Kapıya oyulu "Ukabeyn" simgesi ailenin Osmanlı'ya bağlılığını gösteriyor olabilirdi. Mustafapaşa'nın bugün nüfusu 4 bin dolayında. Bunun önemli bir kısmı, mübadele ile Selanik ve çevresinden gelerek buraya yerleştirilen Müslüman aileler. 1924'te burayı terk etmek zonunda kalan Ortodoksların sayısının 1400 dolayında olduğu tahmin ediliyor. (Lozan görüşmeleri başladığı sırada Türk hükümeti, Kapadokya Ortodokslarının mübadele dışında tutulmasını düşünüyordu. Sonradan bu fikirden vazgeçildi.)

İstanbul'a döndüğümüzde Anestis (ben de bir mübadil çocuğu olduğum için hayatta en merakla okuduğum kitaplardan biri olan) Bruce Clark'ın "Twice a Stranger: How Mass Expulsion Forged Modern Greece and Turkey / İki Kez Yabancı: Modern Türkiye ve Yunanistan'ı Kuran Zorunlu Göç" başlıklı kitabında Mustafapaşa/Sinasos zerine yazılan (kısaltarak aktardığım) şu satırları hatırlattı: "Kapadokya'daki Ortodoksların çoğu ya da tamamı Türkçe konuşuyordu... Yre Hristiyanlarla Müslümanlar arasında güven duygusunu yıkan kanlı savaşlara hiç sahne olmamıştı. Buradaki iki topluluk din dışında her bakımdan birbirlerine çok yakındı... Zorunlu ayrılmaya

rağmen, Kapadokya'nın Müslümanlarıyla Hristiyanları arasındaki yakınlık bugün de tamamen tükenmiş değil. Türkiye'den Yunanistan'a göçmek zorunda kalan Ortodokslar arasında Kapadokyalılar kadar anayurtları hakkında iyi anılar taşıyan başka hiçbir grup yok... 1924'te burayı terk ederek Yunanistan ve ABD'ye yerleşen ve yurtlarına nostaljik ziyaretlerde bulunan Ortodoks aileler ile burada yaşamaya devam eden Müslüman aileler arasında gücünü yitirmemiş olan bir duygusal bağ var... Duygusal bağlar, kan bağlarıyla da pekişiyor. Zira mübadele günlerinde bir kısım Ortodoks kadınlar Müslümanlarla evlenerek İslam dinini benimsediler ve köylerinde kaldılar." (s. 89-90)

Mustafapaşa'nın merkez meydanında bulunan belediye binasını ziyaret edecek olursanız, ikinci katta, sağdaki ilk odada, büyük ebatta bir yağlı boya tablo ile karşılaşacaksınız. Tablo, Ortodoks bir ailenin yola çıkmadan önce Müslüman komşularıyla, çok duygulu bir şekilde kucaklaşarak vedalaşmasını resmediyor. Ben tablonun küçük bir kopyasını "Ukabeyn" otelinin broşüründe gördüm. Mustafapaşa'ya bir daha gittiğimde mutlaka aslını da göreceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Annapolis'ten ne çıkar?

Şahin Alpay 2007.11.29

Kurucuları arasında Z. Brzezinski, Lee H. Hamilton, B. Scowcroft ve P. Volcker gibi önemli isimlerin yer aldığı "New America Foundation/Yeni Amerika Vakfı" 10 Ekim'de bir mektup göndererek, Başkan George W. Bush'u Annapolis'te (Maryland) yapılacak Ortadoğu Barış Konferansı'nın "iki devletli" çözüm yolunda başarısı için elinden geleni yapmaya davet ettiler; başarısızlığın bütün dünya için son derece olumsuz sonuçlar doğurabileceği konusunda uyardılar.

Mektup çok sayıda Amerikalı entelektüel ve eski yönetici tarafından imzalanarak kamuoyuna açıklandı (The New York Review of Books, 8 Kasım).

Mektup, BM Güvenlik Konseyi'nin 242 ve 338 sayılı kararları, 2000 yılında Başkan Clinton'un belirlediği parametreler, 2002 tarihli Arap Barış Girişimi ve 2003 "Yol Haritası" uyarınca çözümün temel ilkelerini şöyle sıralıyordu: 1) İsrail ve Filistin'in 1967 tarihli sınırlarla ayrılması. 2) Kudüs'ün iki devletin de başkenti olması. 3) İki tarafın Kudüs'teki Eski Şehir'de yer alan kendi kutsal yerleri üzerinde denetiminin tesisi. 4) Filistinli mültecilere (dönüş hakkı tanınması değil) tazminat ödenmesi. Konferansın başarılı olması için sayılan şartlar da şunlardı: 1) İsrail ile diplomatik ilişkisi olmayan Arap devletlerinin de konferansa katılması. 2) Suriye'nin de konferansa davet edilmesi ve İsrail-Suriye barış görüşmelerinin başlatılması. 3) Hamas ile gerçek bir diyalog kurulması; Gazze'de İsrail ile Hamas arasında ateşkes sağlanması.

Bu mektupta sıralanan ilkeler ve şartlar dikkate alındığında Annapolis konferansından bir şey çıkıp çıkmayacağını belirleyecek sorular şöyle sıralanabilir: Mahmud Abbas bütün Filistinlileri temsil etmediğine göre, Hamas barış sürecine dâhil edilecek mi? Hamas'a ABD, uluslararası topluluk ve Arap ülkelerinin ciddi olarak destekleme yükümlülüğü altına girecekleri, yukarıdaki ilkelere dayalı bir çözüm teklifi sunulacak mı? O takdirde Hamas böyle bir çözüme evet diyecek mi? İsrail hükümeti, böyle bir çözümü samimiyetle benimseyecek, Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimlerini kaldırmaya yanaşacak mı? Yoklamalara göre kamuoyundaki desteği çok zayıf olan Ehud Olmert hükümetinde Filistinlilerle müzakereye başlanması konusunda irade birliği sağlanabilecek mi? Ve hepsinden önemlisi, ABD yönetimi bugüne kadarki tavrını değiştirip çözüm için İsrail üzerinde ciddi olarak baskı yapabilecek mi?

Bush ya da herhangi bir ABD başkanının çözüm için İsrail üzerinde ciddi olarak baskı yapmasının önünde iki önemli engel var. Birincisi, "Büyük İsrail" projesine bağlı Amerikalılardan oluşan güçlü İsrail lobisi. (John Mearsheimer ve Stephen Walt'ın bu yıl çıkan "The Israel Lobby and US Foreign Policy/İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası" başlıklı kitapları bu konuda yapılmış en önemli inceleme.) İkinci engel ise, mahşer yaşanıp Hazreti İsa yeryüzüne dönünceye kadar İsrail'in kayıtsız şartsız desteklenmesini isteyen güçlü Hristiyan Siyonist lobi. (Bu konuda yeni bir kitap, Victoria Clark'ın "Allies for Armageddon: The Rise of Christian Zionism/Armageddon Müttefikleri: Hristiyan Siyonizm'in Yükselişi".)

Peki, Bush yönetimi yedi yıl süreyle Filistin sorunu hakkında hiçbir şey yapmadıktan sonra neden şimdi, döneminin sona ermesine bir yıl kala barış sürecini canlandırmaya girişiyor? Daha önemlisi, başta Suudi Arabistan olmak üzere Arap Birliği, yani Sünni Arap devletleri toplantıya neden (ilk kez) katılıyor? Çünkü Filistin sorunu çözülmedikçe İran'ın nüfuzunun ve desteklediği İslamcı radikalizmin yayılmasından endişeliler. Toplantıya katılan bir Filistinlinin söyledikleri işi özetliyor: "Araplar buraya Yahudileri ya da Filistinlileri sevdiklerinden değil, İran'a karşı ABD ile stratejik bir ittifaka ihtiyaçları olduğu için geldiler." (New York Times, 28 Kasım)

Belli ki Arap müttefikleri ABD'yi "bir tür" barış sürecine bağlama arayışında.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muharrem iftarının anlamı

Şahin Alpay 2008.01.17

Başbakan Tayyip Erdoğan, 11 Ocak Cuma akşamı Alevilerin Muharrem Ayı Orucu iftarına katılarak, kardeşlik ve birlik mesajları verdi; Alevilerin taleplerinin karşılanacağına dair vaatlerde bulundu. Bu olayın, Türkiye Cumhuriyeti'nin kimlik politikaları açısından dikkate değer bir simgesel anlamı olduğuna kuşku yok. Neden?

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında şekillenen resmi kimlik politikası çok-dinli, çok etnikli Osmanlı İmparatorluğu yerine kurulan ulus devlet için, ondan arta kalan farklı dinsel ve etnik gruplardan bir "Türk milleti" inşasını öngördü. Tek parti dönemi boyunca katıksız uygulanan ve günümüze değin devletçe korunmaya çalışılan kimlik politikalarının dayandığı anlayış şu oldu: Hepimiz Türk'üz, (Lozan Antlaşması'nda sayılanlar hariç) hepimiz Müslüman'ız, hepimiz Sünni'yiz, hepimiz Diyanet İşleri Başkanlığı'nın (DİB) temsil ettiği Sünni İslam yorumunu paylaşıyoruz...

Çok partili düzene geçişten sonra bu anlayışın ifade ettiği hususların hiçbirinin gerçeklerle bağdaşmadığı, giderek genişleyen ifade özgürlüğüne paralel olarak konuşulmaya başlandı ve kimlik politikalarının gerçeklere dayanması talepleri giderek yükseldi. Yok sayılan kimlikler, yani esas olarak Kürtler, Aleviler, Sünni İslam'ın sufi (yani Diyanet ulemasının değil halk) yorumlarına bağlı tarikat ve cemaatler varlıklarını giderek daha güçlü bir şekilde ortaya koydular. Denebilir ki 1990'lardan bu yana farklı kimliklerimizi tanıyarak nasıl bir arada barış içinde yaşayabileceğimizi tartışıyor, çeşitlilik içinde birliği nasıl sağlayabileceğimizin yollarını arıyoruz.

Kendilerini "doğuştan, içten, tutarlı, özde laik ve demokrat" gören kimi kesimlerin "doğuştan, içten, tutarlı, özde laik ve demokrat" olmamakla suçladığı AKP hükümeti, AB reformları bağlamında Cumhuriyet tarihinde ilk

kez Kürt kimliğinin fiilen tanınması yolunda bazı adımlar attıktan sonra, şimdi de Alevi kimliğinin resmen tanınması yolunda, AKP İstanbul Milletvekili Reha Çamuroğlu'nun önderliğinde bir girişim başlattı. Başbakan Erdoğan'ın geçen cuma günü bir kısım Alevi gruplarının düzenlediği iftara katılması, bu bağlamda anlamlı bir jest oldu.

Başbakanın gerek iftara katılmak suretiyle verdiği mesaj, gerekse iftarda yaptığı, uzak ve yakın tarihimizde Sünnilerle Aleviler arasındaki çok acılı sonuçlar doğuran husumetlerin geride kalmasına yönelik konuşma takdirle karşılanmalı. AKP'nin bugüne kadar bir "Sünni partisi" olarak görünmüş olması, Alevi kesimin taleplerine duyarsız kalmış olması, bu tavrı sürdüreceği anlamına gelmez. Laiklik ve demokratlık doğuştan edinilmez, tecrübeyle kazanılır. Bütün Türkiye gibi AKP de laikliği ve demokrasiyi yaşayarak, hatalardan ders çıkararak öğreniyor. Kimi Alevi kuruluşlarının iftara katılanları "düşkün" ilan, yani aforoz etmesinin, ne Alevilerin taleplerinin karşılanmasına bir yararı dokunabilir, ne de Alevi inancıyla bağdaşan bir yanı bulunabilir. (Siyasi aforozun Alevilikte neden yeri olmadığını en iyi Metin Aktaş, 15 Ocak tarihli Taraf gazetesindeki yazısında izah etti.)

AKP'nin başlattığı Aleviliğin resmen tanınması girişiminin ne şekil alacağı henüz netlik kazanmış değil. Şurası muhakkak ki, Sünniler için Diyanet İşleri Başkanlığı yanına, Aleviler için Kültür Bakanlığı'na bağlı bir Alevilik Genel Müdürlüğü ihdası, cemevlerine bütçeden destek verilmesi, dedelerin maaşa bağlanması, vs. nihai çözüm olamaz. Din ile devlet birbirinden ayrılmadığı sürece, yani DİB kamu idaresi dışına çıkarılıp özerk bir statü kazanmadığı, din dersleri zorunlu olmaktan çıkmadığı, din hizmetleri için ödenecek vergiler isteğe bağlı kılınmadığı sürece Türkiye'de laiklik, yalnızca kanunlarda laiklikten ibaret kalmayı sürdürecektir, din ve vicdan özgürlüğünün yerleşmesi için gerekli hukuk düzeni kurulamayacak.

Başbakan'ın "Başörtüsü siyasal simge olsa ne çıkar" mahiyetindeki beyanının ne anlama gelebileceği ise başka bir yazı konusu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP ve TSK

Şahin Alpay 2008.01.24

Köklerini Türkiye'nin kendine özgü İslamcı akımından, yani Milli Görüş Hareketi'nden alan, ama kendi tanımıyla "Muhafazakar Demokrat" Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) gerek Türk siyasi hayatı, gerekse dünya siyaseti bakımından büyük bir anlam ve önem taşıdığı muhakkak.

Beş yıllık iktidarından sonra bile AKP'nin ne olup ne olmadığı konusunda, gerek Türkiye'de, gerekse Batı'da zihinler açıklığa kavuşmuş değil. Oysa anlamak isteyenlere yol gösterecek siyaset bilimi literatürü giderek zenginleşiyor.

Bu bağlamda zikredilmesi gereken kaynakların ilki Utah Üniversitesi'nden Doç. Dr. Hakan Yavuz'un derlediği "The Emergence of a New Turkey: Democracy and the AK Parti / Yeni Türkiye'nin Doğuşu: Demokrasi ve AK Parti" (University of Utah Press, 2006) adlı kitap. İkincisi de, bu yıl yayımlanan "Secular and Islamic Politics in Turkey: The Making of the Justice and Development Party / Türkiye'de Laik ve İslami Siyaset: Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Ortaya Çıkışı" (Routledge, 2008). Türkiye'nin önde gelen siyaset bilimcilerinden biri olan, Bilkent Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ümit Cizre'nin derlediği kitapta, Cizre'nin yanı sıra Menderes Çınar, Burhanettin Duran, Ahmet Yıldız, Kenan Çayır, Ali Resul Usul, İbrahim Dalmış ve Ertan Aydın'ın hepsi dikkate değer katkıları yer alıyor. Çınar ve Duran'ın birlikte kaleme aldıkları makale, Türkiye'de siyasal İslam'ın geçirdiği

evrime merak duyanlar için özellikle yararlı bir inceleme. Ali Resul Usul'ün "Avrupa-Kuşkuculuğu'ndan Avrupa Coşkusu'na, oradan Avrupa Yorgunluğu'na" başlıklı makalesi ise AKP'nin AB'ye bakışındaki dalgalanmayla ilgilenenler açısından özellikle dikkate değer.

Kitabı benim açımdan esas ilginç kılan ise Ümit Cizre'nin AKP ve TSK ilişkisini irdeleyen makalesi. Makaledeki ana tezi şöyle özetlemek mümkün: AKP-TSK ilişkilerinin iki dönemi var. 2002-2004 arasındaki birinci dönemde AKP, AB süreci bağlamında TSK'nın anayasal ve yasal yetkilerinin sınırlandırılmasına yönelik önemli reformlara öncülük etti. AKP'nin laikliğe bağlılığından derin kuşku duyan TSK ya halkın desteğini arkasına alan hükümetle çatışmak ya da gücünün kısmen de olsa kısıtlanmasına razı olmak seçenekleri arasında kaldı. Başta Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök olmak üzere, demokratik normlara saygılı olan generaller, "Halkın yüzde 70'i AB üyeliğini istiyor, kimse böyle bir çoğunluğa karşı çıkamaz" diyerek ikinci seçeneği kabullendiler. Ne var ki yasal yetkilerinin sınırlandırılması TSK'nın siyasal rolünün ortadan kalkması anlamına gelmedi.

Ekim 2005'te katılım müzakerelerine başlanmasından sonra açılan ikinci dönemde, AB'nin Türkiye'ye karşı muğlak bir tavır takınması ve muhalif seslerin daha yüksek çıkmaya başlaması üzerine AKP, politika değiştirdi ve TSK'ya karşı ne pahasına olursa olsun çatışmaktan kaçınan, uzlaşmacı bir tutum benimsedi. Amacı 2007'de yapılacak iki seçimi, kriz yaşanmaksızın aşmaktı.

Yazımını 22 Temmuz seçimlerinden önce tamamladığı makalesinde Cizre, önümüzdeki (üçüncü?) dönemde AKP acaba yeniden silahlı kuvvetler üzerinde sivil demokratik denetim kurulmasına yönelik bir politikaya yönelebilir mi, diye soruyor. Bunun, hükümetin bu konuda kararlı olup olmamasına bağlı olduğu kadar, sivil-asker ilişkilerinin dışında kalan faktörlere de (kritik eşiklerin ve dönüm noktalarının aşılmasına da) bağlı olduğunu ileri sürüyor. (Burada 2007'nin ikiz seçimlerini kastediyor olabilir.)

Cizre şunları da söylüyor: TSK ilk dönemde olduğu gibi önümüzdeki dönemde de, hükümetle çatışmak yerine siyasi nüfuzunu muhafaza etmek için, yasal gücünün daha da kısıtlanmasına razı olabilir. Bu bağlamda, toplumda şu sorunun giderek daha sık sorulmaya başladığına da dikkat edilmeli: TSK'nın AB sürecine ve siyasal liberalleşmeye muhalefetine gerçek nedeni AKP'nin laiklik karşıtı niyetlerinden duyulan içten kuşku mudur, yoksa reformların sivil otoriteyi siyasete askerlerce çizilen sınırları reddetmeye götüreceği kaygısı mı?

Kitabın en kısa sürede Türkçeye kazandırılması temenni edilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Celal Şengör ve eleştirel akılcılık

Şahin Alpaz 2008.02.05

İTÜ Jeoloji Mühendisliği Profesörü Celal Şengör, Türkiye ve Avrupa bilim akademileri üyesi; ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, Rusya, İsviçre, Avusturya ve Malezya jeoloji cemiyetleri onur üyesidir.

İngilizce, Almanca ve Fransızca dillerinde yüzlerce yayını vardır, onlarca uluslararası ödülün sahibidir. Doğa bilimlerinde Türkiye'nin bir numarası; jeolojide dünyanın önde gelen bilim adamlarından biridir. Hobileri olan bilim tarihi ve felsefesi, Orta Asya ve Eski Yunan mitolojisi ile Osmanlı tarihi alanında engin bilgi sahibidir.

Prof. Dr. Celal Şengör'le, çok farklı görüşte insanların uygarca tartışabileceğini, birbirlerine saygı ve sevgi duyabileceğini gösteren, on yıllık bir dostluğumuz var. Kamuoyunda fevkalade sivri beyanlarıyla, bağnaz tavırlarıyla tanınan Şengör, özel hayatında cana yakın bir insan olduğu gibi, karşısındakini dinleyen, yanılıyor olabileceğini, bazen yanıldığını da kabul eden bir kişidir. Yazılarının çoğuna birkaç satırla da olsa yorum

gönderen en dikkatli okurlarımdan biridir. Ne var ki, her ne kadar benden çok şey öğrendiğini söylüyorsa da, görüşlerini bir nebze etkileyebilmiş değilim. (Bu da herhalde "başarı" haneme yazılmalıdır.)

Dünya çapında bir değerimiz olan Celal Şengör, her ne kadar gerçekte böyle olmadığını söyleyecekse de, ne yazık ki bilimin her şeye kadir olduğuna dair (bilimperest), sıradan insanlara değer vermeyen (seçkinci), halkın rızasıyla yönetime (yani demokrasiye) soğuk bakan, her şeyi en iyi askerlerin bildiğine ve yaptığına dair (militarist) ve sadece kendisi için özgürlük isteyen (illiberal) görüşlerin başta gelen temsilcilerinden biri olarak temayüz ediyor. Buna gerçekten üzülüyorum; çünkü Şengör, eğer iddia ettiği üzere eleştirel akılcılık felsefesine bağlı olsaydı, okumuşlar arasında yaygın kaba materyalist ve pozitivist fikirlerin aşılmasına, açık toplumun güçlenmesine, kutuplaşmaların aşılmasına ciddi katkı yapabilirdi. Ama o, inatla bunun tam tersini yapıyor, eleştirel akılcılığı katlediyor. Son örneği, Üniversitelerarası Kurul üyelerine gönderdiği mektup. Bu mektupta Şengör, şu vahim yanlışları yapıyor:

"Hukuk tahakküm aracı olabilir" deyip komünist ve Nazi rejimleri buna örnek olarak verirken, kanun devleti ile hukuk devletini birbirine karıştırıyor. Hukuk devleti, komünist, Nazi, faşist, İslamcı, Kemalist ve sair ideolojileri değil insan haklarını temel alan hukuk kurallarının uygulandığı rejimin adıdır. Açık toplum, başta ifade ve inanç özgürlüğü olmak üzere insan haklarına saygı gösterilen toplumdur. Fikir ve inanç özgürlüğü, yalnızca başkalarının özgürlüklerinin korunması amacıyla sınırlanabilir. Özgürlükler, açık toplumun inşası ve korunmasında özel bir yeri olan üniversiteler açısından özellikle önemlidir. Fikirlerin ve inançların serbestçe ifade edilemediği toplumda ne bilimsel ne de toplumsal gelişme olabilir. Üniversitelerde uygulanan başörtüsü yasağı, ne temel hak ve özgürlüklerle ne de laiklikle bağdaşır. Yasağa destek vermek, açık toplumun karşısında olmak demektir.

Eleştirel akılcılık, bilimin sınırları olduğunu kabul eder. Evren ve toplum hakkında en güvenilir bilgileri bize bilim sağlar. Ama bilim, yanlışlığı gösterilene kadar geçerli teorilerden oluşur; yanlışlığı gösterilen teorilerin yerine yenilerinin konulmasıyla ilerler. Bilim ilerledikçe ne kadar az bildiğimiz ortaya çıkıyor. Sosyal bilimler, insanlık var oldukça dinin de var olacağını gösteriyor. Bilimden ahlak çıkmaz, ahlakın kaynakları din ve felsefedir. Dolayısıyla ne din bilimin yerine ne de bilim dinin yerine konulabilir. İkisini birbirine rakip görmek, eleştirel akılcılıkla bağdaşmaz. Din ile bilimin alanları ayrıdır; ikisinin de birbirine saygı göstermesi gerekir. İnsanlık tarihi (komünizm ve Nazizm gibi) dinin yerine bilimi, (her türlü köktendincilik gibi) bilimin yerine dini koymaya kalkışanların yol açtığı canavarlıklarla doludur. Bilim bağnazlığı, dinsel bağnazlık kadar tehlikelidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Laiklik, AKP ve CHP

Şahin Alpay 2008.03.13

Okurlarım soruyor: "Laik düzeni savunanlar"a kıyasla AKP'nin daha laik bir tutum sergilediğini yazdınız. Niye öyle?.. Soruya, AKP ile "laik düzeni savunanlar"ın baş temsilcisi CHP'nin laiklik konusundaki tutumlarını karşılaştırarak yanıt vermeye çalışacağım.

Önce "laik düzen"den ne anladığımı belirtmeliyim. Laik düzende devlet ile din birbirinden ayrıdır. Devlet bütün inançlara (ve inançsızlara) eşit davranır. Yurttaşlar, insan haklarıyla çelişmediği ve başkalarının özgürlüğünü çiğnemediği sürece, din ve inanç özgürlüğüne sahiptir. Yasalar dinsel değil laiktir.

Türkiye'de ise laiklik, yasalarda laiklikten ibaret. Devlet - din ayrılığı yok. Devletin gayriresmi bir dini var: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın (DİB) temsil ettiği yorumuyla Sünni İslam. Devlet inançlara eşit davranmıyor.

Alevilik ve Lozan antlaşmasında adı geçmeyen gayrimüslim inançlar yok sayılıyor. DİB bütün inançlardan yurttaşların ödediği vergilerle finanse ediliyor. DİB İslamı'nın öğretildiği din dersleri zorunlu. Dinî özgürlükler üzerinde kısıtlamalar var. İslam'ın halk yorumları olan tarikatlar yasaklı. Kamu binalarında ve üniversitelerde başörtüsü yasağı var. Din eğitimi tekelinde tutan devletin kendi açtığı imam-hatip okullarının mezunlarına üniversiteye girişte (bütün meslek okulları mezunlarıyla birlikte) ayrımcılık uygulanıyor. Temel eğitimi bitirmeyenler Kur'an kurslarına gidemiyor.

CHP bu düzeni tümüyle destekliyor. Oylarını aldığı Alevilerin taleplerinin karşılanması için hiçbir girişimde bulunmadı. AKP de bu düzene bağlı. Ama hiç değilse üniversitelerde başörtüsü yasağının kalkmasına, imam-hatip mezunlarına ayrımcılığın son bulmasına, Kur'an kurslarıyla ilgili kısıtlamaların hafifletilmesine çalışıyor. AKP 22 Temmuz'dan sonra Alevilerin taleplerinin karşılanması (Sünni partisi konumundan kurtulma) yönünde bazı girişimler de başlattı.

AKP, gayrimüslimlere ait vakıfların el konulan mallarının bir kısmının iadesini öngören ve mülk edinme haklarını tanıyan kanunu çıkardı. CHP ise bu kanunu engellemek için büyük mücadele verdi. Başbakan Erdoğan geçen nisan ayında Malatya'da üç Hristiyan'ın katledilmeleri üzerine şunları söyledi: "Benim ülkemde sadece Müslümanlar yaşamıyor. Biz hükümet olarak, laikliğin de gereğini yapıyoruz. Hükümet olarak her inanç sahibinin inancına aynı mesafedeyiz. Onları da güvence altına almak bizim için bir görevdir... Avrupa'da 6 bine yakın camimiz var. Sen de burada kilise ve sinagoga aynı güvenceyi vereceksin, kimse rahatsız olmayacak..." (Hürriyet, 23 Nisan 2007) CHP sözcüleri hiçbir zaman bu kadar laik bir tutum takınmadılar.

AKP sözcüleri, Rum Ortodoks Patriği'nin "ekümenik" sıfatını kullanıp kullanmamasının kilisenin iç meselesi olduğunu, Heybeliada'daki Ruhban Okulu'nun açılableceğini söylüyor. CHP ise bunlara kesinlikle karşı. AİHM ve Danıştay'ın mevcut içeriğiyle din derslerinin zorunlu olmaktan çıkarılması yönündeki kararına karşı çıkan DİB Başkanı Ali Bardakoğlu'nu AKP'den Reha Çamuroğlu konunun DİB'i ilgilendirmediğini söyleyerek eleştirdi (Radikal, 9 Mart). CHP'den Kemal Kılıçdaroğlu "şaşırdığını" söylemekle yetindi (Hürriyet, 8 Mart). AKP hükümeti bütün inançlar hakkında bilgi verecek "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" dersinin zorunlu kalmasını, buna karşılık "Din Dersi"nin seçmeli hale getirilmesini tasarlıyor. CHP'nin bu konuda ne düşündüğü bilinmiyor.

Ben bunlara bakarak AKP'yi görece, nisbeten daha laik bir tutum içinde görüyorum. Ne var ki Başbakan Erdoğan bu tutumda fazla ileri gidildiği sonucuna varmış olmalı ki geçen gün (8 Mart) Şer'i hukuka gönderme yapan şu beyanda bulundu: "Katili af yetkisi maktulün varislerine aittir!" Anlaşılan Türkiye'de laiklik ancak bu kadar oluyor.

ÖZÜR VE DÜZELTME: 11 Mart tarihli yazım üzerine Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek aradı. Celal Talabani için "postal yalayıcı" sözünü hiçbir zaman kullanmadığını, sadece Mesut Barzani için "postal öpücü" dediğini belirtti. Sayın Çiçek'ten özür diler, düzeltirim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Milliyetçilik, Türkiye ve AB

Şahin Alpay 2008.03.15

Ondokuzuncu yüzyıldan bu yana yaşananlar, ideolojiler arasında en güçlüsünün milliyetçilik olduğunu gösteriyor. Denebilir ki modernleşmenin en önemli ürünlerinden biri, milliyetçiliğin dünya sahnesine çıkması oldu.

İki dünya savaşını da milliyetçilikler çıkardı. İki savaş da çok dinli, çok - etnili imparatorlukların ayrılıkçı ayaklanmalarla dağılmasıyla sonuçlandı. 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra Avrupa, milliyetçiliğin yıkıcılığına karşı korunmak amacıyla ekonomik ve siyasal bütünleşmeye yöneldi.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, başta eski Yugoslavya'da ve birçok başka yerlerde milliyetçiliğin sınırları nasıl değiştirmeye devam ettiğine tanık oluyoruz. Eğer Avrupa'da milliyetçiliğin ateşlediği savaşlar son bulacaksa, Avrupa Birliği'nin hızla bütün Balkanları kapsayacak şekilde genişlemesi gerekeceği ayan beyan ortada.

Buraya kadar sözünü ettiğimiz milliyetçilik, esas olarak etnik nitelikteki milliyetçilik. Ama milliyetçiliğin ayırılması gereken başka türleri de var. Milliyetçilik her ne kadar hemen bütün politik ideolojilerle (liberalizm, muhafazakarlık, sosyalizm, komünizm, İslamcılık, vs.), dinler ve mezheplerle sentez yapabiliyor ise de, başlıca üç tür millet anlayışı ve buna bağlı üç tür milliyetçilik olduğu söylenebilir. Birincisi, milleti ortak etnik köken, dil, din ve tarihi mirasa sahip olan topluluk olarak anlayan etnik milliyetçilik. (Alman milliyetçiliği bunun en önemli örneği olarak görülebilir.)

İkincisi, aynı ülkenin sınırları dahilinde yaşayıp farklı etnik ve dinsel kökenlerden gelen, farklı dil ve kültürlerle sahip bütün yurttaşların, tek bir dil ve kültürle yoğrulmasını, asimile edilmesini öngören "resmi milliyetçilik" olarak tanımlayabileceğimiz milliyetçilik. (Fransız milliyetçiliği bunun başlıca örneği olarak verilebilir. Bizde "Atatürk milliyetçiliği" denilen de bu türün örneklerinden biri olarak görülebilir. İkisi arasındaki sınırı çizmek zor olmakla beraber Türkiye'de etnik milliyetçiliğin MHP'ye, resmi milliyetçiliğin ya da "Ulusalçılığın" CHP'ye yakın olduğu söylenebilir.)

Üçüncüsü ise, milleti bir ülkenin sınırları içinde yaşayan farklı etnik ve dinsel grupların kimliklerini korumakla birlikte, siyasi bir üst kimlikte (yurttaşlık ve onun getirdiği hak ve sorumluluklarda) buluşmaları olarak anlayan, kültürel çoğulculuğa dayanan, liberal ya da sivil milliyetçiliktir. (Britanya ya da Hindistan bunun en iyi örnekleridir.) Denebilir ki, eğer dünya milliyetçiliğin yıkıcılığından kurtulmak istiyorsa, liberal millet ve milliyetçilik yorumlarını hakim kılmak zorundadır.

Milliyetçilikle ilgili çok dikkate değer yeni bir çalışma, Bilgi Ü. öğretim üyesi Doç. Dr. Umut Özkırımlı'nın TESEV Dış Politika Analizleri dizisinde çıkan "Milliyetçilik ve Türkiye - AB ilişkileri" başlıklı kitabı (Ocak 2008). Özkırımlı, milliyetçilik alanındaki çalışmalarıyla genç yaşta dünya çapında tanınan bir siyaset bilimcimiz. Özkırımlı'nın bu çok öğretici kitabının argümanları şu noktalarda toplanabilir: Milliyetçilik yaşadığımız çağın egemen dilidir. Konjonktürel nedenlerle daha görünür hale gelebilir ya da saldırganlaşabilir, ama her zaman mevcuttur, sürekli yeniden üretilir. Milliyetçilik hem karşı tarafı "ötekileştiren" korkulardan beslenir, hem de o korkuları besler. Milliyetçiliğin hakimiyetinin son bulması için, farklılıkları kabule, ötekini dinlemeye ve eşitler - arası diyaloga dayalı çokkültürcülüğün benimsenmesi gerekir.

Özkırımlı'ya göre, Türkiye - AB ilişkisine (iki tarafta da milliyetçilikten beslenen) korkular egemen. Eğer Türkiye AB üyesi olacaksa, milliyetçiliklerin egemenliğini kırmak gerekir. Bunun yolu da, korkuları anlamak, algılarla gerçekler arasındaki farkı anlatmak, korkuların temelindeki sorunları çözmeye çalışmak ve bunlardan çıkar sağlamaktan vazgeçmekten geçer. Burada en büyük sorumluluk her iki tarafın siyasilerine ve kanaat önderlerine düşmektedir.

Laiklik değil iktidar kavgası

Şahin Alpay 2008.03.18

14 Mart Cuma günü Kıbrıs'taydım. Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Politikalar Merkezi'nin düzenlediği bir panelde konuştum.

Toplantı henüz bitmişti ki, telefonlar çaldı: Başsavcı AKP'nin kapatılmasını istemişti... Tam da "Türkiye'de Özgürlükçü Demokrasiye Geçiş" konulu konuşmam üzerine gelen haber, tabii soğuk duş etkisi yaptı. Tıpkı 27 Nisan'daki e - muhtıra gibi... İyimserliği koruyarak diyelim ki, bunlar geçiş sürecinin sancıları.

Başsavcılığın "laikliğe aykırı fiillerin odağı haline geldiği" iddiasıyla, AKP'nin kapatılması için Anayasa Mahkemesi'nde dava açması demokrasiye, istikrara ve Türkiye'nin uluslararası itibarına indirilmiş bir darbe. İddiaların haklı, geçerli, ciddiye alınır bir yanı yok. Suçlanan bütün beyan ve davranışlar, ifade özgürlüğüne girer. Belli ki halkı kendini yönetmekten aciz, kendilerini onun vasisi olarak gören bürokratik çevreler AKP'yi Türkiye'yi AB normlarına yakınlaştırdığı, üniversitelerdeki başörtüsü yasağını kaldırmaya kalktığı, Kürt sorununa siyasi bir çözüm arayışına girdiğı için cezalandırmak istiyor. Umarım Anayasa Mahkemesi bu davada kendisinin ve Türkiye'nin saygınlığını korumak yolunu seçer. Dilerim bu dava demokratikleşmeden yana olan güçleri birleştirir, AKP demokratik anayasa çalışmasını raftan indirir, TBMM AB reformlarına hız verir.

Önce DTP, sonra AKP'nin kapatılması istemiyle açılan davaların siyasi manası nedir? Bu davalar Cumhuriyet'in kuruluş döneminde, bir tek - parti yönetimi altında, o yıllarda yaygın modernlik anlayışına uygun olarak geliştirilen laiklik ve kimlik politikalarını, bugünün Türkiye'si'ne uygulama ısrarını ifade ediyor. Söz konusu laiklik politikası, devlete toplumu (geriliğın nedeni olarak görülen) dinden uzaklaştırmak, dini inançları vicdanlarla sınırlamak görevini yüklüyor. Söz konusu kimlik politikası devlete, bütün toplumun Türk dili ve kültürüne asimile edilmesini öngörüyor.

Çağdışı ve toplum tarafından hiçbir zaman benimsenmeyen bu politikaların çok farklılaşmış, çok gelişmiş, dünyaya açılmış, en az 60 yıllık demokrasi tecrübesine sahip, AB'ye katılım sürecine girmiş olan bir Türkiye'ye dayatılmaya çalışılması, akıl ve mantıkla değil ancak ideolojik bağnazlıkla açıklanabilir. Bu politikalar ne demokrasiyle, ne de Türkiye'nin bütünlüğüyle bağdaşır; artık bir askeri diktatörlük altında bile uygulanamaz.

AKP'ye karşı açılan dava, bir yönüyle de Türkiye'nin eski ve yeni seçkinleri arasındaki iktidar mücadelesini yansıtmakta. 1980'lerde, kalkınmada devlet öncülüğünde ithal ikamesi stratejisinden piyasa öncülüğünde dış açık büyümeye geçilmesinin derin sosyal, ekonomik ve politik sonuçları oldu. Gelişen ihracat sanayileri ve yayılan üniversiteler Anadolu'da kültürel bakımdan muhafazakar ve dindar, ekonomik ve siyasi bakımdan ise liberal değerlere bağlı yeni bir girişimciler ve meslek sahipleri sınıfının ortaya çıkmasına yol açtı. Yeni seçkinler, demokrasi üzerindeki vesayet düzeninin ayrıcalıklarından yararlanan bürokrasiyle ithal ikamesi döneminin devlet sübvansiyonlarıyla semiren sermaye çevrelerinden oluşan eski seçkinlerin iktidarına meydan okuyor.

"Türkiye'de İslamcı Siyasi Mobilizasyon" başlıklı kitabıyla Milli Görüş Hareketi'nin AKP'ye dönüşümünü ilk analiz edenlerden biri olan Boston Üniversitesi profesörü Jenny White, "Türkiye'de Laik Elitlerin Gerileyen İktidarı" başlıklı makalesinde iktidar mücadelesini şöyle yorumluyor: "Türkiye'nin eski seçkinleri bakımından en korkutucu olan, AKP'nin seçmenlerin çoğunun çıkarlarını buluşturan siyasi merkeze yerleşmiş oluşu. Halk desteğine sahip, siyasi merkezde yer alan ve liberal değerlere bağlı bir AKP, kurulu düzenin laik, Batılılaşmış, ama liberal - olmayan seçkinleri açısından gizli İslamcı gündemi olan AKP'ye nazaran daha büyük bir tehdit... Kurulu düzenin AKP'nin başarılarına cevabı, laik hayat tarzının tehlikede olduğuna ve ülkenin yabancı devletler tarafından kundaklandığına dair korkular yaymak oldu." (Current History, Aralık 2007)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Dağın ardına bakmak"

Şahin Alpay 2008.03.20

Elif Şafak ve Bejan Matur Türk edebiyatının en önde gelen isimlerinden. Yazılarını kaçırmıyor, onlarla aynı gazetede yazıyor olmaktan mutluluk duyuyorum. Bejan Matur, Kürt sorununa olan kalpten ilgisiyle bu konuda çok dikkate değer yorum ve diziler kaleme alıyor. Son olarak "Dağın ardına bakmak" başlıklı dizide (Zaman, 13-16 Mart), daha önce PKK için dağa çıkmış gençlerle konuşarak dağdakilerin birer insan olarak öyküsünü anlattı.

(Bu bağlamda okunması gereken öteki kaynaklar Necdet Buldan'ın "PKK'de Kadın Olmak" ve Aliza Marcus'un henüz Türkçeye çevrilmemiş olan "PKK'nın Öyküsü: Kan ve İnanç" adlı kitapları.) "Dağın ardına bakmak" esas olarak şu sorulara cevap getiriyor: Bu gençler niye dağa çıkıyorlar? Bunu önlemek istiyorsak ne yapılması gerekir? Konuşulan gençlerin hemen hepsi Kürt kimliği, dil ve kültürü üzerindeki yasak ve ağır baskıların onları isyana yönelttiğini, bunlar biterse "dağa çıkma"nın bir anlamı kalmayacağını anlatıyor.

Aralarından biri, Seyithan şöyle diyor: "Ben her iki taraftan da insanların ölmesinden acı duyuyorum. Dağdayken de böyle düşünüyordum. Dağdakiler de askerler de hepsi bizim insanımız. Ben Kürtlerin Türkiye'yi böleceğine, bölmek istediğine inanmıyorum. Hiç de inanmadım. Kürtler sadece kimliklerini talep ediyor..." Eğer şiddetin son bulmasını gerçekten istiyorsak, PKK ile saflarında yer alan insanları, birbirinden ayırabilmeliyiz. Çoğu şiddetin çıkar yol olmadığını görmekte olan bu insanlara, şiddetin olmadığı bir yol tutabilmeleri için fırsat tanımalıyız.

PKK'ya gelince: PKK Türkiye'nin Kürt sorununun, yani Türkiye'de Kürtlerin de yaşadığını inkârın bir ürünü. Kürt sorunu çözülmeden, yani Kürt kimliği bütün gerekleriyle tanınmadan PKK'nın etkisi kırılamaz. Ne var ki, PKK sadece Kürt sorununun ürünü değil; mayasında, her milletin ayrı bir devleti olması gerektiğini söyleyen etnik milliyetçilik ile tarihin ebesinin şiddet olduğunu telkin eden Marxizm-Leninizm'in zehirli bileşimi var. Eğer bu zehirli bileşim işin içine girmeseydi, Türkiye Kürtleri meşru hak ve talepleri için mücadeleyi barışçı yollardan yürütmüş olsalardı, Türkiye Kürt sorununu çoktan aşmış olabilirdi. Kürt dostlarımla hemen hepsi şu kanıdadır: "Türkiye Kürtlerine en büyük zararı PKK verdi. Onun totaliter felsefesi ve şiddet yöntemleri Kürtlerin haklı taleplerini terörle özdeşleştirerek gayrimeşru kıldı. PKK yüzünden en kıymetli evlatlarımız öldü, hapislerde - sürgünlerde çürüdü; yurdumuz yakılıp yıkıldı ve insansızlaştırıldı. PKK en büyük terörü biz Kürtlere uyguladı. PKK, Kürtlerin başına derin devlet tarafından örülmüş bir çoraptır." Son nokta hariç, onlara hak veriyorum.

PKK'nın geleceği için ne söylenebilir? Denebilir ki, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra Marxizm-Leninizm iflas etmiş; cazibe ve etkisini tümüyle yitirmiştir. Bu PKK'nın ideolojik dayanaklarından birini ortadan kaldırmıştır. Ya etnik milliyetçilik? PKK'yı şiddet ve pan-Kurdizm yolunda ilerletmek isteyenlerin mevcut olduğu muhakkak. Örgütün 2004 yazında, Ankara'nın Kürt kimliğini tanıma yolunda adımlar atmasının hemen ardından ateşkese son vermesini; 22 Temmuz seçimlerinde Türkiye Kürtlerinin barış ve ülke bütünlüğü içinde çözüm lehinde tercih belirtmesi üzerine saldırıları tırmandırmasını başka türlü açıklamak zor. ("Üniter yapı içinde çözüm isteyen Öcalan'dan yararlanılmalı... PKK Öcalan'ın denetiminden çıkabilir..." diyenlerin anlatmak istediği de belki bu.)

Ne var ki Türkiye'de Kürt kimliği ile demokratik siyaset meşrulaşırsa PKK'ya bir gelecek kalmayabilir. DTP'nin eş genelbaşkanı Emine Ayna'nın Neşe Düzel'e söyledikleri, Kürtlerin ezici çoğunluğu gibi partinin de ülke bütünlüğü içinde çözüme bağlı olduğunun açık bir ifadesi (Taraf, 17 Mart).

NOT: Jenny White'ın 17 Mart tarihli yazımda değindiğim kitabının doğru adı "Türkiye'de İslamcı Kitle Seferberliği" (Oğlak Yayınları). Düzeltir, özür dilerim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukuk değil ideoloji

Şahin Alpay 2008.03.22

Türkiye AB'ye aday ilan edildiği 1999'dan bu yana, bürokratik vesayet altında demokrasiden özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiye geçiş sancıları yaşıyor. Bu geçiş sürecinin sonunda iktidarın çoğunluğa ait, ama azınlıkta kalanların temel hak ve özgürlüklerinin güven altında olduğu düzeni yerleştirebileceğimize dair temkinli iyimserliği koruyorum.

Bir vesayet makamı olan Başsavcılığın, 6 yıllık iktidarında ülkeyi AB'ye yakınlaştıran reformlara imza atan partinin kapatılması için yaptığı başvuru, geçiş sürecinin yol açtığı sancılardan biri. Başsavcılığın iddianamesi gerçekten okunmaya değer. AKP'nin "laikliğe aykırı faaliyetlerin odağı" haline geldiğine delil olarak gösterilen "beyan ve eylemler" AKP sözcülerinin üniversitelerde başörtüsü yasağına, imam hatip okulları (bu arada bütün meslek okulları) mezunlarına üniversiteye girişte uygulanan ayrımcılığa ve Kur'an kurslarına getirilen aşırı kısıtlamalara yönelttikleri eleştirilerden ibaret. Söz konusu bütün "beyan ve eylemler" demokrasinin vazgeçilmez şartı olan ifade özgürlüğü kapsamına girer, kesinlikle suç teşkil etmez, zaten hiçbir de mahkeme kararıyla hüküm giymiş değildir. Anayasa Mahkemesi'nin böyle bir iddianameyi kabul edebileceğine inanmak istemiyorum.

İddianame'nin temel mantığı şöyle özetlenebilir: "Türkiye bir İslam ülkesidir, dolayısıyla Hristiyan ülkelerinde geçerli olan laiklik ya da din özgürlüğü Türkiye'de geçerli olamaz. Türkiye'de çoğunluk Müslüman olduğu için, dinî inançların vicdanlarla sınırlı tutulması gerekir. Müslümanlar arasında dindar olmak İslamcı olmak anlamına gelir. İslamcı demek radikal İslamcı olmak, yani Şeriat hukukunun hakim olduğu din devleti kurmak için çalışmak demektir. Dinî özgürlüklere getirilen kısıtlamaları eleştiren siyasetçinin niyeti ancak din devleti kurmak olabilir. Dolayısıyla siyasetten dışlanmalıdır." Bu mantık kökten yanlıştır. Teoride hiçbir din laiklikle bağdaşmaz, ama pratikte hepsi bağdaşır. Hangi dine sahip olursa olsunlar, bütün ülkeler insan haklarına dayalı demokratik düzeni benimseyebilir. Bütün araştırmaların gösterdiği üzere Türkiye toplumu ezici çoğunluğuyla hem dindar, hem de demokrasiye ve laikliğe bağlı bir toplumdur.

İddianamaya, çağdaş demokrasinin temelini oluşturan insan hakları hukuku değil, siyasi ideoloji egemen. Bu ideoloji, Cumhuriyet'in tek-parti döneminde geliştirilmiş, yurttaşların siyasal, dinsel, etnik kimliklerini serbestçe ifade etmelerini yasaklayan laiklik ve kimlik politikalarını dogma haline getiren (Kemalizm ya da "Atatürkçü Düşünce Sistemi" olarak da anılan) otoriter ideolojidir. Cumhuriyet'in kuruluş yıllarının dünyasına ve şartlarına ait olan laiklik ve kimlik politikalarını, 21. yüzyıl Türkiye'si'ne uygulamakta ısrar toplumun birliğine ve ülkenin bütünlüğüne kastetmektir.

İktidardaki partinin kapatılması talebi, iç ve dış politikada çok kritik kararların alınmasını gerektiren bir ortamda Türkiye'nin istikrarına, yönetimine ve uluslararası itibarına indirilmiş ağır bir darbe. Bu darbeyi defetmek sorumluluğu da milletin yarısının oyuna, üçte ikisinin güvenine sahip olan AKP hükümetinin omuzlarında. Her kriz bir fırsattır. Bu iddianame, AKP'nin bir süredir içine girdiği vesayet düzeniyle uzlaşma eğilimine son verebilir; amacının tam tersi sonuç doğurabilir.

Demokrasiye karşı saldırı, ancak demokrasiyi genişleterek ve derinleştirerek etkisizleştirilebilir. AKP hükümeti, reformculuğunu yeniden harekete geçirmeli; 2005'ten beri savsaklanan reformlar derhal gündeme girmeli. Siyasi partiler rejimi derhal AB normlarına uydurulmalı, örgütlenme özgürlüğüne şiddet ve ırkçılık dışında engel kalmamalı. Başta TCK 301, ifade özgürlüğünü kısıtlayan bütün kanun maddeleri yürürlükten kaldırılmalı. Türkiye'de, 12 Eylül'ün Milli Güvenlik Devleti anayasası yerine, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi yerleştiren yeni bir anayasa en kısa zamanda kabul edilmeli.

Laiklik de, ülke bütünlüğü de ancak özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasiyle güven altına alınabilir. Yasak ve baskıyla asla...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çınarcık depremi neyin habercisi?

Şahin Alpay 2008.03.25

Geçen hafta gündelik işlerden bunaldığımız bir sırada dostum Celal Şengör bana çok hoş bir gün yaşattı. Bir öğlen vakti önce beni Vefa'daki Koska Köftecisi'ne götürdü ve mükellef bir ızgara köfte, piyaz ve kola ziyafeti çekti.

Daha sonra İslam dünyasının en eski ve en değerli elyazmalarının bulunduğu Süleymaniye Devlet Kütüphanesi'ne gittik.

Jeoloji alanında medarı iftiharımız Prof. Dr. Şengör'ü Osmanlı tarihine olan derin merakı nedeniyle iyi tanıyan başta Müdür Vekili Emir Eş Bey ve bütün görevliler yakından ilgilendiler. Kütüphanenin "Cilt ve Patoloji Bölümü"nde, yüzyıllar içinde kurt ve böceklerin kemirmesiyle yıpranan elyazmalarının nasıl büyük bir titizlikle onarılarak, aslına en yakın hale getirilmeye çalışıldığını gördüm. Emir Bey ve ekibinin bu paha biçilmez tarihi mirası korumak ve değerlendirmek için, devletten fazla bir teşvik görmeksizin, büyük bir idealizmle harcadıkları çabalar takdire şayan.

Sonunda, son günlerin "siyasi depremleri" arasında dahi unutulmaması gereken soruyu Şengör'e sordum: 12 Mart akşamı Çınarcık açıklarında meydana gelen, önce 4.8, sonra 3.1 richter ölçeğindeki depremler ne anlama geliyordu? Bunlar beklenen büyük İstanbul depreminin yaklaştığının işaretleri miydi? Şengör, bir çırpıda çizdiği Marmara haritası üzerinde ayrıntılı bir jeolojik açıklama yaptı. Son depremler Kuzey Anadolu Fay Hattı (KAFH) üzerinde değil, Çınarcık açıklarındaki faylar üzerinde meydana gelmişti. Bu sarsıntılar KAFH'nın kendine, biraz güneyden geçip ileride birleşen kestirme bir yol açması olasılığını akla getiriyordu.

Bu gerçekleştiği takdirde KAFH'nın İstanbul'dan 6 - 7 km. daha güneye inmesi sonucu doğabilir; bu fay üzerindeki depremlerin İstanbul üzerindeki yıkıcılığı hafifleyebilirdi. Yani Çınarcık depremleri, iyi bir haber olabilirdi... Ancak ne yazık ki çok ilerisi için söz konusu olabileceğinden, bizleri fazla ilgilendirmiyor. Şengör'ün

sözleriyle "Binlerce yıl sonrasının İstanbulluları daha şanslı olabilirler..." Şimdilik, Yeşilköy'ün sadece 8,5 km. güneyinden geçen fayın kırılmasıyla oluşacak 7,6 ölçeğindeki depremi bekliyoruz.

Şengör, bu arada, Marmara Denizi'nin nasıl dünyanın en iyi araştırılmış deniz yatağına sahip olduğunu, AB'nin bunun için 50 - 60 milyon dolar dolayında, Türkiye'nin ise sadece 48 bin YTL harcadığını anlattı. Eğer Marmara'yı artık tanırırsak bunun AB'nin, özel olarak da bizi AB'de istemeyen Fransa'nın desteğiyle yapıldığının altını çizdi.

Geçen haftaki buluşmamızda Şengör bana kendisiyle ilgili bazı hatırlatmalarda da bulundu. "Şahincim, şunu anlamıyorsun: Ben bir bilim adamından önce bir askerim..." diye başlayarak bütün çocukluğunun Yeşilköy'deki Hava Harp Okulu'nda geçtiğini, hava subaylarından gördüğü ilgi ve şefkatin, küçük yaşta pilotluğu öğrenmesine neden olmalarının, nasıl onları kendisi için rol modelleri haline getirdiğini, çocuklukta edinilen toplumsallaşmanın insanların kişiliği üzerinde belirleyici bir rolü olduğunu anlattı.

Devletin bütün laiklik iddialarına karşın nasıl olup da Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kamu idaresi içinde yer aldığını, nasıl olup da siyasi partilerin DİB'in idarenin dışına çıkarılmasını isteyemeyeceklerini, nasıl olup da zorunlu din dersleri verildiğini anlayamadığını itiraf etti. Resmi dilin elbette Türkçe olarak kalacağını, ama okullarda seçmelik dil olarak Kürtçe okutulması, üniversitelerde Kürdoloji enstitülerinin açılması gerektiğini söyledi; bu görüşlerini Cumhuriyet gazetesinde çıkan yazılarında da ifade ettiğini hatırlattı. Eğer Celal Şengör seksen yıl öncesinin laiklik ve kimlik politikalarını sorgulamaya başlamışsa, bu hayra alamettir diye düşündüm.

Şengör, YÖK Başkanı'nın kendisinin Üniversitelerarası Kurul tarafından YÖK üyeliğine seçilmiş olduğunu niçin Cumhurbaşkanı'na hâlâ bildirmediğini anlayamıyor. "Bildirsin, benimle çalışmak istemediğini de söylesin ve Sayın Cumhurbaşkanı da beni atamasın, doğrusu bu..." diyor. Haklı değil mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ta çözüm mü?

Şahin Alpay 2008.03.27

Güney Kıbrıs'ta geçen ay yapılan başkanlık seçimlerini bir önceki Başkan Tasos Papadopoulos'a nazaran çözüme daha yakın duran, Komünist Parti lideri Dimitris Hristofiyas'ın kazanmasıyla, Kıbrıs'ın birleşmesi umudunun yeniden yeşerdiği muhakkak.

Nitekim KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet A. Talat ve Hristofiyas, seçimin üzerinden bir ay dahi geçmeden, 21 Mart'ta biraraya geldiler ve kapsamlı çözüm için görüşmeleri başlatma kararı aldılar. Üstelik bölünmüşlüğü simgelerinden biri olan Lokmacı Kapısı'nın en kısa zamanda açılması üzerinde de mutabık kaldılar. Kapının açılmasına yönelik ilk adım olarak mayınların temizlenmesine de dün başlandı (Sabah, 26 Mart).

Talat-Hristofiyas buluşmasından bir hafta önce, 13-14 Mart günlerinde, Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ) Kıbrıs Politikalar Merkezi'nin düzenlediği bir panel dolayısıyla Kıbrıs'a gittiğimi yazmıştım. İki yıl aradan sonra ziyaret fırsatını bulduğum KKTC izlenimlerimi okurlarımla paylaşmak istiyorum. Ziyaret sırasında KKTC'nin en büyük ve yegane kamu üniversitesi olan DAÜ'nün yeni rektörü Prof. Dr. Tahir Çelik ile tanışmak fırsatını buldum. Sayın Çelik, DAÜ'nün geldiği nokta hakkında ilginç bilgiler verdi. Fiili nüfusu 285 bin kişi dolayında olan KKTC'deki üniversitelerde toplam 42 bin dolayında öğrenci okuyor. Yani KKTC gerçek anlamda bir "eğitim adası".

DAÜ'nün 15 bin öğrencisinin yaklaşık % 65'i Türkiye'den, % 10'u 65 değişik yabancı ülkeden geliyor. Suriye'nin iki özel üniversitesiyle yapılan anlaşma uyarınca, söz konusu üniversitelerin öğrencileri son iki yılı DAÜ'de okuyacak. DAÜ'nün "globalleşmesi", bana KKTC'nin uluslararası tecridi kırma yolunda ilerlemesinin bir işareti olarak görüldü.

Tabii ki Kıbrıslı meslektaşlarımla Kıbrıs'ın geleceğini konuşmak imkanını da buldum. KKTC'ye iki yıl önce gittiğimde edindiğim izlenim bu defa daha da güçlendi: Kıbrıslı Türkler, adanın birleşmesini ve AB'ye kapak atmaya elbette istiyorlar. Ama bu birleşme siyasi eşitliğe sahip iki bölge ve iki toplumlu bir yeni devlet şeklinde olmalı. Beni Gazi Magosa'dan Ercan'a götüren taksinin öz Kıbrıslı Türk şoförü açık söyledi: "Kapılar açık olsun, isteyen gidip gelsin, ama artık birarada yaşamak asla olmaz..." 2003'te kapıların açılmasından bu yana iki taraf arasındaki geçişlerin giderek azalmasının da işaret ettiği üzere, Kıbrıs'ta Türkler ve Rumların birarada yaşamak istemedikleri muhakkak. Bunu dikkate almayan bir çözüm, çözüm olamaz.

Talat-Hristofiyas görüşmelerinde Talat'ın başlama pozisyonu, Annan Planı'nın temel alınması ve planda öngörüldüğü üzere yeni bir Kıbrıs devletinin kurulması. Hristofiyas'ın pozisyonu ise, görüşmelerin Talat ile eski başkan Tasos Papadopoulos'un 8 Temmuz 2006'da BM özel temsilcisi İbrahim Gambari'nin aracılığıyla buluştuklarında varılan mutabakat temelinde yürütülmesi ve 1960'da kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yaşatılması. Başlangıç noktalarındaki fark nedeniyle, görüşmelerin nereye varabileceğini kestirmek hayli güç.

İhtiyatlı bir iyimserlik içinde bulduğum dostum, DAÜ Kıbrıs Politikalar Merkezi direktörü Doç. Dr. Ahmet Sözen'e göre, görüşmelere yeniden başlama kararı, Kıbrıs için gelecek senaryolarının olasılık sıralamasını değiştirmiş değil: 1) Mevcut yapılanmanın değişmemesi ve uluslararası toplumun tecride tedricen son vermesiyle KKTC'nin Tayvanlaşması. 2) İki taraf arasında işbirliğinin sürmesi, ama statükonun değişmemesi. 3) Görüşmeler sonunda ya ortak bir federal devletin kurulması ya da Çekoslovakya usulü "dostane boşanma"ya karar verilmesi. 4) Yugoslavya usulü, çatışmayla boşanma.

Sözen'e göre kapsamlı çözüme ilerleyebilmek için önce geçici bir çözüm olmalı. O da şu: Türkiye'nin gümrük birliğini Kıbrıs Cumhuriyeti'ni de kapsayacak şekilde genişletmesi ve dolayısıyla limanlarını Rum gemilerine açması karşılığında, AB'nin Kıbrıslı Türklere karşı ahlaki, siyasi ve hukuki yükümlülüklerini yerine getirerek, AB müktesebatını Kuzey Kıbrıs'a yayması.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Jüristokrasi ya da demokrasi

Şahin Alpay 2008.03.29

Prof. Dr. Ergun Özbudun, anayasa hukuku ve siyaset bilimi alanlarında dünyaca tanınan bir sosyal bilimcimiz. Özbudun'un Ankara Üniversitesi SBF Dergisi'nin, merhum "Prof. Dr. Yavuz Sabuncu'ya Armağan" sayısında (Cilt 62, No. 3, Temmuz - Eylül 2007, s. 258 - 268) yayımlanan "Türk Anayasa Mahkemesi'nin Yargısal Aktivizmi ve Siyasal Elitlerin Tepkisi" başlıklı makalesi, gözlerin Anayasa Mahkemesi üzerinde toplandığı bu günlerde fevkalade dikkate değer.

Makalenin ana tezleri şu noktalarda toplanabilir: 1961 Anayasası ve özellikle ("Türk milli menfaatleri, Türklüğün tarihi ve manevi değerleri, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları" gibi) tanımlanması güç kavramları içeren 1982 Anayasası, Anayasa Mahkemesi'ne "yargısal aktivizm" için, yani anayasayla belirlenen yetki sınırlarını

aşmak için çok elverişli bir zemin sağlamaktadır. Bu yüzden Mahkeme ile yasama organı arasında sürekli bir çekişme yaşanmıştır. TBMM'nin çeşitli defalar anayasa değişikliklerini yalnızca şekil yönünden denetleyebileceği hükmünü getirmiş olmasına rağmen Mahkeme, yetkisini esas yönünden denetimi de kapsayacak şekilde genişleten kararlar almakta ısrar etmiştir.

Anayasa'nın ve Siyasi Partiler Kanunu'nun hükümlerini aşırı katılıkla yorumlayarak siyaset alanını daraltması da Mahkeme'nin yargısal aktivizminin örnekleri arasındadır. Yargısal aktivizm Mahkeme'nin 2007 ilkbaharında verdiği Cumhurbaşkanlığı seçiminde TBMM'nin üye tam sayısının üçte iki çoğunluğunun sadece karar değil toplantı yeter sayısı da olduğuna dair kararıyla ("367 kararı") zirveye tırmanmış; Mahkeme bu kararla anayasa koyucu gibi davranmıştır. Mahkeme'nin laiklik anlayışı ("toplumların düşünsel ve örgütsel evrimlerinin son aşaması") ise, pozitivistin kurucusu, 19. yüzyıl Fransız düşünürü Auguste Comte'un "ruhunu şad edecek" niteliktedir.

Özbudun şu sonuca varıyor: "Günümüzde anayasa yargısı yerleşik demokrasilerin büyük çoğunluğunda hukuk devletinin vazgeçilmez bir kurumu olarak görülmektedir. Türkiye'de de elbette böyle görülmeye devam edecektir. Ancak hiçbir işleyen, sağlıklı, pekişmiş demokrasi, halk iktidarının yargı iktidarına (jüristokrasi) ya da hakimler hükümetine dönüşmesine uzun vadede kayıtsız kalmaz..." Bu yoruma ekleyebileceğim tek şey, buna kısa vadede de kayıtsız kalınmaması gerektiği.

Evet, temel hak ve özgürlükleri ilgilendirmeyen konularda siyasal partiler arasında uzlaşmalar demokratik sürecin işleyişinin icaplarından biridir. Ama demokrasinin gerektirdiği esas uzlaşma, demokrasinin temel ilkeleri üzerindeki mutabakat. Ne yazık ki, Türkiye'de bu mutabakatı sağlayamadık... Kuşku yok ki demokrasinin hâlâ yerleşmemiş oluşunun temel nedenlerinden biri, siyasal partilerin (askeri ya da yargısal) müdahalelere birlikte karşı durmaktan hemen her zaman kaçınıp, bu müdahalelerden kendileri için bir avantaj elde etme arayışına girmiş olmaları.

Evet, son cumhurbaşkanlığı seçiminde TBMM'de en geniş uzlaşma aranmalıydı. AKP'nin tek başına cumhurbaşkanı seçmesinin, bugün içine düştüğümüz siyasi kutuplaşmanın başlangıç noktası olduğuna kuşku yok. Ne var ki, bugüne kadar yaptığı yanlışlar, sergilediği tutarsızlıklar, düştüğü tuzaklar ne olursa olsun, AKP'den demokrasiyi savunmaktan vazgeçmesi beklenemez, istenemez.

Eğer CHP, demokrasinin raydan çıkmasında, ekonomik istikrarın bozulmasında, ülkenin itibarının iki paralık edilmesinde bir sakınca görmeyecek ölçüde sorumsuz bir tutum içine girmiş ise; eğer MHP Başbakan Erdoğan'a siyaset yasağı getirilmesinden siyasi rant elde etmek kadar ucuz bir hesap içinde ise, demokrasiyi savunmak AKP'nin değil de kimin görevidir? Anayasa Mahkemesi hakkındaki iddianameyi kabul etsin veya etmesin, milletin yarısının oyuna, üçte ikisinin güvenine sahip olan iktidar partisi, gerekirse referanduma giderek siyasal partiler rejimine AB normlarını yerleştirmekte artık gecikmemeli. Ergenekon soruşturmasında Başbakan'ın söz verdiği üzere "sonuna kadar" gidilmeli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Merkez Devlet Türkiye"

Şahin Alpay 2008.04.01

Graham E. Fuller, İslam dünyası, İslamcı akımlar ve Türkiye konularında Batı'nın önde gelen uzmanlarından biri. Fuller'ın Türkiye üzerine yeni kitabı, "The New Turkish Republic: Turkey as a Pivotal State in the Muslim World / Yeni Türk Cumhuriyeti: İslam Dünyasında Merkez Devlet Olarak Türkiye" (U.S. Institute of Peace, 2008) adını taşıyor.

Bu kitabın 21. yüzyılda Türkiye'nin dış politikasını tahlile yönelik en dikkate değer girişim olduğuna kuşku yok.

Fuller'ın argümanı şöyle özetlenebilir: Türkiye'nin izlediği dış politika, iç ve dış etkiler altında değişiyor. Ankara, ulusal çıkarlarını gittikçe daha bağımsız bir biçimde belirliyor. Türkiye ile ABD'nin çıkarları gittikçe farklılaşıyor. Washington artık Türkiye'yi her koşulda sadık bir müttefik olarak göremez. İki ülke arasındaki sorunlar esas olarak Ortadoğu'yla ilgili konular. Ankara, Washington'un bölgeye yaptığı çıkarlarıyla çatışan müdahalelerden rahatsız. Modern tarihte Türkiye ilk kez, Ortadoğu'da önemli bir oyuncu olmaya doğru gidiyor. Ankara'nın bağımsız dış politika arayışı, şimdilerde ABD'yi rahatsız ediyor olabilir, ama uzun vadede yalnızca Türkiye'nin değil Ortadoğu'nun, hatta Batı'nın da yararına olacak...

Fuller, ABD'nin Irak'ı işgal etmesinden sonra, Ankara-Washington ilişkisindeki değişmeyi derinlemesine tahlil ediyor. Türkiye'nin Ortadoğu'yla ilişkilerindeki yakınlaşmayı da çok iyi açıklıyor. Ne var ki, AB'nin Türkiye'nin iç ve dış politikası üzerindeki derin etkisini azımsıyor. Oysa AB üyeliği perspektifi 1990'ların ortalarından beri Türkiye'yi siyasi rejimini ve ekonomisini AB standartlarıyla uyumlu hale getirmeye teşvik etmekte. AB reformları 2005'ten bu yana, büyük ölçüde AB'nin Türkiye üzerindeki "yumuşak gücü"nü yitirmesi nedeniyle, duraksamış durumda. Ne var ki, katılım müzakereleri devam ediyor. Bugün Türkiye'de temel mesele şurada düğümleniyor: Reformlar sürececek ve Türkiye AB'ye yakınlaşacak mı, yoksa reformlar duracak ve ülke AB'den uzaklaşacak mı?

Buna bağlı olarak Türkiye'de bugün temel siyasi bölünme, AB'ye katılımı açık ve demokratik toplumun yerleşmesini savunanlarla, Türkiye'yi AB'den uzaklaştırmak isteyen otoriter ve kapalı toplum yandaşları arasında. Yaptığı bütün yanlışlara, yalpalamalarına, düştüğü tuzaklara rağmen Türkiye'nin demokratikleşmesi ve Avrupalılaşması yönünde bugüne kadar en büyük çabayı AKP iktidarı gösterdi. Öyle ki, AKP'nin kapatılması istemi, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecini sona erdirmeyi amaçlıyor olabilir.

Fuller'ın AKP'yi ("ılımlı", "modernist" ya da "liberal" ama) "İslamcı" bir parti olarak nitelemesi, yalnızca çok yanıltıcı değil, bu partinin Türkiye'ye Şeriat düzenini getirmek için gizli bir gündemi olduğunu iddia eden otoriter rejim yanlılarını sevindirecek nitelikte. AKP'nin köklerini Türkiye'nin İslamcı akımından aldığına kuşku yok. Ne var ki AKP gerek söylemiyle, gerekse 2002'den bu yana iktidardaki performansı ile İslamcılık'tan çok uzak. AKP İslamcı değil, ideolojik - olmayan, pragmatik bir merkez partisidir ve ancak Batı'daki Hristiyan Demokrat partilere benzetilebilir. Liderlerinin birçoğu dindar Müslüman olabilir, ama AKP'nin gerek ekonomi, gerekse siyaset alanında Türkiye'nin bugüne kadar gördüğü liberal değerlere en yakın duran parti olduğu muhakkak. Bugün AKP, bütün toplumsal katmanlardan ve bütün bölgelerden destek alarak Türkiye'yi bütünleştiren parti.

Fuller "Siyasal İslam'ın Geleceği" (2003) başlıklı kitabında, çok haklı olarak, İslamcı parti ve akımların kendilerini dönüştürme yeteneğine sahip olduklarını ve liberal platformlar benimseyebileceklerinin altını çizdi. Bu nedenle Batılı hükümetlerin bu partilerle çatışmak yerine yapıcı diyaloga girmelerini önerdi. Bu geçerli argümanlar, İslamcılığı geride bırakan partilerin de İslamcı sayılmasına gerekçe olamaz. Bu Batı'nın sosyal demokrat ya da sosyalist partilerini, eskiden Marxist oldukları gerekçesiyle bugün de Marxist olarak nitelemek kadar saçmadır.

Halkı demokrasiden soğutmayın

Şahin Alpay 2008.04.03

Anayasa Mahkemesi'nin AKP iddianamesini kabul ettiği haberi duyulur duyulmaz bir yabancı meslektaş aradı. Sorduğu soru şuydu: "Türkiye Cezayir'e döner mi?!.." Şaşırdım ve irkildim...

Arayan meslektaş Cezayir'de yaşananları hatırlıyor ve orada olanlar şimdi Türkiye'de de yaşanabilir mi diye merak ediyordu... Cezayir'de İslam hukukunu hakim kılmak isteyen İslamcıların 1992'de, ülke tarihinde ilk kez yapılan seçimleri kazanacakları anlaşıncı, ordu seçimleri iptal etmiş, güvenlik kuvvetleriyle radikal İslamcı gruplar arasında çıkan ve sekiz yıl süren iç savaşta 100 bine yakın insan ölmüştü...

Soğukkanlılığımı korudum ve şu cevabı verdim: Hayır, Türkiye hemen hiçbir bakımdan Cezayir'e benzetilemez. Türkiye'de 1950'den bu yana askeri müdahaleler olmuşsa da, çok partili demokratik düzen esastır. Evet, son 40 yılda 24 parti kapatılmış ve ülke bir partiler mezarlığına çevrilmiştir, ama kapatılan partilerin yerine yenileri kurulabilmiş ve davalarını barışçı, demokratik yoldan savunmaya devam etmişlerdir.

Sanırım ve umarım AKP partiler rejimini nihayet demokratik standartlara bağlayacak düzenlemeleri yapacak, ne AKP, ne de DTP kapatılabilecektir. Diyelim ki, demokratik standartların benimsenmesi bir şekilde engellendi, AKP kapatıldı ve Başbakan Tayyip Erdoğan dahil 40 milletvekili siyasetten yasaklandı. AKP'nin yerine kurulacak parti TBMM'den güvenoyu alacak bir hükümet kurabilecek, bu parti (ciddiye alınacak alternatifleri bulunmadığı için) yapılacak ilk seçimde oy oranını artıracaktır. Bu arada AKP'liler sokaklara dökülmeyecek, AİHM'ne gidecek, kapatma kararının ve siyaset yasaklarının örgütlenme özgürlüğünün ihlali olduğunu tescil ettirecek, parti yeniden açılacaktır. Türkiye'nin Avrupa Konseyi üyeliğini sürdürmesi halinde en güçlü olasılık budur.

Evet, Türkiye'de demokratik düzene son vermek isteyen marjinal çevreler bulunabilir. Ama bugün bir askeri yönetim kurulmasına ne içeriden, yani halktan, ne de Türkiye'nin bağlı olduğu Batı dünyasından destek var. Askeri bir yönetimin, ekonominin yıkımı anlamına geleceği herkesçe biliniyor. Dolayısıyla, tümüyle ihtimal dışı görülemezse de, bir askeri darbenin gerçekleşmesi hayli uzak bir olasılık. Ama diyelim ki bir darbe oldu ve askeri diktatörlük kuruldu. Bunun bildiğimiz haliyle Türkiye Cumhuriyeti için sonun başlangıcı demek olacağından aklı başında kimse kuşku duyamaz.

Yabancı meslektaş bütün bu söylediklerim, tabii ki iktidar partisi AKP'nin ve Türkiye Kürtlerinin önemli bir bölümünün oy verdiği DTP'nin kapatılmasının, Türkiye demokrasisi açısından fevkalade olumsuz sonuçlar doğuracağı gerçeğini ortadan kaldırmıyor. Bu olumsuzlukları başlıca iki noktada toplamak mümkün: Birincisi, son yıllarda yapılan bütün ciddi araştırmaların gösterdiği, halk arasında demokratik düzene duyulan yaygın güvenin ciddi şekilde sarsılması. Seçmenin verdiği oyların ülke yönetimine bir etkisi olmadığı sonucuna varması ve demokratik rejimden soğuması. İkinci ve belki daha da vahim olanı, (özellikle Kürtler arasında) demokratik yollardan hak arama imkanının kalmadığı sonucuna varanların artan sayılarla şiddete yönelmesi.

Yaşadıklarımızın arkasındaki temel sorun ise hiç gözden kaçırılmamalı. Cumhuriyet'in kuruluş döneminde, o yılların modernlik anlayışına uygun olarak belirlenmiş laiklik ve kimlik politikalarını, seksen yıl sonra bugün de, aynen uygulamakta ısrar, Türkiye'nin temellerine dinamit koymaktan başka bir sonuç vermez. 21. yüzyıl Türkiye'si'nde ne dini inançları, ne de etnik kimlikleri vicdanlara hapsetmek mümkündür. Dinsel inançlar ve etnik kimlikler insan hakları hukuku çerçevesinde özgürce ifade edilebilmelidir. Devlet dinsel ve etnik kimliklere eşit mesafede durmalıdır. Türkiye, laikliğini ve bütünlüğünü ancak bu yolla, yani demokrasiyle koruyabilir. Baskılar ve yasaklarla, diktatörlükle asla! Bunca acı tecrübeye rağmen bu konuda tam bir mutabakat sağlanamamış olması ne kadar hazin.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"İslamcılık" ve AKP

Şahin Alpay 2008.04.05

Demokrasinin yıkılmasını ve Türkiye'nin AB'yle iplerini koparmasını isteyen çevrelerin AKP'yi "İslamcı", hatta "İslamofaşist" olarak nitelediklerini biliyor, gülüp geçiyoruz.

Ne var ki, gerçeğe daha sadık olması beklenebilecek Batı medyasında bile AKP'den (önüne "ılımlı", "modernist" ve "liberal" sıfatları konsa da) "İslamcı" olarak söz edenler hâlâ yaygın. O halde "İslamcılık" ne demektir? AKP'ye İslamcı denebilir mi? Bu soruların ele alınmasında yarar var.

Siyasal İslam ya da İslamcılık, akademik tanımıyla, İslam inancından hareketle üretilen; kapitalizm, komünizm ve sosyalizme alternatif olma iddiasında bir modern siyasi ideolojidir. Örneğin tanınmış Fransız uzman Olivier Roy'a göre İslamcılık, "İslam'ın toplumun (siyaset, hukuk, ekonomi, sosyal adalet, dış politika gibi) her yönüne hakim olmasını öngören bir siyasi ideolojidir." (Bkz:) Ona göre İslamcı akımların asgari ortak noktası, en azından özel hukuk alanında dini kuralların hakim kılınmasını istemeleridir. (Bkz: "İslamism's Failure, Islamists' Future", Open Democracy, 30.10.2006) Amerikalı uzman Graham E. Fuller "Siyasal İslam'ın Geleceği" başlıklı kitabında, İslamcılığın en geniş tanımını yapmıştır. Ona göre İslamcılar, "Çağdaş İslam dünyasında, bir inanç olarak İslam'ın siyasetin ve toplumun nasıl düzenlenmesi gerektiğine dair söyleyeceği önemli bir şey olduğuna inanan ve bu fikri şu veya bu şekilde uygulamak isteyenler..."dir.

Tanımlar açısından bakarsak 1998'de kapatılan Refah Partisi'nin, en azından Refahyol hükümeti kurulana kadar, sözde "kapitalizm ve sosyalizm"den farklı bir sistem olarak "Adil Ekonomik Düzen"i; dileyenlere (en azından özel alanda) İslam hukukuna tabi olma özgürlüğünü ve İslam birliğini savunduğu için "ılımlı İslamcı" bir parti olduğu söylenebilir. Birkaç üyesinin beyanları dışında şiddetle ilgisi olmadığı halde RP'nin kapatılması, demokratik ölçülerle açıklanabilecek bir durum değildi. Ama RP mensupları, haklarındaki karar aleyhine başka yollara değil AİHM'ye başvurdular. AİHM de çok tartışmaya açık bir kararla, kapatılmasına onay verdi.

AKP'nin ise en geniş tanımıyla bile İslamcı sayılamayacağı apaçıktır.

Türkiye'de liberal görüşlere en yakın parti programı AKP'nin programıdır. Dindar olmak da asla İslamcı olmak anlamına gelmez. AKP'nin hem dindar, hem dindar olmayan üyeleri vardır. AKP ülkenin her bölgesinden, her toplum kesiminden oy almaktadır. Hiçbir zaman, özel alanda da olsa, İslam hukukunun kabulünü önermemiştir.

AKP kimseye örtünme zorunluluğu getirmemiş, üniversitelerdeki insan haklarına aykırı başörtüsü yasağının kaldırılması yönündeki anayasa değişikliğini, MHP'nin teşvik ve desteğiyle yapmıştır. Üniversiteye girişte sadece (devletin açtığı ve denetlediği) imam - hatip okullarının mezunlarına değil, bütün meslek liseleri mezunlarına karşı ayrımcılığa son verilmesini istemektedir. Bu konuda her zaman tutarlı olmasa da, devletin bütün dini inançlara eşit davranmasını savunmaktadır. AKP hükümetleri yalnızca İslam ülkeleriyle değil, bütün ülkelerle, özel olarak da Batı ülkeleriyle, bu arada ABD ve İsrail ile yakın siyasi ve ekonomik ilişkilerden yana olmuş, Türkiye'ye AB'ye katılım yolunu açan reformları yapmıştır.

AKP'nin "İslamcı" olduğunu iddia edenlerin anlayamadıkları hususlar şunlar: AKP'yi kuran kadrolar İslamcılığı terk ettiler, çünkü İslamcılığın Türkiye halkının çoğunluğu tarafından hiçbir zaman benimsenmeyeceğini, Türkiye için de çıkar yol olmadığını gördüler. Maruz kaldıkları baskılar onlara gündemlerini gizlemeyi değil, siyasi özgürlüğün önemini öğretti. Onun için AKP, öteki partilerle karşılaştırıldığında daha özgürlükçü, daha demokrat ve daha laik bir kimliğe sahiptir. Türkiye'nin eksikli kusurlu demokrasisi, İslamcı akımın giderek ılımlılaşmasını ve sonunda İslamcılığı aşmasını mümkün kılmıştır. Türkiye esas olarak bu anlamda İslam dünyasının yıldızıdır. Bunları anlamadan Türkiye'yi anlamak mümkün değildir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Her kriz bir fırsattır

Şahin Alpay 2008.04.08

İktidardaki partinin kapatılması için Anayasa Mahkemesi'nde açılan davanın, Türkiye'nin kendi bacağına kurşun sıkmasından başka bir anlamı yok.

Bu dava ile seçmenin yaklaşık yarısının oyuna, üçte ikisinin güvenine sahip bir hükümet, topal ördek durumuna düşürüldü; ülkenin siyasi ve iktisadi istikrarı sarsıldı, uluslararası itibarı ağır yara aldı ve AB ufku daraldı. Ne var ki, yine de Türkiye bu krizden demokrasisini güçlendirmiş olarak çıkabilir.

İstanbul milletvekili Şükrü Elekdağ'ın CHP Parti Meclisi toplantısında, AKP hakkında açılan kapatma davasının yeterli delillere dayanmadığını, üstelik AB mevzuatı ile çeliştiğini söylemesi, iddianamenin, AKP'nin kapatılmasını en hararetle destekleyen çevreleri bile ikna edemediğini gösteriyor. Elekdağ "Sözlerimin dışarı sızmayacağına inanarak bazı değerlendirmeler yapmak istiyorum" diye söze başladığı halde, söylediklerinin derhal bütün medyaya yansıtılması, demokratik sürece asker ve yargı müdahalelerinden medet uman Deniz Baykal kliğine karşı partide yükselen muhalefetin bir göstergesi olabilir. MHP'nin akıl ve sağduyu sahibi üyeleri de, belki, Başbakan Erdoğan'ın siyasetten yasaklı hale getirilmesiyle partinin yıldızının yükselebileceğine dair çirkin, ucuz ve yanlış hesaplar içinde olanlara karşı seslerini yükseltecektir.

AKP aleyhinde açılan kapatma davasının, temelde, Türkiye'nin demokrasiyi yerleştirerek AB ile bütünleşmesinin karşısında olan, Türkiye'yi Batı'dan uzaklaştırmak isteyenlerin bir hamlesi olduğuna kuşku yok. Bu "yargı darbesi"nin AB'deki ve genel olarak Batı'daki Türkiye muhaliflerinin ekmeğine yağ sürdüğü de muhakkak. Ne var ki her kriz aynı zamanda bir fırsat olabilir. Eğer gerekli dersler çıkarılabilirse, Türkiye'deki demokrasi yanlısı ve AB'deki Türkiye yanlısı güçler krizden güçlenmiş olarak çıkabilirler. AKP yönetimi AB yolunda demokratikleşme reformlarını savsaklamanın bedelini şimdi daha iyi kavıyor olabilir. AB'deki yandaşları Türkiye'de demokrasinin yerleşmesinin AB açısından taşıdığı önemi, Türkiye'ye sırt çevirmenin Avrupa için doğurabileceği olumsuz sonuçları şimdi daha iyi anlatabilirler.

Krizi fırsata çevirebilmenin sorumluluğu, elbette ki, öncelikle AKP yönetiminin omuzlarında. Türkiye'nin demokrasi güçlerinden yükselen ses, hükümetin sadece siyasi partiler rejimini demokratik standartlara bağlamakla yetinmeyip, bütün boyutlarıyla temel hak ve özgürlükleri genişletecek yeni bir reform hamlesini başlatması. AKP yönetimi bu çağrıya kulak verdiği gibi, AB'deki Türkiye dostlarını seferber etmek için de inisiyatif başlatmalı. Bu takdirde içinde bulunduğumuz kriz, Türkiye'nin demokrasiden, AB'den ve Batı'dan

uzaklaşmasının değil, demokrasiyi güçlendirmesinin, AB ve Batı'ya daha sağlam bağlarla bağlanması sonucunu getirebilir.

Geçen hafta Ankara'daydım. Başkentteki akademisyen, siyasetçi ve gazeteci tanıdıklarımla görüşme imkanı buldum. Beklentileri şu senaryolarda toplayabilirim. Bir senaryoya göre, dava AKP'nin davranışına ve dış dünyanın göstereceği tepkiye bağlı bir seyir izleyecek. Dava, partinin kapatılmasıyla değil, hazine yardımından yoksun bırakılmasıyla, hatta aklanmayla da sonuçlanabilir.

Güçlü görünen senaryoya göre ise, ağzıyla kuş tutsa, AKP kapatılacak ve malvarlığına el konacak. Ama yerini alacak partinin kuracağı hükümet, reformları saksaklamayacak ve seçimlerde daha büyük bir oy oranı sağlayarak iktidarını pekiştirecek. AKP, AİHM'ye başvuracak; hakkında alınan kapatma kararının örgütlenme özgürlüğünün ihlali olduğu tescil edilecek; parti yeniden açılacak. Böylelikle Türkiye krizden demokrasisini güçlendirmiş olarak çıkacak; vesayet demokrasisinin sonu gelecek. Davanın Türkiye'yi bir askeri darbeye götüreceğini düşünenlere rastlamadım. Bunun ekonomik bakımdan tam bir yıkım olacağı ve bildiğimiz şekliyle Türkiye'nin sonunu getirebileceği bilincinin buna izin vermeyeceği düşünülüyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yaşanan krizde Batı'nın payı var

Şahin Alpay 2008.04.10

Globalleşme ilerledikçe bir ülkenin iç politikasıyla dış politikası, evrimini etkileyen iç dinamiklerle dış dinamikler arasındaki ayrımın giderek ortadan kalktığıının farkındayım.

Yine de, Türkiye'nin kaderini eninde sonunda iç çelişkilerinin ve bunlardan kaynaklanan iç mücadelelerin belirlediğini düşünüyorum. Eğer bugün Türkiye bir siyasi krize girmiş, iktisadi kriz tehdidiyle karşı karşıya kalmış ise, kuşku yok ki bunun temel nedeni, vesayet altında demokrasiyi sürdürmek isteyenlerle, demokrasinin normalleşmesinden yana olanlar arasındaki iktidar mücadelesi. Yine de, dış dünyadan kaynaklanan etkenlerin bu noktaya gelmemizde azımsanmayacak bir rolü olduğu kanısındayım.

Dünya görüşünü şu veya bu ölçüde paylaştığım kimselerin bir kısmı içinde bulunduğumuz krizi esas olarak AKP hükümetinin 2005'te AB ile katılım müzakerelerine başlanmasından sonra reformları saksaklayarak, kurulu düzenle, vesayet kurumlarıyla uzlaşma eğilimine girmiş olmasıyla açıklıyorlar. "Anadan doğma demokrat" olmak iddiasında ve herkese "demokratlık notu" dağıtma hevesindeki bazıları da, AKP'nin (AB ile katılım müzakerelerini başlattığını, Kürtlerin çoğunun desteğini kazanarak ülke bütünlüğünü koruduğunu, ülkeye ekonomik kalkınma getirdiğini unuttukları gibi) kurulu düzenle uzlaşma eğilimine girmesini "özde" demokrat olmayışıyla, bu nedenle vesayet kurumlarına zamanında haddini bildirememiş, onları hizaya getirememiş olmasıyla izah ediyor.

Bu fikri daha önce de işlemiş olabilirim, ama yine tekrarlayacağım: Bugünkü kriz, AKP hükümetinin demokratikleşme konusunda kararlı davranmaması, kurulu düzenle uzlaşma araması kadar (bunun önemli bir nedeni olarak) Batı desteğinden yoksun kalmasıyla da ilgilidir. 1999'da Türkiye'nin öteki adaylarla eşit koşullarda üye olacağını söyleyen AB, 2005'te ağız değiştirdi: İkinci sınıf üyelik önerilmeye başladı; "üyelik olmaz, ayrıcalıklı ortaklık verelim" lafı yayıldı. Çözüme "hayır" diyen Kıbrıslı Rumlar 2004'te AB'ye üye alınırken, Kıbrıslı Türklerin tecritine devam edildi.

Bunun üzerine AB'nin Türkiye üzerindeki "yumuşak gücü", yani model olarak etkileme vasfı giderek zayıfladı; halen de can çekişmekte. AB inanırlılığını yitirince, kamuoyunda katılım sürecine destek % 70'lerden 40'lara, bir ara daha aşağılara indi. Ulusalçı ve milliyetçi muhalefet azgınlaştı. AKP iktidarına karşı "gitsin de nasıl giderse gitsin" örgütünün harcadığı yılmak bilmez çabaları ise en iyi İsmet Berkan anlatıyor (Bkz: "Ergenekon'un yakın tarihi", Radikal, 4 Nisan'dan bu yana).

AKP hükümeti, ABD'nin de kazığını yedi. Ankara, Irak'ın işgaline suç ortaklığı yapmayı reddettiği için çeşitli şekillerde cezalandırıldı. Türkiye'nin AB reformları yolunda ilerlemesi halinde zemin kaybetmekten korkan PKK, 2004 yazından itibaren saldırılarını tırmandırırken, Washington ta Kasım 2007'ye gelene kadar PKK'ya karşı Ankara'yla ciddi işbirliği yapmaktan kaçındı. Bu yüzden ABD yönetiminin izlediği politikaların uyandırdığı tepkiler Türkiye'de zirve yaptı; "Sevr sendromu" azdı. Bütün bu dış etkenler AKP içindeki (ister kurulu düzen taraftarları, ister "Truva atları" deyiniz) reform muhaliflerine de cesaret verdi. AKP yönetimi 27 Nisan'da Genelkurmay'ın verdiği e-muhtıraya 22 Temmuz seçim zaferiyle cevap verdi, ama o tarihten sonra kapıldığı aşırı özgüvenle yaptığı vahim yanlışlar ve düştüğü tuzaklar, bu defa "yargı darbesi"yle karşılaşmasına ortam hazırladı.

Gerek AB gerekse ABD olarak Batılı dost ve müttefiklerimiz, istikrar içinde kalkınan demokratik ve laik Türkiye'ye sırt çevirmenin gerek Türkiye gerekse Batı dünyası için bedelini, belki bundan sonra daha iyi hesap ederler. Umarım Türkiye'nin Avrupa'daki dostları AB'nin "yumuşak gücü"nü canlandırmayı başarır, böylelikle Türkiye'de demokratikleşmeye desteği yeniden harekete geçirirler... AB Komisyonu'nun Başkanı Jose Manuel Barroso ve Genişlemeden Sorumlu Komiseri Olli Rehn'in 10-12 Nisan arasında Türkiye'ye yapacakları ziyaretin bana düşündürdükleri esas olarak bunlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kırk yıl sonra "68 kuşağı"

Şahin Alpay 2008.04.12

Türkiye'nin yoğun gündeminde kolay olmadı ama, "68 kuşağı" üzerine yazılıp söylenenlerden, televizyon dizileri ve tartışmalarından nihayet farkına vardım ki, bütün dünyada "gençlik ayaklanmaları"nın yılı 1968'in üzerinden tam tamına kırk yıl geçmiş...

Ben de "68 kuşağı"ndanım. O kuşağın eylemlerinden çok söylemlerine katkım olmuştu. "68 kuşağı"na mensup gençlik liderlerinin hemen hepsini ya tanıdım ya da onlarla arkadaşım. Öldürüldükleri için bugün artık aramızda olmayanları her zaman saygıyla ve acıyla anıyorum.

Aramızda başlangıçtan itibaren ya da sonradan olma polis ajanları, ruh hastaları veya karakter yoksunları yok muydu? Bugün onları daha iyi teşhis edebiliyoruz... Ama ezici çoğunluğumuz, büyük bir ahlaki idealizmle siyasi bir ideale bağlanmıştık: Şöyle veya böyle gerçekleşecek bir "devrim" ile Türkiye'i cennete çevirebileceğimize inanıyorduk. Ne yazık ki, bizi birbirimize düşüren otoriter ve totaliter ideolojilerin, tutuğumuz yolların, iktidar kavgasında bizi kullanmak isteyenlerin bizi paylaştığımız eşitlik ve özgürlük ideallerinin tam zıddı yöne götürdüğünün farkında değildik. Ne yazık ki, kurulu düzenin güç sahipleri de, genç ve anlaşılmaya muhtaç olduğumuzu göremeyecek kadar bağnaz ve acımasızdı. "68 kuşağı"ndan ayakta kalmayı ve yaşananlara eleştirel gözle bakmayı başaranların büyük çoğunluğu, kimi kısa, kimi uzun bir süre sonra ama mutlaka, bağlanılan fikirlerin, tutulan yolların yanlışlığını gördü.

Eğer yaptığım işlerden vakit bulabilir, ömrüm elverirse, "68 kuşağı"nın kendi penceremden görünüşünü yazmak istiyorum. Dostlarımin bu yöndeki baskısını en az on yıldır üzerimde hissediyorum. Doğrusu, bugüne kadar 1971 askeri müdahalesiyle sona eren dönemin tecrübeleri üzerine, esas yazması gerekenlerin pek azı yazdı. Yazılanların en önemlisi kuşkusuz Hasan Cemal'in, Türkiye'ye Baas (Irak, Suriye) benzeri bir rejim getirme peşindekilerin (12 Mart belgesellerinde, 12 Mart'ı konu alan televizyon dizilerinde nedense görmezden gelinen) 9 Mart cunta girişiminin öyküsünü anlatan kitabı. "Kendimi Yazdım, Kimse Kızmasın" (1999), son yıllarda kendini yeniden hissettiren demokrasi düşmanı cuntacı geleneğin anlaşılmasına da ışık tutmakta.

1968 yılında Türkiye'de yaşanan "gençlik ayaklanması"nın anlaşılmasına bir katkı, bundan yirmi yıl önce, yirminci yıldönümü dolayısıyla, Toplum ve Bilim dergisinin 41. sayısında basılan "68 Kuşağı Üzerine Bir Deneme" başlıklı makaledir. Derginin yazı kurulunda, basılmasını isteyenler ile reddedilmesini isteyenler arasında bir fırtına kopardığını sonradan öğrendiğim bu makaleyi, aradan yirmi yıl geçtikten sonra bugün tekrar okuduğumda, buradaki tesbitlerin bir kısmının artık pek bir geçerliliği kalmamış olduğunu görüyorum.

Söz konusu makaleyi 1988'de yazarken temel meselem, 20 yıl önce bu görüşlerin Türkiye'de yayılmasına (ne yazık ki) katkıda bulunmuş biri olarak, Marxizm ve Marxizm-Leninizm'le hesaplaşmak, bu görüşleri neden tamamen terkettiğimi açıklamaktı. Bu makalenin yazılmasından sonraki yıllarda gerek dünyada gerekse Türkiye'de yaşananlar, Marxizm-Leninizm'i de Marxizm'i de müzelik hale getirdiği için, bu bağlamda söylediklerimin fazla bir değeri kalmamış olabilir.

Ama makalede bence hâlâ anlamlı olan tesbitler yok değil. Bu bağlamda varılan sonuç dikkate değer: "Bence, son yirmi yılda yaşananlar '68 kuşağına düşünce özgürlüğü başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin, kişi haklarının vazgeçilmez değerini öğretmiştir. '68 kuşağı, 1968'de bireyin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alan çoğulcu demokrasiye sırt çevirmişti. Bugün ise temel hak ve özgürlüklere en yürekten bağlı olanlar bence büyük çoğunluğuyla onlardır."

Deng Siyaoping'in yönettiği Çin'de, Mihail Gorbaçov'un başta olduğu Sovyetler Birliği'nde ve bütün dünyada yaşananlara bakarak, "reel sosyalizm"in hemen bir yıl sonra, 1989'da başlayacak olan çözülme ve yıkılışını öngörmesi açısından da makale dikkate değer bulunabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP'ye yapılanlar ne hukuka sığar, ne ahlaka

Şahin Alpay 2008.04.15

Adalet ve Kalkınma Partisi'ne (AKP) ne 2002, ne de 2007 seçimlerinde oy verdim. Gerçekten "temiz parti" olduğuna, yolsuzluğa bulaşmadığına ikna olmadan ona "AK Parti" demem. AKP iktidarının onaylamadığım, eleştirdiğim çok yönü var.

AKP'nin bir "Sünni Partisi" kimliğinden kurtulamamış olmasını, en büyük hatası olarak görüyorum. Kürt sorununda sürekli zikzak çizmesini, bir özgürlükten, bir yasak ve baskıdan yana tavır almasını vahim buluyorum. Çevre konusunda hemen hiç duyarlılığı olmamasını utanç verici buluyorum. AKP'yi kurulu düzeni değiştirmek yerine onu ele geçirme eğiliminde görüyorum. Bu bağlamda (Cumhurbaşkanlığı dahil) önemli kamu makamlarına bütün toplumun güvenilebileceği kimseler yerine, kendi üye ya da yakınlarını getirerek çok yanlış yaptığını düşünüyorum.

AKP iktidarının 2005'ten sonra, AB'nin güvenilirliğinin sarsıldığı, AB'ye muhalefetin yükseldiği, PKK'nın saldırılarını tırmandırdığı bir ortamda reformlara fren yapmasını mazur görmüyorum. Üniversitelerde başörtüsü

yasağına kesinlikle karşıyım. Ne var ki, AKP hükümetinin, Anayasa Mahkemesi'nden geri döneceğini ve böylece belki daha uzun süre için kalıcı hale geleceğini adeta bile bile, yasağı kaldıran anayasa değişikliklerini yaparak, MHP'nin hazırladığı tuzağa düştüğünü anlıyorum.

Ne var ki, bütün eleştirilerime rağmen, AKP'yi eksikli kusurlu demokrasimizin büyük bir başarısı olarak görüyorum. AKP, siyasi rekabetin meşru olduğu yerde İslamcı bir akımın, demokrasi ve laikliğe bağlı bir merkez partisine dönüşebileceğinin örneğidir. AKP'nin önder kadrosu tecrübelerden dersler çıkararak, İslamcılığın çıkar yol olmadığını görerek, kendini yenilemeyi başardı. Bu yüzden (şahsen hiçbir yakınlığım olmayan) bu kadroya büyük bir takdir besliyorum.

AKP iktidarı IMF destekli ekonomik istikrar programına ve AB'ye katılım sürecinin çizdiği rotaya bağlı kalarak, en azından 2005'e kadar, gerek ekonomi gerekse demokrasi alanında bir "sessiz devrim"e imza attı. Bugünkü Türkiye'nin AKP öncesine nazaran daha müreffeh ve daha özgür bir ülke olduğuna en küçük bir kuşku yok. Bu yüzden ki AKP, 2002'de % 34 olan oyunu, 2004'te % 40'a, 2007'de % 47'ye çıkarmayı başardı. Bugün AKP, Kürtler dahil Türkiye halkının büyük çoğunluğunun güvenine sahip, ülke bütünlüğünün güvencesi olan, merkez partisidir.

Bu AKP'ye yapılanlar ne hukuka sığar, ne de siyasi ahlaka. CHP'nin başındaki klik, laikliğin elden gittiğine dair vehimler yayarak, demokrasinin tepelenmesi pahasına iktidar olma hesapları içinde. Başörtüsü yasağını kaldıracak anayasa değişikliklerini tetikleyen ve destekleyen MHP, şimdi AKP'nin bu nedenle kapatılmasına destek veriyor. Parlamento-içi muhalefetin hali bu... Ya parlamento-dışı muhalefet? İsmet Berkan "AKP gitsin de nasıl giderse gitsin" örgütünün öyküsünü bir hafta boyunca çıkan yazılarında çok iyi anlattı. Hukuka, adalete ve hakkaniyete bağlı herkesin ibret için bu yazıları okuması gerekir (Bkz. "Ergenekon'un Yakın Tarihi", Radikal, 4-11 Nisan).

Demokrasiye ve AB yolunda ilerlemeye karşı olan güçler, ilk günden itibaren AKP'yi şu veya bu şekilde iktidardan düşürme arayışına girdiler. Kıbrıs sorununun Annan Planı temelinde çözülerek adanın bir bütün olarak AB'ye girmesini (Rauf Denktaş aracılığıyla) engelleyerek Türkiye'nin AB yolunu tıkadılar. 2003 ve 2004 yıllarında iki askeri darbe girişiminde bulunuldu. 2006'da bir yargıcının katledildiği Danıştay saldırısının sorumluluğu hükümete yıkılmak istendi. Geçen Nisan ayında darbe yanlılarınca düzenlenen mitinglerle halk hükümete karşı kışkırtıldı. 27 Nisan 2007'de Genelkurmay'ın internet sayfasına "Gül'ün Cumhurbaşkanı seçilmesi engellenmezse askeri darbe olur" anlamına gelen bir açıklama konarak Anayasa Mahkemesi baskı altına alındı. Şimdi de hukuken eler tutar yanı olmayan bir iddianame ile AKP kapatılmak isteniyor... Tek umut, Anayasa Mahkemesi'nin kendinin ve ülkenin itibarını kurtararak, buna dur demesi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Otoriter ve demokratik laiklik

Şahin Alpay 2008.04.17

AB Komisyonu'nun Başkanı Jose Manuel Barroso ve Genişlemeden Sorumlu Komiseri Olli Rehn 10-12 Nisan arasında Türkiye'yi ziyaret ettiler.

Çok önceden programlanmış olan bu ziyaret, Türkiye'yi AB'den uzaklaştırma çabalarının AKP'yi kapatma davasıyla zirveye tırmandığı bir döneme rasladı. AB'nin uzun vadeli düşünen organı olan ve bu nedenle (başta Nicolas Sarkozy olmak üzere ancak burnunun ucunu görebilen Avrupalı politikacılarından çok farklı olarak) her zaman Türkiye'nin üyeliğine güçlü bir destek vermiş olan Komisyon'un önde gelen temsilcileri, yararlı

hatırlatmalarda bulundular; kamuoyunun belirli konularda aydınlanmasına yardımcı oldular. Hatırlatmaların başında, Türkiye'nin AB'ye sadece aday değil üyelik müzakereleri yürüten bir aday olduğu, bu nedenle Türkiye'de olup bitenlerin AB'yi yakından ilgilendirdiği geliyordu.

Bu bağlamda, Barroso'nun ziyaretinin Türkiye'ye "düşmanlık" demek olduğu ve "müstemleke valisi gibi" konuştuğu iddialarına değinmeden geçemeyeceğim. Türkiye'nin AB üyeliğine taraftar ya da karşı olmak herkesin kendi bileceği iştir. Ama Türkiye-AB ilişkisinin niteliği hakkında yalan söylemeye kimsenin hakkı yoktur. Bu ilişki, AB bunu dayattığı için değil, 1964'ten bu yana seçimle işbaşına gelen bütün Cumhuriyet hükümetleri birliğe girmek istediği için vardır.

Barroso'nun TBMM konuşması çok isabetliydi. İfade özgürlüğünün ve siyasi partilerin demokrasi açısından vazgeçilmezliğini vurguladığı konuşmanın bana göre en dikkat çekici paragrafı şuydu: "Laiklik tartışmasının Türk toplumu için önemini anlıyorum. AB üyesi devletler de bu tür tartışmalar yaşamıştır. Ama her biri bu konuda kendi iç uzlaşmasını sağladı. Umarım Türkiye de aynı şeyi yapacaktır. Dolayısıyla AB Komisyonu'nun bir tutum alıp, başörtüsü gibi konularda standartlar dayatmasını beklemeyin, çünkü AB'nin böyle standartları yoktur. Savunulması gereken tek hayati ilke, herkesin inanç ve fikirlerine, bu durumda da inancı ve fikri ne olursa olsun her kadının özgür tercihine saygı gösterilmesidir."

Bu konuda söylenebilecekler şunlar: Evet, AB başörtüsü konusunu nasıl düzenleyeceği hakkında Türkiye'ye bir standart dayatmak istemeyebilir. Ama, Barroso'nun altını çizdiği üzere, AB'nin bu konuda bir standardı kesinlikle var: Her kadının bireysel tercihine saygı gösterilmesi... Bunun içindir ki, hiçbir AB ülkesinin üniversitelerinde başörtüsü ya da herhangi bir dini (ya da "velev ki siyasi") simgenin kullanılması yasak değildir. Umarım Barroso Türkiye üniversitelerindeki başörtüsü yasağını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ihlali olarak görmeyen AİHM yargıçlarının AB'nin bu temel ilkesini çiğnediklerinin (başka birçok AB yetkilisi gibi) farkındadır.

Barroso asıl önemli hatırlatmayı Türkiye'ye gelmeden, Brüksel'deki basın toplantısında yaptı: "Demokratik laiklikten, din ile devlet ayrılığından yanayız. Bir topluma belirli bir din zorla dayatılamayacağı gibi, laiklik de dayatılamaz..." Ne yazık ki, Türkiye'deki otoriter (ve çelişkilerle dolu) laiklik uygulaması, bir yandan topluma belirli bir dini, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın (DİB) temsil ettiği İslam yorumunu dayatmaya çalışıyorsa, öte yandan devlete dini inançları toplumdan uzaklaştırma, vicdanlarla sınırlama görevini yükleyerek, din-devlet ayrımı ve inançlara saygı anlamına gelen demokratik laikliği iki yönden de ihlal ediyor.

DİB'in son hafta içinde yaptığı iki açıklama otoriter laiklik uygulamasının çelişkilerinin bir yansıması: DİB yetkilileri önce cemevlerine ibadet yeri statüsü verilmesi halinde Aleviliğin din haline geleceğini ve Alevilerin Müslümanlıktan çıkacağını ileri sürdüler. Hemen sonra da "Bir dini kabul etme özgürlüğü olan kimsenin, o dinden ayrılma özgürlüğü de vardır" dediler... Cemevlerine ibadet yeri statüsü verilmesi, büyük çoğunluğuyla İslam içinde ayrı bir mezhep olduklarına inanan Alevileri hiçbir şekilde İslam dışına çıkarmaz. İslam dışına çıkmak isteyenlere de hiç kimse engel olamaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasiyi savunma stratejisi

Şahin Alpay 2008.04.19

AKP'yi kapatma davasının arkasında, demokrasiyi bürokratik vesayet altında tutma çabasının yattığı muhakkak. Otoriter laikliğin korunması iddiası, sadece bir bahane...

Çünkü otoriter laiklik düzenine ciddi bir tehdit söz konusu değil. Zira AKP (o da hükümete karşı komplonun baş oyuncularından MHP'nin kışkırtmasıyla) üniversitelerdeki başörtüsü yasağını kaldırmaya girişmek dışında bu düzenin kılına dokunmuş değil.

Vesayet altında demokrasiyi savunanları da, "AKP iktidar olacaksa demokrasi olmasın" diyenleri de gayet iyi tanıyorduk. Bu dava vesilesiyle, demokrasiye bağlı görünüp, "AKP'liler zaten demokrat değiller... zaten AB'yi, reformları savsakladılar... zaten sadece 'kendilerine Müslümanlar'... zaten çok hata yaptılar..." türünden bahanelerle AKP'nin kapatılmasından yana tavır alan ikiyüzlüleri de tanımak fırsatını bulduk. Eğer bu çevreler demokrasiye gerçekten bağlı olsaydılar, şikayetçi oldukları AKP iktidarının meşru yoldan, yani seçim yoluyla iktidardan uzaklaştırılmasına çalışmaları gerekmez mi?

Kapatma davasına karşı AKP'nin savunulması, Türkiye'de demokrasinin savunulması davasıdır; bu anlamda demokrasiye bağlı olan herkesin davasıdır. Bu nedenle AKP'nin savunma stratejisinin iyi düşünülerek hazırlanması, büyük önem taşıyor. Bu stratejinin iki ayağı olmalı: Birincisi, aleyhteki iddiaları teker teker çürüten mükemmel bir savunma hazırlanması. Bunun için bu iş sadece hukukçu AKP'lilere bırakılmamalı; özgürlükçü ve liyakat sahibi olan bütün hukukçular seferber edilmeli; hazırlanan savunma halkla paylaşılmalı.

İkincisi, demokratikleşme yolunda anayasa değişikliklerini içeren bir reform paketinin TBMM'ye sunulması. Bu paket, öncelikle, Türkiye'deki partiler rejimini Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu'nun ilkelerine uygun hale getirmeli. Bu ilkelerin başlıcaları şunlar: 1) Sadece ve sadece şiddeti savunan veya şiddete başvuran partiler kapatılabilir. Anayasanın barışçı yoldan değişmesini savunan partiler kapatılamaz. 2) Bir parti, tek tek üyelerinin, parti yönetimince yetkilendirilmeyen davranışlarından sorumlu tutulamaz. 3) Partilere karşı kapatma gibi ağır bir yaptırıma, daha hafif yaptırımlar uygulandıktan sonra, ancak son çare olarak başvurulabilir. (Bkz: Türkiye'nin de üye olduğu Avrupa Konseyi'nin Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu'nun "Siyasi partilerin kapatılması ve benzeri önlemlere ilişkin esaslar" başlıklı, Aralık 1999 tarihli raporu.) Kapatma davası TBMM'nin yasama yetkisini elinden almaz. Dava görülürken kapatma kurallarının değiştirilmesinin "etik olmayacağı"nı ileri sürenlere hatırlatılacak tek şey, siyasi ahlaktan esas uzak olan tavrın mevcut kuralları savunmak olduğu.

Reform paketine konulması düşünülen, kadınlara pozitif ayrımcılığın önünü açacak ve çocuk haklarını güven altına alacak anayasa değişikliklerinin fevkalade yerinde olacağına kuşku yok. AKP'nin niyetinin başörtüsünü her bağlamda serbest bırakmak olduğunu iddia edenlere karşı anayasaya, "Devlet memurları ve kamu kurumu yöneticileri dinsel simge kullanamaz. İlk ve orta öğretimde dinsel simge sayılan kıyafetler giyilemez..." şeklinde hükümler konmasının da düşünüldüğü anlaşılıyor (Radikal, 13 Nisan). Bu da isabetli olur. Çünkü, eğer muhalefet bu hükümlere de karşı tavır alacak olursa, samimiyetsizliği bütün çıplaklığıyla ortaya çıkacaktır.

Reform paketi TBMM'de gerekli çoğunluğu bulmazsa, referanduma gidilmeli. Halkın büyük çoğunluğu reforma destek verecektir. Diyelim ki Anayasa Mahkemesi, herşeye rağmen AKP'yi kapattı... O takdirde AKP, AİHM'ye giderek bu kararın hukuksuzluğunu tescil ettirmeli. "AK Parti" yerine kurulacak olan "PAK Parti" demokrasi mücadelesini sürdürmeli. Bu mücadelede Türkiye halkının ezici çoğunluğunu yanında bulacağına en küçük kuşku yoktur.

Eğer AKP muarızlarının esas hedefi, demokrasiyi rafa kaldırmak ve Türkiye'yi Avrupa'dan koparmak ise, o zaman mesele başka mesele.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Anadolu kaplanı' Konya

Konya'ya ilk kez 1977 yazında gittim. Amacım Mevlana'nın türbesini ziyaretten ibaretti. İkinci ziyaretim, 20 Ekim 1991 seçimlerinde Konya'nın "nabzını yoklamak" amacıyla oldu. Üçüncü ziyaretim ise geçen cuma günü TESEV'in Selçuk Üniversitesi'nde düzenlediği panele katılmak içindi.

İlk gittiğimde Konya bende büyükçe bir kasaba izlenimi bırakmıştı. İkinci gidişimde, Anadolu'nun yükselmekte olan yıldızlarından biri olduğunu fark etmiştim. Bu son ziyaretimde ise, "Anadolu kaplanları"nın önde gelenlerinden birini tanıma fırsatını buldum.

Konya bugün bir milyon nüfuslu, bir ucundan öbürüne 60 km. yol kat edilmek gereken, büyük ve modern bir kent. Her yönde uzanan geniş caddeleri, her yerde yükselen binalarıyla, gecekondusu olmayan, belediye hizmetleri gelişmiş bir sanayi şehri. Selçuk Üniversitesi 80 bin dolayında öğrencisiyle, büyüklük açısından İstanbul Üniversitesi'yle boy ölçüşüyor. 12. ve 13. yüzyıllarda Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti ve İslam tarihinin en büyük düşünürlerinden Mevlana Celaleddin Rumi'nin yurdu olarak zengin bir kültürel mirasa sahip olan Konya, gelecek yıl hızlı trenin inşası tamamlandığında İstanbul'dan 3, Ankara'dan 1 saatte ulaşılabilir hale geleceğinden, çok büyük sayıda yerli ve yabancı turist çekmeyi umuyor. 1980'lere kadar iç piyasa için üretim yapan bir tarım ekonomisine sahip Konya bugün Avrupa ve dünya pazarlarına yönelen bir sanayi merkezi. Otomotiv sanayilerinin başı çektiği Konya bugün hemen bütün sanayi dallarında ilk beş il arasında. Genç ve enerjik Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Tahir Akyürek'e göre, dünya piyasasındaki dalgalanmalar, bu nedenle Konya'yı fazla etkilemiyor.

Konya, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin en yüksek oranda oy aldığı iller arasında. RP Konya'da 1991 seçimlerinde % 33, 1995 seçimlerinde % 47 oranında oy almıştı. AKP'nin oy oranı ise 2002'de % 55; 2007'de % 65. Bugün Konya'yı TBMM'de temsil eden 15 milletvekilinin 13'ü AKP, 2'si MHP, 1'i CHP'ye mensup. Akyürek'e, mensup olduğu AKP'nin kapatılması halinde ne yapacaklarını sordum. "Türkiye'de her an, her şey olabilir. Her ihtimale hazırlıklıyız..." dedi.

"Anadolu kaplanları" şimdilerde Türkiye'ye olan uluslararası ilginin odağında. Berlin - Brüksel merkezli "European Stability Initiative / ESI" adlı araştırma kuruluşu, "İslami Kalvinistler: Orta Anadolu'da Değişim ve Muhafazakarlık" başlıklı raporu ile (Eylül 2005) Kayseri'yi mercek altına almıştı. İngiltere'de yayımlanan "Critique: Critical Middle Eastern Studies" adlı akademik dergi de, Sonbahar 2007 tarihli sayısını Konya üzerine incelemelere ayırdı. ABD'nin Michigan State Üniversitesi'nden Hasan Kösebalaban'ın "Anadolu Kentlerinin Yükselişi ve Modernleşme Paradigmasının Yenilgisi" başlıklı makalesi şu noktanın altını çiziyor: "Türkiye'nin coğrafi kalbinde meydana gelen kapsamlı siyasi, sosyal ve ekonomik dönüşüm, demokratikleşme ve küreselleşme gibi iç ve dış etkenlerin ürünüdür. Bu dönüşüm, modernleşme söyleminin öngördüğü gelenekten modernliğe geçişle değil, gelenekle modernliğin senteziyle gerçekleşti."

Selçuk Ü. İlahiyat Fakültesi'nden Hülya Küçük, "Dervişlerin Kenti: Konya'da Sufi Kültür" başlıklı makalesinde Sufi geleneğin Konya'daki kökenlerini inceliyor. Küçük'e göre, 13. yüzyıl Sufi düşünürleri Muhyiddin İbn Arabi ve Mevlana Celaleddin Rumi'nin hoşgörülü ve hümanist İslam anlayışları, onların birer göçmen olmalarıyla da yakından ilgiliydi. Göçmenlik onlara farklı ülkelerin kültürel ve sosyal yaşamlarını tanıma fırsatı vererek evrenselci bir bakış açısı kazanmalarını sağladı.

Selçuk Ü. Kamu Yönetimi Bölümü'nden Önder Kutlu ise Konya'nın belediyecilik alanındaki başarısının nedenlerine eğiliyor. Kutlu'ya göre, hizmetlerde piyasa ağırlıklı çözümler, sosyal refah önlemleri, halkla yakın ilişki ve yolsuzlukla mücadele Konya'yı Türkiye'ye örnek kılan etkenlerin başında geliyor. Şurası muhakkak: Konya'yı (ve öteki "Anadolu kaplanları"nı) anlamadan, yeni Türkiye'yi anlamak mümkün değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Reformlar AB üyeliğini getirir"

Şahin Alpay 2008.04.24

Hafta başında Ankara'yı ziyaret eden Avusturya Dışişleri Bakanı Ursula Plassnik, Türkiye'nin AB'ye "tam üyelik dışındaki seçeneklere açık olması" gerektiğini söylemiş. AKP'yi kapatma davası hakkında ne düşündüğü sorulduğunda da, Türkiye'nin kendi iç meselelerini kendisinin çözmesi gerektiğini, Avrupalılardan "hakemlik ya da polislik" yapmalarının beklenmemesi gerektiğini ifade etmiş.

Hemen bütün partilerinin ve kamuoyunun büyük çoğunluğunun Türkiye'nin üyeliğine karşı olduğu ülkenin Dışişleri Bakanı'nın başka türlü konuşması herhalde beklenemezdi.

Plassnik'in sözleri bana önce Alman Hükümet Sözcüsü Thomas Steg'in kapatma davası hakkındaki sözlerini hatırlattı: "Bu dava Türk milletinin iradesine karşı açılmıştır. Reddedilmesini bekliyoruz." Sonra da TESEV'in geçen hafta Konya Selçuk Üniversitesi'nde düzenlediği Türkiye - AB konulu panelde dinlediğim İsveç Büyükelçisi Krister Asp'ın söylediklerini anımsadım: "İsveç olarak bize de ayrıcalıklı ortaklık önerildi. Fakat kısa süre sonra bunun kabul edilemez olduğunu gördük. Türkiye tam üyelik hedefinden kesinlikle vazgeçmemeli." Çeşitli AB sözcülerinin ifadeleri arasındaki kontrast, AB'deki Türkiye tartışmasının, Türkiye'deki AB tartışması kadar çok kutuplu olduğunu göstermesi bakımından ilginç.

1990'larda İsveç adına AB'ye katılım müzakerelerini sürdüren heyetin iki numarası olan Büyükelçi Asp'ın konuşmasını şöyle özetleyebilirim: "AB'nin çıkış noktası yüzyıllarca savaşların yakıp yıktığı kıtada barışı hakim kılmaktı. Bu amaca ulaşıldı. Bugün Avrupa'da savaş düşünülemez bir şey. Şimdiki hedef, özgürlük ve demokrasinin bütün kıtaya yayılması. Eğer AB genişlemeyi durdurur, kapıları yeni üyelere kapatacak olursa, ciddi istikrarsızlık riskiyle karşılaşacaktır. Eğer Türkiye'ye kapılar kapatılırsa, AB yumuşak gücünü, yani ülkelere model olma yeteneğini kaybeder. Türkiye'nin üyeliği AB'nin dünya politikasında güçlü bir role kavuşmasına büyük katkı yapacaktır. Bugün AB'de Türkiye'nin üyeliğine direnenler olması hiç şaşırtıcı değil. Fransa, Britanya'yı iki kez veto etti. İsveç'e de ayrıcalıklı ortaklık önerildi. Evet, Türkiye'nin üyeliği Malta ya da İsveç kadar kolay değil. Ama üyeliğine direnişin esas nedeni Türkiye değil, AB'deki genişleme yorgunluğu. Türkiye reformları sürdürerek koşulları yerine getirdiğinde AB'ye üye olacağından kuşku duyulmamalı."

Umarım, iktidar partisini kapatma davası gibi dünyada görülmemiş bir olay, amacının tam tersi sonuç verir; AB'ye katılarak demokrasiyi, hukuk devletini, insan haklarını ve azınlıklara saygıyı güven altına alan Türkiye hedefinin canlandırılmasına yardımcı olur. Gerek AB Komisyonu sözcülerinin, gerekse Avrupa Parlamentosu'nun son günlerdeki açıklamaları, AB'den Türkiye'ye desteğin yükseleceğinin işaretleri olarak görülebilir.

Britanya, İspanya ve İtalya ile birlikte İsveç, Türkiye'nin AB'deki yandaşlarının başında geliyor. İsveç parlamentosundaki bütün partiler, gerek sosyal demokrat gerekse muhafazakar hükümetler Türkiye'nin AB üyeliğine güçlü destek veriyor. İsveç Dışişleri Bakanı Carl Bildt, denebilir ki, şu an Türkiye'nin Avrupa'daki bir numaralı dostu. İsveç hükümetinin İstanbul Başkonsolosluğu'nda kurduğu Türk - İsveç İşbirliği Merkezi, çeşitli konularda görüş ve deneyim paylaşımı için Türk ve Avrupalı uzmanları bir araya getiren konferanslar düzenliyor. Ayrıca, Türk öğrencilere İsveç'te lisansüstü öğrenim görmeleri için burs veriyor. Şu anda 90 Türk öğrenci bu programdan yararlanmakta.

İsveç'in Türkiye'ye ilgisinin bir göstergesi de İsveçli diplomatların Türkiye üzerine kitapları. 2001'den bu yana İstanbul Başkonsolosu olan Büyükelçi ve tanınmış bir yazar olan Ingmar Karlsson'un "Avrupa ve Türkler: Karmaşık Bir İlişki Üzerine Düşünceler" (Homer Yayınevi) adlı kitabı geçen yıl yayımlandı. 2001 - 2005 arasında Ankara Büyükelçisi olan Ann Dissmor'un İngilizce "Turkey Decoded" (Türkiye'nin Şifresi) başlıklı kitabı da yakınlarda çıktı. Bu kitaplar üzerine yazacağım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mesele CHP'nin 'genleri' değil

Şahin Alpay 2008.04.26

Deniz Baykal'ı 1960'ların ortalarında Ankara Üniversitesi SBF'de tanıdım. Ben öğrenciydim, o doktor asistandı, sonra doçent oldu. Ben ve arkadaşlarım için Baykal yeterince sol olmasa da saygı duyulan, canayakın bulunan bir öğretim üyesi, kısaca "Deniz Abi"miz idi.

On yıl kadar sonra, Maliye Bakanlığı'ndan henüz ayrılmış olan Deniz Baykal'ı yardımını rica etmek üzere ziyaret ettim. 1974'te çıkarılan siyasi af ile İsveç'ten yurda dönmüş, 1975'te ilk kısa dönem yedek subay olarak askerliğini yapmışım. Fakat pasaport verilmediği için, doktora çalışmalarını sürdürdüğüm Stockholm Üniversitesi'ne dönemiyordum. Neticede, onun torpiliyle pasaport almam, Stockholm'e dönüp doktoramı tamamlamam mümkün oldu. Bu bakımdan kendisine hiçbir zaman unutmayacağım bir şükran borcum vardır.

Baykal'la tekrar karşılaşmamız 1980'lerin sonlarında, o SHP Genel Sekreteri iken oldu. Ben o sıralar bir yandan Cumhuriyet'te çalışırken, bir yandan da Ercan Karakaş, Asaf Savaş Akat ve Seyfettin Gürsel gibi arkadaşlarla çıkardığımız "Sosyal Demokrat" adlı dergide yazıyordum. Cumhuriyet'ten ayrıldıktan sonra da (rahmetli Erdal İnönü'nün davetiyle katıldığım) TÜSES Vakfı'nın direktörlüğünü üstlenmişim. O yıllarda zihnimdeki soru şuydu: Acaba Türkiye'de, benim İsveç'te tanıdığım türden, gerçek anlamda bir sosyal demokrat akım, parti olabilir miydi? Deniz Baykal ile İsmail Cem 1992'de "Yeni Sol" başlıklı kitabı yayınladıklarında, bunu o yönde bir umut ışığı olarak gördüm.

9 Eylül 1992'de biraz merak, biraz da heyecanla CHP'nin yeniden açılış kurultayını izlemeye Ankara'ya gittim. Baykal o kurultayda, bana bugün dahi "muhteşem" görünen bir konuşma yaptı. Şöyle diyordu: "CHP'yi yeniden tanımlayacağız... Hedef yoksulluk ideolojisi yapmak değil, refah toplumu yaratmaktır... Buradan bütün halka sesleniyorum: Artık Kürt-Türk, Alevi-Sünni kavgası yok. Bundan sonra barış var. CHP bu büyük iddiayı gerçekleştirmeye geliyor. Emekle sermayeyi barıştırmaya geliyor. Doğu ile Batı kültürünü uzlaştırmaya geliyor. İmam Hatip okuluna giden gençle, diskoya giden genci kucalamaya geliyoruz... Artık CHP devlet partisi olarak değil, toplum ve halk partisi olarak anlaşılmalıdır..."

Birkaç gün sonra Baykal'ı aradım ve (o sıralar düzenleyicileri arasında olduğum) Pera Palas toplantılarında bir konuşma yapmaya davet ettim. Pera konuşması sanki daha da muhteşemdi... Kendi kendime "İşte Türkiye'nin liberal sosyal demokrat lideri doğuyor..." diyordum. Ona şöyle dedim: "Deniz Abi, eğer Türkiye'nin çok ihtiyacı olan bu yolda yürüyecek olursan, yarın Türkiye'nin başbakanı olacaksın... Bu yolda sana destek olacak genç ve bilgili bir danışmanlar kadrosu kurmalısın. Bak, İsveç'in 1950'lerdeki efsanevi başbakanı Tage Erlander'in beyin takımı içinden en az iki başbakan çıktı. Sen de Türkiye'ye hizmet edecek güçlü bir siyasi kadro kurmalısın..."

Baykal, bu iş için yeterince genç olmadığımı dair itirazlarıma rağmen, bu kadroyu kurmak üzere beni CHP'ye davet etti. 15 Şubat 1993'te CHP Genel Başkan ve Grup danışmanı ve de Araştırma Merkezi direktörü olarak işe başladım. Fakat görevim, başlamadan bitmişti. Zira rahmetli dostum Uğur Mumcu'nun 24 Ocak 1993'te

menfurca katledilmesinden sonra Baykal, bu cinayete gösterilen kitlesel tepkilere bakarak, CHP'nin kendini yenilemeye ihtiyacı olmadığına karar vermişti.

Sekiz ay kadar Ankara'da kaldım. Bu süre içinde Baykal'la üç-dört defa, 15-20 dakikalığına bir araya geldik. Benimle birlikte görünmek dahi istemiyordu. Benzer düşünen arkadaşlarım Haluk Özdalga ve Fuat Atalay ile birlikte Program Komisyonu'na katıldık. Altı oku yeniden tanımlama yönündeki önerilerimizin uyandırdığı tepkiler karşısında CHP'de kalmanın bir anlamı olmadığını gördüm. Baykal'dan izin isteyip İstanbul'a, basına döndüm. Ondan sonra da kendisiyle bir daha hiç görüşmedik.

Baykal, zamanı gelmiş fikirlerin gücüne inansa, 1992 kongresindeki söylemine bağlı kalsaydı, CHP çoktan iktidar, Türkiye bambaşka bir yer olabilirdi. Bence mesele CHP'nin "genleri" değildir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hanioğlu Osmanlı'nın son dönemini yazdı

Şahin Alpay 2008.04.29

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi üzerine bundan sonra belki en çok okunacak ve tartışılacak kitap, Princeton Üniversitesi Yakın Doğu Araştırmaları Bölümü Başkanı Prof. Dr. Şükrü Hanioğlu'nun yakınlarda çıkan "A Brief History of the Late Ottoman Empire / Son Dönem Osmanlı İmparatorluğu'nun Kısa Tarihi" başlıklı eseri (Princeton University Press, 2008) olacak.

1798 - 1918 arasında Osmanlı İmparatorluğu'nu mercek altına alan kitabın temel argümanlarından biri, son dönem Osmanlı tarihinin bir yanda ilerici, bilgili ve modernleşme yanlısı "Batıcılar" ile öte yanda gerici, cahil ve modernlik karşıtı "köktendinciler" arasındaki mücadele ile açıklanamayacağı. Hanioğlu'na göre Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde tarihin itici gücü ideolojik tartışmalar değil, imparatorluğu yenileştirmek isteyen yöneticilerin karşı karşıya kaldıkları koşullar oldu.

Hanioğlu'nun analizinin dört temel boyutu şunlar: 1) İç çatışmaların temelinde, ezilen teba halkların Türk egemenliğinden kurtuluş mücadeleleri değil, direnen çevre güçlere karşı devleti merkezileştirme çabaları yatıyordu. 2) Merkez ile çevre arasındaki mücadele, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda köklü dönüşümlere yol açtı. 3) Osmanlı'nın modernleşmeye uyum sağlaması daha güç olduysa da, karşılaştığı sorunlar çağdaş Avrupa devletlerinin farklı değildi. 4) Osmanlı İmparatorluğu özellikle 1815 Viyana Kongresi'nden itibaren Avrupa sisteminin ayrılmaz bir parçası haline gelmişti. Bu nedenle Osmanlı tarihini Avrupa tarihinden ayrı olarak düşünmek mümkün değildir. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne son noktayı koyan iç dinamikleri değil, I. Dünya Savaşı'nın getirdiği yeni dünya düzeni oldu. Osmanlı yöneticileri Sovyet liderleri gibi yeni bir imparatorluk kurma lüksüne sahip değillerdi ama savaşın dışında kalarak imparatorluğun ömrünü uzatabilirlerdi.

Bilindiği üzere Hanioğlu, esas olarak, İttihat ve Terakki Cemiyeti / Fırkası (1889 - 1918) üzerine araştırmalarıyla tanınıyor. Muhalefetteki İTC'yi konu alan "The Young Turks in Opposition" (Oxford UP, 1995) ve "Preparation for a Revolution: The Young Turks 1902 - 1908" (Oxford UP, 2001) adlı eserleriyle bu alanın dünyadaki bir numaralı uzmanı. Hanioğlu henüz, İttihat ve Terakki'nin iktidardaki tarihini yazmadı. Bu açıdan bakınca yeni kitabın "Son dönem Osmanlı İmparatorluğu'nun en uzun onyılı" başlığını taşıyan ve 1908 - 1918 dönemini ele alan 6. bölümü, bir başlangıç sayılabilir. Kendi hesabıma en çok merak ettiğim konulardan biri de, Hanioğlu'nun I. Dünya Savaşı sırasında (1915 - 16) yaşanan Ermeni trajedisinin arkaplanı hakkında yazacakları. Hanioğlu yeni kitabında bu trajediden şöyle söz ediyor:

"Savaşın en trajik olaylarından biri Anadolu'nun Ermeni halkının çoğunun tehcire uğramasıydı. Savaşın başlangıcında doğu cephesinin çökmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalan Osmanlı hükümeti, Osmanlı - Rus cephesi ve çevresinde yaşayan Ermeni Apostolik Kilisesi'ne mensup bütün Ermenileri, Ermeni ihtilalci komitelerinin Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ayaklandıkları ve ilerleyen Rus ordularına ciddi destek sağladıkları gerekçesiyle tehcir kararı aldı. Ne var ki bu kararın uygulamasında kararlaştırılan ayrıntıların pek de dikkate alınmaması sonucunda, İstanbul, İzmir ile Kütahya gibi bazı küçük şehirler ve bazı Arap illeri dışında kalan, Apostolik Kilise mensubu bütün Ermeni nüfus tehcire tabi tutuldu. Buna ilaveten hükümet başkentin ve öteki büyük kentlerin entellektüeller ve meslek sahipleri dahil Ermeni seçkinlerinin önde gelen düzinelerle üyesini, asi Ermeni komitelerine gizlice yardım ettikleri gerekçesiyle tehcir etti. Osmanlı Meclis - i Mebusanı'nın üyeleri dahil, tanınmış Ermeni siyasileri de sonradan bu kaderi paylaştı. Ermenilerin (esas olarak Suriye'deki Deyr'ül-Zor'a) tehciri, büyük çapta şiddet kullanılarak, ağır iklim ve açlık koşulları altında yürütüldü ve kitlesel ölümlere yol açtı. Tehcir, Anadolu'nun çoğunda Ermenilerin varlığına son verdi." (s. 182)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Alkollü içki ve modernlik

Şahin Alpaz 2008.05.01

Bir dostumdan şöyle bir mesaj aldım: "Azizim, gazetelerde Konya'da senin de bulunduğun bir yemekte İsveç'in İstanbul Başkonsolosu'na kırmızı şarabın lokantanın ayrı bir köşesinde gizli saklı verildiği, Profesör Eser Karakaş'a ise rakı verilmediği yazıyor..."

Eğer bir şehirde bir 'tek' rakı içilemiyorsa, ben o refahı, modernliği ne yapayım?.. Konya'ya ilk kez 1970'lerin başında gitmiştim. Modernlik açısından Ankara'dan farkı yoktu. Sonra 1980'lerin başında gittiğimde bayağı değişmiş, kapanmış bulmuştum. Şimdi ise doğrusu gitmeye çekiniyorum... Ben 'türban' ile yaşamayı öğreniyorum, ama 'onların' da, bazılarımızın arada bir, bir 'tek' rakı içme özgürlüğünü kabul etmeleri lazım. Bu özgürlüğümün elimden alınmaya başladığını görüyorum ve ondan huylanıyorum..."

Yeni açılmış, alkollü içki ruhsatı henüz gelmemiş olan bir restoranda, rakı değil de şarap servisi yapılması olayının bu denli büyük bir ilgi göreceği doğrusu aklıma gelmemişti. Doğrusu ben 17 yıl sonra 36 saatliğine ziyaret ettiğim Konya kentini, son derece bakımlı, gecekondusu olmayan, yepyeni yolları ve binalarıyla, nüfusun neredeyse % 10'unu oluşturan 80 bin üniversite öğrencisiyle, başörtülü ve örtüsüz kadınların kent hayatında gayet görünür bir yere sahip olmasıyla, geçen yıl 100 ülkeye, 1,2 milyar dolarlık ihracat yapan sanayileriyle, istenen malın bulunduğu süpermarketleriyle modern ve etkileyici bulmuştum. Alkollü içki tüketimi bana göre, modernliğin ya da laikliğin bir ölçüsü değildir. Ama elbette ki, demokratik bir ülkede alkollü içki tüketmek isteyenlerin bu imkânı bulabilmeleri, bu konuda yasak olmaması gerekir. Herkes farklı tercihlere saygılı olmalıdır.

Konyalı dost ve yetkililerden aldığım bilgilere göre, Konya'da bütün belediyelerde geçerli olan, okul ve camilerin yakın çevresinde içki satışı yapılamaması ötesinde özel bir yasak, isteyen işletmecilere ruhsat verilmemesi gibi bir kısıtlama yok. En azından basına yansıdığı kadarıyla caydırıcı türden "mahalle baskısı" olayları görülüşü değil. Evet, Konyalıların büyük bölümü dini veya başka nedenlerle alkollü içki kullanmıyor. Bu yüzden alkollü içki servisi yapan restoranlar (50 dolayında) ve satışı yapan dükkanlar sınırlı. Evet, Konya'nın "Türkiye'nin kişi başına en çok alkollü içki tüketilen ili" olduğu iddiası bir efsane. Tahkik edebildiğim kadarıyla Konya'da alkollü içki tüketimi, Türkiye ortalamasının ancak üçte biri dolayında olsa da gerek kentte, gerekse

ilçelerinde hayli yaygın. İki milyon nüfuslu Konya ilinde 2007'de sadece bira tüketimi 5 milyon litreye yakın ve Türkiye tüketiminin % 1'i dolayında. Alkollü içkiye talep, gelen turist sayısı arttıkça büyüyebilir; o zaman arz da artabilir.

Alkol tüketimi modernliğin bir ölçüsü olmadığı gibi, modernleşme de herhalde alkollü içki tüketiminin özendirilmesini gerektirmez. Aksine, beden ve zihin sağlığına zarar verdiği için alkollü içkilerin özendirilmemesi modernliğin bir icabı olarak görülebilir. Birçok demokratik ülkede televizyonda içki reklâmına izin verilmemesi bundandır. Aşırı alkollü içki tüketiminin bir sosyal sorun olduğu İsveç'te içki satışı devlet tekelindedir; 18 yaşından küçüklere satılmaz. Modernliği ve laikliği tartışılmayacak başka bir ülke olan ABD'de 1920-33 yılları arasında alkollü içki üretimi ve satışı (sağlığa zarar verdiği, çalışanların verimliliğini engellediği, sosyal sorun doğurduğu gerekçeleriyle) bütün ülke çapında yasaklanmıştı. Söz konusu yasaktan kaçakçılığa ve mafyaya kapı açtığı, suç işlenmesini özendirdiği için vazgeçildi. Ama bugün dahi ABD'nin hemen bütün eyaletlerinde alkollü içki konusunda kısıtlamalar var; kimi belediyelerde tamamen yasak.

Bir "tek" rakı içme özgürlüğünün elinden alınmaya başlamasından huylanın dostuma hatırlatacağım bir husus da, 2001-2006 arasında (yani AKP iktidarı altında) Türkiye'de alkollü içki pazarının 4 milyar dolara yükseldiği, rakı tüketiminde % 10 azalma görüldü ise de, bira tüketiminde % 35, şarap tüketiminde % 75 artış kaydedildiği. (Bkz: Referans, 8 Temmuz 2006)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP yapmıyor diye demokrasi savunulmayacak mı?

Şahin Alpay 2008.05.03

Başsavcı'nın Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) laikliğe aykırı eylemlerin odağı haline geldiği gerekçesiyle kapatılması için Anayasa Mahkemesi'ne başvurduğu günden bu yana ilginç gelişmelere tanık oluyoruz.

"Demokrat" kamuoyunda tartışılanlar, yavaş yavaş iddianamenin haksızlığından, partileri kapatmanın demokrasiye aykırı olduğunun vurgulanmasından, demokratik ilkelerin savunulmasından, bu davanın Ergenekon soruşturmasına bir cevap olabileceğinden, AKP'nin yaptığı yanlışlara doğru kayıyor.

İddianame ortaya çıkmadan önce, AKP iktidarına karşı şu (çoğu da haklı) eleştiriler vardı: 22 Temmuz seçimlerinde kazanılan büyük başarıya rağmen AB reformlarını savsaklamayı sürdürmek... TCK 301'e dokunmamak... Ekonomide yapısal reformları ihmal etmek... Kıbrıs sorununu olurluna bırakmak... Kürt sorununun çözümünü PKK ile mücadeleye indirgemek; Kürtlerin kültürel hak taleplerini görmezden gelmek... Kurulu düzeni değiştirme yerine ele geçirme eğilimine girmek... Sivil ve demokratik anayasa projesini rafa kaldırıp sadece üniversitelerde başörtüsü yasağını kaldırmaya girişmek... Vesaire.

İddianamenin açıklanması ve Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilmesinden sonra, AKP iktidarına karşı başlıca şu konularda (yine çoğu haklı) eleştiriler gündeme geldi: Başbakan Tayyip Erdoğan'ın durup dururken aileleri "üç çocuk" yapmaya çağırması. (Bu konudaki eleştiriler Başbakan'ın kadınları eve ve çocuk yapmaya mahkum etme arzusundan kaynaklandığı yorumlarına kadar vardı.) Başbakan'ın sendikaların 1 Mayıs'ın tatil olması ve Taksim'de kutlanması talebi üzerine, "Ayakların başları yönettiği yerde kıyamet kopar" şeklinde konuşması. (Bu konudaki eleştiriler Başbakan'ın işçilere hakaret ettiğine kadar uzandı.) Hükümetin, büyük patronlar dahi razı olduğu halde 1 Mayıs'ın tatil olması önerisi gibi, kutlamanın Taksim'de yapılmasını da reddetmesi. 1 Mayıs'ta yürüyüşlerin vaad edilenin tam aksine orantısız güç kullanımı ile bastırılması. (Kimilerine göre böylelikle AKP devlet partisi haline gelme sürecini tamamladı.) Hükümete yakın olarak bilinen Çalık

Grubu'na Sabah-ATV için gereken ödemeyi yapabilmesi için kamu bankalarından 750 milyon dolar kredi açılması. Nihayet AKP'nin kapatma davasına karşı kapsamlı bir demokratik reformlar paketi ile cevap vermek yerine, sözlü savunma ile yetinerek "boynunu giyotine uzatması". (Bunlara "Konya'da alkollü içki bulmanın zorlukları" konulu eleştirileri de katabilirsiniz.)

AKP iktidarına yönelik eleştiriler çoğalırken, AKP içinden de, devletin AKP içindeki gözü kulağı (yani "Truva atları") gibi gözüken kimselerden "Biz yapmayın dememiş miydik... Hatalarımız oldu; konuşalım, anlaşalım... Zaten çok fazla oy aldık..." türünden beyanlar yükselmeye başladı. İyi haber alan kaynaklara göre AKP liderliği, ülkenin ve halkın yüksek menfaatleri uğruna kendini feda etme eğilimine girdi; AKP grubu da kapatılmaya razı ve hazır bir ruh haletine büründü.

Bu gelişmeleri Türkiye'de demokrasi adına çok kaygı verici buluyorum. Manzara özetle şu: Anamuhalefet partisi "AKP kapatılacak...", ikinci muhalefet partisi "Erdoğan siyasetten yasaklanacak... biz de iktidar olacağız" diye adeta bayram havasında. AKP teslim bayrağını çekiyor. Demokrasiyi savunma iddiasındaki çevreler de, yapılan büyük haksızlığı, demokrasinin çiğnenmesini neredeyse bir kenara bırakıp, AKP'ye yüklenmeye başlıyorlar...

AKP elbette eleştirilecek. Ama bugünlerde demokratların asıl görevi, şu gerçekleri bir an için dahi unutturmamak: Demokrasilerde şiddeti savunanlar dışında parti kapatılamaz. AKP'nin laikliğe aykırı davrandığı iddiası tamamen geçersizdir. Demokrasilerde iktidar seçim yoluyla değişir. İktidarlar hata yapabilir ve çoğu zaman da yapar. Yanlış yapan iktidarlar seçmen desteğini, dolayısıyla iktidarı kaybeder. Ne AKP ne de DTP şiddeti savunan partilerdir. Bu partilerin kapatılması, Türkiye Kürtlerinin demokratik tercihsiz bırakılması sonucunu verir. Türkiye'ye bundan daha büyük kötülük yapılamaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Avrupa Gazetecilerin Bağımsızlığı Sözleşmesi"

Şahin Alpay 2008.05.06

Uzun süre TMSF'nin denetiminde olan Sabah-ATV medya grubu 5 Aralık 2007'de yapılan ve tek bir alıcının katıldığı ihale ile 1,1 milyar dolar karşılığında Çalık Holding'e bağlı Turkuvaz Radyo ve Televizyon Gazetecilik ve Yayıncılık AŞ'ye satılmış, ihale bedelinin ödenmesi için alıcıya 60 gün süre tanınmıştı.

Söz konusu ödeme 22 Nisan 2008 günü gerçekleşti. Turkuvaz AŞ'nin bu ödeme için iki kamu bankasından (Halk Bankası ve Vakıfbank) 375'er milyon dolar kredi aldığı; Katar'da yeni kurulan "Lusail International Media Company"nin Turkuvaz AŞ'ye % 25 oranında ortak olduğu açıklandı.

Sabah-ATV satışında ne ihaleye tek bir alıcının katılmasının, ne Çalık Holding'in en tepedeki yöneticisinin Başbakan Tayyip Erdoğan'ın damadı Berat Albayrak olmasının, ne ödeme için iki kamu bankasından kredi alınmasının, ne de şirkete % 25 yabancı ortak gelmesinin yürürlükteki hukuk kurallarına aykırı bir tarafı var. Ne var ki, Turkuvaz AŞ'nin bağlı olduğu Çalık Holding'in en tepedeki yöneticisinin Başbakan'ın damadı olmasının, ödeme için iki kamu bankasının kredi vermesinin ve Katarlı ortağın bu işe Başbakan'ın çabasıyla razı edildiğine dair iddiaların kamuoyunda Sabah-ATV grubunun bundan böyle iktidar yanlısı bir yayın politikası izleyeceği kuşkusunu uyandırdığı muhakkak.

Bu kuşkunun gerek iktidar partisinin siyasi prestijini, gerekse Sabah-ATV yayın grubunun ticari itibarını yıpratması olasılığı ciddi olarak mevcut. Sabah-ATV grubunun baş rakibi olan yayın grubunun hükümet karşıtı siyasi odakların ve ticari çıkarların gölgesinde olması, durumu değiştirmiyor. Önümüzdeki dönemde

kamuoyunun dikkati Sabah-ATV grubu üzerinde toplanacak. Bu konuda söylenebilecek en iyimser şey herhalde şu: Sabah-ATV grubu eğer isterse, bünyesindeki gazetecilerin bağımsızlığına tam saygı göstermek suretiyle bu dezavantajlı durumu, Türk medyasına meslek ilke ve ahlakının yerleşmesi yönünde bir fırsat olarak kullanarak lehine çevirebilir. Göreceğiz...

Avrupa Konseyi'nin "Hukuk Yoluyla Demokrasi" (ya da kısa adıyla Venedik) Komisyonu, partilerin kapatılmasında Avrupa kriterlerini konu alan raporuyla bugünlerde Türkiye'nin gündeminde. Venedik Komisyonu'nun Sabah-ATV satışı bağlamında ilgimi çeken yeni raporu ise, "Gazetecilerin Editoryal Bağımsızlıklarını Koruma Alanında Karşılaştıkları Sorunlar" başlığını taşıyor. 7 Nisan 2008 tarih ve CDL(2008)038 sayılı raporun tavsiyelerini okurken aldığım notlardan bazıları şöyle:

"Medyanın özgürlüğünü ve bağımsızlığını, medyada çoğulculuğu koruma mücadelesi hiç bitmeyecektir. Çünkü medyayı kişisel ya da siyasal amaçlarla kullanma, kazancı artırmak için medya tekelleri kurma, medyanın içeriğini medya patronlarını, kamu makamlarını, haber kaynaklarını veya başkalarını hoşnut edecek şekle büründürme çabaları son bulmayacaktır. İfade özgürlüğü sürekli mücadeleyi gerektirir. Bu mücadelede başarı, demokrasinin korunması ve gelişmesi açısından hayati önemi haizdir...

"Medyanın bağımsızlığı açısından hayati olan, gazetecilerin kendi meslek ilkelerine ve ahlakına sahip çıkmalarıdır... Bu hem gazetecilerin eğitimiyle, hem de medya kuruluşlarında meslek ahlak kurallarının uygulanmasıyla sağlanabilir. Medyanın gerek siyasi otoritelerden, gerekse medya patronlarından bağımsız özenetim kurullara sahip olması gerekir...

"Medya sektöründe satın almaları ve birleşmeleri düzenleyen rekabet kanunları, bunları 'kamu çıkarı' açısından değerlendirecek bir düzenlemeyi de kapsamalıdır. Medya patronları sahip oldukları kuruluşlarda mesleki becerilerin geliştirilmesinden ve meslek ahlakının yerleşmesinden sorumlu tutulmalıdır..."

Önerilerin en dikkat çekici olanı ise şu: "Devlet ve medya ayrılığı, ifade özgürlüğünün mutlak gereğidir. Medya üzerinde siyasi denetim kurulması ya da medyaya siyasi müdahalelerde bulunulması, demokrasiye karşı büyük bir tehdittir. Avrupa Konseyi üyesi ülkeler bu tehdidin önlenmesini güven altına almaya yönelik bir sözleşme imzalamalı..."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

MHP neden bocalıyor?

Şahin Alpay 2008.05.08

Bazı dikkatli okurlarım "Mesele, CHP'nin 'genleri' değil" (26 Nisan) başlıklı yazımın son cümlesine takılmışlar; "Ne demek istiyorsun?" diye sordular.

Şöyle açıklayabilirim: Türkiye'de sık rastlanan düşünce tarzlarından biri, her insanın, akımın, partinin onsuz varolamayacağı, değişmez bir "öz"e sahip olduğu. Bu bakış açısının son zamanlarda sık rastlanan iddiaları şunlar: "AKP özünde İslamcıdır, asla değişip laikliği benimseyemez... CHP özünde İttihatçıdır, değişip sosyal demokrat olamaz... MHP özünde faşisttir, asla değişip özgürlükçü demokrasiyi benimseyemez..."

Ben bu görüşlere hiç katılmıyorum. İnsanların en önemli özelliklerinden biri, akıllarını kullanmaları, tecrübelerden dersler çıkarmaları ve bunların ışığında davranışlarını değiştirebilmeleri. Birçok yazımda hatırlattığım gibi Batı'da sosyal demokrat akım ve partiler (pek az istisnasıyla) başlangıçta Marxist dünya görüşünü benimsiyorlardı. Bugün hâlâ Marxist kalan herhangi bir sosyal demokrat akım ya da parti

bilmiyorum. CHP, tek-parti dönemi boyunca otoriter milliyetçi ve laikçi bir ideolojiye bağlıydı. Ama 1940'larda çok partili düzene geçişe öncülük etti; 1950'lerde temel hak ve özgürlüklerin, muhalefet hakkının savunucusu oldu; 1960'lar ve 1970'lerde sosyal demokrat/demokratik sol bir söylem geliştirdi; 1980'lerde kültürel haklar kavramına öncülük etti. CHP'nin 1992'deki yeniden açılış kurultayını Deniz Baykal liberal sol denebilecek bir söylemle kazandı.

CHP'nin son yıllarda yeniden tek-parti dönemi kimlik ve laiklik politikalarına sarılması, Ufuk Uras'ın deyimiyle "demokrasiye karşı odak" haline gelmesi, partinin başına çöreklenmiş olan Baykal kliğinin eseridir. Muhaliflerini sürekli olarak tasfiye ederek ayakta duran bu klik pekala devrilebilir; CHP kendini yenileyerek en azından demokrat bir kimlik kazanabilir. Çoğu seçmeni CHP'nin bugünkü konumundan hoşnut değildir, kerhen oy vermektedir. Hele AKP, Alevilerin taleplerine cevap veren bir politika benimseyecek olursa, CHP'nin oyunun yeniden % 10'un altına ineceğini söylemek herhalde kehanet olmaz.

Bu uzun girişten sonra, nihayet başlıktaki soruya gelebilirim: MHP neden bocalıyor? MHP'nin, en azından 1990'lardan bu yana, bir iç mücadele sahne olduğunu, bir yanda etnik milliyetçi, Türk-İslam sentezcisi ve otoriter bir söylem-tavır ile öte yanda Türklüğü vatandaşlık bağıyla tanımlayan, demokratik kural ve süreçleri savunan bir söylem-tavır arasında bocaladığını görüyoruz. İktidardaki MHP, AB reformlarına destek verdi; muhalefetteki MHP ise çok sert bir üslupla karşı çıkıyor. MHP sözcüleri şimdilerde, bir yandan idam cezasının geri gelmesini, ifade özgürlüğünün baş engeli olan TCK 301'in kılına dokunulmamasını savunuyor, dış politikada militarizmi körüklüyor; öte yandan sokakta şiddete, kardeş kavgasına karşı sorumlu bir tavır alıyor.

Bir gün başörtüsü yasağının kalkması için AKP'yi teşvik edip destek olan MHP, ertesi gün AKP lider kadrosunun (bu yüzden) siyasetten yasaklanmasına yeşil ışık yakıyor, daha ertesi gün "kesinleşmiş mahkeme kararı olmadan partilerin kapatılmasını önleyecek" hukuki değişiklikleri yapabiliriz, diyor. MHP sözcüleri bir gün DTP'ye haksız ölçüde sert eleştirilerle yükleniyor, ertesi gün DTP temsilcilerine dostluk göstermekten kaçınıyorlar.

En değerli sosyal bilimcilerimizden biri olan Prof. Dr. Kemal Karpat geçenlerde birçoklarına çok şaşırtıcı gelen şu satırları yazdı: "Kanımca MHP de AK Parti'ye benzer bir derin değişme içindedir. AK Parti, RP'nin siyasi İslamcılığından uzaklaşarak demokrat, laik bir parti haline gelmiş ve demokrasiye büyük katkısı olmuştur... Sayın Bahçeli Türkiye'nin çok büyük ihtiyacı olan gerçek demokrat, laik ve modernist etkili bir lider olabilir ve milliyetçiliği vatanseverliğe dönüştürebilir." (Taraf, 20 Nisan)

MHP'nin Sayın Karpat'ın tarifine uygun hale gelmesi için herhalde çok ciddi bir değişim geçirmesi gerekir. Ama ilke olarak imkânsızdır denemez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Mahalle baskısı'na ne yapmalı?

Şahin Alpay 2008.05.10

Komünitaryenizm (Communitarianism) 1980'lerden itibaren ABD ve İngiltere'de, liberalizmin köktenci yorumlarına karşı reaksiyon olarak gelişen bir düşünce akımı.

Bu akımın temel görüşlerinin, benim ulaşabildiğim en iyi açıklaması, Daniel Bell'in Stanford Felsefe Ansiklopedisi'ndeki makalesi. Geleneklerin, ailenin, toplumsal dayanışmanın önemini vurgulayan akımın iki kuşağı ya da dönemi var: 1980'lerde, Batı kökenli temel hak ve özgürlüklerin (insan haklarının) evrensel, yani bütün toplumlar için geçerli olup olamayacağını sorguluyorlar. 1990'larda ise, insan haklarının evrenselliğini

sorgulamaktan vazgeçiyorlar. Dikkatlerini Batılı liberal toplumların giderek parçalanması, bireylerin birbirlerinden uzaklaşarak yalnızlaşması, boşanmaların çoğalması, maddi açgözlülük ve siyasete yabancılaşma gibi sorunlara çeviriyorlar. Bunların aşılabilmesi için bireyin haklarıyla topluma karşı sorumlulukları arasında bir denge kurulması gerektiğini ileri sürüyorlar.

ABD'nin en ünlü sosyologlarından biri olan Amitai Etzioni, 1990'larda akımın önde gelen sözcülerinden biri. "Let Them Wear Scarves / Bırakın başlarını örtünler" başlıklı yazısını (Huffington Post, 10 Nisan) okuduğum zaman, hemen yazının çevrilerek Zaman'da yayınlanmasını rica ettim (Bkz. Zaman, 15 Nisan). Bu yazıda Etzioni isteyen kadınların dinsel (ya da siyasi) nedenlerle başlarını örtmelerine karışılmaması gerektiğini savunuyor ve şöyle diyordu: Bugün kadınların başlarını örtmelerine ses çıkarılmayan yerlerde, yarın başlarını örtmek zorunda bırakılacakları gerekçesiyle başörtüsünü yasaklamak, yarın zorla beslenme tehdidiyle karşılaşılabileceğiniz gerekçesiyle bugün yemek yemekten men edilmeye benzer.

Etzioni, yazısına gelen tepkiler üzerine, kendi internet sayfasında bir cevap yayımladı (25 Nisan). Bu cevabın en ilginç tarafı Etzioni'nin, Prof. Şerif Mardin'in "mahalle baskısı" dediği olay ile nasıl başedebileceğine dair görüşleri. Etzioni şöyle diyor: "Zorlamaya değil de toplumsal baskıya maruz bırakılma durumunda konunun daha karmaşık bir hal aldığını kabul ediyorum... Toplum baskısı eğer bireylerin toplumun genel normlarına uymadıkları takdirde yüzlerini göstermeye cesaret edemeyecekleri noktaya kadar tırmanacak olursa, kamuoyunu özgür bir toplumun yurttaşlığının ne demek olduğuna dair bilgilendirecek bir eğitim kampanyası düzenlenmesinin zamanı gelmiş geçiyor demektir. Özgür bir toplumun yurttaşlığı, farklılıkların hoşgörüsüyle karşılanmasını içerir. Bir tür hoşgörüsüzlüğün yerine başka bir tür hoşgörüsüzlüğün konmasının anlamı yoktur.

"Başkalarını dinsel emirlere uymaya zorlayan Müslümanlar varsa, elbette ki bunlara engel olunması gerekir. (Özgür toplumlardan söz ediyorum. Onları daha liberal yapmak için Müslüman ülkelerin işgal edilmesini kesinlikle önermem.) Müslümanların (ya da herhangi başka bir grubun) üyelerine nasıl davranacaklarına dair aşırı bir baskı uygulamaları halinde, onlarla uygar bir toplumun nasıl bir yer olduğuna dair bir diyaloga girilmesine ihtiyaç olduğu muhakkaktır. Ne var ki, bireyler dinsel (ya da siyasi) bir simgeyi arkadaşlarının, ailelerinin ya da içinde yaşadıkları topluluğun teşvikiyle giyiyor olsalar dahi, buna özgür bırakılmalıdır."

Etzioni ile hemfikir olduğum noktaları şöyle sıralayabilirim: "Sonra mahalle baskısı olur" diye özgürlükler kısıtlanamaz. "Mahalle baskısı"nın önlemenin çaresi, devlet baskısı değildir. Hoşgörüsüzlük ya da farklılığa saygısızlığın bir türünü önlemenin yolu, başka bir türüsünün teşviki olamaz. Hoşgörüsüzlüğü önlemenin yegane yolu, uygar bir toplumun farklılıklara saygıyla yaklaşan bir toplum olduğunu, daha ilkokuldan başlayarak yurttaşlara telkin eden bir eğitim sistemidir. İlkokul sıralarından başlayarak farklılığa saygısızlığı aşıl原因 bir devlet, yasak ve baskılarla hoşgörüsüzlüğü önleyemez. Amitai Etzioni Sabancı Üniversitesi'nin davetlisi olarak 29 Nisan günü İstanbul'da bir konferans verecekti. Ne yazık ki, Etzioni ABD'ye erken döndüğü için konferans iptal edildi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ta umut var mı?

Şahin Alpay 2008.05.13

İki ay önce Doğu Akdeniz Üniversitesi'nin davetlisi olarak bir konuşma yapmak üzere Kuzey Kıbrıs'taydım. Şubat ayında yapılan Güney Kıbrıs başkanlık seçimlerini Dimitri Hristofiyas'ın, adayı yeniden birleştirme

vaadiyle kazanması çözüm umudunu yeşertmiş, ama 21 Mart'taki Mehmet Ali Talat - Hristofiyas buluşması henüz gerçekleşmemişti.

Doğrusu, Kıbrıslı Türk dost ve meslektaşlarım arasında yaygın bir iyimserliğe rastlamamıştım. Hristofiyas ve partisi AKEL'in bir önceki başkanlık seçimlerinde Rumların Rauf Denktaş'ını, yani "çözumsuzlük çözümdür" diyen Tassos Papadopoulos'u desteklemiş olması; Annan Planı'na başta evet dedikten sonra plan aleyhine kampanya yapmış olması, güven uyandırmıyordu.

Geçen hafta sonu, bu defa Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat'ın davetlisi olan bir grup gazeteci ve akademisyenden biri olarak Kıbrıs'taydım. Bu ziyaretin özel yönü, sadece bizzat Sayın Talat'tan, Rum Kesimi ile temasları sürdüren yardımcılarından ve Kıbrıslı Türk işadamlarından gelişmeler hakkında bilgi alma fırsatını vermesinden ibaret değildi. Özel izinle, T.C. kimlik belgelerimizi göstererek Güney'e geçtik ve Sayın Hristofiyas tarafından Cumhurbaşkanlığı sarayında kabul edildik. Hristofiyas bir saati aşkın bir süre Kıbrıs sorununa bakışını anlattı; iki saate yaklaşan bir süre de soruları yanıtladı. Daha sonra Lefkoşe Rum kesimi belediye başkanı Eleni Mavrou'nun verdiği öğlen yemeğine katıldık; Konstantin Lordos başkanlığındaki Rum işadamlarıyla kahve içtik. Yoğun program bizlere Kıbrıs'ta geline nokta hakkında çok iyi bir fikir verdi. Abdülhamit Bilici ziyaret sırasında edindiğimiz bilgileri okurlara ayrıntılarıyla yansıttı (Bkz. "Yoldaş, ya çözeceğiz, ya böleceğiz", Zaman, 11 Mayıs).

Kıbrıs'ta geline nokta şu: İki tarafın temsilcilerinden oluşan Teknik Komiteler ve Çalışma Grupları çalışmaya başladı. Çalışmaları sonunda üzerinde anlaşılan ve anlaşılamayan konuları belirleyerek Talat ve Hristofiyas'a bildirecekler; esas çözüm görüşmeleri de o zaman başlayacak. Türk tarafını dinlediğimizde söz konusu çalışmaların olumlu bir havada ilerlediğine dair bir izlenim edinmiştik. Hristofiyas'ın çözüm konusundaki kararlılığını anlattığı sunuş konuşması da iyimserlik telkin ediyordu. Ne var ki Hristofiyas soruları yanıtlarken, tamamen farklı bir manzara çizdi: Teknik Komite ve Çalışma Grupları'nın yürüttükleri temaslar tıkanmıştı. Çünkü, iki tarafın "felsefeleri" farklıydı. Bu yüzden, Talat'la 23 Mayıs'ta biraraya gelmelerini talep etmişti.

Hristofiyas iki taraf arasındaki "felsefe" farkını şöyle özetledi: Rum tarafı, mevcut (uluslararası topluluk tarafından tanınan ve AB'ye üye olan) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin (yani Kıbrıs Rum devletinin) iki kesimli, iki toplumlu ve iki toplumun siyasi eşitliğine dayalı federal bir devlet olarak yeniden örgütlenmesini savunuyordu. Türk tarafı ise Annan Planı'nda öngörüldüğü şekilde, Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum devletlerinden ("bakir doğum"la) oluşacak yeni ve ortak bir Kıbrıs devletinin kurulmasında ısrarlıydı. Hristofiyas'a göre, Rum kesimi Atina'nın gölgesinden kurtulmuş, Türk tarafı ise Ankara'nın gölgesinden kurtulamamıştı. Oysa çözüm, Kıbrıslıların kendi aralarında konuşarak ulaşacakları "Kıbrıslı bir çözüm" olmalıydı.

Anlaşmazlıklar bunlardan ibaret değil: Rum tarafı 1960 tarihli (Türkiye, Yunanistan ve Britanya'ya Kıbrıs anayasasının garantörlüğünü veren) garanti ve ittifak anlaşmalarının son bulmasını; Türk tarafı ise devamını istiyor. Türk tarafı, dünyayla doğrudan ticaret imkanı tanıyan AB tüzüğü uygulamaya konmadan Ankara'nın limanlarını Kıbrıs Rum gemilerine açmasına kesinlikle karşı; Rum tarafı ise "KKTC'nin tanınması anlamına gelecek" (?) bu tüzüğün uygulanmasına yeşil ışık yakmamakta kararlı.

Sonuç olarak, Mehmet Ali Talat'ın 2008 yılının Kıbrıs'ta çözüm yılı olması temennisi gerçekçi gözüküyor, ama "Yoldaş, ya Kıbrıs sorununu çözeceğiz, ya bölünmeyi mühürleyeceğiz" sözü galiba gerçeğin ta kendisi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Myanmar ve Çin'den gelen uyarılar

İktidardaki parti hakkında açılan kapatma davası Türkiye'nin "kimyasını bozdu". Biz yorumcular büsbütün "içe kapandık"; neredeyse dünyada olup bitenlerle ilgilenmez olduk. Geçen hafta dünyada yaşanan doğal afetler, her birinin 100 bine yakın insanın hayatına mal olmasından korkulan Myanmar'daki kasırga ve Çin'deki deprem felaketleri uykudan uyanmak için şiddetli uyarılar.

Myanmar'da (eski adıyla Birmanya ya da Burma) yaşananların her şeyden önce hatırlattığı gerçek, küresel ısınmanın insanlık olarak güvenliğimize ne denli büyük bir tehdit haline gelmiş olduğu. Kutuplarda eriyen buzullar, kopan kasırgalar, cayıp cayıp yanan ormanlar, yaygınlaşan kuraklık sonucunda düşen tarımsal üretim ve giderek vahimleşen beslenme sorunu... Bunların hepsi insanlık için küresel nükleer savaş kadar büyük bir tehdit olan iklim değişikliğinin sonuçları. Dünyanın önde gelen en az 30 bilim kuruluşunun koyduğu teşhis bu. Küresel ısınmaya karşı insanlık olarak topyekun mücadelenin zamanı geldi geçiyor.

Oysa başta ABD ve Çin olmak üzere küresel ısınmanın en büyük sorumluları olan ülkeler, atmosfere yayılan sera gazlarının kısıtlanmasını öngören Kyoto Protokolü'nü imzalamayı hâlâ reddediyor. Türkiye de, küresel ısınmaya artan katkısına rağmen, son zamanlarda bu konuda yapılan vaadlere rağmen, hâlâ protokolü imzalamış değil. Sivil toplum olarak, Kyoto Protokolü'nü imzalamakla kalmayıp, sera gazları emisyonunun kısılması için üzerine düşen bütün önlemleri uygulamaya koyması için hükümet üzerinde baskıyı arttırmalıyız.

Myanmar'da yaşanan felaketin hatırlattığı ikinci gerçek ise, devlet merkezli güvenlik anlayışının iflası. Askerî yönetimin, dünyaya açılmanın iktidarını sarsabileceği endişesiyle, felaketzedelere dışarıdan gelen yardımları engellemek için hâlâ elinden geleni yapması, sözde "devletin ya da rejimin güvenliğini korumak" uğruna yurttaşların güvenliğini ve esenliğini hiçe sayan anlayışın varabileceği alçaklık derecesini göstermesi bakımından çok çarpıcı bir örnek. Cuntanın davranışının yol açtığı tepkiler, BM Güvenlik Konseyi'nin (2005 yılındaki Dünya Zirvesi'nde 150 devlet ve hükümet başkanı tarafından kabul edilen "insanlığı koruma sorumluluğu" ilkesi uyarınca) karar alarak insanlık adına, cunta izin versin veya vermesin yardıma koşulması önerilerine kadar uzandı. Myanmar'da yaşananlardan çıkarılacak olan ders, yurttaşlarını ekonomik eşitsizliklere, insan hakları ihlallerine ve doğal afetlere karşı koruyamayan, yani yurttaş merkezli bir güvenlik anlayışını benimsemeyen bir devletin gerçekte hiçbir zaman güvenlik içinde olamayacağı.

Çin'in Siçuan ilinde meydana gelen 7,9 richter ölçeğindeki deprem felaketinin hatırlattığı acı gerçek ise, Türkiye'nin birçok bakımdan kalbi olan İstanbul'un her an aynı ölçekte bir veya iki deprem tehdidi altında yaşamakta olduğu. Kuzey Anadolu Fay hattının son olarak 17 Ağustos 1999'da kırılmasıyla meydana gelen depremde, Sakarya ve Kocaeli'nde 20 bine yakın yurttaşımızı kaybettik. İstanbul'un hemen güneyinden geçen aynı fay hattında bundan sonraki kırılmanın ne zaman olacağını değil ama mutlaka olacağını biliyoruz. Yerli ve yabancı bilim adamları, Marmara'yı dünyanın en iyi araştırılmış denizi haline getirdiler; kaçınılmaz felaketin İstanbul'da yol açabileceği yıkımın boyutlarını, yapılması gerekenleri belirlediler. Kandilli Rasathanesi yetkilileri geçen hafta Marmara deniz dibinin fokur fokur kaynamakta olduğunu duyurdu...

Peki bu kaçınılmaz olan depremi en az zararla atlatabilmek için ne yapıyoruz? Bu konuda hemen hiç bir yayına rastlanmaması, Türk basınının asli görevlerini yerine getirmekte ne kadar aciz kaldığının bir göstergesi değil midir? Bu vesileyle bütün medyaya açık çağrıda bulunmak istiyorum. Beklenen depreme hazırlığımız ne durumda? Zararın asgariye indirilebilmesi için bugüne kadar neler yapıldı, daha nelerin yapılması gerekiyor? Sorumlu gazeteciliğin gereği olarak lütfen kamuoyunu bu konularda aydınlatın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsrail 60. yılını, Filistinliler 'Nakba'yı anıyor

Şahin Alpay 2008.05.17

"Başka bir ulusu boyunduruğu altında tutan bir ulus özgür olamaz." Karl Marx'a atfedilen (ama Friedrich Engels'e ait olan) bu söz, 60. kuruluş yılını kutlayan İsrail'in durumunu çok iyi açıklıyor.

İsrail devletinin kuruluşu, hiç şüphesiz, Yahudilerin tarih boyunca dünyanın hemen her yerinde maruz kaldıkları önyargıların, ayrımcılığın, baskı ve zulmün, ama en çok Nazi Almanyası boyunduruğu altındaki Avrupa'da uğradıkları soykırımın ürünüdür. İsrail'in 15 Mayıs 1948'de kuruluşuyla Yahudiler, kutsal saydıkları topraklarda, baskı ve zulme maruz kaldıklarında sığınacakları, uluslararası topluluk tarafından tanınan bir yurda kavuştular. İsrail gerçeğinin bir yüzü, kuşku yok ki, budur.

Ne yazık ki bugün İsrail gerçeğinin öteki yüzü ağır basıyor. İsrail kuruluş yıldönümünü kutlarken, Filistinliler 60 yıl önce başlarına gelen felaketi, "Nakba'yı anıyor. Zira İsrail, yüzbinlerce Filistinlinin yurtlarından kovulmasıyla kuruldu. İsrail 1948'de yüzbinlerce Filistinli'yi yurtlarından kovmakla kalmadı; 1967'de Filistin topraklarının tümünü işgal ederek, Filistinlilerin tümünü boyunduruğu altına aldı. 1993 yılında imzalanan Oslo Anlaşması'yla Filistinliler, İsrail'den 1967 sınırlarıyla ayrılan (yani Batı Yakası ve Gazze'den oluşan, başkenti Doğu Kudüs olan) bağımsız bir Filistin devletinin tanınması karşılığında, Filistin topraklarının yüzde 78'i üzerinde İsrail'in egemenliğini kabul ettiler. Aradan geçen 15 yılda İsrail bu anlaşmayı uygulamaya yanaşmadığı gibi Batı Yakası'ndaki Yahudi yerleşimleri yayılmaya devam etti. 2001'de başbakan olan Ariel Şaron, Oslo Anlaşması'nı tamamen rafa kaldırdı. Filistin Otoritesi'nin bunu başarmasının mümkün olmadığını bildiği için, terörizm sona ermedikçe, işgale şiddetle direniş sona ermedikçe nihai çözüm için görüşmeyi reddetti.

Oxford Üniversitesi uluslararası ilişkiler profesörü Avi Shlaim'ın ifadesiyle, Şaron'un gerçek amacı Filistinlileri "siyasi kırım"a uğratmak, yani bağımsız bir Filistin devletine asla izin vermemektir (**Bkz. Open Democracy, 8 Mayıs**). Şaron ve sonradan yerine geçen yardımcısı Ehud Olmert, zamanın ve demografinin İsrail'in aleyhine işlediğini farkederek, bir yandan Uluslararası Adalet Divanı ve BM Genel Kurulu tarafından "hukuk dışı" ilan edilen "güvenlik duvarı"nı inşa ederek, öte yandan Gazze'den çekilerek Batı Yakası'nın bir bölümünü daha gaspetmek yolunu tuttular. Kendisine kayıtsız şartsız destek veren Bush yönetimindeki ABD'yi arkasına alan İsrail, çeşitli taktikler ve bahanelerle bugüne kadar bütün barış çabalarını sonuçsuz bırakmayı başardı.

İsrail, Filistinlilerin birbirlerine düşmelerini de sağladı. Yaklaşık bir yıldır, Batı Yakası FKÖ'nün, Gazze Hamas'ın denetiminde ve iki taraf arasında çatışmalar tükenmek bilmiyor. İsrail ablukası altındaki Gazze'de su, gıda ve ilaç sıkıntısı endişe verici boyutlara ulaşmış durumda. Gelen son haberlere göre, her ay doğan bin çocuktan 28'i beslenme yetersizliği ve çeşitli hastalıklar nedeniyle ölüyor. Dünya Bankası'na göre, Gazze'de halkın yüzde 67'si yoksulluk sınırı altında yaşıyor. BM'e göre anemiden (kansızlık) muzdarip olanların oranı 2002'de % 19 iken, bugün bu oran % 77'ye tırmanmış durumda. (Bkz. Inter Press Service, 14 Mayıs.) İsrail Gazze'ye bir insanlık dramı yaşıyor.

Şurası muhakkak ki, Washington'daki yönetim (yalnız ABD'nin değil İsrail'in de ulusal çıkarlarının aleyhinde çalışan) İsrail lobisinin ve destekçisi Hristiyan Siyonist lobinin etkisinden kurtulmadıkça, İsrail Filistinlilerle barış yapmaya yanaşmayacak. Peki, ABD'de yıl sonunda seçilecek yeni başkan, İsrail'e kayıtsız şartsız destek politikasını değiştirebilir mi? Ne yazık ki umut verici bir işaret görünmüyor.

Düzeltilme ve özür: Geçen yazımda (15 Mayıs), Çin'in sera gazları salınımında başı çeken ülkelerden biri olduğu halde Kyoto protokolünü imzalamadığından söz ettim. Ne yazık ki ikisi de doğru değil. Kyoto'yu hâlâ imzalamayan Türkiye dahil sadece 16 ülke var. Düzeltilir, özür dilerim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mardin çözüm umudunu koruyor

Şahin Alpay 2008.05.20

Mardin, yalnızca eşsiz mimarisiyle bir tarih hazinesi değildir. Türkçeyle, Kürtçe, Arapça ve Süryanicenin iç içe geçtiği, çok kültürlü Türkiye'nin timsalidir. Benim için ise Mardin, bir "kader şehri"dir. Çünkü yıllar önce, orada verdiğim bir karar hayatımı değiştirdi.

Bu nedenlerle çıkan her fırsatta Mardin'e giderim. Bu defaki fırsat, öğretim üyesi olduğum Bahçeşehir Üniversitesi'nin Toplum Akademisi konferanslar dizisinde geçen cumartesi günü Mardin'de düzenlediği toplantıydı. Üç günlük bir tatilin ilk günü olmasına rağmen bölge aydınlarından ilgi gören toplantıda, eski ve yakın dostum Prof. Dr. Seyfettin Gürsel, Türkiye'nin ekonomi sorunları, ben de demokrasi sorunları üzerine birer konuşma yaptık. Yıllardır görüşemediğim dostum Güneydoğu Sanayici İşadamları Derneği (GÜNSİAD) Yüksek İstişare Kurulu Başkanı Sayın Bedrettin Karaboğa'nın toplantıya gelmesi benim için çok hoş bir sürpriz oldu.

Toplantıdan sonra, 5. yüzyıl doğumlu Deyrulzaferan Manastırı'nı gezdik, yetkililerle sohbet ettik. Akşam, yalnız Türkiye'nin değil, herhalde bütün dünyanın (gerek manzara, gerekse lezzet) açısından en seçkin restoranlarından biri olan Cercis Murat Konağı'nda ağırlandık. Gece üzerinde adacıklarla bezenmiş bir denizi andıran Mardin ovası üzerinde hem bulutların arkasına gizlenen mehtabı, hem de çakan şimşekleri seyrettik, derken Mardin'in (ve Diyarbakır, Urfa, Şırnak'ın) bu yıl hasret kaldığı yağmur tanelerine hedef olduk.

Pazar gününün çoğunu Midyat'ta geçirdikten, 4. yüzyıl doğumlu ve son yıllarda mükemmel bir şekilde restore edilen Mor Gabriel Manastırı'nı ziyaret ettikten sonra, (inanmayacaksınız, ilk defa görmek fırsatını bulduğum ve üzerine çok şey söyleyeceğim) Hasankeyf üzerinden Diyarbakır'a geçtik, oradan İstanbul'a döndük. Bahçeşehir - Uğur Eğitim Kurumları'nın başarılı Mardin temsilcisi Abdülbari Balos ve eşi Uğur Dersanesi Müdiresi Ayşe Hanım, Mardin Havaalanı'nda karşılayıp Diyarbakır Havaalanı'na teslim etmecesine bize müthiş bir evsahipliği yaptılar. Kendilerine candan teşekkürü borç biliyorum.

Anlayacağınız, Mardin - Midyat'ta olağanüstü yoğun geçen iki gün yaşadım. Bu iki günde edindiğim bilgi ve izlenimleri sırası geldikçe okurlarımla paylaşacağım. Bunların başta geleni, silahların susması ve bölgeye barış, huzur, yatırım ve kalkınma gelmesi umudunun canlılığını koruduğu. Bunda, son günlerde kimi DTP sözcülerinin dahi PKK'nın Türkiye'nin demokratikleşmesini, dolayısıyla Kürt sorununun çözümünü baltaladığını ifade etmeye başlamaları kadar, Irak'taki Kürdistan Bölge Yönetimi'yle Ankara arasındaki yumuşamanın, PKK'nın Ankara'nın atacağı yeni adımlarla "bir şekilde" tasfiye edileceği beklentisinin doğmuş olmasının da rolü olabilir. Ne var ki, gerek AKP ve DTP (yani TBMM'nin üçte ikisi) için açılan kapatma davaları, gerekse AKP lideri Tayyip Erdoğan'ın Kürt sorununu ekonomik bir soruna indirgeme tavrı içinde olması, silahların susması konusunda iyimserliği gölgeliyor.

Kapatma davasının AKP'ye ne büyük bir haksızlık olduğu fikrini de işlediğim konuşmam sonrasında yanıma gelen bir dinleyici şunu sordu: "Şahin Bey, sizce AKP gerçekten demokrat mı?.." Cevaben şunları söyledim: AKP'nin demokratlığı, kuşku yok ki, benim ölçülerimin çok gerisinde. Ama biliyorsunuz, her şey görelî... Türkiye'nin özgürleşmesine, demokratikleşmesine, zenginleşmesine, dolayısıyla AB'ye yaklaşmasına görece

en büyük katkıyı yapan parti AKP oldu. Bu yüzden bütün eksik, kusur ve hatalarına rağmen, ne yazık ki, seçmen açısından AKP'den daha demokrat bir seçenek ortada görünmüyor.

Konuştuğum bölge aydınları arasında şu kanı yaygın: Artan ekonomik sıkıntılar ve Kürt sorununun çözümü (yani, Kürt kimliğinin özgürce ifadesi önündeki engellerin kalkması) konusundaki beklentilere cevap verememesi nedeniyle, önümüzdeki yerel seçimlerde AKP'nin oy oranının 22 Temmuz'un çok gerisine düşmesi kaçınılmaz. Ama, eğer kapatılacak olursa, seçmen AKP'nin yerini alacak partiye desteğini esirgemeyecektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi kimin umurunda?

Şahin Alpay 2008.05.22

24 Temmuz'da Osmanlı'da "Hürriyet" in ilanının, II. Meşrutiyet'in 100. yılını kutlayacağız. Cumhuriyet'in tek-parti döneminin sona ermesinin üzerinden de yaklaşık 60 yıl geçti. Bu tarihiyle Türkiye dünyanın görece en eski demokrasilerinden biri.

Türkiye'de demokrasinin sık sık, kısa ve uzun süreli kesintilere uğradığı yüz yıllık tarihi sonunda, halkın büyük çoğunluğunun en iyi yönetim biçimi olarak demokratik rejimi benimsediği muhakkak. Büyük çoğunluğunun laik yasaları benimsemiş olduğu konusunda da kuşku yok. Gerek ciddi sosyal bilimcilerin yaptıkları araştırmalar, gerekse seçim sonuçları bunu gösteriyor.

En azından denebilir ki, Türkiye'de halk demokratik bir rejimde yaşamak istemektedir, demokrasi halkın umurundadır. Çünkü demokrasi Türkiye'de sıradan insanlar için refahın artması, yasak ve baskıların, itilip kakılmanın azalması anlamına gelmiştir. Peki, demokrasi Türkiye'de elitlerin umurunda mıdır? Geçen yıl 27 Nisan'da TBMM'ye verilen "e-muhtıra"dan, özellikle de bu yıl mart ayında açılan iktidardaki partiyi kapatma davasından itibaren görüp yaşadıklarımız, elitler arasında halkın tam tersi bir durumla karşı karşıya olduğumuzu düşündürüyor. Özgürlükçü demokrasinin iki temel ilkesi var: Çoğunluğu kazanan partinin (ya da partilerin) ülkeyi yönetmesi ve azınlıkta kalanların hiçbir çoğunluk tarafından çiğnenemeyecek temel haklara sahip olmaları. Bu anlamda demokrasi, ne yazık ki, Türkiye'de elitlerin (seçkinlerin) büyük çoğunluğunun umurunda değil.

Devlet elitleriyle başlayalım. Asker ve sivil bürokrasi arasında, ne çoğunluk yönetimine ne de azınlıkta kalanların haklarına saygı duyan; Atatürk'ün Türkiye'yi modern ve Batılı bir ülke yapma idealiyle taban tabana zıt, otoriter ve dogmatik bir Kemalizm anlayışının hakim olduğu herkesin malumu. Ya siyasi elitler? Deniz Baykal sultası altındaki CHP, çoktan bir "piyasa" değil devlet partisi olduğunu ilan etmedi mi? MHP'nin, AKP kapatılsa, en azından Erdoğan ve yakınları yasaklansa da, şu veya bu şekilde iktidardan bir pay alma fırsatı bulsaktan öteye bir hesabı, kaygısı var mı? Üniversitelerde başörtüsü yasağının kaldırılması yönündeki anayasa değişikliğini tetikledikten ve destekledikten sonra, şimdi iştahla AKP'nin bu nedenle kapatılmasını beklemiyor mu? DTP'nin PKK ile (yani demokrasinin hiçbir ilkesine saygısı olmayan bir terör örgütü ile) arasına sınır çizmeyi başardığı söylenebilir mi?

Ya kapatılma tehdidi altında olan AKP'ye ne demeli? Halktan vesayet altında demokrasiyi adım adım tasfiye ve özgürlükçü demokrasiyi yerleştirme yetkisini aldığı halde, kurulu düzeni değiştirmek yerine ele geçirme yolunu seçmedi mi? Ve kurulu düzenin sahipleri tarafından kapatılma tehdidi karşısında, siyasi partiler rejimini demokratik normlara uydurmak yerine, vesayet düzenine teslim olmayı tercih etmiyor mu? (PAK Parti'nin de

kapatılmayacağıının herhangi bir güvencesi var mı?) Yoksa "AK Parti", içindeki "Truva atları" yüzünden mi buna mecbur kalıyor?

Ya sivil toplum elitlerine ne demeli? Bütün kusur ve yanlışlarına rağmen, demokrasinin yerleşmesine, laikliğin benimsenmesine, zenginleşmeye, ülkenin birliğinin korunmasına önemli hizmetler yapmış olan bir iktidar partisinin kapatılması karşısında, bunun hiçbir koşul altında, hiçbir gerekçeyle kabul edilemez olduğunun savunulması yerine adeta alkış tutuluyor. Demokratlık iddiasındaki kimselerin bile, demokrasinin temel ilkelerine, iktidarların seçimle gelip seçimle gitmesine, kişilerin değil kuralların egemenliğine sahip çıkmak yerine, AKP'ye yönelik eleştirileri ön plana çıkarmaları, Türkiye'de demokrasinin yerleşebileceğine dair umutlara bence en büyük darbeyi indirmekte.

Ülkemde demokrasinin yerleştiğini görebilecek miyim, bilmiyorum. Bu açıdan tek bir tesellim var: Demokrasinin değerini, toplum olarak tecrübeyle öğrenmeye devam ediyoruz. Parti kapatmanın, özgürlükleri kısıtlamanın belirli bir zümrenin ayrıcalıklarını sürdürmekten başka hiçbir işe yaramadığını giderek daha iyi kavrayacağız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorununa barışçı çözüm

Şahin Alpay 2008.05.24

İktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hakkında açılan kapatma davasının, hukuk devletini ayaklar altına aldığı, tümüyle haksız iddialara dayandığı, demokrasiye bir "yargı darbesi" niteliğini taşıdığı muhakkak.

Yargıtay Başkanlar Kurulu'nun, ardından Danıştay Başkanlar Kurulu'nun hükümete muhtıra niteliğini taşıyan ve Anayasa Mahkemesi'ni etki altına almayı amaçlayan bildirileri de, "yargı darbesi"nde yeni birer aşama.

Anayasa Mahkemesi büyük bir sorumlulukla karşı karşıya: Ya halkın iradesi sonucu iktidarda olan, bütün yanlış ve kusurlarına rağmen Türkiye'nin kalkınmasına, özgürleşmesine ve bütünlüğünün korunmasına hizmetleri olan bir partiyi kapatarak Türkiye'yi çok badireli bir yola sokacak ya da Başkan Haşim Kılıç'ın umduğu üzere "demokrasi ve laikliği güçlendirecek" bir karar alacak.

İçinde bulunduğumuz ortamda yalnızca Anayasa Mahkemesi'ne değil, Türkiye'nin sorunlarını ancak demokrasi içinde çözebileceğinin bilincinde olan herkese büyük sorumluluk düşüyor. Ne yazık ki, 1999-2007 arasında giderek genişleyen demokrasimiz, bugün geriletirme, daraltılma ve belki tümüyle rafa kaldırılma tehdidiyle karşı karşıya. Demokrasiye inananların bugünkü temel meselesi, demokrasinin karşı karşıya olduğu milliyetçi-devletçi tehdidin savuşturulması.

Paris'teki Kürt Enstitüsü'nün öncülük ettiği, International Herald Tribune ve Le Monde gazetelerinde basılan "Kürt sorununa barışçı çözüm çağrısı" başlıklı, bin imzalı bildiri (21 Mayıs) böyle bir ortamda yayımlanıyor. Bildiride şöyle deniyor: "Hazırlanmakta olan yeni Anayasa, Türkiye'de vatandaşlık tanımını bir soy esasına bağlı olarak tanımlamamalı ve Kürt halkının inkârına son vererek varlığını kabul etmelidir. Kürt vatandaşlara kendi dillerinde her düzeyde resmi eğitim-öğretim imkânı sağlanmalı ve kamusal alanda kendi dillerini kullanma, medya kurma ve işletme, dernek, kurum ve parti kurma, kültürlerini geliştirme ve siyasal istemlerini özgürce ifade ve savunma haklarını güvence altına almalıdır."

Bu tümüyle meşru ve demokratik talepleri, "istisnasız" genel af çıkarılması ve PKK'nın "belirlenecek bir prosedüre göre silah bırakması" çağrıları izliyor. Ve deniyor ki: Barışçı çözüm sürecinin zemininin

hazırlanmasına katkıda bulunmak için Tony Blair, Marti Ahtisaari, Felipe Gonzalez ve Bernard Kouchner gibi deneyimli devlet adamlarının arabulucu olarak görevlendirilmelerini istiyoruz.

Bildiri şunları düşündürüyor: Türkiye, Türklerin olduğu kadar Kürtlerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşı olan bütün kimliklerin ortak vatanıdır. Eğer Türkiye ortak vatan olma vasfını koruyacaksa, kendini Kürt sayan yurttaşlar dil ve kültürlerini serbestçe yaşayabilmeli, kendilerine özgü dertlerini özgürce ifade edebilmeleri şarttır. Ne var ki bunun önündeki engelleri ancak ve ancak demokrasiyi genişleterek, yerleştirerek kaldırabiliriz.

Eğer gerçekten Kürt sorununa barışçı, yani demokratik yoldan çözüm isteniyor ise: PKK derhal, kayıtsız şartsız silahları terk etmelidir. PKK liderinin serbest bırakılması beklenmemelidir. Bugün içinde bulunduğumuz ortamda, yabancı devlet adamlarının ya da devletlerin Kürt sorununun çözümü için "arabulucu" olmalarını önermek, Türkiye'nin demokrasisini koruma ve genişletme davasına kesinlikle ters düşer.

Irak Kürdistan Bölge Yönetimi Başbakanı Neçirvan Barzani bakın ne diyor: "Türkiye ile ilişkiler bizim için büyük önem taşıyor. Ankara ile temaslarımızın devam edeceğini umuyoruz... Yönetimimiz topraklarının Türkiye'ye veya başka komşulara karşı kullanılmasına izin vermemeye kararlıdır. Yönetimimiz tarafından PKK'nın bölgedeki faaliyetlerinin sınırlandırılması ve önlenmesi yönünde alınan tedbirler uygulanmaya devam edecektir... Topraklarımızın Türkiye'ye karşı kullanılmaması gerektiği yönündeki talep, adil ve haklı bir taleptir...." (22 Mayıs)

Irak Kürtlerinin akılcılık ve basiretini, Türkiye Kürtleri de paylaşabilmeli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'de demokrasi Batı'nın umurunda mı?

Şahin Alpay 2008.05.27

Yukarıdaki sorunun cevabı, elbette ki evet. Gerek AB, gerekse ABD, Türkiye'de demokrasinin yerleşmesini ister. 11 Eylül'den sonra Brüksel gibi Washington'un da, giderek özgürleşen ve zenginleşen, İslam dünyasındaki liberallerin ve demokratların esin kaynağı olan bir Türkiye'nin gerek Batı'nın, gerekse bütün dünyanın çıkarına olduğunu daha iyi anladığı söylenebilir.

İktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hakkında açılan kapatma davasının, Türkiye'de demokrasiyi ciddi olarak tehdit ettiğine kuşku yok. Dolayısıyla denebilir ki, bu davaya karşı takınılan tavırlar, Türkiye'de demokrasinin Batı'nın umurunda olduğuna dair varsayımı sınamak için iyi bir fırsat sağlıyor.

AB ile başlayalım. Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve başta Britanya, Almanya ve İsveç olmak üzere çeşitli AB hükümetleri kapatma davasına hayli sert bir şekilde karşı çıktılar. Türkiye'de demokrasiye verilen bu desteğin AB'nin Türkiye üzerinde kaybettiği "yumuşak gücü" kısmen telafi edeceği ve belki reformları da teşvik edeceği söylenebilir. Başka bazı AB hükümetleri (örneğin Fransa) ise sessiz kalmayı tercih ya da (Avusturya gibi) Türkiye'de demokrasinin kaderiyle kesinlikle ilgilenmediklerini belli ettiler. Bazı AB üyelerinin AKP'nin kapatılmasını, Türkiye ile katılım müzakerelerinin (bir daha açılmamak üzere) askıya alınması için bir fırsat olarak değerlendirmeye çalışacakları anlaşıyor.

Ya ABD? Soğuk Savaş boyunca ABD'nin Türkiye'de, niteliği ne olursa olsun Amerikan yanlısı iktidarlar görmek istediğini, bu nedenle askeri müdahaleleri ya aktif olarak ya da sessizce desteklediğini biliyoruz. Türk demokratları, TBMM Irak'ın Türkiye üzerinden işgaline izin vermeyince, ABD Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz'in "liderlik rolünü" oynamadığı için TSK'yı suçlamasını da asla unutmayacaklar. Türkiye'nin Irak'ın işgaline katılmaması yüzünden Ankara ile Washington arasında gölgelenen ilişkiler ancak son zamanlarda ve kısmen tamir edilebildi. Ama Türk kamuoyu Amerikan yönetiminin Türkiye'nin bugün karşı karşıya olduğu tehdit hakkında ne düşündüğü konusunda net bir fikre sahip değil. Yaygın olan izlenim, Bush yönetiminin Türkiye'de demokrasinin yerleşmesinden ziyade, tesislerinden yararlanmayı sürdürmek için, TSK ile iyi ilişkiler içinde olmaya önem verdiği yönünde. Bush yönetiminin tavrı en iyi ifadesini, Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın, AKP davasının "Türklerin kendi karar verecekleri bir konu" olduğuna dair ya da Dışişleri Bakanlığı Avrupa Masası Şefi'nin "taraf tutmuyoruz" şeklindeki sözlerinde buldu.

Bush yönetiminin bu tutumu, Türkiye'de demokrasiye değer veren Amerikalıların dahi tepkisini çekti. ABD'nin eski Ankara Büyükelçilerinden Morton Abromowitz (ve Henri J. Barkey) şunları yazdı: "ABD yönetimi duruma seyirci kalamaz. AKP'yi tasfiye girişiminin iki ülke arasındaki işbirliğine zarar vereceğinin özel olarak veya kamuoyuna açık olarak ifade edilmesi gerekir." (Newsweek, 5 Nisan) Washington Post gazetesi başyazısında Bush yönetimini, AKP'nin kapatılması halinde ikili ilişkilerin bundan zarar göreceğini açıklamaya çağırırdı. (2 Mayıs) ABD'nin diğer bir eski Ankara Büyükelçisi Mark Parris daha da açık konuştu: "Bush yönetiminin yapmaya yaklaştığı gibi, ABD'nin AKP'nin kaderine kayıtsız olduğunu ima etmek, miyopluktan başka bir şey değildir." (Wall Street Journal, 17 Mayıs)

Bush yönetimi tavsiye dinlemeye açık olmayabilir. Ama ABD'nin bundan sonraki (ve umulur ki Demokrat) yönetimi şunu iyi bilmeli: Türkiye'deki temel bölünme, bir yanda demokrasi güçleriyle öte yanda otoriter bir Kemalizm'e sarılanlar arasında. Giderek yabancı düşmanlığına ve paranoyaya kapılan otoriter Kemalizm, Atatürk'ün idealine sırt çevirerek Türkiye'nin modernleşmesinin ve Batılaşmasının karşısında yer alıyor. Türkiye'de AB'yle bütünleşmeyi ve ABD ile (bağımlı değil ama) yakın ilişkileri savunanlar, her zaman halkın oyuyla iktidara gelen hükümetler olacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atina'dan bakınca Kıbrıs

Şahin Alpay 2008.05.29

Dikkatli okurlarım hatırlayacaklar: "Kıbrıs'ta umut var mı?" başlıklı yazım (13 Mayıs) ümitvar bir sonuca ulaşmıyordu. Zira 9-11 Mayıs arasında Türk gazeteci ve akademisyenler grubuyla yaptığım ziyaret sırasında edindiğim izlenimler, Dimitri Hristofiyas'ın çözüm vaadiyle Kıbrıs Rum Yönetimi başkanlığına seçilmesinden sonra oluşan olumlu havayı dağıtır nitelikteydi.

21 Mart'ta iki taraf arasında yeniden başlayan görüşmeler hakkında Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat'ta temkinli bir iyimserlik görmüştük, ama Hristofiyas'ın bize söyledikleri hayal kırıklığı uyandırmıştı. Hristofiyas'a göre görüşmeler tıkanmıştı, çünkü iki tarafın "felsefeleri" uyuşmuyordu. Bu yüzden, Talat'la 23 Mayıs'ta biraraya gelmeyi istemişti. Güney Kıbrıs'ın ciddi gazetesi Cyprus Mail de başyazısında, Hristofiyas'ın çözüm hevesini hızla yitirdiğinden söz ediyordu. (13 Mayıs)

Geçen hafta sonu Atina'da, Kıbrıs sorununun dört tarafından gazetecileri biraraya getiren bir toplantıydım. 23 Mayıs buluşması sonunda Talat ile Hristofiyas'ın yayımladıkları ortak bildiri, toplantıda hoş bir şaşkınlık yarattı. Çünkü taraflar yararlı bir görüşme yaptıklarını belirtiyor ve şöyle diyorlardı: "İki kesimli, iki toplumlu ve ilgili Güvenlik Konseyi kararlarında tanımlandığı şekliyle siyasi eşitlik temelinde bir federasyona bağlı olduklarını yeniden teyit etmişlerdir. Bu ortaklığın tek uluslararası kimliğe sahip bir federal hükümetinin yanı sıra eşit statüye sahip bir Kıbrıs Türk kurucu devleti ve bir Kıbrıs Rum kurucu devleti olacaktır."

Bu formül ile taraflar, aralarındaki "felsefe" farkını gidermiş görünüyorlardı. Görüşmeler sürecekti ve iki lider Haziran'ın ikinci yarısında yeniden biraraya geleceklerdi. "Hristofiyas - Talat görüşmesi nasıl geçti?" sorusunu, Kıbrıslı Rum yorumcu Kostas Konstantinu şöyle yanıtlıyordu: "Göründüğünden de iyi... Bunu nereden biliyoruz? Çok basit: Denktaş ve Tassos bağirmaya başladılar. Bundan daha iyi kanıt olabilir mi?.." (Politis, 27 Mayıs)

Kıbrıs'ta çözüm yanlıları arasında yeniden temkinli bir iyimserliğin hakim olduğu bir ortama girilmiş bulunuluyor. Çözüm yine gelmeyebilir, ama bu aşamadan sonra masadan kalkan taraf için bedel büyük olacak; çözümsüzlüğün sorumluluğunu tümüyle yüklenecek. Şimdi soru şu: Talat ile Hristofiyas'ın her konuda uzlaştığını varsayalım. Atina'nın, inisiyatifi Hristofiyas'a bıraktığı biliniyor. Ya Ankara? AK (ya da PAK) Parti'nin, adadaki tarafların üzerinde anlaştığı çözümü destekleyeceği tahmin edilebilir. Ama ne yazık ki Ankara tek bir sesle konuşmuyor. Ankara'da karar son kertede seçilmişlere mi, yoksa atanmışlara mı aittir? Bunun cevabının hâlâ verilemeyeceği Türkiye Cumhuriyeti açısından ne acı bir durum.

Atina'da kimin iktidar olduğu konusunda bir tereddüt yok. Üstelik iktidardaki Yeni Demokrasi Partisi ile anamuhalefet partisi PASOK arasında Türkiye ile iyi ilişkiler sürdürme konusunda da mutabakat tam. "1999'da başlayan yumuşama, ne Kıbrıs sorununa ne de ikili sorunlara çözüm getirdi, ama en azından ekonomik ve toplumlar arası ilişkiler giderek iyileşiyor," diye düşünülüyor. Yunanlıların son yoklamalara göre % 67'si Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkıyor, ama iki büyük parti, katılım sürecini desteklemenin ulusal çıkarlara uygun olduğu görüşünü koruyor. Atina'nın 1999'da -u- dönüşü yaparak Türkiye'nin AB'ye katılım sürecine destek verme politikasının mimarı olan Yunanistan'ın eski başbakanı Kostas Simitis'in geçenlerde Oxford Üniversitesi'ndeki bir konferansta bu politikanın aleyhinde konuşması, Yunanlı meslektaşları dahi şaşırtmış.

Atina'nın gündeminde iç politika konuları var. Karamanlis hükümetinin Yunan Telekom şirketinin işletmesini Alman Telekom'a vermesi, başta LAOS partisi lideri Yorgo Karacaferis olmak üzere, globalleşme karşıtı aşırı milliyetçileri çok kızdırmış. Protesto gösterilerinde öfkelenip Alman bayrakları yerine yanlışlıkla Belçika bayraklarını yakmışlar...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

GAP'a evet, Hasankeyf'in boğulmasına hayır!

Şahin Alpay 2008.05.31

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın geçen salı günü Diyarbakır'da açıkladığı, hedefleri bakımından hayli iddialı ve abartılı bulunan "GAP Eylem Planı"nın, önemli bir kaynak transferini içermesi bakımından yine de Güneydoğu'da işsizliğin ve yoksulluğun yenilmesi umudunu tazelediği muhakkak.

Kürt sorununun, esas olarak ekonomik bir sorun, Güneydoğu'nun geri kalmışlığı sorunu olduğunu iddia eden yetkililerin, bugüne kadar bölgenin sosyal ve ekonomik bakımdan gelişmesi için özel bir çaba harcamamış

olmaları çok düşündürücüdür. GAP Projesi için gerekli toplam 32 milyar dolarlık yatırımın bugüne kadar ancak 19 milyar dolarlık kısmı gerçekleşmiş, öncelik hidroelektrik üretimine verilmiştir. Bölgeye asıl iş ve zenginlik getirecek olan sulama projelerinin çok büyük bölümü gerçekleşmeyi beklemekte.

"GAP Eylem Planı" uyarınca yapılacak yatırımların verilen takvim içinde gerçekleşmesi, bölgede umutların bir kez daha kırılmamasının taşıdığı önem, ne kadar vurgulansa az... Ne var ki, GAP Projesi'nin tamamlanması, Kürt sorununun halli anlamına kesinlikle gelmez. Kürt sorunu, esas olarak, Türkiye Kürtlerinin dil ve kültürlerini özgürce yaşamaları önündeki bütün engellerin kaldırılması sorunudur. TRT'nin bir kanalının Kürtçe yayınlara tahsis edilmesi, bu yönde bir adımdır, ama kesinlikle yeterli olamaz. Yapılması gerekenler "Kürt sorununa barışçı çözüm çağrısı" başlıklı bildiride (21 Mayıs) doğru olarak ifade edildi: "Yeni Anayasa, vatandaşlığı soy esasına bağlı olarak tanımlamamalı... Kürtlere kendi dillerinde her düzeyde resmi eğitim - öğretim imkânı sağlanmalı ve kamusal alanda kendi dillerini kullanma, medya kurma ve işletme, dernek, kurum ve parti kurma, kültürlerini geliştirme ve siyasal istemlerini özgürce ifade ve savunma haklarını güvence altına almalıdır." Türkiye adım adım bu reformları gerçekleştirmeden iç barışını sağlayamaz.

"GAP Eylem Planı"nın dikkat çeken bir yönü, Cizre ve Silvan barajlarının tamamlanmasından söz ederken, Türkiye'nin en değerli kültür hazinelerinden biri olan Hasankeyf'i sular altında bırakacak olan Ilisu baraj projesi hakkında bir şey söylemiyor oluşu. Başbakan'ın "Hasankeyf'i yok edecek kadar vatana ihanet içinde değiliz. Olamayız..." şeklindeki sözlerini, Ilisu barajı projesinden nihayet vazgeçileceğine dair bir işaret olarak kabul edebilir miyiz? Umarım öyledir!

Son Güneydoğu ziyaretim sırasında nihayet Hasankeyf'i görme fırsatını buldum. Ve ancak o zaman Hasankeyf'i kurtarmak için verilen mücadelenin önemini iliklerime kadar kavramam mümkün oldu. Masalsı ortamıyla Hasankeyf, paha biçilmez bir tarih ve doğa hazinesi. Baraj yapılacak olursa sadece çok eski uygarlıklara ait mağara konutları, 12. yüzyılda Artuklu Beyliği döneminde yapılan, Hasankeyf köprüsü, kalesi ve sarayı, 14. yüzyılda inşa edilen Ulucami, 15. yüzyıla ait Camiü'r Rızk, İmam Abdullah zaviyesi ve Zeynel Bey kümbeti yanında 80'den fazla arkeolojik kazı alanı sulara boğulmakla kalmayacak; bunlarla beraber bölgeye özgü onlarca hayvan ve bitki türünün de kökü kazınacak.

Hasankeyf'in kurtarılması için verilen mücadeleye öncülük eden Doğa Derneği'nin Genel Müdürü Güven Eken sonuna kadar haklı: "Ne Hasankeyf, ne de Dicle Vadisi'ndeki doğa, kurtarma kazısıyla veya taşınarak korunamaz. Hasankeyf'in taşınarak korunacağını iddia edenler Başbakan'ı tarihi bir hataya sürüklüyorlar. Diyelim ki kazılardan çıkan bir kaç eseri taşıdınız, diyelim ki camileri ve köprüyü de taşıdınız. Peki, köprünün altından akan Dicle nehrini, burada yaşayan milyonlarca canlıyı ve Hasankeyf'i Hasankeyf yapan kaya uygarlığını nasıl taşıyacaksınız? Hasankeyf yok edilebilir, ancak taşınamaz. Vatan nasıl taşınamazsa, Hasankeyf de taşınamaz..."

Hasankeyf'i kurtarmanın tek yolu, Ilisu baraj projesini iptal etmek ve bölgeyi UNESCO Dünya Kültür Mirası'na dahil etmektir. Hasankeyf'in turizm geliri potansiyelinin, baraj için ileri sürülen her türlü ekonomik gerekçeyi çürüttüğüne de hiç kuşku yok.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Atatürk bu CHP'ye oy vermezdi"

Anadolu'ya her gidişimde Türkiye'nin modernleşmesinin ve demokratikleşmesinin geri dönülmez bir süreç olduğuna inancım tazeleniyor ve İstanbul'a, akıl almaz parti kapatma davalarının ve elitler arası kutuplaşmaların neden olduğu karamsarlığı yenmiş olarak dönüyorum.

TESEV ile Türkiye - İsveç İşbirliği Merkezi'nin birlikte düzenledikleri "AB Yolunda İl İl Türkiye" programı dolayısıyla geçen hafta sonu Amasya ve Çorum'daydım. Baroların evsahipliği yaptığı toplantılarda İsveç'in İstanbul Başkonsolosu Büyükelçi Ingmar Karlsson ve ben Türkiye - AB ilişkilerinde gelinen nokta, Prof. Dr. Ergun Özbudun ile Doç. Dr. Serap Yazıcı da Türkiye'nin demokratikleşme sorunları üzerine, çoğunlukla Baro ve üniversite mensuplarından oluşan katılımcılarla görüşlerimizi paylaştık.

Tahmin edebileceğiniz gibi, "istenmediğimiz AB'ye girmenin, bağımsızlığımızı ve egemenliğimizi yitirmenin" ne gereği olduğundan tutun, "görüşlerimizin belirli bir siyasi partinin propagandası niteliğinde" olduğuna varıncaya kadar hayli "Ulusalçı" yorum ve sorulara muhatap olduk. Ne var ki, gerek toplantılara hakim olan uygar ortam nedeniyle, gerekse katılımcıların büyük çoğunluğunun Türkiye'nin demokratikleşmesine güçlü destek verdiğini görmekle çok mutlu olduk. "Millet mazbut..." demekten kendimizi alamadık. Amasya'da Sayın Belediye Başkanı İsmet Özarslan ve Baro Başkanı Sayın Adnan Yalçın'a, Çorum'da Sayın Vali Mustafa Toprak ve Baro Başkanı Sayın Uğur Küçük'e gösterdikleri sıcak evsahipliği için ne kadar teşekkür etsek azdır.

Amasya'ya gitmek ilk kez nasip oldu. Bundan böyle yabancı dostlarıma Türkiye'nin en görülmeye değer şehri Antakya mı, Mardin mi yoksa Amasya mı diyeceğim, bilemiyorum. Amasya kalbimi fethetti. Çakallar mevkiine tırmanıp, oradaki seyir teraslarından aşağıya, nazlı akan Yeşilırmak'a, ırmak boyunca kıvrılan şehre, karşı kıyıda kökenini İ.Ö. 2000'lerden, Hitit döneminden alan kaleye, İ.Ö. 3. yüzyılda kayalara oyulmuş Pontus Kral Mezarlarına ve ırmak boyundaki Osmanlı konaklarına baktığınız zaman, içinde uyanan duygu ve düşünceleri tasvir kolay değil. Osmanlı'nın tahta geçecek şehzadelerini neden orada eğittiğini şimdi anlıyorum.

Amasya'da unutulmaz bir akşam yaşadık. Sayın Özarslan'ın davetiyle, İlhanlılar döneminde inşa edilen Bimarhane'de (Darüşşifa) Amasya Belediye Konservatuvarı amatör sanatçıların sunduğu konseri huşu içinde dinledik. İtiraf edeyim, Klasik Türk müziğini hiç bu kadar sevmemiştim. Öğretmen, öğrenci, memur, tornacı, muhtar, hemen her meslekten kadın ve erkek, genç ve yaşlı Amasyalılarından oluşan orkestra, koro ve solistlerin sunduğu Klasik Türk ve Klasik Batı müziği ziyafetleri yaz boyunca sürüyor. Sakın kaçırmayın.

Kırk yıl önce gittiğim Çorum ile bugünkü Çorum arasındaki tek ortak nokta, Sultan Abdülhamit'in yaptırdığı, şehrin ünlü saat kulesi. Her yerinden sanayilerin ve ihracatın fışkırdığı Çorum bir "Anadolu kaplanı". Sayın Vali'ye göre bunda birinci derecede rol oynayan, Çorumluların girişimci ruhu. Çorum'da bizi en çok etkileyen, 1914 yılında hastane olarak inşa edilen nefis binada bulunan, başta Alacahöyük ve Boğazköy olmak üzere çevredeki arkeolojik kazılarda elde edilen eserlerin sergilendiği, yenilenmiş haliyle henüz bir ay kadar önce hizmete giren, Anadolu'nun belki en modern müzesi oldu. Ve bir de Osmanlı Çorumu'nu yaşatan Katipler Konağı'nda yediğimiz İskilip Dolması...

Amasyalılar, Yeşilırmak kıyısındaki anıta Mustafa Kemal Paşa'nın kurtuluş savaşını başlatan Amasya Tamimi'nden şu sözleri kazımışlar: "Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır..." Atatürk'ün bu sözlerini hatırlayınca, "Milletin demokrasi yolunda yürüyüşü de yine milletin azmi ve kararlılığı ile sürecektir..." diye düşündüm. Bu gezide en dikkate değer sözü, Atatürk'ü Türkiye'yi modernleştiren ve Batılılaştıran büyük reformcu olarak belleyen Büyükelçi Karlsson, Amasya'da bir muhabirin sorusuna verdiği cevapta söyledi: "Atatürk bu CHP'ye oy vermezdi..."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Elbette ki Barack Husein Obama!

Şahin Alpay 2008.06.05

TÜSİAD ve Brookings Institution geçen pazartesi günü İstanbul'da çok yararlı bir konferans düzenlediler.

"ABD Başkanlık Seçimleri ve Türk-Amerikan İlişkilerine Etkileri" konulu konferansın en dikkate değer konuşmacıları, Demokrat Parti'nin başkan adayı olacağı dün kesinleşen Barack Obama'nın dış politika danışmanlarından Philip Gordon ile Cumhuriyetçi Parti'nin başkan adayı John McCain'ın dış politika danışmanlarından Richard Burt idi.

Ne dediler? Burt'ün altını çizdiği noktalarla başlayalım: Bu seçim iki parti-iki politika değil, iki şahıs arasında ve sanıldığından çok çetin geçecek. Kim seçilirse seçilsin, hiç beklenmedik şeyler yapabilir. Yine kim seçilirse seçilsin dış politikada ideoloji ("demokrasi yayma") ile realizm (ulusal çıkarlar) arasında denge arayacak. Realizm ağır basarsa, örneğin Türkiye'de demokrasi olup olmadığı ikinci derecede önem taşıyacak. McCain kazanırsa müttefiklere, Bush gibi "ya bizimlesin ya karşımdasın" demeyecek, ama Ankara'dan daha sıkı işbirliği bekleyecek; yeni talepleri olacak. Türkiye ile ABD arasında askerler arası ilişki önemli, ama toplumlar-kültürler arası ilişki de çok önemlidir. Türkiye'de demokrasi tehlikeye düşerse ilişkiler sona ermez, çünkü ortak stratejik çıkarlar vardır, ama özel ilişki bundan büyük zarar görür.

Irak konusunda fark sanıldığı kadar büyük olmayabilir. Zira her ikisi de ABD çekilirse geride kalacak boşluğu dikkate almak zorunda. İran nükleer silah yaparsa Türkiye, Mısır ve S. Arabistan da bu yola gidebilir. Bunun önlenmesi lazım. Bunun yolu sadece Tahran'la müzakere ya da nükleer tesislerini bombalama değildir; söz konusu ülkeleri koruyucu kalkan kurulabilir. McCain seçilirse, Bush gibi yapmayacak; Filistin sorununa iki devlet çözümü için bastırarak.

Philip Gordon'un vurguladıkları ise şu noktalarda toplanabilir: Kim kazanırsa kazansın ABD artık "dünyayı değiştirme"ye kalkışmayacak, çünkü askeri ve ekonomik gücü zorlandığı gibi kamuoyu da bunun karşısında. Farklar şurada olacak: McCain'in danışmanları arasında hem realistler, hem de neocon'lar var. Türk-Amerikan ilişkileri bunlardan hangisinin ağır bastığına bağlı olacak. McCain'in neocon'larla ortak yanı daha çok. Türkiye'de demokrasi ABD için önemli, ama olmayışı ilişkilerin sona ereceği anlamına gelmez. Zira tabii ki demokrasi olmayan ülkelerle de ilişkilerimiz var. Ama demokratik olmayan bir Türkiye ile Obama'nın ilişkileri daha güç olacaktır. Türkiye'de anti-demokratik gelişmeler Obama yönetimi tarafından hiç iyi karşılanmayacaktır. Irak konusunda McCain savaşı, kuvvet artırımını destekledi, zafere (yani istikrar sağlanana) kadar işgale devam diyor. Obama ise savaşa, kuvvet artırımına karşı çıktı, 2 yıl içinde çekilmek istiyor. Ama Irak'ta işler iyiye giderse aralarında fark kalmaz, kötüye gider ise büyür.

Diktatörlüklerle, özellikle İran'la ilişkilerde McCain görüşmeye karşı, Obama ise çıkarlar gerektirdiğinde düşmanlarla bile önce konuşulması görüşünde. İkisi de ABD'nin dünyadaki imajını değiştirmek isteyecekler, ama genç, siyah, pragmatik, alçakgönüllü ve iyi düşünen Obama bunda daha başarılı olabilir. Yine de bu konuda beklentiler fazla yüksek tutulmamalı. Yeni başkanın, Bush döneminden farklı olarak, bir Türkiye politikası olmak zorunda. Bush yönetimi AB, IMF ve enerji desteğiyle Türkiye'nin "çantada keklik" olacağını

varsaydı. İki taraf da ilişkilerin bozulabileceğine ihtimal vermedi. Bush'un da nihayet fark ettiği gibi ABD için Türkiye ihmal edilemeyecek kadar önemli.

Başkan seçilebileceğinden kuşkuluyum, fakat dünya ve Türkiye için tartışmasız Obama'yı tercih ederim. Çünkü Obama'nın danışmanları arasında Türkiye'de öncelikle demokrasiye değil askerlerle iyi ilişkilere önem veren, İsrail'in çıkarlarını ABD'nin (ve hatta İsrail'in) çıkarlarından da üstün tutan, Ortadoğu'ya sadece İsrail'in güvenliği açısından bakan neocon'lar yok. Obama militarizme değil diplomasiye, başına buyruk davranmaya değil müttefikleriyle işbirliğine daha yatkın. ABD'nin değişmesi herkesin yararına.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Militan demokrasi değil, militan devlet

Şahin Alpay 2008.06.07

"Militan ya da mücadeleci demokrasi kavramı, Birinci Dünya Savaşı sonrası döneme aittir... Söz konusu dönemde Avrupa'da bazı demokrasilerin otoriter ve totaliter rejimler tarafından yıkılması, demokrasinin bu tür rejimlere karşı yansız ve hareketsiz kalmaması, onlarla mücadele etmesi gerektiği düşüncesinden doğmuştur...

"Bu kavram devletin özgürlükçü demokratik rejimi korumak için, demokrasi karşıtı düşünce ve örgütlenmelerle, etkili hukuki araçlarla mücadele etmesini ifade ediyor. Bu tür düzenlemelerin tipik örnekleri, demokratik rejimi yıkmayı amaçlayan örgütlenmelerin yasaklanması, bu tür örgütlerin kitle gösterilerinin kısıtlanması, halkı ırk, din veya ulus temelli kin ve nefrete yönelten açıklamaların engellenmesi, şiddeti savunan veya demokratik rejimi ortadan kaldırmayı amaçlayan partilerin kapatılmasıdır...

"Avrupa Konseyi ülkelerinin mevzuatında yer alan parti yasaklarının neredeyse tümü Türk hukukunda da yer almaktadır. Siyasi Partiler Kanunu'nda (SPK) ayrıntılı bir biçimde düzenlenen bu yasakların bir kısmı yerleşik demokrasilerde görülmeyen aşırı kısıtlayıcı hükümler niteliğindedir. Öyle ki bu yasakların bazıları Anayasa'ya da aykırıdır...

"SPK'nın getirdiği son derece kısıtlayıcı hükümlerle, siyasal partilerin demokratik siyasal hayatın vazgeçilmez usulları olma özelliği ortadan kaldırılmıştır. Partiler derneklerden bile daha güvencesiz hale getirilmiştir. Mahkemelerin suç unsuru bulmadığı ifadeler Anayasa Mahkemesi'nce kapatma gerekçesi yapılmıştır...

"Türkiye'de siyasi partilere ilişkin mevzuat ve uygulamasının, partilerin demokrasilerdeki işlevini tersine çevirdiği görülüyor. Özellikle SPK, partilerin oluşturacakları politikaların temel ilkelerini, yönünü, hatta bazen ayrıntılarını 'resmi' ideoloji doğrultusunda tespit etmiş, aykırı davranışları kapatma nedeni saymıştır. Bu tür hükümlerin bazılarının demokratik rejimin korunmasıyla bir ilgisi yoktur. Korunmak istenen laik, çoğulcu-özgürlükçü demokrasi değil, otoriter bir zihniyetin biçimlendirdiği kurulu düzendir. Bu anlayış açık bir şekilde siyasal çoğulculuğun reddedilmesidir. Türkiye'de birden çok parti kurulabilecek, fakat tümü aynı ideolojiye göre biçimlenen politikaları savunacaktır...

"SPK'daki kısıtlama ve yasakların yoğunluğu, bu kanuna militan - mücadeleci demokrasi anlayışından çok, militan - mücadeleci devlet anlayışının hakim olduğunu gösteriyor. Kısıtlama ve yasaklar, demokrasinin otoritarizm ve totalitarizm ile mücadelesinden daha fazla devletin özgür düşünceyle, farklı fikirlerle, kültürel ve siyasal çoğulculukla mücadelesine odaklanmıştır...

"Demokratik rejimi tehdit etmediği sürece siyasal partilerin başkalarınca 'yanlış' kabul edilen görüşleri savunma hakkı olmalıdır. SPK'nın bir an önce gereksiz ve ölçüsüz yasaklardan arındırılması, çoğulcu-özgürlükçü demokrasi ve çağdaş insan hakları anlayışına uygun olarak revize edilmesi gerekir. Bu acil ihtiyacın ancak iktidar partisine karşı kapatma davası açıldığında hatırlanması ise, demokrasi kültürümüz açısından övünülecek bir durum olmasa gerekir."

Yukarıdaki alıntılar, en değerli anayasa hukukçularımızdan biri olan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Oktay Uygun tarafından İstanbul Bilgi Üniversitesi ile Goethe - Institut'ün 30 Mayıs 2008 tarihinde düzenledikleri "Özgürlükçü-Demokratik Hukuk Düzeninin Garantisi Olarak İnsan Onuru ve Temel Haklar" konulu konferansa sunulan "Mücadeleci Demokrasi ve Siyasal Partilerin Kapatılması" başlıklı bildiriden...

Son derece aydınlatıcı ve yararlı bulacaklarımdan emin olduğum bu bildirinin tamamını altını çizerek okumalarını, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay Başkanlık Kurulu ve Danıştay Başkanlık Kurulu sayın üyelerine, Sayın Başsavcı'ya ve öncelikle de TBMM'nin sayın üyelerine hararetle tavsiye ediyorum.

NOT: Değerli okurlarım, bir haftalık izne ayrılıyorum. 17 Haziran'da yeniden buluşmak umuduyla.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kemalizm yeniden yorumlanmalı

Şahin Alpay 2008.06.17

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Türkiye'nin AKP'ye yönelik kapatma davası başvurusunun yapıldığı gün "siyasi çalkantıya girdiğini" söyledi.

CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın buna cevabı, "Biri de pekala çıkıp 'Türkiye'nin karışmaya başlaması senin cumhurbaşkanı seçilmenle olmuştur' diyebilir..." oldu. Sayın Baykal ile hemen her konuda zıt görüşlere sahip olmakla beraber, bu cevabına hak veriyorum. Cumhurbaşkanlığı seçiminin gündeme gelmesinden tam bir yıl önce şöyle yazmıştım:

"Askerin siyasi özerkliğinin yani demokratik yoldan seçilmiş hükümetlerin üzerinde ve ötesinde yetkilere sahip olmalarını sağlayan kurumlardan biri MGK ise öteki de (1982 Anayasası'nın 104. maddesi ile) 'yetkili fakat kimseye hesap vermek durumunda olmayan' cumhurbaşkanıdır... Bu açıdan bakıldığında son ayların Danıştay'a yapılan menhus saldırıyla tırmanan gerginliklerinin temel nedeni Mayıs 2007'de yapılacak cumhurbaşkanı seçimi olduğu söylenebilir... Başbakan Tayyip Erdoğan da cumhurbaşkanı olmak isteyebileceği izlenimini uyandırarak, mevcut gerginlikleri tırmandırıyor olabilir. Gelişmeler, asker ve sivil bürokrasinin Çankaya'da kendi 'ceberrut' laiklik anlayışını benimsemeyen bir kimseyi görmek istemediğini, bunu ne pahasına olursa olsun önleyeceğini düşündürüyor..." (Zaman, 20 Mayıs)

Geçen yıl, cumhurbaşkanlığı seçimi gündeme geldiğinde, reformların selameti açısından Erdoğan'ın başbakan, Gül'ün de dışişleri bakanı olarak göreve devam etmeleri gerektiğini yazdım. Gerek ceberrut laiklik anlayışını paylaşan asker-sivil bürokrasi ile bir kriz yaşanmaması, gerekse parlamenter sistem gereği sembolik olması gereken makama uygun düşeceği için, "düşük profilli" bir AKP'linin seçilmesinin doğru olacağını savundum.

Ne var ki, AKP'nin 22 Temmuz'da kazandığı seçim zaferinden ve TBMM'nin Gül'ü cumhurbaşkanı seçmesinden sonra, elbette ki, demokrasiye saygısı olan herkesin bu seçime kayıtsız şartsız saygı göstermesi gerekiyordu. Sayın Baykal, içinde bulunduğumuz krizin kökeni konusunda haklı olabilir, ama gerek demokratik iradeye saygısızlığı gerekse ceberrut laikliğe verdiği destek ile kökten ve tamamen yanılıyor. Türkiye'ye demokrasiyi getiren, hele sosyal demokratlık iddiasında olan bir partiye düşen görev, iktidarlar yanlış yapsa da demokratik süreci savunmak değil midir? Baykal yönetiminde CHP'nin, bırakın sosyal demokrasiyi, ne demokrasiyle ne de laiklikle ilgisi var.

Artık şunun anlaşılması gerekiyor: Yaklaşık yüz yıl önce, otoriter bir tek-parti iktidarı altında, o günün modernlik anlayışına uygun olarak geliştirilen, ceberrut laiklik anlayışı, 21. yüzyılın başındaki, sosyo-ekonomik bakımdan çok daha gelişmiş, çok farklılaşmış, arkasında (askerî müdahalelerle sık sık kesintiye uğramış, eksik ve kusurlu da olsa) 60 yıla yaklaşan bir demokrasi tecrübesine sahip, AB'ye katılım müzakereleri yürüten Türkiye'nin ihtiyaçlarına kesinlikle ters düşüyor.

Dinsel inançları vicdanlara hapsedmeye yönelik ceberrut laiklik anlayışı, bugünün Türkiye'sinde bırakın demokrasi içinde, askerî bir diktatörlük altında dahi sürdürülemez. Dinî inançlar modernleşmeyle birlikte ortadan kalkmıyor, modernlikle bağdaşarak yaşamayı sürdürüyor. Onun için ceberrut laikliğin liberalleşmesi; Sünnilerin, Alevilerin, gayrimüslimlerin, hiçbir dine inanmayanların, herkesin inanç özgürlüğü üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması artık Türkiye'nin gündemindedir. Bunu göremeyen, ceberrut laiklik anlayışında ısrar edenler, toplumu kutuplaşmaya götürerek Türkiye'ye çok, ama çok büyük zarar veriyor.

Türkiye'deki İslamcı akım, İslamcılığı geride bırakmayı ve gerek demokrasiyle gerekse laiklikle bağdaşmayı başardı. Türkiye'de demokrasinin yerleşebilmesi için kökten laiklerin de Kemalizm'i Atatürk'ün çağdaş uygarlığı hedef gösteren mirasına ve çağdaş Türkiye'nin ihtiyaçlarına göre yeniden yorumlamaları, böylelikle demokrasiyle uzlaşıp halkla aralarındaki duvarları yıkmaları şart.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Unutmayın: Medya dördüncü kuvvettir

Şahin Alpay 2008.06.19

Anayasa Mahkemesi 13 Haziran günü bir bildiri yayımladı: "Kararlarımıza karşı insani ve ahlaki değer taşımayan pervasızca eleştiriler yapılıyor.

Görölmekte olan davalar hakkında yazılan ve söylenenler suçtur..." diyerek savcılarını göreve çağırdı. Ertesi gün Genelkurmay Başkanlığı bir bildiri yayımladı. Medyada TSK ve mensuplarına karşı "maksatlı ve seviyesiz bir karalama kampanyası" başlatıldığı, "açıklanması suç teşkil eden" bilgilerin "yasal olmayan yollarla elde edilerek gazete manşetlerine taşındığı... 'haber kaynaklarımız Genelkurmay'ın içinden' denilerek etik olmayan yollara" başvurulduğu belirtildi ve "bu tür yaklaşımlara karşı yasal yollara" gidileceğinin altı çizildi.

Gerek hukuk devletini korumakla görevli bir yüksek yargı organının, gerekse ülke güvenliğini korumakla görevli silahlı kuvvetlerin bu tür bildiriler yayınlamak zorunda kalmaları, hiç kuşku yok ki, çok üzücüdür. Ne var ki, iki güzide kurumun niçin eleştirilere maruz kaldıkları üzerinde düşünmek, üzmekten daha önemlidir.

Demokratik bir toplumun dayandığı temel ilkelerden biri, kuşkusuz laiklik, yani din-devlet ayrılığıdır. Devlet dine, din de devlete karışmaz; devlet bütün inançlara eşit davranır, başkalarının özgürlükleriyle çelişmediği sürece herkes inanç özgürlüğüne sahiptir. Laik rejim budur. Demokratik toplumun laiklik kadar önemli bir başka ilkesi ise asker ile siyasetin birbirinden ayrılması; silahlı kuvvetlerin siyasetin dışında olması, siyaseten seçimle gelen iktidarlara bağlı olmasıdır. Demokratik toplumun laiklik kadar önemli yine başka bir ilkesi de yargı ile siyasetin birbirinden ayrılması, yargıçların kararlarını sadece hukuka bağlı olarak, hiçbir dış siyasi etki ya da baskı altında kalmadan vermeleridir.

Ne yazık ki Türkiye'de din-devlet ayrılığını gerçekleştirmekten hayli uzak olduğumuz gibi, asker ile siyaseti birbirinden ayırmamız da henüz mümkün olmadı. Asker, "Atatürkçü Düşünce Sistemi" ya da "Kemalizm" adı verilen, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün ideallerini adeta tepetaklak eden (onun adını sömürü konusu yaparak ne yazık ki saygınlığını aşındıran) ve hepsinden önemlisi, demokratik düzenle bağdaşmayan bir ideolojiye bağlı olarak siyasi sürece çeşitli yollardan müdahale ediyor. Ne yazık ki yargı organları zaman zaman, askerden kaynaklanan telkinlerle ya da ortak oldukları ideoloji nedeniyle, hukuk devletine değil devlet seçkinlerinin tercihlerine hizmet eden kararlar veriyorlar.

Anayasa Mahkemesi'nin cumhurbaşkanı seçiminde toplantı yeter sayısını, karar yeter sayısı ile eşitleyen kararı, anayasayı çiğnemedi mi? Üniversite öğrencilerine başörtüsü yasağını kaldırma yolunu açacak olan anayasa değişikliklerini iptal eden Mahkeme kararı, anayasa değişikliklerini ancak şekil yönünden denetime cevaz veren anayasaya açıkça aykırı değil midir? TSK mensuplarının çeşitli yollardan siyasal sürece müdahale etmesi, demokrasiye de, hukuk devletine de, anayasaya da aykırı değil midir? Askerin de, yargının da demokratik ilkelerle çelişen tutum ve davranışları elbette eleştirilecektir. Zira yanlışların düzeltilmesinin eleştiri ve tartışmadan başka yolu yoktur. Kimi eleştirilerin haksız, yakışsız, ölçsüz ya da maksatlı bulunması bu gerçeği değiştirmez.

Demokratik bir toplumda medyanın görevi, sadece haber, bilgi vermek, yorum yapmak değildir. Dördüncü kuvvet olarak medyanın görevi, siyasi, idari ve iktisadi güç sahiplerinin demokratik ilkelere, hukuka, kanunlara ve ahlaka uygun davranıp davranmadıklarını denetlemektir. Siyasiler yanı sıra (asker ya da yargıç) karar ve davranışları siyasi sonuçlar doğuran kişilerin özel hayatları dahi medyanın sorgulamasına hedef olabilir. Bu, basın meslek ahlak ve ilkelerinin çiğnenmesi, "etik olmayan davranış" olarak kesinlikle görülemez. Meslek ahlak ve ilkelerini çiğneyenler, güç sahiplerinin hukuka, kanunlara ve ahlaka aykırı davranışlarına göz yuman, bunları sorgulamayan, bunlara destek veren türden gazetecilerdir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"İslamcılığın yenilgisinin benzersiz ürünü"

Şahin Alpay 2008.06.21

ABD'nin militarizm yoluyla dünya hegemonyasını savunan "neocon"ların, İslamofobi (yani İslam düşmanlığı) pazarlayan bazı üçüncü sınıf sözcüleri var.

Bir de onların hakim olduğu kuruluşlarda çalışan kimi Türk yarıdakıları... Bu kimseler Türkiye'de bir İslam devleti kuracağı yalanını yayarak, uzun süredir AKP'ye karşı gerek Amerikan gerekse İsrail basınında kampanya yürütüyorlar. Bu kampanya kapatma davasıyla zirveye tırmandı. Türkiye'de demokrasiye zerre kadar saygıları

olmayan bu kimseler, askerlerin yönettiği Türkiye'nin ABD'nin ve İsrail'in çıkarına olduğu varsayımıyla hareket ediyor, Türkiye'yi AB'den uzaklaştırmak istiyorlar. Bunların Türkiye'de kimi askerî çevrelerle yakın ilişkileri olduğu görülüyor. Bazıları askerî kuruluşların düzenlediği, kamuya açık konferanslara katılıp konuşmalar dahi yapıyor.

Bu kimselerin, hayli "ulusalcı" bir ideolojiye sahip askerlerin yönettiği bir Türkiye'nin ABD ve İsrail'in çıkarlarına hizmet edeceği varsayımına nasıl ulaştıkları, sorulmaya değer. Ama bu soruyu şimdilik bir kenara bırakalım ve kapatma davasıyla alevlenen, AKP'nin ne olup ne olmadığı sorusuna dönelim. Bu konuda "neocon"ların üçüncü sınıf sözcüleri ile onların yerli hempalarının söylediklerinin hiçbir önemi olmayabilir. Ama ne yazık ki Türkiye'de kimi "demokrat" geçinen kimseler dahi şimdilerde, kapatılmasının hukuksuzluğu ve haksızlığından çok, AKP'nin (hiç de az olmayan) yanlışları üzerinde odaklanmayı tercih ediyor; Türkiye'nin temel meselesinin resmi ideoloji uyarınca keyfi yönetim yerine, özgürlükçü demokrasinin kurallarının yerleştirilmesi meselesi olduğunu unutuyorlar. Onun için AKP'nin ne olup ne olmadığına hatırlanmasında yarar var.

AKP üzerine son zamanlarda okuduğum çok dikkate değer bir yorum, London School of Economics diplomalı sosyolog Ziya Meral'in "AK Parti: İslamcılığın ve geleneksel Türk siyasetinin yenilgisi" başlıklı, kapatma davasından kısa süre önce yayımlanan İngilizce makalesi (Denizen's Corner, 8 Ocak 2008). Meral'in, "Gerek Türkiye, gerekse dünyanın geri kalanı için yeni bir paradigmayı temsil ettiğini" söylediği AKP ile ilgili gözlemlerini, bu partiye yapılan haksızlık ve hukuksuzluğun altını çizmek amacıyla, burada tekrarlayacağım:

AKP, muhaliflerince, İslam devleti kurmak amacıyla takiye yapan bir parti olarak tanıtıldı. Ama liberallerin, gayrimüslimlerin ve etnik azınlıkların önemli bir kısmı, yani eğer Türkiye şariat kanunlarıyla yönetilecek olsa en büyük 'tehdit' altında kalacak olan kesimler AKP'ye oy verdiler. Çünkü AKP hükümeti insan hakları ve dinsel özgürlük konularına Türkiye'de en büyük ilgi gösteren hükümetlerden biri oldu...

AKP'nin Türkiye'nin Batı ile bağlarını koparıp yüzünü Doğu'ya çevireceği iddia edildi. Ama yabancı yatırımcılar ve Türkiye'nin AB'ye katılmasını destekleyen Avrupalıların çoğu, Türkiye'de bugüne kadar en ciddi hükümet olarak gördükleri AKP hükümetine destek verdiler...

AKP'nin seçim başarıları, 28 Şubat'ın rövanşı, RP İslamcılığına dönüş olarak sunulmak istendi. Ama gerek Saadet Partisi, gerekse Büyük Birlik Partisi, AKP'yi açıkça İslam'a sırt çevirip Batı'ya teslim olmakla suçladılar. Abdullah Gül ve Tayyip Erdoğan'ın "Yahudi ve Siyonist" olduklarını iddia eden kitaplar dahi yayımlandı...

AKP iktidarı altında Türkiye'nin düne göre daha İslamlaştığına dair hiçbir işaret yok. TCK 301'in istismar edilmesi, liberal aydınlara ve gayrimüslimlere saldırılar gittikçe tehlikeli bir hal alan sağcı milliyetçiliğin ürünü. Sağcı milliyetçiler AKP'nin karşısında...

AKP'nin geleneksel Türkiye ile uyuşan muhafazakar yönü ile AB üyeliğine ve ekonomik reformlara yönelik uygulamaları, Türkiye halkının büyük bölümünün desteğini kazandı. AKP'nin genç liderleri, İslam'ın Altın Çağı'na dönüşü ve İslam dünyasıyla bütünleşmeyi öngören geleneksel İslamcılığın yerine, globalleşme ve modernleşmenin gerekleriyle bağdaşan, realpolitiğe dayalı bir dünya görüşü geliştirdiler. "AKP, İslamcılığın yenilgisinin benzersiz bir ürünüdür."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'nin 'yumuşak' gücü 2008

Avrupa Futbol Şampiyonası yarı finallerinde son dünya şampiyonu İtalya, birkaç kez Avrupa şampiyonu Fransa, son Avrupa şampiyonu Yunanistan, şampiyonluğa aday gösterilen Hollanda, Portekiz, Hırvatistan yok, ama Türkiye var.

Bazı Avrupalılarca Avrupalı bile sayılmayan Türkiye yarın akşam Almanya'yı da geçer, finalde Rusya ile oynar mı bilmiyorum, ama üç zorlu rakibe karşı maçı yenilgiden galibiyete çevirerek buraya gelmeyi başarması büyük bir olaydır.

Bu başarı, şansın değil kesinlikle başarıma iradesinin ve Türkiye'nin gücünü dünyaya gösterme azminin ürünüdür. Bütün dünyada şampiyonayı izleyen milyarlarca futbolsever artık şunu biliyor: Türkiye'nin 2002 dünya üçüncülüğü şans eseri değildi; Türkiye'de futbol oynanır... Ve bunun Türkiye'nin dünya çapında itibarına ve saygınlığına, "yumuşak" gücüne katkısı ölçülemeyecek kadar büyüktür.

İlk kez Harvard Üniversitesi'nin ünlü uluslararası ilişkiler profesörü Joseph S. Nye'in dikkat çektiği üzere, ülkelerin iki türlü gücü var: Bir ülkenin "sert" gücü, ekonomisinin ve ordusunun güçlü olmasını ifade ediyor; "yumuşak" gücü ise tarihi, uygarlığı, (spor dahil) kültürü ve uyguladığı uluslararası politika (diplomasi) ile başka ülkeleri etkileme, onlara esin kaynağı ya da örnek (model) olma yeteneğini anlatıyor.

Bir ülkenin güçlü sayılması için sadece birine sahip olması yetmiyor; ikisi de gerekiyor. Bunun en önemli örneği ise kuşkusuz ABD. Dünyanın en güçlü ekonomisine ve ordusuna sahip olan ABD, George W. Bush yönetiminde izlediği askeri gücünü kullanarak iradesini dünyaya dayatma politikasıyla tarihinde hiç görmediği ölçüde itibar ve saygınlık kaybına uğradı. Şimdi Bush'un yanlışlarını düzeltmeyi vaat eden Barack Hüseyin Obama'yı, yani ilk kez Afrika kökenli bir Amerikalı'yı başkan seçerek dünyadaki itibarını ve saygınlığını, yani "yumuşak" gücünü yeniden inşa arayışında.

Hakan Altınay, "Insight Turkey" adlı İngilizce derginin son sayısında (Vol. 10, No. 2, 2008) çıkan yazısında soruyor: "Türkiye'nin yumuşak gücü: Parlatılmamış bir mücevher mi yoksa elle tutulmaz bir hayal mi?" Cevabım şöyle: AKP iktidarı altında Türkiye gerek "sert", gerekse "yumuşak" gücünü büyük ölçüde arttırdı. Türk ekonomisi 2002-2007 arasında ortalama yüzde 7 büyüdü, kişi başına gelir 10 bin dolara yaklaştı. Türk demokrasisi 2002-2005 arasında bir "sessiz devrim"e sahne oldu. AB yolunda yapılan reformlarla, askerin siyasi özerkliği hukuk düzeyinde büyük ölçüde geriletildi; Kürt kimliği fiilen tanındı, Güneydoğu'da PKK'nın etkisi kırıldı; işkence ve kötü muamele azaldı; ifade özgürlüğü hiç olmadığı kadar genişledi. Neticede AB ile katılım müzakerelerine başlandı.

AKP iktidarı altında Türkiye, Irak bataklığına bulaşmadı. Bütün komşularıyla ilişkilerini düzeltti. Kıbrıs'ta çözümsüzlüğün gerçek sorumlularını dünyaya gösterdi. Bölgedeki uyuşmazlıkların giderilmesinde aktif rol de üstlenerek barış ve istikrar ihraç eden bir ülke haline geldi. İslami değerlere saygı gösterilen laik bir demokrasi olarak bütün dünyada ve özellikle de İslam dünyasında büyük bir itibar ve saygınlık kazandı. 22 Temmuz 2007 seçimleriyle Türkiye halkı, dünya önünde büyük bir demokratik olgunluk sınavı verdi.

Ne yazık ki, AKP'nin başarıları yanında yaptığı hatalar, halkı kendini yönetmekten aciz gören, rejim üzerindeki vesayetini sürdürmek isteyen asker-sivil bürokrasinin demokratik sürece müdahalelerini tetikledi. Ve 2008'e gelindiğinde dünyanın en eski demokrasilerinden biri olan Türkiye'nin, gerçekte hâlâ daha askerlerin dizginleri elinde tuttuğu, Anayasa Mahkemesi'nin anayasayı hiçe saydığı, halkın büyük çoğunluğunu temsil eden partilerin kapatılma tehdidi altında olduğu, askeri darbe tehlikesinin ortadan kalkmadığı türden bir sözde demokrasi olduğu ortaya çıktı ve dünyaya tek kelimeyle rezil olduk. Böyle bir ortamda bizi ortak bir sevince

boğabildiği, ulusal onurumuzu bir nebze olsun kurtardığı için milli futbol takımımızı ne kadar takdir etmek azdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Belgrad'dan bakınca İrlanda

Şahin Alpaz 2008.06.26

Haziran ayının ilk haftasonunu Sırbistan'ın başkenti Belgrad'da geçirdim. Bu, Tuna ile Sava ırmaklarının buluştuğu yerdeki zümrüt yeşili kente ilk ziyaretimdi.

1521'den 1841'e (Avusturya-Macaristan eline geçtiği 1717-1739 arası hariç) dile kolay tam 300 yıl süreyle Osmanlı yönetimi altında kalan kenti gezmeye ayıracak zamanım, ne yazık ki, çok kısıtlıydı. Yine de, o dönemden kalan en önemli yapı olan kaleyi ve içinde bulunduğu meydanı ("Kalemegdan") gezmek fırsatını kaçırmadım. Buradaki "Sahat" (saat) kulesi, iç ve dış "Stambol" (İstanbul) kapıları, "Zindan" kapısı ve kuleleri, üç asırlık Osmanlı döneminin not ettiğim izleri oldu.

Kent merkezindeki geniş caddelerde yürüyüş yapan, kafelerde sohbet eden Belgradlılar, ne Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesiyle, ne de 11 Mayıs'taki seçimden bu yana kurulamayan hükümet kriziyle ilgili görünüyordu. Ama seçim sonuçlarının açıkça gösterdiği gibi Sırbistan, "AB'ye bağlanmak" ile "milliyetçiliğe sarılmak" arasında, ortadan bölünmüş bir ülke konumunda. Cumhurbaşkanı Boris Tadić'in liderliğindeki "Avrupalı Sırbistan" listesi seçimlerde oyların % 39'unu toplayarak 250 sandalyeli mecliste 102 sandalye kazandı. Tomislav Nikolić'in liderliğindeki aşırı milliyetçi Radikal Parti % 29 oyla 78, (Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi üzerine AB'ye sırt çeviren Başbakan) Voyislav Kostuniça'nın Demokrat Partisi % 11 oyla 30 sandalye elde ederken, geriye kalan oylar ve sandalyeler küçük partiler arasında paylaşıldı. Seçimlerden bu yana "AB yanlısı" Tadić ile "AB karşıtı" Nikolić - Kostunica ittifakı ortadaki küçük partilerin desteğini kazanmak için mücadele veriyor.

Yüzde 8 oyla 20 sandalyeye sahip Sosyalist Parti, iktidarın anahtarını elinde tutuyor. İster inanın ister inanmayın (2006'da Lahey Savaş Suçları Mahkemesi'nde yargılanırken ölü bulunan "Balkan Kasabı" Slobodan Miloşević'in kurduğu) Sosyalist Parti'nin AB yanlısı hükümete girmesi muhtemel. Nitekim son haberlere göre, Tadić'in listesi Sosyalistler ile koalisyon görüşmelerine başladı. Sırp meslektaşlardan öğrendiğime göre: Sırbistan halkının çoğunlukla AB üyeliğine yakın durduğu kesin, ancak 1999'daki Belgrad bombardımanı nedeniyle NATO üyeliğinin aleyhinde. Sırp ordusu ise (ilginçtir) bombardımana hedef olmasına rağmen, belki (Tito döneminden miras) Rusya alerjisi nedeniyle NATO üyeliğine hiç de olumsuz bakmıyor.

Belgrad'a çeşitli Balkan ülkelerinden gazeteci ve akademisyenleri bir araya getiren Bluebird Club'ın "Balkanlar'da Yeni Milliyetçilik" konulu konferansı vesilesiyle gittim. Dile getirilen en dikkat çekici görüşlerden biri, Soğuk Savaş sonrası Balkanlar'da milliyetçiliğin ideolojik değil araçsal bir nitelik taşıdığı; etnik - kültürel türdeşlik üzerine kurulu devletlerin ortaya çıkmasından sonra milliyetçiliğin giderek zayıfladığı, dikkatlerin devlet inşası üzerinde odaklandığı bir döneme girildi. Sırp meslektaşlara göre, bunun için artık Belgrad basınında "Sırbistan bir gün Kosova'nın bağımsızlığını tanıyacaktır" diye yazmak, tehlikeli bir iş olmaktan çıktı. Bunun için Miloşević'in partisinin AB yanlısı hükümete girmesine şaşırılmamalı.

Konferansa katılan Arnavut meslektaşlara göre: "Büyük Arnavutluk" fikrinden söz etmek artık abes: Almanlar nasıl Almanya, Avusturya ve İsviçre'de yaşıyorsa, Arnavutlar da Arnavutluk, (nüfusun % 95'ini oluşturdukları)

Kosova ve (nüfusun % 25'ini oluşturdıkları) Makedonya'da yaşayacak. Arnavutluk Arnavutları, Kosova'nın kaderinden ziyade ekonominin geleceğiyle ilgili. Milliyetçilik daha ziyade diasporaları etkiliyor.

Eğer Balkanlar'da milliyetçilik geriliyorsa, bunda en büyük rolü AB ile bütünleşme perspektifinin oynadığı konusunda en küçük bir kuşku yok. Yani: AB sayesinde Avrupa'nın en yoksul ülkelerinden biri olmaktan çıkıp, en zengin ülkelerinden biri haline gelen İrlanda'da seçmenlerin, önemli bir bölümünün ne hakkında oy verdiklerini dahi bilmeden Lizbon Antlaşması'nı reddederek, AB'ye indirdiği darbenin hoş karşılanacak bir tarafı hiçbir yerde yok.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Prof. Dr. Ergun Özbudun'a Armağan

Şahin Alpay 2008.06.28

Elliden fazla anayasa hukukçusu ve siyaset bilimci, hocaları ve meslektaşları Prof. Dr. Ergun Özbudun onuruna yazdıkları makalelerden oluşan iki ciltlik Armağan'ı (Yetkin Yayınevi, 2008), dün öğleden sonra, öğretim üyesi olduğu Bilkent Üniversitesi'nde yapılan bir törenle kendisine sundular.

Aynı törende Varşova Üniversitesi Avrupa Hukuk ve İdare Okulu da Profesör Özbudun'a onursal profesörlük unvanı verdi.

Özbudun'un Türk Anayasa Hukuku'na katkısını değerlendiren makalesinde Uludağ Üniversitesi öğretim üyesi Kemal Gözler şunları söylüyor: Profesör Özbudun, 17 kitap ve 60'tan fazla makale yazdı, 6 kitap çevirdi, 5 kitabın da editörlüğünü yaptı. Başta on yıldan fazla süredir üyesi olduğu Venedik (Avrupa Konseyi Hukuk Yoluyla Demokrasi) Komisyonu olmak üzere pek çok kuruma raporlar yazdı; hatırlayamayacağı sayıda ulusal ve uluslararası sempozyuma bildiri sundu. Özbudun'un Türk anayasa hukuku doktrinine katkısı üzerine bir doktora tezi yazılabilir. Çoğu İngilizce olan eserleri dünyanın önde gelen yayınevleri ve dergileri tarafından yayımlandı. Sosyal Bilimler Atıf Endeksi'nde eserlerine 98 atıf yapıldı. Bu sayı, diğer Türk anayasa hukukçularına yapılan atıfların toplamından fazladır.

Türkiye'de hukuk ve siyasal bilgiler eğitimi görenler arasında Özbudun'un "Türk Anayasa Hukuku" (1986 - 2005 arası 8 baskı) başlıklı kitabını bilmeyen yoktur. Türk anayasa hukuku doktrininin en önemli eseri olan bu kitaba gönderme yapmadan yazılmış bir anayasa hukuku çalışması yok gibidir. Ankara ve Bilkent Üniversiteleri yanında Chicago, Columbia ve Princeton üniversitelerinde öğretim üyeliği yapan Özbudun, bugüne kadar on binden fazla öğrenci yetiştirmiştir.

Özbudun'un siyaset bilimine katkılarını değerlendiren makalesinde ise Bahçeşehir Üniversitesi öğretim üyesi Ali Resul Usul şunları yazıyor: Profesör Özbudun, Türkiye'de siyasal katılım ve sosyal değişme; askerin siyasetteki rolü; demokrasinin çökmesi, demokrasiye geçiş ve demokrasinin pekişmesi sorunları; devlet ve siyasi elit ilişkileri; siyasi partiler ve parti sistemi; anayasa yapım sürecinin Türk demokrasisine etkileri üzerine yoğunlaşan eserleriyle Türk siyaset bilimine büyük katkılar yapmış ve yapmaya devam eden bir siyaset bilimcidir. Akademik yayınları uluslararası demokrasi ve demokratikleşme literatürüne önemli katkıları içerir. Özbudun, Türk siyaset biliminin dünya klasmanında yükselmesine neden olan ender sosyal bilimcilerimizden biridir.

Ben Profesör Özbudun ile ilk kez 1960'ların ikinci yarısında, o Ankara Ü. Hukuk Fakültesi'nde Dr. Asistan, ben SBF'de öğrenci iken tanıştım. Tanışıklığımız, 1968 - 71 arasında ben rahmetli Prof. Dr. Bülent Nuri Esen'in Eğitim Fakültesi'ndeki "Anayasa Hukuku ve İnsan Hakları" kürsüsünde asistan, o Esen'in Hukuk Fakültesi'ndeki

"Anayasa Hukuku" kürsüsünde doçent olduğu sırada ilerledi. SBF'de doktora seminerlerine devam ederken, Özbudun'u örnek alınacak bir bilim adamı olarak görüyordum.

1970'lerde Stockholm Üniversitesi'nde doktora yaparken bu kez Özbudun'un eserleriyle tanıştım. Tezimi yazarken onun "Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Siyasal Katılım" (Princeton, 1976) başlıklı kitabından çok yararlandım. 1980'lerin ikinci yarısında Türkiye'de yeniden bir araya gelmemizden sonra Özbudun'la tanışıklığımız giderek dostluğa dönüştü. Siyasal liberal değerler üzerinde mutabakatımız yakınlığımızı giderek pekiştirdi. Sabah ve Milliyet gazetelerinde yönettiğim "Entellektüel Bakış" sayfasına katkılarını esirgemedi. 2001'den beri "Türk Siyasi Hayatı" dersleri verdiğim Bahçeşehir Üniversitesi'ndeki öğrencilerim, onun "Çağdaş Türk Politikası: Demokratik Pekişmenin Önündeki Engeller" başlıklı kitabını (İngilizcesi 2000, Türkçesi 2003) ve çeşitli makalelerini hatmetmeden dersi geçemediler.

Dostluğundan onur duyduğum Profesör Özbudun'un en çok takdir ettiğim tarafı, hiç kuşku yok ki, hukuk ve siyasete bir bilim adamı olarak uzaktan bakmayıp, bilgi ve uzmanlığını özgürlükçü demokrasinin yerleşmesi mücadelesi için seferber etmesidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB'ye üyelik umudunun sonu mu?

Şahin Alpay 2008.07.01

Geçen çarşamba günü Amsterdam'ın Schiphol Havaalanı'ndayım. Pasaport polisi, Schengen vizesini Hollanda makamlarından almadığım için neredeyse beni ülkeye sokmuyor...

Karşılaştığım hasmane tavrın Hollanda'da yükseldiği söylenen Türkiye karşıtı eğilimin bir yansıması olabileceğini düşünüyorum. Söylenerek havaalanı binasından dışarı çıkınca ne göreyim: Önümden vızır vızır Türk bayraklarıyla süslenmiş taksiler geçiyor... O akşam otelde Türkiye - Almanya maçını seyrediyorum. Çevremdeki Hollandalılar (malum, Almanları pek sevmezler) hararetli bir şekilde Türkiye'yi destekliyor... Ertesi gün önde gelen gazetelerden birinde muzip bir karikatür, "Türkiye Almanya'ya yenilerek Avrupalı olduğunu kanıtladı" (!) diyor...

Milli futbol takımının Avrupa Şampiyonası'nda gösterdiği başarının "halkla ilişkiler" bağlamında Türkiye'ye paha biçilmez bir katkı yaptığı muhakkak. Şu sıralar AB yurttaşları arasında Türkiye'nin üyeliğine olumlu bakanların ancak % 30 dolayında olduğunu; Türkiye'yi üye istemeyenlerin Avusturya, Almanya, Fransa ve Hollanda'da büyük çoğunluklar oluşturduğu dikkate alındığında, bu katkının değeri daha iyi anlaşılabilir. Ne var ki AB - Türkiye ilişkileri 1999'dan bu yana görülmedik ölçüde sıkıntılı bir dönemden geçmekte.

Geçen hafta Hollanda'da "Avrupa Güvenlik Araştırmaları Merkezi" ve "Türkiye Enstitüsü" tarafından düzenlenen, Türk ve Hollandalı akademisyenler ile uzmanları bir araya getiren bir konferansa katıldım. "AB ve Türkiye'de Algılar ve Yanlış Algılar: Katılımın önündeki engeller" başlıklı konferansta AB'nin ve Türkiye'nin içinden geçmekte oldukları eşzamanlı kriz çeşitli yönleriyle ele alındı. 2004'ten bu yana birliğe 12 yeni ülkenin katılmasından sonra, özellikle "Eski Avrupa" ülkeleri ağır bir "genişleme yorgunluğu" yaşıyor. Bu ülkelerde genişlemeden ve genel olarak küreselleşmeden zarar gören kesimler giderek AB projesinin karşısına geçiyor. Refah devletinin yıkılacağından, göçmenlerin (ve özellikle Müslümanların) milli kimliği ortadan kaldıracığından korkan kitleler arasında AB'nin genişlemesine, bu arada 70 milyonluk Türkiye'nin birliğe katılmasına karşı muhalefet büyüyor. Giderek daha çok taraftar toplayan milliyetçi popülist politikacılar farklı kültür ve yaşam tarzlarına tahammülsüzlüğü, yabancı düşmanlığını körüklüyor.

Türkiye'de yaşanan krizin AB'dekine benzer yönleri var. AKP'nin ve DTP'nin, yani biri İslam öteki Kürt kimliğini temsil eden (toplam oyların yarısından fazlasını toplayan) iki partinin kapatılmak istenmesinin esas nedeni, tekkültürcü resmi politikalar ve milliyetçi popülist politikacılar tarafından körüklenen farklı kültür ve yaşam tarzlarına tahammülsüzlük değil de nedir? Avrupa'da olduğu gibi Türkiye'de de AB'ye muhalefet edenler, AB'ye katılım sürecinden (ve genel olarak globalleşmeden) ekonomik ve siyasi yönden kayba uğrayanlar değil mi?

AB'de genişlemeye ve özellikle Türkiye'nin üyeliğine karşı yükselen muhalefet ortamında, Ankara'da verilecek parti kapatma kararlarının, katılım müzakerelerinin bir daha açılmamak üzere askıya alınmasını çok ciddi olarak gündeme getirdiği umarım herkesçe iyi anlaşılıyor. Konferansta konuşan bir Hollandalı yetkili aşağı yukarı şunları söyledi: "1999'da pek gönüllü olmasak da Türkiye'yi aday yaptık. Türkiye'de köklü reformlar üzerine 2004 sonunda Kopenhag Kriterleri'nin 'yeterli' ölçüde yerine getirildiğine hükmettik. 2005 sonunda da müzakereleri başlattık. Ama Türkiye AB'ye karşı hukuki taahhütlerini yerine getirmedi; bir AB üyesini tanımamayı sürdürüyor. Şimdi de iktidardaki partiyi kapatıyor. Bu durumda Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirdiğini kim iddia edebilir? Fransa başta birçok üyenin müzakerelerin askıya alınmasını istemesi kimseyi şaşırtmamalı. Zaten şu an Brüksel'de Fransa'ya karşı Türkiye'nin mücadelesini veren İsveç'ten başka üye ülke kalmadı..."

Eğer davalar Türkiye'yi AB yolundan çıkarma hesabına dayanıyorsa, kapatma kararlarıyla bunun başarılacağından kuşkunuz olmasın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asker niçin siyasete karışmasın?

Şahin Alpay 2008.07.03

Son haftalarda yaşadıklarımız, basına sızan ordunun Türkiye'de siyaseti nasıl şekillendireceğine dair ve başka raporlar, yargı makamlarından çıkan kimi hukuk devletini ayaklar altına alan, kimi hukuk devletinin yerleşeceği umudunu uyandıran kararlar, Ergenekon çetesi soruşturmasında sağlanan ilerleme ve daha başka işaretler, zihinlerde şu soruyu uyandırıyor: "Acaba Türkiye'de devlet kurumları içinde bir yanda demokrasi ve hukuk devletinden yana olanlar ile bunun karşısında olanlar arasında bir mücadele mi yaşanıyor?.." Bu soruya cevap verebilecek bilgiye sahip değilim. Ama eğer böyle ise elbette ki, bu mücadeleden demokrasi ve hukuk devletinin galip çıkmasını diliyorum.

Bildiğim şu: 27 Nisan 2007'den bu yana çok kaygı verici bir siyasi mücadele sürecine girdik. Bu süreçte Türkiye'nin iç ve dış güvenliğinin sigortası olan Türk Silahlı Kuvvetleri, ne yazık ki, siyasi mücadelenin bir tarafı, adeta bir siyasi parti konumunda görünüyor. 21. yüzyılın sekizinci yılında Türkiye'de gerek seçkinler arasında gerekse kamuoyunda, sorunların ancak hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik düzen içinde çözülebileceği, askerin siyaset dışında olmasının ise bu düzenin en temel koşullarından biri olduğu konusunda, ne yazık ki, mutabakat bulunmuyor. Bu ortamda laikliğin de, ülke bütünlüğünün de, ancak insan haklarına dayalı hukuk devletinde güven altına alınabileceğini, askerin bu amaçlarla da olsa siyasete karışmasının büyük sakıncalarını anlatmaya ısrarla devam etmek zorundayız.

Bütün insanlık tecrübesi gösteriyor ki, ancak özgürlükçü demokratik rejimlere sahip olan ülkeler sorunlarını teşhis etmeyi ve çözmeyi başarabiliyor; yurttaşlarının sadakatini kazanabiliyor; daha güçlü ekonomilere ve dolayısıyla daha güçlü ordulara ve güvenliğe sahip olabiliyor. Sovyetler Birliği bunun en büyük örneği değil mi? Soğuk Savaş boyunca bir süperdevlet sayılan SSCB'nin sonunda bir "kağıttan kaplan" olduğu ortaya

çıkmadı mı? Özgürlük olmadığı için ne ekonomik bakımdan gelişebildi ne de muazzam askeri gücüne rağmen dağılmaktan kurtulabildi.

Güçlü toplumlar ve ekonomiler gibi güçlü ordular da ancak demokratik rejimlerde var olabilir... Demokratik toplumların en temel ilkelerinden biri askerlikle siyasetin birbirinden ayrılmasıdır... Ordular, üstlendikleri görevler icabı hiyerarşi, disiplin, mutlak itaat ilkeleri üzerine, yani demokrasinin tam zıddı olan ilkeler üzerine kuruludur. Askerliğin ilkeleri ve gerekleri, demokratik toplumun ilkeleri ve gerekleriyle bağdaşmaz... Ordu siyasetin tarafı olması halinde, görevlerini gereği gibi yerine getiremez, ülkenin dış ve iç güvenliği zayıflar... Siyasete taraf olması halinde ordunun siyasiler tarafından birbirlerine karşı kullanılması, halk nezdinde itibar ve saygınlığının yıpranması, çok daha kötüsü iç bölünmelere ve iç kavgalara sahne olması kaçınılmazdır... Bunun ülke güvenliği açısından sakıncalarını en iyi görmüş, yaşamış toplumlardan biriyiz.

Demokratik toplumlarda askerlerin görevlerini gereğince yerine getirebilmeleri için: 1) Ordu demokratik yoldan seçilmiş olan ve halka hesap vermek durumunda olan sivil yöneticilerin otoritesine bağlı olmalıdır... 2) Savunma politikalarının dahi siviller tarafından belirlenmesi gerekir. Askerlerin bu alanda dahi yetkileri, tavsiyelerde bulunmak ve uygulamanın sorumluluğunu üstlenmekle sınırlıdır... 3) İktidarda hangi parti olursa olsun ordu, seçimle, halkın oyuyla işbaşına gelen hükümete sadakatle bağlı olmalıdır... 4) Bütün yurttaşlar gibi askerler de okullarında özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi eğitimi almalıdır... Demokratik toplumun bu temel ilkelerini geri dönmek üzere yerleştirmeliyiz.

Türkiye'de askerinin en az 60 yıllık demokrasi tecrübesine rağmen hâlâ siyasi bir rol oynaması nasıl açıklanabilir? Bu yanlışın sorumlusu kimlerdir? Kendilerini ülkenin sahibi olarak görmek üzere yetiştirilen askerler mi, yoksa sorumluluklarını üstlenmekten kaçınan ve askeri birbirlerine karşı kullanmak isteyen sivil politikacılar mı? Bu soru başka bir yazının konusu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ankara, Ankara'ya karşı

Şahin Alpay 2008.07.05

Geçen perşembe günü çıkan yazım şöyle başlıyordu: "Son haftalarda yaşadıklarımız... zihinlerde şu soruyu uyandırıyor: 'Acaba Türkiye'de devlet kurumları içinde, bir yanda demokrasi ve hukuk devletinden yana olanlar ile bunun karşısında olanlar arasında bir mücadele mi yaşanıyor?..

' Bu soruya cevap verebilecek bilgiye sahip değilim. Ama eğer böyle ise, elbette ki, bu mücadeleden demokrasi ve hukuk devletinin galip çıkmasını diliyorum." (Zaman, 3 Temmuz)

Bu yazıyı okuyan dikkatli ve güvenilir kaynaklara sahip Ankaralı bir okurum, askeri ve sivil bürokrasi içinde cereyan eden mücadeleyi görebildiğim halde taraflarını çözemediğimden duyduğum sıkıntıyı anlamış olmalı ki, telefon etti: "Yarın İstanbul'a geliyorum, buluşabilir miyiz?" dedi. Anlattıklarını şöyle özetleyebilirim:

Asker-sivil bürokrasi içinde demokrasi ve hukuk devletinden yana olanlar ile buna karşı olanlar arasında bir mücadele olduğu kesinlikle doğru. Bu mücadelenin taraflarını aşağıdaki gibi tanımlayabiliriz.

Ankara - 1: Bu çizgide olanlar, otoriter bir Kemalizm yorumunu benimsiyorlar. Türkiye halkının gerçek anlamda bir demokrasi uygulayacak olgunlukta olmadığına inanıyorlar. Eğer demokrasi bütün kurum ve kurallarıyla uygulanacak olur, dizginler ellerinden çıkacak olursa İslamcıların (AKP diye okuyun) Türkiye'yi İran'a çevireceğine, Kürtlerin ülkeyi böleceğine inanıyorlar. Dolayısıyla, ne pahasına olursa olsun, milletin tercihleriyle

çatışmak pahasına da olsa demokrasi üzerindeki bürokratik vesayetin sürdürülmesi gerektiğini düşünüyorlar. Tabii, böylece ayrıcalıklarını korumak da istiyorlar.

AKP'nin iktidara gelmesinden, başarılı olup oylarını artırmasından, Abdullah Gül'ü cumhurbaşkanı seçmek istemesinden hiç mi hiç hoşnut olmadılar. Bunun için 27 Nisan 2007'de "e - muhtıra"yı yayımladılar, Anayasa Mahkemesi'ne baskı yaparak 367 kararını çıkardılar. Başbakan Erdoğan'ın "önce başörtüsü yasağı kaldırılırsa yeni anayasayı meclisten geçirmek daha kolay olur" diyen kimi danışmanlarına inanıp, bu konuda MHP'nin peşinden gitmesi, onlar için bardağı taşıran son damla oldu. DTP'den sonra AKP'ye karşı da kapatma davasını açtılar.

Bu çizginin, dış politika ile ilgili temel felsefesi, ulusal çıkarlarımızın süperdevlet ABD'nin çıkarlarıyla tamı tamına örtüştüğü yönünde. ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney çevresiyle ve neocon'larla yakın ilişkileri var.

Ankara - 2: Bu çizgide olanlar ise Türkiye'nin güçlü olabilmesi için demokrasi ve hukuk devletinin yerleşmesi gerektiğine inanıyorlar. Askerin siyasete bulaşmasının ordunun saygınlığını aşındırdığını ve ülkenin güvenliğini tehlikeye düşürdüğünü görüyorlar. Ordu içindeki darbe yanlılarından, kökleri devletin içine kadar uzanan çetelerden fevkalade rahatsızlar. Bunların tasfiyesini istiyorlar. Ergenekon soruşturmasına onlar önyak oldu. Belki en önemlisi, Türkiye'nin güçlü bir ekonomiye ve orduya sahip olabilmesi için iç barışın sağlanmasına büyük önem veriyor, devlet ile milletin barışmasını istiyorlar. Bunun için devletle muhafazakar (dindar) kesimlerin, devletle Kürtlerin, devletle Alevilerin arasının düzelmesini istiyorlar. Bu nedenle başörtüsü yasağının kalkmasından da yanalar. Ne AKP'nin, ne de DTP'nin kapatılmasını doğru buluyorlar. Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesini desteklediler.

Bu çizgide olanların dış politika felsefesi, ulusal çıkarlarımızın çok-yönlü, çok-boyutlu bir dış politika izlemeyi gerektirdiği. Bu bağlamda AB üyeliği yolunda ilerler, ABD ile ittifakı sürdürürken, bütün komşularla, bütün bölge ülkeleriyle ve bütün önemli devletlerle dostane ilişkiler geliştirilmesini savunuyorlar.

Tahmin edebileceğiniz gibi, dikkatli okurum Ankara'daki mücadelenin taraflarını da isimlendirdi. Hatta, bu konuda görünüşe aldanmamak gerektiği konusunda da uyarıda bulundu. AKP konumunu sorduğumda, "Bütün vatandaşlar gibi, onlar da olup bitenleri izliyor..." dedi. Dikkatli okurumun söyledikleri tabii ki tümüyle spekülasyon olabilir, ama dikkate değer bulduğum için sizlerle paylaşmak istedim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güçlü Türkiye için Kürt sorunu çözülmeli

Şahin Alpay 2008.07.08

Geçen hafta sonunu Abant Platformu'nun "Kürt Sorunu: Barış ve Geleceği Birlikte Aramak" başlıklı 17. toplantısı dolayısıyla Abant'ta geçirdim.

Derin bir siyasi krizin içinden geçilmekte olan bu günlerde, Türkiye'nin belki en hassas sorununun gündeme alınması yadırganabilirdi. Toplantıya katılanların kulağı bir yanda Ergenekon soruşturmasıyla ilgili gelişmelerdeydi. Söyleyeceği olan herkes davet edildiği halde ancak bir kısmı gelmişti. DTP milletvekilleri yoktu. AKP'den tek bir Kürt milletvekili vardı. Ama Türkiye'ye demokrasinin gelmesini ve sorunun aşılmasını yürekten isteyen herkes oradaydı. Ve toplantı sona ererken herkes oradan, tam da zamanında yapıldığı kanısıyla ve çalışmanın ayrıntılı bir çözüm programı ortaya konacak şekilde sürdürülmesi temennisiyle ayrıldı.

İki konuşmacı zihinleri sarstı. Biri, sorunun vahametini, öteki çözümün yolunu gösterdi. Biri Hakkarili genç kadın avukat Rojbin Tugan idi. Şu sözlerini defterime not ettim: "Türkçeyi ilkokulda öğrendim. Türkler ön sıralarda oturuyordu. Onlar gibi olmalı, Kürtlüğümüzden utanmalıydık. Bütün çocuklar okula böyle gittiler... Evimiz periyodik olarak basılırdı... Avukat olacağım ve başka çocukların hayatlarının parçalanmasını engelleyeceğim, dedim... Kürtler ölen çocuklarını teşhise bile gitmiyorlardı. Ama artık çocuklarına sahip çıkarak varolmaya başladılar. Artık çocuklarının kana bulanmasını, öldürülmesini istemiyorlar... Başbakan Güneydoğu'ya geldi, 'hatalar yapıldı' dedi ve büyük umut uyandırdı, ama sonrası gelmedi... Her cenaze Kürtleri uzaklaştırıyor. Artık ne yapılacaksa bir an önce yapılmalı. Sabır yok..." Yalnız zihinlerimizi değil vicdanlarımızı da sarsan Rojbin Tugan ile Taraf gazetesinin yaptığı mülakatı mutlaka okuyunuz. (Taraf, 7 Temmuz)

Zihinleri sarsan öteki konuşmacı açık konuşmasını yapan Bolu Valisi Halil İbrahim Akpınar'dı. 19 hizmet yılının 9'unu Doğu ve Güneydoğu'da geçiren Sayın Akpınar dedi ki: "Sorunları gizleyerek değil, konuşarak çözebiliriz... Doğu'daki en büyük yıpranma, ayrışma 12 Eylül'den sonra yaşandı. Türkiye'nin her yerinde insanlar işkenceden geçirildi. 50 kişi idam edildi. Yüzlerce kişi faili meçhule gitti. 500 bin kişi gözüaltına alındı... Güneydoğu'da ve Doğu'da işkence görenler dediler ki, 'Bize bunu Kürt olduğumuz için yaptılar...' Problem, halkın arasında yaşanan değil, bürokratik elit ile halkın arasında olan bir problemdir... Bu ülkeye demokrasi gelecekse şimdi gelsin istiyorum... Adam gibi bir ülkede ekonominin, hukukun uluslararası standartlarda olduğu, hukukçunun değil hukukun hakim olduğu bir ülkede yaşamak istiyorum. İngiltere ve Almanya kadar olamadık, bari Yunanistan kadar olalım..." Sayın Akpınar hepimize, "Türkiye'de ne valiler varmış!" dedirtti ve büyük bir iyimserlik aşıladı.

Benim konuşmam "Dünyanın dersleri" üzerineydi. Farklılıkları barış içinde birarada yaşatmayı ve zenginliğe çevirmeyi ancak özgürlükçü demokrasilerin başarabildiğini, teorisi ve pratiğiyle açıklamaya çalıştım. Türkiye'nin de bütün kurum ve kurallarıyla demokrasiyi yerleştirmesi gerektiğinin altını çizdim. 1920 ve 30'larda, otoriter bir tek parti yönetimi altında, o günün modernlik anlayışına uygun olarak çizilen kimlik politikalarının iflas etmiş olduğunun; eğer güçlü bir Türkiye istiyorsak, devletin milletle, yani dindarlarla, Kürtlerle ve Alevilerle barışması gerektiğinin altını çizdim. Yurttaşlarının dinsel ve etnik kimliklerine saygı göstermeyen, onların hak ve özgürlüklerini tanımayan, bireyler olarak güvenliğini sağlayamayan, aksine onlara eziyet eden bir devletin asla güçlü olamayacağını, çünkü onların gönüllü sadakatine sahip olamayacağını söyledim.

Ankara bakalım şu gerçeği ne zaman kavrayacak? Devletin bütün inançlardan, bütün etnik kökenlerden yurttaşlarına eşit saygı gösterdiği bir Türkiye, bütün yurttaşlarının canı gönülden "Bu benim devletimdir" dediği bir Türkiye ancak, güçlü bir ekonomiye, güçlü bir orduya sahip olabilir, bütün dünyadan saygı görebilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asker niçin siyasetin içinde?

Şahin Alpay 2008.07.10

Geçenlerde çıkan bir yazım (3 Temmuz) şu soruyla bitiyordu: En az 60 yıllık demokrasi tecrübesine rağmen Türkiye'de askerin hâlâ siyasetin içinde olması nasıl açıklanabilir?

Bu konuda başlıca iki teori olduğu söylenebilir. Bir teoriye göre, askerler kendilerini ülkenin sahibi olarak görmekte, gerek içinde yetiştikleri otoriter Kemalizm anlayışı gereği, gerekse demokrasi üzerinde vesayet düzeninde sahip oldukları ayrıcalıkları korumak istedikleri için siyaseti seçilmişlere bırakmaya yanaşmıyorlar. Bu yüzden askerin siyasete müdahaleleri giderek dolaylı biçimlere bürünüyorsa da, Ergenekon soruşturmasının işaret ettiği üzere, darbe arayışları da tümüyle bitmiş değil.

İkinci teoriye göre ise, askerin siyasete müdahale etmeye devam etmesinin esas nedeni, sivillerin kendilerine düşen sorumlulukları üstlenmemeleri, savunma ve güvenlik konularında bilgisiz ve ilgisiz olmaları, en önemlisi demokratik hukuk devletinin ilkelerini benimsememiş, içselleştirememiş olmaları. Bu yüzden silahlı kuvvetler üzerinde sivil demokratik denetim tesis edilemediği gibi, politikacılar aralarındaki rekabette askeri birbirlerine karşı kullanma çabasındalar.

Benim kanım, birinci teori kadar ikinci teorinin de geçerli olduğu. 27 Nisan 2007'den bu yana sivil politikacılardan bazılarının performansına bir göz atalım. 1993-2003 arasında CHP Parti Meclisi üyesi Haluk Özdalga, Sosyalist Enternasyonal'e gönderdiği "CHP sosyal demokrasinin yüzkarasıdır" (bkz. Zaman, 27 Haziran) başlıklı yazıda mükemmel bir şekilde gösterdi: Ana muhalefet partisi CHP, yeni ve demokratik bir anayasa dahil özgürlüklerin genişlemesine yönelik her reforma muhalefet etmekle kalmıyor, orduyu demokratik sürece müdahaleye kışkırtıyor. Seçim kazanmaktan umudunu kesmiş olan CHP lideri Deniz Baykal'ın adeta bütün gayreti, bir ara rejimde iktidara gelebilmek.

Öteki muhalefet partisi MHP, tıpkı CHP gibi özgürlüklerin genişlemesi yönündeki hemen bütün adımlara karşı çıktığı gibi, iktidar partisi ile devlet kurumlarını karşı karşıya getirmek için elinden geleni yapıyor. Gerek Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesine, gerekse başörtüsü yasağının kaldırılmasına yönelik anayasa değişikliklerine destek vermesinin amacı buydu. MHP lideri Devlet Bahçeli AKP'yi kendi kendini feshetmeye, Başbakan Erdoğan'ı kenara çekilmeye davet edecek kadar demokratik ilkelere saygısız davranıyor.

Eski başbakanlardan Mesut Yılmaz şunları söyleyebiliyor: Bölücülük ve din devleti tehlikesi devam ettikçe "Askerlerin kışkallarına dönmesi beklenemez... Parti kapatma çok ilkel bir cezadır... ama Türkiye'de korunması gereken bir önlemdir..." Ve "AKP merkez partisi olma şansını yitirerek altın fırsatı tepti. Siyaset boşluk kaldırmaz..." diyerek, baştan aşağı başarısızlıklarla dolu siyasi kariyerine, Yüce Divan'dan afla kurtulmuş olduğuna bakmaksızın, AKP'nin kapatılmasından kendisi için bir parti kurup iktidara gelme fırsatı doğacağı hayalini dile getirmekten çekinmiyor.

Ya bu ülkede yedi defa başbakanlık ve de cumhurbaşkanlığı yapmış, iki kez askerî müdahale ile iktidardan uzaklaştırılmış, 1980-87 arasında siyasetten yasaklanmış Süleyman Demirel'e ne dersiniz? Demirel, AKP hükümetinin devletin bütün kurumlarıyla sürtüştüğünü, ülkenin ahenk içinde yönetilmesi için hiçbir şey yapmadığını, Başsavcı'nın görevini yerine getirdiğini söyleyerek AKP'nin kapatılmasına ve Cumhurbaşkanı Gül ve Başbakan Erdoğan dahil 71 AKP üyesine siyasi yasak getirilmesine destek veriyor. Türkiye'de siyasilerin demokrasinin temel ilkeleri üzerinde hâlâ bir mutabakata varamamış olmalarının bundan daha ibret verici örneği olabilir mi?

Ya bir zamanlar AKP'nin 4 numarası sayılan, hâlâ AKP yönetiminde yer alan Abdüllatif Şener beyefendinin fırsattan istifade parti kuracağını açıklamasına ne demeli?..

İstanbul'daki ABD Başkonsolosluğu'na yönelik alçakça saldırıyı nefretle telin ediyorum. Hayatlarını kaybeden polis memurlarının ailelerinin ve bütün Emniyet teşkilatının acısını paylaşıyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anayasa Mahkemesi'nden tarihî karar

Başsavcının programında "...devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne..." aykırı görüş ve değerlendirmelere yer verildiği gerekçesiyle kapatılmasını istediği Hak ve Özgürlükler Partisi (Hak-Par) davasında Anayasa Mahkemesi'nin beş üyesi (Haşim Kılıç, Sacit Adalı, Fulya Kantarcıoğlu, Serruh Kaleli ve Zehra Ayla Perktas) partinin "kapatılmaması", diğer 6 üye ise "kapatılması" yönünde oy kullandılar.

Lehindeki oylar 7'yi bulmadığı için kapatma istemi 29 Ocak 2008 günü alınan kararla reddedildi. Kararın 1 Temmuz günü Resmi Gazete'de yayımlanan gerekçesinde aynen şöyle deniyor:

"Partiler, belli siyasal düşünceler çevresinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları hukuksal yapılardır. Siyasi partilerin kendilerine göre öne çıkardıkları ülke sorunlarına ilişkin farklı çözüm önerileri getirmeleri, demokratik siyasi yaşamda üstlendikleri işlevin doğal sonucudur. Bu nedenle siyasi partiler, Anayasa'nın konuya ilişkin kuralları ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "örgütlenme", "düşünce ve ifade özgürlüğü" konusundaki 10. ve 11. maddelerinin koruması altındadırlar.

"Demokratik rejimin olmazsa olmaz ön koşulu sayılmaları nedeniyle siyasî partiler Anayasa'da özel olarak düzenlenmiş, 68. maddenin ikinci fıkrasında, siyasî partilerin demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları oldukları; üçüncü fıkrasında da siyasî partilerin önceden izin almadan kurulacakları ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürecekleri belirtilmiştir. Böylece, siyasî partilerin diğer tüzel kişilerden farklı olarak kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin esaslar anayasal güvenceye kavuşturulmuş, kapatılmalarına yol açabilecek nedenler ise Anayasa'nın 14. maddesindeki temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasını engelleyen düzenleme de gözetilerek tek tek sayılmış, yasakoyucuya bunların dışında düzenleme yapmaya elverişli bir alan bırakılmamıştır...

"Bir siyasi partinin tüzüğü ve programının 68. maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırılığı değerlendirilirken, Anayasa'nın siyasi partilere verdiği özel önemi vurgulayan diğer kurallarının da göz önünde bulundurulması gerekir. Bu nedenle, siyasi partilerin, Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülen tüzük ve programlarındaki söylemlerinin demokratik yaşam için doğrudan açık ve yakın tehlike oluşturmaması durumunda, bunların ifade özgürlüğü kapsamında kaldırılmasının kabulü gerekir. Demokratik rejimin tüm kurum ve kurallarıyla özümsemiştiği ülkelerde de rejim için ciddi bir tehlike oluşturmamak siyasi partilerin kapatılmasına olur verilmediği gözetildiğinde çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma hedefini esas alan Anayasamızın da salt ifade özgürlüğü kapsamında kalan tüzük ve program düzenlemesini kapatma nedeni saydığını kabul etmek olanaklı değildir."

Anayasa Mahkemesi'nin beş üyesinin Hak-Par ile ilgili davada benimsedikleri ilkeler aşağıdaki gibi özetlenebilir: Siyasi partiler demokratik rejimin olmazsa olmaz ön koşuludur... Siyasî partilerin ülke sorunlarına ilişkin farklı çözüm önerileri getirmeleri, demokratik siyasi yaşamda üstlendikleri işlevin doğal sonucudur... Siyasî partilerin söylemlerinin demokratik yaşam için doğrudan açık ve yakın tehlike oluşturmaması durumunda, bunların ifade özgürlüğü kapsamında kaldırılmasının kabulü gerekir... Demokratik rejimin tüm kurum ve kurallarıyla özümsemiştiği ülkelerde rejim için ciddi bir tehlike oluşturmamak siyasi partiler kapatılmaz...

Mahkeme'nin aynı beş üyesinin, Başsavcı'nın laikliğe karşı eylemlerin odağı haline geldiği gerekçesiyle 14 Mart 2008 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hakkında açmış olduğu ve Anayasa Mahkemesi'nin bakmayı kabul ettiği kapatma davasında, yukarıda özetlenen ilkelerden vazgeçmeleri beklenebilir mi? Hak-Par hakkında verilen kararın gerekçesi, ne AKP ne de DTP'nin kapatılma olasılığını şüphesiz ortadan kaldırmıyor, ama eğer mantık geçerli olacak ise, güçleştirdiği muhakkak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Şifreleri çözülmüş Türkiye'

Şahin Alpay 2008.07.15

İsveç, 1990'lar boyunca Türkiye'deki insan hakları ihlallerini eleştiren ülkelerin başta gelenlerinden biriydi. 1999'daki Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin aday ilan edilmesine en son onay veren üye devletlerden biri de İsveç'ti.

Bugün ise İsveç, AB'de Türkiye'nin üyeliğinin en güçlü destekçisi. İsveç'in AB Bakanı Cecilia Malmström, yakınlarda yaptığı bir konuşmada aynen şöyle diyordu:

"Koşulları yerine getirdiğinde Türkiye'nin üye olmasını savunuyoruz, çünkü açık ve demokratik bir Türkiye'nin AB'ye verebileceği çok şey olduğuna, Avrupa ile İslam dünyası arasında bir köprü kuracağına inanıyoruz. Elbette ki üyelik için gidilecek uzun bir yol var, ama Türkiye'ye ve Başbakan Erdoğan ve hükümetinin Türkiye'yi Avrupa'ya yakınlaştırmasını ve AB'ye üye yapmasını destekleyen bütün insanlara olumlu sinyaller göndermeliyiz. Türkiye'ye desteğimizi özellikle şimdi, ulusalcı güçlerin Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kapatılması için Anayasa Mahkemesi'ne başvurdıkları şu sırada göstermeliyiz. Bu dava bir komedi gibi görünebilir, ama bu ülkede verilen iktidar kavgasının keskinliğine örnektir. Bu dava, bir yargı darbesi girişiminden farksızdır..." (Europaforum, 14 Nisan 2008)

İsveç, hem solcu, hem sağcı hükümetlerin, parlamentodaki bütün partilerin Türkiye'nin AB üyeliğine destek verdiği yegane ülke. İsveç Parlamentosu'nda Türkiye'nin üyeliğine karşı olan tek bir milletvekili bulunmuyor. İsveç Parlamentosu bugüne kadar "Ermeni soykırımı"nı tanımayı reddetti. Son olarak 14 Haziran 2008'de yapılan oylamada, oylamaya katılan 254 milletvekilinden yalnızca 32'si tasarı lehinde oy kullandı.

İsveç, Türkiye'nin AB'ye uyumuna yardımcı olmak amacıyla İstanbul'da bir Türk-İsveç İşbirliği Merkezi açan yegane AB üyesi. AB Komisyonu'nun yaptırdığı yoklamalara göre, yüzde 46 ile Türkiye'nin AB üyeliğine en yüksek düzeyde destek veren millet İsveçliler. Bugün İsveç, Türkiye'nin AB'deki en yakın dostu.

Neden?..

Hem sosyal demokrat hem de sağcı İsveç hükümetleri, AB'nin genişlemesinin yararlarının bilincinde ve AB'nin bir federal süper devlete dönüşmesini istemiyor. AB'nin 'yumuşak gücü'nün, yani örnek olma yeteneğinin 2001-2005 arasında Türkiye'de nasıl bir "sessiz devrim"e yol açtığını, buna karşılık 2005'ten bu yana AB'den gelen olumsuz sinyallerin Türkiye'de ulusalcı bir tepki doğurduğunu yakından izlediler.

İsveç'in eski sosyal demokrat dışişleri bakanlarından, 2003'da elim bir cinayete kurban giden Anna Lindh ve şimdiki muhafazakar dışişleri bakanı Carl Bildt'in Türkiye'ye özel bir ilgi duymaları da, Stockholm'ün öteki AB başkentlerine kıyasla Ankara'yı daha iyi anlamasının bir nedeni olabilir. İsveç'in Ankara'daki son büyükelçileri, sırasıyla Henrik Liljegren, Ann Dismorr ve Krister Asp ile İstanbul'daki Başkonsolosu Ingmar Karlsson, Türkiye'nin İsveç'e ve AB'ye yaklaşması çabalarına önemli katkılarda bulundular. Karlsson'a göre İsveç ile Türkiye arasındaki yakınlıkta tarihin de bir rolü var. Avusturya bugün AB'de Türkiye'nin en büyük muhalifi, çünkü Türkler iki kez Viyana'nın kapılarına dayandılar. İsveç ile Türkiye ise hiçbir zaman savaşmadılar.

Ann Dismorr, 2001-2005 yılları arasında, yani tam da Türkiye'nin AB ile katılım müzakerelerine başlamasını sağlayan reformların yapıldığı dönemde İsveç'in Ankara büyükelçiliğini yaptı. Dismorr, yakınlarda "Turkey Decoded / Şifreleri Çözülmüş Türkiye" başlıklı bir kitap yayımladı (Saqi Yayınevi, 2008). Bu kitap, kuşku yok ki, Türkiye'nin 2001-2005 arasında yaşadığı "Sessiz Devrim"in bugüne kadarki en iyi tanığı. Son cümleleri kitabın temel argümanını özetler gibi: "Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve AK Parti hükümeti İslam ile demokrasinin

bağdaşır olduğunu göstermek için tarihsel bir görevle karşı karşıya. Gerçekte Türkiye, bunu kanıtlamada hayli yol aldı... Öte yandan AB, İslam dünyasındaki en liberal ve en gelişkin demokrasi olan Türkiye ile ilişkisini nasıl düzenleyeceği konusunda tarihi bir seçimle karşı karşıya. Ve bütün dünya bunu izliyor."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ergenekon ve AKP davalarının anlamı

Şahin Alpay 2008.07.17

Yabancı akademisyen ve gazeteci meslektaşlar soruyorlar: Ergenekon ve AKP davalarının anlamı nedir? Türkiye nereye gidiyor?

Bu soruları şöyle cevaplıyorum: Bana göre iki dava da Türkiye'de demokratik hukuk devletinin yerleşmesinden yana olan güçlerle buna karşı olanlar arasındaki mücadeleyi yansıtmakta.

Ergenekon'la başlayalım. Türkiye'de öteden beri demokrasiye erken geçildiğine, bütün kurum ve kurallarıyla demokrasinin Türkiye'yi İslam devletine ya da bölünmeye götüreceğine inanan, laik ve milliyetçi bir askeri yönetime ihtiyaç olduğunu düşünen sivil ve askeri çevrelerin varlığı bilinmiyor değil. Dolayısıyla, köklerini Milli Görüş Hareketi'nden alan AKP'nin iktidara gelmesinden sonra, bu çevrelerin çeşitli askeri darbe girişimlerinde bulunduklarına, bu amaçla örgütlendiklerine dair haber ve açıklamaların şaşılacak ya da inanılmaz bir yanı bulunmuyor.

Nitekim İstanbul savcılar, 13 ay süren bir soruşturmadan sonra, kendisine "Ergenekon" adını veren ve askeri darbe hazırlayan "silahlı bir terör örgütlenmesi"nin varolduğu sonucuna ulaştılar. Ve hazırladıkları iddianame ile 14 Temmuz'da, aralarında işadamları, gazeteciler ve emekli subayların da bulunduğu, 48'i tutuklu 86 kişi hakkında "Cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti hükümetini ortadan kaldırmak, hükümete karşı halkı silahlı isyana tahrik, askeri itaatsizliğe teşvik" gibi suçları işledikleri gerekçesiyle İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvurdular. Mahkeme 15 gün içinde iddianameyi inceleyerek kabul veya reddine karar verecek. Bu arada İstanbul Başsavcılığı, soruşturma kapsamında 1 Temmuz günü gözaltına alınan iki emekli orgeneral hakkında ek iddianame hazırlanacağını da açıkladı.

Ergenekon davası, Türkiye'de demokrasiyi yıkma çabasında olanların, kovuşturulması yönünde atılmış ciddi bir adım. Bu davanın darbeciliğin kökünün kazınmasına hizmet etmesini yürekten diliyorum. Türkiye'de askeri müdahalelerin tarihine bakılacak olursa, gerçekte TSK'nın hemen her zaman ordu hiyerarşisini bozan cuntalara karşı olduğu söylenebilir. 27 Mayıs 1960 darbesini yapan Milli Birlik Komitesi adlı cuntanın ordu hiyerarşisi açısından doğurduğu huzursuzluk, "Silahlı Kuvvetler Birliği"nin denetimi eline almasıyla sonuçlanmıştı. Cuntanın kalıcı bir askeri yönetimi amaçlayan kanadı ("14'ler") böylelikle kısa sürede tasfiye edildi. Albay Talat Aydemir'in 1962 ve 1963'teki cunta girişimleri bastırıldı. 12 Mart 1971 müdahalesinin esas nedeni de, bir cuntanın 9 Mart'ta gerçekleştirmeyi tasarladığı darbenin önlenmesiydi.

12 Eylül 1980 askeri müdahalesi bir cuntanın değil TSK yüksek komuta kademesinin eseri idi. Aynı şey 28 Şubat 1997'teki "post-modern" müdahale için de söylenebilir. 2004'teki darbe girişimlerinin Genelkurmay tarafından önlendiği anlaşılmakta. 27 Nisan 2007'deki "e-muhtıra" ile 14 Mart 2008'de başlatılan "yargı darbesi"ne gelince, bunların arkaplanı henüz bir açıklığa kavuşmuş değil. Her durumda, TSK içinde ordunun siyasete karışmasından huzursuzluk duyan, bunun gerek ordunun saygınlığına, gerekse ülkenin güvenliğini sağlama görevine zarar verdiğini düşünenlerin çoğaldığına dair işaretlerin arttığı söylenebilir.

AKP davasına gelince. Dava açıldığında, AKP'nin kapatılacağından ve yerine CHP-MHP-AKP'den koparılan bir grup (mesela Abdüllatif Şener ve arkadaşları) arasında bir koalisyon hükümeti kurdurulmaya çalışılacağından emindim. Bugün ise AKP davasının, uzak bir ihtimalle de olsa, kapatmayla sonuçlanmayabileceği aklımdan geçiyor. Çünkü soruyorum: Hak-Par'ın kapatılması talebini reddeden gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi AKP hakkında nasıl kapatma kararı alabilir? İktidar partisini kapatma davasının ülkenin siyasi ve iktisadi istikrarına, dünyadaki saygınlığına verdiği zarar nasıl görmezden gelinebilir?

Yabancı meslektaşlara, bu davalarda demokratik hukuk devletinin kazanması umudu var, diyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

22 Temmuz ruhu

Şahin Alpay 2008.07.19

Başbakan Tayyip Erdoğan 22 Temmuz 2007 akşamı seçim zaferinin açıklanmasından sonra AKP genel merkezinin balkonuna çıkarak şunları söyledi:

"Milletimiz önemli bir çoğunluğu ile AK Parti'yi toplumsal merkezin adresi olarak tescil etmiştir... Çok partili siyasi hayatımızda hiçbir parti iktidarda iken oylarını artırarak iktidarda kalamamıştır... Bu seçimde kazanan, milletimiz olmuştur, geleceğimiz olmuştur, güven ve istikrar olmuştur... AK Parti'yi tercih etmeyenlerin mesajlarını anlıyorum... Hiçbir ayırım yapmadan, Türkiye'yi bir ve bütün olarak kucaklamaya söz veriyoruz... Yeni dönemde Meclis'te temsil edilecek bütün siyasi partilerimizi kutluyorum. Herkesi bu yeni sayfanın gereklerine göre hareket etmeye davet ediyorum. Ben şahsım ve partim adına kimseye kırgın değilim... Cumhuriyetimizin çağdaşlaşma hedeflerinin takipçisi olacağız. Halkımızın yaşam standartlarının yükselmesi için ekonomik kalkınmayı ve demokratik reformları azimle sürdüreceğiz..."

Yerli ve yabancı yorumculardan giderek daha sık duyulan bir görüşe göre, eğer Erdoğan bu sözlerine sadık kalsaydı şunları yapması gerekirdi: Seçim öncesinden hazırlıkları başlatılan yeni anayasa çalışmalarına hız verirdi. AB'den gelen olumsuz sinyallere aldırmadan AB reformlarına dört elle sarılırdı. Ağustos 2005'te Diyarbakır'da yaptığı konuşmada dile getirdiği yaklaşıma sırt çevireceğine, Kürt sorununun halli ve iç barışın sağlanması yolunda atılacak adımları geciktirmeden uygulamaya koyardı.

Muharrem Ayı Orucu iftarına katılarak Alevi yurttaşlara verdiği kardeşlik ve birlik mesajlarına sadık kalır, taleplerinin karşılanacağına dair yaptığı vadeleri yerine getirirdi. Yalnız AKP'ye oy verenlerin değil bütün milletin partisi olma iddiasına uygun olarak, muhalefet partileriyle çatışacağına uygar bir diyalog kurar, Cumhurbaşkanlığı gibi önemli bir makama getirilecek kişi konusunda mutabakat arardı.

Başörtüsü yasağı sorununda, kendisini yanıltan danışmanları dinlemez ve/veya MHP'nin tuzağına düşmez, bu yasağı bütün öteki özgürlük kısıtlamalarıyla birlikte, yeni anayasa ile kaldırırdı. AKP'nin Türkiye'yi İran, Malezya ya da Ürdün'e çevireceği korkularını yayanlara karşı, bunların ağına düşen yurttaşların kaygılarını giderecek önlemler alabilir, örneğin başörtüsü yasağının kamu görevlileri ve reşit olmayan öğrenciler açısından devam edeceği güvencesini anayasa taslağına koyardı. Siyasal sistemin bütün mevzilerini ele geçirme ve atamalarda yandaşlarına öncelik vermek yerine, bundan uzak durarak herkese güven verirdi, vs.

Bu görüşte olanların bazılarına göre de, Başbakan Erdoğan bugün bile 22 Temmuz ruhuna dönebilir, bu takdirde ülkenin AKP'yi kapatma davasıyla içine girdiği siyasi kriz çok daha kolay atlatılabilir. Bu bağlamda, muhalefetle ve muhaliflerle anlamsız ağız dalaşına son verebilir, Bakanlar Kurulu'nu yenileyebilir, gerekirse parti dışından, korku ve kaygıları giderecek nitelikte kimseleri hükümete alabilir, vs.

AKP'nin 22 Temmuz sonrası performansına yönelik eleştirilerin çoğunda haklılık payı olduğu muhakkak. Elbette ki bu eleştiriler, bundan böyle AK (ya da PAK) Parti'ye yol gösterici olmalı. Ne var ki şu soruların da sorulması gerekmez mi? AKP hükümetinin 22 Temmuz sonrasında reformlara dört elle sarılması, örneğin yeni anayasa için bastırması halinde, kapatma davası acaba 14 Mart'tan da önce açılmaz, iktidarın başına türlü belalar örülmez miydi? Evet, AKP 6 yıllık iktidarında Türkiye'nin bugüne kadarki en reformcu partisi olduğunu gösterdi. Ama AKP'den kusursuz, mükemmel, hata yapmaz, yanılmaz reformculuk ve yönetim beklemek ne kadar gerçekçidir? Demokratlara düşen, niye kusursuz reformcu olmadı, niye yanlışlar yaptı diyerek AKP'yi suçlamak yerine, öncelikle krizi doğuranlara tavır almak değil midir? Siyasi partilerin demokratik hayatın vazgeçilmez unsurları olduğunu, bütün iktidarların yanlış yapabileceğini, yanlış yapanların seçimle gideceğini savunmak ve ısrarla savunmak değil midir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muhalefet boşluğu ve nedenleri

Şahin Alpay 2008.07.22

Türk siyasetini izleyen yerli ve yabancı gözlemcilerin sık üzerinde durdukları bir sorun, yaşanan muhalefet boşluğu... Bu soruna dikkat çeken siyaset bilimciler, demokratik rejimin işlemesi için gerekli en önemli öğelerinden birinin "denetim ve dengeler" sistemi olduğunu altını çiziyorlar.

Güçlü iktidarların denetlenip dengelenmedikleri takdirde, iktidarı kötüye kullanabileceğini, iktidarın yozlaşp mutlaklaşacağını hatırlatıyorlar. Bazılarına göre parlamentoda büyük bir çoğunluğa sahip olan AKP'nin karşısında inandırıcı ve güçlü bir muhalefetin bulunmayışı, iktidarı denetleme ve dengeleme görevini kaçınılmaz olarak asker-sivil bürokrasiye yüklüyor. Bunun normal, hatta olumlu karşılanması gerektiğini söyleyenlere dahi rastlıyorum.

Bu görüşlerin katıldığım ve katılmadığım yönleri var. Öncelikle katıldığım yönler: Geçerli olan fevkalade adaletsiz seçim sistemi sayesinde, 2002 seçimlerinde AKP'nin oyların üçte biri karşılığında Meclis'teki sandalyelerin üçte ikisini elde etmesi sonucunda, Türkiye'nin uzun zamandır görmediği ölçüde güçlü bir iktidar ortaya çıktı. Denebilir ki AB üyeliği hedefinin ya da AB'nin inandırıcılığını koruduğu, reformlara halktan, hatta muhalefetten de güçlü destek geldiği 2002-2005 döneminde, AKP iktidarının yanlışlarını ve eksiklerini gösteren gerçek muhalefet, AB Komisyonu oldu. Yine denebilir ki, AB perspektifinin inandırıcılığını yitirdiği 2005 yılından sonra reformlara halk desteğinin azalması, AB karşıtı muhalefetin giderek yükselmesi sonucunda, AKP iktidarına muhalefet işlevi, büyük ölçüde asker-sivil bürokrasiye geçti. Ana muhalefet partisi CHP'nin asker-sivil bürokrasinin sözcülüğünü yapmaktan öte bir rolü olmadı.

2007 seçimleri sonucunda AKP oyların bu defa yaklaşık yarısıyla parlamentodaki sandalyelerin yaklaşık üçte ikisini elde ederek, iktidarını daha da güçlendirdi. Muhalefet partilerine giden oyların çoğunun kerhen, alternatif olmadığı için verildiği gözlemlendi. Muhalefetin gerek inandırıcılık, gerekse temsil yeteneği açısından sergilediği zaafılar, muhalefet boşluğu dediğimiz ve Türk siyasetini inceleyen hemen herkesin üzerinde ittifak ettiği sorunu doğurdu.

Söz konusu muhalefet boşluğu ile ilgili analizlerde katılmadığım başlıca noktaları şöyle sıralayabilirim. Demokrasilerde güçlü, uzun süre iktidarda kalan tek-parti hükümetlerinin olumlu bir rol oynayabildiği muhakkak. Britanya, İsveç, Hindistan ve Japonya bunun akla gelen ilk örnekleri. AKP hükümetlerinin de Türkiye'ye, özlenen hükümette ve ekonomide istikrarı getirdiğine, siyasi ve ekonomik reformlarla ülkeyi daha

özgürleştirdiğine ve zenginleştirdiğine, ülkenin saygınlığını arttırdığına kuşku yok. Yani, güçlü tek parti iktidarları, kendi başlarına olumsuz bir durum sayılamaz.

Demokrasilerde iktidarın denetlenmesi ve dengelenmesi işlevi, ancak anayasa ve yasalarla belirlenmiş yollardan olabilir. İktidarların askeri müdahaleler yoluyla "denetlenmesi ve dengelenmesi" durumunda, demokrasiden başka bir rejimden söz ediliyor olur. Yani denetleyici ve dengeleyici bir rol oynadıkları gerekçesiyle, askeri müdahalelere meşruiyet tanınmaz.

Türk demokrasisinde bugün yaşanan temel sorun, muhalefet boşluğundan ziyade, yaklaşık 60 yıllık demokrasi tecrübesine rağmen siyasal partiler arasında demokrasinin temel ilke ve kuralları üzerinde mutabakat tesis edilememiş olması. Bunun nedenlerinin şüphesiz ki başta geleni, demokratik süreci kesintiye uğratan ve partilerin kurumlaşmalarını engelleyen askeri müdahaleler.

Kısmen siyasal kültürün sonucu olarak, ama kısmen de kurumlaşamadıkları için, Türk siyasi partileri belki başka hiçbir demokraside görülmeyecek ölçüde lider sultanı altındalar. Bu da partilerde yenilenmenin, yeni fikirler, çözümler geliştirilmesinin önünü tıkkıyor. Üstelik partiler, halkın desteğini kazanmanın yolunu arayacaklarına asker-sivil bürokrasiyi rekabette birbirlerine karşı oynuyor, kullanıyorlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Karadziç'i, Miloşeviç'in adamları yakalattı

Şahin Alpay 2008.07.24

Sırbistan'da 11 Mayıs'ta yapılan seçimlerden sonra yeni hükümet partiler arasında yaklaşık iki ay süren koalisyon pazarlıklarından sonra nihayet 7 Temmuz'da kuruldu.

Cumhurbaşkanı Boris Tadiç'in liderliğindeki Demokrat Parti ile Ivica Dacic'in liderliğindeki Sosyalist Parti, Avrupa Birliği üyeliğini programının merkezine oturtan bir koalisyon hükümeti kurdular. Bu hükümetin çok ilginç olan tarafı, koalisyonun küçük ortağı olan Sosyalist Parti'nin, bizzat "Balkan kasabı" Slobodan Miloşeviç tarafından kurulmuş olması. Hatırlanacağı üzere, Miloşeviç 2001'de yakalandıktan sonra 2002'de Lahey'deki, eski Yugoslavya'da işlenen suçları yargılayan Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi'ne teslim edilmiş, yargılanması sürerken 2006 yılında hücrelerinde ölü bulunmuştu.

Demokrat Parti'den Mikro Civetkoviç'in başbakanlığı, Sosyalist Parti lideri Dacic'in ise başbakan yardımcılığı ile içişleri bakanlığını üstlendiği yeni hükümetin ilk icraatı, 1995'ten beri Lahey Mahkemesi tarafından aranmakta olan, 1992-95 arasında on binlerce Müslüman'ın katlinden sorumlu Bosnalı Sırp lider Radovan Karadziç'in 21 Temmuz günü yakalanması ve Lahey'e gönderilmek üzere tutuklanması oldu.

Miloşeviç, Karadziç ve yardımcısı General Ratko Mladić, Sırp milliyetçiliğinin korkunç üçlüsü olarak tanınıyorlardı. Sırbistan'da ve Bosna Sırp Cumhuriyeti'nde gizlendiğine inanılan Mladić'in yakalanması da artık uzak olmamalı. Karadziç'ten sonra Mladić'in de yakalanarak, Brüksel'in şart koştuğu üzere, Lahey'e teslim edilmesinden sonra, Sırbistan'ın AB'ye adaylığının önünde ciddi bir engel kalmayabilir.

On üç yıldır aranmakta olan ve son yıllarda sahte bir kimlik ve farklı bir görünüm altında Belgrad'da alternatif tıp doktorluğu yaptığı açıklanan Karadziç'in tutuklanması olayının en az üç önemli yönü var. Bunlardan birincisi, elbette ki, insanlık düşmanı bir caninin şimdi işlediği suçların hesabını verecek olması.

Olayın ikinci önemli yanı, AB üyeliğinin taşıdığı cazibenin gücünü göstermesi. Bu öyle bir cazibe ki, AB'nin önde gelen üyeleri Kosova'nın bağımsızlığını tanıdığı halde yeni Sırp hükümeti, AB üyeliğine yürüyebilmek için, milliyetçilerce bir "milli kahraman" olarak görülen Karadziç'i yakalayıp Lahey'e teslim edebiliyor... Olayın üçüncü önemli yönü ise, bu yakalamanın Karadziç'in en yakın mesai arkadaşlarından Miloşeviç'in kurduğu Sosyalist Parti'nin İçişleri Bakanlığı'nı üstlendiği, dolayısıyla polisten ve istihbarat teşkilatından sorumlu olduğu hükümet tarafından gerçekleştirilmiş oluşu. Karadziç'i Miloşeviç'in adamları yakalattı demek yanlış olmayabilir.

Sırbistan ilginç bir ülke. 2000-2003 arasında Cumhurbaşkanlığı, 2004-2008 arasında başbakanlık yapan, Sırbistan Demokrat Partisi lideri Voyislav Kostunitsa, Slobodan Miloşeviç'in iktidardan devrilmesine öncülük etmişti. Ne var ki, giderek milliyetçi bir söylem benimsedi ve önde gelen üye devletlerin Kosova'nın bağımsızlığını tanıması üzerine AB'ye tümüyle sırt çevirerek aşırı milliyetçi Radikal Parti ile işbirliğine yöneldi. Bizzat Miloşeviç'in kurduğu Sosyalist Parti ise Tadiç'in Demokrat Partisi ile ortak hükümet kurdu ve AB üyeliği uğruna Karadziç'i yakalattı. Yakında Mladiç'i de yakalatması kimseyi şaşırtmayacak.

Bu arada Tadiç ve partisinin Sosyalist Parti ile koalisyon yapması, Miloşeviç'in otoriter yönetimine karşı yıllarca mücadele edenleri hayli kızdırmış bulunuyor. Sırbistan'ın önde gelen yorumcularından Milan Miloşeviç, bu konuda şunları söylüyor: "Sosyalistler iflah olmaz milliyetçilerdir ve partinin içinde hâlâ yabancı düşmanlığına sıkı sıkıya sarılan, Miloşeviç'i bir kahraman olarak görenlerin sayısı az değil", ama liderlerinin partiyi merkez-sol bir kimliğe büründürme çabası, bu unsurları denetim altında tutacaktır. (New York Times, 8 Temmuz)

Herhalde Sırbistan'da yaşananlar, milliyetçiliğin "çok karakterlilik sendromu"nun ya da ne denli değişik kılıklara bürünebileceğinin yeni örnekleri.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Obama ile çok şey değişebilir

Şahin Alpay 2008.07.26

Açık Radyo Genel Yayın Müdürü Ömer Madra, yakın dostlarımin en yakın olanıdır. Şimdilerde işlerimizin yoğunluğu nedeniyle ancak arada sırada görüşebiliyoruz.

Geçenlerde bir öğlen yemeğinde buluştuk. "Evet" dedi, "AKP ve Ergenekon davalarına gösterdiğin ilgiyi anlıyorum. Bu davalar Türkiye'de demokrasinin geleceği açısından fevkalade önemli... Ama emin ol küresel ısınmanın insanlığın geleceği için arzettiği tehlikenin yanında, bunların zerre kadar önemi yok. Eğer gereken önlemler hemen şimdi alınmazsa, insanlığın sonu yakındır..." Ardından NASA'nın Goddard Uzay Araştırmaları Enstitüsü Başkanı, Columbia Üniversitesi Yer Bilimleri Enstitüsü öğretim üyesi ve küresel ısınmayla mücadelenin en önde gelen isimlerinden biri olan Dr. James Hansen'in son konuşmasına dikkatimi çekti. Birkaç gün sonra da söz konusu konuşmanın Açık Radyo web sayfasına da konulan Türkçe çevirisini gönderdi.

Ömer Madra, toplumun meselelerini kendine dert etmesiyle temayüz eden bizim kuşağın, '68 kuşağının bir mensubudur. Son yıllarda kendini, çok haklı olarak, çevre sorunlarına verdi. Ve bu sorunlar konusunda bilinçlenmeye çok takdire şayan bir katkısı oldu. Karşılıklı muhabbetimizi hiçbir şey sarsamaz, ama Ömer son yıllarda bana hafif bozuk. Sebebi, genel olarak çevre sorunlarına ve özel olarak da küresel ısınma-iklim değişikliği sorunlarına, onun istediği ölçüde ilgi göstermeyişim. Küresel ısınmaya karşı yürüyüşlere neden eşimi, çocuklarımı ve torunumu alıp katılmadığıma kızıyor. O hemen her zaman yanımda olmuşken, bu konuda benim onu yalnız bıraktığımı düşünüyor. Ona Hansen'in konuşmasını hemen okuyacağıma ve bir yazımda değineceğime dair söz verdim.

Öncelikle, küresel ısınmanın arzettiği tehlikeyi mükemmel bir şekilde anlatan konuşmayı okumalarını bütün okurlarıma kuvvetle tavsiye ediyorum. En karamsar anlarında, artık çok geç kalındığını, insanlığın sonuna tanıklık edecek kuşak olduğumuzu ileri süren Madra'dan farklı olarak Hansen o denli umutsuz değil. Şöyle diyor: "Evreni ve üzerinde uygarlığın geliştiği gezegeni korumak için reformlara acilen ihtiyaç var. Ne var ki, Washington'a ve diğer başkentlere hükmeden, kısa vadeli kârlara odaklanmış özel çıkarlar her türlü reformun önünü kesmekte. Şunu iddia ediyorum ki, bizi enerji bağımsızlığına ve daha sağlıklı bir çevreye götürecektir yol, kısıt kısına da olsa, hâlâ önümüzde. Ama, bunun için, gelecek yıldan tezi yok, Washington'da dönüştürücü bir yön değişikliği gerekiyor... Zamanımız çok kısıtlı. 2008 seçimleri tüm gezegen için fevkalade kritik. Eğer Amerikalılar en dinozor kongre üyelerini emekliye ayırırlar, Washington da iklim değişikliğini dikkate almaya başlarsa, çocuklarımız ve torunlarımız için hâlâ büyük umutlar besleme şansı olabilir."

Hansen'in konuşmasını okuduktan birkaç gün sonra, 15 Temmuz günü yaptığı önemli konuşmayı televizyondan izlerken, ABD başkan adayı Barack Hüseyin Obama'nın şu sözleri özellikle dikkatimi çekti: "Bu sadece bir ekonomi ya da çevre sorunu değil, bir ulusal güvenlik sorunudur... Bir daha asla kenarda durup bu küresel sorunla başetmek için yürütülen küresel çabalara seyirci kalmayacağız. Karbon gazları salınımının başlıca sorumluları olan ülkelerin liderlerini, iklim değişikliği ile mücadele için imzalanacak protokollerin temellerini atacak Küresel Enerji Forumu'na katılmaya çağıracağım... Önümüze 2050'ye kadar bu gazların salınımını % 80 oranında azaltma hedefini koyacağız. Yeni temiz enerji türlerinin geliştirilmesine öncülük edeceğiz ve bu teknolojileri dünyanın bütün devletleriyle paylaşacağız. Bu, bütün dünyanın yararına olan işlere önderlik etme geleneğimizin bir gereğidir..."

Bazı dostlarım, eğer Obama seçilmeyi başarsa bile, dünyadaki kötü imajının düzelmesinden öte ABD'de hiçbir şeyin değişmeyeceğini, bunun da iyi olmayacağını düşünüyor. Ben onlara katılmıyorum. Obama'nın seçilebileceğine ve küresel ısınma dahil çok şeyi değiştirebileceğine dair temkinli iyimserliğimi koruyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP kapatılırsa ne olur?

Şahin Alpay 2008.07.29

Bir yandan Ergenekon davasıyla demokrasi düşmanı odaklara hesap sorulmaya başlandığı, öte yandan demokrasiyi hedef alan terörün tırmandığı bir ortamda Anayasa Mahkemesi dün AKP hakkında açılan kapatma davasını görüşmeye başladı.

Ne olursa olsun, alacağı karara elbette ki herkes saygı gösterecek. Ne var ki herkes kararın olası sonuçları üzerinde de düşünmek zorunda. Çünkü şu veya bu yöndeki karar, Türkiye'nin siyasi ve ekonomik geleceğini çizecek, ülke sınırlarını aşan etkiler bırakacak. Eğer Mahkeme kapatma kararı alırsa, olabilecekleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Halkın büyük çoğunluğu bu kararı haksız ve hukuki değil siyasi bulacak. Seçmenlerin son genel seçimde AKP'ye oy veren yaklaşık yarısı, kararı protesto etmek için sokaklara dökülmeyecek. Ama AKP liderliğinin karar aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuracağına, Strasbourg Mahkemesi'nin de er veya geç kapatma kararını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı bulacağına kuşku yok.

AKP'nin kapatılması sadece AİHS'yi ihlal etmekle kalmayacak, Anayasa Mahkemesi'nin Hak-Par davasında aldığı kararlar da taban tabana zıt düşecek. Bu kararın gerekçesinde şöyle deniyor: Siyasi partiler demokratik rejimin olmazsa olmaz koşuludur. Ülkenin çeşitli sorunlarına farklı çözüm önerileri getirmeleri üstlendikleri

işlevin doğal sonucudur. Siyasi partilerin söylemleri, demokratik yaşam için açık ve yakın bir tehlike oluşturmadiğı sürece ifade özgürlüğü kapsamına girer. Demokratik rejim için ciddi bir tehlike oluşturmadiğca siyasi partiler kapatılamaz.

AKP hükümeti kapatma davasının açılmasından bu yana büyük bir sorumlulukla davranıyor, ekonominin ve ülkenin dış itibarının davadan zarar görmemesi için elinden geleni yapıyor. Ne var ki kapatma kararı, yerli ve yabancı yatırımcıları caydırarak kalkınma çabalarına büyük zarar verebilir. AKP liderliğinin kapatma kararı karşısında da aynı sorumlulukla davranacağı beklenebilir. Yine de kapatma kararı, dava ile gerilen siyasi ortamın daha da gerilmesine, siyasetin daha çok kutuplaşmasına yol açabilir. Siyasi mücadelenin barışçı ve demokratik yoldan yürütülmesine izin verilmediğı sonucunu çıkaracak olanlar giderek daha radikal pozisyonlar benimseyebilir. DTP de kapatılacak olursa, Türkiye Kürtleri sistemden tamamen dışlandıkları sonucuna varabilir, demokrasi dışı yöntemlere itibar edenlerin sayısı daha da çoğalabilir.

Kapatma kararı AKP iktidarı altında bölgesine barış, istikrar ve demokrasi ihraç eden bir ülke konumuna gelen Türkiye'nin uluslararası saygınlığına ağır bir darbe indirecek. Türkiye'nin, AB yolunda ilerleyen bir demokrasi değil, otoriter bir Ortadoğu ülkesi olduğu imajı güçlenecek. AB içinde katılım müzakerelerinin askıya alınmasını isteyenlerin argümanları haklılık kazanacak. Kıbrıs'ta çözüm ve Ermenistan ile ilişkilerin normalleştirilmesi fırsatları heba olabilecek. Türkiye'nin giderek kuvvetlenen BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine seçilmesi olasılığı suya düşebilecek. Bu bağlamda belki en vahimi, kapatma kararıyla İslam dünyasına gidecek mesaj olacak. İslamcı akımlar, laikliği ve demokrasiyi benimsemeleri halinde bile demokratik süreçte kendilerine yer verilmeyeceğı neticesini çıkaracak, bu akımların radikal kanatlarının güçlenmesi sonucu doğabilecek.

Kapatma kararı, bu şekilde laikliğin korunduğına inananların amaç ve çıkarlarına da hizmet etmeyecek. Çünkü AKP yerine kurulacak parti en kısa zamanda seçimlere giderek, mağduriyete uğratıldığı duygusunu oya tahvil edecek; büyük olasılıkla seçmenden daha da güçlü destek alacak, muhalefet daha da marjinalleşecek. Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül siyasetten tasfiye edilemeyecek. Çünkü ne Erdoğan'ın bağımsız olarak yeniden seçilmesi ve başbakanlığı üstlenmesine, ne de Gül'ün Cumhurbaşkanlığı dönemini tamamlamasına engel bir kural var.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi AKP'yi kapatma talebini reddedecek olursa, Türkiye'de demokrasinin ve laikliğin yerleşmesi yönünde bir adım atılmış olacak. Niye? Bu da başka bir yazının konusu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye gerçek gündemine dönüyor

Şahin Alpay 2008.07.31

Onbir üyeden oluşan Anayasa Mahkemesi, Başsavcının "laikliğe karşı eylemlerin odağı" haline geldiğı gerekçesiyle iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) kapatılması talebiyle açtığı davada, 5 üyenin muhalif kalması üzerine partinin kapatılmasına yol açacak 7 üyelik çoğunluğu bulamadı.

On üye ise partinin bu yıl alacağı Hazine yardımının yarı yarıya azaltılması yönünde ittifak sağladı.

Bu karar ne anlama geliyor? Öncelikle, bu konudaki kendi düşüncemi bir kez daha tekrarlamak isterim. AKP'nin laikliğe aykırı davranışlardan dolayı ne kapatılmayı, ne de Hazine'den alacağı yardımın yarı yarıya azaltılmasını haklı kılacak bir tutum ve davranış içinde olduğu kanısında kesinlikle değilim. Bu bakımdan yalnızca Mahkeme Başkanı Sayın Haşim Kılıç'ın verdiği oya katılıyor, saygı duyuyorum.

İkinci olarak, Mahkeme'den çıkan kararın hukuki olmaktan ziyade siyasi gerekçelere dayandığı kanısındayım. Anladığım kadarıyla Mahkeme, bu kararla ülkedeki sakıncalı kutuplaşmaya katkıda bulunmaktan kaçınarak, bir "orta yol" izlemeyi tercih etti. Ne daha bir yıl önce iktidar partisine destek veren toplumun yaklaşık yarısını rencide edecek ve ülkeyi pek çok yeni sorunla baş başa bırakacak, ne de AKP hükümeti hakkında kaygıları olan toplum kesimlerini hayal kırıklığına uğratacak bir karar verdi.

Denebilir ki, böylelikle Türkiye, çağdaş demokratik normlarla hiçbir şekilde bağdaşmayan, haksız kapatma davasının doğurduğu krizden olabildiğince az yara alarak kurtuluyor. Karar, AKP iktidarının icraatından kaygı duyan kesimlerin endişelerini dikkate alması ve gidermesi yönünde bir uyarı olarak anlaşılacak olursa, ülkenin önünün açılmasına da katkıda bulunabilir.

Şimdi ne olacak? Nisan 2007'de Genelkurmay Başkanlığı'nın web sayfasına konulan "e-muhtıra" ve bunu takiben Anayasa Mahkemesi'nden çıkan "367 kararı"ndan bu yana, iktidarın demokratik denetimi, ne yazık ki, doğru düzgün yapılamadı. Zira, anti-demokratik baskılara, haksız iddialara maruz kalması iktidarın icraatının gereği gibi irdelenmesini ve eleştirilmesini önemli ölçüde engelledi. Tamamen haksız bir kapatma davasına hedef olması, AKP hükümetinin gereğince eleştirilmesini demokratik ahlakla bağdaşmaz kıldı. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararıyla, bundan böyle iktidarın normal, olağan, demokratik yollardan denetlenmesi, muhalefetin siyasi rekabette orduyu ve yargıyı iktidara karşı kullanmasının geride kalması, ordunun ve yargının siyasete bulaştırılmasının nihayet bulması yönünde bir eşiğin aşıldığını umuyorum.

Kapatma isteminin reddedilmesiyle Türkiye artık gerçek gündemine dönüyor. Türkiye'nin gerçek gündemi satır başlarıyla şunlardır: Demokrasiye kasteden çetenin bütün uzantılarıyla ortaya çıkarılarak hak ettiği cezaya çarptırılması. Bazı üye ülkelerden gelen olumsuz sinyallere aldırmaksızın AB reformlarına dört elle sarılma. Yeni ve demokratik bir anayasa ile Türk demokrasisinin her açıdan AB normlarına kavuşması. Toplumda farklılıklara saygı gösterilmesi, demokrasinin özü olan hoşgörünün yerleşmesi için alınması gereken önlemlerin ciddiyetle düşünülmesi ve uygulanması. Kürt kökenli yurttaşlarımızın kimliklerinin tanınmasıyla ilgili taleplerinin cevap bulması ve böylelikle şiddetin ana kaynağının kurutulması. Alevi yurttaşların kimlikleriyle ilgili taleplerinin karşılanması ve böylelikle gerçek anlamda laikliğin yerleşmesi yönünde önemli bir adım atılması. Laikliğin tehdit altında olduğundan içtenlikle kaygılanan yurttaşların endişelerini giderecek önlemlerin alınması. Elverişli uluslararası konjonktürden de yararlanılarak, Kıbrıs sorununda kapsamlı çözüm ve Ermenistan'la ilişkilerin normalleştirilmesi yönünde ilerlenmesi...

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararından sonra Sayın Başbakan, 22 Temmuz 2007 akşamı dile getirdiği anlayışa sıkı sıkıya sarılmalı, bütün milleti kucaklamalı, kendisine, partisine ve hükümetine yönelik eleştirileri can kulağıyla dinlemeli. Türkiye'de gerçek muhalefet dönemi de şimdi başlıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hangi "asker-sivil bürokrasi"?

Şahin Alpay 2008.08.02

Türkiye'de yaşanan siyasi mücadelenin bir yanda "laik düzeni korumak isteyen Kemalistler" ile öte yanda "din devleti kurmak isteyen İslamcılar" arasındaki kavga ile açıklanamayacağı, böylesi bir basite indirgeme ya da klişenin gerçeği çarpıttığı gibi mücadelenin çok farklı yön ve boyutlarını gizlediği oldukça açık.

Sorgulamak istediğim bir klişe de, Türkiye'deki mücadelenin bir yanda "halkın tercihlerini temsil eden demokrasi yanlısı seçilmişler ya da siyasiler" ile öte yanda "demokrasiyi vesayet altında tutmak isteyen

atanmışlar ya da asker-sivil bürokrasi" arasındaki kavga olduğu. Türk siyasi hayatının daha iyi anlaşılabilmesi için bu klişenin de aşılması gerekiyor.

Son yılların gelişmeleri ışığında "seçilmişler"in demokrasi ve hukuk devletine ne ölçüde bağlı oldukları üzerinde yeterince duruldu. Ama "atanmışlar"ın demokrasi ve hukuk devleti karşısındaki tavırlarının yeterince irdelendiği söylenemez. Bir başlangıç olarak şunu söylemek mümkün: "Atanmışlar"ın aynı ideolojiyi ve tercihleri paylaştıkları, monolitik bir blok, yekpare bir bütün oluşturduğuna dair varsayımlar geçerli sayılamaz.

"Atanmışlar"ın yekpare bir bütün olmadığının son yıllardaki ilk önemli belirtisi, 2004-2006 arasında, Org. Hilmi Özkök başkanlığındaki Genelkurmay'ın AB reformlarına verdiği destek ve bu nedenle çeşitli ithamlara, bir iddiaya göre iki darbe ve üç suikast girişimine hedef olmasıydı. Anayasa Mahkemesi'nin 30 Temmuz 2008'de karara bağladığı dava ise, son belirtisi. Söz konusu AKP'yi kapatma davasında Mahkeme raportörü önce iddianamenin, sonra davanın reddini istedi. Mahkeme gerekli vasıflı çoğunluğa ulaşamadığı için de olsa kapatma kararı almadı. Mahkeme'nin iki tutum arasında bölündüğü, daha ilginç, asker kökenli üyelerden birinin kapatma lehinde, ötekini aleyhinde oy kullandığı görüldü. İkincisi kararda tayin edici rol oynadı.

"Atanmışlar"dan gelen demokrasi ve hukuk devletinden yana sinyallerin biri, Nokta dergisi davası oldu. Mahkeme, emekli Oramiral Özden Örnek'in 2004 yılında iki askerî darbe girişimi olduğundan söz edilen günlükleri Mart 2007'de yayımlayarak kendisine "hakaret ve iftira" ettiğini iddia ettiği davada derginin genel yayın yönetmeni Alper Görmüş'ün beraatine karar verdi. Savcı sanığın soruşturmanın genişletilmesi yönündeki talebine destek vererek, günlüklerin gerçek olduğuna dair raporun Emniyet'ten istenmesi için kararı temyiz etti.

İstanbul savcılarları Haziran 2007'de Ergenekon çetesi soruşturmasını başlattılar. Ocak 2008'de Genelkurmay Başkanı, "TSK suç örgütü değildir" diyerek soruşturmaya dolaylı destek verdi. Anayasa Mahkemesi Şubat 2008'de Hak ve Özgürlükler Partisi'nin kapatılması talebini reddetti. Hrant Dink davasında iki astsubay, Mart 2008'de mahkemeye Dink'in öldürüleceğine dair ihbarları kendisine ilettikleri halde üstleri Trabzon Jandarma İl Alay Komutanı Albay Ali Öz'ün hiçbir şey yapmadığını söylediler. Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulu 24 Haziran 2008'de "din devleti kurmaya çalıştığı" iddiasıyla 9 yıldır yargılandığı davada Fethullah Gülen'in beraatine karar verdi.

Temmuz 2008'de Ergenekon soruşturması kapsamında iki orgeneral tutuklandı. Çetenin marifetleri basına sızdırıldı. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, kaleme aldıkları "Azınlıklar Raporu" ile halkı kin ve düşmanlığı sevkettikleri iddiasıyla yargılandıkları davada profesörler Baskın Oran ve İbrahim Kaboğlu'nun beraatine karar verirken, "resmi görüşleri eleştirmenin suç olamayacağına" hükmetti (17 Temmuz). Genelkurmay eski Başkanı emekli Org. Hilmi Özkök, 2004 yılındaki darbe girişimleri konusunda yargıya konuşabileceğini ima etti. Başsavcının siyasetten yasaklanmasını istediği Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün kendisini kabul etmesinden şeref duyduğunu belirtirken, AB yolunda reformlara devam edilmesinin önemini vurguladı.

Bunlar, asker-sivil bürokrasinin resmi ideolojiden çok demokrasi ve hukuk devletine bağlı bir kanadının da mevcut olduğunu düşündüren örneklerin sadece ilk akla gelenleri.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP niye kapatılmadı?

14 Mart günü Başsavcı'nın AKP'nin kapatılması istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurusu, gerek Türkiye gerekse bu ülkenin kaderiyle ilgilenen her yerde büyük bir şaşkınlık doğurdu.

İddianameyi okuyanların büyük çoğunluğu, delillerin ciddiye alınacak bir yanı olmadığı, davanın hukuki değil siyasi olduğunda hemfikir. Yine de Mahkeme'nin geçmişteki performansına bakılarak kapatmayla sonuçlanacağından şüphe eden pek kimseye rastlanmıyordu. Mahkeme Başkanı Haşim Kılıç 19 Mayıs'ta "Göreceksiniz hem demokrasimiz, hem laikliğimiz, hem de hukukumuz bu süreçten çok daha güçlenmiş olarak çıkacak!" dediğinde bazıları, kapatma olmayabileceğinden umutlandı. Ancak Anayasa Mahkemesi 8 Haziran'da (esas değil ancak şekil denetimi yapabileceğini vaz eden) anayasayı bir kenara bırakarak üniversite öğrencilerine başörtüsü yasağını kaldıran anayasa değişikliklerini iptal ettiğinde, davanın sonucundan kimsenin şüphesi kalmamıştı.

Ne var ki Anayasa Mahkemesi, 30 Temmuz günü açıklanan kararıyla AKP'yi kapatmadı. Onbir üyeden 10'u partinin laikliğe karşı eylemlerin odağı haline geldiğinde mutabıktı. Ama bunlardan ancak 6'sı kapatma lehinde oy kullanınca gerekli çoğunluk bulunamadı ve kapatma yerine hazine yardımının yarısının kesilmesine hükmedildi. Şimdi merak edilen soru şu: Anayasa Mahkemesi'nden neden beklenenin aksine kapatma kararı çıkmadı? Kararın çok ince bir uyarı ("balans ayarı"?) yansıtması, yani bir yandan gerekli nitelikli çoğunluğa ulaşamadığı için AKP'yi kapatmazken, öte yandan partiye Mahkeme'nin anladığı anlamda laikliğe uyması konusunda "çok ciddi bir uyarı" içermesi, acaba önceden tasarlanmış, ölçülmüş biçilmiş bir karar mıydı, yoksa müzakereler sonucunda ulaşılmış sonuç muydu sorusunun cevabını öğrenmek elbette ki kısa sürede mümkün olmayacak. Yine de Mahkeme'den beklenmeyen bir karar çıkmasını şu etkenlere bağlayabiliriz:

Prof. Dr. Oktay Uygun'un Today's Zaman'dan Yonca Poyraz Doğan'a söylediği gibi (28 Temmuz), hayli siyasi nitelikte bir dava olduğu için, siyasi ortamın Mahkeme üyelerini etkilemesi kaçınılmazdı. Dava, hem ülke içinde, hem de dışında enine boyuna bir tartışmanın konusu oldu. Bu tartışmadan etkilenen Mahkeme'nin en azından beş üyesinin, iktidardaki partiyi kapatma kararının Türkiye'yi gerek siyasi gerekse ekonomik bakımdan büyük bir kargaşaya sürükleyeceği, başta Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi olmak üzere dış ilişkilerine ağır bir darbe indireceği konusundaki uyarıları dikkate aldıkları tahmin edilebilir. Yine bu üyeler, AKP yerine kurulacak partinin en kısa sürede seçimlere giderek, bu defa daha da büyük bir destekle iktidara gelebileceğini hesaba katmış olabilirler. Bu nedenle partiyi kapatmak yerine, laiklik konusunda partilerin uyması gereken kuralları daha da ayrıntılı olarak tanımlamanın, kaynağını 1920'lerden alan laiklik anlayışının sürdürülmesi açısından daha akıllı bir yol olacağına karar kılmış olabilirler.

Öyle olup olmadığına karar verebilmek için, kararın gerekçesinin açıklanmasını beklememiz gerekiyor. Ancak Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek, eylül'de açıklanması beklenen gerekçenin, laikliğe aykırı eylemlerin odağı haline gelmemek için partilerin uymaları gereken sınırları ayrıntılandırarak Türkiye'de siyasetin alanını daraltmaya hizmet edebileceğinden kuşkulandırmakta yerden göğe haklı. Çiçek şöyle diyor: Gerekçe, "ifade özgürlüğünün yarıçapını belirleyecek. Anayasa Mahkemesi tarihindeki en önemli kararı vermiştir... Belki bu kararın gerekçesi kendinden daha önemli olacak. Siyasete bırakılan alan ne kadardır, siyasetçi neyi yapacak, neyi yapamayacak?" O zaman anlaşılacak.

Öyle görünüyor ki, AKP ve TBMM, gerçekte laikliğin bir gereği olarak üniversitelerde başörtüsü yasağını kaldırmaya girişerek, otoriter laiklik anlayışının pekişmesine yol açmış olabilir. Anayasa Mahkemesi üyelerine hâkim olan zihniyet değişmedikçe, yepyeni bir anayasa yapılmadıkça yaklaşık yüzyıl önce, o günün ihtiyaçlarına göre formüle edilen otoriter laiklik anlayışından kurtulmanın zorlaştığı söylenebilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakan'ın yerinde ben olsaydım

Şahin Alpay 2008.08.07

Türkiye'nin ve dünyanın hayretler içinde izlediği iktidar partisini kapatma ("yargı darbesi") davası sonuçlandı. Anayasa Mahkemesi'nin 11 yargıcından 10'u, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin laikliğe aykırı eylemlerin odağı haline geldiğine hükmetti, ama sadece 6'sı kapatma yönünde oy kullandığı için parti kapatılmadı.

Ben, aynen Sayın Başbakan Recep Tayyip Erdoğan gibi, AKP'nin laikliğe aykırı herhangi bir icraatı olduğunu düşünmüyorum. Anayasa Mahkemesi'nin temsil ettiği, yaklaşık yüzyıl önce, Cumhuriyet'in kurulduğu dönemde, bir tek parti yönetimi altında benimsenen otoriter laiklik anlayışının çoktan miadını doldurduğuna, artık terk edilmesi gerektiğine kesinlikle inanıyorum.

Ancak gerek Sayın Başbakan'ın, gerekse başında olduğu hükümetin ve partinin Nisan 2007'den bu yana yaşananlardan dersler çıkarması gerektiğini de düşünüyorum. Bana göre Sayın Başbakan'ın ve partisinin en büyük erdemlerinden biri, tecrübelerden ders çıkarmayı ve bu dersler ışığında yanlışlardan dönmeyi bilmesi. Onun için yanlışların düzeltileceği konusunda umudumu koruyorum. Sayın Başbakan'ın yerinde ben olsaydım yaşananlardan çıkaracağım derslerin başta gelenlerini, satır başlarıyla şöyle sıralayabilirim.

AKP iktidarı, laikliğe karşı eylemlerin odak noktası olduğu iddiasını haklı kılacak hiçbir şey yapmamıştır. Ne var ki, özellikle Refah Partisi geçmişinden kaynaklanan nedenlerle, toplumun azımsanmayacak bir kesimi AKP lider kadrosunun laikliğe bağlılığından içtenlikle kuşku duymaktadır. Bu kesimlerin samimi kuşkularının, bir uçta bürokratik vesayetin sürmesinden yana olan CHP'den, öteki uçta demokrasinin yıkılması için çalışan Ergenekon çetesine kadar uzanan çevreler tarafından sömürüldüğü ortadadır.

Öyleyse, AKP hükümetinin öncelikli hedefi söz konusu kuşkuları gidermek, endişeleri sömürülen yurttaşların güvenini kazanmak olmalı. Bu bağlamda yapılacak ilk iş, Alevi yurttaşların temsilcileriyle görüşmeler yoluyla saptanacak taleplerinin karşılanması. Sayın Başbakan Bağdat ziyareti sırasında Irak'taki Araplar arasında taraf tutmadığını ifade etmek için "Ben ne Sünni'yim, ne de Şii'yim" dedi. Başbakan bir fert olarak inançlı bir Sünni olabilir ve buna yerden göğe kadar hakkı vardır. Ama bütün Türkiye'ye laikliğe bağlılığı konusunda güven vermek için, "Ne Sünni, ne de Alevi" olduğunu ifade etmesi de yetmez; bütün inançlara ve inançsızlara eşit mesafede durduğunu bütün davranışlarıyla göstermek durumundadır.

AKP hükümeti, önemli mevkilere yapacağı atamalarda, başka herhangi bir ölçüyü değil sadece ehliyeti esas almalıdır. Bunu yaptığı takdirde toplumdan alacağı destek gerilemez, aksine çok daha büyür. Başbakan ve hükümet, genel olarak demokratik siyasetin ve özel olarak Türkiye'de siyasetin iktidar partisine yüklediği sorumlulukların bilinciyle davranmalıdır. Bu sorumluluk, siyasetin muhalefet partilerinden muhalif medyaya kadar uzanan bütün taraflarıyla, olabildiğince uygar bir diyalog kurmayı; dışlayıcı, kutuplaştırıcı değil ikna edici olmayı, tahriklere kapılmadan sabırla sürdürmeyi gerektiriyor.

Başbakan ve hükümeti, Avrupa'daki Türkiye muhaliflerinin tahriklerine aldırmandan AB'ye katılım sürecini ve bu yoldaki reformları acilen canlandırmalıdır. AB süreci Türkiye toplumunu birleştiren ve çağdaş uygarlığa doğru yürüyüşünü destekleyen bir rota. Bu bağlamda 12 Eylül Anayasası'ndan kurtulmak zorunlu. AB normlarını yerleştirecek bir anayasa için özel bir meclisin kurulması yönündeki öneriler üzerinde düşünülmeli. Bu bağlamda seçkin Anayasa hukukçumuz Prof. Dr. Oktay Uygun'un ortaya attığı, bütün partilerin temsil olacağı, mutlak nisbi temsil sistemiyle seçilecek, belirli bir süre görev yapacak ve üçte iki çoğunlukla karar alacak bir Anayasa Meclisi kurulması önerisi özellikle dikkate değer.

Nihayet Başbakan ve yönetimi, AKP'de parti-içi demokrasiyi gözeterek bütün partilere örnek olmalı. Kendi partisinde demokrasiyi hakim kılamayanlar, ülkede demokrasiyi yerleştiremez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Susurluk ile Ergenekon farkı

Şahin Alpay 2008.08.09

İstanbul savcılarınca geçen yıl haziran ayında başlatılan "Ergenekon Terör Örgütü" soruşturması tamamlandı ve yaklaşık 2500 sayfa uzunluğundaki iddianame 14 Temmuz'da açıklandı.

İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 24 Temmuz'da iddianameyi kabul etmesiyle dava resmen açıldı; ilk duruşma 20 Ekim'de yapılacak. Şurası muhakkak ki, "Ergenekon terör örgütü" vakası bütün boyutlarıyla, ancak yazılması beklenen ek iddianameler ve yapılacağı umulan ek soruşturmalarla ortaya çıkacak. Ne var ki mevcut iddianame ile ortaya konulan bilgiler ışığında dahi, 1996'da bilincine vardığımız "derin devlet" olgusu ile Susurluk ve Ergenekon çeteleri arasındaki ilişkinin niteliğini ve iki çete arasındaki farklılıkları irdelemek mümkün görünüyor. Bu yazıda bu konulardaki gözlem ve düşüncelerimi okurlarımla paylaşmak istiyorum.

Önce hatırlayalım: "Derin devlet" kavramı siyasi sözlüğümüze Kasım 1996'da meydana gelen "Susurluk kazası" ile girdi. Kazadan sonra ortaya dökülen bilgiler, devletin güvenlik ve istihbarat örgütlerinin, özellikle PKK'ya destek sağladığına inanılan kimselere yargısız infaz uygulamak için kanun kaçağı katillerden ve mafya mensuplarından oluşan bir çeteyi kullandığını ortaya koyuyordu. Zamanla söz konusu çetenin devleti kendi kirli çıkarları için kullandığı anlaşılmış ve "derin devlet" bu unsurlardan kurtulmaya karar vermişti. Bugün bir "kaza" olup olmadığından dahi kuşkulanan kazadan sonra, çetenin bazı mensupları yakalandı, yargılandı ve 2001 yılında sonuçlanan davada çeşitli sanıklar "silahlı teşekkül oluşturmak" suçundan 4 - 6 yıl ağır hapis cezasına çarptırıldılar. Ne var ki, çetenin devletin içindeki örgütleyicileri ya ortaya çıkmadı ya da hiç kovuşturulmadı.

"Derin devlet" 12 Eylül 1980 askerî darbesiyle kurulan Milli Güvenlik Devleti'nin bir uygulamasıydı ("Milli Güvenlik Devleti" kavramı için bkz. 13 Mart 2007 tarihli yazım). Susurluk çetesi de gerçek anlamıyla bir "derin devlet" operasyonuydu; devlet tarafından, yukarıdan aşağıya örgütlenmişti. Susurluk çetesine gösterilen toplumsal tepki, zamanın başbakanı Necmettin Erbakan tarafından "fasa fiso" ve "gulu gulu dansı" olarak nitelendi ve sonunda Refahyol hükümetini hedef alarak 28 Şubat 1997 müdahalesine ortam hazırladı.

Ergenekon çetesi ise, Susurluk çetesine benzer bir "derin devlet" operasyonu olmaktan uzak. Susurluk çetesi ile Ergenekon çetesi arasında süreklilik sağlayan, ortak unsurlar var. Ne var ki Ergenekon çetesi hakkında ortaya çıkan bilgiler, bunun esas olarak ülkeyi kargaşaya sürükleyerek, asker ve sivillerden oluşan bir cuntanın devleti ele geçirmesine yönelik bir komplo olduğunu düşündürüyor. Ergenekon çetesi, Susurluk çetesinden ziyade, 9 Mart 1971'de devleti ele geçirmek için örgütlenen cunta girişimini andırıyor. 9 Mart cunta girişi ile Ergenekon çetesi arasında süreklilik sağlayan ortak unsurlar, bunun yalnızca bir göstergesi.

Öte yandan Ergenekon çetesinin, 9 Mart cunta girişiminden farklı yönleri de var. 9 Mart cuntasının ciddi bir kitle mobilizasyonu yoktu. Oysa Ergenekon çetesinin, laiklikle ve bölünme ile ilgili kaygıların sömürülmesi üzerine inşa edilen, medyadan sivil toplum kuruluşlarına, siyasî partilere kadar uzanan, faşizan bir kitle seferberliği var. Anamuhalefet partisi lideri bile Ergenekon soruşturmasını "safсата" olarak nitelendiriyor, çetenin avukatlığına soyunuyor. Bu bakımdan Ergenekon çetesi, Türkiye'de demokrasi açısından Susurluk çetesinden çok daha tehlikeli.

Ne var ki Ergenekon çetesi, devletin güvenlik ve istihbarat örgütleri içine sızmış olsa da, Susurluk çetesinden farklı olarak onların desteğine sahip değil. Soruşturmanın, güvenlik ve istihbarat örgütlerinin desteğiyle yürütüldüğüne dair kuvvetli işaretler ortada. Bütün bu nedenlerle Sabah gazetesi 23 Ocak 2008'de "Devlet, derin devlete karşı" yerine "Derin devlet, Ergenekon çetesine karşı" başlığını atmış olsaydı, belki daha isabetli olurdu.

Elbette ki yanılıyor olabilirim, ama görebildiklerim bunlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ankara dış politika sınavlarında

Şahin Alpay 2008.08.12

Rusya ile Gürcistan arasında çıkan savaş, Ankara için çetin bir dış politika sınavı. Rusya, Türkiye'nin başta gelen enerji kaynağı ve Almanya'dan sonra Türk mallarının ikinci sırada gelen alıcısı.

Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) boru hatlarının üzerinden geçtiği komşu Gürcistan ise, sadece Türkiye için değil, Batılı ülkeler için de Hazar Denizi ve Orta Asya kaynaklarına ulaşım yolu. Görüldüğü kadarıyla Rusya, Tiflis'ten bağımsızlık peşindeki Güney Osetya ve Abhazya kartlarını oynayarak, Gürcistan'ı yeniden nüfuzu altına almak ve BTC üzerinde denetim elde etme arayışında. İki tarafla da iyi ilişkiler sürdürmede büyük çıkarı olan Ankara'nın, krizin aşılması için harcanan çabalara katkıda bulunacağı muhakkak. Bunda ne denli başarılı olabilir, göreceğiz.

Ancak denebilir ki dış politika AKP hükümetlerinin en başarılı olduğu alan. Bunun en elle tutulur göstergeleri, kuşku yok ki, AB ile katılım müzakerelerine başlanması ve Türkiye'nin Kıbrıs'ta çözümsüzlüğün sorumlusu olarak görülmekten çıkması. AKP hükümetlerinin belki bunları da aşan başarısı, Türkiye'nin bölgesinde barış ve istikrara hizmet eden bir ülke olarak kazandığı saygınlık, "yumuşak güç".

1990'ları hatırlayalım. O yıllarda Türkiye hemen bütün komşularıyla sorunlar yaşıyordu. Ankara'nın bölgede neredeyse İsrail'den başka dostu yoktu. Dış politikanın temel aracı, askerî tehditlerdi. Bugün ise durum çok farklı. Hemen bütün komşularla ilişkiler düzeldi. İran, Suriye ve Irak, PKK'yı Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanmaktan vazgeçtikleri gibi, terör örgütüne karşı Ankara ile işbirliği yapıyor. Evet, Yunanistan'la ikili sorunlar çözülemedi, ama ilişkiler gerek devlet gerek toplum katlarında giderek yakınlaşıyor. Evet, Ermenistan ile ilişkiler normalleşemedi ve Kıbrıs sorunu hâlâ çözülemedi. Ama iki yönde de arayış sürüyor.

Bugün Ankara, çok taraflılığı ve diplomasiyi esas alan dış politikasıyla Fas'tan Afganistan'a kadar uzanan bölgede, birkaç istisnasıyla bütün devletler ve devlet dışı aktörlerle, çatışmaların bütün taraflarıyla diyalogu olan, hemen hepsinin güvenine sahip ve dolayısıyla barış ve istikrarın sağlanması çabalarına katkıda bulunan bir konumda. Ankara, Suriye ile İsrail, İsrail ile Filistin, Afganistan ile Pakistan arasında ve Irak'taki, Lübnan'daki, Filistin'deki iç çatışmanın tarafları arasında diyalogu ve uzlaşma arayışlarını "kolaylaştırıcı" bir rol oynuyor. Bu rol Ankara'ya gerek AB, gerekse (elbette ki Dick Cheney ve neocon'lar değil ama) ABD Dışişleri Bakanlığı nezdinde değer ve önem kazandırıyor. Buna Ankara'nın Batı ile İran arasındaki diyalogda oynadığı rol de dahil.

İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad 14 Ağustos'ta bir çalışma ziyareti için İstanbul'a geliyor ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile görüşecek. Ankara, İran'da hakim olan "teodemokrasi" (kısmen teokrasi, kısmen demokrasi) rejimine kesinlikle sempati duymuyor. Ne var ki, hangi rejimle yönetilecekleri İranlıların kendi bilecekleri iş. İran bizim komşumuz. Düşmanca bir tutum içinde olmaması, iç istikrarımızın korunması açısından olduğu kadar, enerji ihtiyacımızın karşılanması açısından da çok önemli bir komşu.

Ahmedinejad ile görüşmelerin ana konusu, kuşku yok ki, İran'ın nükleer programı olacak. Türkiye haklı olarak, nükleer silahların yayılmasının, dolayısıyla İran'ın nükleer silah elde etmesinin kesinlikle karşısında. Ama, İran'ın (ve bütün ülkelerin) nükleer teknolojiden barışçı amaçlarla (elektrik üretimi) için yararlanmaya hakkı olduğu görüşünde. Bunun için İran'ın nükleer programının Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı denetiminde yürütülmesi için çaba harcıyor. Karşı olduğu husus, ABD ya da İsrail'in İran'ın nükleer tesislerini bombalayarak bölgedeki istikrarsızlığı daha da derinleştirmesi. Umarız Ahmedinejad'ın Türkiye ziyaretinin, İran'la barışçı çözüme katkısı olur.

NOT: Değerli okurlarım iki hafta süreyle yazılarıma ara veriyorum. 26 Ağustos'ta yeniden buluşmak umuduyla.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kafkaslar'da kim kazandı?

Şahin Alpay 2008.08.26

Yazılarıma ara verdiğim son iki hafta içinde Türkiye'yi yakından ilgilendiren dış politika gelişmeleri oldu. Ateşkes anlaşması ve Rusya'nın (Abhazya ve Güney Osetya hariç) "asıl Gürcistan" topraklarından çekilmesiyle sona eren Rusya-Gürcistan savaşının siyasi ve stratejik sonuçları belli olmaya başladı. Bu savaşı kim kazandı? Bulgar yorumcu Ivan Krastev'in mükemmel analizinde altını çizdiği üzere, bu savaşın kazananı bulunmuyor (Bkz. Open Democracy, 19 Ağustos). Askeri bakımdan mutlak galip Rusya, politik ve stratejik açıdan en büyük zarara uğrayan taraf olabilir. Niçin?Önce hatırlayalım. 2003'teki "Gül devrimi" ile iktidara geldikten sonra, ülkesinin toprak bütünlüğünü güçlendirmek, yani Rusya'nın desteğiyle bağımsızlığını ilan eden Abhazya ve Güney Osetya üzerinde Gürcü egemenliği tesis etmek vaadinde bulunan Mihail Saakaşvili, 7-8 Ağustos'ta Güney Osetya'ya yönelik askeri bir operasyon başlattı. Ne var ki Gürcistan, müdahale için fırsat kollayan Rusya karşısında ağır bir askeri yenilgiye uğradığı, ekonomik açıdan büyük yara aldığı gibi, Abhazya ve Güney Osetya üzerinde egemenlik kurma imkanını yitirdi. NATO üyeliği yolunun tam olarak açıldığı da söylenemez. Eğer Tiflis, toprak bütünlüğünü sağlama yerine "asıl Gürcistan"ın Batı'yla bütünleşmesine öncelik verecek olursa, belki NATO üyeliği yolu açılabilir. Krastev'in çok yerinde olarak işaret ettiği üzere, bunun için Saakaşvili'nin Sırbistan'da Voyislav Kostunica'yı değil Boris Tadiç'i örnek alması gerekecek.

Rusya'ya gelince: Putin'in Gürcistan'a saldırmasının temel amacı, kuşkusuz, Güney Osetya'ya "insani müdahale" değil, Rusya'nın yeniden büyük bir güç olduğunu Rusya'ya ve dünyaya göstermekti. Kazanılan askeri başarı, Vladimir Putin ve Dimitri Medvedev ikilisinin Rus halkı nezdinde sahip oldukları prestiji daha da artırmış olabilir. Söz konusu başarı, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve komünizmin çökmesini, sistemin siyasi ve ekonomik açıdan iflas etmesinin değil, iç ve dış düşmanların komplolarının bir sonucu olarak görme eğilimindeki Ruslar açısından psikolojik bir tatmin de sağlayabilir. Ne var ki, bu savaşın yeniden saldırgan bir güç olarak algılanan Rusya'nın uluslararası itibarına ağır bir darbe indirdiği muhakkak.

Bu savaşın Rusya'nın öteki temel amacına, yani Tiflis'te rejim değişikliğine ve Rus yanlısı bir iktidarın işbaşına gelmesine hizmet etmediği de ortada. Aksine, savaşın Saakaşvili'nin "asıl Gürcistan"daki konumunu güçlendirdiği görülüyor. Dolayısıyla Moskova'nın Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı üzerinde denetim kurma amacı da gerçekleşmedi. Aksine, Amerikalıların ve Avrupalıların şimdi, Rusya'yı dışarıda bırakan alternatif boru hatlarına çok daha büyük bir önem verecekleri öngörülebilir.

Bu savaş Rusya'nın Batı ile ilişkilerine de zarar verebilir. Washington, Rusya'nın G8'den ihracına yönelebilir, Dünya Ticaret Örgütü üyeliği beklentisine son verebilir, Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO üyeliği için bastırabilir, 2014'te Soçi'de yapılacak Kış Olimpiyatları'nın boykot edilmesine çalışabilir, vesaire.

Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'daki eski uyduları Şimdi Rusya'ya karşı daha kararlı bir tavır takınabilir. Nitekim savaşın patlak vermesi üzerine Polonya, Ukrayna ve Baltık devletleri liderleri, derhal Tiflis'e giderek G r cistan ile dayanışma gösterisi yaptılar. Varşova, uzun süredir üzerinde tereddüt ettiği, ABD'nin topraklarına füze kalkanı yerleştirmesini öngören anlaşmayı hemen imzaladı. Moskova için belki daha da kaygı verici olan, Belarus gibi yakın bir m tfeğinin AB ve ABD ile ilişkileri iyileştirme kararı alması oldu. Bundan böyle Washington'un Rusya'nın komşularıyla ilişkileri, sahip oldukları siyasi rejimden çok Rusya ile ilişkilerine endekslenebilir. Orta Asya'nın otoriter yöneticileri eğer ABD ile anlaşmak istiyorlar ise Şimdi onlar için iyi bir fırsat var.

Kafkasya konusuna devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

ABD, Rusya'yı tahrikten kaçınmalı

Şahin Alpay 2008.08.28

Ne Abhazların hamiliğine soyunması, ne de "soykırım"a karşı Güney Osetya'ya "insani müdahale"de bulunduğu iddiası Rusya'nın gerçek niyetlerini gizleyemediği gibi, saygınlığını da artırmadı.

Kafkasya'da yaşananlar ne Soğuk Savaş'ın geri geldiğinin, ne de Rusya'nın gücünün kanıtları. Gerçek Şu ki, yükselen petrol fiyatlarının zenginleŐtirdiđi ve cesaretlendirdiği Rusya, SSCB'nin ne "yumuşak", ne de "sert" gücüne sahip.

Sovyet döneminde Moskova'nın, bütün dünyaya seslenen bir dili (sosyalizm ideali) vardı ve o sayede evrensel bir cazibe merkeziydi. Bugün ise Rusya'nın "egemen" yani (otoriter ve sözde) demokrasisinin başka ülkelere model, esin kaynağı olma vasfı sıfır. Bugün Rusya komşularının çoğu açısından saldırganlaŐmasından korkulan, ne yapacağının kestirilmesi g c bir devlet konumunda. Moskova'nın Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanıma kararı, uluslararası toplulukta hemen hiç kimseyi sevindirmediği gibi, başta Çeçenler olmak üzere ayrılıkçı hareketlerin hedefi olan Rusya Federasyonu'na bir bedel  detebilir.

Savaş, Rusya'nın askerî yetenekleri konusunda da soru işaretleri doğurdu. Bazı gözlemcilere göre, görece zayıf bir hasım olan G r cistan'a karşı en seçkin birliklerini kullanarak büyük bir g c gösterisinde bulunması, gerçekte Rusya'nın askerî bakımından fazla g c l  olmadığının bir belirtisi. Bugünkü Rus ordusu, Sovyet ordusunun bir gölgesinden ibaret. Evet Rusya, enerji fiyatlarındaki olağanüstü artışın sağladığı büyük mal  imkanlara sahip. Ama bu, nüfusun azalması ve yaŐlanması, alkolizmin yayılması, yaygın yoksulluk gibi çok ciddi sosyal problemlerle karşı karşıya olduğu gerçeğini değiştirmiyor. (Bkz. Paul Rogers, Open Democracy, 21 Ağustos)

Rusya, askerî bakımından G r cistan'ı dize getirdi. Ancak  yle görünüyor ki savaşın politik ve stratejik sonuçları Moskova için hiç iyi olmayacak. Bu, ABD için de geçerli. SSCB'nin dağılmasından bu yana Washington'ın izlediği temel politika, g c s zl ğ nden yararlanarak Rusya'yı çevreleyen ülkelerde Batı yanlısı rejimler kurulmasına destek ve bunların Batı ittifakına dahil edilmeleri oldu. Soğuk Savaşı kaybettiği için, Rusya'nın hemen her Şeye razı olacağı varsayımına dayalı Amerikan politikası, kuŐatıldıđı sonucuna varan Moskova'yı derinden kaygılandırığı gibi tahrik de etti.

Kafkasya krizi, Washington'un izlediği politikayı ciddi olarak gözden geçirmesi, Rusya'yı tahrikten kaçınması gerektiğini gösteriyor. Savaş tahrik liliğinin kimseye bir yararı yok. Ayrıca, askeri kapasitesini Irak ve Afganistan'a bağlamış olan ABD, yarın NATO  yesi olsalar bile G r cistan'ı ya da Ukrayna'yı ya da herhangi başka bir ülkeyi savunmak için Rusya ile savaşa girecek konumda değil. The Guardian yazarı Max Hastings'in

çok yerinde olarak belirttiği üzere, "Eğer Barack Obama başkanlık seçimini kazanacak olursa, dünyanın bundan en büyük umudu, ABD'nin geleneksel diplomasiyi canlandırması; İranlılar, Suriyeliler, Hamas ve Ruslar dahil herkesle konuşmanın erdemini yeniden keşfetmesi olabilir. Başarılı diplomasi, biraz al - biraz ver, biraz kazan - biraz kaybet ilkelerinin değerinin kabulünü de kapsar." (18 Ağustos)

Söz konusu politikayı, yani diplomasiye öncelik verme, sorunları görüşme, diyalog, uzlaşma yoluyla çözüm arama politikasını (dört başı mamur bir şekilde olmasa da) uygulamaya çalışan ülkenin, AKP iktidarı altında Türkiye olduğu muhakkak. Evet, Ankara her iki tarafla da mevcut yakın ilişkileri nedeniyle Rusya ile Gürcistan arasında çıkan savaşta güç bir durumda kaldı ve çıkarları tehlikeye girdi. Ama söz konusu ilişkileri sayesinde, Kafkasya'da barış ve istikrarın sağlanmasına, sorunların diyalogla çözülmesine katkıda bulunabilecek bir konuma sahip. Ankara'nın daha 2000 yılında ortaya attığı ve şimdi canlandırmaya çalıştığı Kafkas İstikrar Platformu (KİP) girişimin, gerek bölgede suların durulmasını sağlamak gerekse kendi ulusal çıkarlarını güven altına almak açısından Türkiye için bir imkan olduğu söylenebilir.

Niçin? Bu soru başka bir yazının konusu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cumhurbaşkanı Gül, Erivan'a gitmeli

Şahin Alpay 2008.08.30

Rusya, Türkiye'nin başta gelen enerji kaynağı ve ticaret ortağı. Seyfettin Gürsel'in altını çizdiği üzere, eğer Türkiye ekonomisinin en büyük sorunu olan "cari açığını azaltacaksa, bunu Rusya'ya daha fazla mal ve hizmet satarak yapacak." (Referans, 28 Ağustos)

Gürcistan ise, Bakü-Tiflis-Ceyhan ve Bakü-Tiflis-Erzurum boru hatlarının geçtiği, Türkiye'yi Hazer Denizi ve Orta Asya enerji kaynakları ve pazarlarına bağlayan ülke. Rusya ile Gürcistan arasında çıkan savaşın Ankara'yı gerek ekonomik, gerekse siyasi açıdan çok güç bir durumda bıraktığı muhakkak. Bu açıdan Kafkasya'da barış ve istikrarın bir an önce sağlanmasında belki en büyük çıkarı olan ülke, Türkiye.

Krize seyirci kalması düşünülemeyecek olan Ankara, bölgede barış ve istikrarın sağlanmasına katkıda bulunabilecek bir konuma da sahip. Zira savaşın ve uluslararası nitelik kazanan krizin her iki tarafıyla da iyi ilişkileri olduğu gibi, (bu alanda ne denli tutarlı olduğu sorgulanabilecek ise de) ilke olarak uluslararası sorunlara görüşme, diyalog, uzlaşma yoluyla çözüm arama politikası uyguluyor. Ankara'nın daha 2000 yılında ortaya attığı ve şimdi canlandırmaya çalıştığı Kafkas İstikrar Platformu (KİP) girişimi, gerek bölgede suların durulmasının sağlanması, gerekse Türkiye'nin ulusal çıkarlarının güven altına alınması açısından bir imkan. Ancak girişimin çok çetin güçlüklerle karşı karşıya olduğu muhakkak. Bunların başta geleni, aralarında istikrar ve işbirliği sağlamayı hedeflediği taraflar arasındaki sorunların büyüklüğü: Gürcistan, Güney Osetya ve Abhazya'yı kendi parçası sayarken, Rusya bunların bağımsızlığını tanıdı. Ermenistan, Azerbaycan'ın topraklarının beşte birini işgal altında tutuyor. Türkiye ile Ermenistan arasında diplomatik ilişki bulunmuyor. Öte yandan KİP'in içeriği de belirginlik kazanmış değil. Eğer KİP, sınırların kuvvet yoluyla değiştirilemeyeceği ilkesini içerecek ise (ki öyle olmak zorunda) Rusya, Abhazya ile Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanımaktan geri adım atacak mı? Ermenistan, Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan'ın bir parçası olduğunu kabul edecek mi?

Ankara'nın Batılı müttefiklerin desteği olmaksızın KİP girişiminde başarı sağlaması mümkün değil. ABD'nin bilgi verilmemesinden şikayetçi olduğuna dair haberler var. Öte yandan Batılı müttefikler arasında Rusya'ya karşı izlenecek politika konusunda görüş birliği olduğu söylenemez. ABD, Rusya'ya bedel ödetmeye kararlı. Ancak

bu bedelin diplomatik alanla sınırlı kalması yüksek olasılık. Askeri yeteneklerini Irak ve Afganistan'a bağlamış olan Washington'ın, Gürcistan (ya da Ukrayna) nedeniyle Rusya ile çatışmayı göze alması beklenmiyor.

AB ise, Rusya krizinde, ABD'nin 2003'te Irak'ı işgali sırasında sergilediği ayrışmayı andıran bir biçimde bölünmüş durumda. Başta (eskiden Sovyet blokunda yer alan) Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri olmak üzere, Britanya, Hollanda ve Kuzey Avrupa ülkeleri Rusya'ya bedel ödetmek, bu arada Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO'ya dahil edilmesi sürecini hızlandırmaktan yana bir tavır içinde görülüyorlar. Fransa, Almanya, İtalya, Belçika gibi "Eski Avrupa" ülkeleri ise, Moskova ile gerginliklerin tırmandırılmasından yana olmadıkları gibi, Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO üyeliği konusunda acele edilmesini istemiyor.

Bugünkü koşullarda KİP girişiminin Ankara için vaad ettiği belki en büyük fırsat, Ermenistan ile olan ilişkilerini normalleştirmek, bu yolla Azerbaycan ile Ermenistan arasında ilerlemekte olan barış görüşmelerine de olumlu katkıda bulunmak. Girişim giderek Ermenistan'ın bir yanda Türkiye, öte yanda Azerbaycan ile ilişkilerinin normalleşmesine hizmet edip, Rusya ve İran'ın nüfuzundan kurtulmasına yol açacak olursa Batılı müttefiklerin hepsinin bundan memnurluk duyacağına şüphe yok. Ermenistan'ın yeni başkanı Serj Sarkisyan gerek Ankara, gerekse Bakü ile sorunları aşmaya istekli görünüyor. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Sarkisyan'ın Türkiye-Ermenistan futbol maçı dolayısıyla davetini kabul ederek Erivan'a gitmeli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Terörle mücadele ve TSK

Şahin Alpaz 2008.09.02

Yeni Genelkurmay Başkanı Org. İlker Başbuğ ve yeni Kara Kuvvetleri Komutanı Org. Işık Koşaner'in komuta devir teslim törenleri dolayısıyla yaptıkları konuşmalar, öncelikle şunları düşündürüyor: Türkiye'de askerler siyasete karışmanın mesleklerine, ülke savunmasına ve ordunun saygınlığına zarar verdiğinin giderek daha çok bilincine varıyor olabilirler.

Yapılan anayasal ve yasal değişiklikler askerin siyasi rolünü hukuken sınırlandırıyor olabilir. Ancak 27 Nisan'dan bu yana yaşadıklarımız hemen herkese göstermiş olmalı ki, toplumdan, medyadan, daha önemlisi bizzat siyasilerden bu talep geldiği sürece, Türkiye'de asker siyasi bir rol oynamaya devam edecek. Ve demokrasinin yerleşmesini isteyenler de, bıkmadan usanmadan, bu rolün Türkiye'de demokrasiye, dolayısıyla etkin yönetime, güvenliğe ve ordunun saygınlığına zarar verdiğini anlatmayı sürdürecekler.

Komutanların söylediklerine gelince, Sayın Başbuğ'la başlayalım. Başbuğ, terörle mücadele konusunda, başka bazı vesilelerle de belirttiği hususlarda çok haklı: "Terörle mücadele ile terör örgütüyle mücadele" farklı şeylerdir. Terörün sona erdirilmesi yalnızca "güvenlik alanındaki mücadele ile olmaz." Terörle mücadele çeşitli alanlarda alınacak tedbirlerin "paralel ve koordineli" olarak yürütülmesini gerektirir: "Güvenlik" (yani, terör örgütüne karşı alınacak askeri önlemler), "ekonomi" (yani, terör örgütünün istismar ettiği yoksulluk ve işsizliğin tasfiyesi), "sosyo - kültürel" (yani, terör örgütünün istismar ettiği, Kürt kimliği üzerindeki yasak ve baskıların kalkması), "psikolojik hareket" (yani, terör örgütünün insanları kandırmasının önlenmesi) ve "uluslararası alan" (yani, terör örgütünün komşu ülkelerin topraklarına yuvalanmasının engellenmesi).

Ne var ki, bu alanların hepsinde alınacak kararlardan sorumlu olan ve bunların eşgüdümünü sağlayacak olan siyasi iktidardır. Askerin görev sahası, güvenlikle ilgili önlemlerin etkinlikle yürütülmesiyle sınırlıdır. Türkiye'de aklı başında hiç kimse, "Güvenlik alanında mücadele etmeyelim, diğer alanlarda mücadele ederek terörü

sonlandırabiliriz" iddiasında bulunmamıştır. Aksine, Türkiye'de çok uzun süre, terör sorunu bir güvenlik sorunu olarak görülmüş; "terör sona ermeden reform olmaz" denmiş; ne ekonomi alanında, ne de öteki alanlarda gerekli önlemler alınabilmiştir.

Sayın Başbuğ "Bölge halkının desteğini tamamen kaybeden ve örgüte gerekli katılımları sağlayamayan terör örgütlerinin uzun süre ayakta kalmaları mümkün değildir. Bunun için terörist ile bölge halkının ayırt edilmesi ve mücadelenin hukuki düzen içinde yürütülmesi" şarttır, diye ifade ettiği görüşlerinde de haklıdır. Terörle mücadelenin "hukuki düzen içinde" yürütülmesinde en büyük görev de, gerçekten medyaya düşer: Başbuğ'un belirttiği üzere "toplumun olaylar hakkında doğru ve zamanında, yeterli seviyede bilgilendirilmesi" halinde ancak güvenlik kuvvetlerinin insan hakları ihlalleri önlenabilir ve "terör örgütünün propagandasına alet olunması" engellenebilir.

Sayın Başbuğ, "Güvenlik kuvvetlerinin asıl hedefi, yaşanan terör eylemlerini kabul edilebilir bir seviyeye getirmektir... Terörle mücadele zor ve sabır isteyen bir süreçtir" derken de gerçeklerin altını çiziyor. Britanya, çok yönlü önlemlerle Kuzey İrlanda'da IRA terörünü zor ve sabır isteyen bir süreç sonunda bitirmeyi başardı, ama İspanya, bütün gerekli önlemleri almasına rağmen ETA'yı bitiremedi.

Sayın Başbuğ "TSK bölücü terör örgütüyle mücadele konusunda dünyanın en tecrübeli ve başarılı ordularının başında gelmektedir" diyor. TSK'nın bu alanda zengin bir tecrübeye sahip ve genelde başarılı olduğu muhakkak. Ne var ki sadece terör eylemleriyle değil gerilla yöntemleriyle savaşan PKK'ya karşı tankla, topla ve uçakla, bazen eğitimi ve donanımı yetersiz personelle mücadelenin doğurduğu etkinlik sorunları olduğu apaçık. Bu sorunların aşılabilmesi de önemli ölçüde bunların medyada ve kamuoyunda serbestçe tartışılmasına bağlı.

Bu konuya devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devletin varlığı nasıl korunur?

Şahin Alpay 2008.09.04

Bugün de Genelkurmay Başkanı Org. İlker Başbuğ'un komuta devir teslim törenleri dolayısıyla yaptığı konuşmaların uyandırdığı düşüncelerin bazılarına değinmek istiyorum.

Sayın Başbuğ, "Her konuyu tartışabilme özgürlüğü, devletin varlığını riske sokacak konuları içermez" diyor. Ancak, şurası muhakkak ki, özgürlükçü demokrasi şiddeti savunma ve (belirli bir ırkı, etnik ya da dinsel grubu aşağılama anlamında) ırkçılık yapma dışında bütün ifadelere ve tartışmalara açıktır. Öte yandan, bugün Türkiye'de yapılan tartışmaların önemli bir konusu, tam olarak devletin varlığının nasıl korunacağıdır.

Devletin "üniter" yapısı üzerine ciddi bir tartışma olduğu kesinlikle söylenemez. Ama "devletin varlığının riske girmemesi için" bölgelere yetki devri (devolüsyon) yapılması ya da federalizme geçilmesi gerektiğini düşünenler ve ileri sürenler pekala olabilir. Devolüsyon ya da federalizm Türkiye koşullarına uygun olmayabilir, ama birçok üniter devletin, tam da "varlığını riske sokmamak için" bu yola gittiği bir gerçektir. Bunun Avrupa'daki başlıca örnekleri olan Britanya ve İspanya devolüsyon yapmış, Belçika federalizmi benimsemiştir.

Dünyada 5 bin kadar etnik ve dinsel grup ve sadece 200 dolayında devlet olduğu dikkate alınırsa, çeşitliliğin ölçüsü ülkeden ülkeye değişse de, mevcut devletlerin hemen hiç birinde dil, din ve kültür birliği söz konusu değil. Farklı etnik ve dinsel "alt kimlikler"i yasaklamaya ve bastırmaya kalkan devletlerin bütünlüklerinin

tehlikeye düştüğü, bu kimliklere saygı gösteren devletlerin ise varlıklarını korumakta çok daha başarılı oldukları dünya tecrübesinden çıkan temel deslerden biri.

Ne yazık ki Sayın Başbuğ'un ileri sürdüğünün aksine, yalnız tek parti döneminde değil, 1990'lara gelinceye kadar Türkiye'nin kimlik politikaları farklı etnik ve dinsel kimlikleri, Türkleştirme ve (Diyanet İşleri Başkanlığı'nın temsil ettiği yorumla) Sünnileştirme amacını gütmüştür. Bunda önemli ölçüde başarı sağlandığı da kabul edilmelidir. Ne var ki 2. Dünya Savaşı'nın, özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra insan hakları ve demokrasi fikrinin giderek yayılmasıyla birlikte, "tekkültürcü / asimilasyonist" politikalar büyük tepkiyle karşılanmaya başlamış, devletin varlığı açısından ciddi bir risk haline gelmiştir. Türkiye'yi AB süreci bağlamında "alt kimlikleri" tanımaya sevkeden de, tam olarak bu risktir.

Bugün Türkiye'de "devletin varlığının riske girmemesi" için en önemli güvence, "üniter devlet" kavramının "üniform (yeknesak, birörnek) toplum" şeklinde yorumlanmasından vazgeçilmesi. Toplumun bütünlüğünü, ülkenin birliğini sağlamanın yolu, toplumu, yasak ve baskıyla birörneklığe zorlamak değil, farklı etnik ve dinsel kimliklerden yurttaşların devlete gönüllü bağlılığını sağlamak. Bu da, elbette ki ancak farklı kimliklere saygı gösterilmesi, eşit haklar tanınması ve sosyo-ekonomik eşitsizliklerin giderilmesiyle mümkün olabilir.

Sayın Başbuğ'un laik düzenin Türkiye'de "demokrasinin gelişmesinde ana itici güç" olduğuna dair görüşüne de itirazlarım var. Ne yazık ki Türkiye'de anlaşıldığı ve uygulandığı şekliyle laiklik (yani devletin dinin yorumunu tekeline alması, dini denetlemesi ve dini özgürlüklere demokratik haklarla bağdaşmayan kısıtlamalar getirmesi) demokrasinin gelişmesine destek değil, aksine köstek olmuştur. Bu tür laikliğin "korunması ve kollanması" adına demokratik haklara getirilen her kısıtlama, demokratik sürecin işleyişine yapılan her müdahale, yaklaşık altmış yıllık tecrübeye rağmen demokrasinin yerleşmesine engel olmuştur. Laikliğin güvencesi, anti-demokratik yasak ve baskılar değil, devletin bütün inançlara eşit haklar tanınması ve eşit saygı göstermesini de içeren özgürlükçü demokrasidir.

Sayın Başbuğ'un demokrasiyi Cumhuriyet'in laiklik yanındaki "diğer temel ilkesi" sayması ve AB'ye tam üyeliği TSK için "Atatürk'ün amaçladığı 'çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkma' doğrultusunda önemli bir araç" olarak nitelemesi ise elbette ki memnuniyet verici.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ulusun temsilcisi TSK değil TBMM'dir

Şahin Alpay 2008.09.06

Kocaeli Garnizon Komutanı Korgeneral Galip Mendi'nin Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) adına Kandıra F Tipi Cezaevi'nde, Ergenekon örgütü davası kapsamında tutuklu bulunan emekli orgeneraller Şener Eryugur ve Hurşit Tolon'u ziyaret etmesi, Başbakan Erdoğan tarafından "insani amaçlı" olarak yorumlandı.

Başbakan'ın yorumunun genel kabul görmeyeceği, bu ziyaretin Türkiye'de askeri otoritenin yalnızca siyasi sürece değil, yargı sürecine de müdahalelerde bulunmasının son örneği olarak kayda geçeceği muhakkak.

Hava Kuvvetleri Komutanı Org. Aydoğan Babaoğlu'nun, "Bence Ergenekon'un ne olduğu belli değil ki..." şeklindeki sözlerinin de, mahkemece tutuklanmış 53 sanığı olan davayı "sulandırma" gayreti olarak yorumlandığına da kuşku yok. Kandıra F Tipi Cezaevi'ne TSK adına yapılan ziyaret ise, kamuoyunun Kocaeli Garnizon Komutanı Korg. Mendi'nin sicili hakkında bilgilenmesine vesile oldu. (Doyurucu bilgi için bkz. Taraf, 5 Eylül)

Son iki yazıdan devamla Genelkurmay Başkanı Org. İlker Başbuğ'un devir-teslim törenlerinde yaptığı konuşmalara dönecek olursam: Sayın Başbuğ, Türkiye'nin sosyal devlet niteliğinin zayıflamasının toplumu cemaatleşmeye ittiğine ilişkin tesbitinde haklı. Bu gözleme, cemaatleşmenin hukuk devletinin zafiyetiyle de ilgili olduğunu eklemek gerekir. Devlet, sosyal yardımlaşma ve hukuku uygulama alanlarında yetersiz kalınca, toplumun geleneksel dayanışma ağlarına yaslanmak zorunda kaldığı muhakkak. Evet, eğer cemaatleşme istenmiyorsa, sosyal devlet ve hukuk devleti güçlenmelidir.

Öte yandan unutmamak gerekir ki, din temelli cemaatler Türkiye'de toplumun işsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik gibi sorunlarla başa çıkmasına yardımcı oldukları gibi, sağladıkları "sosyal sermaye" (yüz yüze ilişki ağları) ile ekonomik kalkınmada önemli bir rol oynamakta, dinsel ve dünyevi faaliyetlerin ayrışmasına, dolaylı olarak laikleşmeye katkıda bulunmaktadır. Asıl unutulmaması gereken ise şudur: İnsanlık varoldukça dini inançlar varolacak, artan güvensizlik ve belirsizlikler dindarlığı arttıracaktır. Demokratik bir toplumda dine (az veya çok) bağlı yaşam tarzları, en az dine (az veya çok) bağlı olmayan yaşam tarzları kadar saygıya layıktır. Dindar ya da "laik", belirli bir yaşam tarzını bütün topluma dayatma, ancak demokrasiyi dışlayan rejimlerin gayreti olabilir.

Başbuğ "çağdaş uygarlığın üzerine çıkma" çabası bağlamında bir araç olarak AB üyeliğine destek verirken, Koşaner'in dolaylı ifadelerle AB'ye katılım sürecini ulusal güvenliğe bir tehdit olarak sunması dikkat çekti... Bu konuda söylenmesi gereken şu: Koşaner'in imasının tam tersine AB'ye katılım süreci, Türkiye'de demokrasinin yerleşmesi kadar, gerek "ulus devletin" gerekse "laik devletin" korunması açısından da önem taşıyan dış desteklerden biri. AB projesi de, özünde, ulus devletlerin aşılmasının değil, korunmasının güvencesi.

Koşaner "TSK'nın ulusu dışında ayrı denetime ihtiyacı bulunmamaktadır," diyerek açıkça Türkiye'de silahlı kuvvetlerin sivil demokratik denetime tabi olmadığını, yani TSK'nın TBMM ve ondan çıkan siyasi otoriteye hesap vermek durumunda olmadığını da söylüyor. Totaliter rejimlerde bile silahlı kuvvetler, siyasi otoritenin denetimine tabidir. Silahlı kuvvetlerin siyasi otoritenin denetimine tabi olmadığı yerler yalnızca, ordunun ulusu temsil etme iddiasını taşıdığı askeri rejimlerdir. Türkiye ise bir demokrasidir ve burada "ulus"un temsilcisi TSK değil TBMM'dir.

Koşaner'in, 2006 yılında Genelkurmay 2. Başkanı iken kendisine verilen "andıç"taki ifadeleri yansıtan bir biçimde, kendisinden farklı görüşlere sahip STK, medya, akademi ve iş dünyası mensuplarını "ulusal güvenliği tehlikeye atmakla" itham etmesi ise, demokrasimiz açısından fevkalade hazin bir olay. Türkiye'nin güvenliğini tehlikeye atanların kimler olduğuna karar vermek, TSK komutanlarına değil, (Ergenekon örgütü davasında olduğu gibi) hukuk devleti kurallarını uygulayan yargı organlarına aittir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cumhurbaşkanı Gül liderlik gösterdi

Şahin Alpay 2008.09.09

Nisan 2007'de AKP'nin Abdullah Gül'ü cumhurbaşkanlığına aday göstermesini doğru bulmadım. Gül, başarılı bir dışişleri bakanı idi.

Hükümetten ayrılmasının, iktidarın reformcu kimliğini zayıflatması olasılığı yüksekti. Dahası, Cumhurbaşkanlığı'nı bir vesayet makamı olarak gören ve henüz eşi "türbanlı" bir cumhurbaşkanına hazır olmayan asker-sivil bürokrasinin (ve ana muhalefetin) ciddi siyasi kriz çıkarması olasıydı.

Kaygıların yersiz olmadığı görüldü. Gül'ün cumhurbaşkanı adaylığı ve seçilmesi, Nisan 2007'den Temmuz 2008'e kadar süren iki yıla yakın bir zaman diliminde Türkiye'nin ciddi bir siyasi krizle boğuşmasıyla sonuçlandı.

Söz konusu krizin aşıldığı da henüz söylenemez. AKP kapatılmadı, ama Anayasa Mahkemesi'nin 11 üyesinden 10 üyesi AKP'nin "laikliğe karşı faaliyetlerin odağı" olduğuna hükmetti.

Tabii ki bir kez aday olmasından ve muhtıralara hedef olmasından sonra Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesini destekledim. TBMM'nin tercihini elbette saygıyla karşıladım. Ancak, şunu itiraf edeyim ki, Gül'ün cumhurbaşkanı olarak takdirimi kazanan ilk davranışı, Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan'ın davetini kabul ederek, Türkiye-Ermenistan Dünya Kupası maçını izlemek üzere Erivan'a gitmesi ve böylelikle Türkiye ile Ermenistan ilişkilerinin normalleştirilmesi yönünde adım atma dirayetini göstermiş olması. Kuşku yok ki, bu karar Gül'ün tek başına aldığı bir karar değil, Kafkasya İstikrar ve İşbirliği Platformu girişimi bağlamında AKP hükümetinin bir kararı. Yine de Sayın Cumhurbaşkanı'nı liderlik gösterdiği ve bu tarihi ziyareti gerçekleştirdiği için yürekten kutluyorum. Ermenistan Başkanı Sarkisyan'ı da bu daveti yaptığı için kutluyorum. Her iki lider de, tarihi husumetlere, muhaliflerinin şiddetli itirazlarına bakmaksızın, zamanı gelmiş bir adımı atmakta tereddüt etmediler. Liderlik budur.

Yıllardır Ermenistan ile sorunların aşılmasında diplomasiye öncelik verilmesini, diplomatik ilişki kurulup sınırların açılmasını savunuyorum. Bugünkü uluslararası ortam da buna elverişli. Sarkisyan, bugüne kadar herhangi bir Ermeni yetkilisinin Türkiye üzerinde toprak talebinde bulunmadığını belirtiyor. 1915-16'da Osmanlı Ermenilerinin başına gelen büyük felaketin "soykırım" olarak tanınması yönünde bir talebi yok. İki ülke arasında diplomatik ilişki kurulması halinde, Ankara'nın önerisini kabul edebileceklerini, konunun bir tarihçiler komisyonuna havale edilebileceğini, dolaylı olarak Batı parlamentolarından "Ermeni soykırımını tanıma" kararları çıkarma politikasına son vereceklerini ima ediyor. Eğer iki ülke arasındaki ilişkiler normalleşirse 1915-16'da yaşanan acı olaylardan düşmanlık üretmeye çalışanların çabaları başarısızlığa mahkum olacaktır.

Ankara ile Erivan arasında diplomatik ilişkinin kurulması, iki ülke arasındaki sınırların açılması, her iki tarafa da hem ekonomik, hem stratejik açıdan büyük yararlar sağlayacak. Ermenistan'ın bugünkü izolasyonunun adım adım kırılarak, Rusya ve İran'la yakın ilişkilere mahkum bir konumdan kurtarılması, Hazar Denizi ve Orta Asya enerji kaynaklarına ve pazarlarına Ermenistan üzerinden de ulaşım sağlanması mümkün hale gelecek.

Erivan'la ilişkilerin normalleşmesi, Ankara'ya tıpkı Suriye ile İsrail, Afganistan ile Pakistan, İsrail ile Filistin, İran ile ABD arasında olduğu gibi Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki sorunların aşılmasında kolaylaştırıcı rolü oynamasına da imkan verecek. Bakü ile Erivan aralarındaki sorunları konuşurken, Ankara ile Erivan'ın konuşmamasında nasıl bir mantık olabilir?

Bütün bu unsurlar dikkate alındığında, "Erivan'a değil Bakü'ye maça giderim... Bari gitmişken 'Soykırım Anıtı'na da çelenk koysun..." şeklinde konuşan CHP lideri Deniz Baykal ile Gül'ün Erivan'a gitmesini "gaflet ve Türkiye'nin onuruna yara" olarak niteleyen MHP lideri Devlet Bahçeli'nin tavırları, kamuoyu yoklamalarına göre neden muhalefet partileri oy kaybederken, AKP'nin oyu yükseliyor sorusuna da bir nebze ışık tutmuyor mu?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İktidarlar ve 'medya tacirleri'

Şahin Alpay 2008.09.11

Öncelikle belirtilmesi gereken, Alman savcılarının ortaya çıkardığı "Deniz Feneri" yolsuzluğunun vahameti. Umarım yargı süreci yolsuzluğu gerek Almanya, gerekse Türkiye'deki bütün sorumlularıyla ortaya çıkaracaktır.

Yolsuzlukla ilgili haberlerin Başbakan Tayyip Erdoğan ile medya patronu Aydın Doğan arasında ateşlediği kavgaya gelince, bununla ilgili yorumların bence en dikkate değer olanı, AB-Türkiye Karma Parlamento

Komisyonu Eşbaşkanı Joost Lagendijk'ın söyledikleri:

"Genelde başbakanlar kendileri hakkında beğenmedikleri haberler ya da yorumlar yayımlandığında medyaya baskı kurma yoluna gitme konusunda çok dikkatli olmalılar. Medyanın hükümette olsun muhalefette olsun politikacıları eleştirmesi siyasi hayatın bir parçasıdır. Politikacı olarak, hele bir başbakansanız, buna alışık olmanız gerekir. Bir başbakan hakkında kötü haber yapılıyor diye medyayı tehdit etmemeli. Eğer medyanın sizin hakkınızda yalan içerikli haberler yayımladığını düşünüyorsanız bunun çözüm yolu bellidir, mahkemeye gidersiniz. Bu tür sorunları halletmenin yolu budur... Bir politikacı, özellikle de bir başbakan medyaya şantaj yapma ya da baskı kurma yolunu tercih etmemeli... Her hükümetin adil, dengeli ama eleştiren bir basına ihtiyacı vardır. Gazeteciyi, medya yöneticilerini ve medya sahiplerini baskı altına alacak adımlardan kaçınılması gerekir. Tabii medya da adil ve dengeli olmalıdır..." (Milliyet, 9 Eylül)

Erdoğan-Doğan kavgası, belki bugüne kadar tanık olduğumuz iktidar-medya kavgalarının en şiddetlisi. Ama bu kavganın bir kez daha hatırlattığı problemi kamuoyu yakından tanıyor: Türkiye'de siyasi partiler ve özellikle iktidar partileri, medyayı denetimleri altına alarak, yandaş medya oluşturarak siyasi rekabette üstünlük sağlamaya çalışıyorlar. Medya patronları da medya dışı ticari çıkarlarını ilerletmek için, yaptıkları yayınlarla hükümetler üzerinde baskı kuruyor; işlerine geldiği zaman iktidara destek, gelmediği zaman köstek oluyorlar. Öyle ki bugün gazeteleri, manşetlerin arkasındaki amaç nedir sorusunu sormadan okumak neredeyse imkansız hale geldi. "Adil ve dengeli yayın" Türk medyasında mumla aranan bir vasıf.

Türkiye'de medya ile siyaset arasındaki ilişkiyi, ilginçtir, belki en iyi anlatan kişi bizzat Aydın Doğan. Doğan, TBMM Medya Sorunları Meclis Araştırması Komisyonu'nun 12 Haziran 2002 tarihli oturumunda yaptığı konuşmayı bir küçük kitapçık haline getirmiş ve Hürriyet gazetesiyle birlikte dağıtmıştı. O kitapçıktan aktarıyorum: "Bugün aramızda bulunan medya sahiplerinin büyük bölümü 'bir gün işimize yarar' diye gazete çıkarıyor, televizyon yayıncılığı yapıyor. Asıl amaçları gazete çıkarmak değil; gazeteleri ve televizyonları, radyoları kişisel çıkarları için gerekli gördüklerinde silah olarak kullanmak. Ben bunlara 'medya tacirleri' diyorum. Medyanın, ülkenin kurumları üzerindeki gücünü bir ticaret aracı olarak gördükleri ve bu gücü ticari-şahsi çıkarları için kullanmakta sakınca görmedikleri için...

"Gazeteler, televizyonlar, radyolar bu insanların elindeki silahtır... Onunla şantaj yapar, iftira atar, insanları, kurumları, hatta devlet organlarını sindirmeye çalışırlar. 'Bir gün işime yarar' hesabıyla yayıncılık yaparlar, buna güvendikleri için hesapsız, kanunsuz işlere girerler ve böyle oldukları için de çoğu kez o 'bir gün' gelir. Gazeteyi veya televizyonu aldıktan sonra etliye sütlüye karışmadan yayıncılık yapan 'medya tacirleri', yasalar karşısında zora düştüklerinde o politikayı üç beş saat içinde değiştirirler. Kırk yıldır hükümet yanlısı olanlar, kırk dakikada en hızlı muhalif kesilirler." (s. 8-9)

Tabii ki Aydın Doğan kendisinin 'medya taciri' değil 'gazeteci' olduğu; medya dışı yatırımlarının amacının elindeki medya kuruluşlarının bağımsızlığını güven altına almaktan ibaret olduğu iddiasında. Bu iddiaya çok çeşitli itirazlar var... Bunların belki en dikkate değer olanı için Emin Çölaşan'ın alt başlığı "Bir Medya Belgeseli" olan kitabına (Bilgi Kitabevi, Ekim 2007) bakılabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Tarihî olmaktan çok psikolojik ve siyasi bir sorun"

Neşe Düzel bir kez daha Türkiye'nin temel sorunlarından birine ışık tutan fevkalade dikkate değer bir mülakat yayımladı (Taraf, 8-9 Eylül).

Cumhurbaşkanı Gül'ün Erivan ziyareti dolayısıyla emekli Büyükelçi Volkan Vural ile Türkiye-Ermenistan ilişkileri üzerine konuştu. Vural'ın Düzel'e söyledikleri öylesine altı çizilmeye değer ki, bunlardan en önemli bulduklarımı okurlarımın dikkatine getirmek istiyorum. Vural şunları söylüyor:

Cumhurbaşkanı Gül'ün Erivan ziyareti "Türkiye ile Ermenistan arasında bir başlangıca zemin olabilir. İki devlet arasında diplomatik ilişkilerin vakit geçirmeksizin kurulması lazım..."

"Ermenistan ile aramızdaki sorun, tarihî olmaktan çok, psikolojik ve siyasi bir olay. Geçmişte yaşananların insanlarda yarattığı bir psikoloji, güvensizlik, korku ve dehşet var.... Sorunun çözümü insanlardaki psikolojik sıkıntıların giderilmesindedir. Çözüm iki halkın yeniden sevgiyle, saygıyla birbirlerine yanaşabileceği ve birbirleriyle rahat konuşabilecekleri bir güven ortamının yaratılmasındadır..."

"Sovyetler'den ayrılan bütün cumhuriyetlerin bağımsızlığının tanınmasına ve Ermenistan hariç hepsiyle diplomatik ilişki kurulmasına karar verildi..." Eğer Ermenistan ile diplomatik ilişki kurulmuş olsaydı ilişkiler normalleşir, iki taraf da bundan yararlanırdı. "Normalleşme Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki ilişkilerin de daha iyi olmasını sağlardı. Belki Karabağ'ın işgali önlenebilirdi... Türkiye, Ermeni sorununda bu kadar sıkıştırılmazdı. Ermenistan'la münasebetlerini çok iyi tutan bir Türkiye'yi suçlamak o kadar kolay olmazdı."

"Ermenistan'ın Türkiye'den toprak alabilmesi mümkün mü? Hangi akli başında biri bunu düşünebilir? Ermenistan'ın nüfusunun tamamı kadar askerimiz var... Kendimize biraz daha güvenmeliyiz."

Tarihteki olaylar "Kaçınılmaz olarak tartışılacak. Bence bu ilişkilerin normalleşmesinin önünde bir engel değil... Bizim de yaşadığımız olayların çok acı veren, çok trajik yönleri olduğu muhakkak. Ermenilerin de bunu kendilerine yapılan büyük bir haksızlık olarak gördükleri muhakkak. Doğup büyüdüleri yerlerden zorla koparıldıklarını düşündükleri bir gerçek. Bu duyguları silemezsiniz... Ancak onlara şunu söyleyebilirsiniz: Evet böyle şeyler yaşandı. Ama hayat bununla geçmez. Önümüzde bir başka hayat daha var. O hayatı gelin birlikte dostluk içinde kuralım..."

"Ermeniler elbette soykırım konusunu kurcalayacaklar... İki ülke arasında 'ortak tarih komisyonu' kurulması ilk bakışta iyi bir açılım olabilir ama... Bence mesele tarihte değil. Ben tarihî gerçeklerin bilinmediği varsayımını paylaşıyorum. Gerçekler biliniyor... Bir Ermeni samimiyetle halkının uğradığı durumun soykırım olduğunu düşünebilir... Biz de böyle olmadığını düşünebiliriz... Bunu tarihçiler bize söylesin demek de tarihçilere fazla anlam yüklemektir. Çünkü her tarihçinin her olayı yorumlayışı farklıdır..." İlk Ermenistan Başkanı Ter Petrosyan bana, "O konuyu kenarda bırakalım, geleceğe bakalım. Bunda anlaşılmayacağımız muhakkak. Toplumlar önce başka yöntemlerle kaynaşsınlar. Soykırım meselesinin üstünden böylece geçelim..." diyordu. "Bence yapılacak şey budur. Bu konuyu deşmekten yarar çıkmaz."

"Ben yetkili olsam, Osmanlı İmparatorluğu sırasında tehciye tabi tutulmuş olan bütün Ermeniler ve hatta başka azınlıklar da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına istekleri halinde otomatik olarak alınabilir derim... Malların geriye verilmesi, bütün bunların hesabının çıkarılması artık çok zor ama... Bir fon kurulabilir... Sembolik bir tazminat verilebilir. Önemli olan bir acı karşısında duyarsız olmadığınızı ve buna empatiyle baktığınızı, insanlık görevi olarak birtakım telafi edici unsurlar üzerinde durduğumuzu belirtebilecek tutumlardır... Ben özür de dilerim aslında... Bunu sadece Ermeniler için de söylemiyorum. 6-7 Eylül hadiselerinde Türkiye'den giden insanlar, Rum vatandaşlar için de söylüyorum... Bizim gibi bir devletin yapması gereken şey budur..."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakana medya üzerine açık mektup

Şahin Alpay 2008.09.16

Sayın Başbakan, geçen hafta sonu partinizin ilçe kongrelerinde yaptığınız konuşmaları izledim. Bu konuşmaların bende uyandırdığı düşünceleri sizinle paylaşmak istiyorum. Umarım, danışmanlarınız yazımı dikkatinize getirecektir.

Öncelikle, haklı olduğunuz noktaların altını çizmek isterim. Aydın Doğan medyasının size karşı "adil ve dengeli" bir yayın yaptığını kimse söyleyemez. Hakkınızda ileri sürülen iddialar ile ilgili olarak görüşünüzün alınmadığı, cevap hakkınıza saygı gösterilmediği, böylelikle medya ahlakı ve ilkelerinin çiğnendiğinden yakınmakta haklısınız.

Doğan Grubu'nun uzunca bir süredir size ve partinize karşı (istisnalara rağmen büyük ölçüde ortak) bir kampanya yürüttüğü de ortadadır. Bu kampanyanın kısmen ideolojik nedenlerden, ama daha büyük ölçüde ticari nedenlerden kaynaklandığına dair kuşku kamuoyunda yaygındır. Çünkü, kamuoyunda hakim kanaat, Aydın Doğan'ın (kendi tanımıyla) "medya tacirleri"nin ağababası olduğu. (Aydın Doğan "medya tacirleri"ni şöyle tanımlıyor: Ellerindeki gazeteleri ve televizyonları, radyoları ticari çıkarları için gerekli gördüklerinde silah olarak kullananlar.)

Sizinle hemfikir olmadığım noktaların başlıcaları ise şunlar. Evet, Almanya'daki Deniz Feneri'nin topladığı paraların size şahsen verildiğine ya da hükümetinizin davada tutuklu şahısların serbest bırakılması için Alman savcılarına siyasi baskı yaptığına dair haber ve yorumlar gerçek dışı. Birinci iddia hakkında herhangi bir kanıt yok, ikinci iddia da bizzat Alman savcılar tarafından yalanlandı. Ne var ki Deniz Feneri yolsuzluğu, çok çok vahim bir olay. Kamuoyu sizden öncelikle bu rezaletin Türkiye'deki sorumlularının da ortaya çıkarılması için gecikmeden çağrıda bulunmanızı beklerdi.

İkincisi, ne yazık ki, kamuoyunda sizin "yandaş medya" yaratma çabası içinde olduğunuz izlenimi de çok yaygın. Son zamanlarda kimi gazetelerin ve televizyon kanallarının sahip değiştirmesi olaylarından sonra bu kuşku güçlendi. Bu bağlamda en dikkat çeken olay, tabii ki, Sabah-ATV ihalesi oldu. Yürürlükteki hukuk kuralları açısından, ne ihalede tek bir alıcının bulunması, ne de alıcı Çalık Grubu'nun en tepe yöneticilerinden birinin sizin henüz 26 yaşındaki damadınız olması satışa engel değildi. Ama burada, son konuşmalarınızda çok isabetle vurguladığınız türden, bir "çıkar çatışması" mevcut. Şöyle ki, kamuoyunda Çalık Grubu'nun Sabah-ATV'de iktidar yanlısı bir yayın politikası izleme karşılığında elde edeceği hükümet desteğiyle işlerini büyütme amacını güttüğü şüphesi uyandı.

Hasan Cemal geçen yıl bir yazı yazmış ve "Medya adam olmadan demokrasi de adam olmaz" demiş (Milliyet, 6-8 Aralık 2007), ben de hak vermişim (Zaman, 13 Aralık 2007). Medyanın "adam olması" için yapılması gereken çok şey var... Bunun için elbette ki medya patronlarının gazetecilik ile iş adamlığının birbiriyle bağdaşmaz işler olduğunu kabul etmeleri, gazetecilerin işlerine burunlarını sokmamayı öğrenmeleri gerekiyor. Bunun için elbette ki gazetecilerin örgütlenebilmeleri, dayanışma içinde olabilmeleri, siyasilerden ve patronlardan bağımsızlıklarını koruyabilmeleri, mesleklerinin ahlak ve ilkelerine sahip çıkmaları gerekiyor.

Ama bu konuda parlamentoya, öncelikle hükümetlere büyük sorumluluk düşüyor. Eğer AKP hükümeti olarak, Türkiye'de medyanın meslek ahlak ve ilkelerine uygun olarak çalışmasını, medyada "hem işadamı, hem yayıncı" patronlar ve yöneticiler olmaması gerektiğinde samimi iseniz, gecikmeden almanız gereken asgari önlemler şunlar: RTÜK Kanunu'nda sizden önceki hükümetin yaptığı değişikliği geri çevirin ve medya patronlarının (başka kimseleri paravana kullanarak da olsa) kamu ihalelerine girmelerini kesinlikle önleyin. Medyada

mülkiyet temerküzünün önlenmesi için birçok demokratik ülkede mevcut, radyo-televizyon sahiplerinin aynı zamanda gazete sahibi olamayacakları kuralını getirin. TRT'yi BBC ölçülerıyla özerk kılın ki, kamu yayıncılığı meslek ahlak ve ilkelerini uygulamada bütün medyaya örnek olsun.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zapatero: Avrupa'nın liberal öncüsü

Şahin Alpay 2008.09.18

Şu anda dünyada siyasi duruşunu en çok takdir ettiğim ve görüşlerini kendime en yakın bulduğum siyaset adamı, İspanya Sosyalist İşçi Partisi Başkanı ve Başbakan Jose Luis Rodriguez Zapatero.

Dolayısıyla geçen pazartesi günü Zapatero'yu, yedi yıldır öğretim üyesi olduğum Bahçeşehir Üniversitesi'nin akademik yılı açış konuşmasını yaparken dinlemek bir ayrıcalık oldu. Zapatero'nun bilginin, eğitimin, özgürlüğün ve hoşgörünün paha biçilmez değerini vurguladığı güzel konuşmasındaki şu sözlerin altı özellikle çizmeye değer:

"Bilgi ile halkların zenginliğinin bağlantılı olduğunun, bu tarihi anda olduğu kadar hiçbir zaman böylesine bilincinde olmadık... Türkiye ve İspanya olarak eğitimin ve özellikle üniversitenin bir ülkenin kalkınmasında, değişiminde, modernleşmesinde ve dünyaya açılmasında oynadığı önemli rolün açık örnekleriyiz. Sadece bilgilerin toplandığı bir yer olarak değil, düşüncenin yaratıldığı gerçek merkez olarak bir üniversite. Sadece belli bir eğitim almak için değil, vatandaş olmayı, Türk veya İspanyol vatandaşı olmayı, ama aynı zamanda da dünya vatandaşı olmayı öğrenmek için gelinen bir üniversite..."

New York Times'ın bir haberinde vurguladığı üzere Zapatero, "İspanya'nın cesur liberali" (10 Mart 2008), daha doğrusu "cesur sosyal liberali", daha iyisi İspanya'yı "Avrupa'nın liberal öncüsü" yapan siyaset adamı. Madrid'deki El Kaide katliamından 3 gün sonra 14 Mart 2004'te yapılan seçimlerle Başbakan olan Zapatero, İspanya'yı köklü bir şekilde özgürleştiren reformlara imza attı. "Seküler vizyon" adını verdiği yaklaşımla, okullarda Katolik inanç ve ibadetinin öğretilmesine son verdi. Katolik Kilisesi'nin yasakladığı boşanma ve kürtajı serbest bıraktı. Eşcinsellere evlenme ve evlat edinme hakkı, dileyene "ötenazi" (yaşamına son verme) hakkı tanıdı; kamu okullarında, cezaevlerinde, askeri karargahlarda Katolik ve diğer dinsel simgelerin kullanılmasını men etti.

Zapatero'nun başında olduğu hükümet İspanyol askerlerini Irak'tan geri çekti, Afganistan'daki rollerini sınırladı. İspanya'ya yerleşen göçmenlerin haklarını genişletti. Katalunya ve Bask Ülkesi dahil otonom bölgelere daha geniş özerklik tanıdı. Şiddeti İspanya siyasetinden silmek amacıyla, ABD ve AB'nin "terör örgütleri" listesindeki Bask ayrılıkçı örgütü ETA ile şiddete son vermesini sağlamak amacıyla görüşmeler başlattı. ETA'nın Aralık 2006'da Madrid havaalanını bombalaması üzerine görüşmeler durdu, ama dolaylı yoldan sürdüğü belirtiliyor. (İspanya hükümeti ile ETA arasındaki gizli görüşmelerin bir bölümünün Ankara'da yapılmış olması ilginçtir.)

Zapatero hükümeti, Ekim 2007'de "Tarihsel Hafıza Kanunu"nu çıkardı. Bu kanun, 1936-39 arasındaki İspanya iç savaşında ve daha sonra 40 yıl süren General Franco diktatörlüğü sırasında siyasi, ideolojik ve dinsel nedenlerle baskı ve şiddete maruz kalanların saygıyla anılmalarını ve haklarının genişletilmesini öngörüyor. Franco diktatörlüğünü açıkça lanetliyor. Franco rejimini anımsatan bütün simgeleri, sokak adlarını, tabelaları, vs. yasaklıyor. Franco'nun mezarı çevresinde siyasi gösterileri men ediyor. Gerek iç savaş sırasında, gerekse diktatörlük döneminde Franco muhalifleri hakkında verilen bütün yargı kararlarını yasadışı ilan ediyor.

Cumhuriyetçi hükümet yandaşlarının Katoliklere ve din adamlarına uyguladığı dinsel baskı ve şiddeti de telin ediyor.

Zapatero, Kilise'nin halkı Sosyalist Parti'ye oy vermemeye çağırmasına rağmen geçen 10 Mart'ta yapılan seçimleri oy oranını az da olsa (yüzde 43'ten 44'e) arttırarak tekrar kazandı. Kabinedeki 17 sandalyeden 9'una kadın bakanlar atadı. Generaller, hamile Savunma Bakanı Carme Chacon'a selam durdular. İtalya Başbakanı Berlusconi, Zapatero'nun kabinenin çoğunu kadınlardan oluşturmasını eleştirdi, "Ülkeyi yönetmekte güçlük çekecek" dedi.

BM'nin "Medeniyetler İttifakı" girişiminin eşbaşkanları olarak Zapatero ile Başbakan Recep Tayyip Erdoğan arasındaki dostluğun daha da ilerlemesini dilediğimi eklemeye herhalde gerek yok.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Venedik Kriterleri'ni uygulayın

Şahin Alpay 2008.09.20

Bejan Matur geçenlerde çıkan son derece dikkate değer yazısında Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP), "eylemlerinin ve üyelerinin beyanlarının devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı" olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılması halinde olabilecekleri şöyle yorumluyordu:

DTP Genel Başkanı Ahmet Türk, kapatma istemine "şiddeti teşvik eder" gerekçesiyle karşı çıkacak... Çünkü "şiddeti destekleyenler parti kapansın istiyor..." DTP'nin, başka bir partinin (AKP'nin) bölgede güçlenmesinin önünü kesmek için kapatılması, Güneydoğu'da "siyaseti siyaset olmaktan çıkaracak..." DTP'nin "şahin kanadı"na mensup bazı kimseler, "açıklamalarıyla sanki özel olarak (şiddeti savunan ve önerenler hariç siyasi partiler kapatılamaz diyen) Avrupa Konseyi'nin "Venedik Kriterleri'ni çiğnemek üzere mecliste bulunuyorlar...

"DTP kendi içinde Venedik Kriterleri'ne uyum tartışması yaşıyor... DTP'nin açık kalması "Kürt siyasetinde demokratik eğilimleri güçlendirir. Parti kapanırsa ılımlı kanat tasfiye olur... Son 30 yılda bölgede yaşanan şiddetin doğrudan muhatabı olanlar artık belli ki şiddeti bir seçenek olarak görmüyorlar... Bu çoğunluğun gözünde gerek devlet, gerekse DTP şiddeti dışlayan çözümler sunmak zorunda..." Güneydoğu'da yapılan seçimler "Devlet ile PKK arasında tercih olmaktan çıkmalı... liberal sağ bir parti ile demokratik çözüm öneren sol bir parti arasındaki tercih haline gelmeli..." (Zaman, 16 Eylül)

DTP'nin kapatılmasının siyaseten neden vahim bir hata olacağı, Kürt sorununa barışçı çözüm çabasına neden ağır bir darbe indireceği daha iyi anlatılamazdı. Ne var ki DTP'nin kapatılması, sadece siyasi açıdan bir hata olmakla kalmayacak, Türkiye'de demokratik hukuk devletini yerleştirme çabasına da ağır bir darbe indirecektir. Çünkü, demokratik hukuk devletinin esaslarına göre, yöntem olarak şiddeti savunan veya şiddete başvuran partiler dışındaki partiler kapatılamaz. Türkiye'nin de üye olduğu Avrupa Konseyi'nin Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu "Siyasi partilerin kapatılması ve benzeri önlemlere ilişkin esaslar" başlıklı (Aralık 1999 tarihli) raporu şöyle diyor: 1) Sadece ve sadece şiddeti savunan veya şiddete başvuran partiler kapatılabilir. Anayasanın barışçı yoldan değişmesini savunan partiler kapatılamaz... 2) Bir parti, tek tek üyelerinin, parti yönetimince yetkilendirilmeyen davranışlarından dolayı sorumlu tutulamaz... 3) Partilere karşı kapatma gibi ağır bir yaptırıma, daha hafif yaptırımlar uygulandıktan sonra, ancak son çare olarak başvurulabilir...

DTP "yöntem olarak şiddeti savunan veya şiddete başvuran" bir parti değil. Anayasanın ve yasaların demokratik yoldan değişmesini savunuyor. DTP yöneticileri "şiddetin karşısında durduklarını, silahlı

mücadelenin hiçbir şekilde çözüm olamayacağını" çok çeşitli vesilelerle ifade ettiler. Anayasa Mahkemesi, Hak - Par davasındaki tarihi kararında şöyle diyor: Siyasi partiler demokratik rejimin olmazsa olmaz ön koşuludur... Ülke sorunlarına ilişkin farklı çözüm önerileri getirmeleri, demokratik siyasi yaşamda üstlendikleri işlevin doğal sonucudur...

Bütün bunlara rağmen, mevcut anayasa ve siyasi partiler kanunu hükümleri dikkate alındığında, DTP hakkında kapatma kararı çıkması, ciddi bir olasılık olarak önümüzde duruyor. Bu koşullarda, kendisi kapatılma tehdidinden kılpayı kurtulmuş olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümeti siyasi partiler mevzuatını demokratik bir hukuk devletinin gerekleriyle bağdaştır hale getirmelidir ve getirebilir. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) sözcüleri "Terör ve şiddeti siyasi amaç ve araç olarak gören partiler dışında siyasi partilerin kapatılmasına" karşı olduklarını söylüyor, "siyasi partilerin kapatılarak hükmi şahsiyetlerinin cezalandırılması yerine, suç sayılan fiillerden sorumlu olduğu tespit edilenlere cezai ve siyasi yaptırım uygulanması" gerektiğini savunuyor. O halde TBMM'de gereken irade mevcut.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Kaderimizde Doğan'ı savunmak da varmış'

Şahin Alpay 2008.09.23

Yakında birinci yayın yılını dolduracak olan Taraf gazetesi, insan hakları, hukuk devleti, demokrasi ve azınlıklara saygı ilkelerine bağlı yayınlarıyla temayüz eden bir gazetemiz.

Kısa ömrüne rağmen bu sayede kendisine Türk medyasında eşsiz bir yer edindi. Yorumlu başlıklarda ustalaşan Taraf'ın geçen gün en tepeden verdiği haberin başlığı şöyleydi: "Kaderimizde Doğan'ı savunmak da varmış..." (20 Eylül)

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın Doğan medya grubuna karşı açtığı savaşın kendisini getirdiği noktayı özetlemesi açısından, bu başlıktan daha iyisi düşünülemezdi. Hatırlanacağı üzere Başbakan Erdoğan, bu savaşta son hamle olarak geçen perşembe günü AKP Ankara İl Başkanlığı'nın iftar yemeğinde yaptığı konuşmada şöyle dedi: "Partimin mensupları olarak yalan yanlış bu haberleri yapan medyaya karşı sizler de kampanyanızı başlatın, sürdürün. Bu gazeteleri evlerinize sokmayın, almayın. Bu kadar açık konuşuyorum. Siz mi bize karşı yalan yanlış bu tür kampanyalar yapıyorsunuz, biz de en tabii, en doğal hakkımızı kullanıyoruz. Size karşı biz de bu kampanyayı başlatıyoruz, almayacağız..." Böylelikle Erdoğan, bazı gazetelerin boykot edilmesi için çağrıda bulunan ilk başbakan olarak adını tarihe yazdırdı.

Erdoğan'ın sözlerinin, gerek muhalefet partilerinden gerekse Aydın Doğan mediasından güçlü bir tepki göreceği açıktı. Dolayısıyla CHP liderinin, "Erdoğan imkân bulsa söz konusu gazetelerin yayınlanmasını da yasaklayacak" şeklinde konuşmasında şaşılacak bir taraf yoktu. Ne var ki, faşizan eğilimler barındırdığı izlenimini veren MHP'nin önde gelen sözcülerinden birinin, "Milli Görüş gömleğini çıkardığını söyleyen Başbakan, kara gömlek giymiştir. Başbakan'ın faşist düzen arzusu içinde olduğu ortaya çıkmıştır." demesi, doğrusu, biraz şaşırtıcıydı. Doğan grubu yazarlarının da Erdoğan'ın boykot çağrısına karşı yekvücut olmalarında beklenmedik bir taraf yoktu. Ama, grubun en ciddi gazetesi olma iddiasındaki Radikal'in Erdoğan'ın çağrısını "Faşizmin ayak sesleri" manşetiyle duyurması, üstelik baş sayfanın büyük bölümünü Nazilerin 10 Mayıs 1933'te Berlin'de başlattıkları, hoşlanmadıkları kitapları yakma kampanyasına ait bir fotoğrafla süslemesi ise "orantısız mukabele" kavramına çarpıcı bir örnek oluşturdu.

Muhalliflerinin verdikleri tepkiler hayli abartılmış olabilir. Ama Erdoğan'ın boykot çağrısının, siyasi düşmanı olmayanları da karşısına aldığı muhakkak. Öyle ki Aydın Doğan medyasının Erdoğan'a ve AKP'ye karşı kısmen ideolojik, kısmen ticari nedenlerle, hiç de adil ve dengeli olmayan bir yayın politikası izlediğinin tümüyle bilincinde olan medya mensupları da tepki gösterdi. Başbakan'ın irrasyonel görünen davranışına anlam verebilme gayretinde olanların ileri sürdükleri teorilerin başlıcaları şunlar: 1) Erdoğan, Deniz Feneri skandalının sonunda kendisine de bulaşacağından endişeli olduğu için öfkeli. (Bu teoriyi Aydın Doğan medyası ima ediyor.) 2) Erdoğan, tipik popülist bir dürtüyle, "ayrıcılık isteyen güç sahiplerine karşı sıradan yurttaşın hamiliği"ne soyunuyor.

Benim ise daha basit bir açıklamam var. Bahçeşehir Üniversitesi'nde verdiğim "Siyasal İletişim" derslerini alan öğrencilerim dahi, günümüz demokrasilerinde politikacıların medyayı yanlarına kazanmak için çok büyük bir çaba harcadıklarını, aleyhlerindeki haber ve yorumları asgariye indirip, lehlerine olan haber ve yorumları azamiye çıkarmak, kamuoyundaki imajlarını olabildiğince iyi bir hale getirmek için, çok para harcayarak, çok sayıda uzmandan yararlanarak, çok kapsamlı bir "Halkla İlişkiler" faaliyeti sürdürdüklerini biliyorlar.

Görebildiğim kadarıyla, yakın çevresindeki kimseler Sayın Başbakan'a siyasetçiler ile kamuoyu arasındaki iletişimi sağlayan medyayla ilişkileri olabildiğince iyi tutmanın ne denli önemli olduğu hakkında hemen hiç bilgi vermiyorlar. Sayın Başbakan şunu bilmeli ki, bir siyaset adamı başka alanlarda çok başarılı olsa dahi, medya ile olabildiğince iyi ilişkiler yürütemediği takdirde, başarısız olarak algılanmaya mahkûm olabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye, nükleer maceradan vazgeçmeli

Şahin Alpay 2008.09.25

Hükümet, Mersin-Akkuyu'da, sonra Sinop'ta, daha sonra henüz belirlenmeyen bir yerde olmak üzere 3 nükleer santral kurmayı tasarlıyor. Mersin-Akkuyu'da kurulacak ilk santralin ihalesi için dün teklifler kabul edildi. Şartname alan 13 yerli ve yabancı firmadan 6 tanesi zarf verdi.

Bu zarfların 5'inden "teşekkür", sadece birinden, Rus Atomstroyexport firmasından teklif çıktı. Bu durumda, yarışma koşulları oluşmadığı, 15 yıl boyunca alım garantisıyla devlete satılacak elektrik için en ucuz fiyat verecek firma ortaya çıkmadığı için ihalenin iptal edilmesi gerekiyor. Buna sevinmeliyiz.

Sürekli okurlarım, nükleer enerji santralleri hakkındaki kanaatimi biliyorlar: Ben öteden beri Türkiye'nin nükleer enerji işine girmesine karşıyım. Yanıldığıma ikna olduğum konularda görüş değiştirmekten hiç çekinmedim, ama bu konuda görüş değiştirmemi gerektirecek hiçbir gelişme olmadı. Bana göre nükleer santraller, kimilerinin inandığının aksine modernliğin değil ilkelliğin, temizliğin değil kirliliğin simgesidir, dolayısıyla kesinlikle kaçınılması gereken bir beladır. Türkiye'deki güçlü "nükleer lobi", yani nükleer santrallardan mesleki ya da ticari beklenti içinde olan lobi, medyayı da çok büyük ölçüde etki altına aldığı için, ancak birkaç kalem bu bela konusunda kamuoyunu uyarma görevini yerine getirebiliyor.

Nükleer enerji santrallerinin kurulmasına muhalefet nedenlerimi, bir kez daha şöyle sıralayabilirim: Nükleer enerji santrallerinin riskleri büyüktür. Nükleer santrallarda, 1986'da Ukrayna'nın Çernobil santralında görüldüğü türden bir kaza olması, reaktörün kalbinin erimesi halinde çevreye yayılacak radyoaktivite, (özellikle Karadeniz illerinde yaşayan yurttaşlarının çok iyi bildikleri üzere) çok geniş bir alanda ölümlere ve çok sayıda insanın kansere yakalanmasına neden olabilir. Kaza olmasa da nükleer sanayi çevriminde meydana gelecek radyoaktif sızıntılar, kamu sağlığı açısından kaçınılması gereken bir tehlikedir.

Nükleer santrallarda tüketilen radyoaktif yakıtların onbinlerce yıl saklanması gerekiyor. Bunların güvenle nasıl saklanacağı sorusuna cevap hiçbir yerde bulunamamıştır. Türkiye için çok büyük sorun doğuracaktır. Giderek yükselen yatırım maliyetleri ve ömürleri tükenen santralların devreden çıkarılmasının gerektirdiği maliyetler nedeniyle, nükleer enerji kesinlikle ucuz bir enerji kaynağı değildir. (3 bin megavat gücünde bir nükleer santralin kurulma maliyeti İngiltere'de yapılan hesaplara göre 20-25 milyar dolar.) Taşıdıkları mali riskler nedeniyle sigorta şirketleri nükleer santralları sigorta etmeye yanaşmamaktadır. Geçenlerde ülkemizi ziyaret eden Alman Yeşiller Partisi eski eşbaşkanı ve Almanya Dışişleri eski Bakanı Joschka Fischer, buna dikkat çekerken şunları söyledi: "Bakın hiçbir sigorta şirketi, nükleer santral sigortası yapmıyor. Bir şirket sigorta yapsın, nükleer santralları savunurum." dedi. (Hürriyet, 12 Nisan 2008)

Nükleer santrallar, kimilerinin iddia ettiğinin aksine, küresel ısınma sorununa çare değildir, zira bunun söz konusu olabilmesi için dünyada binlerce nükleer santral inşa edilmesi gerekir, ki bu da hiç gerçekçi değildir. Nükleer santrallar, nükleer terörizm ve nükleer silahların yayılması riskini de artırmaktadır.

Konuya özel olarak Türkiye açısından bakarsak: Maliyetleri şimdiden hesaplanamayacak ölçüde büyük olan 3 nükleer santralin, eğer kurulabilirlerse, elektrik üretiminin 2020 yılında yüzde 8'ini, 2030'da % 20'sini karşılaması öngörülmüyor. Bugün % 22 dolayında olduğu hesaplanan elektrik kaçaklarını önlemeye ve elektrik tasarrufuna yönelik (hiçbir tehlikesi olmayan) önlemlere yatırım yapıldığı takdirde, bunun kat be kat üzerinde enerji elde edileceği ortadadır. Nükleer santrallar enerjide dışa bağımlılığı da azaltmayacaktır. Türkiye, nükleer maceradan vazgeçmeli, çok zengin olduğu rüzgar, güneş, hidrolik, jeotermal ve biyo enerji alanlarına, kömürlerini karbondioksit gazı salınımlarını arıtarak değerlendirmeye yatırım yapmalıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Gelecek nükleer olmayacak'

Şahin Alpay 2008.09.27

Nükleer enerji ile ilgili gelişmeleri izlemeye çalışıyorum. Britanya hükümeti, uzun bir aradan sonra yeniden nükleer santrallar kurma kararı aldı.

Ülkenin önde gelen fikir dergilerinden Prospect bu ay çıkan sayısında "Gelecek nükleer olmayacak" başlıklı (www.prospect-magazine.co.uk) özel bir dosya yayımladı. Bu dosyada altı çizilen hususları özetleyerek aktarıyorum:

"Bir nükleer santral kurmanın maliyeti nedir sorusuna verilebilecek sadece iki dürüst cevap var: Bilmiyorum ya da inşası bittiği zaman söylerim... Fransız şirketi Areva'nın Finlandiya'da inşa etmekte olan santrala harcanan para, şimdiden başlangıçta 2,5 milyar sterlin olarak hesaplanan maliyeti 1 milyar sterlin aşmış durumda. Yapımı iki yıl önce başlayan santralin tamamlanmasının da 2 yıl gecikeceği anlaşıldı... Nükleer santralların maliyeti orantısız bir şekilde artıyor. Bir hesaplama göre her yıl enflasyonun yüzde 14 üzerinde seyreden bu artışın çeşitli sebepleri var. Bunlardan biri mühendislik maliyetlerindeki artış. Üstelik dünyada santralların çelik kalbini inşa edebilen tek bir üretici var: Japon Çelik İşletmeleri (JSW)... Nükleer sanayiye ayakta tutmak için gerekli insan kaynakları da giderek azalıyor... Britanya'nın yeni reaktörlerin güvenle inşasına onay verecek yeterlikte 40 elemana ihtiyacı varken, bugün sadece 16 elemanı bulunuyor... (Türkiye'nin kaç bu niteliklere haiz elemanı vardır ya da olabilir, bilemiyorum?)

"Yeni bir nükleer çağa girildiğine dair iddialar bugün 1970'lerde olduğundan daha az bir fantezi değil. Çoğu Asya'da inşa edilmekte olan 32 reaktörden çok söz ediliyor. Ancak bunların 11 tanesinin inşaatı 20 yıldır

sürmekte... 2000'den bu yana yılda sadece 1 santralin inşası tamamlanabildi. Nükleer enerjinin (küresel ısınmaya yol açan) karbon gazları salınımını azaltmada bir rolü olamayacağı çok açık. Küresel ısınmaya karşı en önemli önlem, karbon yakalama ve depolama teknolojileri yoluyla, kullanılan kömürü karbondan arındırmak... Çin 2030 yılına kadar 40 nükleer santral kurmayı hedefliyor. 40 reaktör tamamlandığında elektrik ihtiyacının ancak % 4'ünü sağlayabilecek; elektriğin % 75'i yine kömürden üretilecek. Eğer Çin bunu karbon yakalama ve depolama teknolojisini kullanmadan yapacak olursa, iklim değişikliğini önleme hedeflerine ulaşamayacak...

"1975'te Britanya Atom Enerjisi Kurumu, 2000 yılına kadar 104 nükleer santral kurulmasını öngörüyordu. Bunun gerçek olmamasının nedeni, toplumda nükleer enerjiye destek olmaması değil. Bugün olduğu gibi o zaman da hükümet, işadamları, sendikalar ve medya nükleer enerjinin yanındaydı. Proje gerçekleştirilemedi, çünkü gerçekler buna engel oldu. Bu durum yine tekrarlanacak ve bu defa sonuçları daha ağır olacak..."

Almanya'nın önde gelen haber ve fikir dergilerinden Der Spiegel de, geçen ay "Fransa'nın nükleer muamması" başlıklı bir yazı yayımladı (www.spiegel.de). Bu yazıda dikkat çeken hususlar şunlar: "Fransa dünyanın en gelişmiş nükleer enerji altyapısına sahip olmakla övünüyor, ama bu yaz Tricastin nükleer santralında meydana gelen bir dizi kaza özgüveni sarstı... Nükleer Enerjiye Son (Sortir du nucleaire) adlı STK, Tricastin'de meydana gelen bir dizi kazayı belgeledi. Rapora göre sadece temmuz ayı içinde üç radyoaktif sızıntı vakası yaşandı..."

"Başka hiçbir ülke Fransa kadar nükleer enerjiye bağımlı değil. Mevcut 58 santral elektrik enerjisinin yüzde 80'ini üretiyor. Almanlar nükleer enerji konusunda hayli kuşkucu iken, Fransızların pek bir kuşkusu yoktu. Ancak Tricastin vakasından sonra durum değişebilir... Almanya'daki santrallarda çatlayan her vida kamuoyunda tartışma yaratırken, Fransızlar bu konuyla ilgisiz... Fransız medyası da buna uyuyor. Nükleer kazalar hakkında ya pek az haber yapıyor ya da hiç yapmıyor. Ama Tricastin'de yaşanan problemler gazetelere manşet oldu... Nükleer Enerjiye Son örgütünün sözcülerine göre, kazalar örtbas ediliyor..."

Görevimiz, nükleer enerjinin riskleri konusunda kamuoyunu uyarmak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Herkül Millas'ın düşündürdükleri

Şahin Alpay 2008.09.30

Dostum Herkül Millas'ın "Boğaziçi Üniversitesi ve reflekslerimiz" (Zaman, 27 Eylül) başlıklı yazısı, bütün yazıları gibi, çok dikkate değerdi.

Herkül, bu yazısında, özetle şunları söylüyordu: Hepimiz şu veya bu ölçüde çevremizin, özellikle de okuduğumuz okulların ürünüyüz. Beni ben yapan, Robert Kolej'de (yüksek kısmı sonra Boğaziçi Üniversitesi oldu) aldığım eğitimidir. Bu okulda eğitildiğim için, doğru ya da yanlış, görüşümü çekinmeden söylemek benim için bir reflekse dönüştü; bu sayede farklı görüşlere her zaman açık oldum. Demokrasi, bir yaşam ve davranış biçimidir. Farklı düşünen ve davrananlara yasaklar koymaya kalkarsanız, egemenliğin halka ait ve özgürlüğün bir erdem olduğunu biliyor olmanızın hiçbir kıymeti yoktur. Medeniyet dediğimiz şey özünde farklılığa saygı ve hoşgörüdür...

Herkül, buradan kalkarak, Boğaziçi Üniversitesi'nin yeni rektörünü, okulun bütün geleneklerini hiçe sayarak, kurallar bunu gerektiriyor diyerek, kız öğrencileri başörtülerini çıkarmaya zorladığı için istifa etmeye çağırıyordu. Yeni rektör istifa etmedi ama gördüğü yaygın tepki üzerine öğrencilerin başörtüleriyle derslere devam etmelerini engellemeye son verdi. Ne var ki, bu insan haklarına, demokrasiye ve uygarlığa karşı yasak, yasalar değil ama yüksek yargı organları böyle diyor diye üniversitelerimizin büyük çoğunluğunda

uygulanmaya maalesef devam ediyor. Türkiye özgürlükçü bir demokrasi, uygar bir ülke olma iddiasını sürdürecektir ise bu yasağı kaldırmak zorunda. Bunun çok geçmeden gerçekleşeceğine inanıyorum.

Evet, eğer söz konusu yasak bunca yıllık demokrasi tecrübesine rağmen sürüyor ise bu sadece yüksek yargı organları kararlarının değil, ne yazık ki ailelerde, okullarda verilen eğitimden, genel kültürden beslenen farklılığa saygısız, hoşgörüsüz zihniyetin bir sonucu. Genel olarak okullarımızın, eğitim sistemimizin öğrencilere Robert Kolej'in Herkül Millas'a kazandırdığı refleksleri kazandırmadığı muhakkak.

Herkül'ün söyledikleri beni kendi eğitimim üzerine düşünmeye de sevk etti. Ben onun gibi "hazırlık sınıfından üniversiteye Robert Kolejli" değilim. Hazırlık sınıflarını ve ortaokulu, 1971'de kapanan İngiliz Erkek Lisesi'nde, sadece liseyi Robert Kolej'de, üniversiteyi ise Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, yani Mülkiye'de okudum. Robert Kolej'den Mülkiye'ye, İstanbul'dan Ankara'ya taşınma ciddi bir çevre değişikliği idi. Ama yalnız İstanbul'daki okullarımdan değil, ailemden de aldığım hayli liberal değerlerle, Mülkiye'deki ilk yıllarda da soru sormayı, eleştirel bakmayı, araştırmayı, farklı fikirleri sınamayı, görünenin arkasındaki gerçeği aramayı sürdürmedim değil. Eleştirel düşünceyi telkin ve teşvik eden hocalar da yok değildi.

Ama bir süre sonra ne olduysa oldu... Robert Kolej'den gelenler dahil çoğu arkadaşlarım ve ben, mutlak doğruların keşfine yöneldik. Bu bizi sonunda "Küçük kırmızı kitabı oku, yeter" noktasına kadar götürdü. Robert Kolej'den gelmek, hiçbir şekilde ağır bir dogmatizme saplanmaya engel olmadı. Bunda o günlere damgasını vuran, "zamanın ruhu"nu çalmış olan otoriter ya da totaliter ideolojilerin bombardımanı altında kalmamızın büyük rolü olduğu muhakkaktı. Evet, çoğumuz zamanla söz konusu ideolojilerin tutsaklığından kurtulmayı başaracaktık, ama bu hiç de kolay olmayacaktı.

Demek istediğim, sadece okulların ürünü değiliz. Sadece okulların ürünü olmadığımız gibi, aynı okullar farklı kimselere farklı refleksler verebiliyor. Robert Kolej mezunları arasında bugün tanık olduğum, liberal eğilimlilerle otoriter Kemalist eğilimliler arasındaki bölünme hayret verici ölçüde derin. Yine de bugün dünden çok farklı. Bugün otoriter zihniyetin karşısında duran demokratik zihniyet, giderek yayılıyor ve güçleniyor. Giderek globalleşen dünyamızda otoriter ve totaliter ideolojilerin hakimiyeti hayli geride kaldı. "Geri dönüş kesinlikle olmaz" denemez elbette, ama edinilen tecrübelerin bir kenara bırakılacağını hiç sanmıyorum. Onun için geleceğe dair temkinli iyimserim. İyi bayramlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Piyasa ekonomisi ve kapitalizm

Şahin Alpay 2008.10.02

"700 milyar dolar. Sarsıcı bir miktar. Ne var ki bu, Bush'un kötü ekonomi politikalarının ülkemize maliyetinin sadece bir bölümü... Başkan Bush iktidara geldiği zaman Başkan Clinton'dan dört yıl üst üste yılda 5,6 trilyon dolar dolayında bütçe fazlası devralmıştı.

Savurgan politikalarla iki yıl içinde bütçe fazlasını açığa çevirdi. Ve sekiz yıl sonra şimdi, her şeyi mubah gören ekonomi politikasıyla birleşen mali sorumsuzluk, bizi bulduğumuz yere getirdi. Serbest piyasa savunucuları olduklarını söylüyorlar, ama temsil ettikleri 'her şey mubahtır' zihniyetinden ibaret. Ne düzenleme, ne denetim, ne de disiplin. Ve eğer başarısız olursan altın bir paraşütün olacak, vergi mükellefi seni kurtaracak...

"Ama o günler geçti, parti bitti. Demokratlar serbest piyasaya inanırlar. Piyasanın istihdam, servet ve pek çok iyi şey yarattığını biliyoruz. Ama bu dizginlenmemiş haliyle, Cumhuriyetçiler tarafından teşvik edilip desteklendiği şekliyle piyasa ne istihdam ne de sermaye yarattı, sadece kaos doğurdu... Şunu açıkça belirtelim.

Wall Street mensuplarının yüksekten uçup vicdansız miktarlarda para kazandıkları, kazancı özelleştirdikleri ama işler kötüye gittiği anda riskleri kamulaştırdıkları bir durumla karşı karşıyayız. Şirketleri yere çakılırken altın bir paraşüt imdatlarına yetiştiriyor ve fatura Amerikan halkına kesiliyor. Bu resimde çok, çok yanlış olan bir şey var... Evet piyasaları istikrara kavuşturmalıyız. Ama bunu yaparken vergi mükelleflerini de korumak zorundayız... Diyelim ki 5 yıl sonra bu kurtarma planına yatıracığımız 700 milyar doların hepsini geri almak mümkün olmazsa, açık bu plandan yararlanan mali kuruluşlardan tahsil edilmelidir... Çok geçmeden ABD'nin yeni bir Kongresi ve yeni bir Başkan'ı olacak ve ülkemize yeni bir yön vermemiz mümkün olacak." (NYT, 30 Eylül)

ABD Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi, bir kısım Cumhuriyetçi üyeleri kızdırarak batacak banka ve finans kuruluşlarını kurtarma planının reddine neden olmakla suçlanan konuşmasında bunları söylüyor. Ve bütün çıplaklığıyla gerçeği ifade ediyor. Amerikan dolayısıyla dünya ekonomisinin karşı karşıya kaldığı krizin, Bush yönetimine hakim olan, piyasaların kendi haline bırakılması halinde görünmez bir elin bütün dengeleri kuracağı felsefesi ve açgözlülükleriyle ekonomiyi kaosa sürükleyenlerin eseri olduğu doğru.

Ekonomi uzmanlığım olan bir konu değil. Bu nedenle ekonomi konularında kalem oynatmam. Ama şunu iyi biliyorum: Zenginliğin üretiminde özel mülkiyete ve rekabete dayalı piyasa ekonomisinin kamu mülkiyetine dayalı plan ekonomisine üstünlüğü, insanlığın kimi acı tecrübeleriyle öğrenilen bir gerçek. Piyasa ekonomisi, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin de yeterli değil ama gerekli koşulu. Özgürlükçü ve çoğulcu bir ekonominin olmadığı yerde demokrasi de olmuyor. Ne var ki, kamu (yani devlet) tarafından düzenlenip denetlenmeyen bir piyasa ekonomisi, krizlere yol açtığı gibi derin sosyal adaletsizlikler doğurmakla, doğal çevrenin tahribine yol açmakla kalmayıp, demokratik düzeni tehlikeye düşürebiliyor.

Bu nedenle ben "sadece demokrat" değilim. Siyasette liberal (yani çoğunluk yönetimi kadar özgürlüklerin güven altında olmasına önem veren türden) demokrat, ekonomide ise sosyal (yani adaleti, fırsat eşitliğini, çevreyi gözetken bir piyasa ekonomisini savunan türden) demokratım. Benim gibi sosyal demokratlar açısından, sosyal olmayan türden bir piyasa ekonomisi, gerçek anlamıyla kapitalizmdir. ABD hiçbir zaman sosyal bir piyasa ekonomisi olmadı. Ama belki hiçbir zaman Bush iktidarında olduğu kadar da finans sermayesini kayırmadı, adaletsizlik üretmedi.

Pelosi'ye hak veriyorum. Demokratlar 4 Kasım'da yapılacak ABD Başkanlık seçimlerini, kamu tarafından düzenlenen ve denetlenen bir piyasa ekonomisini savunan Barack Obama başkanlığındaki Demokratlar kazanabilir, Amerikan ve dünya ekonomisinin karşı karşıya olduğu krizin aşılmasını sağlayabilirler. 1929 Büyük Buhranı'nda F. D. Roosevelt başkanlığındaki Demokratlar gibi...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dış politikada realizm ve idealizm

Şahin Alpay 2008.10.04

Hayli basite indirgeyerek denebilir ki, bugün devletlerin izledikleri dış politikaları açıklayan, esas olarak iki yaklaşım vardır.

Realist yaklaşıma göre, uluslararası düzenin esas oyuncuları devletlerdir. Devletlerin temel hedefi egemenliklerini korumak ve ulusal çıkarlarını gerçekleştirmektir. Bu amaca ulaşmak için kullandıkları esas araçlar da ekonomik ve askeri güçtür ("sert güç").

İdealist yaklaşıma göre ise, uluslararası düzenin oyuncuları yalnızca devletler değildir; uluslararası şirketler ve hükümetler dışı örgütler de giderek önem kazanmaktadır. Devletlerin özellikle ekonomik alanda karşılıklı

bağımlılıkları artmaktadır. Uluslararası ilişkiler evrensel hukuk ve ahlak kurallarına dayanmalı, askeri güç kullanımı yerini diplomasiye bırakmalıdır. Ülkelerin ulusal çıkarlarının gerçekleştirilmesinde, "sert" (ekonomik ve askeri) güç kadar, "yumuşak" gücün (uluslararası saygınlık ve itibar) de ağırlığı vardır. İyice özetlersek: İdealizm uluslararası ilişkilerin ahlaki ilkelere dayanması gerektiğini söylerken, realizm güç politikasına ve ulusal çıkarlara vurgu yapar.

Globalleşen dünyamızda bugün hemen bütün devletlerin, ulusal çıkarlarını gerçekleştirmek için realist ve idealist yaklaşımların bir karışımını uyguladıkları söylenebilir. Türkiye de buna bir istisna değildir. Evet, Ankara'nın kendi iç uyuşmazlıklarının hallinde evrensel hukuk ve ahlak kurallarına dayalı bir yaklaşımı benimsediği kesinlikle söylenemez. Ama AKP iktidarı altında Ankara "yumuşak" gücüne, dünya ve özellikle demokratik ülkeler kamuoyu önündeki imajına, saygınlık ve itibarına, başka ülkelere esin kaynağı olmaya, uluslararası sorunların diplomasi yoluyla çözülmesi için "kolaylaştırıcı" olmaya eskisine nazaran çok daha büyük bir özen göstermektedir. Bu da, AKP iktidarının takdire şayan yönlerinden biridir.

Ne var ki AKP hükümeti son yıllarda özellikle Afrika politikasında "yumuşak gücü" bir kenara bıraktığı izlenimini veriyor. Bu izlenimi doğuran olaylar şunlar: Sudan'da askeri bir darbeye iktidara gelen Ömer Hasan El Beşir yönetimi, Darfur eyaletinde Arap olmayan Müslümanlara karşı bir etnik temizlik politikası uyguluyor. Bu politika 200 binden fazla insanın ölümüne, 2 milyondan fazlasının komşu ülkelerde mülteci durumuna düşmesine yol açtı. Lahey'deki Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin savcısı geçen temmuz ayında bu suçları nedeniyle El Beşir'in tutuklanmasını talep etti.

Başbakan Erdoğan Nisan 2006'da Sudan'ın başkenti Hartum'da Arap Birliği toplantısına gözlemci olarak katıldıktan sonra Darfur'a da gitti ve orada, İslam dininin "kabileciliği ve kavmiyetçiliği" reddettiği gerekçesiyle, Darfur'da "asilimasyon ve soykırım" olamayacağını söyledi. El Beşir'e gösterilen itibar bununla kalmadı. El Beşir Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından geçen Ocak ayında Ankara'da, bu Ağustos ayında da İstanbul'da ağırlandı.

Robert Mugabe, Zimbabve'nin iktidara seçimle gelip anayasayı değiştirerek diktatörlüğünü ilan eden devlet başkanı. 1982 - 87 yılları arasında muhalif bir kabileye mensup 200 bine yakın insanı öldürmekle ve halkını açlığa sürükleyen bir baskı rejimini yönetmekle suçlanıyor. Uluslararası insan hakları örgütlerine göre dünyanın en zalim diktatörlerinden biri. G - 8 ülkeleri geçen temmuz ayında Mugabe yönetimini tanımadıklarını ilan ettiler. Aynı Mugabe'nin 25 Eylül günü New York'taki Türk Kültür Merkezi'nde verilen akşam yemeğinde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile aynı masada boy gösterdiğine tanık olundu...

Türkiye elbette ki ulusal çıkarları gereği rejimlerini tasvip etmediği ülkelerle ilişki kuracaktır. Ancak bunun bazı ahlaki sınırları olmalıdır. AKP hükümetinin Afrika'ya açılma, ekonomik ilişkileri derinleştirme politikası yerinde bir politikadır. Ancak bu açılma dünya kamuoyu gözünde Türkiye'nin itibarını iki paralık etme pahasına olacaksa, eksik olsun. Ulusal çıkarın her şeyden önce ülkenin saygınlığının ve itibarının korunmasından geçtiği unutulmamalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'nin Transatlantik eğilimleri

Şahin Alpay 2008.10.07

ABD Alman Marshall Fonu'nun bir süredir yaptırmakta olduğu "Transatlantik Eğilimler" araştırmasının sonuncusu geçen ay açıklandı.

Geçen haziranda, ABD ve aralarında Türkiye'nin de olduğu bazı Avrupa ülkelerinde yapılan araştırmanın üzerinde durulmaya değeri bulguları var. Araştırma raporunun "Çalkantılı Türkiye" başlığını taşıyan bölümünde, son yıllarda bazı gözlemcilerin 2003'te Irak savaşı sırasında ABD ile çıkan kriz ve 2005'ten sonra AB ile ilişkilerin gerilmesi nedeniyle, "Türkiye'nin Batı ittifakından uzaklaşmaya başladığı" endişesini dile getirdiklerine dikkat çekilmekte.

Rapora göre, 2007-2008 arasında Türkiye'de AB'ye duyulan "sıcaklık" (100 üzerinden) 26 dereceden 33'e, ABD'ye duyulan sıcaklık ise 11'den 14'e yükselmiş. Rapor, bu nisbi "ısınmamanın" Batı'nın AKP'nin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasına karşı tavır almasıyla, Bush yönetiminin PKK'yı "düşman" ilan edip Türkiye'nin K. Irak'a askerî müdahalelerine yeşil ışık yakmasıyla açıklanabileceğini ima ediyor. Bu yorumda isabet var.

Araştırmanın bir bulgusu da, Amerikalıların ve Avrupalıların Türkiye'ye duydukları sıcaklığın karşılıksız kalması. Şöyle ki Amerikalılar arasında Türkiye'ye duyulan sıcaklık 47 dereceye, Avrupalılar arasında 43 dereceye varırken, Türkler arasında ABD'ye duyulan sıcaklık 14, AB'ye duyulan sıcaklık da 33 dereceyi geçmiyor. Bunda şaşırtıcı bir taraf görmüyorum. Irak'ta yüz binlerce sivil Müslüman'ın ölmesine yol açan Amerikan işgalinin, Bush yönetiminin Kasım 2007'ye gelinceye kadar K. Irak'taki PKK konusunda kılını dahi kıpırdatmamasının Türk kamuoyunda karşılıksız kalması herhalde beklenemezdi.

ABD'ye duyulan "soğukluk" Bush yönetimine yöneliktir. Bill Clinton yönetimi sırasında Türkiye halkının ABD'ye hayli "sıcak" baktığı biliniyor. AB'ye duyulan soğukluğa gelince: Türklerin Soğuk Savaş boyunca tereddütsüz bir Avrupa ülkesi sayılan, 1999'da öteki aday ülkelerle aynı koşullarla AB'ye üye olacağı ilan edilen Türkiye'nin kimi Avrupalı politikacılar tarafından "Avrupa'da yeri olmayan bir ülke" ilan edilmesine tepki duymaması çok tuhaf olurdu. Bu bulguları Türkiye'nin Batı ittifakından, hele (eğer Batı bu değerleri temsil ediyorsa) insan hakları, demokrasi, hukuk devleti ve farklılığa saygı ilkelerinden "soğuması" şeklinde yorumlamak çok yanlış olur. Bu bulgular Türkiye'nin Batı'ya sırt çevirmesinin değil, ancak kimi Batılı liderlerin Türkiye'ye ve Batılı değerlere sırt çevirmiş olmalarının bir ölçüsü olabilir.

Araştırma gerek Avrupalılar, gerekse Türkler (% 55) arasında çoğunluğun (% 57 ve 55), Türklerin çok farklı değerlere sahip oldukları, bu nedenle Türkiye'nin Avrupa'nın bir parçası olmadığı konusunda mutabık olduklarını söylüyor. Bu bulgu bana sadece Dünya Değerler Araştırması'nın Avrupalıların kendi aralarında çok farklı değerlere sahip olduklarını, "ortak Avrupa değerleri" iddiasının bir efsaneden ibaret olduğunu gösteren bulgularını anımsattı. (Bkz. " 'Ortak Avrupa Değerleri' var mıdır?" başlıklı, 9 Kasım 2006 tarihli yazım.)

Peki, Avrupalıların % 60'ı (Amerikalıların % 48'i) Türkiye'nin bir gün AB'ye üye olacağını düşünürken, bu oranın Türkler arasında % 26'da kalmasına ne demeli? Türkiye'de AB üyeliğini destekleyenlerin oranının 2004'te % 74'ten, 2008'de % 49'a indiğini dikkate alırsak, bunun her şeyden çok Türkiye yurttaşları arasında AB'ye duyulan güvensizliği yansıttığı söylenebilir. Türklerin yaklaşık yarısının Türkiye'nin uluslararası ilişkilerde kendi başına, yalnızca % 20'sinin AB ile, sadece % 3'ünün ise ABD ile birlikte hareket etmesini istemesi de muhakkak ki aynı güvensizliğin bir başka yansıması.

Not: Değerli okurlarım. Bugünden itibaren Zaman'daki köşe yazılarım, bir süre haftada üç yerine bir kez, sadece salı günleri çıkacak. Kazandığım zamanı yazmakta olduğum, kuşağımın serüveni üzerine bir kitabı tamamlamak için kullanacağım. Bana bu imkânı tanıdığı için Zaman Gazetesi yönetimine, özellikle de Genel Yayın Müdürümüz Ekrem Dumanlı'ya kalpten teşekkür ederim.

"Postmodern çağı yakalayamadık"

Şahin Alpay 2008.10.14

Geçen haftayı Japonya Vakfı'nın davetiyle Tokyo'da geçirdim. Tokyo'ya ilk kez tam 21 yıl önce, Japonya Dışişleri Bakanlığı'nın davetiyle gitmiştim. Yaklaşık on gün kalmış ve "Eğitim Süperdevleti" Japonya'nın o sıra başlattığı "eğitimde reform" hareketini incelemiştim.

Dönüşte kaleme aldığım "Eğitimde Japon Mucizesi" başlıklı yazı dizisi Cumhuriyet gazetesinde, 1 - 4 Mayıs 1988 tarihleri arasında yayımlanmıştı. Bu defaki ziyaretimde giderek ilginç bir hal alan günümüz Japonyası'na değişik yönleriyle bakmak fırsatını buldum. Bu çabamın sonuçlarını da yakında Zaman'da okuyacaksınız.

Tokyo'da yaptığım en ilginç görüşmelerden biri, Japonya'nın 2001 - 2006 arasındaki ("efsanevi" diyebileceğimiz) başbakanı Junichiro Koizumi'nin başdanışmanlarından biri olan ve halen Mitsui Grubu'na bağlı Uluslararası Kamu Politikaları Araştırma Merkezi'nin direktörlüğünü yapan, tanınmış iktisatçı Naoki Tanaka ile oldu. Japonya'da eğitim alanında üç önemli reform dönemi olduğu söylenir: Birincisi, 19. yüzyılın ortalarındaki modernleşme hareketini başlatan Meici reformları dönemidir. İkincisi, 2. Dünya Savaşı sonrasında ülkenin militarizmden arındırılması çabasını ifade eder. Üçüncüsü ise 1980'lerin ortalarında başlayan ve ülkeyi 21. yüzyıla hazırlamayı amaçlayan reform çabalarıdır. Tanaka'ya üçüncü dönem "Eğitim Reformu" çabalarının ne sonuç verdiğini sorduğumda, hiç düşünmeden cevabı şu oldu: "Tam bir başarısızlık!.. Japonya postmodern çağı yakalamakta başarı sağlayamadı..."

Tanaka bunu, Japonya'da verilen eğitimin öğrencilerin kişisel ihtiyaçlarını karşılamaya, bireysel yeteneklerini ve yaratıcılıklarını geliştirmeye hizmet etmemesiyle izah etti. Ona göre, Japon eğitimi modern çağa takılıp kalmıştı. Öğrencilerin farklı kişilik ve yeteneklere sahip olduklarını görmezden geliyor, merkeziyetçi yapısıyla tektip bir eğitim veriyor, hala birörnek insanlar yetiştirmeyi hedefliyordu. Bu durum öğrenciler ve aileleri bakımından büyük sorunlar doğurduğu gibi, işdünyası bakımından da hayli olumsuz sonuçlar veriyor, Japon şirketleri ihtiyaçları olan nitelikte eleman bulmakta güçlük çekiyorlardı.

Japonya'nın globalleşmeyle birlikte kaçınılmaz bir hal alan ve özünde bireylerin farklı kişilik ve (dinsel, etnik ya da kültürel) kimliklerine saygı gösterilmesini gerektiren postmodern çağa ayak uyduramayışının, Tanaka'nın değindiklerinden başka yönleri de var. Japonya hala homojen, türdeş toplum olma iddiasında. Etnik azınlık grubu Ainu'ların kimliği ancak geçen yıl, 2007'de resmen tanındı. Japonya hala etnik Japon etnik kimliğiyle Japonya yurttaşlığını ayırmakta güçlük çekiyor: (Koreliler ve Çinliler başta) Japon olmayıp yıllarca Japonya'da yaşayan kimselere yurttaşlık vermekten kaçınıyor, ama 19. yüzyıldan itibaren Kuzey ve Güney Amerika'ya yerleşmiş olan Japonların torunlarını kolaylıkla yurttaşlığa kabul ediyor.

Japonya etnik ve dinsel bakımdan belki dünyanın en türdeş toplumu, belki biraz da bu sayede modernleşmede en ileri gitmiş toplumlardan biri. Öyle olduğu halde postmodern çağı yakalamakta güçlük çekiyor. Ya Türkiye? Etnik ve dinsel bakımdan hayli çoğul bir yapıda olduğu gibi modernleşmede önemli eksikleri olan Türkiye muhakkak ki, postmodern çağın gereklerini karşılamada Japonya'ya nazaran çok daha büyük sorunlarla karşı karşıya.

Yurttan uzak kaldığım günlerde, PKK saldırılarında şehit olan asker ve polislerimizin acısını yüreğimde duydum. Bir yandan da şunları düşündüm: Hangi yönden bakarsanız bakın, çektiğimiz acılar, özünde, Türkiye'nin postmodern çağa, yani farklılıklara saygı çağına ayak uyduramayışının sonuçları. Türkiye Cumhuriyeti,

yurttaşlarının farklı etnik ve dinsel kimliklerine saygı göstermediği, bu saygıyı yerleştiremediği sürece, toplum olarak huzura eremeyiz. Türkiye Cumhuriyeti, geride kalan bir çağa özgü, farklılıkları görmezden gelme, birörnekliliği dayatma politikalarında ısrar ettiği sürece, geride kalan bir çağa özgü şiddet ve terör yöntemlerini uygulayan PKK'nın beslendiği ortamı kurutmak mümkün olmayacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Vatanseverlik askerlerin tekelinde değildir"

Şahin Alpay 2008.10.21

Geçen haftaya damgasını Taraf gazetesinin 14 Ekim günü manşetten duyurduğu haber vurdu.

Haberde, 3 Ekim akşamı 17 erin şehit olduğu Aktütün Karakolu'na PKK saldırısı öncesinde Genelkurmay'ın baskının yapılacağına dair bilgi sahibi olduğu; askerî yetkililerin İnsansız Hava Aracı'ndan elde edilen görüntülerde PKK'lıların Aktütün etrafındaki tepelerde yaptıkları hazırlıkları izledikleri, görüntülerin istihbarat raporlarıyla doğrulandığı belirtiliyordu. Tatilde golf oynayan Hava Kuvvetleri Komutanı'nın Aktütün saldırısından ancak bir gün sonra haberdar olduğuna dair yayınları izleyen bu haber, sarsıcıydı. Çünkü, TSK'nın yurt savunması görevini gereğince yerine getirmediğini, askerlerin can güvenliğini korumada ihmali olabileceğini düşündürüyordu.

Genelkurmay Başkanı Org. İlker Başbuğ, Taraf'ın yayınına çok öfkeli ve sert bir üslupla tepki gösterdi. Arkasına başka komutanları da alarak yaptığı, askerî yönetim dönemlerini anımsatan basın toplantısında, Aktütün haberlerini "TSK'ya saldırı" olarak niteledi; "yayınlarıyla PKK saldırılarını başarılı gibi gösterenler akan ve akacak kanın sorumluluğuna ortak olurlar" dedi. İncelemenin sonuçlanmasından sonra kamuoyuna bilgi verileceğini söyledi; "bilgileri sızdıranlar ve kullananlar hakkında" adli işlem başlatıldığını belirtti.

Ertesi gün askerî savcılık, Taraf gazetesinden elindeki belge ve görüntüleri 3 gün içinde teslim etmesini istedi. Askerî mahkeme, Aktütün olayıyla ilgili belge ve görüntülere yayın yasağı koyduğu gibi, bu dava dolayısıyla hakkında kovuşturma yapılacak kimselerin avukatlarının "dava dosyasını inceleme ve belgelerden örnek alma yetkilerinin kısıtlanmasına" karar verdi. Daha ertesi gün Başbakan Tayyip Erdoğan, "Kimsenin TSK'nın moralini bozmaya hakkı yoktur. Kimse terörü cesaretlendiremez" diyerek Genelkurmay Başkanı'na tam destek verdi.

Bütün bunlar ne anlama geliyor? Yayımlanan belge ve görüntülerin Taraf'ın iddia ettiği gibi gerçeği yansıtıp yansıtmadıkları, tabii ki ancak zamanla anlaşılacak. Ancak şurası muhakkak ki, Taraf gazetesi demokrasilerde medyaya düşen dördüncü kuvvet görevini yerine getirmektedir. Eğer eline geçen belge ve görüntülerin doğruluğuna kanaat getirdi ise bunları yayınlayacaktır. Bu yüzden PKK'nın emellerine hizmet etmekle suçlanması kabul edilemez.

Evet, Genelkurmay Başkanı'nın sert açıklaması, tartışmaların ordu saflarında moral bozukluğuna yol açmasını engellemek amacıyla yapılmış olabilir. Ama demokratik bir ülkede kimse görevini yerine getiren medyayı suçlayamaz. Hiç kuşku yok ki Taraf'ın amacı PKK'yı başarılı göstermek değil, askerinin PKK'ya karşı başarısını artırmaktır. Genelkurmay eski başkanı Org. Hilmi Özkök'ün çok isabetle belirttiği, "Vatanseverlik askerlerin tekelinde değildir" sözü herkesçe, her zaman hatırlanmalıdır.

TSK bugüne kadar oynadığı siyasî rol, kendisine seçimle gelen yöneticilerin üzerinde bir yetki tanınması nedeniyle çok eleştirildi. Askerin siyasetle uğraşmasının, adeta bir siyasî parti gibi davranmasının yurt savunmasına zarar verebileceğine çok dikkat çekildi. Geçen yıl Dağlica, bu yıl Aktütün baskınıyla ilgili

tartışmalardan sonra kamuoyunun dikkati TSK'nın teröristlerle mücadelede görevini etkinlikle yerine getirip getirmediği üzerinde de toplanacaktır.

Bu konudaki eleştirilerden TSK zarar görmez, fayda sağlar. Çünkü yanlışlar varsa bunlar ancak eleştiriyle ve özeleştiriyile düzeltilebilir. Ordular halk nezdinde sahip oldukları güveni ancak yanlışlarını düzelterek pekiştirebilir. Demokrasilerde hiçbir kurum eleştiri üzerinde değildir. Eleştirilmeye belki en çok ihtiyacı olan kurumlardan biri de ordudur. Çünkü askerliğin gerektirdiği hiyerarşi ve disiplin, orduların kendi kendilerini gereğince eleştirmelerine engel olabilir.

Aktütün saldırısıyla ilgili tartışmaların, kendi aslî görevine odaklanmasını teşvik ederek hem TSK'nın hem de demokrasinin güçlenmesine katkısı olacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cumhuriyet'in 85. yılında gündem: Demokratik anayasa

Şahin Alpay 2008.10.28

Türkiye yarın Cumhuriyet'in 85. kuruluş yıldönümünü kutluyor. Geride kalan 85 yılda Cumhuriyet'in sağladığı başarıları ve başarısızlıkları, nesnel bir şekilde değerlendirebilmeliyiz.

Evet, Türkiye geride kalan 85 yılda hatırı sayılır bir ekonomik kalkınmayı başardı. Ne var ki, yoksulluğu ortadan kaldırmayı, zenginliği bütün topluma ve bölgelere yaymayı başaramadık.

Evet, Türkiye 1950'de çok partili düzene geçişten bu yana başarıyla 15 genel seçim yaptı. Bunların çoğunda iktidar barışçı yoldan el değiştirdi. Muhakkak ki 1950'den bu yana temel hak ve özgürlükler giderek genişledi. Ne var ki, demokrasi asker-sivil bürokrasinin vesayeti altında olmaya devam ediyor. Demokratik düzenin geri dönülmez bir şekilde yerleştiğini, askerî müdahalelerin son bulduğunu söyleyebilmekten uzağız.

Daha geçen hafta demokratik düzeni yıkıp yerine bir askerî diktatörlük kurmak isteyen Ergenekon çetesinin yargılanmasına başlandı. Anayasa Mahkemesi, TBMM'nin anayasayı değiştirmesini imkânsız hale getiren, yargıçlar egemenliği tesis eden kararının gerekçesini açıkladı. Silahlı bir ayaklanmayı yürüten PKK, İmralı'da tutuklu lideri Abdullah Öcalan'a kötü muamele yapıldığı gerekçesiyle Güneydoğu ve Doğu illerimizden bazılarında kalabalıkları sokağa döktü, esnafa kepenk kapattırdı. TBMM'de temsil edilen DTP de gösterilere destek verdi.

Denebilir ki, Türkiye vesayet altında ve özgürlüklerin kısıtlı olduğu tür bir demokrasiden, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiye geçişin sancılarını yaşıyor, geçen hafta yaşananlar da bu sancıların yansımalarıdır. Cumhuriyet'in 85. yılında yaşadığımız sıkıntıların temelinde, kuruluş döneminde, bir tek parti yönetimi altında, o günün ihtiyaçlarına ve o gün yaygın fikirlere bağlı olarak benimsenen laiklik ve kimlik politikalarının yattığını artık görebilmeliyiz.

Kuruluş döneminde benimsenen laiklik politikaları din ve devletin ayrılmasını değil toplumun laikleştirilmesini, dinden uzaklaştırılmasını amaçladı. Batı'nın pozitivist ve materyalist felsefesinden derin bir şekilde etkilenen yönetim, toplumun modernleşmesi ve kalkınması için dinsel (özellikle de İslamî) düşüncenin yerini bilimsel düşünceye bırakması gerektiğine inanıyordu. Devlet, Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla dini denetimi altına aldı, dinsel özgürlükler kısıtlandı. Alevilik yanında Lozan Antlaşması'nda sayılanlar dışındaki gayrimüslim inançlar yok sayıldı.

Kuruluş döneminde benimsenen kimlik politikaları, Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalan Anadolu ve Rumeli Müslümanlarından bir Türk milleti yaratmayı hedefledi. Bu amaçla Türkiye'de yaşayan çeşitli dilsel ve etnik grupların, Türk dilini konuşan, Türk kültürüne bağlı ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın temsil ettiği Sünni-Hanefi İslam'a inanan, tektip bir toplum içinde yoğrulması öngörüldü. Söz konusu asimilasyon politikaları, belirli bir bölgede yoğunlaşan Kürtler dışında hayli başarılı da oldu. Ama dilleri dahi yasaklanan Kürtler, bu politikalara (kimi zaman şiddetle) direndiler.

Askerî yönetimler altında kabul edilen anayasalar Türkiye'de demokrasiyi asker-sivil bürokrasinin vesayeti altına koyduğu gibi, tek parti döneminde benimsenen laiklik ve kimlik politikalarını resmî ideolojinin temel dayanakları haline getirdi. Bu politikalar zamanla çeşitli değişikliklere ve yumuşatmalara uğradıysa da, ne yazık ki esas olarak geçerli olmaya devam ediyor.

Laiklik politikalarını din ile devletin ayrıldığı, farklı inançların eşit saygı göreceği şekilde gözden geçirmeliyiz. Kimlik politikalarını, yurttaşların farklı dil ve kültürlerine saygı temeli üzerinde yeniden düzenlemeliyiz. Bir askerî diktatörlük döneminde kabul edilen 1982 Anayasası büyük bölümü ile yerinde durduğu sürece Türkiye'yi özgür, müreffeh ve dirlik içinde bir ülke haline getirmemizin mümkün olamayacağı ortada. Yeni, sivil, demokratik, Kürtleri, Alevileri, gayrimüslimleriyle bütün toplumu kucaklayan bir anayasa nasıl yapabiliriz? Cumhuriyet'in 85. yılında gündemin birinci maddesi bu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öcalan'ın rolü nedir?

Şahin Alpay 2008.11.04

Son günlerde Türkiye'nin Güneydoğu illerinin birçoğu, Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) öncülük ettiği kitle gösterilerine sahne olmakta.

Bölgeyi ziyaret eden Başbakan'a karşı protesto eylemleri yapılmakta. Gösterilerin görünürdeki nedeni, Şubat 1999'dan bu yana yaklaşık on yıldır İmralı adasında hapis olan PKK lideri Abdullah Öcalan'a görevliler tarafından kötü muamele yapıldığına dair iddialar. Bir süre önce de Öcalan'ın yavaş yavaş zehirlendiğine dair iddialar ortaya atılmış, bu durum yine PKK sempatanları tarafından gösterilerle protesto edilmişti.

Eğer Öcalan'a kötü muamele gerçekten söz konusu ise, bu kesinlikle kabul edilemez. Demokratik bir hukuk devletinde kim olursa olsun, kimseye işkence ve kötü muamele yapılamaz. Öcalan'ın normal bir cezaevine konulması ve sıradan bir müebbed hapis cezası muamelesi görmesi, durumunun istismar konusu yapılmasını engelleyebileceği gibi, nasıl bir rol oynadığı sorusunun aydınlanmasına da yardımcı olabilir.

Öcalan gibi, en yakınlarını dahi öldürtmekten tereddüt etmeyen, yakalanır yakalanmaz devlete hizmet etmeye hazır olduğunu açıklayan bir şahsın, bugün hâlâ Türkiye Kürtlerinin azımsanmayacak bir kısmı tarafından büyük lider olarak görülüyor olması ise ancak Kürt kimliğini yok sayma politikalarının uyandırdığı tepkilerin derinliğiyle açıklanabilir.

Peki Öcalan'ın tutuklandığından bu yana oynadığı rol nedir? Bu konuda çeşitli teoriler var. Bir teoriye göre Öcalan, avukatları aracılığıyla gönderdiği talimatlarla PKK'yı yönetmeye devam ediyor. Başka bir teoriye göre, "derin devlet" başından beri Kürtlerin demokratik taleplerinin terörle, silahlı mücadeleyle özdeşleştirilerek bastırılması için Öcalan'ı kullanmakta. Hemen bütün liberal ve demokrat görüşlü Türkiye Kürtlerinin bu "komplo" teorisine inanması şaşırtıcı. Bana en inanılır gelen teori ise, Öcalan'ın PKK tarafından kullanıldığı. Nitekim PKK'nın yönlendirdiği belli olan son gösterilerin amacının Mart 2009'da yapılacak yerel seçimler

yaklaşırken, Türk güvenlik yetkililerini sert tedbirler almaya yöneltmek, DTP'nin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasını sağlamak, böylelikle AKP'nin Temmuz 2007'de Kürt çoğunluklu bölgede sağladığı seçim başarısının tekrarını engellemek olduğu akıllara geliyor. PKK'nın, Ankara ile Irak Bölgesel Kürt Yönetimi arasında giderek yumuşayan ilişkilerden, kendisine karşı bir ittifaka girmelerinden rahatsız olduğu da anlaşılıyor.

2007 seçimlerinde bağımsız adaylar aracılığıyla TBMM'ye girip grup kurması, aralarında benim de olduğum birçoklarında, DTP'nin giderek PKK'dan bağımsız bir kimlik kazanacağı, bu partinin içinden (Kuzey İrlanda'da olduğu gibi) silahların susmasını sağlayacak bir Gerry Adams çıkabileceği umudunu uyandırmıştı. Fakat Kürtlerin dil ve kültür haklarının tanınması yolunda 2004'ten bu yana milim adım atılmaması, TBMM'deki varlığından barışçı çözüm yolunda bir nebze olsun yararlanılmayışı sonucunda karşımıza çıkan üzücü manzara, DTP'nin neredeyse PKK ile ayırd edilemez hale gelmiş olması.

Bu arada Ankara'da birşeyler oluyor. Genelkurmay ilk kez terörle mücadele konusunda hükümete brifing verdi. Bu brifingde Genelkurmay Başkanı'nın, PKK'ya katılımlar askeri yöntemlerle önlenemez, Kürtlerin kültürel hakları tanınmalı, kanın durması için Mesut Barzani ile dahi görüşülebilir şeklinde, daha önce askerlerden duyulmamış sözler sarf ettiği gazetelere sızdı. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, bu yönde açık görüş beyan eden ilk yetkili olarak, PKK terörüne karşı ortak tavır için Kürt Bölge Yönetimi Başkanı Mesut Barzani ile görüşülmesi gerektiğini söyledi. AKP ve DTP'li Kürt milletvekillerini bölgedeki tansiyonu düşürmek için birlikte inisiyatif almaya çağırdı. Hükümet sözcüsü Cemil Çiçek bile, İspanya ve İngiltere'nin terörle nasıl mücadele ettiklerini inceliyoruz, dedi.

İnsan yaşadıkça umudunu yitirmiyor. Acaba Ankara daha fazla gecikmeden, 30 bin insan daha ölmeden, Cemil Çiçek'e göre 1 trilyon dolar daha harcamadan Kürt sorununun çözümü için artık inisiyatif alacak mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Obama Türkiye için de iyidir

Şahin Alpay 2008.11.11

Bu yılın başında çıkan bir yazımda, ABD seçimleri üzerine yapılan tartışmalara gönderme yaparak (özetle) şöyle demiştim: ABD, kendini yenileme yeteneğine sahip büyük bir demokrasidir.

Bir değil iki Amerika; biri özgürlükçü ve yeniliğe açık (Mavi), öteki tutucu ve değişime kapalı (Kırmızı) iki Amerika vardır. Birincisi kazanırsa ABD'nin muazzam gücü, bütün dünyada özgürlük ve barış idealleri yararına kullanılabilir.

Devamla (aynen) şöyle yazmıştım: "Mavi Amerika'nın, yani Demokrat Parti'nin adayının ABD başkanı seçilmesini isterim. Bana göre seçimleri İsrail lobisinin çekirdeğini oluşturan Yeni Muhafazakârların ve Hristiyan Siyonistlerin çok etkili oldukları Cumhuriyetçi Parti'nin kazanması, gerek ABD gerekse dünya için facianın devamı olur. Bir Demokrat'ın başkan seçilmesi ise ABD'ye kendini gözden geçirmek için fırsat sağlayabilir... Esas tercihim Barack Obama'dır. Çünkü Obama'nın baba tarafından kökleri siyah Afrika'ya uzanır, göbek adı Hüseyin'dir ve Obama ABD'nin imajını yenileyebilecek isimdir." (15 Ocak 2008)

Yazım şu cümleyle bitiyordu: "Ne var ki, benim tercihlerimin Amerikalıların tercihleriyle uyuşması uzak ihtimal." Ama bu defa Amerikalıların tercihiyle, hemen bütün dünyanın tercihi örtüştü. ABD Barack Hussein Obama'yı, siyah ve Müslüman bir Kenyalı ile beyaz ve Protestan bir Amerikalının, Endonezya'da okumuş, kazandığı burslarla ABD'nin en iyi üniversitelerini bitirmiş, hayranlık uyandıran bir zekâ, bilgi ve karaktere sahip oğlunu

başkanlığa getirdi. Böylece ABD kendini yenileme yeteneğine sahip büyük bir demokrasi olduğunu bütün dünyaya gösterdi. Obama'yı seçerek bir bakıma ABD, ırk, etnik köken ve dinsel inançlarına bakılmaksızın insanların eşit değerde olduklarını bütün dünyaya ilan etti. Denebilir ki Obama ile birlikte ABD her şeyden önce farklılığa saygının hakim olduğu post-modern çağa demir attı.

Diyorlar ki, Amerika Bush'tan yaka silkmeseydi, seçimlere birkaç hafta kala finans krizi patlak vermeseydi, Cumhuriyetçilerin adayı yaşlı John McCain olmasaydı, McCain başkan yardımcılığına karacahil Sarah Palin'i aday göstermeseydi, nefret edilen Dick Cheney Cumhuriyetçi adayları desteklediğini açıklamamış olsaydı, vesaire... Obama başkan seçilemezdi. Evet, Amerikan seçmenleri bütün bu yanlışları gördü. Ama sonucu asıl tayin eden Amerikalı demokratların, özellikle de gençlerin, aklına, bilgisine ve karakterine güvendikleri adamı başkan yapmak için bütün imkânlarını seferber etmeleri idi.

George W. Bush, kendi başına buyruk, küstah ve militarist politikalarıyla dünyanın husumetini üzerinde topladı, ülkesinin itibarını iki paralık etti. Obama'nın zafer konuşmasında dediği gibi, Amerika'nın büyük gücü (Bush ve benzerlerinin sandığı gibi) ekonomisi ve ordusuna değil, temsil ettiği özgürlük ve demokrasi ideallerine dayanır. Şimdi Obama ile ABD, dünyanın her yerinde insanların saygısına sahip, gerçek anlamda global bir lidere sahip olma şansını elde ediyor. Şimdi dünyanın her yerindeki özgürlük, demokrasi ve barış yandaşları, Obama liderliğinde ABD'nin uluslararası hukuka saygı göstereceğine, militarizmden uzak duracağına ve ortak sorunlara ortak çözümler arayacağına, ABD'nin muazzam gücünü bütün insanlığın yararına kullanacağına dair umut besliyor. Bu umutlar kırılmamalı.

Obama'nın seçilmesi, Türkiye'nin de yararınadır. Başka hiçbir nedenle değilse bile şu nedenle: Artık ABD'ye Türkiye'de demokrasinin yerleşmesinin bölge ve dünya bakımından önemini kavrayan, Bush döneminde perişan olan Türk-Amerikan ilişkilerini onarmayı vaad eden bir yönetim geliyor. Artık Washington'da Türkiye'ye askerlerin önderlik etmesini isteyen Yeni Muhafazakarların (neoconların) borusu ötmeyecek. Militaristler ve darbe tezgâhçıları Washington'dan cesaret bulamayacak.

İtiraf edeyim ki ABD'yi kısıkanıyorum. Türkiye olarak bizim de halkı birleştirecek, değişimin yolunu açacak, demokrasiyi yerleştirecek, farklılığa saygıyı kökleştirecek, Obama gibi bir lidere o kadar büyük ihtiyacımız var ki.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP iktidarı sonun başlangıcında mı?

Şahin Alpay 2008.11.18

"Reformlar niye durdu?.. AKP'ye ne oluyor?. Başbakan Erdoğan ve öteki AKP'liler neden artan dozda milliyetçi bir söylemle karşımıza çıkıyor?.. AKP iktidarı için sonun başlangıcı mı?" Son günlerde özellikle yabancı meslektaşların bu sorularına sık muhatap oluyorum.

Onlara diyorum ki, bu soruları cevaplayabilmek için AKP hükümetinin bir "Sessiz Devrim" olarak anılan reformlara öncülük ettiği 2002-2004 dönemi ile sonrasının konjonktürünü karşılaştırmak gerekir.

2002-2004 döneminde ana muhalefet partisi CHP, AB'ye uyum yasalarına evet demektedir. Doğan Grubu dahil medyanın ve okumuş yazmışların büyük bölümü reformları onaylamaktadır. Kamuoyunda AB üyeliğine destek yüzde 75'leri bulmaktadır. Genelkurmay Başkanı, reformlara olumlu bakan Hilmi Özkök'tür. Darbe peşindekiler, orduda aradıkları desteği bulamamaktadır. PKK 1999'da ilan ettiği ateşkesi sürdürmektedir. Fransa ve Almanya dahil AB reformları teşvik etmektedir.

2004 Mayıs'ında (bir ay önce adada çözüm için Annan Planı'na hayır diyen) Kıbrıs Rum Yönetimi dahil on yeni üye AB'ye katılır. Yaz aylarında PKK ateşkese son verir. 2005 yazında AB anayasa taslağı üzerine halkoylamaları sırasında Avrupa'da genel olarak genişlemeye ve özel olarak Türkiye'nin üyeliğine karşı sesler yükselmeye başlar. Kasım'da Almanya Başbakanlığı'nı üstlenecek olan Angela Merkel, Türkiye'ye "ayrıcılık ortaklık" önermektedir. Fransa'da (Mayıs 2007'de başkan seçilecek olan) Nicolas Sarkozy, AB'de Türkiye'ye yer yok demektedir. Yine de, 2005 Ekimi'nde AB'den katılım müzakerelerine başlama kararı çıkar. Kabul edilen "Müzakere Çerçevesi" ise, müzakereler başarıyla tamamlansa dahi, üyelik güvencesi vermemektedir. AKP hükümetinin hevesi kırılır. 2006 yılı başlarından itibaren Türkiye kamuoyunda AB üyeliğine verilen destek azalmaya başlar ve giderek % 50'nin altına iner.

Mayıs 2006'daki Danıştay baskınından sonra siyasi ortam bulanır. Cumhurbaşkanlığı seçimi için mücadele başlamıştır. Nisan 2007'de Abdullah Gül'ün adaylığına karşı (Ergenekon davası sanıkları tarafından) "Cumhuriyet mitingleri" düzenlenir. CHP, AKP'yi adeta "düşman" ilan eder, Gül'ün seçilmesine ve bütün reformlara cephe alır. Genelkurmay internet sayfasında Gül'ün adaylığına karşı "muhtıra" yayımlar. Anayasa Mahkemesi, Gül'ün seçilmesini engeller. AKP erken genel seçim ilan eder, açık ara kazanır ve Gül'ü Cumhurbaşkanı seçer. Devlet elitleriyle AKP arasında gerginlik sürer.

Doğan Grubu, laikliği çiğnediği iddiasıyla (veya başka nedenlerle) muhalefete geçer. MHP, hükümet ile devlet elitlerini karşı karşıya getirme taktikleri uygulamaya başlar. PKK saldırıları tırmandırır. DTP giderek daha çok PKK'nın peşine takılır. Bush yönetimi Kasım 2007'ye gelinene kadar PKK'ya karşı kılını kıpırdatmaz. Washington'daki Yeni Muhafazakâr (neocon) çete, AKP'ye karşı kampanyayı yoğunlaştırır. Sarkozy, Ankara'nın Güney Kıbrıs'ı gümrük birliğine dahil etmemesi üzerine askıya alınan 8 fasıla, 4 fasıl daha ekler. Müzakereler salyangoz hızıyla ilerler. Ergenekon çetesinin 2009'da hükümete karşı darbe hazırlığı ortaya çıkar. Başsavcı AKP'yi kapatma davası açar. AKP kapatılmaktan kılpayı kurtulur, ama Anayasa Mahkemesi jüristokrasi (yargıçlar yönetimi) ilan eder. CHP, AKP'de yolsuzluk iddialarını genişletir. Ekonomik kriz kapiya dayanır.

AKP seçmenlerin yarısının oyunu almış, ama içeriden ve dışarıdan kuşatılmıştır. Bu koşullarda tutabileceği esas olarak iki yol vardır: Seçmene ve AB'deki destekçilerine güvenerek reformlara sarılmak ya da statükoya teslim olup iktidarın nimetlerinden yararlanmayı sürdürmek. İlki çok riskli olduğu için, ikincisini seçer. Bu defa, reform yaptığı sürece AKP'yi destekleyen çevreleri de karşısına alır.

Diyelim ki buraya kadar anlaşılabilir. Peki başta Erdoğan AKP sözcülerinin giderek MHP söylemine sarılması nasıl açıklanabilir? Belki bunun oy kazandıracağı hesabıyla... Bana göre yanlış hesap. Bu tutumda ısrar ederse, reformlardan kaçınırsa AKP iktidarı sonun başlangıcında olabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"İslam milleti"nden yurttaşlar milletine

Şahin Alpay 2008.11.25

Tam adıyla "The London School of Economics and Political Science / Londra İktisat ve Siyaset Bilimi Okulu" ya da kısa adıyla LSE, Oxford ve Cambridge ile birlikte Britanya'nın en ünlü üniversitelerinden biri.

Sosyal bilimlerin bütün dallarında, bütün ülkeler üzerine öğretim ve araştırma yapılan LSE, dünyanın önde gelen akademik kuruluşlarından biri olduğu gibi, en uluslararası üniversite olma niteliğine de sahip. Adeta globalleşmenin akademik merkezi. 9 binden fazla öğrencisinin dörtte biri Birleşik Krallık'tan, beşte biri öteki AB

üyelerinden, geri kalanı 150 farklı ülkeden geliyor. LSE her yıl çoğu lisansüstü öğrenim görmek üzere 60 dolayında Türkiyeli öğrenci kabul ediyor.

LSE nihayet bu yıl bir "Çağdaş Türkiye Araştırmaları Kürsüsü"ne sahip oldu. Türkiye hükümeti, Merkez Bankası, TOBB, Akfen Holding ve Doğan Vakfı'nın mali katkılarıyla kurulan kürsünün başkanlığını, seçkin iktisat tarihçimiz Prof. Dr. Şevket Pamuk yapıyor. Kürsü, Türkiye üzerine dersler yanı sıra konferanslar ve seminerler düzenliyor. Geçen hafta başında, ben de bir seminerde "Türkiye'de Demokrasinin İki Yüzü" konulu bir konuşma yaptım. Bu konuşmada Türkiye siyasetinin temel sorunu üzerinde durdum: Onbeş serbest seçim yapmış görece eski bir demokrasi olan, piyasa demokrasilerinin hemen bütün uluslararası kuruluşlarına üye bulunan ve AB'yle katılım müzakereleri yürüten Türkiye'de hâlâ demokratik düzenin bütün kurum ve kurallarıyla yerleştiğini söyleyemiyoruz. Neden?

Seminere Türkler dışından da gösterilen ilgi, yöneltlen soruların çokluğu ve niteliği beni sevindirdi. Savunma Bakanı Vecdi Gönül'ün 10 Kasım'da Brüksel'de dile getirdiği, "Ermeni tehciri ve Yunanistan ile nüfus mübadelesi olmasaydı milli devlet olmazdı" şeklinde özetlenebilecek beyanına ne anlam verdiğim de soruldu. Kısaca şunları söyledim:

Osmanlı devletinin son döneminde, çöküşün nasıl bir millet anlayışı ve kimlik politikası ile önlenebileceğine dair esas olarak üç fikir yarışıyordu: 1) Dinine, diline bakılmaksızın eşit hak ve sorumluluklara sahip yurttaşlardan oluşan "Osmanlı milleti". 2) Din birliğine dayalı "İslam milleti." 3) Dil ve kültür birliğine dayanan "Türk milleti." Balkanlar'daki gayrimüslim tebanın büyük bölümünün milliyetçi akımların öncülüğünde imparatorluktan kopmasından sonra rekabet son iki anlayış arasında cereyan etti. Uzunca bir süre "İslam milleti" anlayışı hakim oldu. Denebilir ki, gerek 1915-16'daki Ermeni tehciri, gerekse 1923'te Yunanistan ile yapılan zorunlu nüfus mübadelesi "İslam milleti" anlayışının uygulamalarıydı.

"Milli Mücadele" de, Cumhuriyet'in kuruluşu da "İslam milleti" anlayışıyla yürütüldü. Osmanlı anayasasına göre devletin resmi bir dini bulunmuyordu, ama 1928'e kadar Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dini İslam'dı. Ancak 1930'lardan itibaren (Avrupa'dan esen rüzgârların da etkisiyle bazen etnik-ırkçı tonlar da kazanan) dil-kültür temelli "Türk milleti" anlayışı giderek yerleşti ve 21. yüzyıla kadar da hakimiyetini sürdürdü. (12 Eylül askerî rejimi "Türk-İslam Sentezi"ne meyletti.)

Ne var ki, Osmanlı'daki "İslam milleti"nin bir parçası olan Kürtlerin asimilasyona (kültürel erimeye) karşı daha 1920'lerde başlayan itirazları giderek büyüdü. Bazen etnik-ırkçı tonlar da kazanan dil-kültür temelli millet anlayışı, 1980'lerden itibaren ülkenin bütünlüğünü tehdit eder hale geldi. AB'ye katılım süreciyle birlikte Türkiye dil-kültür temelli millet anlayışından, dinsel ve etnik kimliklerini özgürce yaşayabilen, haklarda ve sorumluluklarda eşit yurttaşlardan oluşan, yurttaşlığa dayalı bir millet anlayışına geçişin sancılarını yaşıyor.

Savunma Bakanı'nın sadece Osmanlı Ermenilerine ve Rumlarına değil, Türklere ve Müslümanlara da büyük acılar yaşatmış olan bir millet anlayışına bağlı kalmış olması çok hazin. Sevindirici olan tek şey bakanın yol açtığı tartışmalarda destek görmediği gibi, yanlış anlaşıldım demek zorunluluğunu duyması.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP 'piyasa partisi' mi oldu?

Şahin Alpay 2008.12.02

Türkiye siyasi hayatında son günlerin en çarpıcı gelişmesi, kuşku yok ki, 16 Kasım'dan bu yana CHP'de yaşananlar.

O gün Genel Başkan Deniz Baykal, İstanbul'un yeni ilçesi Sultangazi'de kürsüye çıktı, kimsenin "inancından, mezhebinden, etnik kökeninden" dolayı dışlanamayacağını söyledi ve partiye kaydolan çok sayıda türbanlı ve çarşafli kadının göğüslerine CHP rozeti taktı. Baykal'ın konuşması ve davranışı, başta CHP'liler birçoklarına çok şaşırtıcı geldi. Zira Baykal Türk usulü laikliğin temel uygulamalarından biri olan başörtüsü yasağını hararetle savunuyordu. Eşi başı örtülü olduğu için Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanı seçilmesine karşı cansiperane mücadele vermiş, TBMM'yi ve Anayasa Mahkemesi'ni askerî müdahale ile tehdit etmiş, askerın 27 Nisan 2007'deki "e-muhtıra"sına destek çıkmış, üniversite öğrencilerine başörtüsü yasağının kaldırılmasına yönelik anayasa değişikliklerini iptal ettirmişti.

Baykal yeni politikasını eleştirenlere, başörtülü kadınların sıraları doldurduğu TBMM grup toplantısında seslendi: "Hassasiyetimiz değişmedi. Bu katılımlar CHP çizgisinde kırılma anlamına gelmez... O çarşafllılar diğerlerinden farklı. Onlar kızlarını çarşafa sokmak istemiyor. Onlar masumane örtülü..." Baykal bununla da yetinmedi ve şöyle konuştu: "Kıyafet balosu vermiyoruz... Bu tartışmadan baskıcı ve karşısındakini dışlayan, hatta faşizme kayan bir laiklik anlayışı yerine, gerçek laik, demokratik bir anlayışın ortaya çıkmasını umut ediyorum..." Yeni politikanın mimarı olarak gösterilen CHP İstanbul İl Başkanı Gürsel Tekin, daha da ileri gidileceğinin sinyalini verdi: "Pek çok cemaat üyesi kendilerine sığınacak bir liman arıyor. Bu liman CHP neden olmasın?"

Evet, Baykal'ın konuşmaları ve davranışları kimilerine göre çok şaşırtıcıydı. Öyle ki kimi partililer CHP'nin laikliğe sırt çevirdiğini, AKP taklitçiliğine soyunduğunu söylemeye başladılar. Ama başkaları için Baykal'ın yeni girişimi hiç de şaşırtıcı değildi. Bu konuda en veciz hatırlatmayı "CHP'de her seçim öncesi yeni bir paket açılıyor" başlıklı haberi ile Habib Güler yaptı: CHP 1999 genel seçimleri öncesinde SHP'nin 1989 tarihli Kürt raporunu yenilemiş, 2002 genel seçimleri öncesinde CHP'nin solculuğunun Anadolu'nun değerleri çerçevesinde şekilleneceğini açıklamış ("Anadolu Solu"), 2007 genel seçimleri öncesinde başörtüsü dağıtmış, parti afişlerinde başörtülü kadınlara yer vermişti. (Zaman, 25 Kasım)

2004'ten bu yana tek parti dönemi CHP'sinin politikalarını izleme eğilimini gösteren Baykal ve kliğinin tutumunda dürüstlük ve tutarlılık aramanın beyhude olduğu muhakkak. 2004 yerel seçimleri öncesinde Baykal şöyle demişti: "CHP bir piyasa partisi değildir... Biz doğru bildiklerimizi söyleriz. Eğer halkımız bize oy verirse, ne ala; vermezse ona da saygı duyarız." (2 Mart 2004) Baykal'ın bu konuda dahi fikir değiştirdiği, artık kendini seçmene beğendirmeye çalışan bir "piyasa partisi" olmaya soyunduğu anlaşılıyor.

AKP ve MHP'de "Alevi açılımları"nın da işaret ettiği üzere, seçimlere gidilirken siyasi partilerin toplumun taleplerine cevap verebilme yarışına girmeleri, kuşku yok ki, Türkiye'de demokrasinin (az veya çok) işlediğinin bir göstergesi. Demokrasi açısından endişe verici olan ise, temsil ettikleri fikir ve çözümlerde dürüst ve tutarlı olmayan politikacılara güvenin ciddi olarak sarsılmış olması.

Yine de Baykal'ın "çarşaf açılımı"nın başörtüsü sorununun halli yoluna girildiği umudunu uyandırdığına kuşku yok. Bunun içindir ki Başbakan Tayyip Erdoğan bu açılıma tam destek verdi ve karşılaşacağı muhalefete karşı Baykal'a şu tavsiyede bulundu: "Sayın genel başkan dik durmalı, boyun eğmemeli... Bu duruş böyle devam ederse, inanın ülkenin birçok sorunu da çok daha çabuk çözülür..." Ve ekledi: "Siyasetin temeli, tutarlı olmaktır. Bunu çok açık ve net söylemek zorundayım. Dürüst olmaktır, uzun soluklu olarak aynı çizgide yürüyebilmektir."

Sayın Başbakan'ın bu tavsiyeye kendisinin de uymasının beklendiğini eklemeye bilmem gerek var mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye niçin Kürt sorununu çözebilir?

Geçen hafta gazete manşetlerinde şu haber yer aldı: Diyarbakır'da bir mahkeme, 2005 yılında Nusaybin'de PKK lehine gösteri yürüyüşüne katıldığı gerekçesiyle yargılanan Mesut Sanir'in Tokat'ta askerliğini yapmakta olduğunu belirledi ve askeriye'den durumunu sordu.

Komutanlık cevap yazısında Sanir'in, 29 Nisan 2008'de görevli bulunduğu Iğdır kırsalında, PKK tarafından döşenen mayına basarak şehit olduğunu bildirdi... Sanir hakkındaki dava düştü...

Medyada PKK'ya karşı savaşıırken can veren Kürtler, biri güvenlik kuvvetleri diğeri PKK saflarında çarpışan Kürt kardeşler ve kuzenler hakkındaki haberlere çok sık rastlanır. Ancak, Sanir'inki gibi bir olay medyaya ilk kez yansımakta. Bu çok dramatik ve trajik olay herkesi, Türkiye'de Türklerle Kürtler ve Kürtlerle PKK arasındaki ilişki üzerine bir kez daha düşünmeye davet ediyor.

Öncelikle şunu belirtmekte yarar olabilir: Milli Savunma Bakanlığı'nın geçenlerde yaptığı bir açıklamaya göre, Haziran 2008'e kadar PKK ile mücadelede 5.766 asker, 745 polis ve 1.337 köy korucusu olarak toplam 7.848 güvenlik görevlisi hayatını kaybetti. En çok şehit veren illerin başında Şırnak (298), İstanbul (281), Hakkari (261), Ankara (259) ve Diyarbakır (232) gelmekte. Kürt çoğunluklu illerin ilk sıralarda yer alması, Kürtlerin PKK ile mücadeleye nüfustaki payları üzerinde bir katkı yapmakta olduğuna işaret ediyor. Bu durum nasıl açıklanabilir?

Çok dinli, çok - etnili Osmanlı İmparatorluğu'nda "millet sistemi" geçerli idi. Bu sistemde teba, dine dayalı "millet"lere ayrılmıştı. Her "millet" din özgürlüğüne ve kendi içinde özerkliğe sahipti. Türklerle Kürtler, Araplar, Arnavutlar, Boşnaklar ve öteki Müslümanlarla birlikte "İslam milleti"nin birer parçasıydılar. Milliyetçi akımlar önce "millet sistemi"nin, sonra da "İslam milleti"nin dağılmasına yol açtı. Kurtuluş Savaşı, Anadolu ve Rumeli Müslümanları adına savaşıldı ve kazanıldı. Kürtler bu savaşa dil ve kültürlerine saygı gösterileceği ve bölgelerinde özerkliğe sahip olacakları vaadiyle katıldılar. Türkiye Cumhuriyeti, Türklerin ve Kürtlerin (ve öteki Türkiyelilerin) vatani olarak kuruldu. İsmet İnönü Lozan'da, hem Türkleri hem de Kürtleri temsil etti. Onun için Lozan'da yalnızca gayrimüslimlere azınlık statüsü tanındı.

Ne var ki 1925'te kurulan tek parti yönetimi, o gün dünyada geçerli olan modernlik anlayışına uygun olarak, Türkiye nüfusunu birörnekleştirme politikaları uygulamaya başladı. Türkçe konuşan, Türk kültürüne bağlı ve devletin uygun gördüğü İslam yorumunu paylaşan bir millet yaratılmasına girişildi. Türkiye halkını oluşturan öteki Müslümanlar gibi Kürtler de zorunlu asimilasyon, Türkleştirme politikalarına tabi tutuldu. Bu politikalar çok büyük ölçüde de başarılı oldu. Kürtlerin önemli kısmı Türkleşti.

1950'de demokrasiye geçilmesinden sonra, Kürtlerin siyasi ve ekonomik entegrasyonu alanında da önemli ölçüde başarı sağlandı. Öyle ki, bugün Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve kültürel elitleri içinde Kürt kökenliler belki nüfustaki payları üzerinde bir temsile sahip. Sünni ve Alevi olarak aynı dinsel inançları paylaşan Türk ve Kürtler arasındaki evliliklerden doğan kuşakların bugün ülke nüfusunun önemli bir kısmını oluşturduğu konusunda en küçük bir tereddüt yok.

Bütün bu nedenlerle bugün Kürtlerin büyük kısmı için Türkiye vatandır. Kürtlük bilincini kuvvetle koruyanlar arasında dahi büyük çoğunluğun derdi, dilini ve kültürünü özgürce yaşamak, bölgesinde bir ölçüde özerkliğe sahip olmaktır. Bunun içindir ki, Kürtlerin ezici çoğunluğu PKK'ya sempati duymaz; Kürt entelektüelleri arasında Kürt kimliğinin tanınması talebini şiddet ve terörle özdeşleştirerek meşruiyet dışına ittiği için PKK'ya duyulan tepki derindir. Bunun içindir ki Türkiye, Kürtlerine dil ve kültürlerini serbestçe yaşama özgürlüğü ve bir ölçüde özerklik tanıyarak bütünlüğünü koruyabileceği gibi, bütün Kürtlerin saygısını da kazanabilir. Bunun içindir ki Türkiye, Kürt sorununu çözebilir. İyi bayramlar...

Atatürk'ün Kürt politikası niye değişti?

Şahin Alpay 2008.12.16

Andrew Mango'yu dünyaya tanıtan kitabı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusunun biyografisini içeren "Atatürk" adlı dev eseridir (London: John Murray, 1999 / İstanbul: Sabah Yayınları, 2000).

Bu kitap, bugüne kadar Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatı, askerî ve siyasi liderliği üzerine yazılmış olanların kuşkusuz en önemlisidir. Bu ve Türkiye tarihi ve siyaseti üzerine öteki çalışmaları Mango'ya Türkiye'de birçok ödül kazandırdı. Bunların başta geleni, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'na bağlı Atatürk Araştırma Merkezi'nin Kasım 2007'de düzenlenen törenle Mango'ya Başbakan Tayyip Erdoğan'ın elinden verdiği "Hizmet Ödülü".

Mango'nun Türkiye'de pek bilinmeyen bir çalışması ise, 1999 yılında Middle Eastern Studies adlı İngilizce derginin 35. sayısında yayımladığı "Ataturk and the Kurds / Atatürk ve Kürtler" başlıklı makale. Bu makalede Mango, konuyu çok ayrıntılı bir şekilde inceledikten sonra şu sonuca varıyor: "Bağımsızlık Savaşı yıllarında Mustafa Kemal, Türkiye'nin Müslüman nüfusunun çok-etnili niteliğini kabul ederken, aralarındaki kardeşliği vurguladı. Yerel yönetimlerde etnik özelliklerin gözetileceğini vaad etti. Ancak 1923'ten sonra Müslüman etnik toplulukların özyönetimi fikri Türkiye'nin gündeminden tümüyle çıktı.

"Bu tarihten sonra Mustafa Kemal, enerjisini tamamen iktidarını yerleştirmeye ve giriştiği kültür devrimine odakladı. Kürtlere ayıracak zamanı yoktu... Bağımsızlık Savaşı'ndan sonra modern bir ulus devlet kurmanın gerekleri ön plana geçti. Atatürk'ün uyguladığı kültür devriminin mahalli özyönetimlere yer vermek şöyle dursun, etnik kültürlerin korunmasına ek bir engel getirdiği doğrudur. Ne var ki, o tarihte Türkiye'de ikisi için de yüksek sesle dile getirilen bir talep bulunmuyordu. Bu koşullarda Kürtlerin idaresini hükümete bırakabildi." Mango'nun, diğerleri değilse de, dile getirdiği son argümanın çok tartışmalı olduğu muhakkak; Kürtlerin taleplerinin zorla bastırıldığını düşünenler hayli yaygın.

Mango'ya göre Haziran 1934'te kabul edilen İskan Kanunu ile birlikte "Türkiye yurttaşlarının hepsinin Türk kültürüne asimile edilmesi resmî politika haline geldi... Model, her zaman olduğu gibi, Bretonların, Oksitanların, Savoyarların, Flamanların, vs. hepsinin Fransız kültürüne asimile edildiği, Fransa idi." Mango'nun altını çizdiği başka bir husus, Cumhuriyet'in Kürtlere karşı izlediği politikanın köklerinin Atatürk'ten çok öncesine gitmesi. Bu bağlamda Tanzimat dönemi "hürriyet şairi" Namık Kemal'in (1840 - 88) 1878'de yazdıklarını hatırlatıyor: "Ülkemizde Türkçe dışındaki bütün dilleri imha etmeye çalışırken, Arnavutlara, Lazlara ve Kürtlere kendi alfabelerini kullanmalarına izin vererek ellerine manevi bir silah mı vereceğiz?.. Dil, milli birliğe belki dinden de güçlü bir engeldir..."

Atatürk'ün Bağımsızlık Savaşı sonrasında izlediği kimlik politikalarının anlaşılması için, yalnızca Fransa modeline ve Namık Kemal'e bakmak yeterli olmayabilir. Avrupa'da 19. yüzyıl siyasi liberalleri arasında dahi hakim olan anlayışa göre, ulusal azınlıklar ya zorunlu asimilasyona tabi tutulmalı ya da sınırlar ona göre çizilmeliydi. Cumhuriyet Türkiye'si'nde ikinci yol arzu edilir ya da uygulanabilir görülmediği için birincisinin tercih edildiği söylenebilir.

Mango, yaklaşık on yıl önce yayınladığı makaleyi şöyle bitiriyor: "Bugün Güneş Dil Teorisi gibi Türk Tarih Tezi de terk edilmiştir. Türkiye halkının farklı etnik kökenleri açıkça tartışılmaktadır ve 'mozaik' sözcüğü ülkenin etnik yapısını açıklamakta kullanılan bir klişe haline gelmiştir. Dolayısıyla Mustafa Kemal'in Bağımsızlık Savaşı sırasındaki söylemine ve fikirlerine dönülmüştür."

Henüz oraya dönebildik mi, bilmiyorum. Ama, şurası muhakkak ki, tek-parti döneminin kimlik politikaları, artık geride kalmış, aşılmış bir modernlik anlayışının sonuçlarıydı. Türkiye Cumhuriyeti'nin gerek kimlik, gerekse laiklik politikalarını, özgürlük, demokrasi ve farklılığa saygı çağının gereklerine uydurması zamanı geldi, geçiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Niçin 'özür diliyorum'?

Şahin Alpay 2008.12.23

"1915'te Osmanlı Ermenilerinin maruz kaldığı Büyük Felâket'e duyarsız kalınmasını, bunun inkâr edilmesini vicdanım kabul etmiyor.

Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payıma Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum." Geride bıraktığımız hafta bir grup yurttaş internet sayfasına konulan yukarıdaki metne imza attı. İlk imzacılar arasında ben de varım. Başkalarının yazdığı metinler altına imza atmaktan kaçınıyorum, çünkü bir yorumcu olarak, kendimi yetkin saydığım konularda görüşlerimi açıklama imkânım var. Ama bu metni sözcükler üzerinde düşünmeden imzaladım. Neden? Niçin Ermeni kardeşlerimden özür diliyorum?

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılış sürecinde, ilgili bütün halklar büyük trajedilerle karşılaştılar. Bunlar arasında Ermenilerin başına gelenlerin özel bir yeri var. 1915'te Osmanlı Ermenilerinin başına gelen felaketin, Almanya'da Yahudilerin maruz kaldıklarına benzetilebilecek, kimi Ermeni milliyetçilerinin iddia ettiği türden bir soykırım olduğunu düşünmüyorum. Ermeni milliyetçileri Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılıp bağımsız bir Ermeni devleti kurmak için Rusya ile işbirliği yaptılar, terör eylemlerine giriştiler, çok sayıda Türk ve Müslüman'ı öldürdüler. Buna karşılık, Osmanlı hükümeti, daha doğrusu, onun içinde başını Talat Paşa'nın çektiği bir iç klik, başlıca İstanbul ve İzmir dışında yaşayan bütün Ermenilerin Suriye çölüne tehcir edilmesi, yani zorunlu göçe tabi tutulması kararı aldı ve uyguladı.

Tehcire tabi tutulan 1,5 milyon dolayındaki Osmanlı Ermenilerinin yaklaşık yarısı, göç sırasında kimi güvenlik kuvvetleri mensuplarının ve mallarına göz diken haydutların saldırılarına uğrayarak, kimi salgın hastalık ve açlık nedeniyle hayatlarını kaybettiler. Bir kısmı ise Türk ve Müslümanlar tarafından korunarak, din değiştirmek suretiyle hayatta kalabildi. Geriye kalanlar başta Fransa ve ABD olmak üzere Batı'ya göç ettiler. Osmanlı ordusunda görev yapan Ermeniler, savaştan döndüklerinde ailelerinden ve cemaatlerinden kimsenin kalmadığını, mallarına el konulduğunu gördüler.

Ermeni milliyetçileri, Osmanlı hükümetinin tehcir ile niyetinin Nazilerin Yahudilere yaptığına benzer bir şekilde Ermenileri toptan imha olduğu iddiasındalar. Bu iddia kanıtlanmış değil. Türk olmayan, saygın Osmanlı tarihçileri de bu iddiayı desteklemiyor. Ne var ki Osmanlı hükümetinin Ermeni milliyetçilerinin işledikleri suçlar nedeniyle bütün Ermenileri topluca cezalandırmış olduğu konusunda bir tartışma yok. Bugün Türkiye'de, Osmanlı'nın dağılması sürecinde yaşanan bütün trajediler hakkında bilgimiz var. Balkanlar'dan sürülen ve katliama uğrayan, kuzeydoğu illerinde Ermeni isyancılar tarafından katledilen Türk ve Müslümanların, 19. yüzyılın ortalarında Rusya'dan sürülen Müslümanların başına gelen felaketlerin hepsi biliniyor ve serbestçe konuşuluyor. Ama Osmanlı Ermenilerinin başına gelen trajedinin üstü örtülü, özgürce konuşulamıyor. Bu trajedinin sorumlusu elbette ki ne Türkler, ne de Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri; Osmanlı devletini yıkıma götüren İttihat ve Terakki diktatörleri.

Elbette ki Osmanlı Ermenilerinin başına gelenlerde hiçbir şahsi sorumluluğum yok. Ama yurdumda yaşanan ve devletçe üzeri örtülen, tabu kılınan bir trajediden, bir insan ve Türk olarak büyük üzüntü duyuyorum. Bildiriyi imzalamamın başta gelen nedeni, bundan kaynaklanan bir vicdani vecibe. İkinci olarak, Türkiye'nin demokrasisini güçlendirmesini, kötülüklerin tekrarlanmaması için tartışılmayan, aydınlığa kavuşmayan konu kalmamasını istiyorum. Üçüncü olarak, milliyetçilikler çağı gelene kadar yüzyıllarca dostluk içinde yaşayan Türkler ve Ermeniler, Türkiye ve Ermenistan arasında dostluğun yeniden tesis edilmesini önemsiyorum. Türkiye tarihiyle yüzleştikçe, Ermenistan'ın ve Ermeni diasporasının da tarihiyle yüzleşeceğine inanıyorum. İşaretleri şimdiden görüyoruz: "Biz Türkiye kadar özgürce tartışamıyoruz... Biz de öldürülen Türk ve Müslümanlar için özür dilemeliyiz... Ermeni arşivleri açılsın..." sesleri yükseliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Baskıların ve ayrımcılığın kaynakları

Şahin Alpay 2008.12.30

Bahçeşehir Ü. Siyaset Bilimi Bölümü Başkanı Prof. Dr. Binnaz Toprak'ın, Boğaziçi Ü. tarafından desteklenen ve yayımlanan "Türkiye'de Farklı Olmak: Din ve Muhafazakârlık Ekseninde Ötekileştirilenler" başlıklı araştırması, Anadolu'da çoğunluktan farklı inançlara, kimliklere, görüşlere sahip insanların maruz kaldıkları baskıları ve ayrımcılığı konu alıyor.

Araştırma, "İslami" kesimin maruz kaldığı baskılar ve ayrımcılık yeterince araştırıldığı ve bilindiği, üstelik AKP iktidarı altında bu konudaki şikâyetler azaldığı gerekçesiyle, "laik kimlikte olanların" sorunlarına eğiliyor. 12 Anadolu kentinde "amaçlı örnekleme" yöntemiyle seçilen 401 kişiyle yapılan derinlemesine mülakatlara dayanıyor. Örnekleme, laik kimliktekileri bir araya getirdiği varsayılan kuruluşların çatısı altında toplananlardan oluşuyor. Bütün kentlerde aynı şikâyetlere rastlandığı için, araştırmanın "beklenen sonuçları çıkarmak üzere seçilmiş" bir örneklem sorunuyla malul olmadığı sonucuna varılıyor.

Binnaz Toprak'ın yetkin ve dürüst bir sosyal bilimci olduğundan en küçük bir kuşku yok. Araştırmanın kısmen Açık Toplum Enstitüsü tarafından desteklenmiş olması, değerine bir nebze gölge düşürmez. Açık Toplum Enstitüsü, bilgilerimizi zenginleştiren birçok önemli araştırmaya destek verdi. Raporda yer verilen kimi Kürtlerin, Alevilerin, Romanların, gayrimüslimlerin, dindar olmayan gençlerin ve kadınların maruz kaldıkları baskılara ve ayrımcılığa ilişkin öykülerinin, en azından büyük çoğunluğuyla, gerçeği yansıttığından eminim. Bu araştırma sayesinde Anadolu'da karşılaşılan baskıların ve ayrımcılığın ne ölçüde yaygın olduğu hakkında değil, ama bazı türleri hakkında fikir ediniyoruz. Türkiye'de hoşgörüsüzlükten kaynaklanan baskı ve ayrımcılığın çok vahim bir sorun olduğu da muhakkak.

Ne var ki, bu araştırmanın sorgulanacak ve eleştirilecek çok yanı var. Öncelikle ve en önemle şu: Eğer araştırma, yetkililere "ayrımcılık ve dışlanmanın hukuksal kararlar ve idari tasarruflar kanalıyla giderilmesi için" neler yapılması gerektiğine dair öneriler geliştirme amacını (s. 7) güdüyor ise resmin sadece bir bölümünün değil bütününün görülmesi, hoşgörüsüzlüğün birbirinden ayrılması imkânsız, bütün kaynaklarının hesaba katılması gerekmez mi? Türkiye'de hoşgörüsüzlüğün belki toplumdan çok devletten kaynaklandığı; sadece dinin ve muhafazakârlığın değil, laikliğin ve milliyetçiliğin bağnaz yorumlarından da beslendiği görmezden gelinemez.

Bu husus, araştırmanın açıklandığı haftanın öteki tartışmalarıyla apaçık görüldü. Yüksek düzeyde eğitilmiş, dünya görmüş ve ultra-laik, 120'yi aşkın emekli büyükelçi, "Ermeni kardeşlerimizden özür diliyoruz" bildirisine imza koyanları "hain" ilan etmekte tereddüt etmedi. Ultra-laik CHP'nin, ultra-laik, tıp doktoru ve kadın

milletvekili, ırkçı zihniyetini sergilemekte hiçbir sakınca görmedi: Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ü, Türkiye'nin herkesin görüşünü açıklayabildiği açık bir toplum olduğuna dair sözlerini, anne tarafından Ermeni olmasına bağladı; aksinin kanıtlanması için DNA testi gerekir dedi. Derken yine ultra-laik eğilimli, bağımsız, bir milletvekili çıktı, söylediklerini dikkate almayanların "alınına kurşun sıkmak"tan söz etti.

Eğer Türkiye'de farklı kimlikler üzerinde baskılar ve ayrımcılık varsa, bunun başta gelen sorumlusu, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarından bu yana ısrarla sürdürülen (ve ancak son yıllarda, hayatın zorlamasıyla gözden geçirilmesi ihtiyacı ortaya çıkan), "eşit yurttaşları" değil "birörnek toplumu" hedefleyen kimlik ve laiklik politikalarıdır. Bu politikalarla yakın zamana kadar Kürtler ve Aleviler yok sayıldı; gayrimüslimler hâlâ milli topluluğun dışında addediliyor, insanlar hâlâ şiddet içermeyen görüşleri nedeniyle ceza görüyor. Farklı olanlara karşı baskıların ve ayrımcılığın son bulması için, her şeyden önce devletin kimlik ve laiklik politikalarını kökten yenilemesi, eğitimin endoktrinasyona değil farklılığa saygı ahlakını yerleştirmeye hizmet etmesi gerekir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsrail'de maceracı askerler ve milliyetçi demagoji

Şahin Alpay 2009.01.01

Önce gerçekleri sıralayalım: Geçen haziran ayında Mısır'ın aracılığıyla İsrail ile Gazze'ye hâkim olan Hamas arasında 6 aylık ateşkes üzerinde anlaşmaya varıldı.

Anlaşmaya göre, Hamas ve öteki Filistinli gruplar İsrail'e saldırmama, İsrail de Gazze'ye yönelik askeri operasyonlara ve ekonomik ablukaya son verme taahhüdünde bulundu. Ne var ki İsrail, ablukayı sürdürdüğü gibi (dünyanın ABD'deki başkanlık seçimleriyle ilgilendiği 4 Kasım gecesi) Gazze'ye bir operasyon düzenledi. Bu operasyonda 6 Filistinli öldürüldü. (Bkz. İsrail Barış Hareketi Gush Shalom açıklaması, 27 Aralık 2008.) Bunun üzerine 19 Kasım'da Gazze'den güney İsrail'e Kassam füzeleri yağmaya başladı. Ama 27 Aralık'ta başlayan İsrail saldırısına kadar bu füzeler sonucu kimse ölmemişti.

İsrail'in ateşkes süresince ne yaptığını en iyi Haaretz gazetesi, "Halkı yanıltma, gizlilik ve yalanlar: Gaza saldırısı nasıl hazırlandı?" başlıklı haberiyle açıkladı (28 Aralık 2008). Habere göre Savunma Bakanı Ehud Barak, 6 ay önce ateşkes görüşmelerine başlarken, orduya büyük bir saldırı için hazırlık emri verdi. İstihbarat toplandı, 4 Kasım'daki operasyon yapıldı, gerekli hazırlıklar tamamlandı. 19 Kasım'da Hamas füzeleri yağmaya başlayınca, 27 Aralık'ta da Gazze'nin bombardımanı için emir verildi. Bu satırların yazıldığı ana kadar Gazze'de 380'den fazla, en az 60'ı aralarına çocukların da dahil olduğu sivil Filistinli öldü, çoğu sivil iki bine yakın Filistinli yaralandı. İsrail'de de 4 ölü ve onlarca yaralı sivil var.

İsrail'in ateşkese uymaması sonucunda Hamas saflarında ne yapılacağı konusunda anlaşmazlık çıktı; anlaşılıyor. Şam'da yaşayan siyasi büro başkanı Halit Meşal ve yandaşlarının ateşkese son verilmesini istediği, Gazze'de yaşayan Başbakan İsmail Haniye ve yandaşlarının ise ateşkesin uzamasından yana tavır aldıkları görüldü. Haniye, 22 Aralık'ta Başbakan Erdoğan'ı arayarak, Ankara'yı ziyareti sırasında Başbakan Olmert'le yapacağı görüşmede, İsrail'in ambargoyu kaldırması için yardım istediği gibi, Hamas sözcüleri şartlara uyulması halinde, Mısır'ın arabuluculuğuyla ateşkesi uzatmaya hazır olduklarını ifade etti.

İsrail'in son Gazze katliamının sonuçları neler olabilir? Filistin cephesi için şunları söylemek mümkün: Hunhar saldırının giderek daha çok sayıda Filistinliyi işgale karşı savaşa, terör eylemlerine yöneltmesi kaçınılmaz. Halk

desteği giderek azalmakta olan Hamas'ın yıldızı yeniden parlayabilir. Buna karşılık görüşme ve barış yanlısı Filistin lideri Mahmud Abbas'ın etkisi azalabilir.

İsrail'e gelince: Bu ülkede ortak aklın, görüşme ve uzlaşma yoluyla Filistinlilerle barış yapmak, 1967 sınırlarıyla bağımsız Filistin devletini tanıyarak huzur ve istikrara kavuşmak olmadığı bir kez daha görülüyor. 10 Şubat'ta yapılacak seçimlerde Savunma Bakanı Barak ve Dışişleri Bakanı Livni'nin oyları artabilir. Ama, İsrail Barış Hareketi'nin dediği gibi, "Maceracı askerlerin ve ucuz milliyetçi demagoji"nin peşinden sürüklenen bir hükümet hiçbir soruna çare üretemez. Bu savaş İsrail'e huzur ve güven değil, daha çok acı ve yıkım getirir.

Son Gazze katliamı yalnızca İsrail'in güvenliğine değil, Ortadoğu'da istikrar ve barış sağlama çabalarına indirilmiş ağır bir darbe. Belki de İsrail hükümetinin bu saldırıyla bir amacı da, Bush yönetiminde (belki her şeyden önce İsrail'in güvenliği için) Irak'ı işgal eden ABD'nin, Obama yönetiminde Irak'tan çekilmesini önlemek; bunun için Obama'ya Ortadoğu'da içinden çıkılmaz bir durum hazırlamak.

Obama'nın danışmanlarının Filistin sorununa çözümü en önemli dış politika hedefi gördükleri muhakkak. Bush yönetimi hem Hristiyan Siyonist hem de İsrail lobilerinin baskısı altındaydı. Obama yönetimi ilkinin baskısından kurtulmuş olabilir, ama ikincisiyle ne ölçüde baş edebilir? Göreceğiz.

NOT: Değerli okurlarım, yaklaşık üç aydır yazılarım haftada bire inmişti. Yeni yılla birlikte yeniden haftada üç düzenine dönüyorum. 2009'un hepimiz için beklediğimizden daha iyi bir yıl olmasını dilerim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

TRT'de Kürtçe ve Alevi sohbetlerinin anlamı

Şahin Alpay 2009.01.03

Yeni yıla kamu radyo ve televizyon kurumunun Kürtçe kanalının, TRT - Şeş'in yayına başlamasıyla ve Muharrem ayı dolayısıyla TRT'de ilk kez Alevi inancı üzerine sohbetlerle girdik.

Bunlar, Türkiye'nin birliğinin ve dirliğinin korunması yönünde atılmış, ne yazık ki gecikmiş olsa da, çok önemli adımlar. Bu adımlarla Türkiye Cumhuriyeti'nin kimlik politikalarında bir köşe dönülüyor. Türkiye 1990'lara gelinceye kadar inkarda direndiği bir gerçeği, yurttaşları arasında Kürtlerin ve Alevilerin de var olduğunu kabul ediyor. Böylelikle kuruluşundan bu yana ilk kez yurttaşlarının farklı etnik, dilsel ve dinsel kimliklerine saygı duyduğunu resmen ilan ediyor.

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluş döneminde, modernleşmenin ancak aynı dili konuşan, aynı kültüre bağlı, aynı dini inancı paylaşan tektip bir toplumda mümkün olacağı düşüncesiyle, en geniş etnik azınlık olan Kürt yurttaşlarına anadillerini dahi yasakladı; en geniş dinsel azınlık olan Aleviler yok sayıldı; Lozan Antlaşması'nda belirtilen gayrimüslim azınlıklar dışında kalan bütün yurttaşların Diyanet İşleri Başkanlığı'nın temsil ettiği Sünni İslam inancına bağlı oldukları varsayıldı.

Kürtçe üzerindeki yasak ancak 1991'de kalktı. Bu tarihten sonra Kürtçe gazete, dergi, kitap, müzik yayınları, çeşitli güçlüklerle de olsa mümkün hale geldi. Daha sonra 2002 - 2004 arasında, AB'ye katılım süreci bağlamında yapılan reformlarla, uygulamada çok çeşitli kısıtlamalarla karşılaşılmasına rağmen, Kürtçe eğitim, radyo - televizyon yayını ve çocuklara Kürtçe isim verme yasakları son buldu. Türkiye Kürtlerinin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne gönülden bağlanmalarını sağlamak için atılacak, kuşkusuz daha çok adım var. TESEV'in hazırladığı "Kürt Sorununun Çözümüne Dair Bir Yol Haritası: Bölgeden Hükümete Öneriler" (Aralık 2008) başlıklı rapor, bunları tek tek sıralıyor. Hükümet bu adımları bir bir hayata geçirmeli. Türkiye Kürtlerinin dil ve

kültürlerini serbestçe yaşamaları ve geliştirmeleri, şiddet içermediği sürece kendilerine özgü dertlerini ifade etmelerinin önündeki bütün engeller kalkmalı.

Türkiye Alevileri, çoğunluk tahakkümüne karşı kendilerine koruma sağladığı düşüncesiyle 1990'lara gelinceye kadar varlıklarını ve kimliklerini inkar eden otoriter laiklik politikalarına itiraz etmediler. Toplumda "yokmuş gibi" yaptılar... Nihayet 1990'lardan itibaren "biz de varız" demeye, cemevlerini kurmaya, zorunlu din derslerine ve diğer dayatmalara karşı seslerini yükselttiler. Eğer Türkiye Cumhuriyeti bütün inançlardan yurttaşlarının gönülden bağlılığını kazanmak istiyor ise Sünni, Alevi ya da Şii, Müslüman ya da gayrimüslim, inanan veya inanmayan bütün yurttaşlarının, temel hak ve özgürlüklerle, insan haklarıyla çelişmediği sürece inançlarını ya da inançsızlıklarını serbestçe yaşamalarının, özgürce ifade edebilmelerinin önündeki bütün engeller kalkmalı.

TRT - Şeş'in "etnik azınlıklara bireysel haklar tanınabileceği, fakat grup hakları tanınamayacağı" şeklindeki tartışmalar açısından da bir anlamı var. Kanadalı siyaset bilimci Will Kymlicka, grup haklarını şu şekilde sınıflayıp tanımlıyor: 1) Kültürel haklar: Farklı kimliklerinin resmen tanınmasını isteyen azınlık gruplarına, başta anadillerini kullanmaları ve geliştirmeleri için kamu kaynaklarından mali destek sağlanması. 2) Özel temsil hakları: Temsil organlarında, yani ulusal ya da yerel meclislerde, kotalar ayrılması. 3) Özyönetim hakları: Grubun yoğunlukla yaşadığı bölgeye devolüsyon yapılması (yani merkezin yetkilerinin bir bölümünün devredilmesi) ya da federalizme geçiş. (Multicultural Citizenship, Oxford, 1995, s. 26 - 33.) TRT - Şeş ile birlikte Türkiye, Kürt yurttaşlarına grup temelli kültürel haklar tanıma yolunda bir adım atıyor.

TRT'de Kürtçe kanal ve Alevi inancı üzerine sohbetlerin belki en çok vurgulanması gereken yönü ise Türkiye'nin giderek genişleyen demokrasisi sayesinde, büyük acılar ve güçlükler pahasına da olsa, kendini yenilemeyi başarabildiğine dair güçlü bir işaret vermesi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsrail ile ilişkilerde idealizm ve realizm

Şahin Alpay 2009.01.06

İsrail önce Gazze'yi 18 ay süren abluka altında bir büyük "temerküz kampı"na çevirdi. Sonra, 6 aylık ateşkes süresini, savaşa hazırlık amacıyla kullandı.

Ateşkesi ihlal etti. Ve nihayet Hamas'ı bitirmek iddiasıyla savaş açtı. Dünyanın en yoğun nüfuslu bölgesine karşı girişilen saldırılarda ölenlerin giderek artan bir kısmı siviller, kadın ve çocuklardan oluşmakta.

İsrail'in Gazze saldırısının, dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi, Türkiye'de de toplumun hemen her kesiminden insanlar arasında büyük bir infial uyandırdığı muhakkak. Çünkü bu, haksız bir savaş. Çünkü bu savaşın bir tarafında dünyanın en güçlü devletinin, ABD'nin kayıtsız şartsız desteğini arkasına almış, bölgenin en güçlü ordularından birine sahip İsrail var. Öte yanda, 1948'de yurtlarının büyük bölümünden kovulan, 1967'den bu yana işgal altında tutulan, 1991'de topraklarının sadece beşte biri üzerinde bağımsız olmaları karşılığında İsrail'i tanımayı kabul ettikleri halde hâlâ boyunduruktan kurtulamayan Filistinliler...

İşgal ve boyunduruğu bir an için görmezden gelsek, İsrail'in amacının Hamas'ın gönderdiği füzelere karşı yurttaşlarının güvenliğini sağlamak olduğunu kabul etsek bile, bu savaş haklı görülemez. Zira bir savaşın "haklı" görülebilmesinin asgari şartları, bir ülkenin önce kendini savunmanın bütün öteki yollarını tüketmiş olması, karşı saldırının orantılı olması ve savaşın amacına ulaşma ihtimalinin bulunması gerekir (Bkz. The Economist, 30.12.08).

İsrail'in bu haksız savaşına Türkiye'de duyulan büyük infialin, Yahudi düşmanı ırkçılar ve Batı düşmanı milliyetçiler tarafından istismar konusu yapıldığı da, ne yazık ki, bir gerçek. Oysa bu haksız savaşın sorumlusu, ne topluca Yahudiler ne de topluca Batı. Bu savaşa karşı çıkan hem İsrail'de hem de Batı'da pek çok Yahudi ve Batılı var. Savaşa karşı en büyük gösteri Telaviv'de yapıldı; on bin kişi yürüdü. İsrail bir gün barış yapacaksa, İsrail'deki barış hareketinin bunda büyük rolü olacak.

Şurası muhakkak ki; bugün Türkiye'de bu konuda bir halkoylaması yapılacak olsa, halkın ezici çoğunluğu İsrail ile diplomatik ilişkilerin kesilmesi lehinde oy kullanacaktır. Ne var ki, böyle bir ihtimal bulunmuyor. Çünkü, demokratik ülkelerin çoğu hükümetleri gibi, Türkiye hükümetleri de, uluslararası ilişkilerinde (hukuk ve ahlaki savunan) idealizm ile (kaba kuvveti, askeri gücü savunan) realizm karışımı bir politika izliyor. Bunu belki en iyi Türkiye'nin İsrail'le ilişkilerinde görmek mümkün.

İsrail, Nisan 2002'de, Batı Yakası'na saldırıp Filistin lideri Yaser Arafat'ı kuşattığında Türkiye'nin ("laik") Başbakanı Bülent Ecevit, "Filistin halkına karşı soykırım uygulanıyor." demişti. İsrail, Mart 2004'te Gazze'ye saldırıp Hamas lideri Şeyh Yasin'i öldürdüğünde ("İslamcı") Başbakan Tayyip Erdoğan, İsrail'i "terörist devlet" olarak nitelemişti; Gazze'ye son saldırısıyla İsrail'in "insanlık suçu" işlediğini söylemekten geri durmadı. Erdoğan, Başbakan Ehud Olmert'in, İsrail ile gerek Filistin gerekse Suriye arasında barış için samimi çaba harcayan Ankara'yı ziyareti üzerinden daha dört gün geçmeden Gazze'ye "acımasız" bir şekilde saldırılmasının "Türkiye'ye saygısızlık" olduğunu ifade etti. Daha da ileri gitti; "Zulmedenler o gözyaşlarında boğulacaklardır." dedi.

Türkiye'nin siyasi ve (İsrail ile yakın ilişkilere büyük önem veren) askeri liderlerini bir araya getiren MGK dahi yayımladığı bildiride, saldırının çok sayıda Filistinlinin ölümüne yol açmasından duyulan endişeyi dile getirdi, hareketin derhal durdurulması, diplomasiye imkan tanınması, Gazze halkına insani yardımların güvenli şekilde ulaştırılmasının sağlanması ve Filistinliler arasında bir an önce uzlaşmaya varılması çağrısında bulundu. Türkiye-İsrail Parlamentolararası Dostluk Grubu'nun 316 üyesinden 136'sı istifa etti.

Gazze savaşının Türkiye ile İsrail arasında bir güven bunalımı yaratması kaçınılmaz ise de, iki ülke ilişkileri üzerinde kalıcı bir etki bırakması beklenmiyor. Neden? Gelecek yazıda devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Filistin'i savunmak barışa hizmetle olur

Şahin Alpay 2009.01.08

İsrail'in Gazzelilere karşı yürüttüğü savaş, Türkiye'de haklı bir infiale yol açtı. Kamuoyundan İsrail ile askeri anlaşmalara son verilmesinden, ilişkilerin askıya alınmasına kadar uzanan talepler yükseliyor.

Son gelişmelerin Türkiye ile İsrail arasında güveni zedelediği muhakkak ise de, iki ülke ilişkileri üzerinde kalıcı bir etki bırakması beklenmemeli. Neden?

Bunun en kestirme cevabını hükümet sözcüsü ve Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek verdi: "Türkiye ve İsrail arasında inişli çıkışlı bir ilişki süreci yaşandı, ancak bağların koparılması söz konusu olamaz, çünkü askeri işbirliği Türkiye'nin ulusal çıkarlarına hizmet etmektedir..." Bu bağlamda en dikkate değer sözleri ise Başbakan Erdoğan dile getirdi: "Diyorlar ki: 'Gelin hemen ilişkileri keselim...' Arkadaşlar, biz bakkal dükkânı idare etmiyoruz. Türkiye Cumhuriyeti'ni idare ediyoruz..."

İsrail açısından bakıldığında da, nüfusu Müslüman ama esas olarak laik bir demokrasi olan Türkiye ile yakın ilişkiler, büyük psikolojik ve stratejik değer taşıyor. Bunun için İsrail hükümet çevreleri her ne kadar Erdoğan'ın Filistinlilere duygusal bağı olduğunu, Gazze konusuna tek taraflı yaklaştığını, dostlukla bağdaşmayan ifadeler kullandığını ve kamuyounu teskin çabasında olduğunu söylüyorlarsa da bunun ilişkilerinde kalıcı bir etki yapmayacağını, zira yakın ilişkilerin karşılıklı çıkara dayalı olduğunu belirtmekten geri durmuyorlar. (Jerusalem Post, 1 Ocak 2009)

Gazze savaşının Türkiye ile İsrail ilişkileri üzerinde kalıcı bir etki bırakması beklenmediği gibi, beklenmemeli de. Sadece realist (istihbarat ve askeri işbirliği) gerekçelerle değil, idealist (hukukun ve barışın hakim olması) gerekçelerle de Türkiye'nin İsrail ile yakın ilişkiyi sürdürmesi şart. Çünkü Türkiye'nin bir numaralı ulusal çıkarı, bölgesinde barış ve istikrarın sağlanmasıdır. Bunun için Türkiye elindeki bütün diplomatik imkanlarla, dünyanın bir numaralı sorunu olan Filistin sorununun çözülmesi, İsrail ile Filistin ve Suriye arasında kalıcı barış sağlanması için vargücüyle çalışmalı.

Sayın Başbakan'ın Türkiye'de duyulan infiali dile getirirken sarf ettiği sözlerde "maksadı aşan" ifadeler kullandığı söylenebilir. Ama önemli olan Ankara'nın saldırının yarattığı fevkalade olumsuz ortama rağmen, önce Gazze'de ateşkes, sonra da kalıcı barış çabalarına kararlılıkla katkıda bulunmaya devam ediyor olması. Ankara, hem İsrail ile diyalogunda saygın bir muhatap kimliğini korumalı, hem de Hamas ile diyalogu sürdürmeli.

Artık şu görülmeli: Hamas'ın ortaya çıkması gibi giderek güçlenmesi de İsrail'in, 1991'de başlayan Oslo barış sürecininin gereklerini yerine getirmeyişinin sonucudur. Evet, Hamas (tıpkı İsrail devleti gibi) teröre başvurmakta, masum sivilleri hedef almaktadır ve terör hiçbir şekilde mazur görülemez. Ama Hamas Gazzelilerin demokratik seçimle işbaşına getirdiği bir partidir. (Bugüne kadar Filistinliler dışında başka hangi Arap halkının yöneticilerini seçimle işbaşına getirmesi söz konusu olabildi?) İşgal ve boyunduruk altında tutulan Filistinlilerin önemli bir kesimini temsil eden Hamas'ı dışlayan bir barış süreci başarıya ulaşamaz. Hamas'ın giderek 1967 sınırlarıyla barışa eğilimli bir çizgiye girmekte olduğunun işaretleri de görülmüştür.

Ortadoğu'da barışın en uzak görüldüğü şu günlerde, barışın kapıları açılıyor olabilir... 20 Ocak'ta Barack Obama ABD başkanlığını üstleniyor. Başkan Obama'nın çevresinden (gerek ABD'nin gerekse İsrail'in çıkarları aleyhinde çalışan) İsrail lobisinin tutsağı olmaktan kurtulması için yapılan çağrılar çoğalıyor. Öte yandan İsrail'in geçici başbakanı Ehud Olmert'in geçen eylül ayı sonunda söylediklerini hatırlayın: Eğer İsrail, Suriye ve Filistin ile barış istiyorsa, Doğu Kudüs dahil 1967'de işgal ettiği bütün topraklardan çekilmelidir...

Obama yönetiminin bölgeye barış ve istikrar getirme çabasında Ankara'nın desteğine büyük ihtiyacı olacak. Ankara takdir gören diplomatik çabalarını vargücüyle sürdürmeli. Filistin'i savunmak barışa hizmetle olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Acaba 'virüs' Baykal'a da mı bulaştı?

Şahin Alpay 2009.01.10

Hatırlatmak gerekirse: Türkiye, dünyanın görece eski demokrasilerinden biri. 1950'den bu yana çoğu iktidarın barışçı şekilde el değiştirmesiyle sonuçlanan 15 serbest ve adil seçim yaptık.

Türkiye, demokrasilerin uluslararası örgütlerinden Avrupa Konseyi'ne 1949'da, NATO'ya 1952'de, OECD'ye 1960'ta üye oldu; 2005'ten bu yana AB'ye katılım müzakereleri yürütüyor.

Evet, AB Konseyi 2005'te Türkiye'nin Kopenhag Siyasi Kriterleri'ni "yeterince" yerine getirdiğine karar verdi. Evet, Türkiye'nin 1980'lerde başlayan, ekonomide "Özal Devrimi" ve 2000'lerde AB'nin özendirdiği "Sessiz Devrim" ile demokrasiyi yerleştirme yolunda ilerlediği de söylenebilir. Ama bütün bunlara rağmen, ne yazık ki, Türkiye'de özgürlükçü demokratik düzenin geri dönülmez bir şekilde yerleştiğini söyleyemiyoruz. Bunun elbette ki birçok nedeni var. Ama bir önemli nedeni de Türkiye'nin siyasi, bürokratik, iktisadi ve kültürel elitleri arasında özgürlükçü demokrasinin temel ilkeleri, yani (Kopenhag Siyasi Kriterleri'nde ifadesini bulan) "demokrasi, hukuk devleti, insan hakları, azınlıkların saygı görmesi ve korunması" ilkeleri üzerinde mutabakatın, ne yazık ki, henüz tesis edilememiş oluşu.

Bunun en güncel göstergesi, tabii ki, seçimle işbaşına gelmiş hükümete karşı bir askeri darbe için örgütlenen, emekli ve muvazzaf askerlerden ve sivillerden oluşan cunta (Ergenekon örgütü) hakkında açılan soruşturma ve davanın doğurduğu tepkiler. Türkiye elitlerinin önemli bir kısmı hâlâ Ergenekon davasını gölgelemek, (yaygın tabirle) sulandırmak için elinden geleni yapıyor. Bu çaba, AKP hükümetinin muhalifleri susturmak amacıyla uydurduğu bir dava olduğu iddiasına kadar uzanıyor. Bu iddianın baş sözcüsü de, üstelik "sosyal demokrat"lık taslayan anamuhalefet partisi lideri ve kıdemli siyasi Deniz Baykal.

Demokratik düzenin yerleşmesinden yana olan büyük çoğunluğun Ergenekon soruşturmasının ve davasının sağlıklı bir şekilde yürütülmesini istediği muhakkak. Ordu disiplinini bozan cuntalardan hoşlanmayan TSK'dan da benzer işaretler geliyor. Bu durumda, bırakın "sosyal demokrat"lığı, demokratlığın asgari ilkelerini benimseyen birinden beklenen nedir? Tabii ki her şeyden önce, soruşturmanın ve davanın titizlikle yürütülmesini ve eğer bir darbe girişimi varsa, kim olurlarsa olsunlar bütün sorumlularının cezalandırılmasını istemek. İkinci olarak da, bu soruşturma ve davanın hukuk devletinin bütün icaplarına uyularak yürütülmesini talep etmek.

Hal böyle iken, daha açıldığı ilk günden itibaren davayı "hukuki değil siyasi" ilan eden, Ergenekon örgütünün "avukatı" olduğunu söyleyen anamuhalefet partisi lideri, soruşturmanın genişlemesi ve zanlılarının giderek daha çok sayıda ismi kapsaması karşısında bakın neler söylüyor: "Bu davada yasayı kullanarak belli bir siyasi hesaplaşmanın yöntemi uygulanmaktadır. Böyle bir tablo ile hiçbir olağan demokratik hukuk devleti toplumunda karşı karşıya gelemezsiniz. Hiçbir hukuk devletinde böyle manzaralar ortaya çıkmaz..." Peki Sayın Baykal, hangi demokratik hukuk devletinde askeri cuntalar ve darbe tezgahları olağan görülebilir? Hangisinde cunta ve darbe girişimleri soruşturmasız ve cezasız kalabilir?

Sayın Baykal diyor ki: "Cumhuriyet ile, Cumhuriyet'in temel ilkeleriyle hesaplaşılmaktadır. Bundan sonra Cumhuriyet'i savunacılara gözdağı verilmektedir..." Peki, Sayın Baykal, sizin "Cumhuriyet" anlayışınız içinde demokrasinin yeri yok mudur? Sizin "Cumhuriyet"iniz askeri bir cunta tarafından da yönetilebilir türden bir cumhuriyet midir? Görevlerini yapan hakim ve savcılar "Cumhuriyet"le hesaplaşmak"la suçlamanız hangi demokratik hukuk devleti anlayışına sığar?

AKP Grup Başkan Vekili Nihat Ergün, Sayın Baykal'a, "Sizi endişeye sevk eden nedir, Ergenekon virüsünün size de bulaşmasından mı endişe ediyorsunuz?" diye sormuş. Buna ihtimal vermiyorum, ama Sayın Baykal'ın Ergenekon soruşturma ve davasına karşı hararetli söylemi, "virüs"ün ona da bulaşmış olabileceği kuşkusunu uyandırmıyor mu zihinlerde?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"PKK ne ise Hamas da o" mudur?

Ankara ne zaman Filistinlilere karşı girişilen vahşeti protesto etse, İsrail sözcüleri terörizmden muzdarip olan Türkiye'nin İsrail'i anlayışla karşılaması gerektiğinden dem vurup, "PKK ne ise Hamas da odur" iddiasını ortaya atıyorlar.

Bu iddiayı, başkanlığının son günlerini yaşayan Bay Bush da, Cumhurbaşkanı Gül'e tekrarlama fırsatını kaçırmamış. Anlaşılan bu iddiayı irdelemekte yarar var.

Evet, önce şunu söyleyebiliriz: Gerek Türkiye'nin, gerekse İsrail'in terörizme hedef oldukları konusunda bir kuşku yok. Türkiye'nin de, özellikle 1990'larda PKK'ya karşı mücadelede, tıpkı İsrail gibi, devlet terörüne başvurduğu da doğrudur. Ne var ki, hiçbir devlet terör uygulamada İsrail'in eline su dökemez. Gazze'de bugüne kadar ölen ve yaralanan 4 bine yakın insanın yaklaşık yarısı kadınlar ve çocuklar! Ne var ki, Türkiye ile Kürtler ve PKK, İsrail ile Filistinliler ve Hamas ilişkisi arasında paralellikler kurma gayreti bir saptırmadan ibarettir.

Türkiye ve Kürtlerle başlayalım: Çok-dinli, çok kültürlü Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türkler ve Kürtler, öteki Müslüman etnik gruplarla birlikte aynı "İslam milleti"nin mensuplarıydı. Türkiye Cumhuriyeti, Anadolu ve Rumeli Müslümanlarının, esas olarak da Türklerin ve Kürtlerin yabancı istilasına karşı ortak mücadelesiyle kuruldu. Filistinlilerin çoğunun, yurtlarının büyük bölümünden kovulmasıyla kurulan İsrail, Batı Şeria ve Gazze'deki Filistinlileri işgal, kuşatma ve boyunduruk altında tutmaya devam ediyor.

İsraililerle Filistinlileri uluslararası hukuka aykırı olarak dikilen bir duvar ayırırken, Türklerle Kürtler çok çeşitli nedenlerle birbirleriyle kaynaşmış iki halk. Evet, Türkiye'de yakın zamana kadar Kürtlerin yok sayıldığı, dillerinin yasaklandığı doğru. Asimilasyon politikaları sonucunda, Kürtlerin önemli bir kısmının Türkleştiği de bir gerçek. Ne var ki Kürtler, Türkiye'nin her yerine yerleşebilmiş, Kürtlük iddia etmedikleri sürece bütün mevkilere yükselebilmişlerdir. Kürtler bugün Türkiye'nin siyasi, ekonomik, kültürel elitleri içinde nüfusları üzerinde bir paya sahip. Sünniler ve Aleviler olarak aynı dini inancı paylaşan Türkler ve Kürtlerin karma evliliklerinden doğanlar ülke nüfusunun azımsanmayacak bir bölümünü oluşturmakta.

Büyük acılardan sonra da olsa Türkiye, Kürt politikasını değiştiriyor: 1991'de Kürt dili üzerindeki yasak kalktı. 2002-2004 arasında yapılan AB reformlarıyla Kürtçe eğitim ve radyo-televizyon yayını serbest hale geldi. 1 Ocak 2009'dan itibaren Türk devlet televizyonu Kürtçe yayınlara başladı. Kürt kimliğinin ifadesi üzerindeki öteki kısıtlamaların bir bir kalkması bekleniyor. 1990'ların başlarından itibaren kurulan ve Kürt kimliğinin tanınması için mücadele veren partiler Anayasa Mahkemesi tarafından bir bir kapatıldılar ise de, 1999 seçimlerinde Kürtlerin çoğunlukta olduğu bölgelerde önemli belediyelerin çoğunu kazandılar. Bugün PKK'nın siyasi kanadı olduğu iddia edilen ve bu nedenle kapatılma tehdidi altında olan partinin temsilcileri 2007 seçimlerinde TBMM'ye girerek grup kurdular.

İsrail'in işgal, kuşatma ve boyunduruk altında tuttuğu Filistinliler ile ilişkisinin, Türkiye'nin Kürtlerle ilişkisine hiçbir şekilde benzemediği açıktır. Gelelim PKK ile Hamas benzetmesine: PKK, egemenliği uluslararası topluluk ve hukuk tarafından tanınan Türkiye devletini silahla bölme amacıyla yola çıkan, bugün Kürtlerin büyük çoğunluğunun gözünde Kürt hakları için verilen demokratik mücadeleye zarar veren, kime hizmet ettiği belli olmayan bir örgüt konumunda. Hamas ise Filistinlilerin toprakları üzerinde BM kararlarına, uluslararası hukuka aykırı olarak devam eden İsrail işgaline karşı direnen örgütlerden biri. Hamas, Ocak 2006'da uluslararası gözetim altında yapılan Filistin Yasama Meclisi seçimlerine 132 sandalyeden 76'sını kazanan, halkının meşru bir temsilcisi. Haziran 2007'de El Fetih ile arasında çıkan çatışma sonucunda milletvekillerinin meclisten uzaklaştırılmış olması, Hamas'ın bu kimliğini hiçbir şekilde değiştirmiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Susurluk ile Ergenekon farkı (II)

Şahin Alpay 2009.01.15

Geçen hafta Ergenekon soruşturmasında bir aşama daha yaşandı. Aralarında emekli yüksek düzey komutanların ve çeşitli rütbelere muvazaf subayların da bulunduğu 44 kişi gözaltına alınıp sorgulandı. Tutuklananların üzerinde bulunan krokilerle yapılan kazılarda, gömülü silahlar ve cephanelikler bulundu.

Ergenekon davasıyla ilgili teşhisimi geçen yaz, iddianamenin açıklanmasından sonra kaleme aldığım "Susurluk ve Ergenekon farkı" başlıklı yazıda (9 Ağustos 2008) ifade etmiştim. Soruşturmadaki son gelişmeleri de, o teşhisi destekler nitelikte görüyorum. Biraz açarak şöyle özetlemek mümkün: 1952'de NATO'ya üye olan Türkiye, öteki üyeler gibi, Sovyet işgali ya da komünist ayaklanması tehlikesine karşı bir "gizli ordu" kurdu. (Bundan İtalya'da "Gladio", Türkiye'de "Özel Harp Dairesi" olarak söz ediliyor.) Soğuk Savaş süresince Türkiye, kısıtlı bir demokrasi olarak kaldı ve tehditlerin (ASALA, PKK, Hizbullah, vs.) çeşitlenmesiyle, başta ABD olmak üzere Batılı müttefiklerin de teşvikiyle giderek (ve tam olarak 12 Eylül askeri darbesiyle) bir Milli Güvenlik Devleti'ne dönüştü (Bkz. 13 Mart 2007 tarihli yazım).

1990'ların başında Soğuk Savaş bitti, komünizm tehdidi sona erdi, ancak ayrılıkçı ayaklanma yükselişe geçti. Milli Güvenlik Devleti'nin kendini hukukla sınırlı saymayan parçası olan ("Özel Harp Dairesi" ya da daha yaygın ismiyle) "Derin Devlet", PKK'ya çeşitli yollardan destek sağladığına inanılan kimselere yargısız infaz uygulamak üzere, kanun kaçağı katillerden ve mafya mensuplarından oluşan bir çeteyi kullandı. Ne var ki bu çetenin denetimden çıktığı ve devlet için değil kendi çıkarları için öldürmeye başladığı anlaşılınca, tasfiyesi kararlaştırıldı. Kasım 1996'daki "Susurluk kazası" bunun sinyaliydi. Çetenin bazı mensupları yakalanıp yargılandı ve 2001'de "silahlı teşekkül oluşturmak" suçundan 4-6 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Ama, tabii ki, çetenin örgütleyicilerine ve tümüne dokunulmadı. Dolayısıyla "Susurluk çetesi" bir şekilde yaşamaya devam etti.

AKP'nin 2002'de iktidara gelmesinden itibaren, yönetimin bir askeri darbeye "İslamcı" hükümetin elinden alınması fikri gerek kimi askerler, gerekse demokrasiyi her zaman Cumhuriyet'e (ve çıkarlarına) düşman gören siviller arasında giderek yayılmaya başladı. Ordu içindeki darbe yanlıları, "Darbe Günlükleri" ile gınıışığına çıkan girişimlerde bulundular, fakat başarılı olamadılar. Bunların yüksek rütbeli bir kısmı, emekli olduktan sonra da girişimlerini sürdürdüler, kendilerine destek olabilecek bütün sivillerle ilişkiye geçtiler ve Ergenekon örgütünü kurdular. Ergenekon, 9 Mart 1971'de başarısız kalan asker-sivil cuntaya benziyordu, ama çok daha tehlikeliydi. Çünkü laiklikle ilgili korkuların sömürülmesi üzerine inşa edilen, medyadan sivil toplum kuruluşlarına ve siyasi partilere kadar uzanan, "ulusalcı," Batı düşmanı ve faşizan bir kitle seferberliğini başlattı. Ergenekon yanında acemice kalan 9 Mart 1971 cunta girişimi, darbeye ortam hazırlamak için devrimci gençlik hareketlerini kullanmıştı. Ergenekon ise "Susurluk çetesi" artıklarından yararlanmayı tasarlıyordu. "Elmalarla armutlar karıştırılıyor" iddiasının nedeni bu.

Manzarayı tamamlamak için bir iki noktanın ilavesi gerekiyor: Türkiye'nin sorunlarını ancak demokrasiyle aşabileceği fikri siviller arasında olduğu gibi askerler arasında da güçleniyor. Darbeci-cuntacıların 2003-2004'te ve daha sonra TSK içinde kendilerine yeterli destek bulamayışlarının nedeni bu. TSK komuta kademesi, siyasete müdahale yetkisini kendinde görüyor, ama ordunun hiyerarşisini bozan cuntalara hep karşı oldu. Nereye kadar gider, orası bilinemez, ama soruşturma besbelli ki TSK'nın desteğiyle yürüyor. Şurası muhakkak ki, geleceğimiz açısından sivil ve askeri otoritenin demokratik düzen üzerinde uzlaşmalarından daha umut verici hiçbir şey olamaz. Nihayet: Soğuk Savaş bitti, dünya değişti. İsrail'den fazla İsrail yanlısı "neocon"lar hariç ABD ve AB Türkiye'de demokrasinin yerleşmesinden yana.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hrant Dink'i anarken ırkçılığa hayır

Şahin Alpay 2009.01.17

İki gün sonra, alçakça, kallesçe ve göz göre göre işlenen bir cinayete kurban gitmesinin ikinci yıldönümünde değerli meslektaşımız Hrant Dink'i acıyla anacağız.

Onu anarken bize düşen şeylerin başında bu menfur cinayetin bütün sorumlularının ortaya çıkarılması ve hak ettikleri cezaya çarptırılması için elimizden geleni yapmak. Taraf gazetesi Dink cinayetini aydınlatmakla görevlendirilen Başbakanlık Teftiş Kurulu'nun raporunu geniş bir haber konusu yaptı. Rapor, tasarlanmakta olduğunun Emniyet ve Jandarma yetkililerine cinayetin işlenmesinden iki yıl kadar önce ihbar edildiğini çok açık bir şekilde ortaya koyuyor (Taraf, 13 Ocak 2009). Başbakan Erdoğan'ın rapora "olur" vermesi üzerine, Dink cinayetiyle ilgili soruşturma derinleştiriliyor.

Meşru hükümeti bir askerî darbe ile düşürmeyi tasarlayan Ergenekon örgütüyle ilgili soruşturma ise, son yıllarda azınlıklara mensup yurttaşlarımıza ve yabancılara karşı işlenen cinayetlerin, yani Hrant Dink cinayetinin, Üzeyir Garih cinayetinin, Malatya'da üç Hristiyan'ın katledilmesinin ve rahip Andrea Santoro cinayetinin, ülkede kargaşa yaratmaya yönelik provokasyonlar olduğu kuşkusunu kuvvetlendirmekte. Bu cinayetlerin başka bir yönü ise, Türkiye'de ırkçılığın, farklı etnik ve dinsel kimliklerden insanlara karşı nefretin kaygı verici yükselişine işaret etmesi. Son günlerin gelişmeleri, ırkçılıkla mücadele için hükümetçe bir seferberlik başlatılması gereğini yeniden hatırlatıyor. Ahlak ve hukuk tanımayan İsrail devletinin Gazze'de işlediği insanlık suçlarına karşı gösterilen tepkilerin Yahudi düşmanlığı yapmak amacıyla sömürüldüğüne tanık oluyoruz. Bunun en korkunç örneği Eskişehir'de birtakım ırkçıların "Bu kapıdan Yahudiler ve Ermeniler giremez... Köpeklerle giriş serbesttir" yazılı afişler açması oldu. AKP'li bir milletvekili Yahudi soykırımını kastederek "Yarın tarih tekerrür ederse insanlığın karşısına hangi yüzle çıkacaklar..." diye konuştu.

İrkçı beyanlar kesinlikle ifade özgürlüğüne girmez! TCK'nın 216. maddesi çok açık: "Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır" diyor. Savcılar bu beyanlara göz yumamaz.

İsrail elbette ki en ağır şekilde eleştirilecektir. Bu eleştiriler "Yahudi düşmanlığı" suçlamasıyla bastırılamaz. Zira hiç kuşku yok ki İsrail devleti asla bütün Yahudileri, Yahudiliği temsil etmez. (Nasıl ki Ermeni kıyımından sorumlu İttihat ve Terakki diktatörleri asla bütün Türkleri, Türklüğü temsil etmezse...) Başbakan'ın İsrail hükümetinin Gazze'de işlediği insanlığa karşı suçları eleştirmesi, hem insanlığın bir icabıdır, hem İsrail halkına bir uyarıdır, hem de Ankara'nın İsrail ile Filistinliler arasında barışa katkıda bulunabilmesinin bir gereğidir. Türkiye İsrail'in müttefiki. Ama Filistinlilerin de dostu olduğunu göstermesi şart.

Ne var ki, bütün bunlar Milli Eğitim Bakanlığı genelgesiyle bütün okullarda öğrencilerin "Filistin için 1 dakika saygı" duruşunda bulunmaya ya da para yardımı yapmaya zorlanmasını hiçbir şekilde haklı göstermez. Hiçbir demokratik ülkede çocuklar, dolayısıyla anababalar, yönetim tarafından belirli bir siyasi duruşu paylaşmaya zorlanamaz. Başbakan Erdoğan'ın "O masum, mazlum çocukların katledilmesi mazur gösteriliyor. Bunu, özellikle İsrail ile bağlantısı bulunan, Yahudi dayatması ve Yahudi desteği altında olan medya yapıyor..." şeklindeki sözleri de, ne yazık ki, dikkatsizce söylenmiş, bütün Yahudilerin ve Yahudiliğin suçlanması anlamına gelecek bir beyan. El Kaide'nin 2003'te İstanbul'daki sinagog bombalamalarından sonra Türkiye tarihinde Hahambaşılığı ziyaret eden ilk Başbakan olan Erdoğan'a yakışan, bütün Yahudileri İsrail hükümeti ile aynı kefeye koyan beyanlardan dikkatle kaçınma konusunda en yüksek hassasiyeti göstermesi.

Başkan Obama'ya mektup

Şahin Alpaz 2009.01.20

Sayın Başkan Obama. Bugün ülkeniz ve dünya tarihinin çok kritik bir döneminde, çok çetin sorunlarla başa çıkmak üzere ABD'yi yönetme sorumluluğunu yükleniyorsunuz.

Öncelikle bu zorlu görevinizde size candan başarılar diliyorum. Başkanlığınızın bu ilk gününde, ülkemde ve bütün dünyada barış, özgürlük ve demokrasiden yana bir Türkiye yurttaşı olarak bazı düşüncelerimi sizinle paylaşmak istiyorum.

Öncelikle şunu belirteyim: Sizin gibi ABD'de uzun yıllar ırkçılığa ve ayrımcılığa maruz kalmış bir azınlığa mensup, üstelik babası Müslüman, göbek adı Hüseyin olan bir Afro-Amerikalının başkanlığa seçilebilmesi, ABD'nin ne denli güçlü bir demokrasi olduğunu, demokрасisi sayesinde yanlışlarını düzeltebileceğini bütün dünyaya gösterdi. Ne var ki Amerikan yönetimleri, ülkenin her alandaki büyük gücünü, ülkenin ve dünyanın lehine de, aleyhine de kullanabiliyor. ABD'nin gücünün kötüye kullanılmasının en iyi örnekleri George W. Bush döneminde yaşandı. Bush yönetimi sadece Amerikan, dolayısıyla dünya ekonomisine büyük zarar vermekten değil, özellikle dünyanın benim yaşadığım bölgesindeki insanların çok büyük acılar çekmesinden sorumlu. Bush yönetiminin nihayet sona ermesinden büyük sevinç duyuyoruz. Sizin işbaşına gelmeniz ise ABD'nin kendini düzelteceği ve gücünü dünyanın iyiliğine kullanacağı umudunu uyandırıyor. Bu beklentileri karşılamada Tanrı yardımcınız olsun.

Sizin yönetiminizde ABD'nin uluslararası anlaşmazlıklara silahla, militarizmle değil, çok-taraflı diplomasiye ve barışçı girişimlere öncelik vererek ve uluslararası hukuka bağlı kalarak çözüm arayacağını umuyoruz. 11 Eylül'den sonra yaşananlar şunları göstermiş olmalı: Terörizmle mücadele, terörizme yol açan nedenler, yani haksızlık, adaletsizlik, baskı ve sömürü giderilmeden, teröristlerin öldürülmesiyle başarıya ulaşamaz. Demokrasi silah zoruyla ihraç edilemez, ama demokratikleşme çeşitli yollardan teşvik edilebilir. Filistinliler işgal ve boyunduruktan kurtulup, güven içinde bir yaşama kavuşmadıkça, İsrail de asla güven içinde yaşayamaz; ne bölgede ne de dünyada barış ve istikrar sağlanabilir. Bush yönetiminin yakıp yıktığı, terör yuvasına dönüştürdüğü Irak'ın barış ve istikrara kavuşmasından siz sorumlusunuz.

Bush yönetimi, Türk - Amerikan ilişkilerine çok büyük zarar verdi. Bush yönetiminin izlediği politikalar sonucunda Türkiye'de ABD'ye duyulan tepki görülmemiş boyutlara ulaştı. Bu tepkinin başlıca nedenleri olarak, Ankara'nın Irak'ın haksız ve hukuksuz bir şekilde işgalinde işbirliği yapmayı reddetmesine cevaben Bush yönetiminin Kasım 2007'ye gelinceye kadar PKK'nın Kuzey Irak'taki üslerinden Türkiye'ye saldırılarını durdurmak için hiçbir şey yapmaması; işgalin Irak'ta yüzbinlerce masum sivilin ölmesine yol açması; Bush yönetiminin İsrail'in militarist politikalarına kayıtsız şartsız destek vermesi ve neocon çevrelerin Türkiye'nin seçimle gelen hükümetine karşı düşmanlık körüklemeleri sayılabilir. Türkiye'de söz konusu olan ABD'nin temsil ettiği değerlere düşmanlık değil, Bush politikalarına tepkidir. ABD'nin Başkan Clinton döneminde sahip olduğu saygınlığı yeniden kazanması için öncelikle Türkiye'de sivil ve demokratik yönetimin yerleşmesine destek veriniz. İlk ziyaret ederek İslam dünyasına hitap edeceğiniz ülke Türkiye olmalı.

24 Nisan'da Kongre'nin önüne "Ermeni soykırımı"nı tanıma tasarısının gelmesi ve sizin de buna destek vermeniz bekleniyor. Bu konuda size şunları hatırlatmak isterim: Öncelikle, tarihi olaylar hakkında karar vermek parlamentoların işi değildir. İkinci olarak, Türk toplumu şimdilerde büyük ölçüde bilgisiz bırakıldığı I. Dünya Savaşı tarihiyle yüzleşme sürecini yaşıyor. Kongre'nin böyle bir tasarıyı kabul etmesi, yalnızca ABD yönetiminin

çok tartışmalı bir konuda bir yargıda bulunması anlamına gelmeyecek, düşmanlıkların körüklenmesine yarayacaktır. Eğer Türk-Ermeni uzlaşmasından yana iseniz, Türkiye ve Ermenistan hükümetleri arasında ilerleyen yakınlaşmaya destek veriniz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye Batı'dan uzaklaşıyor mu?

Şahin Alpay 2009.01.22

ABD'de, birbiriyle iç içe geçmiş Neocon'larla İsrail lobisinin sözcülüğünü yapan kimselerin, "İslamcı" AKP iktidarı altında Türkiye'nin Batı ittifakından uzaklaştığına dair iddiaları niye ileri sürdükleri malum.

Onların istediği Türkiye'de kayıtsız şartsız İsrail yandaşı, tercihen de askeri bir yönetimin işbaşında olması. Ne var ki Gazze saldırısı üzerine Başbakan Tayyip Erdoğan'ın İsrail'e yönelik eleştirilerinin, esas olarak da AKP hükümetinin Hamas'la diyalogunun, Türkiye'nin yalnızca İsrail ile değil gerek ABD gerekse AB ile de arasını açacağına dair iddiaların Türkiye'de ne Neocon'larla, ne de İsrail lobisiyle ilgisi olmayan kimseler tarafından dahi dile getirildiğine tanık oluyoruz.

Bu iddiaları kesinlikle haklı bulmuyorum. Bunlar belki Türkiye'nin kayıtsız şartsız Batı ve İsrail yanlısı bir dış politika izlemesine alışmış olanların bakış açısıyla ilgili olabilir. AKP iktidarı altında Ankara, Batı ittifakına demirli ama aynı zamanda çok - boyutlu bir dış politika izliyor. Bu, ana çizgisi itibarıyla isabetli, üstelik Türkiye'yi Batı'dan uzaklaştıracak değil, Batı'ya yakınlaştıracak bir politikadır.

Evet, Başbakan Erdoğan'ın İsrail'in Gazze saldırısına tepkisini dile getirirken sarfettiği bazı sözlerin, amacını aştığı doğrudur. Bu konudaki kaygılarımı ben de dile getirdim. (Zaman, 17 Ocak 2009) Ancak Başbakan'ın İsrail'in Gazze'de işlediği insanlık suçlarına gösterdiği tepki haklıdır. İsrail devleti Filistinlileri insan yerine koymuyor. Hamas'la ateşkes yapıp, saldırıya hazırlanıyor. Ateşkes şartlarına uymayarak ablukayı sürdürdüğü gibi en az 40 Gazzeliyi öldürüyor. Sonra kuşatma altında boğduğu ve kendilerini savunma imkanı çok sınırlı olan Gazzeliler üzerine bomba yağdırıp, kadın, çocuk demeden katlediyor. Buna tepki göstermeyen, insani değerlerden nasibini almış olamaz. Bunu en iyi Amerikan Yahudisi Prof. Norman Finkelstein, Selçuk Gültaşlı'ya verdiği mülakatta izah etti. (Zaman, 19 Ocak 2009)

AKP hükümetinin, 2006'da Filistin Yasama Meclisi seçimlerini kazanmasından itibaren Hamas'la ilişki kurmasını başından itibaren destekledim. Çünkü Hamas'ın şiddeti bırakıp siyasi sürece dahil edilmesini sağlamanın başka yolu yoktur. (Başbakan Erdoğan'ın Hamas'la diyalogu savunup, öte yandan DTP'lilerin elini dahi sıkmasının açıklanabilecek bir tarafı olmadığını da yazıp söylüyorum.) Eğer Filistin sorunu çözülecek ise Hamas dışlanamaz. Nitekim ABD'nin yeni yönetiminin Hamas'la dolaylı temas kurma hazırlığı içinde olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla Hamas'la ilişki kurmak, hiçbir şekilde Batı'dan uzaklaşmak anlamına gelmez.

Ankara'nın bölgenin bütün taraflarıyla diyalog kurarak Ortadoğu'da barış ve istikrar sağlama çabası içinde olması, Türkiye'nin gerek ABD gerekse AB nezdindeki itibar ve değerini sadece artırır; Türkiye'yi AB üyeliğine yakınlaştırır. Nitekim, Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy, Gazze sorunu ve öteki bölge sorunlarında Türkiye'nin üstlendiği rol için Başbakan Erdoğan'a teşekkür etti (Gazeteler, 6 Ocak). AB'nin dış politika sorumlusu Xavier Solana, Türkiye'nin Gazze'de ateşkes için harcadığı çabaları övdü ve AB ile Türkiye'nin aynı çizgide olduklarını söyledi (9 Ocak). Aynı Solana, Türkiye'nin Gürcistan ve Gazze krizindeki çabalarının Türkiye'yi AB'ye yakınlaştırdığını söyledi (18 Ocak). ABD'nin yeni Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Ortadoğu'da

barış çabalarında Washington'un işbirliği yapacağı ülkelerin başta gelenlerinden biri olarak Türkiye'den söz etti (14 Ocak). Türkiye'nin AB'den uzaklaşıp uzaklaşmadığını Die Zeit'in Türkiye temsilcisi Alman meslektaşım Michael Thumann'a sordum. Cevabı şu oldu: "AB'nin Suriye sınırlarında duran bir uçak gemisi olarak Türkiye'ye ihtiyacı olduğunu sanmıyorum."

İsrail ile ilişkilere gelince: Türkiye, İsrail'in müttefiki. Gazze krizi boyunca iki taraf yetkilileri sürekli diyalog içinde oldular. Ama İsrail'in asla bu ittifakı çantada keklik olarak görmemesi, bunun ancak İsrail-Filistin barışıyla kaim olabileceğini de bilmesi gerekir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kemal Karpat'ın öyküsü: "Dağı Delen Irmak"

Şahin Alpay 2009.01.24

Türkiye'de sosyal bilimler denince akla gelen ilk isimlerden birinin Prof. Dr. Kemal Karpat olduğuna kuşku yok. Eserlerine dünyada en çok atıfta bulunulan Türk sosyal bilimcilerden biri olması, bunun tabii ki en açık delili.

Karpat'ı değerli kılan yalnızca eserleri değil, belki de o eserleri de mümkün kılan hayat öyküsü: Romanya'da, Dobruca'nın Armutlu köyünde doğan, Mecidiye kasabasında medreseye devam eden, anavatan Türkiye'ye gelip Haydarpaşa Lisesi'ni, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitiren, daha sonra ABD'ye gidip New York Üniversitesi'nde doktora yapan, ABD'nin en önde gelen üniversitelerinde dersler veren, ODTÜ'de hocalık yapan, 1970'ten bu yana Wisconsin Üniversitesi'nde (Madison) karar kılan Kemal Karpat... Dostu olmaktan onur duyduğum Profesör Karpat'ın anılarının yolda olduğunu, İş Bankası Yayınları tarafından basılmak üzere olduğunu duyurmuştum. (Zaman, 6.10.2007)

Emin Tanrıyar'ın kendisiyle yaptığı uzun bir söyleşiyi içeren "Dağı Delen Irmak" başlıklı kitap çıktı. Çıktı ama İş Bankası değil, İmge Yayınları (Ankara, Ekim 2008) arasında. Öğrendiğime göre, İş Bankası Yayınları kitabı, telif ücretini de ödediği halde yayımlamaktan son anda vazgeçmiş... İş Bankası Yayınları koca Karpat'ın kitabını basmaktan niçin son anda vazgeçmiş olabilir? Herhalde Karpat'ın aşağıda aktardığım görüşleri nedeniyle.

"Resmi tarih, bilhassa devletin siyasi amaçlarını gerçekleştirecek bir tarih, tarih olamaz... Bizde de yapılan bir yerde tüm tarihi Cumhuriyet'le başlatmak, önceki geçmişi yok saymaktır." (s. 154 - 155) "Tarih yalnız bir insanın iradesiyle meydana gelmez. Ben hiçbir zaman tarihte kişinin rolünü inkar etmem, küçümsemem... Mesela siz hiçbir zaman Cumhuriyet tarihini Atatürk'ü ayrı tutarak anlatamazsınız... Ama her şeyi şahsiyete bağlamak da şahsiyeti inkar etmek kadar hatalıdır." (s. 159) "Atatürk'ten sonra, Batılılaşmış, modernleşmiş olduğunu söyleyen ve devleti elinde tutan elit, modernleşmeyi en ileri noktaya götürmek için her şeyi yapma serbestisine sahip olduğunu, kimseye hesap vermeyeceğini düşünüyordu. Bunu görmek beni son derece rahatsız etmiştir. Halkına bu kadar eziyet çektiren bir devlet!" (s. 169)

"Türkiye'ye gelip, 1940'larda uygulanan laiklikle, daha doğrusu kapalı bir şekilde ilim adına yürütülen yarı materyalist devlet politikası ile karşılaşınca buna tepki duydum... 'Laiklik' adı altında söze ve dine dayanan gelenekleri batıl sayma, İslam'la ilgili her düşünceye 'geri' olarak bakma, tarihi kasıtlı olarak saptırarak yorumlama ve ırka dayanan bir milli kimlik yaratma çabaları benim vicdan ve inanç hürriyetine saygımla asla bağdaşmamaktaydı." (s. 281) "Türkiye'de laikliği doğru dürüst anlayıp uygulamak isteyenlerin yanı sıra laikliği tamamen politik bir silah olarak kullanan, mevkilerini korumak, ondan çıkar sağlamak için ideoloji haline sokanlar da vardır." (s. 353 - 354)

"Cumhuriyet'in kabul ettiği laiklik birçok İslam ülkesinde din aleyhtarlığı olarak gösterilmiştir. Şüphesiz ki, Türkiye'de laikliğin bir ideoloji olarak kullanılması ve zamanla 'modernist' geçinen bir elitin mevkii ve çıkarını sağlayan araç haline gelmesi, İslam dünyasında Atatürk devrimlerinin yanlış anlaşılmasına yol açmıştır." (s. 448 - 449) "Laikliğin hiçbir zaman bir dogma, körü körüne uygulanan bir değer olmaması gerektiğini anlamalıyız. Toplumun gelenekleriyle, ruhuyla çatışmayacak bir laiklik anlayışının gerektiği ortadadır. Bir toplumun kimliğini, ruhunu da mutlaka koruması gerekmektedir." (s. 517)

Türkiye'nin önde gelen bankalarından birinin kurduğu yayınevinin, ülkenin en değerli sosyal bilimcilerinden birinin anılarını, gerekli bütün hazırlıklar yapıldıktan sonra, son anda yayınlamaktan vazgeçmesi, 21. yüzyılın ilk on yılında Türkiye'de ifade özgürlüğünün hâlâ ne halde olduğunu göstermesi bakımından yeni, vahim, ibret verici bir skandal... İş Bankası Yayınları bu utancı kolay kolay üzerinden silemez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Darbeci olmak için "Avrasyacı" olmak gerekmez

Şahin Alpay 2009.01.27

Ergenekon soruşturması kapsamında gözaltına alınıp sorgulandıktan sonra serbest bırakılan eski Yükseköğretim Kurulu başkanlarından Prof. Dr. Kemal Gürüz'ün, söz konusu örgütle bir ilgisi olmadığını anlatırken, "Askeri darbelere karşıyım... Çetelerin kökü kazınmalı.

Hayatımda böyle bir faaliyete katılmadım... Amerikan emperyalizmi palavradır. Ben Amerikancıyım. Dünya barışını ancak Amerika sağlayabilir..." dediğini gazetelerde okudum. (18 Ocak 2008) Gürüz'ün darbecilikle suçlanan Ergenekon örgütüyle bir ilgisinin olup olmadığını, tabii ki, bilmeme imkan yok. Bu konu elbette ki ancak hukuki süreçle aydınlanabilir. Gürüz'ün ABD ile ilgili olarak söylediklerinde samimi olmadığını düşünmek için ise hiçbir sebep yok. Ne var ki, Ergenekon'la ilişkili olmak için "Avrasyacı" olmak gerekmez. Gürüz'den bağımsız olarak, "Amerikancı" olmak, "darbeci" olmaya engel bir durum değildir. Nasıl olabilir ki?..

Türkiye'deki (ve dünyadaki) tüm siyasi gelişmelerin ABD tarafından yönlendirildiği, ABD'nin Türkiye'de (ve dünyada) her istediğini yapacak güçte olduğu iddiaları hurafeden ibarettir. Türkiye, hiçbir döneminde, ABD'nin denetimi altında bir "muz cumhuriyeti" olmamıştır. Ne var ki NATO üyesi Türkiye'de, en azından Soğuk Savaş döneminde yapılan askerî müdahalelerin ABD'nin onayı ve desteği olmadan gerçekleştiği elbette ki söylenemez. 1980 askerî yönetiminin Yunanistan'ın NATO'nun askerî kanadına dönmesine yeşil ışık yaktığı doğrudur da, darbenin esas olarak bunun için yapıldığı iddiası inandırıcı olamaz. 12 Eylül darbesini hazırlayan, kuşku yok ki 1970'lerin sonlarında yaşanan "yavaş çekim iç savaş"tı. Ancak bu darbe sonucunda kurulan Milli Güvenlik Devleti'nin bir "Amerikan reçetesi" olduğuna dair kuvvetli emareler vardır.

TBMM, 1 Mart 2003'te Amerikan askerlerinin Irak'ı işgal için Türkiye topraklarını kullanmasına izin vererek bizi Irak bataklığına sürükleyecek tezkereyi reddettiğinde ABD Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz'in söyledikleri hâlâ kulaklarımızda çınlıyor: "Askerler güçlü bir liderlik gösteremediler!.." Bu sözleriyle Wolfowitz, işgal yoluyla Ortadoğu'ya demokrasi getirme iddiasındaki Neocon'ların (yani Bush'un akıl hocalarının) Türkiye'de demokrasiyi zerre kadar umursamadıklarını ortaya koymadı mı? Neocon'ların "AKP iktidarı altında Türkiye'nin ABD ve İsrail'den uzaklaşıp İranlaşma yolunda ilerlediğini" ileri süren çok sayıdaki sözcülerinin Türkiye'de askerleri ve kamuoyunu meşru hükümete karşı bugün dahi kışkırtmaya devam ettiklerini, Ergenekon'cularla örtülü bir ittifak içinde olduklarını göremeyen var mı?

Bugün Türkiye'deki siyasi mücadelenin Türkiye'nin Batı ittifakına bağlı kalmasını isteyenler ile Batı'dan uzaklaşmasını isteyen "Avrasyacılar" arasında olduğunu ileri sürmek çok yanıltıcı olur. Denebilir ki AB sürecinin başlamasından bu yana Türkiye'deki temel bölünme, bir yanda ideolojileri ya da çıkarları gereği ülkenin askerî yönetim altında ya da askerlerin vesayeti altında, göstermelik bir demokrasi olarak kalmasını isteyenler (yani "Kızıl Elma" ittifakı ya da Ergenekon yandaşları ve "avukatları") ile öte yanda Türkiye'nin AB standartlarında bir demokrasiye kavuşmasından yana olanlar arasında. Bu bölünmenin bugün Türkiye'nin siyasi, idari (bürokratik), ekonomik ve kültürel bütün elitlerini kapsadığı, ama belki ülke tarihinde ilk kez Batı standartlarında bir demokrasiden yana olanların ağır bastığı söylenebilir.

Elbette ki her iki kanadın da uluslararası müttefikleri var. ABD'de Obama yönetiminin Türkiye'de demokrasinin yerleşmesinden yana tavır alması bekleniyor. Ama Neocon'ların bunu baltalamaya çalışacakları açıkça görülüyor. AB'de Türkiye'de demokrasinin güçlenmesinden yana olanların ağır bastığı söylenebilirse de, tökezlemesinden sevinç çılgınlıkları atacakların da var olduğunu biliyoruz. Dünyanın geri kalanında Türkiye'nin demokrasiden uzaklaşmasından, iç mücadelelerle güç yitirmesinden büyük mutluluk duyabilecekler ise saymakla bitmez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

BBC dahi bazen saçmalayabilir

Şahin Alpay 2009.01.29

Britanya'nın özerk kamu yayın kuruluşu BBC, yayınlarda tarafsızlık ilkesine ters düşeceği gerekçesiyle, Britanya Kızılhaç örgütü dahil ülkenin en önde gelen insani yardım kuruluşlarını bir araya getiren Felaketlere Acil Müdahale Komitesi'nin Gazze halkına yardım çağrısını yayınlamayı reddetti.

BBC genel müdürü Mark Thomson, hükümetten bu yönde gelen talepleri geri çevirdi. Bunun üzerine Britanya'nın yasama organı Avam Kamarası'na mensup 122 milletvekili, konunun parlamentoda ele alınması için önerge verdiler.

Birçok açıdan örnek, saygın bir kamu yayın kuruluşu olan BBC'nin 18 Haziran 2007'de yenilediği "Tarafsızlık İlkeleri"ni tekrar dikkatle okudum. Evet, 12 noktada toplanan ilkeler, BBC'ye haberlerinde olaylara tek taraflı bakmaktan kaçınma ve yorumlarında farklı bakış açılarını yansıtmaya zorunluluğunu getiriyor. Ne var ki, insani yardıma çağrının ne Gazze'de yaşananlarla ilgili haberlerle, ne de yorumlarla bir ilgisi olmadığına göre, bunun yayınının tarafsızlığa nasıl gölge düşüreceğini anlamak kolay değil. Hele daha önce, benzer insani yardım çağrılarının yayımlanmış olduğu dikkate alındığında... Onun için bu olayla ilgili olarak benim vardığım sonuç, BBC'nin dahi bazen saçmalayabileceği.

Bu vesileyle üzerinde durmak istediğim esas konu ise, "Ermeni kardeşlerimden özür diliyorum" bildirisi dolayısıyla Türk basınında yaşanan tartışma: Meslek ilkeleri açısından bakıldığında gazetecilerin bu bildiriye (veya benzerlerine) imza atmaları doğru mudur, değil midir? Bu tartışmada dile getirilen kimi görüşler, Türkiye'de kimi basın mensuplarının meslek ilkelerine ne denli yabancı olabileceklerini göstermesi bakımından üzücüydü. Ne yazık ki, Türkiye medyasında gazetecilik mesleğinin belki en temel ilkesi olan haber-yorum ayrımı konusunda sergilenen kısmen bilgisizlik, kısmen de umursamazlık, vahim bir durum olmaya devam ediyor. Denebilir ki Türkiye'de din-devlet ayrımı demek olan laiklikten ne kadar uzak isek, Türk medyasında da haber-yorum ayrımından o kadar uzağız.

Demokrasilerde kaliteli gazeteciliğin temel işlevi, okurlara ve izleyicilere doğruluğu mümkün olan her yoldan araştırılmış haberler yanında, bu haberler hakkında olabildiğince geniş bir yelpazeye yayılan, kaliteli yorumlar vermektir. Haberlerde yorumdan uzak durulur, tarafsızlık ilkesi gereği ilgili bütün tarafların görüşleri yansıtılır. Yorum yazılarında ise amaç, haberlerin ne anlama geldiğini yorumlamak, bu konuda görüş beyan etmektir. Haber yazmak, muhabirlerin; köşe yazmak yorumcuların işidir. Bunun için Batı'nın bütün ciddi gazetelerinde haberlerle yorumlar birbirinden kesin olarak ayrılır. O kadar ki, haberlerden ve yorumlardan sorumlu genel yayın müdürleri farklı kimselerdir ve bunlar birbirlerinin işlerine karışamaz.

Bizim medyamızda ise haber-yorum ayrımı maalesef yapılmadığı için haberler bazen o kadar yorum yüklüdür ki, okur "bu haberle acaba ne yapılmak istenmektedir, satırlar arasında hangi mesaj veriliyor" diye sormadan edemez. Köşe, yani yorum yazılarında ise yorumdan çok haber okumak mümkündür. Haber-yorum ayrımı, haberlerden sorumlu genel yayın müdürleri, yazı işleri müdürleri ve editörlerin yorum yazıları yazmalarına da engeldir. Ne var ki bizde hiçbir gazetede bu ilkeye uyulmaz.

Başlangıçtaki soruya dönersek: Köşe yazarlarının işi yorum yapmak, görüş açıklamaktır. Dolayısıyla onların en tartışmalı konularda dahi toplu bildirilere imza atmalarına engel bir meslek ilkesi yoktur. Buna karşılık muhabirlerin, editörlerin, yazı işleri müdürlerinin ve genel yayın müdürlerinin bundan kaçınmaları gerekir, çünkü onların işi haberciliktir.

NOT: 24 Ocak günü çıkan yazımda yanlışlıkla Prof. Dr. Kemal Karpat'ın ABD'nin Michigan Üniversitesi'ndeki hocalığından söz ettim. Doğrusu, Wisconsin Üniversitesi. (Bu yanlış nasıl yapabildiğimi ben de anlayamadım...) Bu arada Prof. Karpat, kitap için İş Bankası Yayınları'ndan herhangi bir telif ücreti almadığını da bildirdi. Düzeltir, özür dilerim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakan Erdoğan niye haklı?

Şahin Alpay 2009.01.31

Dünya Ekonomik Forumu kapsamında düzenlenen "Gazze: Ortadoğu'da Barış Modeli" başlıklı oturumda Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres arasında gerginlik yaşandı.

Peres'in eleştirilerine yanıt vermek için kendisine süre tanınmadığını öne süren Erdoğan, "Benim için Davos bitmiştir. Daha Davos'a gelmem" diyerek paneli terk etti. Panelin öteki konuşmacılarından, Mısır dışişleri eski bakanı ve Arap Birliği genel sekreteri Amr Musa, Erdoğan'ın davranışı hakkında şöyle konuştu: "Sayın Erdoğan söylemek istediğini söyledi ve gitti. Hepsi bu. Haklıydı." Niye? Kuşkusuz sorulmaya değer bir soru.

Öncelikle söylemem gereken, her olayın farklı, en az iki yüzü olduğu. Bu gerçeğin bu olay için de geçerli olduğu muhakkak. Bana göre, Erdoğan esas olarak haklıydı. Başlıca şu nedenlerle: 1) Başbakan, panelde söylediklerinde haklıydı. İsrail'in Gazze saldırısıyla insanlık suçu işlediğini, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarını hiçe saydığını, dünyanın buna seyirci kaldığını söyleyerek gerçekleri dile getirdi. 2) Peres'in diplomatik adabı ve nezaketi bir yana bırakarak, Erdoğan'ı utanmadan azarlamaya kalkması kabul edilemez. Buna cevap verilebilmeliydi. 3) Erdoğan'ın bu cevabı vermesi, paneli yöneten Washington Post yazarı David Ignatius tarafından düpedüz ve haksız olarak engellendi. Bunun açıklanabilir, mazur görülür bir tarafı yoktu. Başbakan paneli terk etmekle doğru yaptı. 4) Deniyor ki Erdoğan'ın bu davranışı yanlıştır, ABD'deki (Yahudi değil) İsrail lobisini Türkiye aleyhine tavır almaya zorlayacaktır... (İsrail'den fazla İsrail taraftarı olan bu lobiden "Yahudi lobisi" diye söz etmek, anti-semitizmin dik alasıdır.) İsrail lobisinin İsrail'e yönelik her eleştiriyi

antisemitizmle suçlayarak bastırmaya kalkışmasına göz yumulamaz. (İspanya'da bir mahkeme, İsrail'in 2002'de Gazze'de çoğu çocuk ve bebek 15 Filistinliyi öldürerek işlediği insanlık suçları hakkında soruşturma başlattı. İsrail lobisi bakalım bu konuda ne yapacak?) Bu lobinin "Ermeni soykırımını tanırız..." şantajı da artık kabak tadı verdi. 5) Deniyor ki, Başbakan'ın söyledikleri Türkiye-İsrail ilişkilerine zarar verecektir... İsrail yaptıklarının, çok değerli bir müttefiki olan, Filistinlilerle barış yapması için büyük çaba harcayan Türkiye ile ilişkilere zarar vereceğini düşünmüyor ise, Türkiye niye düşünsün?

Erdoğan'ın haklı görülemeyecek tarafları da var: 1) Sayın Başbakan tutarlı olmalı. İsrail'in işlediği insanlık suçları konusunda sesini yükseltirken, Sudan'ın Darfur'da işlediği insanlık suçları konusunda niçin sessiz kalmıştır? Filistinlilerle barış yapabilmesi için İsrail'i seçimle gelen Hamas yönetimiyle diyaloga davet ederken, kendisinin DTP milletvekillerinin elini dahi sıkmadığı sorulduğunda ne cevap verecektir? Başka devletleri işledikleri insanlık suçları konusunda ve BM Güvenlik Konseyi kararlarını dinlememekle eleştirirken, bu eleştirilerin kendi temsil ettiği devlete karşı da yöneltilebileceğini dikkate alması gerekmez mi? 2) Sayın Başbakan paneli terk etmekte haklıydı, ama "Benim için Davos bitmiştir. Daha Davos'a gelmem" demesinin ne manası vardır? Türkiye başbakanı dünya liderlerini bir araya getiren böylesine önemli bir forumu boykot edebilir mi? 3) Ankara'nın Filistinlilere verebileceği en büyük destek, İsrail-Filistin barışına hizmettir. Bunun için Filistinlilerin güvenini kazanmak ne denli önemli ise, İsrail halkının güvenini korumak da aynı ölçüde önemlidir. Başbakan, İsrail halkına da seslenmeli, hükümetini niye eleştirdiğini anlatmalı.

Davos'la ilgili olarak üzerinde durulması gereken bir konu da şu: Sayın Başbakan'ın eşi Emine Erdoğan'ın İstanbul'da "Filistin'de Barış için Kadınlar Toplantısı" düzenlemesi, dünyayı Gazzelilere yardıma çağırması makul görülebilir. Ne var ki bir siyasi gibi davranarak İsrail Cumhurbaşkanı'nı "yalan" söylemekle suçlaması hiç doğru olmadı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Balili vakası ve ırkçılığın kaynakları

Şahin Alpay 2009.02.03

Son Galatasaray-Sivasspor maçında bir kısım Galatasaraylı taraftarlar, Sivassporlu futbolcu Pini Felix Balili'nin dini inancı ve yurttaşı olduğu İsrail devleti aleyhinde küfürlü tezahürat yaptılar.

Eğer Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu (PFDK) yapılan tezahüratın "ırkçı" bir nitelik taşıdığına karar verirse, Galatasaray futbol takımı, disiplin talimatının 41. maddesinin 10. fıkrası uyarınca bundan sonraki ilk maçını seyircisiz oynama cezası alacak.

PFDK ne karar verirse versin, Balili'nin ırkçılığa maruz kaldığı konusunda en küçük bir tereddüt yok. ırkçı tezahüratın sorumluları mutlaka cezalandırılmalı. Ama Sivasspor Teknik Direktörü Bülent Uygun'un dediği gibi, kulüplere saha kapatma ve para cezası verilmesi çözüm olmadığı gibi, hukukun temel ilkelerinden biri olan suçun şahsiliği ilkesine de aykırıdır. Çünkü yapılan ırkçı tezahürattan sorumlu olanlar bütün Galatasaray taraftarları olmadığı gibi, bunlar arasında bu tezahürattan çok çok rahatsız olanlar bulunduğu da muhakkak. Dolayısıyla PFDK, maçlarda ırkçı tezahüratları kimlerin yaptığını kameralarla tespit etmeli, ama konu PFDK'dan çok savcılar ve (Uygun'un kurulmasını önerdiği spor mahkemelerini değil) ceza mahkemelerini ilgilendiriyor. TBMM, Ceza Kanunu'nun 126. maddesini boşuna kabul etmedi.

Sivasspor'un başarılı ve sevilen futbolcusu Balili, rakip takım taraftarlarının ırkçı küfürlerine ilk kez hedef olmuyor. Dolayısıyla, bunun İsrail'in son Gazze katliamıyla ilgisi yok. Balili sadece ve yalnızca Yahudi ve İsraili

olduğu için hakarete uğruyor. Balili vakası, kuşku yok ki, Türkiye'de kişilerin sadece ve yalnızca belirli bir etnik ya da dinsel gruba mensup oldukları için aşağılanması, hakarete ve saldırıya uğramalarının yeni ve en çarpıcı örneklerinden biri. İnsanları etnik kökenleri veya dini inançları yüzünden aşağılamak kuşku yok ki ırkçılıktır ve ırkçılık yeryüzündeki haksızlıkların, adaletsizliklerin, dolayısıyla kötülüklerin en büyüğüdür.

Ne yazık ki ırkçılık, ülkemizde yaygın bir eğilim. Uygar toplumun en temel ilkelerinden biri olan suç ve cezanın şahsiliği ilkesini hukuk metinlerine yerleştirmeyi başardık, ama bu ilkenin zihniyet dünyamıza da yerleşmesi için ırkçılıkla mücadele şart. Bu mücadelenin etkin bir şekilde yapılabilmesi için de, ırkçılığın kaynaklarının doğru teşhisi gerekiyor.

Önce şunu belirtelim: Kişinin etnik ya da dinsel kimliği, kişiliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Her fert, etnik ya da dinsel kimliğinden gurur duyabilir. Her ferdin etnik ya da dinsel kimliği saygı görmelidir. Ne var ki etnik ya da dinsel kimliğe bağlılık, öteki etnik veya dinsel kimlikleri aşağı görmeye, etnik veya dinsel gruplar arasında çatışmayı tahrike yöneldiği, hele bütün tarihi etnik ya da dinsel kimlikler arasında kavga olarak yorumlamaya vardığı zaman, ırkçılığa dönüşür. Türkiye'deki ırkçılık tezahürlerinin kaynağında etnik ya da dinsel milliyetçilik olduğu muhakkak.

Türkiye'de yaygın etnik ve dinsel milliyetçi zihniyete göre, Yahudiler her zaman kötü ve haksız, Müslümanlar ise her zaman iyi ve haklıdır. Bu zihniyet, Yahudilerin hemen her ülkede uğradıkları haksızlıkları, maruz kaldıkları ayrımcılığı görmeyi reddeder. İsrail ile Filistin arasındaki çatışmayı Yahudilerle Müslümanlar arasında bir kavga olarak anlar. Yahudilerin aralarındaki ayrımları, İsrail'in politikalarını tasvip edenlerle etmeyenler, İsrail'de barıştan yana olanlarla olmayanlar arasındaki farkı görmezden gelir. Yahudileri toptan mahkum eder. Bunun içindir ki Sivasspor'da oynayan İsrailli futbolcu Balili, İsrail'in devlet terörizminden şahsen sorumlu tutularak, olmadık hakaretlere maruz kalır.

İrkçılıkla mücadele ancak, yeryüzündeki kavganın milletler ya da dinler arasında değil, bir yanda hak, hukuk ve adaletten yana olanlar ile öte yanda haksızlık, hukuksuzluk ve adaletsizliği savunanlar arasında olduğunun herkesçe anlaşılmasıyla kazanılabilir. Bu mücadelede sorumluluk herkesten önce hükümetlere düşer.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsrailli muhaliflere göre Peres ve Hamas

Şahin Alpay 2009.02.05

Taraf gazetesi 31 Ocak günkü haberinde Başbakan Tayyip Erdoğan'ın Davos'ta yaptığı konuşmada İsrailli muhaliflere gönderme yaptığını yazıyordu. Sayın Başbakan'ın kaynaklarını doğru seçtiğini düşünüyorum.

Zira İsrail-Filistin çatışması hakkında en nesnel değerlendirmeleri İsrailli muhalifler yapıyor. Onların gerek İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres, gerekse Hamas hakkında söyledikleri çok dikkate değer.

Peres, Yitzak Rabin ve Yasir Arafat ile birlikte Oslo Anlaşması'na giden barış görüşmeleri nedeniyle 1994 Nobel Barış Ödülü'nü aldı. Bu nedenle saygı beslediğim bir politikacıydı. Fakat bu saygımı çoktan tüketti... İsrail Barış Bloku'nun (Gush Shalom) bugün Peres hakkında vardığı yargı şu: "Şimon Peres, vahim bir vaka... Uluslararası alanda kendine barışçı bir imaj yarattı, hatta buna uygun bir dil de geliştirdi, ama gerçekte geleneksel bir Siyonist şahin olarak kaldı. Bu gerçek 1995'te Yitzak Rabin'in öldürülmesinden sonra üstlendiği başbakanlık

döneminde takındığı tavırla ve sonra 2001'de Ariel Şaron hükümetine katılarak onun sözcüsü ve savunucusu rolüne bürünmesiyle iyice açığa çıktı." ("Gerçeğe karşı gerçek: İsrail-Filistin çatışmasına farklı bir bakış").

Hamas'ı anlamak için de belki en iyi yardımcı İsraili muhalifler. Oxford Üniversitesi uluslararası ilişkiler profesörü Avi Shlaim'ın Hamas ile ilgili değerlendirmesi şöyle: "Hamas bir fazilet örneği, liderleri de birer melek değildir. Hamas ayırım yapmadan sivilleri hedef alır. Sivilleri öldürmek yanlıştır. Bu Hamas için olduğu kadar, İsrail devleti için de geçerlidir. Ne var ki Hamas hakkında birkaç noktaya daha dikkat çekmek gerekir. Birincisi, Hamas Ocak 2006'da yapılan serbest ve adil seçimleri kazanmıştır... Dolayısıyla Hamas sadece terörist bir örgüt değildir. Filistin halkının demokratik yoldan seçilmiş hükümeti ve Gazze'dekiler kadar Batı Yakası'ndaki Filistinlilerin de temsilcisidir. İkincisi, evet programı aşırılıklarla doludur. Yahudi devletinin meşruiyetini kabul etmez. Tarihi Filistin toprakları üzerinde bir İslam devleti kurulmasını öngörür. Bu programı değiştirmemiştir, fakat iktidara gelmesinden bu yana Hamas liderliği çok daha pragmatik bir tavır takınmış ve İsrail devletiyle yirmi, otuz, kırk, belki elli yıl sürecek uzun süreli bir ateşkes imzalamaya hazır olduğunu açıklamıştır.

"Üçüncüsü şu: Hamas 2007 yazında Batı Yakası'na hakim olan El Fetih ile bir milli birlik hükümeti kurdu. Ne var ki bu hükümet sadece üç ay sürdü, çünkü İsrail, ABD desteğiyle bu hükümeti baltaladı ve çöktürdü. İsrail, içinde Hamas'ın bulunduğu bir Filistin hükümetiyle görüşmeyi reddetti. Ve gerek ABD gerekse AB, utanmadan, bu politikaya destek oldular. İsrail Filistin hükümetinin vergi gelirlerine el koyarken, AB Filistinlilere mali yardımı durdurdu. Hamas'ı savunmuyorum, ama uluslararası topluluktan adil bir muamele görmediği bir gerçektir... İsrail her zaman böl ve yönet politikası izledi. Hamas 1980'lerin sonlarında, Birinci İntifada sırasında ortaya çıktı ve İsrail, Yasir Arafat önderliğindeki laik milliyetçileri zayıflatmak umuduyla İslamcı Hamas'a gizliden destek verdi. Bu çok tehlikeli bir oyundu, çünkü sonunda Hamas en güçlü Filistin partisi olarak ortaya çıktı.

"İsrail Hamas'a başka bir yoldan da destek oldu. Arafat iki devletli çözüme gideceği umuduyla Oslo barış anlaşmasını imzaladı. Ne var ki İsrail Binyamin Netanyahu'nun 1996'da başbakan seçilmesinden sonra, anlaşmaya tamamen sırt çevirdi. Filistinliler yoksulluk, sefalet ve yayılan Yahudi yerleşimleriyle baş başa kaldılar. 2006 seçimlerinde Hamas'ın iktidara gelmesini hazırlayan da bu oldu... İsrail - Filistin sorununun askeri çözümü yoktur. Çözüm, İsrail'in Hamas ile oturup bütün konuları müzakere etmesinden geçer... Başkan Obama seçim kampanyası sırasında Hamas'la dolaylı temas kuracağını işaretini verdi. Dolaylı temaslar, gerçek bir diyaloga dönüşebilir. Sekiz yıl süren bir felaketten sonra Amerikan dış politikasına akılcılığın hakim olacağını umuyorum." (Democracy Now, 14 Ocak 2009)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erdoğan'ın Davos patlamasının asıl önemi

Şahin Alpay 2009.02.07

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın İsrail'in Gazze'de sergilediği vahşete gösterdiği tepki ve Davos'taki panelde densizliğe ve küstahlığa verdiği yanıt üzerine Batı basınında çıkan yorumlar o kadar ilginç ki... Bunlardan en dikkate değer bulduklarımı dikkatinize getirmek istiyorum.

Stephen M. Walt, Harvard Üniversitesi'nin ünlü uluslararası ilişkiler profesörü. Chicago Üniversitesi'nden John Mearsheimer ile birlikte "İsrail Lobisi ve ABD Dış politikası" (2006) adlı kitabın yazarı. Bu kitap, Washington'un İsrail lobisinin baskısıyla kayıtsız şartsız İsrail'i destekleme politikasının gerek ABD'nin gerekse İsrail'in çıkarları aleyhine işlediğini ortaya koyuyordu. Walt, "Erdoğan'ın Davos patlamasının asıl önemi" başlıklı bir yorum yazdı. Özetle şöyle diyor:

İsrail'in kendisine bilgi vermeden Gazze'ye saldırmasının, aldatıldığı hissine kapılan Erdoğan'ı çok kızdırdığı belliydi. Saldırıyı sert eleştirdi, ama söylediklerinde uygar olmayan hiçbir şey yoktu. Şimon Peres'in sözleri çok daha hararetlidi ve gerçeklerle bağdaşmayan iddialar içeriyordu. "İkisi arasındaki atışmanın asıl önemi, Türkiye'deki kamuoyu hakkında ve Ortadoğu'da demokratikleşmenin potansiyel sonuçları hakkında iyi bir fikir vermesi. Erdoğan gerçekten kızgındı, ama öfkesi Türk kamuoyunu da yansıtıyordu. Davos'taki performansının... Mart 2009'da yapılacak yerel seçimlerde kendisine yardımcı olması beklenebilir. Türkiye'nin İsrail'in İslam dünyasındaki en yakın müttefiki olduğu dikkate alındığında, Erdoğan'ın tavrındaki değişikliğin İsrail için iyi haber olduğu söylenemez. Eğer Ortadoğu'da giderek artan sayıda hükümet (Batı tipi demokrasi olup olmayacakları bir yana) halklarının iradesini yansıtır hale gelecek olursa, Washington'dan ne kadar yardım alırlarsa alsınlar, İsrail'in Gazze türü eylemleri konusunda sessiz kalmaları gittikçe güçleşecek." (Foreign Policy, 2 Şubat)

ABD'de yayımlanan ekonomi ve istihbarat dergisi Stratfor'da 2 Şubat'ta çıkan "Erdoğan'ın patlaması ve Türk devletinin geleceği" başlıklı, George Friedman imzalı yazının geniş bir özetini Milliyet yayımladı (5 Şubat). Bence Stratfor'da 21 Ocak'ta, yani Davos olayından bir hafta önce çıkan "Türkiye: bölge liderliği için fırsat" başlıklı yorum çok daha dikkate değerdi. Özetle şöyle deniyordu: Türkiye'de 70 yıldır süren laik-dindar çatışması durulmuşa benziyor. Sorun aşılmış değil, ama ülkenin uluslararası nüfuzunu artırması gereği üzerine genişleyen bir mutabakat var. Koşullar Türkiye'nin bölgenin güçlü devleti ve İslam dünyasının lideri olarak ortaya çıkmasına yol açabilir. AB üyeliği engellendiği için, Türkiye dikkatini sınırdaş olduğu öteki bölgelere çevirmekte. Arap halkları Türk liderlerin kendi liderlerinden çok daha yetkin olduklarını düşünüyor. Erdoğan'ın Gazze saldırısına tepkisi Arap ruhu üzerinde derin bir etki yaptı. Aslına bakarsanız Arap rejimleri bile İran'a karşı bir denge unsuru olarak Türkiye'nin artan nüfuzuna belirli ölçüde olumlu bakabilir.

Türkiye'nin İslam dünyasının liderliğini üstlenmesi, otomatik olarak İsrail ve Batı ile ilişkilerine zarar vermez. AKP hükümeti İsrail ve Batı ile olan yakın ilişkilerinin nüfuzunu Ortadoğu'ya ve İslam dünyasına yaymasına imkan vereceğinin bilincinde; iki dünya arasında köprü olmak istiyor. İsrail'i sert eleştirmesinin nedeni de bu. Aslına bakarsanız Batı ve İsrail de, İslam dünyasına İran ya da Arap devletlerinin değil Türkiye'nin liderlik etmesini birçok bakımdan tercih eder.

AKP ile TSK arasında belirli bir uzlaşma sağlanmış görünüyorsa da gerginliğin aşıldığı söylenemez. Ancak TSK'nın Ankara'nın nüfuzunu genişletmesine karşı olduğu söylenemez. Ne var ki, TSK, Arap dünyasıyla ilişkilerin artmasını kaygıyla izliyor. Dolayısıyla koşullar Türkiye'nin Arap/İslam dünyası, dolayısıyla uluslararası ilişkilerdeki etkinliğinin artması için giderek olgunlaşmakta ise de, ülkeyi yeniden iç istikrarsızlığa sürükleyebilecek güçler yok değil.

ABD'de Türkiye'yi dikkatle izleyen çevreler olan biteni işte böyle görüyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Obama'nın tercihi: Türkiye'nin yolu mu, yoksa İsrail'in mi?

Şahin Alpay 2009.02.10

Türkiye'nin kendi iç sorunlarını çözmeden, bölgesinde oynamak istediği rolü oynamasının güç olduğunu düşünebilirsiniz.

Bunda kısmen haklı da olabilirsiniz. Ama şu gerçek değişmiyor: AKP iktidarının, bir yandan çetin iç sorunlarla uğraşırken, öte yandan Türkiye'yi giderek güçlenen ekonomisi ve demokrasisi ile bölgesine kavga ve çatışma değil, barış ve istikrar ihraç eden bir ülke olarak yeniden tanımlama uğraşı, yalnız bölgesi için değil bütün dünya açısından çok saygı değer bir çaba.

Liderliğini Erdoğan'ın yaptığı, mimarisini Ahmet Davutoğlu'nun çizdiği dış politikasıyla Türkiye şunları başardı: Çok değil on yıl önce hemen bütün komşularıyla kavgalı olan ve dış politikasını askeri tehditler üzerine inşa eden Türkiye, bugün komşularıyla "sıfır problem"li olmasa da, iyi ya da çok iyi geçinen bir ülke konumunda. Evet, ne Kıbrıs sorunu çözülebildi, ne de Yunanistan'la sorunlar. Ama bir Türk-Yunan savaşı düşünülemez oldu. Evet, diplomatik ilişki kurulamadı, sınırlar açılmadı, ama Ermenistan'la normalleşme de gündemde. On yıl önce her biri bir tehdit olan İran, Suriye ve Irak'la ilişkilerimiz çok iyi. Irak'taki Kürdistan Bölge Yönetimi'yle bile ilişkiler olumlu yönde ilerleniyor.

1952'den beri NATO üyesi olan, 2005'ten beri AB ile katılım müzakereleri yürüten, Batı ittifakının güçlü bir parçası olan Türkiye'nin, bugün bölgesinin bütün devletleri ve (Hizbullah ve Hamas dahil) demokratik meşruiyete sahip tüm diğer oyuncularıyla diyalogu var; Batı ile bölgesi arasında bir köprü rolü oynamakta. İsrail ile (bir kısmı gizli) askeri anlaşmaları var; ekonomik ilişkileri giderek büyüyor. Ankara, bölgenin birbirleriyle sorunları olan bütün oyuncularını buluşturup uzlaşmalarına çalışıyor. Bu bağlamda belki en büyük çabayı İsrail ile Suriye arasında barış için harcadı. Şurası muhakkak ki AKP iktidarı altında Türkiye, bölge sorunlarına diplomasi, görüşme ve uzlaşma yoluyla çözüm, yani siyasi çözüm modelini temsil eden ülke.

Bunun zıddı olan modeli ise İsrail temsil ediyor. İsrail görüşme ve uzlaşma yoluyla Filistinliler ve Suriye ile barış yapmaya kesinlikle hevesli görünmüyor. Ankara aracılığıyla Suriye ile anlaşmaya ramak kala Gazze'ye saldırdı. Belli ki İsrail'in temel politikası, Filistinliler üzerindeki işgal ve boyunduruğu mümkün olduğu sürece sürdürmek ve onları kendi şartlarıyla barışa razı etmek. Bu amaçla izlediği politikanın dayandığı temel ilkeler ortada: 1) "Böl ve yönet", yani Filistinliler arasındaki ayrılıkları deşmek ve sonuna kadar sömürmek. 2) Diplomasiyi çözüme ulaşmak için değil avantaj sağlamak için kullanmak, yani Oslo barış sürecinden Batı Yakası'ndaki Yahudi yerleşimlerini genişletmek için, Hamas'la ateşkesten Gazze'ye saldırıya hazırlık için yararlanmak. 3) "Muhatap kabul etmemek", yani önce Arafat ve FKÖ'yü, sonra Hamas'ı "terörist" ilan edip onlarla konuşup anlaşmaktan kaçınmak. 4) Ve tabii ki geriye kalan yegane öteki araca, militarizme sıkı sıkıya sarılmak; gerektiğinde Hizbullah'ı bahane edip Lübnan'ı, gerektiğinde Hamas'ı bahane edip Gazze'yi yakıp yıkmak, Suriye'yi bombalamak, İran'ı bombalamaya hazırlanmak.

Bu tavrı giderek açığa çıkan İsrail, giderek George W. Bush yönetimindeki ABD'nin düştüğü durumdan daha beter bir konuma düşme, bir husumet deniziyle çevrilme tehlikesiyle karşı karşıya. İsrail'in bu politikası, kendi halkına güvenlik sağlamadığı gibi, güvendiği otoriter Arap rejimlerin de sonunu getirebilir. Şimdi Obama yönetiminin karşı karşıya olduğu temel soru şu: ABD'yi ve dünyayı değiştireceğini vaad eden Obama, Ortadoğu'da ve dünyada Türkiye'nin temsil ettiği yolu, yani sorunları diplomasi ve görüşme yoluyla çözme yolunu mu izleyecek, yoksa Bush yönetimi gibi yapıp İsrail'in gösterdiği yolu, yani muhatap almama ve yakıp yıkmaya yolunu mu? Washington, Türkiye ile birlikte davranarak ağırlığını Ortadoğu'da barış ve istikrar lehine mi kullanacak, yoksa hiçbir şey değişmeyecek, ABD İsrail ile birlik olup yakıp yıkmaya devam mı edecek?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

TSK'nın saygınlığını korumalıyız

Savaş, yeryüzünden silinmesi gereken, insanoğlunun kendi kendine karşı işlediği suçların en büyüğüdür. Tabancadan kitle imha silahlarına kadar bütün silahlar, insanların ürettiği en büyük kötülüktür.

Ne var ki yeryüzünden çatışma ve savaş ortadan kalkana kadar ordular da silahlar da varolmayı sürdürecektir. Çatışma ve savaş tehdidi devam ettiği sürece, toplumların dış ve iç güvenliğini sağlamada en büyük görev ordulara düşmeye devam edecektir.

Orduların görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri, bir yandan toplumdan saygı ve destek görmelerine, öte yandan toplum tarafından denetlenmelerine bağlıdır. Dünyanın en saygın ve en etkin orduları, demokratik ülkelerin ordularıdır. Çünkü bu ülkelerde ordular sivil demokratik denetime tabidirler, işlerini gereğince yerine getirip getirmediikleri konusunda halkın temsilcilerine hesap vermek durumundadırlar.

Kuşku yok ki Türkiye'de demokratikleşmenin en temel meselelerinden biri, ordu üzerinde sivil demokratik denetimin tesisi, yani ordunun seçim yoluyla işbaşına gelen hükümetlere tabi olmasının sağlanması. Bugüne kadar bu konuda tam bir başarı sağlanamamış olmasının temel nedenlerinden biri, Türk Silahlı Kuvvetleri'nde (TSK) görev yapan subayların, kendilerini halk iradesinin üzerinde yetkilere sahip, ülkenin ve devletin gerçek sahipleri olarak görmelerini telkin eden bir anlayışla eğitilmiş olmaları. Başka bir temel nedeni ise, 1950'de demokrasiye geçişten bu yana siyasilerin de ordu iradesini millet iradesi üzerinde görmeleri, ordunun sivil demokratik denetime tabi olmasının hayati önemini kavramamış olmaları, bununla da kalmayıp TSK'yı kendi aralarındaki rekabet ve çatışmalara alet etmeye çalışmaları. Dolayısıyla demokratik bir ülkede din-devlet ayrımı kadar önemli olan ordu-siyaset ayrımını bugüne kadar yerleştirememiş oluşumuzda hem askerlerin, hem de sivillerin sorumluluğu var.

Son yıllarda yaşadıklarımız, en sonuncusu 27 Nisan 2007'de görülen demokratik sürece asker müdahalesi, "Darbe Günlükleri" ve Ergenekon davasıyla ortaya çıkan darbe girişimleri, itiraflarla aydınlanan JİTEM cinayetleri, yolsuzluğa karıştıkları için ceza alan yüksek rütbeli komutanlar, kimi askerlerle kimi medya patronu işadamları arasındaki karanlık ilişkilere dair sızan bilgiler, PKK'nın Dağlica ve Aktütün saldırılarında istihbaratın gereğince değerlendirilmemesi sonucu çok sayıda askerimizin can verdiğine dair doğan kuşklar, vesaire, TSK'nın saygınlığının ve dolayısıyla etkinliğinin korunmasının Türkiye'nin çok ciddi bir sorunu olduğunu belki bugüne kadar görülmemiş ölçüde kamuoyu gündemine getirmiş bulunuyor. Bu konuda gerek siviller gerekse askerler arasında giderek genişleyen bir mutabakatın işaretleri de görülüyor.

TSK'nın saygınlığını korumanın ve etkinliğini arttırmanın asgari şartları şunlar: 1) Askeri okullarda verilen eğitim, öğrencilerin "çağdaş uygarlık düzeyi"ni temsil eden özgürlükçü ve çoğulcu demokratik düzenin ilkelerini benimsemelerine hizmet etmelidir. 2) Ordu mutlak olarak siyasetin dışında kalmalıdır. Ordunun siyasete karışmasının arzettiği en büyük tehlike, kendi içinde parçalanmasıdır. Bir ülke için bundan daha büyük bir felaket düşünülemez. 3) Ordu sivil demokratik denetime tabi olmalıdır. Bunun için silahlı kuvvetlere siyasi özerklik ve özel yetki alanları tanıyan bütün mevzuat değişmelidir. 4) Ordu bütün faaliyetlerini demokratik hukuk devletinin gereklerine uygun olarak yürütmelidir. Darbe tezgâhlayan, cinayet işleyen, işkence ve kötü muamele yapan, yolsuzluklara karışan, görevlerini ihmal eden ordu mensupları, hangi rütbede olurlarsa olsunlar hiçbir şekilde koruma görmemeli, yargılanmalı ve hak ettikleri cezalara çarptırılmalıdır. 5) Askeri yargı, yalnızca disiplin suçları konusunda yetkili olmalı, askerler bunlar dışında kalan suçlardan dolayı sivil yargıya tabi olmalıdır. 6) Ordu eleştiri üzerinde olamaz. Bütün faaliyetlerinden dolayı parlamentoya ve kamuoyuna hesap vermeye ve eleştiriye açık olmalıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Huntington ve Obama

"Uygurliklar çatışması" teziyle 1990'lardan bu yana uluslararası politika tartışmalarının göbeğine oturan ünlü Amerikalı siyaset bilimci Samuel P. Huntington geçen yılın son günlerinde, 24 Aralık 2008'de vefat etti.

Toprağı bol olsun. Huntington'un ünlü tezi, Soğuk Savaş'ın bitmesi, Rusya'da komünizmin yıkılıp Sovyetler Birliği'nin dağılmasından, kapitalizmle sosyalizm arasındaki rekabetin sona ermesinden sonra, uluslararası alanda ideolojik çatışmanın yerini din temelli uygarlıklar arasındaki, esas olarak da Hristiyan Batı ile İslam dünyası arasındaki çatışmanın alacağını söylüyordu.

Bu tezin, bugüne değin birçok açıdan ve yeterince eleştirildiği söylenebilir. Bu eleştirilerin en önemlisi, bugün dünyadaki temel çatışmanın "dine dayalı uygarlıklar" arasında değil, bir yanda insan hakları, hukuk devleti, demokrasi ve barış gibi bütün halklar için geçerli, evrensel ilkeler üzerine kurulu çağdaş uygarlığı savunanlar ile buna karşı çıkanlar arasında olduğuna; uygarlığın yalnızca Batı'dan ve Hristiyanlıktan değil bütün din ve kültürlerden beslendiğine dikkat çekenlerdi. Huntington'a yöneltilen başka bir önemli eleştiri ise, tezinin "kendini doğrulayan bir kehanet"e dönüşme tehlikesiydi. Nitekim George W. Bush'un ilan ettiği "terörizmle savaş", Müslümanlar arasında bunun "Batı'nın İslam'a karşı savaşı" olarak algılanmasına yol açan birçok özellik taşıdı.

Çürüklüğü yeterince gösterilmiş olmasına rağmen, Huntington'un tezinin uluslararası politika analizlerini, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde etkilemeye devam ettiğine kuşku yok. Bunun akla ilk gelen örnekleri, Birleşmiş Milletler'in öncülük ettiği, İspanya ve Türkiye başbakanlarının eşbaşkanlıklarını yaptığı "Uygurliklar İttifakı" girişimi; Başbakan Tayyip Erdoğan'ın Sudan hükümetine karşı Darfur'da soykırım uyguladığına dair suçlamaları "Bizim medeniyetimizde soykırım yoktur" diye cevaplaması ve tabii birbiriyle çatışan, yekpare bir İslam ve yekpare bir Hristiyan dünyası olduğu fikrini paylaşılanların bolluğu.

İslamcı akımlar üzerine dünyanın önde gelen uzmanlarından biri olan Olivier Roy, geçenlerde yayımlanan bir yazısında (bunu açıkça ifade etmese de) Huntington etkisine ABD'nin yeni başkanı Barack Obama'da dahi rastlandığına dikkat çekiyordu. Bilindiği üzere Obama seçim kampanyası sırasında, başkan seçilmesinden sonraki bir yıl içinde Müslüman liderlerle bir araya gelmeyi, ilk 100 günü içinde de ABD'nin "İslam ile savaş halinde olmadığını" açıklamak için bir İslam ülkesinin başkentinden Müslümanlara sesleneceğini vaad etti.

Roy şunları söylüyor: 8 yıl süren Bush döneminden sonra Obama'nın Batı ile İslam dünyasını barıştırmak fikri kuşkusuz iyi niyetli bir girişim, ama hareket noktası yanlış. Çünkü "İslam" ile "Batı'nın birbirinden tamamen ayrı ve tamamen farklı değerlere sahip oldukları anlayışını pekiştirecek nitelikte. Obama, İslam'ın yeryüzündeki sorunların, terörizmin, savaşların, nükleer silahların yayılmasının, ayaklanmaların, vs. temel nedeni olduğuna dair büyük yanlışlığı düzeltmeye çalışmalı. Şurası muhakkak ki İslam dünyası içinde dışında olduğu kadar çok çeşitlilik ve çatışma var. Tek bir monolitik İslam'dan söz etmek büyük bir yanlış. Onun için Obama, "liderleri" tarafından temsil edilebilen bir İslam fikrini terketmeli. Onun yerine Guantanamo'yu kapatmalı, işkenceyi yasaklamalı, Irak'tan çekilmeli, Ortadoğu'da barış için bastırmalı, vs. Bu şekilde Obama bağlı olduğu Amerikan değerlerinin Hristiyanlar kadar Müslümanlar, diğer dinlerden olanlar ve inanmayanlar için de geçerli, evrensel değerler olduğunu gösterebilir. Müslümanların göbek adı Hüseyin olan yeni Amerikan başkanından bekledikleri de budur. (Herald Tribune, 21 Ocak 2009)

Roy'a ekleyebileceğim tek husus şu: İslam'ı, İslam dünyasını, İslamcılığı monolitik, yekpare, içindeki farklılıkları görmezden gelen, dolayısıyla onu El Kaide, Humeyni ya da Ahmedinejad'la özdeşleştiren bir İslam anlayışının İslamofobiye, yani İslam düşmanlığına kadar uzanabildiği.

Baykal'ın yapabileceği büyük iyilik

Şahin Alpay 2009.02.17

Başbakan Tayyip Erdoğan geçen ay, ardından ana muhalefet partisi CHP lideri Deniz Baykal bu ay Brüksel'e gittiler, AB yetkilileriyle görüştüler.

Baykal partisinin Brüksel temsilciliğinin açılışını da yaptı. Başbakan'ın 4, anamuhalefet partisi liderinin 5 yıl sonra bu ziyareti yapma ihtiyacını duymalarının ortak yönü, kuşku yok ki, 2009'un Türkiye-AB ilişkileri bakımından kritik bir yıl olması. Katılım müzakerelerinin bir kazaya uğramaması açısından Ankara'nın bu yılki performansı kadar Brüksel ile ilişkilerin sıcak tutulması da muhakkak önem taşıyor. Bu bakımdan yapılan ziyaretler olumlu birer adım.

Bu bağlamda Baykal'ın ziyareti Erdoğan'ın ziyaretinden daha da önemli. Zira Türkiye'nin AB üyeliği yolunda ilerlemesi için gerekli reformların muhalefetin desteği olmadan başarılamayacağı muhakkak. Nitekim 2005'te katılım müzakerelerinin başlanmasını sağlayan reformlar, CHP'nin de destek vermesiyle mümkün oldu. Aynı şekilde 2005'ten sonra reformların durma noktasına gelmesinin en önemli nedenlerinden biri, kuşku yok ki, CHP'nin reformlara karşı çıkması. Baykal da Brüksel'de bundan böyle AB reformlarına destek vereceğini söyledi. Bu yerel seçimlere doğru oy kazanmaya yönelik bir manevra mıdır, yoksa ciddiye alınacak, samimi bir tavır değişikliğinin sinyali mi?

Bu soruya cevap verebilmek için Baykal'ın 2004'ten bu yana izlediği çizgiyi satır başlarıyla hatırlamakta yarar var. Baykal ve partisi, dış politikada, Kıbrıs'ta çözüm için BM'nin hazırladığı, AB'nin de desteklediği Annan Planı'na karşı çıktı. AB'nin hazırladığı Türkiye ile "Müzakere Çerçevesi"nin reddedilmesini istedi. Kuzey Irak'taki PKK üslerine karşı yürütülen askeri operasyonların Kürt bölge yönetimini hedef almasını istedi. İç politikada, her fırsatta orduyu seçimle gelen hükümete karşı kışkırttı. Askeri, Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesini engellemeye davet etti. Askerin bu amaçla yayımladığı e-muhtıraya alkış tuttu. Askeri darbe kışkırtma suçuyla yargılanan Ergenekon örgütü sanıkları tarafından düzenlendiği ortaya çıkan mitinglerde rol aldı.

Cumhurbaşkanı seçimi için toplantı yeter sayısı olarak üçte iki çoğunluk (367) aranması kararını alması için Anayasa Mahkemesi'ne baskı yaptı. Sonra "çatışma çıkar" dedi. Hükümetin sivil ve demokratik bir anayasa yapılması tasarısına sert bir şekilde muhalefet etti. Anayasa ancak "ihtilalle değişir" dedi. TBMM'nin büyük çoğunlukla kabul ettiği üniversite öğrencilerine başörtüsü yasağını kaldıran anayasa değişikliklerini Anayasa Mahkemesi'ne iptal ettirdi. İktidar partisinin kapatılması için açılan davaya alkış tuttu. İfade özgürlüğünün en büyük engellerinden biri olan TCK'nın 301. maddesinin değiştirilmesine karşı çıktı. Vakıfların özgürlüklerini genişleten yasanın iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. Kürtçe yayın yapacak TRT kanalına karşı çıktı. Belki en vahimi, Ergenekon örgütünün "avukatı" oldu. Aynı Baykal şimdi 29 Mart'ta yapılacak yerel seçimler öncesinde kara çarşaf giyen kadınları ve tarikat şeyhlerini partisine üye yazıyor, her mahallede bir Kur'an kursu açmayı vaad ediyor, fakat başörtüsü yasağının korunmasında ısrarlı... Brüksel'e gidip reformlara destek vereceğini söylüyor, ama AB yetkililerini laiklikle ilgili kaygıları anlamamakla itham etmekten geri durmuyor... 1992'de yeniden açılan CHP'nin başına geçmesinden bu yanaki performansı da dikkate alındığında Baykal'ın samimiyetine inanmak için safdil olmak gerekir. AKP'nin oy oranını arttıran etkenlerden birinin Baykal olduğuna kuşku yok. Oysa Türkiye'nin güçlü, inanılır, gerçekten sosyal demokrat nitelikte bir partiye ihtiyacı büyük. Bir ara rejim dışında iktidar olma şansı görünmeyen Baykal'ın partisine ve dolayısıyla Türkiye'ye yapabileceği bence en büyük iyilik yakın çevresiyle birlikte partisinin başından çekilmesi olur. Şu sıra yapılan yoklamalara göre, parti olarak CHP'nin yüzde 10'luk barajın az üzerinde, İstanbul'daki adayının ise yüzde 40'a yakın oy toplayabilmesi dikkate değer.

İsraili general niye haksız?

Şahin Alpay 2009.02.19

Başbakan Erdoğan'ın Davos patlaması üzerine yazdığım yazıda (31 Ocak), her olayın farklı yüzleri olduğunu hatırlattıktan sonra, öncelikle Başbakan'ı niye haklı bulduğumu açıkladım. Sonra da Başbakan'ın haklı görülemeyecek tarafları üzerinde durdum.

Şu soruyu sordum: Sayın Başbakan "Başka devletlerin işledikleri insanlık suçları konusunda ve B.M. Güvenlik Konseyi kararlarını dinlememekle eleştirirken, bu eleştirilerin kendi temsil ettiği devlete karşı da yöneltilebileceğini dikkate alması gerekmez mi?"

Nitekim, İsrail Kara Kuvvetleri Komutanı Avi Mizrahi bekleneni söylemekte gecikmedi. "Siz öldürmeyi iyi bilirsiniz" şeklindeki sözlerine karşılık, Erdoğan için "aynaya baksın" dedi. Türkiye'de Ermeni katliamlarından, Kürtlerin bastırılmasından, Türkiye'nin kuzey Kıbrıs'ı işgal ettiğinden söz etti ve eğer İsrail Birleşmiş Milletler'den çıkarılacaksa Türkiye'nin de çıkarılması gerektiğini söyledi (Haaretz, 12 Şubat). Ankara gerek hükümet, gerekse Genelkurmay kanadıyla bu sözlere oldukça sert tepki gösterdi.

Gazze'ye karşı insanlık dışı saldırıyı yöneten Mizrahi'nin (tıpkı Erdoğan'ın İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres için dediği gibi) "suçluluk duygusu içinde sesinin çok yüksek çıktığı" konusunda bir tereddüt yok. Başkalarının işledikleri suçları hatırlatmanın, kimsenin kendi işlediği suçları affettirmeyeceği de muhakkak. Ama doğrusu Mizrahi'ye en iyi cevap İsrail'in Haaretz gazetesinde çıkan başyazıda verildi: "Söylemeye gerek yok ki bir asker olarak General Mizrahi'nin görevi İsrail'in dış politikasını tayin ya da başka ülkeleri yargılamak değildir... Belki İsrail Genelkurmay Başkanlığı'nın astlarını yetkilerini ne zaman aşacakları konusunda uyarması gerekiyor. Başka bir ortamda olsaydık, bu sözlerinden dolayı generalin görevden alınması beklenirdi." (16 Şubat) Haaretz'e, üzerine vazife olmayan işlere burnunu sokan bir generale ağzının payını verdiği için candan tebrikler.

Peki, Mizrahi'nin söylediği sözleri bir asker değil de bir siyasi söylemiş olsaydı ne cevap verilebilirdi? Denilebilir ki, Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Ermenilerinin başına gelenlerden sorumlu olanlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığına son verdiği Osmanlı devletini son döneminde yöneten İttihat ve Terakki diktatörleridir... Peki, o halde Başbakan niye hâlâ İttihat ve Terakki canileriyle bir ilgisi olmadığını söyleyemiyor, adeta onlara sahip çıkıyor? Evet, denebilir ki PKK ile mücadelede "Derin Devlet" tarafından yargısız infaza uğratılan, köylerinden yurtlarından sürülen Kürtlerin sorumlusu Erdoğan ve AKP hükümeti değildir. (Umulur ki Susurluk ve Ergenekon davaları bütün sorumluları ortaya çıkaracaktır.) Evet, Kürtlerle Filistinlileri, PKK ile Hamas'ı aynı kefeye koymak tam bir saçmalıktır (Bkz.13 Ocak tarihli yazım). Ama Kürt sorununa askeri çözümde direnildiği dönemde, iki ateş arasında bırakılan Kürt yurttaşlarımıza haksızlık ve zulüm yapıldığı doğru değil midir?

Muhakkak ki İsrail-Filistin ve Türkiye-Kıbrıs benzetmesi bir zorlamadır. İsrail sayısız Güvenlik Konseyi kararını ihlal ederek Filistinlileri işgal ve boyunduruk altında tutuyor. Türkiye ise Kıbrıs'a garantörlük anlaşmalarının verdiği yetkiyle müdahale etti ve en azından Erdoğan'ın Başbakan olmasından bu yana adanın Güvenlik Konseyi'nin öngördüğü şekilde iki toplumlu, iki bölge, federal bir devlet olarak birleşmesi için yürütülen görüşmeleri destekliyor. Ne var ki Güvenlik Konseyi'nin üye devletlere gerek 1975'te ilan edilen Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni, gerekse 1983'te ilan edilen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tanımayı men ettiği de bir gerçek. Bunun için KKTC'yi Türkiye'den başka tanıyan tek bir ülke yok.

31 Ocak tarihli yazımda Başbakan'ın İsrail'in işlediği insanlık suçlarına karşı sesini haklı olarak yükseltirken, Sudan'ın Darfur'da işlediği suçlar için niye sessiz kaldığını da sormuştum. Bu soruyu sormaya devam edeceğim. Başbakan "her zaman mazlumların yanında" olmaktan söz ediyor. Bu alkışlanacak tutumda samimi olduğuna inandırmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hamas, İsrail-Filistin görüşmelerine katılmalı

Şahin Alpay 2009.02.21

Ankara'nın bölgesindeki bütün devletlerle ve demokratik meşruiyete sahip tüm devletler-dışı oyuncularla diyalog içinde olması, uzlaşmazlıkların aşılmasını kolaylaştırıcı bir rol üstlenmesi, ABD'deki "neoconlar", İsrail lobisi ve yakın çevreleri yanı sıra Türkiye'de bunlara hiç yakın olmayan çevreler tarafından da, AKP'nin Türkiye'yi Batı'dan uzaklaştırmasının açık bir işareti olarak yorumlanıyor.

Bu bağlamda tabii en çok üzerinde durulan 2006'da Filistin Yasama Meclisi için yapılan seçimleri açık farkla kazanmasından sonra Hamas'la kurulan diyalog ve İsrail'in Gazze'de işlediği insanlık suçlarına gösterilen tepki. Bilindiği gibi, başkaları gibi ben de bunun tam tersini, Türkiye'nin üstlendiği rolün Türkiye'yi Batı için çok daha değerli hale getirdiğini, Batı'ya yakınlaştırdığını savunuyorum.

Nitekim ABD Başkanı Barack Hüseyin Obama, 16 Şubat günü Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ü ve Başbakan Tayyip Erdoğan'ı telefonla arayarak Türkiye'nin Ortadoğu, Kafkasya ve Afganistan'da üstlendiği liderliğe çok büyük önem verdiğini, Türkiye'nin AB üyeliği için ABD desteğinin artacağını söyledi. Başbakan Erdoğan'a "Ortadoğu barış sürecinde şahsınızın liderliğinin hayati önem taşıdığını ifade etmek isterim..." dedi. (Hürriyet, 17 Şubat) Hamas'la diyalogun Batı'da hayli olumlu değerlendirildiğine dair bir işaret ise, Britanya eski başbakanı ve halen İsrail-Filistin barışı için çalışan BM, AB, ABD ve Rusya dördlüsünün Ortadoğu temsilcisi olan Tony Blair'in "Hamas'la konuşmalıyız..." demesiydi (The Times, 31 Ocak). Bu bağlamda ABD'nin eski başkanı Jimmy Carter'ın söyledikleri ise çok dikkate değer. Carter, 13 Şubat'ta İsrail'in Haaretz gazetesine verdiği "Hamas İsrail-Filistin görüşmelerine katılmalı" başlığıyla yayımlanan uzun mülakatta bakın neler diyor:

"Hamas, aralık ayında ateşkesi uzatmayı önerdi, ama İsrailliler bunu kabul etmediler. Hamas liderleriyle son yıl içinde iki kez görüştüm. Tek istedikleri, iki tarafın da birbirlerine saldırmaması, sınır kapılarının açılması, böylelikle makul miktarda yiyecek, gıda, ilaç ve yakıtın Gazze halkına ulaşmasıydı... Orada yaşayan bir buçuk milyon insan yeterli yiyecek ve ihtiyaç maddesine ulaşsa ve dış dünyayla temas kurabilse, Gazze'ye barış gelebileceğine hiç kuşum yok. Ama her siyasi görüşten, o kadar çok sayıda Filistinliyi hapsettiğiniz zaman, bu direnişe yol açıyor ve direniş de şiddete bürünüyor... İsrail niye bunu yapıyor, anlamıyorum... Belki Gazzelileri çok ağır bir şekilde cezalandırırsak Hamas'ın aleyhine dönerler diye düşünüyor. Ama bunun büyük bir yanılgı olduğu görüldü." "İsrail'in doğrudan Hamas'la konuşmasını savunur musunuz?" şeklindeki soruyu Carter şöyle yanıtlıyor: "İlk adım olarak Fetih ile Hamas arasında uzlaşmanın sağlanması lazım. Eğer ABD ve İsrail buna güçlü destek verirse, bunun gerçekleşebileceğine inanıyorum. (Halid Meşal bana) Hamas'ın Filistin Yönetimi Başkanı Mahmud Abbas ile İsrail yetkilileri arasında görüşülecek ve Filistinlilerin halkoylamasıyla kabul edeceği herhangi bir anlaşmayı kabul edeceğini söyledi. Dolayısıyla Filistinliler tarafından kabul edilecek iki devlete dayalı bir çözüm için iyiniyetle görüşme yapılması, umutsuz bir iş değildir... Hamas'ın barış sürecine katılmasını kesinlikle önemli buluyorum."

Carter, Suriye konusunda da şöyle konuşuyor: "Çok uzak olmayan bir gelecekte ABD'nin Suriye ile diplomatik ilişki kuracağına inanıyorum... (Beşar Esad'ın) çok akıllı ve İsrail'le anlaşmaya çok istekli biri olduğunu

düşünüyorum. Sadece Golan'da barış konusun da değil İsrail-Filistin barışı konusunda da anlaşılmaya destek verecektir." Ve ekliyor: Eğer Esad ABD ve İsrail ile rahat bir ilişki kuracak olursa, Hamas ve Hizbullah konusunda olumlu bir rol oynayabilir.

Diyeceğim şu: Başbakan Erdoğan'ın Davos'ta, Hamas ve Hizbullah'a atıfla söylediği, "Başkan Obama Ortadoğu'da terör ve terörist örgütleri yeniden tanımlamalı ve bu temelde Ortadoğu'da yeni bir Amerikan politikası uygulamalı" şeklindeki sözleri fevkalade isabetlidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Stockholm'de Ergenekon soruları

Şahin Alpaz 2009.02.24

Geçen hafta Stockholm'e gittim ve İsveç-Türk Parlamenterler Derneği'nin düzenlediği bir toplantıya katıldım.

19 Şubat'taki toplantıda, geçen ekime kadar yaklaşık 7 yıl İsveç'in İstanbul Başkonsolosluğunu yapan, belki Türkiye'yi en iyi tanıyan Avrupalı diplomat olan ve emekli olduktan sonra Lund Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi'nde ders veren Büyükelçi Ingmar Karlsson, Türkiye-AB ilişkilerinde geline nokta anlattı. Ben de Türkiye'deki son siyasi gelişmeler üzerinde durdum.

Konuşmamda Türkiye'nin görece eski bir demokrasi olmasına karşın, hâlâ daha demokratik rejimi yerleştirememiş oluşunun nedenleri üzerinde durdum. Bu bağlamda askerin siyasi rolüne, yargının siyasi sürece müdahalelerinin rejime bir jüristokrasi (yargı egemenliği) niteliğini kazandırmasına, 2003-2004'teki başarısız darbe girişimlerine ve hükümetin bir ordu darbesiyle devrilmesi için ortam hazırlamakla suçlanan Ergenekon şiddet örgütü davasına dikkat çektim. Demokrasinin yerleşmeye doğru hayli yol aldığı, başka bazı ekonomik ve siyasi dinamikler yanında AB'ye katılım sürecinin buna büyük katkısı olduğunun, bu sürecin sekteye uğramamasının demokratik Türkiye bakımından öneminin altını çizdim.

Bilindiği üzere, 2009 Türkiye-AB ilişkilerinde kritik bir yıl. Ankara bu yıl reform sürecine hız vermediği, Kıbrıs'ın birleşmesi yönünde yol alınamadığı takdirde görüşmelerin askıya alınması ihtimali yok değil. Kararın alınacağı 2009'un ikinci yarısında AB dönem başkanlığını İsveç'in, yani AB'deki en büyük destekçisi olan ülkenin yapacak olması, Ankara'ya rehabet vermemeli. İsveç Dışişleri Bakanı Carl Bildt, 18 Şubat günü parlamentoda hükümetin bu yıl izleyeceği dış politika üzerine yaptığı konuşmada aynen şunları söyledi:

"Uluslararası bir oyuncu olarak AB'nin inanırlılığı, genişleme alanındaki yükümlülüklerine saygı gösterilmesini gerektirir... Bu bağlamda hükümet Türkiye'nin AB üyeliğinin birlik açısından taşıdığı stratejik önemi vurgulayacaktır. Türkiye'ye AB üyeliğinin kapısını kapatmak tarihî bir yanlış olur. Türkiye'nin üyeliğinin önemini anlatma çabalarını yoğunlaştırmamız için birçok neden var. İsveç ve AB, Kıbrıs'ın geleceği için yürütülen görüşmeleri destekliyor. Kıbrıs'ın yeniden birleşmesi, adanın bütün halkı ve bütün bölge için daha geniş güvenlik, özgürlük ve refah anlamına gelecektir. Adanın birleşmesi, bunun da ötesinde, Türkiye'nin AB ile ilişkilerini yakınlaştıracak, NATO ile AB'nin barış ve istikrarın sağlanmasına yönelik çabalarının eşgüdümünü kolaylaştıracaktır."

Stockholm'de bir akşam Zaman Bürosu tarafından düzenlenen bir toplantıda kalabalık bir grup Türkiyeli göçmenle bir araya gelme imkânı da buldum. Tahmin edebileceğiniz gibi, katıldığım her iki toplantıda da Ergenekon davasıyla ilgili sorular gündeme geldi. Bu konuda Türkiye'nin iki yaklaşım arasında kutuplaştığını anlattım. Yoklamalara göre büyük çoğunluğun bu davayı askerî müdahaleler ve yargısız infazlar yapan "Derin Devlet" sayfasını kapatacak tarihî bir dava olarak değerlendirdiğini; ana muhalefet partisi ve en büyük medya

grubu dahil bir kesimin ise, Ergenekon davasını AKP iktidarının muhalefeti sindirmek ve susturmak için kullandığı bir uydurma dava olarak gördüğünü hatırlattım. Benim de çoğunluk gibi düşündüğümü, ancak davanın hukuk devletinin bütün icaplarına uyularak yürütülmesi gereğini vurguladığımı belirttim.

Davanın nereye varabileceğine dair sorulara cevaben, tutuklu üst rütbeli askerlerin tahliye edilmelerinin, bu kimselerin TSK tarafından korunduğuna, hatta soruşturmanın sınırlandırılmasına dair hükümetle TSK arasında bir anlaşmaya varıldığına dair spekülasyonlara yol açtığını söyledim. Davanın, Susurluk davasında olduğu gibi, Ergenekon'un alt kademe sorumlularının sınırlı cezalara çarptırılmasıyla sonuçlanması ihtimalinin bulunduğunu, ancak "Derin Devlet"in bütün bağlantılarıyla ortaya çıkarılması için kamuoyu baskısının devam ettiğini ifade ettim.

2009 İsveç izlenimlerini ise başka bir yazıda aktaracağım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hükümet, özgür basın istiyor mu?

Şahin Alpay 2009.02.26

Stockholm'de son akşam Doğan Yayın Grubu'nun (DYG) feryadını duydum: Maliye, gruba yaklaşık 830 milyon liralık, "akıl almaz" bir vergi cezası kesmişti. Gruba göre bu, Türk maliye tarihine "en büyük vicdansızlık örneği" olarak geçecek bir haksızlıktı. DYG'ye ait gazetelerde yazarların çoğu da, bu cezanın muhalefeti susturmak isteyen AKP hükümetinin basın özgürlüğüne indirdiği ağır bir darbe olduğunda söz birliği etmişlerdi.

Anamuhalefet lideri Deniz Baykal şöyle diyordu: "Olay doğrudan rejim sorunudur... Bunun siyasi amacı muhalefeti susturmak, etkisizleştirmektir." (Hürriyet, 20 Şubat) DYG'nin patronu, 7 gazete, 28 dergi ve 3 ulusal televizyon kanalıyla Türkiye'de medyanın yarısına sahip olmakla kalmayıp, enerji ve gayrimenkul alanlarında da büyük sermaye sahibi olan Aydın Doğan da, ABD'nin önde gelen gazetelerinden The Wall Street Journal'a verdiği mülakatta, kesilen vergi cezasının yolsuzlukların açıklanmasından duyulan rahatsızlıktan kaynaklandığını ve "Türkiye'yi susturmayı" hedeflediğini söylüyordu. Başbakan Erdoğan, demokrasiyi sadece kendisi için istiyor, demokrasinin özgür medya gibi unsurlarını kabul edemiyordu... (23 Şubat)

Bu olay hakkında ben ne söyleyebilirim? Öncelikle şunu: DYG'ye kesilen vergi cezasının, haklı olup olmadığını bilecek durumda değilim. Ama kuşku yok ki; kesilen cezanın DYG'nin yürüttüğü muhalefete hükümetin verdiği bir cevap olma ihtimali akıllara geliyor. Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu Eşbaşkanı Joost Lagendijk'ın dediği gibi, cezanın Başbakan'ın medyayı boykot çağrılarının bir devamı gibi gözüktüğü muhakkak. (Radikal, 23 Şubat)

Ne var ki, şunların altının çizilmesi de aynı ölçüde gerekli: 1) Ceza kesinleşmiş değil. Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek'in dediği gibi, "Hata varsa, yasa da var..." Nitekim DYG, yargıya gideceğiz, "cezanın arkasındaki kastı kamuoyuna teşhir edeceğiz..." diyor. 2) Medya şirketleri de tabii ki vergi denetimine tabidir. Bir medya şirketinin vergi incelemesine tabi tutulması, basın özgürlüğüne saldırı olarak görülemez. Aynı şirketin daha önce yüksek vergi ödemiş olması, vergi beyanında yanlış yapamayacağı anlamına gelmez.

3) Doğan'ın vergi cezasının "Türkiye'yi susturmak" için kesildiği iddiası ancak, Erdoğan'ın DYG'nin yürüttüğü muhalefeti hükümetten istedikleri avantajları alamamasıyla açıklaması kadar inandırıcı olabilir. 4) Basın özgürlüğü, dolayısıyla demokrasi şampiyonluğu yapma iddiasındaki DYG'nin gerek yayın politikasıyla, gerekse yazarlarının büyük çoğunluğuyla demokratik rejime karşı takındığı tavrı biliyoruz. Bu tavır, Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesinin anayasaya aykırı bir şekilde engellenmesine verdiği destekle, askerın 27 Nisan

2007 muhtırasına alkış tutmasıyla, TBMM'nin üniversite öğrencilerine başörtüsü yasağını kaldıran anayasa değişikliğine karşı kopardığı kıyametle, hele demokrasiye kastedenlerin yargılandığı Ergenekon davasını AKP muhaliflerini susturmak amacıyla açılmış uydurma bir dava olarak gösterme gayretleriyle yeterince ortadadır.

5) DYG yazarlarının adeta patronlarının haklılığını kim daha iyi savunacak yarışına girmeleriyle çizdikleri hazin manzara, Türkiye'de basın özgürlüğüne karşı belki en büyük tehdidin aşırı güçlü medya patronlarından kaynaklandığının çok açık bir delili. 6) Nihayet, "Bu bir rejim sorunudur" diyen CHP Genel Başkanı'nın demokratlık konusunda herhangi bir inandırıcılığının bulunmadığını söylemeye herhalde gerek yok.

Hükümete gelince: Eğer gerçekten özgür basın istiyorsa, eğer medya gücü ticari çıkar elde etmek için baskı aracı olarak kullanılmasın diyorsa, medyada mülkiyet temerküzüne izin vermeyecek, medya şirketlerinin medya dışı ticari işlerle ilgilenmelerini engelleyecek, bu bağlamda kamu ihalelerine katılmalarını yasaklayacak yasalar çıkarmalı. Bunları yapmayıp, bunun yerine muhalif basına boykot çağrıları yapan, medyayı yandaşlarının denetimine sokmaya çalışan bir hükümet inandırıcı olamaz. Bunlar yapılmadıkça ne medya ne de demokrasi adam olabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

THY'ye 'nazar değdi'

Şahin Alpay 2009.02.28

Yurtdışı seyahatlerimin hemen tamamını Türk Hava Yolları (THY) ile yapıyorum. Bunun birçok sebebi var: Benim için en iyi uçuş seçeneklerini THY veriyor, uçuşlarda gecikmelere ender rastlıyorum, ayrıca uçaklarda verilen hizmetten çok memnunum.

Öyle ki bir yazıda ulusal havayolu şirketinin başarılarından duyduğum memnuniyetten söz etmeyi düşünüyordum. Bu son olarak yakınlarda yaptığım Stockholm yolculuğu sırasında aklımdan geçti. Gidiş yolunda yanımda oturan bir İsveçli karı koca ile sohbet ettik. THY ile Singapur'dan gelip İstanbul üzerinden ülkelerine dönüyorlardı. Pek çok konuya değindik. Bu arada Türkiye'yi henüz ziyaret edemediklerini ama THY ile sık uçtuklarını söylediler. Karı koca, THY'nin "harika" bir havayolu şirketi olduğunda hemfikirdiler...

İsveç izlenimlerimi aktarmayı vaat ettiğim yazıda buna da değinmeyi tasarlamışken, ne yazık ki, geçen çarşamba günü Amsterdam'daki acı uçak kazası meydana geldi. Gerek hayatlarını kaybeden ve yaralanan yolculara gerekse THY'nin imajına kaçınılmaz olarak gelecek zarara çok üzüldüm. Gerçekte THY, kendi reklamını hizmetleriyle kendisi yapacak duruma gelmişti; doğrusu, Kevin Costner'li reklam filmlerine de ihtiyacı yoktu. Her bakımdan yazık oldu.

Hürriyet gazetesinin ertesi günkü manşeti duygularımı yansıtıyordu: "Nazar değdi..." (26 Şubat) Nazara inandığımdan değil, dostum Cem Kozlu'nun genel müdürlüğünden bu yana giderek daha başarılı bir grafik çizdiğini düşündüğüm bir Türk şirketinin başına gelenlerden duyduğum üzüntüyü ifade ettiği için. Kazanın sebebi insan kusuru muydu? Son 5 yılda yolcu sayısını 5 kat arttıran hızlı büyümenin getirdiği bir sonuç muydu? Yoksa kazada Boeing 737-800 tipi uçaklardaki yapım hatalarının mı rolü var? Eğer THY gerçekten iyi yönetiliyorsa, bu ve başka sorular en kısa zamanda aydınlığa kavuşturularak kamuoyuna bilgi verilmeli ve yanlışlar varsa derhal düzeltilmeli.

İsveç izlenimlerim için fazla yer kalmadı, ama yine de en azından bir kısmıyla devam edeceğim. İsveç de, kaçınılmaz olarak, uluslararası ekonomik krizden etkileniyor. Yaklaşık 9 milyon nüfuslu ve işsizlikle mücadelede en başarılı ülkelerden biri olan İsveç'te son bir yılda 52 bin kişi işini kaybetti, işsizlik oranı % 6,4'e yükseldi. Şu

günlerde en önemli konu, 1990'larda Amerikan firması GM tarafından satın alınan ünlü otomobil firması Saab'ın iflasın eşiğine gelmesi. Firma iflas edecek olursa 17 bin kişinin işsiz kalması söz konusu. GM, İsveç hükümetinden kredi istiyor, sağ partilerden oluşan hükümet ise buna yanaşmıyor; işini kaybedenlere üç yıl maaşlarını öder, bu süre zarfında da başka alanlarda iş buluruz diyor. GM, Saab'la birleştirmek için Alman firması Opel ile görüşmekte.

İsveç'te gelecek yılın eylül ayında seçim var. 2006'daki son seçimleri sol ittifakın % 46 dolayında oyuna karşılık % 49'la sağ koalisyon kazanmıştı. Son yoklamalara göre sağ koalisyonun oy oranı % 44'e inmiş, sol ittifakın ise % 50'ye çıkmış durumda. Ancak bir ara sol lehine % 15'e kadar yükselen farkın azaldığına dikkat çekiliyor. Sol blok seçimleri kazanacak olursa, İsveç tarihinde ilk kez bir kadın, Sosyal Demokrat Parti Başkanı Mona Sahlin, başbakan olacak. Bu seçimin, Sahlin'in parti liderliğini koruyup koruyamayacağına dair bir sınav olması da bekleniyor.

İsveç'teki dostlarımı çok kaygılandıran bir husus ise ekonomik krizin (hayli gülünç bir şekilde) "İsveç Demokratları" adını taşıyan yabancı düşmanı, aşırı milliyetçi partinin % 4'lük barajı aşarak parlamentoya girmesine yol açması. Bilindiği gibi benzer partiler öteki İskandinavya ülkeleri Norveç ve Danimarka'da çok güçlü bir hal aldılar. İlerleme Partisi adlı parti Norveç'te % 32 ile en büyük parti haline gelmiş durumda. Danimarka'daki Halk Partisi ise 2005'teki son seçimde % 14 oy almayı başarmıştı. Bu yılki seçimlerde % 20'lere ulaşması kimseyi şaşırtmayacak.

İsveç'ten anlatacak çok şey var, ama artık başka yazılarda.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorununa "temkinli iyimser" bakış

Şahin Alpay 2009.03.05

Türkiye'nin (genel olarak insanlığın) geleceğine bakışımı, "temkinli iyimserlik" kavramıyla açıklayabilirim. İyimserliğimin kaynağı, insanların, dolayısıyla toplumların akıllarını kullanarak, tecrübelerinden dersler çıkararak yanlışları terk edebildiklerine dair görüşüm.

Temkinliliğim ise, yanılıyor olabileceğimi kabulden geliyor.

Okurlarım Türkiye'nin Kürt sorununu çözebileceğine dair temkinli iyimserliğimi yansıtan yazılarıma aşinadır. Bu konuda kalem oynatmaya başladığımdan beri giderek gelişen düşüncem, çok özetle, şu: Türkiye Kürtlerine dil ve kültürlerini her alanda serbestçe kullanma ve yaşama özgürlüğü tanı, kendilerine özgü dertlerine çözümü meşru siyaset zemininde aramalarının önündeki engelleri kaldırırsa, silahlı isyana son verebileceği gibi bütünlüğünü de koruyabilir. Bunları başaran, özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasi olarak Türkiye, bütün dış Kürtlerin saygı ve dostluğunu kazanabilir. Bu da Türkiye'nin gücüne güç katar.

Kürt sorununun inkar, yasak, baskı ve şiddetle çözülebileceği iddiasının yanlışlığı, çekilen büyük acılar pahasına giderek daha iyi anlaşıldığı; Türkiye'nin Kürt sorununda yanlışlardan ders çıkararak, doğruları bulma yolunda (ne yazık ki çok yavaş da olsa) ilerlediği söylenebilir. Bunun işaretleri çoğalıyor. Demokratik Toplum Partisi (DTP) lideri Ahmet Türk, 24 Şubat günkü grup toplantısında, Birleşmiş Milletler eğitim, bilim ve kültür örgütü UNESCO'nun ilan ettiği ve 21 Şubat'ta bütün dünyada kutlanan Dünya Anadil Günü'nü vesile ederek Kürtçe konuştu. Gerekçesi gayet açık ve demokratikti: "Resmi dilin Türkçe olmasına herhangi bir itirazımız olamaz. Ancak yerel yönetim gibi, eğitim alanı gibi, basın yayın alanı gibi ya da yerel meclisler gibi alanlarda Kürtçe

üzerindeki bütün yasakların kalkması ve anayasal güvenceye bağlanması talebimizin de insani talep olduğunun anlaşılmasını istiyoruz."

Evet, TRT – Şeş 1 Ocak'tan beri Kürtçe yayın yaptığı halde, TRT – 3, Türk'ün konuşmasının yayınını hemen kesti. Tepkiler, Genelkurmay sözcüsünün (hangi yetkiyle?) suç işlendiği iddiasından, MHP liderinin "ihanet" suçlamalarına kadar vardı. Ne var ki Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Türk'le ilgili bir dava hazırlığı içinde olmadıklarını, TBMM'de Kürtçe konuşmanın suç teşkil etmediğini belirtti. (Taraf, 26 Şubat) 1991'de SHP'den milletvekili seçilen Leyla Zana'nın Kürtçe yemin ettiğinde başına gelenleri hatırlayacak olursak, çok zorda olsa nereden nereye geldiğimize dair bir fikir edinebiliriz.

Taraf gazetesinin "Eve dönüş için start verildi" manşetiyle çıkan sayısında Yasemin Çongar, PKK'yı silah bırakıp dağdan inmeye ikna amaçlı planın Irak Kürdistan Bölgesel Hükümeti Başkanı Barzani'nin öncülüğünde ilerlediğini, Genelkurmay'ın bu sürece açık destek vermese de, engelleme girişiminde olmadığını yazdı (24 Şubat). Taraf, ertesi günkü sayısında Dışişleri Bakanlığı'nın planı doğruladığını, bir af hazırlığının da gündemde olduğunu duyurdu. Irak'taki Kürdistan Bölge Yönetimi Başkanı Barzani'nin artık bir düşman olarak görülmediğine; PKK isyanına son verilebilmesi, gençlerimizin artık ölmemesi için, elini kana bulamamış militanlara affın gerekliliğinin anlaşıldığına dair bu işaretler de "temkinli iyimserlik" veriyor.

Bu bağlamda Mesut Barzani'nin lideri olduğu Kürdistan Demokrat Partisi'nin (KDP) Türkiye Temsilcisi Ömer Merani'nin Neşe Düzel'e söyledikleri fevkalade dikkate değer: KDP'nin öncülük ettiği, Erbil'de yapılması tasarlanan Kürt konferansına, PKK ve DTP de davet edilecek. Konferansın ana konusu, bütün Kürt şiddet örgütlerinin silah bırakması olacak... Türkiye af ilan etmezse çözüm zor... Irak'ta bir sorun çıkarsa, İran Şiileri, Arap ülkeleri Sünnileri destekler. Türkiye yalnız kalan Kürtlere sahip çıkmalı ve bizimle stratejik ortak olmalı... Türkiye'nin AB üyesi olmasını istiyoruz, o zaman biz de AB'nin komşusu olacağız... Erbil'de 13 ülke konsolosluk açtı, Türkiye açmadı. PKK, Türkiye ile Irak Kürdistanı'nın ilişki kurmasını istemiyor... (Taraf, 2 Mart)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zalimlerin değil, mazlumların yanında durun

Şahin Alpay 2009.03.07

Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), savcısının Temmuz 2008'deki talebini 4 Mart'ta kabul ederek Sudan Başkanı Ömer Hasan El Beşir'in tutuklanmasına karar verdi. UCM, El Beşir'i ülkenin doğusundaki Darfur bölgesinde sivil halka karşı işlenen savaş suçlarından ve insanlığa karşı suçlardan (yani öldürme, yurdundan sürme, işkence ve ırza geçmelerden) sorumlu buldu.

Soykırım uygulandığı iddiasını ise yerinde görmedi. Böylelikle Birleşmiş Milletler (BM) örgütünü 1948 tarihli Soykırımı Önleme Sözleşmesi uyarınca Sudan'a müdahale etme yükümlülüğünden kurtardı.

Sudan'da yaşanan trajedi, özetle, şu: Hepsi Müslüman ama Arap olmayan Fur, Masalit ve Zagava aşiretlerinin yaşadığı Darfur'da, bölge için siyasi ve sosyal haklar talep eden iki örgüt 2003'te silahlı ayaklanma başlattı. BM kaynaklarına göre, 2008'e kadar devam eden çatışmalarda hükümet kuvvetleri ile destekledikleri Arap Cancavid milisleri yaklaşık 300 bin kişiyi öldürdü ve 2,7 milyon kişiyi yurtlarından sürdü.

UCM ise, soykırım uygulayan, insanlığa karşı suç ve savaş suçu işleyen kişileri yargılama yetkisine sahip ilk sürekli uluslararası mahkeme. Kurulduğu 2002 yılından sonraki suçlar için yetkili olan bu mahkemeye sadece üye devletler ya da Güvenlik Konseyi başvuruda bulunabiliyor. UCM'nin dayandığı sözleşmeye bugüne kadar 192 BM üyesinden 108'i taraf oldu; 40'ı ise sözleşmeyi imzaladı fakat henüz onaylamadı. Sözleşmeye imza

atmayan ülkeler arasında ABD, Çin, Rusya, Hindistan yanında (ne yazık ki) Türkiye de var. Şimdi soru, El Beşir'in nasıl tutuklanacağı. Sudan hükümeti, beklendiği üzere, kararı tanımadığını açıkladı. Darfur'da görevli BM barış gücünün de buna yetkisi yok. El Beşir ancak UCM'ye taraf ülkelerden birine giderse tutuklanacak. Bazı hukukçulara göre, taraf olmayan ülkeler de başka BM sözleşmelerinin getirdiği yükümlülükler uyarınca, El Beşir'i tutuklamak zorunda.

Sudan hükümeti yanında, ona destek veren Arap Birliği ve Afrika Birliği örgütleri UCM'yi "yeni sömürgeciliğin aracı" olarak niteliyor. Ne var ki üyelerinin yaklaşık yarısı sözleşmeye taraf. Bugüne kadar açılan 4 soruşturmadan 3'ü de (yani Kuzey Uganda, Kongo, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde işlenen suçlar için açılan soruşturmalar) Afrika ülkelerinin başvuruları üzerine açıldı. El Beşir aleyhine başvuruyu ise Güvenlik Konseyi yaptı. Bu soruşturmalarda 13 kişi için tutuklama kararı çıktı; bunların 4'ü gözaltında, 2'si yakalanamadan öldü. Kongo'daki milis lideri Thomas Lubanga'nın yargılanmasına 26 Ocak'ta başlandı.

UCM'nin kararı Batı'da da tartışma konusu. Bazıları ABD'nin Irak ve Afganistan'da, İsrail'in Filistin'de işlediği suçların hiçbir taraf ülke ya da Güvenlik Konseyi tarafından UCM'ye getirilmediği üzerinde duruyor. Bazıları da El Beşir ile ilgili kararın gerek Güney Sudan'da, gerekse Darfur'da barışın sağlanmasını engelleyeceğine, ülkenin parçalanmasına yol açabileceğine dikkat çekiyor.

Ankara'nın da böyle düşündüğü; hem Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine seçilmesine destek veren pek az istisnasıyla Afrika Birliği üyeleriyle ters düşmemek, hem de Afrika kıtasına siyasi ve iktisadi açılım politikasının gerekleri uyarınca, Güvenlik Konseyi'nde tutuklama kararının en az bir yıl ertelenmesi için çaba harcayacağı anlaşıyor. Cumhurbaşkanı Gül'ün son Afrika gezisi sırasında "Güvenlik Konseyi'nde Afrika'nın sözcüsü olacağız" şeklindeki sözleri bunun işareti. Oysa Dr. Cenap Çakmak'ın belirttiği üzere, ABD, İngiltere ve Fransa veto edecekleri için erteleme kararı alınabilmesi ihtimali bulunmuyor. (Zaman, 6 Mart)

Öte yandan Türkiye Gazze'de işlenen suçlara karşı sesini yükseltirken, Darfur'dakileri örtbas etmeye çalışan bir ülke konumuna düşürülmemeli. "Bir yerde mazlumdan, öte yanda zalimden yana" tavır almalar, ülkenin inandırıcılığına ve saygınlığına çok büyük zarar verir. Türkiye kısa değil uzun vadeli çıkarlarını düşünerek, UCM sözleşmesini bir an önce imzalayıp onaylamalı. Ankara her zaman, her yerde zalimlerin değil, mazlumların yanında durmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Obama niye Türkiye'yi seçti?

Şahin Alpay 2009.03.10

ABD Başkanı Barack Hüseyin Obama, 26 Ocak günü El Arabiya televizyonuna canlı bir mülakat verdi.

Bu mülakatta şöyle bir konuşma geçti: "- Müslüman dünyasında ilk hangi ülkeyi ziyaret edeceğiniz belli mi? / - Bu haberi şimdi, burada vermeyeceğim.

- Acaba Afganistan mı olacak? / - Belki ikinci ziyaretimde. Ancak bu ziyaret önemli olacak... Müslüman dünyaya, Müslüman ülkelerin birinin başkentinden sesleneceğime dair sözümü tutacağım. Müslüman dünyaya elimizi uzatmak, onları dinlemek ve onlarla konuşmak konusunda verdiğim sözlerin hepsini tutacağım."

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un 7 Mart günü Ankara'yı ziyareti sırasında verdiği haberle, Obama'nın Müslüman çoğunluklu ülkeler içinde ilk ziyaret edeceği ülkenin Türkiye olacağı kesinleşti. Bundan şahsen de büyük memnuniyet duyuyorum. Zira, başkanlık koltuğuna oturduğu 20 Ocak günü çıkan "Başkan Obama'ya

mektup" başlıklı yazımda şöyle yazmıştım: "ABD'nin Başkan Clinton döneminde sahip olduğu saygınlığı yeniden kazanması için öncelikle Türkiye'de sivil ve demokratik yönetimin yerleşmesine destek veriniz. İlk ziyaret ederek İslam dünyasına hitap edeceğiniz ülke Türkiye olmalı."

Martta Dışışleri Bakanı Hillary Clinton'un Ankara ziyareti ardından, nisanda bizzat Başkan Obama'nın Türkiye'ye gelecek olmasının, yeni ABD yönetiminin Türkiye ile ilişkilere verdiği değeri çok açık olarak gösterdiği muhakkak. Türkiye, yeni ABD yönetimi açısından neden özellikle önemlidir? Her şeyden önce Türkiye'nin, İslam dünyasındaki özgün yeri nedeniyle: Eksiksiz ve kusursuz olmasa da demokratik ve laik bir rejime sahip, özellikle AKP iktidarı altında giderek kalkınmakta olan ve giderek bütün İslam dünyasında saygınlığı artan bir ülke olması nedeniyle. İkinci olarak, hiç kuşku yok ki Türkiye, ABD için her zaman ve şimdi belki her zamankinden daha çok değerli olan bir askeri müttefik.

Üçüncü olarak, yeni ABD yönetimi (ABD'nin itibarını yerle bir eden, eski yönetimden çok farklı olarak) Türkiye'nin AKP iktidarı altında, kendi çıkarlarının bir gereği olarak izlemekte olduğu, komşularıyla olabildiğince yakın ilişkiler kurma, bölgesindeki sorunlara diyalog yoluyla çözüm arayışlarına yardımcı olma politikasını doğru değerlendiriyor. Geçenlerde çıkan bir yazımda şöyle yazmıştım: "Şimdi Obama yönetiminin karşı karşıya olduğu temel soru şu: ABD'yi ve dünyayı değiştireceğini vaat eden Obama, Ortadoğu'da ve dünyada Türkiye'nin temsil ettiği yolu, yani sorunları diplomasi ve görüşme yoluyla çözme yolunu mu izleyecek, yoksa Bush yönetimi gibi yapıp İsrail'in gösterdiği yolu, yani muhatap almama ve yakıp yıkmaya yolunu mu? Washington, Türkiye ile birlikte davranarak ağırlığını Ortadoğu'da barış ve istikrar lehine mi kullanacak, yoksa hiçbir şey değişmeyecek, ABD İsrail ile birlik olup yakıp yıkmaya devam mı edecek?" (Zaman, 10 Şubat)

Görebildiğim kadarıyla Obama yönetimi, Türkiye'nin temsil ettiği, diyalog ve diplomasiye öncelik veren modeli esas alacağını, Türkiye ile birlikte davranacağını işaretlerini veriyor. İki başkent arasında artık görüş birliği var: Ankara, Irak'ın işgaline karşıydı, şimdi Washington'da da Irak'ın işgaline karşı çıkan bir başkan var.

Obama yönetimi, şu konuda hiç hata yapmamalı: Türkiye dahil nüfusu Müslüman çoğunluklu ülkelerde ABD'ye duyulan büyük öfkenin nedeni, asla Obama yönetiminin de sahip çıktığı insan hakları, hukuk devleti, özgürlük ve demokrasi değerlerine, yani uygarlığa düşmanlık değildir. Bu öfke, Bush yönetiminin temsil ettiği, terörizmle savaşın İslam'a karşı bir savaş olarak anlaşılmasına yol açan politikalar, İslam ile El Kaide'yi özdeşleştiren anlayışa, yani uygarlık dışı tutumlara duyulan büyük tepkinin sonucudur. Eğer ABD, gücünü Filistinlilerin İsrail boyunduruğundan kurtulması için kullanır, İsrail'e ve Arap diktatörlüklerine kayıtsız şartsız desteğe son verecek olursa, İslam dünyasıyla kesinlikle barışabilir.

Obama yönetimi Türkiye için de bir fırsattır. Neden? Bu da başka bir yazının konusu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

ABD İnsan Hakları raporunun gizlenen yüzü

Şahin Alpay 2009.03.12

Başbakan Tayyip Erdoğan, Ankara'ya gelen ABD Dışışleri Bakanı Hillary Clinton'a, bakanlığının yayımladığı "2008 Türkiye İnsan Hakları Raporu"nda hükümetin basına baskı yaptığı şeklindeki ifadeyi sormuş: "Ağır olmadı mı?" Clinton da cevaben, "ABD'nin düşünce, basın ve ifade özgürlüğüne ne denli önem verdiğini" anlatmış.

Erdoğan'ın sorusunu mucip olan, raporun Doğan Medya Grubu (DMG) gazetelerinde önemle altı çizilen bölümü şu: "Kanunlar ifade ve basın özgürlüğüne yer veriyor, ancak hükümet bazı durumlarda bu özgürlükleri kısıtlamayı sürdürdü. Bazı yüksek dereceli hükümet yetkilileri, yıl boyunca basını sert bir şekilde eleştiren beyanlarda bulundular."

Nedense (!) DMG'ye ait ve öteki gazetelerde raporun şu bölümüne dikkat çeken olmadı: "Medyanın çoğu, pek çok medya dışı alanda çıkarları olan büyük, özel holding şirketlerinin mülkiyetinde. Medyada mülkiyetin belirli ellerde toplanması haberlerin içeriğini etkilediği gibi, tartışmaların kapsamını da kısıtlamakta. Gözlemcilere göre büyük medya şirketleri ellerindeki medyayı giderek artan ölçüde hükümet politikaları üzerinde baskı oluşturmak amacıyla araç olarak kullanıyor." Ne diyeyim? Anlaşılan Türkiye'de kimse medyayla ilgili esas sorunu, sorun olarak görmüyor.

Geçen hafta, Emin Çölaşan'ın "Bir medya belgeseli" altbaşlıklı kitabı (bkz 30.10.2007 tarihli yazım) kadar olmasa da, medya üzerine çok öğretici bir katkı, Taraf gazetesinden geldi. Amberin Zaman'ın DMG patronu Aydın Doğan'la yaptığı uzun mülakatı yayımlandı (5 Mart). Bu mülakatta Başbakan'la aralarında geçen bir konuşmayı aktaran Doğan, büyük medya sahipleriyle hükümet arasındaki ilişkilerin nasıl yürüdüğü hakkında iyi bir fikir veriyor: "Ceyhan'da rafineri kurmak istiyorum... Bana müsaade verin... / Samsun'da kursan olmaz mı, orayı bizim (Ahmet) Çalık'a (Sabah-ATV patronu) söz verdim... / Efendim, Çalık da yapsın, ben de yapayım... / Putin var o işin içinde. İtalyanların en iyi şirketi var. Berlusconi var. Ocak ayını bekleyelim... Ondan sonra bir şey yaparız... / Ben petrolcüyüm, Çalık petrolcü değil ki, o müteahhit... Ceyhan-Samsun arası boru hattını yapıyor. / Yok, rafineriyi de söz verdim..."

Doğan'ın kimi sorulara verdiği cevaplar da bu açıdan çok aydınlatıcı: "Sonuçta rafineriyi Başbakan'dan istediniz... / Kimden isteyecektim... / Ama ihaleye çıkılıyor... / Hayır ihale değil. İhale olsa kabulüm, ruhsat istiyorum... / Birisi Angela Merkel'e gidip bana ruhsat ver diyebilir mi? / Angela Merkel'e demez, çünkü Merkel bu işle uğraşmaz... / O zaman başından sona bir terslik var... / Tabii var. Bakın Tayyip Bey kendi döndü orada, Hilton'u ne yapıyorsun, dedi... / Hilton bu haliyle demode. Mutlaka yeniden yapılması lazım. Ama yanına da bir takım ilaveler lazım... Eğer Türkiye'de ABD'deki gibi vergi idaresi bağımsız olsa, siyasi iktidar değişti diye vergi mükellefi korkar mı... İş adamlarının hepsi konuşmaktan korkuyor. Çünkü bağımlı. Siyasetçinin iki dudağı arasında. Mahvedin şu adamı, gidin üzerine, bitti..." En rahat kiminle çalıştığına dair bir soruya Doğan'ın yanıtı şöyle: "Turgut Bey'le de kavgalarım oldu. Süleyman Bey'le rahat çalıştım. Mesut Bey rahat göründü ama çok şeyler yaptı bana..."

Aydın Doğan, kendisini sahibi olduğu gazete ve televizyonların en tepedeki genel yayın müdürü olarak gördüğünü saklamıyor. Erdoğan hakkında diyor ki, "Eleştirdiğimiz de oldu, iyi şeyler yazdığımız da..." Seçimden sonra Başbakanla aranızdaki sorunlar düzelebilir mi, şeklindeki soruya şu cevabı veriyor: "Temenni ederim. Dikkat ederseniz, benim televizyonlarım başbakanın mitinglerini öbürlerinden daha az göstermiyor. Özellikle bunu söylüyorum. Dikkat etmelerini söylüyorum... Her toplantıda genel yayın müdürü arkadaşlarıma aynı şeyi söylüyorum..."

Doğan'ın okurda üzüntü hatta acıma hissi uyandıran sözleriyse şöyle: "Hiç bir işimi siyasi şeyle almadım. Tersine, yayıncı olduğum için bütün işlerimde baskı altında kaldım. Yani zarar gördüm..."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Bilim bilimdir, inanç da inanç'

Bir kısım gazetelerde Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından yayımlanmakta olan "Bilim ve Teknik" dergisinin Mart sayısı ile ilgili haberler şöyleydi: 2009'un UNESCO tarafından "Darwin Yılı" ilan edilmesi dolayısıyla dergi önce Charles Darwin ve evrim teorisini kapak konusu yaptı.

Fakat son anda üst yönetimden yapılan bir müdahale ile kapak konusu değiştirildiği gibi, 16 sayfalık dosya dergiden çıkarıldı ve yayın yönetmeni Dr. Çiğdem Atakuman görevden alındı.

TÜBİTAK'tan sorumlu devlet bakanı Prof. Dr. Mehmet Aydın, bu haberler üzerine şunları söyledi: "TÜBİTAK, bilimin önündeki bütün kapıları açmak için vardır, bilime sansür koymak için değil... Bilimi ideolojik açıdan ele almak veya bilimi dini açıdan ele almak, kimsenin bir amacı olamaz. Bilim bilimdir, inanç inançtır. Bunlar kendi kulvarlarında yürüdükleri sürece birbirlerine yararlı olurlar."

TÜBİTAK'ın dün yaptığı açıklamada ise, olayın Atakuman'ın yetki aşımından kaynaklandığı anlatıldıktan sonra, özetle, şöyle deniyor: Darwin için bir baskı veya sansür söz konusu değildir. Her yıl olduğu gibi Darwin yılı olan 2009 yılında da, konu dergide detaylı ve yeterli olarak ele alınacak, bir sayı özel olarak bu konuya ayrılacaktır. Olayın "bilime sansür" gibi gösterilmesi, kurumu ve çalışanlarını derinden yaralamıştır.

Her durumda olayın, Darwin'in siyasal çekişmelere konu edilmesinin yeni bir örneği olduğu anlaşılmakta. Bilindiği üzere Darwin'in geliştirdiği, insanın bugünkü haline biyolojik evrim yoluyla ulaştığını söyleyen (ve bilim adamları arasında yaygın kabul gören) teori, tek tanrılı dinlerin insanın Tanrı tarafından bugünkü haliyle yaratılmış olduğuna dair öğretisiyle çelişiyor. Bu nedenle Darwin birçok ülkede bağnaz din ve bağnaz bilim anlayışına sahip olanlar arasında çekişme konusu oluyor.

Bakan Mehmet Aydın, esas olarak, olay üzerine söylenmesi gerekenleri söylemiş. Yine de olayın üzerinde durulması gereken iki yönü var. Birincisi, hangi gerekçeyle olursa olsun (şiddeti savunanlar hariç) farklı fikirlere, anlayışlara, inançlara saygısızlığın, hoşgörüsüzlüğün hiçbir şekilde kabul edilemez oluşu. İkincisi de olayın din–bilim ilişkisinin doğru anlaşılması, dini bilime, bilimi dine düşman gören bağnazlıkların eleştirilmesi açısından taşıdığı önem. Bu olay vesilesiyle gerek din bağnazlarına, gerekse bilim bağnazlarına şunları hatırlatmak gerekir:

Dinle bilimin alanları, farklı. Din, insanın manevi ve ahlaki ihtiyaçlarına cevap veren inançlar bütünü. Bilim ise insanın aklına ve mantığına dayanarak, kendini ve içinde yaşadığı evreni anlama – açıklama gayreti. Din ile bilimin birbirlerine rakip görülmesi, birini diğerinin yerine geçirme gayretleri insanlık için büyük facialar doğurdu. Engizisyon, Komünizm, Nazizm bunun sadece en iyi bilinen örnekleri. Uygarlık ise dinin ve bilimin birbirlerine saygı göstermesiyle gelişti.

Bugün bilim adamları arasında hakim olan bilim anlayışına göre, bilim aksi gösterilene kadar geçerli teorilerden ibaret; yanlışlığı gösterilen teorilerin yerine yeni teorilerin geçmesiyle ilerliyor; bilim ilerledikçe de evren hakkında ne kadar az bildiğimiz ortaya çıkmakta. Bilimin her şeyi açıklamaya kadir olduğuna, bilimin dinin yerini alacağına dair fikirler kabul görmüyor. Öte yandan, dinin her şeyi açıklamaya kadir olduğuna dair dogmatik yorumlar da giderek marjinalleşiyor. Dinlerin, insanlığın yüzyıllar süren tecrübelerinin ürünü olarak gelişen ve benimsenen değerler ve kurumlarla (insan hakları, demokrasi, din–devlet ayrılığı, hukuk devleti, bilim) barışık, modern hayatla bağdaşan yorumları canlılığını koruyor; köktenci yorumları ise giderek uygarlığın karşısına dikiliyor.

Şurası da muhakkak ki, bilim adamlarının büyük bölümü din ile bilim arasında bir zıtlık görmüyor; hem dua ediyor, hem araştırmalarını sürdürüyor. Tıpkı hastalıklarla mücadelede hem dua eden, hem de doktora gitmeyi ihmal etmeyen diğer insanlar gibi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk-Amerikan ilişkileri neden iyileşiyor?

Şahin Alpay 2009.03.17

CIA'in eski Ulusal İstihbarat Konseyi başkan yardımcılarında olan ve "Yeni Türkiye Cumhuriyeti" başlıklı kitabı geçen yıl yayımlanan Graham E. Fuller, Türk dış politikası konusunda uzman Batılıların en dikkate değer olanlardan biri.

Fuller, bundan bir buçuk yıl önce çıkan "Türkiye ile aşınan ittifakımız" başlıklı yazısında Bush yönetiminde Washington ile AKP yönetiminde Ankara arasındaki çeşitli uyuşmazlık konularını sıraladıktan sonra, şu sonuca varıyordu: "Halkından destek gören demokrasisiyle Türkiye'nin, Washington'dan gelen baskılara bakmaksızın, kendi ulusal çıkarlarını izleyeceği gerçeğine alışsaksak çok iyi olur." (Los Angeles Times, 19 Ekim 2007)

Bush yönetimi dahi son yıllarında bu tavsiyeye uyacağını işaretlerini veriyordu. Başkan Obama döneminde ise Washington ile Ankara'nın anlaşmazlık konularını geride bırakıp, yakın bir ilişki içine girecekleri anlaşılıyor. Bunun ilk sinyalleri, ABD Dışişleri Bakanı Clinton'ın 7 Mart'taki Ankara ziyareti ve Başkan Obama'nın Müslüman çoğunluklu ilk ülke olarak nisan başında Türkiye'yi ziyaret edeceğini açıklaması oldu. Obama yönetimi, dış politikasında sorunlara, diplomasi, görüşme ve uzlaşma yoluyla çözüme öncelik vereceğinin, Ankara'nın temsil ettiği yaklaşımı izleyeceğinin işaretlerini vermekte. Demokrasiyi silah yoluyla yayma politikasından vazgeçtiği muhakkak.Obama'yla birlikte Türkiye ile ABD'nin giderek yakınlaştıkları konuları ise şöyle sıralamak mümkün: Türkiye, ABD ve Irak arasında üçlü güvenlik mekanizmasının kurulmasından bu yana Ankara'nın Irak Kürdistan Bölge Yönetimi ile ilişkileri düzeliyor. Clinton Ankara'da (Bush'un nihayet Kasım 2007'de benimsediği) "PKK ortak düşman" politikasını teyit etti.

Bush, Türkiye'nin komşusu ve enerji kaynağı İran'la kurduğu yakın ilişkilerden rahatsızdı. Obama ise, İran'la diyalog arayışında. Washington, Tahran'ı bu ay sonunda toplanacak Afganistan konulu konferansa davet edeceğini açıkladı. Bush, Suriye'yi tecrit politikası izliyordu ve Türkiye'nin bu komşusuyla yakınlaşan ilişkilerinden rahatsızdı. Obama ise geçen ay Şam ile diyalogun ilk adımlarını attı. Clinton Ankara'da, Türkiye'nin bütün bölgeyi kapsayan barışçı çabalarını ve özel olarak İsrail ile Suriye'yi barış masasına oturtmak için sarf ettiği gayretleri övdü.

Rusya, Türkiye'nin bir numaralı ticaret ortağı ve enerjide baş kaynağı. Ankara, Bush'un Rusya'yı kuşatma politikasından rahatsızlığını gizlemiyordu. Obama ise Moskova'yla zıtlasma politikasını değiştireceğinin işaretlerini veriyor; Medvedev'e İran'ı nükleer silah programından vazgeçirmesi karşılığında Doğu Avrupa'ya yerleştirilecek füze savunma sisteminden vazgeçebileceğine dair bir mektup gönderdi. ABD ile Rusya arasında nükleer silahların azaltılmasını öngören bir anlaşmanın imzası gündemde.

Türkiye'nin, İsrail ile askerî anlaşmaları da içeren bir ittifakı var. Öte yandan Türkiye halkı, 40 yıldır İsrail işgal ve boyunduruğu altında olan Filistinlilere büyük sempati besliyor. Gerek İsrail'i, gerekse Filistin Yönetimi'ni ilk tanıyan ülkelerden biri olan Türkiye, eşsiz konumundan yararlanarak Filistin sorununun iki devlet temelinde çözümü için çaba harcıyor. Bu bağlamda, seçim kazanan Hamas ile daha 2006'da temas kurdu. Bush, İsrail gibi, Hamas'ı muhatap almamakta ısrarlı oldu. Obama, Hamas'ın diyalog çağrılarını henüz cevap vermedi ama, en yakın danışmanları arasında, çözüm için Hamas'la temasın şart olduğunu düşünenlerin sayısı az değil. Obama'nın Taliban'ın makul unsurlarıyla diyalogdan söz etmesi de dikkat çekiyor. Bugün için Türk-Amerikan ilişkilerinin geleceği hakkında kaygı uyandıran tek bir konu var. O da Obama'nın seçim kampanyası sırasındaki "Ermeni soykırımını tanıyacağım" şeklindeki vaadi. Ancak Türkiye ile Ermenistan arasında diplomatik ilişkilerin kurulup sınırların açılmasını, Osmanlı Ermenilerinin başına gelenlerin bir tarihçiler komisyonu tarafından ele alınmasını öngören anlaşmanın eşğine gelindiği şu sırada Obama'nın bu yanlış adımı atması uzak bir olasılık.

Kim, kime, niçin oy verir?

Şahin Alpay 2009.03.21

Bahçeşehir Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Yılmaz Esmer, seçmenlerin değer, tutum ve davranışları konusunda uzman akademisyenlerin önde gelenlerinden biri. Esmer, geçen hafta üniversitede "Rasyonel Seçmen Efsanesi" konulu bir konuşma yaptı.

Seçmenlerin büyük çoğunluğunun, akıllarıyla değil duygularıyla oy kullandıklarını söyledi. "Parti ve adaylar, duyguları yakalayamadıkları zaman başarılı olamazlar" dedi. ABD ve Britanya'da yapılan son araştırmalar gibi, Türkiye'de 1999, 2000 ve 2007 genel seçimleri üzerine kendi yaptığı araştırmaların da bunu gösterdiğini anlattı. Türkiye'de seçmenin tercihi, her şeyden önce, kendisini sağ'da veya sol'da hissetmesine bağlı olarak belirleniyordu. Sağ'daki partilerin toplam üçte iki, sol'daki partilerin üçte bir oranında oy toplaması kalıbı, bu nedenle pek az değişiyordu. Esmer, AKP'nin oy oranındaki artış eğilimini de, esas olarak dinî duyguların yükselişine bağlamakta.

Aynı gün, bir süredir Türkiye'de sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal hayat üzerine çok dikkate değer akşam konferansları dizisi düzenleyen Fransız Anadolu Araştırmaları Merkezi, IFEA'da (www.ifea-istanbul.org) başarılı seçim araştırmalarıyla temayüz eden Konda'nın başkanı ve CHP eski genel sekreterlerinden, deneyimli siyaset adamı Tarhan Erdem'i dinledim. Erdem'in Türkiye'de seçmen davranışıyla ilgili gözlemleri çok farklıydı. Seçmen siyaset hakkında yeterince bilgi sahibiydi. Rasyonel değilse bile sağduyulu idi; kendisine en iyi hizmet vereceğine inandığı partiyi seçiyordu. Son yıllarda AKP'ye yönelmesi sadece dinî duyguları kullanmasıyla açıklanamazdı. AKP'nin yaptığı reformlar, verdiği hizmetler de seçmenin yarısını kazanmasında önemli rol oynamıştı.

Görüldüğü gibi, Türkiye'de seçmen davranışı ile ilgili bulgu ve gözlemler, uzmanlar arasında bile çok farklı olabiliyor. Siyaset bilimcilere göre, seçmen davranışını açıklayan, esas olarak dört teori var: Bir kesim, bir partiyle özdeşleştiği için ona oy veriyor. Bir kesim tercihini mensup olduğu sosyal, sınıfsal, etnik ya da dinsel gruba bağlı olarak belirliyor. Bir kesim, ideolojik tercihleri doğrultusunda oy kullanıyor. Bir kesim de, her seçimde kendi çıkarlarına en iyi hizmet vereceğine inandığı partiyi (ya da adayı) seçiyor. Bu teorilerin her biri Türkiye için ne ölçüde geçerlidir? Pek çok konu gibi bunun da daha iyi araştırılması gerekiyor.

İlkokula başladığım 1950 yılından bu yana seçimleri, tabii giderek olgunlaşan bir ilgiyle izliyorum. Türkiye'de mevcut araştırmaların hepsi değilse de en önemlileri hakkında bilgi sahibi olduğumu söyleyebilirim. Gördüğüm kadarıyla, seçmen davranışına ilişkin dört teorinin hepsi bizde de geçerli. Partilerin sık sık kapatılmaları nedeniyle partiyle özdeşleşme eğilimi zayıfladı. Ancak son yıllarda AKP, CHP, MHP ve DTP'de toplanma eğilimi görülüyor. Dindarların çoğunun AKP'ye, Alevilerin çoğunun CHP'ye, Kürtlerin yaklaşık yarısının DTP'ye oy verdiğini; ekonomik elitlerin AKP'ye, bürokratik elitlerin CHP'ye meylettiğini biliyoruz. İdeolojik tercihleri itibarıyla, mevcut otoriter laiklikten yana olanların CHP'ye, Türk milliyetçilerinin MHP'ye, Kürt milliyetçilerinin DTP'ye yöneldikleri de biliniyor. Toplu seçim sonuçlarına bakarak, her seçimde kendi veya yol gösterenlerin aklını ya da sağduyusunu izleyerek, en iyi hizmet vereceğine inandığı partiyi seçen, siyasi yelpazenin merkezinde duran, pragmatik, oynak seçmenlerin de hatırı sayılır bir kesim oluşturduğu söylenebilir.

Seçim sonuçlarında siyasi partilerin örgütlenme ve propaganda faaliyetleriyle seçmeni sandığa götürme yetenekleri de kuşkusuz rol oynuyor. AKP'nin oy oranının giderek büyümesi açıklanırken, Batı'daki örnekleri

andıran yegane kitle partisi olması, kadınları seferber etmedeki başarısı, İslamî yardımlaşma vakıf ve derneklerinden oluşan bir sosyal harekete dayanması, iktidardaki hizmetleri, Recep Tayyip Erdoğan'ın karizması ve elbette ki muhalefet partilerinin güven vermeyişi hesaba katılmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ben kime, niçin oy vereceğim?

Şahin Alpay 2009.03.24

Geçen yazımda Türkiye'de "Kim, kime, niçin oy verir?" sorusuna değindim. Bugünkü yazımda da, kendi örneğimi vereceğim.

Oy kullandığım genel seçimlerde, 1965'te TİP, 1983'te ANAP, 2007'de Baskın Oran dışında hep CHP'ye oy verdim. Ama Deniz Baykal CHP'den soğuttu. Dolayısıyla CHP'yle özdeşlik duymam söz konusu değil. Benim "mahalle"de, yani çevremde büyük çoğunluk CHP'ye oy verir. Ama ben "mahalle baskısı" takmam. Siyasi görüşüm, sosyal liberal ya da sosyal demokrat olarak tanımlanabilir. Türkiye'de bu nitelikte bir parti, maalesef, bulunmuyor. Tecrübem ve bilgim yeterli; duygulara kapılmadan, aklını kullanarak, "en iyi" hizmet vereceğine inandığı partiye / adaya oy veren "rasyonel seçmen" sayılabilirim. O halde tercihim nasıl belirleyeceğim?

Bu bir yerel seçim olduğuna göre, adayın önemi var. 2004'te İstanbul için Kadir Topbaş'a (AKP), Beşiktaş için İsmail Ünal'a (CHP) oy vermiştim. Topbaş'tan memnunum. Öyle ki, AKP herhangi başka bir aday gösterseydi, oyumu tereddütsüz Kemal Kılıçdaroğlu'na (CHP) verirdim. İsmail Ünal geçen 5 yıl boyunca bana, bir belediye başkanından ziyade, aşırı partizan bir parti ilçe başkanı gibi göründü. Bu defa oyumu, en nitelikli görünen, hem de kadın olan adaya, Sibel Çarmıklı'ya (AKP) vereceğim.

Gelelim il genel meclisine. CHP'ye oy vermem söz konusu değil. Deniz Baykal liderliğinde CHP, bırakın bütün reformcu geleneğini, demokrasiye de sırt çevirdi. Devlet Bahçeli'nin takdir ettiğim tarafları var, ama siyasi görüşlerim nedeniyle MHP'ye oy vermem. Ahmet Türk'ün de takdir ettiğim tarafları var, ama görüşlerim uyuşmadığı için DTP'ye de oy vermem. Öteki partileri ciddiye almadığım için, geriye AKP kalıyor. Peki, AKP'ye mi oy vermeliyim, yoksa boş oy mu kullanmalıyım?

Bu soruya cevap vermek için AKP'yi tartıya çıkarmam gerekiyor. AKP iktidarının memnun olmadığım yönleri çok. Okurlarım bilir: AKP'ye asla "Ak Parti" demedim. Zira "Ak" yani "temiz" (yolsuzluktan arınmış) bir parti olduğu kanıtlanmaya muhtaç. Evet Demirel'in AP'siyle, Çiller'in DYP'siyle, Yılmaz'ın ANAP'ıyla ve başkalarıyla karşılaştırıldığında Erdoğan'ın AKP'si belki, bir nebze daha "temiz" olabilir, ama bu sıfatı hak etmediği muhakkak. Muhalefet bunu ikna edici bir şekilde gösterdi. Deniz Feneri yolsuzluğunun ucunun AKP'ye uzandığına dair iddiaların en kısa zamanda aydınlatılmasını bekliyorum.

AKP iktidarının, laikliği tehdit ettiğini kesinlikle düşünmüyorum. Ne var ki AKP, laikliğin tehlikede olduğu konusunda, kısmen siyasi, bürokratik ve medyadaki çıkar odakları tarafından korkutulduğu için, kısmen samimi olarak kaygı duyanların endişelerini gidermekte başarısız olduğu; bu insanların bir kısmını askeri yönetim yanlısı, Ergenekoncu faşistlerin kucağına ittiği bir gerçek. AKP'nin bir "Sünni partisi" izlenimi vermesi de, bu bağlamda belki en çok eleştirdiğim yanlışı oldu. AKP iktidarına yönelik "kadrolaşma" kavramıyla özetlenen, işe almada ve başka konularda partizanlık eleştirileri haksız değil. AKP iktidarının, bu açıdan önceki iktidarlardan farkı yok.

AKP iktidarının medya politikasını kesinlikle tasvip etmiyorum. Patronların çıkarları tarafından yönlendirilmeyen, bağımsız, özgür bir medya için gerekli yasaları, yani mülkiyet temerküzünü önleyecek,

medya patronlarının başka alanlara yayılmalarını engelleyecek yasaları çıkarmaktan kaçınıyor. Bunun yerine, olabildiğince kontrol altına almak için, medyanın kendisine yakın iş adamlarının denetimine geçmesini kolaylaştırıyor. Akıl almaz ATV – Sabah ihalesi, bunun en çarpıcı örneği. Doğan grubuna yönelik boykot çağrılıyla, makul görünmeyen vergi cezalarıyla birçok basın mensubunu kendisine yabancılaştırdığı, yok yere "Putinleşme" (otoriter tek adam yönetimine kayma) suçlamasına zemin hazırladığı görülüyor. Başbakan Erdoğan'ın Aydın Doğan'la polemiğe girmesinin kısa vadede kendisine oy kazandırdığını görebiliyorum. Ancak basınla kavganın orta ve uzun vadede kendisine ve demokrasiye zarar vereceği muhakkak.

Gelecek yazıda devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Günah" ve "sevap"larıyla AKP

Şahin Alpay 2009.03.26

AKP iktidarının değerlendirilmesine geçen yazıdan devam ediyorum. Evet, AKP Türkiye'de bir kitle partisini andıran yegane siyasi parti. Ancak, bütün temel kararların parti başkanı tarafından ya da dar yakın çevresi içinde alındığı AKP'de lider sultasının öteki partilerden farklı olmadığı görülüyor.

AKP iktidarının birlikte çalıştığı kimselerden mutlak sadakat beklentisiyle ülke birikiminden yeterince yararlanamadığına yönelik eleştirileri de haksız bulmuyorum.

AKP iktidarı, çevreye duyarsızlık konusunda öncekilerden farksız. Kısa vadeli ekonomik büyüme hedefleri uğruna doğal çevreyi feda etmeye hazır bir zihniyeti temsil ediyor. Kyoto protokolünü imzalamak için 6 sene bekledi. Çeşitli lobilerin baskısı altında nükleer enerjiye yatırımın eşğine gelinmesini kesinlikle tasvip etmiyorum. Nükleer santral ihalesi yarışmasız, teklif veren tek şirkete verilecek olursa, bu tam bir skandal olacak.

AKP iktidarının, Afrika'daki siyasi ve ekonomik çıkarları gözetme kaygısıyla Sudan'daki zalim yönetimle kurduğu sıcak ilişkileri, Darfur'da işlenen insanlığa karşı suçları görmezden gelmesini affetmiyorum. Türkiye'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne hâlâ taraf olmayışından utanç duyuyorum. AKP iktidarının IMF ile anlaşmayı, seçim sonrasına bırakmasının ekonomik krizi ağırlaştırdığını görebiliyorum.

AKP'nin başlıca "günah"ları, yanlışları bence yukarıdakiler. Ama bir de tartıya koymam gereken "sevap"ları, yaptığı iyi işler var.

AKP iktidarı, hem siyasi, hem iktisadi, hem de uluslararası alanda Türkiye'nin çehresini değiştirdi. Öncülük ettiği reformlarla Türkiye AB'nin Kopenhag Siyasi Kriterleri'ni "yeterince" yerine getirdi ve 2005'te üyelik müzakerelerine başlandı. Türkiye bugün AKP öncesine nazaran çok daha özgür bir ülke. Kürt ve Alevi kimliği resmen olmasa da fiilen tanındı. AB'yle müzakereler kaplumbağa hızıyla gidiyorsa ve reformlar durmuşsa, bunda AB'den gelen olumsuz sinyallerin ve önemli ölçüde bunun tetiklediği, askeri ve yargısal darbe girişimlerine varan engellemelerin rolü çok büyük.

AKP iktidarı Kemal Derviş'in yaptığı liberalleşme ve globalleşmeye yönelik ekonomik programı sadakatle uygulayarak ve olumlu uluslararası konjonktürden de yararlanarak, Türk ekonomisini 2002–2007 arasında yılda ortalama % 7 büyüttü. Kişi başına gelir neredeyse üçe katlanıp 10 bin doları aştı. Gelir dağılımındaki adaletsizlikler giderilemedi, ama ortalama Türkiye bugün, öncesine göre çok daha zengin. Evet, ekonomi dünya finans krizinden çok olumsuz etkileniyor. Büyüme, 2008'de % 3,5 dolayına indi. Bu yıl da ekonomide

küçülme bekleniyor. İşsizlik şimdiden tarım dışında % 17 ile tavan yaptı; 3 milyondan fazla işsiz var. AKP iktidarı gereken önlemleri almada gecikmiş, yetersiz olabilir, ama öteki partilerin ekonomiyi daha iyi yönetebileceklerine zerre kadar inanmıyorum.

AKP iktidarını, Sudan ile ilgili tavır hariç, dış politikada çok başarılı buluyorum. AKP hükümeti komşularla "sıfır problem" politikasıyla; bölgemizdeki anlaşmazlıkların diyalog, görüşme ve uzlaşma yoluyla çözümünü kolaylaştırıcı politikalarıyla, hem dış, hem de iç güvenliğimizi düne göre çok daha iyi bir duruma getirdi. Türkiye'nin Batı ittifakı üyeliğini, AB ile bütünleşmesini çok önemseyen bir seçmen olarak, AKP politikalarının, uzaklaştırmak şöyle dursun, Türkiye'yi gerek AB, gerekse Obama yönetiminde ABD için daha değerli bir ortak ve müttefik haline getirdiğini, ülkenin dünyadaki itibar ve saygınlığını, "yumuşak gücü"nü arttırdığını düşünüyorum.

Her şeyden önemlisi, bu seçimi demokrasi üzerine bir referandum olarak görüyorum. Demokratik sürece askeri ve yargısal müdahalelere tepkimi dile getirmek amacıyla, cuntacılığın ve darbeciliğin son bulması umuduyla, demokrasiyi bütün kurum ve kurallarıyla yerleştirecek reformların tavsamasına bahane kalmaması için oyumu AKP'ye vereceğim. Halkın bütün kesimlerinden, ülkenin bütün bölgelerinden oy alan, ülkeyi bütünleştiren merkez partisi olarak AKP'nin seçmenden güçlü bir yetki almasını istiyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Normalleşmeye doğru üç adım

Şahin Alpay 2009.03.28

Geride bıraktığımız hafta Türkiye, normalleşmeye doğru üç adım daha attı. Bunlardan birincisi, mahkemece kabul edilen 2. Ergenekon iddianamesi. Başta biri eski kuvvet, biri de ordu komutanı olan iki emekli orgeneralin de bulunduğu 56 sanık zor ve şiddet kullanarak hükümeti devirmeye ve TBMM'yi ortadan kaldırmaya teşebbüs suçundan yargılanacaklar.

Böylelikle askerin siyasi rolünün değilse de askeri darbeler döneminin artık geride kalmakta olduğunu söyleyebiliriz. Böylelikle Türkiye, normalleşmeye doğru önemli bir adım daha atmış oluyor.

"Normalleşme" kavramını bir süredir, Türk demokrasisinin başka demokrasilerde görülmeyen çarpıklıkları, anormallikleri geride bırakma süreci anlamında kullanıyoruz. Bu kavramın dört dörtlük bir tanımı ise geçenlerde, "Darbeler devri kapanmıştır. Yakın gelecekte Türkiye, her işin, onu yapması gerekenlerce yapılacağı bir ülke olacaktır" diyen, Genelkurmay eski başkanlarından emekli Orgeneral Hilmi Özkök yaptı (Hürriyet, 21 Mart). Evet, normalleşme ile kastımız ve niyazımız, "her işin onu yapması gerekenlerce yapılması."

Geçen haftanın normalleşmeye doğru ikinci adımı ise, bir muvazzaf subayın, Kayseri İl Jandarma Alay komutanı bir albayın, insanları öldürüp asit kuyularına atmaktan sorumlu bir çetenin mensubu olma iddiasıyla tutuklanması oldu. Bildiğim kadarıyla 1950'de demokrasiye geçişimizden bu yana, ağır insan hakları ihlalleri nedeniyle tutuklanan ilk subay bu oluyor. Bu da, sivil veya asker, suç işleyen kim olursa olsun, bundan böyle devletten koruma görmeyeceğine dair, hukuk devletine geçiş yolunda umut dolu bir işaret.

Normalleşme yönünde geçen hafta atılan adımlardan biri de Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 33 yıl sonra Irak'ı ziyaret eden ilk Türkiye Cumhurbaşkanı olarak Bağdat'a gitmesi ve bu ziyaret kapsamında Kürdistan Bölge Yönetimi Başbakanı Neçirvan Barzani ile görüşmesi oldu. Barzani, Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani'nin, "PKK ya silahları bıraksın ya da Irak'ı terk etsin" sözlerine katıldıklarını, Irak topraklarından komşu ülkelere saldırılmasını hiçbir şekilde kabul etmeyeceklerini söyledi. Görüşmeyi yorumlayan Cumhurbaşkanı Gül de, "PKK

unsuru ortadan kalktıktan sonra ilişkilerimizde sınır olmayacaktır" şeklinde konuştu. Iraklı Kürtlerle giderek normalleşen ilişkiler, hiç kuşku yok ki, PKK'nın tecrit edilmesi, PKK terörünün sona erdirilmesi, dolayısıyla Türkiye'nin güvenliği, normalleşmesi yönünde çok büyük bir adım.

Gazetelerde Gül'ün Bağdat yolunda gazetecilerle konuşurken "Kürdistan"dan söz ettiği yazıldı. Gül ise dönüşünde "Irak'ın kuzeyindeki yerel Kürt yönetimi"nden bahsettiğini söyledi. Gül "Kürdistan" dedi veya demedi, yol açtığı polemik, federal bir yapıya sahip komşu Irak'ın anayasasına göre Kürtlerin yaşadığı bölge yönetiminin adının "Kürdistan Bölge Yönetimi" olduğunun, bölgenin "Kürdistan" olarak anıldığının ve her şeyin adıyla anılmasının "normal" olduğunun bir nebze olsun daha iyi anlaşılmasına yardımcı oldu.

Türkiye'nin istikrarını, güvenliğini ve bütünlüğünü korumasının en önemli koşullarından biri, hiç kuşku yok ki Irak Kürtlerinin dostluğunu kazanmak ve Türkiye'yi bütün Kürtlerin saygısını hak eden demokratik bir ülke haline getirmektir. Iraklı Kürtlere karşı husumet politikası güderek onları Türkiye'ye düşman etmek, Türkiye'nin birlik ve bütünlüğüne kastetmenin belki en kestirme yoludur. CHP ve MHP sözcülerinin, Gül'ün Irak'taki temasları üzerine yaptıkları yorumlar, bu gerçeği idrakten hâlâ ne kadar uzak olduklarını gösteriyor. Bu partilerin Türkiye'de iktidarı hak etmediklerinin bir başka göstergesi de muhakkak ki bu.

BAŞSAĞLIĞI - Geride kalan haftanın tarihe geçecek çok çok üzücü olayı ise, yerel seçim kampanyasını yürütmekte olan Büyük Birlik Partisi Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu'nun bindiği helikopterin düşmesi oldu. Sayın Yazıcıoğlu ve arkadaşlarının vefatından bütün Türkiye gibi ben de büyük üzüntü duyuyorum. Bu vesileyle ailelerine ve bütün sevenlerine başsağlığı diliyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Zehirli Çiçek"

Şahin Alpay 2009.04.02

Yerel seçimlerin belki üzerinde en çok durulmaya değer olan yönü, Kürt yurttaşların çoğunlukta olduğu Güneydoğu ve Doğu illerinde alınan sonuçlar.

Seçim yarışı, iktidardaki bütün ülkeden oy alan AKP ile hemen sadece bölgeden oy alabilen DTP arasında geçti ve ikincisinin zaferiyle sonuçlandı. DTP bölgede toplam 58 belediye kazandığı gibi, elinde olan Diyarbakır, Batman, Şırnak, Tunceli ve Hakkari belediyelerine AKP'den aldığı Van ve Siirt ile MHP'den aldığı Iğdır'ı da ekledi. Başbakan Tayyip Erdoğan'ın "istiyorum" dediği Diyarbakır'da DTP'nin oyları, 2007 genel seçimlerinde % 43'ten % 65'e yükseldi; Hakkari'de % 79'u buldu. AKP 2007'de kazandığı, bölgenin en büyük partisi olma konumunu DTP'ye kaptırdı. Nasıl?

2002-2004 yılları arasında öncülük ettiği reformlarla Kürtçe'nin öğrenilmesi, Kürtçe yayın yapılması ve Kürtçe isimler üzerindeki yasakları kaldıran AKP bölgede giderek büyüdü. Başbakan Tayyip Erdoğan, Ağustos 2005'te Diyarbakır'a gittiğinde Kürt yurttaşlara karşı işlenen "hatalar ve günahlarla" yüzleşme zamanı geldiğini söyledi. Kürt sorunu için "herkesten önce benim sorunum" dedi ve daha çok demokrasi ve refahla çözme vaadinde bulundu. Reformlar ve vaatler, 22 Temmuz 2007 seçiminde AKP'yi (yaklaşık % 55 oyla) bölgenin birinci partisi yaptı. Ekim 2007'de yapılan Cumhurbaşkanının halkoyuyla seçilmesi referandumunda iktidar partisine verilen destek daha da büyüdü.

Ne var ki Erdoğan, kapatma davasının etkisiyle mi bilinmez, 2008'den itibaren söylem değiştirdi. Kürt kimliğiyle ilgili taleplerin, aydınların meselesi olduğunu; sıradan Kürt yurttaşların ise daha iyi hizmet istediklerini, yani sorunun özünde "ekonomik" bir sorun olduğunu söylemeye başladı. Kasım 2008'de Hakkari'de "Tek millet, tek

bayrak, tek vatan, tek devlet dedik. Bunu beğenmeyen beğendiği yere gitsin..." şeklinde konuşması, ırkçıların "ya sev ya terk et" sloganını anımsattı ve büyük tepki topladı. Erdoğan DTP'li Hakkâri Belediyesi için, "Caddelerinden pislik akıyor... Bu pisliklerden 29 Mart'ta, inanıyorum ki Hakkâri halkı temizlenecektir, bunları temizleyecektir..." şeklinde konuştu. 2007 seçimleriyle parlamentoya giren DTP'yi muhatap almama politikasını, DTP'li milletvekillerinin ellerini dahi sıkıkmama şeklinde sürdürdü. 1 Ocak 2009'dan itibaren TRT-Şeş'in devreye girmesi, bölgede oy avcılığı olarak algılandı. Neticede AKP'nin "hizmet" politikası, DTP'nin "kimlik" politikasına yenik düştü.

DTP'nin bölgenin yegane partisi haline gelmesi, hiç kuşku yok ki, öteki partilerin Kürtlerin kimlikle ilgili taleplerine kayıtsız kalmasının sonucudur. AKP de bu konudaki tutarsızlıklarının bedelini ödemiş oluyor.

Peki DTP'nin bölgenin birinci partisi olmasının Türkiye siyaseti bakımından sonuçları ne olabilir? İçinde PKK yandaşları olabilir, ama DTP ne ayrılıkçı, ne de şiddeti yöntem olarak benimseyen bir parti. PKK'yı terörist olarak nitelemediği için kapatılacak olursa, bu her yerde Türkiye'de Kürtlerin haklarını demokratik yoldan aramalarına imkân tanınmadığı şeklinde yorumlanacaktır. Oysa DTP dışlanmaz, muhatap alınacak olursa Kürt sorununun çözümüne yardımcı olabilir. DTP'nin demokratik olarak güçlenmesinin bir sonucu PKK'nın etkisinin azalması (Bkz Ayşe Karabat, Today's Zaman, 31 Mart), şiddetin Türkiye siyasetinden dışlanmasının yolunun açılması olabilir. Sorumlu bir iktidar partisinin seçim sonuçlarından çıkaracağı ders, bölgenin öncelikli talebinin Kürt kimliğiyle ilgili taleplerin karşılanması olduğu ve bunun yapılması gereğidir.

Ne var ki AKP hükümeti içinde DTP'yi muhatap almama politikasını, düşman görme politikasına doğru götürmek isteyen, en azından Cemil Çiçek gibi biri var. "Bölgede DTP'den başka parti kalmadı. İğdir'ı aldılar, yani Ermenistan sınırındalar..." diye konuşan Çiçek'in yaptığı gibi, DTP'yi bir güvenlik tehdidi olarak görmek, bölge halkının dışlanmasından, dolayısıyla Türkiye'nin bütünlüğüne kastetmekten başka sonuç vermez. Bunun için Taraf gazetesi dünkü manşetinde "Zehirli Çiçek" demekte yerden göğe haklıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rasmussen NATO adaylığından çekilmeli

Şahin Alpay 2009.04.04

NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer'in görev süresi 31 Temmuz'da sona eriyor. Yerini alacak kişi, NATO'nun bugün sona erecek zirvesinde ya da daha sonra kararlaştırılacak. Geçen hafta ABD'nin Danimarka Başbakanı Anders Fogh Rasmussen'in adaylığını desteklediği bildirildi (24 Mart).

Haberi okuduğumda şaşırdım.

Başkan Barack Hüseyin Obama, "İslam dünyasıyla karşılıklı çıkarlara ve saygıya dayalı bir ilişki kurmalıyız... Görevim, İslam dünyasına ABD'nin onların iyiliğini istediği mesajını vermektir; kullanacağımız dil saygı dili olmalıdır..." (Al Arabiya, 26 Ocak) dememiş miydi? NATO üyelerini Afganistan ve Pakistan'da Taliban'a ve El Kaide'ye karşı mücadeleye katkılarını artırmaya çağırıyor muydu?

Peki, Rasmussen kimdi? 2006'da bir Danimarka gazetesinde yayımlanan, Hazreti Muhammed'i sarığının içinde bomba taşıyan biri olarak da resmeden İslam düşmanı karikatürleri, ifade özgürlüğü olarak savunan başbakan değil miydi? Bu tavrı İslam dünyasında şiddetli tepkilere yol açmamış mıydı? Müslümanlarca hiç sevilmeyen bir politikacı değil miydi? Peki, aynı Rasmussen'in başında olduğu hükümet, ifade özgürlüğü adına, gerek ABD gerekse AB'nin terörist saydığı PKK'nın televizyonunun Danimarka'dan yayın yapmasına göz yumuyor muydu? NATO'nun yegane Müslüman çoğunluklu üyesi Türkiye'nin AB üyeliğine soğuk bakmıyor muydu?

Rasmussen'in adaylığı konusunda Ankara'nın tavrının ne olduğunu öğrenmek amacıyla Dışışleri Bakanlığı'ndan bir yetkiliyle görüştüm. Edindiğim izlenim, Türkiye'nin bundan hoşnut olmadığı, ancak NATO'da kararların mutabakatla alınması ilkesine bağlı olduğu için, yalnız kalması halinde Rasmussen'i veto etmeyeceği yolundaydı. Aynı gün Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Bağdat'ta "Bu konuda bir karar almadık, üzerinde çalışıyoruz" dediğini gazetelerde okudum. (24 Mart) Ne var ki ertesi gün yabancı basın, TBMM Dışışleri Komisyonu sözcüsü Suat Kınıklıoğlu'nun, "Partim AKP Rasmussen'e kesinlikle karşıdır" dediğini yazıyordu.

Derken 27 Mart Cuma akşamı Başbakan Tayyip Erdoğan'ı NTV'de dinledim. Erdoğan, o gün kendisini telefonla arayan Rasmussen'e, İslam ülkeleri liderlerinin arayıp "Sakin ha!" dediklerini, kendisinin de partisinin "İlkeleriyle çelişkiye düşmeyeceğini" (?) anlattığını aktarıyordu. Başbakan'ın sözlerinden Rasmussen'e adaylıktan çekilmesini telkin ettiği sonucunu çıkardım. Ertesi sabah ise gazetelerde Gül'ün aynı cuma günü Brüksel'de Türkiye'nin Rasmussen'e karşı olduğu iddialarını yalanladığı gibi, onu "Avrupa'nın başarılı başbakanlarından biri" ilan ettiğini okudum. İki gün sonra da Gül'ün "Türkiye'nin tek bir görüşü vardır, o da benim görüşümdür..." dediğini okumaz mıyım! (Artık Türkiye'yi Başbakan'ın son sözü söylediği bir parlamenter demokrasi saymaktan vazgeçmemiz mi gerekecek?) Nihayet Erdoğan dün Londra'da Rasmussen'in adaylığına "şahsen" olumsuz baktığını yineledi.

Her durumda, Ankara'nın Rasmussen konusunda kafasının hayli karıştığı anlaşılıyor. Ne var ki, Ankara'daki kafa karışıklığı, Rasmussen'in NATO genel sekreterliğine getirilmesinin berbat bir fikir olduğu gerçeğini değiştirmiyor. Bunun neden böyle olduğunu en iyi, İslam dünyasını yakından tanıyan, Türkiye'nin de yakından tanıdığı Amerikalı gazeteci Stephen Kinzer izah etti:

Rasmussen'in atanması, "NATO'nun başına pek çok Müslüman'ın küfür yağdırdığı birini getirmekten mutlu olduğu mesajını verir... Taliban ve El Kaide'nin bunu, örgütün her şeyden önce İslam'a karşı nefretle yönetildiğinin kanıtı olarak göstereceğine hiç kuşku yoktur... Bu, Afganistan ile Pakistan'ı şimdiden saran alevlerin üzerine benzin dökmekten farksız bir iştir... NATO'daki tek Müslüman ülke Türkiye, bu tercihi veto edebilir... ama bunu yapmak zorunda bırakılmamalı. Başkan Obama ve Avrupalı müttefikleri akıllarını başlarına toplamalı ve NATO'nun başına milyonlarca Müslüman'ın nefret ettiği bir genel sekreter getirme yanlışından vazgeçmeli." (The Guardian, 25 Mart)

Umarım herkesten önce Rasmussen aklını başına toplar ve adaylıktan çekilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Teşekkürler Başkan Obama

Şahin Alpay 2009.04.09

ABD Başkanı Barack Hüseyin Obama'ya büyük bir hayranlık duyduğumu gizlemiyorum. Nasıl ki bundan önceki başkan George W. Bush'a duyduğum derin antipatiyi hiç saklamadıysam. Her toplumun iki yüzü var. Bana göre Obama, genç yaşımdan itibaren tanımak fırsatını bulduğum Amerikan toplumunun en iyi niteliklerini temsil eden olağanüstü bir lider.

Nasıl ki Bush toplumunun en kötü niteliklerini temsil ettiyse... Elbette ki Obama, ABD'yi yönetirken, "Bush ülkesi"nin etkilerinden tamamen bağımsız olamayacak. Elbette ki Obama'nın da eleştirdiğimiz fikir ve politikaları var ve olacak. Ne var ki Obama, yalnızca seçim kampanyası sırasındaki değil, Beyaz Saray'da bugüne kadarki performansı ile bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de haklı olarak büyük takdir topluyor.

Bush'a destek verenlerin oranının % 8'e kadar inmesine bakarak, Türkiye'nin dünyadaki en anti-Amerikan toplum olduğunu ileri süren, başta Amerikalı neoconlar ve onların şakşakçalarına cevap vermek durumunda kaldığım her zaman şunu söyledim: Türkiye'de söz konusu olan, ABD'nin temsil ettiği temel değerlere, yani "demokrasi, insan hakları, hukuk devleti ve farklılığa saygı"ya değil, Bush yönetiminin izlediği politikalara karşı her eğilimden insanın paylaştığı öfkedir. Türkiye'de Bush'dan bir önceki Başkan Clinton'a verilen destek % 60'ın üzerindeydi. Başkan Obama'ya verilen destek de şimdiden % 50'nin üzerinde ve Türkiye ziyaretiyle muhtemelen yükselecek.

Bu yazıda Başkan Obama'nın Türkiye ziyaretini, burada söyledikleri ve yaptıklarıyla kısaca değerlendirmek istiyorum. Bu değerlendirmeyi tek bir cümleye indirgemek gerekirse, Obama'nın ziyareti Türkiye'de özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiye güçlü bir destek olmuştur. Türkiye'de demokrasiyi yıkmak ya da baltalamak isteyenlerden, ona burun kıvrınlara kadar bütün demokrasi düşmanları cephesinin, bu Amerikan yönetiminden destek görmeyecekleri; buna karşılık demokrasiyi yerleştirme yönünde atılan her adımın dünyanın en güçlü ülkesinden tasvip göreceği anlaşılmıştır. Bu Amerikan yönetiminden kimse çıkıp, (Wolfowitz'in 2003'te yaptığı gibi) "Türk askerleri liderlik gösteremediler" demeyecek, meşru hükümete karşı muhtıralara ve kışkırtmalara alkış tutmayacaktır.

Obama, Prag'daki AB zirvesinde Türkiye'nin AB üyeliğine güçlü desteğini vurgulayarak, hem Sarkozy ve Merkel'in "ahde vefa" ilkesine sırt çevirdiklerinin, hem de burunlarının ucunu görmekten aciz iki siyasi olduklarının bir kez daha teşhir olmasını sağladı. Ankara'daki Anıtkabir ziyaretinde, Atatürk'ü Türkiye'de laik demokrasinin temellerini atan lider olarak selamladı. TBMM'de bütün siyasi parti liderleriyle görüşerek, demokrasinin en temel ilkelerinden birinin de muhalefet hakkı olduğunun altını çizdi. Başbakan Erdoğan'ın elini dahi sıkmadığı DTP lideriyle görüşerek, fikirlerini öğrendi. TBMM'de yaptığı konuşmada, El Kaide ile PKK şiddeti arasında bir fark görmediğini de kayda geçirdi.

Obama, Amerika'da değişimi temsil ettiği gibi, Türkiye'de de değişimden yana tavrını ortaya koydu: "Din ve ifade özgürlüğü güçlü ve canlı bir sivil toplum yaratarak devleti de güçlendirir... Hukuk devletine bağlılık herkese adil davranmaktan kaynaklanan güvenliği başarmanın yegane yoludur. Güçlü azınlık hakları, toplumların bütün yurttaşlarının katkılarından yararlanmalarını sağlar... Hesaplaşılmamış tarih, ağır bir yük olabilir. Her ülke tarihine bakmalıdır. Tarihle yüzleşmek daha iyi bir geleceği hazırlar..."

Obama TBMM'den verdiği mesajla İslam dünyasında Bush'un kındığı kalplere seslendi: "Şunu olabildiğince açık bir şekilde söyleyeyim: ABD İslam ile savaş halinde değildir... Karşılıklı çıkar ve saygıya dayalı işbirliği istiyoruz. Dikkatle dinleyeceğiz, yanlış anlamaları gidereceğiz ve ortak zemin arayacağız... Ve yüzyıllar boyunca dünyanın daha iyi bir yer haline gelmesine katkıda bulunan İslam inancına duyduğumuz derin saygıyı dile getireceğiz..."

Düşünce ve duygularımı tek kelimeyle ifade etmem gerekirse: Teşekkürler Başkan Obama.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kouchner ve benzerlerine bazı hatırlatmalar

Şahin Alpay 2009.04.11

Prag'daki ABD-AB zirvesine katılan ABD Başkanı Barack Hüseyin Obama, 5 Nisan Pazar günü Ankara'ya uçmadan önce yaptığı konuşmada şunları söyledi: "ABD ve Avrupa, adaletsizliğe, hoşgörüsüzlüğe ve şiddete karşı mücadelede Müslümanlara dostlarımız, komşularımız ve ortaklarımız olarak yaklaşmalı ve karşılıklı saygı ve karşılıklı çıkara dayalı bir ilişki kurmalıdır.

Türkiye'nin AB üyeliğine doğru ilerlemesi, bu gündeme bağlılığınızın güçlü bir işareti olur ve Türkiye'yi Avrupa'ya bağlamayı sürdürmemizi güven altına alır."

Fransa Başkanı Nicolas Sarkozy, cevabında gecikmedi. Türkiye'nin üyeliğine her zaman karşı olduğunu belirttiikten sonra, "Başkan Obama ile el ele çalışıyorum, ama konu AB olunca, buna AB'nin üyeleri karar verir" dedi. Almanya Başbakanı Angela Merkel de, Türkiye'nin AB'deki statüsünün tartışmaya açık olduğunun altını çizmek fırsatını kaçırmadı.

Obama da aldığı bu cevaplara cevap vermeyi ihmal etmedi: "ABD'nin AB'nin bir üyesi olmadığı doğru, dolayısıyla karar verecek biz değiliz, ama bu durum benim bu konuda bir görüş sahibi olmama engel değildir. Avrupalıların uzun zamandır ABD'nin politikaları hakkında pek çok görüşe sahip oldukları ve bunları ifade etmekten kaçınmadıkları dikkatimi çekiyor. Zaten dostlar da bunu yapar. Eğer Türkiye NATO'ya üye olabiliyor ve eğer müttefiklerini korumaya yardım için askerlerini ve gençlerini gönderiyorsa, Türklerin de Avrupa'ya kayısı satmasına ya da Avrupa'da daha çok seyahat etmelerine izin verilmemesini anlamak mümkün değildir."

Öteden beri Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olan Sarkozy ve Merkel'in, hele hazirandaki Avrupa Parlamentosu seçimleri yaklaşırken Obama'ya tepki vermelerinde anlaşılmayacak bir husus yoktu. Şaşırtan, Fransa Dışişleri Bakanı Bernard Kouchner'in ortaya atılıp, Türkiye'nin Danimarka Başbakanı Rasmussen'in NATO genel sekreterliğine itirazı nedeniyle artık Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemekten vazgeçtiğini beyan etmesi oldu. Kouchner, Rasmussen'in seçilmemesi için "Üzerimize yapılan baskı beni şoke etti... Türkiye'nin, daha dini, daha az güçlü bir laiklik yönünde evrilmesinden kaygı duyuyorum." buyurdu.

Bay Kouchner, Türkiye'nin üyeliğini destekleyip desteklememekte elbette ki tamamen hürdür. Sözleri Türkiye'de büyük bir hayal kırıklığı yaratmış da değildir. Ne var ki, dile getirdiği görüşler AB adına kaygı verici. Şu nedenle: Rasmussen'in İslam'a düşmanlık telkin eden karikatürleri "ifade özgürlüğü" olarak savunmasını haklı bulabilirsiniz. Rasmussen'in tavrının Müslüman çoğunluklu ülkelerde 100'den fazla insanın ölümüne yol açan şiddetli gösterilere yol açmasını "Müslümanlar arasında hoşgörüsüzlüğün yansıması" olarak da yorumlayabilirsiniz. Ama eğer Afganistan ve Pakistan'da El Kaide ve Taliban'a karşı savaşı tırmandırmaya hazırlanan NATO'nun başına, İslam dünyasında nefret uyandıran bir şahsı getirmenin ne kadar akılsızca bir iş olduğunu göremiyorsanız, NATO'daki yegane Müslüman çoğunluklu üyenin bu konuda uyarıda bulunmasını anlayamıyorsanız, sizde bir idrak sorunu olduğuna hükmedebiliriz.

Türkiye'de laiklikle ilgili "kaygıları"na gelince, eğer Kouchner Türkiye'nin, AB sürecinin de desteğiyle, 1905 öncesi Fransa'dan esinlenen hayli otoriter bir laiklik uygulamasından, inanç özgürlüğüne dayalı gerçek bir laikliğe doğru evrildiğini; askerî vesayet altında olan türden bir demokrasiden liberal bir demokrasiye doğru gittiğini göremiyorsa, bu ancak kendisinin (ve benzerlerinin) Türkiye hakkındaki koyu cehaletiyle açıklanabilir.

Kouchner (ve benzerleri) şunu da iyi anlamalı ki, AB Türkiye'ye mecbur olmadığı gibi, Türkiye de AB'ye mecbur değildir. Ülkenin askerî vesayet altında kalmasını, hatta askerler tarafından yönetilmesini isteyen ne kadar demokrasi düşmanı varsa, hepsi tıpkı Kouchner gibi Türkiye'nin AB üyeliğine karşıdır. Öte yandan Bay Kouchner, temsil ettiği zihniyetin tümüyle hakim olduğu bir AB'ye tek bir Türk'ün dahi üye olmak istemeyeceğinden emin olabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yurttaşlarla 'sıfır problem'

29 Mart seçimleri halkın demokrasiye güvenini bir kez daha ortaya koydu. Aynı hafta içinde açıklanan 2. Ergenekon iddianamesiyle birlikte, meşru hükümete karşı darbe tezgâhları biraz daha aydınlandı.

Sanıkları sonunda yakayı şu veya bu şekilde kurtarmayı başarsalar bile, "Ergenekon terör örgütü" davasıyla birlikte darbe tertiplerinin sonuna gelindiği umudu uyandı. Denebilir ki; öngörülebilir gelecekte Türkiye'de siyaset, demokrasinin kuralları içinde yürüyecek.

Yerel seçimler demokratik rejime güveni tazelediği gibi AKP iktidarının giderek ağırlaşan ekonomik krize rağmen ülkeyi tek başına yönetmeye yetecek halk desteğini koruduğunu gösterdi. Ve AKP iktidarı bir yol kavşağına geldi. Hangi yolu tutacağı da, esas olarak, aldığı oylardaki gerilemeyi nasıl yorumlayacağına bağlı görünüyor. AKP liderliği eğer oylarındaki gerilemeden, iktidarı korumak için yerleşik düzenle daha sıkı bir şekilde bütünleşmesi gerektiği sonucunu çıkaracak olursa, artık reformların lafını ağzına almayabilir. Öte yandan eğer yerleşik düzenle bütünleşmenin hem iktidarının hem de ülkenin geleceğini tehlikeye atacağını görececek olursa, reformlara yeniden sarılabilir.

Reform yolunu tutmasını zorlaştıracak koşullar yok değil. Ne kadar süreceği ve ağırlaşacağı belli olmayan ekonomik kriz, AKP iktidarının arkasındaki halk desteğini eritebilir. Bu durumda bürokratik vesayet rejimi tekrar dişlerini gösterebilir. Ama reform yolunu tutmasını teşvik edecek koşullar da var. Bunların başta geleni AKP'nin bizzat kendi tecrübeleri olmalı. AKP, içinden çıktığı Milli Görüş hareketini yenileyerek, AB'nin çizdiği yol haritasını izleyerek ülkenin yenilenmesine de öncülük ederek bugünkü konumuna, Türkiye'nin hakim partisi haline gelmeyi başardı. AKP, Türkiye'de başarının yenilenme yeteneğinde yattığı bilinciyle davranırsa, bir üçüncü genel seçim kazanmasının yegane yolunun reformlara sarılmak olduğunu görebilir.

Giderek globalleşen bir dünyada yaşıyoruz. Bu dünyada hiçbir ülke tek başına bir ada değil. Hele Türkiye hiç öyle değil. Dış dünya, çizdiği gerek siyasî, gerek ekonomik koşullarla Türkiye'nin yolunu etkiliyor. Türkiye'de, üyeliğe aday ilan edildiği 1999'dan, katılım müzakerelerinin başlanmasına karar verildiği 2005 yılına kadar süren dönemde gerçekleşen ve "Sessiz Devrim" olarak anılan reformları esas cesaretlendiren AB oldu. Ne var ki Sarkozy ve Merkel'in başını çektiği Türkiye aleyhtarlığı, AB'nin Türkiye üzerindeki yumuşak gücünü, yani reformları teşvik edici etkisini giderek azalttı. Ama Başkan Barack Obama'nın ziyaretiyle belli oldu ki, yeni yönetim altında ABD, Türkiye'de demokratikleşmenin kararlı bir destekçisi olacak.

Denebilir ki; Obama ile birlikte Türk–Amerikan ilişkilerinde yeni bir sayfa açılıyor. Bugüne kadar Türkiye'de demokratik rejime yapılan bütün askerî müdahaleler Washington'un ya örtülü onayı ya da cesaretlendirmesiyle gerçekleşti. Obama döneminde Washington'da, Türkiye'de askerî darbe kışkırtıcılığı yapan neocon'ların ve onların yarıdakçıların borusu ötmeyecek. Umulur ki Türk–Amerikan ilişkileri, esas olarak askerî bir ilişki olmaktan çıkacak; Obama'nın sözleriyle, iki demokrasi arasında "model" bir ortaklık olmaya yönelecek.

Ankara ile Obama yönetiminde Washington arasında "model" ortaklığın yolunu açan etkenlerin başında, kuşku yok ki AKP iktidarının izlediği, proaktif dış politika oldu. Bunun bir ayağı Ankara'nın komşu ülkelerle "sıfır problem"e yönelik bir politika izlemesi ise diğer ayağı da bütün aktörleriyle diyalog yoluyla bölge sorunlarının çözümünde kolaylaştırıcı rol üstlenmesiydi.

Temenni edilir ki AKP iktidarı, önümüzdeki dönemde dışarıda bütün imkânlarıyla proaktif politikayı sürdürdüğü gibi, aynı politika ilkelerini içeriye de uygulasın. Yani yurttaşlarla "sıfır problem"i hedeflesin, bütün aktörlerle diyalog yoluyla iç sorunların çözümünü kolaylaştıran bir rota izlesin. Bu rotanın gerekleri nelerdir? Bu soru başka bir yazının konusu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

12. dalgadan sonra Ergenekon'da geline nokta

Şahin Alpay 2009.04.16

13 Nisan Pazartesi günü, iddia edilen "Ergenekon terör örgütü" soruşturması ve davası kapsamında, ülke çapında 60'a yakın kişi gözaltına alındı, çeşitli sivil toplum kuruluşlarının şubelerinde arama yapıldı.

Gözaltına alınanlar arasında halen ve eskiden rektörlük yapan ve sair profesörler var. Geline noktada, bu soruşturma ve dava hakkında nasıl bir değerlendirme yapılabilir? Düşüncelerimi şu noktalarda toplayabilirim:

Ergenekon davası, Türkiye'de özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi bütün kurum ve kurallarıyla yerleştirme mücadelesinde tarihî bir dönemeç. Bu dava bir yönüyle, 27 Mayıs 1960'tan bu yana devam eden demokratik sürece askerî darbeler sayfasını tarihin çöp tenekesine atmak için tarihî bir fırsat. Öteki yönüyle de bu dava, "devlet adına" siyasî cinayetler işleyen canilerin ortaya çıkarılarak cezalandırılması, böylelikle yargısız infazlar, "asit kuyuları" sayfasının kapanması için bir umut.

Gözaltına alınan ya da tutuklananlar arasında profesörlerin, yazarların, gazetecilerin, işadamlarının ve sair yüksek eğitimlilerin yer almasında, maalesef şaşılacak hiçbir şey yok. Dünyanın her yerinde eğitim ve gelir düzeyi yükseldikçe demokrasiye güven ve bağlılık artar. Türkiye'de ise neredeyse bunun tersi geçerli; adeta eğitim ve gelir düzeyi yükseldikçe demokrasiye güvensizlik, burun kıvrma yaygınlaşıyor. Bunun izlerini her gün gazete köşelerinde görmek mümkün.

Demokrasinin "gerici" siyasîleri iktidara getirdiği, bunun için ülkenin "zinde kuvvetler" tarafından desteklenen "ilerici" askerler tarafından yönetilmesi gerektiğini savunan militarist zihniyet, ne yazık ki, aşılamadı. Demokrasimizin en büyük güvencesi, sıradan yurttaşların, son yerel seçimlerde bir kez daha gösterdikleri gibi demokrasiye, onun en temel unsurlarından biri olan oy hakkına sahip çıkmaları. Seçim tarihimizin tanıklık ettiği gibi, Türkiye'de seçmenler partileri iktidara getirdikleri gibi iktidardan süpürmeyi de biliyor. Umarız yerel seçimlerde alınan sonuçlar, görece eğitilmiş ve varlıklı kesimler arasında demokrasiye güvenin artmasına bir nebze yardımcı olur.

Ergenekon soruşturması ve davası, yargıçlar ve savcılar açısından çok çetin bir görev. İşlerini doğru yapabilmek için toplumun birçok dokunulmazlarına dokunmak zorundalar. Bunun için de "kelle koltukta" görev yapıyorlar. Toplumun desteğine ve saygısına layık bir hizmet veriyorlar. Ne var ki, bu soruşturma ve davanın hukuk düzeninin bütün gereklerine, harfiyen uyularak yürütülmesi şart. Savunma avukatlarının dile getirdikleri şikâyetler titizlikle dikkate alınmak zorunda. Bu davanın, iktidarın muhalefeti susturma aracı olduğunu iddia eden Ergenekon muhiplerinin elindeki en büyük koz, bu şikâyetlerin yayılması ve haklılık kazanması. Hukuk devletinin bütün gereklerine uyulması gibi, suçları ne olursa olsun, seksen yaşını aşmış bir köşe yazarının sabah karanlığında gözaltına alınması ya da kanser tedavisi gören bir hanım profesörün bütün evrakına el konulması gibi kamu vicdanını rahatsız eden ve kuşku uyandıran uygulamalardan kaçınılması da şart. Bu uygulamalar da davayı "sulandırma" gayretlerinin ekmeğine yağ sürüyor.

12. dalga üzerine söyleyeceklerim bunlar. Genelkurmay Başkanı'nın Harp Akademileri'nde yaptığı konuşmaya gelince: Davetli olmadığım için konuşmayı televizyondan izledim. Davet edilmiş olsaydım gider miydim, bilmiyorum. Ama Genelkurmay toplantılarında basına uygulanan kısıtlamaların kabul edilebilir olmadığı muhakkak. Toplantılara davet edilecek medya kuruluşlarında objektif, nesnel kriterlere, örneğin temsil ettikleri tiraj büyüklüğüne göre sınırlama elbette yapılabilir. Ama subjektif, yani keyfi sınırlamalar ne demokrasiyle ne de basın özgürlüğüyle bağdaşır. Unutulmaması gerekir ki, dışlanan gazetelerin milyonları aşan okurları da bu

ülkenin yurttaşlarıdır ve TSK, faaliyetlerini onların da ödediği vergilerle yürütmektedir. Genelkurmay Başkanı'nın konuşmasıyla ilgili görüşlerim gelecek yazılarda.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

TSK'nın siyasi rolü yeniden mi tanımlanıyor?

Şahin Alpay 2009.04.18

Genelkurmay Başkanı Org. İlker Başbuğ'un 14 Nisan'da Harp Akademileri Komutanlığı'nda yaptığı konuşmayı televizyondan dinlerken, önce hüznümlendim.

Çünkü konuşma bana öncelikle, Genelkurmay eski başkanlarından emekli Org. Hilmi Özkök'ün sözleriyle, "herkesin kendi işini yaptığı Türkiye"den hâlâ ne kadar uzak olduğumuzu düşündürdü. Daha sonra yavaş yavaş kendimi topladım. Başbuğ'un konuşması, acaba "herkesin kendi işini yaptığı Türkiye"ye doğru atılmış bir adım mı diye sordum.

Başbuğ, "herkesin kendi işini yaptığı Türkiye" idealini tümüyle benimsiyor olsa bile, başında olduğu kurumu bu ideale yönlendirmesinin kolay olmadığını düşündüm. Başkan Obama'nın İstanbul'da gençlere söyledikleri aklıma geldi: "Devlet gemisini hareket ettirmek yavaş bir süreçtir. Devletler büyük tankerlere benzer, sürat motorlarına benzemez. Onları hemen döndürüp yeni bir yöne götüremezsiniz..." Oramiral Özden Örnek'in günlüklerini ve TSK'nın, çok değil daha iki sene önce, TBMM'yi e-muhtırayla tehdit ettiğini hatırladım. O zaman Başbuğ'un konuşmasını daha serinkanlı bir şekilde değerlendirmek imkânını buldum.

Serinkanlı bir değerlendirmeye Başbuğ'un konuşmasıyla TSK'nın siyasi rolünün yeniden tanımlandığı sonucuna varılabilir. Başbuğ, topluma ve TSK'ya şunu söylüyor olabilir: "Türkiye'nin bütünlüğü ve laikliği konularında kendimize biçtiğimiz vesayet görevi değişmemiştir. Ancak bu görevi, demokrasi ve hukuk devletin çizdiği sınırlar içinde yapacağız. TSK mensupları seçimle gelmiş meşru iktidarları şu veya bu şekilde devirmeye kalkışmayacak, hiçbir şekilde yargısız infaz yapmayacak..." Başbuğ bu konuşmasıyla TSK'nın, e-muhtıranın son satırlarında ifadesini bulan, "Ne mutlu Türk'üm diyene! anlayışına karşı çıkan herkes Türkiye Cumhuriyeti'nin düşmanıdır ve öyle kalacaktır..." zihniyetini geride bıraktığının, herkesin etnik kimliğine saygılı olacağının işaretini de veriyor olabilir.

Sayın Başbuğ'un konuşması böyle mi okunmalıdır, yoksa her zamanki temkinli iyimserliğimle böyle mi okumak istiyorum, bilmiyorum. Ama bu konuşmadan şu mesajı da aldım: TSK komuta kademesi bundan böyle, toplumun sesine kulak vereceği gibi, (doğru veya yanlış) sosyal bilimcilerin dediklerini de dinleyecektir. (28 Şubatçı bir orgeneralin Taha Akyol'un "Bir de sosyal bilimcileri dinleseniz..." tavsiyesine cevaben "Biz askeriz, eğer onları dinlersek kafamız karışır..." dediği hatırlanacak olursa, bunun ne büyük bir ilerleme olduğu daha iyi anlaşılabilir.)

Başbuğ'un konuşmasından çıkarılabilecek başka olumlu mesajlar da var. Bunlardan biri, Kemalizm'in katı bir ideoloji olarak anlaşılmaması gereği: "Atatürkçü Düşünce Sistemi, ne yapılmasını anlatan bir ideoloji değildir. Akıla ve bilime dayanarak nasıl karar verileceğini gösteren bir dünya görüşüdür..." Başbuğ'un bu hatırlatması, bir önceki Cumhurbaşkanı'nın dile getirdiği anlayışı hayli geride bıraktığını gösteriyor. (bkz. 12 Mayıs 2007 tarihli yazım.)

Eğer hafızam beni yanıltmıyorsa, bir Genelkurmay Başkanı ilk kez, TSK'nın halkın ödediği vergilerle finanse edildiğini herkese hatırlatıyor: "Silahlı kuvvetlerin halkın vergisiyle oluşturulduğu unutulmamalıdır..." Org. Başbuğ ordunun "gizlilik ihtiyaçları gözetilirken, kurumun saydam olmasına engel teşkil etmemelidir" demesi de bu bağlamda anlamlı olabilir. Zira ordunun kendisine tahsis edilen kamu kaynaklarını nasıl kullandığı konusunda TBMM'ye hesap vermesi, demokratik düzenin mutlaka gidermek zorunda olduğumuz bir eksiği.

Terörle mücadele bahsinde Org. Başbuğ'un yaptığı en dikkate değer vurgu da kuşkusuz, "Terörist de neticede bir insandır..." demesi ve "dağ kadrosunun örgütten ayrılmasını sağlayacak" yasal değişikliklerin yapılması ihtiyacını dile getirmesi. Umarız bu, kan döktükleri sabit olmayan PKK militanlarına af yolunda sivil ve askerî otorite arasında bir mutabakatın oluştuğunun işaretidir.

Başbuğ'un söylediklerine itirazlarım çok. Bunları gelecek yazılarda ele alacağım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasi sorunları askerler çözemez

Şahin Alpay 2009.04.21

Genelkurmay Başkanı Org. İlker Başbuğ'un 14 Nisan'da Harp Akademileri Komutanlığı'nda yaptığı konuşmadaki olumlu bulduğum yönleri 18 Nisan'da çıkan yazımda değindim.

Bu ve gelecek yazılarda Başbuğ'un görüşlerinde yanıltıcı ve eleştirilmeye muhtaç bulduğum yönleri değineceğim.

Sayın Başbuğ, demokrasilerde askerin sivil otoriteye bağlı olması gereğini kabul etmekle birlikte, "sivil-asker ilişkileri, ülkelerin kendilerine özgü şartları dikkate alınarak incelenmelidir" diyor. Hiç kuşku yok ki, sivil-asker ilişkileri ülkeden ülkeye farklılık gösterebilir. Ne var ki, Başbuğ'un esas aldığı anlaşılan liberal demokrasilerde bu ilişkinin, ülkelerin kendine özgü koşullarının üzerinde duran "olmazsa olmaz"ları var. Bunların ne olduğu, siyaset bilim öğrencileri için dahi çok açık ve nettir.

Sayın Başbuğ, konuşmasında akademik yazına atıfta bulundu. Ben de öyle yapayım. Önce Andrew Heywood'un Türkçeye çevrildiği için Türkiye üniversitelerinde de yaygın bir şekilde yararlanılan "Politics / Siyaset" adlı kitabına gönderme yapayım. Heywood, demokrasilerde sivil-asker ilişkilerinin silahlı kuvvetler üzerinde objektif ya da liberal sivil demokratik denetim esasına dayandığını belirttikten sonra, bunun temel ilkelerini şöyle açıklıyor: "Bu denetim biçiminin temel özelliği, siyasi ve askeri roller ve sorumluluklar arasında kesin bir ayırım yapılmasıdır, ki bu askerin tamamen siyasetin dışında kalması anlamına gelir. Bu çeşitli şekillerde sağlanır. Her şeyden önce askerler, parlamentoya ve halka karşı hesap vermek durumunda olan sivil liderlere tabidir. İkinci olarak, savunma ve askerlik dahil bütün alanlarda politika belirleme sorumluluğu sivil siyasilere aittir. Bu alanlarda dahi askerler sadece tavsiyelerde bulunabilir ve uygulamanın sorumluluğunu üstlenir. Askerler uygulamada oldukça büyük bir etki yapsalar da, bunda etkili olan çıkar gruplarından sadece birini oluşturur ve sivil yöneticilerin aldıkları kararları sorgulama yetkisine sahip değildir. Bu husus beraberinde üçüncü bir şartı getirir: İktidarda hangi parti ya da hükümet olursa olsun, silahlı kuvvetlerin siyasi bakımdan tam anlamıyla tarafsız olması gerekir." (Politics, s. 384-385.)

Bu bağlamda, otoriter rejimlerden demokrasiye geçiş konusunda uzman siyaset bilimciler arasında özel bir yeri olan Larry Diamond'a da atıfta bulunabilirim: "Tanım gereği, silahlı kuvvetler sivil denetime ve demokratik anayasal düzene sıkı sıkıya bağlanmadan demokrasi yerleşemez... Sivil otoritenin üstünlüğü, demokratik yoldan seçilmiş hükümetlerin, ulusal savunmanın hedeflerinin tanımlanması yanı sıra örgütlenmesinin ve

uygulanmasının denetimi dahil bütün alanlarda izlenecek politikalarda tartışılmaz otoriteye sahip olması anlamına gelir. Askerin rolü, ulusal savunma ve uluslararası güvenlik ile sınırlıdır ve sivillerin, -iç güvenlikle ilgili bütün sorumluluklardan arındırılmış olan- ordu (ve istihbarat örgütleri) üzerinde etkin gözetim ve denetim kurmaları (sivil savunma bakanlığı gibi) yönetim organları tarafından sağlanır." (Consolidating the Third Wave Democracies, Johns Hopkins, 1997, s. xxvii.)

Asker üzerinde sivil demokratik denetim sağlanamazsa ne olur? Rejim liberal demokrasi olmadığı gibi, siyasi sorunlara çözüm de bulunamaz. Çünkü siyasi sorunları ancak siyasiler çözebilir. Siyasi sorunların çözümünü kısmen veya tamamen askarlere havale etmek, hastayı tedavi için doktora değil de mesela jeologa göndermeye benzer. Zira askerler siyasi sorunları çözmek için değil, gerektiğinde savaşmak için eğitilirler. Siyasiler de elbette sorunları çözmekte başarısız olabilirler. Ama demokrasi, sorunları çözemeyen siyasileri değiştirmek için vardır.

Eğer Türkiye siyasi sorunlarını çözme konusunda sürekli patinaj yapıyor ise, bunun temel nedeni siyasi konulara kısmen veya tamamen askerlerin müdahil olmalarından bir türlü kurtulamamış, asker üzerinde sivil demokratik denetim kuramamış olmamızdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zorunlu asimilasyon başarılı olamadı

Şahin Alpay 2009.04.23

Genelkurmay Başkanı Org. İlker Başbuğ, 14 Nisan'da Harp Akademileri Komutanlığı'nda yaptığı konuşmada gerek Osmanlı, gerekse Cumhuriyet dönemlerinde Kürtlere "sistemik asimilasyon uygulanmadığını" ileri sürdü.

Bu görüş gerçeği yansıtmıyor. Osmanlı değil ama Cumhuriyet döneminin kimlik politikaları, zorunlu (yani sistemik) asimilasyonu hedefledi.

Tarihe baktığımız zaman ya ulusların kendilerine bir devlet kurduklarını ya da devletlerin kendilerine bir ulus inşa ettiklerini görüyoruz. Bunların birincisine başlıca örnek Almanya, ikincisine başlıca örnek Fransa. İki model arasında neredeyse devletlerin sayısı kadar çeşitlilik var. Türkiye'nin izlediği yol Fransa modeline hayli yakın. Şöyle ki, Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalan çok sayıda etnik ve dinsel gruptan "modern" bir Türk ulusu inşa etmeye girişti. 20. yüzyılın başında geçerli olan anlayışa göre, "modern" bir toplum ancak aynı dili konuşan ve aynı kültürü paylaşan, türdeş bir toplum olabilirdi. Bu toplum aynı zamanda "laik" olmalıydı, yani din toplum hayatından dışlanmalı, bireylerin vicdanlarıyla sınırlanmalıydı. Cumhuriyet'in kimlik politikaları bu amaçlara hizmet edecek şekilde oluşturuldu.

1924 Lozan anlaşmasında sayılan gayrimüslim gruplara azınlık hakları, yani dil ve kültürlerini koruma hakları tanındı. Farklı etnik ve dinsel gruplardan oluşan Müslüman çoğunluktan (yani Türkler, Kürtler, Araplar, Çerkesler, Arnavutlar, Boşnaklar, Pomaklar, vs.) ise "Türkçe konuşan, Türk kültürüne bağlı ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından temsil edilen Sünni İslam yorumuna inanan bir Türk ulusu" inşasına girişildi. Yapılmak istenen, Osmanlı'nın "İslam milleti"ni, "Türk milleti" olarak bir potada eritmekti. 1924 Anayasası'nın 88. maddesi, bu hedefi ifade ediyordu: "Türkiye halkına din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibarıyla Türk denir."

Eğitim sistemi tümüyle zorunlu asimilasyona, yani kültürel birörnekleştirme hedefine odaklandı. Bu bağlamda Kürtler, Aleviler, tarikatların temsil ettiği İslam'ın halk yorumları yok sayıldı. Kürtçe dili, Kürtçe adlar yasaklandı, bu hedefe yönelik iskân (yerleştirme) politikaları uygulandı. Zorunlu asimilasyon politikaları, Kürtlerin bir

bölümü de dahil, hayli başarılı oldu. Ne var ki, kendi bölgelerinde yoğunlaşan Kürtler buna direndi. 1925'ten başlayarak, bir hesaba göre 29 Kürt isyanı yaşandı. Son PKK ayaklanması dahil, bunların ortak yönünün, Kürt kimliğinin yok sayılmasına direniş olduğu söylenebilir.

Zorunlu asimilasyon politikaları, demokrasiye geçişle birlikte entegrasyon politikalarıyla da desteklendi. Bu bağlamda Kürtlere, Kürtlük iddia etmemek koşuluyla, sosyo-ekonomik alanda fırsatlar (ülkenin her yerine yerleşebilme ve her mesleği edinebilme imkânları) ve politik haklar (seçme ve seçilme hakları) tanındı. Türkiye elitlerinin önemli bir kısmının Kürtlerden oluşmasının nedeni budur. Ne var ki, entegrasyon politikaları da ancak kısmen başarılı oldu. Kürtlük bilinci yaşamaya devam ettiği gibi, demokrasinin genişlemesiyle birlikte güçlendi.

1990'larda kimlik politikalarının kısmen gözden geçirilmesi zorunluluğu doğdu. 1991'de Kürtçe yasağı kalktı, Kürtçe gazete ve dergiler yayınlanmaya başladı. 2002-2004 AB reformlarıyla, uygulamada çok çeşitli sorunlar yaşanmasına rağmen, Kürtçe eğitim ve yayın, Kürtçe kişi isimleri üzerindeki yasaklar kaldırıldı. 2009 başında TRT Şeş yayına başladı. 1991'den itibaren Kürt kimlik taleplerini dile getiren partiler kurulmaya başladı. Ardarda kapatılsalar da, bu partiler 1999'dan itibaren yerel yönetimlerde iktidara gelmeye başladı; 2007'de bağımsız adaylar aracılığıyla TBMM'ye girdi. 2009'da TBMM kürsüsünden Kürtçe konuşmanın suç olmadığına hükmedildi.

Ne var ki Kürt kimliğinin serbestçe yaşanması ve geliştirilmesi üzerindeki yasakların bir kısmı ve uygulamadaki baskılar devam ediyor. Bu yasaklar kalkmadıkça Türkiye'nin huzur ve istikrara kavuşması mümkün olmayacak. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Din ve vicdan özgürlüğü hayatidir

Şahin Alpay 2009.04.25

Geçen çarşamba günü bir fikir ziyafetine katıldım. John Templeton Vakfı'nın "Dünyada Din Özgürlüğü" konusunda İstanbul'da düzenlediği uluslararası sempozyumda, yaşayan en ünlü din sosyologu, Boston Üniversitesi profesörü Peter L. Berger'i dinlemek bir ayrıcalık oldu. Seksen yaşına varmış olan Berger'in sergilediği zihin açıklığı ve fikir berraklığı, dostlar başına.

Berger konuşmasına, din sosyolojisiyle ilgilenen hemen herkesin bildiği tecrübesini aktararak başladı. 1970'lere gelinceye kadar, yani mesleğin ilk yıllarında, o da çoğu öteki din sosyologları gibi, modernleşmeyle birlikte laikleşmenin geleceğini, dini inançların gerek toplum gerekse fertler açısından önemini giderek yitireceğini öngören teoriye inanmıştı. Fakat 20. yüzyılın son çeyreğinde tanıklık edilen gelişmeler, Batı Avrupa ülkeleri ve hemen her ülkede sosyal bilim okumuş kentlilerin çoğu hariç tutulacak olursa, modernleşmeyle birlikte hemen bütün dünyada dini inançların yaygınlaştığını göstermişti. Berger de, teorisinin yanlışlandığından mutlu olan bütün sosyal bilimciler gibi, büyük bir merakla bunun nedenlerini araştırmaya girişmişti.

Berger'in araştırmalarında vardığı sonuçlar hakkında söylediklerini şöyle özetleyebilirim: Modernleşme, yani yayılan kentleşme, sanayileşme, artan eğitim, sağlık, ulaşım, iletişim imkanları laikleşmeye değil ama, hemen her yerde yeni düşünceler, yeni inançlar, yeni hayat tarzları şeklinde tezahür eden çoğullaşmaya (pluralisation) yol açtı. İnsanlar kendilerini içe kapalı geleneksel topluluklardan kurtaran modern hayatı önce fevkalade özgürleştirici buldular ve mutlu oldular.

Ne var ki bir süre sonra, modern hayatın beraberinde getirdiği belirsizliklerle karşılaştıklarında, buna iki türlü tepki gösterenler oldu. Bir kısmı relativizme (ya da postmodernizme), yani hiçbir doğrunun olmadığını düşünmeye; hiçbir fikre, ilkeye ve değere inanmamaya; her şeyin kabul edilebilir olduğu anlayışına, sonuçta nihilizme yöneldi. Başka bir kısım ise modernlik öncesi hayatın mutlak doğru kabul edilen fikir, ilke ve değerlerine, yani köktencilığe (fundamentalism) sarıldı. Köktencilığın ideolojik veya dinsel, bütün toplumu ya da sadece bir alt – grubu ilgilendiren biçimleri ortaya çıktı.

Gerek relativizm, gerekse köktencilik toplumlar için son derece yıkıcı sonuçlar doğurabilir. Onun için toplumların ikisini de dışlayan "orta alanı" güçlendirmeleri gerekir. Orta alanın güçlendirilmesi, toplumun paylaşılan değer ve normlarının korunması açısından "din ve vicdan özgürlüğü hayatidir." Eğer devlet, orta alanı güçlendirmek istiyorsa, din ve inançlar üzerinde tekel kurulmasını engellemelidir. Herkese din ve vicdan özgürlüğü tanınması, yani inançların bir arada, yan yana yaşaması, farklı inançların varolabileceğinin bilinmesi toplumda fanatizmin önlenmesine, liberal demokratik düzen açısından vazgeçilmez olan, hoşgörü ve farklılığa saygı kültürünün yayılmasına hizmet eder.

Dinlerken düşündüm: Berger'in teorisi bize, farklılığa saygı kültürünün toplumumuzda niçin sağlam bir şekilde yerleşememiş olduğu hakkında ipuçları veriyor. Laiklik adına dini devlet tekeline ve denetimine sokarak; İslam'ın halk yorumları olan tarikatları, Aleviliği yok sayarak; Müslümanların ya da gayrimüslimlerin dini özgürlüklerine kısıtlamalar getirerek; laikliği "yaşam tarzı" olarak tanımlayarak toplumda farklı inançlara saygıyı önemli bir temelden yoksun bıraktık. Aynı yanlış, tabii, farklı etnik kimliklerin ifadesini bastırmak suretiyle de yaptık.

Berger, yukarıda özetlediğim teorisinin, Anton Zijderveld ile birlikte kaleme aldığı ve Ağustos ayında piyasaya çıkacak olan "In Praise of Doubt: How to Have Convictions Without Becoming a Fanatic / Kuşkuya Övgü: Nasıl Fanatik Olmadan İnançlara Sahip Olunur" başlıklı kitapta etraflı bir şekilde açıklandığını söyledi. Yayınevlerinin ve sosyal bilimlere meraklı Genelkurmay Başkanı'nın dikkatine. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ankara ve Erivan'ı kutluyorum

Şahin Alpay 2009.04.28

Ankara ve Erivan, 22 Nisan gece yarısına doğru, İsviçre'nin arabuluculuğuyla yürüttükleri görüşmeler sonunda ilişkilerini normalleştirmek için bir "yol haritası" üzerinde anlaştıklarını açıkladılar.

Anlaşmanın esas olarak, diplomatik ilişki kurulup sınırların açılmasını ve 1915 olayları dahil ikili sorunların komisyonlarda ele alınmasını içerdiği anlaşılıyor.

Yol haritasının ne gibi güçlüklerle karşılaşacağını, ne kadar hızla işleyebileceğini bilmiyoruz. Ne var ki normalleşme yolunda atılan bu adımın, sadece Türk–Ermeni ilişkilerinin iyileştirilmesi açısından değil, Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki sorunların çözülmesi, bütün bölgede barış ve istikrarın sağlanması açısından da büyük önem taşıdığı muhakkak. Bu nedenle, iki hükümeti muhaliflerinden gelen bütün itirazlara rağmen, cesaretle bu adımı attıkları için kutlamak gerekiyor.

Mutabakatın 24 Nisan'a çeyrek kala açıklanması, Türk tarafının bu anlaşmayla ABD Başkanı Barack Obama'nın üzerindeki baskıyı azaltma çabası içinde olduğunu gösterdi. Obama da Ankara'da yaptığı açıklamaya uygun

olarak, seçim kampanyası sürecinde verdiği, Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Ermenilerinin yaşadığı büyük trajediyi "soykırım" olarak tanıyacağına dair sözünü tutmadı; Türkiye'de büyük bir tepki doğuracak ve iki ülke arasında normalleşmeye zarar vereceği kesin olan kavramı kullanmaktan kaçındı.

İttihat ve Terakki diktatörlerinin hemen hepsini zorunlu göçe, tehcire tabi tutma kararı nedeniyle Osmanlı Ermenilerinin başına gelenlerin, yani yüz binlercesinin kıyıma tabi tutularak, açlık ve salgın hastalıklarla ölmesinin (Obama'nın kullandığı Ermenice ifadesiyle) bir Büyük Felaket olduğu muhakkak. Ama bunun 20. yüzyılın ilk soykırımı olduğu, yani Osmanlı hükümetinin Ermenilerin kısmen veya tamamen katledilmelerine emir verdiği, Türk olmayan Osmanlı tarihçileri tarafından dahi kabul görmeyen bir iddia. Hele Osmanlı Ermenilerinin başına gelenlerle Nazi Almanyası'nda Yahudilerin başına gelenler arasında paralellik kurulması, büsbütün tartışmalı. Ermeni diasporasının ve lobisinin güçlü olduğu ülkelerin parlamentolarında 1915 olaylarını soykırım olarak niteleyen kararlar alındı. Ama konu öteki ülkelerde ya gündeme gelmedi ya da geldiyse de, haklı olarak parlamentoların tarihteki olayları yargılama yetkisi olmadığını söyleyen İsveç örneğinde olduğu gibi reddedildi. Parlamentolardan çıkan soykırımı tanıma kararları, söz konusu ülkelerin Türkiye ile ikili ilişkilerine fazla bir zarar vermedi. ABD'den böyle bir kararın çıkması, Türk-Amerikan ilişkilerine zarar verebilir. Neden? Kuşku yok ki bu, Türkiye'de gerek siyaset sınıfının gerekse kamuoyunun ABD'ye atfettiği önemle ilgili.

Azerbaycan'ın, Karabağ sorunu çözülmeden Türkiye-Ermenistan normalleşmesine itiraz etmesi makul değil. Türkiye ile Azerbaycan "bir millet, iki devlet" kadar birbirlerine yakın olabilir. Ama (Dışışleri eski bakanlarımızdan İlter Türkmen'in dediği gibi) iki ayrı devlettir ve ulusal çıkarları her zaman örtüşmeyebilir. Bakü'nün KKTC'yi tanımayışını Ankara'nın makul karşılamasının nedeni budur. Öte yandan Ermenistan ile ilişkilerini normalleştiren Türkiye'nin Karabağ sorununun çözümünde daha etkili bir konuma geleceği muhakkaktır.

Türkiye'deki başlıca iki muhalefet partisinin, yani CHP ve MHP'nin Karabağ sorunu çözülmeden Ermenistan ile normalleşmeye karşı çıkmalarında şaşılacak bir şey yok. Çünkü onlar AKP hükümetinin attığı her adıma karşı çıkmayı marifet sayıyor. Ermeni diasporasının ve Ermenistan'daki muhaliflerin gerek Erivan'ın Ankara ile önşartsız normalleşme politikasına, gerekse Obama'nın "soykırım" değil "Meds Yeghern" demesine ateş püskürmesine gelince, bunun kimsenin yararına olmayan düşmanlıkların körüklenmesinden başka bir anlamı yok.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk-Ermeni barışması için

Şahin Alpay 2009.04.30

Ankara ve Erivan'ın üzerinde anlaştıkları "yol haritası" Türk-Ermeni ilişkilerinin normalleşmesi yönünde atılan büyük bir adım. Ne var ki, normalleşme sürecinin ilerleyebilmesi açısından gerek Türkiye'nin, gerekse Ermenistan'ın geliştirmesi gereken yeni politikalar var.

"Soykırım"ın tanınmasını ilişkilerin normalleşmesi için bir önkoşul olarak öne sürmeyen Ermenistan açısından atılacak adımların başta geleni, Nagorno-Karabağ sorununun çözümüne yönelik çabaların hızlandırılması. Peki Türkiye açısından önümüzdeki dönemde atılması gereken adımlar neler olabilir?

Bu bağlamda Osmanlı Ermenilerine ne oldu sorusunun özgürce araştırılması ve tartışılması şart. Gerçeğin bütün yönleriyle anlaşılabilmesi ancak bu şekilde mümkün olabilir. Bu bağlamda Murat Bardakçı'nın, tehcir

kararının mimarı ve uygulayıcısı olan Talat Paşa'nın arşivinden aktardığı bilgiler önemli. ("Talat Paşa'nın Evrak-ı Metrukesi", Everest, Aralık 2008.) Talat Paşa'nın kayıtlarına göre, Osmanlı devletinde yaşayan Ermenilerin sayısı 1.256.403 kişiydi; tehcirden sonra bu sayı 284.157'ye indi. Geri kalan 972.246 kişinin bir bölümü katledilerek, açlık veya salgın hastalıklar nedeniyle hayatını kaybetti; bir bölümü de kaçarak başka ülkelere sığındı. Tehcirin bütün Ermenileri yok etme kastıyla yapıldığı tartışılabilir, ama sonuç itibarıyla Ermeni milliyetçi ve ayrılıkçıların işledikleri suçlar yüzünden bütün Ermenilerin toplu olarak cezalandırılmasının büyük bir insanlık trajedisi olduğu tartışma götürmez.

Bu insanlık trajedisinin sorumlusu kimdir? Bunun sorumlusu Türkler ve Müslümanlar değildir. Pek çok Türk ve Müslüman, tehcire tabi tutulan Ermenileri korumasına almıştır. Trajedinin sorumlusu Türkiye Cumhuriyeti devleti de değil, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemine hükmeden İttihat ve Terakki diktatörleridir. 1913'te bir darbe ile iktidarı ele geçiren, Osmanlı'yı savaşa sokarak imparatorluğun parçalanmasına yol açan, on binlerce askerin Sarıkamış'ta donarak ölmesine neden olan maceraperestlerin, Enver, Talat ve Cemal Paşaların başını çektiği hükümdardır. Üstelik sorumluluk bu yönetimin hepsinde de değildir. Birçok devlet görevlisinin tehcire karşı çıktığı bilinmektedir.

Ali Bulaç'ın isabetle yazdığı gibi, "Türkiye hiçbir zaman soykırım iddiasını kabul etmeyecektir. Uluslararası güçleri araya sokarak Türkiye'yi baskı altına almanın faydası yoktur. Ama Türklerin ezici çoğunluğu 1915'te yaşanan olayları 'büyük bir felaket' olduğunu kabul ediyor. (Zaman, 27 Nisan.) O halde Türkler ve Ermeniler, bu trajediyi "Meds Yeghern / Büyük Felaket" olarak anabilir, o dönem Anadolu'da yaşanan büyük trajedinin kurbanı olan Ermenilerin yanı sıra Türk ve Müslümanların acısını birlikte paylaşmanın yolunu bulabilirler.

Türk-Ermeni barışması yolunda Ankara'nın benimseyebileceği anlayışın ipuçlarını veren Türk Hariciyesi'nin en değerli mensuplarından biri olan emekli Büyükelçi Volkan Vural oldu. Vural, Neşe Düzel'e verdiği mülakatta özetle şunları söyledi: "Ermeni sorununu tarihçi değil siyasetçi çözer. Gerçeklerin bilinmediğine katılmıyorum... Ben yetkili olsam, tehcire tabi tutulmuş olan bütün Ermeniler, hatta başka azınlıklar da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına istekleri halinde otomatik olarak alınabilir, derim... Bir fon kurulabilir. Malların geriye verilmesi, bütün bunların hesabının çıkarılması artık çok zor ama... Sembolik bir tazminat verilebilir. Önemli olan bir acı karşısında duyarsız olmadığımızı... belirtebilecek tutumlardır. Ben özür de dilerim aslında... Bunu sadece Ermeniler için de söylemiyorum. 6-7 Eylül hadiselerinde Türkiye'den giden Rum vatandaşlar için de söylüyorum. Bu olaylar Türkiye'ye yakışmayan hadiselerdir. Biz bunları tasvip etmiyoruz. Buradan giden insanlara sempatiyle bakıyoruz. Onları kardeşimiz olarak görüyoruz." (Taraf, 8 Eylül 2008)

s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anahtar Rusya'da mı?

Şahin Alpay 2009.05.02

Geçen perşembe günü çıkan "Türk-Ermeni barışı için" başlıklı yazımı okuyan bazı dikkatli okurlarım, Ankara-Erivan ilişkileri ile Türk-Ermeni ilişkilerini birbirinden daha dikkatle ayırmam konusunda beni uyardılar. Kendilerine hak veriyorum.

Türkiye-Ermenistan normalleşmesi elbette ki, Türklerle Ermeniler arasında düşmanlıkların aşılmasına, dostluğun yeniden kurulmasına giden yolu açabilir, ama şu aşamada iki ilişkiyi birbirinden dikkatle ayırmakta isabet var.

ABD'nin The New York Times gazetesinde 30 Nisan günü yayımlanan Judy Dempsey imzalı ve "High Stakes in Armenia–Turkey Talks / Ermenistan–Türkiye Görüşmelerinde Yüksek Riskler" başlıklı haber–yorum, Ankara–Erivan ilişkileri bağlamında hayli dikkate değer. Türk siyasi hayatı hakkında bilgisinin hayli yetersiz olduğu anlaşılıyor ama Dempsey, Erivan ve Bakü'de yaptığı kimi temaslar sonunda Ankara–Erivan yol haritasının geleceğinin ne olabileceği hakkında bazı ipuçları veriyor. Altını çizdiği hususları şöyle özetleyebilirim:

Türkiye–Ermenistan yol haritası başarıyla uygulanabilirse, bunun petrol ve doğalgaz bakımından zengin ve Avrupa'ya gidecek boru hatları üzerinde olan bölgenin bütünü için çok önemli sonuçları olacak. Bölge üzerinde nüfuzu artacak olanlar, anlaşmanın gerçekleşmesine pek az katkıları olan ABD ya da AB değil, Türkiye ve Rusya. En kazançlı taraf da Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan olabilir. Ermenistan Ulusal ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi Direktörü Richard Grigosian'ın belirttiği üzere, normalleşme yönünde atılan adımlar Ankara'nın inisiyatifıyla başladı. Bu Ankara'nın, ABD'yi ya da AB'yi memnun etmeye değil, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını gerçekleştirmeye yönelik bir girişimi.

Erdoğan, Osmanlı Ermenilerine ne oldu sorusunun, bir uluslararası tarih komisyonuna havale edilmesini önererek, Türkiye–Ermenistan normalleşmesinin yolunu açtı. ABD "soykırım" iddiasındaki Ermeni diasporası yüzünden, AB de katılım müzakereleri tıkaandığı için bu bağlamda dikkate değer bir rol oynayamadı. Bu durumda Erdoğan, riskler taşıyan ama Türkiye'nin ulusal çıkarlarına hizmet edecek girişimi başlattı. Risklerin biri, içerideki milliyetçi muhalefetin direnişi. Ötekisi ise gerek kültürel gerekse ekonomik bakımdan yakın ilişkiler olan, petrol ve doğalgaz zengini Azerbaycan ile ilişkilerin bozulma tehlikesi.

Rusya'ya gelince: Savunma anlaşması yaptığı Ermenistan üzerinde büyük bir nüfuzu olan, ülkenin telekomünikasyon, ulaşım ve enerji hatlarını denetiminde bulunduran Moskova, Azerbaycan ile imzalayacağı enerji anlaşması karşılığında, Erivan'ı işgal altında tuttuğu Azeri vilayetlerinden çekilmeye razı edebilir, Azeri mültecilerin yurtlarına dönmelerini sağlayabilir, anlaşmanın garantörü olarak Nagorno–Karabağ'ın güvenliğini sağlayacak barış kuvvetini gönderebilir. Rusya'nın başka bir kazancı da, Türkiye–Ermenistan sınırlarının açılması, enerji nakil hatlarının bir bölümünün Ermenistan üzerinden geçmesiyle, kısmen Rus işgali altındaki Gürcistan'ın rolünün marjinalleşmesi olur.

Dempsey'in yazdıkları iki hususun altını çiziyor: Bunlardan birincisi, önümüzdeki birkaç yıl içinde Güney Kafkasya'daki siyasal gelişmeleri, büyük ölçüde Azerbaycan ve Orta Asya ülkelerinin petrol ve doğalgaz kaynaklarının Avrupa pazarlarına nereden ve nasıl taşınacağı sorusu belirleyecek. İkinci husus ise, Ankara–Erivan yol haritasının ilerlemesinin anahtarının büyük ölçüde Moskova'nın elinde olduğu.

Geçen gün 1997'den bu yana Türk–Ermeni İş Geliştirme Konseyi eşbaşkanlığını yapan ve toplumlararası diplomasi yoluyla buzların eritilmesinde azımsanmayacak bir rol oynayan Kaan Soyak ile görüşmek fırsatını buldum. Soyak, Türkiye'nin enerji politikasının eşgüdümünü sağlayacak bir merkezin kurulmasının büyük ihtiyaç olduğu kanısında. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Davutoğlu yerini buldu

Şahin Alpay 2009.05.05

Bakanlar Kurulu'nda yapılan değişikliklerin, hükümetin genel eğilimi ve izleyeceği politikalar bakımından ne gibi sonuçlar doğurabileceğini bilmiyorum.

AKP'yi ve AKP'lileri izledikleri politikalar ve söylemleri temelinde tanıyorum. Ama hükümete giren (ve çıkan) kişilerin çoğu hakkında yeterli bilgi sahibi değilim. Bunun bir ölçüsü şu: Son hükümette giden ve gelen 31 bakan arasında, bir vesileyle elini sıkmış olduklarımın sayısı 12'yi, bir vesileyle sohbet etmek fırsatını bulduklarımın ise 7'yi geçmiyor. Bu performansla herhalde "Ankara'nın en yabancı olan köşe yazarı" yarışmasına katılabilirim. Ne var ki, siyasetçiler hakkında bir kanaat sahibi olmak için onları şahsen tanımak, tabii, gerekmiyor. Bu koşullar ile Bakanlar Kurulu değişikliği ile ilgili değerlendirmelerimi şöyle sıralayabilirim.

Cemil Çiçek'in başbakan yardımcılığında kalmasından memnun değilim. Çünkü Çiçek'in yerinin AKP değil MHP olduğunu düşünüyorum. Gerek Ermeni, gerekse Kürt sorunu ile ilgili çıkışları bu konuda tereddüde yer bırakmıyor. Çiçek'in başbakan yardımcılığına devam etmesi herhalde, bir siyasi koalisyonu andıran AKP içindeki milliyetçi-muhafazakâr kesimi temsil etmesiyle ve asker-sivil bürokrasi ile iyi anlaşmasıyla açıklanabilir. "Tehcir ve mübadele gerekliydi" sözleriyle tanıdığımız Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül de herhalde aynı vasıfları nedeniyle yerini koruyor. Elbette ki savunma bakanlığına, mesela Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay gibi, AKP'nin cılız sosyal demokrat kesiminden, askerın siyasi rolüne inananmayan bir siyasinin gelmesini tercih ederdim.

Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu'nun kabineden çıkarılmasını ve yerine çevre sorunları, özellikle de iklim değişikliği konusunda daha bilgili ve bilinçli birinin gelmesini isterdim. Onun yerini koruması, çevre konularında AKP iktidarının "sıfır" niteliğinin bir belirtisi. Kabineden ayrılanlar arasında Kemal Unakıtan, Said Yazıcıoğlu ve Hüseyin Çelik takdir ettiğim, koltuklarını dolduran kimselerdi. Unakıtan herhalde sağlık sorunları nedeniyle, Hüseyin Çelik de laikçilerin gazabına uğradığı (ve Van'da seçim kaybedildiği) için ayrıldı. Yazıcıoğlu neden ayrıldı, fikrim yok.

Kabinede kalanlar arasında, ehliyetleri itibarıyla takdir ettiğim kimseler Mehmet Aydın, Ali Babacan ve Mehmet Şimşek. Şimşek, başka hiçbir nedenle değilse, Batmanlı bir Kürt köylü ailesinden gelip bakanlığa yükselmesi itibarıyla Türkiye'nin övünç duyması gereken bir değer. Kabineden ayrılanlar arasında olan Kürşad Tüzmen'i her zaman, AB'nin Türkiye ile katılım müzakerelerine başlamasına verdiği desteği Fransa halkına izah için "Hepimiz Bizans çocuğuyuz" diyen, o zamanki Fransa Başkanı Jacques Chirac'a cevaben, "Biz Osmanlı çocuğuyuz, Avrupa'nın ne çocuğu olduğunu Avrupalılar bilir..." sözleriyle hatırlayacağım. AKP hükümetlerinde hiç kimse bu denli utanılacak bir söz etmedi.

Kabineye girenler arasında tanıdığım, ayrıca takdir ettiğim iki kişi var. Bunlardan biri başbakan yardımcılığını üstlenen, TBMM eski Başkanı Bülent Arınç. Arınç, Milli Görüş Hareketi'nin Refah Partisi'nden "muhafazakâr demokrat" Adalet ve Kalkınma Partisi'ne dönüşümünde ön planda rol oynayan üç isimden biri. (Abdüllatif Şener'i hiçbir zaman önemli bir oyuncu olarak görmedim. Öyle olmadığını da fazlasıyla kanıtladı.) Arınç'a, kararlı demokrat tutumu dolayısıyla ve özellikle de 1 Mart tezkeresine gösterdiği dirayet nedeniyle saygım var.

Diğeri ise Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu. Davutoğlu'nu Başbakan'ın dışişlerinden sorumlu başdanışmanı olarak göreve geldiğinden beri periyodik olarak düzenlediği basını bilgilendirme toplantılarında ve yazdıklarını okuyarak tanıma fırsatını buldum. Davutoğlu, AKP'nin, bazı noktalarda eleştirmekle beraber, genelde çok başarılı bulduğum dış politikasının mimarı. Üstün bir zeka ve yetenek. Tevazu ve nezaket sahibi, insan bir insan. Dışişleri Bakanlığı'nı üstlenerek yerini buldu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bitsin bu kardeş kavgası!

"Barış umudumuz var... Öncelik silahların susmasıdır, kimse kimseye saldırmamasın... Önemli bir eşikteyiz... Barış fırsatı (1993'teki gibi) bu defa (da) kaçırılmasın... Artık kan dökülsün istemiyoruz. Çünkü yıllar geçer yine aynı noktaya geliriz. Kan kaybeder Türkiye. Askeri yöntemlerle PKK bitirilemez; 25 yıl denendi ama bu olmadı...

Silah bırakma sonraki aşama... Öncelikle silahların susması gerekiyor. Bu işi aramızda konuşmaya başlayalım önce... Silahla değil, diyalogla işe başlayalım... Diyalog yeri İmralı'dır... Kabul edilmiyorsa, diyalog yeri biziz... Bizi de kabul etmiyorsa, siyasal olarak seçilmiş iradedir (DTP'dir)... Bu da olmuyorsa, o zaman ortak bir komisyon kurulur bir yerde, akil adamlar bir araya gelir... Böyle bir mekanizma muhatap alınır devlet tarafından...

"PKK artık bölücü değil. Kürtlerin Türkiye Cumhuriyeti içinde eşit ve özgür olarak yaşamalarını istiyoruz. Bu bir taktik değildir. Bölücülüğü, yani bağımsız devleti dışlayan süreç 1993'te başladı... Artık demokratik, özerk Kürdistan diyoruz. Özerklikten kasıt, federasyon değildir... Devletin üniter yapısını da bozmayan bir çözümdür. Mahalli İdareler Kanunu değişir, yerel yönetimler güçlendirilir... Bütün dileğimiz Kürtlerin kendi kültürlerini özgürce yaşamalarıdır..."

Bu sözleri söyleyen PKK'nın on yıldır gerçek bir numarası, Murat Karayılan. Söylediği kişi Hasan Cemal. (Milliyet, 5-6 Mayıs) Anlamı şu: PKK, silahla çözüm olamayacağını, bu kardeş kavgasında kazananın olamayacağını artık görüyor. Sorunu konuşarak çözelim, artık Türkiye'nin kanaması dursun diyor. Bağımsızlık peşinde olmadığını ilan ediyor. Ankara'nın ne Öcalan'ı, ne de Karayılan'ı muhatap almayacağını, alamayacağını biliyor. DTP'yi adres gösteriyor. O da kabul edilmezse, iki tarafın da güvenebileceği bir "akil adamlar" heyeti kurulsun, devlet onlarla konuşsun diyor. Ama elbette ki konuşulması gereken, TBMM'de temsil edilen DTP'dir. DTP liderleri, partinin kurulduğu günden beri, şiddetin yol olmadığını, silahların susması gerektiğini, Kürt sorununun ülkenin bütünlüğü içinde çözüleceğini ısrarla söylüyorlar.

Evet, Kürt sorunu silahla çözülemez, onun bir ürünü olan PKK silahla bitirilemez. Son 25 yılda en az 40 bin yurttaşımızın hayatına, hesap edilemeyecek kadar büyük bir manevi ve maddi kayba neden olan bu kardeş kavgası artık bitmelidir. Bunu istemeyenler ancak ve ancak etnik-ırkçı milliyetçi ideolojiden gözleri kör olanlar ya da bu kavganın devamından çıkar sağlayanlar olabilir.

Türk ve Kürt halkımızın büyük çoğunluğu artık asker ya da militan gençlerimizin ölmesini istemiyor. Yeter artık, bitsin bu kardeş kavgası, diyor. Eğer Ankara'da bir hükümet varsa, toplumun hemen her kesiminden yükselen bu çağrının gereği yapılmalıdır. AKP liderleri eğer tarihe geçmek istiyorlarsa, bu hükümet halkın beklediği liderliği göstermelidir. TSK'nın komutanları, eğer ülke bütünlüğünün korunmasına içtenlikle bağlı iseler, silahların susması için gerekenlerin yapılmasına destek vermek boyunlarının borcudur.

Bu fırsat kaçmamalı. Yasalarımızı artık en kısa zamanda, şiddeti dışlayan bütün görüşlerin özgürce ifade edilmesini mümkün kılacak şekilde değiştirelim. Kürt yurttaşlarımız ve tüm yurttaşlarımız kendilerine özgü sıkıntılarını ve taleplerini herhangi bir yasakla, baskıyla karşılaşmaksızın özgürce ifade etsinler. Silahları terk edenlere genel bir af çıkaralım. Türkiye Cumhuriyeti sadece kendisini Türk sayanların değil, Kürt sayanların da, her etnik kimlikten ve her dinsel inançtan yurttaşların vatanıdır. Türkiye, yurttaşlarının etnik kimliklerine, dinsel inançlarına tam bir saygı göstererek ancak birliğini ve dirliğini koruyabilir. Yasalar bu gerçeğin kabulü üzerine oturmalıdır.

Kürtleriyle barışan, bütün Kürtlerin saygısını kazanan Türkiye'nin kazanacağı gücü hayal etmek bile heyecan verici. Ve bunu başarmak artık o kadar da mümkün ki. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Silahla sorun çözmeye son

Seri cinayetler Türkiye'ye özgü bir durum değil. Son yıllarda ABD'de bir gencin eline silahları alıp çok sayıda insanı kurşuna dizdiği pek çok olaya tanık olundu. Seri katiller rekoru ABD'de. Son yıllarda Avrupa'daki seri cinayet olaylarına önce Finlandiya sahne oldu. Kasım 2007'de bir genç 8 kişiyi, aynı ülkede Eylül 2008'de başka bir genç 10 kişiyi öldürdükten sonra intihar etti.

Sonuncu seri cinayet ise geçen mart ayında Almanya'da yaşandı. 17 yaşında bir lise öğrencisi 10 kişiyi öldürdükten sonra polisle çatışırken öldürüldü.

Mardin'de 4 Mayıs Pazartesi günü bir grup eli silahlı kişinin köy basıp, aynı aileden ya da aşiretten 45 kişiyi katletmesi olayı ile, yukarıda andığım seri cinayetler arasında nitelik açısından bir benzerlik bulmak elbette mümkün değil. ABD'de ve Avrupa'da yaşanan seri cinayetlerin failleri hemen her zaman bireyler. Denebilir ki, Batı'daki bu tür seri cinayetlerin kaynağında modern yaşamın doğurduğu ruhsal bunalımlar ve belki genetik bozukluklar var. Mardin'de yaşadığımız faciayı bu şekilde açıklamak mümkün değil.

Mardin'deki katliamı hangi nedenle tasarlayıp uyguladıkları bu satırların yazıldığı ana kadar tam olarak aydınlanmış değil. Ama failin bir kişi değil bir grup kişi olduğu ortada. Grubun katliamı topluca ruhsal bunalım geçirdiği için değil, şu veya bu nedenle "cezalandırma" saikiyle yaptığı anlaşılakta. Her durumda, Mardin'deki katliamın modern toplumun yol açtığı bireysel bunalımlarla değil, geleneksel toplumdan modern topluma geçiş halindeki bir yörenin özellikleriyle ilgili olduğu muhakkak.

Yine de Batı'da tek tek bireyler tarafından işlenen seri cinayetlerle Mardin'de bir grup tarafından uygulanan katliamın ortak unsurları yok değil. Bu ortak unsurlar, yayılan şiddet kültürü ve kolaylıkla ulaşılabilen silahlar. ABD'yi bireyler tarafından işlenen seri cinayetlerin anavatanı haline getiren unsurların başında, öldürmeyi yemek, içmek, sevişmek kadar sıradan bir eylem olarak anlatan, şiddet kültürünü pompalayan filmler, televizyon dizileri, bilgisayar oyunları, vs. geliyor. ABD'nin birçok eyaletinde, suç işlediğine dair bir kayıt bulunmayan kişilerin saldırı silahları ve mühimmatı satın almalarına izin veren yasalar yanında American Rifle Association (Amerikan Tüfek Derneği) gibi silahları yücelten faşizan örgütlerin cinayetleri teşvik edici rolü azımsanamaz. Denebilir ki, Amerikan anayasasının, gerektiğinde iktidarı kötüye kullanan yönetimlere karşı direnebilmeleri için yurttaşlara silah bulundurma ve taşıma hakkı tanıyan ve tümüyle çağdışı kalmış olan hükümlerinin de bir sorumluluğu vardır.

Elbette Türkiye de televizyon dizileri, bilgisayar oyunları ile pompalanan şiddet kültürünün hedefinde olan bir ülke. Ne var ki Mardin'de yaşanan son katliamın ve bölgede daha önce işlenen çok sayıda başka katliamın başlıca sorumlusu, 25 yıldır güvenlik kuvvetleriyle PKK isyancıları arasında yaşamakta olduğumuz iç savaşın körüklediği şiddet kültürü. Ne yazık ki bu iç savaş, hak aramada da, kanunsuzluğun bastırılmasında da hukukun bir kenara itilmesinin, silahların ve şiddetin, kısaca öldürmenin ön plana çıkmasının baş sorumlusu. Başka ülkelerde silahların denetlenmesindeki yetersizliklerden şikâyet edilirken, Türkiye'de bizzat devlet, PKK'ya karşı koruculuk sistemini kurarak sivil halkın bir bölümünü silahlandırdı. Mardin katliamının birinci derecede sorumlusunun koruculuk sistemi olduğu artık açıkça görülüyor olmalı ki, nihayet buna son verilmesi ihtiyacı hükümetçe dile getiriliyor.

Güneydoğu'da aşiret düzeninin direnişine de yardımcı olan koruculuk sistemi mutlaka son bulmalı. Ama asıl onu doğuran Kürt sorununu çözmeliyiz. O da şiddetle, silahla değil; ancak ve ancak konuşarak, hakla, hukukla çözülebilir.

Büyükanıt'ın "tarihi itirafları" üzerine

Şahin Alpay 2009.05.12

Taraf gazetesi Genelkurmay eski başkanı emekli Orgeneral Yaşar Büyükanıt'ın CNN Türk'teki "32. Gün" programında söylediklerinin tamamını "tarihi itiraflar" başlığıyla yayımladı (8 Mayıs). Büyükanıt'ın söyledikleri üzerinde durulmaya değer.

Sayın Büyükanıt (YB) 27 Nisan 2007 tarihli e-muhtırayı bizzat kendisinin yazdığını açıklıyor. Üzüldüm. Bunu okuyana kadar söz konusu metnin çok bilgisiz ve niteliksiz biri tarafından kaleme alındığına inanmış, altına kimsenin imzasını koymamış oluşunu biraz da buna yormuştum. Yanılmışım... YB, e-muhtıranın "TSK'nın laiklik hassasiyetini vurgulamak" için yayımlandığını; "Cumhurbaşkanı seçimiyle yakından uzaktan ilgisi olmadığını" söylüyor. Oysa herkesin bildiği e-muhtıranın Anayasa Mahkemesi'ni abuk "367" kararını almaya zorlamak, böylelikle Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesini engellemek amacıyla yayımlandığı; nitekim de bu amaca hizmet ettiği. E-muhtıranın sonundaki "Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önder Atatürk'ün, 'Ne mutlu Türk'üm diyene!' anlayışına karşı çıkan herkes Türkiye Cumhuriyeti'nin düşmanıdır ve öyle kalacaktır..." diyen ve böylelikle halkın önemli bir bölümünü "düşman" ilan eden cümle ise hafızalardan hiç silinmeyecek. YB bundan emin olabilir.

YB, önce, askeri darbeler ya da müdahaleler hakkında net bir yargıya varamadığı izlenimi veriyor. Bir yandan darbelerin "pek yararlı olduğu söylenemez" diyor, öte yandan 12 Eylül'ü kastederek "Çatışmalar sona erdi, sükunetin sağlanmasında yararlı oldu. Sigara, yağ, benzin bulamıyordunuz, nasıl ortaya çıktı?.." demekten geri kalmıyor. YB'ye sormak gerekmez miydi: Eğer 12 Eylül baskıları, 40 bin kişinin öldüğü bir çatışmayı tetiklediyse, bu ne menem bir "sükunet"tir? "Sigara, yağ ve benzin"i ortaya çıkaran 12 Eylül değil, 24 Ocak 1980 değil miydi?

Yine de YB "Asker doğrudan iç politikaya müdahil olduğu zaman önce kendisi yıkılıyor, sonra da ülke bozuluyor. Bildiğimiz iç siyasetle asker uğraşmamalı" diyerek; ders alınması gereken tarihe gönderme yaparken, Osmanlı'nın çöküşünde "askerin boğazına kadar siyasete girmesinin en büyük etken" olduğunu söyleyerek, bütün askerlerin kulağına küpe olması gereken bir gerçeğin altını çizdiği için kutlanmalı. Bu bağlamda YB, "Silahlı kuvvetin görevi yasalarla veriliyor. Bu görevlerin bir kısmını yapmam deme lüksümüz yok..." diyerek, bir ihtimal TSK İç Hizmet Kanunu'nun 35. maddesinden şikâyetçi oluyor. 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel dahi (Kasım 2005'te) bu maddenin kalkması gerektiğini söylediğine göre, bu en kısa zamanda, mutlaka yapılmalı.

YB'nin gerçeklerin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunan öteki ifadeleri ise şunlar: Ergenekon davası hakkında fikri sorulduğunda, "suça gerçekten bulaşmış kimseler... Vatan millet diye toplanmış, daha sonraysa başka yerlere gitmiş küçük gruplar olabilir..." diyor. Kendisinin de "hakkında dosya hazırlanan" bir "Ergenekon mağduru" olduğunu açıklıyor... Cumhuriyet gazetesinin "Genç subaylar rahatsız" manşetinin, "üretilmiş, birileri tarafından enjekte edilmiş bir haber" olduğunu belirtiyor... Gazetecileri TSK karşıtı ya da yandaş olarak sınıflandıran "Andıç"ın bir hata olduğunu kabul ediyor... Dağlıca ve Aktütün tartışması bağlamında, "Terörle mücadelede hataların da yapılabileceğini, hata yapılırsa bedelinin ödeneceğini" söylüyor... Nihayet, "bütün TSK'yı gönderseniz" Kandil dağının temizlenemeyeceğini hatırlatıyor.

YB, Murat Karayılan'ın Hasan Cemal'e söyledikleri ile ilgili olarak da şu yorumu yapıyor: "PKK üç şeyden vazgeçmez. Bir genel af, iki Kürtçe eğitim, üç Kürt kimliğinin anayasal güvenceye kavuşması. Gerisi hepsi sözdür..." Peki Sayın YB (ve Sayın Deniz Baykal), daha binlerce insanımızın ölmemesi için bunlar yapılamaz

şeyler midir? PKK'nın sıradan militanlarına af çıkarmadan, isteyenlerin okullarda Kürtçe okumalarını mümkün kılmadan, Kürt kimliğine anayasal güvence sağlamadan ülke bütünlüğü nasıl korunabilir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Silahları terk etme zamanı

Şahin Alpay 2009.05.14

Bazı yazılarımda ve konuşmalarımda şu görüşü ileri sürdüm: PKK sahneye çıkmamış olsaydı ya da silahlı mücadele yolu tutulmamış olsaydı, Türkiye'nin Kürt sorunu bu kadar çok kan dökülmeden ve bu kadar büyük acılar çekilmeden çözülebilirdi. Bu görüşün dayandığı iki temel varsayım da şunlar:

Birincisi, bütün eksik ve kusurlarına, bürokratik vesayet altında olmasına rağmen Türkiye'de mevcut demokrasi, şiddete başvurmadan hak aramayı mümkün kılar. Nitekim, PKK saldırılarının durduğu dönemlerde, Kürt sorununda demokratik açılımlar yapılması mümkün oldu. İkincisi, PKK'nın şiddet politikası, Kürt kimliğine ilişkin taleplerin şiddetle özdeşleştirilerek, şiddetle bastırılmasına zemin hazırladı. Birçok Kürt siyasetçi ve aydınının, PKK'nın Kürtlerin haklı mücadelesini gayrimeşru kılmak için devlet tarafından kullanıldığına, hatta PKK'nın "derin devlet"in başımıza ördüğü bir bela olduğuna inanmalarının temel nedeni de budur.

Karşı görüş ise, malum, Kürt sorununu Türkiye'nin gündemine PKK'nın soktuğu, PKK olmasaydı sorunun bilincine varılamayacağı şeklinde. O zaman da sorulacak soru şu oluyor: Türkiye'de Kürtlerin de yaşadığını, dil ve kültürlerini serbestçe yaşama hakları olduğunu savunmak için elbette bazı riskleri göze almak gerekirdi, ama dökülen kan, çekilen acılar bu kadar büyük olur muydu?

Böyle bir tartışmanın geçmişe dönük olarak bir anlamı olmayabilir. Ama geleceğe dönük olarak anlamı var. Şöyle ki: Bugün geline nokta PKK da, devlet de, 1980'lerin başındaki konumunda değil. PKK, ortaya çıktığındaki, bütün Kürtleri tek bir bayrak altında toplayacak olan bağımsız ve Marxist–Leninist Kürt devleti hedefinden çok uzaklaştı. Marxizm–Leninizm'i terk ettiği gibi, bağımsız devlet hedefini de terk etti. Bazı başka Kürt partileri gibi federalizm peşinde de değil. Besbelli ki, PKK silahla çözüm olamayacağının da bilincine varmış durumda. Murat Karayılan'ın Hasan Cemal'e söyledikleri çok açık: Kürtlerin dil ve kültürlerini serbestçe yaşamaları ve yerel yönetimlerin sadece Kürt çoğunluklu bölge için değil, ülke çapında güçlendirilmesi. Buraya ulaşmak için silahların önce susması, sonra da terk edilmesi. Bunun için hükümetin DTP ile olmazsa "akıl adamlar" ile konuşması. Türkiye de 12 Eylül Türkiye'si değil.

Uygulamadaki birçok engelleme ve kısıtlamalara rağmen, 1991'de Kürtçe yasağı kalktı. Kürtçe gazete, dergi ve kitap serbest oldu. 2002–2004 arasında Kürtçe isim, öğrenme, radyo–televizyon yayını serbest hale geldi. 1991'den itibaren Kürt sorununu programının merkezine koyan partiler kurulmaya başladı. Bir bir kapatılsalar da bunlar 1999'dan itibaren yerel yönetimlerde iktidara gelmeye başladı, 2007'de parlamentoya girdi. Asker bile bireysel düzeyde kimlik haklarına karşı olmadığını açıklıyor, PKK militanlarına affa yeşil ışık yakıyor.

Esas değişen dünya: 1960'lar ve 70'lerin dünyasında ve Türkiye'sinde özgür ve adil bir dünya kurmanın rehberinin Marxizm–Leninizm, yönteminin de ancak silahlı devrim olduğu fikri yaygındı. O günden bu yana, önce Marxizm–Leninizm'in totaliter bir diktatörlükten başka bir şey vaat etmediği anlaşıldı. Sonra da şiddetin barbarlık olduğu; şiddeti doğurduğu; şiddetle bir yere varmanın mümkün olmadığı giderek anlaşıldı; özgürlük, insan hakları, demokrasi, barış idealleri egemen oldu.

Bütün bu nedenlerle, şiddeti Türkiye'nin gündeminden silmek için gerçek bir fırsat var. Bunun için yapılması gerekenleri elbette ki, Türkiye Kürtlerinin meşru temsilcileriyle, parlamentodaki DTP'li ve öteki partilerden Kürt

milletvekilleriyle konuşmak gerekir. Teröre başvuran ayrılıkçı hareketlerle baş etmek zorunda kalan bütün demokratik ülkeler, İspanya, Britanya, Fransa, demokrasiyi ve özgürlükleri genişleterek, ayrılıkçılığı ve şiddeti en azından marjinalize etmeyi başardılar. Türkiye de başarabilir. Çünkü silahları terk etme zamanıdır.

s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tersine çevrilmiş laiklik

Şahin Alpay 2009.05.16

ABD Uluslararası Dinî Özgürlükler Komisyonu'nun 2009 raporunda Türkiye, "insanların diledikleri gibi ibadet etme ya da hiç ibadet etmeme özgürlüklerinin tehlikede olduğu" ülkeler arasında sayıldı. Rapora göre, Türkiye'nin sorunu "çoğunluğa ama özellikle de azınlıktaki dinsel topluluklara mensup pek çok yurttaşın dinî özgürlüklerinin ihlal edilmesine yol açan" resmi laiklik yorumundan kaynaklanmakta.

(Today's Zaman, 2 Mayıs) Anlaşılan, Türkiye'de uygulanan laikliğin, özünde herkese inanç özgürlüğünün güven altına alınması demek olan laikliği tersine çevirdiği Batı'da da giderek farkına varılmakta. Zira Batı ülkelerinden gelen akademisyen ve gazetecilerin çok sık laikliğimizle ilgili sorularına muhatap oluyorum. Onlara şunları anlatıyorum:

Uluslararası yazında Türkiye'den "laik demokratik rejime sahip Müslüman ülke" olarak söz ediliyor. Ne var ki Türkiye'nin bu sıfatlarının her biri açıklanmaya muhtaç. Evet, Türkiye esas olarak bir demokrasi. Ne var ki rejim üzerinde devam eden bürokratik vesayet, askerin siyasi rolü, ifade özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalar Türk demokrasisini sakat kılıyor.

Evet, Türkiye Müslümanların büyük çoğunlukta olduğu bir ülke. Ama Türkiye'de İslam büyük bir çeşitlilik gösteriyor. Çoğunlukta Sünniler arasında İslam'ın Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) tarafından temsil edilen resmi yorumu yanında, kökleri 9 ve 10. yüzyıllara kadar uzanan tarikatların Halk İslamı yorumları var. Kaynağını tarikatlardan alan ama tarikat olmayan, dini cemaatler ve din–temelli gönüllü toplumsal hareketler var. Sünni çoğunluğun yanında Alevi azınlık var. Bir kısmı Aleviliği İslam'ın bir mezhebi sayıyor, diğerleri ayrı bir inanç olarak anlıyor. Gayrimüslim azınlıklar mevcut olduğu gibi, dindar olmayan Müslümanlar ve marjinal de olsa hiçbir dine inanmayanlar da var.

Evet, Türkiye yasaların tümüyle laik olduğu bir ülke. Laiklik bağlamında en büyük başarısı bu. Osmanlı döneminde dahi padişahların koyduğu (örfi) yasalar, her zaman dinî (Şer'i) yasalara ağır bastı. 19. yüzyıldan başlayarak Şer'i yasalar yerini laik yasalara bıraktı. Bu süreç Cumhuriyet'le tamamlandı. Ne var ki Türkiye'de din ve devlet birbirinden ayrılmış değil. Devletin anayasada yazılı olmayan bir dini var. Devlet, dini ve eğitimini 1923'te kurulan DİB aracılığıyla tekelinde tutuyor; tektip kimlik politikasının bir aracı olarak kullanıyor. DİB'in yorum dışında kalan İslam inançları ve 1924 Lozan anlaşmasında sayılanlar dışındaki gayrimüslim azınlıklar yok sayılıyor.

DİB, gayrimüslimler dahil bütün yurttaşların ödediği vergilerle finanse ediliyor. Partilere DİB'in genel idare içinde yer almasını sorgulamak yasak. 1982'den bu yana okullarda esas olarak DİB İslamı'nı içeren zorunlu din dersleri okutuluyor. Gerek Müslüman çoğunluğun, gerekse gayrimüslim azınlıkların dinî özgürlükleri üzerinde çeşitli kısıtlamalar var. Keyfi olarak tanımlanan "kamusal alan"da başörtüsü yasak. Devletin kurduğu imam hatip okullarının mezunlarına üniversiteye girişte ayrımcılık uygulanıyor. 15 yaşını doldurmayanların Kur'an kurslarına gitmeleri yasak. Alevilerin cemevlerine ibadethane statüsü tanınmıyor. Gayrimüslimler din adamı

yetiştirecek okul açamıyor, kamu görevlerinden dışlanıyor. Dinî inancı yaymak yasak değil, ama misyonerlik milli kimliğe tehdit olarak görülüyor.

Bu politikaların temelinde, Cumhuriyet'in kuruluş döneminde, bir tek-parti yönetimi altında benimsenen laiklik anlayışı var. O dönemde Batı'da yaygın pozitivist felsefeden etkilenen bu anlayışa göre: Modern bir toplum ancak dinsel inanışların-düşüncenin yerini bilimsel anlayışın aldığı, dinin vicdanlarla sınırlı olduğu bir toplum olabilir. İslam dini laiklikle ve modernlikle bağdaşmaz. Onun için devletin dini denetlemesi, dinî özgürlüklere kısıtlama getirmesi gerekir. Tek-parti döneminde geliştirilen laiklik anlayışı, 21. yüzyıl Türkiye'sinin ihtiyaçlarıyla kesinlikle bağdaşmıyor. Bu anlayışıyla Türkiye açık ve demokratik bir toplum olamıyor. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sarkozy ve Merkel'in derdi ne?

Şahin Alpay 2009.05.19

Fransa Başkanı Nicolas Sarkozy ve Almanya Başbakanı Angela Merkel, geçen hafta Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olduklarını bir kez daha vurguladılar.

Sarkozy, AB'nin Türkiye'ye "boş vaatlerde" bulunmaktan vazgeçmesini, Avrupa'nın sınırları olduğunu söyledi. Türkiye ile, Rusya'nın da dahil olacağı, "ortak bir ekonomi ve güvenlik alanı" kurmak üzere görüşmelere başlanmasını önerdi. Merkel de "Türkiye konusunda ortak tavrımız, tam üyelik değil ayrıcalıklı ortaklıktır..." dedi.

Sarkozy ve Merkel'e önce Cumhurbaşkanı Gül cevap verdi: "Bizi bağlayan hukuki durumdur... Çeşitli siyasetçiler gelir geçer, belki vizyon noksanlığından bazı şeyler söylerler, ama bunlara hiç takılmayacağız..." Sonra Başbakan Erdoğan, iki lideri dürüst olmamakla, maç sırasında oyun kurallarını değiştirmeye çalışmakla suçladı. Yaklaşan Avrupa Parlamentosu ve Almanya seçimleri nedeniyle böyle konuştuklarını söyledi. Ardından Dışişleri Bakanı Davutoğlu, "Lütfen Türkiye'nin katılım sürecini bir iç politika konusu yapmayın..." dedi. Ankara'nın Sarkozy ve Merkel'in takındıkları tavrı ahde vefasızlıkla, ülkelerindeki Türkiye'nin üyeliğine muhalefeti oya tahvil peşinde olmalarıyla ve AB'nin geleceğine dair vizyon noksanlığıyla açıkladığı görüldü.

Ankara'nın Sarkozy ve Merkel'i "ahde vefasızlık" ile suçlamakta haksız olmadığı muhakkak. Fransa ve Almanya'nın da katıldığı Konsey kararlarıyla AB, 1999'da Türkiye'nin kaderinin öteki aday ülkelerle aynı koşullarla birliğe katılmak olduğunu ilan etti; 2005'te de Türkiye ile katılım müzakerelerine başlanmasına karar verdi. Merkel'in, Sosyal Demokratlarla yaptığı koalisyon protokolü uyarınca, Türkiye'nin tam üyelik sürecine destek verme yükümlülüğü altına girdiğini unuttuğu da söylenebilir. İki politikacının Türkiye konusunu oy avcılığı amacıyla sömürdüğü iddiası da önemli ölçüde haklı bulunabilir. Ama "vizyon noksanlığı" ithamı inandırıcı değil.

BM'nin tahminlerine göre Türkiye'nin nüfusu 2050 yılında 100 milyonu geçecek. Buna karşılık Almanya'nın nüfusu 2060'da 70,8 milyona inecek. En kalabalık AB üyesi olacağı tahmin edilen Britanya bile 76,7 milyonu geçmeyecek. Dolayısıyla hem Fransa hem de Almanya, üye olması halinde Türkiye'nin AB Konseyi'nde giderek artan bir ağırlığa sahip olmasından; ayrıca Türkiye'de kişi başına gelirin AB ortalamasının ancak üçte biri kadar olduğu dikkate alınırsa, üye olması halinde AB bütçesine çok büyük bir yük getirmesinden kaygılı olabilirler. (Bkz Tony Barber, Financial Times, 13 Mayıs) Kısacası, Türkiye'nin üyeliği Sarkozy ve Merkel'in Avrupa vizyonu ile uyuşmuyor.

Üstelik, Sarkozy&Merkel yalnız değıller. Başta Avusturya olmak üzere Hollanda ve Danimarka ve üye ülkelerde halkın çoğunluğu da Türkiye'nin üyeliğine sıcak bakmıyor. Her ne kadar Sarkozy'nin iddiası aksine başta Britanya, İsveç, İspanya ve İtalya olmak üzere çoğu AB hükümetleri Türkiye'nin üyeliğini destekliyorsa ve Türkiye katılmaya hazır olduğu zaman görünüm çok farklı olabilecek ise de, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinin "açık uçlu" bir süreç olduğu muhakkak.

Ne var ki Sarkozy&Merkel gibi düşünener şunları anlamalı: "Ayrıcalıklı ortaklık" teklifi ve Kıbrıs Rum Yönetimi'nin müzakerelerde çıkardığı engeller, Türkiye kamuoyunda üyeliğe desteğı (Eurobarometer ölçümlerine göre 2004'te % 71'den 2008'de % 42'ye) ciddi bir şekilde azalttı, milliyetçi muhaliflerin saflarını kabarttı, askerlerin reformlara fren istemelerine yol açtı, askerî yönetim yandaşları darbe tahrikçiliğine başladı, iş AB reformlarına öncülük eden iktidar partisinin kapatılması için dava açılmasına kadar uzandı.

Kısacası, Sarkozy&Merkel müzakere sürecini baltalayarak ancak Türkiye'de rejimin otoriter kalmasını isteyenlerin ekmeğine yağ sürebilirler. Oysa müzakere sürecini başarıyla tamamlayarak demokrasisini yerleştiren ve zenginleşen bir Türkiye herkesin yararına değıl midir? O gün de istenmeyecek olursa, herhangi bir küçük AB üyesi Türkiye'nin üyeliğini durdurabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkan Saylan'ın ardından

Şahin Alpay 2009.05.21

Prof. Dr. Türkan Saylan aramızdan ayrıldı. Rahmetli ile belki birkaç kez el sıkışarak selamlaşmaktan öteye bir tanışıklığım olmadı. Dolayısıyla onu yaptığı işler ve son yıllarda çok tartışmalı kişiliğı dolayısıyla hakkında yazılan ve söylenenler aracılığıyla tanıyorum. Birçokları gibi ben de kendisine saygı duyuyorum.

Üç nedenle: Cüzzam hastalığının ülkeden silinmesi için yaptığı çalışmalar için bu toplumda yaşayan herkes ona bir teşekkür borçlu olmalı. Hindistan hükümeti tarafından 1986'da "Uluslararası Gandhi Ödülü"ne layık görülmesi, bu bağlamdaki çalışmalarının dünyaca takdir edildiğinin açık bir işareti. 1989'da kurulan Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneğı başkanı olarak, dar gelirli ailelerin özellikle kız çocuklarının eğitilmesi için, kendi inançları doğrultusunda harcadığı çabaların, ülkemizin belki en büyük zaafı olan eğitim düzeyinin ilerletilmesine bir katkı olduğuna kuşku yok.

Saylan'a saygı duymamın en önemli nedeni ise, yalnız kendisi için yaşamadığı bilinciyle, sorumluluk duygusuyla ve doğru bildiğı fikirler doğrultusunda toplum hayatına katkıda bulunmak için, yaşamının son 19 yılında kanserle boğuşmak zorunda kalmasına rağmen, yılmadan çalışması. Saylan bu nedenlerle saygıyı hak etti. Bu nedenlerle, darbe tezgâhçıların yargılandığı, "Ergenekon terör örgütü" soruşturması kapsamında, ilerlemiş hastalığına rağmen Saylan'ın evinin güvenlik kuvvetleri tarafından aranarak, bütün evrakına el konulması, toplum vicdanını rahatsız etti.

Saylan'ın ve başkanlığını yaptığı derneğın laiklik anlayışını hiçbir şekilde paylaşmıyorum. Laiklik, dinin devlete, devletin de dine karışmadığı; devletin de toplumun da farklı dinsel inançlara ve dinsel inancı olmayanlara eşit saygı gösterdiği düzendir. İnanmak ve inanmamak özgürlüğüne eşit saygı gösterilmeyen bir toplum ne demokratik, ne de çağdaş olabilir. Ne var ki insanların fikir ve inançları gibi laiklik anlayışları da pekala farklı olabilir. Farklı fikir ve inançlara saygı gösterilmesi gerektiğı gibi, farklı laiklik anlayışlarına da saygı gösterilmelidir. Saygı gösterilmeye layık olmayan, yalnızca ve yalnızca kendi fikir ve inançlarını başkalarına devlet ya da silah zoruyla dayatmaya çalışanlardır.

Farklı fikir ve inançlara saygı gösterilmesi elbette ki bunların eleştirilmesine hiçbir şekilde engel değildir. Yanlış görüşler tartışmayla düzeltilebilir. Bir yandan farklı fikirlere saygı, öte yandan yanlış görülen fikirlerin eleştirilmesi demokratik ve çağdaş toplumun en temel ilkeleridir. Yanlış bulduğumuz fikirleri eleştirirken, kendi görüşlerimizin de yanlış olabileceğini kabul ederek tartışmak, demokratik adabın esasını oluşturur.

Saylan ve başkanlığını yaptığı derneğin Nisan 2007'de yapılan ve darbe tezgâhçıları tarafından örgütlendiği ortaya çıkan Cumhuriyet mitinglerinde oynadığı rolü, özgürlüğe inanan bir demokrat olarak elbette ki takdirle karşılamadım. Saylan belki bu işe bulaşmış olmaktan da rahatsız olmuştu. Nitekim, darbeciliği reddettiğini açıkça ifade ettiği için söz konusu mitinglerde konuşturulmadığını biliyoruz. Saylan'ın başında olduğu derneğin 17 Mayıs 2009'da yapılan son Cumhuriyet mitingine katılmamış olması da belki bundandır.

Saylan'ın sadece onun fikirlerinin ve inançlarının karşısında olanlar tarafından değil, bunları paylaşanlar tarafından da "misyonerlik yapmak", "PKK ile bağlantılı olmak", hatta "Atatürk'ü yok saymak" gibi akıl almaz ve tamamen uydurma suçlamalara hedef olmuş olması, ülkemiz adına çok üzücü bir durumdur

Ne yazık ki Saylan toplum hayatına yaptığı katkılar yüzünden akıl almaz ve tamamen uydurma suçlamalara uğrayan insanlarımızdan sadece biri. İnsanları tasvip etmediğimiz fikirleri ve inançları nedeniyle eleştirebiliriz, ama onları hayali suçlamalara uğratmaya kimsenin hakkı yoktur. Ebediyete uğurlanan Saylan'ın düşündürdükleri bunlar. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ayrılıkçılığa karşı asıl zafer İspanya'nın

Şahin Alpay 2009.05.23

Sri Lanka hükümeti 19 Mayıs günü, adanın azınlıktaki Tamil etnik grubunun yaşadığı kuzey ve doğu bölgelerinde bağımsız bir Tamil devleti kurmak için 26 yıldır silahlı mücadele yürüten Tamil Kaplanları adlı ayrılıkçı örgüte karşı askeri zaferini ilan etti. Böylelikle Asya kıtasındaki en uzun süreli iç savaşlardan ve dünyanın en uzun süreli ayaklanmalarından biri sona erdi. Sri Lanka'da çoğunluğu oluşturan Sinhaller ile azınlıktaki Tamiller arasındaki uyuşmazlık, ülkenin Britanya'dan bağımsızlığını kazandığı 1948 yılına, yeni devletin anayasasının nasıl yapılacağına kadar uzanıyor. Ayrı (hem de Marksist-Leninist) bir Tamil devleti kurmak amacıyla 1975 yılında kurulan Tamil Anavatan Kurtuluş Kaplanları, zamanla rakip örgütleri tasfiye ederek ön plana çıktı. Denizin ötesinde, Hindistan'ın Tamil Nadu eyaletinde yaşayan etnik kardeşlerinden de aldığı destekle, bir yandan gerilla taktiklerine, öte yandan intihar saldırıları dahil terör eylemlerine başvurarak, 1990'larda ülkenin kuzey ve doğu bölgelerine hakim oldu. Ne var ki hükümet kuvvetleri, giderek kuvvet dengesini tersine çevirmeyi ve sonunda Tamil Kaplanları'nı ülkenin kuzeydoğu ucunda bir alana kısırmayı başardı. 17 Mayıs 2009'da Tamil Kaplanları mücadelesinin başarısızlıkla sonuçlandığını kabullendi; 19 Mayıs'ta da hükümet, ayrılıkçılara karşı zaferini ilan etti.

Sri Lanka silahlı kuvvetlerinin Tamil Kaplanları'nı yenilgiye uğratmasının, etnik milliyetçiliğe ve ayrılıkçılığa askerî çözümün mümkün olup olmadığı sorusunu gündeme getirdiği görülüyor. BBC bile ilgili haberinde ayrılıkçı terörle mücadele eden devletlerin siyasi çözüm arayışlarından uzaklaşıp, askerî alanda başka neler yapılabileceğini düşünmeye başlayabileceğinden söz ediyor. Hatta Türkiye'nin bu tecrübeden etkilenip etkilenmeyeceğini soruyor.

Sri Lanka'nın Tamil Kaplanları'nı yenilgiye uğratmasından, Türkiye'nin PKK'ya karşı verdiği mücadele için bir ders çıkarılabilir mi? Hayır, kesinlikle çıkarılamaz. Neden? Çünkü Türkiye, PKK'ya karşı askerî çözümü denedi; 40

bin ölüyle, 1 trilyon dolar harcayarak, hesabı yapılamayacak kadar büyük bir maddi ve manevi kayıp vererek PKK'yı askerî bakımdan geriletmeyi başardı, ama Kürt sorunu çözülmedikçe onun bir ürünü olan PKK'nın militan devşirmeye ve etkisini yaymaya devam edebildiği görüldü. Bunun için esas meselenin Kürt yurttaşlarının gönüllü sadakatini kazanma meselesi olduğu giderek daha iyi anlaşılmaya başladı.

Öte yandan şurası muhakkak ki Tamil Kaplanları'nın yenilgiye uğratılmış olması, Sri Lanka'nın Tamil sorununu çözdüğü anlamına kesinlikle gelmiyor. Hiç kuşku yok ki etnik milliyetçilikle mücadele, esas olarak etnik azınlıkların ülkeye gönüllü bağlılıklarının kazanılması meselesidir. Bu açıdan bakıldığında Sri Lanka'dan alınabilecek bir ders yoktur, ama İspanya'nın Bask bölgesinde yaşanan son gelişmeler, Türkiye açısından çok dikkate değer. Demokrasiye geçerken, başlıca bütün parti ve tarafların üzerinde anlaşmalarıyla yazılan 1978 anayasası, İspanya'yı 17 özerk bölgeye ayırdı. Tarihleri ve etnik yapıları farklı Katalunya, Bask ve Galiçya bölgeleri, öteki bölgelerden daha geniş özerklik kazandılar.

ETA terör örgütünün 1970'lerden bu yana Bask bölgesinin bağımsızlığı için mücadele ettiği biliniyor. Daha az bilinen, demokrasiye geçilmesinden bu yana, terörizme ve şiddete karşı olmakla birlikte demokratik yoldan daha geniş özerklik ya da bağımsızlık amacını benimseyen milliyetçi partilerin Bask bölgesinde yönetime hakim olmaları. Mart başında bölge parlamentosu için yapılan seçimlerde milliyetçi partiler, ilk kez yenilgiye uğradılar. Mayıs başından bu yana Bask bölgesini Sosyalist Parti lideri Patxi Lopez'in başkanlığındaki, milliyetçi olmayan partiler koalisyonu yönetiyor. Bunun anlamı, Baskların bağımsızlık arayışından giderek uzaklaştıkları, İspanya'da demokrasinin etnik milliyetçiliği ve ayrılıkçılığı giderek geriletmediği.

s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişiyor muyuz? Yoksa hayal mi?

Şahin Alpay 2009.05.26

Türkiye'nin, Birleşmiş Milletler "Ottawa Sözleşmesi" olarak da anılan "Anti-Personel Mayınların Kullanımının, Depolanmasının, Üretiminin ve Devredilmesinin Yasaklanması ve Bunların İmhası ile İlgili Sözleşme"ye taraf olmasına ilişkin yasa, 12 Mart 2003 tarihinde TBMM'de kabul edildi ve 1 Mart 2004'te yürürlüğe girdi.

Sözleşme uyarınca Türkiye, 2014'e kadar, Suriye sınırı boyunca 216 bin dönüm araziye ta 1959'da yerleştirilmiş olan mayınları temizlemek zorunda.

Bunun için açılacak uluslararası ihaleye ilişkin yasa tartışmalarında muhalefet partileri hükümeti, bu işin neden TSK'ya yaptırılmadığı noktasından eleştirdiler ve "gizli amacın" ihaleyi, mayınları temizledikten sonra burada entansif tarım yapacak İsrail firmalarına vermek olduğunu ileri sürdüler. CHP Grup Başkan Vekili, bu konudaki kaygılarını, "Ya orada ikinci bir Gazze olursa..." şeklinde ifade etti. Genelkurmay Başkanlığı, NATO kuruluşu NAMSA'ya yaptırılmasını önererek, işi üstlenmeye istekli olmadığını açıkladı. Ortada hükümetin ihaleyi İsrail firmasına vererek, bölgeyi "ikinci bir Gazze" haline getirme "gizli niyeti" kaldı.

Diyelim ki mayınları bir İsrail firması temizledi ve temizlediği alanlarda entansif tarım işletmeleri kurdu. Bu durumda, buraların nasıl bir "ikinci Gazze" haline geleceğini anlayamamıştım. Derken (kimilerinin hâlâ İslamcılıkla, hatta anti-semitizmle suçladığı) Başbakan Tayyip Erdoğan, AKP Düzce İl Kongresi'nde yaptığı konuşmayla muhalefete ve kendi partisinin bir kısım mensubuna hakim olan zihniyeti deşifre etmeme yardımcı oldu. Dedi ki: Yatırım yapmak isteyen "Küresel sermaye, 'şu dinden bu dinden' diye, eyvah Türkiye elden gidiyor... demek" de ne demek oluyor? "Paranın dini, milleti, ırkı olmaz... Şimdi ülkemizde küresel sermaye

yatırım yapmak istiyor. Bakıyorsunuz birileri çıkıyor, 'O Yahudi sermayesi olmaz'... İstemezük... Bak kardeşim o George olsun, gelsin yatırımını yapsın. Burada fabrikayı kurduğu zaman, buradan gitse fabrikayı alıp da mı gidecek?.."

Aynı konuşmada Başbakan, "Farklı etnik kimlikte olanlar ülkemizden kovuldu. Bu aslında faşizan bir yaklaşımın neticesiydi. Bu hatalara zaman zaman biz de düştük. Ama akliselimle düşününce, başımızı iki elimizin arasına aldığımızda, hakikaten ne yanlışlar yapmışız..." dediğini okuyunca, hemen aklıma Erdoğan'ın değişmez Savunma Bakanı Vecdi Gönül'ün geçen 10 Kasım'da, Brüksel'de söyledikleri geldi: "Bugün eğer Ege'de Rumlar devam etseydi ve Türkiye'nin pek çok yerinde Ermeniler devam etseydi, bugün acaba aynı milli devlet olabilir miydi?"

Aynı gün Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek, Ankara'nın Bala ilçesinde konuştu: "Vatanseverlik konusu kimsenin tekelinde değil... Bence ihanet gibi son derece ağır ve hoş olmayan kavramları ulu orta kullanmamak lazım..." Okuyunca gözlerime inanamadım. 2005'te "Osmanlı Ermenileri" konferansını düzenleyeler için "Bizi arkadan hançerlediler..." diyerek meclis kürsüsünden haykıran başkası mıydı? Ya daha geçen gün DTP için "İğdır'ı da aldılar, yani Ermenistan sınırındalar..." diye konuşan kimdi?

Derken bir gün önce İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın NTV'deki canlı yayında söyledikleri aklıma geldi: "Terörle ilelebet yaşamak istemiyoruz. Buna bir çözüm gerek... Terörün sona erdirilmesinin zamanıdır. Bunu iyi değerlendirirsek tüm renklerimizle, farklılıklarımızla birlikte kardeşçe yürürüz... Demokratik süreç işlesin. Siyasi ortam açıktır. Bütün meselelerimizi silahsız ortamda görüşebiliriz. Ortada terör olursa diğer sorunları ötelemiş olursunuz..."

Ve Genel Başkan Deniz Baykal'ın CHP Merkez Yönetim Kurulu'nda söylediklerini okuyunca büsbütün şok geçirdim: "Bölgede Kürtçe yayın yapacak özel televizyonlara devlet tarafından ekonomik destek verilebilir. Türkçe bilmeyen vatandaşların Kürtçe dilekçe verebilmelerine ilişkin bir düzenleme yapılabilir..."

Değişiyor muyuz? Yoksa hayal mi görüyorum? s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"İskoçya modeli" ne demek?

Şahin Alpay 2009.05.28

PKK'nın Kandil dağlarındaki bir numarası Murat Karayılan, Hasan Cemal'den sonra (Milliyet, 5-9 Mayıs) Britanya'nın The Times gazetesine konuştu ve şunları söyledi: "Bir dönüm noktasındayız... Kürtler savaşı devam ettirmek istemiyor.

Kürt sorununu daha çok kan akıtmadan çözebileceğimize inanıyoruz. Türkiye'nin sınırları içinde barışçı ve demokratik çözüme hazırız... Britanya, isteklerini kabul ederek İskoçya'ya bir parlamento verdi, Türklerin de aynı şeyi yapmaları gerekir... İrlanda tarihini inceledim ve bu tarihe katılanlarla konuştum. O mücadelenin gelişmesini ve aşamalarını biliyorum. Türkiye, bizim sorunumuzu Britanya'nın o sorunu çözdiği gibi çözmeli... Savaştan hem Türk, hem Kürt toplumları zarar gördü. İki taraf da birbirini affetmeli. Abdullah Öcalan dahil herkes buna katılmalı. Barış için bağışlama gerekir. Türkler ve Kürtler yeni bir sayfa açmalı..." (26 Mayıs)

Karayılan'ın söylediklerinde dikkate değer olan, elbette ki, sadece ve sadece PKK'nın silahlı mücadelenin, kanın akmaya devam etmesinden başka bir sonuç vermeyeceğini görmüş olması; ayrılıkçılığı terk ettiklerini, barış yapmaya ve bunun koşullarını müzakereye hazır olduğunu açıklaması. Gerisi, ayrıntı... Bu ayrıntılardan biri de

Hasan Cemal'e, "Mahalli İdareler Kanunu'nun değiştirilerek, yerel yönetimlerin güçlendirilmesinden" söz ederken, The Times muhabirine Türkiye'nin de sorunu Britanya'nın çözdüğü gibi çözmesinden, İskoçya ve İrlanda'dan söz etmesi. Karayılan'ın bu sözleri Türk medyasına "İskoçya modeli" olarak yansıdı. Bu vesileyle "İskoçya modeli"nin ne olduğuna göz atmakta yarar olabilir. Parlamenter demokrasiyle yönetilen bir meşrutî (anayasalı) monarşi olan Birleşik Krallık (BK), toplam nüfusu 61 milyon olan dört parçadan oluşuyor. En büyük parça İngiltere (nüfusu 51 milyon). Onu İskoçya (5 milyon), Galler (3 milyon) ve Kuzey İrlanda (2 milyon) izliyor. K. İrlanda hariç BK'a Britanya deniyor. Her parçanın BK'a dahil olmasının ayrı bir tarihi var. Ancak BK 1990'ların sonlarında kabul edilen düzenlemelerle, etnik bakımdan farklı olan bölgelerine devolüsyon, yani yetki devri yaptı. Yeryüzünde bölgelerine devolüsyon yapan sadece iki ülke var: BK ve İspanya. Devolüsyon, üniter ile federal devlet yapısı arasında, ikincisine daha yakın bir tür idari yapılanma. Devolüsyonla federalizm arasındaki en önemli fark, birincisinde bölgelere farklı ölçülerde özerklik tanınırken, ikincisinde bütün eyaletlerin eşit yetkilere sahip olmaları.

İrlanda Cumhuriyeti 1922'de ayrılıp bağımsızlığını kazanırken, K. İrlanda özerk bir bölge olarak BK'a bağlı kaldı. Özerk statüsü, BK'a bağlı kalmak isteyen Protestanlarla İrlanda'ya katılmak isteyen Katolikler arasında 1968'de patlak veren iç çatışmalar üzerine, 1973'te askıya alındı. 1998'de iki taraf arasında varılan Hayırlı Cuma ya da Belfast Antlaşması ile 1999'da, BK parlamentosuna ayrılan yetkiler dışında geniş yetkilere sahip K. İrlanda Meclisi (Assembly) kuruldu. K. İrlanda, kısaca, bütün partilerin ve toplum kesimlerinin hükümette temsil edilmesi ilkesine dayanan bir iktidar paylaşımı sistemiyle yönetiliyor.

İşçi Partisi lideri Tony Blair, Mayıs 1997'de yapılan seçime, ayrılıkçı akımların teskin edilmesi amacıyla İskoçya ve Galler'e devolüsyon vaadiyle girdi. Eylül 1997'de yapılan referandumlarla her iki bölgenin de Londra'daki iki kamaralı BK (Westminster) parlamentosundan ayrı birer yasama meclisine sahip olmaları kabul edildi. İskoçya Parlamentosu, eğitim, sağlık, tarım, adalet ve ulaştırma konularında yetkili olduğu gibi (bugüne kadar kullanmadığı) ek vergi salma yetkisine de sahip. Yine 1999'da toplanan Galler Meclisi'nin ise vergi salma yetkisi bulunmuyor. İskoçya, Galler ve K. İrlanda'nın hepsi ayrı meclislere sahip oldukları gibi, BK parlamentosuna da temsilci seçiyorlar. Bu "adaletsizliğin" giderilmesi için İngiltere'nin de ayrı bir bölge meclisine sahip olması gerektiğini savunanlar var. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eller tetikten çekilsin!

Şahin Alpay 2009.05.30

Kandil dağındaki bir numarası Murat Karayılan'ın Batı medyasına ve özellikle de Hasan Cemal'e (Milliyet, 5–9 Mayıs) verdiği mülakatlarla, PKK'nın silahla çözüm olamayacağını anladığını, ayrılıkçılığı kesin olarak terkettiğini, Ankara'nın Kürtlerin meşru temsilcileriyle görüşerek Kürt sorununa barışçı ve demokratik bir çözüm bulabileceğini açıklamasından bu yana, Türkiye'ye 40 bin cana, tarif edilmez acılara mal olan kardeş kavgasının biteceğine dair umutlar bütün ülkeyi sardı.

Ankara'da sivil ve askeri otorite arasında, barışçı ve demokratik çözüm yolunda adım atmak için mutabakat oluştuğu izlenimi doğdu. ABD'de Obama yönetiminin ve Irak'ta Kürdistan Bölge Yönetimi'nin barışçı çözüme katkı yapmaya hazır olduklarına dair işaretler çoğaldı. Çözüm umudunu uyandıran ortama çok önemli bir katkı da ana muhalefet partisi CHP'den gelmeye başladı. Kültürel farklılıkların ve kimliklerin özgürce yaşanması gerektiğini söyleyerek statükocu tutumunu terkettiğinin sinyallerini veren Genel Başkan Deniz Baykal'ın PKK'ya yönelik mesajları da son derece dikkate değer:

"Silahla siyaset yapmayacağım, silahı tamamen elimden bırakacağım dendiği anda af projesi başlar. 'Bazı taleplerimi hukuk ve demokrasi içinde dile getireceğim, savunacağım. Taleplerimi terör yaptırımıyla takip etmeyeceğim' densin. PKK'nın dağdan ineceği, bir daha silaha başvurmayacağı netlik kazansın, bu durum ortaya çıksın, af olur... Acı bir dönemin kapanması için hepimiz gerekli işbirliğini yaparız." Böylesine umut verici bir ortama ulaşıldığı bir sırada ve PKK'nın ateşkes kararını uzatabileceğine dair haberler gelirken, önce son on gün içinde PKK'nın yurt içindeki 7 üst düzey yöneticisinin güvenlik kuvvetleri tarafından öldürüldüğünü öğrendik; ardından da PKK'nın uzaktan kumandalı mayınla 7 eri şehit ettiği ve 7 eri yaraladığı haberi geldi... Ne yazık ki bu gelişmelerin akla gelen iki açıklaması var: Ya güvenlik kuvvetleri ilan ettiği ateşkesi fırsat bilerek PKK'ya karşı tenkil operasyonlarını tırmandırıyor ya da daha büyük bir olasılıkla gerek güvenlik kuvvetleri içinde gerekse PKK saflarında çatışmaların sürmesinde çıkarı olan unsurlar barış sürecini baltalamak için ellerinden geleni yapıyor.

İçinde bulunduğumuz koşullarda barıştan yana olan herkese düşen görev, bu tür provokasyonlara karşı tavır almak, barış umudunun boğulmasına izin vermemek. Bu bağlamda DTP Genel Başkanı Ahmet Türk'ü sergilediği sorumlu tutumdan dolayı kutlamak gerekiyor. Sayın Türk, Hakkari'deki mayınlı saldırıya tepki göstererek şehit askerlerin ailelerine başsağlığı dilediği gibi, Taraf gazetesinin ifadesiyle, "tarihi bir çağrı" niteliği taşıyan şu açıklamayı yaptı:

"İnsan yaşamını sona erdirmeye yönelik şiddet eylemlerini tasvip etmedik, tasvip etmeyeceğiz. Haftalardır yaptığımız çağrılarda askeri operasyonların durmasının önemine işaret ediyorduk, ancak ne yazık ki bu çağrılarımız ve iyiniyetli çabalarımız bugüne kadar hiçbir sonuç vermedi. Ne askeri operasyonlar hızından bir şey kaybetti, ne de eylemler ve saldırılar durdu... Açık bir dille ifade ediyoruz: Bu saatten sonra her kim ki demokratik bir çözümden yana ise ve her kim silahsız bir çözüm arzuluyorsa, mutlaka ama mutlaka elini tetikten çekmelidir. Siyasetin önünü açabilmenin olmazsa olmaz koşulu ölümlerin durmasıdır."

Ülkeye barış gelmesi için MHP'ye de çok büyük sorumluluk düşüyor. MHP yönetiminin şu konuda karar vermesi şart: Milliyetçilik, etnik düşmanlıkların devamını körükleyerek, ülkenin bir iç kanamayla gittikçe zayıf düşmesini mi gerektirir, yoksa Türkiye'nin kardeş kavgasını geride bırakarak giderek güçlenmesi için elinden geleni yapmak anlamına mı gelir? Devlet Bahçeli liderliğindeki MHP son yıllarda gerek demokratik sürece bağlılığıyla, gerekse kavga ortamını körüklemekten kaçınarak hem sorumlu bir liderlik gösterdi, hem de partisinin oyunu arttırdı. Barış sürecine katkı yapması da MHP'yi küçültmez, aksine büyütecektir.

s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Futbol hafife alınacak şey değil

Şahin Alpay 2009.06.02

Eski ve yakın dostum Timur Kuran, kültür tarihçiliğimize büyük katkıları olan, Boğaziçi Üniversitesi eski rektörlerinden (nur içinde yatsın) Aptullah Kuran'ın oğlu, özellikle İslam inancı ile ekonomi arasındaki ilişki üzerine çalışmalarıyla tanınan bir iktisat tarihçisidir.

Çok uzun yıllardır ABD'de yaşıyor. Halen kalburüstü yüksek öğretim kurumlarından Duke Üniversitesi'nde profesör.

Timur, tanıdığım en koyu Beşiktaş taraftarıdır. Dünyanın öbür ucundaki Güney California Üniversitesi'nde çalıştığı yıllarda Beşiktaş'ın oynadığı bütün maçları video kayıtlarını getirterek izlerdi. Şimdilerde çanak anteni

sayesinde canlı olarak seyrediyor. Aynen şöyle diyor: "Saat farkı nedeniyle maçları öğle vakti izliyorum. Eğer kazanırsak moralim düzgün olarak işe devam ediyorum. Kaybedersek kahroluyorum; günün geri kalanı mahvoluyor..."

Timur geçen yılın son günlerinde, kadı defterlerinden hareketle 17. yüzyılda Osmanlı ekonomisi üzerine yapmakta olduğu araştırma vesilesiyle İstanbul'daydı. Beşiktaş o hafta deplasmanda olduğu için birlikte İnönü'ye gitme keyfini yaşayamadık, ama maçı birlikte televizyondan seyrettik. Sonra da oturup uzun uzun dertleştik... Süleyman Seba'nın kulüp başkanı (1984–2000), Gordon Milne'in de teknik direktör olduğu (1987–1993) dönemde Beşiktaş altın yıllarını yaşamış; 1990, 1991 ve 1992'de üç yıl üst üste, sonra 1995'te yeniden şampiyon olmuştu. Başarının sırrı, saygın, ilkeli ve istikrarlı yönetimdi. Yerini alan Serdar Bilgili de (2000–2004) Seba geleneğini sürdürmüş, Mircea Lucescu'yu takımın başına getirerek 2003'te, kuruluşunun 100. yılında takıma son şampiyonluğu kazandırmıştı.

Yıldırım Demirören'in başkan seçildiği Haziran 2004'ten bu yana 4 teknik direktör (halen İspanya Milli Takımı'nın başındaki Vicente del Bosque, Rıza Çalımbay, Jean Tigana ve Ertuğrul Sağlam) gelip gitmiş, ama şampiyonluk yüzü görülmemişti. Çocuklar artık Beşiktaşlı olmuyordu... Başkan Demirören'in başarısızlığı, Beşiktaş'a karşı "20 yıldır" kurulan komplolarla açıklamaya çalışması, hiç inandırıcı olmadığı gibi yakışmıyordu da... Timur şöyle yorumluyordu: "Eskiden Beşiktaş'ın diğer kulüplerden ayrılan özel bir duruşu, bir centilmenliği vardı. Son yıllarda kulüp çeşitli olumsuzluklarla anılır oldu. Bunların telafisi yıllar alabilir... Tutumlar değişmediği takdirde, değil Del Bosque ya da Lucescu ayarında olanları, onların tırnağı olamayacak teknik direktörleri transfer etmekte bile zorlanabiliriz..."

Teknik direktörlüğe Mustafa Denizli'nin getirilmesi pek umut uyandırmamıştı. Kısacası, iki koyu Beşiktaşlı olarak, koyu bir karamsarlık içindeydik... Artık "Beşiktaş'a da bir Obama gerek" diye yazmalıydım. Hatta yazıyı kaleme aldım bile, ama siyasi gündemin yoğunluğu yayınlamaya fırsat vermedi. Derken takımda bir kıpırdanma hissederek olduk. Her maç sonrasında teati ettiğimiz mesajlara giderek iyimserlik hakim olmaya başladı. Fenerbahçe'yi 4–2 yenip Türkiye Kupası'nı aldığımız maçtan sonra Timur, "Tünelin ucu göründü!.." diye yazdı. Son üç maçın her dakikasında "öldük öldük dirildik..." Ama sonunda 6 yıllık hasret bitti; Beşiktaş şampiyon olduğu gibi, 19 yıl sonra yeniden çifte zafer kazandı.

Anlayacağınız, Beşiktaş taraftarları olarak sanki bir mucize yaşıyoruz. Ama doğrusu bu hiç de bir mucize değil; Mustafa Denizli'nin eseri olan büyük bir zafer. Üç büyük takımı şampiyon yaparak erişilmesi imkânsız bir başarıya imza atan Denizli'yi kutluyor, ona candan teşekkür ediyoruz. Başkan Demirören'e gelince: Hakkında yaptığımız bütün eleştirileri unuttuk bile...

Beşiktaş taraftarlarının bütün yurda yayılan kutlamalarına da bakınca düşünmemek elde değil: Futbol, dünyanın hemen her yerinde, ama hele eğlenmek için fazla vesilesi olmayan Türkiye'de benzersiz bir eğlence; yaş, cinsiyet, ırk, dil, din, etnik grup, sosyal sınıfa bakılmaksızın insanlar arasında bağlar kuran bir meşgale. Ezcümle futbol, hafife alınacak şey değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dindarlık İslamcılık demek değildir

Şahin Alpay 2009.06.04

Dünya Değerler Araştırması Türkiye sorumlusu ve Bahçeşehir Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Yılmaz Esmer'in yönettiği "Türkiye'de radikalizm ve aşırılık (ekstremizm)" konulu araştırmanın ilk bulguları açıklandı.

Bu ilk bulgular dahi politik kültürümüz hakkında zengin bilgiler veriyor.

Altı en çok çizilmesi gereken bulgulardan biri, Türkiye'de dindar olmanın hiçbir şekilde köktendinciliği ya da İslamcı radikalizmi desteklemek anlamına gelmediği. Görüşülenlerin % 62'si kendileri için dinî inancın her şeyden önemli olduğunu söylemekte. Buna karşılık aşırı İslamcı akımların tehdit oluşturduğunu düşünenlerin oranı Türkiye için % 69, dünya için % 66 oranını buluyor. Köktendincilik (10 üzerinden 6,93) ve İslamcı terör (6,91) dünyanın en büyük sorunları arasında görülüyor. Müslümanların hak ve kimliklerini barışçı yollardan Batılılara kabul ettirmeleri mümkündür diyenlerin oranı % 90'a varıyor. Köktendinciliğe fazla bir tolerans yok: Köktendinci komşu dahi istemediklerini söyleyenlerin oranı da % 63 oranında.

1990, 2000 ve 2009 yıllarında yapılan araştırmaların bulguları karşılaştırıldığında, dinin kendileri için birinci derecede önemli olduğunu söyleyenlerin oranında dikkate değer bir değişme görülüyor. Dolayısıyla AKP iktidarı altında Türkiye'nin daha dindar bir toplum haline geldiği iddiası destek bulmuyor. İnancı nedeniyle başını örttüklerini söyleyen kadınların oranının % 62; bu oranın anneleri arasında % 85 olduğu dikkate alındığında en azından kadınlar arasında dindarlıkta bir azalma söz konusu olduğu dahi söylenebilir.

Görüşülenlerin % 62'si için din, % 16'sı için laiklik, % 13'ü için demokrasi, % 5'i için etnik kimlik, % 4'ü için yeterli gelir, birinci sırada önem taşıyor. Laikliği dinin bir alternatifi olarak sunan bu soruya itiraz edilebilir. Zira insanların hem dini, hem de laikliği aynı zamanda önemli görmeleri mümkündür ve Türkiye'de dindarların büyük bölümünün böyle düşündüğünü gösteren araştırmalar mevcut. (Örneğin Binnaz Toprak ve Ali Çarkoğlu'nun TESEV için yaptıkları 1999 ve 2006 tarihli araştırmalar.)

Din-devlet ilişkileriyle ilgili bir kavram olarak laiklik ile dinden uzaklaşma anlamında laikleşme kavramlarının birbirine karıştırılmasının Türkiye'deki seçkinler arasında yaygın bir eğilim olduğu söylenebilir. Bu eğilimin halk arasında o kadar yaygın olmayabileceğini düşündüren bir bulgu da, ilgili hemen her soruda çoğunlukla dindarlık eğiliminin ağır basmasına karşın, Ramazan'da lokantaların açık kalmasının doğru olacağını düşünenlerin oranının % 65'ten az olmaması.

Dünyanın her yerinde yapılan alan araştırmalarının ortaya koyduğu bir gerçek, insanların görüşlerinde her zaman mantıklı ve tutarlı olmadıkları. Söz konusu tutarsızlıklar bu araştırmada da kendini gösteriyor. "Hiçbir gerekçe terörü ve insan hayatına kastetmeyi haklı gösteremez" diyenlerin oranı % 92. Ne var ki, Irak'ta Amerikalılara (% 50), Afganistan'da Amerikan ve NATO birliklerine (% 48), Hamas'ın İsraililere (% 46) karşı şiddet eylemlerinin haklı görülebileceğini düşünenler yarıya yakın.

Demokrasiyle ilgili bulgular da çelişkili. Demokrasi karşıtı girişimler ve düşünceler Türkiye için ciddi bir tehdit oluşturuyor diyenlerin oranı % 81'den az değil. Büyük bir çoğunluk (% 58) Türkiye'de insan haklarına saygı gösterilmediğinin bilincinde. Etnik ve dinsel çeşitliliğin yaşamı zenginleştirdiğini düşünenler büyük çoğunlukta. Buna karşılık, hoşgörüyle ilgili sorular, Türkiye'nin Avrupa'da hoşgörünün en düşük düzeyde olduğu ülke olduğuna işaret ediyor.

Politik kültürümüzle ilgili belki en çarpıcı bulgular, kadınlara ikinci sınıf vatandaş gözüyle bakılmasının yaygınlığı. Bu sonuçlar, İslam toplumlarını Batı'dan ayıran başlıca farkın kadının toplumdaki yeriyle ilgili olduğuna dair Dünya Değerler Araştırması bulgularını teyid ediyor.

Türkiye'nin dış politikasını ilgilendiren bulgular da son derece dikkat çekici. O bulguları başka bir yazıda yorumlamaya çalışacağım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tektip toplum modern değildir

Şahin Alpay 2009.06.06

Modern toplumun tektip, türdeş, homojen bir toplum sayıldığı bir dönem vardı.

Diyelim ki 19. yüzyıldan 20. yüzyılın son çeyreğine kadar uzanan dönemde hakim olan anlayışla, insanlar arasında din, dil, etnisite, kişilik, yetenek, ihtiyaç farklarının görmezden gelinmesi, herkesin eşit muamele görmesi, tek bir kültüre asimile edilmesi, tek bir potada eritilmesi modern toplumun gereği sayıldı.

Bu modernlik anlayışı, Cumhuriyet Türkiye'sine de hakim oldu. Nihayet 1990'lardan itibaren toplumun dayatmasıyla, çok acı tecrübelerden geçerek farklılıklarımızın ve bunlara saygı gösterilmesi gereğinin bilincine varmaya başladık. Denebilir ki o tarihlerden itibaren de eski tip modern bir toplumdan, yeni tip modern bir topluma, dilerseniz post-modern topluma, yani farklı kimliklerin, farklı ihtiyaçların tanındığı ve saygı gördüğü türden bir topluma geçişin sancılarını yaşıyoruz.

Ne yazık ki bugünlerde artık aşılmakta olduğunu sandığımız tektipçi zihniyetin askerlik ve yükseköğretim alanlarındaki diriliş denemelerine tanık oluyoruz. Genelkurmay Başkanlığı farklı konumları dikkate alınmaksızın 18 yaşın üzerindeki bütün erkeklerin 12 ay zorunlu askerlik yapmasını öngören, tektip bir askerlik sistemi geliştirme arayışında. Gerekçe, TSK'nın yani devletin ihtiyacının bu yönde olması. Peki ya toplumun ya da yurttaşların ihtiyaçları ne olacak? Türkiye neden hâlâ, felsefi-dini inançları nedeniyle eline silah almama, askerlik yerine başka tür bir toplum hizmeti görme imkânını tanıyan vicdani ret hakkını tanımayan türden bir demokrasi olmaya devam ediyor? Yurtdışında çalışan yurttaşlarımıza, işlerini kaybetmemeleri için tanınan belirli bir bedel karşılığında kısa dönem askerlik yapma imkânı niçin kaldırılmak isteniyor? Yaklaşık bir buçuk milyon insanın asker kaçağı olduğu bilindiği halde, "bedelli askerlik" imkânı getirilmesi neden düşünülmüyor? Niçin bütün çağdaş demokrasiler gibi giderek profesyonelleşen bir orduya geçiş yönünde adımları hızlandırmak yerine tektip zorunlu askerliğe dönüş gündeme geliyor? Asıl sorulması gereken sorular bunlar değil midir?

Tektipçi zihniyetinin öteki dirilişleri de yükseköğretim alanında yaşanıyor. Yükseköğretim sisteminin, 12 Eylül askerî diktatörlüğünün dayattığı YÖK tipi, tektip üniversite dayatmasından kurtulmakta olduğuna; çağdaş toplumun gereklerine uygun çoğulcu bir yükseköğretim sistemine geçmekte olduğumuza inandığımız; en azından vakıf üniversiteleri için farklı eğitim programları ve sistemlerini deneme imkânının genişlediğini sandığımız bir dönemde, başta Sabancı Üniversitesi olmak üzere çeşitli vakıf üniversitelerine yeniden YÖK'ün dar yeleğini giydirme girişimleriyle karşı karşıyayız. Bu dayatmadan kesinlikle vazgeçilmeli. Yapılması gereken, tam tersine, denenen ve başarılı olan sistemleri isterlerse öteki üniversitelerin de benimsemelerine kapı açılmalı.

Tektipçi zihniyetin bir üçüncü dirilişi de AKP hükümetinin çıkarmak istediği bir kanunla tüm üniversite öğretim üyelerine tam gün çalışma zorunluluğunun getirilmek istenmesi. Söz konusu yasa tasarısı, basında ve dolayısıyla kamuoyunda yalnızca tıp doktorlarını ilgilendiriyormuş gibi anlaşıldı. Oysa getirilmek istenen zorunluluk, yalnız tıp doktorlarını değil, vakıf üniversiteleri dahil tüm yükseköğretim kurumlarında çalışan, tüm öğretim üyelerini kapsıyor.

Bu haliyle kanun tasarısı üniversitemizde belki 12 Eylül YÖK'ünden bu yana en büyük öğretim üyesi kıyımına neden olabilir, üniversiteleri bazı en değerli elemanlardan yararlanma imkânından yoksun bırakabilir. Öte yandan bütün yurttaşlara olduğu gibi, öğretim üyelerine de zamanlarını diledikleri gibi kullanma,

değerlendirme imkânının tanınması, seçme özgürlüğünü koruyan demokratik toplumun bir gereği değil midir? Hükümet, bu iyi düşünülmemiş, iyice tartışılmamış, çok sakıncalı yasa tasarısından vazgeçmelidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

ABD ve AB'ye güvensizlik neden?

Şahin Alpay 2009.06.09

Dünya Değerler Araştırması Türkiye sorumlusu ve Bahçeşehir Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Yılmaz Esmer'in yönettiği "Siyasi ve Dini Aşırılık" konulu saha araştırmasının politik kültürümüzle ilgili bulgularından söz etmiştim (Zaman, 4 Haziran). Aynı araştırma 2009 ilkbaharında Türkiye kamuoyunda ABD ve AB ile ilgili algılar hakkında da çok dikkate değer bilgiler içermekte.

Herhalde en çarpıcı sonuçlar, gerek ABD'nin gerekse AB'nin Türkiye halkı nezdinde çok olumsuz bir imaja sahip oldukları. Büyük çoğunluklar ABD'nin izlediği politikaların amacının "Türkiye'yi bölmek" (% 86), "İslam dünyasını bölmek ve zayıflatmak" (% 85) ve "Dünyada Hristiyanlığı yaymak" (% 82) olduğunu düşünmekte. ABD, İsrail ve Ermenistan'dan sonra en az sevilen ülke. Yunanistan ve Fransa dahi ABD'den daha çok sevilmeekte.

ABD gibi AB'nin politikalarının da başlıca amacının "Dünyada Hristiyanlığı yaymak" (% 81), "İslam dünyasını bölmek ve zayıflatmak" (% 80) ve "Türkiye'yi bölmek" (% 76) olduğunu düşünenler yakın ölçüde büyük çoğunluklar. Bu bağlamda çok dikkat çekici olan, ABD ve AB hakkındaki olumsuz algılar açısından eğitimlilerle eğitimsizler, dindarlarla dindar olmayanlar arasında önemli bir fark görülmemesi. Prof. Esmer'e göre, ABD ve AB, Türkiye'de gerek dindarları gerekse "laikleri" kendilerine karşı birleştirmekte çok başarılı.

Peki, bu sonuçlara ne anlam verilebilir? ABD ile başlarsak: Evet, denebilir ki ABD'nin Türkiye kamuoyundaki imajı hiçbir zaman parlak olmadı. 1960'lardan bu yana ABD'yi düşman gören ve gösteren, sol veya sağ milliyetçi akımlar her zaman mevcut oldu. 60 yıla yakın bir geçmişi olan yakın ittifaka rağmen zaman zaman çıkan krizler, Türk yönetici elitleri arasında da ABD hakkında olumsuz düşüncelerin yayılmasına yol açtı.

Ne var ki, ABD'nin Türkiye'deki imajının hiçbir zaman bu denli kötü olmadığı söylenebilir. Bu durumun başlıca sorumlusu, hiç kuşku yok ki, Bush yönetimindeki ABD'nin izlediği militarist politikalarıdır. Muhakkak ki Irak'ın işgalinin yüzbinlerce masum sivilin ölümüne yol açması, Irak'taki Amerikan işkencehaneleri, ülkenin PKK'nın da üslendiği bir terör yuvası haline gelmesi, Türkiye'de ABD'ye duyulan tepkinin esas nedenleridir. Bu açıdan bakıldığında Başkan Obama'nın önce Ankara'dan Türklere, sonra Kahire'den tüm İslam dünyasına seslenerek Bush'un açtığı derin yaraları sarmaya çalışmakta ne denli haklı olduğu ortadadır. Ne var ki Türkiye'de kendisine destek verenlerin oranının şimdiden % 50'nin üzerine çıkmış olmasına rağmen Obama'nın Türkiye'deki Bush mirasını temizlemesinin kolay olmayacağı anlaşılmakta.

AB'ye gelince: AB ile ilgili bulgularda büyük bir çelişki gözleniyor. AB'nin de yukarıda değinilen çok olumsuz bir imajı var. "AB, Türkiye'ye diğer adaylarla eşit davranmıyor" diyenlerin oranı % 93. "Bütün kurallarına uysak da, kendimizi bu kurallara göre değiştirsek de, ne yaparsak yapalım bizi AB'ye almazlar" diyenlerin oranı % 80. Türk dünyasıyla (% 40) ve İslam dünyasıyla (% 30) yakınlaşmayı tercih edenler AB üyeliğini esas hedef görenlerden (% 22) daha kalabalık. Bütün bunlara rağmen Türkiye'nin AB'ye tam üye olmasını isteyenlerin oranı % 57'den az değil.

Bu çelişki nasıl açıklanabilir? Belki şöyle: Türkiye halkı AB'ye katılım sürecinin ülkenin hem ekonomik bakımdan kalkınması ve zenginleşmesine hem de daha özgür ve demokratik bir toplum olmasına büyük bir destek

olduğunun bilincinde. Ne var ki, özellikle Fransa'da Nicolas Sarkozy ve Almanya'da Angela Merkel'in iktidara gelmelerinden sonra, Türkiye'nin hiçbir zaman üye olamayacağı söyleminin en azından Avrupa'nın bir bölümüne yayılmış olması, Türkiye'de AB'ye olan güveni tam anlamıyla çökertmiş bulunuyor.

ABD ve AB'nin bu denli olumsuz bir imaja sahip olduğu bir ülkede, iktidarların nasıl olup da Batı yanlısı bir politika izlemekte ısrar edebileceğini soranlar haksız olmayabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Türkiye çantada keklik değil'

Şahin Alpay 2009.06.11

AKP iktidarında Türk dış politikası üzerine son zamanlarda okuduğum en dikkate değer analiz, Finlandiya Dış Politika Enstitüsü'nden Igor Torbakov ve Hanna Ojanen'in kaleme aldıkları "Yeni bir stratejik kimlik arayışı: Türkiye bağımsız bir bölgesel güç mü oluyor?" başlıklı, 7 Mayıs 2009 tarihli rapor. Burada altı çizilen hususları şu noktalarda toplayabilirim:

Ankara diplomatik inisiyatifler geliştiren, uyuşmazlıklara arabuluculuk ve bölgesel güvenlik rejimleri öneren, her şeyden önce de ticari ilişkilerini arttırmayı amaçlayan aktif bir dış politika izliyor. Bazı gözlemciler Türkiye'nin Batı-yanlısı yöneliminden uzaklaştığını ve dış politikada ağırlığı Müslüman Ortadoğu'ya kaydırıldığını ileri sürüyor. Başkalarına göre ise, Ankara'nın yeni dış politikası geleneksel Batı-yanlısı yönelimiyle çelişen değil, onu tamamlayıcı ve Batı açısından stratejik değerini arttıran nitelikte.

Ankara'yı yeni bir stratejik kimlik arayışına yöneltten faktörlerin başında Anadolu'daki kalkınma hamlesi, ekonomik bakımdan dinamik, kültürel açıdan muhafazakar yeni sosyal aktörlerin yükselişi ve seçimle gelen yöneticilerin artan gücü var. Türkler artık kendilerine yalnızca Batılı (Avrupalı) mercekten bakmıyor, jeopolitik statülerine daha büyük bir güven duyuyor. Bütün bunlar Türk dış politikasında "Batı boyutu"nun görece zayıflamasına ve "bölge boyutu"nun görece kuvvetlenmesine yol açıyor. Yeni dış politikanın mimarı Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve benzer düşünönlere göre, Türkiye artık AB, NATO ya da Asya'nın kıyısında değil, Avrasya'nın merkezinde yer alan bir ölkö. Balkanlar, Ortadoğu ve Orta Asya ile coğrafi ve tarihi bağları, Türkiye'ye tek değil çok boyutlu bir dış politika izleme imkanı veriyor.

Ankara'nın Ortadoğu'ya artan ilgisi Batılı müttefiklerinin uyandırdığı hayal kırıklıkları ya da AKP'nin ideolojik eğiliminden ziyade şu üç nedenle ilgili: 1) AKP liderleri kendilerini bölgeden sadece siyasi değil ahlaki olarak da sorumlu görüyorlar. 2) Türkiye için en büyük tehditler (Irak'taki istikrarsızlık, İran'ın nükleer programı, Filistin sorunu) bu bölgeden kaynaklanıyor. 3) Bölgedeki olumsuz gelişmelerin iç istikrara zarar vermesinden kaygı duyuluyor. Ankara bunun için Ortadoğu'da istikrar ve barışın hakim olması için büyük çaba harcıyor. Türkiye'nin Rusya ile gelişen ilişkileri de Batı-karşıtı bir Türk-Rus mihverinin doğduğu şeklinde yorumlanmamalı. Zira Türkiye ve Rusya stratejik açıdan hem işbirliği hem de sadece boru hatları değil, komşuları üzerindeki etkilerini arttırmak için de rekabet halinde.

Yazarlar, "Batı bunlardan ne sonuç çıkarmalı?" sorusunu şöyle yanıtlıyorlar: AB ve ABD artık jeopolitik açıdan farklı bir oyuncuyla karşı karşıyalar. Türkiye artık azgelişmiş ve her şeyi Batı'dan bekleyen bir ölkö değil; dünyanın 17. büyük ekonomisi, G-20 üyesi ve BM Güvenlik Konseyi geçici üyesi. "Cumhuriyet tarihinde hiç olmadığı kadar kendine güvenen ve bağımsız bir ölkö." Türkler artık AB'yi, Avrupalı kimlikleri açısından vazgeçilmez bir kurum olarak değil, ölkelerinin bölgesel ve global statüsüne katkıda bulunan bir araç olarak görüyorlar.

Bundan böyle kimse Türkiye'yi çantada keklik göremez. Türkler Batı ile işbirliği yapmaya devam edecekler, ama kendi koşullarıyla. Yine de, Türkiye'nin ve Batı'nın stratejik çıkarları, temelde uyuşmakta. Türkiye, içinde bulunduğu bölgenin istikrarlı ve ekonomik ilişkilere açık olmasını istiyor; AB ve ABD de öyle.

Torbakov ve Ojanen'e göre, bugün Türkiye ile ilgili en önemli soru, AKP iktidarının bir yanda yükselen milliyetçi eğilimlerle öte yanda Batılı ortaklarla yakın ilişkiler arasında uyum sağlamayı başarıp başaramayacağı. Ne var ki Türkiye, bölgesinde etkili bir oyuncu olmak için de "Avrupa" yolunu izlemek, AB reformlarını yapmak durumunda. Yine de, Türkiye Avrupa yolunu izlemeye devam mı edecek, yoksa bu yoldan sapacak mı, diye sormadan edemiyorlar. Benim bu soruya cevaplarım başka bir yazıda. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

TSK'nın saygınlığını koruma davası

Şahin Alpay 2009.06.13

"Ergenekon Terör Örgütü" ile ilgili soruşturma ve dava ile ilgili görüşlerimi çeşitli vesilelerle dile getirdim. Bu soruşturma ve davayı, Türkiye'de demokrasinin yerleşmesi, askerî darbeler döneminin kapanması ve yakın geçmişte devleti savunma adına işlenen cinayetlerin, yargısız infazların aydınlanması için büyük bir fırsat olarak görüyorum.

Ancak bugüne kadar bu davayla ilgili olarak iddianameye giren bilgiler ve belgeler hakkında yorumda bulunmaktan kaçındım. Zira her ne kadar bu bilgi ve belgelerin pek çoğunun gerçekliğine dair karineler ortada ise de, bunların yargı süreci tarafından doğrulanmasını beklemek gerektiğine inandım. Ancak dün Taraf gazetesinin bütün baş sayfasını ayırarak duyurduğu ve gerçek olabileceği hakkında (ne yazık ki) hiç kuşku duymadığım belge üzerine bazı şeyler söylemek istiyorum.

Ergenekon soruşturmasında tutuklanan emekli asker (Ergenekon davasında avukat) Serdar Öztürk'ün bürosunda ele geçirilen ve 3. Ergenekon iddianamesine girmesi beklenen belge, Genelkurmay Harekât Başkanlığı 3. Bilgi Destek Şube Müdürlüğü (eski adıyla Psikolojik Harp Dairesi) başkanı Deniz Piyade Kurmay Albay Dursun Çiçek'in imzasını taşıyan, Nisan 2009 tarihli (evet Nisan 2009 tarihli!) "İrtica ile Mücadele Eylem Planı..." "İrticai grupların" Ergenekon davası aracılığıyla TSK'yı yıpratmaya çalıştığı iddiasından hareket eden Eylem Planı "İcra" bölümünde, "Laik ve demokratik düzeni yıkmak, şeriata dayalı bir İslam devleti kurma hayalinde bulunan AKP hükümetine ve ona destek veren çeşitli gruplar ile Fethullah Gülen grubu başta olmak üzere radikal dinî oluşumlar hakkındaki gerçekleri gün yüzüne çıkarmak" için başlıca şu psikolojik savaş faaliyetlerinin icrası öngörülüyor:

"Fethullah Gülen'ciler (FG) gemi azıyı aldılar, doğrudan TSK'ya saldırıyorlar teması işlenecek, muhafazakâr vatandaşların bile 'Pes doğrusu, biz de Elhamdülillah Müslümanız, ama FG'ciler TSK'ya saldırmak için provokasyon yapıyorlar' dedirtecek çalışmalar yapılacak... Askerî suç kapsamında yapılacak ışık evleri baskınlarında, silahlı terör örgütü oluşturmak doğrultusunda, silah, mühimmat, plan, vb. materyal bulunması sağlanarak FG grubu 'Silahlı Terör Örgütü' kapsamına aldırılacak ve soruşturmalar askerî yargı kapsamında yürütülecek...

"Nurettin Veren gibi isimlerin TV programlarında FG grubu hakkında istediğimiz temalar doğrultusunda açıklamalar yapmaları sağlanacak... PKK'nın Doğu ve Güneydoğu Anadolu ve Irak'ın kuzeyinde bulunan FG'cilere ait okul, dersane ve yurtlara eylem yapmıyor olmasının iki örgüt arasında bağ olduğu yönünde haberler yaptırılacak... İhbara dayalı ev baskınları yaptırılarak, buralarda silah ve mühimmatın yanı sıra, FG'ciler

ile irtibat kurulması istenen oluşumlara (Yahudilik, CIA, MOSSAD, Moon tarikatı, Humeyni, vb.) ait objelerin aynı ortamda bulunması sağlanacak..."

Bu belge hakkında düşündüklerimi, benden de iyi ifade ettiği için, buraya Ahmet Altan'ın Taraf'taki yorumundan bir bölümü aynen aktarıyorum: "Ergenekon örgütünün bir parçası ordunun içine uzanıyor. Bunu yakalamaya uğraşmıyorlar. Ergenekon cephaneliğinden ordunun silahları çıkıyor. Bununla da uğraşmıyorlar. Hükümeti şeriatçı ilan etmek ve bir cemaatin üyelerini 'silahlı terör örgütü' kılığına sokmak için planlar yapmakla uğraşıyorlar. Bu Fethullahçı denen insanlar suç işliyorsa, devlet 'belgelerini' bulur ve yargılar. Devlet, yargı, polis, ordu 'ben bunlardan kuşkulaniyorum, bunların evinde silah bulunmasını sağlayayım' diyemez. Bunu yapmak suçtur. Devletin ve ordunun suç işleme özgürlüğü yoktur. Ordu bunu bir türlü anlamıyor. Plan üzerine plan yapıyor. Ona buna iftira atmak, dehşet salmak, panik yaratmak ve insanları bölmek için plan yapan ordu olmaz..."

Doğrusu, ordu suç işleme özgürlüğü olmadığını bir türlü anlamıyor mu, yoksa ordu içinde hâlâ bunu anlamayanlar mı var, bilmiyorum. Umarım Ergenekon davası bunu aydınlatır; TSK'yı söz konusu suçlardan arındırmak, dolayısıyla onun onurunu ve saygınlığını korumak davası niteliğini de kazanır.

s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Baskı ve ayrımcılığın kaynakları (2)

Şahin Alpay 2009.06.16

Bahçeşehir Ü. öğretim üyesi Prof. Dr. Binnaz Toprak'ın Boğaziçi Ü. ve Açık Toplum Vakfı tarafından desteklenen ve raporu geçen yılın sonunda yayımlanan "Türkiye'de Farklı Olmak:

Din ve Muhafazakârlık Ekseninde Ötekileştirilenler" başlıklı araştırması, Anadolu kentlerinde kadınların ve Kürt, Alevi, Roman, gayrimüslim ve dindar olmayan azınlıklara mensup kişilerin maruz kaldığı baskı ve ayrımcılığın yaygınlığı hakkında değilse bile, örnekleri hakkında bir fikir veriyordu. Rapor, söz konusu baskı ve ayrımcılığın esas olarak dinden ve muhafazâkarlıktan kaynaklandığı sonucuna varıyordu.

Geçtiğimiz günlerde Galatasaray Ü. öğretim üyeleri Prof. Dr. Füsün Üstel ve Doç. Dr. Birol Caymaz'ın, benzer bir metotla, yani "amaçlı bir örneklem"le (İstanbul, Ankara ve İzmir'de 40 kişiyle) derinlemesine mülakatlara dayanan araştırması yayımlandı. İstanbul Bilgi Ü. ile Açık Toplum Vakfı tarafından desteklenen "Seçkinler ve Sosyal Mesafe" başlıklı araştırma (Nisan 2009), büyük şehirlerimizde yaşayan, "prestijli orta ve yüksek öğretim kurumlarından mezun, orta üst gelir grubundan, iyi mesleki pozisyonlara sahip, kendisini cumhuriyetçi-laik değerlerin taşıyıcısı olarak gören" kesimde, gayrimüslimlere, Kürtlere ve İslami kesimlere yönelik "ayrımcılık ve ötekileştirme söylemi"ni zengin örnekleriyle ortaya koyuyor. Aşağıya, kaydedilen ifadelerden bir iki örneği aktarıyorum:

Gayrimüslimler hakkında: "Bir şekilde bırakıp kaçıp gitmek zorunda kalmışlar. Rahatsız olmuşlar. Ama şu anda tam tersi biliyor musunuz. Türkiye'yi böyle parselleyip parselleyip satıyorlar. Ve beş kuruş vergi vermiyorlar... Milli eğitim gerçekten de milli olmalı. Ermeni okulu ne demek yani?.. Bu okulların Ermeni ulusalcılığı aşılacaklarına... inanmaya başladım..."

Kürtler hakkında: "Ben şey olarak Kürtleri sevmememin nedeni de hâlâ kabile hayatı yaşıyor olmaları... Okumuş Doğulular, okumamış olanlardan daha tehlikeli geliyor bana... Tamamıyla Amerika'nın, Avrupa'nın kaşındığı bir sorun. Bizi bölmek için... Arkasındaki plan Güneydoğu'da çok uluslararası bir siyasi plan. Bu Amerika,

Avrupa'nın desteklediği çok önemli bir siyasi plan... Kürt'ün biri çıkıp bana diyemez ki, işte, sen benden daha çok hakka sahipsin. Nerden çok sahibim kardeşim? Gel Bağdat Caddesi'ne, senden benden daha çok Kürt var... AKP kapatılsın da ne olursa olsun, DTP kalabilir... DTP suni bir oluşum ve arkaplanında AKP var..."

Üstel ve Caymaz'ın araştırmaları, sanıyorum baskı ve ayrımcılığın arkasında yatan hoşgörüsüzlüğün Anadolu kadar büyük kentlerde, "dindar ve muhafazakârlar" kadar "laik ve modernler" arasında da yaygın olduğunu gösteriyor. Bunun esas sorumlusunun, hepimizin "Türk ve Müslüman" olduğu varsayımıyla yürütülen, farklı kimliklere saygısızlığı telkin eden, herkesin rahlesinden geçtiği eğitim sistemi olduğuna kuşum yok. Üstel ve Caymaz'ın araştırması, Toprak'ın araştırmasının en büyük zaafının bu hususu görmezden gelmesi olduğuna dair eleştirilerimi destekliyor. (Bkz. "Baskı ve ayrımcılığın kaynakları," Zaman, 30 Aralık, 2008.)

Nitekim Üstel ve Caymaz da şu sonuca varıyorlar: "Tanık olduğumuz 'ötekileştirme' dilinin... Türk milli eğitim sistemi ve bu bağlamda öğretim programlarından kaynaklandığını söylemek mümkün. Bu çerçevede özellikle 12 Eylül rejiminin... dolaşıma soktuğu 'makbul grup kimliği' ve bu bağlamda 'biz' ve 'ötekiler' kurgusunun, yirmi yılı aşkın bir süreyle ilk ve orta öğretimde bulunan milyonlarca çocuk ve gencin zihniyet dünyasının biçimlenmesinde önemli etkileri olmuştur. Dolayısıyla son yıllarda yükselen milliyetçi (ve/veya ırkçı) dalgada... Türk milli eğitim sisteminin başat niteliği olan sosyal muhafazakârlığın ötesinde, 1980 sonrasının sistemli endoktrinasyon çabasının, öğretim programları ve ders kitaplarına hakim olan organik ulus (Türk ve Müslüman) anlatısının, açık ya da örtük güvenlik ajandasının (yıkıcı ve bölücü unsurlar) etkisini de dikkate almak gerekiyor." (s. 52) s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İran'daki vesayet çatırdıyor mu?

Şahin Alpay 2009.06.18

Radikal İslamcı Mahmud Ahmedinecad geçen cuma günü yapılan seçimlerde, resmi sonuçlara göre oyların % 63'ünü alarak, 4 yıl için daha Cumhurbaşkanı seçildi. Başta, seçimdeki baş rakibi olan, eski başbakanlardan Mir-Hüseyn Musavi ve yandaşları olmak üzere muhalefet seçimlere hile karıştırıldığını söylüyor.

Geçen pazartesi ve salı günleri Tahran'da yüzbinlerce kişi protesto yürüyüşlerine katıldı. Gösterilerde en az 7 kişi öldü, onlarca muhalif gözaltına alındı.

Son gelişmeler, İran'daki vesayet rejiminin çatırdamasının, yani sonun başlangıcında olduğunun işaretleri olabilir mi? Dilerseniz önce İran'da Ayetullah Humeyni'nin nasıl bir vesayet rejimi kurduğunu hatırlayalım. "Teo-demokrasi" (yani yarı-teokrasi, yarı-demokrasi) olarak da anılan rejimin dayandığı temel ilke, halkın kendi kendini yönetmekten aciz olduğu, dolayısıyla bir vasiye ihtiyaç duyduğu. Bu ilke "Velayet-i fakih" kavramında, yani din adamlarının velayeti kavramında ifadesini buluyor. Halk ancak bu velayet altında cumhurbaşkanını ve meclis üyelerini seçebiliyor.

Rejimin en tepesinde ("Yüce Önder" olarak da anılan) dini lider, (Humeyni'den sonra gelen Ali Hameney) var. Yetkileri çok geniş: Cumhurbaşkanlığı adaylarını veto edebiliyor, cumhurbaşkanını azledebiliyor. Seferberlik ilan edebiliyor; savaş ve barışa karar veriyor. Ordunun ve (yarı-askeri bir güç olan) Devrim Muhafızları'nın komutanlarını, başyargıcı, başsavcıyı ve devrim mahkemeleri üyelerini tayin ve azledebiliyor. Dış politikada son söz ona ait. Bir tür anayasa mahkemesi niteliğindeki 12 üyeli Muhafızlar Konseyi'nin, din adamlarından oluşan 6 üyesini atıyor. (İslam hukukçularından oluşan öteki 6 üye ise Başyargıç tarafından atanıp, Meclis tarafından

onaylanıyor.) Muhafızlar Konseyi, 15 yaşından büyük bütün yurttaşların oy verebildiği Meclis seçimlerine katılacak adayları veto, çıkardığı kanunları da iptal yetkisine sahip.

Bu vesayet rejimi çatırıyor olabilir. Birkaç temel nedenle. Belli ki rejim eskiden sahip olduğu halk desteği kalmadığı için seçimlere hile karıştırma gereğini duyuyor. Hilenin bazı işaretleri şunlar: Musavi bir Azeri olduğu ve Azeriler arasında çok sevildiği halde Ahmedinecad'ın, Tebriz'de oyların % 57'sini kazandığı açıklandı. Musavi kentlerde çok popüler olduğu halde, Ahmedinecad Tahran'da da oyların % 50'sinden fazlasını aldı. Öteki reformcu aday Mehdi Karubi kendi memleketi Luristan'da, 2005 seçimlerinde kazandığından çok daha az oy aldı. Vesaire... (Bkz. Juan Cole, Informed Comment, 13 Haziran.)

Rejime halk desteği gibi, din adamları desteği de azalıyor. Şiiliğin (Humeynici olmayan) geleneksel yorumuna bağlı olan din adamlarının başından itibaren, inancın temel ilkeleriyle bağdaşmadığı gerekçesiyle bu rejime karşı oldukları biliniyor. Onlara göre, Şii inancında din adamları yönetimini meşru kılacak hiçbir unsur bulunmadığı gibi, dini inançlar ancak din ile devletin ayrıldığı, yani laik bir rejimde korunabilir. Geçen salı günü ülkenin en kıdemli din adamı Büyük Ayetullah Hüseyin Ali Montazeri şu açıklamayı yaptı: "Aklı başında hiç kimse bu seçim sonuçlarına inanamaz... Meşru bir devlet bütün görüşlere saygılı olmalıdır... Aksinin insanların İslam'a olan inancını yitirmelerine yol açmasından korkarım... Halkın oyuna saygısı olmayan bir yönetimin ne dini ne de siyasi meşruiyeti olabilir... Polis ve ordu mensuplarını 'dini inançlarını satmamaları' ve aldıkları emirlerin onları Allah nezdinde affettirmeyeceği konusunda uyarıyorum."

İran'daki velayet-vesayet rejimini çatırdatan, belki her şeyden önce bu rejimin ülkeyi "petrol laneti" denilen belaya tutsak etmesi. Ekonomi, petrol ve doğalgazdan elde edilen gelire bağımlı. Yatırım, dolayısıyla üretim yok, işsizlik yaygın, yolsuzluk çok. Rejim, yoksullara ulufe dağıtarak, baskıyı arttırarak otoritesini sürdürmeye çalışıyor. Kimilerine göre İran'daki rejim bir askeri diktatörlüğe dönüşmekte.

Türkiye ile İran kuşkusuz birbirinden çok farklı ülkeler. Ama aralarında bir benzerlik var: İlkinde bürokrasinin, ötekinde din adamlarının vesayeti sonun başlangıcında olabilir. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Obama'nın 'yeni dili' Ortadoğu'yu etkiliyor

Şahin Alpay 2009.06.20

Türkiye "Ergenekon Terör Örgütü"nün yeni bir marifeti olduğu izlenimini uyandıran son "andıç" ile meşgul oladursun, bizi çok yakından ilgilendiren Ortadoğu'da önemli gelişmeler yaşanıyor.

Bunların başta geleni, kuşku yok ki, İran'da din adamlarının vesayeti altındaki rejimin çatırıyor olması. Bu ayın başında yaşanan başka bir önemli gelişme, Lübnan'daki parlamento seçimlerini bağımsızlık, barış ve demokrasi yanlısı güçlerin kazanması olmuştu. Son dikkate değer gelişme ise Başkan Obama'nın "iki devletli çözüm" baskısı altında olan İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu'nun 14 Haziran günü yaptığı konuşmada ilk kez (evet ilk kez!) bir Filistin devletini kabul edebileceğini açıklaması.

Evet, Netanyahu'nun Filistin devletini kabul için öne sürdüğü şartlar ağır: Filistinlilerin İsrail'i bir Yahudi devleti olarak tanımaları (yani Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkından vazgeçmeleri) ve kurulacak Filistin devletinin silahtan arındırılması bunların başlıcaları. Evet, Netanyahu işgal altındaki Batı Yakası'ndaki Yahudi yerleşimlerin kaldırılmasını kabul etmediği gibi, Kudüs'ün İsrail'in bölünmez başkenti kalmasında ısrarlı. Bu şartlar, elbette ki, Filistinliler tarafından kabul edilemeyecek ve adil bir barışa esas olamayacak şartlar.

Ne var ki Netanyahu, başında olduğu koalisyon hükümetinin içinden ve toplumdan gelen sert itirazlara rağmen, milyonlarca Filistinli üzerinde İsrail egemenliğinin sürdürülmesinin arzu edilen bir şey olmadığını ilk kez ifade ettiği gibi, ilk kez bugüne kadar karşı çıktığı barış görüşmelerinden de söz etti: "Filistinli komşularımıza ve Filistin Yönetimi'nin liderlerine çağırım şu: Derhal koşulsuz barış görüşmelerine başlayalım... Artık barış yapalım. Sizlerle nerede ve ne zaman isterseniz buluşmaya hazırım." Bunun için Obama, Netanyahu'nun "ileriye doğru önemli bir adım" attığını söylemekte gecikmedi.

Ortadoğu'nun geleceğini ilgilendiren başka bir önemli adımı, ABD eski başkanlarından Jimmy Carter attı: Gazze'de Başbakan İsmail Haniye ile üç saat süren bir görüşme yaptı. İsrail'i Gazze'ye karşı iki yıldır sürdürdüğü, bir buçuk milyon Filistinliye "insandan ziyade hayvan muamelesi yapan" ablukayı kaldırmaya çağırdı. İsrail'in Gazze saldırısına atıfla, "Tarihte bundan önce hiçbir zaman bir topluluk, üzerine bombalar ve füzeler yağdırıldıktan sonra, yaralarını sarması için gerekli imkanlardan yoksun bırakılmamıştır..." dedi. Hamas liderlerine, Obama'nın İsrail'i tanımaları, şiddeti terk etmeleri ve önceki anlaşmalara uymaları çağrısını yineledi.

Carter, Halid Meşal'in Şam'da kendisine, Mahmud Abbas'ın İsrail ile görüşmeler yoluyla varacağı anlaşmayı Filistinlilerin referandumla kabul etmesi halinde, Hamas'ın da kabul edeceğini söylediğini hatırlattı. Haniye de Hamas'ın 1967 sınırlarını esas alan bir Filistin devletini kabul edeceğini, Başkan Obama'nın Kahire konuşmasını "dikkatle dinlediklerini", bu konuşmada "Yeni bir dil, yeni bir lisan, yeni bir ruh" bulduklarını söyledi. Evet, Ortadoğu'da barış ve istikrara doğru taşların yerinden oynadığı izlenimini uyandıran, belki de Obama'nın getirdiği "yeni dil, yeni lisan, yeni ruh..."

Carter'ın, daha önce Şam'da Meşal ile, şimdi de Gazze'de Haniye ile görüşmesiyle ilgili haberleri okurken bir kez daha, Hamas'ın Ocak 2006'daki Filistin seçimlerini kazanmasından hemen sonra Meşal'in Ankara'ya gelişini, "AKP'nin Türkiye'yi Batı'dan uzaklaştırması yönünde yeni bir hamle" olarak yorumlayanları anımsadım... Neyse ki en azından Batı artık, Hamas olmadan Ortadoğu'da barış olamayacağını kavramış bulunuyor.

Carter'ın 2006'da yayımlanan "Palestine: Peace not Apartheid / Filistin: Irk ayrımı değil barış" adlı kitabını ancak yakında okumak fırsatını buldum. 1979'da Mısır-İsrail anlaşmasına önyak olarak 2002 Nobel Barış Ödülü'nü kazanan Carter'ın 85 yaşını doldurmuş olmasına rağmen barış için yılmadan harcadığı çabalara hayranlık duymamak mümkün değil. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Eylem Planı"nın temel dersleri

Şahin Alpay 2009.06.23

Genelkurmay Başkanlığı'nın, eski adıyla "Psikolojik Harp Dairesi" tarafından hazırlandığı iddia edilen "İrticayla Mücadele Eylem Planı" belgesi ile ilgili araştırmasını henüz sonuçlandıramamış olması, medyada belgenin sahte olduğu iddialarına, "gerçek mi, sahte mi" tartışmalarına yol açtı. Başbakan'ın dediği gibi, eğer bu belge sahte ise vahim, gerçek ise büsbütün vahim.

Belge eğer sahte ise tabii ki, birilerinin hükümet ile TSK'nın arasını açmak, TSK'yı halkın gözünde küçük düşürmek çabası içinde oldukları anlaşılacak. Bu durumda bu çabanın sorumlularının, kim olurlarsa olsunlar, en kısa zamanda yakalanıp yargı önüne çıkarılması ve hak ettikleri cezalara çarptırılması şart. Eğer belgenin gerçek olduğu, yani TSK içinde belirli bir grubun Genelkurmay Başkanı'nın bilgisi dahilinde ya da dışında böyle bir eylem planı hazırladığı ortaya çıkacak olursa, birinci durumda Genelkurmay Başkanı dahil, sorumluların TSK'dan uzaklaştırılmaları ve cezalandırılmaları kamuoyunun beklentisi olacak.

Doğrusu, belgenin gerçek olduğuna dair pek çok karine var. Bunların başta geleni, maalesef TSK'nın geçmişte de "andıç" olarak da anılan bu tür iftira kampanyaları düzenlemiş olmak gibi kötü bir sicile sahip olması. İkincisi şu: Eğer belge sahte olsaydı Genelkurmay bunu derhal tesbit edebilir ve gerekeni derhal yapabilirdi. Oysa araştırma sürüyor... Üçüncüsü, genelkurmay başkanı olacak iken emekliye sevk edilen dört yıldızlı generalin Taraf'a yaptığı açıklamada, bu belgenin TSK içindeki bir "ekip" tarafından, Nisan değil Ocak 2009'da hazırlandığına dair açıklamaları. Dördüncüsü, düzenleyicisi olduğu iddia edilen albayın imzasının Jandarma tarafından sahiciye benzediği sonucuna varılması ve söz konusu albayın askerî savcılığa verdiği ifadede imzasını değiştirdiğinin Emniyet tarafından tesbit edilmesi.

Bugüne kadar ortaya çıkan bütün unsurlar dikkate alındığında beliren en güçlü olasılık, "Eylem Planı"nın Genelkurmay Başkanı'nın bilgisi olmadan, muhtemelen Ergenekon Terör Örgütü ile bağlantılı muvazzaf subaylar tarafından, en azından Ergenekon davasını kundaklamak için hazırlanmış olması. Yine de belgenin sahte çıkması olasılığı yok değil. Ne var ki, belgenin sahte olduğu sonucuna sivil değil askerî yargı varacak olursa, kamuoyunda belgenin ve arkasındaki tezgâhın örtbas edilmek istendiği yönündeki kuşkuları izale etmek mümkün olmayacak.

Belge gerçek ya da sahte, "Eylem Planı"ndan çıkarılması gereken iki temel ders var. Birincisi, 12 Eylül askerî diktatörlüğünün getirdiği 1982 Anayasası ile kurumlaşan iki başlı yargı sisteminin son bulması gereği. Askerî yargının yetki alanının, askerî disiplinle ilgili suçlarla sınırlandırılması, geri kalan bütün suçlarda sivil yargının yetkili kılınması. İkinci ve esas ders ise ülkenin güvenliğini sağlamakla görevli olan TSK'nın halk nezdindeki saygınlığının, dolayısıyla etkinliğinin korunması için, asker ile siyaset arasına kesin bir duvar çekilmesi zamanının gelip geçtiği. Artık sert ya da yumuşak askerî darbeler, cunta girişimleri, e-muhtıralar ve sair muhtıralar, andıçlar ve askerî yetkililerin kendi görev alanlarına girmeyen konularda konuşmaları, hepsi son bulmak zorunda. Askerin siyasete gırtlığına kadar bulaşmış olması, ne yazık ki TSK'yı yıpratıyor ve aslî görevini ihmal etmesi sonucunu doğuruyor.

TSK'nın aslî görevine dönmesinin birinci şartı ise gerek asker-sivil bürokrasi, gerekse bir kısım seçkinler arasında yaygın olan, Türkiye'de halkın kendi kendini yönetmekten aciz olduğu, dolayısıyla bürokratik velayete ve vesayete ihtiyaç duyduğu anlayışının aşılması; ordu saflarında Kemalizm'in otoriter bir yorumuna sadakat yerine özgürlükçü ve çoğulcu demokratik düzene ve hukuk devletine bağlılığın güçlendirilmesi. Şurası bilinmeli ki; Türkiye laikliği de, ülke bütünlüğünü de, askerî-bürokratik velayet ve vesayet ile değil, ancak ve ancak hukuk devletini ve demokrasiyi güçlendirerek güven altına alabilir. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP'nin Baykal'a karşı önerileri ne olmalı?

Şahin Alpay 2009.06.25

CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, 23 Haziran günü partisinin TBMM grup toplantısında yaptığı konuşmada şunları söyledi: "Eğer, Türkiye'de 12 Eylül ile ilgili bir hesaplaşmayı siyasi iktidar, gerekli, yararlı, doğru buluyorsa, elini tutan mı var? Onun gereğini yaparsın. Anayasa'nın (geçici) 15. maddesi var.

Değiştirme ihtiyacıdaysan, getirirsin, değiştiririz. 'Artık geçmiş kurcalamayalım' diyorsan, onu da bilelim... '12 Eylül'ü bıraktık, ondan sonrakilerle meşgulüz' diyorsan, onları da getir, takip edelim... Türkiye'yi bir askeri darbe arayışına sürükleyen ortamı tasfiye etme arayışı içindeysen, getir, onun da gereğini yapalım..."

Sayın Baykal'ın çağrısı, Türkiye'deki sivil–asker ilişkilerini normalleştirmek, askerin siyasi rolüne son vermek için önemli bir fırsat olarak görülmeli. Baykal, sadece Anayasa'nın geçici 15. maddesinin değiştirilip 12 Eylül askeri darbesinin sorumlularının yargılanması yolunun açılması için değil, çok çok daha önemli olarak "Türkiye'yi bir askeri darbe arayışına sürükleyen ortamı tasfiye etmek" için gerekenleri yapmaya, bu konuda AKP hükümetine destek vermeye hazır olduğunu açıklamıyor mu?

Üstelik, Baykal'ın bu çağrısının yeni olmadığını da biliyoruz. CHP'nin Genel Başkan Baykal'ın imzasıyla 3 Mart 1993 tarihinde TBMM Başkanlığı'na sunduğu anayasa değişiklikleri teklifinde sadece 1982 Anayasası'nın geçici 15. maddesinin değiştirilmesini değil, 12 Eylül anlayışının tümüyle terk edilmesi için 'Başlangıç' kısmının Anayasa'dan çıkarılmasını, Anayasa'da bireyin temel haklarının özünü zedeleyecek sınırlamaların giderilmesini, YÖK'ün kaldırılmasını, vs. de önermişti.

AKP hükümeti, Baykal'ın bu önerisi karşısında ne yapmalı? Bana göre iktidar partisi, sivil–asker ilişkilerini normalleştirmek, askerin siyasi rolüne son vermek için Baykal'ın uzattığı bu eli geri çevirmemeli ve ona şu karşı önerileri götürmeli: Sadece Anayasa'nın geçici 15. maddesini yürürlükten kaldırmakla ve böylece 12 Eylül askeri darbesinin sorumlularının yargılanması yolunu açmakla kalmayalım. Türkiye'nin seçimle gelmiş meşru hükümetini demokratik olmayan yollardan deviren 28 Şubat 1997 sürecinden sorumlu olan, 27 Nisan 2007'de seçimle gelmiş hükümeti darbeye devirme tehdidi savuran e–muhtırayı hazırlayan askerlerin yargılanması için gerekli mutabakatı da sağlayalım. Bu arada: Seçimle gelmiş meşru hükümete karşı darbe hazırladıkları suçlamasıyla yargılanmakta olan "Ergenekon Terör Örgütü" ile ilgili davada gerçeklerin ortaya çıkması için yargı sürecine gereken saygıyı gösterin; ETÖ'nün "avukatlığı"nı yapmaktan vazgeçin.

Bence AKP hükümeti anamuhalefet partisine, yukarıdakilerden çok daha önemli olarak şu önerileri yapmalı: Eğer gerçekten "Türkiye'yi bir askeri darbe arayışına sürükleyen ortamı tasfiye etmek" için gerekenleri yapmaya hazırsanız, bugüne kadar bütün askeri darbelere ve müdahalelere yasal zemin oluşturan TSK İç Hizmet Kanunu'nun "Silahlı Kuvvetler'in vazifesi, Türk yurdunu ve Anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyeti'ni kollamak ve korumaktır..." diyen 35. maddesini yürürlükten kaldıralım... Anayasa'nın askeri ve sivil yargı olarak yargıda çiftbaşlılık doğuran 145., 156. ve 157. maddelerini ve ilgili yasaları değiştirilelim; askeri mahkemelerin yetkilerini askerlerin disiplin suçları ile sınırlayalım...

Anayasa'nın Genelkurmay Başkanı'nı "görev ve yetkilerinden dolayı Başbakan'a karşı sorumlu" tutan 117. maddesini değiştirilelim ve Genelkurmay Başkanlığı'nı bütün gerçek demokrasilerde olduğu, ilk askeri darbeden, yani 1960'tan önce bizde de olduğu gibi Savunma Bakanlığı'na bağlayalım, Savunma Bakanlığı'nı da TSK'nın işe müdürlüğü konumundan kurtaralım...

AKP hükümeti, anamuhalefet partisine bu önerileri derhal yapmalı. Çünkü bu öneriler Türk demokrasisinin çok büyük ihtiyaçlarının icabı oldukları gibi, Sayın Baykal'ın ortaya attığı fikirlerde samimi olup olmadığını sinamanın da yegane yolu. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi kendini koruyacaktır

Şahin Alpay 2009.06.27

Geçen pazartesi akşamı Mehtap TV'deki "Akıl Defteri" programında Mehmet Altan ve ben, Eser Karakaş'ın yokluğunda Gülay Göktürk'ü konuk ettik. Tabii ki programın büyük bölümünde yine, Taraf gazetesinde yayımlanan "İrticayla Mücadele Eylem Planı" ile ilgili gelişmeler yorumlandı.

Bu belgenin sorumlularının ortaya çıkarılmasının, yurt savunmasını emanet ettiğimiz Türk Silahlı Kuvvetleri'nin saygınlığının korunması ve görevini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi açısından taşıdığı önemi vurguladığımda Gülay, esas meselenin TSK'nın saygınlığının korunması değil, demokratik hukuk devletinin yerleşmesi olduğunun, haklı olarak, altını çizdi. Ancak şurası da muhakkak ki, TSK'nın saygınlığını ve etkinliğini koruması ile demokratik hukuk devletinin yerleşmesi birbirinden bağımsız konular değil. Zira TSK'nın saygınlığı ve etkinliği, ancak demokratik hukuk devletine kayıtsız şartsız bağlı olması ile sağlanabilir.

Bu açıdan bakınca, gerek Genelkurmay Askeri Savcılığı'nın geçen çarşamba günü açıkladığı "kovuşturmaya gerek olmadığı" kararı, gerekse Genelkurmay Başkanı'nın dün yapmış olduğu açıklamalar, ne yazık ki, tatmin edici olmaktan uzak. Neden? Birincisi, Genelkurmay Askeri Savcılığı bağımsız bir merci olmayıp, emir-komuta zinciri içinde Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı bir mercidir. Dolayısıyla kamuoyunda aldığı kararın belgeyi örtbas etme dürtüsüyle alınmış olabileceğinden kuşku duyulması kaçınılmazdır. Hal böyle olunca Genelkurmay Başkanı'nın belgenin bir "kağıt parçası"ndan ibaret olduğuna, bunun TSK'ya karşı psikolojik hareket, "fitne ve fesat" amacıyla hazırlanmış olduğuna ve sorumlularının adli makamlarca, sivil yargı tarafından bulunması gerektiğine dair açıklaması da inandırıcı değildir.

Genelkurmay Başkanı'nın askeri savcılıkça alınan "kovuşturmaya gerek olmadığı" kararının mutlak olmadığını, yeni delillerin ortaya çıkması halinde kararın gözden geçirilebileceğini, bu durumda askeri ve sivil savcılarının "müşterek" soruşturma yapabileceklerini ifade etmesi de, aslında soruşturmanın burada noktalanmadığını kabul anlamına gelmektedir. Genelkurmay Başkanı'nın, söz konusu belgeyi hazırlayan kıdemli albayın askeri savcılığa verdiği ifadede imzasını neden değiştirdiğine dair soruya cevap verememiş olması ise, "kağıt parçası"nın bir "belge" olabileceği kuşkusunu güçlendirmektedir.

Kuşkuları güçlendiren esas neden ise, elbette ki, çok-partili düzene geçilmesinden bu yana TSK'nın siyasi sürece tam ve yarım, sert ve hafif darbeler, muhtıra ve e-muhtıralar, andıçlar ve seçilmiş hükümetlerin yetki alanına giren konularda yaptığı beyanlar gibi çok çeşitli yollardan müdahale etme geleneğine sahip olması. Aynı şekilde gerek demokratik hukuk devleti açısından suç olan müdahalelerin sorumlularının, gerekse kimi suç işleyen askeri personelin koruma ve kollamadan yararlanmış, hatta ödüllendirilmiş olması. 12 Eylül askeri diktatörlüğü tarafından yazılan anayasa ile getirilen çiftbaşlı yargı düzeninin, yani sivil ve askeri yargı ayrımının tam da bu amaca hizmet etmiş olması.

Genelkurmay Başkanı, demokratik hukuk devletine bağlı olmayanları TSK içinde barındırmayacağına dair sözlerinde şahsen samimi olabilir. Ancak dünyanın her yerinde silahlı kuvvetlerin demokrasi ve hukuk devletine bağlılığını sağlamanın yegane yolu, parlamentonun, adli yargının ve dördüncü kuvvet medyanın demokratik denetimine tabi olmasıdır. Dolayısıyla, TSK içinde demokratik hukuk devletine karşı suç işleyen unsurların bulunduğu dair ipuçları veren bir belgenin sivil savcılar ve siyasiler yanında medya tarafından soruşturma ve tartışma konusu yapılması, kesinlikle TSK'ya karşı "medya üzerinden TSK'ya karşı asimetrik psikolojik hareket, karalama - kirletme hareketi" olarak görülemez. Bütün bunlar demokrasinin icabıdır. Demokrasinin kendi kendini koruma mekanizması böyle işler. Demokratik hukuk devletine bağlılık bu mekanizmaya tam saygıyı da içerir. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ankara Ahmedinecad'ı niye tebrik etti?

Şahin Alpay 2009.06.30

Geçen hafta Amerikalı bir dostumdan gelen e-posta şöyle diyordu: "Az önce radyodan duyduğuma göre, Ahmedinecad'ı İran Cumhurbaşkanlığı'na tekrar seçildiği için tebrik eden ülkelerin başta gelenlerinden biri Türkiye olmuş... Sence bu doğru mu, yanlış mı?

Niye?" Cevaben şunları yazdım:

Önce kısaca İran'daki rejim hakkında ne düşündüğümü söyleyeyim. Teokrasiyle demokrasinin unsurlarını birleştiren bu rejimde, ilkinin ikincisine nazaran çok ağır bastığı muhakkak. Rejimin bütün kilit noktalarında din adamları var. Cumhurbaşkanı'nın ve yasama meclisi üyelerinin seçimine bütün yurttaşlar katılabiliyor. Ne var ki, kimlerin aday olabileceğine, Meclis'in hangi kanunları yapabileceğine din adamları karar veriyor. Siyasi ve dini özgürlükler üzerinde ciddi kısıtlamalar var. Göstermelik demokrasi İran halkının değişim ve özgürleşme talebini dile getirmesine el verdiği anda, rejimin seçimlere hile karıştırmak ve baskıyı arttırmak yolunu tuttuğu görülüyor. İran'daki bu otoriter rejiminin ortaya çıkmasının baş sorumlusu, hiç kuşku yok ki, demokratik yoldan iktidara gelen ilk Başbakan Muhammed Musaddık'ı petrol sanayisini millileştirdiği için 1953'te bir askeri darbeyle devrilmesini sağlayan ABD ve Britanya. Bu darbeden sonra Şah Muhammed Rıza Pehlevi, çeyrek asır boyunca ülkeyi giderek ağırlaşan bir diktatörlükle yönetti. 1979'da gerçekleşen İslam Devrimi, Şah'ın yerine mollaların egemenliğini geçirdi.

Türkiye ve İran, birbirlerinden çok farklı iki ülke. Askeri müdahalelere rağmen 1950'den bu yana Türkiye'de 15 özgür ve adil seçim yapıldığı gibi, bunların birçoğunda iktidar barışçı yoldan el değiştirdi. İran'ın tarihinde ise 1951'de Musaddık'ı iktidara getiren tek bir özgür ve adil seçim var. Türkiye'nin yasaları tamamen laik, İran'ın yasaları ise tümüyle dinsel. Türkiye'de devlet dini, İran'da din devleti denetliyor. Türkiye'de kadınlar, devletçe kamusal alan ilan edilen yerlerde başlarını açmak; İran'da ise her yerde örtünmek zorunda tutuluyor. Türkiye dışı açık piyasa ekonomisi sayesinde giderek zenginleşen, dünyanın 20 büyük ekonomisinden biri. İran ise tümüyle petrol ve doğalgaz ihracatına bağımlı, dolayısıyla "petrol laneti"nin pençesinde olan bir ülke. Türkiye AB'ye katılım müzakereleri yürüten, bütün kundaklamalara rağmen giderek özgürleşen ve demokratikleşen bir ülke. İran ise mollaların egemenliğine son vermenin yollarını aramakta.

Ne var ki, Türkiye ile İran bir noktada benzeşiyor. İkisinde de yürürlükteki anayasa, halkın kendi kendini yönetmeye yetkin olmadığı varsayımına dayanıyor. Bunun için İran'da din adamları, Türkiye'de asker-sivil bürokrasi rejim üzerinde velayet-vesayet uyguluyor. Türkiye'de askerlerin, İran'da din adamlarının siyasetle ilişkilerini kesip asli görevlerine dönmeleri şart. Son günlerde yaşananlar, her iki ülkede de vesayet rejiminin çatırdamakta olduğuna işaret ediyorsa da İran'ın vesayetten kurtulması Türkiye'ye nazaran çok daha güç olabilir. İran özgürlüğe kavuşacaksa, bu Türkiye'de olduğu gibi kendi halkının eseri olacaktır.

Ankara'nın, seçimi kazandığı resmen açıklanan Mahmut Ahmedinecad'ı tebrik etmesini ne alkışlıyor, ne de protesto ediyorum. İran, Türkiye'nin komşusu. İktidarda kim olursa olsun Ankara, içişlerine karışmadığı sürece Tahran'la dostane ilişkiler kurmalı. Bunun ekonomik, siyasi ve diplomatik birçok nedeni var. İran, Türkiye'nin enerji ihtiyacının yüzde 30 dolayında bir bölümünü karşılamakta olup, Türk sanayileri için önemli bir pazar. Her yıl Türkiye'yi ziyaret eden bir milyon dolayında İranlı, demokrasinin Türkiye'ye neler kazandırdığını görüyor. Ankara'nın, iktidarda kim olursa olsun Tahran'la iyi ilişkiler sürdürerek İran'la mevcut uyuşmazlıkların diyalog yoluyla giderilmesine katkıda bulunması yalnızca Türkiye'nin değil Batı ittifakının da çıkarına. Bu açıdan Başbakan Erdoğan'ın İran'da "Hükümete de muhalefete de aynı uzaklıktayız" şeklinde konuşması makul.

s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Genelkurmay Başkanı'na açık mektup

Sayın Genelkurmay Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ. Son yıllarda ve günlerde ülkemizde demokrasi ve hukuk devletini geri dönülmez bir şekilde yerleştirme sancılarını yaşıyoruz.

Başkomutanı olarak, TSK'nın demokrasi ve hukuk devletine bağlılığını, bağlı olmayanların ordu içinde barınmasına izin verilmeyeceğini her vesile ile ifade ediyorsunuz. Bunlar bir Genelkurmay Başkanı'ndan duymaya alışık olmadığımız, sevindirici sözler. Ve tabii ki büyük çoğunluğuyla toplumun sizden beklediği, uygulamada da bu beyanlara sıkı sıkıya bağlı kalmanız. Ben beyanlarınızın samimiyetine inanıyorum ve bu inançla demokrasi ve hukuk devleti üzerine size kısaca seslenmek istiyorum. "Akredite" ettiğiniz gazetecilerden biri olmadığım için, açık bir mektupla...

Demokrasinin evrensel olarak kabul gören tanımı, "halkın, halk tarafından, halk için yönetimi"dir. Demokrasilerde, sadece ve sadece halkın meşru seçimlerle işbaşına getirdiği hükümetler yönetir. Hukuk devleti ise, hangi çoğunlukla iktidara gelmiş olurlarsa olsunlar hükümetlerin yurttaşların temel hak ve özgürlüklerinin özüne dokunamamalarının güvencesidir.

Türkiye'de maalesef yaygın olan bir anlayış, halkın kendi kendini yönetmeye yetkin olmadığı, onun için demokrasinin asker-sivil bürokrasinin velayeti ve vesayeti altında olması gereği. Bu zihniyet, en olgun ifadesini 1982 anayasasında buldu. Bu anayasa ile demokrasi üzerinde asker-sivil bürokrasinin vesayeti tesis edildiği gibi, TSK'ya siyasi özerklik tanındı, bu özerklik askere ayrı bir yargı sistemiyle, çiftbaşlı yargıyla da pekiştirildi. Özellikle Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde bu anayasanın maddelerinin yaklaşık üçte biri değiştiği halde, "ruhu" değişmedi. Demokratik hukuk devletlerinde asker ile siyasetin kesin olarak birbirinden ayrılması, askeri otoritenin mutlak olarak siyasi otoriteye tabi olması esas olduğu halde, bizde bu ilkeler maalesef çok sık ve çok ağır biçimlerde çiğnendi. Demokrasi ve hukuk devletine askeri ve yargısal darbeler ve darbe tehditleri sürdü.

Toplumumuzda demokrasi ve hukuk devletine yaygın sadakatsizliğin başka bir gerekçesi de, demokrasi ve hukuk devletinin tümüyle benimsenmesi halinde, bunun laikliğin ve ülke bütünlüğünün sonu olacağı iddiası. Bu iddiayı kimileri ideolojik nedenlerle, yani okullarda öyle belletildiği için, kimileri de ayrıcalıklarını koruma aracı olarak ileri sürmekte. Oysa Türkiye olarak tecrübelerimiz açıkça gösteriyor ki, yurttaşların ezici çoğunluğu din ile devletin birbirine karışmadığı, gerçek anlamda laik bir düzenden ve ülke bütünlüğünden yanadır. Asıl demokrasi ve hukuk devletinden uzaklaştıkça, ülke bütünlüğüne tehditler büyümüştür. Öte yandan gerek bizim gerekse başka ülkelerin tecrübeleri açıkça gösteriyor ki, laikliğin de ülke bütünlüğünün de güvencesi demokrasi ve hukuk devletidir. Sorunlara en iyi ve en kalıcı çözümler ancak demokratik hukuk devletinde bulunabilir, yanlışlar ancak böyle bir düzende düzeltilebilir.

Eğer demokrasi ve hukuk devletinin herkesi bağlamasını istiyorsak, 12 Eylül darbesinin getirdiği anayasa değişmeli; yeni bir anayasa ile gerek bürokratik vesayet rejimine, gerekse askerin özerkliğine ve siyasi rolüne son verilmeli. Çünkü askerin siyasi rolü demokrasiyle bağdaşmadığı gibi, ordunun esas görevini gereğince yerine getirmesini engelliyor, bütün milletin değil de bir kesimin ordusuymuş izlenimini doğurarak saygınlığını sarsıyor, kimi siyasilerin orduyu aralarındaki rekabette kullanmaya çalışmaları sonucunda siyaseti de yozlaştırıyor.

Son bir nokta: Demokratik hukuk devletinde medyaya düşen özel bir sorumluluk var. Medya kamuoyuna sadece sansürsüz haber ve yorum vermekle yükümlü değil. Dördüncü kuvvet olarak siyasi, idari, iktisadi güç sahiplerinin demokrasiye, hukuk devletine ve ahlaka uygun davranıp davranmadıklarını denetlemek zorunda. Bu görevi yerine getirmesi hiçbir şekilde "asimetrik psikolojik hareket" olarak nitelenemez. Saygılarımla.

Askerlere bırakılamayacak kadar ciddi bir iş

Şahin Alpay 2009.07.04

Türkiye'de demokrasi üzerinde askerî vesayetın kurumları ve nasıl işlediği konusunda başvurulması gereken birinci kaynak, muhakkak ki Prof. Dr. Ergun Özbudun'un "Çağdaş Türk Politikası: Demokratik Pekişmenin Önündeki Engeller" başlıklı kitabıdır (Doğan Kitapçılık, 2003).

Türkiye'de askerın siyasî özerkliği için vazgeçilmez kaynak ise Prof. Dr. Ümit Cizre'nin "Türkiye'de Askerın Siyasî Özerkliğinin Anatomisi" başlıklı makalesidir. Bu makale, Cizre'nin "Muktedirlerin Siyaseti: Merkez Sağ, Ordu, İslamcılık" başlıklı (İletişim, 1999) kitabında yer alır.

Türkiye'de askerın kendilerine özgü yaşamları ve değerleri konusuna gelince, bu konuya eğilen ilk ve yayımlanmasının üzerinden 23 yıl geçtiği halde hâlâ değerini koruyan araştırma ise kuşkusuz Mehmet Ali Birand'ın "Emret Komutanım" adlı kitabıdır (Milliyet Yayınları, 1986). Dr. Levent Ünsaldı'nın 2004'te Paris Sorbonne Üniversitesi'nde kabul edilen doktora tezine dayanan "Asker ve Siyaset" başlıklı kitabı ise (Kitap Yayınevi, 2008) bu alana yeni ve değerli bir katkı. Kendisi de bir subay çocuğu olarak büyüyen, dolayısıyla Türkiye'de askerın dünyasına "içeriden" bakma imkânına da sahip olan Ünsaldı'nın bu çok dikkate değer çalışmasına çeşitli vesilelerle döneceğim.

Burada öncelikle değinmek istediğim, Ünsaldı'nın altını çizdiği bazı hususlar. Bunlardan biri, Türkiye'de asker-sivil ilişkisini ikisi arasında çatışmaya indirgemenin yanlışlığı. Ünsaldı'nın haklı olarak belirttiği gibi Türkiye'nin bir gerçeği, sivillerin kendi aralarındaki mücadelede TSK'yı, askerlerin de kendi iç mücadelelerinde siyasîleri kullanma arayışında olmaları. Daha sık görülen sivillerin askerleri kullanmaları konusunda Ünsaldı şöyle diyor: "Ordu, ekseriyetle siyaset arenasında ve siyasetçinin ethos'unda meşru olmayan bir aktörden çok, kazanılması gereken değerli bir aktör olarak algılanır (s. 187)... Siyasal partilerden ekonomik oluşumlara, farklı çıkar ve baskı gruplarına kadar çeşitli siyasal aktörler arasındaki iktidar mücadelelerinde TSK etkilenmesi, kazanılması gereken bir siyasal oyuncu"dur (s. 260).

Ünsaldı, siyasetçilerin, TSK'yı kendi aralarındaki rekabette bir araç olarak kullanmalarının çeşitli örneklerini vermekte. Bunun herhalde en son ve çok çarpıcı örneği ise CHP Genel Başkanı'nın, ağır suç işleyen subayların sivil mahkemelerde yargılanmasına, yani herhangi bir demokraside normal olana yol açacak yasa değişikliğini protesto için, AKP hükümetine hitaben "TSK'dan elini çek!.." diye haykırması. Baykal'ın bu tavrı karşısında Haluk Özdalga, "Faşist General Franco yandaşlarının İspanya'da oynadıkları rolü bugün Türkiye'de Baykal ve CHP'li yandaşları üstlenmiş durumda..." demekte yerden göğe kadar haklı değil mi?

Ünsaldı'nın asker-sivil ilişkileri bağlamında altını çizdiği başka bir nokta da şu: "Ordunun (reformlara ve sivilleşmeye) direniş kapasitesi siyasetin kararlılığı ve becerisiyle ters orantılıdır. Diğer bir ifadeyle, askerın direnci siyasetçinin kararsızlığı ve çekingenliği oranında artar..." (s. 263) AKP liderleri Ünsaldı'nın kitabını okudular mı, bilmiyorum. Ama son zamanlarda yeniden kazanma yolunda oldukları izlenimini verdikleri reform kararlılığı, Ünsaldı'nın vaz ettiği (doğrusu, hayli tartışmalı) 'kanun'dan esinlenmiş gibi görünmüyor mu?

Son olarak Ünsaldı'nın çok haklı olduğu bir nokta: "Orduyu var eden, iaşesini temin eden, bütçesini onaylayan yasama gücüdür. Dolayısıyla savunmaya ilişkin genel prensipleri belirleme sorumluluğu sivil iktidarındır. Oysa Türkiye'nin savunma alanındaki seçenekleri Türk siyasî seçkinleri arasında neredeyse hiç tartışılmaz... Ne var ki savunma sadece askerlere bırakılamayacak kadar ciddi bir iştir. Dolayısıyla, bilim insanlarının artık askerî objeyi de herhangi bir sosyal olgu gibi mercek altına yatırmaları, üniformalı yurttaşların ise kurumları ve meslekleri

üzerine siviller tarafından yapılan her çözümlemeyi 'maksatlı bir faaliyet' ("asimetrik psikolojik harekât") olarak değerlendirmemeleri gerekir." (s. 269) s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Sevr Sendromu' nedir ve neden azar?

Şahin Alpay 2009.07.07

Geçen ay "AB'ye ve ABD'ye güvensizlik neden?" başlıklı bir yazım çıktı (9 Haziran 2009). Bu yazıda Bahçeşehir Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Yılmaz Esmer'in yönettiği "Siyasî ve dinî aşırılık" konulu saha araştırmasının bulgularından söz etmiştim.

Geçen mayıs ayında yapılan araştırmaya göre, görüşülenlerin yüzde 80 dolayında bir bölümü AB'nin ve ABD'nin başlıca amacının "Türkiye'yi zayıflatmak ve bölmek" olduğunu söylüyordu. Bu bulguların, her şeyden önce, Türkiye'de Batı'ya duyulan derin güvensizliği yansıttığını; ABD'de Bush yönetimiyle yaşanan gerginliklerle AB'de Türkiye'nin üyeliğine karşı Sarkozy–Merkel söyleminin bu durumun başlıca sorumlusu olduğunu yazdım.

Okurlarımın bir kısmı bu yorumu ikna edici bulmadılar. Bir yabancı okurum şöyle diyordu: "AB–Türkiye ilişkileri üzerine Fransız ve Alman söylemini savunmuyorum. Ancak Türk kamuoyunun neredeyse tamamının gerek ABD gerekse AB'nin amacının 'Türkiye'yi bölmek' olduğu noktasında ittifak etmesi, yine de bana sorunun büyük kısmının Türklerin psikolojisi ile ilgili olduğunu düşündürüyor. Bu bulgular Türkiye'de pek çok kişi tarafından beslenen paranoyanın çok canlı olduğunu ve bunu düzeltme görevinin herkesten önce Türklere ait olduğunu gösteriyor..." Okurum haklıydı ve madalyonun Türklerin psikolojisiyle ilgili yüzünü de görmem gerektiği konusunda beni uyarıyordu.

Madalyonun içerideki yüzünü açıklarken öncelikle değinilmesi gereken husus, modernleşmeye 18. yüzyıl sonlarında Batı'yı model alarak girişen Türkiye ile Batı arasındaki "aşk ve nefret" ilişkisi. Bu ilişki, esas olarak, Türk seçkinlerinin bir yanda Batı'nın başarılarına duydukları takdir ve hayranlık ile öte yanda Batı'nın üstünlüğüne, kibrine ve saldırganlığına duydukları tepki arasında kalmaları şeklinde tanımlanabilir. Denebilir ki; Batı, Türkiye'yi severse (yani hakkaniyetle davranırsa) bunun karşılığını "aşk"la görür, sevmezse (yani haksızlık ve ayrımcılık yaparsa) "nefret"le.

Türkiye'nin Batı ile "nefret" ilişkisini analiz ederken vazgeçilmez olan bir kavram ise "Sevr Sendromu"dur. Sevr Sendromu, Türkiye'de seçkinler ve özellikle askerler arasında yaygın olan, Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nın galipleriyle imzaladığı 1920 tarihli Sevr Antlaşması ile yapılmak istendiği gibi ülkeyi bölüp parçalamak isteyen düşmanlarla çevrili olduğu inancını ifade eder. Sevr Antlaşması, hiçbir zaman uygulanmamış ve aradan yaklaşık bir asır geçmiş olmasına rağmen unutulmamıştır. Neden?

ABD'nin Michigan Üniversitesi'nden Fatma Müge Göçek'in "Niye hâlâ Sevr Sendromu? Türkiye'nin Batı ile huzursuz ilişkisinin analizi" başlıklı (henüz yayımlanmamış) İngilizce makalesi, "aradan geçen zamana rağmen Sevr Antlaşması'nın hafızalarda yer etmesinin, bir sendroma dönüşmesinin ve bu sendromun günümüze kadar yaşamasının" nedenlerini ayrıntılarıyla inceliyor. Göçek'in vardığı sonuç şu: "Türk Cumhuriyetçi seçkinleri ve özellikle askerler başlangıçta Sevr Sendromu'nu ulus–devletin inşası amacıyla geliştirdiler, daha sonra da bunu siyasî iktidarlarını korumak için bir ulusal güvenlik paradigmasına dönüştürdüler... Ne var ki paradigma, Soğuk Savaş–sonrası dönemde, ulusal güvenlik ve devletin bekası değil yurttaşların hakları ve refahını esas alan alternatif bir paradigmanın ortaya çıkması üzerine sendelemeye başladı. O zaman Sevr Sendromu ruhsal bir bozukluk olmaktan çıkıp patolojik bir hal aldı, alternatif vizyon güçlendikçe de belirtileri giderek kötüleşti..."

Göçek'e şu konuda da hak veriyorum: "Batı bir düş kırıklığı ve tehdit kaynağı olarak görüldüğü... aşağılık duygusu telkin ettiği ve Batı ile ilişkiler tarihsel perspektife oturmadığı sürece, Sevr Sendromu yaşamaya devam edecektir." Ben de bunun için Batı'nın yaşattığı düş kırıklıklarının Sevr Sendromu'nu yaşatma çabası içinde olanların ekmeğine yağ sürdüğünü, yukarıda değindiğim araştırma sonuçlarının da öncelikle bunu yansıttığını düşünüyorum. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Postal partisi'

Şahin Alpay 2009.07.09

Geçen salı sabahı TV8'de "Erkan Tan'la Başkentten" programında AKP Ankara milletvekili Haluk Özdalga'yı dinliyorum. Özdalga, sivillerin askeri mahkemelerde yargılanmalarına son verecek, sivil suç işleyen askerlerin de sivil mahkemelerde yargılanmalarını sağlayacak kanun değişiklikleri konusunda Baykal ve CHP'nin takındığı tavra ateş püskürüyor.

Değişikliklere "farkında olmadan" onay verdiklerini iddia etmeleri, kendi oylarıyla yapılan bir kanun değişikliğini gerekirse Anayasa Mahkemesi'ne götüreceklerini söylemeleri belli ki çok tepkisini çekmiş.

Hele Baykal'ın son MGK toplantısı sırasında çok alaycı bir ifadeyle, "Bakarsınız cumhurbaşkanı önümüzdeki saatlerde bu yasanın Anayasa'ya aykırı olduğunu tespit edebilir" şeklinde konuşarak, Cumhurbaşkanı Gül'ün askeri kanadın zorlamasıyla birkaç saat içinde kanun değişikliklerini veto edebileceğini ima etmesine iyice içerlemiş. Biraz da bu kızgınlıkla olacak, CHP'nin seçimle iktidar şansı olmadığı için bütün ümidini askeri meşru hükümete karşı kışkırtmaya bağlamış bir "postal partisi"ne dönüştüğünü söylüyor. (CHP için "devlet partisi" olduğu çok söylendi, ama "postal partisi" dendiğini doğrusu duymamıştım. Ama yadırgadığımı söyleyemem.) Özdalga, Baykal'ın 2011 seçimlerinden sonra siyaseti bırakmak zorunda kalacağını, bu konuda isteyen herkesle bahse girmeye hazır olduğunu da sözlerine ekledi. (Bu konuda onunla bahse girmeyeceğim, çünkü gerçekten gardrobı bahislerle kazandığı takım elbiselerle doludur.)

Daha sonra Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın Bugün gazetesinden Seda Şimşek'e verdiği mülakatı okudum (6-7 Temmuz). Her söylediğine katılmasam da, inandığı görüşleri cesaretle ifade eden bir politikacı olarak takdir ettiğim Arınç da CHP hakkında şunları söylemiş: "CHP geleneği hangi kılığa bürünürse bürünsün İttihat ve Terakki'den bu yana rakiplerini irtica tehdidi ile yok etmeye çalışmıştır. CHP, irtica, Cumhuriyet, rejimi koruma ve kollamak konusunda çok duyarlı olduğu bilinen Silahlı Kuvvetler'in arkasına sığınarak siyaset yapıyor... Bugüne kadar TSK tarafından sivil siyasete müdahale olarak kabul edilebilecek her türlü davranışa CHP sahip çıkmıştır. Sayın Baykal TSK'nın 28 Şubat'taki rolünü adeta bir sivil toplum kuruluşunun demokratik bir davranışı olarak yorumlamıştı..."

Bir an "Arınç haklı mı?" diye düşündüm. Pek hak veremedim. Evet, 27 Mayıs 1960 askeri darbesinde CHP'nin teşvikinin de rolü olduğu söylenebilir. Peki, 12 Mart 1971 için aynı şey söylenebilir mi? CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, 12 Mart muhtırası üzerine "bana karşıdır" diyerek istifa etmedi mi? CHP'nin gerek 1973, gerekse 1977 seçimlerindeki başarısında Ecevit'in "sivil" tavrının rolü olmadı mı? 12 Eylül 1980 darbesi bir ölçüde de CHP'ye karşı yapılmadı mı? Askeri yönetim Erdal İnönü'nün başında olduğu SODEP'in 1983 seçimlerine girmesini engellemedi mi? Bu soruları sorunca, CHP'yi "postal partisi"ne çevirenin Deniz Baykal olduğu konusunda bir tereddüt kalacağını sanmıyorum.

"Postal partisi" meselesi bana yakın akadaşlarımla yaptığım, arada sırada üzerine de yazdığım bir tartışmayı aklıma getirdi: "Baykal mı CHP'den çıktı, yoksa CHP mi Baykal'dan?.." Çoğu arkadaşlarım CHP'nin "işte bu..." olduğunu, başına kim geçerse geçsin sonunda Baykal gibi olacağını söylüyorlar. Ben ise öteden beri CHP'nin iki yüzü olduğunu, özgürlük ve demokrasi fikrine az hizmeti dokunmadığını, başına sosyal demokrasiye yalandan değil gerçekten inanmış bir lider ve kadro geçebilseydi, ülkede ona destek verecek çok geniş bir taban (Türkiye'nin bütün mağdurları...) olacağını savunurum; eğer "Milli Görüş Hareketi kendini yenilemeyi başarabilirdiye, CHP de başarabilirdi" diye düşünürüm. Ama Baykal "küçük dağları ben yarattım, her şeyi ben bilirim" edasıyla, üzerinde sulta kurduğu partiden politikalarını sorgulayan herkesi uzaklaştırarak, yalnızca kendisine biat edenlerden oluşan bir CHP, bir "postal partisi" yarattı. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özgürlük ve demokrasi Çin'e de gelebilir mi?

Şahin Alpay 2009.07.11

Üniversite yıllarımdan beri Çin'e, niteliği zamanla değişmiş olan, bir ilgi duyarım. 1960'ların sonlarında, benim ve bir kısım arkadaşlarım açısından Çin, baskı ve sömürünün ortadan kalktığı toplum idealini temsil ediyordu.

Mao Zedung liderliğindeki Çin Komünist Partisi, Japon işgaline son vermekle kalmamış, özel mülkiyetin yerine kamu mülkiyetini, piyasanın yerine planı geçirerek yüz milyonlarca Çinliyi yoksulluk ve sefaletten kurtarmayı vaad eden bir kalkınma hamlesini başlatmıştı. Bununla da yetinmiyordu. "Büyük Proleter Kültür Devrimi" ile Sovyetler'de başarılamayanı, yani bencillikten arınmış "sosyalist insanı" yetiştirmeye ve böylelikle kapitalizme geri dönülmemesini güven altına almaya girişmişti...

Tabii ki teoriyle gerçek arasında bir uçurum olduğu çok geçmeden anlaşıldı. Mao'nun kurduğu rejimin, ne baskı ve sömürüye son verdiği, ne de Çin halkını yoksulluk ve sefaletten kurtarabildiği ortaya çıktı. Kültür Devrimi'nin yönetici klik içinde bir iktidar kavgasından başka bir şey olmadığı görüldü. Yoksulluk ve sefalet son verecek hamle, ancak 1979'da, iki kez tasfiye edildikten sonra başa geçen Deng Siyaoping'in önderliğinde başlatıldı. Çin, Komünist Partisi iktidarı altında kapitalizmi kurmaya girişti. O tarihten itibaren yılda ortalama % 10'luk, tarihte eşine rastlanmayan bir ekonomik büyümeyi başarması, Çin'i sosyal bilimler açısından çok ilginç bir vaka haline getirdi. Çin Komünist Partisi kendi kuyusunu mu kazıyordu? Ekonomik liberalleşme, giderek siyasi liberalleşmeye mi yol açacaktı?

1989'da Beycing'in ünlü Tienanmen meydanında toplanarak özgürlük ve demokrasi talep eden yüzbinlerin şiddetle bastırılmasından sonra, bu alanda hiçbir tecrübesi olmayan Çin'de halkın, halk tarafından, halk için yönetilmesini güven altına alacak bir rejimin kurulmasının hiç de kolay olmayacağı anlaşıldı. 1999'da ziyaret etme fırsatını bulduğumda Çin'in totaliter bir rejimden otoriter bir rejime geçmiş olduğu, ama "Tienanmen ruhu"na artık rastlanmadığı izlenimini edindim.

Peki, on yıl sonra, 2009'da Çin'de durum nedir? Bu bağlamda, (2008 Erasmus ödülü sahibi ve Çin-Japonya uzmanı) tanınmış düşünür lan Buruma'nın son Çin ziyareti dönüşünde yazdıkları dikkate değer: "1989 ruhu, yani yurttaşların haklara sahip oldukları ve başlarına bir dert gelmemesi için yalan söylemek zorunda olmadıkları; daha özgür, daha açık, daha az yozlaşmış bir toplum özlemi kesinlikle ölmüş değil. Koşullar değişirse, hızla canlanabilir. Ve koşullar değişecek, zira hiçbir toplum, hele Çin, değişmeden kalamaz.

"Koşullar hızla değişiyor. Çin, dünya ekonomik krizinden kurtulamadı. İşlerini kaybedenler kitleler halinde iş bulma şansları olmayan köylerine dönüyor. Yerel parti liderleri tarafından desteklenen, yolsuzluğa batmış

patronları tarafından aldatılan yoksulların yakında zenginleşmesi söz konusu değil. Öfkeleri ani ve şiddetli patlamalar şeklinde ayaklanmalara yol açmakta. Bu ayaklanmalar henüz yerel düzeyde ve zorla bastırılabilir.

"Ya orta sınıf ne durumda? Komünist partinin eğitilmiş sınıfın desteği olmadan iktidarda kalabilmesi çok zor. Otoriter rejimlerin dahi ayakta kalmak için meşruiyete gereksinimi var. Rejimin Kültür Devrimi ile zayıflamaya başlayan ideolojik meşruiyeti, Tienanmen ile tamamen çöktü. Rejim meşruiyetini yalnızca düzenin korunmasına ve ekonomik büyümeye dayandırır oldu. Şimdilerde bu meşruiyet de çökmeye yüz tuttuğu için, orta sınıfın bundan böyle rejimle uzlaşmaya sırt çevirmesi, daha uzun süre siyaset dışında kalmaması beklenebilir..." ("Ghosts of Tienanmen / Tienanmen Hayaletleri", Prospect Magazine, Haziran 2009.)

Çin'deki milliyetçi komünist rejim, kuruluşundan bu yana Tibet'te ve Doğu Türkistan'da ağır bir baskı ve asimilasyon, Çinileştirme politikası uygulamakta. Son yıllarda bu politikalara karşı yükselen tepkiler ve bunların çok sert önlemlerle bastırılması, otoriter rejimin meşruiyetini büsbütün yitirmekte olduğunun esas işaretleri olabilir. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Darbeler ve askerin siyasi rolü

Şahin Alpay 2009.07.14

TBMM'de kabul edilen ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından onaylanan kanun değişiklikleriyle Türkiye, sivilin her durumda sivil mahkemelerde, sivil suç işleyen askerlerin de sivil mahkemelerde yargılanması esasını kabul etti. Böylelikle asker-sivil ilişkilerinin normalleşmesi yönünde bir adım daha atıldı.

Demokrasi üzerinde bürokratik-askeri vesayetin devamından yana giderek daha kararlı davranan CHP, kanun değişikliklerini Anayasa Mahkemesi'ne götürüyor. Anayasa Mahkemesi'nin kanun değişikliklerini Anayasa'nın 145. maddesine aykırı bularak iptal etmesi muhtemel. Öte yandan şurası muhakkak ki, asker üzerinde sivil demokratik denetimin tesisi için yapılması gereken yasal değişiklikler burada bitmediği gibi, askerin sivil otoriteye bağlı kılınması için gerek askerler gerekse siviller arasında köklü bir zihniyet değişikliğine ihtiyaç var.

Yine de, bir yandan yürümekte olan, meşru hükümete karşı askeri darbe için ortam hazırlamakla suçlanan Ergenekon Terör Örgütü davasında darbe tertipleriyle ilgili 3. iddianame aşamasına gelinmesi, bu dava kapsamında bir düzineden fazla muvazzaf subayın tutuklu bulunması, sivil savcıların "İrticayla Mücadele Eylem Planı"nı soruşturmayı sürdürmesi nedeniyle, Türkiye'de asker-sivil ilişkilerine demokratik esasların hakim olması yönündeki beklentilerin kuvvetlendiği söylenebilir.

2009 yazında Türkiye'de asker-sivil ilişkilerinin geleceği konusunda, iki temel teori olduğu ileri sürülebilir. Karamsar teoriye göre, bürokratik elitler arasında devletin ve ülkenin sahibinin asker olduğu zihniyeti yaygınlığını koruduğu ve seçmenlerin azımsanmayacak bir bölümü de bunu paylaştığı sürece askerin siyasi rolü devam edecektir. Nitekim, yakın tarihlerde yapılan bir kamuoyu araştırmasına göre, "Ülke sorunları bazen seçilmiş siyasetçiler yerine askeri rejimle çözülmelidir" görüşüne katılanların oranı seçmenlerin yaklaşık dörtte birinden az değildir. (Bkz: Yeni Türkiye'yi Anlamak, Konda, Kasım 2007).

İyimser teoriye göre ise, ordunun siyasete karışmasının asli görevlerini ihmal etmesiyle sonuçlandığı, sorunların büsbütün içinden çıkılmaz bir hal aldığı fikri yalnız siviller değil askerler arasında da yayılmakta. Ergenekon davası, TSK'nın artık saflarındaki darbe tezgâhçılarına göz yummayacağına işaret etmekte. Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ'un çeşitli vesilelerle "TSK'da demokrasi ve hukuk devleti ilkelerine bağlı olmayan personel barınamaz" beyanında bulunması da bunun bir ifadesi.

İkinci teoriye yakın olanların başlıca referanslarından biri de muhakkak ki, 2003-2004 döneminde AB reformlarına destek verdiği gibi darbe girişimlerine engel olduğu da bilinen Genelkurmay eski Başkanlarından Orgeneral Hilmi Özkök'ün sözleri: "TSK personelinin ulaştığı entelektüel seviye, haberleşme teknolojisindeki evrim, demokraside ulaşılmış olan aşama, politik, ekonomik ve diğer milli güç unsurlarındaki gelişmeler, Türkiye Cumhuriyeti'nin gittikçe artan uluslararası kurum ve kuruluşlara katılımı, sivil toplum kuruluşları ve diğer sivil güç unsurlarındaki artış ve gelişim, önceki olaylardan alınan dersleri oluşturma tekniklerindeki gelişmeler, darbeler devrini kapatmıştır. Yakın gelecekte Türkiye, her işin, onu yapması gerekenlerce yapılacağı bir ülke olacaktır. Bence halk rüştünü ispatlamıştır." (Hürriyet, 21 Mart 2009)

Gerçeğin, bu iki teorinin arasında bir yerde olduğu söylenebilir. 1960, 1971, 1980, hatta 1997 türü müdahalelerin devri kapanmış olabilir. TSK bundan böyle "demokrasi ve hukuk devleti ilkelerine bağlı olmayan personel"i saflarından ayıklayabilir. Hatta askerin sözcülüğünü artık sadece Genelkurmay başkanları yapabilir. Ama ulusal çıkarı kendisinin temsil ettiğine inandığı ve ayrıcalıklarını korumaya devam ettiği sürece askerin siyasi rolünün son bulması beklenmemeli.

NOT: Değerli okurlarım, iki hafta süreyle izne ayrılıyorum. 1 Ağustos'ta yeniden buluşmak umuduyla.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Türkiye modeli'nin esasları

Şahin Alpay 2009.08.04

İçişleri Bakanı Beşir Atalay, 29 Temmuz günü yaptığı basın toplantısında, Başbakan Erdoğan'ın "Kürt açılımı" olarak adlandırdığı, Kürt sorununun çözümü yönünde yapılan çalışmalar hakkında önemli açıklamalarda bulundu.

"Çalışmalarımızda çeşitli ülkelerin bu konudaki tecrübelerini inceliyor, değerlendiriyoruz... Ülkemizin ve insanımızın şartlarına uygun kendi modelimizi uygulamaya çalışıyoruz. Bu çalışmaların sonucunda inşallah çözüm konusunda dünyaya örnek olacak bir Türkiye modeli de biz oluştururuz..." dedi.

Atalay'ın sözünü ettiği "Türkiye modeli" elbette ki gökten zenbille inmeyecek. Zira bu "model"in ne olabileceği konusunda en az yirmi yıldır süren, hem Türklerin hem de Kürtlerin katıldığı, eksikli kusurlu demokrasimizin mümkün kıldığı yaygın bir tartışma ve yoğun entelektüel çabalar var. Denebilir ki, yıllardır çözüm aradığımız Kürt sorununun esas olarak dört boyutu var ve bunların her birine Türklerin ve Kürtlerin büyük çoğunluğunun kabul edebileceği yanıtlar verilmesi gerekiyor.

Sorunun temel boyutu, kuşku yok ki, siyasi olanı. Bu bağlamda yapılması gerekenlerin başında şunlar var: Hükümetin öncelikle Türkiye Kürtlerinin TBMM'deki ve dışındaki meşru siyasi ve fikri temsilcileriyle diyalog kurması. 1990'lara gelinceye değin tümüyle inkar edilen Kürt kimliğinin bütün yönleriyle tanınması. Kürt yurttaşların dil ve kültürlerini her alanda serbestçe kullanmalarının sağlanması. Kürt çoğunluklu yerleşimlerin özgün adlarının iadesi. Gerek kamuya ait gerekse özel okullarda, arzu eden öğrencilere, Kürtçe dersi alma imkanının tanınması; üniversitelerde Kürt dili ve edebiyatı enstitüleri açılması. Vatandaşlığın etnik tanımdan arındırılması. Yıllardır bekleyen kamu yönetimi reformuyla aşırı merkeziyetçi idare sisteminin yeniden yapılandırılması ve yerel yönetimlerin ülke çapında güçlendirilmesi.

Sorunun ikinci boyutu, güvenlik ya da PKK ile ilgili olanı. Bu bağlamda, PKK'nın sıradan militanlarına af ve meşru yollardan siyaset yapma imkanının tanınması çözümün vazgeçilemeyecek bir şartı. PKK, bütün Kürtleri tek bir Marxist-Leninist rejim altında birleştirme iddiasıyla ortaya çıktı; gerilla savaşı ile terörizmi birleştiren bir

mücadele yöntemi uyguladı. Ama artık ayrılıkçılığı terk ettiğini açıkladığı gibi, Kürt kimliğinin bütün yönleriyle tanınması ve militanlarının normal yaşama dönmelerine imkan verilmesi halinde silahları terk etme vaadinde bulunuyor. Eğer Kürt sorununa askeri çözümde diretilmese, siyasi ve sivil bir çözüm için gerekenler zamanında yapılsaydı, barış sürecinde PKK'yı muhatap almak gerekemeyebilirdi. Ne yazık ki bugün geline nokta, İmralı'da on yıldır hapis Abdullah Öcalan dahil, PKK'nın temsilcileriyle, dolaylı da olsa görüşülmeden, PKK'nın tam olarak silah bırakmasını sağlamak mümkün olmayabilir.

Sorunun üçüncü boyutu, Kürt çoğunluklu Güneydoğu ve Doğu illerinin sosyal ve ekonomik bakımdan az gelişmişliğiyle ilgilidir. Sorunun güvenlik boyutu halledilmeden, yani PKK'nın silah bırakması ve bölgede barış ve istikrarın tesisi sağlanmadan, bölgede yatırım ve dolayısıyla ciddi bir kalkınma söz konusu olamaz; Kürt kimliğinin serbestçe ifadesi sağlanmadan, tek başına ekonomik kalkınma sorunu çözemez.

Sorunun dördüncü boyutu da, uluslararası boyutu, yani Kürtlerin ancak yarısının Türkiye'de, geri kalanının Irak, İran ve Suriye'de yaşamakta olmalarıyla ilgilidir. Türkiye, Kürt yurttaşlarına bütün temel hak ve özgürlükleri tanıyarak, bölgedeki bütün Kürtlerin saygı ve güvenini kazanabilir ve kazanmalıdır. Bu bağlamda, Irak içinde geniş özerkliğe sahip Kürdistan bölgesiyle dostane ilişkiler kurulması yanısıra ekonomik ve kültürel karşılıklı bağımlılığın derinleştirilmesinin çözümde çok önemli bir yeri olacaktır.

Yukarıdaki görüşleri yazılı ve sözlü olarak, zamanla geliştirerek, yaklaşık yirmi yıldır ifade ettiğimi söyleyebilirim. Ve bunları ülkeye barış gelene kadar savunmaya devam edeceğim. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP ve MHP niye çözüme karşı çıkıyor?

Şahin Alpay 2009.08.08

Geçen yazımda Türkiye'nin, içinde yaşayanları bile şaşırtan bir ülke olduğundan söz ettim. 1990'ların başında Kürt sorununa çözümün öncülüğünü, sosyal demokrat çizgide kendini yenileyeceği izlenimini veren CHP'nin üstlenmesi bekleniyordu.

1991 seçimlerinde Türk etnik milliyetçiliğinin temsilcisi MHP ile "kutsal ittifak" yapan RP'nin ya da Necmettin Erbakan liderliğindeki Milli Görüş Hareketi'nin sorunun çözümü için inisiyatif alabileceği kimsenin aklının ucundan dahi geçmiyordu. Bugün geline noktada ise, Milli Görüş Hareketi'nin içinden çıkan, ama onu geride bırakan AKP, Türkiye'yi hesaplanamayacak kadar büyük manevi ve maddi kayıplara uğratan, sırtındaki en büyük kamburdan kurtarmak, ülkenin geleceğini güven altına almak için ciddi bir irade gösteriyor. CHP ise bütün ülkede umut uyandıran barış inisiyatifini baltalama çabası içinde.

Daha birkaç ay önce "Etnik kimlik şereftir..." (22 Aralık 2008) "Sorunu elbirliğiyle çözebiliriz... Çözümü zorlaştırmak gibi bir eğilim içinde değiliz..." (23 Mayıs) şeklinde konuşan CHP Genel Başkanı şimdi hükümetin "Kürt açılımı" için "Türkiye bu olayı çok ciddi bir kaygıyla izliyor. Bunun altından Türkiye'nin başına ne sarılacak kaygıyla bekliyoruz..." (4 Ağustos) diyor. CHP Genel Başkan Yardımcısı Yılmaz Ateş, PKK'ya yakınlığıyla bilinen Roj TV'ye çıkıp Başbakan Erdoğan'ı sorunun çözümü için DTP'lilerle görüşmediği noktasından eleştiriyor (Taraf, 1 Ağustos); Baykal ise Erdoğan'ı "Bu görüşme, Kandil'le, İmralı'yla yapılmış sayılır..." diyerek DTP Genel Başkanı Ahmet Türk'le görüştüğü için eleştiriyor. DTP ile konuşmak niçin terörle konuşmak demek olsun? DTP, TBMM'de temsil olunan meşru bir parti değil midir? Başta Türk olmak üzere DTP silahların susması, kanın durması için çaba harcamıyor mu? Eğer silahlar susacak, akan kan duracak ise, "silahlı mücadele dönemi kapandı" diyen İmralı'yla ve Kandil'le gerekirse niye konuşulmasın?

Ne yazık ki, bugün CHP tutarlılıkla savunduğu hiçbir ilkesi olmayan, fırsatçı, oportünist bir parti haline getirilmiştir; bunun mimarı da lideridir. Baykal hakkında en doğru ve veciz teşhisi, geçen gün CHP eski genel sekreterlerinden Sayın Tarhan Erdem koydu: "On gün önce söylediğinin bir değeri yok, çünkü yarın ne söyleyeceğini bilmiyoruz. Hükümetin aleyhine nasıl olacaksa öyle konuşuyor..." (Star, 27 Temmuz)

Peki, MHP'nin ve başındaki Devlet Bahçeli'nin tavrı nasıl açıklanabilir? Muhakkak ki, MHP'nin tavrı oportünizmden çok ideolojiyle ilgili. Evet Bahçeli, oy kazandırdığı sürece demokratik süreçlerin işleyişinden yana tutum alarak, Türk-Kürt etnik kavgasını körüklemek isteyenlere izin vermeyerek olumlu bir siyasi rol de oynadı. Ama ne etnik Türk milliyetçiliğinin sözcülüğünü elden bıraktı; ne de insan haklarına ve hukuk devletine saygısızlığını sergilemekten geri durdu. Şimdilerde de Kürt sorununun çözümü, Kürtlerin ülkeye bağlılığının pekiştirilmesi için alınacak inisiyatifte şiddetle karşı çıkarak bugüne kadar % 14'ün üzerine çıkamayan oy oranını yükseltebileceği hesabını yapıyor. Ama silahlar susmayacak, Türkiye kanamaya devam edecekmiş; demokratik kimlik hakları inkâr edilen Kürtler ülkeye iyice yabancılaşacakmış... Anlaşılan Bahçeli'nin umurunda değil.

Demokrasimizin en büyük zaafı, askerın siyasi rolü müdür, yoksa siyasi elitlerin insan hakları, hukuk devleti ve demokrasi ilkeleri üzerinde mutabakattan uzak olmaları mı? Bugünlerde üzerinde tekrar düşünölmeye değer bir soru.

DÜZELTME: Geçen yazımda adını koyarak ilk Kürt sorunu konferansını TÜSES'in 19 Haziran 1992'de Ankara'da düzenlediğinden söz ettim. Okurlarım hatırlattı: Adını koyarak ilk Kürt sorunu konferansı, Helsinki Yurttaşlar Meclisi tarafından "Kürt sorunu için barış inisiyatifi" başlığıyla 8 Şubat 1992'de İstanbul'da yapılmıştı. Üstelik ben de o konferansı izlemiştim. Hafızam yanılttı. Düzeltir, özür dilerim. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İslam dünyasının Türkiye ve AB'ye bakışı

Şahin Alpay 2009.08.11

İslam dünyasında Türkiye, AB ve ikisi arasındaki ilişki nasıl algılanıyor? Bu algılar değişmekte midir? Nasıl? Bu soruların, özellikle 11 Eylül sonrası dünyada İslam dünyası ile Batı arasındaki ilişkilerin anlaşılması açısından taşıdığı önemi vurgulamama gerek yok.

Açık Toplum Vakfı'nın geçen ay yayımlanan araştırması, tam da bu soruları yanıtlamakta. "Türkiye-AB İlişkisinin Müslüman Dünyadaki Yansımaları" başlığını taşıyan rapor iki bölümden oluşuyor: Birinci bölümde, El Cezire televizyonu Türkiye temsilcisi Yusuf El Şerif ile Kocaeli Üniversitesi öğretim üyesi Samir Salha'nın kaleme aldıkları, "Arapların Gözüyle Türkiye'nin AB'ye Üyeliği: Arap Basınından Okumalar" adlı incelemeden oluşuyor. Pakistan'ın Lahor Üniversitesi'nden Resul Bakhsh Reis'in kaleme aldığı ikinci bölüm ise, "Türkiye'nin AB Arayışı: Pakistanlı ve Hintli Müslümanların Perspektifleri"ni konu alıyor. Raporda varılan sonuçlar aşağıdaki noktalarda toplanabilir:

1980'lerde İslam ve özellikle Arap dünyasında Türkiye, İslam'a sırtını çevirmiş, Batı'nın uydusu olan, Filistinlileri işgal ve boyunduruk altında tutan İsrail'in yakın müttefiki bir devlet olarak, hayli olumsuz bir imaja sahipti. AB de bir "Hristiyan Kulübü" olarak görülüyordu. Türkiye'nin bu kulübe katılma çabası garipseniyor, Hristiyan kültürünü tümüyle benimsemediği takdirde hiçbir zaman başaramayacağı bir çaba olarak görülüyordu. Bu yüzden kınanan ve alay konusu edilen Türkiye hakkında Arap medyasında tek bir olumlu yoruma rastlamak mümkün değildi.

Türkiye'nin AB üyeliğine aday ilan edildiği Helsinki Zirvesi'nden itibaren İslam ülkelerinin gerek Türkiye'ye, gerekse AB'ye bakışı değişmeye başladı; 2002'de AKP'nin iktidara gelmesi ve gerçekleştirdiği reformlar sonucunda 2005'te AB ile katılım müzakerelerine başlamasından sonra da büsbütün değişti. AKP iktidarı altında Türkiye, İslam inancı ile modernliğin ve demokrasinin bağdaştığını gösteren bir örnek olarak görülmeye başladı. Ankara'nın 2003'te topraklarının ABD askerleri tarafından Irak'ın işgali için kullanılmasına izin vermemesi, Türkiye'nin Batı'nın bir uydusu olarak algılanmasına son verdi. Değişen imajı İslam dünyasında Türkiye'ye olan ilgiyi ve saygıyı arttırdı. Müslüman çoğunluklu ülkelere Türkiye'ye gelen ziyaretçiler katlanarak arttığı gibi, dublajlanan Türk televizyon dizileri Arap ülkelerinde izlenme rekorları kırmaya başladı.

İlerleyen AB-Türkiye ilişkisi Müslümanlar arasında AB'nin din ve kültürleri ne olursa olsun, bir demokrasiler birliği olduğu algısının yayılmasına yol açtı: Türkiye'nin katılmasıyla AB, "çeşitlilik içinde birlik" olma idealini gerçekleştirecek, böylelikle Türkiye Batı ile İslam dünyası arasında köprü kuracaktı. Arap liberallerine göre, Türkiye'nin AB'ye üye olması, komşusu olan Arap ülkelerinde de demokratikleşmeyi teşvik edecekti. Fransa'da Nicolas Sarkozy ve Almanya'da Angela Merkel'in Türkiye'nin AB'ye üye olamayacağına dair söylemleri, tepkiyle karşılandı. Bunun Avrupa'da İslam'a karşı hoşgörüsüzlüğün bir yansıması olduğunu söyleyen, Türkiye'nin AB'den dışlanmasının İslam dünyasında radikalizmi besleyeceği kaygısını dile getiren yorumlar çoğaldı.

Açık Toplum Vakfı'nın raporunu okumayı bitirdiğim 6 Ağustos günü Guardian gazetesinde Tarık Ramadan'ın "Türkiye Avrupa'nın parçasıdır, onu AB'nin dışında tutan sadece korkudur" başlıklı yazısı yayımlandı. (Bkz. Zaman, 8 Ağustos) Avrupalı Müslümanların önde gelen temsilcilerinden biri olan Ramadan'ın şu sözleri özellikle altı çizilmeye değer: "Türkiye-AB ilişkilerinde yeni bir vizyon geliştirecek, yurttaşlarına Türkiye'nin üyeliğinin ekonomik gücü, coğrafyası, tarihi ve İslam dünyası ile Avrupa arasındaki doğal köprü rolü nedeniyle Avrupa ve geleceği için büyük kazanç olacağını anlatabilecek cesur Avrupalı politikacılara ihtiyacımız var." s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Apo' da değişebilir

Şahin Alpay 2009.08.13

İmralı'da ömür boyu hapis cezasını çekmekte olan PKK'nın kurucu lideri Abdullah Öcalan ya da (Kürtlerin tercih ettikleri adıyla) "Apo", geçen ay avukatlarıyla yaptığı görüşmelerden birinde şunları söyledi:

"Ben eski ben değilim... Geçmiş, geçmişte kaldı. Devlet de eski devlet olamayacak. Ben daha öncesinde reel sosyalizmin etkisiyle birtakım şeylerin olabileceğini düşünüyordum... Çatışma, şiddet, ölüm benim mantığım değildir. Bunlardan vazgeçtim. Demokratik siyaseti ve özgürlüğü esas alıyorum..." (Hürriyet, 27 Temmuz)

Öcalan söylediklerinde samimi olabilir mi? Bu kadar çok insanın can verdiği bir silahlı isyanı başlatan, en yakın yoldaşlarını bile göz kırpmadan öldürten bir adam, gerçekten "çatışma, şiddet ve ölüm"den vazgeçmiş olabilir mi? Bu soruya, esas olarak, iki cevap verilebilir: Hayır, değişmiş olamaz. Amacı, PKK'yı kurarken olduğu gibi şiddet yoluyla bütün Kürtleri tek bir Marxist-Leninist devlet altında birleştirmektir. "Takiye" yapıyor... Evet, Öcalan dahi değişebilir. Ayrılıkçılıktan vazgeçtiğini, Türkiye'nin bütünlüğü içinde çözümünden yana olduğunu açıkladığı gibi, "çatışma, şiddet ve ölüm"le bir yere varılamayacağını da kavramış olabilir...

Bu cevaplardan hangisi daha akla yatkındır? Bana göre, ikincisi. On yıldır hapis yattığı İmralı'da Öcalan, hayatının bir muhasebesini yapmış olabilir. 25 yılın acı tecrübeleri ışığında, silahlı bir çözüm olamayacağını anlamış, Türkiye halkının ezici çoğunluğunun kardeş kavgasının son bulmasını talep ettiğini, ülke bütünlüğü

içinde bir çözüm bulunabileceğini görmüş olabilir. Dünyanın insan hakları ve demokrasi çağını yaşadığını, uluslararası konjonktürü, vs. dikkate alarak eski görüşlerini terk etmiş olabilir.

Bu mümkündür çünkü, elbette istisnasız herkes için söylenemeyecek ise de, insanoğlunun ayırt edici vasıflarından biri, aklını kullanarak hatalardan ders çıkarmak ve yanlışlardan dönmektir. Bu gerçek, kişiler, siyasi akımlar ve partiler gibi, devletler için dahi geçerlidir. Böyle olmasaydı, Sovyet Komünist Partisi komünizmden vazgeçmez, Sovyetler Birliği dağılmazdı. Çin, plan ekonomisi yerine piyasa ekonomisi kurmaya girişmez, komünistliği lafta kalmazdı. Avrupalı Marxist partiler sosyal demokrasiyi benimsemezdi, vs.

Yakın tarihimiz de hatalardan ders çıkarıp yanlışlardan dönenlerin örnekleriyle doludur. AKP, Milli Görüş Hareketi'nin hatalarından ders çıkarıp, yanlışlarından vazgeçmeyi bildiği için Türkiye'nin en güçlü partisi haline gelebildi. Ben dahil, gençliklerinde devrimciliği, cuntacılığı desteklemiş kimselerin pek çoğu bugün siyasi özgürlük olmadan, şiddet kullanarak hiçbir sorunun çözölemeyeceğini savunmuyor mu?

Peki, Öcalan'ın şiddetin son bulmasına bir katkısı olabilir, bunun için kendisiyle görüşölebilir mi? Bu soruya da esas olarak iki cevap verilebilir: Hayır, Öcalan hiçbir şekilde muhatap alınamaz. Doğru olan, bunca insanın ölümüne yol açan silahlı isyanı başlatan adamı yok saymaktır. Evet, Öcalan'ın silahların susmasına, akan kanın durmasına bir katkısı olabilir. Zira hapiste de olsa Öcalan'ın PKK üzerinde önemli bir etkisi var. Bu nedenle kendisiyle konuşulabilir.

Şahsen uzun yıllar, sorunun çözümü için Kürt kimliğinin tanınmasına yönelik reformların yapılmasının esas olduğunu, bu bağlamda Kürtlerin yalnızca meşru temsilcileriyle konuşulmasını savundum. Fakat, ne yazık ki, bunların yapılmasında çok gecikildi ve gerek PKK, gerekse Öcalan Kürtlerin en azından bir bölümü üzerinde etkinliğini korudu. MİT eski yetkilileri dağdan indirilmesi için PKK ile "gizli müzakereler" yapılabileceğini söylüyorlar (Taraf, 11 Ağustos). Eğer PKK ile gizli görüşme yapılması makul ise, İmralı'da hapis olan lideri Öcalan ile niye konuşulmasın? Bu, işlediği suçlardan affını kesinlikle gerektirmez. Zaten böyle bir talebi de yok.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ayvalık, Kidonia olmaz

Şahin Alpay 2009.08.15

"Demokratikleşme (ya da Kürt) açılımı" bağlamında düşünülen reformlardan biri, Kürt çoğunluklu bölgedeki yerleşimlere özgün adlarının iadesi. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Bitlis'in Güroymak ilçesinden özgün adıyla Norşin olarak söz ederek bunun işaretini verdi. Güroymak Belediyesi de hemen özgün ada dönüş için gereken çalışmayı başlattı.

MHP lideri Devlet Bahçeli, buna da öfkeyle karşı çıkıyor. Geçen gün kendisini televizyondan, "İstanbul'u değiştirip Konstantinopolis mi yapacaksınız?!" diye haykırırken dinledim. Doğrusu bu kadar ucuz demagojiye ender rastlanır... Elbette ki, yerel yönetimler bu yönde karar aldıkları takdirde ancak özgün adlara dönüş olabilir. Dolayısıyla İstanbul'un Konstantinopolis olması ihtimali sıfır.

"Norşin-Konstantinopolis" tartışmaları, bana memleketim Ayvalık'ı anımsattı. Ayvalık, 1923 Lozan Antlaşması uyarınca Yunanistan ile zorunlu nüfus mübadelesi yapılanaya kadar, kaymakam ve jandarma hariç hemen tamamen Rum Ortodoks Osmanlılarla mukim bir yerleşimdi. Rumca adı da Kidonia idi. Ne var ki, Ayvalık'ın Kidonia adını alması hiç söz konusu olmayacak, çünkü belediye meclisinden böyle bir karar çıkması olasılığı

sıfır. (Ama belki Cunda, devlete göre "Alibey" olmaktan çıkabilir.) İşin ilginç, Ayvalık hâlâ Rumlarla mukim olsaydı dahi Kidonia olmazdı, çünkü Rumlar dahi (çok nadir görülen bir şekilde, kente Türkçe adıyla ve kendi telaffuzlarıyla) "Ayvalı" diyorlardı.

Bu yaz Türkiye'nin en güzide diyarlarından biri olan Ayvalık'tan haberler hiç iyi değil. Kentin resmen 35 bin dolayında olan nüfusu, yazın 250 binin üzerine çıkıyor ve 1970'lerin sonlarında yapılan (arıtması da bulunmayan) kanalizasyon şebekesi, ihtiyacın çok çok gerisinde kalıyor. Neticede denize kaçaklar giderek artıyor ve kentin birçok yeri çok fena halde kokuyor. Bildiğim kadarıyla belediyenin bu konuda önlem alması söz konusu değil.

Kent merkezindeki Cumhuriyet Meydanı yazın fazlasıyla hareketleniyor. Binlerce kişi buradan yeme-içme dahil çok ucuz ücretler karşılığında büyük teknelere yüklenip, Ayvalık adalarının eşsiz sularında tur attırılıyor. Buna kimsenin diyeceği bir şey olamaz. Ne var ki, söz konusu teknelerin neden kentin göbeğinden hareket etmelerine izin verildiğini; neden sonuna kadar açılan hoparlörlerden avaz avaz bağırın göbek havalarıyla gürültü kirliliğinin en zalim örneklerini vermelerine göz yumulduğunu anlamak mümkün değil. Tekneler, belki bir kısıtlama getirilir korkusuyla olacak, tur dönüşü rıhtıma yanaşırken önce "Şehitlere saygı duruşu" yaptırılıyor, ardından avaz avaz ve tekrar tekrar Onuncu Yıl Marşı çalınıyor. (Bu konuda Ayhan Aktar'ın süper yazısını lütfen okuyunuz: Taraf, 13 Temmuz) Bildiğim kadarıyla belediyenin bu konuda önlem alması söz konusu değil.

Belediyenin yaptırdığı yeni gümrük binası, merkezden hayli uzak, otobüs garajına yakın bir yerde. Midilli'den gelen turistler otobüslerle şehir merkezine taşınma zahmetine katlanmak zorunda kalıyor. Bu yüzden artık Ayvalık yerine Dikili'yi tercih ettikleri söyleniyor. Midilli'ye gidip-gelen Türk tekneleri çok sık rötar yapıyor. Bizzat Edip Emil Öymen anlattı: Midilli'ye giderken tam 3 saat gümrük binasında bekletilmişler. Birçok yabancı turist bu yüzden Midilli'den kalkan uçaklarını kaçırmış. Bildiğim kadarıyla belediyenin bu konuda önlem alması söz konusu değil. Ayvalıklılar için en hayati alışveriş yerlerinden biri olan balık hali de merkezin hayli uzağına, marinanın yakınındaki, denizden dolma yere taşındı. Artık ancak otomobili olanlar, doğrudan balıkçılardan alışveriş yapma imkânına sahip. Her yöne giden dolmuşlara Cumhuriyet Meydanı'ndan geçme izni verildiği için Ayvalık bu yaz, tarihinde görmediği bir trafik tıkanıklığı yaşamakta. Şehrin sokaklarını da pislik götürüyor...

Bildiğim sadece şu: Ayvalıklıların daha geçen 29 Mart'ta, 5 yıllığına yeniden seçtikleri CHP'li belediye ile ilgili şikâyetleri ayyuka çıkmış durumda. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk-Rus mihveri mi?

Şahin Alpay 2009.08.18

Rusya Başbakanı Vladimir Putin'in 6 Ağustos'taki Ankara ziyaretiyle, Türk-Rus yakınlaşması yeni ve ileri bir aşamaya girdi.

Başbakan Erdoğan ve Putin enerji, ticaret ve diğer alanları kapsayan yirmi dolayında anlaşma imzaladılar. Ankara, Karadeniz'in Türk sahasının altından geçerek Rusya'dan Bulgaristan'a uzanan Güney Akım doğalgaz boru hattı projesine onay verdi. Buna karşılık Moskova da, İstanbul ve Çanakkale boğazlarının yükünü azaltacak, Samsun-Ceyhan boru hattına petrol sağlamayı yükledi. Rusya ayrıca Türkiye'nin kurmak istediği nükleer enerji santrallerine destek verecek; Türk ihraç mallarına Rusya gümrüklerinde uygulanan kısıtlamalara son verecek.

Moskova, (Ukrayna'yı atlayacak) Güney Akım projesine; Ankara ise Orta Asya ve Hazar doğalgazını Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşıyacak, anlaşması geçen ay imzalanan, Nabucco projesine büyük önem veriyor. İki projenin birbirlerini nasıl etkileyeceği bilinmiyor. Putin, Samsun-Ceyhan'ın alternatifi olarak görülen Burgaz-Aleksandropolis (Dedeağaç) hattından vazgeçilmediğini belirttiği gibi, bir Rus yetkili de Samsun-Ceyhan hattının fizibilitesi hakkında tereddütler olduğunu söyledi. (Eurasia Daily Monitor, 7 Ağustos.)

Ankara'ya göre Güney Akım ile Nabucco birbirlerine rakip değil, tamamlayıcı. Kimi uzmanlara göre ise Güney Akım, Nabucco'nun ertelenmesi ya da tamamen gündemden çıkması sonucunu doğurabilir. Başkaları, tümüyle Rusya'ya bağımlı olmaktan kurtulmak isteyen AB'nin Nabucco'ya öncelik vermesinin kaçınılmaz olduğu kanısında. Dolayısıyla anlaşmalardan sonuçta kimin daha kazançlı çıkacağını ancak zaman gösterecek.

Anlaşmalardan şimdiden çıkarılabilecek yegane sonuç, ekonomik globalleşme ve karşılıklı bağımlılığın, Soğuk Savaş sonuna kadar tarihsel "düşman" iki ülkeyi birbirlerine ne denli yakınlaştırdığı. Tamamlayıcı ekonomilere sahip iki ülke arasındaki ticari ilişkiler giderek büyümekte. Rusya, Türkiye'ye enerji, Türkiye mal ve hizmet sağlıyor. İki toplum arasındaki ilişkisi de yoğunlaşıyor. Gerek Türkiye'ye gelen turistler arasında, gerekse Türk erkeklerle evlenen yabancılar arasında en büyük paya sahip olan, Ruslar.

Türk-Rus yakınlaşması, AKP iktidarının yerli ve yabancı muarızlarına göre Türkiye'nin nasıl Batı'dan uzaklaştırılmakta olduğunu işareti. Rusya'nın, umutları kırılan Türkiye için AB'ye bir alternatif olduğu, bir Türk-Rus mihveri olduğu dahi iddia ediliyor. Bu iddialar hiçbir şekilde inandırıcı değil. Türkiye, 1952'den bu yana NATO üyesi olarak, 1995'ten bu yana AB ile kurduğu gümrük birliği ile Batı ittifakının bir parçasıdır. Rusya, Türkiye için iyi bir ticaret ortağıdır. Türk-Rus diyalogunun Karadeniz ve Kafkasya'da güvenlik ve istikrarın sağlanması açısından herkese yararı vardır. Ama Rusya Türkiye açısından AB'ye bir alternatif olamayacağı gibi, Türkiye bütün engellemelere rağmen AB'ye tam üyelik hedefinden vazgeçmeyecektir.

Türk-Rus yakınlaşmasının kaygı verici olan tarafı, pek üzerinde durulmayan yüzü. Anlaşmalar Türkiye'nin nükleer enerji macerasına geri Rus teknolojisiyle ve astarı yüzünden pahalıya patlayacak bir şekilde atılması tehlikesini getiriyor. AKP iktidarı nükleer santral ihalesini Habertürk medya grubunun sahibi Ciner Holding ve Rus ortağına vermeye kararlı görünüyor. Samsun-Ceyhan boru hattını inşa lisansını, ihale dahi açmadan, Sabah-ATV medya grubunun sahibi Çalık Holding'e verdi bile. AKP, enerji projeleriyle ödüllendirerek iki medya grubunun siyasi desteğini güven altına alma arayışında. Oysa Türkiye'de basın özgürlüğüne karşı en büyük tehdit, patronların ellerindeki medyayı medya-dışı çıkarları için kullanmalarından kaynaklanıyor. AKP iktidarının en büyük günahlarından biri medyada mülkiyet temerküzünü engelleyecek, medya sahiplerinin kamu ihalelerine girmelerini engelleyecek yasalar çıkararak, medyanın bağımsızlığını güçlendirmek yerine, havuç-sopa politikası ile medyanın politik desteğini arkasına alma çabasında oluşu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mümtaz Soysal, ırkçılığı körüklüyor

Şahin Alpay 2009.08.20

Prof. Dr. Mümtaz Soysal, 1960'larda Mülkiye'de okuduğum yıllarda bana ve arkadaşlarıma hocalık yapmıştı. Zekası ve belagatiyle hayranlığımızı kazanmış, Yön ve Devrim dergilerinde yazdığı yazılarla birçoğumuzun "devrimci, cuntacı" olmasına önemli katkıda bulunmuştu.

O yıllardan beri Mümtaz Soysal, laikçi-devletçi-milliyetçi türden bir Kemalizm (dilerseniz, moda deyimle Ulusalçılık) ile Marxizm'in bir karikatürünü kaynaştıran dünya görüşüne (dilerseniz Türk Baasçılığı'na) bağlı

kaldı. Rusya'da komünizmin yıkılması ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından hiç hoşlanmadı, Irak'ta Saddam Hüseyin rejimi ile yakın işbirliğini savundu. Türk Baasçılığının önemli isimleri arasında, (rahmetli) Doğan Avcıoğlu ve (Allah uzun ömürler versin) İlhan Selçuk ile karşılaştırıldığında, eylem adamlığı zayıf fakat fikir adamlığı kuvvetli olanıdır.

Sahip olduğu dünya görüşü hakkındaki teşhisimi koyduktan sonra Soysal'ın yazdıklarına ilgim kalmadı. Tıpkı diğer Türk Baasçıları'nın yazıları gibi Soysal'inkileri de ancak arkadaşlarım dikkate değer bulup uyardıkları zaman okur oldum. Geçen gün arkadaşlarım yine dikkate değer bir yazı yayımladığını haber verdiler ("Kesin çözüm", Cumhuriyet, 18 Ağustos). Yazı, Türk Baasçılığının ya da İttihatçı–Kemalist Jakobenizm ya da tepeden inmeciliğinin niteliğini teşhir etmesi açısından gerçekten okunmaya değer.

Soysal'ın Kürt sorununa getirdiği çözüm önerisi, "kesin" ve yalın: Türk ulus–devletinin bütünlüğünün korunması için Türkiye Kürtleri ile Irak Türkmenlerinin mübadele edilmesi. Öneriyi şöyle açıklıyor: "Güneydoğu'da bölgesel özerklik, resmi dil dışında öğretim gibi ulus–devlet ilkesiyle çatışan isteklere karşı kesin kırmızı çizgiler çizmek ve düzen değiştirici planlı ekonomik–sosyal kalkınmayı öne çıkarıp, bu koşullara uymak istemeyenlerin Irak'taki Türkmen nüfusla değiştirilmesini önermek gerekir."

Soysal'ın "kesin çözümü"nün neden uygulanabilir olmadığını, uygulanacak olsa neden bildiğimiz şekliyle Türkiye'nin kesin sonu demek olacağını aklı başında insanlara izah etmek gerekeceğini sanmıyorum. Ama yansıttığı korkunç zihniyetin eleştirilmesi, maalesef, önemini koruyor. Çünkü, bu zihniyeti paylaşanların hayli yaygın olduğunu, ne yazık ki, "Kürt açılımı"nı başlatan hükümetin içinde dahi temsil olunduğunu biliyoruz. Peki, bu zihniyet niye "korkunç"tur? Şu nedenlerle:

Bu zihniyete göre, önemli olan "ulus–devlet" (yani tek kimlikli devlet) ve onun bütünlüğünün korunmasıdır; o devletin yurttaşları olan insanların, onların hayatlarının, özgürlüklerinin hiçbir değeri yoktur. İnsanların hayatları, devlet tarafından istenildiği gibi şekillendirilebilir; insanlar gerekirse yurtlarından sürülüp atılabilir. "İnsan hakları" denen şeyin hiçbir hükmü yoktur. Türkiye'nin altına imza atmış olduğu uluslararası insan hakları sözleşmelerinin de hiçbir anlamı yoktur.

Kuşku yok ki bu zihniyet, tarihin en büyük trajedilerinden biriyle sonuçlanan, 1915–16 Ermeni tehcirini uygulamaya koyan; 1923'te Türkiye Rum Ortodoksları ile Yunanistan Müslümanlarını zorunlu (istekleri hilafına) mübadeleye tabi tutan; 1942'de Varlık Vergisi, 1955'te 6–7 Eylül facialarını yaşatan zihniyettir. Bunun dayandığı ideoloji Türkiye Cumhuriyeti'ni bir soydaşlar cumhuriyeti olarak gören, kabul etmeyenlerin ya Türkleşmek ya da çekip gitmek zorunda olduğunu söyleyen ırkçı milliyetçiliktir. Bu zihniyetin Avrupa'daki son örneklerini eski Yugoslavya'da, dünyadaki son örneğini yakınlarda Çin'in Uygur Türklerine karşı yürüttüğü kampanyada gördük. Sırp etnik milliyetçileri Slobodan Miloşević ve Radovan Karadžić bu zihniyeti uygulamaya koydukları için Lahey Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne sevkedildiler.

Anlaşılan Mümtaz Soysal, insan hakları, hukuk devleti, demokrasi ve çoğulculuk ilkeleriyle ifadesini bulan yeni bir çağda, başka bir dünyada yaşadığımızın farkında bile değil. Kırk küsur yıl önce hayranlıkla dinlediğim kişiye bugün sadece acıyorum. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sekizinci yılında AKP nedir, ne değildir

Şahin Alpay 2009.08.25

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) 14 Ağustos'ta 8. kuruluş yıldönümünü kutladı.

Kurulduğunun ertesi yıl iktidara gelmesi ve sekiz yılının yedisini iktidarda geçirmesi açısından AKP herhalde dünya rekoruna sahip bir parti. Bir bakıma, AKP tabii ki sadece sekiz yaşında değil; Milli Görüş Hareketi'nin doğurduğu partilerden biri olarak yaklaşık 40 yıllık maziye sahip. Ama AKP bir bakıma da, gerçekten sekiz yaşında, çünkü kendinden önce gelen Milli Görüş partileri ile fazla bir benzerliği yok.

AKP'nin niteliği üzerine tevatür muhtelif. Kendisini "Muhafazakâr Demokrat" olarak tanımlıyor. Ama sadece Türkiye'deki otoriter laiklik yanlıları tarafından değil, ABD'deki neoconlarla (ve dolayısıyla İsrail lobisi) ile yakından ilişkili araştırma kuruluşlarında çalışan analistler ve hatta Kuzey Avrupalı "Kemalist"lere soracak olursanız, AKP Türkiye'yi İranlaştırmakta ya da Malezyalaştırmakta olan İslamcı bir parti. Bu kadarını fazla bulup daha makul görünmek isteyen AKP muarızlarına göre ise, Erdoğan "Türk Putin'i", AKP de Türkiye'yi Rusya türünden bir demokrasiye doğru götürüyor. Bunların tam tersini düşünenler de var tabii. Onlara göre de Erdoğan, Atatürk ve Özal'dan sonra en büyük reformcu; AKP, Türkiye'yi sonunda AB'ye alınmasa bile, Avrupa standartlarında bir demokrasi ve ekonomi olmaya doğru götürüyor.

AKP hakkında çıkan abur cubur, propaganda kitapları yanı sıra akademik çalışmalar da çoğalıyor. Bu çalışmaların bence en dikkate değer olanı, 17 Eylül'de İngiltere'nin Routledge Yayınevi tarafından yayımlanıyor. Yazarları, kamuoyunun iyi tanıdığı iki profesör. Biri Türkiye'nin anayasa hukuku ve siyaset bilimi dallarında duayeni Ergun Özbudun. Öteki de, Türkiye'de asker ve dış politika konusundaki yayınlarıyla tanınan William Hale. Yazarlarının kimlikleri, kitabın kalitesine sanırım yeterli kefil. Yazımı yıl başında tamamlanan ve basılmadan okuma ayrıcalığına kavuştuğum kitabın ulaştığı sonuçlardan başlıcaları şöyle:

"AKP'yi Batı demokrasilerindeki muhafazakâr partilerin Müslüman benzeri olarak nitelemek mümkün. Sosyal, kültürel ve belki ekonomik konularda inanç-temelli değerler benimserken, yasaları ve süreçleri temel demokratik değerlerle bağdaşmayan bir İslam devleti kurma fikrini reddediyor...

"Kürt sorununa yaklaşımında Tayyip Erdoğan, Kürt kimliğinin resmen tanınmasında önceki hükümetlerin çok ötesine giden bazı önemli iyi niyet jestleri yaptı. Ancak AKP bu konuda, Kürtlerin meşru taleplerini karşılarken ülkenin toprak bütünlüğünü koruyacak tutarlı bir politika üretmeyi ve izlemeyi başaramadı. Aynı şekilde, Türk Alevilerinin mütevazı talepleri karşısında takındığı tavırla, AKP hükümeti somut önlemler almak yerine 'kaçınma politikası' uygulamayı tercih etti...

"AKP kamu politikası alanında başka hatalar da yaptı, ama bunların hiçbirinin İslamcılıkla bir ilgisi yok... AKP hükümetinin demokratik yönetimi yıkmak ve yerine İslam devleti kurmak için gizli bir planı olduğu iddiası inandırıcı değil... AKP, demokrasiyi kundaklamak şöyle dursun, temel hak ve özgürlükleri genişletmek için 1960'tan bu yana kurulan hükümetlerin hepsinden daha fazla çalıştı... Aldığı oyların açıklanmasında ekonomik etkenlerin dinsel etkenlere nazaran çok daha önemli olduğu gözlenmekte...

"2009 yılı başında, 6 yıl iktidardan sonra AKP'nin liberal ve reformist bir güç olarak davranmaya devam ile muhafazakâr devlet elitleriyle barış yapma arasında tercihe zorlandığı görülüyor. Türkiye'yi bir İslamcı otokrasiye çevireceği kaygısı CHP, TSK ve yargı mensupları arasında hâlâ yaygın ise de, AKP'nin yeniden bir kapatma davasına maruz kalmamak için muarızlarıyla uzlaşmaya vararak, kendinden önceki merkez-sağ partiler gibi, otoriterliğe, dışa kapanmacı ve milliyetçi tavırlara kayması olasılığı daha gerçekçi görünmekte."

Özbudun ve Hale'in kitaplarına son noktayı koymalarından bu yana olan gelişmeler, AKP'nin reformcu enerjisini tüketmediği izlenimini vermiyor mu?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Ulus-devlet', ama nasıl bir 'ulus'?

Genelkurmay Başkanı Org. İlker Başbuğ, Zafer Haftası dolayısıyla yayımladığı mesajda, medyaya göre TSK'nın "Kürt açılımı" konusundaki "olmazsa olmaz"larını sıraladı. TSK İç Hizmet Kanunu'nun 35. maddesi yerinde durduğu sürece, daha doğrusu (Genelkurmay eski başkanı Org. Hilmi Özkök'ün deyişiyle) "herkesin kendi işini yaptığı" Türkiye'ye ulaşınca kadar, askerin kendi görev alanına girmeyen konulardaki açıklamalarını izlemeye ve elbette bunları usulden ve esastan eleştirmeye devam edeceğiz.

Başbuğ'un açıklamasında öncelikle eleştirilmesi gereken şu: "Her konuyu tartışabilme özgürlüğünün, devletin varlığını riske sokacak, ülkeyi kutuplaşmaya, ayrışmaya ve çatışma ortamına sokacak konuları içermemesi..." İnsaf! Bugüne kadar 40 bin yurttaşın, bu arada 5 binden fazla askerin, 7 binden fazla güvenlik güçleri mensubunun ölümüne yol açan, tam da her konuyu tartışabilme özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar olmadı mı? Dert ve sıkıntılarını özgürce ifade edemeyenler, demokratik düzen içinde, siyasi yoldan hak arama imkânı bulamayanlar dağlara çıkıp, terörist olmadı mı? İnsanların dağlardan inip teröristliği terk etmelerini istiyorsak, birinci olmazsa olmaz, "muasır medeniyet"in geçerli olduğu bütün ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de yöntem olarak şiddet savunulmadığı, şiddete çağrı yapılmadığı sürece her görüşün serbestçe ifade edilmesi.

Başbuğ'un ifade ettiği "olmazsa olmaz"ların en başta geleni ise, Anayasa'nın "Türkiye devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir..." diyen 3. maddesinin ve Türkiye'nin "ulus devlet ve üniter devlet yapısının" korunması. Görülüyor ki, "ulus devlet" nedir, "üniter devlet" nedir, "resmi dil" ile bu ikisi arasında ilişki nedir konularında açıklığa kavuşmakta büyük yarar var. "Ulus-devlet" kavramıyla başlayalım.

"Ulus-devlet", çok-uluslu imparatorlukların ve şehir devletlerinin ortadan kalkmasıyla yaygınlık kazanan siyasi örgütlenme biçimidir. İki farklı şekilde anlaşılabilir. Artık "muasır medeniyet" dışında kaldığını söyleyebileceğimiz anlayışa göre "ulus-devlet," yurttaşlık ile etnisite (soy) ya da kültürün örtüştüğü devlet biçimidir. Burada "ulus" (millet) ya etnik bakımdan türdeş bir toplumdur oluşacaktır ya da toplum asimilasyon (kültürel eritme) yoluyla türdeş kılınacaktır. Yani, ulus-millet ya sadece Türklerden oluşacak ya da Türk olmayanların Türkleştirilmesini gerektirecektir. Mümtaz Soysal'ın Türklüğü kabul etmeyen Türkiye Kürtleri ile Irak Türkmenlerinin mübadelesini önerdiğinde kastettiği "ulus devlet" budur. MHP ve CHP genel başkanlarının paylaştıkları "ulus" ve "ulus-devlet" anlayışı da budur.

Öteki, "muasır medeniyet"e uygun "ulus-devlet" anlayışı ise, hiçbir modern devletin kültürel bakımdan homojen-türdeş olamayacağını kabul eder. Burada "ulus," yurttaşların etnisite (soy) ya da kültürel türdeşliğine değil, ulusal topluluğa gönüllü bağlılıklarına dayanır. Yani kültürel değil siyasal bir ulus söz konusudur. Ulus, kültürü değil, yurttaşlığı ve onun getirdiği haklarla yüklediği sorumlulukları paylaşanlardan oluşur.

Bugün Türkiye'de asıl tartışma, ne "Türkiye devleti" kavramı, ne onun "üniter yapısı," ne de "resmi dilin Türkçe olması" üzerine... Tartışma, Türkiye Cumhuriyeti hak ve sorumluluklarda eşit yurttaşlardan oluşan bir ulusa dayanan "Türkiye devleti" olarak yenilenecek mi, yoksa Türklerden ya da Türkleşmiş olanlardan oluşan bir ulusa dayanan "Türk devleti" olarak anlaşılmaya devam mı edecek noktasında odaklanıyor. Yani çağdışı bir ulus ve ulus-devlet anlayışında ısrar ederek sonunda bölünmeye mahkum mu olacağız, yoksa Türkiye Cumhuriyeti'ni kendi anadil ve kültürlerini koruyan, ancak yurttaşlığın getirdiği hakları ve sorumlulukları paylaşanlardan oluşan modern bir ulusa dayanan, özgürlükçü ve çoğulcu demokratik rejime sahip bir ulus-devlet olarak yeniden mi tanımlayacağız?

Gelecek yazımın konusu, "Üniter devlet, ama nasıl bir üniter devlet?"

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ergenekon 'hayal ürünü' mü?!

Şahin Alpay 2009.09.01

Britanyalı bir gazeteci olan Gareth Jenkins, 20 yıldır İstanbul'da oturuyor ve Türkiye üzerine yazıyor.

Yazılarından edindiğim izlenim, Jenkins'in TSK'nın siyasi rolüne oldukça olumlu bakan, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) demokratik ilkelere bağlılığından kuşku duyan ve izlediği dış politikanın Türkiye'yi Batı'dan uzaklaştırmakta olduğunu düşünen bir yaklaşıma sahip olduğu.

Türünün en iyi örneği olduğunu değil, ama Jenkins'in biraz Oriyentalist, biraz İslamofobik fikirleri olan, Türkiye'nin laik ve Batılı kalması için rejimin askeri-bürokratik vesayet altında kalması gerektiğine inanan "Batılı Kemalistler" ekolüne dahil olduğunu söyleyebilirim. Son yayını olan "Between Fact and Fantasy: Turkey's Ergenekon Investigation / Gerçek ile Fantezi Arasında: Türkiye'nin Ergenekon Soruşturması" (Ağustos 2009) adlı incelemesinin, "Batılı Kemalist" bakış açısının hakim olduğu bir kuruluş, merkezi Stockholm'de bulunan "Central Asia-Caucasus Institute, Silk Road Studies Program" tarafından yayımlanması da bir tesadüf sayılmaz.

Yukarıda söylediklerim, hiçbir şekilde, Jenkins'in "Ergenekon" soruşturması üzerine eleştirel raporunun ciddiye alınamayacağı anlamına gelmiyor. Sadece, herkes gibi Jenkins'in de siyasi görüş ve değerleri olduğuna, bunlar dikkate alınmadan yazdıkları hakkında yargıya varılamayacağına işaret etmek istiyorum.

Jenkins, ilk iki iddianame üzerine yaptığı incelemede şu iki sonuca varmakta: (1) Soruşturmada anlatıldığı şekliyle Ergenekon örgütü, bir komplo teorisi ürünü. Savcılar, "Ergenekon terör örgütü"nün varlığını kanıtlayabilmiş değil. "Tutuklananların bir kısmının suç işlediklerine dair deliller varsa da, güçlü laiklik yanlısı ve aşırı milliyetçi görüş sahibi olmaktan başka bir suçları olmayan çoğu sanık bunlarla aynı kefeye konuyor." Örgütün varlığını ispatlama gayreti içinde, hukuk devleti ilkeleri ihlal ediliyor. (2) Soruşturma, "bağımsız bir gerçekleri araştırma komisyonunun kurulup ülkenin yakın tarihinin gerçekleriyle yüzleşme imkanının heba olmasına" yol açtığı gibi, Türkiye'de demokrasi ve hukuk devletinin geleceği hakkında kaygı uyandırıyor.

Jenkins, iddianamelerdeki dağınıklık ve tutarsızlıklara, soruşturma sırasındaki hukuk ihlallerine yönelik eleştirilerinde haklı. Ne var ki soruşturma ve yargılama sona ermeden, "Ergenekon örgütünün bir hayal ürünü olduğu" sonucuna varmakta acele etmesi Jenkins'in, sanıklar ve sempatizanları tarafından üretilen, davanın "hükümetin muhaliflerini korkutmak ve susturmak için uydurulduğuna" dair komplo teorisinin etkisinde kalmış olabileceğini düşündürüyor.

Mahkemelerin, sanıkların meşru hükümetin bir askeri darbeye devrilmesi için çalıştıklarına dair iddianameleri kabul için yeterli delil bulunduğuna hükmettikleri muhakkak. Jenkins'in incelemesinin yayımlanmasından sonra, 5 Ağustos'ta kabul edilen üçüncü iddianame de ülkede kargaşa yaratmak için onlarca suikast tasarlandığına dair ayrıntılı deliller ortaya koymakta. Ancak kuşku yok ki bir Ergenekon örgütü var mıdır yok mudur, varsa yöneticileri ve üyeleri kimlerdir soruları yargılama süreci sonunda aydınlanacak.

Türkiye'nin siyasi bakımdan kutuplaşmış bir toplum olduğu bir gerçek. Ergenekon davası üzerine tartışmalar da bunun başlıca yansımalarından biri. Ancak Jenkins'in incelemesine baştan aşağı sinen, Türkiye'deki kutuplaşmanın "İslamcılarla laiklik yanlıları, AKP yandaşlarıyla karşıtları, ordu taraftarlarıyla muarızları" arasında olduğuna dair yaklaşım fevkalade yanıltıcı. Kuşku yok ki Türkiye'deki esas bölünme, bir yanda rejimin Kemalizm'in otoriter bir yorumuna bağlı olan askerler ve bürokratların denetiminde kalmasını savunanlar ile liberal demokrasinin yerleşmesini savunanlar arasında. Ve bu bölünmenin toplumun bütün kesimlerini, sivil

ve askerleri, hatta Kemalistleri bile ikiye ayırdığı söylenebilir. Yirmi yıldır İstanbul'da yaşamakta olan Jenkins'in bunun farkında olmayışı üzücü. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İç içe ama üç ayrı sorun

Şahin Alpay 2009.09.03

İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın geçen pazartesi günü "Kürt açılımı" bağlamında atılacak somut adımlar hakkında açıklamalarda bulunacağı bekleniyordu.

Öyle olmayınca, Bakanın "Kürt" sözcüğünü dahi ağzına almadan yaptığı açıklamalar, başta DTP'liler nezdinde hayal kırıklığı yarattı. Mehterbaşı Sami Gül, "İşler kötü gittiğinde 'mehter gibi iki adım ileri, bir adım geri' benzetmesi yapılıyor. Bizde 'geri' diye bir adım yok. Sadece dönüp sağı-solu selâmlama vardır..." diyor. Atalay'ın yaptığı bir adım geri atmak mıdır, yoksa durup sağa-sola selam vermek mi, TBMM açıldığında anlaşılacak. Fakat belli ki AKP hükümeti açılıma en azından CHP'nin desteğini almaya çalışıyor. Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın bu bağlamda "Baykal'ın elini bile öperiz..." demesi herhalde boşuna değil.

AKP hükümetinin, tümüyle değilse bile Başbakan'ın ve yakın çevresi olarak "Kürt açılımı" konusunda samimi olduğuna inanıyor, muhalefetten yükselen itirazlar karşısında işlerinin kolay olmadığını anlıyorum. Ne var ki, ülkenin bütün bölgelerinden, toplumun bütün kesimlerinden oy alan AKP'nin, ülkenin kendini çağa uydurmasında özel bir sorumluluğu var. Hükümet ülkeyi için için kanatan şiddeti bitirebilirse, AKP iktidarını en az bir dönem daha güven altına almakla kalmaz, Başbakan Erdoğan da Nobel Barış Ödülü'nü kazanabilir. (Bkz. Prof. Dr. Erhun Kula, Zaman, 24 Ağustos.)

Türkiye'nin kendisini çağa uydurması, "muasır medeniyet"i yakalaması için ise, birbiriyle iç içe geçen, genelden özele uzanan üç ayrı siyasi sorunu halletmesi gerekiyor. Birincisi, genel demokratikleşme sorunumuz. Yani AB diliyle kısaca "Demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı gösterilmesini ve korunmasını güven altına alan kurumların istikrar kazanması" için gereken reformların yapılması. Temel hak ve özgürlükler üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması, asker üzerinde sivil demokratik denetimin tesisi, laikliğin otoriter yorumundan kurtarılması, milletin herhangi bir etnik ya da dinsel kimlikle değil, haklarda ve sorumluluklarda eşit yurttaşlıkla tanımlanması, demokratikleşmenin başlıca fasılları.

Kürt sorunu, elbette ki, demokratikleşme sorununun bir parçası. Ancak Kürtler en kalabalık, asimilasyon (kültürel eritme) politikalarından en fazla çekmiş olan ve buna en şiddetli itirazı dile getiren toplum kesimi oldukları için, Kürt sorunu demokratikleşme sorununun özel bir parçası. Bu sebeple ayrı, özgül olarak bir "Kürt sorunu"ndan söz ettiğimiz çok açık. ("Niye demokratikleşme değil de Kürt sorunu deniyor?" mugalatasına cevaptır.)

Kürt sorununun çözümü için, elbette ki Türkiye'nin gerek "ulus devlet", gerekse "üniter devlet" yorumunu yenilemesi gerekiyor. Sadece Türkler (soydaşlar) ve kendini Türk kabul edenlerden değil, "Türkiye devleti"nin dini ve ırkı ne olursa olsun bütün yurttaşlarından oluşan bir "Türkiye milleti" (dilerseniz "Türkiyeliler milleti") anlayışının yerleştirilmesi; bunun yanında devletin yapısı üniter kalsa bile, idarenin ademi merkeziyetçi bir reforma tabi tutulması, bu bağlamda yerel yönetimlerin ciddi bir şekilde güçlendirilmesi kaçınılmaz. Kuşku yok ki Kürt sorunu, başta DTP Kürtlerin TBMM'de temsil edilen meşru temsilcilerinin desteği olmadan çözülemez.

Bir de tabii, Kürt sorununun güvenlik boyutunu oluşturan, PKK sorunu var. Evet PKK, Kürt sorununun bir ürünü; Kürt sorunu çözülmüşse PKK'nın beslendiği bataklık kuruyacak. Ne var ki PKK'nın tasfiye edilebilmesi için,

liderlerinin değilse bile üyelerinin affedilmesi, normal yaşama dönmeleri, barışçı yoldan siyaset yapmaları için gerekli adımların atılması gerekiyor. Eğer amaç için için kanayan bir ülke olmaktan çıkmak, yurttaşlarının gönüllü bağlılığıyla güçlenen Türkiye olmak ise, silahların susması için gerek Kandil'deki PKK liderleri ile gerekse İmralı'da tutuklu PKK kurucusu ile dolaylı-örtülü yollardan görüşme (Baykal'ın diliyle "müzakere") yapılabilir ve yapılmalıdır. DTP bu konudaki uyarılarında haksız değildir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Komplo teorileri zihinleri zehirliyor

Şahin Alpay 2009.09.05

MHP ve CHP genel başkanları, hükümetin öncülük edeceğini söylediği, bu konuda temaslarda bulunduğu "demokratikleşme/Kürt açılımı"nın halkı ayırmaya ve ülkeyi bölünmeye götürecek bir kötülük olduğunu, bu kötülüğün ("ihanet planı"nın) arkasında da ABD'nin, AB'nin olduğunu söylüyorlar.

Kapatılan RP'nin genel başkanı Necmettin Erbakan'a göre de girişim, yıllardan beri anlattığını hatırlattığı, "Haim Nahum Doktrini"nin, yani Siyonistlerin "Türkiye'yi İsrail'in bir vilayeti yapma" planının bir parçası. Bu yoruma, MHP Grup Başkanvekili Mehmet Şandır da canı gönülden katılıyor.

CHP, MHP ve eski RP liderlerini buluşturan ortak bir zemin var. Bu zemin, zihinlerinin nesnel gerçeklerin tahlilinden değil, Karl Popper'in "dinsel batıl inançların laikleşmiş şekli" olarak tanımladığı komplo teorilerinden hareket ediyor olmaları. Komplo teorilerinin teşhis ve teşhirinin, ülkemizde bilimsel düşünme alışkanlıklarının yerleşmesi açısından hayati önemi var.

Bundan on yedi yıl önce, MÇP lideri Alparslan Türkeş'in "Yurdumuzda yaşanan olaylar emperyalizmin düzenlediği canavarca faaliyetlerdir. Teröristler emperyalizmin uşaklarıdır..." şeklindeki beyanından hareketle şöyle yazmışım: "Her şeyi emperyalizmle açıklama anlayışının ardında filozof Karl Popper'in 'toplumsal komplo teorisi' dediği 'teori' yatıyor. Bizde ve bilimsel düşüncenin fazla gelişmediği öteki ülkelerde yaygın olarak inanılan bu teoriye göre, toplumsal olaylar bundan çıkarı olan bazı güçlü odakların eseridir... Kimilerine göre emperyalistlerin veya komünistlerin, kimilerine göre de Siyonistlerin ya da misyonerlerin işidir. Tümüyle akıl ve bilim dışı olan bu batıl inançları bir yana bırakmanın zamanı gelmedi mi?" (Cumhuriyet, 15.02.1992)

Anlaşılan gelmedi... Bugün de aynı zihinler, hükümetin Kürt sorununa çözüm arayışını ABD'nin, AB'nin, İsrail'in Türkiye'yi ayrıştırma-bölme planı/komplosu olarak sunmaya çalışıyorlar. Artık kendimizi aldatmayalım: Kürt sorununu emperyalistler, Siyonistler ya da başkaları değil; eskimiş bir modernlik anlayışıyla Kürtleri yok sayarak, onları Türkleştirmeye kalkışarak kendimiz yarattık. Bu yanlış politikada ısrar ettiğimiz için bir kısım Kürtler isyan ettiler; PKK isyanı da bunların sonuncusu. Ve evet, şimdi bu isyanı bitirmek için bir fırsat var.

Çünkü: 1) İki tarafın militaristleri de sorunu şiddetle çözemeyeceklerini anladılar. 2) Ankara'daki hükümet, Kürtleri yok sayan kimlik politikalarının sürdürülemez olduğunu kavradı. 3) Irak Kürtleri artık Türkiye'yi bir tehdit olarak görmüyor, Türkiye ile yakınlaşmaya her zamandan daha fazla ihtiyaçları olduğunu görüyor ve bunun başlıca engeli olan PKK'nın tasfiyesine yardımcı olmak istiyor. 4) AB on yılı aşkın bir süredir Türkiye'nin üyelik şartlarını yerine getirmesi için Kürt sorununa sivil ve siyasi bir çözüm bulunması gerektiğini tekrarlıyor. ABD, Soğuk Savaş'ın başlamasından bu yana, özellikle de 11 Eylül sonrası dünyada, İslam dünyasındaki en güvenilir müttefiki ve ortağı olan Türkiye'de istikrara büyük önem veriyor. Barack Obama başkanlığındaki ABD, Türkiye'de demokrasinin yerleşmesine başka hiçbir Amerikan yönetiminin yapmadığı ölçüde büyük destek veriyor.

Kürt açılımı herhangi bir yabancı gücün halkı ayırıştırmak, ülkeyi bölmek için dayattığı bir kötülük değil, aksine Türkiye'nin 25 yıldır süren bir iç çatışmanın yol açtığı hesaplanamayacak kadar büyük manevi ve maddi kayıplardan sonra, eksikli-kusurlu demokrasisinin mümkün kıldığı tartışmalar sayesinde bilincine vardığı, ülkenin bütünlüğünü ve halkın birliğini korumak için aklın ve vicdanların emrettiği bir zorunluluk.

Oy hesaplarıyla aklın ve vicdanların emrettiğinin yapılması engellenirse, ayrışma-bölünme tehlikesinin asıl o zaman ciddi bir hal alacağını görmemek için gözlerin batıl inançlarla kör edilmiş olması gerekir.

s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ya Türkiye kapıyı AB'ye kapatırsa?

Şahin Alpay 2009.09.08

Geçen hafta Berlin'de sosyal demokrat eğilimli Alman araştırma kuruluşu Friedrich Ebert Vakfı'nın "Türkiye Nereye Gidiyor? Türkiye'nin Bugünkü Avrupa ve Dış Politikası" başlığı altında düzenlediği toplantıya katıldım.

Almanya ve Türkiye yanı sıra başka bazı Avrupa ülkelerinden gelen akademisyenlerin, gazetecilerin ve diğer uzmanların katıldığı toplantıda tartışmaların çerçevesini çizen konuşmayı, Alman Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü'nün (SWP) önde gelen araştırmacılarından biri olan Dr. Heinz Kramer yaptı. Kramer'in AKP iktidarı altında yeni Türk dış politikası ile ilgili değerlendirmesi şöyle özetlenebilir:

Yeni dış politika Türkiye'nin Batı ile İslam dünyası arasında "köprü" olduğu fikrini desteklemiyor; "merkezi devlet" olma iddiası, farklı bir yönelişe işaret ediyor. Bu durumda, Türkiye'nin yeni dış politikasının AB'nin ortak dış ve savunma politikasıyla ne ölçüde bağdaştığı sorusu ortaya çıkıyor. Davutoğlu'nun "stratejik derinlik" doktrini, Türk dış politikasının başarılı olması için AB üyeliğini gerektirmiyor. Dolayısıyla AKP, ilke olarak, Türkiye'nin "merkezi" niteliği olumsuz olarak etkilenmediği sürece AB ile özel bir ilişkiyi kabul edebilir. Yeni dış politika, Türkiye'nin Batı yönelimli geleneksel çizgisinden kesin kopuş anlamına geliyor. Buna rağmen, Türkiye'de yürütülen AB tartışmasında, üyeliğin gerçekleşmemesinin sonuçlarının ne olacağı sorusundan kaçınılması şaşırtıcı.

Kramer'in tesbitlerine verdiğim cevapları da aşağıdaki noktalarda toplayabilirim: Eğer geleneksel Türk dış politikası Batı'ya kayıtsız şartsız tabi olmak, bölgesine sırt çevirmek, komşularıyla yakınlaşmaktan kaçınmak, askeri tehdit ve güç kullanımını dış politika aracı olarak kullanmak, dış dünyayla ilişkilere 'bir tarafın kazancı diğerinin kaybıdır' zihniyetiyle yaklaşmak anlamına geliyorsa, yeni politikanın bu çizgiden ayrıldığı muhakkak.

Yeni dış politika, komşularla konuşarak, ekonomik karşılıklı bağımlılığı arttırarak sorunlara iki tarafın da kazandığı çözümler bulma ilkesine dayanıyor. Bu politika ile Türkiye bölgesindeki bütün devletlerle ve bütün önemli devlet-dışı oyuncularla diyalog kurarak, kendisinin ve dünyanın güvenliğini tehdit eden anlaşmazlıklara barışçı çözümler bulunmasını kolaylaştırmaya çalışıyor. Ankara'nın dış politika girişimlerinin, Batı'nın İran, Suriye ve Irak'taki çeşitli taraflar gibi bölge oyuncularıyla diyalogunu kolaylaştırdığına da kuşku yok.

Yeni dış politikası Türkiye'nin Batı'ya yönelimiyle, yani ABD ile yakın ilişkiler kurma ve AB'ye tam üye olma hedefleriyle kesinlikle çelişmiyor. Obama yönetimi Türkiye'nin Batı ittifakı açısından önemini tam olarak kavradığı gibi, AB üyeliğini de tam olarak destekliyor. Fransa ve Almanya değilse bile, Britanya, İtalya, İspanya, İsveç ve Polonya dahil AB'ye üye ülkelerin çoğu da Türkiye'nin üyeliğini desteklemekte. Bu durumda AB'nin (ya da Batı'nın) ortak dış ve güvenlik politikasından nasıl söz edilebilir?

Yeni dış politikası, güvenliğini arttırarak ve ekonomik kalkınmasına katkıda bulunarak sadece Türkiye'nin ulusal çıkarlarına değil, temsil ettiği barış ve demokrasi değerlerinin bölgesine yayılmasına yardımcı olarak AB'nin çıkarlarına da hizmet ediyor. Bu politika sadece Türkiye'nin değil AB'nin İslam dünyasındaki imajını da olumlu yönde değiştirdi. Eğer AB üyelik kapılarını kapatacak olursa, yeni dış (ve iç) politikasıyla Türkiye'nin bunun sonuçlarını göğüslemeye çok daha hazırlıklı olacağı muhakkak. Bu açıdan bakınca yeni politikanın Türkiye'nin üyeliğine karşı olan Avrupalıların da işine geleceği söylenebilir.

Kramer, Türkiye'nin AB'nin üyelik kapılarını kapatmasının sonuçlarının ne olabileceği konusunu tartışmayı ihmal etmemesini istemekte haklı. Ne var ki, toplantıda Türkiye'nin kapıları kapatması halinde bunun AB için sonuçlarının ne olabileceğinin Avrupa'da tartışılmasının aynı ölçüde yararlı olacağı da belirtildi.

s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İyi ki varsın Taraf

Şahin Alpay 2009.09.10

Almanya'nın "Leipzig Medya Vakfı" 2009 yılı "Medyanın özgürlüğü ve geleceği" ödülünü Taraf gazetesi genel yayın müdürü ve başyazarı Ahmet Altan'a verdi. Altan, ödülü öteki iki ünlü Avrupalı gazeteciyle, İtalyan Roberto Saviano ve Hırvat Dušan Miljus ile paylaşacak. Saviano, İtalyan mafyasının içyüzünü açıklayan yazar ve gazeteci. Miljus ise 20 yıldır Hırvatistan ve Balkanlar'da örgütlü suçları araştıran bir gazeteci.

2001 yılından bu yana dünyada basın özgürlüğünün gelişmesine katkıda bulunanlara verilen Leipzig ödüllerini kazananlar arasında Seymour Hersh, Anna Politkovskaya ve Gideon Levy gibi dünyaca ünlü gazeteciler bulunuyor. Hersh, Amerikan askerlerinin 1969'da Vietnam'da yaptığı My Lai katliamını; 2004'te Irak'taki Abu Gurayip hapishanesinde uyguladıkları işkenceleri ve 2006'da ABD'nin İran'a karşı gizli eylem planlarını açığa çıkarmasıyla tanınıyor. Özellikle Rusya'nın Çeçenistan'daki insan hakları ihlalleri üzerine yayınlarıyla ün kazanan Politkovskaya 2006'da, henüz aydınlatılamayan bir cinayete kurban gitti. Levy ise, Filistinlilerin maruz kaldıkları baskı ve zulmü ifşa etmesiyle tanınan bir İsrailli gazeteci. Soruşturmacı gazeteciliğin bu en ünlü isimleriyle birlikte Leipzig Medya Vakfı ödülüne layık görülmesi, Ahmet Altan'ın ve Taraf gazetesinin Türkiye'de basın özgürlüğüne yaptığı katkının dünyaca tanınması ve takdir görmesi anlamına geliyor.

Yakında iki yaşını dolduracak olan Taraf'ın yaptığı demokrasiye, insan haklarına ve hukuk devletine karşı sorumlu gazetecilik sayesinde Türkiye, Taraf olmasaydı öğrenemeyeceği neleri öğrenmedi ki?.. Ekim 2007'de Hakkari-Yüksekova'daki Dağlıca karakolunda 13 askerin şehit olduğu PKK baskınının düzenleneceğine dair istihbaratın günler önce ilgili tüm birimlere bildirildiğini Taraf yazdı... Ekim 2008'de Hakkari-Şemdinli'deki Aktütün karakolunda 17 askerin şehit olduğu PKK baskınının yapılacağına dair istihbaratın saldırıdan bir ay önce alındığını yine Taraf yazdı...

Genelkurmay'da birilerinin Mart 2006'da gazetecileri, yazarları, işadamlarını ve akademisyenleri, "AB veya ABD destekli" olarak fişleyen bir andıç hazırladıklarını Taraf yazmasaydı, hiçbir zaman öğrenemeyecektik. Taraf yazmasaydı, yine Genelkurmay'da birilerinin Nisan 2009'da bir "İrticayla mücadele eylem planı" ya da diğer adıyla "AKP ve Gülen'i bitirme planı" hazırladıklarından kimsenin haberi olmayacaktı...

Geçen ay Elazığ Karakoçan'da el bombasının patlaması sonucu şehit olan 4 erin kaza değil ceza sonucu öldüğünü Taraf yazmasaydı, kimse bilmeyecekti... Bunlar kamuoyunun Taraf sayesinde öğrendiği, Taraf

olmasaydı kimsenin ruhunun duymayacağı, Türkiye'de demokrasiyi, hukuk devletini ve şeffaf yönetimi yerleştirme mücadelesini yakından ilgilendiren haberlerin sadece bazıları.

Taraf'ın haberciliği yanında Ahmet Altan'ın insan haklarını ve hukuk devletini cesaretle savunan ve her biri Türkiye'deki demokrasi mücadelesine altın harflerle yazılacak olan yorumları, Türk gazeteciliği için bir iftihar ve onur vesilesidir. Meslektaşlarının büyük çoğunluğunun Altan'ın ve Taraf'ın aldığı prestijli uluslararası ödülü görmezden gelmeleri, söz konusu ödülle ilgili haberin Türk medyasında pek az yer bulabilmiş olması ise, muhakkak ki Türkiye'de medyanın acıklı yüzünün yeni bir yansıması.

Türkiye'de medya adam olmadan, demokrasi de adam olamaz... Medyanın adam olmasının en önemli koşullarından biri de medyanın demokrasideki dördüncü kuvvet işlevini yerine getirmesi, yani siyasi, idari ve iktisadi güç sahiplerinin kanunlara, ahlaka, insan haklarına, demokrasiye aykırı davranışlarını ifşa etmesi, bu davranışlarından dolayı onlardan hesap sormasıdır. Ahmet Altan yönetiminde Taraf, basın mensuplarına sorumluluklarını hatırlatmakla kalmıyor, genç gazetecilere mesleğin standartları konusunda örnek oluyor. Bütün baskılara ve engellemelere rağmen demokratik işlevini cesaretle yerine getirdiği için Taraf, şimdiden sadece Türkiye değil, dünya basın tarihine de geçti. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Olayların ardında yatan gerçekler

Şahin Alpay 2009.09.12

Son günlerde ardında yatan gerçekler üzerine birkaç kelime söylemek istediğim o kadar çok olay yaşandı ki... Önce, Trakya ve İstanbul'da 2 günde 32 can alan sel felaketi.

Evet, dere yataklarına inşaat izni verilmesinin, su taşma sınırlarının hesap edilmemesinin, sel risk planı bulunmayışının, bitki örtüsünün yok edilmesinin, toprağın asfalt ve betonla kaplanmasının, riskli bölgedeki yurttaşların tahliye edilmeyişinin, vs. vs. hepsinin bu faciada rolü var. Ama bugüne kadar belki hiç görülmemiş olan, birkaç ayda yağacak yağmurun birkaç saate sığmasının bundaki payı da görmezden gelinmemeli. Bunun temelinde de hiç kuşkusuz küresel ısınma kaynaklı iklim değişikliğinin fırtına, sel, kuraklık, yangın gibi doğal afetlere neden olması var. Türkiye'nin küresel ısınmaya katkısı giderek büyüyor. Yaşadığımız sel afeti, iklim değişikliğiyle mücadelede, dolayısıyla atmosfere karbondiyoksit salınımının azaltılmasında Türkiye'ye de bir sorumluluk düştüğünü hatırlatıyor.

Aynı iki gün içinde Eruh - Siirt ve Çukurca - Hakkari'de 8 asker PKK'yla çatışmada şehit düştü, Başkale - Van'da PKK mayını 2 askerin ölümüne, 7'sinin yaralanmasına yol açtı. Bu konuda söylenmesi gerekeni önce Malazgirtli şehit Yusuf Ulaş'ın babası Mehmet Ulaş söyledi: "Acımız çok büyük. Biz bu kanın bir an önce durmasını istiyoruz. Benim yüreğim yandı, başkasının yanmasın. Barış istiyoruz. Kürt açılımını herkesin desteklemesini bekliyoruz..." Sonra da Kastamonulu şehit Burak Kapucuoğlu'nun babası Metin Kapucuoğlu konuştu: "Bu açılımı destekliyorum... Oğlumu şehit edenlere değil, perde arkasındakilere beddua ediyorum. İki gün sonra bir şehit daha gelecek. Gelmesin, olmasın artık..." Akan kandan oy üretmek isteyen siyasiler bu feryatları duymamazlık edemez.

Geçen salı günü Maliye'nin Doğan Yayın Holding'e (DYH) geçen Şubat ayındaki 826 milyonluk vergi cezasından sonra, bu defa da 3 milyar 755 milyon liralık rekor ceza kestiği açıklandı. DYH, cezanın kanuna aykırı olduğunu ileri sürüyor. Aydın Doğan'ın sahibi olduğu gazetelerin aniden vergi uzmanı kesilen çoğu köşe yazarı da bir ağızdan bu cezanın Türkiye'de basın özgürlüğüne büyük bir saldırı; Türkiye'nin Rusya'ya,

Erdoğan'ın Putin'e benzemekte oluşunun yeni bir delili olduğunu iddia ediyorlar. Maliye ise cezanın yasa gereği olduğunda ısrarlı. Peki, gerçek nerede?

Kamuoyunda rekor cezanın Başbakan Tayyip Erdoğan ile DYH'nin sahibi Aydın Doğan arasında bir süredir devam eden kavganın bir sonucu olduğu, hükümetin bu cezalarla kendisine karşı her yoldan muhalefet eden medya grubunu çökertmeyi hedeflediği kuşkusunu uyanmamış değil. Hükümetin, IMF'in önerdiği özerk bir vergi denetleme kurumunu oluşturmaktan kaçınması da, cezaları basına karşı bir silah olarak kullanmak istediğine dair kuşkuları arttırıyor. Gerçeğin bir yüzü bu.

Gerçeğin öteki yüzüne gelince: DYH'nin kesilen ceza aleyhine yargı yoluna gideceğini değil, uzlaşmaya hazır olduğunu açıklaması, cezanın icat edilmediğine işaret ediyor. Cezanın basın özgürlüğüne darbe olduğunu iddia edenler, Türkiye'de basın özgürlüğü açısından başta gelen sorunlardan birinin, medya patronlarının ellerindeki gücü medya - dışı ticari çıkarlarını ilerletmek için hükümetlere baskı amacıyla kullandıkları gerçeğini asla ağızlarına almıyorlar. Tek başına bu durum bile Türkiye'de medyanın yarısının tek bir holdingin (DYH) denetiminde olmasının basın özgürlüğüne ne büyük bir tehdit oluşturduğunu göstermeye yeter.

Türkiye'de medyanın, patronların medya - dışı çıkarları doğrultusunda manipüle edilmemesi, demokratik görevlerini yerine getirebilmesi için, medyada aşırı mülkiyet temerküzünü engelleyecek, medya patronlarının kamu ihalelerine girmelerini yasaklayacak yasaların çıkarılması şart. AKP hükümetinin bunu yapacağına havuç (avanta dağıtma) ve sopa (cezalandırma) taktikleriyle medya patronlarını yola getirme uğraşında olduğu görülüyor. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bağımsız Türkiye Komisyonu'ndan tam isabet

Şahin Alpay 2009.09.15

2002'de iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Avrupa Birliği'ne (AB) katılım sürecinin özendirmesiyle, "Sessiz Devrim" olarak da nitelenen siyasi ve iktisadi reformlara öncülük etti.

Bu reformlar sonucunda AB Konseyi, 2005 sonunda Türkiye ile katılım müzakerelerine başlanması kararı aldı. Ne var ki, bu tarihten 2008 sonuna kadar Türkiye'de reformlar durduğu gibi, müzakerelerde de pek az ilerleme kaydedildi. 2005-2008 arasında yaklaşık üç yıl süreyle reformlar neden durdu?

Bu soruya cevaben ileri sürülen başlıca iki "teori" var. Türkiye'yi İran'a çevirmek için gizli bir gündemi olduğuna inananlara göre AKP hükümeti reformları, meşruiyetini güçlendirmek ve iktidara yerleşmek için uyguladı. 2005'te katılım müzakereleri kararı alınır alınmaz da reformlara sırt çevirdi; İslamcı ve milliyetçi yüzünü gösterdi. Reformlara destek veren AB yanlısı kesimden bazıları da reformların durmasını, AKP'nin özünde tutucu olmasıyla; iktidarda kalmak ve bunun nimetlerinden yararlanmak için statüko ile, yani laikçi-milliyetçi bürokrasiyle uzlaşma arayışında olmasıyla açıkladılar.

Başkaları ise, reformların durmasını esas olarak AB'den gelmeye başlayan olumsuz sinyallerin tetiklediğini ileri sürdüler. Başta Fransa ve Almanya liderlerinin Türkiye'ye tam üyelik yerine ayrıcalıklı ortaklık önermeye başlamaları; Kıbrıs'ta Birleşmiş Milletler'in çözüm planına hayır diyen Rum kesiminin AB'ye üye yapılması; Kıbrıslı Türklere verilen sözlerin tutulmaması, vs. Türkiye kamuoyunda AB üyeliğine verilen desteği yüzde 70'lerden 40'lara kadar indirdi. Bundan cesaretlenen laikçi-milliyetçi AB karşıtı muhalefet, AKP iktidarına karşı darbe tezgahlarına girişti; asker müdahale tehditlerinde bulunmaya başladı; Başsavcı Anayasa Mahkemesi'nde

AKP'yi kapatma davası açtı. AKP içindeki reform muhalifleri de kendilerini gösterdi. Bütün bunlar reformların durmasına neden oldu.

Ben yazılarımda her zaman ikinci teoriyi savundum. Bazı ünlü Avrupalı siyasiler ve akademisyenlerden oluşan ve koşulları yerine getirdiği takdirde Türkiye'nin AB'ye üye olmasından yana tavır alan Bağımsız Türkiye Komisyonu'nun yeni yayımlanan raporu da bu görüşü benimsiyor. Türkiye - AB ilişkilerinde gelinecek nokta üzerine son derece isabetli bir değerlendirmeyi içeren "Avrupa'da Türkiye: Kısır döngüyü kırmak" başlıklı raporda şöyle deniyor:

"Ne yazık ki, 2005'ten bu yana Avrupalı siyasi liderlerden gelen olumsuz tepkiler ve Avrupa kamuoyunda genişlemeye karşı artan tereddütler, Türkiye'ye bütün koşulları yerine getirirse de istenmediği izlenimini verdi. Dahası, fasılların yarısından fazlasının askıya alınmasıyla katılım süreci kösteklendi. Türkiye'de AB üyeliğine ve gerektirdiği güç ve pahalı reformlara destek azaldı. Bu durum AKP hükümetinin, giderek cesaretlenen AB karşıtlarının, kısmen sözde İslamcılığın yükselişine karşı laik ilkeleri savunma bahanesiyle uyguladıkları, AB üyeliği için gerekli siyasi ve sosyal reformları önlemeye yönelik ciddi baskıları altında kalmasına yol açtı." Raporda şu hususun da altı çiziliyor: "Avrupalı liderlerin olumsuz tavır ve politikaları önceki tüm AB kararlarıyla çelişiyor... AB'nin inanılabilirliğini, güvenilirliğini ve anlaşmalara sadakat ilkesini ihlal ediyor."

Reformların durmasından iktidarın İslamcılığını ve tutuculuğunu sorumlu tutan teori, AKP hükümetinin (AB'den hiçbir teşvik görmediği halde) bu yılın başından itibaren ikinci bir reform dönemini başlatmasıyla giderek savunulamaz hale geliyor. Bugün Türkiye'de tartışılan konu, AKP'nin reformları savsaklattığı değil, siyasi rakiplerinden gelen direniş karşısında birçok cephede reform girişimlerini başarıya ulaştırıp ulaştıramayacağı.

AKP ideal anlamda liberal ve demokrat bir parti değildir; eleştirilecek pek çok politikası da vardır. Ama bugün için AB normlarında bir devlet ve toplum haline gelme yolunda Türkiye'nin yegane umudu AKP iktidarı. Bunu görmek için, rakiplerinin haline şöyle bir bakmak yeter. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Savunma sadece askerlere bırakılamaz

Şahin Alpay 2009.09.17

Polonya'nın önde gelen gazetesi Gazeta Wyborcza, ağustos ayının sonlarında, ABD Başkanı Barack Obama'nın tartışmalara yol açan füze savunma kalkanının bir bölümünü Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ne yerleştirmekten "hemen hemen vazgeçtiğini", bunun yerine İsrail, Türkiye ya da Balkan ülkelerinin düşünüldüğünü yazdı.

Sorular üzerine Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Türkiye'ye ne ABD'den ne de NATO'dan böyle bir talep geldiğini söyledi. (Asian Defence, 3 Eylül)

Reuters ajansı 11 Eylül'de yayımladığı bir haberde, Obama yönetiminin Kongre'yi, İran'a komşu olan yegane NATO üyesi Türkiye'ye 7,8 milyar dolar değerinde Patriot PAC - 3 savunma füzesi bataryaları ve ilgili malzeme satma olasılığını bildirdiğini yazdı. Haber, gerçekleşmesi halinde bu satışın, son yılların devletten devlete en yüksek değerde satışlarından biri olacağını ve Türkiye'nin yeniden ABD'nin en büyük silah alıcılarından biri haline geleceğini yazdı.

Türkiye Savunma Bakanlığı, bu haber üzerine yaptığı açıklamada, "Uzun Menzilli Bölge Hava ve Füze Savunma Sistemi Projesi"nin TSK'nın 10 yıllık tedarik planına dahil olduğunu; Çin, Rus ve Amerikan firmalarının katıldığı

ihale sürecinin başlatıldığını; projeye ilişkin nihai kararın ise Savunma Sanayi İcra Komitesi tarafından alınacağını bildirdi.

Bu haberlerin akla getirdiği çok çeşitli sorular var: ABD'nin (ya da NATO'nun) füze kalkanını Türkiye'ye yerleştirme talebi Ankara'ya bugüne kadar gelmemiş ise de, bundan sonra gelebilir mi? Bu konudaki söylentilerle, Türkiye'ye yapılacak füze satışı arasında nasıl bir ilgi olabilir? Türkiye'nin, böyle bir füze savunma sistemine ihtiyacı var mıdır? Bu ihtiyacın doğmasında silah sanayii lobilerinin bir rolü olabilir mi? Söz konusu füzelere ihtiyaç varsa, ihaleye konu olan füzeler bu ihtiyacın karşılanması açısından yeterli midir? Türkiye yaklaşık 8 milyar dolarlık bir silah satın alımını yapacak mali güce sahip midir? Türkiye'nin füzelerden çok daha öncelikli savunma ihtiyaçları yok mudur? Türkiye 8 milyar doları füze satın almaya mı harcamalıdır, yoksa eğitim, sağlık, çevre başta olmak üzere başka, sivil alanlardaki ihtiyaçlarının karşılanmasına mı öncelik vermelidir? ABD ya da NATO füzelerinin Türkiye'ye yerleştirilmesi ya da Türkiye'nin füze savunma sistemi satın alması, İran ve Rusya başta olmak üzere komşu ülkelerin Türkiye'ye bakışını ne şekilde etkileyebilir? Komşularla anlaşmazlıkları konuşarak, ekonomik karşılıklı bağımlılığı artırarak, "yumuşak güç" kullanarak sifra indirme politikası ile füzelerle silahlanma politikası ne ölçüde tutarlıdır? Bunlar akla gelen soruların başlıcaları.

Elbette ki, benim bu sorulara cevaplarım var. Ben Türkiye'ye böyle bir füze sisteminin ABD veya NATO tarafından yerleştirilmesinin ya da Türkiye'nin kendisi tarafından satın alınmasının Rusya ve İran başta olmak üzere komşularla ilişkilere zarar vermesinden, Türkiye'nin üzerine husumet çekmesinden kaygı duyarım. Türkiye'nin savunmasını güçlendirmek ve güvenliğini artırmak için demokratikleşerek kendi iç sorunlarını çözmeye öncelik vermesi gerektiğine inanıyorum. Eğer bu kadar kaynak ayırmaya gücümüz varsa 8 milyar doların başta eğitim, sağlık ve çevre gibi sivil alanlara harcanmasını bin defa tercih ederim. Bütün bu görüşlerimde yanılıyor olabileceğimi de kabul ederim. 8 milyar dolarlık füze alımına ihtiyacımız olduğuna, mantıklı bir şekilde ikna edilebilirim, yukarıdaki görüşlerimden vazgeçmeye de hazırım.

Esas önemli olan şu: Böylesine önemli konularda kararlar kapalı kapılar ardında alınmamalı. 8 milyar dolarlık füze alım ihalesi, savunma politikaları konusunda geniş bir tartışmaya vesile olmalı. Zira sadece medyanın ve parlamentonun değil, bütün toplumun savunma konularında bilgi sahibi olmasına, bunlarla ciddiyetle ilgilenmesine büyük ihtiyacımız var. Savunma, sadece askerlere bırakılamayacak kadar önemli bir konu. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk-Ermeni normalleşmesi Azerbaycan'ın da yararına

Şahin Alpay 2009.09.19

Uluslararası Hrant Dink Vakfı'nın ihdas ettiği Hrant Dink Ödülü, menfur bir cinayete kurban giden çok değerli dost ve meslektaşımız Hrant'ın 55. yaşgünü olan 15 Eylül'de açıklandı.

Ödülün ilk sahipleri Türkiye'den Alper Görmüş ile İsrail'den Amira Hass oldu. Görmüş, kapanan Nokta dergisindeki haberciliği ve Taraf gazetesindeki yazılarıyla Türk basınının yüz akı olan meslektaşlardan biri. Hass ise Filistinlilerin maruz kaldıkları baskı ve zulmü dünyaya anlatmasıyla tanınan, başta Anna Lindh ödülü olmak üzere çeşitli uluslararası ödüllerin sahibi bir gazeteci.

Ödül vesilesiyle Hrant'ı saygıyla ve acıyla anarken, onun rüyası olan Türk-Ermeni normalleşmesi yolunda atılan adımlarda bir nebze teselli bulmak mümkün. Türkiye ve Ermenistan hükümetleri 22 Nisan'da ilişkilerini normalleştirmek konusunda anlaşmalarını açıklamışlardı. 31 Ağustos'ta da normalleşmenin yol haritasını çizen

iki protokolü imzaladıklarını duyurdular. İki hükümet 6 hafta süreyle siyasi istişarelerde bulunduktan sonra, protokolleri onay için parlamentolarına sunacaklar. Onaydan sonraki ilk ayın ilk gününde diplomatik ilişki kurulacak, diplomatik temsilcilikler açılacak, iki ay içinde de sınır açılacak ve karşılıklı olarak tanınacak. Komisyonlar enerjiden altyapıya ve turizme kadar çeşitli alanda işbirliğini teşvik edecek önlemler alacak; bu arada "tarihi boyut (yani 1915 - 16 olayları) hakkında iki ulus arasında karşılıklı güveni yeniden tesis amacıyla, mevcut sorunları tanımlamak ve çözüm önerileri geliştirmek amacıyla tarihi kayıtların ve arşivlerin tarafsız ve bilimsel bir incelemesini de içeren bir diyalogu başlatacaklar."

Hiç kuşku yok ki protokoller iki taraf da normalleşmenin bölgede güvenliğe ve ekonomik kalkınmaya, dolayısıyla çıkarlarına hizmet edeceğine inandıkları için imzalandı. Türk-Ermeni normalleşmesinin Azerbaycan'ın da yararına olduğu, protokollerin Bakü'nün bilgisi dahilinde imzalandığı biliniyor. Türkiye'nin Ermenistan ile diplomatik ilişki kurmamakta, 1993'ten beri sınırı kapalı tutmakta ısrar politikasının, Azerbaycan toprakları üzerindeki Ermeni işgalinin son bulmasına hiçbir yararı olmadı. Buna karşılık normalleşme sürecinin başlamasıyla birlikte, işgalin son bulması ve giderek Karabağ sorununun halli için ciddi bir hareketlenme tetiklendi. Ankara'nın Ermenistan ile normalleşmeyi, Ermenistan ile Azerbaycan normalleşmesine paralel bir süreç olarak sürdürdüğü açıkça görülüyor. Hükümetin işgalin son bulması yönünde gelişme sağlanmadan protokolleri onaylamayacağı, sınırın açılmayacağı yönündeki beyanları, bunun ifadesi.

Normalleşme sürecine gerek ABD, gerekse Rusya'nın destek veriyor olması, sonuç alınabileceğinin önemli göstergelerinden biri. Moskova'nın Ermeni - Azeri normalleşmesine yönelik çaba içinde olduğu görülüyor. Ermenistan Ulusal ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi direktörü Richard Giragosyan'ın Milliyet'e verdiği demeçte Azerbaycan Başkanı İlham Aliyev ile Ermenistan Başkanı Serj Sarkisyan'ın ekim ayında bir araya gelerek Karabağ sorunu ile ilgili bir açıklama yapmalarının beklendiğine dair sözleri dikkate değer. Giragosyan şöyle diyor: "Türkler, Karabağ sorununun bir anda çözülmesini beklemiyor, ancak bir şekilde süreçte ilerleme görmek istiyor. Bu açıklama da tabii ki barış anlaşması türünde bir şey olmayacak, ancak Türkiye'nin görmek istediği türden bir ilerleme kaydedilecek..." (16 Eylül) Gerek Türkiye, gerek Ermenistan, gerekse Azerbaycan'da normalleşmeye muhalefet edenlerin olması çok doğal. Ancak, normalleşme yönündeki ilk adımları atanlardan birinin rahmetli Alparslan Türkeş olduğu hatırlandığında, MHP'nin tavrını anlamak güçleşiyor. CHP'nin tavrı ise daha anlaşılır, zira CHP hükümetin her yaptığına karşı çıkmaktan başka bir politika bilmiyor. Ne var ki üç ülkenin de normalleşmedeki çıkarları o denli büyük ki, muhaliflerin süreci kundaklamayı başarmaları uzak bir olasılık. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medyada aynaya bakma zamanı

Şahin Alpay 2009.09.22

Geçen salı akşamı Samanyolu Haber kanalında Yavuz Baydar'ın hazırlayıp sunduğu "Rota" programının konukları Amberin Zaman ve Yavuz Semerci idi.

Konu Doğan Yayın Grubu'na (DYG) çıkarılan astronomik vergi borcundan hareketle medya olduğu için ilgiyle izledim. Programdan aklımda kalan sözü, The Economist dergisi Türkiye temsilcisi ve Taraf gazetesi yazarı Amberin Zaman söyledi: "Medyada aynaya bakma zamanı..."

Medyada aynaya bakma zamanı çoktan geldi, ama geçmemesi lazım. Medyanın işi nedir? Türkiye'de medyanın işini doğru düzgün yapamayışının nedenleri nelerdir? Bu sorular üzerine tartışmayı sürdürmeliyiz. Kendi

hesabıma bu sorular üzerine yıllar içinde kaç yazı yazdığımı hatırlamıyorum, ama medyada çıkan her kriz ya da patlak veren her olağandışı gelişme üzerine bunları gündeme getirmeye çalışıyorum.

Önce Bahçeşehir Üniversitesi'nde verdiğim "Medya ve Siyaset" dersinde, özgürlükçü ve çoğulcu demokratik rejimlerde medyanın işinin ne olduğu konusunda öğrencilerime anlattıklarımı kısaca aktarayım: Demokrasinin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesinin ön şartlarından biri, yurttaşların yurt ve dünya olayları hakkında bilgi sahibi olmalarıdır. Çünkü yurttaşlar kendileri açısından doğru siyasi tercihleri ancak gerekli bilgilere sahip oldukları takdirde yapabilirler. Yurttaşlar ihtiyaç duydukları bilgileri çeşitli yollardan, ama esas olarak medyadan edinirler. Bunun için medyaya düşen başlıca sorumluluklar, medyanın başlıca işlevleri şunlardır:

1) Haber işlevi: Doğruluğu mümkün olan her yoldan tahkik edilen haberleri, ilgili bütün tarafların görüşlerini yansıtarak, yani herhangi bir taraf tutmaksızın, nesnel (objektif) biçimde vermek. 2) Yorum işlevi: Yurttaşların olayların ardındaki gerçekleri anlayabilmeleri için, mümkün olabildiğince farklı bakış açılarını yansıtan ve ehliyet sahibi kişiler tarafından yapılan yorumları iletmek. Taraf tutmadan verilen haberler ile belirli bir bakış açısını yansıtan yorumları birbirine karıştırmamak, yani haber - yorum ayrımını sıkı sıkıya uygulamak demokrasilerde kaliteli gazeteciliğin en temel ilkelerinden biridir. 3) Tartışma forumu işlevi: Sadece düzenli yazan köşe yazarlarıyla değil, dışarıdan yazan yorumcular ve yapılan mülakatlar yoluyla, siyaset, ekonomi ve kültür hayatının tartışma konuları üzerine forum ya da dilerseniz yurttaşların tercihler yapmalarını kolaylaştıran bir "fikirler piyasası" oluşturmak. 4) "Dördüncü Kuvvet" işlevi: Demokrasilerde medya yürütme, yasama ve yargı kuvvetleri yanında dördüncü kuvveti oluşturur. Bu işlev medyanın siyasi, idari, iktisadi ve sair güç sahiplerinin demokrasiye, insan haklarına, hukuka ve ahlaka aykırı davranışlarını soruşturmasını, açığa çıkarmasını ve ilgililerden hesap sormasını içerir.

Medyanın yukarıda sayılan asli işlevlerini yerine getirebilmesinin koşulları ise şu noktalarda toplanabilir: 1) Hukuk düzeninin ifade ve basın özgürlüğüne yer vermesi. 2) Medyanın çoğulcu ve rekabetçi bir yapıda olması. Bunun için mülkiyet temerküzünün önlenmesi, yani medya sahipliğinin az sayıda elde toplanmasının yasal önlemlerle engellenmesi. Bu konuda en etkili uygulamalardan biri, gazete sahiplerinin aynı zamanda radyo istasyonları ve televizyon kanallarına sahip olmalarını yasaklayan düzenlemeler. 3) Editöryal bağımsızlık, yani patronların gazetecilerin işlerine burunlarını sokmamaları; medyanın haber ve yayın politikasını patronların değil gazetecilerin yönetmeleri. 4) Gazetecilerin basın meslek ve ilkelerine bağlı olmaları, yani işlerini doğru olarak yerine getirmekten başka bir amaca hizmet etmemeleri (yani haber ve yorumları devletin, hükümetin, patronların, vs. çıkarlarına uygun olarak çarpıtmamaları). Bu bağlamda gazetecilerin devlete, hükümete ve patronlara karşı bağımsızlıklarını korumak için sendikal örgütlenme ve diğer yollardan mesleki dayanışma içinde olmaları. Türkiye'de medya bu standartların neresindedir? Cevabı gelecek yazıda. İyi bayramlar. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medyada sorunlar nereden kaynaklanıyor?

Şahin Alpay 2009.09.24

Demokrasilerin hepsinde medyanın işini görmek için gerekli bütün koşullara sahip olduğu ve de işini ideal bir şekilde gördüğü, elbette ki, ileri sürülemez. Bunun için de hemen bütün demokrasilerde medya üzerine tartışma sürüyor.

Türkiye'ye gelince, işini görmek için gerekli koşulların hepsine sahip olmaktan ve işini ideal bir şekilde yapmaktan hayli uzak olmakla beraber, medyanın gereken koşullara hiç sahip olmadığı ve işini hiç yapamadığı

da elbette ki söylenemez. Denebilir ki, Türkiye'de medya bütün eksik ve kusurlarına rağmen, yine de, olduğu kadarıyla demokrasimizin en güçlü unsurlarından biridir. Ama şurası da muhakkak ki, medya eksik ve kusurlarını gidermeden demokrasi de eksik ve kusurlarını gideremez ya da medya adam olmadan demokrasi de adam olamaz.

Türkiye'de ifade ve basın özgürlüğü üzerindeki demokrasiyle bağdaşmayan kısıtlamalar için AB Komisyonu'nun son İlerleme Raporu'na bakmak yeter. TCK'nın 215, 216, 217, 288, 301 ve 318. maddeleri ile Terörle Mücadele Kanunu'nun bazı maddeleri, savcı ve yargıçlar tarafından ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı şekilde yorumlanmakta. AB yolunda yapılan bütün reformlara rağmen hâlâ şiddete çağrı ve övgü içermeyen ifadeler kovuşturulmaya ve cezalandırılmaya devam ediyor. İnternet sayfalarına getirilen yasaklar, TSK'nın akreditasyon uygulamaları, devlet ve hükümet yetkililerinden basına yönelik sert eleştiriler basın özgürlüğünü tehdit ediyor. Yine de, çeşitli sorunlar üzerine giderek özgürleşen bir tartışmanın mevcut olduğu muhakkak.

Türkiye'de medyanın işini iyi yapmasına hukuki kısıtlamalar kadar, belki daha fazla, medyadaki mülkiyet yapısı engel olmakta. Şöyle ki, 1980'lerde başlayarak medya giderek, esas kazancını medya-dışı sektörlerden elde eden işadamlarının egemenliğine girdi. Söz konusu patronlar ellerindeki medya gücünü, medya - dışı çıkarlarını ilerletmek için hükümetlere ve rakiplerine karşı kullanmaya başladılar. Medya, medya-dışı çıkarlar için manipüle edilir oldu. Kimi patronlar "gazeteci" olduklarını iddia eder, kimi gazete yöneticileri de "işadamı" olmakla övünür oldular. Doğan Yayın Grubu, hükümet üzerinde baskı kurarak, mülkiyet temerküzünü engelleyen ve medya patronlarının kamu ihalelerine girmelerini yasaklayan yasal düzenlemelerin yürürlükten kaldırılmasını sağladı; bundan sonra giderek büyüdü ve medyanın yaklaşık yarısını denetimi altına aldı. Güçlü medya patronları ile hükümetler birbirlerine karşı havuç-sopa taktikleri uygulamaya başladılar. Patronlar kendilerine avanta sağlayan hükümetlere siyasi destek verdiler, aksi halde muhalif kesildiler. Hükümetler de destek veren medya patronlarına avanta dağıtmaya, vermeyenleri de çeşitli yollardan cezalandırmaya yöneldiler.

Medya patronları gazetecilerin sendikal örgütlenmesini engelledikleri gibi, ellerindeki medyayı bütün şöhretlerini ve yüksek gelir düzeylerini patronlarına borçlu olan, dar bir yöneticiler ve yazarlar zümresi (ya da bir medya aristokrasisi) aracılığıyla kontrol altına aldılar. Medyada editoryal bağımsızlık dediğimiz şey, yani medyanın meslek ilkelerine göre gazeteciler tarafından yönetilmesi giderek istisna haline geldi. Asıl kararlar patronlar tarafından alınır oldu. Medyayı patronların medya-dışı çıkarları yönlendirmeye başlayınca, meslek ahlakından ve ilkelerinden giderek uzaklaşıldı. Haber-yorum ayrımı gittikçe bulanıklaştığı gibi, gazetecilik mesleğinin ana kaynağı olan muhabirlik de giderek marjinalleşti.

Medyada patronların bu denli etkin bir konum elde etmelerinde, gazeteciler arasında meslek ilke ve ahlakına, halkın doğru haber ve yetkin yorum alma hakkına değil de, ideolojik nedenlerle devlete ve/veya hükümetlere, maddi nedenlerle patronların çıkarlarına bağlılık kültürünün yaygın olmasının da önemli bir rolü oldu.

Türkiye'de medyanın eksik ve kusurlarını gidermesi, kısaca "adam olması" için neye ihtiyaç var? Gelecek yazıda. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medyanın ıslahı için ne yapmalı?

Türkiye'de medyanın demokratik işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi için yapılabilecek çok şey var.

Medya ile ilgili bu üçüncü yazıda, tabii ki, bunların ancak başlıcalarına değinebileceğim. Öncelikle ihtiyacımız olan, ifade özgürlüğüyle ilgili hukuki mevzuatın Avrupa Konseyi (AK) üyelerince imzalanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin hükümleri ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarıyla uyumlu hale getirilmesi. Yani şiddete çağrı ve övgü, belirli bir ırkı veya dini inancı aşağılama dışında kalan bütün görüşlerin serbestçe ifade edilebilmesi.

Kamuoyunun serbestçe oluşabilmesi açısından medyada çoğulculuğun ve rekabetin güven altına alınması da çok büyük önem taşıyor. Bugün medyanın yaklaşık yarısının tek bir grubun denetiminde olması, demokrasi açısından kesinlikle kabul edilebilir bir durum değil. Mülkiyet temerküzünü, yani medya mülkiyetinin giderek daha az elde toplanmasını engelleyecek yasal önlemlere şiddetle ihtiyaç var. Bu bağlamda Avrupa'da demokrasinin korunması ve güçlendirilmesini başlıca amaç edinen, Türkiye'nin de 1954'ten beri üyesi olduğu Avrupa Konseyi'nin Bakanlar Komitesi tarafından 19 Ocak 1999'da kabul edilen "Medyada Çoğulculuğun Özendirilmesine Yönelik Önlemler" konulu tavsiye kararı (No. R (99) 1) fevkalade dikkate değer.

Söz konusu tavsiye kararı, medya gruplarının okur, dinleyici ve izleyici paylarının % 30'u; toplam mülkiyet payının % 10'u geçmesine izin verilmemesini öngörüyor. Ayrıca, mülkiyet temerküzlerine karşı önlem almakla yetkili, özel ve özerk bir kamu organının kurulmasını öneriyor. Medyada mülkiyet temerküzüne karşı birçok ülkede uygulanan başka bir önlem ise, çapraz mülkiyet yasağı; yani gazete sahiplerinin aynı zamanda radyo ve televizyon sahibi olmalarının önlenmesi. Her ne kadar anayurdu olan ABD'de dahi tartışılmakta ve giderek terk edilmekte olan bir düzenleme ise de, kanımca Türkiye'nin ihtiyaçlarına en uygun önlemlerden biri bu. Türkiye'de medya sorunlarının başta geleni olan, medyanın patronların medya - dışı çıkarları için manipüle edilmesine ve hükümetler ile güçlü medya gruplarının birbirlerine karşı havuç - sopa taktikleri uygulamasına son verilebilmesi için öncelikle alınması gereken önlem ise, kuşku yok ki, medya patronlarının kamu ihalelerine girmelerinin kesin olarak yasaklanması.

Medyada çoğulculuğun ve rekabetin sağlanması için birçok ülkede uygulanan, Avrupa Konseyi tarafından da önerilen, önlemlerden biri de, özerk kamu yayıncılığının güçlendirilmesi. TRT muhakkak ki güçlü bir kuruluş, fakat ne yazık ki özerkliğe sahip olmaktan çok uzak. Oysa TRT'nin devletten ve hükümetlerden bağımsız hale getirilmesi, meslek ilkelerine bağlı gazeteciler tarafından yönetilmesi, böylelikle meslek standartlarının koruyuculuğunu üstlenmesi, çok büyük bir ihtiyaç.

Medyada editoryal bağımsızlığın, yani medyanın patronlar değil gazeteciler tarafından yönetilmesinin güven altına alınması açısından Avrupa Konseyi'nce önerilen düzenlemelerden biri de, patronlarla editörler arasında "editoryal sözleşme" imzalanmasının yasal bir zorunluluk haline getirilmesi. Bu bağlamda önerilen dikkate değer başka bir önlem de, haber ve yorumlardan sorumlu editörlerin işten çıkarılması ve yerlerine yenilerinin atanmasıyla ilgili kararlara patronların tek başlarına karar vermelerinin önlenmesi, bu kararlara editörler kurulunun da katılmasının zorunlu kılınması. Medya patronlarının ellerindeki medyayı, esas olarak, atadıkları yöneticiler aracılığıyla kontrol ettikleri dikkate alındığında, bu tür yasal düzenlemelerin önemi daha iyi anlaşılabilir.

Medyanın demokratik görevlerini yerine getirmesinin başta gelen koşulu ise, elbette ki, gazetecilerin meslek ilkelerine ve ahlakına sahip çıkmaları. Yani devletin, hükümetin ya da patronların çıkarlarına değil halkın gerçekleri bilme hakkına sadakatle bağlı olmaları. Bu da, ancak zamanla edinilen bir kültür konusu.

s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gazze'ye karşı insani sorumluluğun gereğini yapın

Şahin Alpay 2009.09.29

İsrail'in Gazze'ye saldırısının üzerinden yaklaşık 8 ay geçti. Birleşmiş Milletler (BM) örgütünün Gazze'de olup bitenleri araştırmak üzere kurduğu komite 15 Eylül'de raporunu açıkladı.

Bugün BM İnsan Hakları Komisyonu tarafından ele alınacak raporda, gerek İsrail'in gerekse Filistinli grupların "savaş suçları ve bazı bakımlardan muhtemelen insanlığa karşı suçlar" işledikleri sonucuna varılmakta.

İsrail hükümeti komiteyi boykot etti ve ülkeye girmesine izin vermedi. Komite, mülakatlar ve soruşturma yapmak üzere Gazze'ye Mısır üzerinden girdi; Batı Şeria'dan Filistinli yetkililerle Ürdün'de ve, Hamas'ın roketlerine maruz kalanlar dahil, İsrailli tanıklarla Cenevre'de görüştü ve neticede 188 mülakatı, on binlerce sayfa belgeyi, 1200 fotoğraf ve uydudan çekilen resmi içeren 575 sayfalık raporu hazırladı.

Rapor, Filistinli grupları İsrail'deki sivillerle meskun bölgelere roket yağdırmakla suçluyor, ama en ağır yargıyı İsrail hakkında veriyor ve şöyle diyor: Saldırı, İsrail hükümetinin iddiasının aksine, sadece Hamas militanlarını değil "Gazze halkının tamamını hedef aldı..." Operasyonlar "bütün aşamalarında sivil halkı cezalandırmak, aşağılamak ve terörize etmek; çalışmak ve geçinmek için gerekli ekonomik imkanlarına ağır zarar vermek ve giderek artan bir bağımlılık ve korunmasızlık duygusu aşılacak amacıyla özenle tasarlandı." İsrail Gazze'de, İsrail ordusunun "orantısız güç kullanılması, sivil halka ait malların ve altyapının imhası ve sivil halka acı çektirilmesi"ni öngören Dahiya Doktrini'ni uyguladı.

Komitenin başkanı olan Güney Afrika Anayasa Mahkemesi üyesi ve Yugoslavya ve Ruanda'da işlenen savaş suçlarına bakan mahkemenin savcısı Richard Goldstone, raporu açıklarken şunları söyledi: "İsrail'le yakın ilişkileri olan bir Yahudi olarak, İsrail'in yaptıklarından en hafif bir ifadeyle büyük bir hayal kırıklığı duyuyorum." İsrail ve yandaşlarının rapora karşı giriştikleri kötülleme kampanyası üzerine de, "İsrail'i eleştiren bir raporu İsrail-karşıtı olarak yaftalamak son derece yanlıştır" dedi ve adalet duygusuna sahip herkesi BM'nin internet sayfasında mevcut raporu okumaya davet etti.

Goldstone komitesi BM Güvenlik Konseyi'ne, gerek İsrail hükümetini gerekse Filistinli yetkilileri, önümüzdeki 6 ay içinde savaş suçları işleyenleri soruşturmak ve adalet önüne çıkarmak üzere soruşturma açmaya davet etmesini; tarafların bunu yapmamaları halinde konunun Uluslararası Ceza Mahkemesi savcılarına tevdi edilmesini tavsiye ediyor.

Türkiye Başbakanı Tayyip Erdoğan, 24 Eylül'de BM Genel Kurulu'na hitaben yaptığı konuşmada şu hususların altını çizdi: "Gazze'ye yönelik saldırı, kısa sürede bir insanlık dramına dönüştü. Fosfor bombaları atılması neticesinde, 1400'e yakın insan, çocuk, kadın hayatını kaybetti; 5 binin üzerinde insan yaralandı. Ve Gazze'nin altyapısı yerle bir edildi... Üzülerek ifade etmeliyim ki Gazze'deki insani trajedi halen devam ediyor. İnsanlar çadırlarda yaşıyor, içilecek su bulamıyor. Bu tabloya karşı biz insani görevimizi yapıyor muyuz? Acaba BM ne yapabiliyor veya Güvenlik Konseyi ne yapabiliyor? Bunun üzerinde hassasiyetle durmamız gerekiyor... Filistin sorunu, sadece bir tarafın talepleri esas alınarak çözülemez. İsrail'in güvenliği kadar Filistinlilerin güvenliği de önemlidir. İsrail'in istikrar talebi kadar Filistin halkının özgürlük ve barış talebi de meşrudur... Biz, Türkiye olarak, Gazze'deki insani durumla ilgili vahim tabloya göz yumulamayacağımızı her vesileyle vurguladık, vurgulamaya da devam ediyoruz. Gazze'deki insanlık dramının sona erdirilerek kalıcı huzur ortamının tesisi, insani ve vicdani sorumluluğumuzdur..."

Başbakan Erdoğan'ın bu sözlerine tamamen katılıyorum ve halen BM Güvenlik Konseyi üyesi olan Türkiye hükümetini Goldstone raporunun önerilerine tam destek vermeye çağırıyorum. Erdoğan söylediklerinin gerçekten arkasında duruyor ise, bunu göstermenin daha iyi bir yolu olamaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İrkçılığa ve ayrımcılığa karşı eğitim

Şahin Alpay 2009.10.01

Geçen salı günü Beyoğlu Musevi Hahamhanesi Vakfı'nın, "Farklı Kimliklere ve Yahudiliğe Bakış Algı Araştırması"nın sonuçlarının açıklandığı ve yorumlandığı toplantı dolayısıyla, Şişhane'deki Neve Şalom Sinagogu Kültür Merkezi'nde basın mensupları için verdiği öğle yemeğine katıldım.

Vakfın, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu'nun sağladığı destekle yürüttüğü "Türk Yahudi Toplumu ve Yahudi Kültürünü Tanıtma Projesi" kapsamında gerçekleştirdiği araştırmanın başlıca sonucu, ne yazık ki, Türkiye toplumunda örneklerine hemen her gün rastladığımız, tüm farklı dinsel ve etnik kimliklere karşı saygısızlığın (birçok başka araştırmada da görüldüğü üzere) hemen bütün kesimlerde endişe verecek ölçüde yaygın olduğu.

Türkiye genelinde 1108 kişiyle yapılan telefon anketinde, kimlerin "komşu istenmediği" sorulduğunda, (tanrıya inanmayan) ateistlerden (% 57) sonra en istenmeyenler Yahudiler (% 42), Hristiyanlar (%3 5), yabancılar (%18) ve farklı mezhepten Müslümanlar (% 13) olarak sıralanıyor. Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlılıkları konusunda kuşku duyulanların başında Yahudiler (% 48) geliyor. Onları Ermeniler ve Rumlar (% 47), ateistler (% 39), Kürtler (% 29) ve Aleviler (% 14) izliyor. Kimlik ve kökenleri nedeniyle toplumca en çok dışlandığı (başka bir ifadeyle ayrımcılığa uğradığı) düşünülenler sıralamasında da başı çeken ateistlerden (% 37) sonra Aleviler (% 26), Yahudiler (% 25), Müslümanlar (% 22) ve Hristiyanlar (% 21) geliyor. İlginç olan, çoğunluğu oluşturan Müslümanların da gayrimüslimler kadar dışlanmaya maruz kaldığına inanılması.

İsrail'in izlediği politikaların Yahudilere karşı olumsuz duyguları körükleyen etkenlerden biri olduğu görülüyor. İsrail-Filistin çatışmasının genel olarak Yahudilere (% 65) ve özel olarak Türkiye'de yaşayan Yahudilere bakışı (% 51) olumsuz etkilediğini düşünenler hayli yaygın. Bu bağlamda olumlu sayılması gereken bir bulgu ise, İsrail ile Yahudiliğin birbirinden ayrılıyor oluşu. İsrail politikalarından "sadece İsrail devleti sorumludur" diyenler (% 68-74) büyük çoğunluğu oluştururken, "tüm Yahudileri" (% 20) ve "Türkiye'deki Yahudileri" (% 14) sorumlu tutanlar azınlıkta kalmakta.

Toplantıda araştırmanın bulgularını yorumlayan profesörler Nilüfer Narlı, Hakan Yılmaz ve Akile Gürsoy, Türkiye'de farklı kimliklere karşı tutumların ötekileştirmenin de ötesine gitme potansiyeli taşıdığının ve bu tehlikeye karşı acil önlem alınmasının hayati önemi üzerinde durdular. Uyarılarına tümüyle katılıyorum. İkinci Dünya Savaşı'nda yol açtığı yıkımı ve trajediyi yaşayan ve bu nedenle etnik milliyetçiliğin, ırkçılığın, anti-semitizmin (Yahudi düşmanlığının) ayıp sayıldığı ve ağır bir şekilde cezalandırıldığı Avrupa'da bile bugün farklı kimliklere (bu arada özellikle Müslümanlara) karşı saygısızlık ve ayrımcılığın yükseldiği bir ortamda yaşıyoruz. Bu ortamda ırkçılık ve ayrımcılığın maalesef ne ayıplandığı, ne de cezalandırıldığı Türkiye'de sorunun ciddiyetle ele alınmasında devlete, hükümete, üniversiteye, medyaya, insan haklarına saygılı sivil toplum kuruluşlarına büyük sorumluluk düşüyor.

Burada bir kez daha tekrarlayacağım: Sorun, Cumhuriyet'in kuruluş döneminde, imparatorluktan ulus devlete geçiş sürecinde ve tek parti iktidarı altında benimsenen "hepimiz Türk'üz, hepimiz devletin uygun gördüğü

Sünni İslam yorumuna inanırız" şeklinde özetlenebilecek kimlik politikalarından kaynaklanıyor. Bu politikalar esas olarak eğitim sistemiyle yürütüldüğü için de farklılığa saygısızlık "laik" ya da "dindar", az veya çok eğitilmiş, kentli veya diğer bütün kesimlerde yaygın olarak görülüyor. Cumhuriyet'in kuruluşundan neredeyse yüzyıl sonra, insan hakları ve demokrasi fikrinin gerek dünyada gerekse yurttan giderek yayıldığı bir çağda, farklılığa saygısızlık telkin eden politikaları sürdürüyoruz. Bunda ısrar bizi birbirimize düşürmeye devam edecektir. Düzeltmek için uzun vadede en etkili araç ise anaokulundan üniversiteye eğitimidir. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İrkçılıkla mücadelesiz demokrasi olmaz

Şahin Alpay 2009.10.03

Baskın Oran, Ufuk Uras, Ahmet İnsel, Aydın Engin, Oya Baydar, Sezgin Tanrıkulu, Mithat Sancar, Cengiz Algan ve Mebuse Tekay görülmedik bir şey yaptılar.

29 Eylül günü savcılığa başvurdular ve Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ'un 21-22 Eylül günleri Güneydoğu sınır bölgesinde siyasi beyanlarda bulunduğu, böylelikle kanunla verilmiş görev ve yetkilerinin dışına çıkarak Askeri Ceza Kanunu'nu ihlal ettiği gerekçesiyle hakkında suç duyurusunda bulundular.

Bu suç duyurusundan ne çıkacağını aşağı yukarı biliyoruz. Sivil savcılık, yetkisiz olduğu gerekçesiyle suç duyurusunu askeri savcılığa gönderecek; askeri savcılık da mevzuata göre Genelkurmay Başkanı'nı yargılama imkânı bulunmadığı için suç duyurusu hakkında (istese dahi) bir şey yapamayacak. Peki, Genelkurmay Başkanı'nı yargılama imkânı niçin bulunmuyor? Emekli askeri yargıç Dr. Ümit Kardaş şöyle açıklıyor: "Genelkurmay başkanının yargılanabilmesi için, Genelkurmay başkanının kendisinin sicil verdiği hâkimlerden oluşan bir mahkemeye kendisi hakkında soruşturma emri vermesi lazımdır. Ayrıca bu mahkeme üçü askeri hâkim, ikisi general beş kişiden oluşur. Bu generallerin de, yargılanan generalden kıdemli olmaları gerekir... Peki Genelkurmay başkanından daha kıdemli orgeneral var mı? Yok. O halde askeri bir suç işlediğinde genelkurmay başkanını yargılama imkânı da yoktur." (Radikal, 22 Ocak 2001.)

Yani, Baskın Oran ve diğerleri sadece, hukuk devleti ve demokrasiye bir hizmette bulunarak kamuoyuna iyi bilinmesi gereken iki konuyu hatırlatmış oldular: 1) Üst rütbeli askerler devamlı siyasi beyanlarda bulunuyorlar, ama bu suçtur. Yalnızca 35. maddesiyle tanınan TSK İç Hizmet Kanunu 45. maddesinde şöyle demektedir: "TSK her türlü siyasi tesir ve düşüncelerin dışında ve üstündedir. Bundan ötürü Silahlı Kuvvetler mensuplarının siyasi parti veya derneklere girmeleri bunların siyasi faaliyetleri ile münasebette bulunmaları, her türlü siyasi gösteri, toplantı işlerine karışmaları ve bu maksatla nutuk ve beyanat vermeleri ve yazı yazmaları yasaktır." Bu yasağın yaptırımını da Askeri Ceza Kanunu'nun 148. maddesinde düzenlenmiştir: "... siyasi amaçla nutuk söyleyen, demeç veren, yazı yazan veya telkinde bulunanlar... fiil daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde 1 aydan 5 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır..." (Bu maddede 26 Mayıs 2000'de yapılan değişiklikle, ömürboyu hapse kadar giden cezalar 5 yıla sınırlandı.) O halde, eğer anayasanın değiştirilemez bir ilkesi hukuk devleti ise, bu kurallar işletilmelidir. 2) Mevzuat Genelkurmay Başkanları'nın yargılanmasına imkan vermemektedir. O halde, mevzuattaki bu eksikliği giderecek yasal düzenlemeler derhal yapılmalıdır. Zira kimse hukukun üzerinde değildir.

Peki, suç duyurusu üzerine Baskın Oran ve arkadaşları neyle karşılaştılar? Kendine "Türk İntikam Birliği Teşkilatı" adını veren ve "Yaşasın İrkçi Türkçü direniş hareketi!" sloganını şiar edinmiş bir örgüt, gönderdiği mesajla haklarında ölüm kararı aldığını bildirdi. Bilindiği üzere, ölümle tehdit TCK'nın 106., ırkçılık ise 216. maddesine

göre ağır hapis cezasını gerektiren suçlardır. Savcılarının ve emniyet teşkilatının bu suçları işleyenlerin tesbiti ve cezalandırılması için derhal harekete geçmeleri beklenir.

Bugüne kadar bu suçlar kovuşturulmadığı için ırkçılık neredeyse mubah hale geldi; birçok değerli insanın canına kıyıldı. TCK 216. ırkçılık yapanları cezalandırmak için değil, son Hülya Avşar olayında görüldüğü üzere, ırkçılığa karşı tavır alanları kovuşturmak için kullanılır oldu. Son olarak Diyarbakırspor'un maruz kaldığı tezahüratta görüldüğü üzere, ırkçılık ceza görmedikçe giderek daha saldırgan bir hal almakta. Bu ülkede Youtube'a giriş yasak, ama ırkçı örgütün "Kürtsüz Türkiye" çağrısı yapılan internet sayfası serbest!

Türkiye bir hukuk devleti ise, ırkçılığa bütün imkânlarla dur denmelidir. Sorumluluk öncelikle hükümete aittir. ırkçılıkla mücadele edilmeden "demokratik açılım" başarılamaz. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP ve MHP'nin Kürt politikasının mantığı

Şahin Alpay 2009.10.06

Geçen hafta sonu AB ülkelerinden iki akademisyen ile ayrı ayrı bir araya geldim.

Birbirlerini tanımadıkları halde, adeta aralarında söz birliği etmişçesine şu soruyu soruyorlardı: Türkiye'nin çeşitli yönlerden eleştirilebilecek, ama ülke sorunlarına çözüm arayan, genelde makul (akla uygun) politikalar izleyen bir iktidar partisi var. Ama ona alternatif olabilecek, çözüm üretme yeteneğine, inanılabilirliğe sahip muhalefet partileri yok. Bütün bildikleri, siyasi gerginlik ve kutuplaştırma politikası izlemek... Peki, bu koşullarda, bu ülkede demokrasi nasıl işleyecek?

Avrupalı meslektaşların sordukları sorunun ne kadar geçerli olduğunu geride bıraktığımız hafta içinde bir kez daha gördük. Cumhurbaşkanı Gül'ün TBMM'nin açılışı dolayısıyla, Başbakan Erdoğan'ın AKP kongresi dolayısıyla yaptıkları konuşmalarda, benim gibi "muhafazakâr" değil sosyal liberal bir demokrata aykırı gelen bir şey yoktu. Aksine, yönetimde giderek daha özgürlükçü ve demokrat bir söylemi benimseyen kimselerin bulunmasından memnuniyet duyduğumu da söyleyebilirim. Bu söylemin gereklerinin politikalara yansımaları bekliyor, umuyorum.

Çözüm üretme yeteneği olmayan muhalefet, muhakkak ki Türk demokrasisinin bir kamburu. Bu günlerde söz konusu muhalefetin, bir adım daha ileri giderek, ülkenin en temel sorunu olan Kürt sorununun çözümüne yönelik olarak hükümetçe tasarlandığı anlaşılan reformları doğmadan öldürme yarışına girdiklerini görüyoruz. AKP hükümetinin uzun süre yalpaladıktan sonra, sorunu çözerek ülkenin birliğini güven altına almaya yönelmesi karşısında gerek CHP, gerekse MHP liderleri akıl almaz bir sorumsuzlukla, açıkça Türk-Kürt ayrımını körükleyerek oylarını arttırmaya çalışmak gibi çok tehlikeli bir politika izliyorlar. TRT-Şeş ile başlayan adımı ilerleterek, kimlik politikalarında Kürtlerin gönlünü kazanacak reformlar yapmak, PKK'ya silah bıraktıracak önlemler almak arayışında olan AKP hükümetini, "bölünmeyi" ve "ayrışma"yı teşvik etmekle suçluyorlar. Gerek MHP gerekse CHP'nin Kürt seçmenleri gözden çıkardıkları, böylelikle bölücü ve ayrıştırıcı bir rol üstlendikleri açıkça görülüyor. Denebilir ki bu tavırlarının yegane olumlu sonucu, AKP iktidarına "Kürt açılımı"nı başarıya ulaştırmak, ülkede barışı hakim kılmaktan başka bir seçenek kalmaması olabilir.

Peki, MHP ve CHP'nin Kürt sorunuyla ilgili politikalarında bir mantık var mıdır? MHP geleneksel "hepimiz Türk'üz, hepimiz Müslüman'ız" politikasında, zaman içinde sadece bir değişiklik yaptı. Artık "Kürt yoktur" demiyor, Türklük sadece vatandaşlığı ifade eder diyor; ama zorunlu asimilasyon politikalarında ısrarlı. Bu

açından Devlet Bahçeli'nin tutumunda şaşırtıcı olan sadece, bugüne kadar izlediği "kutuplaştırmadan kaçınma" çizgisinden vazgeçmiş olması.

Peki, 1980'lerin sonlarından itibaren resmi kimlik politikalarını sorgulamaya başlayan ve Kürt kimliğinin tanınması yönünde öneriler geliştiren CHP'nin liderinin bir yandan "Etnik kimlik şereftir!" diye haykırırken, öte yandan hükümetin "Kürt açılımı"na karşı bağırıp çağırmasında bir mantık olabilir mi? Anlaşıldığı kadarıyla Baykal, TSK'nın son zamanlardaki "bireysel haklara evet, grup haklarına hayır" söyleminin teorisini yapmaya çalışıyor. Etnik kimliğin ifadesi üzerindeki yasakların kaldırılabilceğini, bunun ötesine gidilerek Kürt azınlığın resmen tanınması anlamına gelecek, Kürtlerin dil ve kültürlerini geliştirmelerinin kamu kaynaklarıyla desteklenmesini içerecek reformlara şiddetle karşı çıkıyor.

Bahçeli partisi saflarından bir muhalefetle karşılaşmayabilir. Ama Baykal'ın tavrı, partinin geçmişte önerdiği Kürt sorunuyla ilgili reformlara olumlu bakan CHP seçmenleri için dahi anlaşılmaz olmalı. En azından CHP'nin Güneydoğu ve Doğu illerindeki teşkilatından yükselen ses bunun bir işareti (Bkz. Zaman, 3 Ekim). Eğer Baykal önümüzdeki seçimlerde CHP seçmenlerinin önemli bir kısmını, mesela Mustafa Sarıgül'ün kuracağı partiye kaptıracak olursa şaşırmam. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ne Erdoğan Putin'dir, ne de Doğan Al Capone

Şahin Alpay 2009.10.08

Başbakan Tayyip Erdoğan, ABD'nin önde gelen gazetelerinden Wall Street Journal'a (WSJ) verdiği mülakatta Doğan Yayın Holding (DYH) sahibi Aydın Doğan'ı ünlü Amerikalı gangster Al Capone'a (1899-1947) benzetti:

"ABD'de de vergi kaçırılması ile ilgili sorunları olan kişiler var. Akla Al Capone geliyor. Çok zengin idi ancak hayatının geri kalan bölümünü cezaevinde geçirmek zorunda kaldı. Bu olaylar olduğu zaman hiç kimse sesini çıkartmadı..." dedi. DYH hakkında yapılan işlemlerin, hükümetin, Türkiye'nin büyük kayıtdışı ekonomisine karşı daha kapsamlı mücadele politikasının bir parçası olduğunu, bu nedenle IMF'in vergi idaresinin siyasetten arındırılması talebine direndiğini söyledi. (6 Ekim)

Al Capone benzetmesinin nereden esinlendiğini iyi biliyoruz. Türkiye'yi yurt edinen Amerikalı gazeteci Andrew Finkel, Today's Zaman'daki köşesinde (17 Eylül) bir paralellik kurmuştu. Türkçe çevirisi Zaman'da çıkan yazısında Finkel şöyle diyordu: "Türk demokrasisine zarar veren ve ifade özgürlüğünden ziyade dar çıkarlarıyla ilgilenen tarzda gazeteciliğe öncülük eden bir basın grubuna karşı duyulan yaygın hoşnutsuzluğu ben de paylaşıyorum. Sahtekârlıktan dolayı dava açamayınca Al Capone'u vergi kaçırma suçlamasıyla mahkemeye veren Amerikan federal savcısını neden kimsenin kınamadığı aklımın köşesinden geçiyor." (20 Eylül) Görüldüğü üzere Finkel, elbette ki, Doğan'ın bir gangster olduğunu söylemiyordu. Amacı sadece, hakkında kesilen vergi cezası, DYH yazarlarının iddia ettiği gibi politik amaçlı olsa da, kamuoyunda neden Doğan'a sempati duyulmadığını açıklamaktı.

Erdoğan'ın, sadece gazetelerinde yazarların değil DYH yöneticilerinin de (bkz. WSJ, 5 Ekim), kendisini (muhafif gazetecileri öldürttüğünden kuşkulanan) Putin benzetmesine çok içerlediği anlaşıyor. Belli ki Erdoğan, "Eğer ben Putin isem, Doğan da Al Capone'dır" demek istiyor... DYH yöneticileri de bunu anlamış olmalı ki, yaptıkları hayli alttan alan açıklamada, "Doğan ailesinin hiçbir ferdi Başbakan ile Rusya Başbakanı Vladimir Putin arasında bir benzerlik imasında bulunmamıştır..." demekteler.

Erdoğan'ın Putin, Doğan'ın Al Capone olmadığı muhakkak. Erdoğan'ın, medya konusundaki yanlışlarına birçok yazımda değindim. Medyada mülkiyet temerküzünü önleyecek yasalar çıkaracağına (örneğin medya sahiplerine çapraz mülkiyet ve kamu ihalelerine katılma yasağı getireceğine) medyaya karşı "havuç-sopa" taktikleriyle medyayı yola getirmeye çalışmasını eleştirdim. (Bkz. 22-26 Eylül yazıları.)

Son haftalarda Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu'nun yetkilileriyle yaptığım görüşmelerde, AKP hükümetini DYH'e çıkarılan ağır vergi nedeniyle eleştirirken, Doğan grubunu kusursuz görmek, hele Türkiye'de ifade ve basın özgürlüğü ile özdeşleştirmek hatasına kesinlikle düşmemeleri konusunda uyardım. Şunları anlattım: Doğan grubunun Türk medyasının ve reklam gelirlerinin yarısından fazlasına sahip olması, çoğulcu ve rekabetçi bir medya ihtiyacımızla kesinlikle bağdaşmıyor. Doğan grubunun medya gücünü nasıl medya-dışı çıkarlarını ilerletmek için kullandığı konusunda başvurabileceğiniz zengin bir literatür mevcut. Doğan grubu, medyada editoryal bağımsızlık denen şeyin, sendikaların, gazeteciler arasında mesleki dayanışmanın kökünü kurutmuştur. Doğan grubu yayın organlarının Türkiye'de rejimin demokratikleşmesini, sivilleşmesini ve özgürleşmesini destekleyen bir yayın politikası izlediği ileri sürülemez. Doğan'ın bir kızını TÜSİAD'ın başına, öteki kızını Uluslararası Basın Enstitüsü'nün (IPI) yönetim kuruluna sokması, çıkar çatışması oluşturur. Erdoğan hükümetinin basına karşı havuç-sopa taktikleri uyguladığı doğrudur, ama AKP iktidarı altında Türkiye'de ifade ve basın özgürlüğü alanında, yetersiz de olsa hayli ilerleme kaydedilmiştir. Bunu en iyi Avrupa Komisyonu raporları kaydediyor. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasi kutuplaşma seçmene de yansıyor mu?

Şahin Alpay 2009.10.10

Siyasi partiler arasında giderek gerginleşen ilişkilerin, siyasi elitler arasında hemen hiçbir politika konusunda mutabakat bulunmayışının Türkiye'de demokrasinin geleceği açısından sonucu ne olabilir?

Partiler arasında özellikle laiklik ve kimlik politikaları üzerine kutuplaşma seçmenlere de yansımakta, laik yasalara ve demokrasiye olan inancı sarsmakta mıdır? Türkiye'de demokrasi geri dönülmez bir şekilde yerleşmiş midir?

Bu sorulara siyaset biliminin yaşayan en ünlü isimlerinden biri olan ve bu yıl Birleşik Krallık Siyasi Bilimler Derneği'nin Isaiah Berlin Ödülünü kazanan Richard Rose cevap veriyor. 2005'ten bu yana Aberdeen Üniversitesi Kamu Politikaları Araştırma Merkezi'nin başkanlığını yapan Profesör Rose'un, 22 Temmuz 2007 seçimlerinden sonra bir "Türkiye Seçim Araştırması" yaptığından, araştırmanın sonuçlarını 30 Kasım-1 Aralık 2007 tarihlerinde Sabancı Üniversitesi'nde yapılan bir konferansa sunduğu makalede değerlendirdiğinden (nedense) ancak yakınlarda haberim olduğu için üzgünüm. Ama Rose'un vardığı sonuçları, yaklaşık iki senelik bir gecikmeyle de olsa, okurlarımla paylaşmanın önemli olduğunu düşünüyorum.

"Turkish Voters and Losers' Consent/Türk Seçmenler ve Kaybedenlerin Rızası" başlıklı makalesinde (Turkish Studies, Vol. 9, No. 2, June 2008) Rose şu tesbitlerden hareket ediyor: Partiler ve yandaşları arasında görüş farklılıkları, demokratik seçimlerin esasını oluşturur. Ama kazananlar gibi kaybedenler de üreten demokratik kurumlar üzerinde mutabakat şarttır. Kaybedenlerin destek vermeye devam etmeleri, siyasi sistemin sürdürülebilirliği açısından şarttır. Kaybedenlerin sistemi desteklemeye devam etmeleri için de, istemedikleri sonuçlar doğuran bir sürecin meşruiyetini tanımaları gerekir.

Rose'un 22 Temmuz seçimleri öncesinde ve sonrasında yaptığı araştırmada ulaştığı bulgulardan en dikkat çekici olanları şöyle: Seçmenlerin % 81'i seçimlerin adil olduğunu belirtti. (Oy verdikleri partiye göre dağılım: AKP % 93, MHP % 72, CHP % 58). Rejimin demokrasiye yakın olduğunu düşünenlerin (% 48), diktatörlüğe yakın olduğunu düşünenlerin (% 24) iki katı olduğu görüldü. (Oy verdikleri partiye göre dağılım: AKP % 61-15, MHP % 43-30, CHP % 35-37).

Seçmenlerin % 85'i TSK konusunda "çok olumlu", ancak % 7'si "olumsuz" görüşteydi. Ne var ki aynı ölçüde büyük bir çoğunluk (% 85) ordunun Türkiye'yi yönetmesine karşı olduğunu söylüyordu. Bu konuda her üç partinin seçmenleri arasında çok geniş bir mutabakat vardı: AKP % 89, MHP % 80, CHP % 85. "Şeriat'a dayalı devlet" istemeyenler (% 83) de yine çok büyük çoğunlukta idi (Oy verdikleri partiye göre dağılım: AKP % 79, MHP % 95, CHP % 97); isteyenlerin oranı % 12'yi geçmiyordu.

Hükümetin bireysel haklara saygı gösterdiğini düşünenlerin genelde çoğunlukta (% 65) olduğu gibi, her üç partinin seçmenleri arasında da çoğunlukta (AKP % 78, MHP % 62, CHP % 51) olduğu görülüyordu. Azınlıkları tehdit olarak görenlerin oranı (% 46) yarıya yaklaşıyordu (Oy verdikleri partiye göre dağılımı: AKP % 41, MHP % 60, CHP % 48).

Seçmenlere rejimin geleceğine yönelik beklentileri sorulduğunda, alınan cevaplar iyimserliğe ve artan bir mutabakata işaret ediyordu: Her üç partinin seçmen çoğunluğu beş yıl sonra Türkiye'nin daha demokratik bir ülke olacağına inanıyordu (AKP % 77, MHP % 67, CHP % 59). "Önümüzdeki 5 yıl içinde TBMM kapatılabilir, partiler yasaklanabilir mi?" diye sorulduğunda, buna ihtimal vermeyenler (AKP % 91, CHP % 90, MHP % 89) büyük çoğunlukta idi.

Bu ve başka bulgular temelinde Rose şu sonuca varıyor: Türkiye'de iktidar ve muhalefet partileri arasındaki kutuplaşma, seçmen kitlesine yansımamaktadır. "AB'ye üye olan bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de, kusurları ne olursa olsun, mevcut siyasi sistem kabul gören yegane sistemdir." Yani, demokratik rejim yerleşmiştir. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nobel Barış Ödülü'nü Başbakan Erdoğan almalı

Şahin Alpay 2009.10.13

Son haftalarda dış politikada olağanüstü bir hareketliliğe tanık oluyoruz. Geçen ay Suriye ile "Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Anlaşması" imzalandı; iki ülke arasında vize zorunluluğu karşılıklı olarak kaldırıldı.

Aramızda çeşitli sorunlar bulunan, çok değil on yıl önce PKK lideri Öcalan'ı barındırması nedeniyle savaşın eşiğinden döndüğümüz Suriye ile yakınlaşma, AKP hükümetinin "komşularla sıfır problem" politikasında sağlanan başarıların kuşkusuz en önemlilerinden biri.

Geçen hafta sonu Cumhurbaşkanı Gül, "Türkiye-Fransa Yılı" etkinlikleri dolayısıyla Paris'e resmi bir ziyarette bulundu. Fransa Başkanı Sarkozy, Gül'e "ayrıcalıklı ortaklık"tan söz etmedi; AB üyeliği konusundaki görüş ayrılıklarının ikili ilişkileri etkilememesi üzerinde durdu ve Türkiye'deki ihalelere olan ilgisini göstermekten geri kalmadı. Fransa bağlamında tabii en dikkate değer olan, geçen ayki ziyareti sırasında Fransız yetkililerin Başmüzakereci Egemen Bağış'a Türkiye ile müzakerelerin devamından yana olduklarını açıklamış olmaları.

Geçen hafta sonu hiç beklenmeyen bir şey oldu. Yunanistan'ın çiçeği burnunda Başbakanı Yorgo Papandreu, iktidardaki beşinci gününde, ilk dış ziyaretini Türkiye'ye yaptı. Papandreu'nun İstanbul'da olduğu saatlerde ben

de bir toplantı dolayısıyla Atina'ya gittim ve orada Yunanlı meslektaşlarla bu ziyaretin anlamı üzerine konuşmak fırsatını buldum. Genel kanıya göre Papandreu'nun, Türk savaş uçaklarının üzerinde insanların yaşadığı Yunan adaları üzerinden uçmalarının Yunanistan kamuoyunda uyandırdığı büyük tepkilere rağmen, 19 Ekim'de Kıbrıs'a yapacağı ziyaretten önce İstanbul'a gelerek Başbakan Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Davutoğlu ile görüşmesi, önümüzdeki ayların Türk-Yunan ilişkilerinde yeni girişimlere gebe olduğunun işareti. (Bu konuya döneceğim.)

Yalnızca geçtiğimiz hafta sonunun değil, son yılların belki en önemli dış politika gelişmesi, elbette ki, Türkiye ve Ermenistan'ın 10 Ekim günü İsviçre'nin Zürih kentinde daha önce üzerinde anlaştıkları aralarındaki ilişkilerin normalleştirilmesini öngören protokolleri resmen imzalamaları oldu. Ankara'nın Ermenistan ile yakınlaşmayı, Azerbaycan-Ermenistan normalleşmesine endekslediği görülüyor. Başbakan Erdoğan, bu ikinci cephede bir ilerleme sağlanmadan, protokollerin meclisten geçmesinin ve sınırların açılmasının söz konusu olmadığını tekrarlıyor. Bunun Güney Kafkasya'da barış ve istikrarın sağlanmasının bir icabı olduğuna kuşku yok. Ankara doğru yapıyor.

Geride bıraktığımız haftanın çok dikkate değer başka bir dış politika gelişmesi ise, Konya'daki İsrail savaş uçaklarının da katılacağı ortak hava tatbikatının iptal edilmesi oldu. Anlaşılan İsrail'in izlediği politikalar, yalnız hükümeti değil TSK'yı da fena halde hayal kırıklığına uğratmakta. Ankara'yı rahatsız eden belli ki sadece İsrail'in bu yılın başındaki Gazze saldırısı değil, belki daha da çok, Netanyahu başkanlığındaki yeni İsrail hükümetinin, bütün taahhütleri bir tarafa bırakıp, Filistin toprakları üzerinde Yahudi yerleşimlerini genişletmeye devam ederek Filistinlilerle barış görüşmelerini yokuşa sürüyor olması.

Son günlerin en anlamlı yorumuna İsrail'in Haaretz gazetesinin başyazarında rastladım: "Türkiye Başbakanı Erdoğan, etkileyici bir dirayet göstererek, bir yandan Ermenistan ile uzlaşmaya öncülük ederken, bir yandan da Yunanistan ile ilişkileri düzelterek Kıbrıs'ta çözüm için çalışıyor... Türkiye ile Ermenistan arasında barış anlaşması, İsrail ve Filistinliler için de büyüleyici bir ders niteliğinde... Ataları bölgemizi asırlarca yöneten Osmanlılar olan Türkler, bizim için de bir umut kapısı açtılar." (12 Ekim)

AKP hükümeti, Sayın Davutoğlu'nun mimarlığını yaptığı, sorunların diplomasi ve görüşme yoluyla çözümü konusunda bütün dünyaya (Obama'ya da) örnek bir politika izliyor. Dilerim Başbakan Erdoğan bütün iç ve dış politika açılımlarını başarıya ulaştırır ve Nobel Barış Ödülü'nü kazanır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Komşumuz Yunanistan'la 'sıfır problem' zamanı

Şahin Alpay 2009.10.15

Geride bıraktığımız haftanın çok sayıda dikkate değer dış politika gelişmelerinden biri de, kuşku yok ki, Yunanistan'ın yeni Başbakanı Yorgo Papandreu'nun iktidara gelişinin beşinci gününde İstanbul'a gelmesi, Başbakan Erdoğan ile görüşmesi oldu.

Papandreu İstanbul'da iken ben, Kıbrıs sorununun dört tarafını temsil eden gazetecileri bir araya getiren bir toplantı dolayısıyla Atina'daydım. Toplantıda ve dışında Yunanlı meslektaşlarla gerek 4 Ekim'de yapılan son genel seçimler, gerekse bunun Türk-Yunan ilişkilerine olası etkileri üzerine konuşmak fırsatını buldum.

Başında Papandreu'nun bulunduğu PASOK'un büyük bir seçim zaferi kazandığı muhakkak: Oy oranı iki yıl önceki genel seçime göre 6 puan artarak % 44'e yükseldi; 300 milletvekilliğinden 160'ını kazanarak parlamentoda sağlam bir çoğunluk elde etti. Bir önceki Başbakan Kostas Karamanlis'in partisi Yeni Demokrasi

ise tarihindeki en büyük yenilgilerden birini aldı. Oy oranı 8 puan azalarak % 33'e, milletvekili sayısı 91'e indi. Bu sonuçla ilgili olarak Yunanlı meslektaşların dikkat çektiği hususları şöyle sıralayabilirim:

Papandreu'nun zaferi, artan ekonomik durgunluk, yolsuzluklar, Karamanlis hükümetinin hiçbir konuda başarı sağlayamayışı yanında güçlü ve istikrarlı bir hükümet arayışıyla açıklanıyor. Yeni hükümetin ana gündeminin ekonomi olması bekleniyor. Papandreu'nun iktidara gelir gelmez Türkiye'ye yaptığı ziyaret, Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir dönemin açılacağına işaret olarak yorumlanıyor. Papandreu'nun ilişkilerin iyileştirilmesi yönünde bazı girişimleri olabileceği beklentisi yaygın. Başta kendisi ve Dışişleri Bakan Yardımcısı Dimitri Drutsas olmak üzere, kabinesindeki bakanların önemli bir kısmının Annan Planı'nı desteklemiş olan kimselerden oluşması, bu bağlamda vurgulanan hususlardan biri.

Papandreu'nun İstanbul ziyareti üzerine yorumlar arasında en çok dikkatimi çeken, Kıbrıs Rum basınında yazılanlar oldu. Cyprus Mail gazetesinde çıkan "Panic grips 'never' island / 'Hayır' ülkesini panik sardı" başlıklı yazıdan aktarıyorum: "Liberal görüşlü centilmenin başbakanlığa seçilmesi, bu aşk adasında onu Türk-sever, Amerika'ya tapar, A-Planı destekçisi ve Kıbrıs sorununu hızla çözüme ulaştıracak biri olarak gören kesim arasında korku ve panik doğurdu. Başbakan Erdoğan ve dışişleri bakanı ile görüşmesi, 'hayır' kampanyacılarının onun vahşi Türklerle iyi ilişkiler kurmaya öncelik vereceğine dair korkularını doğruladı. O bu soysuz amacına ulaşmak için, içişlerimize karışacak, adil olmayan bir çözüm uğruna Türklere donumuzu indirmemiz için baskı yapacaktı." (11 Ekim)

Atina'da görüştüğüm Yunanlı meslektaşların ısrarla üzerinde durdukları husus, Türk savaş uçaklarının meskun Yunan adaları üzerinde alçaktan yaptıkları, tehdit dolu uçuşların Yunan kamuoyunda uyandırdığı büyük tepki. Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkma politikasını değiştirdiği 1999'dan bu yana, Türk-Yunan ilişkilerinin giderek normalleştiğini, ikili görüşmelerde hayli yol alındığını, iki tarafın Ege sorunlarının çözümü için Lahey'deki Uluslararası Adalet Divanı'na gitme konusunda anlaşmaya, sorunların topluca mı, yoksa ayrı ayrı mı ele alınacağı noktasına kadar yakınlaştıklarını biliyoruz.

Papandreu'nun iktidara gelmesiyle birlikte, Kıbrıs da dahil Türk-Yunan sorunlarının çözümü için daha elverişli bir ortamın doğduğu söylenebilir. Ankara atacağı adımlarla Papandreu'nun iyiniyet jestine mutlaka cevap vermeli. Heybeliada'daki Ruhban Okulu'nun açılması ve Ege'deki meskun Yunan adaları üzerindeki uçuşların durması, bu adımların ilk akla gelenleri. Her zaman bir adım ileride olma ilkesi uyarınca, Kıbrıs'tan bir miktar asker çekmek de bir iyiniyet jesti olarak düşünülebilir. Ege'yi barış denizi yapma ideali canlanmalı. Komşularla sıfır problem politikasının öncelikle batıdaki komşumuz ve NATO müttefikimiz Yunanistan için geçerli olması gerekmez mi? s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsrail aklını başına toplamalı

Şahin Alpay 2009.10.17

Geçen hafta Türkiye, 2001 yılından bu yana ABD ve öteki NATO üyeleri yanında İsrail savaş uçaklarının da katılımıyla uygulanmakta olan Anadolu Kartalı hava tatbikatını erteledi. Dışişleri Bakanlığı, "Tatbikatın uluslararası bölümünün ertelenmesinden siyasi bir anlam ve sonuç çıkartılması doğru değildir.

Bu çerçevede, İsrailli yetkililere atfen basında yer alan değerlendirme ve yorumların kabulü de mümkün değildir. İsrailli yetkilileri açıklama ve tutumlarında aklıseline davet ediyoruz..." açıklamasını yaptıysa da

Türkiye, İsrail ve bütün dünyada kararın siyasi nedenleri tartışılıyor.

Türk dış politikasını yakından izleyen bir yorumcu olan Bahadır Koç, Ankara'nın bu kararı niçin aldığına dair açıklamaların bir listesini okurlarına gönderdi. (Koç, yaklaşık on yıldır, aboneleri için zengin bir bilgi kaynağı sağlayan Foreign Press Review / Yabancı Basın Taraması'nı yayımlıyor.) Bunlardan başlıcaları şöyle: Tatbikata katılacak İsrail uçakları, Lübnan'ın ve Gazze'nin bombalanmasında kullanıldı, İran'ın bombalanmasında da kullanılabilir. Ankara İran'ın bombalanmasına karşı olduğunu göstermek istiyor. İsrail uçakları geçen yıl Suriye'yi bombalarken Türk hava sahasını ihlal etmişler ve İsrail yönetimi bu önemsiz bir şeymiş gibi davranmıştı. Ankara İsrail-Suriye barışı için görüşmeler yürütürken, İsrail'in Gazze'ye saldırma planları yaptığı ortaya çıktı. İsrail, Türk Hava Kuvvetleri'nin ısmarladığı insansız hava araçlarının teslimatını sürekli erteliyor. Erdoğan hükümeti Washington'daki AKP karşıtı faaliyetlerden İsrail lobisinin sorumlu olduğundan kuşkuluyor. Ankara, komşularıyla ilişkileri düzeldiği için artık İsrail'e ihtiyaç kalmadığını düşünüyor. Nihayet Başbakan Erdoğan, El Arabiye televizyonuna verdiği demeçte Türkiye halkının hassasiyetlerini göz önünde bulundurdıklarını, halkın İsrail'in tatbikata katılmasını istemediğini, tatbikatın uluslararası bölümünü bu nedenle ertelediklerini söyledi. (Zaman, 15 Ekim)

Yapılan yorumlar arasında bana göre en dikkate değer olanı, "İsrail lobisi ve ABD dış politikası: Güçlü bir çıkar grubu Ortadoğu'da nasıl yıkıma yol açtı, İsrail'e zarar verdi ve şimdi daha da tehlikeli bir gelecekle tehdit ediyor" (2007) başlıklı kitabın yazarlarından Stephen Walt'dan geldi. Walt özetle şöyle diyordu:

"İsrail'in Batı Yakası ve Gazze üzerinde işgali sürdürmesinin gerek ABD ve gerekse İsrail açısından kötü bir durum olup olmadığını sorgulamışsanız, Türkiye'nin geçen hafta aldığı karar üzerinde durmanız gerekir. Çünkü bu olay, 'Büyük İsrail' amacının peşinden gitmenin ABD'nin ve İsrail'in çıkarlarına verdiği zararın mükemmel bir örneği. Son on yıldır Türkiye, İsrail'in İslam dünyasındaki en yakın müttefiki oldu. İsrail'den yüklü miktarda silah satın aldı, İsrail savaş uçaklarının hava sahasında tatbikat yapmasına izin verdi ve İsrail ile hasımları arasında etkili bir arabuluculuk yaptı. Bu, İsrail için her bakımdan çok değerli bir ilişkiydi. Ama ne yazık ki İsrail'in Gazze'ye saldırması pek çok Türk'ü dehşete düşürdüğü gibi İsrail ile Suriye ve Hamas arasında dolaylı görüşmeler yapılmasına yardımcı olan Türk hükümetini çok güç bir durumda bıraktı... Obama, 'iki devlet çözümü İsrail'in, Filistinlilerin, ABD'nin ve bütün dünyanın çıkarıdır' dediğinde doğruyu söylüyordu, ama ne yazık ki bu hedefe yaklaşılmasını sağlayamadı. Bu arada, ABD'nin iki - devlet çözümü için çalışmasını engelleyenler, en çok değer verdikleri iki ülkeye bilmeyerek büyük zarar vermeye devam ediyor." (Foreign Policy, 14 Ekim)

Bana göre Türkiye-İsrail yakınlaşması Oslo barış süreci sayesinde mümkün olmuştu. Filistinlilerle barış yapmamaya kararlı, bu konuda ABD'ye dahi direnen son Netanyahu hükümetiyle birlikte, Türkiye ile İsrail arasında yakın ilişkinin temeli büsbütün sarsıldı. Umarım Ankara'nın tavrı, İsrailli yöneticilerin akıllarını başlarına toplamalarına bir nebze yardımcı olur. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye zincirlerinden kurtuluyor

Şahin Alpay 2009.10.20

Taraf gazetesi 16 Ekim tarihli sayısında PKK'nın İmralı'da hükümlü lideri Abdullah Öcalan'ın avukatları aracılığıyla biri Avrupa'dan, diğeri Kandil'deki dağ kadrosundan olmak üzere iki grup PKK üyesinin "Kürtlerin demokratik hak ve özgürlüklerine ilişkin temel isteklerini tartışmak üzere" Türkiye'ye gelmeleri çağrısını yaptığını açıkladı.

Taraf'ın hatırlattığı üzere Öcalan, Kenya'da yakalanıp Türkiye'ye getirildikten sonra, 2 Ağustos 1999'da PKK'ya "Kürt sorununa demokratik çözüme katkı için güçlerini sınırdışına çekme" çağrısı yapmış, PKK da 4 Ağustos'ta çağrıya yanıt vererek 1 Eylül'den sonra güçlerini sınırdışına çekme kararı aldığını açıklamış; 1 Ekim'de "Birinci Barış ve Demokratik Çözüm Grubu" denen 8 silahlı elemanını Kandil'den, 29 Ekim'de de Avrupa'dan bir grup militanını Türkiye'ye göndermişti. Her iki grup üyeleri de tutuklanarak cezaevine konulmuştu.

Birinci Barış grubu içinde yer alarak Türkiye'ye geldikten sonra 5,5 yıl hapsede yatan Seydi Fırat, Taraf'a verdiği demeçte, 2 kişinin hâlâ cezaevinde yattığını, gruptan cezaevinde ölenler olduğunu belirttikten sonra, "Geçmişte bu fırsat değerlendirilemedi ve bu Türkiye için büyük kayıp oldu. Kanlı bir dönem yeniden yaşandı... Öcalan'ın çağrısının sağduyu içerisinde değerlendirilmesini istiyorum..." diyordu. Denebilir ki, on yıl önce ne devlet, ne de PKK Kürt sorununa barışçı bir çözüme hazır; ortada ne Öcalan'ın çağrısını akıl ve mantıkla değerlendirebilecek bir iktidar, ne de elverişli uluslararası konjonktür vardı. Bugün durum hayli farklı. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül bunu şöyle ifade ediyor: Demokratik açılım, "şüphesiz Türk devletinin kolektif bir çalışmasıdır... Dağdakilerin inmesi için Eve Dönüş yasası var. Son günlerde daha etkin uygulanmaya başladı. Teslim olanlar hemen o gün ailelerine kavuşuyorlar. Dağda ömrünü geçirenler teslim olsunlar, ailelerine kavuşsunlar. Bu işler kansız şekilde hallolsun... Türkiye enerjisini işsizliğe, yoksulluğa harcasın... Ümit ediyorum bu fırsat kaçırılmaz." (Zaman, 19 Ekim)

Bugün durum hayli farklı: Kimi haberlere göre hükümet bir yıldır Öcalan ve Karayılan ile "silahların susması ve kanın durması" için görüşmelerde bulunuyor. PKK'nın Kandil'deki lideri Murat Karayılan geçen Mayıs ayından beri silahları bırakmaya hazır olduklarını açıklıyor. Irak Kürdistan Bölge Yönetimi Başkanı Mesud Barzani, "PKK silah bıraksın, dağdan insin" çağrısını yineliyor. (Hasan Cemal, Milliyet, 15 Ekim)

Bu satırların yazıldığı sırada, Kandil dağından ve 16 yıl önce, Tansu Çiller hükümeti Güneydoğu ve Doğu'da Kürt köylerini zorla boşaltırken Irak Kürdistanı'na sığınanların yerleştiği Mahmur kampından 34 kişinin Silopi'den yurda giriş yapması bekleniyordu. Taraf'ın haberine göre İçişleri Bakanlığı, gelenlerin tutuklanmayacaklarına dair DTP'ye güvence verdi (18 Ekim). Taraf'ın dünkü manşeti ise, ülkesini ve halkını sevenlerin umudunu özetliyordu: "25 yıllık savaş bugün bitebilir... Mahmur ve Kandil'den gelecek 34 kişinin bu gece evlerinde uyumasına izin verilirse, Kürt gençleri için dağdan inişin yolu açılır..." (19 Ekim)

Geçen hafta, barış araştırmalarının öncüsü Norveçli ünlü sosyolog Johan Galtung Türkiye'deydi. Boğaziçi Üniversitesi Barış Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin düzenlediği etkinlik çerçevesinde 16 Ekim günü "Çatışan taraflar arasında uzlaşma sağlamanın 12 yaratıcı yolu" konulu bir konuşma yaptı. Bu konuşmaya ve Galtung'un söylediklerine önümüzdeki yazılarda değineceğim. Galtung ile bir akşam yemeğinde buluşma fırsatı buldum. Kendisine, AKP hükümetinin donmuş iç ve dış sorunları çözmek üzere birçok cephede birden atılım / "açılım" yapmasını hatalı bir strateji olarak görenlerden söz ettim. Kesinlikle böyle düşünmediğini söyledi ve durumu şöyle açıkladı: "Turkey is getting unstuck..." Yani Türkiye sıkışıp kaldığı yerden, yani zincirlerinden kurtuluyor. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İç barış ve huzura doğru büyük adım

Şahin Alpay 2009.10.22

Geçen kasım ayı başında çıkan bir yazımda şöyle diyordum: "Ankara'da bir şeyler oluyor... Genelkurmay Başkanı'nın, PKK'ya katılımlar askerî yöntemlerle önlenemez, Kürtlerin kültürel hakları tanınmalı, kanın durması için Mesut Barzani ile dahi görüşülebilir, şeklinde sözler sarf ettiği gazetelere sızdı...

Hükümet sözcüsü Cemil Çiçek bile, İspanya ve İngiltere'nin terörle nasıl mücadele ettiklerini inceliyoruz, dedi. İnsan yaşadıkça umudunu yitirmiyor. Acaba Ankara daha fazla gecikmeden, 30 bin insan daha ölmeden, Cemil Çiçek'e göre 1 trilyon dolar daha harcamadan Kürt sorununun çözümü için artık inisiyatif alacak mı?" (4 Kasım 2008)

Geçen ağustos başında çıkan yazımda da, çözüm yolunda gelişen adımları kaydettikten sonra, şöyle diyordum: "Türkiye barışa hazırlanıyor... Bunu gerçekleştirmek elbette kolay olmayacak, zira direnecek olanlar hâlâ az değil... Ama belki ilk kez Kürt sorununa çözümden yana olanlar ağır basıyor. Neden?.. İki tarafın militaristleri, Kürt sorununa askerî çözüm olamayacağını; Ankara, kimlik politikalarının sürdürülemez olduğunu; Iraklı Kürtler, Türkiye'ye olan ihtiyaçlarını; ABD ve AB dâhil ilgili bütün taraflar bölgede istikrarın ekonomilerin geleceği açısından hayati önemini görüyor." (1 Ağustos 2009)

Dün bütün dünya, Türkiye'nin iç barış ve huzurunu sağlama yönünde attığı büyük adıma tanık oldu. Kuzey Irak'taki Kandil dağından silahlarını bırakıp gelen 8 PKK militanı ile 16 yıl önce sığınmak zorunda kaldıkları Mahmur kampından gelen kadınlı çocuklu 34 Kürt yurttaşımız ülkeye döndü. 29'u hemen; yasadışı örgüt üyesi oldukları gerekçesiyle tutuklanma talebiyle mahkemeye sevk edilen 5'i ise, (istemese de) TCK'nın 221. maddesinden yararlandırılarak serbest bırakıldı. Başbakan Tayyip Erdoğan, AKP grubunda yaptığı konuşmada, bunu "son derece olumlu ve sevindirici bir gelişme" olarak gördüğünü söyledi. "Gerek dağdakilere, gerek Mahmur kampında, gerekse Avrupa'da olanlara, hepsine" çağrıda bulundu: "Vakit yitirmeden ülkenize dönün!"

Dönenler en az 50 bin yurttaş tarafından sevgi gösterileriyle karşılandılar. Bu gösterilere başka bir anlam yüklemenin hiçbir anlamı yoktur: Türkiye Kürtleri silahların susması, akan kanın durmasını kutluyor. Çatışmadan az çekmediler... Ölen binlerce kişinin ezici çoğunluğu, güvenlik kuvvetleri mensuplarının da büyük bölümü bölgenin insanları; yakılıp yıkılan onların bölgesi oldu... Kimse onlara bu kutlamayı çok görmemeli. Bu kutlamanın Kandil'de, Mahmur'da ve Avrupa'daki yakınlarına silahlardan arınmış, normal, insanca bir yaşam için yurtlarına dönmeleri için yaptıkları çağrıdan başka bir anlamı yoktur. Daha derinde bu kutlamalar, Türkiye'nin "insan" vasfına sahip bütün yurttaşlarının silahların susması, kardeş kanının akmaması, ülkenin bütün enerjisini özgürleşmeye ve zenginleşmeye harcaması umuduyla duyduğu sevincin ifadesidir.

20 Ekim 2009 günü Türkiye, iç barış ve huzura doğru büyük bir adım attı. İçişleri Bakanı Beşir Atalay, o gün Ankara'da yaptığı basın toplantısında, "eve dönüş"ün sürecin bir parçası olduğunu söyledi: "Çoğu uygulamayla görülecek bazı hazırlıklarımız var. İdari tasarruflarla olabilecekler var. Meclis tasarrufuyla olacaklar var. İnce ince dokumak gerekiyor. Yöntem, üslup çok önemli. Hassasiyetleri koruyarak yürüyeceğiz... Türkiye Cumhuriyeti olarak terörü bitirmek istiyoruz. Devletin bütün unsurları bu konuda kararlıdır. İnşallah önümüzdeki günlerde daha iyi haberler duyacağız..."

Türkiye, iç barış ve huzurunu tesis ederek Büyük Türkiye olmaya doğru büyük bir adım attı. Başta gelen iki muhalefet partisi liderinin bu adımı (biri "İmralı muhatap alınmıştır..." öteki "AKP, PKK'ya teslim olmuştur..." diyerek) baltalamaya çalışmaları, boşa çıkacak oy hesaplarıyla çatışma körüklemekten başka bir şey bilmemeleri, sadece tarihin çöp sepetine atılmaları zamanı çoktan gelip geçen, acınası birer politikacı olduklarını gösteriyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anadile göre eğitim uçurumu niye var?

Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi "Anadili Türkçe nüfus ile Kürtçe nüfus arasında eğitim uçurumu var" başlığını taşıyan bir araştırma notu yayımladı.

Notta, özetle şu gerçeğe dikkat çekiliyordu: Hacettepe Ü. Nüfus Etüdları Enstitüsü'nün 2003 Nüfus ve Sağlık Araştırması'nda derlenen veriler analiz edildiğinde, anadili Türkçe olan nüfusa göre daha genç olan anadili Kürtçe olan nüfusun eğitim düzeyinin çok daha düşük olduğu görülüyor. Nüfus gençleştikçe eğitim seviyesinde genel bir iyileşme görülse de, iki grup arasındaki eğitim düzeyi farkı çok yavaş kapanıyor. İki grup arasındaki eğitim uçurumu büyük ölçüde kadınlardan kaynaklanıyor. Anadili Kürtçe olan ve ilköğretimi bitirmeyen her üç kadından biri Türkçe bilmiyor. (Betam, Araştırma Notu 49, 13 Ekim 2009)

Peki anadili Türkçe olanlar ile Kürtçe olanlar arasında neden bir "eğitim uçurumu" gözleniyor? Bunun, kuşkusuz tek bir nedeni yoktur. Ama bu nedenlerin en önemlisinin eğitimde ayrımcılık olduğuna kuşku yok. Bunun en iyi açıklamasını Sabancı Üniversitesi Eğitim Reformu Girişimi öncülüğünde bir araya gelen 14 sivil toplum kuruluşunun hazırladığı, 13 Ekim akşamı yapılan bir basın toplantısıyla Prof. Dr. Üstün Ergüder ve Prof. Dr. Tosun Terzioğlu tarafından kamuoyuna sunulan "Eğitimde haklarımız var!" başlıklı belgede bulmak mümkün.

Eğitimde çocukların haklarına saygı gösterilmesi çağrısında bulunulan belgede, başka konulardaki uyarılar yanında, "eşitliği engelleyici ve ayrımcı düzenlemelerin eğitim mevzuatından ayıklanması" gereğine dikkat çekiliyor. Ve ayrımcılıktan ne kastedildiği, özetle, şöyle açıklanıyor: "Ayrımcılık, ırk, renk, ulusal ya da toplumsal köken, dil, din, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, engellilik, mülkiyet, doğum, siyasal ya da diğer görüşlere dayalı olarak veya benzer bir nedenle gerçekleştirilen ve bütün hak ve özgürlüklerin herkes tarafından kullanılmasını engelleyen veya sınırlandırılan muamelelerdir... Yukarıda belirtilen özellik ve konumları nedeniyle, bir kişi ya da gruba yönelik daha az yarar sağlayan ya da zarar veren muamelelerden doğan doğrudan ayrımcılık yanında, görünüşte tarafsız olmasına karşın, söz konusu kişi ya da grup için dezavantaj doğuran muameleler olarak tanımlanabilecek dolaylı ayrımcılık da bu kapsama girer." Fırsat eşitliği ise ayrımcılığın doğurduğu koşulları ortadan kaldırmayı içerir.

Sivil toplum kuruluşları bu bağlamda Anayasa'nın eğitim hakkıyla ilgili 42. maddesinin değiştirilmesini istiyor. Ve şöyle diyorlar: "T.C. vatandaşları birçok farklı anadile sahiptir. Türkçe ise Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dilidir. Tüm T.C. vatandaşlarının anadilinin Türkçe olduğunu öngören başta anayasa olmak üzere diğer mevzuat düzenlemeleri, dil temelinde bir ayrımcılığa zemin oluşturma riski taşır."

Türkiye, uluslararası insan hakları sözleşmelerine attığı imzaları bir kenara bırakın, özgürlük, çoğulculuk ve demokrasi ilkelerine dayanan çağdaş uygarlığa uyum sağlamak, böylelikle iç barışını ve huzurunu sağlamak için de her alanda, bu arada eğitimde doğrudan veya dolaylı ayrımcılığa son vermek durumundadır. Eğitimde sürdürülen doğrudan veya dolaylı ayrımcılığın başta gelen örnekleri kuşku yok ki, Kürt çocuklarına resmi dil Türkçe yanında anadillerinde eğitim görme imkanının tanınmaması, (başta Aleviler olmak üzere) anne ve babaları Diyanet İşleri Başkanlığı'nın temsil ettiği İslam inancını paylaşmayan çocukların zorunlu din derslerini almaya mecbur edilmeleri ve üniversitelerde uygulanan başörtüsü yasağıdır.

Bu vesileyle de bir kez daha altını çizelim: Türkiye, eğer kendini çağa uyduracak, birlik ve bütünlüğünü koruyacak ise, "hepimiz Türk'üz, hepimiz Diyanet dinine inanırız" şeklinde özetlenebilecek kimlik politikasını "hepimiz Türkiye yurttaşlarıyız; hepimizin dili ve inancı saygı görür" şeklinde değiştirmek zorunda. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP üçüncü kez kazanabilir mi?

Anayasa Komisyonu bundan sonraki genel seçimlerin 17 Temmuz 2011'de yapılmasına karar verdi.

Hükümet sözcüleri şimdiden 2011 ilkbaharında erken seçim olasılığından söz ediyorlar. Sorulmaya başlayan soru şu: Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) 2002 ve 2007'den sonra 2011'de de kazanabilir, yine tek başına iktidar olabilir mi?

Bu soruyu sorduran nedenlerin başında, geçen Mart ayında yapılan yerel seçimlerde oy oranının % 47'den 39'a inmiş olmasından ziyade, ekonomide bu yıl % 6'lık küçülme ve kentlerde % 16'ya tırmanan işsizlik ortamında AKP hükümetinin Ermenistan ile ilişkileri normalleştirme girişimi ve "Kürt açılımı"nın sonuçları nasıl etkileyebileceği geliyor. Evet, bir buçuk yıl Türkiye için çok uzun bir vadedir ve arada çok şey değişebilir. Yine de bazı tahminlerde bulunmak mümkün.

Bütün seçimleri olduğu gibi önümüzdeki seçimleri etkileyecek en önemli etkenin ekonomi olduğunu varsayabiliriz. 2010'da % 4'e yakın bir büyüme, buna bağlı olarak işsizlik oranında hissedilir azalma beklenmekte. Bu öngörülerin gerçekleşmesi halinde, AKP'nin ekonomik krizin giderek daha ağırlaştığı bir sırada elde ettiği % 39'luk oy oranının daha da gerilemesini beklemek gerçekçi olmaz.

Ermenistan ile normalleşme hamlesinin geleceği belirsiz. CHP ve MHP, her şeye karşı çıktıkları gibi buna da karşı çıkıyor; imzalanan protokollerle gerek Türkiye gerekse yakın dost Azerbaycan'ın çıkarlarının ihlal edildiğini iddia ediyor. Normalleşmede ilerleme sağlanamazsa, bunun daha önce AKP'ye oy veren seçmenlerin muhalefete kaymasına yol açması uzak bir olasılık. Ama normalleşme süreci Ermenistan ile sınırların açılmasıyla, hele Ermenistan'ın işgal altında tuttuğu Azerbaycan topraklarından çekilmeye başlamasıyla sonuçlanacak olursa, AKP'nin yeni oylar kazanması olası. Son bir yıldır hükümetle devletin PKK'nın silah bırakmasını sağlamak için eşgüdümlü bir çalışma içinde oldukları anlaşılıyor. Hükümetin DTP ile, MİT'in örtülü bir şekilde İmralı'da hükümlü Öcalan ve Kandil dağındaki PKK ile yürüttüğü görüşmelerin, Dışişleri'nin gelecek yıl Irak'tan çekilecek ABD'nin yanısıra, Irak Kürdistan Bölge Yönetimi ve Bağdat, Şam ve Tahran'la yaptığı temasların bu çabanın birer parçası olduğu muhakkak.

Geçen hafta bu çabaların ilk ürünleri görüldü. CHP ve MHP sözcüleri, gelenlerin teslim olduktan sonra serbest bırakılmalarını hükümetin PKK'ya teslim olması şeklinde yorumladığı gibi, karşılıklılarında yapılan kitle gösterilerini de PKK'nın zafer kutlamaları olarak niteledi. Gerek Cumhurbaşkanı, gerekse Başbakan gösterilerin tekrarlanması halinde sürecin kesileceği uyarısında bulundular. Ama Başbakan sürecin devamında kararlı olduğunu da yineledi. Ağır basan beklenti, sürecin devam etmesi; çatışmaların durması, PKK'nın silah bırakmasına paralel olarak, hükümetin önce idari kararlarla, sonra yasa ve nihayet anayasa değişiklikleriyle Kürtlerin kültürel ve siyasi haklarını genişleten adımlar atması; böylelikle Türkiye'nin 25 yıllık iç çatışmayı geride bırakması. CHP ve MHP, her zaman yaptıkları gibi, sert muhalefet yaparak, korkuları körükleyerek oy toplamaya çalışabilir. Çatışmadan rant elde eden çevreler süreci baltalamak için provokasyonlara başvurabilir. Dolayısıyla "açılım"ın geleceği belirsiz. İşler kötüye giderse, AKP hayli oy kaybedebilir. Ne var ki süreç, başarılı olabilir: Çünkü gerek Türkiye, gerekse Irak Kürtleri şiddetin devamına destek vermiyor, barışçı çözümden umutlu. Süreç en azından çatışmaların durmasıyla sonuçlanacak olursa, AKP iktidarının gerek Kürt bölgesinde gerekse ülkenin geri kalanında oy artışı sağlaması muhtemel.

Netice olarak AKP iktidarının "açılım"larının hem Türkiye'yi zincirlerinden kurtarması, hem de AKP'ye bir üçüncü seçim kazandırması olasılığının ağır bastığını söyleyebilirim. Tabii ki demokrasinin yerleşmesi yolunda ilerlediğimiz; Ergenekon davası ve "AKP ve Gülen'i Bitirme Planı"nın ifşasından sonra, askeri ve yargısal darbe girişimlerinin sonunun geldiği varsayımıyla....

Neden 'İkinci Cumhuriyet'?

Şahin Alpay 2009.10.29

Erik Jan Zürcher çağdaş Türkiye üzerine çalışan yabancı tarihçiler arasında özel bir yere sahip. Hollanda'nın Leiden Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Bölümü başkanı olan Zürcher'in, son dönem Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi Türkiye tarihi üzerine çok sayıda eseri var.

Bunlar arasında "Turkey: A Modern History" (3. Basım 2004) Zürcher'in kuşkusuz konuyla ilgili herkesin okuması gereken kitabı. (İletişim Yayınları'nın "Modernleşen Türkiye'nin Tarihi" başlığıyla yayımladığı Türkçesi 22 kez basıldı.) Dışişleri Bakanlığı, 2005'te çok yerinde bir kararla, Zürcher'i "Türkiye ile ilgili yanlış algılamaları ve önyargıları sorgulayan" çalışmalarından dolayı Üstün Hizmet Madalyası ile ödüllendirdi.

Profesör Zürcher 14 Ekim günü Arı Hareketi'nin İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde düzenlediği bir toplantıda "Modern ve uygar bir toplum: Kemalistlerin yeni cesur dünyası" başlıklı bir konuşma yaptı. 1934-41 ve 1947-48 yılları arasında hükümet tarafından, Cumhuriyet Türkiye'sinin Batı'ya yönelik propagandasını yapmak amacıyla, iki ayda bir Fransızca olarak yayımlanan "La Turquie Kemalist" dergisinden hareketle, tek parti dönemi modernleşme projesinin özelliklerini şöyle sıraladı:

Sovyet modernleşmesinden esinlenen, sanayileşmeye, eğitime, uygulamalı bilim ve teknolojiye, insan aklına ve iradesine vurgu. Kadınların toplumsal rolünün modernleşmenin esas ölçüsü olarak anlaşılması. Anadolu'nun bir "tabula rasa" (üstüne yazılmayı bekleyen boş bir levha) olarak görülmesi. Tarihten ve gerçek insanlardan soyutlanmış bir bakış açısı. Kitlelere güvensizlik ve onlar üzerinde denetim kurulması gereği. Siyasete hiç yer tanınmayışı. Devletin tek partinin bir uzantısı olarak görülmesi. Pozitivist, bilimin mutlak ve şaşmaz gerçeği temsil ettiği anlayışı. Dinden hiç söz edilmeyişi, vs. Zürcher konuşmasını şöyle tamamladı: 1930'larda uygulanan modernleşme projesi, o günün Avrupa uygarlığını Türkiye'ye taşımayı amaçlıyordu, ama geleceğe dönük bir yönü yoktu. Kemalizm'in "altın çağı" ("asrı saadet") olarak görülen o yılların modernlik anlayışı, 21. yüzyılın başındaki Türkiye için bir "yol haritası" olamaz.

Ben de söz aldım ve Zürcher'e tümüyle katıldığımı ifade ettim. Evet, 1930'ların modernlik anlayışı kesinlikle geleceği inşa için bir rehber olamaz. Neden? Her şeyden önce, günümüzün uygarlık anlayışı 80 yıl öncesine göre çok farklı olduğu için... Çağdaş modernlik ya da (dilerseniz post-modern, modernlik-sonrası) uygarlık anlayışı, her şeyden önce çoğulculuk ve farklılığa saygı temel ilkelerine dayanır. İnsan haklarına, yani bireyin temel hak ve özgürlüklerine, öncelikle de ifade ve inanç (din) özgürlüğüne mutlak saygıyı içerir. Özgürlükçü ve çoğulcu demokratik rejimi öngörür. Bilim anlayışı, pozitivizm değil eleştirel rasyonalizmdir. Bilim bize en güvenilir bilgileri sağlar, ama bilimsel teoriler ancak aksi ispat edilene kadar geçerlidir. Bilim teorilerin yanlışlığının gösterilmesiyle ilerler ve ilerledikçe ne kadar az bildiğimizin farkına varırız. Din ile bilim rakip değildir; biri diğerinin yerine konamaz.

Bugün asker-sivil bürokraside yaygın şekliyle Cumhuriyetçilik ya da Kemalizm anlayışı, sadece farklılığa saygısız bir kültür anlayışını içermekle kalmıyor, bürokratik vesayet altında olan türden bir demokrasiyi öngörüyor. Genelkurmay'da birileri tarafından hazırlanan "AKP ve Gülen'i bitirme planı"nın en açık bir şekilde ortaya koyduğu üzere, sadece ülke güvenliğini sağlamakla görevli ve tümüyle siyasi otoriteye bağlı olması gereken orduyu, millet iradesinin üzerinde silahlı bir siyasi parti haline getiriyor. Böylesi bir Cumhuriyetçilik, günümüzün uygarlık anlayışı ile kesinlikle bağdaşmıyor. Evet, "Birinci Cumhuriyet", Türkiye'nin 18. yüzyıl sonunda Osmanlı

ile başlayan modernleşme hamlesinde önemli bir aşamaydı. Ama artık çağdaş uygarlıkla bağdaşan (Mehmet Altan'ın koyduğu adla) "İkinci Cumhuriyet"e ihtiyacımız var. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Militarizm çöküyor mu?

Şahin Alpay 2009.10.31

Önce militarizm ile ne kastettiğimi tekrarlayayım. Militarizm kavramı üç değişik anlamda kullanılıyor. Birincisi, "siyasal çözüm"ün karşıtı olarak "askeri çözüm" yandaşlığı. Yani, toplumsal sorunların tarafların aralarında konuşarak-uzlaşarak değil, ancak taraflardan birinin iradesini diğerine silahla, zorla kabul ettirmesiyle çözülebileceğine dair inanç anlamında militarizm.

İkincisi, mutlak disiplin ve verilen emre itaat gibi, ordulara has ilkelerin bütün topluma hakim olmasından, "kışla gibi toplum"dan yana oluşu ifade ediyor. Üçüncü anlamı ise, toplumu en iyi askerlerin yönetebileceğine dair inancı anlatıyor. Her üç türüyle militarizmin hakim olmasının bir ülkeyi faşizme götüreceğini sanırım eklemeye lüzum yok.

Giderek genişleme eğilimi gösteren Ergenekon davasının, TSK içindeki ve dışındaki Türkiye'yi bir askeri rejim altına sokma çabasında olan kişilerin tümüyle ortaya çıkarılıp hak ettikleri cezalara çarptırılmalarıyla sonuçlanıp sonuçlanmayacağını bilemiyorum. Ancak temkinli bir iyimserlikle, genişleyen demokrasimiz sayesinde Türkiye'de militarizmin her üç türünün de, her gün yeni tezahürlerine ve pompalanmalarına tanık olsak dahi, güçlerini yitirmekte, marjinalleşmekte olduğunu söyleyebiliriz. Neden?

"Askeri çözüm"cülerle başlayalım. AKP hükümetinin silahların susması için giriştiği (TSK'dan da dolaylı destek gördüğü anlaşılan) "Kürt açılımı," DTP'nin uzun zamandır bu yolda harcadığı çabalar, nihayet PKK'nın silahlı mücadeleyle bir yere varamayacağını görmesi, Kürtlere dillerini ve kültürlerini özgürce yaşama imkânının tanınması halinde silahları bırakmaya karar vermesi, açıktır ki, 25 yıldır devam eden ve (ezici çoğunluğu Kürt) 40 bin dolayında yurttaşımızın canına mal olan iç çatışmanın galibi olamayacağı, askeri çözüm olamayacağı bilincinin nihayet her iki tarafta da hakim olmaya başladığının işaretleri.

Askeri çözümün niçin olamayacağını Metin Münir harika yazısında şöyle anlattı: "Bu iş silah gücüyle hallolur mu sanıyorsunuz? Bu süreci siyasi çıkar için sabote edenlerin başında gelen Baykal ve Bahçeli'nin sizi veya onları kurtaracak bir formülü mü var sanıyorsunuz? Onlar yüzlerden tebessümü, kalplerden ümit ve sevgiyi çalmakta uzmandırlar. Melodramatik milliyetçi köşe yazarlarından da hayır beklemeyin. Suyu kurumuş denizlerin yüzme şampiyonudur bu kof vatanseverler ve onlarda da çözüm yoktur. Bu resmi çok yanlış okudunuz. Seçenek yenme veya yenilme arasında değildir, çünkü bu işten ya her iki taraf galip çıkacak ya da her iki taraf mağlup..." (Milliyet, 28 Ekim)

"Kışla gibi toplum" isteyenlerin saflarının öteden beri sınırlı olduğunun, her askeri müdahaleden sonra yapılan ilk seçimi militarist projeye en zıt partinin açık farkla kazanmasından daha iyi bir göstergesi olabilir mi? Nihayet, "Darbe Günlükleri"nin yazıldığı günlerden "AKP ve Gülen'i bitirme planı"na kadar yaşayıp gördüklerimiz, toplumu en iyi askerlerin yönetebileceğine inanç anlamında militarizmin, bizzat TSK bünyesinde can çekişmekte olduğuna işaret etmiyor mu?

Evet, militarizm çöküyor, çünkü şunlar giderek daha iyi görülüyor: Askeri darbelerle tesis edilen bürokratik vesayet rejimi, sorunları ağırlaştırmaktan başka bir işe yaramadı. "En iyi asker bilir" zihniyeti, en büyük zararı orduya verdi. "AKP ve Gülen'i bitirme planı" ile zirveye tırmanan, andıçlarla, yalan ve iftirayla siyasete yön verme çabaları, ne yazık ki (bizzat cuntacıların itiraf ettikleri gibi) ordunun imajını örseledi. Siyasete boğulması, en iyi Aktütün ve Dağlıca vakalarında görüldüğü üzere, ordunun işini doğru düzgün yapmasını engeller hale geldi. "Kâğıt parçası" vakası, siyasete boğulmanın ordu saflarında bölünmeye, dolayısıyla disiplininin ağır yara almasına yol açtığını göstermiyor mu? 2002'den bu yana ordu saflarının cuntacılar ile onlara karşı çıkanlar arasında mücadeleye sahne olduğunu görmüyor muyuz? Çare askerle siyaset arasına duvar çekmektir. . s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ankara'dan Obama'ya dersler

Şahin Alpay 2009.11.03

Başbakan Tayyip Erdoğan, 27-28 Ekim günlerinde İran'ı resmen ziyaret etti. Dinî lider Ali Hamaney dahil en yüksek düzeyde sıcak kabul gördü.

Tahran'da İran'ın nükleer enerjiden yararlanma hakkı olduğuna dair görüşünü yineledi. Tahran'a gitmeden The Guardian Gazetesi'ne bir demeç verdi. Bu demeçte İran Başkanı Mahmud Ahmedinecad için "dostumuzdur" dedi. İran'ın nükleer silah geliştirdiğine dair kuşkular hakkında "dedikodu" dedi ve ekledi: "Nükleer silaha sahip ülkeler, nükleer silahı olmadığı halde İran'a nükleer silaha sahip olmamasını söylüyorlar..." Erdoğan'ın Tahran ziyareti sırasında Türkiye ile İran arasında iki önemli ama sembolik anlaşma imzalandı. Birine göre Türkiye İran'ın bazı doğalgaz sahalarına yatırım yapacak; diğerine göre de, iki ülke arasındaki ticarete yerel para birimleri kullanılacak.

Ankara'nın İran'la "sıfır problem" ve ekonomik karşılıklı bağımlılığı artırma politikasını fevkalade yerinde buluyorum. İran'la imzalanan anlaşmaların "sembolik" olmaktan öteye geçip uygulanmasını çok isterim. Başbakan'ın nükleer silahlardan arınmış bölge ve dünya arzusuna candan katılıyorum. Ben daha da ileri gidiyorum: Nükleer santrallardan da arınmış bir dünya istiyorum. Ancak Başbakan'ın Batılı ülkelerin İran'ın nükleer silah elde etme çabasında olduğuna dair kuşkularının "dedikodu"ya dayandığından nasıl emin olabildiğini bilemiyorum. Başbakan'ın nükleer silaha sahip olanlar bu silahları ellerinden çıkarmadıkça, başkalarının da nükleer silaha sahip olmaya hakları olabileceği anlamına gelebilecek sözlerini ise kesinlikle tasvip etmiyorum.

Şurası muhakkak ki, Ankara'nın Konya'daki hava tatbikatına İsrail uçaklarının katılmasına izin vermemesi, ardından Suriye ile Yüksek Düzeyde Stratejik İşbirliği Anlaşması imzalaması, İran'da sıcak bir kabul görmesi, ziyaret öncesi Guardian'a verdiği mülakatta söyledikleri belki Türkiye'den çok dış dünyada ilgi gördü. "İslamcı" AKP'nin Türkiye'yi Batı ittifakından (ABD, AB ve İsrail'den) uzaklaştırıp İslam dünyasına yakınlaştırmakta olduğu, Türkiye'yi yeni bir İran yapacağı konusunda en küçük bir tereddüdü olmayan yerli (ulusalcı) ve yabancı (İsrail lobisiyle ilişkili) çevrelere göre, bu gelişmeler AKP'nin gizli gündemini çok açık bir şekilde ortaya koymaktaydı. Çok şükür ki bu tür görüşler Batı'da dahi fazla ciddiye alınmıyor. Ama Türk dış politikasındaki gelişmeleri çok ciddiye alınacak şekilde yorumlayan Batılılar mevcut. Bence bunlardan en dikkate değer olanı, Amerikalı İran uzmanları Flynn Leverett ve Hillary Man Leverett'in "Ciddi Türk diplomasisi" başlıklı yazıları. Özetle şöyle diyorlar:

Ortadoğu'ya açılma ulusal çıkarları açısından Türkiye'ye çok yararlı oldu. Ekonomik büyümeye katkıda bulunduğu gibi, ülkenin uluslararası önemi haiz, yükselen bir pazar olarak statüsünü pekiştirdi. Erdoğan'ın İran ziyareti, Ankara'nın Tahran ile önemli ekonomi ve enerji anlaşmaları yapabileceğini gösteriyor. ABD'nin buna karşı çıkması gerçekçilikten uzak. Nabucco projesi uzun vadede İran doğalgazına bağlanmadan uygulanabilir değil. Netice olarak Türkiye'nin İran'a yaklaşımı ABD'nin İran'a yaklaşımına nazaran Batı'nın çıkarlarına daha çok hizmet etmekte. İsraililer ve onların ABD'deki dostları, Türkiye'nin Ortadoğu'daki öteki ülkelerle ilişkisinin gelişmesini İsrail aleyhine olduğunu düşünüyorlar. Ama İsrail'in Türkiye'ye olan ihtiyacı, Türkiye'nin İsrail'e olan ihtiyacından daha fazla.

Şöyle devam ediyorlar: Burada Obama yönetimi için bir ders var. ABD'nin Ortadoğu'da stratejik gelişmeleri dikte edecek gücü kalmadı. Washington eğer bu kritik bölgede Amerikan çıkarlarını korumak istiyorsa, bunu diplomasi ile yapmak; Amerikan çıkarlarına saygı gösterilmesini temin için bölgede evrilen güç dengelerine ve başka ülkelerin meşru çıkarlarına saygı göstermek zorunda. "Türkiye'nin Ortadoğu politikası böyle bir diplomasi için çok değerli bir model sunuyor." (Politico, 29 Ekim)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zaman'da yedi yıl

Şahin Alpay 2009.11.05

Bugün 5 Kasım 2009, benim için önemli bir yıldönümü. Yedi yıl önce bugün, şimdi Referans gazetesi genel yayın yönetmeni olan Eyüp Can'ın önerisi ve Genel Yayın Yönetmeni Ekrem Dumanlı'nın daveti üzerine Zaman'da yazmaya başladım.

Cumhuriyet gazetesi için hazırladığım kitap sayfasının ilk kez 23 Ocak 1982'de yayımlandığı dikkate alınırsa, gazete yazarlığım da yakında 28. yılını dolduracak. Bugünkü yıldönümü vesilesiyle düşündüklerimi okurlarımla paylaşmak istiyorum.

Ben gazeteciliğe, mecburiyetten girdim. 1960'ların sonları ve 1970'lerin başlarında birkaç yıl süren bir dönem, "zamanın ruhu"na uygun olarak, radikal sol görüşlere sahip olmuştum. 12 Mart-zede siyasi mülteci olarak İsveç'e kapağı atmayı başarıp, siyaset bilimi dalında ciddi bir doktora eğitimine başladıktan sonra fikirlerim hızla evrilmişti. 1981'de doktorayı tamamlayıp yurda döndüğümde, "liberal sosyal demokrat" olarak tanımladığım bugünkü fikri kimliğimi çoktan kazanmıştım. Beni üniversitelere almadıkları için, o sıra gazetenin genel yayın müdürü olan dostum Hasan Cemal'in davetiyle Cumhuriyet'te çalışmaya başladım. (Geçirdiğim fikri evrimi merak edenler için iki kaynak var: Toplum ve Bilim dergisinin 41. sayısında (1988) yayımlanan "68 Kuşağı Üzerine Bir Deneme" adlı makalem ve "Sokak Güzeldir: 68'de Ne Oldu?" (Metis, 2009) başlıklı kitapta Nadire Mater'e anlattıklarım.)

Türkiye'nin geleceğine dair temkinli iyimserim. Bunun bir nedeni benim kuşağımın (en azından yanlıslardan ders çıkaran kesiminin) nereden nereye geldiğini iyi bilmemdir. Sözüünü ettiğim kesim, otoriter-totaliter sol veya sağ görüşlerden yola çıktılar, tecrübeleri temelinde özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin vazgeçilmezliği fikrinde karar kıldılar. Ben gazete yazarlığına başladığımda Türkiye askeri bir diktatörlük altındaydı. Eğer bugün gerçek bir demokrasiye geçiş yolunda ilerliyor ise, bu kuşağın tecrübelerinin bunda önemli bir rolü vardır. Niye? Bunu ölmeden yayınlayacağımı umduğum kitapta anlatacağım.

Zaman'da yedi yıla dönersek: Zaman, benim gazete yazarlığımın en mutlu dönemine tekabül ediyor. Bunun çeşitli nedenleri var. Bir nedeni Prof. Dr. Eser Karakaş'ın önerisi ve mütevellî heyeti başkanı Sayın Enver Yücel'in

davetiyle 2001 Nisan'ından itibaren Türkiye'nin en özgür yüksek öğrenim kurumlarından biri olan Bahçeşehir Üniversitesi'nde asıl mesleğim olan akademisyenliğe dönmek imkanını bulmam, o tarihten sonra gazeteciliğin esas bildiğim yönüyle ilgilenmem, sadece köşe yazarlığı yapmamdır.

Başka bir nedeni, öteki gazetelerde yaşadıklarım. Hasan Cemal'in ayrıldığı gün istifa ettiğim Cumhuriyet'te geçen on yıl basındaki en mutsuz yıllarımdı. İlhan Selçuk'un başını çektiği "misyon gazeteciliği" nedeniyle, düzenli yazma fırsatını ancak onun ayrıldığı kısa dönemde bulabildim. Zülfü Livaneli'nin önerisi ve Zafer Mutlu'nun davetiyle Ekim 1993-Mayıs 1994 arasında Sabah gazetesinde çalıştım; Nilüfer Kuyaş ile birlikte "Entellektüel Bakış" sayfasını hazırladım. Yaptığım işten mutluydum, ama "medya aristokrasisi" dediğim şeyin ne olduğunu orada gördüm. Nisan 1994 ekonomik krizi sonunda sayfa kapatılınca, istifa ettim. Rahmetli dostum Ufuk Güldemir'in daveti üzerine Kasım 1994'te "Entellektüel Bakış"ı Milliyet'e taşıdık. Haftada üç gün köşe yazısı yazma rutinine de orada girdim. Şubat 2001 ekonomik krizi vesilesiyle çok sayıda yazarla birlikte ben de, çok çirkin bir şekilde kapı dışarı edildim. Milliyet'te de yaptığım işten memnundum, ama Türkiye'de medyanın neden adam olamadığını, balığın baştan koktuğunu orada çok iyi gördüm.

Evet, bir gazete yazarı olarak en mutlu dönemimi Zaman'da yaşıyorum. Bunu sağlayan iki unsur var. Birincisi, Zaman'ın "referans gazetesi" olma yolunda en çok ilerlemiş gazete olmasıdır. İkincisi ve daha önemlisi ise, en tepedeki yöneticisinden başlayarak Zaman'ın bütün çalışanlarından gördüğüm saygı, okurlarından gördüğüm ilgidir. Hepsine candan teşekkür ediyorum. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Askerin demokrasiye saygı gösterme zamanı

Şahin Alpay 2009.11.07

Türkiye'de asker-sivil ilişkileri üzerine çalışan siyaset bilimcilerden biri olan Bilkent Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ali Karaosmanoğlu, geçenlerde Today's Zaman'dan Yonca Poyraz Doğan'a bir mülakat verdi.

Söz konusu mülakatta Karaosmanoğlu, şunları söylüyordu: "Türkiye'nin siyasi-askeri kültürü otoriter ve militarist olmaktan çıkıp askerin sivil otoriteye tabi olduğu demokratik kültüre doğru dönüşüyor. Bu, iniş çıkışlı bir süreç. Ne var ki, günlük olaylar, demokratikleşme yönündeki genel eğilimi gölgelemiyor." ("Time for military to respect democracy/Askerin demokrasiye saygı gösterme zamanı," 2 Kasım)

Prof. Karaosmanoğlu'nun (tümünü okumanızı tavsiye edeceğim) görüşlerine katılıyorum. Ben de Türkiye'nin demokratik normalleşmeye, yani asker ile siyaset arasında duvar çekmeye doğru ilerlediğine dair artan bir iyimserliğe sahibim. En son Türkiye'de militarizmin her türlüşünün çökme sürecinde olduğuna dair yazımda buna değindim (31 Ekim). Elbette ki bu süreç, Batı demokrasilerinde olduğu gibi, sıradan yurttaşların Genelkurmay Başkanı'nın adını dahi bilmediği gün tamamlanmış olacak. Oraya varmak için daha zamana ihtiyacımız var. Ama bu yolda ilerliyoruz. Askerin kendini devletin ve milletin sahibi olarak görmesine yol açan eğitime rağmen, bu nasıl mümkün oldu?

12 Eylül askeri yönetiminin getirdiği anayasa ve yasalarla, son sözün askeri otoriteye ait olduğu, bürokratik vesayet altında çok partili düzen pekiştirildi. Ama aynı 1980 yılının 24 Ocak'ında alınan kararlarla ekonomide liberalleşme ve dışa açılma süreci başladı. Ekonominin giderek globalleşmesinin, 1995'ten sonra artan ölçüde AB ile bütünleşmesinin, askeri darbelerin "altyapısı"nın giderek ortadan kaldırmış olduğu muhakkak. Bunun içindir ki 1995'ten sonra askeri darbelerin yerini dolaylı askeri müdahaleler (28 Şubat, e-muhtıra), yargı

darbeleri (RP'nin kapatılması) ve yargı darbesi girişimleri (AKP'ye kapatma davası) aldı. Normalleşme yolunda ikinci bir etken, şüphesiz ki, 1999'da başlayan AB'ye katılım sürecidir. (AB bu süreci kararlılıkla desteklemiş olsaydı, normalleşmede daha hızlı ilerleyebilirdik.) Obama yönetimiyle birlikte ABD'nin Türkiye'de sivilleşmeye kararlı destek vermesi, dış konjonktürün getirdiği başka bir yardımcı unsur.

Normalleşmeye doğru ilerleyişte, bana göre bütün bunlardan daha önemli olan, aydınların 1990'lardan itibaren geliştirdikleri liberal-eleştirel söylemin militarizmin her türlüüne karşı verdiği mücadeledir. Eğer bugün, "iddia edilen" Ergenekon örgütü ya da "eylem planı" ile anılan cuntacılar başarılı olamamışlar ise, bunun esas nedeni demokratik yoldan seçilmiş parlamentoya ve hükümete saygı gösterilmesini isteyenlerin gerek sıradan yurttaşlar, gerekse askerler arasında hakim eğilim haline gelmiş olması. Geçenlerde (10 Ekim) yazdım: Yaşayan en ünlü siyaset bilimcilerden Richard Rose'un yaptığı araştırmaya göre, ezici çoğunluk (% 85) ordunun Türkiye'yi yönetmesini istemiyor. Bu konuda üç büyük partinin seçmenleri arasında geniş bir mutabakat var (AKP % 89, CHP % 85, MHP % 80).

Normalleşmeye doğru gittiğimizin dikkate değer göstergelerinden biri, "Darbe Günlükleri"nde aktarılan, 2003-2004 döneminde generallerin büyük çoğunluğunun darbe fikrine karşı çıkmaları olgusu. Kuşku yok ki, geline noktaı en veciz bir şekilde Genelkurmay eski Başkanı Org. Hilmi Özkök ifade etti: "TSK personelinin ulaştığı entelektüel seviye; haberleşme teknolojisindeki evrim; demokraside ulaşılmış olan aşama; politik, ekonomik ve diğer milli güç unsurlarındaki gelişmeler; TC'nin gittikçe artan uluslararası kurum ve kuruluşlara katılımı; sivil toplum kuruluşları ve diğer sivil güç unsurlarındaki artış ve gelişim; önceki olaylardan alınan dersleri oluşturma tekniklerindeki gelişmeler, darbeler devrini kapatmıştır. Yakın gelecekte Türkiye, her işin, onu yapması gerekenlerce yapılacağı bir ülke olacaktır." (Hürriyet, 21.03.09) s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne taraf olun!

Şahin Alpay 2009.11.10

Önce hatırlayalım: Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), dayandığı Roma Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle 1 Temmuz 2002 tarihinde kuruldu.

Bu tarihten sonra soykırım uygulayan, insanlığa karşı suç ve savaş suçu işleyen kişileri yargılama yetkisine sahip ilk sürekli uluslararası mahkeme olan UCM'nin kuruluşu, kuşku yok ki, uygarlık tarihinde bir dönüm noktası. İnsanlığa karşı her türlü suçun önlenmesi için atılan en etkili ve önemli adım. Bugüne kadar Birleşmiş Milletler'e üye 192 ülkeden 110 tanesi antlaşmayı imzalayıp onaylayarak UCM'ye taraf oldu; 38 ülke de onay sürecinde.

Sudan'ın batısındaki Darfur bölgesinde 2003'te patlak veren çatışmalarda hükümet kuvvetlerinin ve hükümet destekli Cancavid milislerinin Arap olmayan Müslüman yerli halka karşı saldırılarında 300 binden fazla insan öldü, 2 buçuk milyon dolayında insan evlerini terk etmek zorunda kaldı. UCM savcısı Temmuz 2008'de, Mahkeme'den Darfur'da soykırım suçu, savaş suçları ve insanlığa karşı suç işlendiği gerekçesiyle sorumlu görülen Sudan Devlet Başkanı Ömer el Beşir için tutuklama istedi. Mahkeme de, 4 Mart 2009 günü soykırım değil, ama savaş suçları ve insanlığa karşı suçlardan (yani katliam, yurdundan sürme, işkence ve ırza geçme suçları) sorumlu bularak El Beşir hakkında tutuklama kararı aldı. UCM'ye taraf olan ülkeler El Beşir'i yakalayıp mahkemeye göndermek yükümlülüğü altında.

Aynı El Beşir'in, İslam Konferansı Örgütü'nün (İKÖ) bugün başlayacak olan toplantısı nedeniyle İstanbul'a gelmesi söz konusuydu. El Beşir daha önce Türkiye'ye iki kez geldi. İlk kez Ocak 2008'de Ankara'da, ikinci kez

Ağustos 2008'de İstanbul'da ağırlandı. Bu, El Beşir'in hakkındaki tutuklama kararından sonra ilk gelişi olacaktı. Türkiye'yi zor durumda bırakmamak için gelmekten vazgeçtiği anlaşıyor. Ama Türkiye hükümeti, El Beşir'in tutuklanmasının söz konusu olmadığını açıkladı. Şu iki gerekçeyle: Ev sahipliği yapsa da Türkiye toplantının organizatörü değil, daveti değiştiremez. Üstelik UCM'nin kararı bağlamaz, çünkü Türkiye taraf değildir.

Evet, ne yazık ki, ABD, Rusya, Çin ve Hindistan gibi ülkeler yanında Türkiye, UCM'yi kuran Roma Antlaşması'nı imzalamayan ülkelerden biri olma utancını koruyor. UCM'ye taraf olmamasının gerekçesini, terörizm suçlarının da mahkemenin yetki alanına girmesi isteğiyle açıklıyor. Belki açıklanmayan gerekçeler, Sudan'dan ekonomik beklentiler ve El Beşir konusunda İKÖ ve Arap Birliği üyeleri ile ters düşmekten çekinilmesi. (Oysa bu ülkelerin önemli bir kısmı UCM sözleşmesini ya imzaladı ya da onayladı.) Belki bir gerekçe de Türk dış politikasına yön verenlerin, El Beşir'in söz konusu suçlardan sorumlu olduğuna inanmıyor olmaları. (Başbakan Erdoğan, 2006'da Sudan'da İslam dini 'kabileciliği ve kavmiyetçiliği' reddettiği için Darfur'da 'asimilasyon ve soykırım' olamayacağını ileri sürmüştü. Dün de benzer görüşleri tekrarladı.)

Oysa AB'ye üye ve aday olan ülkeler arasında Roma Antlaşması'nı onaylayıp UCM'ye taraf olmayan bir tek Türkiye kaldı. Oysa Başbakan Erdoğan, bundan 5 yıl önce, 20 Ekim 2004 günü Strasbourg'da Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'ne yaptığı konuşmada, Mayıs 2004'te kabul edilen yeni Türk Ceza Kanunu'nun soykırım suçu, insanlığa karşı suç ve savaş suçu işleyenlerin yargılanacağına dair hükümler bulunduğunu hatırlatmış (13. madde) ve "İç hazırlıklarını tamamlamış olarak kürsüden Türkiye'nin yakın bir gelecekte Roma Statüsü'nü onaylayarak UCM'ye taraf olacağını ilan ediyorum." demişti.

Başbakan Erdoğan'a, daha geçen cumartesi günü bir toplantıda söylediği sözleri hatırlatıyorum: "Değeri, ideali, erdemi, aşkı, düşüncüyü ihmal eden kim olursa olsun yüzeyselliğe, çapsizliğe, ilkesizliğe mahkûm olmaktan kurtulamaz." (Hürriyet, 8 Kasım) Başbakan'ın sözlerine tümüyle katılıyor; sözlerini eylemleriyle destekleyerek UCM antlaşmasının bir an önce imzalanıp onaylanması için talimat vermesini bekliyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Muhalefet' muhalefeti baltalıyor

Şahin Alpay 2009.11.12

Hükümetin "demokratik açılım" girişimiyle ilgili TBMM'deki öngörüşmenin 10 Kasım'da gündeme alınması üzerine CHP ve MHP sözcülerince söylenenler ve yapılanlar giderek daha iyi anlaşılakta olan bir gerçeğe ışık tuttu.

O gerçek şu: Türkiye'de "muhalefet" demokratik düzenin temel unsurlarından biri olan muhalefet kurumunu katlederek, demokrasinin etkin işleyişini baltalıyor.

Hatırlayalım: Türkiye'yi 1999-2002 arasında yöneten koalisyon partileri ülkeyi öyle ağır bir siyasi ve ekonomik krize soktular ki, 2002'de seçmen hepsini barajın altına itti; Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), oyların yalnızca % 34'ünü alarak tek başına iktidar olabildi. Hükümetin icraatı başarılı bulundu ve 2007 seçiminde AKP oyunu % 47'ye çıkararak iktidarını korudu. Bu yıl Mart ayındaki yerel seçimlerde oy oranı % 39'a indi.

AKP hükümeti, iktidara gelmesinden bu yana, üç tür "muhalefet" ile karşılaştı. Birincisi, demokrasi üzerindeki bürokratik vesayetin başlıca kurumu olan TSK'nın saflarından gelen "muhalefet". Bu muhalefetin başlıca tezahürleri, Ergenekon davasıyla ortaya çıkan çeşitli cunta-darbe girişimleri, en vahimi "İrticayla Mücadele Eylem Planı" olan "andiçlar" (yani iftira ve yalan üzerine kurulu psikolojik savaş faaliyetleri) ve, tabii, Genelkurmay'ın askeri müdahale tehdidini içeren 27 Nisan 2007 e-muhtırası oldu. Seçmenin ezici çoğunluğu

nezdinde bu tür muhalefetin hiçbir meşruiyeti bulunmuyor. Demokrasiye ve hukuk devletine hiçbir şekilde sığmayan bu tür "muhalefet", TSK'nın saygınlığını zedeliyor, saflarını bölüyor, asıl işini gereği gibi yapamaması sonucunu doğuruyor.

Öteki "muhalefet", demokrasi üzerindeki bürokratik vesayetin ikinci ayağı olan yargı organından geliyor. Anayasa Mahkemesi ünlü "367 kararı" ile, anayasayı çiğneyerek, Cumhurbaşkanı seçimini engelledi; TBMM'nin yaptığı usulden ve esastan meşru anayasa değişikliklerini iptal etti. Bununla kalınmadı: İktidar partisi, ne hukuka, ne de hakkaniyete sığın bir iddianame ile kapatılmak istendi. Vasıflı çoğunluk bulunamadığından kapatma kararı çıkmadı, ama Mahkeme'nin 11 üyesinden 10'u ne hukuka, ne laikliğe sığın bir gerekçeyle iktidar partisini "laikliğe karşı odak" ilan etti; burası bir demokrasi midir, yoksa jüristokrasi mi diye sordurdu.

AKP iktidarının karşı karşıya kaldığı üçüncü tür "muhalefet" ise parlamentodaki, esas olarak CHP ve MHP tarafından temsil edilen, yerel seçimlerden sonra daha da hırçınlaşan, bugüne kadar izlenen ve başarısızlıkları ülkeye çok pahalıya patlamış politikalarda ısrar eden, ülke sorunlarının çözümü için hiçbir ciddiye alınacak öneri getiremeyen, bu nedenle kendi seçmenlerini bile hayal kırıklığına uğratan "muhalefet."

Netice itibarıyla ne yazık ki Türkiye'de, iktidarın yanlışlarının gündemin geri planına düşmesine yol açan, icraatının doğru dürüst eleştirilmesini engelleyen, dolayısıyla demokrasinin iyi işlemesi açısından vazgeçilmez olan muhalefet kurumunu katleden türden "muhalefet"ler var. Buna karşı yegane tesellimiz, bu hususun halk tarafından giderek daha iyi anlaşılıyor olduğuna dair umudumuz.

Söz konusu, ters tepen türden muhalefetin başvurduğu araçlardan biri de 10 Kasım dolayısıyla yine acıklı tezahürleriyle karşılaştığımız Atatürk sömürsü. Bu konuda düşündüklerimi Ahmet Altan çok iyi ifade etti: "Atatürk 'kutsal' biri mi? 'Hayatta en hakiki mürşit ilimdir' diyen birini beğeniyorsanız, seviyorsanız, onun çok önemli olduğuna inanıyorsanız, onun düşüncelerini kendinize 'mihmandar' seçiyorsanız, 'ilmin en hakiki yol gösterici' olduğuna da inanmak zorundasınız. İlimde 'kutsallığın' yeri var mı? Atatürk'ü 'kutsallaştırmaya' çalışanlar ya onun ne dediğini bilmiyorlar ya da ciddi bir çarpıtmayla onu kendilerine siyasi bir kalkan yapmaya çalışıyorlar. Ben ikincisinin daha muhtemel olduğunu düşünüyorum." (Taraf, 11 Kasım)

Ahmet Altan'dan ayrıldığım tek nokta, ikincisinden emin olmam. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Geçmişiniz itinaıyla temizlenir'

Şahin Alpay 2009.11.14

Tarih tekerrür etmez. Çünkü, evrende olduğu gibi toplumda da değişmeyen tek şey, değişmedir. Tarihten ders alınabilir.

Mesleğin ilkelerine bağlı tarihçiler, geçmişte neler yaşandığını, mümkün olan bütün kaynaklardan tahkik ederek, olabildiğince nesnel bir şekilde saptamaya çalışırlar. Toplumlara yön verenler, bu arada siyasiler de, ya akıllarını kullanıp tarihten ders çıkarırlar ya da tarihi, dogmatik görüşlerinin hizmetinde kullanmak isterler. CHP Genel Başkan Yardımcısı Onur Öymen, devletçi-milliyetçi-militarist (dilerseniz faşizan) ideolojisiyle tarihe bakarak soruyor: "Dersim isyanında 'analar ağlamasın' dendi mi?.." Onun ideolojisini paylaşmayanlar bunu hayli yadırgıyoruz. Ama Türkiye'de bu ideolojiyi besleyen bir resmi ideoloji ve onunla şekillenen bir "resmi tarih" var.

Şöyle ki, Türkiye'de bir kısım tarihçiler ve yazarlar, devletçi-milliyetçi-militarist ve (1960'dan sonra) vesayetçi "resmi ideoloji"ye uygun bir "resmi tarih" oluşturdular. Bu "tarih" 1990'lardan itibaren, az sayıdaki profesyonel tarihçi tarafından sorgulanmaya başladı. Bunların önde gelenlerinden biri, Sabancı Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Cemil Koçak. Koçak, Türkiye'de tarihin resmi ideolojiye uygun olarak nasıl çarpıtılıp, manipüle edildiğini açıklayan yazılarını, "Geçmişiniz itinayla temizlenir" başlıklı bir kitapta topladı (İletişim, 2009).

Koçak, resmi tarihçilerin "geçmişin itinayla temizlenmesi" operasyonunu nasıl icra ettiklerini şöyle anlatıyor: Öncelikle geçmişin artık bilinmesi/hatırlanması istenmeyen noktaları tarih sayfalarından tamamen silinir. Yani olmuş hiç olmamış gibi gösterilir. Olmuşun reddedilmesi imkanı olmadığı durumlarda, yalnızca bir kısmı ortaya konur. İkinci aşamada, uydurma bilgiler devreye sokularak, hiç olmamış olaylar olmuş gibi sunulur. (s.9-10)

Koçak'ın söz konusu operasyonla ilgili olarak verdiği örneklerden en dikkate değer olanlarından bazıları, üç yıl önce Neşe Düzel'e verdiği (Radikal, 13 Kasım 2006) ve kitaba da giren mülakatta yer alıyor: "Soru: Türk Tarih Kurumu başka neyi sansürledi? Cevap: Atatürk'ün 1923'te İzmir'de basın mensuplarıyla yaptığı çok uzun bir görüşme var. Atatürk orada Kürt meselesine değiniyor. 1960'larda 'Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri' toplanırken, o tarihte yayımlanmış olan konuşmasının bu bölümü çıkarılıyor... O konuşmasında Atatürk, Milli Mücadele'nin başında da, Teşkilatı Esasiye'de de olduğu gibi, 'Kürtlere yerel özerklik, otonomi ya da ona benzer bir şey verilecek' diyor. Zaten 'Türk milleti' ve 'Bu memlekette Türkler yaşar' tanımlaması da, 1925'teki Şeyh Sait isyanından sonra çıkıyor.

"Soru: Niye? Cevap: Şeyh Sait isyanı dönüm noktasıdır. Bu isyanın ikili bir yüzü var. Kürtler, hem Cumhuriyet'in reformlarına karşı ayaklanıyorlar, hem de bir Kürt milliyetçiliği ayaklanmasını gerçekleştiriyorlar. 1925'e dek Atatürk Meclis'teki konuşmalarında 'Türk, Kürt, Çerkes, hepimiz İslam'ın unsurlarını oluşturuyoruz,' diyor. 1925'ten sonra ise 'Türkiye'de yaşayan herkes Türk milletidir, herkes Türk'tür. Cumhuriyeti Türkler kurdu' deniyor. Yani 'Herkes kendine Türk diyecek ve Türkçe konuşacak' deniyor. Oysa Atatürk'ün 1925'e kadar bir Türk tanımı yoktu. Kanunlarda da Türk tanımı yoktu. Çoğu zaman 'Türkiye halkı' diye geçiyordu ve Atatürk de çoğu defa böyle diyordu." (s. 31-32)

Geçtiğimiz günlerde Neşe Düzel, Koçak ile yine fevkalade okunmaya değer bir mülakat yaptı (Taraf, 9-11 Kasım). Koçak, orada da, "geçmişin itinayla temizlenmesi"ne ilişkin başka örnekler verdi. Biri şöyle: "Atatürk 'Ordu politikaya karışmasın' diye bir şey hiç söylemedi. Bu tamamen uydurmadır. Atatürk bunu söyleyemez, çünkü bunu diyebilmesi için kendisinin de üniformasını çıkarması gerekiyor. O dönemde ise üniformayı kimse çıkaramazdı. Çünkü bütün iktidar mücadelesi ordu içinde ve ordu aracılığıyla yapılıyordu..."

Bazı okurlarım hangi kitapları okuyalım diye soruyorlar. Koçak'ın bütün kitapları, tek-parti döneminin anlaşılması için okunması gerekenler arasında.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'nin 21. yüzyıl mucizesi

Şahin Alpaz 2009.11.17

Geçen cuma günü 1960'ların ortalarında Türkiye İşçi Partisi saflarında tanıştığım, o günden beri görüşlerimiz birbirine çok paralel olarak evrilen, çok sevdiğim bir Kürt arkadaşım, uzun aradan sonra tekrar bir araya geldik.

Dopdoluydu. Çok şey söyledi, ama en önemlisi şuydu: "Türkiye'de dindar Müslümanlar herkesi, yani Kürtleri, Alevileri, gayrimüslimleri ve diğerlerini, yani askerî vesayet altındaki rejimden muzdarip olan herkesi

özgürleştirmeden, kendilerini de özgürleştiremeyeceklerini nihayet tam olarak anladılar... Bunun için Demokratik Açılım'ın başarısından umutluyum."

Aynı günün akşamı Başbakan Tayyip Erdoğan'ın "Demokratik Açılım" görüşmeleri vesilesiyle TBMM'de yaptığı konuşmayı izledim. Başbakan ezcümle şunları söylüyordu: "Türkiye Cumhuriyeti, 29 Ekim 1923'te ne kadar büyük düşündüyse, bugün de o kadar büyük düşünmek durumundadır...Yurtta sulhu tesis edemeyenler cihanda sulhu tesis edebilir mi?.. Gün hamaset dolu, tahrik dolu nutuklar atma günü değil, ölümlere, 25 yıldır görmezden gelinen soruna çare bulma günüdür... Bugün yeni bir gündür ve Türkiye için bir milat kabul edilmelidir..." Evet, 13 Kasım 2009, Türkiye için bir milat. Zira Türkiye, en temel sorunu olan, PKK şiddetine kaynaklık eden Kürt sorununu çözme yoluna şimdi çıkıyor.

Başbakan'ı dinlerken, doğrusu, heyecanlandım ve telefona sarıldım. En azından 1990'ların başından itibaren, aralarında benim de olduğum Türk ve Kürt pek çok aydının savunduğu fikirlerin Başbakan'ın ağzından, TBMM kürsüsünden dile getirilmesinden duyduğum mutluluğu yakın dostlarımla paylaştım. Sonra oturup düşündüm: Kürt arkadaşım haklıydı. Son günlerde tanık olduğumuz siyasi olayların belki üzerinde en çok durulması gereken yanı, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) Türk siyasi hayatına kazandırdığı kadronun geçirdiği son derece dikkate değer zihniyet dönüşümü.

Bu kadro Milli Görüş Hareketi'nin (dilerseniz Türkiye'nin kendine özgü İslamcı hareketinin), Necmettin Erbakan önderliğindeki Refah Partisi (RP) saflarında yer almıştı. RP'nin inanç özgürlüğüne saygılı olup olmadığı konusunda ciddi kuşkular vardı. Ekonomide liberalleşmenin ve globalleşmenin karşısında duruyordu. Dış politikada Batı'ya sırt çevirmeyi, NATO'dan ayrılmayı, AB ile ilişkiyi kesmeyi, İslam Birliği'nin kuruluşuna öncülük etmeyi savunuyordu. Kürt sorununa bakış açısı, devletçi-milliyetçi bakış açısından çok farklı değildi. Öyle ki, Erbakan bugün hâlâ Saadet Partisi toplantılarında boy gösterip, "Kürt meselesi nereden çıkıyor? Kurcalıya kurcalıya, Kürtçülük diyerek Türkiye'yi bölmek istiyorlar. Sonra çarpıştıracak, yumuşak lokma yapıp yutacak. Türkiye, İsrail'in vilayeti yapılacak..." şeklinde konuşmakta. "Milli Görüş gömleğini çıkardın da ne oldu? Çıplak kaldın... Yahudi'nin peşine takıldın. 'One munité' dedin, sonra gidip özür diledin. Bu böyle yürümez... Gittiğiniz yol doğru yol değil. Gelin adil düzene dönün" diyerek AKP'lilere çağrıda bulunmakta. (29 Ekim 2009)

2001'de AKP'yi kuran kadronun "Milli Görüş"ten "Muhafazakar Demokrasi"ye ideolojik-fikri değişiminde rol oynayan muhakkak ki birçok etken var. Belki bunların başta geleni Anadolu'da yükselen, kültürel açıdan dindar ve muhafazakâr işadamları ve meslek sahiplerinden oluşan yeni elitlerin ekonomide ve siyasette tercihlerini özgürlükten ve demokrasiden yana yapmaları. İkinci bir etken, AB'ye katılım sürecinin Türkiye'ye açtığı özgürleşme ve zenginleşme perspektifi. Bir üçüncü etken, aydınların 1990'ların başından itibaren geliştirdikleri liberal-eleştirel söylemin etkisi. Ama belki bütün bunlardan daha önemli olan, Kürt dostumun altını çizdiği husus.

Milli Görüş kökenli AKP önderliğinin köklü bir fikrî dönüşüm geçirerek, vesayet rejimi yanlısı askerden, yargıdan, rakip partilerden ve medyadan gelen her türlü baltalamaya rağmen daha çok özgürlük, daha yaygın demokrasi mücadelesine öncülük etmesi, Türkiye'nin bir 21. yüzyıl mucizesidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk'e adil davranma zamanı

Şahin Alpay 2009.11.19

Son zamanların en büyük kazançlarından biri de tek-parti dönemini yücelten "resmi ideoloji" uyarınca şekillenen "resmi tarih"in gerçek tarih üzerine örttüğü şalın yavaş yavaş kaldırılıyor olması.

CHP Genel Başkan Yardımcısı Onur Öymen, "Dersim isyanında analar ağlamasın denildi mi?.." sorusunu ortaya atarak, 1937-38'de Dersim'de (1935'ten beri resmi adı Tunceli) yaşanan trajedinin aydınlanmasına ciddi bir katkıda bulundu. Yüzyıllardan beri merkezden hayli bağımsız bir şekilde yaşayan Dersim'in Alevi Kürt halkının Ankara'nın otoritesi altına girmeye gösterdiği direnişin kan ve ateşle bastırıldığını, bunun sonucunda kadın ve çocuk dahil 50 binden fazla yurttaşın öldürüldüğünü yakında bilmeyen kalmayacak.

Öymen'in katkısı bununla kalmadı. "Atatürk'ün yaptıklarına sahip çıkmak parti suçu değildir... CHP'nin iktidarda olduğu bir dönemde Atatürk'ün kararını aldığı, Celal Bayar'ın uyguladığı bir olaya sahip çıktım..." diyerek, Dersim katliamının Atatürk'ten habersiz olarak gerçekleştirilmediğini hatırlattı. (Herhalde artık kimse, bunu Atatürk'ten habersiz İsmet İnönü yaptı diyemeyecek.) CHP sözcüsü Mustafa Özyürek de yaptığı açıklamada, Dersim'de bir "yanlış" yapıldığını kabul etti: "O günün koşullarında yaşanmış olayları, yapılan yanlışları bugün tartışmanın hiçbirimize yararı yok..."

Ne var ki Dersim'de ve başka yerlerde yaşanan acıların tartışılmasında pek çok yarar var. Elbette ki bunların başta geleni, tarihten ders almak. Bir başkası tek-parti döneminin nesnel bir şekilde ele alınması. Yine bir başkası, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'ün adil bir şekilde değerlendirilmesi. Tarihte yaşanan bütün olayların, bütün tarihi kişiliklerin farklı yönleri olduğu gibi, tarihi olaylar ve kişilikler hakkındaki yargılarımızın içinde yaşadığımız çağa ve benimsediğimiz değerlere göre değiştiği muhakkak. Bugün Atatürk'ü değerlendirirken, onun liderliğinin ve izlediği politikaların en az iki yüzü olduğunu söyleyebiliriz. Bu yüzlerden biri, Birinci Dünya Savaşı'nda yenik düşen Osmanlı İmparatorluğu'nun külleri üzerinde, bugün bildiğimiz sınırlarıyla Türkiye üzerindeki yabancı işgaline son vererek Cumhuriyet'i kuran kadronun başında yer almasıdır. Bu başarıda (en yakını İsmet İnönü'ye göre de) bir siyaset adamı olarak dehası, askeri dehasından daha büyüktür. Bu dehayla düşman cephesini olabildiğince daralttığı gibi, Türk ve Kürt, Sünni ve Alevi Anadolu ve Rumeli Müslümanlarını bir cephede toplamayı başarmıştır. Bağımsızlık Savaşı'nı kazandıktan sonra da, gününün modernlik anlayışına uygun bir ulus devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna öncülük etmiş, hedef olarak çağdaş uygarlığı göstermiştir. Bu başarıları nedeniyle Atatürk (kimse buna mecbur tutulamaz ise de) her zaman saygıyla anılacaktır.

Ancak, Atatürk'ün yaşadığı dönemde demokrasi, hukuk devleti, insan hakları hakim değerler değildi. Avrupa'nın doğusunda, ortasında ve güneyinde otoriter ve totaliter rejimler iktidardaydı. O dönemde yaygın olan bir anlayışa göre, modern bir toplum ancak bir tek-parti yönetimi altında, otoriter yöntemlerle kurulabilir, ancak tek kültürlü olabilirdi. Bunun için Kemalist yönetim farklı dinsel ve etnik kökenlerden Türkiye halkından Türkçe konuşan, Türk kültürüne ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın temsil ettiği İslam yorumuna bağlı bir Türk milleti yaratmaya girişti. Aynı anlayışa göre din modernleşmeye, kalkınmaya, ilerlemeye engeldi. Bunun için Kemalist yönetim dini devlet denetimi altına alan ve dini özgürlüklere kısıtlamalar getiren bir rejim kurdu.

Ne tek-parti rejimi, ne otoriter yöntemler, ne zorunlu asimilasyon, ne de dini özgürlüklerin kısıtlanması, günümüzün uygarlık anlayışıyla, yani insan haklarına dayalı özgürlükçü ve çoğulcu demokratik hukuk devletiyle bağdaşır. Dolayısıyla bu tür politikalar, Atatürk'ün hedef gösterdiği çağdaş uygarlık ile bağdaşmaz; günümüz Türkiye'si'ne yol gösteremez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Çılgın Türkler' Ergenekon edebiyatı

Taraf gazetesinde iki gün önce yer alan habere göre, "iddia edilen Ergenekon terör örgütü"nü soruşturan savcılar, Poyrazköy'de bulunan mühimmatın izini sürerek Deniz Kuvvetleri bünyesinde örgütlenen bir cuntayı ortaya çıkardılar.

Söz konusu cuntanın hazırladığı "Kafes Eylem Planı," gayrimüslim yurttaşlara yönelik saldırılar düzenlenmesini, sorumluluğunun dindar çevreler üzerine yıkılmasını ve AKP hükümetinin askeri darbe ile devrilmesiyle sonuçlanacak bir kargaşa ortamının yaratılmasını öngörüyordu.

"Kafes Eylem Planı," ortaya çıkarılan, meşru hükümete ve halka karşı "eylem planları"ndan belki en dehşet verici olanı. Askeri okullar demokrasiye ve halka düşman türden bir Kemalizm'i aşlamaya devam ettiği sürece bunların sonu gelmeyebilir. Tek tesellimiz bu unsurların ordu içinde giderek marjinalleştiklerine ve bir bir yakayı ele verdiklerine dair işaretler. Ortaya çıkarılan bütün "plan"lardan sonra malum çevreler "Ergenekon davası, AKP hükümeti tarafından muhaliflerini susturmak için uydurulmuştur..." teranesini nasıl sürdürecekler, bilemiyorum. Ama "Ergenekon" soruşturması ve davasının, Türkiye'yi ne büyük badirelerden kurtardığı giderek daha iyi görülüyor.

"Ergenekon"un bir de edebiyat cephesi olduğunun farkındayım, ama doğrusu bununla hiç ilgilenmedim. Geçenlerde okuduğum bir inceleme, bu edebiyatın önde gelen örneğinin 2005 yılında yayımlanan ve bugüne dek yüzbinlerce adet satıldığı söylenen "Çılgın Türkler" başlıklı "roman" olduğuna dikkat çekmekte. Ergenekon davası sanıklarından emekli Orgeneral Şener Eruygur'un başkanlığını yaptığı Atatürkçü Düşünce Derneği'nin yönetim kurulu üyesi olan Turgut Özakman'ın eseri olan bu kitabı alıp okumadım. Hakkında yazılan ve söylenenlerden buna hiç ihtiyacım olmadığı anlaşıyordu. (Yazarın öteki kitaplarını okumayı da düşünmüyorum, zira ucuz milliyetçi hamasete karnım fazlasıyla tok.)

Söz konusu kitap hakkında çıkan eleştirilerin en dikkate değer olanı, Princeton Üniversitesi Yakın Doğu Araştırmaları Bölümü Başkanı değerli tarihçi Prof. Dr. Şükrü Hanioglu'nun Zaman'da çıkan yazısıydı ("Türk İstiklal Harbi ve Günümüz Türk Toplumunu," 27 Ekim 2005. Hanioglu'nun yazısını kaçırmış olanlar Zaman arşivinden hemen bulup okuyabilirler.) ODTÜ Sosyoloji Profesörü ve halen İstanbul'daki İsveç Araştırma Enstitüsü direktörü Prof. Dr. Elisabeth Özdalga'nın geçen ilkbaharda yayımlanan eleştirisini ise yeni okudum. ("Those Crazy Turks: Polemical 'Pamphlet' Rather than Historical Novel / Çılgın Türkler: Tarihi Romandan Ziyade Siyasi Risale," Middle East Critique, Vol. 18, No. 1, pp. 61 - 71, Spring 2009.)

Özdalga, özetle, şunları söylüyor: 2005 yılında yayınlanmasından bu yana Türkiye'de meydana gelen siyasi gelişmeler, kitabın yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmakta. Çıktığında, tarihi gerçeklerle bağdaşmadığı nedeniyle sert eleştirilere konu olmasına rağmen yine de saygılı bir dille ele alınmıştı. Ne var ki, o tarihten bu yana yaşananlar bu saygıyı hiç hak etmediğini gösteriyor. Zira "Ergenekon" soruşturması ve davasıyla ortaya çıkan gerçekler, kitabın bir idealizmin ürünü olmaktan ziyade, Genelkurmay'ın "Lahika" belgesindeki plana uygun olarak ısmarlanmış bir çalışma olduğunu düşündürüyor. Söz konusu davanın sanıkları arasında yer alan Yalçın Küçük, kitap hakkında, "Genelkurmay yahut istihbarat; devletin iç çalışmasıdır bu... 'Sen bunu yap' demişlerdir..." diye konuştuğunda, söylediklerine aldırان pek olmamıştı. Ama Küçük'ün söylediklerinin şimdi anlam kazandığı muhakkak.

Özdalga analizini şöyle bitiriyor: Bir kısım yayın organlarında yapılan reklamına kanarak söz konusu kitapta Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesinin heyecan verici bir anlatımıyla karşılaşacağımı umuyordum. Ne var ki, Atatürkçü Düşünce Derneği'nin 2007 ilkbaharında düzenlediği mitinglerde kullanılan sloganlara yansıyan zihniyetin temellerinden başka bir şey bulamadım. s.alpay@zaman.com.tr

AB Türkiye'ye kapıları kapatırsa ne olur?

Şahin Alpay 2009.11.24

Avrupa Birliği'ni (AB) bir "Hristiyan kulübü" olarak korumaya kararlı Fransa Başkanı Nicolas Sarkozy ve Almanya Başbakanı Angela Merkel, önce NATO Genel Sekreterliği'ne İslam dünyasından büyük tepki çeken bir kimseyi, Danimarka Başbakanı Anders Fogh Rasmussen'i getirdiler.

Buna niye itiraz etti diye, NATO üyesi Türkiye'ye çıkışmaktan geri kalmadılar. Aynı ikili, şimdi de, en çok Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkmasıyla tanınan Belçika Başbakanı Herman Van Rompuy'u, AB'nin Lizbon Antlaşması'nın onaylanmasından sonraki ilk başkanı yaptılar.

Rompuy, 2004 senesinde (Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu) Avrupa Konseyi'nin bir toplantısında şöyle konuşmuştu: "Türkiye Avrupa'nın bir parçası değildir ve hiçbir zaman olamayacaktır. AB'nin Türkiye'ye genişlemesi, önceki herhangi bir genişlemeyle karşılaştırılmaz. Avrupa'da geçerli olan evrensel değerler, ki bunlar Hristiyanlığın temel değerleridir, Türkiye gibi büyük bir İslam ülkesinin katılımıyla gücünü yitirecektir."

Avrupa'da "Hristiyan birliği" değil barış, özgürlük, çoğulculuk ve demokrasi projesi olarak AB'yi ve Türkiye'nin üyeliğini kuvvetle desteklemiş biri olarak, bu tercihin midemi bulandırdığını itiraf etmeliyim. AB'nin bir zamanlar "çeşitlilik içinde birlik" olarak ifade edilen kurucu felsefesine bu denli aykırı bir kişinin AB'nin başına getirilmesine tepki duymamak mümkün değil. Bunun Türkiye-AB ilişkilerinin seyri açısından olumlu bir sinyal vermediği muhakkak.

Ne yazık ki Sarkozy ve Merkel'in Türkiye muhalefeti, AB'yi Türkiye'deki reform hareketi açısından etkisiz hale getirmekle kalmadı, Türkiye'deki reform düşmanlarını cesaretlendirdi. Yine de ulusal çıkarlar bunu gerektirdiği için Türkiye'de aklı başında hiçbir hükümetin AB üyeliği hedefinden vazgeçmesi beklenemez. AB'nin "çeşitlilik içinde birlik" ilkesine uygun olarak değişmesi de bir ölçüde Türkiye'nin üyeliğine bağlıdır.

Türkiye'nin adaylığa kabulünden on yıl sonra Türkiye-AB ilişkilerinde geline nokta nedir? AB sonunda Türkiye'ye kapıyı kapatacak olursa ne olur? Bu sorular geçen hafta İstanbul'da, Dr. Ioannis N. Grigoriadis'in "Avrupalılaşıma Denemeleri: Türk Siyasi Kültürü ve Avrupa Birliği" (London: Palgrave-Macmillan, 2009) başlıklı İngilizce kitabının tanıtılması dolayısıyla, benim de konuştuğum bir toplantıda tartışıldı. Halen Bilkent Üniversitesi'nde ders vermekte olan Grigoriadis'in çalışması, AB'ye katılım sürecinin Türkiye'nin kurumsal yapısı yanında siyasi kültürü (yani yaygın siyasi değerler ve davranış biçimleri) üzerine yaptığı etki üzerine bugüne kadar kaleme alınmış olan en kapsamlı ve en iyi inceleme.

Grigoriadis'in ulaştığı şu sonuçlara katılıyorum: "AB Türkiye'ye üyelik perspektifi vererek, liberalleşme sürecini başlattı... AKP'nin Türk toplumunda sahip olduğu yaygın destek bu sürecin başarısı açısından kritik öneme haiz... AKP liderlerinin demokratikleşme sürecinin AB'den bağımsız hale geldiğine dair tekrarlanan beyanları, müzakereler başarısızlıkla sonuçlansa bile reformların devam edeceğinin işareti olarak görülebilir." 2005'ten sonra AB'den gelmeye başlayan olumsuz sinyallerle, askeri ve yargısal darbe girişimleriyle baltalanan reform sürecinin, 2009'da "Demokratikleşme Açılımı" ile yeniden hız kazanması, bu noktanın ne denli geçerli olduğunu göstermekte.

Ekleme istediğim şu: Türkiye'de gerçek bir demokrasiye geçiş süreci esas olarak 1980'lerde Turgut Özal liderliğindeki siyasi ve ekonomik reformlarla başladı; 1990'lardan itibaren aydınların vesayetçi demokrasiye yönelttikleri güçlü eleştirilerle ilerledi. 1999'da başlayan AB'ye katılım süreci, kuşkusuz, demokratikleşme

hamlesine büyük destek sağladı ama, tek başına tayin edici bir rol oynadığı kesinlikle söylenemez. Kısım bu nedenle, AB kapıları kapatsın veya kapatmasın, Türkiye'nin özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi yerleştirme yolunda ilerleyeceği konusunda temkinli iyimserliği koruyorum. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çatırdayan vesayet rejimi ve dış müttefikleri

Şahin Alpay 2009.11.26

Türkiye'de AKP'nin iktidara gelmesinden, özellikle cumhurbaşkanı seçiminden bu yana Türkiye'de yaşanan siyasî mücadelenin temelindeki soru şu: Demokrasi üzerinde bürokratik (dilerseniz askerî) vesayet rejimine devam mı, tamam mı?

Vesayet rejiminin temellerinin 27 Mayıs 1960 askerî darbesiyle gelen 1961 Anayasası ile atıldığını biliyoruz. Söz konusu anayasa, rejime temel haklara güvenceler, dolayısıyla demokrasiyi genişleten unsurlar yanında, demokrasiyi vesayet altına sokan unsurlar getirdi. 1971 askerî müdahalesi sonrasında yapılan anayasa ve yasa değişiklikleriyle birinci unsurlar zayıflatıldı, ikinciler güçlendirildi. 1980 askerî darbesi sonrasında yapılan yeni anayasa ve 600 dolayında kanun ile ise, bürokratik vesayetin de ötesine gidilerek, bir Milli Güvenlik Devleti tesis edildi. (Bu konuda 13 Mart 2007 tarihli yazıma bakılabilir.)

Turgut Özal'ın reformlarıyla başlayan ekonomik liberalleşme ve globalleşme, Soğuk Savaş'ın sona ermesi, özgürlük yanlısı aydınların yönelttikleri sert eleştiriler, Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde yapılan reformlar ile Türkiye üzerine çöken Milli Güvenlik Devleti kâbusunu geride bıraktığı gibi, özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasi kurma yoluna girdi. 21. yüzyılın ilk on yılı tamamlanırken Türkiye'de tanık olduğumuz şey, vesayet rejiminin çatırdıyor oluşu. Şimdilerde yaşanan siyasî mücadele, hiç kuşku yok ki özünde, bir yanda vesayet rejimini korumak isteyenler ile çağdaş bir demokrasinin yerleşmesinden yana olanlar arasındaki mücadele.

Bu mücadelenin bürokratik, siyasî ve sivil toplumun hemen her kesimini kapsadığını tanık oluyoruz. Bir kısım askerler, yalan ve iftira üzerine kurulu "eylem planları"yla toplumu kafese almaya uğraşırken, başka bir kısım askerler, darbe girişimlerini bastırıyor, meşru hükümete ve halka karşı kurulan kanlı tezgahları deşifre ediyorlar. Bir kısım yargı mensupları, demokrasinin yerine jüristokrasiyi (yargıçlar yönetimini) geçirmeye uğraşırken, başka bazı yargı mensupları hükümete ve halka karşı kurulan komploların hesabını soruyor. Parlamentonun bir kısmı ülkeyi bütünleştirecek, demokrasiyi ve barışı hakim kılacak reformlar için çalışırken, öteki kısmı ise bunları baltalamak için elinden geleni ardına koymuyor. Medya ve mensuplarının bir kısmı ("kilit haberleşmeciler") ülkenin kafese alınması için kurulan komploları halktan gizleme çabasını sürdürürken, öteki kısmı ise cesaretle kamuoyunun gerçekleri öğrenmesine hizmet ediyor.

Türkiye'de gerçek demokrasiden yana olanlar ile buna direnenlerin mücadelesi ülke sınırları dışına da taşdı. Gazze katliamına Ankara'dan yükselen itirazlar, Türkiye'deki vesayetçilere güçlü dış müttefikler kazandırdı. İsrail'in bir kısmı ve ABD'deki İsrail lobisi ile neocon artıkları ayakta...

Batı ve özellikle Amerikan basınında hemen her gün AKP hükümetinin nasıl Batı'ya sırt çevirip İran ve Rusya ile sıkı fıkı ilişkiler kurduğuna, Osmanlı İmparatorluğu'nu canlandırma peşine düştüğüne, Türkiye'nin NATO'dan çıkarılması zamanı geldiğine, Ergenekon davasının muhalefeti bastırmak amacıyla nasıl uydurulmuş olduğuna, maliyenin Doğan Medya Holding'e kestiği ceza ile basın özgürlüğünün nasıl katledildiğine, (mahkeme kararıyla) dinlenen telefonlarla hukuk devletinin nasıl çiğnendiğine, vs. dair yorumlar okuyoruz.

AKP hükümetinin davetiyle 2007'de TBMM'ye hitap eden ilk İsraili yetkili olan ve Türkiye'ye takdirlerini ifade eden İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres bakın şimdi neler demektedir: "Türkiye, demokratik-olmayan bir kurumun, yani Ordu'nun demokrasiyi korumakla görevli olduğu yegane ülkeydi. Ve bu görevi yaptı. Şimdi Ordu'nun görevi değişti ve temel soru, Erdoğan'ın Müslüman halkı demokrasiye mi götüreceği yoksa demokratik güçlerin ülkeyi daha İslamcı bir devlete mi götüreceği..." (Defense News, 23 Kasım.) Bu soruya cevap vereceğim. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İç barışı baltalayan nedir?

Şahin Alpay 2009.11.28

Dini bayramlar, dinin toplumdaki yeri ve rolü üzerine düşünmek için de bir vesile. Önce bu konuda bilimin, yani din sosyolojisinin ne dediğini kısaca hatırlayalım.

19. yüzyıl sosyologları modernleşme (dilerseniz sosyo-ekonomik kalkınma) ile birlikte dinin toplum hayatından silineceği, yerini bilimin alacağı konusunda hemfikirdiler. Ama dünyanın gerçekleri din sosyologlarının fikirlerini değiştirmelerine yol açtı.

Geçen yüzyılın son çeyreğinden bu yana giderek daha iyi görülen gerçekler, en modernleşmiş toplumlarda (örneğin ABD) bile dini inançların gücünü koruduğu, dini kurumların etkisinin gerilediği yerlerde (örneğin Batı Avrupa) dahi dine ya da doğaüstü güçlere inancın sürdüğü, bilimle din arasındaki ilişkinin bir "sıfır toplam" ilişkisi olmadığı, yani birinin kaybının diğerinin kazancı olmadığı, insanların hem dine hem bilime saygı gösterdikleri.

Şimdilerde din sosyologları esas olarak dini inançların neden hâlâ canlılığını koruduğu sorusuyla meşgul. Çoğu bunu, dünyanın artan belirsizlikleri ve güçlükleri karşısında dine olan "talep"i, bir kısmı da dini inançları yayma faaliyetlerinin, yani "arz"ın artışıyla açıklıyor. Yeni bir teoriye göre ise, dini inançlar evrim sonucu insanın genlerine işledi. (Bkz. "Evolution of the God gene", New York Times, 15 Kasım 2009) Bu bağlamda, bilim felsefecilerinin "Tanrı var mı, yok mu?" sorusunu bilim tarafından cevaplanamayacak bir soru olarak gördüklerini de hatırlatalım.

Sosyologlar arasında din hangisini teşvik eder: Kalkınmayı, barışı, hoşgörüyü, dolayısıyla demokrasiyi mi, yoksa tersini mi soruları da tartışılmaya devam etmekte. Bu sorulara tek yönde cevap verilemiyor. Çünkü dinler çok farklı olduğu gibi, dinlerin birbirine zıt olabilen çok farklı yorumları da var. Bu yorumların kimi toplumu olumlu, kimi olumsuz yönde teşvik edici nitelikte. Laik yani dinle ilgisi olmayan (başta Nazizm, Faşizm ve Komünizm) ideolojilerin en az bağnaz dinsel ideolojiler kadar zulüm yaptığı, geriliğe ve baskı rejimlerine neden olduğu muhakkak. Buna mukabil dini inanç ve kurumların otoriter-totaliter rejimlerin yıkılışında rol oynadığı görülebiliyor (Polonya, Myanmar). Dinsel gibi görünen kavga ve savaşların ardında çoğu zaman dinle ilgisi olmayan, iktidar kavgalarının yattığı da bilinen bir gerçek.

Sabancı Üniversitesi profesörleri Ali Çarkoğlu ve Ersin Kalaycıoğlu'nun Türkiye'de dindarlığı dünya ile karşılaştıran araştırmaları medyaya yansıdı. Araştırma, Türkiye'nin dindarlığın yaygın olduğu ülkelerden biri olduğunu teyid ediyor. Son 20 yıldır yapılan başka araştırmalardan da, Türkiye'nin öteden beri hayli dindar olduğunu ve (kimilerinin iddialarının aksine) bunun AKP iktidarının sebebi veya sonucu olmadığını biliyoruz.

Türkiye'de dini inançlar ile ilgili olarak yapılan araştırmaların ortaya koyduğu çelişkili bir bulgu, büyük çoğunluğun (son araştırmaya göre % 89) soyut olarak sorulduğunda farklı inançlara saygı gösterilmesi gerektiğini ifade etmesine karşılık, söz konusu saygıyı ölçmeye yönelik somut sorularda oldukça yaygın bir hoşgörüsüzlüğün ortaya çıkması. Türkiye'de sadece farklı inançlara değil, farklı kimliklere hoşgörüsüzlüğün çok ciddi bir sorun olduğu muhakkak. Bunun esas olarak dini inançlardan mı, yoksa laikçi-milliyetçi ("Ulusalıcı") resmi ideoloji ve onu yeniden üreten eğitim sisteminden mi kaynaklandığı konusundaki tartışmaya ışık tutabilecek bir araştırmaya bugüne kadar rastlamadık.

Ama son yıllarda yaşananlar, din ve etnik temelli ayrımcılık yapan yargı kararları, ordu içindeki bir takım odaklarca hazırlanan "eylem planları" (hele "Kafes"), gayrimüslimlere yönelik cinayet ve saldırılar, devletçe üzeri örtülen gerçeklerin (6-7 Eylül 1955, Dersim 1937-38) günışığına çıkması ve daha nicesi, iç barışı baltalayan esas etkenin hoşgörüsüzlüğü teşvik eden resmi ideoloji olduğuna işaret etmiyor mu?

Uzak olmayan bir gelecekte farklılığa saygıyı ve iç barışı hakim kılacağımız umuduyla, iyi bayramlar diliyorum.
s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anayasa değişir, ya bu zihniyet?

Şahin Alpay 2009.12.01

YÖK'ün yeni yöneticileri üniversiteye girişte meslek (bu arada imam-hatip) liseleri mezunlarına ayrımcılık yapan katsayı uygulamasını kaldırdı.

İstanbul Barosu'nun itirazı üzerine Danıştay 8. Dairesi'nin iptal kararı vermesi için söylenebilecek hemen her şey söylendi. Yine de bu kararın dayandığı zihniyet üzerinde durmalıyız.

Türkiye'de yargı organlarına hakim olan anlayışın "laikçi ve milliyetçi" (yani "Ulusalıcı") zihniyet (ya da Kemalizm'in otoriter bir yorumu) olduğunu biliyoruz. Bu yorumun dayandığı "felsefe" ya da zihniyet şu: Din, sosyal ve ekonomik kalkınmaya, "ilerleme"ye engeldir. Bu, özellikle İslam dini açısından geçerlidir. İslam'da din-devlet ayrılığı olmadığı için de, dini devlet denetimi altına alarak ilerlemeye engel olmayan bir yorumunu hakim kılmak; dini özgürlükleri kısıtlamak gerekir. Resmi İslam yorumu, ulusal kimliğin ayrılmaz parçası olarak kullanılacaktır.

En açık ifadesini Anayasa Mahkemesi'nin gerekçelerinde bulan bu "felsefe" nedeniyle Türkiye'de laiklik sadece yasaların din kurallarına dayanmaması anlamına gelir; dinle devlet ayrılmadığı gibi, ne Müslümanların ne de gayrimüslimlerin din ve vicdan özgürlüğüne saygı gösterilir. Bu "felsefe" ile asker kendini devletin ve ülkenin sahibi görür; kimi zaman cuntalar, kimi zaman yüksek komuta heyeti eliyle darbe yapar ya da meşru hükümetleri istifaya zorlar. Asker içinde kimileri bu "felsefe" ile meşru hükümete ve inançlı kimselere karşı yalan ve iftiraya dayanan, gayrimüslimleri öldürmeyi ve çocukları havaya uçurmayı dahi öngören "eylem planları" yapar. Yargı bu "felsefe" ile üniversite öğrencilerine başörtüsü yasağı uygulanmasına, meslek lisesi mezunlarına "katsayı" ayrımcılığı yapılmasına karşı çıkmayı, Kur'an kurslarına katılma yaşının makul bir düzeye indirilmesini savunmayı dahi laikliğe karşı eylem olarak görür. Başsavcı bu "felsefe" ile meşru iktidar partisini kapattırmaya çalışır. Anamuhalefet partisi, bu "felsefe" ile askeri darbelere ve yargı darbelerine tam destek verir. Devletin sağladığı sübvansiyon, teşvik ve kolaylıklarla büyümüş olan sermaye grupları ya da Türkiye'nin geleneksel ekonomi elitleri, bu meyanda medyanın en az yarısını elinde bulunduran grup, bu "felsefe"ye çanak

tutar. ABD'deki neocon artıkları ve İsrail lobisi, İsrail'in bir bölümü ve Batı'daki oryantalist ve İslamofobik çevreler ve onların Türk borazanları, bu "felsefe"nin hararetli şakşakçılarıdır.

Bu "felsefe" özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiye ve insan haklarına dayalı hukuk devletine taban tabana zıttır. Bu "felsefe"nin Türkiye'de ordu, yargı, işadamları ve medyadaki hakimiyeti son bulmadan askerin siyasi rolü son bulamaz, yargı hukuk devletine saygılı davranamaz, devletten beslenerek büyüyen sermaye ve onların sözcülüğünü yapan medya, askeri ve yargısal darbelere alkış tutmaya devam eder. Bu "felsefe" hakim oldukça, 12 Eylül askeri rejiminin getirdiği anayasayı ve yasaları kısmen, orasından burasından değiştirmek mümkün olabilir. Ancak bu "felsefe"nin hakimiyeti son bulmadan yeni, sivil ve demokratik bir anayasa ve ona uygun yasalar yapmak mümkün olmayacaktır.

Peki, Türkiye'nin özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasi olmasını engelleyen bu sözde ilerici, özde gerici zihniyetin hakimiyeti son bulabilir mi? Evet, bulabilir. Zira gerçek "irtica"nın, ülkeyi zincire vuran zihniyetin bu olduğunun bilincine varan kimseler asker arasında, yargı içinde, parlamentoda, işadamları arasında ve medyada giderek yayılıyor. Okullarda verilen endoktrinasyon benzeri eğitimle yeniden ve yeniden üretilen bu zihniyet, sivil toplumun artan sorgulamasıyla etkisini giderek yitiriyor, giderek geriletiliyor. Türkiye'nin gerçek bir demokrasi haline gelmesi için bu zihniyeti her yönüyle, bıkmadan usanmadan eleştirmek zorundayız. Özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin geri dönmek üzere yerleşmesini ancak böyle sağlayabiliriz. Obama'nın deyimiyle, "Yes, we can! / Evet, yapabiliriz!"

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Minare yasağı"nın öğrettikleri

Şahin Alpaz 2009.12.03

Geçen pazar günü İsviçre'de "minareler yasaklansın mı" konulu bir referandum yapıldı. Referandum öncesinde İsviçre'nin birçok kenti, tepeden tırnağa kara burkaya bürünmüş bir kadının ve arkasında İsviçre bayrağı üzerine yerleştirilmiş füzeleri andıran kara renkli minarelerin resmedildiği afişlerle donatıldı.

Basel, Lozan ve Fribourg kentleri, İslam dini hakkında "ırkçı, saygısız ve tehlikeli" bir anlayışı yansıtan afişlerin asılmasını yasakladı. Bu arada medya, İsviçre kentlerinde yükselen minarelerin hedef alındığı türden bir bilgisayar oyununun giderek daha popüler bir hal aldığını duyuruyordu. (Al Jazeera, 29 Kasım)

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, afişlerin ayrımcılık yaptığını ve İsviçre eğer minareleri yasaklayacak olursa uluslararası hukuku çiğnemiş olacağını hatırlattı. İsviçre hükümetindeki çoğunluk ve iş adamları örgütleri kabul edilmesi halinde yasağın İsviçre'nin dünyadaki imajına ve dolayısıyla ekonomiye büyük bir darbe indireceğini açıkladı. Kamuoyu araştırmaları, referandumda minare yasağının az farkla da olsa reddedileceğini söylüyordu. Ama öyle olmadı. 2007'de yapılan son parlamento seçimlerinde oyların % 29'uyla 200 milletvekilliğinden 62'sini kazanan ve hükümetteki yedi koltuktan ikisine sahip olan İsviçre Halk Partisi tarafından referanduma götürülen "minare yasağı" kanunu, yandaşlarını da şaşırtan bir şekilde, % 58 oyla kabul edildi.

Kanun, anayasa uyarınca derhal yürürlüğe girecek, ama İsviçre Federal Yüksek Mahkemesi tarafından iptal edilmesi ya da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından Sözleşme'nin ihlali olarak görülmesi kuvvetle muhtemel. Öte yandan, İsviçre'deki camilerin 4'ü hariç geri kalanların hepsi zaten minaresiz olduğu, minaresiz camilerin açılmasına engel olmadığı dikkate alınırsa yeni kanunun 400 bin dolayında Müslümanın ibadetlerini

etkilemesi söz konusu değil. Ama minare yasağından çıkarılacak önemli dersler var. Başlıcalarını şöyle sıralayabilirim:

- 1) Referandum Avrupa'da göçmenlere yönelik husumetin, özellikle de İslam düşmanlığının ('İslamofobi'nin) korkutucu boyutlara ulaştığını; dört ayrı resmi dile sahip, dört farklı kültürü barındıran İsviçre'de bile toplumun çoğunluğunu etkisi altına aldığını gösteriyor. Aynı eğilimin başta Fransa, Hollanda, Danimarka ve Norveç olmak üzere yayılmakta oluşu, Avrupa'da özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin bekçileri olma iddiasındaki Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği örgütlerinin İslamofobi'ye karşı savaş açma zamanı geldi, geçiyor.
- 2) Kararların çoğunluk oyuyla alınması şeklinde anlaşılan, temel hak ve özgürlüklerin çoğunluk kararıyla kısıtlanabildiği türden, doğrudan ya da plebisiter demokrasinin ne denli kolaylıkla diktatörlüğe ya da faşizme dönüşebileceği görülüyor. Bireylerin başta ifade, örgütlenme ve inanç özgürlükleri olmak üzere temel hak ve özgürlüklerini güven altına almayan türden, yani liberal olmayan türden demokrasi, demokrasi sayılamaz.
- 3) Ne denli çoğunlukta olursa olsun hiçbir iktidarın, başta ifade, örgütlenme ve inanç özgürlüğü olmak üzere bireylerin temel hak ve özgürlüklerini ortadan kaldıramayacağını savunan yegane siyasi felsefe, siyasi liberalizmdir. Liberalizmi, kuralları konmamış, düzenlenmemiş bir piyasa ekonomisiyle, yani vahşi kapitalizmle ya da kural tanımaz bir ahlak anlayışıyla özdeşleştirmek yanlıştır.
- 4) İsviçre'de ya da başka yerlerde Müslümanların dinî özgürlüklerinin kısıtlanmasını ya da saygı görmemesini eleştirenler, aynı ölçüyü Türkiye'de Müslümanların ve gayrimüslimlerin din ve vicdan özgürlüğüne getirilen sınırlamalara da uygulamalıdır. Hangi dinden olurlarsa olsunlar, inançsız olsunlar, bütün insanların inançları saygı görmelidir.

Nihayet, Devlet Bakanı Egemen Bağış'ın yaptığı çağırısı makul bulduğumu söyleyebilirim: Müslümanların tasarruflarını İsviçre bankalarından çekmeleri çok yerinde olacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsanlığın en büyük sorunu

Şahin Alpay 2009.12.05

ABD'de 1984'ten beri düzenlenen TED (Technology Entertainment Design) konferansları "dünyayı değiştirecek fikirlerin" yayılması amacına hizmet ediyor (www.ted.com).

Türkiye'deki ilk yerel konferans "TEDx Bosphorus" adıyla (www.tedxbosphorus.com) 23 Kasım'da İstanbul'da yapıldı. Zenginleşerek süreceğini umduğum TEDx konferanslarının ilkinde konuşanların en dikkate değer olanlarından biri, çevre gönüllüsü bir girişimci olan Ali Nihat Gökyiğit'ti. Şöyle dedi: "Küresel ısınmanın yol açtığı iklim değişikliği, dünya için üçüncü dünya savaşından daha büyük bir tehlikedir..." (Gökyiğit niye haklı? Bkz. 4 Kasım 2006 tarihli yazım.)

İklim değişikliğinin insan ürünü olmadığını iddia edenler yok değil. Ama bilim adamları arasında atmosferdeki ısınmanın önlenerek yeryüzünde hayatın korunması için seragazi salımlarının en kısa zamanda durdurulması ve hızla azaltılması gerektiği konusunda çok geniş bir mutabakat var. Öngörülen hedef, 2050 yılına kadar salımların 1990'daki düzeyine göre % 80-95 oranında aşağı çekilmesi. Bunun yanında ormanların tükenişinin durdurulup, yaygınlaştırılması. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Zirvesi bu amaçla Kopenhag'da (7-18 Aralık) toplanıyor. Zirvede, 2012'de süresi dolacak olan Kyoto Protokolü'nün yerine geçecek Küresel İklim Antlaşması ele alınacak.

Tartışılan sorular: Seragazi salımlarını kim azaltacak, bedelini kim ödeyecek? Küresel ısınmada en büyük sorumluluk, ABD, Batı Avrupa devletleri ve Japonya gibi sanayileşmiş ülkelerde. Başta Çin ve Hindistan olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin de seragazi salımları hızla artmakta. Öte yandan Afrika ve Asya'daki pek çok ülkenin atmosferin kirlenmesine hemen hiç katkısı yokken, kuraklık ve sellerden en büyük zararı gören onlar. TEDx konferansında Prof. Dr. Mikdat Kadioğlu'nun belirttiği üzere, iklim değişikliğinin önlenmesi için en büyük gayret AB'den geliyor, çünkü Afrika'dan kendilerini besleyemeyen milyonlarca insanın Avrupa'ya sığınmak zorunda kalmaları yüksek bir ihtimal. Atmosferin büyük kirleticileri olan ABD'nin ve Çin'in kendilerine avantajlı çözümler için bastırmaları nedeniyle Kopenhag Zirvesi'nde sonuç alınamaması, müzakerelerin 2010'da devam etmesi büyük olasılık olarak görülüyor.

Peki, Türkiye ne yapıyor? Nihayet iklim değişikliğinin arzettiği tehlikenin farkına varılmakta olduğu söylenebilir. Daha iki üç yıl önce "iklim değişikliği bizi ilgilendirmez" diyor ve Kyoto Protokolü'nün imzalanmasına karşı çıkılıyordu. TBMM Çevre Komisyonu ile iklim değişikliğiyle mücadele eden parlamenterlerin örgütü Globe'un 12 Kasım'da İstanbul'da düzenledikleri toplantıda Komisyon Başkanı Haluk Özdalga'nın belirttiği üzere, anlayış değişiyor. Geçen Şubat ayında TBMM neredeyse oybirliğiyle Kyoto Protokolü'nü onayladı. Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu, İstanbul'daki toplantıda iklim değişikliğini "insanlığın karşı karşıya olduğu en büyük sorun" olarak niteledi. Bunlar kazanç sayılmalı.

Öte yandan Türkiye'de ekonomi 1990-2007 arasında üç kattan fazla büyürken, aynı dönemde seragazi salımları iki kat dolayında artış gösterdi. Hükümetçe söylenen, Türkiye'nin önümüzdeki dönemde, bir yandan (seragazi üretmeyen enerji kaynaklarına ağırlık vererek) salımların azaltılması ile öte yanda kalkınma hamlesinin sürdürülmesi arasında bir denge kurmaya çalışacağı. Umarım öyle olur... Bunun için, Küresel İklim Antlaşması'nda Türkiye'nin sanayileşmiş değil gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alması isteniyor.

Türkiye'de iklim değişikliğini dert eden hemen hemen yegane medya mensubu olan Ömer Madra'nın arzusu, Başbakan Erdoğan'ın yanına Başkan Obama'yı da alıp Kopenhag'a gitmesi ve iyi bir antlaşma yapılmasına güçlü destek vermesi. Erdoğan'ın Kopenhag'a giderek iklim değişikliği konusundaki duyarlılığını göstermesi, Türkiye'ye dünya kamuoyunda hayli itibar kazandırır. Ama anlaşılan Erdoğan'ın böyle bir niyeti bulunmuyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'e yanıt

Şahin Alpay 2009.12.08

İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres, yakınlarda verdiği bir mülakatta şunları söyledi: "Türkiye, demokratik olmayan bir kurumun, yani Ordu'nun demokrasiyi korumakla görevli olduğu yegane ülkeydi.

Ve bu görevini yerine getirdi. Ama Ordu'nun görevi değişti ve şimdi temel soru, Erdoğan'ın Müslüman halkı demokrasiye mi, yoksa demokratik güçlerin ülkeyi daha İslamcı bir devlete mi götüreceği..." (Defense News, 23 Kasım.) Peres'in Türkiye'de olup bitenler hakkında gerçekte daha iyi bilgi sahibi olduğunu sanıyorum. Yine de, böyle düşünenlerin olabileceğini de dikkate alarak, Türkiye'de temel sorunun ne olduğunu bir kez daha açıklamakta yarar olabilir.

1960'ta, demokratik yoldan işbaşına gelen ilk hükümete karşı yapılan ilk darbeden bu yana Türkiye'de ordunun rolü demokrasiyi değil, 1925-50 arasındaki tek-parti döneminde geliştirilen ve Kemalizm olarak da anılan devlet ideolojisini korumak oldu. Bu ideoloji, aynı zamanda askerin ayrıcalıklarının savunulması için kalkan

olarak kullanıldı. Kemalizm, esas olarak, Türkiye nüfusunun Türkleştirilmesini, dinin devlet tekeli altına alınmasını ve dini özgürlüklere kısıtlama getirilmesini içeren politikaları ifade eder.

Ordu bu ideoloji doğrultusunda birkaç kez, farklı biçimlerde demokratik sürece müdahale etti; anayasa ve yasalarda değişiklik yaparak kendisine siyasi özerklik tanıdığı gibi, bürokratik vesayet altında bir demokrasi kurdu. Bu otoriter rejimden çok çeken Türkiye toplumu 1999'da açılan AB'ye üyelik perspektifinden de yararlanarak, Avrupa normlarında bir demokrasi kurmaya girişti. Bugün Türkiye'deki temel siyasi bölünme özgürleşme ve demokratikleşmeyi destekleyen güçlerle, buna direnen güçler arasında. Her iki tarafın da uluslararası müttefikleri var.

Söz konusu bölünme iş ve meslek adamlarını, aydınları, üniversite ve medya mensuplarını, hatta askerler dahil bürokratik elitleri ikiye ayırıyor. Askerlerin artan bir bölümünün Ordu'nun etkinliğine, disiplinine ve itibarına zarar veren siyasi rolünden rahatsız olduğu giderek daha iyi görülmekte. Askeri darbe girişimlerinde bulunan yüksek komutanların tarihte ilk kez yargı önüne çıkarılabilmeleri bunun en açık ifadesi.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidara geldiği 2002 yılından bu yana demokratikleşme hamlesine öncülük ediyor. Başbakan Erdoğan, ideal anlamda değil ama mevcutlar arasında en liberal görüşlü siyaset adamı. AKP'nin başlattığı reformlarla askerin siyasi özerkliğinin anayasal temeli kalktı, insan haklarında önemli iyileşme sağlandı. Türkiye bugün AKP iktidarı öncesine nazaran çok daha özgür ve zengin bir ülke; ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün ifadesiyle, "canlı demokratik kurumları sayesinde bölgesi için önemli bir model."

Reformlar, AB üyeliği perspektifinin çok zayıflamasına rağmen sürüyor. AKP hükümeti Kürt sorununa siyasi bir çözüm bularak PKK isyanını bitirmeye çalışıyor. Gerek Müslüman, gerekse gayrimüslim dini azınlıkların haklarını genişletme arayışında. AKP liderleri muhakkak ki dindar Müslümanlar, ama İslamcı değiller. Din olarak İslam'la ideoloji olarak İslamcılığı birbirine karıştırmak çok büyük bir yanılgı. AKP liderleri yanlışlarından ders çıkardılar ve eski İslamcı söylemlerini geride bıraktılar. AKP'yi İslamcı olarak nitelemek gerçeği tepetaklak etmek anlamına gelir.

Dolayısıyla Sayın Peres, evet Türkiye'de Ordu'nun rolü sivil otoriteye tabi olma yönünde değişiyor. Bugün temel soru ise şu: Erdoğan Müslüman çoğunluklu toplumu daha geniş özgürlük, demokrasi ve refah yönünde ilerletmeyi sürdürecektir mi, yoksa buna direnenler daha Kemalist bir devlet için askeri darbe mi tezgâhlayacak? Birinci olasılığın galip geleceğine dair temkinli iyimserim.

Sayın Peres, öte yandan şuna da emin olabilirsiniz: Uzak bir olasılıkla askerin yeniden iktidara el koyması durumunda dahi Türkiye Filistinlileri işgal ve boyunduruk altında tutmakta ısrarlı bir İsrail'e yakınlık göstermeyecektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Savaş lobisi bu kez kazanamaz

Şahin Alpay 2009.12.10

PKK lideri Abdullah Öcalan'ın on yıl sonra tecritten kurtulacağı yeni cezaevindeki odasını beğenmemesi üzerine yandaşlarınca güvenlik kuvvetlerine ve sivillere karşı başlatılan molotof kokteylli saldırılarla tırmanan şiddet, Tokat'ta 7 askerimizin alçakça düzenlenmiş bir pusuyla katledilmeleriyle sürdü. (Doğum yerlerine bakılacak olursa şehitlerin yarısı PKK'nın temsil ettiğini iddia ettiği Kürtler.)

Bu alçakça saldırının zamanlaması son derece profesyoneldi. Anayasa Mahkemesi DTP'yi kapatma davasını esastan görüşmeye başlamıştı; Başbakan Erdoğan Washington'da Başkan Obama ile (başka konular yanında) Türkiye'de barış ve huzurun sağlanması için alınabilecek ortak önlemleri konuşuyordu. Barıştan yana hemen herkesin görebildiği gibi, 2009'da 7 erin katledilmesi olayıyla, 1993'te 33 erin katledilmesi olayı arasında menfur bir benzerlik var. Son saldırı, 16 yıl önceki gibi, Kürt sorununu çözme ve ülkeye barışı hakim kılma girişiminin kundaklanıp son bulması anlamına gelecek midir? Şimdi akıllardaki soru bu.

Savaş lobisinin güçlü olduğunu biliyoruz. Bu lobinin çok çeşitli unsurları var. Bu lobide Türkiye'nin askeri bir diktatörlükle yönetilmesini isteyenler, Türk ve Kürt ırkçı milliyetçileri, Kürt ayrılıkçıları, barış girişiminin akamete uğramasından oy kazanma hesabında olan siyasiler, hükümetin devrilmesinden medet uman sermaye çevreleri, silah tacirlerinden uyuşturucu kaçakçılarına kadar uzanan kirli eller ve bunların dış müttefikleri mevcut. Dolayısıyla barış girişiminin kolaylıkla başarıya ulaşamayacağı, bunu baltalayanların çok olacağı bilinmiyordur değil. Benzer sorunlarla uğraşan ülkelerin tecrübeleri de bunu gösteriyordu.

Evet, savaş lobisi yerinde, ama 1993'te başardığını bu kez başaramayabilir. Neden? Çünkü 2009'da Türkiye'nin iç ve dış koşulları 1993'ten çok farklı. Bu koşulların başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz: İktidarda (süreci ne denli ustalıklı sürdürdüğü tartışılabilir ama) barışı hakim kılmaya kararlı bir hükümet var. Hükümetin "analar artık ağlasın", savaş için harcanan kaynaklar kalkınma için, sivilleşme-demokratikleşme için seferber edilsin, ülke içte ve dışta güçlensin niyeti tartışmasız. TSK'nın komutanları PKK'nın yalnızca askeri alanda yürütülen mücadele ile etkisiz hale getirilemeyeceğini büyük ölçüde anlamış bulunuyor. Türkiye Kürtlerinin giderek genişleyen bir kesimi, savaşın ve şiddetin bitmesine, sorunlara demokratik-barışçı yoldan çözüm aranmasına, gayretlerin kalkınmaya yönelmesine giderek artan destek veriyor. Ankara'nın dostluğuna muhtaç Irak Kürtleri de açıkça bunu istiyor.

1993'te hemen bütün komşularla sorunumuz vardı ve hemen hepsi şu veya bu ölçüde PKK'ya destek veriyordu. AKP hükümetinin belki en büyük hizmeti, bu durumu tersine çevirmeyi başarmış olması. 1993'te Soğuk Savaş'tan henüz yeni çıkmıştık. Henüz insan hakları ve demokrasi idealleri yaygınlık kazanmamış, Türkiye'yi de etkisi altına almamıştı. Türkiye'de demokrasinin yerleşmesi ne ABD'nin, ne de AB'nin fazla umurundaydı. Tek istenen Türkiye'de Batı yanlısı istikrardır. Bugünkü ABD yönetimi, Türkiye'de Batı yanlısı istikrarın ancak demokrasinin yerleşmesiyle sağlanabileceğini görebiliyor. AB üyelerinin en azından çoğunluğu, Türkiye'de demokrasinin yerleşmesinin bölge ve dünya barışı açısından değerini biliyor.

1993 dünyasına göre 2009 dünyasının başlıca iki açıdan farklı olduğu söylenebilir. İnsanların zihinlerinde demokrasi dışı yönetimlerle, silahla ve savaşla netice alma ideolojileri hakimiyetini yitirdi. Geçen gün Bahçeşehir Üniversitesi'nde Britanyalı sosyolog Dennis Smith'in konuşmasını dinledim. Haklı olarak bugün dünyada temel mücadelenin artık ideolojiler (ya da uygarlıklar-dinler) arasında değil, kalkınma için ihtiyaç duyulan doğal kaynaklar için verildiğine, temel davanın kalkınma davası olduğuna dikkat çekiyordu.

Yukarıda kısaca sıraladığım nedenlerle, denebilir ki Türkiye'deki savaş lobisi bu kez kazanamaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürtlerin layıkıyla temsil sorunu

Şahin Alpay 2009.12.12

Anayasa Mahkemesi'nin DTP'yi kapatmasına sanırım kimse şaşırmadı. Çünkü bürokratik vesayet rejiminin önemli unsurlarından biri de, Anayasa ve Siyasi Partiler Kanunu (SPK) ile Anayasa Mahkemesi'ne partiler

üzerinde çok geniş yetkiler tanınmış olması.

Kapatılan 26 partiyle Türkiye'nin "siyasi partiler mezarlığı" haline gelmesinin nedeni bu. Anayasa'da 1995 ve 2001'de yapılan değişikliklerin yetkileri sınırlandırmadığı, sadece keyfiliği (kararlarda siyasi mülahazaların rolünü) artırdığı söylenebilir. Ve Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın bütün çağrılarına rağmen, bizzat kendisi kapatma tehdidi altında kalan ve olan AKP hükümetinin mevzuatı liberal demokrasilerde geçerli standartlara göre değiştirmeye yanaş(a)madığı da bir gerçek.

Kürt partilerinin birbiri ardına kapatılmaları, şiddete (dolayısıyla PKK'ya) karşı çıkan Kürtlerin marjinalize olmasıyla sonuçlandı. DTP'nin kapatılmasıyla da, bu parti içinde giderek güçlenen PKK'dan bağımsızlık arayışının darbe yiyeceği muhakkak. Abdullah Öcalan'ın başından itibaren bütün gayretinin Kürt hareketinin kendi dışında birileri tarafından temsil edilmesine göz yummamak olduğu malum. Kapatılan DTP'nin başkanı Ahmet Türk'ün bir süredir "Keşke PKK'nın siyasi kanadı olsaydık..." görüşünü yinelemesi bunun bir ifadesi değil miydi? Şimdi ikisi de yasaklı olan Türk ve Grup Başkan Vekili Selahattin Demirtaş, PKK'nın üstlendiği menfur Tokat saldırısına karşı tavır alarak, bu örgütle DTP'nin en azından bir kanadı arasındaki ayrımın altını çizmediler mi?

DTP'nin durumunu en iyi, Kürtlerin ilk legal partisi HEP - DEP'in kurucularından Nizamettin Barış tahlil etti: "Sade Kürt halkı açılıma koşulsuz destek veriyor. Ancak 'Kürt halkının temsilcisiyiz' iddiasında olan DTP'nin tutumu kimseyi tatmin etmiyor. Bağımsız politika üretme konusunda ciddi sorunları olduğu bir gerçek. DTP, bir partiden çok, farklı konseptleri savunanların uyumsuz bir koalisyonu olduğu izlenimini yaratıyor..." Nizamettin Barış, bu tespitten hareketle şunları söylüyor: "Açılım sürecinde Kürtler çağa uygun, özgürlükçü demokratik bir anlayışla temsil edilmiyor. DTP dışında kalan Kürt parti ve aydınlarına düşen sorumluluklar var. Bir kesimi bloke edilmiş, önemli bir kesimi ise arayış içinde olan Kürtler, "lider kültüne dayalı olmayan, bireyin ve toplumun özgürleşmesini esas alan bir yapılanmayı bekliyor ve istiyor." (Taraf, 9 Aralık)

PKK'nın Kandil'deki lideri Murat Karayılan, Hasan Cemal'e özetle, "Diyalog yeri İmralı'dır. Olmazsa bizimle, olmazsa DTP'yle konuşulur. O da olmazsa akil adamlar komisyonu ile..." demişti. (Milliyet, 5 Mayıs 2009) Ama Öcalan kendisinin muhatap alınmasında kesin ısrarlı. Kapatılan DTP'nin Genel Başkan Yardımcısı Emine Ayna da "Çözüm bellidir: Operasyonları durduracaksınız ve muhatabı ile müzakere edeceksiniz..." sözleriyle bunu ifade ediyordu. (Ağrı mitingi, 18 Kasım)

Öcalan'ın "ya ben ya hiç" diyerek, AKP hükümetinin Türkiye'nin Kürt sorununu çözme arayışına karşı, savaş lobisiyle birlikte harekete geçmesinin sebepleri üzerine çok farklı değerlendirmeler var. Kimileri şöyle düşünüyor: Öcalan'ın derdi, kendini kurtarmak. Ama hesabı yanlış. Çünkü ancak silahların susmasına hizmet ederek doğal ömrünü tamamlamadan hapisten çıkmayı umut edebilir. Kimilerine göre de Öcalan, "bırakın DTP'yi, AKP'yi kapattırma" planının bir oyuncusundan ibaret. Bir görüş de şu: Öcalan'ın açıkça demokratikleşme sürecinin karşısına geçmesi, hükümetin elini güçlendiriyor. Artık CHP ve MHP açılımın AKP - PKK prodüksiyonu olduğu iddiasını ileri süremez...

Benim görüşüm farklı: Demokratikleşme sorununun içinde bir Kürt sorunu, onun içinde (ve ondan ayrı) bir de PKK sorunu var. Emine Ayna'ya (sadece) iki noktada katılıyorum: Şiddet bitecekse, silahlar karşılıklı susmalı. Hükümet elbette ki PKK'yı muhatap alamaz, almamalı. Ama İmralı'da hükümlü Öcalan ile dolaylı ve örtülü yollardan konuşuldu, şiddetin son bulması için yine konuşulabilir. Hükümetler İspanya'da, İrlanda'da, Güney Afrika'da dolaylı ve örtülü olarak ilgili herkesle görüşmedi mi?.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kan kanla, şiddet şiddetle temizlenemez

Şahin Alpay 2009.12.15

Anayasa Mahkemesi, Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) kapatılmasına, "eylemleri yanında terör örgütüyle olan bağlantıları da değerlendirildiğinde, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı fiillerin odağı haline geldiği" gerekçesiyle, oybirliğiyle karar verdi.

Başkan Haşim Kılıç, AİHM'nin İspanya'da milliyetçi Bask partisi Batasuna'nın kapatılmasıyla ilgili "Şiddete bulaşan partinin kapatılmasında sözleşmeyi ihlal yoktur" kararını göz önünde tutarak karar verdiklerini açıkladı. Mahkeme, DTP'yi kapattığı gibi genel başkanı Ahmet Türk ve milletvekillerinden Aysel Tuğluk dahil, partinin 37 üyesine 5 yıl süreyle siyaset yasağı getirdi. Partinin ılımlı kanadının önde gelen temsilcilerine yasak getirilmesi, buna mukabil radikallerin önde gelen temsilcilerinin yasaktan muaf tutulması, kamuoyunda haklı soru işaretleri doğurdu.

DTP'nin kapatılmasının hukuk açısından anlamı şu: Anayasa ve yasalardaki siyasi partilerle ilgili düzenlemeler, 12 Eylül askeri yönetiminin hakim kıldığı bürokratik vesayet rejiminin, liberal demokratik düzenle kesinlikle bağdaşmayan unsurları. Bu mevzuatla Türkiye, yaygın deyimle, bir siyasi partiler mezarlığına dönüştü. DTP, Anayasa Mahkemesi'nin kapattığı 25. parti oluyor. Bu mevzuatla Anayasa Mahkemesi, bugüne kadar Türkiye'de demokrasinin genişlemesine en büyük katkıyı yapmış olan iktidar partisi, yani Adalet ve Kalkınma Partisi'ni (AKP) de neredeyse kapatıyordu; hâlâ da kapatabilir... Eğer Türkiye demokratik rejimi yerleştirecek ise, siyasi partilerle ilgili mevzuatın, yalnızca "demokratik anayasal düzeni devirmek için şiddet kullanılmasını savunan ya da kullanan partiler kapatılabilir" diyen Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu'nun getirdiği kriterler esas alınarak yeniden düzenlenmesi şart.

DTP'nin kapatılmasının siyasi anlamına gelince: Muhakkak ki bu, Türkiye'nin demokratikleşmesine ve en önemli sorununa çözüm bulunması yolundaki çabalara indirilmiş bir darbe. 2007 seçimlerinde TBMM'ye girmeyi başaran, üstelik grup kurma imkanı bulan ilk Kürt partisi olan DTP'nin, giderek PKK'dan bağımsız bir kimlik kazanacağı ve Kürt sorununun barışçı ve demokratik yoldan çözümüne büyük bir katkı sağlayacağı umulmuştur.

Bu umut, ne yazık ki, gerçekleşmedi. DTP, ne şiddeti savundu, ne de şiddete başvurdu, ama İmralı'da hükümlü PKK lideri Abdullah Öcalan'ın etkisinden kurtulmayı başaramadı. Bunun en önemli nedenlerinden biri, kuşku yok ki, Türkiye'de Kürt kimliğinin serbestçe ifadesine izin verilmemiş olmasıdır. Bu bağlamda, bir Kürt arkadaşımın duyduğum yorum, gerçekten zikredilmeye değer: "DTP'nin bağımsız bir Kürt partisi haline gelmemesini temin için sanki devlet ile PKK arasında zımni bir anlaşma vardı..."

Umarız DTP'nin kapatılması, yandaşları arasında radikalliğin yayılmasına yol açmaz ve Kürt sorununa barışçı ve demokratik bir çözüm bulma umudu büsbütün kararmaz. Bu satırların yazıldığı sırada, 37 yasaklı dışında kalan DTP üyelerinin ne gibi bir yol izleyecekleri açıklık kazanmış değil. Bir olasılık siyasi faaliyetlerini Mayıs 2008'de kurulan yedek parti, Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) çatısı altında sürdürmeleri. Bir milletvekilinin katılması halinde BDP'nin grup kurması da mümkün görünüyor. Umulur ki DTP'nin yerini alacak parti, olumsuz tecrübelerden ders çıkarır, Sayın Ahmet Türk'ün ifade ettiği yolda barış ve demokrasi mücadelesine devam eder: "Silah hak arama yöntemi olmamalıdır... Kan kanla, şiddet şiddetle, silah silahla temizlenmez..."

Öte yandan, iyi bilinen bir gerçek, Türkiye'de DTP'nin performansından hiç memnun olmayan Kürt partileri, Katılımcı Demokrasi Partisi (KADEP) ile Hak ve Özgürlükler Partisi (Hak-Par) yanında sayıları giderek

çoğalmakta olan Kürt siyasileri, aktivistleri ve aydınlarının mevcut olduğu. Temenni edilir ki, bu kesim de tek bir partinin çatısı altında buluşmayı ve Türkiye'nin en canalcı sorununun haline omuz vermeyi başarsın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnadına kardeşlik, demokrasi, birlik ve beraberlik

Şahin Alpay 2009.12.17

Bugün Türkiye iç içe geçen üç sorunla boğuşuyor: Demokrasinin bürokratik vesayetten kurtulması, Kürt sorununun halli ve PKK'nın bitirilmesi.

Ülkenin bütünlüğünü koruması da, enerjisini zenginleşmeye harcaması da bu üç konuda başarı sağlanmasına bağlı. Milli İstihbarat Teşkilatı eski müsteşar yardımcısı Sayın Cevat Öneş'in dediği gibi bugün, "1950'de çok-partili düzene geçiş kadar" tarihi bir dönemeçteyiz. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümetinin gündeme getirdiği "demokratik açılım" girişimi bu mücadelenin somut ifadesi.

Ağaçları değil ormanı görmeye çalışırsak, gerek içte gerekse dışta bu mücadeleyi başarıya ulaştırmak için elverişli koşullar var. Bunların elbette ki başta geleni içeride: Düne nazaran bugün sorunlarımızı çok daha özgürce tartışma imkanına sahibiz. Yasaklar ve tabular yıkılıyor... Başta bu mücadeleyi başlatan ve başarıya ulaştırmaya kararlı görünen bir hükümet bulunduğu gibi, halkın sağduyu sahibi büyük çoğunluğu da sorunların demokrasi içinde çözümüne destek veriyor, demokrasi dışı arayışlara yüz vermiyor.

Dış koşullar da elverişli: Baş müttefik ABD'de Türkiye'nin demokratikleşmesine bugüne kadar hiç olmadığı ölçüde destek veren bir yönetim işbaşında. Katılım müzakereleri yürüttüğümüz AB'de üye hükümetler yanında siyasi, ekonomik ve kültürel seçkinlerin büyük çoğunluğu da Türkiye'nin demokrasi mücadelesini kazanmasının dünyada barış ve istikrar için önemini farkında. Irak'taki Kürdistan Bölge Yönetimi dahil komşularımızla ilişkilerimiz hiç bu kadar iyi olmadı. En azından, 1990'larda olduğu gibi hiç de örtülü olmayan bir şekilde şiddete destek vererek "altımızı oymaya çalışan" kalmadı.

Ne var ki, bu mücadelenin başarıya ulaşmasının hiçbir garantisi yok. Türkiye'nin siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel elitleri ve kurumları içinde demokratik açılım konusunda büyük bir bölünme, kutuplaşma yaşanıyor. Demokratikleşmeye karşı direniş yükseliyor ve çok farklı biçimlere bürünüyor. Tanık olduğumuz son olay ve gelişmeler bunun belirtileri. PKK, demokratik açılımın varlık nedenini ortadan kaldırması tehlikesine karşı şiddeti hayasızca tırmandırıyor. DTP, demokratik açılıma bütün gücüyle destek vereceğine, bir kenara çekilip "muhatap ben değilim, Öcalan" diyor. Anayasa Mahkemesi de, DTP'nin kapısına kilit vurmak için en iyi zamanın bu olduğuna hükmediyor. Başsavcılık AKP'nin kapatılması için yeniden inceleme başlatıyor. İnanılır gibi değil ama varlıklarının güvencesi olan demokrasinin genişlemesine ve derinleşmesine karşı belki en yıkıcı muhalefet, parlamento içinden geliyor.

Türkiye'de cumhuriyetin ve demokrasiye geçişin öncüsü olan CHP'nin başında demokrasi ilkelerinden ve ahlakından giderek uzaklaşan bir kişi var. Bunu, kendisinden farklı düşünen ve farklı bir politika izlemek isteyen, meşru yoldan tek başına iktidara gelmiş olan bir başbakanı "hainlik"le suçlamaya kadar vardırdı. Parlamentoda dinlemeye dahi tahammülleri yok. Daha düne kadar siyasi mücadelede şiddete yer olmadığını savunarak takdir kazanan MHP lideri, bugün demokratik açılıma karşı (PKK yandaşlarına benzer bir şekilde) "dağa çıkmak"tan söz edebiliyor. Dünyanın her yerinde muhalefet, demokrasiyi genişletmek için mücadele eder. Bizde tam tersiyle karşı karşıyayız.

Demokrasi mücadelesinin başarıya ulaşmasının önde gelen şartı "demokratik açılım"a öncülük eden hükümetin bunu dirayetle sürdürmesi. Başarı, büyük ölçüde demokratik reformların hayata geçmesi ve barışın sağlanmasına yönelik adımların kararlılıkla atılmaya devam edilmesine bağlı. Onun için AKP hükümeti, Sayın Başbakan'ın 15 Aralık günü TBMM'de yaptığı konuşmada ifade ettiği üzere "İnadına kardeşlik, demokrasi, milli birlik ve beraberlik" için yola gecikmeden devam etmeli. Türkiye'nin demokrasi mücadelesini kazanmasından yana olan bütün güçlerin ellerinden gelen bütün imkanlarla bu mücadeleye omuz vermeleri de kuşkusuz başarının öteki önemli koşulu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

DTP'nin kapatılması, hukuk ve siyaset

Şahin Alpay 2009.12.19

Anayasa Mahkemesi, Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) "Eylemleri yanında terör örgütüyle olan bağlantıları da değerlendirildiğinde devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiği anlaşıldığından, Anayasa'nın 68. ve 69. maddeleri ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 101. ve 103. maddeleri gereğince..." kapatılmasına karar verdi.

Mahkeme kararlarına saygı gösterilmesi, bunların harfiyen uygulanması, demokratik düzenin gereği. Ancak bu, yargı kararlarının gerek hukuki, gerekse siyasi açıdan eleştirilmesine engel değil.

Kararın hukuki açıdan ayrıntılı değerlendirmesi (bu bağlamda aleyhteki yanı sıra lehteki delillerin de ele alınıp alınmadığı) tabii ki ancak gerekçenin açıklanmasından sonra mümkün olacak. Umulur ki bu açıklama Demokratik Kitle Partisi'ni kapatma gerekçesinin açıklanması kadar (2 yıl 9 ay!) sürmez. Bu aşamada yapılabilecek hukuki değerlendirmeyi ise Prof. Dr. Levent Köker "Kapatma davasında bilinmeyen ayrıntılar" başlıklı yazısında (Zaman, 17 Aralık 2009) mükemmel bir şekilde yaptı. Başlıca şunların altını çizdi: Partiler rejiminin demokratik standartlara uyması için Anayasa'nın ve Siyasi Partiler Kanunu'nun, yalnızca şiddeti savunan veya uygulayan partilerin, tek başına başsavcının değil parlamentonun başvurusu üzerine kapatılabilmesini öngörecektir. "Aksi halde 'demokratik açılım' kararlılığı da hak ettiği övgüden yoksun kalacaktır."

Gerekçe açıklanmadığı için DTP'nin Anayasa'yı ve SPK'yı "nasıl" ihlal ettiğini, "terör örgütüyle olan bağlantıları"nın "neler" olduğunu bilmiyoruz. Başkan Haşim Kılıç, Mahkeme'nin "her konuda AİHM'nin içtihatlarına önem verdiğini" ancak bu içtihadın İspanya'nın Batasuna Partisi ile ilgili yönünün DTP'nin kapatılması kararına "özel ve doğrudan bir etki yapmadığını" söylüyor. (Taha Akyol, Milliyet, 14 Aralık 2009)

Anayasa Mahkemesi'nin DTP'yi kapatırken AİHM'nin Türkiye'deki parti kapatmalarıyla (özellikle Halkın Emek Partisi davasında hükümetin tazminat ödemesiyle sonuçlanan) ve Batasuna partisi ile ilgili içtihadından, en azından dolaylı bir şekilde nasıl etkilendiğini değerlendirmek de gerekçe açıklandıktan sonra mümkün olacak. Bu aşamada şu söylenebilir: AİHM, Batasuna'nın kapatılması kararının örgütlenme özgürlüğünün ihlali olmadığına karar verirken şu hususları dikkate aldı: Kimi Batasuna liderleri ETA içinde de faaldir. Batasuna, ETA'ya mali yardım yapıyordu. Batasuna liderleri ETA terör eylemlerini kınamıyor, militanlarından 'askerlerimiz' olarak söz ediyordu. DTP ile PKK arasında böylesine "organik" bağlar bulunduğu kuşkuludur. Öte yandan İspanya-Türkiye karşılaştırmasının, Batasuna-DTP karşılaştırması açısından elbette ki geçerli yönleri var. (Bkz. Akın Özçer, Taraf, 17 Aralık) DTP'yi kapatma kararının siyasi değerlendirmesini yapmak için gerekçenin açıklanmasını beklemek gerekmiyor. Her mahkeme kararı gibi bu kararın da siyasi bir yönü var. Yargının bağımsızlığı dışarıdan gelecek baskılara karşı korunabilir, ama yargıçlar siyasi tercih ve değerlerinden bağımsız

değildir. Onun için mahkemelerin kimi yasaları özgürlükçü, kimileri statükocu olarak yorumlar. Türkiye'nin resmi ideolojisi (dilerseniz Kemalizm) liberal demokrasi ilkelerine uymadığı gibi, Anayasa Mahkemesi üyeleri de devletin resmi ideolojisini paylaştıkları için bu göreve atanmış kimseler. Hüküm gibi, davanın ne kadar süreceği, gerekçenin ne zaman açıklanacağı da hep siyasi tercih konuları.

Mahkeme kararlarının amaçlanmayan siyasi sonuçları da olur. DTP'nin kapatılmasının hükümetin demokratik açılım girişimine darbe indirdiği tartışma götürmez. Belki en vahim sonucu ise Kürt yurttaşlar arasında uyandırdığı dışlanma duygusu. Bir Kürt öğrencim bu duyguyu şöyle ifade etti: "Ne ben, ne de annem babam herhangi bir seçimde DTP'ye oy verdik. Tasvip etmediğimiz yönü de çoktu. Fakat kapatıldığını öğrenince, içimde bir şeyler koptu...".

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'de barış elbette kazanılabilir

Şahin Alpay 2009.12.22

Başta PKK'nın şehit ettiği 7 er olmak üzere tırmanan şiddet eylemleri, ardından DTP'nin kapatılması, AKP hükümetinin başlattığı demokratikleşme ve Kürt sorununa çözüm girişiminin çıkmaza girdiği kaygısını uyandırdı.

Ağaçları değil ormanı görmeye çalışırsak, karamsarlığa kapılmak için neden yok. Evet, savaş lobisi hayli güçlü. Evet, bu girişimden AKP iktidarını devirmek için yararlanma peşinde olanlar çok. Ne var ki, Kürt sorununu çözmek ve iç barışı tesis etmek için elverişli koşullar Cumhuriyet tarihinde ilk kez ağır basıyor.

Türklerin ve Kürtlerin ezici çoğunluğu, ülkenin bütünlüğünün korunması ve birlikte yaşama iradesini koruyor. 21. yüzyılın ilk onyılı sona ererken Türkiye'nin koşulları PKK ayaklanmasının giderek büyüdüğü 1980'ler ve 1990'lardaki koşullara benzemiyor. Özgürlükler giderek genişliyor, yasaklar kalkıyor, tabular yıkılıyor. Hak ve özgürlükler için demokratik, barışçı yoldan mücadele için şartlar bugün hiç olmadığı kadar elverişli. Gerek Türkler, gerekse Kürtler arasında çatışmalardan yaka silken, barış ve istikrarın hakim olmasını isteyenler büyük çoğunlukta. DTP kapatıldı, ama kapatma kararı toplumun ezici çoğunluğundan tasvip görmedi. DTP kapatıldı, ama yerini Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) aldı.

İktidarda ilk kez Kürt sorununu çözmeye kararlı bir hükümet var. Bunu çözmeden milli iradeyi, sivil otoriteyi hakim kılmanın mümkün olamayacağını görüyor; ülkenin kaynaklarını savaşa değil, refaha harcamak istiyor. AKP hem Türklerin, hem de Kürtlerin partisi; milletvekillerinin en az dörtte biri Kürtler.

En üst düzeyde askerler, Kürt kimliğinin inkarının yanlış olduğunu; "terörün terörist öldürmekle bitmeyeceğini;" Kürtlerin kimlik hakları bireysel düzeyde tanınmadan Kürt gençlerin dağa çıkmalarının önlenemeyeceğini kabul ettiler. Giderek artan sayıda asker, siyasi rolünün ordunun etkinliğine ve saygınlığına zarar verdiğini, safları böldüğünü görüyor. Bu sayede savaş lobisinin karargahı Ergenekon örgütüyle ilgili soruşturma ve dava sürüyor.

Hükümetin çözüm girişimine karşı sert tavır alan muhalefet partilerinin konumları da artık eskisi gibi değil. Evet CHP, AKP'yi "ihanet" ile suçluyor, ama "etnik kimlik şereftir", "etnik kimliğin bireysel bazda ifadesi üzerindeki yasaklar kalkmalıdır" da diyor. Evet, MHP demokratik açılıma karşı "dağa çıkmaktan" söz ediyor, ama "bin yıllık kardeşlikten" söz ederek, "Türklük sadece vatandaşlık bağını ifade eder" diyerek dolaylı olarak Kürt kimliğini tanıyor.

Kürtlerin ezici çoğunluğunun barış istedikleri muhakkak. Bu talebi en güçlü olarak iş adamları ve meslek sahipleri dile getiriyor. Kürt siyasetleri ve aydınları arasında, şiddete tavır alanların safları giderek büyüyor; PKK tehdit etmese, daha da genişleyecek. PKK ile aynı sosyal tabanı temsil ettiği iddiasındaki DTP içinde bile, Öcalan ve PKK'dan bağımsızlığı savunanlar ile buna karşı çıkanlar arasında ayrışma giderek günışığına çıktı. PKK saflarında da silahlı mücadelede ısrarın anlamsız ve yıkıcı olduğunu görenler gittikçe çoğalıyor. Örgütün monolitik bir bütün olmadığı, kendi içinde ayrılmakta olduğu giderek daha iyi görülüyor.

Uluslararası konjonktür de barış için elverişli koşullar çiziyor. Hepsinden önemlisi, özerkliklerini koruma kaygısındaki Irak Kürtleri, Türkiye ile iyi ilişkilere hiç olmadığı kadar değer veriyor. AKP hükümetinin dirayetli dış politikası sayesinde, komşu ülkelerle gelişen dostane ilişkiler ve artan karşılıklı ekonomik bağımlılık sayesinde bunların hiç biri artık PKK'ya şu veya bu şekilde destek vermiyor.

AKP hükümetinin demokratik açılıma kararlılıkla devam etmesi, reformları gecikmeden hayata geçirmesi halinde; yeni kurulan BDP'nin temsil etme iddiasında olduğu halkın ezici çoğunluğunun taleplerine uygun olarak, şiddete kararlılıkla karşı çıkması ve reformları teşvik etmesi halinde, Türkiye'de barış elbette kazanılabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

IRA nasıl tasfiye, ETA nasıl marjinalize oldu?

Şahin Alpay 2009.12.24

Türkiye birbiriyle iç içe geçen sorunlarla, başlıca demokratikleşme, sivil otoriteyi hakim kılma, Kürt sorunu ve PKK sorunlarıyla boğuşuyor.

Taraf'ın haberine göre, Abdullah Öcalan'ın PKK'ya yakın Fırat Haber Ajansı tarafından sansürlenен sözlerinden, önümüzdeki dönemde Öcalan sorunuyla PKK sorununun da birbirinden ayrılması gerekeceğini düşündürüyor.

Öcalan'ın 16 Aralık'ta avukatlarıyla yaptığı görüşmede söylediklerinin sansürlenен bölümü dikkate değer: "Bu Reşadiye olayını ben anlamadım. Benim bilgim olmadığı için bir şey söyleyemiyorum... Ancak şunu söyleyebilirim. Tokat benim aklımın köşesinden dahi geçmezdi... Bizim esas aldığımız yöntem demokratik siyaset yöntemidir... Benim adımları kullanarak da iş yapmasınlar. Kim iş yapıyorsa kendi adına yapsın, kendi kararlarını kendileri alsınlar, beni karıştırmassınlar." (Taraf, 20 Aralık)

Bunu kaydettikten sonra, esas üzerinde durmak istediğim sorulara geçebilirim. Kuzey İrlanda'da IRA nasıl tasfiye, İspanya'da ETA nasıl marjinalize oldu? Kuşkusuz hiçbir ülkenin koşulları birbirine benzemez. Muhakkak ki K. İrlanda, İspanya ve Türkiye'de şiddete yol açan etkenler farklıdır. Bunlar çözümün parametrelerini de farklı kılacaktır. Yine de Britanya'nın IRA ile, İspanya'nın ETA ile mücadelesinden Türkiye için alınacak dersler var.

Britanya ile İspanya'nın tecrübelerinin ortak noktaları var. Birincisi, sorunu çözmeye kararlı siyasi liderliğin mevcudiyeti. İkincisi, hükümetlerin sorunun bütün taraflarıyla, bu arada şiddete başvuran örgütlerle dolaylı veya dolaysız olarak görüşmesi. Üçüncüsü, geniş kapsamlı af uygulamalarıyla örgüte katılan elemanların (İrlanda'da olduğu gibi) tamamının veya (İspanya'da olduğu gibi) büyük çoğunluğunun normal yaşama dönmelerinin sağlanması. Dördüncüsü, şiddete kaynaklık eden sorunun çözümü için K. İrlanda'da Katoliklerin yönetime katılmasının sağlanması, İspanya'da ise öteki tarihi bölgeler gibi Bask bölgesine de geniş özerklik tanınması. Bugün K. İrlanda'yı IRA'nın temsil ettiğini iddia ettiği Katolik azınlık ile Protestan çoğunluk ortak yönetiyor; İspanya'nın Bask bölgesinde ise 1978'den bu yana, Bask Milliyetçi Partisi iktidarda.

IRA'nın silah bırakmasının sağlanması, buna karşılık ETA'nın iyice marjinalleşmesine rağmen varlığını sürdürmekte oluşu nasıl açıklanabilir, diye sorulduğunda üzerinde durulan noktalardan biri, Sinn Fein ile IRA arasındaki ilişkilerde birincisinin, yani siyasi kanadın; Batasuna ile ETA arasındaki ilişkide ikincisinin, yani silahlı örgütün ağır basması.

Türkiye eğer halkının, Türklerin ve Kürtlerin ezici çoğunluğunun arzusu doğrultusunda Kürt sorununu çözecek ve şiddeti bütünüyle tasfiye edecek ise, elbette ki, her iki kesimi de içinde barındıran güçlü Türkiye partilerine ihtiyaç var. AKP'nin hem Türklerin hem de Kürtlerin partisi, yani bir Türkiye partisi olduğu muhakkak. CHP'nin Baykal liderliğinde bu özelliğini giderek yitirmiş olması çok talihsiz bir durum.

Ne var ki toplumun bütününe kucaklayan Türkiye partileri yanında, Kürtlerin kendilerine özgü dertlerini ve taleplerini meşru, demokratik barışçı yoldan dile getirecek güçlü bir siyasi partiye ya da platforma sahip olmaları da gözle görülen bir ihtiyacımız. Yeni kurulan Barış ve Demokrasi Partisi, eğer DTP'nin yanlışlarından ders çıkaracak ise, öteki Kürt partilerine ve Kürt kimliğiyle siyaset yapmak isteyen herkese kapılarını açabilir. Öcalan da, sansür edilen mesajında, "Benim adımlı kullanarak da iş yapmasınlar. Kim iş yapıyorsa kendi adına yapsın, kendi kararlarını kendileri alsınlar, beni karıştırmasınlar..." demiyor mu?

Bu bağlamda kayda değer bir gelişme, BDP, Hak-Par ve KADEP'in öncülüğünde, çok sayıda sivil toplum kuruluşunun da katılacağı bir ortak platform kurulması yönünde girişimlerin olduğuna dair haberler. (Bkz. Kürt partileri hükümete 'muhatap' olmak için platform kuruyor, Zaman, 22 Aralık.) s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gelecek kuşaklara karşı sorumluyuz

Şahin Alpay 2009.12.26

Türkiye'de eski rejimin çöküp özgürlükçü demokrasinin yerleşmesinin sancılarını yaşıyoruz.

Dünyayla bu denli bütünleşmiş ekonomisiyle, bu denli güçlenmiş sivil toplumuyla, bu denli demokrasiye bağlı halkıyla Türkiye'de, dış dünyadan destek görme umutları da kalmamış olan cuntacılar ve askeri darbe yandaşları başarısızlığa mahkum.

Güncel meselelerimiz, parçası olduğumuz dünyanın ve insanlığın uzun vadeli sorunlarını görmemize engel olmamalı. Küresel ısınmanın yol açtığı iklim değişikliği, insanlık için nükleer savaş tehlikesinden de büyük bir tehlike. Atmosfere seragazı salımlarını denetim altına alacak Küresel İklim Antlaşması için toplanan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Zirvesi, 7-18 Aralık tarihleri arasında Kopenhag'da yapıldı.

Seragazı salımlarına bütün ülkeler için bağlayıcı sınırlar getirilmesi konusunda anlaşma sağlanamadığı için, zirve başarısızlıkla sonuçlandı. Zirveden çıkan "Kopenhag Mutabakatı"nı kimileri bir "intihar anlaşması" olarak niteliyor, kimileri ise en azından küresel ısınmanın 2 derecenin üzerine çıkmasına izin verilmemesi hedefinde anlaşılmış olmasını, salımların başlıca sorumluları olan ülkelerin hepsinin sorumluluklarını kabul etmiş olmalarını ileri doğru bir adım olarak görüyorlar.

Kopenhag'daki başarısızlığın başlıca sebepleri olarak şunlar gösteriliyor: Ülkelerin çoğu, küresel ısınmanın önlenmesi için alınacak önlemleri kalkınma çabaları olarak görüyor, kısa vadeli maliyetlerle uzun vadeli kazançlar arasında ayırım yapamıyor. (Türkiye'nin bu kategoriye girdiği muhakkak.) Kalkınmakta olan ülkeler, bütün bedelin kalkınmış ülkeler tarafından ödenmesi beklentisi içinde. Müzakerelerin konusu fazlasıyla karmaşık. Oybirliğiyle karar alınması zorunluluğu, her ülkenin bir oya sahip olması, netice alınmasını fevkalade

güçleştiriyor. ABD yanında Brezilya, Güney Afrika, Hindistan ve Çin'in katılmadığı kararların uygulanması mümkün değil. Müzakerelere öncülük eden AB'nin netice almaya yeten bir ağırlığı yok.

İklim değişikliği önlenilecek mi? Bir sorunun bilincine varılması, halledilmesi için ilk adımdır, diye düşündüğüm için genelde sahip olduğum temkinli iyimserliğe bu konuda da sahip olduğumu söyleyemiyorum. Emin olduğum bir husus varsa o da uluslararası topluluğun gelecek kuşaklara karşı büyük bir ahlaki sorumlulukla karşı karşıya olduğu. İklim değişikliğinin vahim sonuçları, bugün hayatta olan kuşakları çok ciddi bir şekilde tehdit etmeyebilir. Ne var ki, uluslararası topluluk olarak, küresel ısınmayı engelleyecek önlemler üzerinde bir an önce anlaşıp, bunları denetimli olarak uygulamaya koymayı başaramazsak, gelecek kuşaklara içinde yaşanmaz bir dünya bırakacağız.

Uluslararası topluluğun gelecek kuşaklara karşı başka bir ahlaki sorumluluk alanı kuşku yok ki, insanlığı birkaç kez yok etme yeteneğine sahip nükleer silah depoları yanında, nükleer silah programlarından ve nükleer enerji santrallerinin ürettiği radyoaktif atıklar. Nükleer santrallerin güvenle çalışmasının sağlanabildiğini kabul etsek bile, yüzlerce yıl çevreye bulaşmayacak şekilde saklanması gereken nükleer atıkların ne yapılacağı konusunda bugüne kadar çözüm bulunabilmiş değil.

Nükleer enerji ne ucuz, ne de temiz. Ne dışa bağımlılığı azaltır, ne de küresel ısınmaya çare olabilir. En vahim yönü de, yukarıda değindiğim, nükleer atıklar sorununu doğurması. Bütün bu nedenlerle son otuz yıldır, nükleer enerji santrallerinin ülkemize sokulmaması için yürütülen mücadeleye omuz veriyorum. Türkiye bu yönde harcanan bütün çabalara rağmen bu belalı işe bugüne kadar bulaşmadı. Umarım bundan sonra da bulaşmaz. Enerji ihtiyacına hem ekonomik, hem de ahlaki olan çare, enerji tasarrufu ve çevre dostu enerji kaynaklarına yatırım yapmak.

NOT: Değerli okurlarım, önümüzdeki hafta izin yapacağım. Yeni yılda yeniden buluşmak üzere, 2010'da hepinize daha iyi bir dünya ve Türkiye diliyorum. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dinç Bilgin'in itiraflarına dikkat

Şahin Alpay 2010.01.09

Köşe yazılarıma ara verdiğim günlerde basında çok dikkate değer mülakatlar çıktı. Sabah-ATV grubunun eski patronu Dinç Bilgin'le yapılan mülakat (Fadime Özkan, Star, 5-6 Ocak) medya sorunlarıyla ilgilenenler açısından fazlasıyla okunmaya değerdi.

Ben, Zafer Mutlu'nun daveti üzerine, Nilüfer Kuyaş ile birlikte "Entellektüel Bakış" sayfasını hazırladığımız Sabah gazetesinde Ekim 1993-Mayıs 1994 arasında kısa bir süre çalıştım. Ama Dinç Bilgin'i tanımam. Kendisiyle tanıştırıldığımı, ama sonra koridorlarda karşılaştığımızda beni görmezden geldiğini hatırlıyorum. O sıralar Bilgin, al gülüm ver gülüm ilişkisi içinde olduğu hükümetlerden sağladığı avantajlarla hızla yükseliş dönemindeydi. Aydın Doğan'la "ansiklopedi savaşları"na girişmişti. Bana selam verecek hali yoktu. Doğrusu benim de umurumda değildi. Sayfayı severek yapıyordum. Kapatılınca da istifa edip ayrıldım.

Bilgin'in direksiyonu tamamen Mutlu'ya bıraktığı, gazeteye geldiğinde şakşakçılıyla bütün gün tavlama oynadığı, esas olarak Londra'nın özel kulüplerinde ve Göcek'e demirli yatında keyif sürdüğü anlatılıyordu. Yani, benim "medya aristokrasisi" dediğim zümreyle tanışmam Sabah'ta oldu. Gazetelerin ve gazeteciliğin maskaralık haline getirilmesinin sorumlularından biri olduğu için, üstelik gazetecilikten başka işi olmayan bir aileden geldiği halde bunu yaptığı için Dinç Bilgin hakkında hiçbir zaman olumlu düşünmemiştim.

Ama şimdi, sıfırı tükettiği bir noktada dahi olsa, geçmişine özeleştirel bir gözle bakabildiği, yaptığı yanlışları açıkça dile getirdiği için onu takdir ediyorum. İtirafı, akli başındaki basın mensuplarının medyanın kepaze yüzüyle ilgili teşhislerini birinci elden doğruluyor. Patronlar medyayı öteki sektörlerdeki çıkarlarına alet ettikleri zaman gazetelerin gazete, gazetecilerin gazeteci olmaktan çıktığına, halka yalan söylendiğine, devletin ve hükümetlerin kirli işlerinin görmezden gelindiğine tanıklık ettiği için Bilgin'in itirafı basın tarihine geçecek.

Son günlerin medyadaki esas önemli olayı, tabii ki, Aydın Doğan'ın medya grubunun yönetimini kızına bıraktığının, onun da 6 ay sonra yerini profesyonellere bırakacağını ve grubun "amiral gemisi" Hürriyet'in 20 yıllık genel yayın müdürünün bundan böyle sadece yazarlık yapacağını açıklanması oldu. Maliye'nin tahakkuk ettirdiği yüklü vergi borcu ve cezaları sonrasında Doğan'ın Hürriyet, Kanal D ve CNN-Türk dışında kalan medya varlıklarını elinden çıkarma kararı aldığı, müşteri arandığı da söyleniyor.

Doğan grubunun küçülmesinin (haklı veya haksız) vergi borcu ve cezası yüzünden değil, TBMM'nin çıkardığı, medyada mülkiyet temerküzünü engelleyen, bu bağlamda medya patronlarının hem gazete hem televizyon sahibi olmalarını, kamu ihalelerine katılmalarını yasaklayan kanunlar sonucu gerçekleşmesini tercih ederdim. Çünkü bu kanunlar bundan böyle karımıza işadamlığıyla gazeteciliği birbirine karıştıran; gazetecilik iddiasındaki patronlarla, işadamlığı iddiasındaki genel yayın müdürleri çıkmaması için bir güvence olabilirdi. Bu tür kanunlara şiddetle ihtiyacımız var! Yine de Doğan grubunun küçülmesinin medyada rekabet ve dolayısıyla Türk demokrasisi açısından hayırlı bir gelişme olacağını umuyorum. Üstelik, bakarsınız Aydın Doğan da yanlışları görmüştür, bundan böyle sahibi olduğu medyanın gazeteciler tarafından, gazetecilik ilke ve ahlakına göre yönetilmesini ister ve diğerlerine de örnek olur... Ne malum?

Ben Kasım 1994'ten Temmuz 2002'ye kadar uzun bir süre, Milliyet ve CNN-Türk'te olmak üzere, Doğan grubunda da çalıştım. Severek yaptığım işlerime son verinceye kadar da kaldım. Yaklaşık 8 yıl zarfında patronla belki 4-5 kez bir araya geldim, her defasında da en çok birkaç cümle konuştum. Umarım medya serüvenlerimi, patronlar, onların genel yayın müdürleri ve "en fazla müsaadeye mazhar" yazarlarıyla ilgili anılarımı anlatacağım bir kitap yazmak için de zamanım olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Osman Baydemir'e kulak verin

Şahin Alpay 2010.01.14

Ben (rahmetli dostum Ufuk Güldemir'in deyişiyle) "beyaz Türk"üm. Türk ve Sünni çoğunluğa mensup olduğum gibi, üstelik Rumeli kökenli, Kemalist eğilimli bir ailede büyüdüm.

Böylesine "beyaz Türk" olduğum halde gençliğimde (yani yirmilerimde), ülkedeki adaletsizlikleri ortadan kaldırmak için yapılabilecek en akıllı ve doğru işin "dağa çıkmak" olduğunu düşünebildim. Ama görece kısa bir süre sonra, silahlara ve şiddete düşman oldum; yapılabilecek en akıllı ve etkili işin siyasi özgürlük ve demokrasiyi savunmak olduğunda karar kıldım. Türkiye'de yaşayan, kimliği yok sayılan, anadili bile yasaklanan bir Kürt olsaydım da muhtemelen aynı evrimi geçirirdim... Gerek gençlikte, gerekse olgunlukta edindiğim Kürt dostlarım ve arkadaşlarım hep benimle benzer düşünen kimseler oldu.

Onları tanıdığımdan beri Kürtlere her zaman empati ve sempatiyle yaklaştım. Şiddete ve silahlara düşman olmamdan sonra ortaya çıkan PKK'ya hiçbir zaman, en küçük bir sempati duymadım. Hep şunu düşündüm: Şiddet şiddeti doğuruyor. Eğer barışçı, demokratik mücadele yöntemi benimsenebilmiş olsaydı, büyük çoğunluğuyla Kürt 40 bin insan öldürülmeden, Kürtler köylerinden sürülmeden, yurtları yakılıp yıkılmadan, Kürt

kimliği üzerindeki yasak ve baskılar çoktan aşılabılır, Kürtler çoktan Türkiye'nin haklarda eşit yurttaşları olabiliirdi. Kendilerine yapılan haksızlıklarla yasal, meşru yollardan mücadele etmelerinin engellenmesinin, pek çok Kürt'ü şiddetin kucağına itmesinden derin üzüntü duydum. Zaman zaman devletin, Kürt kimliğini bastırmak için onu PKK ile, şiddetle, terörizmle özdeşleştirme taktiği uyguladığından kuşkulandım.

DTP-BDP'li Diyarbakır Belediye Başkanı Osman Baydemir'le tanışırım. Kendisiyle birkaç toplantıda bir araya geldim. Görüşlerimiz bazı konularda hiç mi hiç uyuşmuyor, ama bazı konularda ona hak veriyorum. Özellikle Devrim Sevimay'a (Milliyet, 11-12 Ocak) şu söylediklerine:

"Kaygım ve endişem şu ki, duygusal kopuş tehlikesi yaşıyoruz... Özellikle Sayın Başbakan'a çağırımdır... Süreci bu sefer sil baştan yeniden ve birlikte başlatalım. Çünkü şu ana kadar yaptıklarınız buranın algısını, duygusunu yanına almadı, burayı dışladı. Oysa burayı sürece katmazsanız olmaz..."

"Türkiye'de şiddetle sivil siyasete ihtiyaç var ve buna elbette Kürtlerin de ihtiyacı var... Ancak açık söylüyorum, dünyanın neresinde olursa olsun silahların konuştuğu bir yerde, aynı zeminden beslenen ve aynı tabana hitap eden biri silahlı, biri sivil iki tüzel kişiliğin tamamen bağımsız olma şansı yoktur. Bunu görmemiz ve kabul etmemiz lazım. Bunun psikolojik etkileri var, sosyolojik etkileri var. Dolayısıyla gerçekten sivil ve demokratik bir siyaset arzuluyorsak yapmamız gereken ilk şey önce çatışmasızlığı sağlamaktır."

"Evet, sevseniz de sevmesiniz de, kabul etseniz de etmeseniz de, Kürt sorununun tarafları açısından Öcalan bir aktördür. Şimdi bunu reddederseniz çözüme kolay ulaşma şansınız yok. PKK bir aktördür, BDP bir aktördür, Kürt aydınları camiası bir aktördür... Ana aktör AKP, görünen diğer aktör de BDP olduğuna göre, bu görünen aktörler görünmeyen aktörlerle direkt veya dolaylı görüşmek durumundadır... Devlet, AKP ve hatta aydınların bir kısmı BDP'ye hep şunu söylediler: Öcalan'ı reddedin, PKK'yı reddedin, siz ortaya çıkın. Bu, açık söylüyorum gerçekçi değil..."

"BDP'ye şu mesaj verilebilir, 'Tamam Öcalan bir aktördür, tamam PKK bir aktördür, ama bu iş ancak sizin üzerinizden yürüyebilir. Türk halkı ancak sizin muhataplığınızla bunu çözebilir...' Hükümetin DTP'yle yapmış olduğu görüşme, nezaketen görüşmenin ötesine gitmemiştir... Şüphesiz ki bu mesele çok basit bir mesele değildir, ama: Gelin hep beraber PKK'yı silahsızlandıralım... Bunun yegâne bir yolu var: Direkt veya dolaylı, kendisini ikna etmek. Kendisi rıza göstermeden ve buna ikna olmadan elindeki silahı nasıl alacağız?"

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsrail'in eleştirilmesine evet, Yahudi düşmanlığına hayır!

Şahin Alpay 2010.01.16

Ankara'nın Soğuk Savaş sonrası dünyaya henüz uyum sağlayamadığı dönemde izlediği, esas olarak tehditlere dayalı dışpolitika, AKP iktidarı ile birlikte köklü değişikliğe uğradı; diplomasi ve diyalog üzerine kurulu, çağın değerlerine uygun ve etkin bir politika benimsendi.

Bununla Türkiye komşularıyla arasındaki anlaşmazlıkları ya çözdü ya da çözüm yoluna soktu; böylece yakın çevreden kaynaklanan güvenlik tehditleri de büyük ölçüde giderildi.

Ankara bununla kalmadı, geniş bölgesinde anlaşmazlıkların askeri kuvvet kullanımıyla değil, diplomasi ve taraflar arasında diyalog yoluyla çözülmesi için de çaba harcamaya başladı. Irak'ta Sünni Arapların siyasi sürece katılmasını sağlayan Ankara, İsrail ile Suriye ve Filistin, El Fetih ile Hamas, Pakistan ile Afganistan, ABD ile İran arasında diyaloga önemli katkıda bulundu.

Gazze saldırısına gelinceye kadar Türkiye-İsrail ilişkileri de olumlu yönde gelişti. Hamas liderlerinden Halit Meşal'in Şubat 2006'daki ziyaretinden sonra, aynı yılın mayısında Ankara'ya gelen o zamanki İsrail Dışişleri Bakanı Tzipi Livni, ikili ilişkileri tek kelimeyle "mükemmel" olarak niteliyordu. İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres, Kasım 2007'de TBMM'ye hitap eden ilk İsraili siyasi oldu; alkışlarla dinlenen konuşmasında Türkiye'nin bölge barışı için önemini vurguluyordu.

AKP hükümeti, bütün dünyada infial uyandıran Gazze katliamına tepki göstermekte yerden göğe haklıydı. Bu, Filistinlilerin güveninin kazanılması açısından da gerekliydi. Ancak şu hususlar unutulmamalı: İsrail devletinin ve hükümetlerinin izlediği politikalardan bütün İsrail yurttaşları, bütün Yahudiler sorumlu tutulamaz. Bu, Türkiye devletinin ve hükümetinin izlediği politikalardan bütün Türkiye yurttaşlarını ve bütün Türkleri sorumlu tutmak kadar abestir. Ne İsrail yurttaşlarının tümü ne de Yahudilerin tümü İsrail'in politikalarını onaylıyor. İsrail eleştirisinin Yahudi düşmanlığına dönüştürülmesi hiçbir şekilde kabul edilemez, mazur görülemez. Yahudi düşmanlığı, İslam düşmanlığı kadar insanlık dışı olduğu gibi, İsrail'in eleştirilmesini de etkisiz hale getirir.

Eğer Ankara, Filistin üzerindeki işgal ve boyunduruğun son bulmasına hizmet etmek istiyorsa, bu iş ne denli çetin olursa olsun, gerek Filistin gerekse İsrail halkının güvenini kazanmak zorunda. Globalleşen dünyamızda dış politika kamuoyları dikkate alınmadan yapılamıyor. Televizyonlarında gösterilen, gazetelerinde yazılıp çizilenler bir ülkenin imajını belirliyor. Maalesef devlete ait olan dahil Türk televizyonlarında Yahudi düşmanlığını körükleyen dizilerin İsrail kamuoyunu rencide ettiği çok açık. Bunların İsrail'deki Filistin'le barış yapmamaya yeminli, Türkiye ile ilişkileri bozmaya kararlı çevrelerin ekmeğine yağ sürdüğü de muhakkak.

Bu çevrelerin başta geleni (İsrail polisinin yolsuzluk suçlamasıyla hakkında kovuşturma yapılmasını istediği) Dışişleri Bakanı Avigdor Lieberman başkanlığındaki ırkçı parti. Bu partinin iki numarası, Dışişleri Bakan Yardımcısı Danny Ayalon'un tezgahladığı, Türkiye büyükelçisini aşağılama sahnelerinin, iki ülke arasındaki ilişkileri germeyi amaçladığı apaçık. Türkiye bu tezgaha elbette ki sesini yükseltecekti. Bu partinin sempatanları dışında kalan İsrail'in Lieberman-Ayalon ikilisini ne denli sert bir şekilde eleştirdiği de görüldü.

Evet, Türkiye hükümetleri İsrail hükümetlerinin izlediği politikaları eleştirmekten geri durmamıştır ve durmamalıdır. Ama Yahudi düşmanlığına asla, hiçbir şekilde göz yumulamaz. Hükümet ırkçılığa karşı duyarlılığını her vesileyle ortaya koymalı, ırkçılığı cezalandıran kanunlar tereddütsüz uygulanmalıdır. Filistin işgalinin son bulmasına hizmet etmek isteyen bir hükümet, İsrail halkının duyarlılıklarına da saygı göstermelidir. Ankara İsrail'le ilişkilerde dengeyi korumak zorunda. Bunun çeşitli nedenlerini Gökhan Bacık, Zaman'da mükemmel bir şekilde açıkladı. (bkz. 14 Ocak 2010).

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ölümünün üçüncü yılında Hrant Dink'in mirası

Şahin Alpay 2010.01.19

Türkiye'nin barış, özgürlük, adalet ve insanlık ideallerine bağlı olan yurttaşları bugün Agos gazetesinin kurucusu ve genel yayın müdürü Hrant Dink'i, alçakça tertiplenmiş ve icra edilmiş bir siyasi cinayete kurban gitmesinin üçüncü yılında, yürekleri sızlayarak anıyorlar.

Onu tanımış olma ayrıcalığına sahip, aklına ve cesaretine hayran olmuş bir dostu olarak ben de bugün saat 14.30'da öldürüldüğü yerde olacağım.

Hrant'ı vuran tetikçi ve yordakçılar yakalanıp cezaevine kondular. Ancak, bugüne kadar ölüm kararını kimlerin aldığı ortaya çıkarılamadı. Öldürüleceği ihbar edildiği halde niçin önlem alınmadığı sorusu ortada kaldı. Dink

davasının müdahil avukatları Fethiye Çetin ve Deniz Tuna, bugüne kadar yürütülen inceleme ve soruşturmalarla, izlenen yöntemle cinayetin hiçbir zaman aydınlatılamayacağı sonucuna vardıklarını kamuoyuna duyurdular; cinayetle ilgili bütün davaların birleştirilmesine, öncesi ve sonrası bütün unsurların dikkate alınmasına ilişkin çağrılarını yinelediler.

Kamuoyunda yaygın kuşku, Şubat 2006'da Trabzon'da rahip Andrea Santoro'nun ve Nisan 2007'de Malatya'da üç Hristiyan'ın katledilmeleri gibi Hrant Dink cinayetinin de ülkede kargaşa yaratarak bir askeri darbeye zemin hazırlama çabasındaki Ergenekon örgütü tarafından tezgahlanmış olabileceği. Geçen Kasım ayında Ergenekon davası sanıklarından birinde ele geçirilen "Kafes Operasyonu Eylem Planı" adlı belgede söz konusu cinayetlerden "operasyon" olarak söz edildiği görüldü.

Hrant aramızdan ayrılalı üç yıl oluyor, ama Agos dergisini onunla birlikte kuran Profesör Arus Yumul'un söylediği gibi, onun ölümü "bir son değil, bir başlangıç..." (Taraf, 17 Ocak) Ölümünden bu yana Hrant'ın kendisini adanmış olduğu dava, Türk-Ermeni normalleşmesi yolunda azımsanmayacak bir yol alındı. Artık Türkiye'de Birinci Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı Ermenilerinin başına gelen, soykırım olarak nitelensin veya nitelenmesin, büyük felaketin ne olduğunu bilmeyen kalmadı. Öldürülmesinin tetiklediği tartışmalarla son üç yıl içinde Türkiye, yalnız Ermenilere değil bütün gayrimüslim yurttaşlara karşı, sadece Osmanlı değil Cumhuriyet döneminde de yapılan kötülükler ve adaletsizlikler hakkında çok daha bilinçli hale geldi.

Bu üç yılda Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin normalleşmesi alanında da azımsanamayacak yol alındı. Futbol milli takımları arasındaki dünya kupası maçları dolayısıyla da olsa, iki ülkenin cumhurbaşkanları birbirlerini ziyaret ettiler. İki ülke, diplomatik ilişki kurmak, aralarındaki sınırları açmak ve tarihte yaşanmış olaylar dahil ikili sorunları ele alacak komisyonlar oluşturmak konusunda anlaştılar ve geçen 10 Ekim'de bu konudaki protokolleri imzaladılar. Şimdi sıra bu protokollerin parlamentolar tarafından onaylanarak yürürlüğe girmesinde.

Ankara, protokollerin onayını Azerbaycan toprakları üzerindeki Ermeni işgalinin son bulması ve Azerbaycan-Ermenistan normalleşmesi yolunda adım atılması şartına bağlamış görünüyor; AGİT'in Minsk Grubu'nun, özellikle de Rusya'nın Ermenistan'a bu konuda baskı yapmasını bekliyor. Süreç bu noktada tıkanmış gibi. Ama iki tarafın karar vericileri, normalleşmeyi ulusal çıkarlarına uygun gördükleri sürece tıkanmanın aşılabileceği umulabilir.

Başkaları yanı sıra benim de yıllardır dile getirdiğim kanaat şu oldu: İki taraf arasında herhangi bir şart koşulmaksızın diplomatik ilişki kurulmalı ve sınırlar açılmalıdır. Ankara'nın bundan kaçınması, amacına, yani Azerbaycan'daki Ermeni işgalinin son bulmasına bir nebze hizmet etmedi. İşgalin devamı, bölge güvenliği için giderek daha tehlikeli bir nitelik almakta. Oysa Erivan ile ilişkilerini normalleştiren Ankara, onu Baku ile uzlaşmaya teşvik için çok daha etkili bir konuma gelebilir. Ne var ki, biz yorumcular için geçerli olmayan kısıtlar, karar-vericiler açısından geçerli. Onların bu kısıtları nasıl aşacaklarını göreceğiz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Balyoz' zihniyeti yenilmeye mahkûm

Şahin Alpay 2010.01.23

20 Ocak Çarşamba sabahı Taraf'ta yayımlanan "Balyoz darbe planı" haberini okuduğumda, doğruluğu konusunda en küçük bir tereddüt duymadım.

Çünkü neredeyse kendimi bildim bileli, yani yaklaşık son elli yıldır askeri darbe tezgahlarının yapıldığı ve uygulandığı bir ülkede yaşıyorum. Ne var ki, gün boyunca karşılaştığım kimselerin bir kısmı habere kuşkuyla bakıyor, "dezinformasyon" olabileceğini söylüyorlardı. Önce şaşırdım...

Sonra, bir kez daha, algılarımızın zihinlerimizdeki değerlere ve fikirlere ne denli bağımlı olduğunu düşündüm. Söz konusu kimseler darbe planının Taraf'ta yayımlanan ayrıntılarından, Genelkurmay'ın esasta haberi doğrulayan açıklamasından sonra ne düşünüyorlar, bilmiyorum. Ama ifşa edilen çeşitli darbe girişimleriyle ilgili haberlere, Ergenekon davasına kuşkuyla yaklaşmaları, Türkiye'de geçerli bürokratik vesayet rejiminin son bulmasından kaygı duymalarıyla ilgili olmalı.

Bir an için bu kaygıların ciddi bir yanı olduğunu varsayalım. Diyelim ki, eğer üzerindeki bürokratik vesayet son bulacak olursa, Türkiye'de demokrasi bir çoğunluk diktatörlüğüne dönüşme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Çünkü bugüne kadar rejimde dengeyi sağlayan, gücün tek elde toplanmasını engelleyen bürokratik vesayet olmuştur. Peki, bu iddia ne kadar geçerlidir?

Muhakkak ki liberal, başka bir ifadeyle özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi, iktidarın seçimle belirlenmesinden, yani çoğunluk yönetiminden ibaret değildir. Yurttaşların temel hak ve özgürlüklerinin (öncelikle de ifade, örgütlenme ve inanç özgürlüklerinin) anayasa güvencesi altında olması; yasama ve yürütmenin yargı denetimine tabi olması; devletten bağımsız gönüllü kuruluşlardan oluşan güçlü bir sivil toplumun, rekabetçi bir piyasa ekonomisinin varlığı, demokrasinin öteki vazgeçilmez unsurlarıdır.

Ne var ki bugün Türkiye'nin karşı karşıya olduğu sorunun temel hak ve özgürlüklerin ortadan kaldırılmasıyla, demokrasinin çoğunluk diktatörlüğüne dönüşmesiyle en küçük bir ilgisi yok. Bugün Türkiye'de, ne çoğunluk yönetimi ilkesi geçerli, ne de temel hak ve özgürlükler güven altında... Halkın oyuyla işbaşına gelen yönetim, liberal demokrasi ilkelerine değil Kemalizm'in (ya da milliyetçiliğin ve laikliğin) otoriter bir yorumuna bağlı bürokratik elitlerin vesayeti altında olduğu gibi; temel hak ve özgürlükler de bu yorumla kısıtlı bulunuyor. Türkiye'de bugün bir yanda halk egemenliğinin tesisi, öte yanda temel hak ve özgürlüklerin üzerindeki sınırlamaların kaldırılması mücadelesi veriliyor. Türkiye bugün Kemalizm'in otoriter yorumuna bağlı bir bürokrasinin vesayeti altında olan türden bir demokrasiden, liberal yani Avrupa ölçülerinde bir demokrasiye geçiş sürecini yaşıyor.

Bu süreç başarıya ulaşabilir, zira "Balyoz zihniyeti" gerileyen, yenilmeye mahkum bir zihniyet. Yalnız parlamentoda değil hemen her kesimde, demokrasi tercihi ağır basıyor. Bu nedenledir ki askeri darbe planları deşifre ediliyor ve akim kalıyor. Ergenekon soruşturması ve davası bu sayede mümkün oldu. Gerek yargı, gerekse medyada özgürlükçü demokrasinin safları giderek güçleniyor. İş adamları arasında da öyle... 21 Ocak'ta TÜSİAD Başkanlığı'na Yeni Demokrasi Hareketi'nden gelen Ümit Boyner'in seçilmesi bunun işareti değil midir?

Liberal demokrasiyi yerleştirmek için dış desteğe ihtiyacımız olduğu muhakkak. Evet, başta ABD, Batılı müttefikler Soğuk Savaş yıllarında olduğu gibi, ittifaka bağlı kaldığı sürece Türkiye'deki rejimin niteliğini umursamaz değil. Ama elimizdeki en büyük imkan, AB üyeliği perspektifi. AKP hükümeti, AB üyeliği için aşılması gereken bütün engelleri aşmak, yapılması gereken bütün reformları yapmak için 2002-2005 dönemindeki kararlılık ve enerjisini yeniden göstermeli. Eğer anayasayı tümünden yenileyemiyorsa, anayasada ve temel kanunlarda demokratikleşme ve sivilleşme yönünde değişiklikleri vakit geçirmeden yapmalı. Demokrasiden yana bütün güçler de destek vermek için seferber olmalı. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Avrupalı Türkiye'nin düşmanı 'Balyoz' zihniyeti

Şahin Alpay 2010.01.26

2003'te İstanbul'daki 1. Ordu Komutan-lığı'nda 29'u general 162 subayın katılımıyla, seçimle gelen meşru hükümeti devirmek amacıyla oluşturulan "Balyoz Planı"nın, darbeye ortam hazırlamak için camilerde ibadet eden insanları bombalamayı, darbeden sonra askerlerin kumanda ettiği kukla bir yönetim kurmayı öngörmesini bir an için bir kenara koyun ve önerilen öteki önlemlere bir bakın:

Ege hava sahasında Türk ve Yunan savaş uçakları arasında çatışma çıkarılacak... Eğer Yunan uçakları bir Türk uçağını düşürmeyi başaramazsa, Özel Filo kendi uçağımızı düşürecek... Yunanistan'la düşük yoğunluklu savaş çıkarılacak... Bunlar, Türkiye'nin Batı ittifakının bir parçası olmasıyla, NATO üyeliğiyle, AB adaylığıyla nasıl bağdaşır? Bir Batılı okurum şu yazdıklarında haksız mı? "Kendi ülkenin ve halkının hedef alınması, ne plan ne de seminer senaryosu olarak kabul edilebilir. Sadece caniyane bir zihniyetin ifadesidir... Peki, Plan'ın NATO anlaşması karşısındaki yeri nedir? Halkını ordusuna karşı korumak için NATO'nun Türkiye'ye müdahale etmesi mi gerekecektir?..."

Ya "Balyoz Planı"nın öngördüğü ekonomiyle ilgili önlemler?: Bankaların yönetimine muvazaf veya emekli askeri personel atanacak... İslami sermaye kaynağı tesbit edilerek el konulacak... Aleyhte faaliyet gösteren yabancı şahıs ve şirketlerin hesaplarına... Azınlıklara ait şirketlerin hesaplarına... Borsada işlem gören yabancı ortaklı şirketlerin hisse senetlerine el konulacak... Döviz giriş ve çıkışları kontrol altına alınacak... İç ve dış borçların faizleri silinecek, anaparaların geri ödenmesi ertelenecek... IMF gibi gayri - milli kuruluşlarla yapılan anlaşmalar feshedilecek... Özelleştirilen KİT'lerin yönetimine el konulacak, en kısa sürede devletleştirilmeleri sağlanacak... Uluslararası şirketlerin mal varlıklarına el konulacak, ortak oldukları holdingler devletleştirilecek...

Peki "Balyoz Planı"nda, aday olduğumuz Avrupa Birliği ve üye olduğumuz uluslararası kurumlar hakkında ne deniyor? "Batılı devletler Atatürk döneminde hayata geçiremedikleri Sevr projesini AB, IMF ve Dünya Bankası yoluyla uygulamaya başlamışlardır... Devletin para basma yetkisini kullanması IMF ve Dünya Bankası yoluyla engellenmiş, haksız bir şekilde bankalara ve küresel sermaye gruplarına aktarılmıştır..."

Bütün bunlardan çıkarılabilecek tek bir sonuç var. O da "Balyoz Planı"nı tasarlayan otoriter milliyetçi ve laikçi zihniyetin hedefinin dış rekabete açık piyasa ekonomisine son vermek; AB ile, Batı'yla ilişkiyi kesmek; ülkeyi dünyadan tecrit etmek olduğu... Umarım, "İslamcı" Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı altında Türkiye'nin Batı'dan uzaklaştırılıp İran'a, Malezya'ya ya da Rusya'ya benzetilmeye çalışıldığı iddialarını ciddiye alacak kadar safdil ya da burnunun ucunu göremeyecek durumda olanlar, "Balyoz Planı"nı dikkatle okurlar ve "Avrupalı Türkiye"nin düşmanının "Balyoz" zihniyeti olduğu gerçeğini kavrama imkânını bulurlar.

Türkiye'de demokrasi ve Avrupa'yla bütünleşmesini gerçekten arzu edenlerin, beş bin sayfalık Balyoz Planı'ndan çıkaracakları temel ders, Türkiye'nin otoriter milliyetçi ve laikçi 12 Eylül askeri darbesinin ürünü olan anayasa, siyasi partiler kanunu, seçim kanunu ile; altına sokulduğu askeri - bürokratik vesayet altında sorunlarını çözemeyeceği gerçeğini görmek, özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasinin yerleşmesine yönelik reformları var güçleriyle desteklemek.

"Balyoz Planı"ndan kimi Avrupalı dostlarımız için çıkarılacak dersler de var. Demokratikleşme sürecinin otoriter milliyetçi ve laikçi tehditlere ve baltalamalara maruz kalmaması için, Türkiye'nin AB ile bütünleşmesine binbir engel çıkarmaktan vazgeçiniz; reformlara tam destek veriniz. Bölgesinde demokrasi ve istikrar için rol modeli olma çabasındaki Türkiye'de demokratikleşmenin yol kazasına uğraması, ne AB, ne Batı ne de dünya için hayırlı sonuçlar doğurur. s.alpay@zaman.com.tr

'Tarzan' niye bir değil iki ve niye 'zorda'?

Şahin Alpay 2010.01.28

Hasan Cemal geçen gün (26 Ocak) çıkan yazısında Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ için "Tarzan zorda!" diye yazdı.

Yazıyı okuyunca kendi kendime sordum: Söz konusu olan yalnızca bir mi, yoksa iki "Tarzan" mı var? Ve "Tarzan" niye "zorda"? Birinci sorunun kısa cevabını hemen vereyim: "Zorda" olan iki "Tarzan" var; biri Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ, diğeri Başbakan Tayyip Erdoğan. Niye "zorda" olduklarının cevabı ise şöyle verilebilir.

21. yüzyılda Türkiye, askeri-bürokratik vesayet altında olan bir tür demokrasiden Avrupa Birliği standartlarında demokrasiye geçiş sürecini yaşıyor. Bu sancılı süreç, eski rejim yandaşları ile yeni rejim isteyenler arasındaki mücadeleye sahne oluyor. Vesayet ile demokrasi arasındaki gerginlik, belki en yoğun olarak, birincisinin ana karargahı olan askeri otorite ile ikincisinin ana karargahı olan sivil otoritenin başında olan kişileri etkiliyor. Onun için hem Genelkurmay Başkanı, hem de Başbakan "zorda."

Önce Genelkurmay Başkanı'nın niye "zorda" olduğunu anlamaya çalışalım. Vesayet-demokrasi gerginliği Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) saflarına da yansımakta. Subayların zihniyet dünyası, siyasi fikir ve tercihleri, sadece askeri okullarda aldıkları, otoriter milliyetçi ve laikçi eğitimle şekilleniyor olsa, belki bu zihniyet ayrışması yaşanmayacak. Ama elbette ki subaylar da gerek ailelerinden ve çevrelerinden, gerekse 1991 sonrasında çeşitlenen medya aracılığıyla dünyadaki ve toplumdaki tartışmalardan etkileniyor. Basitleştirmenin sakıncalarını göze alarak denebilir ki, TSK içinde bir yanda belki en iyi temsilcilerini emekli orgeneraller Şener Eruygur ve Çetin Doğan'da bulan "vesayetçiler" ile öte yanda belki en iyi temsilcilerini Genelkurmay eski Başkanı Org. Hilmi Özkök'te bulan "demokratlar" arasında ayrışma ilerliyor. Birinciler, askerin siyasi rolünün son bulması halinde Türkiye'nin parçalanacağı ve din devleti olacağı iddiasına sarılıyor. İkinciler ise, demokrasiyi yerleştirmeden Türkiye'nin hiçbir sorununu çözemeyeceğini, siyasi rolünün TSK'nın saygınlığına ve etkinliğine zarar verdiğini düşünüyor.

Anlaşıldığı kadarıyla Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ, TSK içinde hiyerarşiyi, dolayısıyla disiplini yıkan cuntalara izin vermeme ("müdahale edilecekse yüksek komuta eder") geleneğine bağlı olduğu gibi, "demokrasiye ve hukuk devletine karşı olanları barındırmamak"tan yana. Öte yandan bu unsurların ordu saflarından (kendi anlayışına göre) kuruma en az zarar verecek şekilde temizlenmesini tercih ediyor. TSK içinde otoriter milliyetçi ve laikçi zihniyetin ve buna bağlı cunta faaliyetlerinin yaygınlığı dikkate alındığında, bu kolay kurulabilecek bir denge değil. İlker Başbuğ bunun için "zorda." Bunun için Ağustos'ta emekliliği hasretle bekliyor olabilir.

Başbakan Erdoğan'a gelince... O sadece askeri ve yargısal darbe tehditleriyle, kifayetsiz ve sorumsuz muhalefetle baş etmek zorunda değil. Bir yandan gerek partisi içinden, gerekse toplumdan gelen, vesayet düzeninin hızla tasfiye edilmesi yönündeki demokratik baskıları üzerinde hissediyor. Öte yandan gerek partisi, gerekse hükümeti içinden gelen, "Önemli olan iktidardır; vesayetçilerle çatışmayalım, gerekirse uzlaşalım..." baskısını. İki baskı arasında, sadece hükümet değil iktidar da olmak için gereken adımları, zamana yayarak ve temkinli bir şekilde, (kendi anlayışına göre) devlete en az zarar verecek şekilde atmaktan yana. Onun içindir ki, sadece kendisine destek verenler değil, çelmelemek isteyen muhalifleri arasından da yükselen, "onu azledin, bundan hesap sorun..." şeklindeki "gaz vermelere" tepki gösteriyor.

Ne Başbuğ "sabrımız taşıyor" tehdidini savurarak, ne de Erdoğan "gaz vermeyin" fırcasıyla, toplumu ve onun sözcüsü olan basını susturamaz. Gazeteciler bildiklerini söyleyecek, düşündüğünü yazacaktır.... Doğru ya da yanlış... Haklı ya da haksız... Demokrasi de zaten önemli ölçüde bu demektir. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vesayet rejiminin neresindeyiz?

Şahin Alpay 2010.01.30

İstanbul savcıları tarafından hakkında inceleme başlatılan, 2003 tarihli "Balyoz darbe planı"nın akıllara getirdiği bir soru, 21. yüzyılın ikinci on yılına girerken askeri-bürokratik vesayet rejiminden Avrupa standartlarında bir demokrasiye geçiş sürecinin neresinde olduğumuz.

Tek tek ağaçları değil de ormanın tümünü görmeye çalışmakta yarar var.

Hatırlayalım: 12 Eylül askeri darbesinin getirdiği anayasa ve yasalar, askeri ve sivil bürokrasiye seçilmiş hükümetlerin üzerinde yetkiler tanıyan vesayet rejimini tam olarak yerleştirmekle kalmadı; Türkiye Cumhuriyeti'ni bir "milli güvenlik devleti"ne çevirdi. Ama aynı 12 Eylül darbesi, vesayet rejiminin sonunu getirecek gelişmeleri de tetikledi. Bunlardan biri, Turgut Özal mimarlığında ekonominin liberalleşme ve globalleşme sürecine girmesiydi. Bugün Türkiye'nin işlerliği olan, dışa açık bir piyasa ekonomisine sahip olduğu, otoriter rejimin ekonomik altyapısının büyük ölçüde tasfiye olduğu söylenebilir.

12 Eylül darbesinin tetiklediği ikinci gelişme, askeri yönetimin uyguladığı baskıların ve zulmün hemen bütün toplumda, özellikle de aydınlarda siyasi özgürlüğün ve demokrasinin değeri konusundaki zihni uyanış oldu. Daha önce otoriter-totaliter ideolojileri kurtuluş reçetesi olarak gören aydınların (hepsi değilse de) giderek genişleyen bir bölümü, vesayet rejimini giderek yükselen bir sesle eleştirmeye başladılar.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle vesayet rejiminin uluslararası altyapısı da tasfiye sürecine girdi. Batılı müttefikler Soğuk Savaş boyunca Türkiye'deki demokrasinin bürokratik vesayet altında olmasından, askeri müdahalelerden hemen hiç kaygı duymadılar. (Muhtemeldir ki milli güvenlik devletinin inşasında Amerikan reçetelerinden yararlanıldı.) Soğuk Savaş sonrasında, esas olarak Avrupa Birliği'nin başını çektiği, insan hakları ve demokrasi söylemi dünyaya yayılmaya başladı ve Türkiye'yi de etkisi altına aldı. Aydınların milli güvenlik devletine ve vesayet rejimine karşı geliştirdikleri liberal-eleştirel söylem, global bir dayanak buldu.

Nihayet, 1999'da adaylıkla başlayan Türkiye'nin AB'ye katılım süreci, vesayet rejiminin hukuki altyapısının tasfiyesi için gereken işareti verdi. AB süreci ile Türkiye, Soğuk Savaş sonrası dünyaya uyum sağlamaya başladı. 2001-2005 arasında, esas olarak da (Milli Görüş Hareketi'nin içinden gelen, ama o gömleği çıkarmış olan) Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı altında, 12 Eylül'ün getirdiği anayasa ve yasaların tadili sürecine girildi. Bu süreçte anayasanın maddelerinin yaklaşık üçte birinin, 600 dolayında yasanın birçoğunun değişmesiyle, vesayet rejiminin dayandığı hukuki temelin önemli bir kısmı ortadan kalktı.

Ama muhakkak ki, İç Hizmet Kanunu'nun 35. maddesi, (askeri ve sivil) çiftbaşlı yargı, kendini parlamentonun yerine koyan Anayasa Mahkemesi, örgütlenme özgürlüğünü kısıtlayan Siyasi Partiler Kanunu, tek başına partileri kapatma davası açabilen Başsavcı, EMASYA protokolü, fiilen TSK'ya bağlı Savunma Bakanlığı, askeri-bürokratik vesayetin hukuki altyapısının el değmemiş unsurlarının sadece başlıcaları.

Öte yandan, denebilir ki vesayet rejimine destek veren otoriter milliyetçi ve laikçi zihniyet de, gerek toplumda, gerekse bizzat asker-sivil bürokrasi saflarında hayli geriledi, marjinalleşme yoluna girdi. Askeri ve yargısal

darbe girişimlerinin hemen hepsi bunun için akim kaldı, Ergenekon soruşturması ve davası bunun için açılabilirdi, sivil ve demokratik anayasa ihtiyacı gelip kapaıya dayandı.

Geçen çarşamba akşamı, Habertürk kanalında Balçıçek Pamir'in sunduğu "Karşıt Görüş" adlı programda emekli Başsavcı Sabih Kanadoğlu ile Demokrat Yargı Eşbaşkanı Doç. Dr. Osman Can'ın "TBMM anayasa yapabilir mi?" konulu tartışmasını izledim. Tartışma birçokları gibi bana da "eski rejim" çökerken, yeni Türkiye'nin yükselişinin ifadesi gibi geldi. İhtiyatı elden bırakmamakta yarar var, ama gelecek hakkında iyimser olunabilir.

s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başsavcı demokrasiyle alay ediyor

Şahin Alpay 2010.02.02

Geçen cumartesi günü "Yedi dilli, yedi dinli, yedi renkli, kültürler kavşağı," sevgili Mardin'deydim.

Bu defaki gidiş nedenim, Mardin Belediyesi ve Artuklu Üniversitesi'nin desteğıyle, üniversitenin konferans salonunda düzenlenen "Türkiye'nin Yeni Anayasa Arayışı: Felsefe, Yöntem ve İçerik" başlıklı panellerdi. AKP Mardin milletvekili Cüneyt Yüksel'in girişimiyle düzenlenen panellerde TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Burhan Kuzu, 2007 seçimleri öncesinde Başbakan Tayyip Erdoğan'ın isteğı üzerine hazırlanan anayasa taslağını hazırlayan profesörler kurulunun başkanı Ergun Özbudun, üyeleri Serap Yazıcı ve Levent Köker yanında Cüneyt Yüksel ve ben söz aldık.

Vali Hasan Duruer ve Artuklu Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Serdar Bedii Omay'ın açış konuşmalarıyla başlayan, Mardinlilerden büyük ilgi gören toplantının, bütün iyimserliğimle bende bıraktığı izlenim, Türkiye'nin insan haklarına ve farklılığa saygıyı esas alan, sivil ve demokratik bir anayasaya kavuşması için yurt sathında bir kampanyanın start almasıydı.

Prof. Dr. Özbudun, 12 Eylül askeri yönetiminin kabul ettiğı anayasanın, neredeyse ilk günden eleştirilmeye başladığını, 1987'den bu yana maddelerinin neredeyse yarısının değiştirildiğini, ama bürokratik vesayetçi felsefesinin yerinde kaldığını, bu yüzden Türkiye'nin yaklaşık 30 yıldır "kronik anayasa krizi" yaşadığını, bu krizin artık "akut" bir hal aldığını söyledi. Anayasa profesörleri, milli iradenin temsilcisi olan TBMM'nin anayasayı değiştirmeye de, yepyeni bir anayasa yapmaya da yetkili olduğunun altını çizdiler.

Prof. Dr. Burhan Kuzu, kısmi bir anayasa değişikliğinin kaçınılmaz hale geldiğini, hükümetin bu konuda parlamentoda mutabakat arayışını sürdüreceğini, aksi takdirde referanduma gidileceğini anlattı. Bu girişimin de Anayasa Mahkemesi tarafından engellenmesi halinde, anayasanın değişmesi için "bol bol dua etmekten başka çare kalmayacağı" şeklindeki esprisi, herkesi güldürdü...

Mardin'de geçirdiğim gün boyunca, beni en çok düşündüren açıklama ise bir gün önce Ankara'dan geldi. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Abdurrahman Yalçinkaya, "Her parti için kapatma davası açılıp açılmayacağı kendi fiilleriyle ölçülür. Bunu partiler zaten hisseder..." dedi. Herhalde bununla hissettirmek istediğı, AKP hakkında ikinci bir kapatma davası açma hazırlığı içinde olmasıydı. Başsavcının sözlerinin bana göre, Türkiye'de demokrasiyle, halkın iradesiyle alay edilmesinden başka bir anlamı yok.

Bu sözleri okuyunca, Türkiye halkı, Türkiye'nin tek tek yurttaşları olarak buna müstahak mıyız, diye düşündüm. Şunu açıkça ifade edeyim: Yaklaşık 60 yıllık Avrupa Konseyi üyeliğinden sonra hâlâ daha, tek başına partiler aleyhine kapatma davası açma yetkisine sahip bir başsavcının olduğu; Anayasa Mahkemesi'nin kendini

anayasanın üzerinde gördüğü; "şiddeti savunma ve uygulama" dışında kalan gerekçelerle partilerin kapatılabildiği bir ülkenin yurttaşı olmaktan (bunların ülkemde özgürlüğe ve refaha verdiği zararlarla ilgili tüm üzüntülerim bir yana) hicap duyuyorum. Duygum bu. Ya fikrim? O da şöyle: Eğer Başsavcı AKP hakkında yine şu veya bu gerekçeyle kapatma davası açacak, Anayasa Mahkemesi de partiyi kapatıp Tayyip Erdoğan'a siyaseti yasaklayacak olursa, AKP yerine kurulacak olan parti, yapılacak ilk seçimi bu defa % 47 değil % 65 oyla kazanır, iktidara gelir, ne yasak bırakır, ne de 1982 anayasası...

Demokrasimiz üzerinde otoriter milliyetçi ve laikçi vesayeti sürdürmek isteyenlere söyleyeceğim şu: Türkiye halkı, artık sahici bir demokrasi istiyor. AKP'nin ya da vesayet düzenine son verip Türkiye'yi özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasi olarak yeniden inşa etmek isteyecek herhangi başka bir partinin iktidara gelmesini önlemek istiyorsanız, bunun yegane yolu askeri diktatörlük kurmaktır. Bunun da bildiğimiz şekliyle Türkiye'nin sonu demek olacağının umarım farkındasınız. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP ve vesayet rejimi (I)

Şahin Alpay 2010.02.04

Ne zaman başarıya ulaşır, bir gün gerçek olur mu, doğrusu bütün iyimserliğime rağmen emin olamıyorum. Ama ülkeyi askerî-bürokratik vesayet altında olan türden bir demokrasi olmaktan çıkarıp, özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasiyi yerleştirecek, halkın temsilcileri tarafından yapılacak yeni bir anayasa artık Türkiye'nin gündemine girdi.

Yeni anayasa ile, esas olarak, yaşam hakkı başta olmak üzere bütün temel hak ve özgürlüklerin güven altına alınması, halk egemenliğinin hakim kılınması, idarenin yeniden yapılandırılması ve milletin yeniden tanımlanması söz konusu. Bunun için de Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu felsefesinde Kemalizm'in (ya da laik milliyetçiliğin otoriter yorumunun) yerini liberal demokrasiye bırakması kadar köklü bir dönüşüme ihtiyaç var.

Türkiye Cumhuriyeti tarihini kabaca üç döneme ayırabiliriz: Kuruluştan 1950'ye kadar, Kemalizm'in bütün unsurlarıyla hakim olduğu, otoriter bir tek parti rejimi geçerli oldu. 20. yüzyılın ikinci yarısında ise asker-sivil bürokrasinin seçimle gelen hükümetlerin üzerinde yetkilere sahip olduğu, askerın müdahalelerine maruz kalan türden, vesayet altında bir demokrasi yerleşti. 21. yüzyılın başından itibaren ise, Kopenhag Siyasi Kriterleri ile tanımlanan, Avrupa Birliği (AB) standartlarında bir demokrasiye geçiş sürecine girildi. Bu süreç, ne zaman, nasıl tamamlanacak, benim kuşağım görebilecek mi, bunları bilmiyorum. Ama şunları biliyorum:

1950'de çok partili düzene geçilmesinden bu yana halkın temsilcileri tarafından yapılacak bir anayasa fikrini ilk ortaya atan, bununla kalmayıp (22 Temmuz 2007 seçimleri öncesinde) liberal görüşlü bir uzmanlar heyetine taslağını da hazırlatan ilk Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, ilk hükümet de Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümetidir. 12 Eylül askerî darbesinin getirdiği, Türkiye'yi bırakın vesayet altında demokrasiyi, bir milli güvenlik devleti haline getiren anayasayı demokratikleşme yönünde tadil edilmesine öncülük eden de bu hükümettir. Ne var ki, AKP 2007 seçimini % 47 gibi bir oyla kazandığı, 550 milletvekilinden 341'ini elde ettiği halde anayasa taslağını kısa süre sonra rafa kaldırmak durumunda kaldı. Ancak son haftalarda, kısmi anayasa değişikliklerini gündeme getirmeye hazırlanıyor ve sözcüleri, ihtiyaç duyulan yeni anayasanın gelecek yıl yapılacak seçimden sonra gündeme gelebileceğini söylüyor.

Peki, AKP hükümeti sivil ve demokratik anayasa fikrini ortaya attığı, bunun taslağını hazırlattığı halde neden sonradan rafa kaldırdı ve neden şimdi ancak kısmi anayasa değişikliğinden söz ediyor? Bu sorunun cevabı,

elbette ki, Türkiye'deki siyasi güç dengelerinde yatıyor.

Evet, AKP üst üste iki seçim kazandı, 2007 seçimlerinde iki seçmenden birinin oyunu aldı, ama Türkiye'de vesayet düzeninin, kısaca statükonun devamından yana olanlar azımsanmayacak güce sahip olmaya devam ediyor. Türkiye siyaseti, statükodan yararlanan ve devamından yana olan güçlerle, statükonun mağdurları olup demokratik değişim isteyen güçler arasında bölünmüş durumda. Söz konusu güçler ya da unsurlar ne monolitik (yani yekpare bir bütün), ne de kararlı (yani değişime kapalı), ama kabaca teşhisi mümkün.

Statükonun en önemli savunucuları, muhakkak ki, giderek etkinliklerini kaybetmekle beraber asker - sivil bürokrasi içinde hakim durumda görünen, Kemalizm'in otoriter yorumuna bağlı unsurlar. Eğer Kemalizm'in bir temel unsuru olan laikliğin (ya da dinin devlet denetimi altında tutulması ve dini özgürlüklere sınırlama getirilmesi fikrinin) parlamentodaki en kararlı savunucusu CHP ise, Kemalizm'in öteki temel unsuru olan Türk milliyetçiliğinin parlamentodaki en kararlı savunucusu MHP. Bunlar statükonun iki farklı ayağını temsil ettikleri için "ruh ikizleri" ve önümüzdeki seçimlerden sonra ülkeyi ortaklaşa yönetme talimleri.

Burada başlayan analizi bir sonraki yazımda tamamlayacağım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP ve vesayet rejimi (II)

Şahin Alpay 2010.02.06

Türkiye'de vesayet rejiminin ya da statükonun en önemli savunucuları, Kemalizm'in otoriter yorumuna bağlı olan bürokratik ve siyasi güçler.

Statükonun "sınıfsal" dayanağı, servetlerini ithal ikamesine dayalı kalkınma politikaları döneminde, devlet desteğiyle yapmış olan İstanbul merkezli büyük sermaye. Toplumsal tabanında ise çoğunlukla kentli, eğitilmiş ve laikliği dinden uzaklaşma olarak anlayan kesimler var. Statükonun uluslararası alandaki baş müttefikleri ABD'de Neocon'lar ile İsrail lobisi, AB'de Sarkozy zihniyetini paylaşanlar, İsrail'de Filistinlilerle barış yapmamaya yeminli Siyonistler olarak sıralanabilir.

Düzenin değişmesinden yana olan güçler ise, esas olarak, vesayet rejiminin mağdurları. Bunların başta gelenleri dindar Sünniler, Aleviler, Kürtler ve gayrimüslimler. Ne var ki bu kesimler tek sesle konuşmadıkları gibi, birbirlerinin taleplerine yabancı. Dindar Sünnilerin çoğu, dini özgürlüklerine getirilen kısıtlamalardan şikayetçi, ama ötekilerin mağduriyetlerine kayıtsız. Alevilerin çoğu Aleviliğin resmen tanınmasını istiyor, ama Sünniler üzerindeki yasakçı uygulamalara itiraz etmiyor. Kürtlerin hepsi Kürtlüğün resmen tanınmasını talep ediyor. Ama bir kısmı buna hizmet ettiği gerekçesiyle PKK'ya yakın, daha geniş bir kısmı ise telafi edilmez zararlar verdiği için PKK'ya uzak duruyor. En güçsüz konumdaki gayrimüslimlerin talepleri fazla yankı bulamıyor.

Değişimden yana olan "sınıfsal" güçlerin başta geleni, iş adamlarından ve profesyonel meslek sahiplerinden oluşan Anadolu seçkinleri. Vesayet rejiminin en amansız eleştirmenleri ise, muhakkak ki, Türkiye'nin AB standartlarında bir demokrasi olmasından yana yazan ve konuşan aydınlar. Ama onların da farklı eğilimleri var. Aralarında milliyetçilik değilse de, laikçilik kuvvetli bir damar. Statükonun değişmesinden yana olan güçlerin uluslararası müttefiklerinin başında ABD'de Obama yönetimi ile Türkiye'nin birliğe katılımından yana olan AB elitleri var.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) liderliği, işte böyle bir ulusal ve uluslararası güçler dengesinin belirlediği koşullarda, sadece hükümet değil iktidar da olmanın, kendi anlayışıyla demokratik, kalkınmış ve güçlü Türkiye vizyonunu hayata geçirmenin mücadelesini veriyor. İş hiç kolay değil. Güçlüklerinin bir bölümü kendi tabanından ve kadrolarından kaynaklanmakta. Vesayet düzeninin asıl mağdurları olan yoksulların desteğiyle iktidar oldu. 2008'de girilen ağır ekonomik krizin aşılammaması durumunda iktidarı kaybedebilir. Her ne kadar bütün bölgelerden, bütün kesimlerden destek görüyorsa da, düzenin mağdurlarını birleştirme yeteneği zayıf. Zira parti saflarında laikçilik reddediliyorsa da, Sünni-Türk milliyetçiliğine bağlılık azımsanır gibi değil. Parti kadrolarının özgürlükçü ilkeleri sindirmiş oldukları söylenemez. Bunların önemli bir kısmı, iktidarın nimetlerinden yararlanmaya devam için statükoyla uzlaşmaya hazır.

AKP'nin güçlüklerinin çok daha çetin olanları, kuşku yok ki muhaliflerinden kaynaklanmakta. AKP iktidarı 2002-2005 arasında statükoyu değiştirmek için AB'ye katılım sürecinden yararlandı. AB'de yükselen Türkiye muhalefetiyle darboğaza giren katılım sürecinden cesaretlenen statüko yandaşlarının askeri ve yargısal darbe tehditleri altında, 2007'de ortaya attığı yeni demokratik anayasa fikrini rafa kaldırmak zorunda kaldı. 2009'da başlayarak, bir seçim daha kazanmasının, politikalarını hayata geçirmenin başka yolu olmadığını görerek, demokratik açılımı, buna bağlı olarak kısmi ve sonra toptan yeni anayasa fikrini gündeme sokma arayışında.

AKP hükümetinin yanlışları eleştirilmeli. Hükümet de bunlardan yararlanmalı. Ama özgürlük ve demokrasiden yana tavır alanlar eleştirilerinde gerçekçi, adil, insafli ve teşvik edici olmalı. Zira eğer statüko değişecekse, günümüz koşullarında bunun yolunu açabilecek yegane siyasi gücün AKP olduğu muhakkak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yoksa İran mı Türkiye'ye benzeyecek?

Şahin Alpay 2010.02.09

Malumunuz, Türkiye'deki laikçilerin ortaya attıkları iddialardan biri, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı altında Türkiye'nin giderek İran'a benzer bir rejime bürünme, yani yarı-demokrasi, yarı-din devleti olma yoluna girdiği.

Tarihleriyle, kültürleriyle ve siyasetiyle Türkiye ile İran'ı karşılaştırdığınızda bu iddianın ciddiye alınacak bir tarafı elbette ki yok; Türkiye'nin İranlaşması olasılığı sıfır. Benim öteden beri kanaatim ise, tam tersinin söz konusu olacağı, yani İran'ın önünde sonunda Türkiye'nin yolunu tutacağı ve hem demokratik, hem de laik (yani kimsenin kimseye dini inançlarını dayatmadığı) bir rejime doğru evrileceği.

AKP iktidarı altında Ankara'nın İran politikasını akıllı buluyorum. Bunun çeşitli nedenleri var. Birincisi, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun mimarı olduğu, "komşularla sıfır problem" politikasının hem bölgemizde barış ve istikrarın hakim olmasına, hem de ekonomik kalkınmaya hizmet ediyor olması. İran'la iyi ilişkiler bu açılarından özellikle önemli. İkincisi, Davutoğlu'nun sorunları "çatışarak değil konuşarak" çözme yöntemini yürekten destekliyorum. İran'la da sorunlar konuşarak çözülmeli. Ben İran'ın (ve herhangi bir ülkenin) nükleer silah geliştirmesinin (hatta nükleer santral kurmasının) karşısındayım. Ama İran nükleer silah geliştirmekten zorlamayla değil diyalogla caydırılabilir. Ve, Ankara'nın haklı olarak belirttiği gibi, bütün Ortadoğu ve bütün dünya nükleer silahlardan arınma yoluna girmelidir.

Üçüncü neden ise, eğer İran halkının giderek büyüyen çoğunluğunun isteği doğrultusunda laik bir demokrasi olma yoluna girecekse, Türkiye ile İran toplumları arasında gelişen ilişkilerin buna yararı olacağına inanmam.

Her yıl Türkiye'yi ziyaret eden yüzbinlerce İranlının, eksikli ve kusurlu da olsa, Türkiye'deki demokrasinin nimetlerinden etkilenmedikleri düşünülemez.

Elbette ki İran'ın özgürleşmesini istiyorum. İran demokratikleşmeye teşvik edilmelidir. Ama hiçbir topluma kendi tercihi hilafına demokrasi veya herhangi başka bir rejim zorla dayatılamaz. Bu konuda yakın tarihte Irak'tan ve Afganistan'dan, bizzat İran'dan yeterince ders alınmış olması gerekir.

İran'ın, Türkiye'ye benzer bir şekilde, 19. yüzyılda modernleşme, 2. Dünya Savaşı sonrasında da demokratikleşme sürecine girdiğini biliyoruz. Ne var ki İran'da demokratikleşme, 1953'te ABD ve Britanya'nın, petrol imtiyazlarını korumak amacıyla tezgahladıkları, Şah diktatörlüğünü kuran askeri darbeyle durduruldu. 1979'daki İslam Devrimi, İran'ın bu darbeyle hesaplaşmasıydı. Bunu en iyi anlatanlardan biri, "Şah'ın Bütün Adamları: Bir Amerikan Darbesi ve Ortadoğu'da Terörün Kökenleri" adlı kitabıyla, Stephen Kinzer oldu. 1996-2000 yılları arasında The New York Times'in İstanbul büro şefliğini yapan Kinzer'in "Hilal ve Yıldız: İki Dünya Arasında Türkiye" başlıklı kitabı ise son yıllarda günümüz Türkiye'si üzerine yazılmış en okunmaya değer kitaplardan biri.

Kinzer'in, her iki ülke hakkındaki derin bilgisinin yardımıyla kaleme aldığı, Haziran ayında piyasaya çıkacak olan yeni kitabı, "Reset: Iran, Turkey and America's Future / Yeniden Ayar: İran, Türkiye ve Amerika'nın Geleceği" (Henry Holt & Co.) başlığını taşıyor. Yayınlanmasından önce okuma ayrıcalığına sahip olduğum kitabında Kinzer, şu çok dikkate değer tezi ortaya atıyor:

Türkiye ve İran'ın tarihleri, demokrasinin her yerde kök salabileceğini, ama bunun zaman ve deneyim gerektirdiğini gösteriyor. Ortadoğu'da bu deneyime sahip sadece iki ülke var: Türkiye ve İran. ABD için İran'la anlaşmak kolay olmayacak. Bu, Tahran'da yeni bir rejimi gerektirebilir. Ama iki ülkenin siyasi kültürleri ve stratejik çıkarları çok benzer olduğu için, mantık onları anlaşmaya zorluyor. ABD, Türkiye ve İran'ı bir araya getiren bir ortaklık, 21. yüzyılın "güç üçgeni" olabilir. ABD ile S. Arabistan ve İsrail'i birleştiren eski üçgen, Ortadoğu'yu şiddete boğdu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP ve MHP: Niye 'ruh ikizleri' ve niye değil

Şahin Alpaz 2010.02.11

Başbakan Tayyip Erdoğan, son günlerde önde gelen iki muhalefet partisi liderleriyle giriştiği polemikte, önce "CHP ile MHP'yi ele geçiren yönetim anlayışları ruh ikizidir..." dedi (26 Ocak). Sonra düzeltti; bunların "ruh ikizi değil, tek yumurta ikizi" olduklarını söyledi (5 Şubat). Başbakan'ın bu sözleri üzerine düşündüm: Nerede haklıydı ve nerede yanılıyordu?

Haklı olduğu noktalardan başlayalım. Bugün CHP ve MHP'nin gerçekten "ruh ikizleri" gibi davrandıkları söylenebilir. Zira ikisi de gelecek seçimleri tek başlarına kazanma şansları olmadığı için, birlikte kazanma ve yönetme hesabı yapıyorlar. Bu hesap onları iktidar partisine birlikte yüklenmeye itiyor. Yakın zamanlara kadar MHP, sorumlu ve demokrasiye saygılı davranma, böylelikle ikinci parti konumuna yükselme gayreti içinde görünüyordu. Fakat, her nedense, şimdilerde "12 Eylül öncesi MHP"ye meyletmış durumda.

Başbakan'ın haklı olduğu ikinci nokta, CHP ve MHP'nin bugünkü "ruh ikizliği"nin esas olarak siyasi geleneklerinden değil bu partileri "ele geçiren yönetim anlayışları"ndan kaynaklanması. Yoksa tarihlerine baktığımızda, bazı dönemlerde ve bazı bakımlardan "zıt kardeşler" olduklarını söylemek mümkün. Başbakan'ın, daha derinde haklı olduğu noktayı ise biraz daha ayrıntılı olarak açıklamak gerekiyor. Bugün hakim olan

yönetim anlayışlarıyla CHP ve MHP'yi "ruh ikizleri" kılan, siyasi felsefelerinin Kemalizm'in otoriter yorumundan ya da 1982 Anayasası'nda ifadesini bulan resmi ideolojiden kaynaklanması.

Kemalizm'in otoriter olmayan bir yorumu var mıdır, diye soran okurlarıma hemen cevap vereyim: Evet, Kemalizm'in otoriter olmayan bir yorumu da vardır. Farkı öncelikle, fikriyata adını veren Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı yıllarında, 1919-25 arasında izlediği politikalarla, 1925 sonrasında izlediği politikaları karşılaştırdığınız zaman görebilirsiniz. Farkı, Mustafa Kemal'in "Batılı bir ülke olarak Türkiye" vizyonunu paylaşılanların (dolayısıyla Türkiye'nin AB standartlarında bir rejime kavuşmasını isteyenlerin) pragmatizmi ile tek-parti dönemi politikalarına sıkı sıkıya bağlı kalınmasını isteyenlerin dogmatizmini karşılaştırdığınızda da görebilirsiniz.

Nihayet bu farkı, tek-parti sonrası dönemin CHP'si içinde iki farklı yorum arasındaki mücadelede bulabilirsiniz. Bu mücadele partiye, galebe çalan anlayışa, iktidar-muhalefet ilişkilerine ve dış konjonktüre göre değişen bir kimlik kazandırmıştır. Bu bağlamda sık sık hatırlatmak gereğini duyduğum bir husus şudur: CHP içinde Kemalizm'in iki farklı yorumu olmasaydı, 1950'de demokrasiye geçilemezdi; Türkiye'ye 1950'lerde hiçbir çoğunluğun çığneyemeyeceği temel siyasi haklar, 1960'larda sosyal haklar, 1990'larda kültürel haklar kavramlarını getiren parti CHP olmazdı. Bugün Deniz Baykal'ın temsil ettiği zihniyetin tek-parti dönemi otoriterliğine ve dogmatizmine meyletmiş olması, tarihteki CHP'yi bütün farklı yüzleriyle değerlendirmemize engel olmamalıdır.

Başbakan'ın yanıldığı nokta ise, CHP ve MHP'nin "tek yumurta ikizi", yani özdeş ikizler oldukları iddiası. Bu partiler, aynı fikri kaynaktan besleniyorlar ama özdeş değiller. Evet Kemalizm'in otoriter yorumuna dayanıyorlar, ama onun birbiriyle çelişen iki farklı ayağını (günümüz koşullarındaki nüanslarıyla) temsil ediyorlar. Özgün haliyle otoriter Kemalizm bir ayağıyla devlete toplumu laikleştirme (dinden uzaklaştırma) görevini yüklerken, diğer ayağıyla devlete toplumu birörnekleştirme (Türkleştirme ve Sünnileştirme) görevini yüklüyordu.

Günümüzün CHP'si, "laikçi" (yani, 1982 Anayasası'nda ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarında ifadesini bulan laiklik anlayışına bağlı türden) milliyetçiliği (başka bir ifadeyle "Ulusalçılığı") temsil ederken, günümüzün MHP'si "Türk-İslam Sentezi" geleneğindeki (yani 12 Eylül askeri yönetiminin söyleminde ve 1982 Anayasası'nda ifadesini bulan türden) milliyetçiliği temsil ediyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Militarizm ne Ortaylı'ya, ne de MHP'ye yakışır

Şahin Alpay 2010.02.13

Prof. Dr. İlber Ortaylı Ankara Üniversitesi SBF'de okuduğumuz yıllardan beri tanıdığım bir arkadaşımdır. Benden iki yıl sonra 1969'da mezun olmuştur.

O günlerin öğrenci hareketlerinden uzak durmuş, kendini yetiştirmesine vermiştir. Çok sayıda dil öğrenmiş, iyi bir son dönem Osmanlı tarihçisi olmuştur. Sanırım basında çıkan ilk yazılarını 1980'lerde Cumhuriyet'te benim yönettiğim kitap sayfasında yazmıştır. "İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı" başlıklı kitabı, değerli bir eserdir. Tanzimat reformlarının Türkiye'nin yarı-sömürgeleşmesinde değil, modernleşmesinde dönüm noktası olduğunu belki en iyi anlatan kitap, odur. Bu kitabı ve başka çalışmalarıyla, artan bir itibar kazanmıştır.

Tanıdığım kadarıyla İlber'in yaşlandıkça gelişen bir huyu, neredeyse dikkat çeken her fikre ve kişiye olumsuz bakması, kimseleri beğenmemesi. (Bazı arkadaşlara göre bu huyu toplumdan gördüğü artan ilgiyle birleşince,

onu bir tür megalomaniye götürdü.) İzleyebildiğim kadarıyla son yıllarda İlber, son dönem Osmanlı ve Cumhuriyet tarihine insani ve özgürlükçü bir bakışla yaklaşan fikirlere ve kişilere özel bir tepki göstermekte. 6 Şubat günü Milliyetçi Hareket Partisi'nin bir toplantısında dile getirdiği görüşler, bu tepkinin (belki de ölçüyü kaçırmış) son tezahürleri.

Hayırhah bir okumayla Ortaylı'nın görüşlerinde kimi haklı noktalar bulunabilir. Mümtaz'er Türköne, bu sayfada bunlardan bazılarına değindi (9 Şubat). Ne var ki, Ortaylı'nın militarizm denilen musibeti, yani faşizmin de başta gelen vasıflarından birini, sanki bir erdemmiş gibi sunmasına herhalde gereken cevap verilmelidir.

Ortaylı, "Türklerin birinci vasfının asker millet olması" iddiasından hareketle, "son yıllarda Türkiye'de milliyetinden utanma duygusunun, anti-militarist, asker düşmanı bir topluma doğru gidişin körüklendiğini" ileri sürüyor... "Türk toplumunun militarist olmasından" Avrupa'nın ne zararı olabilir, diye soruyor. Ortaylı militarizmin ne demek olduğunu bilmeden konuşuyor olamaz. Militarizm, siyasi sorunların en iyi askeri yöntemlerle, yani silah zoruyla çözülebileceğini savunmak; ordulara özgü mutlak itaat ilkesinin bütün topluma hakim olmasını istemek; ülkeyi en iyi seçimle işbaşına gelenlerin değil, askerlerin yönetebileceğine inanmak, buna destek vermek demektir.

Militarizm askerlik ile özdeş olmadığı gibi, kesinlikle askerlere özgü bir zihniyet, ideoloji de değildir. Bugün Türkiye'de militarizm, korkarım askerlerden çok siviller arasında yaygındır ve militarizmden kurtulmamız, bunun için büyük güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Militarizme karşı çıkmak, kesinlikle asker düşmanlığı yapmak değildir. Savunma ihtiyacı olduğu sürece ordular, askerler, silahlar olacaktır. Ve Türkiye'nin de işini gereğince yapan bir orduya ihtiyacı vardır.

Türkiye militarizmden çok çekti. Gerek Türkler, gerekse Kürtler arasında yaygın, şiddetle, zorla çözüm zihniyetinin ülkeye son çeyrek asırda verdiği zarar ortada. Ortaylı, "son 30 yılda Fransa olamayışımız"dan yakınıyor... Olamadıysak, bunun baş sorumlusu militarizmdir. Militarist zihniyet Türkiye'de orduya da, askerlere de büyük zarar vermektedir. Çünkü siyasetle uğraşma, TSK'nın görevlerini gereği gibi yerine getirememesi sonucunu verdiği gibi, ne yazık ki saygınlığını da aşındırıyor.

Avrupalılar da militarizmden çok çektiler. Bundan kurtulmak için Avrupa Birliği'ni kurdular; sorunları savaşıarak değil konuşarak çözmeye, demokrasiyi yerleştirmeye, yani uygarlığı hakim kılmaya yöneldiler. Büyük çoğunluğumuzla Türkiye olarak biz de, bunun için AB'nin parçası olmak istiyoruz. Evet, AB'ye katılmak bunun için (Ortaylı'nın beğenmediği) bir "saadet" olur... Avrupa devletleri eğer bizi militarizme karşı kısıktırıyorsa, ne mutlu onlara...

Ortaylı'nın öteki iddiaları hakkında da söylenecekler çok. Ama şöyle bitireyim: Militarizm ne İlber Ortaylı'ya yakışır, ne de ona ev sahipliği yapan MHP'ye.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Göstermelikten sahici demokrasiye doğru

Şahin Alpay 2010.03.02

Geçen haftaya damgasını vuran olay, Türkiye tarihinin belki en kanlı ve en haince tasarlanmış "Balyoz" darbe girişiminin kovuşturulması bağlamında, eski kuvvet komutanları dahil çok sayıda üst rütbeli, muvazzaf ve emekli subayın gözaltına alınması, bir kısmının tutuklanması oldu.

2008'de açılan Ergenekon davasıyla (ve 2009'da bununla eklemlenen "İrticayla Mücadele" ve "Kafes" eylem planları soruşturmalarıyla) birlikte değerlendirildiğinde, yaşadıklarımızın anlamı, bundan böyle seçimle gelmiş, meşru hükümetleri askeri darbeye devirmeye kalkışanların yaptıklarının yanlarına kalmayacağı. Bu da, hiç şüphesiz ki, Türkiye'nin askerlerin vesayeti altında, askeri darbelerle kesintiye uğrayan ve askerin siyasi bir rol oynadığı türden, yani göstermelik bir demokrasi olmaktan çıkıp, sahici bir demokrasiyi yerleştirmeye doğru evriminde önemli bir adım olacak.

Cumhuriyet tarihi kabaca üç döneme ayrılabilir: Denebilir ki 20. yüzyılın ikinci çeyreği (Prof. Dr. İlkey Sunar'ın teşhisiyle) otoriter bir tek-parti yönetimi altında "yukarıdan aşağıya modernleşme", 20. yüzyılın ikinci yarısı ise, asker-sivil bürokrasinin vesayeti altında "yukarıdan aşağıya demokratikleşme" dönemlerine tekabül eder. 21. yüzyılda Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara gelmesi ve Avrupa Birliği'nin sağladığı yol haritasıyla reformları başlatmasıyla Türkiye "aşağıdan yukarıya demokratikleşme" sürecine girmiştir. Bu süreç sonunda beklenen, AB'nin Kopenhag Kriterleri ile tanımlanan türden (yani "demokrasiyi, hukuk devletini, insan haklarını, azınlıkların korunmasını ve saygı görmelerini" güven altına alan) bir rejimin yerleşmesi.

Bu süreç hiç şüphe yok ki kolay ve sancısız olmayacak. Eski rejimin sürmesinden yana olan güçler ayrıcalıklarını korumak için direnecek, belki süreci geri çevirmeye çalışacaklar. Ama yeni rejimin bu mücadeleden galip çıkması çok daha güçlü bir olasılık. Neden?

Her şeyden önce, Türkiye halkı artık sorunların demokrasi içinde çözülmesinden yana ağırlığını koyuyor; iktidarın muhalifleri bile askeri darbe istemiyor. Artık parlamentoda vesayet düzenine bağlı partilerin temsilcileri azınlıkta, seçim kazanmaları da uzak bir olasılık. Siyasiler arasında olduğu gibi, akademisyenler ve basın mensupları arasında demokrasinin yerleşmesinden yana tavır alanlar, sayılarıyla olmasa bile argümanlarıyla çok daha ağır basıyor. Eski rejim artık "kilit haberleşmeciler/kullanılacak gazeteciler" aracılığıyla medyaya hakim olamıyor.

Asker-sivil bürokrasi saflarında vesayet rejimine bağlılık giderek zayıflıyor. Oynadığı siyasi rolün ordunun görevlerini gereği gibi yerine getirmesini engellediğini, saygınlığını yıprattığını düşünenlerin, TSK'nın artık kendi işiyle meşgul olmasını isteyenlerin safları genişliyor. Darbe tezgahlarını medyaya sızdıranlar, hukuk sürecinin işlemesine, "çürüklerin" ordu saflarından temizlenmesine destek verenler onlar olmalı. Artık Türkiye'nin hukuk devletinin yerleşmesi için kanunları uygulamaya kararlı savcılar ve yargıçları da var.

Soğuk Savaş boyunca Batı Türkiye'nin NATO üyesi kaldığı sürece göstermelikten öte bir demokrasi olup olmadığına aldırmadı. ABD Türkiye'deki askeri darbelere ya göz yumdu ya da fiilen destek verdi. Ama artık durum öyle değil. Obama yönetimi, Türkiye'de demokratik istikrarın öneminin bilincinde. AB'de de siyasi, ekonomik ve kültürel elitlerin büyük çoğunluğu Türkiye'de demokratik istikrarın Avrupa için değerinin farkında. Geçen hafta gerek Washington, gerekse Brüksel Türkiye'de darbecilere karşı hukuk sürecinin işlemesine açık destek verdi.

Son sözü askeri otoritenin değil sivil otoritenin söylediği düzene geçiş sürecini AKP hükümetinin dört başı mamur bir şekilde yönettiği söylenebilir mi? Darbecilerin kovuşturulmasında ve yargı sürecinde hukuk devleti bütün kurallarıyla işliyor mu? İkisinin de eleştirilecek yanları var. Ama bunlar, meselenin tali yüzü.
s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gazete 'dükkân' değildir

Başbakan Erdoğan'a saygım var. Onun başbakanlığında Türkiye'nin ekonomisi ve demokrasisi ilerledi, uluslararası itibarı arttı. İfade özgürlüğü üzerinde kısıtlamalar devam ediyor, fakat Türkiye'de basın hiç bu kadar özgür olmamıştı. AKP iktidarının olumlu bulduğum bütün adımlarını destekliyorum, yanlışlarını eleştiriyorum. Başbakan'ın medya sahipliğiyle ilgili politikalarını ve köşe yazarlarıyla ilgili olarak söylediklerini hiç tasvip etmiyorum.

Birçok köşe yazarının meslek ilkelerine ve ahlakına aykırı davrandığı, eleştiriyle hakareti karıştırdığı, cuntacıların "kilit haberleşmeci" ve "kullanılacak gazeteci" kavramlarına uygun davrandıkları muhakkak. Medyada bunlara yer olmaması konusunda Başbakan'la mutabıkım. Fakat bunun nasıl sağlanabileceği konusundaki görüşlerimiz taban tabana zıt. Başbakan'ın görüşü şu: "Ben bu yazıları yazan gazetelerin patronlarına sesleniyorum. 'Ne yapayım hakim olamıyorum' diyemezsin. Sen maaşını veriyorsun. Bir taraftan gelip hükümete vuracaksın, bir yandan da köşe yazarına sahip olamayacaksın... Herkes fikrini söyler ama o insanlara da o kalemi teslim edenler 'kusura bakma kardeşim bu dükkânda sana yer yok' demeli. Herkesin birlik ve beraberliğe ihtiyacı var... Buraya gelip şikâyet etme. Dükkân senin dükkânın..." (26 Şubat, AKP İl Başkanları toplantısı.)

Türkiye demokrasisinin en ciddi problemlerinden biri, medya kuruluşlarını "dükkân" olarak gören anlayış. Ne yazık ki gerek Başbakan, gerekse eleştirdiği medya patronları ve de medyada çalışanların büyük bölümü medyayı herhangi bir iktisadi işletme ("dükkân"), patronlarını da herhangi bir iktisadi işletmenin sahipleri olarak görüyor. Bu anlayış, demokrasiyle bağdaşmaz. Demokrasilerde medya kuruluşları, herhangi bir iktisadi kuruluş değildir. Demokrasilerde medya "Dördüncü Kuvvet"tir. Görevi, yurttaşlara doğru haber vermekten, olayların ardında yatan gerçekler hakkında farklı yorumları yansıtmaktan ibaret değildir. İktisadi, siyasi, idari güç sahiplerinin demokrasiye, kanunlara ve ahlaka aykırı davranışlarını soruşturmak ve yanlışları halka duyurmak medyanın en önemli görevidir.

Medyanın demokratik görevlerini yerine getirebilmesi için, Başbakan'ın istediğinin tam aksine, medya patronlarının gazetecilerin işlerine burunlarını sokmalarının önlenmesi, medyanın gazeteciler tarafından yönetilmesi gerekir. Medyanın bağımsızlığı, patronların değil gazetecilerin bağımsızlığıdır. Bunun için patronlarla gazete yöneticileri arasında meslek ilkelerine uygun sözleşme yapılması, gazetecilerin sendikalarda örgütlenmesi, gazeteciler arasında meslek dayanışması şarttır. Medyanın denetimi ise patronlar tarafından değil özdenetimle, yani, meslek ahlak ve ilkelerini gözetten meslek örgütleri ve okur temsilcileriyle sağlanır.

Türkiye'de medya patronları ellerindeki medyayı herhangi bir iktisadi işletme "dükkân" olarak gördükleri içindir ki, patronlar kendilerini gazeteci, gazete yöneticileri kendilerini patron yerine koyar hale geldi. Bu yüzden patronlar ellerindeki medyayı, medya dışı çıkarları için kullanmaya giriştiler; hükümet kurup devirmeye kalkıştılar; hükümetlere baskı yaptılar; mülkiyet temerküzünü engelleyici kurallar kaldırıldı, medyanın yarısından fazlasına sahip bir holding ortaya çıktı. Bu yüzden patronlar medyadan sendikaları tasfiye ettiler, meslek örgütlerini denetimleri altına aldılar, bol paralı bir medya aristokrasisi yaratıp meslek dayanışmasını öldürdüler.

Gazetelerin bir "dükkân" olduğu anlayışını paylaştığınız için olacak Sayın Başbakan, medyayı kendinize yakın iş adamlarının kontrol etmesini istiyorsunuz. Bundan vazgeçin; gazetecilerin bağımsızlığını sağlayacak önlemler alın. Medya patronlarına "çapraz mülkiyet" ve kamu ihalesine girme yasağı getirin. Öte yandan demokrasi, herkesin şiddet ve ırkçılık yapmadığı, hakaret etmediği sürece fikirlerini özgürce ifade ettiği rejimdir; "milli birlik ve beraberlik" rejimi değil. O da ayrı bir konu.

Vesayet rejimi nasıl kuruldu ve işledi?

Şahin Alpay 2010.03.06

Başka vesilelerle de hatırlattığım üzere Türkiye'de 12 Eylül askeri darbesi sonrasında sertleşen askeri-bürokratik vesayet rejiminin niteliği ve temel unsurları konusunda bugüne kadar yapılan en iyi analizleri iki metinde bulmak mümkün.

Bunlardan biri anayasa hukukçılarımızın duayeni olan Prof. Dr. Ergun Özbudun'un "Çağdaş Türk Politikası: Demokratik Pekişmenin Önündeki Engeller" (Çev. Ali Resul Usul, Doğan Kitap, 2000) adlı kitabı. Diğeri de Prof. Dr. Ümit Cizre'nin "Muktedirlerin Siyaseti: Merkez Sağ, Ordu, İslamcılık" (İletişim, 1999) başlıklı kitabında yer alan "Türkiye'de Askerin Siyasi Özerkliğinin Anatomisi" başlıklı makalesi.

İkinci Dünya Savaşı sonunda, tek-parti rejiminden bürokratik vesayete endeksli çok-partili demokrasiye geçişin en iyi analizi ise, Prof. Dr. İlkey Sunar'ın (ne yazık ki hâlâ Türkçeye çevrilmeyi bekleyen) "State, Society and Democracy in Turkey / Türkiye'de Devlet, Toplum ve Siyaset" başlıklı makalesinde yer alıyor. Söz konusu makale, ilk kez 1996'da yayımlandı, daha sonra 2004'te Bahçeşehir Üniversitesi tarafından, aynı adla basılan kitapta yer aldı.

Sunar'a göre 1950'de çok-partili düzene geçiş, iktidar sahipleri (tek-parti döneminin bürokratik elitleri) ile seçimle iktidara gelecek siyasiler arasında şu esaslar üzerinde üstü örtük bir sözleşmeye dayandırılmıştı: Komünizm, İslamcılık, etnik milliyetçilik, kozmopolit liberalizm gibi ideolojiler siyaset dışı sayılacak, partiler seçmenlerden ideolojik tercihler değil sosyo-ekonomik politikalar temelinde destek arayacaklardı. İşbölümü, asker-sivil bürokrasinin devletin resmi ideolojisinin bekçiliğini yapmasına, siyasilerin de ekonomiyle ilgilenmesine dayanıyordu. Böylece devlet seçkinleri rejime "yukarıdan", siyasiler "aşağıdan" meşruiyet sağlayacaklardı. Demokratik kurumlar ve kuruluşlar (parlamento, siyasal partiler, sivil toplum, vs.), rejimin "Kemalist" niteliğine gölge düşürmeksizin temsil görevlerini sürdürebileceklerdi.

Bu koşullarla gerçekleşen "yukarıdan aşağı demokratikleşme" başlıca şu sonuçları doğurdu: Yeni rejim, ikili bir iktidar yapısına dayandırıldı. Bir yandan bürokratik denetime dayalı olan rejim, diğer taraftan toplumsal destek ile ayakta durmaya çalışıyordu. Toplumsal desteğin en etkili yöntemi olarak, Osmanlı'daki "arpalık" sisteminin bir devamını andıran patronaj ilişkileri devreye girdi. Sonuçta, siyasiler seçmenin desteğini hizmetler karşılığında almaya çalışırken, asker ve sivil bürokrasi meşruiyetini "modernleşme" misyonundan almaya devam etti.

Yukarıdaki koşullarla kurulan düzenin, pratikte nasıl işlediğinin analizini de Sunar, ilk kez "Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi"nde (İletişim, 1985) yayımlanan "Demokrat Parti ve Popülizm" başlıklı makalesinde yaptı. Bu makaleyi yıllar sonra, Sunar'ın yeni çıkan "Demokrasi: Türkiye Serüveni" başlıklı kitabında (Doruk Yayınları, 2010) yeniden okuduğumda, DP'yi anlamamanın bugün bazı yönleriyle AKP'yi anlamamıza ne denli yardımcı olabileceğini düşündüm. Bu bağlamda Sunar'ın şu söyledikleri özellikle dikkate değer:

"DP'nin başarısı, farklı gruplardan oluşmasına rağmen, ortak özellikleri ve sıkıntıları olan toplumu popüler bir ittifak içinde toparlayıp bürokratik merkeze karşı seferber etmesinde yatar... Popülizm ve patronaj sistemi, çok partili demokratik rejim içinde DP'den sonra da partilerin vazgeçemeyecekleri temel unsurlar olmuştur... DP seçmenlerin desteğini kazanmakta ne kadar başarılı olmuşsa, bürokratik elitlerle uzlaşma ortamını yaratacak mekanizma ve yaklaşımlar geliştirmekte o kadar başarısız olmuştur..."

1973-79 arasında Ankara (SBF), 1979-2002 arasında Boğaziçi ve 2003'ten bu yana Bahçeşehir Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Sunar'ın demokratikleşme sorunlarımız üzerine incelemelerini bir araya getiren kitabı, Türkiye'de siyaseti anlamaya çalışan herkes için mutlaka okunması gereken bir kaynak..

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

PKK silah bıraksın, siyaset yapsın (1)

Şahin Alpay 2010.03.11

CHP Grup Başkan Vekili Kemal Kılıçdaroğlu 7 Mart günü Batman'da "Toplumsal barışın bir parçası olacaksa genel affa evet deriz..." şeklinde konuştu. Kılıçdaroğlu'nun sözleri Genel Başkan Deniz Baykal'ın tepkisiyle karşılaştı.

Baykal, PKK "silahları tümünden teslim etmeden affın gündeme gelemeyeceği"ne dair görüşünü yineledi. Hükümet sözcüleri de hemen genel affın gündemde olmadığını söylediler. Ne var ki, şiddetin son bulması için şu veya bu kapsamda af çıkarılması, PKK'nın şiddeti terk edip meşru yollardan siyaset yapmasına yol açılması hayli uzun zamandır konuşulan, tartışılan bir fikir.

Tartışmanın başlangıcı, rahmetli Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 1993'te, PKK lideri Abdullah Öcalan'a iletmeleri için DEP'li milletvekillerine, "Dağda ne yapıyor o adam, gelsin Ankara'da siyaset yapsın..." demesine kadar uzanıyor. Aynı fikri, uzun yıllar sonra, Ekim 2006'da, hiç beklenmedik bir kimse, o sıra DYP Genel Başkanı olan Mehmet Ağar dile getirdi; PKK için "Dağda silah tutacağına düz ovada siyaset yapsın" dedi. Daha sonra Başbakan Erdoğan, Ekim 2007'de (Radikal'in ifadesiyle) "Silahı bırak, meclise gel" anlamına gelen bir beyanda bulundu. Anamuhalefet lideri Baykal, geçen mayısta Mardin'de, PKK'nın silah bırakması halinde affın gündeme gelebileceğini söyledi. Dolayısıyla, Kılıçdaroğlu'nun Baykal'ın tepkisi üzerine "zamanı değil" diyerek düzelttiği sözleri gerçekte af fikrinin dile getirilmesinde son halkadan ibaret. Bu vesileyle "PKK'ya af" konusuna, ağaçları değil ormanı görme yaklaşımıyla bakmakta yarar var. Bunun için "Kürt sorunu" olarak ifade edilen sorunda geldiğimiz noktayı kısaca gözden geçirelim.

Sorunun başlıca dört boyutu var. Kimlikle, ekonomiyle, güvenlikle ilgili ve uluslararası boyutu. Birinci ve en temel boyut, kimlik sorunu, yani Kürt kimliğinin yasak ve baskı altına alınması, Kürtlerin zorunlu asimilasyon politikasına tabi tutulmaları. Bu politika (Süleyman Demirel'in hesabıyla) 29 silahlı isyana yol açtı. Bunların sonuncusu olan PKK isyanının 40 bin yurttaşımızın ölümüne yol açmasından sonra, en azından çoğumuz farkına vardık ki, demokratik bir toplum yurttaşlarının kültürel (etnik ve dinsel) kimliklerinin inkarı üzerine kurulamaz. Bunun sonucunda Kürt kimliğinin ifadesi üzerindeki yasaklar 1991'den başlayarak kalkmaya başladı; Kürt kimliği resmen değilse de, fiilen tanındı. AKP hükümetinin "Demokratik Açılım" arayışı, Kürt kimliğinin ifadesi üzerindeki bütün yasakların kaldırılmasına yönelik bir girişim.

Kürt sorununun ikinci boyutu, sosyo-ekonomik. Türkiye'nin en az gelişmiş bölgesinin Doğu ve Güneydoğu'daki Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı yörelerle örtüşmesinin, sorunu büsbütün alevlendirdiği, yoksul ve işsiz Kürt gençlerin "dağa çıkmaları"na yol açan ortamı doğurduğu herkesçe görülebiliyor. Söz konusu bölgenin sosyo-ekonomik bakımdan kalkındırılması, sorunun çözümü için şart. Aynı açıklıkla görülebildiği gibi, bölgenin ciddi anlamda kalkınmaya sahne olması şiddetin son bulmasına bağlı. Şiddet son bulmadıkça, kalkınmaya ilişkin gayretler ancak sınırlı ölçüde başarılı olabiliyor.

Sorunun üçüncü boyutu, uluslararası yönü. Kürtlerin yaklaşık yarısı Türkiye'de yaşıyor, ama geri kalanı üç komşu ülke, Irak, İran ve Suriye'de. Çok yakın zamana gelinceye kadar söz konusu ülkeler, kah kendi Kürt

isyancılarına karşı Türkiye ile işbirliği yaptılar, kah PKK'yı Türkiye'ye karşı kullandılar. Bugün gelineen noktada, Türkiye'nin Kürt sorununu çözmesi açısından en umut verici olan gelişme, kuşku yok ki, AKP hükümetinin "komşularla sıfır problem, ekonomik karşılıklı bağımlılık" politikası sayesinde, Irak Kürdistan Bölge Yönetimi dahil komşularla iyi ilişkiler kurulabilmiş, PKK'ya desteğin kesilebilmiş olması. Bu durumun, Kuzey Irak'ta konuşlanan PKK'yı barış arayışına zorlayan etkenlerden biri olduğu muhakkak.

Kürt sorununun en canalcı boyutu, muhakkak ki güvenlikle, doğurduğu şiddetle, PKK ile ilgili olan boyutu. Buna bir sonraki yazıda devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

PKK silah bıraksın, siyaset yapsın (2)

Şahin Alpay 2010.03.13

Bugün "Kürt sorunu"nun şiddetle, PKK ile ilgili boyutunda gelineen nokta nedir? Çok acı tecrübelerden, 40 bin yurttaşın ölümünden sonra, düşünen hemen herkes şunları gördü: Şiddet, PKK'lıları öldürerek bitirilemez.

Kürt kimliğinin ifadesi üzerindeki yasak ve baskıların son bulması, Kürtlerin kendilerine özgü dertlerini meşru yollardan, parlamentoda ifade etmelerinin yolunun açılması gerekir. Nihayet Kürt sorununun ancak demokrasiyle çözülebileceğini idrak etmiş bir hükümet işbaşında. Ana muhalefet partisi en azından "Etnik kimlik şereftir" diyor. Asker dahi, Kürtlerin dil ve kültürlerini bireysel temelde serbestçe ifade etmeleri önündeki engellerin kaldırılmasına itiraz etmiyor. Kürtlerin kendilerine özgü dertlerini dile getiren siyasiler, parlamentodaki en azından iki partide, AKP ve BDP'de faal.

Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde Türkiye'nin Kürt kimliğini fiilen tanıması, Kürt kimliğinin ifadesi üzerindeki yasakları adım adım kaldırmaya başlaması, Batı'nın Türkiye'ye bakışını da etkiledi. Soğuk Savaş sonrasında PKK isyanını neredeyse bir "ulusal kurtuluş savaşı" olarak gören kamuoyları, nihayet onu esas olarak bir şiddet örgütü olarak görmeye başladı. Son günlerde Avrupa'daki PKK yöneticilerine yönelik tutuklamalar bu bağlamda değerlendirilmeli.

Kürt kimliğinin inkarının bir ürünü olan PKK, otuz yılı aşan varlığından sonra Kürt sorunundan ayrı, kendi başına bir sorun haline geldi. Giderek daha açık bir şekilde görülüyor ki, Kürt sorunundan ayrı bir PKK sorunu olduğu gibi, bir de bundan da ayrı, 11 yıldır İmralı'da tutuklu olan PKK'nın doğal lideri "Abdullah Öcalan sorunu" var. "Kürt sorunu"nda gelineen esas nokta ise, PKK'nın silahları bırakmaya nasıl ikna edilebileceği sorusunda düğümleniyor. Bu soruya cevap verilebilmesi için de PKK'nın konumunun iyi tahlil edilmesi gerekiyor. PKK ayrılıkçılığı çoktan terk etti, Türkiye sınırları içinde demokratik çözüm talep ediyor. Silahla, şiddetle bir yere varılamayacağını; Kürtlerin büyük çoğunluğunun şiddetten yaka silktiğini, sorunlara barışçı çözüm istediğini görüyor. Esas olarak iki talebi var: Birincisi, kendisine demokratik siyaset yolunun açılması; ikincisi de doğal lideri Öcalan'ın içinde bulunduğu koşulların iyileştirilmesi.

Türkiye'nin şiddete son vermek, iç güvenliğini sağlamak açısından çok önemli bir imkanı, PKK ile aynı toplumsal tabanı paylaşan fakat şiddete karşı tavır alan Barış ve Demokrasi Partisi'nin parlamentoda temsil ediliyor olması. BDP "Demokratik Açılım"a büyük katkı yapabilir. Hükümet, PKK'nın önce sürekli ateşkes ilan etmesinin, sonra silahları bırakmasının, yani barışın nasıl sağlanabileceğini BDP ile görüşebilir. PKK liderlerine değil, fakat yurtiçindeki ve dışındaki, cezaevlerindeki ve dışarıdaki üyelerine kapsamlı bir af, şiddetin siyasetten dışlanması yolunu açabilir. PKK üyeleri siyasete BDP veya başka partilerin çatısı altında devam edebilir.

Türkiye'de demokrasinin yerleşmesi, şiddetin son bulması açısından siyasi partilerin kapatılma rejiminin Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu'nun önerdiği koşullara uygun hale getirilmesi, seçim sisteminin BDP'nin TBMM'de adil bir şekilde temsiline imkan tanınması büyük önem taşıyor. Şu da unutulmamalı ki PKK'nın silah bırakmaya ikna edilmesi halinde, BDP dışındaki Kürt partileri de nefes alma imkanı bulacak, Kürt partileri arasında artan rekabet siyaseti daha da demokratikleştirecektir.

Hükümet bir süredir İspanya'da ve K. İrlanda'da şiddetin siyasetten dışlanması alanında edinilen tecrübeleri inceletiyor. TBMM Araştırma Merkezi "Kuzey İrlanda Barış Süreci" üzerine bir rapor hazırladı ve "Demokratik açılım"da yararlanılması amacıyla İçişleri Bakanlığı'na sundu (Taraf, 8 Mart). Umarım bu rapor TBMM üyeleri tarafından okunur, medyadan da gereken ilgiyi görür. Şiddeti nasıl bitirebiliriz sorusunun bütün yönleriyle tartışılması, Türkiye'nin er geç aklın yolunu bulmasını sağlayabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsveç'te değişen ne?

Şahin Alpay 2010.03.16

İsveç Parlamentosu'nun 1915-16 yıllarında Türkiye'de "Süryanilerin, Asurilerin, Ermenilerin, Keldanilerin ve Pontus Rumlarının uğradığı soykırım"ın tanınmasını hükümete tavsiye eden karar tasarısının 130'a karşı 131 oyla kabul edildiğini öğrendiğimde, doğrusu şaşırdım.

Bugüne kadar benzer tasarıların hiçbiri kabul görmemişti. İsveç hükümeti, Türkiye-Ermenistan normalleşmesine büyük önem veriyordu. İsveç Parlamentosu, bütün parti gruplarıyla Türkiye'nin üyeliğini destekleyen AB'deki yegane parlamentoydu.

Benzer bir tasarı 14 Haziran 2008'de yapılan oylamada, 32'ye karşı 254 oyla, hem de "tarihi yargılamak parlamentoların işi değildir" gerekçesiyle reddedilmişken, ne olmuştu da bu tasarı, bir oy farkla da olsa kabul görmüştü? Gerek İsveç basınında yazılanları okuyarak gerekse Stockholm'deki dostlarıma danışarak, neyin değiştiğini öğrenmeye çalıştım. Açıklamalar aşağıdaki noktalarda toplanıyor:

Yine istisnai bir dönem geçiren ve 2006'dan bu yana iktidarda değil muhalefette olan Sosyal Demokrat Parti geçen kasım ayında yapılan kongresinde tavır değiştirdi ve "1914-18 arası Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermenilerin, Süryanilerin, Asurilerin, Keldanilerin ve öteki Hristiyan grupların uğradığı soykırımın tanınması" için çalışma kararı aldı. Bu kararda Sosyal Demokratların, eylül ayında yapılacak olan seçimlerde Yeşiller ve Sol Parti ile kurdukları seçim ittifakının rolü oldu; AB üyeliğine ve Afganistan'daki uluslararası kuvvete katılmaya karşı çıkan Sol Parti ile üzerinde anlaştıkları bir dışpolitika konusu bulundu. İsveç'teki Süryani kuruluşları, tasarının kabulü için bu yıl her zamankinden daha aktif lobi yaptı. Tasarıya karşı olan iktidardaki sağ koalisyon partileri ise tasarının geçmesine ihtimal vermedikleri için gevşek davranınca, oylamada fire verdiler.

İsveç Parlamentosu'nda yaşananların işaret ettiği iki önemli husus var: Birincisi, parlamentolar gerçekten tarihi yargılama yeri olmamalı. Dün bir yönde karar veren bir parlamento, politik konjonktüre bağlı olarak, yarın ters yönde karar verebiliyor. O zaman da tarihi gerçeklikten söz etmek zorlaşıyor. İkincisi, bu tür kararlarda idealist-insani kaygılardan çok, seçim hesapları (ve tabii başka hesaplar) rol oynayabiliyor. Bu da, alınan kararların samimiyetine ve ciddiyetine koyu bir gölge düşürüyor.

İsveç'in önde gelen gazetelerinden Dagens Nyheter'in bu konuda yayımladığı "Ermeni soykırımı: Doğru düşünce, yanlış yöntem" başlıklı başyazı dikkate değer. Özetle şöyle deniyor: Parlamantonun aldığı nesnel olarak doğru kararda başlıca iki sorun var. Birincisi, ilkeyle ilgili: Parlamenterler, tarihi gerçeklikleri oylama yeri

değildir. İkincisi, pratikle ilgili: Eğer hükümet ile parlamento aynı konuda farklı tutum alacak olurlarsa, dış politikayı yürütmek güçleşir. Öte yandan İsveç Parlamentosu'nun aldığı karar, Türkiye'de Ermenistan ile yürütülen normalleşmeye muhalefet eden milliyetçi çevrelerin değirmenine su taşıyor. Oysa uluslararası kamuoyu Türkiye'de sağcı milliyetçilikle ve baskıcı kanunlarla mücadele eden güçlere destek olmalı...

Sosyal Demokrat Parti'nin yeni başkanı Mona Sahlin'in yorumu ise şu: "İsveç'le Türkiye ilişkileri kısa vadede bu karardan zarar görebilir, ama uzun vadede tarihle yüzleşilmeli. Umarım bu karar ona hizmet eder... Türkiye benzer kararlar alan bütün ülkelere aynı tepkiyi gösteriyor. Oysa suçlanan Türkiye değil ki... Söz konusu olan, daha Türkiye kurulmadan yaşanmış olaylar..." Lehte oy kullanan parlamenterlerden birinin söyledikleri de dikkate değer: "Türkiye'nin elçisini geri çekmesi çocukça bir iş. Kimse bugün Türkiye'yi yönetenleri suçlamıyor. Söz konusu olaylar bundan yüz yıl önce yaşandı..." İsveç Başbakanı Fredrik Reinfeldt ile Dışişleri Bakanı Carl Bildt'in söyledikleri de malum: Karara üzüldük. Ama bağlayıcı bir yanı olmadığı için Türkiye ile ilişkilerimize hiçbir etkisi olmayacak.

"Ermeni sorunu"nda ne yapmalı? Başka bir yazının konusu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ermeni sorununda neredeyiz?

Şahin Alpay 2010.03.18

Türkiye'nin bir "Ermeni sorunu" var. Şöyle tanımlanabilir: Birinci Dünya Savaşı sırasında, Ermeni milliyetçileri Rusya'nın desteğiyle bağımsız bir devlet kurmak için isyan ettiler.

İttihat ve Terakki diktatörleri, isyancıları cezalandırmak amacıyla Osmanlı Ermenilerinin tümünü Suriye'ye sürme kararı aldı. "Tehcir", yüzbinlercesinin ölümüyle sonuçlandı. Türkiye toplumu ve devleti, kimilerinin "soykırım", kimilerinin "katliam" dediği bu büyük insani trajediyle nasıl yüzleşecek?

"Ermeni sorunu"nda gelinen nokta nedir? Türkiye toplumu ve devletinin öteki büyük sorunla, kısaca "Kürt sorunu" olarak anılan sorunla, yani bu ülkede Cumhuriyet'in kuruluşundan beri devletçe yok sayılan milyonlarca Kürt'ün yaşadığı gerçeğiyle yüzleşmesi kolay olmadı. Çok büyük acılar, kayıplar yaşandı. Denebilir ki nihayet, Kürt kimliğinin resmen tanınacağından, şiddetin sona ereceğinden umutlandığımız bir yerdeyiz.

Kürt sorununda çözüme yaklaşılmaması, esas olarak toplumun gerçeği görmesiyle mümkün oldu. Ermeni sorununda ise büyük çoğunluk hâlâ, Cumhuriyet'in kuruluşundan beri devletçe savunulan görüşü benimsiyor. Buna göre: Türkiye'nin bir "Ermeni sorunu" yok. Birinci Dünya Savaşı sırasında Müslümanlarla Hristiyanlar birbirlerini karşılıklı olarak öldürdüler; ayaklanan Ermenilerin cezalandırılması kaçınılmazdı. Üstelik eğer böyle bir "sorun" olduğu kabul edilecek olursa, tehciire uğrayan Ermeniler Türkiye'den tazminat, Ermenistan da toprak talep edebilir.

Ne var ki Ermeni sorununda çözüme doğru ilerleme kaydedilmediği söylenemez. 2005'ten bu yana sayıları artan bir kesim böyle bir sorunun var olduğunu; Osmanlı Ermenilerinin başına gelenin Almanya'da Yahudilere benzemese, kasıtlı bir soykırım olmasa da büyük bir trajedi olduğunu kabul ediyor ve bunun için Ermenilere bir özür borcu olduğunu düşünüyor. Bu kesim AKP hükümetinin 2005'te Ermenistan'a ilişkileri normalleştirme önerisinde bulunmasından hemen sonra İstanbul'da "Osmanlı Ermenilerine ne oldu?" konferansı düzenledi. 2007'de, karanlık bir cinayete kurban giden Hrant Dink'in cenazesinde yaklaşık 100 bin kişi "Hepimiz Ermeniyiz!" sloganıyla yürüdü. 2008'de 30 binden fazla kişi "Ermeni kardeşlerimden özür diliyorum" bildirisi imzaladı. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 2008'deki Erivan ziyareti sırasında göçe zorlanan Ermenilere

sembolik olsa da tazminat ödenmesini, isteyenlerine vatandaşlık verilmesini öneren bir emekli ("monşer" olmayan) büyükelçi dahi çıktı.

Batı parlamentolarında alınan "soykırımı" kararları konusunda bu kesim içinde görüş ayrılığı var. Bazıları, bu kararların Türkiye'nin tarihle yüzleşmesine yardımcı olduğu kanısında. Diğerleri ise şöyle düşünüyor: Parlamentolar tarihi olaylar hakkında karar veremez. Bu kararların arkasında insani ve vicdani ilkeler kadar oy hesapları ve Türkiye'den rövanş alma kaygıları da rol oynuyor. Dış baskılar hemen her yerde, her zaman geri tepir. Türkiye'nin tarihiyle yüzleşmesi için Ermenistan ile normalleşmeye ihtiyaç var. Parlamento kararları bunu köstekliyor. (Ben de bu görüşü paylaşıyorum.)

Devlet ve hükümete gelince: Devlet ve iki büyük muhalefet partisi, resmi görüşün arkasında duruyor. AKP hükümeti ise, 2005'te başlattığı süreç sonucunda 2009'da Ermenistan'la normalleşmeye yönelik protokoller imzaladı. Ancak protokoller iki tarafta da sert muhalefetle karşılaşılıyor. Hükümetin protokolleri TBMM'ye (kendi partisine) onaylatabilmesi için (başından beri peşinde olduğu) Ermenistan'ın işgal altındaki Azeri topraklarından çekilme yönünde adım atması gerçekleşmedi. Ermenistan, 1992'deki Karabağ savaşından bu yana Azerbaycan topraklarının beşte birini işgali altında tutuyor. Bu yüzden bir milyona yakın Azeri kendi ülkesinde mülteci durumunda. Azerbaycan da çoğunlukla Ermeni olan Karabağ'dan vazgeçmiyor. Normalleşme süreci tıkanma işaretleri veriyor.

Peki bu noktadan ileriye nasıl gidilecek? Ermeni sorunu nasıl çözülecek? Gelecek yazıda devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ermeni sorunu, aydınlar ve siyasiler

Şahin Alpay 2010.03.20

Sorunların çözümü için en önemli şart toplumun bilinçlenmesi ise ikincisi de gerekli siyasi iradenin varlığı.

Türkiye'nin hemen her sorununda olduğu gibi Ermeni sorununda da liberal-eleştirel söyleme sahip aydınlar çözümün yolunu açmaya çalışıyor; AKP hükümeti de, öteki sorunlarda olduğu gibi, bunda da çözüme yönelik bir "açılım"ı başlattı. Söz konusu aydınlar arasında, AKP hükümetinin oynadığı rol konusunda farklı görüşler var. Bazılarına göre, bu hükümet sorunları çözme çabasında, diğerlerince ise "çözüyormuş gibi..." yapmakta. Hangileri haklı? Adil bir cevap verebilmek için dikkate alınması gereken başlıca iki nokta var.

Birincisi, demokrasilerde aydınlar ile siyasetçilerin farkı. Aydınların başlıca kaygısı, sorunlara çözüm için tarihsel gerçekleri savunmak. Bunun için topluma ters gitmeyi de göze alırlar. Siyasiler ise çözüm isteseler dahi, toplumun desteğini almadan bunu yapamazlar. Seçim kazanmak onların birinci önceliğidir. Denebilir ki, aydınların söylemi tarihsel, siyasilerin ise toplumca kabul edilebilir gerçekler üzerine kuruludur.

İkinci nokta ise AKP'nin "zihni"nin nasıl işlediği. Bu hükümetin öncekilerden farklı olarak, Türkiye'nin birikmiş sorunlarını çözme isteğine sahip olduğu görülüyor. Ermeni sorununun çözümünü, Ermenistan ile normalleşmeye bağladı. Ne var ki, iç ve dış siyasetin getirdiği çeşitli kısıtlamalar altında hareket etmek zorunda olduğu gibi, sorunun ne olduğu ve nasıl çözülebileceği konusunda "zihni" de bulanık. Muhakkak ki, bu hükümetin (ve partisinin) içinde bir yanda Ermeni sorununun aşılması için tarihle yüzleşilmesi gerektiğini düşünenlerden, öte yanda resmi görüşten bir milim ayrılmayanlara uzanan geniş bir yelpaze var. Zihin karışıklığının izlerine daha önce tanık olduk: 2005'te "Osmanlı Ermenileri" konferansını düzenleyen aydınlara, "Hainler! Bizi arkamızdan hançerliyorlar!" diye haykıran, "Tehcir ve mübadele olmasaydı, Türkiye olamazdı" buyuran bakanlar gördük.

Bunlara belki o kadar şaşırmamıştık, ama Başbakan Tayyip Erdoğan'ın BBC Türkçe servisine verdiği beyanatta, Ermeni diasporasının lobisiyle Batı parlamentolarında kabul edilen soykırım kararlarına karşılık gerekirse Türkiye'de kaçak çalışan Ermenistan vatandaşlarının topluca sınır dışı edilebileceğini söylemesi hemen herkesi şaşırttı. Ben de çok şaşırdım. Zira ben, bu hükümetin öncekilerden farklı olarak dış ilişkilerde tehdit ve şantaj politikasını terk ettiğini sanıyordum. "Komşularla sıfır problem" politikasını tutarlılıkla izleyeceğine, Ermenistan'la normalleşme çabasını sürdüreceğine inanıyordum.

Buna o kadar katkı yapmış bir hükümetin başının, ülkenin itibarını zedeleyecek, normalleşme arayışına ters düşecek, insanlıkla bağdaşmayan, nereden baksan çirkin bir söz edebileceğine ihtimal vermemiştim. CHP genel başkanı bile Erdoğan'ın beyanını "insan haklarına aykırı" buldu... MHP Genel Başkan Yardımcısı dahi, bunun "İkinci Tehcir" anlamına geleceğini söyledi... Bana gelen mesajlardan anlıyorum: İsveç'te kamuoyunun büyük çoğunluğu parlamentonun aldığı "soykırım" kararının yersizliği üzerinde anlaşmışken, şimdi "Acaba?" diye soruyor.

Özgür ve uygar Türkiye er geç Osmanlı Ermenilerinin başına gelen büyük felaketle yüzleşecek. Bunun için sormaya devam: Eğer kasıtlı bir imha (yani soykırım) değil ise yüzbinlerce Ermeni kendi hükümetinin aldığı tehcir kararı sonucunda katliam, açlık ve hastalık nedeniyle ölmedi, vatanından sürülmedi mi? Bu felaketin sorumlusu ne Türk milleti ne de Türkiye Cumhuriyeti, İmparatorluğu yıkıma götüren İttihatçı diktatörler değil midir? Emekli büyükelçi Volkan Vural çözümün yolunu göstermedi mi? (Bkz: Neşe Düzel, Taraf, 8 Eylül 2008) Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması sürecinde Hristiyanların ve Müslümanların yaşadığı bütün trajedilerle yüzleşilmesine ancak böyle katkıda bulunamaz mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medyada reform yargıdaki kadar önemli

Şahin Alpay 2010.03.23

Biz köşe yazarları için bazı konuları tekrar tekrar işlemenin sıkıcı bir yanı var, ama tesellileri de. Her ele alıfta konunun başka bir yönü görülebilir; yeni veriler konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir; nihayet, zihinlerde değişim bir ölçüde ısrarların ürünüdür. Medyanın demokrasideki rolü benim için böyle bir konu.

Liberal demokrasilerde kuvvetler ayrılığı vardır. Başkanlık (ve yarı-başkanlık) sistemlerinde yasama, yürütme, yargı birbirini dengeler ve denetler. Parlamenter sistemlerde yürütme yasamadan çıktığı için, dengeleme ve denetleme görevi esas olarak yargıya düşer. Parlamentoların her yerde etkinliğini kaybettiği günümüzde, yürütmeyi, yani iktidarları denetleme ve dengeleme görevi, artan ölçüde yargıya ve "4. Kuvvet" medyaya düşüyor. Siyasi, bürokratik ve iktisadi güç sahiplerinin demokrasiye, yasalara ve ahlaka uygun davranıp davranmadıklarını denetleyen medya olmadıkça, demokrasinin iyi işlemesi bir hayal.

Korkarım bizde hem yargı, hem de medya yürütmeyi denetleme ve dengeleme işini yerine getirmede büyük "açıklar" verdikleri içindir ki demokrasimiz bir türlü istediğimiz olgunluğa varamıyor. Denebilir ki Türkiye'de yargıdaki "demokrasi açığı"nın başlıca sorunu, yargıç ve savcılarının büyük bölümünün liberal demokrasinin temel ilkelerine değil, Türkiye Cumhuriyeti'nin (belki en iyi ifadesini, özgün haliyle 12 Eylül / 1982 Anayasası'nda bulan) resmi ideolojisine (dilerseniz Kemalizm'in, laik milliyetçiliğin otoriter bir yorumuna) ve asker-sivil yüksek bürokrasinin ayrıcalıklarına (vesayet yetkilerine) öncelik vermeleri. Bu alanda umut verici gelişmeler, liberal demokrasinin temel ilkelerine bağlı yargıç ve savcılarının varlıklarını giderek daha güçlü bir şekilde hissettirmeye başlamış olmaları.

Medyadaki "demokrasi açığı"mız ise, Türkiye'de yalnızca siyasi, bürokratik ve iktisadi güç sahiplerinin değil, medya patronlarının ve medya çalışanlarının büyük çoğunluğunun da medyayı "4. Kuvvet" olarak değil, herhangi bir iktisadi sektör, herhangi bir "dükkan" olarak görmeleri. (Bkz. "Gazete 'dükkan' değildir" başlıklı yazım. 4 Mart.) Bu nedenle medya patronları kendilerini gazete yöneticisi, gazete yöneticileri de patron yerine koyuyorlar. Bu yüzden bizde medya siyasi, bürokratik ve iktisadi güç sahiplerinin çıkarları doğrultusunda manipülasyona fazlasıyla açık. Ancak nasıl yargıdaki demokrasi açığının kapanabileceği konusunda umut veren gelişmeler oluyorsa, medyada da yaşanıyor. Denebilir ki, son günlerde medyanın "kirli çamaşırları" ortalığa dökülmekte. Sorunların iyi anlaşılması, muhakkak ki çözümüne giden ilk adım. Böylelikle belki medyada reformun yargıda reform kadar önemli olduğu daha iyi görülecek.

Sabah-ATV grubunun kurucusu, 1990'larda medyanın 2. büyük patronu olan, ama kendi ifadesiyle "çok büyük kabahatler" yüzünden bu konumunu kaybeden Dinç Bilgin, Fadime Özkan'a verdiği mülakattan sonra (Star, 4-5 Ocak), bu ay başında Neşe Düzel'e verdiği mülakatta (Taraf, 8-9 Mart) medya patronu olarak işlediği "günahlar"ı anlattı ve medyanın ortak günahlarının önemli bir bölümünü açıkladı. Derken, Bilgin'in yazı işleri müdürlerinden (şimdilerde Star Gazetesi yazarı) Ergun Babahan da Neşe Düzel'e verdiği mülakatta (Taraf, 15-16 Mart) bir gazete yöneticisi olarak işlediği günahları anlattı, medyanın ortak günahlarına ışık tuttu. Onlara ve onları konuşturanlara teşekkür borçluyuz.

Bu vesileyle dikkatinizi çekmek istediğim bir husus da, Oxford Üniversitesi'nde 2004 yılında yapılan bir konferansa sunulan bildirilerin "Turkey's Engagement with Modernity, Conflict and Change in the Twentieth Century / Türkiye'de Modernleşme: 20. Yüzyılda Çatışma ve Değişim" (London: Palgrave Macmillan, 2010) başlıklı kitapta nihayet yayımlanmış olması. Bu kitapta benim de "Two Faces of the Media in Turkey / Türkiye'de Medyanın İki Yüzü" başlıklı bir makalem var. İlgilenenlerin eleştirilerini bekliyorum. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişiklik paketindeki yanlışlar ve eksikler

Şahin Alpay 2010.03.27

Geçen yazımda AKP milletvekilleri tarafından hazırlanan anayasa değişikliği önerilerinin çoğunu olumlu bulduğumu, ancak yanlış ve eksik bulduğum yönleri olduğunu belirtmiştim.

Öneri paketinde, hemen hiç katılmadığım madde Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşu ile ilgili olan (146. madde). Bu öneriyle Mahkeme'nin üye sayısı 11'den 19'a çıkarılıyor ve Cumhurbaşkanı'nın bütün üyeleri, kimseye danışmadan atama yetkisini elinden alıyor. Yetkisi başka makamlarca gösterilen adaylar arasından tercih yapmakla sınırlanıyor, ancak 19 üyeden 16'sını yine Cumhurbaşkanı seçiyor.

En iyi hükümet biçiminin parlamenter sistem olduğu kanısındayım. Parlamenter sistemde Cumhurbaşkanı, parlamento tarafından seçilir, temsil makamıdır, yetkisizdir, yapacağı bütün tasarruflar parlamentodan çıkan hükümetin onayına bağlıdır. 1982 Anayasası'nın kurduğu demokrasi üzerindeki bürokratik vesayet en önemli unsurlarından biri, Cumhurbaşkanı'na tanınan, başta bürokrasinin en üst kademelerine kimseye danışmadan atama yapma olmak üzere geniş yetkililerdir. Bu nedenle Türkiye'nin mevcut hükümet sistemi parlamenter sistem ile yarı-başkanlık sistemi arası bir sistemdir.

Öteden beri Cumhurbaşkanı'nın konumunun parlamenter sisteme uygun bir hale getirilmesini, yetkilerin elinden alınmasını savunuyorum. AKP iktidarı Ekim 2007'de yapılan referandumla Cumhurbaşkanı'nı 5 yıllığına

2 kez seçilebilir hale getirmekle de yanlış yaptı, yetkilerini korumakla da yanlış yapıyor. (Herhalde bu makamın kendisinde olduğu ve kalacağı varsayımıyla...) Umarım bu yanlışlar yeni anayasa ile düzeltilir.

Anayasa Mahkemesi'nin oluşumu konusunda, Prof. Dr. Ergun Özbudun'un başkanlığındaki kurulun hazırladığı taslaktaki şu öneriyi fevkalade yerinde bulmuştum: "Anayasa Mahkemesi on yedi üyeden oluşur. TBMM en az üçü anayasa hukuku, kamu hukuku veya siyaset bilimi alanında çalışan profesörler arasından olmak üzere sekiz üyeyi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu ile seçer. Üyelerden dördü Yargıtay, dördü Danıştay, biri de Sayıştay genel kurullarınca kendi Başkan ve üyeleri arasından üye tamsayısının salt çoğunluğuyla ve gizli oyla seçilir." Özbudun başkanlığındaki uzmanların Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun oluşumuyla ilgili (Cumhurbaşkanı'na rol tanımayan) önerisinin de paketteki öneriden çok daha isabetli olduğunu belirtmekle yetineyim.

Benim pakette gördüğüm en büyük eksiklik, siyasi partilerin kapatılmasıyla ilgili olan (69.) maddede. Kapatma davası açma yetkisinin tek başına Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın elinden alınarak, TBMM'nin iznine bağlanması muhakkak ki yerinde bir önlem. Ne var ki, maddeye partilerin kapatılmasında Venedik Komisyonu kriterlerinin gözetileceği esası dahil edilerek örgütlenme özgürlüğünün güven altına alınması çok yerinde olurdu.

AKP yönetimi uzun süredir TBMM'nin 550 üyesinden 100'ünün, % 1 ve üzerinde oy alan partiler arasında paylaştırılması (Türkiye milletvekilleri) fikrini dile getiriyordu. Ne olduysa, temsilde adalet ilkesine yardımcı olabilecek bu fikirden vazgeçilmiş. Bu durumda, seçim kanununda değişiklik yapılarak baraj % 10'dan (nisbi temsil sistemi uygulayan bütün demokrasilerdeki gibi azami) % 5'e indirilmediği takdirde, TBMM'nin önümüzdeki seçimlerden adil bir temsille çıkması umudu kalmıyor. Bunun vahim sakıncaları üzerine görüşlerimi başka bir yazıya bırakıyorum.

Öteden beri inancım, Fransa'dakine benzer, tek adayın seçildiği, dar bölgeden, iki turlu çoğunluk seçim sisteminin, hem yönetimde istikrar hem de temsilde adalet ilkelerine en uygun sonuçları veren sistem olduğu. Ama böylesi bir seçim reformunun yapılma şansının sıfıra yakın olduğunu da görebiliyorum.

Anayasa değişiklikleri paketindeki çoğu değişiklikleri isabetli buluyorum. Eğer milletvekili olsaydım, eleştirdiklerim dışında kalan maddelerin lehinde oy kullanırdım. Değişiklik paketi seçmen önüne bu haliyle de gelse, eksik ve kusurlarına rağmen olumlu oy vereceğim. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Makedonya'da bir gün

Şahin Alpay 2010.03.31

Devlet ricali ile seyahat etmeye alışık köşe yazarlarından değilim. Bugüne değin bir iki davet aldıysam da, çeşitli engeller nedeniyle bunlara icabet edemedim. Fakat Dışişleri Bakanlığı'ndan aranıp, Sayın Bakan'ın iki gün sonra Makedonya'ya yapacağı resmi ziyarete katılıp katılamayacağım sorulduğunda, tereddütsüz 'evet' dedim. Daha önce hiç ayak basmadığım, Osmanlı-Türk tarihinin beşiği Makedonya'ya, anne tarafından dedemin doğup büyüdüğü Üsküp'e, hele buraları çok iyi tanıyan olağandışı bir akademisyen ve siyaset adamı olan Davutoğlu ile birlikte yapılacak bir geziyi kaçıramazdım. Bütün işlerimi erteledim ve 24 Mart gecesi Ankara'ya uçtum. 25 Mart günü de Makedonya'da çok şey gördüğüm ve öğrendiğim, beni çok düşündüren bir gün geçirdim. Nasıl? Anlatayım.

Davutoğlu, sayın eşi Sare Hanım, Bakan'ın en yakın çalışma arkadaşları yanında beni ve kırk yıllık dostum Oral Çalışlar'ı konuk eden onbir koltuklu uçak, sabah tam 07.15'te Ankara'dan hareket etti ve yaklaşık iki saat sonra, günlük güneşlik bir havada Makedonya'nın güneybatı köşesinde ve Arnavutluk sınırındaki, güzelliği dillere destan gölün üzerinden uçarak Ohri'ye (Ohrid) indi. Davutoğlu'nu karşılayan Makedonya heyetinin başında Türk Demokratik Partisi üyesi ve Devlet Bakanı Hadi Nezir vardı ve Nezir, gün boyu Davutoğlu'na ev sahipliği yapacaktı.

Dağıtılan program kitapçığından o gün işimizin çok ve acele olduğu belliydi. Nitekim bir düzine otomobilden oluşan konvoyumuz hemen, zaman zaman yürekleri ağza getiren bir süratle yola koyuldu. O gün, yaklaşık Trakya büyüklüğündeki Makedonya'nın hemen hemen tüm batısını baştan aşağı kat edecektik. İlk durağımız 50 km ötedeki Manastır'a (Bitola), II. Meşrutiyet'le sonuçlanan ayaklanmanın lideri olarak ün yapan, "Hürriyet kahramanı" Resneli Niyazi Bey'in şehri Resne'den (Resen) geçerek ulaştık.

Manastır'da gerek Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkan Enver Paşa'nın, gerekse Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Mustafa Kemal Paşa'nın öğrenim gördükleri askerî idadiyi (liseyi) ziyaret etmek heyecan vericiydi. Orada sanki tarihi yaşıyorduk. Bugün bir müze olan binanın Atatürk'e ayrılan "anı odası"nın duvarlarından birinde, Makedon sevgilisi olduğu rivayet edilen Eleni Karinte'nin Atatürk'e yazdığı "Bütün ömrüm boyunca seni bir gün buradan geçeceksin diye o balkonda bekledim..." diye biten mektubu okuduk. Bir tarih tüneli duygusunu uyandıran Şirok (Geniş) Sokak'ta yürürken, o balkonun bulunduğu rivayet edilen evin önünden geçtik.

Bunu kulaklarımla işitmedim, ama kapısına kilit vurulmuş olan Yeni Cami'yi ve karşısındaki, üzerine haç yerleştirilmiş olan saat kulesini görünce Davutoğlu'nun "Camiler cami, kiliseler kilise, saat kuleleri de saat kuleleri olmalı..." dediğini, oralı Türklerden biri hemen bana yetiştirdi. Ben de Oral'a. Birlikte tekrarladık: "Evet! Makedonya'da ve Türkiye'de, nerede olursa olsun camiler cami, kiliseler kilise olmalı!!!" Bu, bizim Akhtamar Kilisesi'ni yılda sadece bir gün ibadete açan hükümet kararına (Dışişleri Bakanı'nın sözleriyle) getirdiğimiz yorumdu... Manastır'da tanıştığım Türklerden biri anlatana kadar, ünlü Arnavut yazar İsmail Kadare'nin, Arnavutların Osmanlı'dan önceki asıl dinleri Katolikliğe dönüşün bayraktarlığını yaptığını bilmiyordum.

Manastır'dan geriye Ohri'ye dönüp göl kıyısına vardığımızda, şöyle bir etrafa bakındım ve bunun muhakkak ki dünyanın en güzel gölü olduğuna hükmettim... Davutoğlu, gölün hemen kıyısındaki bir binada bulunan Ohri Fahri Konsolosluğu'nun açılışını yaptı; bizleri fahri konsolos Abdurrahman Bayraktar Bey ile tanıştırdı. Ohri'deki Yahya Kemal İlköğretim Okulu'nun öğrencileri Türk bayraklarını sallayarak Bakan'a büyük tezahürat yaptılar. Kendilerini "Biz Osmanlı'nın torunlarıyız" diye tanıtan, yaşlı hanımlarla ayaküstü sohbet ettik. Sonra sıra Ohri'deki Halveti Dergâhı'nı, son yıllarda onarılmış olan Pir Muhammed Mehmed Hayati tekkesini ziyarete geldi. Rumeli'nin en popüler Sufi tarikatlarından biri olan (ve baba tarafından en azından bir akrabamın mensup olduğunu bildiğim) Halvetilik hakkında ne kadar az şey bildiğimi düşünerek hayıflandım.

Ohri'nin, 1991'de bağımsızlığını kazanan (eski Yugoslav Cumhuriyeti) Makedonya'nın kısa tarihinde önemli bir yeri var. Ağustos 2001'de Ortodoks Makedonlar ile Müslüman Arnavutlar arasında çıkan savaşı sonuçlandıran ve rejimi iktidar paylaşımı esasına dayandıran çerçeve anlaşma burada imzalandı. Bu anlaşma uyarınca, Makedonca ve Arnavutça ülkenin resmi dilleri. Öteki etnik grupların hepsi ilk ve ortaöğretimde resmi diller yanında kendi anadillerinde eğitim görme hakkına sahip. Yerel yönetimler Makedonya bayrağı yanında yerel kimliği ifade eden simgeler, bayraklar kullanmakta serbest. (Bunun için Arnavutlar, Arnavut bayrağını, Türkler Türkiye bayrağını kullanabiliyor. Buna tanık olmadık ama Davutoğlu'ndan öğrendiğimize göre, Romanlar da kimliklerini ifade etmek için Hindistan bayrağını kullanıyorlarmış.) Ohri'den Üsküp'e doğru yolculuğun ilk durağı, gölün kuzey ucundaki Struga'daki Yahya Kemal Koleji oldu. Makedonca, Arnavutça ve Türkçe eğitim yapılan okulun öğrencileri, bakanları ellerinde Makedonya, Arnavutluk ve Türkiye bayraklarını sallayarak karşıladılar. Fethullah Gülen eğitim gönüllülerinin Makedonya'da açtıkları 4 (yakında 5) lise ve 2 ilkokulun

hepsi, büyük şairimiz Üsküplü Yahya Kemal'in adını taşıyor. Birçok ülkede Gülen Hareketi'nin açtığı okulları görme fırsatım oldu. Struga'daki yeni lise kadar büyük, imkânlı ve tertipli olanına az rastladım.

Struga'dan sonra konvoyumuz, virajlı dağ yollarını hızla aşarak Kırçova (Kicevo) üzerinden Gostivar'a ulaştı. Makedonya'nın 2 milyonu biraz aşkın nüfusunun yaklaşık üçte ikisi (büyük çoğunlukla) Ortodoks Hristiyanlardan, gerisi Müslümanlardan oluşuyor. Müslümanların çoğu, nüfusun dörtte birini oluşturan Arnavutlar. 27 değişik etnik grubun yaşadığı ülkede Türklerin oranı ise % 4 dolayında. 80 bin nüfuslu Gostivar ise % 10 oranla Türklerin en yoğun olarak bulunduğu şehir. Burada ilk olarak, Makedonya Eğitim Bakanlığı'na bağlı ve Türkçe eğitim yapılan (tabii Makedonca ve Arnavutça da öğretilen) Mustafa Kemal Atatürk İlköğretim Okulu oldu. Davutoğlu, okula girdiğinde çocuklar, "Türkiye! Türkiye!" çığlıklarıyla kulakları sağır eden bir tezahürat yaptılar. Karşılaştığımız manzara bir yandan yükselen kimlik duygularının, öte yandan Türkiye'nin son yıllarda yükselen yıldızının çocukları derinden etkilediğini düşündürdü.

Davutoğlu içeride yetkililerle görüşürken biz dışarıda çoğu kız öğrenciler tarafından kuşatıldık. Yasemin, Elanur, Ayşe, Fatima ve Sedalar, Oral Çalışlar ile Türk dizi filmleri ve kahramanları üzerine koyu bir sohbete daldılar. Hemen hepsinin ailelerinin bir bölümü Türkiye'de yaşıyordu. Türklere nasıl davranıldığını sorduğumda kızlardan biri "Bizi dışlıyorlar!" dedi, ama doğrusu Makedonya'da Türklerin dışlanan bir azınlık olduğu izlenimini edinmedik. Davutoğlu, programda olmadığı halde (Arnavutlarla denge gözetme için olacak), Arnavut dilinde tedrisat yapan Gostivar Üniversitesi rektörlüğüne de kısa bir ziyarette bulundu. Akşam karanlığı ve serinliği basarken Kalkandelen'e (Tetovo) ulaştık. Orada ilk uğraşımız Harabati Baba Tekkesi oldu. Alevi-Bektaşiliğin Rumeli'ndeki yaygınlığını iyi biliyordum. Ama bir gün bu geleneğin Balkanlar'daki en önemli kurumlarından birini görmek imkânı bulacağımı aklımdan bile geçirmemiştim. Oral'la avluda salınırken Davutoğlu'nun haber göndermesi üzerine salona girdik. Davutoğlu'nun, Hazreti Ali'nin sureti ve Bektaşî geleneğinin öteki simgeleriyle bezenmiş salonda bizi, iki metreye yaklaşan boyu ve geleneksel kıyafeti içinde çok etkileyici bir görünüme sahip Postnişin Tahir Emin ile tanıştırması, heyecan verici bir deneyim oldu. 16. yüzyılda Malatya'dan gelen Harabati Baba tarafından kurulan tekke, geniş bir alana yayılan çok sayıda binadan oluşan bir külliye. Yugoslavya döneminde uzun süre müze ve restoran olarak kullanıldığını, ancak bağımsızlıktan sonra eski kimliğine kavuştuğunu, bugün Arnavutluk'tan gelen Bektaşî dervişlerinin uğrağı olduğunu öğrendik.

Biz Postnişin'in yanındayken, yardımcıları, Makedonya Cumhurbaşkanı Gjorge İvanov ile yemeğe geç kalmamak için yola çıkmamız gereğini hatırlattılar, ama Davutoğlu, Alaca Camii'ne de uğranacağını söyledi. (Bu arada yemeğin bir saat ertelenmesini rica etti.) Nedenini camiye vardığımızda anladım. 1566 yılında Hurşide Hatun adına inşa edilen, 19. yüzyılda tadilat geçiren, içi ve dışı özel renklerle boyanmış, çok farklı bir Osmanlı-İslam eseri olan Alaca Camii'nin avlusu, uzun süredir Bakan'ın gelmesini bekleyen Türklerle doluydu. Bakan, kalabalık cemaatle yatsı namazını kıldı. Namazdan sonra yaptığı kısa konuşma, birçoklarını duygulandırdı. Düşündüm: Davutoğlu'nun "merkez ülke" olarak Türkiye tasavvuru, onun hem Batı eğitimi hem de İslam terbiyesi alan kimliğiyle, hem Konya'nın Taşkent ilçesinden bir Yörük ailesinden gelip Osmanlı'nın uzandığı bütün âleme derin bir ilgi duymasıyla ilgili olmalıydı.

Davutoğlu'nu İvanov'la baş başa bıraktıktan sonra nihayet Üsküp Kalesi'nin karşısında, IV. Murat'ın yaptırdığı Taş Köprü'nün hemen dibindeki "Taş Köprü Otel"ne vardık. Yorgunluktan bitkin, yemek yiyip yattım. Sabah kalktığımda bakanlık mensuplarından Davutoğlu'nun, İvanov'dan geldikten sonra otelde, dört ayrı heyetle görüşme yaptığını, sonra sabah saat 2'ye kadar bir fasıl heyetinden Rumeli türkülerini dinlediğini öğrendim. Bakan'la kahvaltıda buluştuğumuzda Davutoğlu, İvanov'la sohbetinden söz etti. İvanov, bugün Makedonya'da uygulanan çok-kültürlülük politikasının köklerini Osmanlı'nın millet sisteminden aldığını söylemiş. Davutoğlu da ona Makedonyalı Büyük İskender'in ifade ettiği gerçeğin, Avrupa ile Asya arasındaki (bugünkü Avrupalıların tam anlayamadıkları) bağ olduğunu anlatmış.

Kahvaltıdan sonra Davutoğlu'na veda ettik. O, bütün gün resmî temaslarda bulunduktan sonra gece yarısına doğru, Başbakan Erdoğan ile buluşmak üzere Libya'ya uçtu. Biz Oral'la 1918'de 33 binlik nüfusun 23 binini Türklerin oluşturduğu, bugün ise 10 bin kadar Türk dahil 500 bin kişinin yaşadığı Üsküp'ün tarihî Türk çarşısında dolandık. Yolda Mustafa Paşa Camii'ne öğlen namazı için gelen Üsküplü Türkler ve ticaret için gelen Türkiyelilerle ayaküstü sohbet ettik. Vardar Nehri üzerinden geçip, modern Üsküp'e göz attık. Öğleden sonra, THY'nin her gün tıka basa dolan uçağıyla İstanbul'a dönerken, geride kalan iki baş döndürücü günü sindirmeye çalışıyorduk.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eşitsizlikleri giderecek çözüm, çiftdilli eğitim

Şahin Alpay 2010.04.01

"İki dil bir bavul" filmini nihayet seyrettim. Bu filmi Türkiye'de herkes görebilseydi, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana Kürt yurttaşlarımıza reva görülen haksızlık ve eziyet belki daha iyi anlaşılırdı.

Anadillerinin yok sayılmasının yol açtığı dışlanmışlık, ikinci sınıf vatandaşlık duygusu üzerinde durmama herhalde gerek yok. (Demirel'in hesabıyla 29 isyanın temelinde yatan esas etken bu.) Ama bu "yok sayma"nın eğitimde doğurduğu eşitsizliklere kısaca göz atalım.

Türkiye'de eğitimin genel niteliğinin hiç parlak olmadığını biliyoruz. OECD'nin öğrencilerin performanslarını değerlendirmek amacıyla yaptığı PISA sınav sonuçlarına göre, Türkiye 57 ülke arasından son 5 içinde. Bunun yanında bölgeler ve anadil grupları arasında üniversiteye girişte büyük farklar görülüyor. ÖSS 2009 sonuçlarına göre, en başarılı iller batıdaki Aydın, Denizli, Karaman; en başarısız iller ise doğudaki Hakkari, Şırnak ve Ağrı. 2000 nüfus sayımı verilerine göre ülke genelinde okur-yazarlık % 87 iken, güneydoğu ve doğuda bu oran % 73-76'ya iniyor. Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi'nin (BETAM) 2003 Nüfus ve Sağlık Araştırması verilerine dayanarak yaptığı araştırmaya göre, anadili Kürtçe olan nüfusun % 46'sı ilköğretimi tamamlamış değil. Bu oran anadili Türkçe olanlar arasında sadece % 9.

Almanya'daki Türk (ya da Türkiye yurttaşı) çocukların, eğitimde Almanlardan geri kalmaması, (hem Türkiye, hem de Almanya açısından) ne denli önemli ise, Türkiye'deki anadili Türkçe olmayan çocukların anadili Türkçe olanlardan geri kalmaması herhalde Türkiye açısından en az o ölçüde önemli. Başbakan Erdoğan Almanya'daki Türkiye yurttaşı öğrencilerin iyi bir eğitim almaları konusunda gösterdiği duyarlılığı, Türkiye'deki anadili Türkçe olmayan çocuklar konusunda da göstermelidir.

Müge Ayan Ceyhan ve Dilara Koçbaş'ın Sabancı Üniversitesi Eğitim Reformu Girişimi için hazırladıkları "Çiftdillilik ve Eğitim" başlıklı araştırma (Kasım 2009) sorunun çeşitli boyutlarını ele aldığı gibi, uluslararası akademik araştırmaların bulgularından hareketle, gerek Türkiye gerekse Almanya (ve diğer ülkeler) için izlenmesi gereken yol konusunda önerilerde bulunuyorlar. Bu konuyla ilgili olan herkesi, bu çok aydınlatıcı raporu okumaya davet ediyorum. Varılan sonucu şu noktalarda özetleyebilirim:

Anadilini (Kürtçe) kullanamayan, gereğince öğrenemeyen bir çocuğun yeteneklerini en üst düzeyde geliştirmesi mümkün olmadığı gibi, birçok alanda sorun yaşaması kaçınılmazdır. Bir öğrenci anadilinde ne denli yetkinse, başka dilleri öğrenmede de o kadar başarılı olur. Çoğunluğun kullandığı dili (Türkçe) kullanamayan, gereğince öğrenemeyen çocuk da toplumda dezavantajlı durumda olacaktır. Bilimsel çalışmaların gösterdiği çözüm, sadece Türkçe veya sadece anadilde (Kürtçe) eğitim değil, çiftdilli (yani her iki

dilde de) eğitimidir. Çifttilde eğitim görmek öğrenci açısından sorun değil avantaj sağlar. Ne var ki toplumda öğrencilerin anadillerine değer verilmediği durumda ya da öğrencilerin çoğunluğun dilini ve kültürünü, evdeki dil ve kültürlerine tehdit olarak görmeleri halinde, çiftdilli eğitimin iyi sonuç vermesi güçleşir.

Evet, Türkiye ile Almanya hükümetlerinin Almanya'da çiftdilli, yani Türkçe ve Almanca eğitim veren okulların açılması konusunda mutabık kalmaları, (bu yöntemi bir süredir denemekte olan) Almanya'nın bundan böyle doğru yolu benimseyeceğine dair bir işaret. Peki ya Türkiye? 12 Eylül anayasasının "Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına anadilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez..." diyen 42. maddesi ne zaman yürürlükten kalkacak? Türkiye anadilleri Kürtçe olan öğrencilerin çiftdilli eğitim görmelerini ne zaman sağlayacak? Kürtçe ne zaman Türkçe ile eşit saygı görecektir? Her zamanki temkinli iyimserliğimle, "demokratik açılım"ın bunları kaçınılmaz olarak gündeme getireceğine inanıyorum. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yargıda 'bağımsızlık' ve 'tarafsızlık' meselesi

Şahin Alpay 2010.04.06

Sık sık yargıdan birbiriyle çelişen kararlar çıktığına tanık oluyoruz. Sadece son örneklerini hatırlayacak olursak: "Balyoz darbe planı" soruşturması kapsamında tutuklu 19 emekli ve muvazzaf subayı 1 Nisan günü tahliye eden aynı mahkeme, 4 Nisan günü hepsi hakkında yeniden tutuklama kararı verdi...

Eruh'ta PKK lehine yapılan bir gösteride aynı pankartın ucundan tutan sanıklardan biri Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 6 yıl hapis cezasına çarptırılırken, ötekisi Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde beraat etti... "Her şehit için 5 DTP'yi öldürelim" diye yazarak açıkça cinayet işlemeye davet eden Bolu Ekspres Gazetesi yazarı beraat etti, ama Nazlı Ilıcak bir yargıcı "işgüzar" olarak nitelediği için 11 ay 20 gün hapse mahkum oldu... Neden? "Yargıçlar ve Savcılar Birliği" (Yarsav) ile "Demokrat Yargı" derneklerinde örgütlenen yargıç ve savcılar, neden hemen her konuda taban tabana zıt görüşlere sahipler? Bu sorular, son günlerde Anayasa'da yapılması öngörülen değişikliklerle ilgili tartışmalarda sık sık gündeme gelen, yargı "bağımsızlığı" ve "tarafsızlığı" kavramlarına bir kez daha yakından bakmayı zorunlu kılıyor.

Liberal demokrasiler, tıpkı siyaset ve asker gibi, siyaset ile yargının birbirinden ayrılmasını öngörür. Bu da esas olarak yargı bağımsızlığı ile sağlanır. Yargı bağımsızlığı, yargıç ve savcılarının hiçbir dış etki altında kalmadan, yalnızca yasalara ve vicdani kanaatlerine göre hüküm vermeleri anlamına gelir. Bu, yargı mensuplarının görevlerinden azledilememeleri ve kendileri istemediği sürece, kanuni yaşı doldurmadan emekliye sevkedilememeleriyle, mahkeme kararlarının eleştirilmesine getirilen yasal sınırlamalarla korunur.

Yargının tarafsızlığı ise, yargı mensuplarının siyasi bakımdan taraf tutmamaları anlamına gelir. Bu onların siyasi tercihlerinin alacakları kararlar üzerinde etkili olmamasına gayret etmelerini gerektirir. Ne var ki hemen hepsinin herkes gibi siyasi tercihleri olduğu için, yargının tarafsızlığı ulaşılmaz güç, bazılarının göre imkansız bir idealdir. Tarafsızlık, yargı mensuplarının seçiminde demokratik esaslara, yani siyasi temsil esasına uyulmasıyla sağlanmaya çalışılır. Anayasa mahkemelerini örnek alacak olursak: Başkanlık sisteminin geçerli olduğu ABD'de Yüksek Mahkeme üyelerini Başkan seçer, ama atamalar Senato'nun onayına bağlıdır. Yarı-başkanlık sisteminin geçerli olduğu Fransa'da Anayasa Mahkemesi'nin üç üyesini başkan, üç üyesini Millet Meclisi başkanı, üç üyesini de Senato başkanı atamaktadır. Parlamenter bir demokrasi olan Almanya'da Anayasa Mahkemesi'nin bütün üyeleri parlamento tarafından seçilmektedir. Türkiye'deki gibi anayasa mahkemesi üyelerini tek başına Cumhurbaşkanı'nın seçmesi, başka hiçbir demokraside görülmeyen bir uygulamadır. Bunun nedeni, 1982

anayasasının Cumhurbaşkanlığı'nı demokrasi üzerinde bürokratik vesayet kurumlarından biri olarak tasarlamış olmasıdır.

Bütün ülkelerde yargıçlar ve mahkemeler aldıkları kararlarla siyaset yaparlar, çünkü yasaları uygularken, onları yoruma tabi tutarlar. Yasalar ne kadar açık ve net bir şekilde yazılırsa o ölçüde farklı yorumlara kapalı olurlar, ama yasaların hiçbir zaman tek bir yorumu yoktur. Denebilir ki, Türkiye'de yargıdan birbirine taban tabana zıt kararlar çıkmasının esas nedeni, yasaların yorumunda öteki demokrasiler ile Türkiye arasındaki büyük farkta yatmaktadır. Öteki demokrasilerde yargı mensupları liberal demokrasinin temel ilkeleri üzerinde mutabık iken ve kanunları bu çerçevede yorumlarken, Türkiye'de yargı mensuplarının üzerinde anlaştıkları böyle bir çerçeve yoktur; bir kısmı 1982 anayasasıyla öngörülen bürokratik vesayet altında ve özgürlüklerin kısıtlı olduğu düzene bağlı iken, diğerleri demokrasi ve özgürlüklerden yana tavır almaktadır.

Bu durumda temenni edebileceğimiz şey, yaşanan tartışmalar sonunda liberal demokratik ilkeler üzerinde mutabakatın giderek genişlemesi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ya AKP seçimleri kaybederse?

Şahin Alpay 2010.04.08

Zaman gazetesi, okurlarla yazarları buluşturan ("Zaman Yazar Buluşmaları") toplantıları düzenliyor. Bu toplantılardan biri, 2 Nisan Cuma akşamı Bahçelievler'deki Mümtaz Turhan Sosyal Bilimler Lisesi konferans salonunda yapıldı. Toplantıya Mümtaz'er Türköne ve Mehmet Kamış'ın yanı sıra ben de katıldım. Toplantı benim açımdan çok hoş sürprizlerle dolu oldu.

Bir güzel sürpriz, kiralanan salon vesilesiyle Türkiye'de sosyal bilimler liselerinin de bulunduğunu öğrenmem oldu. Bu lisenin öğrencilerinin "Geleceğin yazarları sizin için yazıyor" şiarıyla çıkardıkları dergide William James'in felsefesi, Sezai Karakoç'un şiiri ile ilgili yazılar, "Hrant Dink ve Türkçe yazan Ermeni edebiyatçıların hepsini saygıyla anan" köşenin yanında, değerli meslektaşım ve dostum, Taraf gazetesi genel yayın müdür yardımcısı Yasemin Çongar ile yapılan (derginin kapağını ve orta sayfalarını kaplayan) medya üzerine söyleşiyi okumak, beni çok sevindirdi. "Demek Türkiye'de böyle liseler de var..." diye düşünmekten kendimi alamadım. Yasemin'in başlığa çıkarılan sözü şu: "Gerçeklerin eninde sonunda ortaya çıkmak gibi bir huyu vardır..." Evet, çok önemli ölçüde Taraf sayesinde böyle bir "huy"un farkına vardık...

En hoş sürpriz, elbette ki, yaklaşık bin kişilik konferans salonunun, en az yarısı gençlerden oluşan Zaman okurlarıyla hemen tamamen dolu olmasıydı. Biz yazarlar yaklaşık iki saat boyunca kimi yazılı olarak bize iletilen, kimi sesli olarak yöneltilen soruları yanıtladık. Toplantının kendisi Zaman gazetesi ile okurları arasında, herhalde hiçbir başka gazete açısından geçerli olmayan, güçlü diyalogun açık bir ifadesiydi. Toplantıda sorulan sorular da Zaman okurlarının Türkiye'nin demokrasiye en bağlı kesimi içinde yer aldığına kuşku bırakmayacak nitelikteydi. Tutulduğumuz soru yağmurunda yöneltilen soruların hepsine cevap vermemiz elbette mümkün olmadı. Zorunlu olarak ancak bazılarına öncelik verdik. Bana en ilginç gelen iki soru ve verdiğim cevaplar da şöyle:

Soru: "Ülkenin iyiye gittiğini söylediniz. Bu gidişin en önemli nedeni AK Parti iktidarı. Peki AK Parti önümüzdeki dönem iktidar olamazsa, ülkenin geleceğini nasıl görüyorsunuz?"

Cevabım: AKP iktidarının icraatını bütün yönleriyle onaylamıyorum. Eleştirdiğim yanları çok. Ama iki dönem süren iktidarlari boyunca, bütün anti-demokratik engellemelere rağmen gerek demokrasi, gerek ekonomi,

gerekse dış politikada Türkiye'nin çehresini iyiye doğru değiştirdikleri konusunda hiçbir tereddüdüm yok. Ekonominin her yerde olduğu gibi Türkiye'de de seçimlerin kazanılmasında ve kaybedilmesinde başta gelen etken olduğu kanısındayım. Ekonomi kötüye giderse AKP gelecek yıl yapılacak genel seçimleri kaybedebilir. Bunun iyi sonuçlar doğuracağını sanmam. Ama bazı yararları olabilir. Bazı kesimlerde yaygın olan, AKP'nin iktidardan hiç gitmeyeceğine dair korkuların temelsiz olduğu ortaya çıkar. İktidara gelecek CHP-MHP koalisyonunun muhalefette sergiledikleri yetersizlikleri, iktidarda da sürdürüp sürdürmedikleri herkesçe görülür. Önemli olan özgürlüklerin ve demokrasinin korunup güçlenmesidir. O takdirde, bazı aksamalar olsa da, sorunların çözümünde yol alınır.

Soru: "Türkiye siyasetinde kutuplaşma gittikçe artıyor. Bu ortamda geleceğe yönelik 'temkinli iyimserliğinizi' nasıl koruyabiliyorsunuz?"

Cevabım: Demokrasilerde görüş birliği değil ayrılıkları esastır ve bunlar bazen çok keskin bir hal alabilir. Dünyanın en eski demokrasilerinde de görüş ayrılıkları kutuplaşmalara yol açabiliyor. En eski demokrasilerden biri olan ABD'yi düşünürsek, şimdilerde iki ayrı millet olarak bölündüğünden dahi söz ediliyor. Önemli olan demokratik çerçeve üzerinde mutabakat sağlanmasıdır. Görüş ayrılıklarını gidermek için birileri askeri darbe tezgahlamadığı, başka birileri silahları alıp dağa çıkmadığı sürece sorunlar çözülür. İnsanlığın ortak tecrübesi gösteriyor ki, özgürlükçü demokrasi sorunları çözmenin en iyi yoludur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medya Derneği'nden beklenen

Şahin Alpay 2010.04.10

Geçen ay bir grup gazeteci ve medya yöneticisi "Medya Derneği" adını alan yeni bir meslek örgütü kurduklarını açıkladılar. Dernek, kuruluş amacını kısaca "Kaliteli medya, kaliteli demokrasi" şiarıyla ifade ediyor.

Başkanlığını, tanınmış karikatürist ve mizahçı dostumuz Salih Memecan, yardımcılığını da Genel Yayın Yönetmenimiz Ekrem Dumanlı ve Star Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Mustafa Karaalioğlu üstlendi. Sık sık medyanın sorunları üzerine yazan biri olarak, öncelikle, derneğe çalışmalarında başarılar diliyorum.

Derneği kuranların hareket noktası olan, medyada standartlar yükselmedikçe demokraside standartların yükselmesinin beklenemeyeceği tesbitine yürekten katılıyorum. Gazetecilerin ve medya yöneticilerinin bu tesbitten hareketle bir araya gelmelerini medya açısından sevinilecek bir adım olarak görüyorum. Derneğin çalışmalarına bir katkı olur umuduyla da, medyada standartların yükselmesi için ne yapılması gerektiği konusundaki görüşlerimi bir kez daha, kısaca ve topluca dile getirmek istiyorum.

"Medya adam olmadan demokrasi de adam olamaz..." meselenin özünü veren bir ifade. Niçin öyle? Çünkü yurttaşlar siyaset hakkında yeterli bilgi sahibi, yani kendi çıkar ve öncelikleri doğrultusunda akılcı tercihler yapmaya yeterince donanımlı değiller ise demokrasi işleyemez. Yurttaşların siyaset konusunda donanımlı olmalarını sağlayan başlıca kaynak ise medyadır.

Demokrasi, farklı fikirlere, inançlara, kültürlere, yaşam tarzlarına, kısaca çeşitliliğe, farklılığa saygıyı esas alan bir siyasi kültürü gerekli kılar. Farklılığa saygı kültürü ne kadar yaygın ise demokrasi o kadar iyi işler. Yurttaşların bu politik kültürü edinmeleri ve geliştirmelerinde, aile, arkadaş çevresi, okul ve öteki bütün kaynaklardan giderek daha büyük bir ağırlık kazanan kaynak yine medyadır.

Demokrasilerde medya, anayasalarda böyle yazmasa da, yasama, yürütme ve yargı kadar önemli "Dördüncü Kuvvet"tir. Medyanın işi, yurttaşlara yorumsuz, nesnel, doğru haber-bilgi vermek ve olayların arkasında yatan gerçeği kavramalarına yardımcı olacak yorumlar sunmaktır. Medyanın en az bunlar kadar önemli başka bir işi de, siyasi, bürokratik, ekonomik, kültürel ve sair güç sahiplerinin demokrasiye, kanunlara ve ahlaka uygun davranıp davranmadıklarını soruşturmaktır. Demokrasilerde iktidarları, yürütmeyi, yalnızca yasama ve yargı değil, medya da denetler ve dengeler.

Medya, işlevlerini ne denli iyi yerine getiriyorsa, o denli yüksek standartlara sahip, o denli kaliteli olur. Bu işlevlerini gereği gibi yerine getirebilmesi için gerekenler de, esas olarak, şunlardır: Basın ve ifade özgürlüğü üzerinde demokratik düzenle bağdaşmayan kısıtlamalar olmaması. Medyanın çoğulcu ve rekabetçi bir mülkiyet yapısına sahip olması, yani tekellerin ve kartellerin egemenliğinde olmaması. "Editoryal bağımsızlık", yani medyanın devletten ve hükümetlerden olduğu kadar medya patronlarından da bağımsız olarak, gazeteciler tarafından yönetilmesi. Editoryal bağımsızlığın korunabilmesi için gazetecilerin meslek kuruluşları aracılığıyla ve öteki yollardan dayanışma içinde olmaları. Gazetecilerin, gerek genel gerekse mesleki açıdan iyi eğitim görmeleri, mesleğin ahlak ve ilkelerine sıkı sıkıya bağlı olmaları.

Medya Derneği, eğer bu konularda standartların yükseltilmesine katkıda bulunabilirse, varlığını hissettirecektir. İlk işlerinden biri, "Radyo ve televizyonların kuruluş ve yayın hizmetleri hakkında kanun tasarısı" üzerine bir konferans düzenleyerek, enine boyuna tartışılmasını sağlamak olmalı. Ben öteden beri medyanın kalitesinin yükselmesi için medya patronlarının kamu ihalelerine girmelerinin yasaklanmasını, bunun yanında medyada çapraz mülkiyet yasağı uygulanmasını (yani, aynı zamanda hem radyo-televizyon, hem gazete sahibi olunmasının engellenmesini) savunuyorum. Medya Derneği'nin düzenleyeceği konferansta bu konuların tartışılmasını isterdim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Göbeklitepe'den Balıklıgöl'e Urfa'da bir gün

Şahin Alpay 2010.04.13

Geçen hafta sonu Urfa'daydım. Vesile, Baro'nun geçen cumartesi günü düzenlediği, anayasa profesörleri Ergun Özbudun ve Serap Yazıcı ile birlikte katıldığım "Nasıl bir anayasa istiyoruz?" konulu paneldi.

Ev sahibimiz Baro Başkanı Sayın Yahya Demirkol'un ısrarı üzerine bir gün önceden gittik ve cuma gününü, yıllardır gitmeyi özlediğim şehri ve çevresini gezmeye ayırdık.

Son gittiğimde Urfa'nın şimdiki son derece şık ve bakımlı, şehre pırıl pırıl bir otoyolla bağlanan "GAP Uluslararası Havaalanı" yoktu. Anladığım kadarıyla Urfalılar bu havalimanının neden şehrin 35 km uzağına yapıldığına, niçin sis yüzünden bazen uçakların kalkamadığı bir mekânın seçildiğine pek akıl erdiremiyorlar, bunu bir "rant meselesi"ne bağlıyorlar. Ama olsun... Bugün için fazla büyük görünse de, eminim yakın bir gelecekte bölgeye yönelik turist akınını karşılamakta yetersiz kalacak.

Ev sahiplerimiz önce bize (Fransızların paha biçilmez "truff" mantarından geri kalmadığına inandıkları) "keme" mantarıyla yapılan enfes kebabı tattırdılar, sonra Göbeklitepe'ye götürdüler. Orada uygarlık tarihini altüst ettiğine inanılan kazılarla çıkarılan 12 bin yıllık tapınağın kalıntılarını gezdik. Göbeklitepe höyüğünü 1994'te bir tesadüf eseri olarak keşfeden Alman arkeolog Klaus Schmitt'e göre, Mezopotamya'daki ilk şehirlerden 5500, İngiltere'deki ünlü Stonehenge'den 7 bin yıl daha eski olan bu tapınağı inşa edenler "yeryüzünde ilk kez evren nedir, biz neden buradayız sorusunu kendilerine soran" insanlardı.

Göbeklitepe'nin en tepesinde birkaç yüzyıllık dört mezar ve ortalarında üzerine çaputlar bağlanmış bir dilek ağacı var. Oradan çevreyi seyretmek, tarihe kuşbakışı bakmak gibiydi... Üzerimizde dolanan Urfa'nın beyaz kartalını (Kürtçe "halo"sunu) görmek de heyecan vericiydi... Kendimi Göbeklitepe'nin heyecanına kaptırıp, yakındaki bir köyden öğretmenleriyle birlikte gezmeye gelen, çoğu mavi gözlü ve sarışın, anadilleri Kürtçe olan ilkokul öğrencileriyle resmi dil Türkçeyi öğrenmek için nasıl bir yol izledikleri (ya da nasıl bir cefa çektikleri) üzerine sohbet fırsatını kaçırdığıma fena halde hayıflanıyorum.

Göbeklitepe'den sonra Balıklıgöl'e, tektanrılı dinlerin ortak atası Hazreti İbrahim'in putperestlerce ateşe atıldığına inanılan, ruhani mekâna gittik. Ayn Zehra gölünün kıyısında Yahya Bey ve Avukat Ali Bucak ile oturduk çay içtik. 2. Dönem TBMM'de Urfa mebusu Ali Fuat Bey'in torunu, gençliğinde (benim gibi) hızlı bir solcu olan Ali Bey'in, "Mam Celal"ın (yani Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani'nin) bacanağı, eşinin de Irak'ın Brüksel büyükelçiliğinde müsteşar olduğunu orada öğrendik. Önümüzden, elinde yeşil bir bayrak taşıyan mihmandarlarının peşinden kutsal balıkları ziyarete giden kara çarşafli İranlı hanımlar geçti. Çayevinin tuvaletinden çıktığımda, ücretleri toplayan delikanlının bir yandan da önündeki deftere harıl harıl bir şeyler yazmakta olduğunu fark ettim. Habip, açıköğretim öğrencisiydi ve "Modernizm'den Postmodernizm'e" başlığını taşıyan bir metin kaleme alıyordu...

Urfa, son gördüğümünden bu yana hayli gelişmiş. Bunun bence en iyi göstergesi modern binaları ve yolları değil; kadınların, kimi başörtülü, kimi açık ama her yerde hayatın içinde olmaları. Radyo Net'in çaldığı bir Kürtçe, bir Türkçe, bir Arapça hafif türkü ve şarkılara bayıldım. Ama Urfa'da beni en çok heyecanlandıran, itiraf etmeliyim ki, Zaman'daki yazılarımla okurları ya da Mehtap TV'de Mehmet Altan ve Eser Karakaş dostlarla yaptığımız "Akıl Defteri" programının izleyicileri tarafından neredeyse adım başında durdurulmak oldu.

Urfa'dan anlatacak çok şey olunca "Nasıl bir anayasa istiyoruz?" paneli gelecek yazıya kaldı. Ama şunları söyleyerek bitireyim: Türkiye'deki favori şehirlerim Mardin, Antakya ve Amasya'dır. Bunlara Urfa'yı eklememek haksızlık olacak... Üstelik bundan böyle ne Antep'e "Gazi", ne Maraş'a "Kahraman" ne de Urfa'ya "Şanlı" diyeceğim... Artık militarizmi geride bırakan yeni bir Türkiye'ye geçiyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nasıl bir anayasa istiyoruz?

Şahin Alpay 2010.04.15

Urfa Barosu'nun 10 Nisan günü düzenlediği "Nasıl bir anayasa istiyoruz?" konulu, Baro Başkanı Sayın Yahya Demirkol'un yönettiği panele anayasa profesörleri Ergun Özbudun ve Serap Yazıcı'yla birlikte ben de katıldım.

Özbudun ve Yazıcı TBMM'de görüşülmekte olan anayasa değişiklikleri paketini artıları ve eksileriyle değerlendirdiler. Ben ise paketin Türkiye'nin demokratikleşme serüvenindeki yerini yorumladım. Ezcümle şunları söyledim:

Türkiye 21. yüzyılda "aşağıdan yukarıya" demokratikleşmeye sahne oluyor. TBMM, 2001'den bu yana AB'ye katılım sürecinin açtığı yoldan ilerleyerek, 12 Eylül askeri yönetiminin getirdiği anayasayı, adım adım değiştiriyor. 2001-2004 arasında yapılan anayasa değişiklikleri, askerin siyasi rolünün ve demokrasi üzerindeki asker vesayetinin anayasal temelini kaldırdı; anadilde (Kürtçe) yayın ve öğrenimi serbest bırakarak, kimlik politikalarında yenilenmenin yolunu açtı. Şimdi gündeme gelen paket ise, öncelikle demokrasi üzerindeki yargı vesayetine son verecek ve partilerin kapatılmasını Meclis'in iznine bağlayacak kısmi anayasa değişikliklerini öngörüyor.

Bu paketin kabulü, hiçbir şekilde Türkiye'nin baştan aşağı yeni, sivil ve demokratik bir anayasaya olan ihtiyacını ortadan kaldırmıyor, ama bugün için mümkün olan değişiklikleri içeriyor. Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu yeni anayasa, otoriter laiklik rejimini özgürleştirmeli; dinle devleti ayırıp, devletin bütün inançlara ve inançsızlara eşit mesafede durmasını güven altına almalıdır. İstedğimiz anayasa, milleti din veya etnik kimlikle değil, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığıyla tanımlayan bir anayasadır.

Panelde konuşmacılara çok sayıda ve ilginç sorular soruldu. Bana yöneltilen soruların bazılarını ve bunlara verdiğim cevapları okurlarımla paylaşmak istiyorum. Soru: "Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) Kürt açılımı politikası size samimi geliyor mu?" Cevabım: Evet, samimi buluyorum. Çünkü, bence AKP liderliği Türkiye'nin demokratikleşmeden, bu bağlamda Kürt kimliğini bütün gerekleriyle tanımadan istikrara kavuşup güçlü bir ülke haline gelemeyeceğini, giderek daha iyi görüyor.

Soru: "Kürtçe üzerindeki yasakların giderek kalktığını söylediniz. Oysa Kürtçe yayın organları kapatılıyor, yazarları on yılları bulan cezalara çarptırılıyor. Bunlara ne diyorsunuz?" Cevabım: 1990'ların başında Kürtçe konuşulması, gazete, dergi ve kitap basılması üzerindeki yasaklar kalktı; Kürt kimliğini programlarının merkezine koyan partiler kurulmaya başladı. Bunlar birbiri ardına kapatıldı, ama kapananların yerini yenileri aldı. Bu partilerden biri 2004'te birçok belediyeyi kazandı, 2007'de parlamentoya girdi. 2001-2004 arasında Kürtçe yayın ve öğrenim yasağı kalktı. Birkaç gün önce de Kürtçe siyasi propaganda yasağı son buldu. Türkiye adım adım Kürt kimliğini bütün gerekleriyle tanımaya doğru adım adım ilerliyor. Benim görebildiğim kadarıyla AKP hükümeti, vesayetçi asker ve sivil bürokrasiye, vesayetçi muhalefet partilerine, iç muhaliflere rağmen özgürlükleri genişletme mücadelesi veriyor. Bu kolay bir iş değildir.

Soru: "Başbakan Almanya'daki Türklere asimile olmayın dedi, Almanya'da Türkçe eğitim veren okulların açılmasına izin verilmesini istedi. Peki neden Türkiye'de Kürtlere anadilde eğitim verilmesine bu kadar zorluk çıkarılıyor?" Cevabım: Başbakan bu sözleri, "O halde Türkiye'de Kürtler niye asimile ediliyor? Niye Türkiye'de Kürtçe eğitim veren okullar yok?" sorularının daha yüksek sesle sorulmasının yolunu açmak için söylemiş de olabilir. Öyle olmasa bile, pratikteki sonucu bu olmadı mı?

Soru: "Anayasa değişiklik paketi bölgemize ne gibi yenilikler getirecek?" Cevabım: Bütün Türkiye için olduğu kadar bölge için de hayati olan bir şeye hizmet edecek: Demokrasi üzerindeki bürokratik vesayeti geriletecek. Böylelikle hiçbir başka demokraside görülmeyen devlet-hükümet ayrımı ortadan kalkma yoluna girecek; ülkeyi "atanmışlar" değil "seçilmişler", halka hesap vermek durumunda olan siyasiler yönetecek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB olmayacaksa ne yapalım?

Şahin Alpay 2010.04.18

Geçen hafta ders verdiğim Bahçeşehir Üniversitesi'ni gazetecilik okuyan bir grup Alman öğrenci ziyaret etti.

Ziyaretin Almanya başbakanının Türkiye'ye gelmesiyle medyada canlanan Türkiye - AB ilişkilerinin geleceği tartışmasından esinlendiği belliydi. Prof. Dr. Seyfettin Gürsel ile birlikte öğrencilerin sorularını cevaplandırdık. İlk soru hayli doğrudandı: "Türkiye neden bu kadar çok AB'ye üye olmak istiyor?!" Sorunun içtenliği Türkiye'nin AB üyeliğini bu kadar çok isteyip istemediğine dair kuşkularımla birleşince, Türkiye - AB ilişkilerinde nereye geldiğine dair bir değerlendirme yapma fırsatını da veren soruyu yanıtlamayı hemen ben üstlendim. Şunları söyledim:

Türkiye'nin 50 yıldır Avrupa'nın kapılarını çaldığı ancak kısmen doğrudur. Evet, Türkiye AET'ye ortak üyelik başvurusunu, Roma Antlaşması'ndan hemen 2 yıl sonra, 1959'da yaptı. Bunu Avrupa ile ilişkilerde, bir yıl önce başvuran Yunanistan'dan geri kalmamak için yapıyordu. Yoksa ithal ikamesi kalkınma stratejisi uygulayan Türkiye'nin ekonomisini rekabete açma niyeti yoktu. Türkiye elitleri büyük ölçüde "Onlar ortak, biz pazar!" zihniyetinde buluşuyordu.

Türkiye'nin Avrupa entegrasyonu ile gerçekten ilgilenmeye başlaması 1980'den sonra oldu. 1980'de kalkınma stratejisi değişti; ekonomi liberalleşti ve dışa açıldı. 1980 - 83 arasındaki çok can yakan otoriter askeri yönetim, hemen herkese demokrasinin değerini gösterdi. Avrupa entegrasyonunun iktisadi kalkınma ve demokrasinin yerleşmesi açısından önemi giderek daha iyi anlaşıldı. Bunun üzerine Ankara 1987'de AT'ye üyelik başvurusunda bulundu, 1989'da üye olabileceği ama hazır olmadığı cevabını aldı, 1996'da AB ile gümrük birliği'ne girdi, 1999'da aday ilan edildi, 2001 - 2005 arasında anayasasının yaklaşık üçte birini değiştirerek Kopenhag Siyasi Kriterlerini "yeterince" yerine getirdi ve katılım müzakerelerine başladı.

Ne var ki müzakereler iyi gitmiyor. AB Konseyi ve (adada çözüme "hayır" dediği halde 2004'te birliğe üye olan) Kıbrıs Rum Kesimi, Türkiye gümrük birliğini Rumlara teşmil etmediği için, Fransa da üyeliğe götüreceği gerekçesiyle 35 fasıldan toplam 18'ini askıya aldı. 12 fasıl açıldı, bir fasıl açılıp kapandı; diğer 4 fasıldan 3'ü Türkiye hazır olmadığı için açılmıyor, geriye 1 fasıl kalmış durumda. Kıbrıs sorunu çözülmezse (ki çözülecek gibi görünmüyor) müzakereler tıkanma noktasına yaklaşıyor.

2005'ten sonra Fransa'da Sarkozy'nin, Almanya'da Merkel'in ve birkaç AB hükümetinin daha Türkiye'nin üyeliğine muhalefet etmeleri, Türkiye'nin üyelik hevesini kaçırmakla, kamuoyunda üyeliğe desteği dörtte üçten yarıya indirmekle kalmadı. AB muhalifi statükocular askeri darbe girişimleriyle, iktidardaki AKP'yi kapatma girişimleriyle reform sürecini baltaladılar. Hevesi kırılmış olmakla beraber, katılım sürecini demokratikleşme için bir yol haritası olarak görmeye devam eden, çok - yönlü dış politika ile elini güçlendirmeye çalışan AKP iktidarı ancak 2009'dan itibaren yeniden reformlara girişti, ancak devletten, muhalefetten, kendi saflarından gelen statükocu direnişle boğuşmakta.

AB'nin üç büyüklerinden ikisinin "tam üyelik olmaz, ayrıcalıklı ortaklık verelim" demeleri, AB yanlısı liberal entelijensiya içinde dahi AB yolunun geçerliliği konusunda tereddütler uyandırıyor. Seyfettin Gürsel, "Refah, demokrasi ve barış birbirine yakından bağlıdır. Türkiye'nin iç dinamikleri bu üç hedefe ulaşmaya yeterliyse, AB üyeliği olsa yine iyi olur ama o kadar da önemli değildir..." diye (Referans, 9 Kasım) yazdı. Hasan Ersel ise "sonu açık müzakerenin mantıksal sonucu, bu sevdadan vazgeçin demektir..." diye yazdı (Referans, 31 Mart). Ömer Taşpınar'a göre, Türkiye'de "Gaullism" ya da "kendi yolunda yürüme" tercihi yükselmekte (Today's Zaman, 12 Nisan). Kısacası, bütün Türkiye'nin AB üyeliğini istediği çok kuşku olduğu gibi, "AB olmayacaksa ne yapalım?" sorusuna yanıt arayanlar çoğalmakta. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eyjafjallajokull ve ben

Şahin Alpay 2010.04.22

14 Nisan çarşamba günü üç konuşma yapmak üzere Hollanda'ya uçtum.

O akşam uçaktan iner inmez, başkent Den Haag'a (Lahey) geçtim ve Hollandalı akademisyenlerin kurduğu Türkiye Enstitüsü'nün düzenlediği panelde, Avrupa Parlamentosu üyesi Marietje Schaake ve Ekonomi Bakanlığı'ndan Erhan Gürer'le birlikte esas olarak Türkiye-AB ilişkilerinde gelinen nokta üzerine konuştum.

Ertesi akşam Amsterdam'da, basın özgürlüğü ve bağımsızlığını savunan Press Now adlı sivil toplum kuruluşunun düzenlediği "Türkiye'de Demokratik Açılım" konulu panele katıldım. Paneli Joost Lagendijk yönetti; Nadire Mater ve ben birer konuşma yaptık.

Panele giderken televizyondan İzlanda'daki Eyjafjallajokull yanardağının patladığını ve atmosfere duman ve kül yaydığını duydum. Beni ilgilendirecek bir haber olduğu aklımın ucundan geçmedi. Ama cuma günü sabahı bütün kuzey Avrupa'da, bu arada Hollanda'da havaalanlarının kapandığını öğrendiğimde, kaygılandım. O gün Amsterdam Zaman bürosunun düzenlediği kahvaltıda ve akşam yemeğinde Hollanda'da yaşayan yurttaşlarla bir araya geldim; sonra da Türkiyeli akademisyenlerin kurduğu Peritus Network'ün Vrij Üniversitesi'nde düzenlediği toplantıda, kalabalık bir grup Türkiyeliye hitaben, Türkiye'deki güncel siyasi gelişmeler üzerine uzunca bir konuşma yaptım. Toplantıdan çıktığımda, uzunca bir süre Amsterdam'da kalma zorunluluğu doğabileceğini öğrenince keyfim iyice kaçtı. Öteden beri hayatın planladığımın dışına çıkmasından hiç hoşlanmam.

Sağolsunlar Zaman bürosundaki başta Mehmet Üzümlü ve Basri Doğan olmak üzere arkadaşlar, beni ve Nadire Mater'i Amsterdam'da ne kadar gerekirse o kadar süreyle misafir edebileceklerini, hatta istersek otomobille Türkiye'ye götürmeye de hazır olduklarını söylediler. Ben, yeğenimin evinde kalıp, Zaman'ın şehrin merkezindeki bürosunda çalışabileceğimi hesap ederek, Viyana'ya giden trenlerden birinde bana yer bulmalarını rica ettim. Trenlerde maalesef yer bulunmadığını öğrendiğimizde, otomobille gönderme tekliflerini kabul etmek zorunda kaldım.

Zaman ailesinden, Amsterdam Üniversitesi'nde işletme ve sosyoloji öğrenimini tamamlamak üzere olan, Hollanda dili yanında İngilizce ve Almanca konuşan, efendilikleriyle beni hayran bırakan Nevşehirli ikizler Hasan ve Hüseyin Atasever, 1200 km'lik yolu 12 saatte katederek beni, 66. yaşıma bastığım 18 Nisan gününün akşamında Viyana'daki yeğenimin evine ulaştırdılar. O akşam Viyana'da yatıp ertesi gün öğle saatlerinde internet üzerinden "Latin Amerika'da siyasal protesto hareketleri" konulu dersten sınava girdiler ve sonra Amsterdam'a döndüler.

Yeğenimin evine ulaşmamdan az sonra Zaman Viyana büro şefi Seyit Arslan telefon etti. "Gözünüz aydın..." dedi. Ertesi sabah 6 itibarıyla Viyana havaalanının açıldığını, İstanbul'dan gelecek 4 uçaktan birinde bana yer bulabileceklerini söyledi. Böylelikle, o gün yazımı yazamadım, ama akşam geç vakitte eve dönebildim. Bunu mümkün kılan Hollanda ve Avusturya Zaman ailesine ne kadar teşekkür etsem azdır. Bu ailenin bir mensubu olduğum için çok şanslıyım.

İzlanda'da intifa eden Eyjafjallajokull'un benim hayatıma etkisi, Zaman ailesi sayesinde görece katlanılabilir oldu. Amsterdam'dan Viyana'ya giderken yolda verdiğimiz molalarda Türkiye'ye kara yolundan ulaşmaya çalışan pek çoklarına rastladık. Uçakların kalkmasını Paris'te beklemeyi tercih eden Nadire Mater ancak dün akşam yurda dönebildi. İptal edilen 80 bin uçuşun onbinlerce uluslararası yolcuya yaşattığı cefayı ise artık herkes biliyor.

Eyjafjallajokull'un yaptıklarına ne demeli? Herhalde "doğanın intikamı" demek lazım. Doğayı yakıp yıkarak, kirleterek, küresel ısınmaya sebep olarak üzerindeki hayatı tehlikeye sokan biz insanlara, doğadan bir uyarı olmalı bu. Bu uyarının dünyaya maddi ve manevi olarak ne gibi bir fatura çıkardığının hesabının yapılması herhalde epey bir zaman alacak. Adını telaffuz edemediğimiz yanardağdan çıkarılacak dersler üzerine düşünmeye başlamanın ise tam zamanı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ta umut ışığı mı?

Şahin Alpay 2010.04.24

Geride bıraktığımız haftanın içte en önemli olayı, kuşkusuz, TÜBİTAK'ın açığa çıkardığı tarihi skandaldı: 17 Mayıs 2006'daki Danıştay saldırısı sırasında güvenlik kameraları bozuk değildi, görüntüler birileri tarafından silinmişti.

Amaç saldırganın yakalanmasını önlemektir. Bu konuda söylenmesi gerekenler mükemmelen söylendi (Bkz. Ekrem Dumanlı, Zaman, 22 Nisan / Ahmet Altan, Taraf, 23 Nisan). Şimdi beklenen Ergenekon soruşturması ve davasının o "birileri"nin kimler olduğunu ortaya çıkarması.

Geride bıraktığımız haftanın Türkiye'nin geleceği bakımından en önemli olayı ise, ne yazık ki beklenen bir seçim sonucuydu: 18 Nisan günü KKTC'de yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerini, adada Türklerin haklarını güven altına alacak bir çözüm için çalışan Mehmet Ali Talat kaybetti. Bir süredir adanın hem kuzeyinde, hem de güneyinde çözüm yanlısı başkanların işbaşında olmasının doğurduğu umutlar söndü. Adada çözüm yolunda ilerleme sağlanamamasının kaçınılmaz sonucu ise, katılım müzakerelerinin, yani Türkiye'nin AB yolunun tıkanması olacak. Bunun, şartları yerine getirdiğinde Türkiye'nin AB'ye üye olmasının gerek Türkiye'nin, gerekse AB'nin çıkarına olduğunu düşünen Türkler ve Avrupalılar açısından çok olumsuz bir durum doğuracağı çok açık.

Her şeye rağmen, Kıbrıs'ta çözüm umudu var mı? Uluslararası sorunların çözümü için çalışan sivil toplum kuruluşlarının belki en önemlisi olan International Crisis Group'tan Hugh Pope ve Didem Akyel "Lizbon Antlaşması Kıbrıs'a ümit ışığı tutuyor: AB-Türkiye-Kıbrıs üçgeninde çözüm" başlıklı yazılarında (15 Nisan), bir fırsat penceresi açıldığına dikkat çektiler. O da şu: Bilindiği üzere AB Konseyi 27 Nisan 2004'te, Rum kesiminin Annan Planı'nı reddetmesi sonucunda Kıbrıs'ın AB'ye katılımdan önce birleşememiş olmasından duyduğu "üzüntü"yü ve "Kıbrıs Türk toplumunun izolasyonuna son vermeye kararlı olduğunu" ifade etmişti. Bunun üzerine AB Komisyonu 7 Temmuz 2004'te KKTC ile AB arasında Doğrudan Ticaret Tüzüğü önermişti. Ne var ki bu tüzüğün kabulü 1 Mayıs 2004'te AB'ye üye olan Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından bloke edildi. (AB Konseyi hukuk danışmanlığı bu konuda veto yetkisi olduğu, AB Komisyonu hukuk danışmanlığı olmadığı kanısında.)

AB'nin 1 Aralık 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması, Avrupa Parlamentosu'na ticaret antlaşmalarında (AB Konseyi ile birlikte) kararlara katılma yetkisi tanıyor. 1 Mart 2010'da otomatik olarak Avrupa Parlamentosu'nun gündeme giren Kuzey Kıbrıs'la Doğrudan Ticaret Tüzüğü önümüzdeki aylarda ele alınacak. Tüzük, Avrupa Parlamentosu ve (vetoya tabi olmaksızın) "çifte çoğunluk" esasına göre AB Konseyi tarafından onaylanacak olursa, yürürlüğe girecek. Bu durumda Türkiye, hava ve deniz limanlarını (1987'ye kadar olduğu gibi ve gümrük birliği uyarınca) Kıbrıs Rum gemilerine açacak olursa, AB Konseyi'nin 2006'da bloke ettiği 8 fasıl açılabilir ve böylelikle katılım müzakereleri tıkanmaktan kurtulabilir. AB Komisyonu ve AB'nin çıkarını Türkiye'nin katılımında gören üye ülkelerin önümüzdeki aylarda bunu sağlamak için çalışmaları beklenebilir.

Pope ve Akyel'in çözüm yolunda işaret ettikleri öteki önemli gelişmeler ise şunlar: Son iki yılda Talat ve Hristofiyas arasında yapılan 70 dolayındaki görüşmede hayli yol alındı. İki kesim arasında bir kapı daha açıldı, bir yenisi açılmak üzere. Gerek Türkiye, gerekse Yunanistan çözümden yana tavır alıyor. Geçen Şubat ayından beri Türkiye liderleri Kıbrıs Rum sivil toplum temsilcileriyle ilk kez temas etmekte. Çözümün başlıca muhaliflerinden Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi başpiskoposu, yakınlarda kuzeyi ve İstanbul'u ziyaret etti. Mülkiyet davalarında Avrupa Adalet Divanı'nın Kıbrıs Rum tarafı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türk tarafı lehine aldığı kararlar, iki tarafa da tek çıkar yolun adada kapsamlı çözüm olduğunu göstermekte. Umarım, önümüzdeki aylarda Pope ve Akyel'in dikkat çektikleri fırsat penceresi açılır. s.alpay@zaman.com.tr

Başkan Obama doğru olanı yaptı

Şahin Alpay 2010.04.27

ABD Başkanı Barack Obama, Osmanlı hükümetinin büyük bir trajediyle sonuçlanan Ermeni tehcirini başlattığı 24 Nisan 1915'i anma dolayısıyla yaptığı açıklamada, geçen yıl yaptığı gibi bu yıl da, "soykırım" sözcüğünü kullanmadı.

Doğru da yaptı. Başlıca iki nedenle: Birincisi, "soykırım" açıklamaları ya da kararları, Türkiye halkının Osmanlı Ermenilerine ne oldu sorusuyla yüzleşmesine yardımcı olmuyor. Bunlar milliyetçi muhalefet partileri tarafından iç politika amaçlarıyla istismar edilen tepkileri besleyerek, ülke içinde en azından son beş yıldır yürümekte olan tartışmanın bastırılmasına hizmet ediyor, bağımsız tarihçiler tarafından yapılan çalışmaların kamuoyuna ulaşmasını engelliyor. Oysa bu konuda uzun süre karanlıkta bırakılan Türkiye halkının, Osmanlı Ermenilerinin başına gelen (soykırım ya da değil, ama) büyük felaket hakkında nesnel bir anlayışa kavuşmak için zamana ihtiyacı var.

İkinci neden de şu: Uluslararası özellikle de Ortadoğu'yla ilgili sorunlar, Türkiye ile ABD hükümetleri arasında yakın işbirliğini gerekli kılmakta. Kamuoyu yoklamaları Irak'ın işgalinden sonra ABD'nin izlediği politikalara karşı Türkler arasında yükselen tepkilerin, Obama'nın başkan seçilmesiyle ve Türkiye'ye yaptığı ziyaretle ancak bir ölçüde yatıştığına işaret etmekte. Bu ortamda Obama'nın iç politika kaygılarıyla ABD'ye karşı milliyetçi tepkileri körükleyecek bir davranış içine girmesi çok yanlış olurdu.

Türkiye halkının tarihle yüzleşmesini hiç kuşku yok ki, kendi içinde yükselen tartışma sağlayacaktır. Buna bir önemli katkı da, kuşkusuz, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinde normalleşme, bu bağlamda Ekim 2009'da imzalanan, diplomatik ilişki kurulması ve sınırların açılması yanında 1915-16'da olanların bir tarihçiler komisyonunda ele alınmasını öngören protokollerin onaylanarak yürürlüğe girmesi olacak. Ne yazık ki, Ekim'den bu yana yaşananlarla iki tarafın da protokolleri onaylamaya henüz hazır olmadıkları ortaya çıktı. Geçen hafta Ermenistan hükümeti protokollerin onayını askıya aldı; Türkiye'de muhalefet de protokollerin meclisten geri çekilmesi için baskı yapıyor. Ne var ki, iki taraf da bunun ulusal çıkarlarına hizmet ettiğine inandığı sürece, Türkiye-Ermenistan normalleşmesinin rafa kalkması beklenmemeli.

Peki, protokollerin onay süreci niye tıkanı? Bu noktaya gelinmesinde iki tarafın da yanlışları olduğu muhakkak. Ermenistan tarafının yanlış protokolleri onaylamadan önce Anayasa Mahkemesi'ne götürmek oldu. Mahkeme Ocak 2010'da, protokollerin anayasaya ve Ermenistan Bağımsızlık Bildirgesi'ne uygun olduğuna karar verdi. Söz konusu Bildirge'nin 11. maddesi, "Ermenistan Cumhuriyeti 1915'te Osmanlı Türkiyesi'nde ve Batı Ermenistan'da yaşanan Soykırım'ın uluslararası alanda tanınması görevini destekler..." diyor. Türk tarafı, bu kararın protokollere aykırı olduğunu ileri sürdü ve böyle olmadığına dair güvence istedi.

Türk tarafının yanlış ise, Karabağ sorununun çözümü için Azerbaycan ile Ermenistan arasında süren görüşmelerde yakın bir tarihte netice alınabileceği varsayımıyla davranması oldu. ABD'nin Carnegie Uluslararası Barış Vakfı'ndan Thomas De Waal, bu durumu şöyle açıklıyor: "Türk yetkililer, belki de ABD'nin verdiği aceleci güvencelerin de etkisiyle, Karabağ barış görüşmelerinin gidişatı hakkında aşırı iyimser bir izlenim edindiler. Aralık 2009'da görüşmelerin tıklandığını öğrendiklerinde köşeye sıkıştılar." ("Armenia and Turkey: Bridging the Gap", Nisan 2010)

Peki, Karabağ barış sürecinde gelinen nokta ne? International Crisis Group'tan Tabib Huseynov şöyle diyor: Süreç 'tamam mı, devam mı' noktasına ulaştı. Azerbaycan ve Ermenistan önümüzdeki birkaç ay içinde Minsk Grubu tarafından belirlenen çerçeve anlaşmayı imzalayarak sorunu çözüm yoluna koyabilir. Bu fırsatın kaçırılmaması açısından, uluslararası arabulucuların tarafları cesaretlendirmeleri büyük önem taşıyor. (12 Nisan 2010) Umarım Huseynov'un temennileri gerçek olur. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukuki bir kavram olarak 'soykırım'

Şahin Alpay 2010.04.29

Osmanlı Ermenilerinin başına gelen büyük felaketin "soykırım" olup olmadığı konusundaki tartışmalarla ilgili olarak son zamanlarda okuduğum en dikkate değer yorum, Guenael Mettraux'nun 3 Nisan 2010 tarihli International Herald Tribune'da yayımlanan "The Hardest Word/En çetin sözcük" başlıklı yazısı oldu.

Uluslararası ceza mahkemelerinde yargılanan sanıkların savunuculuğunu yapan ve "The Law of Command Responsibility/Emir Sorumluluğu Hukuku" başlıklı kitabın yazarı bir hukukçu olan Mettraux'nun yazısında vurguladığı hususları şu noktalarda toplamak mümkün:

Parlamentolardan Osmanlı Ermenileri'ne soykırım uygulandığına dair kararlar çıkarmak için baskı yapan çevreler, tarihsel gerçeğin saptanması için hukuki kesinliğin şart olduğunu savunuyorlar. Bu çabalara karşı çıkanlar ise, bazı suçlar işlenmiş olsa bile bunların soykırım niteliğinde olmadığını ileri sürüyor, bunların soykırım olarak nitelenmesinin milletlerinin tarihine silinmez bir leke süreceğine inanıyor. Bir uzlaşmaya varmak için iki tarafın da hukukun ötesine bakmaları zamanı geldi.

Geçmişte yaşanmış vahşetin hatırlanması, bunlara hukuki bir niteleme yapılmasını gerektirmez. Kayda geçirilip hatırlanması gereken, tarihte yaşanmış olgular, bir milletin katledilmesi ya da katledilmesine teşebbüs edilmiş olmasıdır. Parlamentolardan soykırım kararları çıkarmak isteyenler, uluslararası hukukun desteğini alma çabası içinde kendilerini verimsiz ve bölücü bir sonuca mahkum ediyorlar. Zira parlamentolarda yapılan tartışmalar tarihi olaylar hakkında yapılacak hukuki değerlendirmeler için gerekli adli incelemelerin yerine geçemez. Bu tür suçların ancak soykırım olarak nitelenerek kayda geçebileceği iddiası da geçerli değildir. Almanya'da Nazi rejiminin Avrupa Yahudilerine karşı işlediği suçlar Nuremberg mahkemesinde soykırım değil insanlığa karşı suçlar ve savaş suçları olarak cezalandırıldı.

Soykırım suçlarını da içeren uluslararası ceza hukuku, tarihin yargılanmasını değil kitlesel vahşete katkıda bulunan bireylerin cezalandırılmasını öngörür. Tartışmanın iki tarafı da kendine uluslararası ceza hukukunda destek bulabilir. Bu da tarihi yaraların kapanmasını geciktirir. Nitekim iki taraf çözüme ulaştıramadıkları bir hukuki konunun rehinesi durumuna geldi. Tarafların, inkar edilemeyecek tarihi gerçeklerin kaydedilmesi üzerinde odaklanmaları ve olayların hukuki nitelemesini başka bir zamana bırakmalarında yarar var...

Mettraux'nun vurguladığı, "iki tarafın da uluslararası ceza hukukunda kendisine destek bulabileceği" noktasından bakıldığında, CHP milletvekili Şükrü Elekdağ'ın 22 Nisan günü ABD Başkanı Obama'ya yazdığı açık mektupta yaptığı şu hatırlatmalar da kuşkusuz yerindedir:

"Uluslararası bir suç olan 'soykırım' bir uluslararası hukuk enstrümanı ile kodifiye edilmiştir. Bu enstrüman, 1948 yılında oybirliğiyle kabul edilen... 'Birleşmiş Milletler, Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'dir. Soykırım Sözleşmesi'nin II. maddesi suçu tanımlamış ve suçun mevcut olması için kanıtlanması gerekli olan objektif/maddi ve sübjektif/manevi unsurlarını belirlemiştir. Bir şahsın soykırım suçu ile

suçlanabilmesi veya bu konuda devlet sorumluluğunun oluşması için, yetkili mahkeme tarafından suçun objektif ve sübjektif unsurlarının kanıtlanması ve bilhassa suçun özel kasıtlı işlendiğinin saptanması gerekir...

"1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından oybirliğiyle kabul edilen, Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin 11. maddesi şöyle demektedir: Bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılama ile kanunen suçlu olduğu tespit edilmedikçe masum sayılır. Hiç kimse işlendikleri sırada milli veya milletlerarası hukuka göre suç teşkil etmeyen fiillerden veya ihmallerden ötürü mahkum edilemez." s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Niye profesyonel ordu?

Şahin Alpay 2010.05.01

"Bedelli askerlik" bugün toplumdan yükselen en güçlü taleplerden biri. Geçen hafta bu konuda Başbakan Erdoğan ile Genelkurmay Başkanı arasında yapılan görüşmeden sonuç çıkmadı.

Anlaşıldığı kadarıyla Başbakanlık fikre olumlu bakıyordu ancak Genelkurmay Başkanlığı, bu yılki yükümlü sayısının ordunun asker ihtiyacını karşılayamadığı gerekçesiyle ve uygulamanın doğuracağı ahlaki sorunlara dikkat çekerek, yeşil ışık yakmadı.

Türkiye'nin yaklaşık 1 milyon personeliyle Çin, ABD, Rusya ve Hindistan'dan sonra niye dünyanın en büyük 5. ordusunu beslemek zorunda olduğunu bilmiyoruz. Ama bedelli askerliğin ahlaki bir sorun arz ettiği muhakkak. Mali imkâna sahip olan bir kısım yurttaşlara, ödeyecekleri para karşılığında askerlik hizmeti yükümlülüğünden kurtulma izni verilmesi, haklarda ve sorumluluklarda eşitlikle bağdaşmayan bir durum. Ne var ki, bu konuda eşitlik ilkesine her zaman bağlı kalınmadığı ortada. 1987'de 18 bin, 1992'de 35 bin, 1999'da 72 bin yurttaş bedel karşılığı bir ayda askerlik imkânından yararlandırıldı. Üç yıl süreyle yurtdışında çalışmış olanlara, bedel karşılığında üç haftada askerlik uygulaması sürüyor. Dolayısıyla bedelli askerlik, daha önce olduğu gibi şimdi de, geçici bir önlem olarak uygulanabilir.

Ama hedef TSK'yı profesyonel yapmak, gönüllü ve maaşlı hale getirmek olmalı. Esas olarak iki nedenle: Birincisi, Türkiye'nin güçlü ve etkin, işini gereğince yapan bir orduya ihtiyacı var. Maalesef, TSK'nın savunma görevini gereği gibi yerine getirip getirmediği konusunda soru işaretleri artıyor. Ordunun görevini gereğince yerine getirmesi için öncelikle daha az sayıda ama çok daha iyi eğitilmiş ve çok daha etkin silahlarla donatılmış, en etkin istihbarat imkânlarına sahip profesyonel bir ordu olması gerekiyor. İkinci neden ise Türkiye'nin sadece işini yapan, siyasete karışmayan bir orduya ihtiyacı olması. Evet, TSK'nın siyasete karışmayan, sivil ve demokratik denetime tabi olan bir ordu haline gelmesi için gerek hukuk alanında, gerekse subayların demokratik bir kültürle eğitilmeleri konusunda yapılması gereken çok şey var. Ne var ki, ordunun profesyonel hale gelmesi de, parlamentoya ve topluma hesap veren bir kurum haline gelmesine yardımcı olacaktır.

Demokrasilerde zorunlu askerlik giderek istisna haline gelmekte. AB'nin 27 üyesi arasında zorunlu askerliğin devam ettiği 6 ülke (ve hizmet süreleri) şöyle: Almanya (9 ay), Avusturya (6 ay), Danimarka (4 ay), Finlandiya (6 ay), Yunanistan (9-12 ay), Kıbrıs Rum Yönetimi (25 ay). İsveç zorunlu askerlik hizmetine bu yıl son veriyor. AB'ye aday öteki ülke olan Hırvatistan, zorunlu askerliği 2008'de kaldırdı. Bütün demokratik ülkelerde kabul edilen "vicdani ret" hakkı, yani dini ve felsefi nedenlerle askerlik yapmayı reddetme hakkı, AB'ye üye ve aday 29 ülke arasında sadece Türkiye'de; Avrupa Konseyi'nin 47 üyesi arasında yine sadece Türkiye'de (ve Azerbaycan'da) tanınmıyor.

Sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu "Kamu Harcamaları İzleme Platformu"nun 2009 yılı için yaptığı hesaplamalara göre, NATO üyesi Avrupa ülkelerinde askeri harcamaların GSYH'ye oranı % 1,8 iken, bu oran Türkiye'de yüzde % 2,3 dolayında. Platform'un milletvekillerine gönderdiği mektupta bir kez daha altı çizildiği üzere, askeri harcamaların izlenmesinde en büyük zorluk, verilerdeki şeffaflık eksikliği. Askeri harcamalar üzerinde sivil ve parlamento denetiminin yetersizliği ise iyi bilinen bir sorun.

Türkiye kaç kişilik bir orduya sahip olmalıdır? TSK hangi savunma konseptleriyle, hangi silahlarla donatılmalıdır? Bu konuların hepsi siyasi otoritenin alanına giren konular olması gerekir. Ne yazık ki askeri vesayet düzeninin bir parçası olarak, bugün hepsine askeri otorite (Genelkurmay) karar vermekte. Türkiye'nin en büyük açıklarından biri bu konularda donanımlı parlamenterlere, genel olarak sivil uzmanlara sahip olmayışı. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Davutoğlu Oxford'da: Fikir adamı siyasetçi olunca

Şahin Alpay 2010.05.04

Geçen hafta sonu Oxford Üniversitesi Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Merkezi'nin düzenlediği, üç gün süren "Değişen Dünyada Türkiye'nin Dış Politikası" konulu uluslararası konferansa katıldım.

Türkiye'de sivil toplumun dış politikadaki rolünü irdeleyen bir panelde, "Din-temelli Fethullah Gülen toplum hareketi ve Türkiye'nin uluslararası ilişkilerine etkisi" üzerine bir konuşma yaptım. Konferansı özellikle ilginç kılan, Dışişleri Bakanı Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'nun katılımı oldu. Davutoğlu, bakan olmasının birinci yıldönümüne rastlayan 1 Mayıs günü öğleden sonra konferansın ana konuşmasını yaptı. O akşam üniversitenin onuruna verdiği yemekte konuştu. Ertesi sabah kahvaltıda, kendisiyle birlikte gelen gazetecileri ve diğer Türkleri ağırlayıp, sorularını yanıtladı. Daha sonra da, konferansın kapanış paneline katılıp kısa bir konuşma daha yaptı. Özlediği akademik bir ortamda, hele Oxford'da bulunmanın onu ziyadesiyle memnun ettiği her halinden belliydi.

Davutoğlu'nun dış politika başdanışmanı olarak yaklaşık yedi yılda, dışişleri bakanı olarak da son bir yılda yaptığı seyahatler ve kat ettiği mesafe ile ilgili istatistiklerin inanılması güç sayılara ulaştığını biliyoruz. Ama onun sadece Oxford'da geçirdiği iki günü izleyenlerin bile, enerjisine, çalışkanlığına ve tabii hepsinden önce fikir ve bilim adamı olarak kapasitesine hayran olmamaları mümkün değildi. Onu dinlerken eski Yunan düşünürü Platon'un ünlü, "ideal devlette filozofların yönetici olmaları ya da yönetici olanların felsefe yapmaları gerektiği"ne dair sözünü anımsadım...

Konferansta Davutoğlu'na sorulan sorulardan ikisi ve aldıkları cevaplar özellikle önemliydi. Soru: Türkiye'nin komşularıyla ekonomik açıdan bütünleşme, vizeleri kaldırma politikası, Avrupa Birliği'ne katılım çabasıyla çelişiyor mu? Cevap: Gerek ekonomisini, gerekse demokrasisini güçlendirmek açısından Türkiye'nin esas çıkarı AB üyeliğidir. Fakat AB'ye katılımı açık uçlu bir süreç olarak kalmaya devam ettiği sürece, yani AB şartları yerine getirdiğinde üye olacağına dair güvence vermediği sürece, Türkiye refah, demokrasi ve güvenliğinin gereklerini kendi başına yerine getirmek zorundadır ve öyle de yapmaktadır. Türkiye üyelik güvencesini aldığı ve bu yolda ilerlediğinde, bütün politikalarını AB ile uyumlu hale getireceğine kuşku yoktur.

Soru: Türkiye kendi iç sorunlarını çözemediği, demokrasisini yerleştirip, kendi iç barışını ve istikrarını sağlayamadığı sürece, soyunduğu bölgesinde ve dünyada istikrara ve barışa hizmet rolünü nasıl oynayabilir? Cevap: Türkiye iç barış ve istikrarı sağlamak, demokrasisini yerleştirmek için, çevresinden gelen tehditleri

ortadan kaldırmak zorundadır. Komşularla sorunların halli ve ekonomik karşılıklı bağımlılığın artırılması, Türkiye'nin iç güvenliği, dolayısıyla da demokrasinin yerleşmesi açısından şarttır.

Davutoğlu'nun komşu Yunanistan ile ilgili olarak söyledikleri de özellikle dikkate değerdi. Türkiye ile Yunanistan'ın kaderinin ortak olduğunu; iki ülkenin istikrar ve refahının birbirine bağlı olduğunu anlattı. Hükümetinin iki ülke arasında tam ekonomik bütünleşme sağlanmasında, Ege'nin bir barış ve işbirliği denizi haline getirilmesinde kararlı olduğunun altını çizdi. Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik güçlükleri aşması için Yunanistan'a elindeki bütün imkanlarıyla yardımcı olacağını, ama ne yazık ki Yunanistan'ın üyesi olduğu AB'den aynı dayanışmayı göremediğini söylerken, hayli içtendi. Bu arada, bir soru üzerine, eğer AB 2004'te Kıbrıslı Türklere verdiği sözü yerine getirecek, yani ekonomik izolasyona son verecek olursa, Türkiye'nin limanlarını ve havaalanlarını Kıbrıs Rum gemilerine ve uçaklarına açmaya hazır olduğunu belirtmesi kayda değerdi.

Konferansta dile getirilen görüşler, yapılan analizlerden üzerinde durulmaya değer olanlarına gelecek yazılarda değinme fırsatı bulacağımı umuyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bunun BDP'ye bir bedeli olacak

Şahin Alpay 2010.05.06

PKK eşkiyası Tunceli'deki Sarıayla karakoluna saldırarak dört askeri şehit ettiğinde yurtdışındaydım. Haberi aldığımda, itiraf edeyim ki ilk aklıma gelen, geçenlerde Amsterdam'da tanıştığım Iraklı Kürt doktora öğrencisinin söyledikleri oldu:

"PKK'yı Soğuk Savaş döneminde Türkiye'yi karıştırmak amacıyla Sovyetler kurdu... " Türkiye'li Kürt arkadaşlarımdan PKK'nın kuruluşuna Türk "derin devleti"nin öncülük ettiğine dair teoriyi çok duymuştum da, bu teoriye ilk defa tanık oluyordum.

Ben yine, PKK'nın esas olarak Türkiye'nin Kürt kimliğini inkar politikalarının ve yaygın şiddet kültürünün bir ürünü olduğuna inanmaya devam ediyorum. Ama Sarıayla karakoluna yapılan saldırının, Star'da Şamil Tayyar ve Bugün'de Adem Yavuz Arslan'ın haber verdikleri, "Anayasa değişikliklerini önlemeye yönelik kaos planı"nın bir parçası olduğu konusunda bir kuşku yok. Bu konuda esas sorulması gerekenler ise ortada: Nasıl oluyor da, sınırlardan uzak, ülkenin göbeğinde diyebileceğimiz yerlerdeki askeri karakollar, PKK saldırılarına karşı bu denli korumasız olabiliyor? Nasıl oluyor da destek kuvvetler, yaralı askerlerin yardımına koşan sağlık ekibinden çok sonra karakola ulaşabiliyor? Genelkurmay, soranları "hainlik" ile suçlayacağına, bu sorulara cevap vermek ve bunların tekrarını önlemek için gereken önlemleri almak zorunda.

Ne yazık ki, geçen pazartesi günü Barış ve Demokrasi Partisi TBMM grubunun da, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın talimatına uyarak, "Anayasa değişikliklerini önlemeye yönelik kaos planı"nın bir parçası gibi davrandığına tanık olduk. İlk turda siyasi partilerin kapatılmasını zorlaştıracak olan değişikliğe destek veren BDP'liler, ikinci tura katılmayarak değişikliğin belki en önemli maddesinin paketten düşmesini temin ettiler. Bununla Türkiye'ye vermek istedikleri mesaj şu olmalı: Başka konularda çok farklı olabiliriz, ama vesayet rejiminden yana olmada CHP ve MHP'den farkımız yoktur... Siyasi partiler, bu arada kendi partimiz, kapatılmış veya kapatılmamış, dolayısıyla demokrasi güçlenmiş veya güçlenmemiş çok da umurumuzda değil...

BDP'yi (ve aynı damardan Kürt partilerinin hepsini) Öcalan'dan talimat alan yüzüyle her zaman eleştirdim; Türkiye Kürtlerinin önemli bir bölümünü parlamentoda temsil ederek demokratik sürece katkıda bulunan

yüzüyle de her zaman destekledim. BDP'nin ve öncekilerin bağımsız iradeleriyle davranamadıkları her durumda Türkiye'nin demokratikleşmesi, sorunların barış içinde çözülmesi mücadelesine sırt çevirdikleri muhakkak. Yine de "Her işte bir hayır vardır..." diyelim. PKK saldırılarının da, BDP grubunun davranışının da Türkiye Kürtlerinin ezici çoğunluğundan tasvip görmediğine; bu tutumda ısrar ettikçe her ikisinin de sahip oldukları desteği giderek yitireceklerine inanıyorum. Bu davranışın önümüzdeki seçimde BDP'ye bir bedeli olacağına eminim.

Peki, siyasi partilerin kapatılmasıyla ilgili anayasa değişikliğine oy vermeyen, sayıları on dolayındaki AKP'li milletvekili için ne demeli? Elbette ki milletvekillerinin inandıkları yönde oy kullanmaları esastır ve saygı görmelidir. Anayasa değişikliklerinde gizli oy esası da zaten bunu güven altına almaktadır. Ben de anayasa değişiklikleri paketi TBMM gündemine geldiği günlerde, eğer milletvekili olsaydım tartışmalı üç maddeye "hayır" (ama referanduma gidecek olursa paketin tümüne "evet") diyeceğimi yazmıştım. Ne var ki benim 8. maddeye olumlu bakmayışımın nedeni "retçi" AKP'lilerden çok farklıydı. Maddeye şiddeti savunan ve uygulayanlar dışında kalan partilerin kapatılamayacağını yazılmasını istiyordum. (Bkz. Zaman, 27 Mart 2010)

Parti kapatmayı zorlaştıran değişikliğin düşmesi, bir kısım AKP'li milletvekilinin vesayet düzeninden ciddi bir şikayeti olmadığını gösteriyor. Ve bu olay, vesayet rejiminden ciddi bir şikayetleri olmayan AKP'lilerin varlığının ilk belirtisi de değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsmet İnönü'ye de adil olmalıyız

Şahin Alpay 2010.05.08

CHP lideri Deniz Baykal'ın, 12 Eylül askeri yönetiminin dayattığı anayasayı canla başla savunma mücadelesini Winston Churchill'in Britanya'yı Nazilere karşı savunmasına benzetmesini (dolayısıyla Başbakan Tayyip Erdoğan'ın da Hitler'e benzediğini ima etmesini) neden tek kelimeyle gülünç bulduğumu uzun uzun açıklamaya gerek yok.

Churchill yurdunu savunuyordu, Baykal ise Türkiye'de demokrasi üzerindeki bürokratik vesayet rejiminin bekçiliğini yapmakta. Erdoğan'ın Türkiye demokrasi tarihine bir reformcu, Baykal'ın ise bir statükocu olarak geçeceğine hemen kimsenin kuşkusu yok.

Ama Erdoğan'ın Baykal'a cevaben 2. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yü dünyayı kan ve ateşe boğan, 60 milyondan fazla insanın ölümüne yol açan Hitler'e benzetmesinin elbette ki kabul edilebilir bir yanı yok. Bu karşılıklı yakışsız ve haksız benzetmeler, bana "Atatürk'e adil davranma zamanı" başlıklı yazımı anımsattı. Orada şöyle demiştim: "Tarihte yaşanan bütün olayların, bütün tarihi kişiliklerin farklı yönleri olduğu gibi, tarihi olaylar ve kişilikler hakkındaki yargılarımızın içinde yaşadığımız çağa ve benimsediğimiz değerlere göre değiştiği muhakkak." (11 Kasım 2009) Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, tarihi kişiliklerin gerek başarılarından, gerekse başarısızlıklarından elbette ki dersler çıkaracağız. Ama onları farklı yüzlerini, içinde yaşadıkları çağı, çağın etkisi altında kaldıkları fikir ve değerlerini dikkate almaksızın yargılamak, adil ve nesnel bir değerlendirme olmaz. Atatürk'e olduğu gibi, İnönü'ye de adil davranmalıyız. Üstelik İnönü tarihi kişiliklerin birbirinden çok farklı yüzleri olabileceğinin yakın tarihimizdeki belki en dikkate değer örneğidir.

Evet, İnönü tek parti döneminin otoriter uygulamalarından, bugünkü fikir ve değerlerimizle bağdaşmayan Türkleştirme ve Sünnileştirme politikalarından en az Atatürk kadar sorumludur. Ama, Atatürk'ün en yakın silah arkadaşı olarak, Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasında, Cumhuriyet'in kuruluşunda onun da büyük katkısı

olmuştur. Türkiye'yi parçalayacak olan Sevr anlaşmasını geçersiz kılan Lozan anlaşmasının müzakeresini o yürütmüştür. Evet, Atatürk'ün ölümünden sonra Atatürk'ü "Ebedi", kendisini de "Milli Şef" ilan etmiştir. 2. Dünya Savaşı boyunca ülkeyi jandarma baskısı altında tutmuştur. 1942'deki gayrimüslim yurttaşlara yönelik Varlık Vergisi uygulamasının ırkçı bir renk taşıdığı muhakkaktır. "Milli Şef" döneminin ırkçı ve baskıcı uygulamalarının başka örnekleri verilebilir. Ama İnönü'nün, Türkiye'nin 2. Dünya Savaşı'na, dolayısıyla düşman işgali altına girmesini önleyen lider olduğu unutulamaz. (1960'larda eski tüfek komünistlerden birinin, "Türkiye'nin sosyalist olmayışı, Alman Genelkurmayı'nın bir hatasından kaynaklanır..." dediğini, yani Almanya safında savaşa girmeyip Sovyet işgalinden kurtulmamıza hayıflanmasını dün gibi hatırlıyorum.)

İnönü 2. Dünya Savaşı sonunda dış ve iç baskılar sonucunda da olsa, bürokratik vesayet altında da olsa demokrasiye geçişin yolunu açmış olan liderdir. İnönü ve arkadaşları 1950'ler boyunca, bir çoğunluk diktatörlüğüne dönüşmekte olan Demokrat Parti iktidarına karşı muhalefet hakkını savundukları gibi, askeri darbeler ve siyasi idamlar çığını açan 27 Mayıs 1960 darbesinin teşvikçileri de oldular. İnönü 1962 ve 1963'te Talat Aydemir'in darbe girişimlerini önleyen liderdi, ama 12 Mart 1971 müdahalesine arka çıktı.

Tarihi kişilikleri içinde yaşadıkları çağı, etkilendikleri fikir ve değerleri, farklı yüzlerini dikkate almadan yargılamanın doğru olmayacağını en iyi bilmesi gereken kişilerden biri de Başbakan Erdoğan olmalı. Gelecek kuşaklar Erdoğan'ı Refah Partisi saflarındaki görüş ve değerleriyle mi, yoksa Adalet ve Kalkınma Partisi lideri olarak temsil ettiği görüş ve değerlerle mi yargılamalıdır? Bugün hakim olan özgürlük ve demokrasi değerleri açısından baktığımızda Erdoğan'ın da farklı yüzleri olduğu muhakkak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Baykal'ın istifası böyle olmamalıydı

Şahin Alpay 2010.05.11

Hürriyet gazetesinin "Baykal'a kaset darbesi" başlığıyla sürmanşetten duyurduğu haberde, "CHP lideri Baykal ile CHP Milletvekili Nesrin Baytok'a ait olduğu ileri sürülerek, internet sitelerine konulan gizli kamera görüntüsü siyasette deprem etkisi yarattı..." deniyordu (8 Mayıs).

Haberi okuduğumda, kasetin "montaj ürünü" ve alçakça bir komplonun aracı olduğunu düşündüm. Kasetin "montaj ürünü" olup olmadığı kesinlik kazanmış değil, ama ortada gerçekten alçakça bir komplo var.

Baykal'ın istifası böyle olmamalıydı. Onunla tanışıklığım çok eskilere gidiyor. Bunun öyküsünü, kısaca "Mesele CHP'nin 'genleri' değil" başlıklı bir yazıda anlatmıştım (Zaman, 26 Nisan 2008). Orada da söylediğim gibi, Sayın Baykal, Eylül 1992'de 12 Eylül'ün kapattığı CHP yeniden açılırken benimsediği özgürlükçü söyleme sadık kalsaydı, başbakan olur, Türkiye tarihine demokrasiye hizmetleri dokunmuş bir lider olarak geçebilirdi. Ama, ne yazık ki, tam tersi yönde bir çizgiye yöneldi; giderek bürokratik vesayet düzeninin bekçiliğinde, daha da kötüsü demokrasiye kastedenlerin avukatlığında karar kıldı.

Bu nedenlerle 2007 hariç hemen her genel seçimde CHP'ye oy vermiş biri olarak Sayın Baykal'ın özellikle 2005'ten bu yana savunduğu fikirleri ve takındığı siyasi tavrın karşısında oldum. Ama Baykal'ın böylesine alçakça bir komplo ile istifa etmek zorunda bırakılmasına üzüldüm. Yanlış politikalarının hesabını seçim sandığında vermesini isterdim. Bu şekilde istifa etmek zorunda kalması, korkarım CHP'nin kendisini düzeltmesine, politikalarını gözden geçirmesine yardımcı da olmaz.

Baykal, istifa ederken iktidar partisi, hükümet tarafından tezgahlanan bir komploya maruz kaldığını iddia ediyor. Bunu hiç mi hiç inandırıcı bulmuyorum. Kamuoyunda inandırıcı bulunacağını da sanmıyorum. Zira

Adalet ve Kalkınma Partisi açısından bakıldığında Baykal'dan daha makbul bir başmuhalif olamazdı. AKP iktidarının eleştirilecek çok yanı olduğu ortada iken, o iktidara gayrimeşru yollardan muhalefet edenlerin, demokratik ilke ve kurumları yıpratmaların avukatlığını üstlenerek, halkın gözünde CHP'yi bir iktidar alternatifi olmaktan uzaklaştırdı. Koyu CHP seçmenleri tarafından dahi ancak "kerhen" (istemeye istemeye) desteklendi. Bu nedenle Taraf gazetesinin manşetindeki "Yandaşları vurdu..." (9 Mayıs) teşhisini yerinde buluyorum. Nitekim, davalarına başarılı bir şekilde hizmet edemediğini düşünenlerin Baykal'ı hararetle istifaya çağırmaları da buna işaret ediyordu. AKP'yi gayrimeşru yollardan iktidardan uzaklaştırmayı başaramayan çevrelerin CHP'yi önümüzdeki referandumda anayasa değişikliklerini engelleyebilecek, gelecek seçimleri kazanabilecek bir liderle sokma arayışında olmaları, bana kaseti açıklayan en güçlü "teori" gibi görünmekte.

"Baykal'a kaset darbesi"nin medya açısından üzerinde durulacak noktaları da var. Bunların birincisi şu: Elbette ki gazeteler, bunun ne ölçüde haber değeri taşıdığı konusunda farklı anlayışlara sahip olabilirler. Olayı isterlerse "büyük", isterlerse "küçük" görebilirler. Ama olayın haber değeri taşıdığı ve yorumlanmayı hak ettiği konusunda en küçük bir tereddüt olamazdı. İkinci nokta ise şu: Kasetin gizlice çekilmesi ve medyaya verilmesi, elbette ki suçtur; bunu yapanların mutlaka bulunup cezalandırılmaları gerekir. Başbakan'ın MİT'e suçluların bulunması talimatını vermiş olması, bu açıdan çok yerinde.

Ne var ki "kaset" bir kez medyaya intikal ettikten sonra bunun haber ve yorum konusu yapılmaması söz konusu olamazdı. Unutmamak gerekir ki, demokrasilerde medyanın en önemli (dördüncü kuvvet işlevi) siyasî, idarî, iktisadî ve kültürel güç sahiplerinin sadece demokrasiye ve yasalara değil ahlakî ilkelere de aykırı davranıp davranmadıklarını denetlemektir. Güç sahipleri sıradan yurttaşlar değildir; ne söyleyip ne yaptıkları sadece kendilerini değil bütün toplumu ilgilendirir. Dolayısıyla onların sıradan yurttaşlar gibi "özel hayat"ları yoktur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB'nin 2030 Raporu: Türkiye'ye verilen sözler tutulsun

Şahin Alpay 2010.05.13

Türkiye'de gerek hükümetin, gerekse halkın AB'ye katılım sürecinin ülkeye hem kalkınma, hem de demokratikleşme açısından kazandırdıklarının bilincinde olduğu muhakkak.

Hükümet, AB'den gelen bütün heves kırıcı sinyallere rağmen, AB üyeliğini temel dış politika hedefi olarak görüyor ve muhalefetten gelen bütün direnişe karşın, ağır aksak da olsa, reformları sürdürüyor. AB'ye duyulan bütün güvensizliğe ve kuşkulara rağmen (çeşitli yoklamalara göre) Türkiye yurttaşlarının yarısından fazlasının AB üyeliği hedefini desteklemeye devam ettiğini de biliyoruz.

Ne var ki, katılım müzakereleri sonunda üyeliğin bütün koşulları yerine gelse de Türkiye'nin üye olup olmayacağı "açık uçlu" bir soru olmaya devam ettiği gibi, katılım müzakereleri tıkanma noktasına doğru hızla ilerlemekte. Müzakerelerde bugüne kadar 13 fasıl müzakereye açıldı, sadece biri kapandı. AB Konseyi 8, Fransa 4, Kıbrıs Rum Yönetimi 6 fasılda müzakereleri bloke etmiş durumda. Geriye açılabilir 4 fasıl var. Türkiye'nin üyeliğinin en güçlü destekçilerinden olan ve yıl başında dönem başkanlığını üstlenirken 4 faslı müzakereye açmaya niyetli olduğunu bildiren İspanya, geçen hafta bütün çabalarına rağmen haziran sonunda bitecek olan dönem başkanlığı sırasında gerek engellemeler, gerekse Ankara'nın gerekli düzenlemeleri yapmamış olması nedeniyle hiçbir faslın açılmayabileceğini açıkladı.

Başka bir sorun gümrük birliğiyle ilgili. Bahçeşehir Üniversitesi'nden Seyfettin Gürsel ile Galatasaray Üniversitesi'nden Beril Dedeoğlu'nun (TÜBİTAK desteğiyle) Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği üzerine yaptıkları araştırma raporunda (Proje No. 107K208) belirttikleri üzere, AB'nin üçüncü, özellikle G. Kore gibi Türkiye sanayisini zorlayacak rekabet gücüne sahip ülkelerle yaptığı ve yapacağı serbest ticaret anlaşmaları (STA) karşısında, gümrük birliğinin olduğu gibi devam edemeyeceği konusunda Türkiyeli uzmanlar arasında görüş birliği var. G. Kore Türkiye ile STA'yı müzakere ediyor. Sonuç olumlu olabilir. Ama sırada Hindistan var.

Türkiye ile darboğazı aşma yönünde AB tarafından bazı olumlu sinyaller geliyor. AB Komisyonu'nun Kuzey Kıbrıs'la doğrudan ticaret tüzüğünün kabul edilmesi ve Türkiye'nin de limanlarını Güney Kıbrıs gemilerine açmasıyla AB Konseyi tarafından bloke edilen 8 faslın müzakereye açılması için bir girişim başlattığına değinmiştim (Zaman, 24 Nisan). Geçen hafta Avrupa Parlamentosu'nda, Türkiye'nin katılım süreciyle ilgili bir belgeye "ayrıcılık ortaklık" kavramının dahil edilmesi yönündeki öneri reddedildi (Today's Zaman, 7 Mayıs). Brüksel, Türkiye-AB Ortaklık Konseyi'ne sunduğu Ortak Pozisyon Belgesi'nde anayasa değişikliklerine kuvvetli destek veriyor (Zaman, 8 Mayıs).

Fakat en önemlisi, AB'nin Aralık 2007'de kurulan Tefekkür Grubu ya da Akil Adamlar Kurulu'nun "2030'da Avrupa: Sorunlar ve Fırsatlar" başlıklı raporu (Selçuk Gültaşlı, Zaman, 9 Mayıs). Başkanlığını İspanya eski başbakanı Felipe Gonzales'in yaptığı kurulun 8 Mayıs'ta açıkladığı rapor aynen şöyle diyor: "AB, Avrupa'dan potansiyel yeni üyelere açık kalmalı, bütün adayları üyelik kriterlerine uyup uymadıkları temelinde değerlendirmelidir. Avrupa'nın 'gerçek sınırları' bu kriterlerdir. Bu politikaya bağlı kalarak AB, Türkiye dahil, mevcut resmi adaylara karşı yükümlülüklerini yerine getirmeli ve müzakereleri sürdürmelidir..." Baykal krizi nedeniyle medyada pek yer bulamayan raporun önemi, Zaman'ın haber başlığında belirtildiği üzere Sarkozy'e bir "darbe" niteliğini taşıması. Zira Akil Adamlar Kurulu, Türkiye'nin AB'den dışlanmasını sağlayacak bir rapor çıkaracağı umuduyla Fransa Başkanı Nicolas Sarkozy'nin önerisiyle kurulmuştu.

Denebilir ki, gerek AB gerekse Türkiye ilişkilerinin geleceği hakkında önemli kararlar almanın eşiğine gelmiş durumdalar. Bu bağlamda çok dikkate değer bir çalışma olan Gürsel-Dedeoğlu araştırmasına önümüzdeki yazılarda döneceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Seks kaseti' parlak gelecek açtı mı?

Şahin Alpay 2010.05.15

"Türkiye'nin anamuhalefet partisi liderini eskiden sekreteri, şimdilerde ise bir milletvekili olan kadınla yarı çıplak bir halde oynaşırken gösteren utanç verici bir kaset, Türk siyasetini çok olumlu bir dağınıklığa sürüklemiş olabilir..."

Türkiye siyasetini büyük bir ehliyetle izleyen ve yorumlayan çok az sayıdaki Amerikalı gazeteciden biri olan, 1996-2000 arasında New York Times'ın İstanbul büro şefi Stephen Kinzer'in "Seks kaseti Türkiye'ye parlak bir geleceğin kapısını açıyor" başlığını taşıyan son yazısı yukarıda aktardığım cümleyle başlıyor ve şöyle devam ediyor: "Son on yıl boyunca ülkesinin modernleşmesini önlemek ve onun 1923'te kuruluşundan bu yana askerlerin hakim olduğu bir elitin denetimi altında kalmasını sağlamak için en ön safta çaba harcayan muhalefet lideri Deniz Baykal, seks kasetinin yayınlanması üzerine istifa etti." (The Guardian, 11 Mayıs)

Kinzer'in argümanı şöyle özetlenebilir: Baykal'ın istifası, Türk siyaseti açısından kutlanacak bir olay, "Çok olumsuz bir yoldan gerçekleşmiş olsa da, çok olumlu bir sonuç." Mutlu bir tesadüf eseri olarak, çoktan verilmiş olması gereken bu istifa, demokratikleşme yönünde anayasa değişiklikleri için referanduma gidileceği bir noktada gerçekleşti. Türkiye'nin başarılarının arkasında her zaman kendini yenilemeyi bilmiş olması yatar. Türkiye şimdi, hem demokrasisini, dolayısıyla bölgesel güç olarak konumunu güçlendirecek anayasa değişikliklerini yapabilir, hem de Baykal'ın gitmesiyle CHP "milyonlarca Türk'ün özlemini duyduğu, demokrasiye gerçekten bağlı olan, Avrupalı bir sosyal demokrat partiye dönüşebilir."

Kinzer'in yanıldığı noktalar var: Baykal istifa etti, ama 1999'da partisi Parlamento dışında kaldığında yaptığı gibi, bir süre sonra yeniden partinin başına dönebilir, dönene kadar da yerine bir emanetçi koyarak partiyi dışarıdan yönlendirebilir. Şimdi "mağdur" rolü oynayarak krizi atlatma taktiği uyguluyor. Şöyle ki, kasetin gerçekliğini sorgulamıyor, ama herhangi bir delil göstermeksizin, hükümetin bilgisi dahilinde yapıldığını, dolayısıyla suçlunun iktidar partisi olduğunu iddia ediyor. Hükümetten kaseti çeken ve yayınlayanların bulunmasını istiyor, ama soruşturmayı yapacak olan savcılara ifade vermeyi reddediyor.

Baykal'ın koltuğuna dönmesi güçlü bir ihtimal, çünkü partinin başına geçtiği 1992'den bu yana kendisinden farklı düşünen hemen herkesi tasfiye ettiği için, parti örgütünü tam kontrolü altında tutuyor. Yöneticiler ve milletvekilleri arasında Baykal'ı, en azından özel hayatına dikkat etmediği noktasından dahi kusurlu bulduğunu söyleyen kimse yok. Birçoğu Baykal istifa etti diye ağlaşıyor. Parti sempatizanları evinin önünde çadır kurarak, Baykal'dan işinin başına dönmesini istiyor. Çok daha ilginç olanı, taraftarlarının hemen hiçbiri, zina suç olmasa da eşe ihanetin ahlaka aykırı bir davranış olduğundan söz etmiyor. (Bu durum, Türkiye'de ahlak anlayışının evrilmekte olduğuna dair güçlü bir delil olsa gerek.)

Kinzer'in yanıldığı ikinci nokta ise, "Milyonlarca Türk yeni bir liderin çıkıp (CHP'yi), Türkiye'nin bugüne değin hiç sahip olmadığı, gerçekten demokrat ve Avrupa-yandaşı sosyal demokrat partiye dönüştürmesi umudunu" taşıdığına dair sözleri. Partinin başına geçtiği 1992 yılında benimsediği izlenimini uyandırdığı özgürlükçü söyleme sadık kalıp partiyi bu yönde dönüştürme mücadelesi verseydi Baykal, Türkiye'de demokrasinin yerleşmesine büyük bir katkı yapabilir, başbakan dahi seçilebilirdi. Ne var ki o tam tersi bir tutumla CHP'yi rejim üzerinde bürokratik vesayetin ve askerinin siyasi rolünün sivil destekçisi, otoriter nitelikte bir laiklik yorumunun kalesi ve askerî darbe girişimcilerinin avukatı haline getirdi ve "milyonlarca Türk'ü" de bu tutumunun doğruluğuna inandırdı. Baykal başından ayrılrsa bile CHP'nin "yeniden doğması", ne yazık ki ciddiye alınacak bir olasılık olarak görünmüyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ergun Özbudun'a 'Özgürlük Onur Ödülü'

Şahin Alpay 2010.05.18

Liberal Düşünce Topluluğu (LDT) bu yılki "Özgürlük Onur Ödülü"nü Prof. Dr. Ergun Özbudun'a verdi. Geçen cumartesi akşamı yapılan törende ödül konuşmasını ben yaptım.

Özetle, şunları söyledim: Bu yılki ödülün Profesör Özbudun'a verildiğini öğrendiğimde bundan büyük bir mutluluk duydum. Çünkü, bu ödülü ondan daha çok hak eden bir akademisyen tanımıyorum. Ona demokrasimizin özgürlükle taçlanması için yaptığı katkılardan dolayı teşekkür borçluyuz. Bu nedenle, LDT'nun ödül konuşmasını benden istemesinden de onur duyuyorum.

Özbudun'un Türkiye'de anayasa hukukuna ve siyaset bilimine yaptığı katkıların büyüklüğünü burada anlatmam mümkün değil. Çoğu profesör olan öğrencileri ve dostları bu amaçla iki koca cilt kitap yayımladılar. (Bkz. Prof. Dr. Ergun Özbudun'a Armağan: Essays in Honor of Ergun Özbudun, Ankara: Yetkin Yayınları, 2008.) Ancak şu kadarını söyleyebilirim ki, LDT'nun "Demokrasiye Geçişin 60. Yıldönümü Hatırasına" bugün ve yarın topladığı konferansın ana konusunu oluşturan, Türkiye'de demokrasi üzerindeki bürokratik vesayetın anlaşılması, çok büyük ölçüde onun yaptığı analizlerle mümkün olmuştur. Bu konuyu onun çalışmalarına gönderme yapmadan ele almak mümkün değildir.

Onbinlerce öğrenci gerek derslerini dinleyerek, gerekse eserlerini okuyarak Profesör Özbudun'dan feyzalmıştır. Eğer bugün Türkiye'de özgürlüğe inanan ve özgürlüklerin genişletilmesi yönünde karar alan hukukçular, yargıçlar ve savcıların giderek çoğaldığını görüyorsak, bunda Özbudun'un rahlesinden geçmiş olmalarının payı vardır. Özbudun'un çalışmaları Türkiye ile sınırlı kalmamıştır. Bunun için yalnızca iki örnek vermem yeterli olabilir. Özbudun, demokrasi üzerine çalışan siyaset bilimcilerin önde gelen yayınlarından biri olan Journal of Democracy'nin yıllardır yazı kurulu üyesi ve yazarıdır; Avrupa Konseyi'nin Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu'nda (Venedik Komisyonu) Türkiye'yi temsil etmektedir.

Ben Profesör Özbudun'u 1968 yılından bu yana, 40 yılı aşkın bir süredir tanıyorum. Onu tanıdığım yıllarda ben azılı bir komünisttim, Özbudun ise hayli Kemalist görüşlere sahipti. Diyebilirim ki, yıllar içinde gerçeklere gözleri açık olan ve akli yeteneklerini kullanan pekçokları gibi, bizler de siyasi özgürlüğün değerini, özgürlük ve çoğulculuk olmadan demokrasi olamayacağı gerçeğini kavradık. Türkiye'de bugün vesayetçi demokrasiden liberal demokrasiye geçiş mücadelesi veriliyor. Bunda hayli yol alındıysa Turgut Özal'ın ekonomiyi liberalleşme ve globalleşme yoluna sokması ve 1999'dan itibaren Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecine girilmesi kadar, liberal görüşleri benimseyen aydınların yürüttüğü fikir mücadelesinin de payı olduğuna inanıyorum. Bugün siyasi liberalizm temelinde buluşan aydınların sayıları çok fazla olmayabilir, ama sanıyorum 21. yüzyıl Türkiye'si'ne yön veren fikirleri onların temsil ettiklerini söyleyebiliriz. Bunun için Türkiye'nin geleceğine temkinli de olsa, iyimserlikle bakıyorum.

Profesör Özbudun, birinci sınıf bir bilim adamıdır. Ama akademik yayınlar kaleme almakla ve yayınlamakla yetinmemiştir. Kamuoyu için gazetelere ve dergilere yazarak, televizyonlarda ve konferanslarda konuşarak, her ortamda ülkenin kaderini ilgilendiren siyasi tartışmalara katılarak, demokrasimizi olgunlaştırma ve yerleştirme mücadelesine omuz vermiştir. Hepimizin bildiği gibi Türkiye'nin vesayet rejimini tahkim eden 12 Eylül anayasasının yerini alacak, sivil ve demokratik, yepyeni bir anayasaya ihtiyacı var. Özbudun ve başkanlık ettiği anayasa hukukçuları böyle bir anayasa taslağını hazırlayarak bu arayışımıza da önemli bir katkıda bulundular. Bütün bu hizmetleri için biz liberal demokratlar Profesör Özbudun'a büyük saygı besliyoruz.

Yukarıda saydığım nedenlerle Profesör Özbudun'u candan kutluyorum. Türkiye'de liberal fikirlerin yayılmasına büyük bir katkı yapan LDT'na da bu ödül dolayısıyla takdirlerimi sunuyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kılıçdaroğlu'nun uyandırdığı umut

Şahin Alpay 2010.05.20

Deniz Baykal'a yönelik "seks kaseti" komplosunun arkasında şu düşüncelere dayalı bir tasarım olabileceğini düşündüm: Adalet ve Kalkınma Partisi'ni (AKP) asker veya yargı darbesi yoluyla iktidardan uzaklaştırma

mümkün görünmemektedir.

Ekonomi, beklendiği üzere, büyüme yolunda ilerleyecek olursa, AKP bir dönem daha iktidarda kalabilir. Dolayısıyla bundan kurtulmanın gerçekçi yolu, "sandık"tan, demokrasiden geçmektedir. Baykal'ın üst üste yenilgi getiren politikaları; hırçın, uzlaşmaz, kavgacı üslubu yüzünden CHP'ye oy vermeyen çoktur. Baykalsız bir CHP, ciddi olarak oylarını arttırabilir; tek başına olmasa da iktidara gelebilir. (Bkz. 11 Mayıs tarihli yazım.)

Ne var ki, diyordum, bu tasarımın başarılı olması uzak bir olasılıktır. Baykal'ın hemen veya (daha önce yaptığı gibi) bir süre sonra yeniden partinin başına dönmesi güçlü olan ihtimaldir, zira kendisinden farklı düşünen herkesi uzaklaştırmak suretiyle, siyasi kariyerlerini kendisine borçlu olan kadrolar aracılığıyla partiyi tam denetimi, sultanı altına almıştır. (Bkz. 15 Mayıs tarihli yazım.)

Ne mutlu ki, bu konuda tam ve kesin olarak yanıldığım çok geçmeden ortaya çıktı. Kemal Kılıçdaroğlu, bu hafta sonu yapılacak kongrede aday olduğunu açıkladı; büyük bir parti ve kamuoyu desteğiyle başkan seçilmeye doğru gitmekte. Baykal'ın yeniden partinin başına dönebileceğini düşünerek yanılmış olmaktan mutluluk duyuyorum. Çünkü Kılıçdaroğlu, CHP'yi demokrasi minderine çekebilir, yani asker ve yargı darbelerinden medet ummak, "Ergenekon avukatlığı" yapmak yerine meşru yollardan muhalefet eden, iktidara meşru eleştiriler yönelten ciddi bir muhalefet partisi ve dolayısıyla da iktidar alternatifi haline getirebilir. Bağırıp çağıran, kutuplaştıran bir üslubun yerine, akıllara seslenen, uygar bir siyaset tarzını hakim kılabilir. Bundan demokrasimiz de, CHP de büyük kazanç sağlar. Kılıçdaroğlu'nun kamuoyunda uyandırdığı umut bence budur.

Peki, Baykal'ın döneceğini düşünerek niye yanıldım? Muhtemelen, yenilgiye doymayan Baykal'ın artık gitmesi gerektiği fikrinin parti içinde de yaygınlık kazanmış olabileceğini, CHP kadrolarının seçim kazanmaya susamış olduklarını hesaba katmadığım için.

15 Mayıs tarihli yazımda Stephen Kinzer'in "Seks kaseti Türkiye'ye parlak bir geleceğin kapısını açıyor" başlıklı yazısındaki argümanlara cevaben, Baykal başından uzaklaştırılsa bile, miras bıraktığı CHP'nin demokrasiye gerçekten bağlı, Avrupalı anlamda sosyal demokrat bir partiye dönüşmesinin, yani yeniden doğmasının ciddiye alınacak bir olasılık olmadığını, zira Baykal'ın partisini bürokratik vesayet rejiminin bekçiliğine inandırmış olduğunu yazdım.

Bu iddiamda da yanıldığının ortaya çıkmasını çok isterim. Yıllardır, CHP geleneğinin öteki yüzünün ihmal edilmemesi gerektiğini savunuyorum. Evet, CHP bir yüzüyle devlet partisi, bürokratik vesayet düzeninin hamisi olan partidir. Ama aynı CHP, öteki yüzüyle 1940'larda vesayet altında da olsa demokratikleşmenin kapısını açan, bu ülkeye 1950'lerde temel hak ve özgürlükler, 1960 ve 1970'lerde sosyal haklar, 1980 ve 1990'larda kültürel haklar kavramlarını getiren bir geleneğin de mirasçısıdır. Eğer 1992'de yeniden açıldığında CHP, bu geleneğin çizgisinde kendini yeniden inşa edebilseydi, Türkiye'de demokrasi çoktan yerleşmiş olurdu.

Milli Görüş geleneği, yanlışlardan ders alarak İslamcılığı terk edip, kendini "Muhafazakâr Demokrasi" olarak yeniden inşa etmeyi başardı. Buna kararlı bir önder kadroyla CHP de pekala otoriter bir Kemalizm anlayışını terk edip kendini Avrupalı anlamda sosyal demokrat bir parti olarak yeniden inşa edebilirdi. CHP yeniden açıldığında benim ve birçok arkadaşımın (maalesef boşa çıkan) beklentisi buydu.

CHP'ye yeniden doğma kapısı açılıyor mu? Bu konuda iyimser değilim. Ama Kinzer'e şu konuda hak veriyorum: "Türkiye'nin başarılarının arkasında her zaman kendini yenilemeyi bilmiş olması yatar."

Ey asker, siyasete karışma!

Şahin Alpay 2010.05.22

Üç temel vasfı nedeniyle Hasan Cemal'in Türkiye basınında ayrı bir yeri var. Bu vasıfların birincisi, meslek ilkelerine vakıf ve sadık gazetecilerin başta geleni olmasıdır.

Ondan öğrendiklerini uyguladılar veya uygula(ya)madılar, ama bugün Türk medyasında yer alan birçok muhabir, editör ve yazar onun rahlesinden geçti. İkincisi, "Kimse Kızmasın, Kendimi Yazdım" ve "Cumhuriyet'i Çok Sevmiştim" adlı kitaplarıyla ortaya koyduğu entelektüel dürüstlük, yani kendi kendini eleştirebilme, yanlışlarını kabullenme erdemidir. Üçüncüsü ise bugün Türk basınında özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin en kararlı ve en cesur savunucularından biri oluşu.

Meslek hayatında 40 yılı geride bırakan Hasan Cemal'in sekizinci kitabı, "Türkiye'nin asker sorunu" üzerine. Kitabın altbaşlığı da yazılma amacını özetliyor ve askere içten bir çağrı yapıyor: "Ey asker, siyasete karışma!" Bizleri tanıyanların bildiği üzere Hasan Cemal, Mülkiye'den arkadaşım, beni gazeteciliğe bulaştıran kişi, Cumhuriyet gazetesinde çalıştığım yıllarda genel yayın müdürüm, yakın dostumdur. Cumhuriyet'te çıkan ilk köşe yazısını ilk okuttuğu kişi bendim. Bugün dahi gazete yöneticilerinin yorum yazarlığı yapmalarının meslek ilkeleriyle bağdaşmadığını düşünen "dar kafalı" ekole mensup olduğum için, Hasan Cemal'in köşe yazısı yazmaya başlamasını yadırgamıştım. Ama, yıllar sonra diyorum ki, "İyi ki, yazmaya başlamış..." Çünkü onlardan üreyen sekiz kitap da 1980 sonrası Türkiye siyasi hayatının, muhakkak ki gazetecilik alanındaki en dikkate değer tanıklarındır.

Denebilir ki "asker sorunu" bugün Türkiye'nin bir numaralı sorunudur, zira öteki tüm sorunların çözümsüzlüğü buradan kaynaklanır. Peki, Türkiye'nin niye bir "asker sorunu" vardır? Çünkü Türkiye'de askerlerin oynadığı rol, tesis etmek istediğimiz liberal demokratik düzenle bağdaşmaz. Liberal demokrasilerde, siyasilerin ve askerlerin rolleri arasında kesin bir ayrım vardır. Bu ayrım üç ayak üzerine oturur. Birincisi, asker siyasete karışmaz ve mutlak olarak seçimle gelen hükümete tabidir. İkincisi, askerlikle ve savunmayla ilgili konularda dahi politikaların belirlenmesi işi, seçimle gelen yöneticilere aittir. Asker, bu konularda tavsiyede bulunabilir, ama hükümetin belirlediği politikaları uygulamakla yükümlüdür. Üçüncüsü, asker siyasi bakımdan mutlak olarak tarafsızdır; yani, hangi parti iktidarda olursa olsun, hükümetlerin izlediği politikaları sadakatle uygulamak zorundadır. Türkiye'de çok-partili düzene geçilmesinden bu yana asker siyasete doğrudan ve dolaylı yollardan müdahale ettiği, her konuda seçimle gelen yöneticilerin işlerine karıştığı ve siyaseten tarafsız olmadığı içindir ki Türkiye'nin bir asker sorunu vardır.

Peki "asker sorunu" nereden kaynaklanmaktadır? Denebilir ki sorunun kaynağında askeri okullarda edindikleri politik kültürü itibarıyla subayların önemli bir kısmının (Batı'yı Batı yapan, Avrupa Birliği'nin temel felsefesini oluşturan) liberal demokrasiye değil "Atatürkçü Düşünce Sistemi"ne ya da Kemalizm'in yasakçı ve otoriter yorumuna bağlı oluşu vardır. Türkiye'de siyasilerin asker üzerinde sivil otoriteyi tesis etmek için aralarında mutabakata varamamış olmaları (Hasan Cemal'in deyişiyle "sivil sorunu") da, asker sorununun hâlâ çözülememiş olmasının ikinci, yardımcı nedenidir. Hasan Cemal'in son kitabı, 1980'lerden bu yana yaşanan asker (ve sivil) sorununun ve bunun Türkiye'ye kaybettirdiklerinin öyküsünü, bütün önemli ayrıntılarıyla anlattığı için, demokrasiyi yerleştirme mücadelesine büyük bir hizmet.

Bir yandan askerler arasında demokratik hukuk devletine bağlılığın arttığına, öte yandan Cumhuriyet Halk Partisi'nin bundan böyle ağırlığını askerin siyasi rolünün son bulması yönünde koyabileceğine dair işaretler, önümüzdeki yıllarda, Genelkurmay eski Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök'ün ifadesiyle, "herkesin kendi işini yaptığı bir Türkiye"ye kavuşabileceğimiz umudunu doğurmakta. s.alpay@zaman.com.tr

Ankara ve Brasilia, İran'la çözüm yolunu açtı

Şahin Alpaz 2010.05.25

Nükleer silahlara olduğu kadar nükleer santrallara da karşıyım. O kadar ki sadece nükleer silahların değil, nükleer santralların da yasaklanmasını isterim. Nükleer santralların yayılmasının beraberinde nükleer silahların yayılması tehlikesini getirdiğini iyi biliyorum.

Dolayısıyla sadece İran'ın değil, Türkiye'nin de nükleer santral yapmasına karşıyım. İran'ın nükleer santrallara ihtiyacı olmadığı muhakkak. Türkiye'nin ise artan enerji ihtiyacını karşılamak için yatırımlarını yenilenebilir, insan sağlığına ve çevreye zararı olmayan enerji kaynaklarına yapması gerektiğine inanıyorum. Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin Türkiye'nin başına nükleer bela açmak üzere olmasından son derece tedirginim.

Ne var ki ne dünyanın, ne de Türkiye'nin çoğunluğu benim gibi düşünüyor. Bugün dünyanın "kurulu düzen"i (yani Güvenlik Konseyi merkezli Birleşmiş Milletler düzeni) nükleer silahların azaltılmasını ve yayılmasının önlenmesini öngörüyor, ama bütün ülkelere nükleer santrallar kurma hakkı tanıyor. İran bir süredir geliştirmekte olduğu nükleer programın enerji üretimine yönelik olduğunu söylüyor, fakat bu konuda ciddi kuşklar var. Kuşklara göre, İran ya nükleer silah üretmek ya da bu yeteneği edinmek peşinde. Bunun için "kurulu düzen" İran'ın nükleer programının elektrik üretiminden öteye gitmemesini güven altına alma çabasında.

Bunun esas olarak üç yolu var: Birincisi İsrail'in taraftar olduğu çözüm, yani İran'ın nükleer tesislerinin bombalanması. İkincisi, başta ABD, ama anlaşılan Güvenlik Konseyi üyeleri artı Almanya'nın (P5+1) tercihi, İran'ın ekonomik yaptırımlar yoluyla buna zorlanması. Türkiye ile Brezilya'nın diyalog yoluyla Tahran'ı ikna etmeyi başardıkları üçüncü yol ise, İran'ın elindeki 1200 kg düşük derecede zenginleştirilmiş uranyumun (LEU) Türkiye üzerinden, bir yıl sonra Fransa ve Rusya'da üretilecek, araştırma reaktörlerinde kullanılacak ölçüde zenginleştirilmiş uranyumla takas etmesi, böylelikle bomba düzeyinde zenginleştirilmiş uranyum elde etmesinin engellenmesi. Tahran'la varılan anlaşma ABD'nin Ekim 2009'da ileri sürdüğü şartları karşılıyor, ama Washington bugün İran'ın elinde daha fazla miktarda zenginleştirilmiş uranyum olduğu gerekçesiyle, bütün zenginleştirme programını durduracağını umduğu yeni yaptırımlar uygulanmasında (en azından şimdilik) ısrarlı görünüyor.

Türkiye ve Brezilya'nın sağladığı anlaşma konusunda esas olarak iki görüş var: Birinci görüşe göre, bu anlaşma yaptırımları önlemek için bahane sağlıyor. İkinci görüşe göre ise, İran ile nükleer krizin görüşme yoluyla çözümün kapısını açıyor. Ben kesinlikle ikinci görüşe katılıyorum. Ve Ankara ile Brasilia'nın önemli bir başarıya imza attıklarını düşünüyorum. Zira İran'ın nükleer tesislerinin bombalanması ya da uygulanacak yeni ekonomik yaptırımlar, çözüm getirmeyeceği gibi İran halkının mevcut yönetim etrafında kenetlenmesinden başka bir sonuç vermez.

İran'daki rejime en küçük bir sempati yok. Ama eğer İran mevcut otoriter rejimden kurtulacak ise, bu ancak kendi halkının iradesiyle olabilir. Mevcut rejimin ABD ve İngiltere'nin sorumlu oldukları dış baskıların bir ürünü olduğunu çok iyi biliyoruz. Eğer bu rejim değişecek ise, ülkeyi uluslararası topluluktan tecrit etme politikası buna hiçbir şekilde hizmet etmez.

İran'ın nükleer silah ya da kapasitesi peşinde olduğu konusundaki kuşklara katılıyorum. Ama eğer İran bundan vazgeçirilecek ise, "rejim değişikliği" tehdidi altında tutulmasına son verilmelidir. ABD için tutulacak en

doğru yol, İran'la sorunlara diyalog yoluyla çözüm aramaktır. İsrail'e gelince: Ne elindeki nükleer silahlar, ne de ABD'nin bütün silahları İsrail'in güvenliğini garanti edebilir. İsrail Filistinlilerle adil bir barış yapma dışında hiçbir şekilde güvenliğini sağlayamaz. Eğer İran nükleer silah edinme peşinde ise, bunun en büyük nedeninin İsrail'in sahip olduğu, deklare edilmemiş nükleer silahlar olduğuna pek çokları gibi benim de kuşku yok.

s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İshak Alaton'un gözüyle CHP'de yeni dönem

Şahin Alpay 2010.05.27

Alarko Holding'in Başkanı İshak Alaton, zekâsına ve tecrübesine büyük saygı duyduğum bir avuç insandan biridir.

O sadece Türkiye'nin en başarılı işadamlarından biri değil, aynı zamanda çok az sayıdaki entelektüel niteliklere sahip işadamından biridir. Onunla otuz yıla yaklaşan bir dostluğumuz var. Diyebilirim ki bu dostluğun temelinde, ikimizin de bir süre İsveç'te yaşamış ve orada gözlediğimiz şekliyle sosyal demokrasiye yakınlık ve takdir duymamız vardır. Bu ortak yanlarımızı keşfettiğimizden beri, yazılarımı dikkatle okur ve sık sık bunlar üzerine yorumlarını benimle paylaşır. Yıllar içinde Türkiye'deki siyasi gelişmeler üzerine yaptığımız benzer teşhisler dostluğumuzu ilerletmiştir. Beni Kasım 2002'den itibaren Zaman'da yazmaya teşvik edenlerin başta geleni İshak Bey'dir. Zaman'ın Türkiye'deki siyasi kamplaşmaların aşılmasındaki olumlu rolünü görmüş ve benim bu çabaya katkı vermemi kuvvetle desteklemiştir.

Geçen gün Alaton'u ziyarete gittim. Birçok konuda görüş alışverişinde bulunduk, ama sohbetimiz, tabii ki en güncel konu, CHP'de yaşananlar üzerine odaklandı. İshak Bey'in okurlarımla paylaşmak istediğim görüşleri şöyle: "Tayyip Bey, bir mucize gerçekleştirdi. 2001 yılında kurduğu parti, Adalet ve Kalkınma Partisi 2002'de iktidara geldi. Böyle bir şey tarihte ilk kez yaşanıyordu. Bu parti 2002-2005 arasında çok önemli reformlar yaptı, Türkiye'ye hem ekonomide, hem demokraside çok şey kazandırdı. Ama sonraki dönemde hızını kestiler. Şimdi yeniden enerjisini toplamaya ihtiyacı var...

"2005'ten sonra AKP'nin hızı kesildi, çünkü askeri darbe girişimlerine, kapatma davasına maruz kaldı. Eğer % 47 ile iktidara gelen parti Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmaktan sadece bir oy farkla kurtulmamış olsaydı, Türkiye olarak dünyanın önünde büyük bir ayıp yaşayacaktık... Demokrasiye kasteden darbe tertipleri Taraf gazetesi tarafından art arda ifşa edilmeseydi, Türkiye büyük badireler yaşayacaktı. Taraf gazetesi ülkenin kaderini değiştirdi. Kıymeti ileride daha iyi anlaşılacak, tarihi yazılacaktır...

"CHP'ye gelince: Bu partiye en büyük kötülüğü Deniz Baykal yaptı. Eğer başarılı olamadığını görüp koltuğunu terk etmiş olsaydı, Türkiye'nin kaderi çok farklı olurdu. Şimdi CHP'den beklentilerimiz çok büyük. Batılı anlamda bir muhalefet partisi olmasını istiyoruz. Bu şu demek: İktidarın olumlu icraatına cesaretle ve efendilikle destek vermek, yanlışlarını da sadece eleştirmekle kalmayıp, izlenecek doğru politikaların ne olduğunu söylemek... Eğer yeni CHP yönetimi bunları başarırsa Türkiye rahatlayacaktır. O zaman CHP iktidar alternatifi olacak; AKP de, artık çağdaş bir muhalefetle karşılaşacağı için yeniden atılım yapacak, iki parti arasındaki rekabet Türkiye'yi kanatlandıracaktır... O zaman Kıbrıs, Kürt, laiklik sorunlarımız hallolacak, Türkiye AB üyeliğine ulaşacaktır...

"Sayın Kılıçdaroğlu, yoksullukla mücadelenin ancak ekonomik büyüme ile, pastayı büyütmeyle mümkün olabileceğini söylemeli... Kürt'e Kürt, Alevi'ye Alevi deme cesaretini kendinde bulmalı... CHP'nin geleceği

hakkında iyimserim. Kadrosuna aldığı Faik Öztrak, Umut Oran gibi yeni isimlerden çok ümitliyim. En büyük atılımı yapma vakti geldiğinde Kemal Derviş'i de yanına alabilmelidir diye düşünüyorum."

Alaton bir uyarıda bulunmaktan da geri durmadı: "Doğrusu Türkiye olarak görevlerini layıkıyla yerine getiren bir CHP'ye susadık... Onun için CHP'den büyük beklenti içindeyiz. Ancak unutmayalım ki, beklentileri ne kadar yüksek tutarsak, hayal kırıklıkları da o denli büyük oluyor."

İshak Alaton'un Türkiye siyasetindeki yeni dönemle ilgili görüşleri özetle böyle. Ekleyebileceğim husus şu: Kemal Kılıçdaroğlu liderliğindeki CHP, asker ve yargı vesayetine kanat germekten vazgeçsin, "Ergenekon avukatlığı"nı terk etsin, halkın dertlerine demokratik düzen içinde çözüm arasın, ülkeye çok büyük bir hizmette bulunur ve er geç iktidara gelir. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vatandaşlardan oluşan millete doğru

Şahin Alpay 2010.05.29

Anket ya da yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanan verilere dayalı araştırma sonuçlarına her zaman çekinceyle yaklaşırım, yani "yoğurdu üfleyerek yerim..."

Çünkü bu tür araştırmaların güvenilir sonuçlar vermesinin önünde, esas olarak üç türlü sapma tehlikesi vardır. Sorular ölçülmek istenileni ölçme niteliğine haiz olmayabilir. Anket ya da görüşme yapan kimseler cevapları kendi tercihleri doğrultusunda yönlendirebilirler. Soruları yanıtlayanlar, sorulara doğru ya da dürüst cevap vermiyor olabilirler. (Özellikle eğitim düzeyinin yüksek olmadığı durumlarda bu eğilim ciddi sorun yaratabilir.)

Bütün bu çekincelere rağmen, işini bilen sosyal bilimciler tarafından yapılan (sapmaları asgariye indiren türden) araştırmaların bize toplumda yaygın eğilimler hakkında çok önemli bilgiler verdiğine kuşku yok. Prof. Dr. Hakan Yılmaz yönetimindeki bir araştırmacılar grubunun, Boğaziçi Üniversitesi ve Açık Toplum Vakfı desteğiyle gerçekleştirdikleri "Biz'lik, Öteki'lik ve Ayrımcılık: Kamuoyundaki Algılar ve Eğilimler" başlıklı araştırmanın da bu niteliğe haiz olduğu muhakkak. Araştırmanın açıklanan ön sonuçları, Türkiye'nin, her şeye rağmen daha açık, daha demokratik bir toplum olmaya doğru gittiğine dair temkinli iyimserliğimi doğrular nitelikte.

Bence araştırmanın en çarpıcı bulgusu, "Sizin için en önemli kimlik hangisidir?" diye sorulduğunda "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak..." cevabını verenlerin (% 36) en geniş kesimi oluşturması. "Türk olmak" (% 29), "Dindar Müslüman" olmak (% 18), "Laik kafalı Müslüman" olmak (% 9), "Kendi etnik kimliğime mensup" olmak (% 5), "Doğduğum yöreye mensup" olmak (% 1) cevaplarını verenler hâlâ çoğunlukta (toplam % 64) da olsa, sonuçlar Türkiye halkının "dinsel inanç" veya "etnik kimlik"le değil "vatandaşlık"la tanımlanan, çağdaş (dilerseniz post-modern) bir millet anlayışına doğru, hatırı sayılır yol aldığına işaret ediyor. Dini inancımız, ana dilimiz ne olursa olsun hepimiz Türkiye halkının, Türkiye milletinin bir parçasıyız anlayışı giderek yayılıyor. Türkiye Cumhuriyeti'ni "İslam milleti"nin kurduğu, 1925'ten 21. yüzyıla gelinceye kadar bütün toplumun Türk kimliğine asimile edilmeye çalışıldığı, bir kısım Kürtlerin buna şiddetli tepki gösterdikleri dikkate alındığında, gelinen noktanın önemi belki daha iyi anlaşılır.

Araştırmanın, yukarıdaki bulguyu destekler nitelikteki başka bir çok çarpıcı bulgusu ise şu: "Tüm dinler, etnik kimlikler, mezhepler ve benzeri kimlikler anayasa ve yasalar tarafından tanınmalı ve güvence altına alınmalıdır..." görüşüne tamamen (% 39) veya kısmen (% 35) destek verenlerin (toplam % 74) toplumun dörtte üçüne ulaşması. Yani toplumun büyük çoğunluğu diyor ki, "Ortak kimliğimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığıdır. Dini ve etnik kimliklerimiz resmen yok sayılmamalı, 1990'lardan bu yana fiilen olduğu gibi,

resmen de, yani yasalar ve anayasa tarafından tanınmalı; saygı görmelidir." Yapacağımız sivil ve demokratik anayasa bu talebe cevap vermeli.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne artan başvuruların da işaret ettiği üzere, ayrımcı muamelelere boyun eğmeme, hak arama anlayışı ve eğiliminin yaygınlaştığını gösteren bulgular da son derece iyimserlik verici. "Ayrımcılıkla karşılaştığınızda ne yaparsınız?" sorusuna verilen cevaplar şöyle: Ayrımcılık yapanı sözlü olarak uyarırım (% 62), mahkemede dava açarım (% 28), polise şikâyet ederim (% 22), kavga ederim (% 11), aileye-amirlere şikâyet ederim (% 9)... Buna karşılık, ayrımcılık yapılan ortamdan uzaklaşırım (% 35), sineye çekerim (% 7) diyenler ise azınlıkta kalmakta... "Ayrımcılığa karşı ombudsman olsaydı başvurur muydunuz?" sorusuna kesinlikle (% 28) veya muhtemelen (% 43) evet diyenler toplumun dörtte üçüne yaklaşıyor. Bu da ombudsmanlığı (Kamu Denetçiliği Kurumu) ve Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkını getiren anayasa değişikliklerinin halkoylamasında alabileceği desteğin bir ölçüsüdür, diyebilir miyiz?

s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsrail yalnız kalmaya doğru gidiyor

Şahin Alpay 2010.06.03

Geçen pazartesi günü bir konferans dolayısıyla İsveç'teydim. Konferansa giderken öğrendim: PKK eşkiyası gece yarısından sonra İskenderun'daki deniz üssüne saldırarak 6 askeri şehit etmişti. İsrail askerleri de sabaha karşı, Gazze'ye insani yardım götüren Türk gemisi Mavi Marmara'ya saldırıp, aralarında Türklerin de olduğu en az 9 sivil katletmişti...

Doğrusu, derinden sarsıldım. Geçen salı günü çıkmak üzere kaleme aldığım yazıyı iptal ettim. Saldırıların düşündürdüklerini ancak bundan sonra okurlarımla paylaşabileceğim.

Yahudi milletine büyük bir sempati vardır. Dini inançları nedeniyle sürgün edilen, yüzyıllar boyunca azınlık olarak yaşadıkları ülkelerde ayrımcılığın her türlüüne maruz kalan, gettolarda yaşamaya mahkum edilen, pogromlara uğrayan ve nihayet Naziler tarafından soykırıma tabi tutulan Yahudilerin başına gelen pek az milletin başına gelmiştir. Yahudi milletine büyük takdir beslerim. Zira insanlık tarihinin bazı en parlak beyinleri onların arasından çıkmıştır. En yakın dostlarımdan bazıları Yahudiler olmuştur. Yahudi milletine duyduğum sempati ve takdir ile İsrail devletinin temsil ettiği ırkçı ve militarist politikalara duyduğum tiksinti arasında büyük bir çatışma var. Yahudilerin uğradığı zulmün bir sonucu olarak kurulan İsrail devletinin Filistinlilere reva gördüğü hunharlığı, mazlumların imkân bulduklarında nasıl zalim olabildiklerinin tarihteki en ibret verici örneklerinden biri olarak görüyorum. Ne yazık ki İsrail devletinin izlediği politikalar anti-semitizmi körükleyen baş etken haline geldi.

İsrail'in düzenlediği ahlak ve hukuk tanımaz saldırının, Türkiye-İsrail ilişkilerine ağır bir darbe indirdiği muhakkak. İki ülke arasında yakın ilişkilerin ve askeri ittifakın temeli, İsrail ile Filistinlileri barışa götüreceğine inanılan 1993 Oslo barış süreciyle atıldı. İttifak, her iki ülkeye de militarist, sorunları zor ve şiddetle çözme zihniyetinin hakim olduğu 1990'larda derinleşti. Ne var ki Yaser Arafat'la barış için anlaşılan Yitzak Rabin'in 1995'te öldürülmesinden bu yana İsrail'i yönetenler, yurtlarının beşte biri üzerinde bağımsızlığa razı olan Filistinlilerle barış yapmaktan ısrarla kaçınıyor, güvenliği onları boyunduruk altında tutmakta arıyor. Türkiye ile İsrail arasında yakın ilişkileri sürdürülemez hale getiren birinci gelişme bu. İkinci gelişme ise, militarizmden uzaklaşan anlayışın giderek Ankara'ya hakim olmaya başlaması.

Şurası muhakkak ki Netanyahu-Lieberman hükümeti, İsrail'i uluslararası alanda yalnız kalmaya doğru götürmekte. Abluka altında tutulan Gazze'ye insani yardım götürmek isteyen, hemen her milletten ve inançtan insana karşı sergilemiş olduğu vahşet neredeyse bütün dünyayı ayağa kaldırdı. Son yıllarda ABD'de, İsrail'e kayıtsız şartsız destek politikasının gerek ABD'nin, gerekse İsrail'in ulusal çıkarlarına zarar verdiğine dair sesler giderek yükseliyor. ABD'nin eski başkanlarından Jimmy Carter, İsrail'i Filistinlilere karşı ırk ayrımına son vermeye çağırdı. Uzlaşmaz tavrı nedeniyle İsrail hükümetinin bu yıl belki ilk kez ABD yönetimiyle karşı karşıya geldiği görüldü. Daha geçen gün, İsrail'in gizlice nükleer silahlar geliştirmekle kalmayıp, 1970'lerde kendisi gibi ırk ayrımı politikaları uygulamakta olan Güney Afrika Birliği'ne nükleer silah satma teklifinde bulunduğu ortaya çıktı.

Bütün bunlar İsrail yönetiminin uluslararası alanda tecrit olmaya doğru gittiğini gösteriyor. Ankara sorumlu davranmalı. Evet, uluslararası hukuk ve diplomasinin bütün imkânlarını kullanarak İsrail hükümetinden yaptığı haydutluğun hesabını sormalı. Bundan böyle İsrail Türkiye'nin askeri müttefiki olamaz. İsrail'le yapılan bütün askeri anlaşmalar iptal edilmeli. Ne var ki Ankara, Filistinlileri baskı ve boyunduruk altında tutmanın ne İsrail'e, ne bölgeye, ne de dünyaya barış ve güvenlik getireceğinin İsrail halkı dahil herkesçe anlaşılmasına yardımcı olacak bir tutumda ısrarlı olmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorunu mu, PKK sorunu mu?

Şahin Alpay 2010.06.05

Hafta başında, bundan tam 38 yıl önce, siyasi iltica istemek üzere gittiğim İsveç'teki ilk gecemi geçirdiğim Lund kentindeydim. Bu defaki gidiş nedenim, Lund Üniversitesi'nin Ortadoğu Araştırmaları Merkezi tarafından düzenlenen "Globalleşme Çağında Türkiye'nin Kürt Sorunu" konulu paneli. Panelde İsveç'in İstanbul eski Başkonsolosu Büyükelçi Ingmar Karlsson, Koç Üniversitesi'nden Fuat Keyman ve ben konuştuk. Paneli, araştırmalarını bu yıl Lund'da sürdüren, Bilgi Üniversitesi'nden Umut Özkırımlı yönetti. Konuşmamda esas olarak şunları söyledim:

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Mayıs 2009'da şöyle konuştu: "İster terör, ister Güneydoğu, ister Kürt meselesi deyin. Bu, Türkiye'nin birinci meselesidir. Mutlaka halledilmeli..." Bir yıl sonra Gül, Türkiye'nin en önemli sorununun "Kürt meselesi" olduğunu tekrarladı. Gül haklı, ne var ki Kürt sorunu ile onun bir ürünü olan PKK sorunu giderek birbirinden ayrı iki sorun haline gelmiş durumda.

Eğer Kürt sorunundan, Kürt kimliğinin inkarı ve bastırılmasını kast ediyorsak, daha yapılacak çok şey var ama Türkiye Kürtlerinin kimliklerini özgürce ifade etmelerine, dil ve kültürlerini serbestçe yaşamalarına yönelik azımsanmayacak bir yol alındı. 1991'de dil yasağı kalktı; Kürtçe kitap, dergi, müzik serbest oldu. 2001-2004 arasındaki AB reformlarıyla Kürtçe radyo-televizyon ve eğitim yasal hale geldi. 24 saat Kürtçe yayın yapan TRT 6, 1 Ocak 2009'dan beri faaliyette. Hükümet Ağustos 2009'da "Demokratik Açılım" projesini açıkladı. Bu kapsamda Diyarbakır Büyükşehir Belediye Tiyatrosu Şubat ayında ilk Kürtçe oyunu sahneledi. Mardin Artuklu Üniversitesi, Kürtçe öğretime hazırlık olarak bu yaz sertifikalı "Kürtçe okutman adayı yetiştirme kursu" açıyor. Hepsinden önemlisi, Nisan ayında AKP ve BDP işbirliğiyle seçim kanununda değişiklik yapılarak, yazılı ve sözlü Kürtçe propaganda yasağına son verildi. Önümüzdeki günlerde "taş atan çocuklar" yasasının da TBMM'den geçmesi bekleniyor. Kürt partileri 2004 yerel seçimlerinden bu yana Güneydoğu'daki belediyelerin birçoğunda iktidarda. Demokratik Toplum Partisi (DTP) kapatıldı ama BDP, TBMM'deki grubunu koruyor.

Şimdi gündemde olan % 10'luk seçim barajının en çok % 5'e indirilmesiyle (ya da, çok daha iyisi, Fransız usulü dar bölgele çoğunluk sisteminin benimsenmesiyle) temsilde adaletin sağlanması. Bürokratik vesayet düzenine son vermeye çalışan AKP iktidarı, bu düzenin en önemli kurumlarından biri olan barajı yerinde bırakamaz. BDP barajın düşürülmesi, % 3'ten çok oy alan partilere hazine yardımı yapılması ve şiddete çağrı ve ırkçılık dışında ifade özgürlüğüne sınır getirilmemesi konusundaki taleplerinde yerden göğe haklı. Yeni CHP lideri dahi barajın düşürülmesinden söz ettiğine göre, AKP hükümeti artık bu sorunun çözümü için inisiyatif alabilir ve almalıdır.

Ne var ki, Kürt sorununun çözümünde ilerlenmesi, PKK sorununun çözümü anlamına gelmiyor. Danimarka'nın Kürt kökenli milletvekili Özlem Sara Çekiş çok doğru söyledi: "PKK ayrı sorun, Kürt sorunu ayrı sorun. Türkiye'de Kürt sorununun çözümü için büyük adımlar atılıyor. PKK ise Kürt sorununun çözümünü engelliyor..." Silahlı ayaklanmanın son bulması, akan kanın durması için, PKK'nın silahları bırakmasına giden yolun açılması şart. İçişleri Bakanı Beşir Atalay ile BDP yetkilileri arasında geçenlerde yapılan görüşmede diyaloga devam ve demokratik açılım için işbirliği kararı alındığına göre, iki parti demokrasi ve barış için birlikte çalışabilirler ve çalışmalılar.

Ankara, "komşularla sıfır problem" politikası çerçevesinde Kürdistan Bölge Yönetimi'ne yaklaşımını temelden değiştirdi; Iraklı Kürtlerle siyasi ilişkiler yakınlaşıyor, ekonomik entegrasyon ilerliyor. Yeni politika sadece Türkiye'nin Kürt-çoğunluklu bölgesinin ekonomik kalkınması için değil, PKK sorununun halli için de çok önemli bir fırsat.

NOT: Değerli okurlarım, bir yurtdışı seyahati dolayısıyla yazılarıma bir hafta ara veriyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Brüksel anayasa değişikliklerini destekliyor

Şahin Alpay 2010.06.15

European Policy Centre adlı bağımsız araştırma vakfının düzenlediği "Türkiye'de demokrasi" konulu panel vesilesiyle geçen haftanın çoğunu Brüksel'de geçirdim.

Konuşmamda, esas olarak 21. yüzyılda Türkiye'nin, bürokratik vesayet altında olan türden bir demokrasiden Avrupa Birliği (AB) normlarında bir demokrasiye geçiş sürecini yaşadığı fikrini işledim. TBMM'nin kabul ettiği anayasa değişiklikleri paketinin, Türkiye'de jüristokrasinin (yargıçlar yönetiminin) mi yoksa demokrasinin (halk egemenliğinin) mi hakim olacağı açısından büyük önem taşıdığının altını çizdim.

Ziyaret sırasında, yazılarımla AB ile ilgili gelişmeleri yakından izlememizi mümkün kılan Zaman'ın Brüksel temsilcisi, dostum Selçuk Gültaşlı'nın sağladığı randevularla AB'deki Türkiye ile ilgili yetkililerin birçoğuyla görüşmek imkanını da buldum. Bu bağlamda Avrupa Parlamentosu (AP) Türkiye raportörü Ria Oomen Ruijten, AB-Türkiye Karma Parlamento Komitesi eşbaşkanı Helene Flautre, AB Komisyonu Türkiye masası şefi Christophe Filori, yardımcısı Christos Makridis, AP'nin 57 üyeli AB-Türkiye Dostluk Grubu başkanı Alojz Peterle ve grubun önde gelen üyelerinden (İsveç Dışişleri bakanının Carl Bildt'in eşi) Anna Maria Corazza Bildt ile görüş alışverişinde bulundum.

TBMM tarafından kabul edilen anayasa değişiklikleri paketi Brüksel'de doğru yönde, yani üyelik kriterlerinin yerine getirilmesi yönünde atılmış bir adım olarak görülüyor. Paketin yeterince tartışılmadığı ve olabildiğince geniş bir mutabakat sağlayamadığı konusunda çekincelerini dile getirenlere şunu söyledim: Ne yazık ki, değişikliklere karşı çıkanlar, Türkiye'nin hâlâ AB normlarında bir demokrasiye hazır olmadığını düşünen, liberal

demokrasiden ziyade Kemalizmin otoriter bir yorumuna bağılı kimseler. Bu durumda mutabakatı toplumda aramak gerekiyor.

Görüşüklerimin hepsi değıl ama çoğı, Lizbon Antlaşması'ndan güç alan AP'nin, az bir farkla da olsa, Kuzey Kıbrıs'la doğrudan ticaret tüzüğünü kabul edebileceğı konusunda iyimser. Konsey tarafından da kabul edilecek olursa AB, Ankara'nın gümrük birliğini Güney Kıbrıs'a teşmil etmemesi üzerine askıya aldığı 14 faslı görüşmelere açabilir, böylelikle katılım müzakerelerinin önü açılabilir. Kanımca AP'nin böyle bir karar alması halinde Ankara, derhal bir veya iki limanı, geçici olarak da olsa, Kıbrıs Rum gemilerine açmalı ve böylelikle Konsey'in muhalefeti aşmak için elini güçlendirmelidir.

Kamuoyları değılse de, hükümetler ve seçkinler düzeyinde AB çoğunluğunun Türkiye'nin üyeliğini desteklediğı çok açık. Ankara tam üyelik konusunda ısrardan asla vaçgeçmemeli. Geçenlerde İsveçli araştırma vakıflarının İstanbul'da düzenlediğı bir konferansta konuşan AP üyesi Göran Lennmarker çok haklı: "Üyelik koşullarını yerine getirdiğinde Türkiye mutlaka AB'ye üye olacaktır. Bunun için, koşulları yerine getireceğı tarihi belirlemeli ve bu hedef için çalışmalı." Ankara'nın, reformlara azalan desteğı nedeniyle AB'ye giderek daha çok kızmakta olan Brüksel'deki Türkiye dostlarıyla çok yakın bir ilişki içinde olması büyük önem taşıyor.

Geçenlerde AB'ye hakim olmasını istediğim Türkiye anlayışını temsil eden bir yazıyı (Zaman, 6 Haziran) kaleme alan Helene Flautre, beni öğle yemeğine davet etti. Bir Fransız olarak Türkiye'ye verdiği destek için, benim gibi AB yandaşları adına kendisine teşekkür ettim. Türkiye'nin kurucularının kendilerine Fransa'yı model aldıklarını, bu nedenle şimdiki Fransa yönetiminin Türkiye'ye sırt çevirmesini anlamakta güçlük çektiğimizi söyledim. Şaka yollu "AB için fazla Fransız mıyız?" diye sordum. Ankara'daki Anayasa Mahkemesi'nin yetkisi olmadığı halde yargının bağımsızlığı yanında tarafsızlığını da güven altına alacak olan anayasa değışikliklerini iptal etme ihtimali olduğunu söylediğimde Flautre, şakayla karışık, "O zaman siz de devrimci günlerinize dönün ve jüristokrasiye karşı mücadele verin" deyince kahkahalar koptu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Eksen kayması' ne zaman olur?

Şahin Alpay 2010.06.17

Geçen hafta sonunu Türk-Yunan Dostluk Derneğı Defne'nin dokuzuncusunu düzenlediğı festival dolayısıyla Xanthi (İskeçe) kentinde geçirdim.

Defne'nin ilk üyelerinden biriyim, çünkü bütün komşu halklarla olduğu gibi, pek çok şeyi paylaştığımız Yunan halkıyla dostluğa büyük değer veriyorum. Ege'nin tam bir barış ve dostluk denizi haline gelmesini istiyorum. Bunda Ayvalıklı bir mübadil çocuğı olmamın elbette büyük payı var.

Ankara'nın içte ve dışta düşmanlık ve savaş değıl, dostluk ve barış üretmesini istiyorum. Bunun için gerek içeride, gerekse dışarıda tehdit ve şiddeti (askeri çözümünü) değıl, diyalog ve diplomasiyi (sivil, uygar, konuşarak çözümü) esas alan bir politika izlemesini savunuyorum. Bunun için Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun imzasını taşıyan, komşularla "sıfır problem" ve ekonomik karşılıklı bağımlılığın artırılması politikasını son derece isabetli buluyor ve hararetle destekliyorum. Ankara'nın güvenliğimizi, dolayısıyla demokrasimizi tehdit eden bölge sorunlarının çözümü için sarfettiğı gayretleri büyük takdirle karşılıyorum. Türkiye'nin AB standartlarında bir demokrasi inşa ederek bölgesine örnek olmasını kuvvetle arzu ediyorum. Bu yönde azımsanmayacak başarılar elde edilmesinden de büyük memnuniyet duyuyorum.

Türkiye'nin istikrar, barış ve demokrasisini güven altına alabilmesinin temel şartlarından birinin çevresinin, öncelikle de komşularının düşmanlık üretmesinin önlenmesi olduğunu biliyorum. Ama, şurası muhakkak ki, iç istikrarını ve barışını güven altına alamayan, demokrasisini sağlamlaştıramayan bir Türkiye, soyunduğu ve oynaması gereken rolü üstlenemez. Bunun için demokrasisi üzerindeki bürokratik (yani askeri ve yargısal) vesayete son vermek; gerek Kürt sorununu, gerekse ondan giderek bağımsız bir hal alan PKK sorununu çözmek zorunda. Kürt sorununun yasak, baskı ve şiddetle çözülemeyeceği nasıl giderek anlaşılmış ise, PKK sorununun baskı, yasak ve şiddetle çözülemeyeceği de artık görülmeli.

Sadece son iki ayda 40 dolayında şehit verdik. Oysa akan kardeş kanını durdurmak elimizde... PKK'yı etkisiz hale getirmenin yolu, örgütü diyalog-görüşme yoluyla silahları bırakmaya ikna etmekten geçiyor. Bunun için Türkiye'nin elinde çok önemli bir imkan da var. Bu imkan PKK ile aynı sosyal tabanı paylaşan, parlamentomuzdaki Barış ve Demokrasi Partisi'dir. BDP, hem demokrasi üzerindeki vesayet düzenine son verilmesine, hem de iç barışın sağlanmasına çok kıymetli bir destek sağlayabilir; sağlamalıdır.

Türkiye'nin izlediği diyalog ve diplomasiye dayalı dış politikanın, yalnızca kendisinin değil Batı'nın da yararına olduğunu aklı başında Batılılar iyi biliyorlar. Bu politika aynı zamanda Türkiye'yi zenginleştirerek ve özgürleştirerek AB'ye yakınlaştıran politikadır. Her fırsatta Batılı dostlarımıza şunu anlatıyorum: Kaygı duyulması gereken Türkiye'nin demokrasiden uzaklaşması, bugün izlediği diyaloga ve diplomasiye dayalı barışçı dış politikayı terk etmesi, yeniden içte ve dışta milliyetçi militarizme saplanmasıdır. Esas "eksen sapması" işte o zaman yaşanır.

Obama'nın ABD Başkanlığını üstlenmesinden kısa süre sonra çıkan "Obama'nın tercihi: Türkiye'nin yolu mu, yoksa İsrail'in mi?" başlıklı yazımda şunu soruyordum: "Washington, Türkiye ile birlikte davranarak ağırlığını Ortadoğu'da barış ve istikrar lehine mi kullanacak, yoksa hiçbir şey değişmeyecek, ABD İsrail ile birlik olup yakıp yıkmaya devam mı edecek?" (10 Şubat 2009) ABD'nin militarizmden giderek uzaklaşan Türkiye ile militarizme giderek daha çok saplanan İsrail'in yöntemleri arasında bir tercih yapmak zorunda olduğu her geçen gün daha iyi anlaşılıyor. ABD artık şunu görebilmeli: İsrail lobisinin ve Hristiyan Siyonistlerin cesaretlendirdiği İsrail hükümetleri, bölgeyi yakıp yıkıyor. Onlara kayıtsız şartsız destek, bütün bölge halklarını ABD'ye düşman ediyor. Bu korkunç yanlış artık terkedilmeli. ABD, İsrail-Filistin barışı için bütün ağırlığını koymalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devlet-hükümet ayrımı: kökeni ve geleceği

Şahin Alpay 2010.06.19

Bazı konuları tekrar tekrar yazmakta yarar var. Çünkü her yeni tartışma bazı hatırlatmaları gerekli kılmakta. Bu hatırlatmalardan biri, hiçbir demokraside Türkiye'de olduğu gibi bir devlet ve hükümet ayrımı bulunmayışı. Türkiye'de bir yanda bürokratik elitlerin (atanmışların) hakim olduğu bir devlet ile öte yanda halkın temsilcilerinden (seçilmişlerden) oluşan bir hükümet var.

21. yüzyıla gelinceye kadar hükümetler devlete tabi oldular. Şimdilerde ise devleti hükümetlere tabi kılma mücadelesi veriliyor. Başka bir ifadeyle, 21. yüzyıla kadar bürokratik vesayet altında olan demokrasimiz, şimdilerde bürokrasinin halk egemenliğine (dilerseniz "milli irade"ye) tabi kılınması sürecini yaşıyor.

Otoriter tek parti rejimlerinden demokratik rejimlere geçiş genellikle üç şekilde oluyor. Birinci modelde (siyaset bilimindeki adıyla "ruptura"), otoriter rejim dış müdahale ile veya ayaklanma sonucunda çöküyor ve yerine

demokratik bir rejim kuruluyor. 1974'te Yunanistan'da yaşananlar buna belki en iyi örnek. İkinci modelde ("pactada") otoriter rejim çöküyor ve muhalefetteki siyasiler yeni bir rejim (anayasa) üzerinde anlaşıyor. 1975'te General Franco'nun ölümünden sonra İspanya'da yaşananlar buna en iyi örnek. Üçüncü modelde ("reforma") ise iktidarı elinde bulunduran güçler, dış ve iç baskılar sonucunda iktidarı, belirli koşullarla halkın temsilcileriyle paylaşıyorlar. Buna en iyi örnek de kuşkusuz 1950'de, bürokratik vesayet altında demokrasiye geçen Türkiye.

1950'de tek-parti rejimi son bulurken atanmışlar, devletin kurucu ideolojisinin (Kemalizm'in laikçi ve asimilasyoncu yorumunun) muhafızlığını üstlendikleri gibi, başta örgütlenme, ifade ve inanç özgürlükleri olmak üzere siyasi özgürlüklere köklü kısıtlamalar getirdiler; seçilmişlerin alanını sosyo-ekonomik kalkınma için rekabetle sınırlandırdılar. Bürokratik vesayet rejimi 1961 anayasası ile değil, 1946-50 arasında şekillendirildi; hepsi farklı nitelikteki 1960, 1971, 1982, 1997 askeri darbeleriyle tahkim edildi.

1999'da Avrupa Birliği'ne adaylıkla birlikte Türkiye, "aşağıdan yukarıya", yani TBMM'nin iradesiyle AB standartlarında bir demokrasi kurma sürecini yaşıyor. 2001-2004 arasında yapılan anayasa değişiklikleriyle Türkiye, özgürlükleri genişlettiği gibi demokrasi üzerindeki askeri vesayet anayasal temellerini (büyük ölçüde) kaldırdı. 12 Eylül'de referanduma gidecek olan anayasa değişiklikleri paketi ise, özgürlüklere güvence getirme yanında yargı vesayetini geriletmeyi hedefliyor. Bürokratik elitler arasında 21. yüzyıl Türkiye'si'nin yaklaşık yüzyıl öncesinin değer ve ilkeleriyle yönetilemeyeceği bilincinin giderek yayılıyor olduğuna dair artan işaretler, vesayet düzeni sayfasını kapatmaya doğru ilerlediğimizi düşündürüyor. CHP'nin başvurusu üzerine anayasa değişiklikleri paketini denetleme kararı alan AYM, kendisini anayasa değişikliklerini yalnızca usul yönünden denetlemeyle yetkilendiren anayasanın 148. maddesine rağmen, paketin yargı vesayetini geriletmeye yönelik maddelerini iptal edecek olursa ne olur? Bu soru yukarıda çerçevesini çizdiğim süreç bağlamında anlam taşıyor. Böyle bir kararın AYM'nin saygınlığına yeni ve ağır bir darbe indireceği muhakkak. AYM Raportörü Doç. Dr. Osman Can ise, iptal kararının hukuken "yok hükmünde" olacağını, bunun için karar dikkate alınmaksızın paketin tüm olarak halkoyuna sunulması gerekeceğini ileri sürdü. Başta Prof. Dr. Ergun Özbudun olmak üzere, başka anayasa hukukçuları ise, önerinin hukuki temellerini zayıf buldukları gibi, haklı olarak, doğurabileceği siyasi sakıncalar üzerinde durdular.

Bütün unsurlar ele alındığında, AYM'nin olası iptal kararına karşı verilebilecek en doğru yanıt, en kısa zamanda erken seçime gitmek, seçimden hemen sonra da gerek halk egemenliğini, gerekse temel hak ve özgürlükleri güven altına alarak AB standartlarında bir demokrasiyi yerleştirecek anayasayı halkın onayına sunmak olmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt açılımı bitti mi?

Şahin Alpay 2010.06.22

PKK'nın TSK'ya karşı saldırılarını tırmandırması üzerine yayılan bir iddia "Kürt Açılımı"nın sona erdiği. Bu iddia, Kürt sorunu ile PKK sorununu birbirinden ayıramayan yaklaşımların sonucu olmalı.

Türkiye'nin Kürt sorunu, esas olarak, Kürt kimliğinin inkarı ve bastırılması sorunudur. Birçok (en son "Kürt sorunu mu, PKK sorunu mu?" başlıklı, 5 Haziran 2010 tarihli) yazımda üzerinde durduğum üzere, Türkiye 1991'den bu yana, istenilen hızla ve kararlılıkla olmasa da, adım adım Kürt sorununun halli yolunda ilerliyor. Elbette daha yapılacak çok şey var. Kürt kimliğinin özgürce ifadesi ve yaşanması üzerindeki bütün engeller, reformlar daha da hızlandırılarak mutlaka kalkmalı. Şiddeti dışlamak koşuluyla, ayrılıkçılık dahil bütün siyasi görüşler serbestçe ifade edilebilmeli. Kürtlerin Parlamento'da adil bir şekilde temsil edilebilmesi için Seçim Kanunu'nda gereken değişiklikler yapılmalı. Evet, bütün bunlar şart.

Ancak bütün bu reformlar, hızlanarak gerçekleşse bile, Kürt sorunundan giderek daha bağımsız bir hal almış olan PKK sorunu, yani PKK silahlı ayaklanması devam edebilir. İspanya, Bask kimliğinin özgürce ifadesi için yapılabilecek bütün reformları yaptığı halde, ETA (giderek marjinalleşmesine rağmen) varlığını sürdürüyor. Bunun için bir yandan PKK'nın varlığının bütün nedenlerini ortadan kaldıran reformlar yapılırken, öte yandan örgütün silahları bırakması için gerekli önlemlerin alınması da şart.

Geçen yazdan bu yana yaşanan gelişmeleri satır başlarıyla hatırlayalım: Kandil'deki PKK sözcüleri, Hasan Cemal ve başka gazeteciler aracılığıyla, silahları bırakmanın koşullarını devletle konuşmaya hazır oldukları mesajını verdiler. İmralı'da hükümlü Abdullah Öcalan'la, olmazsa kendileriyle, olmazsa Demokratik Toplum Partisi (DTP) ile, o da olmazsa uygun görülecek bir Akil Adamlar grubu ile görüşülebileceğini söylediler. Geçen ekim ayında Habur kapısından gelip teslim olan militanlarla birlikte, nihayet PKK'nın silahları bırakmasına giden yolun açıldığı umudu uyandı.

Ne var ki, Habur'dan gelenleri karşılama gösterileri, Kürt açılımını baltalamak için ellerinden geleni yapan milliyetçi-militarist muhalefet tarafından, PKK'nın zafer gösterisi olarak yorumlandı. Habur'dan gelişler durdu. Aralık ayında DTP Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldığı gibi, PKK'nın yasa dışı örgütlenmesi olan KCK üyeleri (belediye başkanları dahil) tutuklanmaya başladı. İmralı'da hapis Abdullah Öcalan, gerek "Demokratik Açılım"a, gerekse bürokratik vesayet düzenini geriletmeye yönelik anayasa değişiklikleri paketine cephe aldı. Kapatılan DTP'nin yerini alan Barış ve Demokrasi Partisi (BDP), Öcalan'ın talimatına uyararak, siyasi partilerin kapatılmasını TBMM iznine bağlayan anayasa değişikliğinin reddini sağladı. Nihayet 17 Haziran 2010'da Habur'dan gelip teslim olanların bir bölümü tutuklandı. Son iki ayda PKK saldırılarında şehit düşen askerlerin sayısı 40'a ulaştı.

Yaşananlardan, ağaçlara değil ormana bakma gayretiyle çıkarabildiğim sonuç şu: Öcalan, İmralı'da hapis olmasına rağmen PKK'yı yönetmekte. Bir teoriye göre amacı, hükümeti kendisini muhatap almaya zorlamak. Başka bir teoriye göre ise bürokrasiden ve muhalefetten gelen bütün engellemelere rağmen demokrasinin standartlarını yükseltmeye çalışan, Irak Kürtleriyle yakınlaşmayı sağlayan AKP hükümetini seçimle veya başka yollardan iktidardan düşürmeye, Türkiye ile Irak Kürtlerinin arasını açmaya çalışıyor. Niye? Bunun arkasında, PKK'nın gerek Türkiye, gerekse Irak Kürtleri arasında giderek zemin kaybını önlemek, yani rekabet hesabı olabilir. Ya da Başbakan'ın ima ettiği üzere PKK, AKP'nin iktidardan uzaklaştırılmasını isteyen iç ve/veya dış güçlerin "taşeron"luğunu yapmaktadır.

Hangi teori daha gerçekçi? Bilemiyorum. Bildiğim şu: Kürt açılımı sürmek zorunda. Askeri çözüm mümkün değildir. Hükümet bir yandan Kürt sorununa yönelik reformlara devam ederken, PKK sorununu diyalog yoluyla çözmeye çalışmak zorunda.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hükümetten beklenen barış ve demokrasi taarruzu

Şahin Alpay 2010.06.24

Son aylarda tırmanan PKK şiddeti ve saldırılarda can veren gençlerin verdiği acı, Türkiye'yi bir kez daha Kürt sorunu ve onun doğurduğu PKK sorunuyla yüzleşmeye zorluyor. Bu yüzleşmenin gereklerini bıkmadan usanmadan konuşmak durumundayız.

Kürt sorunu, temelde, Kürt kimliğinin inkâr ve Kürtlerin asimilasyona, kültürel eritmeye tabi tutulmaları sorunudur. Çözümü de, esas olarak, Kürtlerin dil ve kültürlerini özgürce yaşamaları önündeki bütün engellerin

kaldırılmasını içerir. Türkiye, Kürt kimliğinin tanınması, dolayısıyla Kürt sorununun halli yolunda son yirmi yılda hayli yol aldı. Ancak muhakkak ki bu sorunun gündemden çıkması ancak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde Kürtlere yapılan vaadlerin yerine getirilmesiyle, yani kültürel haklarının tam olarak tanınması ve çoğunlukta oldukları bölgede idari özerkliğe sahip olmalarıyla mümkün olabilir. Bunun için Türkiye Cumhuriyeti'ni "Türkiye devleti", Türkiye halkını "Türkiye milleti" olarak tanımlayacak yeni bir anayasaya ihtiyacımız var.

Türkiye, Kürt sorununu çözebilir, çünkü Türkleri ve Kürtleri birleştiren, başta din, ortak tarih, ortak coğrafya, karma evlilikler olmak üzere pek çok unsur var. Türkiye Cumhuriyeti, Türklerin ve Kürtlerin ortak devleti olarak kuruldu. Bugün Türklerin olduğu gibi Kürtlerin de büyük çoğunluğu ülkenin birliğinden yana. Bir zamanlar, bütün Kürtleri tek bir bayrak altında birleştirmek için yola çıkan PKK'nın ayrılıkçılığı terk etmesine yol açan esas neden bu.

Kürt kimliğinin inkârı, silahlı isyanların nedeni. Eski cumhurbaşkanlarından Süleyman Demirel'in hesabına göre PKK isyanı, 29. Kürt isyanı. İsyandar giderek büyümüş; en az 30 bin yurttaşın ölümüne neden olan PKK isyanının da silahla bastırılması mümkün olmamıştır. İsyanların son bulması ancak Kürt sorununun halliyle mümkün olabilir. Nitekim 1991'den başlayarak, ama özellikle Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümeti döneminde Kürt kimliğinin tanınmasına yönelik reformlar, Kürtlerin çoğunluğunu sorunun demokratik yoldan halline destek vermeye yöneltmiştir. AKP'nin Türkiye Kürtlerinin birinci partisi olmasının, AKP'nin yegane Türkiye partisi olmasının nedeni budur. Ne var ki, yıllar süren baskı ve şiddet politikalarına tepkiler, Kürtler arasında PKK'ya yakınlık duyan bir kesimin yayılmasına yol açmıştır. TBMM'de temsil olunan Barış ve Demokrasi Partisi'nin tabanı esas olarak bu kesimdir.

Türkiye, Kürt sorununu çözebileceği gibi, PKK'nın silah bırakmasını da sağlayabilir. PKK ayrılıkçılığı terk ettiği gibi, kendisiyle görüşölüp anlaşıldığı takdirde silahları bırakabileceğini de açıkladı. Silahlı mücadeleye karşı çıkan, ama PKK ile ortak bir tabanı paylaşan BDP'nin TBMM'deki varlığı, silahların susması için gereken koşulları görüşmek için hükümetin elindeki, demokrasinin sağladığı çok değerli bir imkân.

Hiç kuşku yok ki AKP hükümeti, gerek Kürt sorununun halli ve iç barışın sağlanması için Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir açılım başlatan hükümettir. Ne var ki, gerek devlet içindeki, gerekse Parlamento'daki (AKP içine kadar uzanan) milliyetçi-militaristler barışçı çözümü engellemek için ellerinden geleni yaptıkları gibi, iç ve dış odaklar AKP hükümetini iktidardan uzaklaştırmak için PKK'yı kullanma çabasında.

Bugünkü koşullarda AKP liderliğinin yapması gereken, büyük bir barış ve demokrasi taarruzu için, olabildiğince geniş bir ittifak kurmak olmalı. BDP sözcüleri, hükümetten kararlı bir açılım beklediklerini her fırsatta ifade ediyor. CHP'nin yeni başkanı, kendisi de bir Kürt olan Kılıçdaroğlu "kan, kanla yıkanmaz" diyerek, baskı ve şiddet politikalarının çıkmaz yol olduğunu kabul ediyor. Sorumluluk sahibi Türk ve Kürt aydınları, barışçı ve demokratik çözüm için her zamanki gibi seslerini yükseltiyor. Barış taarruzu seçim kaybettirmez, kazandırır. Başbakan Erdoğan, Kürt sorununu çözen, iç barışı sağlayan lider olarak tarihe geçebilir. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk dış politikası liberaldir

Şahin Alpay 2010.06.26

Türkiye'nin Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı altında izlediği dış politika, bütün dünyanın ilgisini çekiyor ve farklı şekillerde yorumlanıyor.

Gerginleşen Türkiye-İsrail ilişkileri üzerine ABD'deki İsrail lobisi Türkiye'ye karşı bir kampanya başlattı. Bu lobinin müfrit sözcülerine göre Ankara "radikal İslamcı" bir politika izlemekte. The Economist dergisine kadar yayılan bir söyleme göre de, Ankara'nın politikası radikal olmasa da "hafiften İslamcı". Başkalarına göre Türk dış politikasına "Yeni-Osmanlılık" yön vermekte. Geçenlerde bir Fransız uzman Türkiye'nin "Yeni-Hilafetçi" politika izlediğini ileri sürdü. Yine başkalarına göre Türk dış politikasına, ABD, AB ve İsrail'e duyulan milliyetçi tepkiler yön vermekte. Ben bu analizlerin hiçbirine katılmıyorum. Bana göre, mimarlığını Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun yaptığı Türk dış politikası, her zaman tutarlı olmasa da, esas olarak liberal ilkelerden esinleniyor.

Her şeyden önce AKP hükümeti dış politikada, Avrupa Birliği (AB) üyeliğini temel hedef olarak aldı ve bu yönde çok önemli siyasi ve iktisadi reformlara imza attı. Böylelikle, bizzat AB sözcülerinin ifadesiyle, Türkiye'yi AB'ye yakınlaştırdı. Herkesin malumu olduğu üzere AB, hem ekonomik hem de siyasi anlamda tümüyle liberal bir proje. Türkiye'nin üyelik koşullarını yerine getirmedeki eksiklerinin hükümetin niyetsizliğinden çok, dışarıda AB'den gelen olumsuz sinyal ve engellemelerden, içeride de ulusalcı-milliyetçi, vesayetçi-militarist muhalefetin statükocu direnişinden kaynaklandığı çok açık.

Türkiye ekonomisi hiçbir zaman AKP iktidarı altında olduğu kadar piyasa ağırlıklı ve dış rekabete açık olmadı. Dış politikaya yön veren "komşularla sıfır problem" politikasının bir ayağı anlaşmazlıkları çatışarak-savaşarak değil konuşarak çözmek ise öteki ayağı da ekonomik entegrasyonun derinleştirilmesi. Gerek sorunları diyalog ve diplomasiyle çözmek, gerekse istikrar ve barışı ekonomik karşılıklı bağımlılığın artırılmasında aramak olsun, her ikisi de kesinlikle liberal ilkelerden esinlenen politikalar. Ankara'nın "komşularla sıfır problem" politikasıyla yetinmeyip, ortasında durduğu Balkan, Kafkasya ve Ortadoğu coğrafyasındaki, kendi istikrar ve güvenliğini de tehdit eden anlaşmazlıklara diyalog ve diplomasi yoluyla çözüm bulunmasına aktif katkı yapma çabası da, hiç şüphesiz "askeri çözüm"ü değil "siyasal çözüm"ü savunan liberal yaklaşıma dayanmakta.

AKP hükümetinin liberal ve küreselleşmeci politikaları, Türkiye sivil toplumundan da büyük bir destek görmekte. Türkiyeli işadamları bugün hemen bütün kıtalarda faal. Türkiyeli eğitimciler hemen bütün kıtalarda açtıkları okullar aracılığıyla Türkiye ile bulundukları ülkeler arasında gerek ticari gerekse kültürel ilişkilerin artmasına, karşılıklı anlayışın gelişmesine büyük katkıda bulunuyor.

AKP hükümetinin dış politika inisiyatiflerinin hepsinde başarılı sonuç aldığı elbette söylenemez. Kıbrıs sorunu çözülemedi, ama çözüm için BM'nin ve AB'nin desteklediği Annan Planı'na "hayır" diyen Türk tarafı değildi. Ermenistan ile normalleşme yolunda atılan adımlar henüz sonuç vermedi, ama düne nazaran bugün normalleşmeye çok daha yakınız. Yunanistan ve Suriye ile ikili sorunlar çözülmüş değil, ama bu ülkelerle savaş düşünülemez hale geldi. Belki hepsinden önemli olarak Irak'taki Kürdistan Bölge Yönetimi dahil öteki bütün komşularla ilişkiler iyileşti, karşılıklı ekonomik bağımlılık arttı.

AKP hükümetinin iç ve dış muhalifleri ne derse desin, Türkiye ilerleyen ekonomisi ve demokrasisiyle dış dünyada hiçbir zaman bugün olduğu kadar saygın, itibarlı bir yere sahip olmadı. AKP liderleri, özel hayatlarında hayli dindar, geçmişte İslamcı fikriyattan hayli esinlenmiş kimseler olabilir. Ne var ki bugün izledikleri politikalar İslamcılığın ya da milliyetçiliğin şu veya bu türünden değil, esas olarak liberal fikirlerden esinlenmekte. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye 'kayıp' değil, kendini yeniden keşfetmekte

Amerikalı ve Avrupalı yetkililer arasında Türkiye'nin "kaybedilmesi"nden, yani artık Soğuk Savaş boyunca yaptığı gibi tümüyle Batı'nın dümen suyunda gitmeyişiinden kimin sorumlu olduğu konusunda anlaşmazlık var.

ABD Savunma Bakanı Robert Gates ile Avrupa Komisyonu Başkanı Jose Manuel Barosso arasındaki atışma bunu gösteriyor. Gates ay başında Londra'ya yaptığı ziyaret sırasında şöyle konuştu: "Eğer Türkiye'nin Doğu'ya kaydığı fikrinde bir gerçeklik varsa, bu büyük ölçüde Avrupa'da bazılarının, Türkiye'yi sürekli itelemeleri ve talep ettiği Avrupa ile organik bağı kurmayı reddetmelerinin sonucudur." (BBC, 9 Haziran)

Barosso ise Gates'e şu cevabı verdi: "Türkiye'nin (NATO ortaklarından ve Batı'dan) uzaklaşması, Irak'ın işgali ve bir önceki Amerikan yönetiminin Türkiye üzerindeki baskıları ile başladı..." Barosso, kimi Avrupalıların Türkiye konusundaki tavrının doğru olmadığını, AB'nin Türkiye'nin üyeliğine destek vermesi gerektiğini belirttikten sonra şöyle dedi: "Paradigmamızı 21. yüzyıla adapte etmemiz gerekiyor..." (New York Times, 21 Haziran)

Doğrusu, sarf edilen sözlerin en anlamlısı da bu sonuncusuydu. Evet, Batı'nın 21. yüzyılın gerçekleriyle yüzleşmesi gerekiyor. Dünya artık ne Soğuk Savaş yıllarının iki kutuplu, ne de 1990'ların tek kutuplu dünyası. Giderek daha çok kutuplu bir hal alan ve Batı'nın şartlarını dünyanın geri kalanına dayatma yeteneğini yitirmekte olduğu bir dünya. Türkiye de artık askerlerin hakim olduğu, ekonomik krizlerle boğuşan ve çoğu zaman körü körüne Batı'yı izleyen Türkiye değil; hızla büyüyen ekonomisi ve giderek güçlenen demokrasisi ile bölgesel bir güç.

Ankara artık Washington ya da Brüksel'de alınan kararları körü körüne izlemiyor olabilir, ama şurası muhakkak ki Türkiye Batı ittifakının giderek modernleşen, demokratikleşen ve uluslararası alanda saygı gören, Müslüman çoğunluklu bir üyesi. Eğer Batı, temsil ettiği liberal ve demokratik ilkelere gerçekten bağlı ise, askerlerin hakimiyetine son vererek AB standartlarında bir demokrasiye yönelen, piyasaya ekonomisine ve serbest ticarete bağlı, AB üyeliğini temel dış politika hedefi olarak benimseyen, dış politikasında liberal ilkeleri uygulayan, uluslararası sorunları çatışarak değil konuşarak, ekonomik karşılıklı bağımlılığı artırarak çözmeye çalışan bir Türkiye, Batı'nın çıkarına değil midir?

Eğer Batı, Ortadoğu'da yeni bir savaşın getireceği felaketin bilincinde ise Türkiye'nin İran ile nükleer krize diplomatik bir çözüm bulunması için çaba harcaması; ittifakın en azından bir üyesinin İran, Hizbullah ve Hamas ile konuşuyor olması Batı'nın yararına değil midir? Türkiye'nin Sünni Araplarla kurduğu diyalog Irak'ta istikrar umuduna katkıda bulunmadı mı? Türkiye'nin İsrail ile Filistinliler (ve Suriye) arasında barış için harcadığı çabalar Batı'nın da, İsrail halkının da yararına değil midir? Filistin sorununun devamı Araplar arasında radikalleşmeyi ve Batı'ya düşmanlığı körüklemiyor mu? Arap halklarının yüzlerini teokratik İran'a değil, demokratik Türkiye'ye dönmeleri, Arap rejim muhaliflerinin El Kaide'nin değil Türkiye'nin temsil ettiği modelden esinlenmeleri Batı'nın çıkarına değil midir? Bütün bunlar Türkiye'nin Batı ittifakının bir parçası olduğunu göstermeye yetmiyor mu?

Türkiye, Batı ittifakı açısından "kayıp" değil, sadece yeni küresel koşullarda kendini yeniden keşfetmekte. Türk hükümetleri bugünkü liberal ilkelere dayalı ekonomik ve siyasi politikaları sürdürdüğü sürece Batı'nın, Türkiye'nin "Doğu'ya dönmesi"nden ya da "eksen kaydırması"ndan endişelenmesi yersiz. Batı'nın asıl kaygılanması gereken, hiç de ihmal edilemeyecek olan, bugünkü Türkiye'nin yerini aşırı - milliyetçi ve militarist bir Türkiye'nin alması olasılığı. Bunun için Barosso'nun dediği gibi, ABD Türkiye'nin söylediklerine kulak vermeli; AB de Gates'in dediği gibi, Türkiye'nin şartları yerine getirdiğinde AB'ye katılımının önündeki engelleri kaldırmalı. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sorunların çözüm yeri TBMM'dir

PKK'nın tırmanan saldırıları, iç içe geçen Kürt, PKK ve Öcalan sorunlarını yeniden gündemin merkezine oturttu.

Saldırılarda Türk ve Kürt yine onlarca genç can vermeden bu tartışmalar yapılabilse, gerekenler yapılabilse ne iyi olurdu!.. İç çekerek, yine iyimserliğe sığınarak diyorum ki, belki bu sefer tartışmalardan bir sonuç çıkar, gençler boşuna ölmemiş olur ve çözüme, iç barış ve huzura doğru yol alırız.

Geride bıraktığımız hafta içinde, acılar yanında kaydı gereken umut verici gelişmeler de yaşandı. Cumhurbaşkanı Gül, ilk kez Harp Akademileri Komutanlığı'nda konferans verdi ve bir kez daha "terörün çözümü demokrasidir" dedi. Gül'le bir araya gelen sivil toplum kuruluşları "silahların susması ve demokratikleşmeden vazgeçilmemesi" talebini dile getirdiler. Diyarbakır Barosu, TSK'nın operasyonları durdurması ve PKK'nın ateşkes ilan etmesiyle çatışma zemininden uzaklaşılması çağrısı yaptı. Başbakan Erdoğan, "Provokasyonlara rağmen demokratik açılmadan vazgeçilmeyecek... İnkâr politikalarına son verdik. Ok yaydan çıktı..." dedi. PKK'nın silah bırakması halinde "operasyonların minimuma ineceğini" söyleyerek, silahların susabileceği umudunu uyandırdı. Irak'taki Kürdistan Bölge Yönetimi Başkanı Mesud Barzani, PKK saldırılarını "şiddetle kınadığını" açıkladı.

TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin'in, şiddetin son bulması için yapılacaklar konusunda Başbakan ile anamuhalefet partisi lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun bir araya gelmesi önerisi, iki taraftan da kabul gördü. Kılıçdaroğlu'nun Başbakan'a, daha önce kabul edilen Kürt sorunu raporlarına dayalı önerilerle gideceğine dair haberler çıktı. Kılıçdaroğlu üzerinde demokratik açılıma destek vermesi için kamuoyu baskısı arttı. MHP lideri Bahçeli'nin olağanüstü hal ilanı ve idam cezasının yeniden kabulü, yani şiddet ve dehşetle çözüm çağrıları, yandaşları dışında kimseden itibar görmedi. Partisinin MYK üyesi Prof. Dr. Vedat Bilgin bile "Türkiye'nin PKK'yı etkisiz hale getirememesi demokrasi değil güvenlik zafiyetidir... Seçim barajını kaldıralım..." diyerek adeta genel başkanına dolaylı cevap verdi.

TÜSİAD'ın Yüksek İstişare Kurulu toplantısının basına kapalı bölümünde DYP eski milletvekili Sedat Aloğlu'nun çözüm için Abdullah Öcalan'ın muhatap alınması, anayasaya "bu ülkeyi Türkler ve Kürtler kurdu" ibaresinin yazılması, Kürt çoğunluklu bölgeye yönetsel özerklik tanınması gibi konuların tartışılması gerektiğini söylemesi, tartışmaların artık herhangi bir tabuya bağlı kalmadan yapılmaya başladığının bir işareti gibiydi. BDP'li belediye başkanları ve il genel meclisi üyeleri, Avrupa Konseyi'nin Türkiye tarafından da imzalanan Avrupa Yerel Özyönetim Şartı'na dayalı olarak bölgesel özerklik için mücadele kararı aldılar. Ekonomi, güvenlik, dış ilişkiler, eğitim (evet, eğitim) gibi temel konularda yetkinin merkezî yönetime, diğer konuların yerel yönetimlerin yetkisine bırakılmasını öngören bu proje, BDP'nin ülke bütünlüğü içinde çözüm tercihinin açık ifadesiydi.

TSK slogan değiştirdi: Ancak güçlü Türkiye'nin güçlü bir orduya sahip olabileceğini, tersinin doğru olmadığını kabul etti. PKK'ya karşı bunca yıldır devam eden mücadeleden sonra, nihayet, sınırlara zorunlu askerlik hizmeti görenlerden değil, profesyonel askerlerden oluşan birlikler yerleştirileceği açıklandı. Gerilla taktikleri uygulayan düşmana karşı nasıl olup da düzenli ordu ile mücadelede ısrar edilebildiği sorusu yeniden alevlendi. Askerî yetkililer 18 Haziran'da Şemdinli'de 11 eri şehit eden PKK'lıların "çoban" zannedildikleri için vurulmadığını açıklarken, askerler Hatay'da kekik toplayan iki köylüyü PKK militanı zannedip vurdular... Güvenlik zafiyeti bir kez daha, çok açıkça görüldü.

Geride kalan haftadan sonra çağrımı yenilemekten başka bir şey düşünemiyorum. Hükümet yeni bir barış ve demokrasi taarruzu başlatmalı. Bunun için muhalefetle, özellikle BDP ile konuşmakta, işbirliği yolları aramakta ısrarlı olmalı. Meselelerimizin çözüm yeri TBMM'dir. s.alpay@zaman.com.tr

Global oyuncu olarak AB ve Türkiye

Şahin Alpay 2010.07.03

Bahçeşehir Üniversitesi dün, İstanbul 2010 Ajansı ve AB Genel Sekreterliği'nin katılımıyla "Küreselleşen Dünyada İstanbul" başlıklı, bir günlük bir sempozyuma ev sahipliği yaptı.

Sempozyumun sabahki, davetlilere açık oturumunda "AB-Türkiye ilişkileri" ele alındı. Oturumun konuşmacıları Devlet Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış ile "2030'da Avrupa: Sorunlar ve Fırsatlar" başlıklı raporu hazırlayan Akil Adamlar Grubu'nun üyelerinden Oxford Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Kalypso Nikolaidis idi. Sabancı Üniversitesi'nden Meltem Müftüler-Baç, Bahçeşehir Üniversitesi'nden Seyfettin Gürsel, Cengiz Aktar ve ben de konuşmalar üzerine yorumlarda bulunduk. Sempozyumun öğleden sonraki ikinci, "İstanbul, Türkiye, Avrupa: Kozmopolit Bir Dünyaya Doğru mu?" başlıklı, kamuya açık oturumda ise Prof. Nikolaidis yanında, Princeton Üniversitesi'nden Prof. Dr. Şükrü Hanioglu ve Sabancı Üniversitesi'nden Prof. Dr. Fuat Keyman konuşular.

Geçenlerde çıkan bir yazımda eski İspanya Başbakanı Felipe Gonzales'in başkanlığını yaptığı Akil Adamlar Grubu'nun 8 Mayıs'ta açıkladığı raporun, Avrupa ve Türkiye açısından önemi üzerinde durmuştum (13 Mayıs 2010). Söz konusu grup 2007'de Fransa Başkanı Nicolas Sarkozy'nin önerisi üzerine kurulmuştu ve Sarkozy'nin beklentisi, hazırlanacak raporun Avrupa'nın sınırlarını Türkiye'yi dışarıda bırakacak şekilde çizmesiydi. Fakat Avrupa'nın karşı karşıya olduğu sorunlar ve bunun nasıl aşılabacağına dair önerileri içeren rapor, Sarkozy'nin beklentisinin tam tersi bir sonuca varıyor ve şöyle diyor: "AB, Avrupa'dan potansiyel yeni üyelere açık kalmalı, bütün adayları üyelik kriterlerine uyup uymadıkları temelinde değerlendirmelidir. Avrupa'nın 'gerçek sınırları' bu kriterlerdir... AB, Türkiye dahil, mevcut resmi adaylara karşı yükümlülüklerini yerine getirmeli ve müzakereleri sürdürmelidir..."

Prof. Nikolaidis, konuşmasında, Sarkozy'nin bile artık 2007'deki düşüncelerinden, Avrupa'ya coğrafi sınırlar çizilebileceği fikrinden uzaklaşmış olabileceğine değindi. Fakat söyledikleri arasında en çarpıcı olan, "Türkiye AB'nin viarası olacak" demesiydi. Bu benzetmenin, AB'nin dinamizmi ve global bir oyuncu niteliğini ancak Türkiye ile birlikte kazanacağı düşüncesini ifade ettiğini belirtmemi herhalde gerek yok.

Ben kısaca şunları söyledim: AB, Avrupa'yı dünyanın barış, demokrasi ve refah kalesi haline getirdi. 2004'te on yeni üyenin katılımıyla başlayan ve dünya ekonomik kriziyle ağırlaşan sorunlarını er geç aşacaktır. Rapor bu inancı yansıtmaktadır. Raporun bizimle doğrudan ilgili olan tarafı ise, Avrupa halkları arasında genişlemeye ve özellikle Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkan eğilimin aksine, AB hükümetleri ve karar-vericileri arasında Türkiye'nin katılımına verilen önemi ortaya koyması.

AB sürecinin sağladığı destek Türkiye'nin 2002-2004 arasında bir Sessiz Devrim yapmasını mümkün kıldı. Ama bugün katılım müzakerelerinde tıkanmaya doğru gidiliyor. AB Konseyi, Fransa ve Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından engellenenler dışında müzakereye açık sadece 3 fasıl kaldı. Dönem başkanı İspanya'nın son 4 başlığı da açma arzusuna rağmen, hükümetin gerekli düzenlemeleri yapmakta gecikmesi nedeniyle, sadece Gıda Güvenliği faslı, o da ancak son günde açılabilir.

Türkiye'nin AB'ye katılımına dış ve iç muhaliflerin getirdikleri engellemeleri biliyoruz. Hükümetten beklenen, bütün engellemelere rağmen, reform sürecini kararlılıkla hızlandırması. Türkiye, AB'nin çizdiği yol haritasını izleyerek barış, demokrasi ve refahı güven altına alabilir. Bunun için Türkiye, Kopenhag (ya da Ankara) Kriterleri'ni yerine getireceği tarihi kendi belirlemeli ve bir takvim doğrultusunda bu hedefe kararlılıkla

ilerlemeli. Sayın Bakan bana cevaben, Türkiye'nin zaten kendine bir tarih belirlediğini, kabul edilen Ulusal Programı uyarınca 2013'e kadar bütün AB kriterlerinin yerine geleceğini söyledi. Umarım öyle olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsrail özür dilemek zorunda

Şahin Alpay 2010.07.06

İsrail 31 Mayıs günü Gazze'ye insani yardım götürən, 33 ülkeden 600 kişiyi barındıran filoya dahil Türk gemisi Mavi Marmara'ya uluslararası sulara saldırdı ve 9 Türk'ü öldürdü, 19'unu yaraladı.

Ankara, ilişkilerin düzelmesi için İsrail'in özür dilemesini, Türklerin ailelerine tazminat ödemesini, BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon'un önerdiği uluslararası soruşturmayı kabul etmesini ve Gazze'ye uyguladığı ablukaya son vermesini talep ediyordu. Brüksel'deki gizli Davutoğlu-Ben Eliezer görüşmesinden sonra, şartların bir miktar değiştiği anlaşıyor. Davutoğlu'nun son beyanına göre: İsrail ya özür dileyecek ya da uluslararası soruşturmayı ve sonuçlarını kabul edecek; aksi takdirde ilişkiler kesilecek. (Bu arada Başkan Obama'nın Ankara'yı, uluslararası soruşturmanın Türkiye için "iki ucu keskin kılıç"a benzeyebileceği konusunda uyardığı da haberler arasında.)

İsrail şimdiye kadar, Washington'un telkinleriyle, filodakileri serbest bırakmak, gemileri geri göndereceğini açıklamak ve Gazze'ye uygulanan kara ablukasını gevşetmekle yetindi. Kurduğu soruşturma komisyonu, İsrail basınında bile alay konusu. Ve Başbakan Netanyahu, özür dilemeye hiç niyeti olmadığını tekrarlıyor. Türkiye ise bugüne kadar Tel Aviv'deki büyükelçisini geri çağırmak ve Türk hava sahasını İsrail ordusuna ait uçaklara kapatmaktan öte bir adım atmadı. Ama eğer İsrail, bölgedeki en değerli müttefiki Türkiye ile ilişkilerini düzeltmek istiyorsa, Türkiye'den mutlaka özür dilemeli. Eğer bunu yapmayacaksa İsrail ile ilişkiler, en azından özür dileyecek bir hükümet gelene kadar, kesinlikle askıya alınmalı.

İsrail açısından en önemlisi, artık aklını başına toplaması ve güvenliğini Filistinlileri işgal ve boyunduruk altında tutarak, dostlarına karşı bile şiddet uygulayarak sağlayamayacağını görmesi. Dünya değişiyor. Bugüne kadar İsrail'e kayıtsız şartsız destek veren ABD'de bile tavır eskisi gibi değil. İsrail'in Washington Büyükelçisi daha geçen gün, ABD ile İsrail arasındaki ilişkileri, "tektonik bir kopuş"a benzetti; Obama'nın Bush ve Clinton'dan farklı olarak, İsrail'e ideolojik değil ABD'nin çıkarları açısından baktığını söyledi. Mossad Başkanı Meir Dagan, "ABD'nin artık İsrail'i bir değer değil yük olarak görmeye başladığını" belirtti. Washington, İsrail'i iki-devletli çözüm için Filistinlilerle görüşmeye hiç olmadığı kadar zorluyor. Bugüne kadar yapmadığı bir şeyi de yaptı; İsrail'i nükleer silahların yayılmasını önleme (NPT) anlaşmasını imzalamaya çağırdı.

İsrail'in her türlü suçu işleyip, eleştirenleri "Yahudi düşmanlığı" suçlamasıyla susturduğu günler de artık geride kalıyor. Avrupa Parlamentosu büyük bir çoğunlukla Mavi Marmara saldırısı nedeniyle İsrail'i takbih etti ve Gazze ablukasına derhal son verilmesini istedi. Bugüne kadar (malum nedenlerle) İsrail'in hemen her yaptığına destek veren Almanya'da parlamento, beş büyük partinin de katıldığı bir kararla ablukaya son dedi. Alman Sosyal Demokrat Partisi sözcüleri, İsrail'i Filistinlilerle barış için Hamas'la görüşmeye çağırmakta. (Haaretz, 1 Temmuz)

"İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası" (2007) başlıklı kitabın yazarlarından John J. Mearsheimer'ın "Batan Gemi" başlıklı yazısında söyledikleri çok dikkate değer: "İsrail'i karanlık bir gelecek bekliyor, ama yakın zamanda politikalarını değiştireceğine inanmak için hiçbir sebep yok. İsrail'de siyasi merkez sert bir şekilde sağa kaydı ve kayda değer bir barış partisi ya da hareketi bulunmuyor. Dahası, İsrail hâlâ kaba kuvvetle

öz lemeyen sorunların daha büyük kuvvetle çözülebileceğine inanıyor ve İsraililerin oğ  Filistinlilerden eğer nefret etmiyorsa onları hor görüyor. Ne Filistinlilerin ne de yakın komşularının İsrail'i durdurmaya güçleri var. İsrail lobisi gücünü korumaya devam edecek... Lobi, İsrail'in intihar etmesine yardımcı olurken, Amerika'nın güvenlik çıkarlarına çok ciddi zarar veriyor." (American Conservative, 29 Haziran).

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vesayetçiler içten ve dıştan atağı geçti

şahin Alpay 2010.07.08

Demokrasi  zerindeki bürokratik vesayet ve bunun ülkeye verdiğı büyük zararlar giderek daha iyi anlaşılmakta. Vesayet rejiminin atırdadığı muhakkak... Rejimin i yandaşlarının kısmen ideolojik nedenlerle, kısmen de ayrıcalıklarını korumak endişesiyle; dış yandaşlarının da Türkiye'yi d men suyunda tutma çabasıyla verdikleri mücadelede kolay pes etmeyecekleri de muhakkak.

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) iktidara gelmesi ve AB normlarında bir demokrasi için reformlara girişmesinden bu yana vesayet düzenini koruma mücadelesi veriliyor. Askeri darbe girişimleri, andıçlar, eylem planları, başta Anayasa Mahkemesi olmak üzere üst yargı organlarının 12 Eylül düzenini yaşatma çabaları, bu arada milletin % 47'sinin oyunu almış, üstelik demokrasiyi hiç olmadığı kadar genişletmiş olan iktidar partisini kapatma girişimi, hepsi bu mücadelenin parçaları.

Vesayetçiler, şimdilerde özgürlükleri genişletmeye, hukuk devletini güçlendirmeye ve j ristokrasiyi geriletmeye yönelik anayasa değişiklikleri paketine karşı atağı geçtiler. Bu atak, Deniz Baykal'ın çok ince bir operasyonla, bir hamlede Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) liderliğinden uzaklaştırılmasıyla başladı. Besbelli ki AKP'nin seçimle iktidardan uzaklaştırılabileceğı umuluyor.

Beklenti ř : Baykal'ın uyandırdığı antipati nedeniyle başka partilere oy veren ya da sandığı gitmeyen seçmenler CHP'ye dönecek. Dünya ekonomik krizinin yol açtığı işsizliğin doğurduğu sıkıntılara, PKK'nın saldırılarını tırmandırmasının yol açtığı tepkiler eklenince, Baykal'ın yerine geçen Kılıçdaroğlu önümüzdeki seçimlerden sonra CHP - MHP koalisyonunun başında başbakan olacak.

Bugünlerde yüksek yargı organları, askeri darbe girişimlerinden, eylem planlarından ve uygulamalarından sorumlu olarak tutuklanan muvazzaf ve emekli asker ve sivil sorumluları önce serbest bırakmak, sonra da aklamak için eşgüdümlü bir çaba içinde görünüyorlar. Genelkurmay Başkanı'nın emekliliğine iki ay kala ekranlara çıkararak hukuk devletine, demokrasiye, onu göreve getiren TBMM'ye ve halka akıl almaz bir saygısızlıkla konuşması da vesayetçilerin giriştiğı atağın bir parçası olmalı.

Anayasa Mahkemesi'nin (AYM) ancak şeklen denetlemeye yetkili olduğu değişiklik paketini esastan incelemeye alması herhalde, paketin yargı vesayetini budamaya yönelik iki maddesinden en az birini (yargı bağımsızlığına aykırı olduğu gerekçesiyle) iptal edeceğinin işareti. Raportörün değişiklik paketinin ancak referandumla kabul edilmesinden sonra kanunlaşabileceğini, o nedenle CHP'nin iptal başvurusunun reddedilmesi gerektiğine dair mütalaasını AYM'nin ciddiye alma olasılığı herhalde sıfıra yakın.

Bazılarına göre PKK'nın saldırıları tırmandırması da bu atağın bir parçası. Amacı ne  calan'ı muhatap kabul ettirmek, ne de Kürt oğ nluklu bölgede yitirmekte olduğu nüfuzu geri kazanma çabası... Esas hedef, Kürt kimliğinin inkarına son vererek, PKK'nın ayağının altındaki halıyı çekmekte olan AKP iktidarına son verme çabasına omuz vermek...

Vesayet düzeninin ayakta kalmasına giderek artan bir destek de dıştan geliyor. ABD'deki, ABD'den çok İsrail'e sadakatle bağlı olan neocon'lar ve onların maşaları, Türkiye hükümetine karşı akıl almaz bir yalan dolan kampanyası başlattı. Saygın Amerikalı gazeteci Jim Lobe'un "Neoconlar Türkiye'ye karşı saldırıya öncülük ediyor" (9 Haziran) ve ünlü Amerikalı akademisyen Stephen W. Walt'ın "Türkiye ve Neocon'lar" (15 Haziran) başlıklı yazılarını Zaman çevirip yayımlamalı. Bu bağlamda en tiksindirici olan ise, ABD'nin eski Ankara büyükelçilerinden Eric Edelman'ın vesayetçilere ve Ergenekonculara yaptığı servis. (Bkz, Aslı Aydıntaşbaş, Milliyet, 6 Temmuz.)

Kimilerine göre artık İsrail ve ABD'deki hempaları da Türkiye'ye karşı tavır aldıklarına göre, vesayetçiler kazanacak... Hiç sanmıyorum. Ya demokrasi yerleşecek ya da vesayetçiler açıktan diktatörlük kurmaya kalkışacaklar. Ona da güçlerinin yeteceğini sanmıyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yetmez ama evet!

Şahin Alpay 2010.07.10

Anayasa Mahkemesi (AYM) doğrusu sürpriz yaptı. Beklentim vesayetçiler tarafından itiraz edilen iki maddeyi ya da bunlardan birini iptal etmesiydi. Öyle yapmadı. Onun yerine, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hakkında açılan kapatma davasında olduğu gibi, "ince ayar" yaptı ve iki maddede sadece AYM'ye ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na (HSYK) gösterilecek adaylar için nasıl oy verileceği ve kimlerin seçilebileceği ile ilgili hükümlere müdahale etti.

Şu hususlar çok açık: AYM, raportörünün mütalaasını dikkate almadı. Referandumla kabul veya reddedilecek, yani yasalaşma süreci henüz tamamlanmamış bir kanun teklifini denetime aldı. Birinci yanlışı burada yaptı. İkinci yanlışı ise, daha önce üniversitede başörtüsü yasağının kaldırılmasına yönelik anayasa değişikliklerinde yaptığı gibi, "değiştirilemez nitelikteki maddelerin değiştirilmesi" yasağına dayanarak yetkilerini genişleten bir yorumla anayasanın kendisine tanımadığı bir yetkiyi kullandı. Böylelikle TBMM'nin yetkisini gaspetti.

Bu hukuksuzluklara rağmen, muhakkak ki, 12 Eylül'de yapılacak referandumda anayasa değişiklikleri paketi AYM'den çıktığı şekliyle oylanacak. Evet, TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin'in dediği gibi, anayasaya yetki gasbını önleyecek hükümler getirilmesi şart, ama AYM kararının "yok hükmünde" sayılması önerisi hukuken ne denli haklı gerekçelere dayansa bile, siyasi açıdan büyük sakıncalar içereceği için izlenebilir bir yol değil.

Evet, demokrasiyi, hukuk devletini, insan haklarını ve azınlık haklarını güven altına alacak yepyeni bir anayasaya ihtiyacımız var. Bu anayasada AYM'ye kanunları hem şeklen, hem de esastan inceleme yetkisi tanınmalıdır. Ama bu durumda, elbette ki AYM kanunları liberal demokrasinin ilkelerine uygunluğu açısından denetleme yetkisine sahip olacaktır. Yoksa AYM'nin şimdi yaptığı gibi, resmi ideoloji (Kemalizm'in otoriter yorumu) açısından denetleme değil...

Muhakkak ki, AYM ve HSYK üyelerinin TBMM tarafından, üçte iki çoğunlukla seçilmesi demokratik hukuk devletine en uygun yöntemdir. Yeni anayasa bu düzenlemeyi getirmelidir. Ne var ki AYM'den çıktığı şekliyle dahi anayasa değişiklikleri paketi önemli bir reform niteliğini taşıyor. Bunun için Türkiye'de demokrasinin yerleşmesini isteyenler elbette ki, 12 Eylül'de, Genç Siviller'in dediği gibi, "Yetmez ama evet!" diyecekler. Bu nedenle 12 Eylül'de anayasa değişiklikleri için yapılacak referandum, demokrasinin yerleşmesinden yana olanlarla bürokratik vesayetin devamından yana olanlar arasındaki güç dengesini ortaya koyacak.

Kemal Kılıçdaroğlu başkanlığındaki yeni döneminde Cumhuriyet Halk Partisi, demokratikleşmeye yönelik ne yazık ki sadece bir tek öneriyle toplumun karşısına çıkıyor: Seçim barajının % 10'dan 7'ye indirilmesini, geçerli oyların % 70'in altında kalması durumunda oy oranı % 7'ye en yakın olan partinin milletvekili çıkarabilmesini öngören kanun teklifini TBMM'ye sundu. Evet, dünyanın hiçbir yerinde görülmeyen % 10'luk barajın % 7'ye düşürülmesi bir iyileştirme olarak görülebilir ve eğer TBMM seçim sisteminde ciddi bir reform yapamıyorsa, bu öneri üzerinde anlaşması dahi olumlu karşılanabilir. Ne var ki, yönetimde istikrar ve temsilde adalet ilkelerine uygun bir sonuç vermeyeceği muhakkak. Bu ilkelere uygun bir seçim sistemi için Almanya, Japonya ve İtalya'da uygulandığı gibi nisbi temsil ile çoğunluk sistemi arasında karma bir sistem benimsenebilir. Kanımca Türkiye için en iyisi ise Fransa'da uygulandığı şekliyle, tek adayın seçildiği dar bölgesi, iki turlu çoğunluk sistemidir.

Seçim sistemi reformu üzerine düşünenlere tavsiye edeceğim çok yararlı bir kaynak, merkezi Stockholm'de bulunan International Institute for Democracy and Electoral Assistance (Uluslararası Demokrasi ve Seçim Yardımı Enstitüsü) tarafından konunun önde gelen uzmanlarına hazırlatılan "Electoral System Design" (Seçim Sistemi Tasarımı, Stockholm 2005) başlıklı el kitabı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tebrikler İspanya, tebrikler Del Bosque

Şahin Alpay 2010.07.13

Sürekli okurlarımın seyrek de olsa Beşiktaş ile ilgili yazılarımdan bildikleri üzere futbola merakım vardır. Milli takım kadar tuttuğum Beşiktaş'ın evinde oynadığı maçların çoğuna giderim.

Eğer isteseydim, eminim gazetemiz Zaman beni Dünya Kupası'nı izlemek ve yazmak üzere Güney Afrika'ya gönderirdi. Ne var ki futbola merakım, (maalesef) siyaset ve futbol dışında eğlence bilmeyen ortalama Türkiye Cumhuriyeti yurttaşından biraz fazla ise de, Hasan Cemal kadar değil... Türkiye katılamadığı için bu kupaya biraz küskün idiysem de, final maçlarını vakit buldukça televizyondan izledim.

Siyasetle hem akademisyen, hem yorumcu olarak ilgili biri olarak, futbola öncelikle siyasi gözlüklerle bakarım. Bu nedenle favorilerim Brezilya, olmazsa Arjantin idi. Öncelikle coğrafi olarak uzak olan bu ülkeleri, siyasi olarak Türkiye'ye yakın hissettiğim için. Ama dans eder gibi oynanan futbol türüne bayıldığım için de. Üstelik Brezilya'ya ırkçılığı yenmede en ileri gitmiş ülke bellediğim için, Arjantin'e de tangoya (artı Maradona ve Messi'ye) hayranlığım dolayısıyla özel sempati var.

Siyasi gözlükle bakınca, beni en çok sevindiren takım Almanya oldu. Futbolcularının çoğunun Alman ana babadan doğmayıp, Almanlığı vatandaşlıkla kazanmış kimseler olmaları yüzünden... Almanya'nın, etnik (yani kan bağına dayalı) millet anlayışını terk edip, politik (yani vatandaşlığa bağlı) millet anlayışına doğru ilerlemiş olması, Avrupa ve dünya için büyük bir kazanç. Anadolu çocukları Mesut Özil ve Serdar Taşçı'nın Alman formasıyla boy göstermelerinden, ilkinin en başarılı on futbolcu arasına girmesinden, bütün Türkiye gibi ben de biraz gurur duydum. Ama finallerde favorim İspanya idi.

Bu tercihimin de hem siyasetle hem de futbol kalitesiyle ilgili yönleri vardı. İspanya'ya sempati var. Bunun sebebi İspanya'nın Türkiye ile birlikte, Birleşmiş Milletler örgütünün "uygarlıklar ittifakı" projesinde eşbaşkan olması değil. Ben dine ya da kültüre dayalı uygarlık, medeniyet anlayışını benimsemiyor; bütün insanlığın ortak olduğu, bütün kültürlerden beslenen tek bir çağdaş uygarlığa inanıyorum. Çağdaş uygarlık bence, demokrasi, insan hakları, hukuk devleti, azınlıklara saygı, sorunların savaşıarak değil konuşarak çözülmesi siyasi ilkeleri yanında, felsefe, sanat, edebiyat, genel olarak kültür alanında verilen üstün nitelikli eserlerde ifadesini bulur.

Çağdaş uygarlık ne Batı'nın, ne Doğu'nun malı; ikisinin ortak ürünüdür. Benim uygarlık anlayışım açısından ne İspanya'nın ne de Türkiye'nin tarihi temizdir. Ama ikisi de çağdaş uygarlığa katkı yapmış ülkelerdir. İspanya'nın ortaçağda Magrepli Müslümanların katkılarıyla, modern çağda Katalanlar ve Basklarla birlikte çağdaş kültüre yaptığı katkı, kıskanılacak düzeydedir. İspanya deyince hemen akla gelen isimler Cervantes, Ortega y Gasset, Unamono, Santayana, Goya, El Greco, Valezquez, Miro, Dali, Picasso, Albeniz, De Falla, Lorca, Gaudi, Bunuel, Almodovar ve de Penelope Cruz, Julio Iglesias değil midir?

İspanya'ya yakınlık duymamın başta gelen politik nedeni, elbette ki, demokrasisiyle ilgili. İspanya, General Franco'nun ölümüyle Avrupa'nın en otoriter rejimlerinden birinin yıkılmasından sonra, bütün siyasi eğilimlerin bir araya gelip, konuşup uzlaşmasıyla dünyanın en özgürlükçü toplumlarından birini kurmayı başardı. Bu bağlamda bütün dünya için derslerle dolu olan bir ülke... İkinci politik nedenim ise tabii ki, iktidar ve muhalefet partileriyle İspanya'nın Türkiye'nin AB üyeliğine tam destek veriyor olması.

İspanya dünya şampiyonluğunu hakkıyla kazandı. Dünyada bu denli sonuca giden ve aynı zamanda estetik futbol oynayan başka bir takım yok. Haklı bir sevinç ve gurur duyan bütün İspanya'yı ve futbolcularını candan kutluyorum. Elbette ki başarının mimarı Teknik Direktör Vicente del Bosque'yi de... Koyu taraftarı olduğum Beşiktaş kulübünün Del Bosque'nin kıymetini bilemeyişi hatırladıkça içim sızlıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sorunlar siyasallaşmadan çözülemez

Şahin Alpay 2010.07.15

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu 10 Temmuz saat 12.00'de Ayvalık Cumhuriyet Meydanı'ndaydı. Ben de Ayvalık'taydım. Fakat, çok arzu ettiğim halde, bedenen keyifsiz olduğum için öğle sıcağında şehre inemedim. Ama arkadaş ve tanıdıklarımın gereken bilgiyi aldım:

Cumhuriyet Meydanı, hafta boyunca devam eden anonslar ve kentin her yerini dolduran afişlerden sonra yarı yarıya dolmuştu. Çoğunluk kadınlardaydı. Kılıçdaroğlu bundan çok memnun olmuş, (haklı olarak) "demokrasi kadınlarla gelir" demişti...

Kılıçdaroğlu'nun Ayvalık'ta Baykal'dan çok daha büyük bir kalabalık topladığı muhakkak. Eski CHP Genel Başkanı'nı iki yaz önce Ayvalık'a geldiğinde izlemiştim. Ancak 50-60 kişinin toplandığını görünce de çok şaşırmıştım. Zira memleketim Ayvalık'ta çoğunluk koyu Kemalisttir. Şu anlamda: Dinin vicdanlarla sınırlı olması, gönüllü veya gönülsüz bütün yurttaşların Türklüğü benimsemeleri gerektiğine inanırlar. Resmi şekliyle laikliği de demokrasiden ayrı ve üstün görürler. Seçimlerde ideolojik tercih yapar; oylarını öncelikle CHP'ye, olmazsa "ruh ikizi" MHP'ye verirler. Nitekim Ayvalıklılar Baykal'ın başarısızlıklarından bıktıkları için son seçimlerde MHP'nin oyu biraz artmıştır. Kılıçdaroğlu'nun başka yerlerde olduğu gibi ülkemizin bu yöresindeki CHP'lilerde de bir umut ışığı yaktığı muhakkak. Başka yerlerde olduğu gibi bu yörede de MHP'ye giden oyların yuvaya dönmesi kuvvetle muhtemel.

Genel başkanlığa geldiğinden bu yana Sayın Kılıçdaroğlu'nun söylediklerini izlemeye çalışıyorum. Demokrasiye bağlı, darbeciliğe karşı olduğunu gösteren sözlerini takdir ve şükranla karşılıyorum. CHP'yi başarıya götürecek olan, her şeyden önce, darbe kışkırtıcılığından vazgeçmek olur. Ne var ki Kılıçdaroğlu Türkiye'nin temel meselesinin "açlık ve işsizlik" olduğu varsayımıyla hareket edecekse, ilk seçimde yanıldığını görebilir. Zira Türkiye giderek zenginleşen bir ülke. Orta sınıf erimiyor, genişliyor.

İzleyebildiğim kadarıyla Kılıçdaroğlu, bugüne kadar Türkiye'nin temel meseleleriyle ilgili en dış dokunur sözleri Sedat Ergin'e söyledi (Hürriyet, 13 Temmuz). Bunlardan biri, Onur Öymen'in geçen kasım ayında sarf ettiği, 1937-38'deki Dersim katliamını onaylar nitelikteki sözler karşısındaki duruşundan geri adım atmadığını belirtmesi. Hatırlanacağı üzere Kılıçdaroğlu yerlisi olduğu Dersim'den Öymen'i istifaya çağırması; ama Baykal Öymen'e sahip çıkınca ağız değiştirip, "O iş bitti" demişti. O işin bitmemiş olması, olumlu bir açıklama. Zira dolaylı olarak da olsa Kılıçdaroğlu'nun toplumların kan ve ateşle, insanların kadın, çocuk sivil demeden katledilmesiyle yola getirilemeyeceğine dair inancını ifade ediyor olmalı.

Kılıçdaroğlu'nun altı çizilecek başka bir sözü de, Ergin'in "türbanlı kızlar" ile ilgili sorusuna verdiği cevap: "Herkesin bu ülkede okuyabilmesi lazım, bu engellerin kalkması lazım..." Yani, Kılıçdaroğlu Dersim konusunda olduğu gibi, türbanlı kızlar konusunda da geri adım atmadığını ifade ediyor. Bu da kuşkusuz olumlu bir açıklama. Kılıçdaroğlu, bu sorunu çözmekte "kararlı" olduklarını, ancak (özetle) "siyasallaştırılmış" olması nedeniyle doğan güçlüklerin aşılması gerektiğini söylüyor.

CHP gerçekten tutumunu değiştirmiş ve türbanlı kızların üniversiteye girmesini serbest bırakmaya karar vermişse, ne mutlu Türkiye'ye! Bence Kılıçdaroğlu bugün Başbakan'la yapacağı görüşmede konuyu gündeme getirebilir ve iki büyük parti sorunu birlikte çözebilir. Benim bu bağlamda Sayın Kılıçdaroğlu'na hatırlatmak isteyeceğim esas husus şu: Demokrasilerde sorunlar siyasallaşmadan, yani siyasetin konusu olmadan çözülemez. Çünkü demokrasiler sorunlara askeri (yani yasak ve zorla dayatılan) değil, siyasal (yani konuşularak, tartışılarak varılan) çözümler getirir. Bugün Başbakan'la görüşeceğimiz PKK sorunu da yasak ve zorla değil, ancak siyasetle, PKK'nın silahları bırakıp siyaset yapmasına giden yolun açılmasıyla mümkün olabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Savaşarak değil, konuşarak çözeriz

Şahin Alpay 2010.07.17

Başbakan Erdoğan, muhalefet liderleriyle yaptığı temaslar sırasında, görevi sadece PKK ile mücadele olacak profesyonel bir güvenlik birimi için çalışmaların tamamlanmak üzere olduğunu; birimin TSK'ya mı, yoksa Emniyet'e mi bağlı olacağı konusunda henüz karar verilmediğini söyledi.

Bu açıklamanın öncelikle düşündürdüğü husus, hiç şüphesiz, Ankara'nın gerilla yöntemleri uygulayan PKK'ya karşı aynı yöntemlerle mücadele edecek özel bir güvenlik birimi oluşturmayı 26 yıldan sonra ancak ve nihayet şimdi akıl edebilmiş olması... Yani, nasıl olup da bu kadar geç kalınabildiği? Ne var ki çok geç kalınmış olsa da, PKK veya benzerleriyle mücadelenin kolay bitmeyeceği de dikkate alındığında, gönüllü ve maaşlı, yüksek eğitilmiş ve donanımlı birlikler oluşturulmasının sorunun askeri yönü açısından gerekli bir adım olduğuna kuşku yok. Zorunlu askerlik görevini yapan, çok kısa ve yetersiz bir eğitimden sonra sınır bölgelerine yerleştirilen birliklerin PKK militanlarına ne kolay hedef olduklarını, bunun ne trajik sonuçlar yaşattığını yeterince iyi biliyoruz.

AKP Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Çelik oluşturulacak özel kuvvetle ilgili soruları yanıtlarken şöyle demiş: "Asker içinde mi, polis içinde mi olmalı bilemem, ama Doğu'da faili meçhullere imza atmış, 'ben devlet adına kurşun sıkıyorum, millet adına kurşun sıkıyorum' diyen zihniyet olmayacak... İşkenceyle alakası olmayacak. Özel Harekat timleri içinde çok yanlış adamlar vardı. Bıyıkları aşağıya sarkık, tipik MHP militanı görüntüsü veren insanlar vardı. O insanların yanlış davranışları bölge halkı üzerinde olumsuz etki yarattı ve bölge halkından birçok insanı PKK'nın safına itti. Bunun farkında olmalıyız..." Çelik, söylediklerinde yerden göğe kadar haklı. Bu

arada elbette ki doğru olan, kurulacak özel güvenlik biriminin, Avrupa Birliği'ne uyum kapsamında 2004 yılından beri gündemde olduğu üzere, "Sınır Emniyeti Genel Müdürlüğü"ne bağlanması.

PKK ile mücadelede askeri önlemlerin gereğini ve önemini azımsamak ya da küçümsemek mümkün değil. Ne var ki, PKK ile mücadelenin yalnızca askeri yöntemlerle başarılamayacağını bir an için bile unutmamak şartıyla... Bu mücadelenin kazanmak için esas yapılması gerekenin "demokratik açılımı" kararlılıkla sürdürerek Kürt sorununu çözmek olduğu bir an bile unutulamaz. Kürt sorununu çözmek demek de, bıkmadan usanmadan tekrarladığımız gibi, öncelikle Türkiye'de Kürt kimliğinin özgürce ifadesi üzerinde bütün engelleri kaldırmak, Kürt yurttaşların kendilerine özgü dertlerini özgürce ifade etmelerini sağlamak, kısaca Türkiye Kürtlerinin demokratik taleplerini yerine getirmek demektir. Kürt sorununu çözmek demek, aynı zamanda, Türkiye'yi hangi ülkede, hangi kıtada yaşıyorlar ise yaşasınlar bütün Kürtlerin saygı ve güven duydukları demokratik bir ülke haline getirmek demektir. Kürt kimliğine tam bir saygı gösterildiği zaman ancak PKK isyanının beslendiği, Kürt gençleri dağlara çıkaran ortam son bulabilir. Ve Türkiye bunu başarabilir.

Kürt sorununun bir ürünü olan ve 26 yıldır süren mücadeleden sonra Kürt sorunundan bağımsız yönler kazanan PKK sorununu çözmek için her şeyden önce yapılması gereken (TBMM'de temsil edilen Barış ve Demokrasi Partisi, olmazsa Kandil'deki PKK yöneticileri, olmazsa İmralı'daki Abdullah Öcalan) kiminle konuşmak gerekiyorsa onunla, doğrudan ya da dolaylı hangi yoldan konuşmak gerekiyorsa o yoldan konuşmak; PKK militanlarının silahla değil meşru yoldan siyaset yapmalarının yolunu açmaktır.

Eğer sınırlara konuşlandırılacak özel birlikler, esas alınması gereken siyasi önlemlerin bir nebze olsun ihmal edilmesine, dikkatlerin yeniden sonuçsuz kalmaya mahkum askeri yöntemler üzerinde odaklanmasına neden olacak ise, şimdiden bilelim ki, Türk ve Kürt halkın ezici çoğunluğu tarafından istenen sonuca, yani ülkeye barış ve istikrarın hakim olmasına, birlikte özgürleşen ve zenginleşen Türkiye ideale bir nebze olsun hizmet etmez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Görüşmeler yoluyla PKK'yı dönüştürmek

Şahin Alpay 2010.07.20

Aliza Marcus, 1989-96 arasında Türkiye'de görev yapan Amerikalı bir gazetecidir. Bence PKK üzerine okunması gerekenlerin başta geleni olan kitabın yazarıdır.

(Bkz. 27 Kasım 2007 tarihli yazım.) Söz konusu kitap, "Kan ve İnanç: PKK ve Kürt Hareketi" (İletişim, Şubat 2009) başlığıyla Türkçe'ye de çevrildi. Marcus, yakınlarda Foreign Policy dergisinde "Troubles in Turkey's Backyard / Türkiye'nin İç Sorunu" başlıklı çok dikkate değer bir makale yayımladı. Öncelikle, bu makaledeki şu ana tespitlere katıldığımı belirtmeliyim:

İçeride ve dışarıda güçlüklerle karşı karşıya olan Erdoğan, PKK ile hatta yasal olarak seçilmiş Kürt politikacılarıyla görüşmek için gerekli siyasi sermayeye sahip olmayabilir. Ancak Erdoğan yine de şaşırtabilir; Kürtler de öyle. Kürt aktivistler görünürde devletin doğrudan Öcalan ile görüşmesi gerektiğinde ısrar ediyorlar ise de, gerçekte çok daha uzlaşmaya açıktır. Yine de görüşmelerin başlaması için Türk yetkililerin PKK'yla görüşmüyormuş gibi, PKK'nın da görüşmelere katılmıyormuş gibi yapması gerekecektir. Erdoğan'ın hedefi görüşmeler yoluyla PKK'yı dönüştürmek olmalı. Bunun için, PKK'lılara (af ve siyasi faaliyet üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması dahil) silahları bırakmak ve demokratik sürece katılmak için bir sebep ve siyasi hareket alanı tanınmalı.

Birçok yazımda altını çizdiğim gibi, Marcus gibi ben de, bugün gelinen noktada PKK veya aracılılarıyla, dolaylı ya da dolaysız görüşme yapılmadan örgüte silah bıraktırmamanın mümkün olamayacağını; öte yandan görüşme yoluyla bunun mümkün olabileceğini düşünüyorum. Bu bağlamda Erdoğan'ın "şaşırtabileceği"ne de ihtimal veriyorum. Buna karşılık Marcus'un makalesini okuyacak olanları, sunduğu analizin şu gerçekleri ihmal ettiği konusunda uyarmak istiyorum.

İlan ettiği "Demokratik Açılım"ın fazla bir yol almamış olmasının "yegane sorumlusu" Erdoğan değildir. Türkiye'de siyaset, devlet-hükümet ayrımı dikkate alınmaksızın anlaşılamaz. Devletten ve milliyetçi muhalefet partileri, CHP ve MHP'den gelen direnişi hesaba katmayan bir analiz hakkaniyetle bağdaşmaz.

Erdoğan hükümetinin Kürt sorununun çözümü yolunda attığı "yegane somut adım"ın 24 saat Kürtçe yayın yapan kanal olduğu iddiası da hakkaniyetle kesinlikle bağdaşmaz. AKP iktidarı altında Kürtçe yayın, eğitim, son olarak siyasi propaganda mümkün hale geldi; Kürt kimliğini temsil eden partiler bölgenin birçok belediyesini kazandı, parlamentoda temsil imkânı buldu. Kısaca, Kürt kimliğinin resmen değilse de fiilen tanınması yolunda birçok adım atıldı.

Evet, PKK Türkiye Kürtlerinin önemli bir kesiminden destek görmektedir, ama Kürtlerin yegane temsilcisi olduğunu iddia etmek saçmalıktır. Türkiye Kürtlerinin büyük çoğunluğu AKP'ye oy vermektedir. AKP'nin parlamento grubunun en az beşte biri, kimliğini gizlemeyen Kürtlerden oluşmaktadır. Katılımcı Demokrasi Partisi (KADEP) ve Haklar ve Özgürlükler Partisi yanında pek çok Kürt aydını PKK şiddetini Kürt sorununun çözümüne engel olarak görmektedir.

TSK'dan "laik bir kurum" Erdoğan'dan bir "İslamcı" olarak söz etmek Türkiye'yi yakından tanıyan herhangi bir ciddi araştırmacıya yakışmaz. Ciddi bir araştırmacı, TSK'nın ve genel olarak Türk bürokrasisinin bağlı olduğu otoriter laiklik anlayışının, dini özgürlüklere demokratik düzenle bağdaşmayan kısıtlamalar getirdiğini bilir. Ne Suriye, İran ve Hamas'la iyi ilişkiler kurmak, ne de İsrail'in Gazze kuşatmasına karşı çıkmak Erdoğan'ı "İslamcı" kılar. Erdoğan hükümetinin eleştirilecek çok yanı vardır, ama izlediği gerek ekonomik, gerekse (iç ve dış) siyasi politikalar esas olarak liberal ilkelere dayanır. Başka hiçbir hükümet Kürt kimliğinin tanınması yolunda, bu hükümet kadar çaba göstermemiştir.

Erdoğan hükümetinin İran'la nükleer krizin bölgede yeni bir savaşa yol açmasını önlemek ve İsrail'in Filistinliler ve Suriye ile barış yapması için harcadığı diplomatik çabaların Türkiye'nin güvenliği ile ilgisiz olduğu iddiası da ciddiye alınamaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bahçeşehir Üniversitesi'nde on yıl

Şahin Alpay 2010.07.22

Bahçeşehir Üniversitesi 4 Temmuz 2010 günü sekizinci mezuniyet törenini yaptı. Tören bu yıl ancak İnönü Stadi'na sığabildi.

İktisadi ve İdari Bilimler, Hukuk, Mimarlık, Mühendislik, Fen-Edebiyat ve İletişim fakülteleri ile Meslek Yüksek Okulu ve Yüksek Lisans programlarından mezun olan, tam olarak 1293 öğrenci diploma aldı. Öğrencilerin aileleri ve yakınları, biz eskilerin "Gazhane tarafı" olarak andığımız açık tribünü; özel kıyafetleri içindeki mezunlar ile öğretim üye ve görevlileri ise tribünün önündeki zemini doldurmuştu. O akşam gördüklerim ve yaşadıklarım beni çok duygulandırdı. Niye? Anlatayım.

Ben, bundan sadece oniki yıl önce, 1998'de kurulan Bahçeşehir Üniversitesi'nin en eski öğretim üyelerinden biriyim. Şubat 2001'de, Milliyet gazetesindeki editörlük ve yazarlık işime son verilince eski mesleğime, üniversiteye dönme kararı aldım. Prof. Dr. Eser Karakaş ve Prof. Dr. Süheyl Batum'un önerileri ve Mütevelli Heyeti Başkanı Sayın Enver Yücel'in daveti üzerine Nisan 2001'de Bahçeşehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim kadrosuna katıldım. Bugün üniversitenin ilk günlerinden bu yana görev yapan bir avuç öğretim üyesinden biriyim. Dolayısıyla aradan geçen on yıla yakın zaman içinde bu kurumun ne başdöndürücü, ne hayranlık verici bir gelişme gösterdiğinin en yakın tanıklarından biriyim.

Bahçeşehir Üniversitesi, benim katıldığım yıllarda İstanbul'un mutena semtlerinden biri, ama şehir merkezinin hayli uzağında olan Bahçeşehir'de, eski bir lise binası ile birkaç villada hizmet veriyordu. 2004'ten bu yana şehrin kalbi Beşiktaş'ta, sekiz koca binaya yayıldı. Ben katıldığımda öğrenci sayısı bin bile değildi; bugün on bine vardı. Ben katıldığımda adı pek az duyulmuştu, ama bugün Türkiye'nin, Avrupa ve ABD'nin en seçkin üniversitelerinde eğitim görmüş akademisyenler burada ders vermek, öğrenciler de okumak için can atıyor.

Bahçeşehir Üniversitesi'nin cazibesinde Boğaziçi'ne nazır, nefes kesen manzaralı, en modern imkanlarla donanmış binalarının payı olmadığını söylemek mümkün değil. Ama muhakkak ki esas cazibesi, sahip olduğu vizyondan kaynaklanıyor. Bu vizyonda her şeyden önce, standartlara verilen önem var. Bunun için ülkenin en iyi akademisyenlerini ve araştırmacılarını bir araya getiriyor. Rektör Prof. Dr. Yılmaz Esmer, mezuniyet töreninde yaptığı konuşmada saydı; bugün Bahçeşehir Üniversitesi'nde Yale, Stanford, Princeton, California (Berkeley, Irvine, Santa Cruz), Massachusetts Institute of Technology, Oxford, New York, Sorbonne, Columbia, Georgetown, Duke, Michigan State, Wisconsin, McGill, Toronto, Virginia Tech, Amsterdam, Stockholm, Londra ve Türkiye'nin en seçkin üniversitelerinden diploma almış akademisyenler görev yapıyor.

Standartların en önemlisini ise Prof. Esmer şu sözlerle ifade etti: "Temel prensibimiz akademik özgürlüğe saygıdır. Zira bir üniversite ancak ve ancak bu prensipten ödün vermediği sürece gerçek üniversite olabilir..." Bahçeşehir Üniversitesi eğer bugün Türkiye'nin en liberal, yani en özgürlükçü, yani temel hak ve özgürlüklere saygılı olan bütün görüşlerin serbestçe ifade edilebildiği ve tartışılabilirdiği üniversitelerden biri olarak kimlik ve saygınlık kazanmış ise, bütün yöneticilerinin bu ilkeye sıkı sıkıya bağlı olmalarıyla mümkün oldu.

On yıldır mensubu olduğum Bahçeşehir Üniversitesi'nin dayandığı vizyonun bir ayağı farklılığa saygı, açık toplum fikrine bağlılık ise, öteki ayağı da dünyaya açıklığı, global perspektifi. Neredeyse hafta geçmiyor ki bu üniversitede uluslararası bir konferans yapılmasın, dünyanın her yerinden gelen akademisyen ve araştırmacılar konuk olmasın. Bu vizyonun yerleşmesi ve her geçen gün gelişmesinde en büyük pay ise muhakkak ki Mütevelli Heyeti Başkanı Sayın Enver Yücel'e ait.

Üniversiteler toplumların öncü kurumları. Bahçeşehir Üniversitesi'nde tanık olduğum baş döndürücü ilerleme, Türkiye'nin geleceğine dair taşıdığım iyimserliğin en önemli kaynaklarından biri. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Ordunun PKK'sı' mutlaka aydınlatılmalı

Şahin Alpay 2010.07.24

Bugün gazetesinin bildirdiğine göre, 10 Ekim 2007 tarihinde biri üsteğmen diğeri yarbay iki hava subayı arasında geçen konuşma MİT'in takibine takılmıştı (15 Temmuz).

Üsteğmen, insansız hava aracı Heronların çok iyi yer tespiti yaptığını, PKK elemanı olan kendi adamlarının çok zayıf olduğunu söylüyor, bunun için ya Heronların düşürülmesini ya da uçuş koordinatlarının değiştirilmesini

istiyordu. Yarbay da cevaben bir çaresine bakılacağını söylüyordu. (Daha sonra, her iki subayın da terfi ettikleri, yarbayın Ergenekon'un ordudaki örgütlenmesi olan "Karargâh Evleri" soruşturması kapsamında tutuklandığı ortaya çıktı.)

MİT, gereğinin yapılması için konuyu Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na iletmış, dönemin komutanı Org. İlker Başbuğ da soruşturma emri vermişti. Dosya Hava Hakim Albay Zeki Üçok'un önüne gitmiş, subaylar ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakılmıştı. (Halen "sahte çürük raporu" sağladığı iddiasıyla tutuklu olan Üçok, avukatları aracılığıyla yaptığı açıklamada, konuyu soruşturduğunu, ancak bir suç izine rastlamadığını açıkladı.)

Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül, yetki ihtilafı yüzünden dosyanın uzun süre (yani, yaklaşık üç yıl!) ortada kaldığını, ancak uyuşmazlığın çözüldüğünü, soruşturmayı Genelkurmay Savcılığı'nın üstlendiğini söyledi. (17 Temmuz) Ertesi gün, TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin de "İddialar çok ciddi. Genelkurmay mutlaka soruşturacaktır..." dedi. (18 Temmuz)

Bugün gazetesi 19 Temmuz'da olayda adı geçen Üsteğmen'in, Yarbay'la konuşmasından hemen önce (Genelkurmay eski Başkanı Yaşar Büyükanıt'ın "Buradan PKK ve Kandil'i BBG evi gibi izliyoruz" dediği) Ankara'daki Office Defense Center'da (ODC) görev yapan bir Tuğamiral ile görüştüğünü yazdı. (Söz konusu Tuğamiral'in halen önemli bir görevde olduğu belirlendi.) Derken PKK sözcüsü Mustafa Karasu, Bugün'ün haberini yalanlayan, suçlanan subayları savunan nitelikte bir beyanat verdi. (20 Temmuz) Nihayet Genelkurmay Başkanlığı beklenen açıklamayı yaptı. "Bu konuda bir görmezlik ya da bilerek göz ardı durumu söz konusu değildir. Şu an konu Genelkurmay Askeri Savcılığı'nda soruşturma aşamasındadır..." dedi. (Hürriyet, 20 Temmuz) Dün Genelkurmay'dan yapılan açıklamada da "Konuşma metninin bütün uğraşlara rağmen delillendirilememesi nedeniyle soruşturmada istenilen mesafe alınamadı" dendi.

Bunlar, takip edebildiğim kadarıyla, olayla ilgili olarak bugüne kadar medyaya yansıyan bilgiler. Düşündürdüklerine gelince: Belli ki soruşturmanın üç yıla yakın bir süredir sonuçlandırılmamış olmasından rahatsız olan MİT'in yeni yönetimi, olayı kamuoyuna duyurdu. Akla gelen ilk soru şu: Soruşturma nasıl oldu da üç yıla yakın bir sürede sonuca bağlanamadı? Eğer olay gerçek ise nasıl açıklanabilir? Gülay Göktürk'ün dediği gibi, "İki ihtimal var: Ya o konuşan subaylar subay kılığına girmiş PKK'lılardı ya da korudukları o birliktekiler PKK'lı kılığına sokulmuş askerlerdi. Subaylardan birinin Ergenekon bağlantısı açığa çıktığına göre, ikinci ihtimal daha güçlü görünüyor." (Bugün, 19 Temmuz)

Bu ihtimal, (gerçekse) olayı açıklamak için iki "teori" ileri sürülebileceğini düşünüyor. Birinci teori şu: Türkiye devletinin ve onun en önemli kurumu olan ordusunun içinde ("Derin Devlet" dediğimiz) gizli bir merkez ve izlediği gizli bir strateji var. Bu strateji, ordunun Türkiye'nin kaderi üzerindeki etkinliğinin devam etmesi için PKK'nın varlığını ve çatışmaların devamını istiyor. PKK'nın silahları bırakıp siyasi mücadeleye girmesini, yani "siyasallaşması"nı Türkiye'nin bütünlüğünün korunması açısından daha büyük tehlike olarak görüyor. İkinci teori ise, "savaş lobisi" teorisi. Yani hem ordu hem de PKK içine yayılan, çatışma ortamını uyuşturucu ve sair kaçakçılığın sürdürülmesi açısından gerekli gören bir menfaat çetesi var.

Taraf'ın "Ordunun PKK'sı" olarak nitelediği olay mutlaka ama mutlaka aydınlatılmalı. Bunu takip de gerek hükümetin ve Parlamento'nun, gerekse sivil toplumun ve medyanın boynunun borcu olmalı.
s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

35. madde mutlaka kalsın, ama yetmez

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, önce Radikal'e eğer Başbakan Erdoğan "12 Eylül'le hesaplaşmak istiyorsa "12 Eylül'e gerekçe yapılan Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'nun 35. maddesini değiştirsin." dedi.

(22 Temmuz) Daha sonra Malatya'da gazetecilere, "Bizim önerimiz gayet açık. Bizim arkamıza sığınıp bir düzenleme beklentisi içine girmesin. Sayın Başbakan, Başbakanlık Hukuk Müşavirliği'ne talimat verir, 35. madde ile ilgili düzenleme gelir parlamentoya, biz de gerekli desteği veririz..." şeklinde konuştu.

Her ne kadar Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek NTV'de katıldığı programda, Kılıçdaroğlu'nun bunu "halkoylaması süreci başladıktan sonra gündem değiştirmek... konuyu başka bir mecraya sokabilmek için yaptığını" söylediye ve "Teklif kimden geldiyse evvela ne düşünüyor, ne yapmak istiyor görmemiz lazım. Bu tip konuları CHP getiriyor cami kapısına bırakıyor..." dediye de, Başbakan Erdoğan'ın Bingöl'den verdiği cevap daha açıktı: "Referanduma kadar meclise getirirlerse, gerekirse meclisi olağanüstü toplarız. Yok eğer CHP getirmezse, 12 Eylül'den sonra oturur konuşuruz... Ama uzlaşma istemiyorsan, bunu iktidar partisi yapar diyorsan, o zaman senin aklına ihtiyacım yok. Vakti geldiği zaman biz onu yaparız. Kalkıp akılları karıştırma..."

Amacı "gündem değiştirmek" ya da "akılları karıştırmak" olsa da Kılıçdaroğlu'nun teklifinin hükümet tarafından ciddiye alınmasını ve halkoylamasından sonra yapılacak ilk işlerden biri olmasını destekliyorum. Çok basit ve açık olan bir nedenle: Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'nun 35. maddesi bugüne kadar yapılan askeri darbelerin yasal gerekçesi olarak kullanılmıştır ve bu maddenin tercihan iktidar ve ana muhalefet partilerinin işbirliğiyle, olmuyorsa tek başına hükümet partisi tarafından ilga edilmesi, muhakkak ki demokratikleşme mücadelesi açısından önemli bir adım olacaktır.

Bunun sadece sembolik bir değeri olacağına dair itirazların haklı olduğunu kabul etmek gerekir. Bugün dünyanın eğer en demokratik değilse, en demokratik anayasalarından biri olan İspanyol anayasası, 8. maddesinde şöyle diyor: "Silahlı kuvvetlerin görevi İspanya'nın egemenliğini ve bağımsızlığını güven altına almak, toprak bütünlüğünü ve anayasal düzenini savunmaktır..." Bu maddenin "Silahlı Kuvvetlerin vazifesi; Türk yurdunu ve Anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyeti'ni kollamak ve korumaktır..." diyen TSK İç Hizmet Kanunu 35. maddesinden daha farklı bir görev yüklediği söylenemez. Ne var ki İspanya'da bütün partiler "anayasal düzen" kavramıyla özgürlükçü demokratik düzenin kastedildiğinde mutabık olduğu için, bu madde askerin siyasete müdahalesine hiçbir şekilde gerekçe olmuyor; siyasi beyanlar veren subaylar derhal görevlerinden alınıp emekli ediliyor. Biz ise Türkiye'de henüz, askerle siyasetin birbirinden ayrılması mücadelesini veriyoruz.

İşte bunun için, 35. maddenin ilgası (veya hiçbir şekilde demokratik düzen aleyhine yorumlanamayacak şekilde değiştirilmesi) Türkiye'de demokratikleşme yönünde sembolik de olsa, büyük bir değer taşıyacaktı. Çünkü vereceği mesaj açık olacaktır: Ezici çoğunluğuyla Türkiye halkı artık ordunun siyasete müdahale etmesini istemiyor, ondan sadece ve sadece kendi işini doğru dürüst yapmasını bekliyor... Nokta.

Ne var ki, 35. maddenin ilgasının, askerin siyasi rolünün sona erdirilmesi mücadelesinin kazanılması açısından yeterli olamayacağı apaçık. Askerle siyasetin kesin olarak ayrılması ve ordunun mutlak olarak seçilmiş hükümetlere tabi olması ilkelerinin gerek askerler, gerekse sivil toplum arasında hakim anlayış haline gelmesi için köklü bir zihniyet değişikliğine ihtiyacımız var. Bu zihniyet değişikliğinin istenilen süratle olmasa da yaşandığına tanık oluyoruz. Seçilmiş hükümete karşı darbe hazırlayan, aralarında halen görev başında olan generallerin de bulunduğu subayların, yedi yıl sonra da olsa yargı önüne çıkarılabiliyor olmalarının işaret ettiği husus bu olsa gerekir. s.alpaz@zaman.com.tr

Kılıçdaroğlu için "iyiye alamet değil"

Şahin Alpay 2010.07.29

Haziran ayının 8'inde Brüksel'de, European Policy Centre'in düzenlediği "Türkiye'de Demokrasi" konulu panelde konuşuyorum.

Bir ara, ana muhalefet partisi CHP'nin "sosyal demokratlıkla herhangi bir ilgisi olmayan, milliyetçi bir parti" olduğunu söylediğimde arka sıralarda oturan bir hanımın çığlık çığlığa bağırarak sözlerimi protesto ettiği duyuldu. Bu tür toplantılarda rastlanmayan türden çığlıklar karşısında salonun, hayretle geldikleri yöne doğru baktığını farkettim. Ama konuşmama devam ettim. Sonradan çığlıkların CHP'nin Brüksel Temsilcisi hanıma ait olduğunu öğrendim. Toplantı sonrasında yanıma gelip üzüntülerini bildirenlere, maalesef bu hırçın tarzın CHP'liler arasında sık görüldüğünü söyledim.

Geçenlerde gazetelerde aynı CHP Brüksel Temsilcisi hanımın Avrupa Parlamentosu Sosyalist Grubu başkan yardımcısı Adrian Severin'e bir mektup yazarak, öteki başkan yardımcısı Hannes Swoboda'yı "Türk hükümeti tarafından önerilen anayasa değişiklikleri sosyal demokrat değerlerle uyumludur. Yeni CHP liderliğini değişiklikleri desteklemeye davet ederiz..." dediği için hayli hırçın bir üslupla protesto ve şikâyet ettiğini okuduk. Bu mektubun, Kılıçdaroğlu ile birlikte CHP hakkında umuda kapılan Sosyalistler arasında tam bir hayal kırıklığı yarattığını bizzat grup içindeki tanıdıklardan öğrendim.

CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu, "Swoboda'yı doğrudan eleştirmek yanlış olur. Bizim belki o çevrelere anlatmamız, ulaşmamız gerekirdi..." şeklinde konuşurken (Referans, 23 Temmuz), Yardımcısı Hakkı Suha Okay aynı gün, kendisine çok yakışan üslubuyla çıkıp Sosyalist Gruba bir ders verdi. "AKP'nin sözcülüğünü yapacaklarına önlerine gelen anayasa değişikliği ne ise ona baksınlar, Avrupa normları ile kıyaslasınlar, ondan sonra düşüncelerini dile getirsinler..." buyurdu. Okay'ın Türkiye'deki gelişmelerin Avrupa'da yakından izlenmediği sonucuna nasıl vardığını bilemiyorum. Ama gerek Avrupa Birliği, gerekse Avrupa Konseyi çevrelerinin, bazı çekincelerine rağmen, Türkiye'deki anayasa değişiklikleri paketinin genelde Avrupa normlarına uygunluğu konusunda tereddütleri olmadığından emin olabilir. Kendisine Selçuk Gültaşlı'nın bu konudaki haberini şiddetle tavsiye ederim. (Zaman, 24 Temmuz.)

Swoboda'nın CHP'den gelen mektuba cevabı ise şöyle: "Mektubun muhtevası ve üslubu asla kabul edilemez. Çok tuhaf bir durumla karşı karşıyayız, zira mektup bana gönderilmiyor, ama beni şikâyet ediyor. Bazıları Sn. Kılıçdaroğlu'nun mektuptan haberi olmayabileceğini, hatta mektubun eski ekip tarafından yazılmış olabileceğini söylüyor. Her halükarda bu mektup yeni lider Kılıçdaroğlu için iyiye alamet değil..."

Bu arada Avrupalı sosyalist ve sosyal demokratların CHP hakkında yanlış bir algılamaya sahip olduklarından, onu "sosyal demokrat" bir parti olarak gördüklerinden endişe edenler varsa onları, bu çevrelerle oldukça yakın teması olan biri olarak, böyle bir yanlış algılamamanın kesinlikle söz konusu olmadığı konusunda temin ederim. Avrupalı sosyalist ve sosyal demokratların yegane umudu, CHP'nin bugünkü "otoriter sağcı ve Avrupalı olmayan" kimliğinden kurtulması.

Bırakın "sosyal demokratiği" eğer CHP'ye demokrat bir kimlik kazandırmak istiyorsa Sayın Kılıçdaroğlu'nun daha çok çaba harcaması gerektiği muhakkak. Bu bağlamda, Brüksel'i ve öteki önemli Avrupa başkentlerini ziyaret etmeyi düşünmesi, Swoboda'ya bir mektup göndererek anayasa değişiklikleriyle ilgili görüşlerini açıklayacağını ifade etmesi yerinde. Ne var ki Kılıçdaroğlu, Swoboda'nın sözlerinin "kendisi tarafından

söylenmediği, başkaları tarafından söyletildiği" şeklindeki iddiasının (NTV, 26 Temmuz) Türkiye'nin AB üyeliğine kuvvetle destek veren bir Avrupa parlamenterine büyük bir saygısızlık olduğunu düşünemiyor ise, çok yazık.

Ne yazık ki, Kılıçdaroğlu için "iyiye alamet değil"ler çoğalmakta. "E -muhtıra"nın AKP'nin seçilmesi için verildiği iddiasıyla, komplo teorisi üretiminde birinciliği aldı bile. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Derin devlet Öcalan'ı kullanıyor mu?

Şahin Alpay 2010.07.31

Geçen mart ayında çıkan bir yazımda şöyle diyordum: "Kürt kimliğinin inkarının bir ürünü olan PKK, otuz yılı aşan varlığından sonra Kürt sorunundan ayrı, kendi başına bir sorun haline geldi.

Giderek daha açık bir şekilde görülüyor ki, Kürt sorunundan ayrı bir PKK sorunu olduğu gibi, bir de bundan da ayrı, 11 yıldır İmralı'da tutuklu olan PKK'nın doğal lideri 'Abdullah Öcalan sorunu' var. (13.03.2010.) Ne demek istediğimi, en iyi açıklayanlardan biri, Neşe Düzel'e verdiği mülakatta, bir zamanlar PKK'nın avukatı ve yandaşı olan, halen İsveç'te mülteci Hüseyin Yıldırım oldu. (Taraf, 26-28 Temmuz.) Herkesin, hele BDP'lilerin mutlaka okuması gereken mülakatta Yıldırım'ın söyledikleri şu şekilde özetlenebilir:

Öcalan, otoritesini silah zoruyla ve şiddetle kabul ettirdi. Kendisine muhalefet edenlerin kimi örgütten kaçtı, kimi öldürüldü. Öcalan, hayatını kurtarmak için İmralı'da derin devletle anlaştı. Bugün Öcalan PKK'ya, "derin devlet" de Öcalan'a hakim. Öcalan'ın eline bir program verdiler, uyguluyor. Öcalan'ın İmralı'dan sonra derin devlete teslim olduğu açık. Kandil'in Ergenekon'la ne kadar ilişkisi var diye sorarsanız, bir şey diyemem. Öcalan, İmralı'dan 'PKK savaşıbiliyorsa savaşsın' diyor. O zaman Reşadiye baskını oluyor. Ama Murat Karayılan'ın söylemleri çok farklı. O, Reşadiye baskını için 'Merkezi bir kararımız değil, niye yaptılar araştırıyoruz...' dedi. Derin devlet, silahlı mücadele sürsün istiyor. Hedefinde AK Parti var... Buna alet olan kim? Öcalan emir veriyor, Kandil alet oluyor... Dağdaki insan zor durumda; Öcalan'ı bir ilişki kanalı olarak, çözüm üretebilecek bir yer olarak görüyor.

Belki hatırlatmak gerekir ki, Türkiye'nin liberal Kürt aydınlarının öteden beri, Kürt kimliğini inkar politikalarının bir ürünü olan PKK'nın "derin devlet" tarafından, Kürtlerin en değerli evlatlarının öldürülmesi, yurtlarının yakılıp yıkılması ve insansızlaştırılması için kullanıldığına inandıklarını biliyoruz. Onlar, Hüseyin Yıldırım'dan farklı olarak, Öcalan'ın başından itibaren "derin devlet"in denetimi altında olduğu kanısındalar.

Kürt isyanını sona erdirmek isteyenlere, Kürt sorunu ile PKK'yı birbirinden ayırmak gerektiği gibi PKK ile Öcalan'ı da aynı kefeye koymamak gerektiği konusunda bir uyarı da yakınlarda bizzat Kandil'den geldi. PKK'nın Kandil'deki lideri Murat Karayılan, geçen yaz Hasan Cemal'e yaptığı, diyalog yoluyla silahları bırakma teklifini yineledi. BBC'ye yaptığı açıklamada, eğer Ankara bir ateşkese yanaşır ve belirli koşullara uyacak olursa, Birleşmiş Milletler gözetiminde silahları bırakmaya hazır olduklarını söyledi. "Kürt sorunu diyalog yoluyla çözülecek olursa silahları bırakacağız..." dedi. Şart olarak "sivil Kürtlere karşı saldırıların durmasını ve Doğu Türkiye'deki Kürt siyasilerin serbest bırakılmasını" istedi. "Ama Türk hükümeti bunu kabul etmeyi reddederse, bağımsızlık ilan etmek zorunda kalırız..." tehdidini savurmayı da ihmal etmedi. BBC muhabirinin altını çizdiği üzere Öcalan'ın serbest bırakılmasının Karayılan'ın şartları arasında yer almaması dikkat çekiciydi. (21 Temmuz)

Benim bütün bunlardan çıkardığım sonuç şu: "Artık analar ağlamasın..." diyen, çözüme kararlı bir hükümet, dizginleri eline alarak, doğrudan veya dolaylı Kandil'i muhatap alarak, Kürt kimliğini bütün gerekleriyle

tanılarak, PKK militanlarına kapsayıcı bir aflu barışçı siyaset yolunu açarak silahlı Kürt isyanına son verebilir. Bunun için ABD, Irak ve Kürdistan Bölge Yönetimi ile siyasi işbirliği elbette gerekir. Her durumda anti-gerilla yöntemler uygulayan özel birlikler de kurulmalıdır. Ama PKK'ya karşı sadece askeri önlemlere bel bağlamak kesinlikle çare değildir. Çeyrek yüzyıllık tecrübeden çıkan başlıca ders herhalde budur. PKK'yı veya yerini alabilecek silahlı örgütleri etkisizleştirmeyi ancak ve ancak, silahın hak arama aracı olmaktan çıkmasını isteyen Türkiye Kürtleri başarabilir. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Temkinli iyimserliğin nedenleri

Şahin Alpay 2010.08.03

8 Şubat 2008'de çıkan yazım, Sabah gazetesinin "Devlet 'derin devlet'e karşı" manşetiyle verdiği Ergenekon çetesi tutuklamalarıyla ilgili haberden esinlenerek, "Devlet, 'derin devlete' karşı mı?" başlığını taşıyordu. Şimdilerde kendi kendime sorduğum soru şu: Devlet, devlete karşı mı? Zira son günlerin gelişmeleri bunu düşündürüyor.

Genelkurmay'ın Balyoz darbe girişimi davasında mahkemece haklarında yakalama kararı çıkarılan görev başındaki subayları, en azından YAŞ toplantısı sona erip terfi etmeleri sağlanana kadar, yargıdan kaçırma çabası içinde olduğu açıkça görülüyor.

21. yüzyıl Türkiye'sinde devletle hükümet, hükümetle asker, hükümetle yargı, devletle 'derin devlet', şimdi de nihayet devlet ile devletin (yani devletin farklı organlarının) karşı karşıya geldiğine tanık oluyoruz. Normal bir demokraside rastlanması mümkün olmayan bu mücadelelerin hepsi, kanımca, demokrasinin normalleşme arayışının tezahürleri.

Bir kez daha altını çizmek gerekirse, 21. yüzyılda Türkiye bürokratik vesayet altında olan türden bir demokrasi olmaktan çıkıp, normal bir demokrasi olma sürecini yaşıyor. Çekilen bütün sıkıntılara, yaşanan bütün acılara, görülen bütün tuhafılıklara rağmen bu sürecin bizi er geç, bugünkü sınırları içinde Türkiye'de özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin yerleşmesine götürmesi kuvvetli olasılık. Böyle düşündüğüm için bazı arkadaşlarım, beni dalga geçilecek ölçüde iyimser buluyorlar... Ama ben ciddiylim.

Temkinli (yani işlerin tersine dönebileceği ihtimalini yok saymayan) iyimserliğimin nedenlerini şöyle sıralayabilirim. Aralık 1999'da Avrupa Birliği, Türkiye'yi üyeliğe aday ilan etti. Adaylıkla birlikte AB normlarında bir demokrasinin yerleştirilmesi gündeme girdi. 21. yüzyılın ilk yıllarından itibaren Türkiye'de (bence) bir "mucize" yaşandı. Türkiye'yi yarı-otoriter bir rejime ve kapalı bir toplum olmaya mahkum etmekten başka bir şey vaad etmeyen Milli Görüş Hareketi içinde yetişen ama yanlışlardan ders almasını bilen bir siyasi kadro, Milli Görüş gömleğini çıkardı ve Adalet ve Kalkınma Partisi'ni (AKP) kurarak, hiç beklenmedik bir şekilde AB normlarında bir demokrasi kurma mücadelesinin öncülüğünü üstlendi. (Bkz. 13 Kasım 2009 tarihli yazım.)

AKP'nin 2002'de iktidara gelmesi ve AB reformlarına girişmesinden itibaren bürokratik vesayet düzeninin bekçilerinin Balyoz'dan Ergenekon'a, Kafes'ten İrtica ile Mücadele Eylem Planı'na kadar uzanan darbe girişimleri tezgâhlandı. Ama hiçbirisi başarılı olamadı. Bu defa, yargı darbesi, iktidar partisinin kapatılması girişimi gündeme geldi. O da sonuç vermedi. Evet, insan hakları ihlalleri, işkence ve kötü muamele vakaları devam ediyor. Ama Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının tanıklık ettiği üzere, ihlaller hem azaldı, hem de nitelik olarak hafifledi. Evet, hukuk devletini hiçe sayanlar (darbe girişimcileri) henüz işledikleri suçların hesabını vermediler, ama en azından yargı önüne çıkarılıyor. Evet, Kürt sorunu çözülemedi, ama inkar politikası

son buldu; sorunun çözülebileceğine dair işaretler arttı. Türkiye Kürtleri arasında PKK şiddetine karşı sesler giderek yükselmekte. Evet, kaos yaratma çabaları sürüyor, ama kısa sürede deşifre oluyor.

Türkiye ekonomisi, dünya krizini görece hafif atlattı; yeniden büyümeye başladı; dünyanın 16. büyük ekonomisi oldu. Türkiye Cumhuriyeti, izlediği barışçı politika ile belki tarihinde hiç görmediği kadar prestij, itibar (yumuşak güç) elde etti. 12 Eylül'de yapılacak halkoylamasıyla Türkiye, büyük olasılıkla, hukuk devletini, yani kişilerin değil insan haklarına dayalı hukuk kurallarıyla yönetimi yerleştirmek yönünde çok önemli bir adım daha atacak.

Hukuk devleti bütün direnmelere rağmen, ağır aksak da olsa yerleşme yolunda ilerliyor. Vesayet düzeninin başlıca sivil bekçisi CHP bile kendine çekidüzen verme, darbecilğe karşı tavır alma ihtiyacını duyuyor. Bütün bunlar temkinli bir iyimserlik için yeterli neden değil midir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Orduda reform ihtiyacı kapiya dayandı

Şahin Alpay 2010.08.05

Şiddet ve savaş yeryüzünden kalkana kadar ordular varlığını sürdürecektir. Türkiye'nin de bir orduya, hem de güçlü bir orduya ihtiyacı olduğu tartışılmıyor.

Derinleşen tartışma ordunun rolü ve etkinliğiyle ilgili. Giderek yaygınlaştığı anlaşılan görüşün iki ayağı var. Birincisi, ordunun demokrasiye geçişten bu yana üstlenmiş olduğu siyasi rolü, vesayet rolünü artık terketmesi ve seçimle gelen hükümetlere ve parlamento denetimine mutlak olarak tabi olacağı gibi, siyasi partiler arasında mutlak olarak tarafsız olması. İkinci ayak ise, ordunun sadece kendi işine, yani yurt savunması ve asayişin sağlanması görevlerine odaklanması; bunu da ehliyetle, etkin ve rasyonel bir biçimde yapması. Bunun için profesyonelleşmesi, ihtiyaçlara uygun şekilde eğitilmesi ve silahllanması.

Son yıllarda, genişleyen demokrasi ve özgürleşen medya sayesinde demokrasiye bağlı ve aslî işini iyi yapan bir orduya ihtiyaç olduğu giderek daha iyi anlaşılmakta. Deniz Baykal yönetiminde demokrasi üzerinde bürokratik vesayetin baş sivil destekçisi haline gelen CHP'nin Kemal Kılıçdaroğlu liderliğinde tavır değiştirmesi, inandırıcı biçimlerde olmasa da ordunun siyasi rolünün karşısında olduğu mesajını vermeye başlaması ya da MHP lideri Devlet Bahçeli'nin "ordu darbeci subaylardan temizlensin" demesi, elbette ki tesadüf değil. Ve bence ciddiye alınması gereken işaretler. Okullarında tabi tutuldukları vesayetçi endoktrinasyona rağmen, kamuoyundaki tartışmalardan, vesayet rejimine yönelik liberal-eleştirel söylemden etkilenecek, ordunun siyasi rolünden ve aslî işini iyi yapmamasından çok rahatsız olan bir kesim TSK safları arasında yayılıyor olmalı.

Bunun delilleri çok açık. Balyoz'dan Ergenekon'a, Kafes'ten İrtica ile Mücadele Eylem Planı'na kadar uzanan darbe planlarını, başta Taraf gazetesi olmak üzere demokrasinin yerleşmesinden yana tavır alan yayın organlarına duyuran (dilerseniz, sızdıran) muhakkak ki bu kesim oldu. Ordunun PKK ile mücadelesinde ortaya çıkan büyük zaafı hakkında da kamuoyu bu sayede bilgi sahibi oldu. Karşı karşıya olduğumuz vahim gerçek şu ki, bir milyona yaklaşan personeliyle dünyanın beşinci kalabalık ordusu olan ve kamu harcamalarının yaklaşık % 8'ini tahsis ettiğimiz TSK, güçlü bir ordu manzarası çizmiyor. Bunu görmek için sadece son yıllarda medyaya yansıyan savunma zaafalarının sadece başlıcalarını sıralamak yeter:

Baskın düzenleneceğine dair istihbarat 9 gün önceden Genelkurmay ve tüm ilgili birimlere bildirildiği halde 21 Ekim 2007 günü Dağlıca karakolunda 13 asker şehit oldu... (Taraf, 24 Haziran 2008) Baskın düzenleneceğine dair istihbarat bir ay öncesinden Genelkurmay ve tüm ilgili birimlere ulaştığı halde 3 Ekim 2008'de Aktütün

karakolunda 17 asker şehit oldu... (Taraf, 14 Ekim 2008) Van Başsavcılığı 27 Mayıs 2009'da Çukurca'da 7 askerın şehit olmalarına yol açan mayınların, Genelkurmay'ın iddiasının aksine, PKK değil TSK tarafından döşendiğı sonucuna vardı ve suç duyurusunda bulundu. (Gazeteler, 8 Nisan 2010) 1 Mayıs 2010 günü Sarıayla karakoluna yapılan saldırıda 4 er şehit oldu. 12 saat boyunca takviye birlik gönderilemedi. (Zaman, 2 Mayıs 2010)

MİT'in 10 Ekim 2007'de tesbit ettiğı bir telefon görüşmesinde havacı subay 'kendi adamlarımız" dediğı PKK'lılara çok zayıat verdirdiğı gerekçesiyle insansız hava aracı Heron'un düşürölmesini ya da rotasının değıştirilmesini istedi... (Bugün, 15 Temmuz 2010) Baskın 3 gün önceden istihbar edildiğı halde 19 Haziran'da Gediktepe karakoluna yapılan baskında 11 asker şehit oldu... (Taraf, 30 Temmuz 2010) Hantepe karakoluna 19 Temmuz 2010'da düzenlenen PKK baskını Heronlar 20 dakika öncesinden itibaren anı anına görüntülediğı halde karşılık verilemedi; 7 asker şehit oldu... (Taraf, 2 Ağustos 2010) Bu savunma zaaflarının neden meydana geldiğıne dair Genelkurmay'dan herhangi bir açıklama yapılmadı. Apaçık ortaya çıkan gerçek şu ki, orduda reform ihtiyacı kapıya çoktan geldi dayandı. Bu konuya döneceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Askerî okullarda endoktrinasyona son

Şahin Alpay 2010.08.07

Emekli Koramiral Atilla Kıyat'ın, 2 Ağustos günü Habertürk kanalında katıldığı bir programda söyledikleri çok düşündürücüydü. Kıyat, özetle şunu söylüyordu: 1990'ların ortalarında Güneydoğu'da işlenen faili meçhul cinayetler bir devlet politikasının sonucuydu.

Bu cinayetler bölgede "ülkesine kin kusan bir neslin yetişmesine sebep oldu". Verilen emirler doğrultusunda bu politikayı infaz edenlerin bazıları bugün yargı önüne çıkarılıyor, ama bu politikaya karar verenler susuyor; onlardan hesap sorulmuyor. Medyanın derhal hatırlattığı üzere Kıyat'ın "Yatağınızda nasıl rahat uyuyorsunuz?!" diye seslendiğı kimseler 1993-1997 yılları arasında cumhurbaşkanı ve başbakanlık yapan Süleyman Demirel, başbakanlık yapanlar Tansu Çiller, Mesut Yılmaz ve Necmettin Erbakan; genelkurmay başkanlığı yapanlar da Doğan Güreş ve İsmail Hakkı Karadayı idi. Gerçekten bu kimseler, yataklarında nasıl rahat uyuyorlar?

Doğrusu, faili meçhullerin bir devlet politikası olduğu, bilinmeyen bir şey değildi. Bu açıdan Kıyat'ın söyledikleri malumu ilamdan ibaret oldu. Kıyat'ın söylediklerinde sarsıcı olan, bu suçlardan infazcılar kadar karar vericilerinin de sorumlu tutulmaları gerektiğini ilk kez hatırlatmasıydı. Kıyat'ın söylediklerinin hemen aklıma getirdiğı, Ergenekon davasından tutuklu Mustafa Balbay'ın Silivri duruşmalarında yargıca, "Neden asıl suçlanmak istenenler (daha doğrusu, başta gelen suçlular - Ş.A.) dışarıdayken, ben içerideyim?" diye sorması oldu.

Daha sonra da, demokrasi tarihimiz boyunca başarılı olan ya da başarısız kalan askerî darbeler için emir verenlerle bu emirleri uygulayanları düşündüm. Bu kimselerin elbette ki hepsi işlenen suçlardan sorumludur. Ama bunların elebaşları olan komutanlarla, askerlik mesleğinin kuralları gereğı üstlerinin emirlerine itaat etmek zorunda olan subaylar aynı ölçüde sorumlu tutulabilir mi? Evet, kanuna aykırı emirlere uyma zorunluluğı yoktur, ama askerî disiplin içinde bu hakkın kullanılması kolay mıdır?

Bu soruyu sorunca da Albay Dursun Çiçek vakası aklıma geldi. Bilindiğı üzere Genelkurmay Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, Çiçek'in İrticayla Mücadele Eylem Planı'nı "amiral yapılmaması nedeniyle duyduğu kızgınlık ve kırgınlık nedeniyle TSK'yı zor durumda bırakmak için, komutanların emri ve bilgisi olmaksızın

hazırlamış ve medyaya intikalini sağlamış olabileceği" ileri sürüldü. Bu da, haklı olarak, suçun tek başına Çiçek'e yıkılarak, emri veren üstlerinin korunmak istendiğini akıllara getirdi.

Bunu akıllara getiren başlıca kişi de, Çiçek'in kızı ve avukatı İrem Çiçek oldu: "Babamın üstlerine itaatsizlik etmiş gibi gösterilmesi çok saçma. Babam askerlik görevi boyunca görev yaptığı her yerde üstlerinden tam not almış, herhangi bir disiplin suçu bulunmayan bir askerdir. Ayrıca üstlerine karşı itaatkarlığı ile tanınır... Hem belgeleri hazırlayan hem de ihbar eden kendisi mi?.. İddianame kurgu gibi bir şey..." (Taraf, 14 Temmuz)

Benim yukarıdakilerden çıkardığım başlıca sonuç şu: Demokrasi tarihimiz boyunca yapılan başarılı ve başarısız darbe girişimlerinin baş sorumlusu, askerî okullarda uygulanan, subayları devletin sahibi ve milletin vasisi olduklarına inandırmaya yönelik endoktrinasyon (yani, beyin yıkama) değil midir? Ve bu suçların artık işlenmemesi için zorunlu olan her şeyden önce askerî okullardaki endoktrinasyona son verilmesi, subayların özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiye saygılı olarak yetişmelerinin sağlanması değil midir? Atatürk'ün hedef gösterdiği çağdaş uygarlık, her şeyden önce, demokrasi, insan hakları, hukuk devleti ve azınlıklara saygı demek değil midir?

Demokrasi eğitime ihtiyacın sadece askerî okullarda olmadığı muhakkak. Bütün okullarda demokrasi eğitimini acilen gündeme almalıyız. Almanya ve Japonya, demokrasiyi böyle yerleştirmede mi?

NOT: Değerli okurlarım; önümüzdeki hafta

boyunca izin kullanacağımdan 17 Ağustos'a kadar yazılarıma ara veriyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hür, müreffeh, örnek Türkiye için şiddete son

Şahin Alpay 2010.08.17

PKK, 13 Ağustos günü, 20 Eylül'e kadar geçerli olmak üzere tek taraflı olarak ateşkes ilan etti. Yıldırım Oğur'un yazdığına göre PKK, çatışmasız bir ortamın sağlanması için güçlerini çatışma ihtimali olan bölgelerden çekti; belirli şartlar yerine gelirse (21 Temmuz'da BBC'ye yaptığı açıklamada olduğu gibi) silahları tümüyle bırakmaktan söz ediyor.

Söz konusu şartlar Öcalan'ın İmralı'daki koşullarının iyileştirilmesi, KCK operasyonunda ve Habur'da tutuklananların serbest bırakılması, yüzde 10'luk seçim barajının düşürülmesi. Silahsızlanma konusundaki samimiyetini göstermek için PKK'nın (geçen ay BBC'ye söylediği gibi) bir grup militanını Birleşmiş Milletler'e teslim edebileceğinden de söz ediliyor. (Taraf, 15 Ağustos)

Bu şartların hepsi kabul edilebilir şartlardır. Türkiye olarak, 1984'ten beri devam eden, 40 bin insanımızın canına mal olan, halkımıza tarif edilmez acılar yaşatan, demokrasimizin bürokratik vesayet altında kalmasına bahane olan, hesap edilemeyecek kadar büyük bir mali külfet yükleyen, ülke olarak kalkınma ve zenginleşme çabalarımızı baltalayan kardeş kavgasına son vermek için, bugüne kadar çıkan fırsatların en büyüğü, en umut verici olanıyla karşı karşıyayız.

Evet, temkinli olmak, fazla umuda kapılmamak gerekir. Evet, her iki tarafta da, yani gerek güvenlik güçleri gerekse PKK saflarında ideolojileri ya da çıkarları nedeniyle savaşın devamından yana olanlar vardır. Ve bu barış fırsatını da kundaklamak için ellerinden geleni yapabilirler. Ama Türkiye'nin barış ve demokrasi isteyen tüm yurttaşları olarak bu fırsatın heba olmaması için elimizden geleni yapmalıyız.

Savaşın bitmesinden halk olarak, ülke olarak hepimiz kazanacağız. Her şeyden önce gençlerimiz ölmeyecek. Tarifsiz acılarımız son bulacak. Kaynaklarımızı silahlara değil, yatırımlara harcayacağız. Ekonomi çok daha hızla büyüyecek; işsizlik ve yoksulluğun bitirilmesi imkânı doğacak. Türkiye'nin, bütün yurttaşların dinsel ve etnik kimliklerini özgürce yaşayabildikleri örnek bir demokrasi haline gelmesinin kapısı açılacak. Hür ve müreffeh Türkiye, bölgesine demokrasi, barış, güvenlik ve refah yayan örnek bir ülke, dünyanın en itibarlı, en saygın ülkelerinden biri haline gelecek.

Silahların susmasından belki en çok Kürtler kazanacak. Eğer amaç Kürtlerin demokratik haklarını elde etmeleri ise hiç kuşku yok ki silahların sustuğu, şiddetin son bulduğu bir ortamda bu haklar için mücadele çok daha büyük bir başarıyla yürütülecektir. Artık hepimiz iyi biliyoruz ki, şiddete ve teröre dayalı mücadele, Kürtlerin kimliklerini özgürce yaşama talebini gayri meşru ilan ederek bastırmak için bahane olarak kullanıldı. Günümüz dünyasında şiddet ve terör artık hiçbir yerde ve hiçbir şekilde mazur ve makul görülüyor; genişleyen özgürlük ve demokrasi ortamı, demokratik hakların barışçı mücadeleyle kazanılması için çok daha elverişli bir ortam sağlıyor. Türkiye'de ve başka her yerdeki Kürtler arasında giderek büyüyen çoğunluk, şiddet ve teröre karşı tavır alıyor.

Türkiye, yüzyıllardır Türklerin ve Kürtlerin ortak vatanıdır. Başbakan Erdoğan'ın dediği gibi, artık "Ok yaydan çıktı... Kürt kimliğini inkar politikaları son buldu!.." Bundan böyle gündemde olan, konuşarak ve uzlaşarak Kürtlerin demokratik hak ve özgürlüklerinin giderek, demokratik bir ülkede olması gerektiği ölçüde genişletilmesi... Şiddet ve terör son bulup demokrasi yerleştiğinde Türkiye Kürtleri için bölgesel özerklikten ayrılmaya kadar her konuyu tartışmak ve demokratik olarak karara bağlamak mümkün hale gelir. İç barışını sağlayan, demokrasisini yerleştiren bir Türkiye, muhakkak ki başta Türkiye'nin dostluğuna ihtiyaç duyan Irak Kürtleri olmak üzere bölgenin bütün Kürtleri için bir güvence olur.

CHP'nin önünde, demokrasiye samimiyetle bağlılığını bütün ülkeye ve halka göstermek için eşsiz bir fırsat var. Umarız parti çıkarlarına değil, ülke çıkarlarına öncelik verir, barış ve demokrasinin yerleşmesi için gerekeni yapar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

ABD'nin İsrail ile göbek bağına kesme zamanı

Şahin Alpay 2010.08.19

Doğrudan barış görüşmelerine bir kez daha başlanması gündemde. Ne var ki Filistin sorununun halli, İsrail ile bağımsız Filistin devletinin yan yana, barış içinde yaşamaları hâlâ çok uzak bir hayal.

Bu hayal bir gün gerçek olacak ise, kuşku yok ki buna en büyük katkı, barış taraftarı Amerikan Yahudilerinden gelecek. Onlar seslerini yükselterek, İsrail'in kayıtsız şartsız desteklenmesi için Amerikan yönetimleri üzerinde baskı kuran "İsrail lobisi"nin etkisini kırarak.

İzinli olduğum günlerde ABD'deki İsrail lobisine karşı sesini yükselten ve bu yüzden sesi kısılmak istenen (Britanya doğumlu) bir Amerikan Yahudisi olan, tanınmış siyasi tarihçi Robert Tony Judt (d. 1948) vefat etti. Judt, İsrail'in Filistinlileri boyunduruk altında tutmasına ve ABD'deki İsrail lobisine karşı çıkan; Yahudilerle Filistinlilerin tek bir federal devlet kurmalarını savunan görüşleriyle tanınıyordu. Öldüğünü öğrendiğimde Judt'ın iki ay önce, İsrail'in Mavi Marmara baskını üzerine kaleme aldığı ("Israel Without Cliches/Klişelerden Arınmış İsrail," NYT, 9 Haziran) başlıklı yazıyı hatırladım. Liberal görüşlü Yahudi aydınlarının önde gelenlerinden biri olan Judt'ın İsrail lobisinin temel iddialarına verdiği cevapları okurlarımla paylaşmak istiyorum:

Kendisine yönelik her eleştirinin varlığını gayrimeşru kılmaya yönelik olduğu iddiası ters tepiyor ve İsrail giderek daha çok yalnızlaşıyor... İsrail'in Ortadoğu'daki tek demokrasi olduğu iddiası genelde doğrudur, ama İsrail Yahudi olmayanlara karşı ayrımcılık uygulayan ve emekli askerler tarafından yönetilen türden bir demokrasi olduğu da. Üstelik Gazze'nin de bir demokrasi olduğu unutulmamalı...

İsrail devletinin en hastalıklı yanlarından biri, şiddete başvurma alışkanlığı. İsrail başka türlü cevap vermeyi bilmiyor. Ama er veya geç Hamas ile konuşmak zorunda kalacak. "Cezayir'den Güney Afrika'ya ve IRA'ya kadar aynı öykü tekrarlanıyor: Hakim güç 'terörist'leri gayrimeşru ilan ederek ellerini güçlendiriyor, sonra onlarla gizlice görüşüyor ve nihayet onlara iktidardan pay, bağımsızlık ya da masada bir yer tanımak zorunda kalıyor. İsrail de Hamas'la mutlaka konuşacak. Tek soru niye şimdi konuşmadığı..."

İsrail eski dışişleri bakanlarından Abba Eban, Arapların fırsat kaçırma fırsatını hiç kaçırmadıklarını söylerdi. Ama 1967'den bu yana çoğu fırsatı İsrail kaçırdı: 40 yıldır süren işgal, Lübnan'a yönelik 3 feci savaş, Gazze'nin işgali ve abluka altına alınması ve nihayet uluslararası sularda sivillerin öldürülmesi... Washington'da bir İsrail lobisi var ve hayli etkili. Orantısız ölçüde etkili olduğu doğru, ama ABD'yi Yahudiler yönetmiyor... İsrail bir Yahudi devletidir ve ona yönelik eleştirilerin bir kısmında şüphesiz Yahudi düşmanlığı, anti-semitizm vardır. Ama İsrail'e yönelik, giderek artan ölçüde İsrailli olmayan Yahudilerden gelen eleştirilerin esas kaynağı anti-semitizm değildir...

Siyonistler 'normal' bir İsrail devleti kurmak istediler. Bu nedenle İsrail'in 'anormal' davranışlarını haklı görmek, Siyonizm'in başarısızlığını kabul etmek anlamına gelir... 'Anti-semitizm' iddiasının aşırı kullanımından da kaçınmak gerekir. Dünya bir yana, ABD'de dahi genç kuşaklar bu iddiadan gittikçe daha çok kuşku duyuyor ve soruyor: İsrail'e yönelik her eleştiri anti-semitizm ise, Yahudi soykırımı da İsrail'in işlediği her kötülük için bir bahane olmuyor mu?..

Tony Judt'ın son yazısı şöyle sona eriyordu: "Petrol şeyhlikleri ve İsrail ile kurduğu ilişkiler bugün ABD için Ortadoğu ve Orta Asya bölgesindeki en büyük zafiyet haline gelmiş bulunuyor. ABD, İsrail yüzünden Türkiye'yi 'kaybetme' tehlikesiyle karşı karşıya... Oysa Türkiye'nin desteği olmaksızın ABD İran, Afganistan ya da Arap dünyasına yönelik politikalarından hiçbirinde başarı sağlayamaz. İsrail hakkındaki klişeleri terketmek, ona 'normal' bir ülke muamelesi yapmak ve onunla göbek bağına kesmek zamanı geldi."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

13 Eylül'den itibaren gündem: Yeni, sivil, demokratik anayasa

Şahin Alpay 2010.08.21

Son Yüksek Askerî Şûra toplantısında TSK yüksek komuta kademesinin atanmasında askerî vesayet "teamül"lerinin değil, hukukun ve sivil otoritenin tercihlerinin esas alınması, bana bir kez daha Genelkurmay eski başkanlarından emekli Org. Hilmi Özkök'ün geçen yıl söylediklerini anımsattı: "Yakın gelecekte Türkiye, her işin, onu yapması gerekenlerce yapılacağı bir ülke olacaktır." (Hürriyet, 21 Mart 2009)

12 Eylül günü yapılacak referandumda seçmenler anayasa değişiklikleri paketine "evet" diyecek olursa, Türkiye vesayet düzeninin son bulması, herkesin kendi işini yapması yönünde dev bir adım daha atmış olacak.

Referandumla ilgili tartışmalarda kimi çevreler, anayasa değişikliklerinin yaygın mutabakata dayanması gerektiği, halkoylamasına konu olamayacağı iddiasını ileri sürüyorlar. Bu iddianın ciddiye alınacak bir tarafı

yok. Çünkü, ne yazık ki Türkiye'de demokrasinin temel ilkeleri üzerinde yaygın bir mutabakat bulunmadığı için, gündemde olan anayasa değişiklikleri üzerinde mutabakat da sağlanamıyor. Değişikliklere muhalefet edenler gerçekte vesayet düzeninin son bulmasına, demokrasinin normalleşmesine karşı çıkıyor. Vesayet düzenini geriletecek olan anayasa değişikliklerini halkoyuna sunma zorunluluğu da buradan kaynaklandı. Öte yandan Parlamento'da uzlaşma sağlanamadığı takdirde, şimdi Türkiye'de olduğu gibi, halkoylamasına başvurulması demokrasilerde elbette ki olağan ve kaçınılmaz. Önerilen değişiklikler özgürlükleri ve hukuk devletini güçlendirici yönde olduğuna göre, ne halkoylamasına karşı çıkmanın ne de değişikliklere "hayır" demenin demokratik açıdan makul bir yanı olabilir.

Ne var ki yukarıda özetlediğim görüşler, 12 Eylül'de "evet" diyeceklerin mantığını yansıtıyor. Ama bütün toplumun bu mantığı benimsemesi elbette ki beklenemez. Elbette ki kimi kişi ve kuruluşlar, vesayet düzeninin korunmasını kendi ideoloji ve çıkarları açısından önemli bulup, değişikliklere "hayır" diyebilirler. Kimi kişi ve kuruluşlar da, "evet" ile "hayır" arasında kararsız kalabilir, sandığa dahi gitmeyebilirler. Demokrasilerde kişiler ve kurumlar taraf tutmaya, oylarının rengini açıklamaya, oy vermeye mecbur tutulamayacakları gibi, taraf tutmayanların bertaraf (yok) olacaklarını iddia etmek, demokratik kültürle kesinlikle bağdaşmaz. Dolayısıyla Başbakan Erdoğan'ın, anayasa değişiklikleri konusunda net bir tavır takınmadığı için TÜSİAD'a yönelttiği eleştirilerin demokratik açıdan kabul edilebilir bir yanı yoktur. Öte yandan TÜSİAD'ın yeni ve demokratik bir anayasa talebini vurgulaması da muhakkak ki çok yerindedir.

Sayın Erdoğan ve başında olduğu AKP hükümeti, Türkiye'ye çok önemli hizmetlerde bulundu. Sekiz yıllık AKP iktidarından sonra Türkiye, bugün düne nazaran daha özgür, daha zengin ve daha itibarlı bir ülke. Sayın Erdoğan'ın bu başarılarda çok önemli payı var. Ancak ne yazık ki Sayın Başbakan'ın sarf ettiği demokrasi kültürüyle bağdaşmayan kimi görüşleri, bu performansla bağdaştırmak mümkün değil. İBDA-C terör örgütünün kullandığı "Bitaraf olan bertaraf olur" sloganı Başbakan'ın ağızına yakışır mı? Başbakan'a yakışan, çevre konularında duyarlılık gösterenleri "çevreci tipler" olarak aşağılamak yerine onların uyarılarını dikkate almak, kaygılarını gidermek değil midir? Sayın Başbakan, Türkiye ekonomisinin bugünkü sağlığına başta Merkez Bankası olmak üzere özerk kurumlar sayesinde kavuştuğunu nasıl unutabilir?

Umarım 12 Eylül referandumunda seçmenler bürokratik vesayetin son bulması yönünde güçlü bir irade ortaya koyacak. Bürokratik vesayetin son bulduğu, asker ve yargı darbelerinin gündemden çıktığı gün Türkiye'de dikkatler demokrasinin savunulması değil, demokrasilerde normal olanın, yani hükümetlerin beyanları ve icraatlarının değerlendirilmesi üzerinde odaklanacak. Ve 13 Eylül'den itibaren hür ve müreffeh bir Türkiye isteyenlerin temel gündem maddesi, yeni, sivil ve demokratik bir anayasa için mücadele olacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vesayetçilikle mücadele, ayrımcılıkla da mücadeledir

Şahin Alpay 2010.08.24

Türkiye, bürokratik vesayet altında olan türden bir demokrasiden, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiye geçiş mücadelesine sahne oluyor.

Bu mücadelenin açıkça görünen yüzü, siyasi cephesi: Atanmış egemenliğinin son bulması ve ülkenin (insan haklarına dayalı hukuk devleti ile sınırlı olarak) halk temsilcileri, seçilmişler tarafından yönetilmesi. Vesayetçi düzene karşı mücadelenin daha az görünür olan yüzü ise kültürel cephesi: "Türk'üm" diyenler kadar, dinsel inancı, etnik kimliği ne olursa olsun "Türkiye Cumhuriyeti yurttaşayım" diyenlerden oluşan bir millete (Türkiye milleti) geçiş mücadelesi.

Niçin öyle? Çünkü vesayetçi rejimin ideolojik-kültürel temelinde, Kemalizm'in (ya da laik milliyetçiliğin) otoriter bir yorumu var. Bu yoruma göre, milli topluluk İslam'ın Diyanet tarafından temsil olunan resmi yorumuna bağlı olanlardan ve kendilerini Türk kabul edenlerden oluşur. Dinsel inançları ve etnik-kültürel kimlikleri itibarıyla bu tanımın dışında kalanlar milli topluluğun asli bir parçası olmayıp milli kimliğe bir tehdit oluşturur. Onun için bu unsurların asimile edilmeleri ve gözetim altında tutulmaları gerekir. Dini inançları bakımından İslam'ın halk, tarikat yorumlarına bağlı olanlar, Aleviler, gayrimüslimler ve Türk olmayanlar, hepsi bu politikaların hedefi olmuştur.

Vesayetçi, tek-tipçi kültürden demokratik, çoğulcu kültüre geçiş mücadelesi esas olarak zihinlerde, her alanda, her kurum ve birey içinde yaşıyor. Referandum kampanyası, çok ilginç bir şekilde, vesayetçilikle mücadelenin kültürel cephesini açığa vuruyor. Ana ve yavru muhalefet partilerinin gerek siyasi, gerekse kültürel yönüyle vesayet düzenine sıkı sıkıya bağlı, (Başbakan Erdoğan'ın deyişle) "ruh ikizleri" oldukları konusunda bir tereddüt yok. Ama siyasi vesayeti sona erdirmek için mücadele veren iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) vesayet düzeninin kültürel-ideolojik yönünden ne ölçüde kopabilmiştir?

Kuşku yok ki, Başbakan Erdoğan'ın öncülük ettiği "Kürt Açılımı-Demokratik Açılım-Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi" vesayet düzeninin kültürel yönüne karşı bir girişimdir. Ve Türkiye'nin birliğini ve dirliğini koruması, bu girişimin başarısına bağlıdır. Ne var ki, hemen her gün hükümet cephesinden bu girişimin "ruhuna" ters düşen bir beyanla, bir uygulamayla karşılaşyoruz.

Ankara'nın AKP'li Belediye Başkanı Melih Gökçek, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun "Alevi, annesinin de etnik olarak Ermeni" olduğunu söylerken (13 Ağustos) neyi ima ediyor? CHP milletvekili Canan Arıtman'ın Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün annesinin Ermeni olduğu yönündeki iddiasının "iftira" olduğunu söylemesi (17 Ağustos), Ermeni olmayı bir suç saydığı, Ermeni yurttaşlarımızı milli topluluğun dışında gördüğü anlamına mı geliyor? Ya Başbakan Erdoğan, "Önemli olan boy değil soydur." derken ne demek istiyor? (15 Ağustos)

Karanlık bir cinayetle aramızdan ayrılan meslektaşımız Hrant Dink'in ailesinin açtığı davada Dışişleri Bakanlığı'nın AİHM'ye gönderdiği savunmada "Dink, Türklüğü aşağıladı, nefret söyleminde bulundu. Bu tür yazılar halkı tahrik eder, kamu suçu oluşturur" denmesi; "Türklüğü aşağılamak ve halkı kışkırtmak" suçundan cezalandırılan Hrant Dink'e emsal olarak bir neo-Nazi ile Federal Alman hükümeti arasındaki davanın gösterilmesi, söz konusu bakanlığa yuvalanmış vesayetçilerin eseri olabilir. Peki, başında Ahmet Davutoğlu'nun olduğu bir bakanlıktan böylesi bir "savunma" nasıl çıkabilir?

Ya Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek'e ne demeli? Öldürülen bir kısım PKK'lıların "sünnetsiz" olmalarını, terör ile Ermeniliği özdeşleştirme çabasının bir ürünü değil de nedir? (21 Ağustos) "Tehcir ve mübadele olmasaydı milli devlet olabilir miydik?" diye soran Savunma Bakanı Vecdi Gönül değil miydi? (10 Kasım 2008)

Şurası muhakkak ki, vesayetçilikle mücadele ayrımcılıkla ve ırkçılıkla da mücadeledir. Ve bu mücadele kazanılmadan vesayetçilik son bulamaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Halk barış, özgürlük istiyor..."

Şahin Alpay 2010.08.26

Kandil'deki elebaşısı Murat Karayılan'ın, PKK'nın 13 Ağustos'tan 20 Eylül'e kadar geçerli olmak üzere ilan ettiği "tek taraflı ateşkes kararı"nın "devlet ile Öcalan arasında sağlanan temaslar sonucu alındığını" ileri sürmesi (18 Ağustos), tartışmalara yol açtı.

MHP lideri Devlet Bahçeli, izlediği tam militarist politika gereği kendisinden bekleneceği üzere, "AKP ile PKK arasındaki kirli pazarlıklar bütün iğrençliği ile ortaya çıkmaya başlamıştır" dedi ve hükümete yönelik "ihnet" suçlamalarını tekrarladi. (21 Ağustos)

Başbakan Erdoğan'ın cevabı, "İktidar olarak hiçbir zaman terör örgütü ile masaya oturmamız. Devlet kurumları bazı temaslar yapar. Mesela istihbarat kurumlarıyla... Onların görevi zaten budur. Bunları da çözüm yolu aramak için yapar" diyerek, dolaylı bir şekilde MİT'in İmralı'da hükümlü PKK lideri Abdullah Öcalan ile ateşkes için bir temasta bulunduğunu doğruladı. (23 Ağustos) Başbakan'ın danışmanlarından Yalçın Akdoğan, PKK'nın ateşkes kararının pazarlıkla alınmadığını, kararda kilit rolü Öcalan'ın oynadığını yazdı. Akdoğan'a göre Öcalan "yanlış gidişatı görmüş ve sürece müdahale etmiş" ve "üç olumlu adım" atmıştı: PKK'ya eylemsizlik tavsiyesi; "boykot kararıyla bölgede gerilimi tırmandıran BDP'ye karşı halkın serbest bırakılmasını" tavsiye etmesi ve Demokratik Toplum Kongresi başkanlığına "makul ve mantıklı" davranan Ahmet Türk'ü önermesi. (Star, 23 Ağustos)

Derken Cumhurbaşkanı Gül, "Terörle sadece silahla mücadele edilmez, bütün imkanlar seferber edilerek mücadele edilir... Bunun bilinen yönleri vardır, bilinmeyen yönleri vardır. Böyle çetin bir mücadelede her şey sizin gözünüzün önünde, kameraların önünde, herkesin önünde konuşulacak değildir..." dedi. (24 Ağustos) Anamuhalefet partisi CHP lideri, Alman dergisi Der Spiegel'e verdiği demeçte "PKK ile hiçbir şekilde masaya oturmayacağını" söylemişken (24 Ağustos), Hürriyet'e biraz farklı konuştu: "Devlet bu tür temaslar yapabilir. Eğer bu temasların terörü bitirme ihtimali varsa elbette olabilir. Ama bunu iktidarda kalmanın bir yolu olarak ve referandumda evet oyu alabilmek için kullanmak büyük bir hatadır... MİT'in, Adalet Bakanlığı'nın görüşüklerini biliyoruz. Bunda bir şey yok..." dedi. (25 Ağustos)

Asıl söylenmesi gerekeni ise CHP'nin MYK üyesi Gürsel Tekin söyledi: "Devlet mi hükümet mi görüşüyor, bu halkın umrunda bile değil. Halk barış istiyor, özgürlük istiyor... Burada kimse, kimin kimle görüştüğüne bakmaz. Sorumlu kimse çaresini o bulmak zorunda. Biz sonuca bakarız. Bana ne kim kiminle görüşüyor, gizli mi görüşüyor, açık mı görüşüyor..." (Taraf, 24 Ağustos) Tebrikler Gürsel Tekin!

Bütün bunlardan benim çıkardığım sonuç şu: Kendi hesabıma uzun yıllar şiddetin son bulması için Kürt sorununun çözülmesi gerektiğini, yani Türkiye Kürtlerinin kimlik ve kültürlerini hiçbir yasak ve baskıya maruz kalmaksızın özgürce yaşamaları gerektiğini, bu yönde reformlar yapılırsa PKK'yı muhatap almaya gerek olmayacağını düşündüm ve yazdım. Ama Kürt sorununun çözümünde gecikildikçe, PKK ile mücadele askeri önlemlere indirgendikçe, Kürt sorunundan ayrı bir PKK sorunu (yakalanmasından sonra, ondan ayrı bir de Öcalan sorunu) ortaya çıktı. O noktadan sonra, şiddetin son bulması için, tıpkı Britanya'nın IRA, İspanya'nın ETA ile yaptığı gibi Türkiye'nin de dolaylı ya da dolaysız, bir şekilde PKK ile şiddetin son bulması için, evet PKK'nın siyasallaşması, yani meşru yoldan siyaset yapmasına kapıların açılması için diyalog kurulmasının zorunlu olduğunu düşünmeye ve yazmaya başladım. Bu görüşlerimde elbette yalnız da kalmadım.

Şimdi bu görüşlerin bir süredir, ırkçı militaristler hariç, gerek hükümet, gerekse devlet içinde; gerek iktidar, gerekse anamuhalefet partileri içinde kabul görüyor olduğunu görmekten, birliğini ve dirliğini savunduğum ülke ve halk hesabına mutluluk duyuyor, umutlanıyorum. Umarım, şiddet sorununu savaşıarak değil konuşarak çözmenin yolu artık açıldı. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hanefi Avcı'nın düşündürdükleri

Kaleme aldığı "Haliç'te Yaşayan Simonlar: Dün Devlet Bugün Cemaat" başlıklı kitabın yayımlanmasının ardından Eskişehir Emniyet Müdürlüğü'nden istifa eden Hanefi Avcı'nın kitabını henüz elde edemedim.

Elde ettiğimde tabii ki dikkatle okuyacağım. Kitabı değil, ama hakkında yazılanların büyük bölümünü okudum; Ruşen Çakır ile Mirgün Cabas'ın kitap üzerine Hanefi Avcı ile NTV'de yaptıkları mülakatı da izledim. Avcı'nın iddialarını şöyle özetlemek mümkün:

"Fethullah Gülen cemaati"ne mensup kişiler polis, silahlı kuvvetler, istihbarat örgütleri ve yargının en üst kademelerine kadar sızarak devlet içinde örgütlendiler. "Bir noktadan verilen emir" ile kanun dışı yollara başvuruyor, ellerindeki gelişkin teknik imkanlarla konuşmaları dinliyor, muhaliflerine iftira atıyor, şantaj yapıyor, suç isnat ediyorlar. Bu şekilde "devlet sistemini bozmak"ta, "hukukun doğru işlemlerini" engellemekteler. "Ortaya çıkan belgelerden nerelere kadar sızdıkları" anlaşılan örgüt mensuplarının "bilinenleri" de var, "görünmeyenleri" de; "hiç tahmin edilmeyen insanlar hareketin içerisinde..." Söz konusu örgüt, esas olarak "önlerini tıkayabilecek en önemli kurum" olarak gördüğü TSK'yı hedef almakta. Avcı, buradan hareketle "Ergenekon davasına çocuklar bile güler..." diyor; Danıştay cinayetinin Ergenekon'la bir ilgisi olmadığını, Hrnt Dink cinayetinde karanlıkta kalan bir taraf bulunmadığını, Deniz Baykal'la ilgili kasetin dahi bu örgütün işi olduğunu ileri sürüyor.

Okuduklarım ve izlediklerim temelinde Avcı'nın uyandırdığı düşünceleri şu noktalarda toplayabilirim. 20 Ağustos değil de 10 Nisan'da yayımlanmış olsa da kitabın bugünlerde piyasaya çıkmış olmasının, anayasa değişiklikleri hakkındaki referandumla bir ilgisi olmadığını söylemek herhalde mümkün değil. Kitap, bir yanda demokrasi üzerinde bürokratik vesayetin korunmasını savunanlarla öte yanda bunun son bulmasını isteyenler arasındaki mücadelede birinciler lehine bir müdahale amacı taşıyor olmalı.

Kitaptaki iddialar kimsenin yabancıları değil. Bürokratik vesayet düzeninin devamından, son sözü askerın söylemesinden yana olanlar arasında öteden beri çok yaygın olarak kabul görmekte. Bu çevrelere göre bürokratik vesayete karşı çıkan, demokrasinin normalleşmesini isteyen neredeyse herkes "Fethullahçı" ... Bu mantıkla, Susurluk çetesinin, JİTEM'in deşifre edilmesinde rol oynadığı için geçmişte Hanefi Avcı'nın da "Fethullahçı" ilan edildiği herkesin malumu. Dolayısıyla Avcı'nın iddialarının ardında bütün kötülüklerden "Fethullahçılar"ın sorumlu olduğuna dair hayli kaba bir komplo teorisini görmemek mümkün değil. Bu teorisinin "bilinen" ve "görünmeyen Fethullahçılar"a karşı bir cadı avını ima ettiği de çok açık.

Avcı'nın ileri sürdüklerine benzer iddialar nedeniyle Fethullah Gülen aleyhinde Ankara DGM'de ceza davası açıldığını, yıllar süren yargılamadan sonra Gülen'in beraat ettiğini ve beraat kararının Yargıtay tarafından oybirliğiyle onandığını biliyoruz. Ne var ki geçmişte kendisi "Fethullahçı" damgası yiyen bir polis şefinin şimdi ortaya çıkıp bu iddiaları ortaya atması yeni bir durum doğuruyor. Dolayısıyla bu iddialarla ilgili olarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ve İçişleri Bakanlığı müfettişlerinin başlattıkları araştırmaların sonuçları merakla izlenecek.

Şurası muhakkak: Sivil toplumun her kesiminde olduğu gibi devlet görevlileri arasında Fethullah Gülen'in temsil ettiği, modernlikle dini inancı bağdaştıran İslam yorumunu benimseyen insanlar bulunabilir ve muhakkak ki vardır. Gülen'in İslam anlayışını paylaşmak, Gülen'e saygı duymak elbette ki suç olamaz. Ama bu kimseler arasında Hanefi Avcı'nın iddia ettiği gibi, "bir noktadan aldıkları emir" ile kanun dışı işler yapan, suç işleyenler gerçekten varsa, bu kimselerin yargı önüne çıkarılmaları ve cezalandırılmaları gerekir. Her zaman kanunlara saygıyı ve meşruiyete bağlılığı telkin eden Fethullah Gülen'in de böyle düşüneneğinden en küçük bir kuşku yok. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bin kere evet

Şahin Alpay 2010.08.31

Okurlarım anayasa değişikliği paketi ile ilgili referandumda oyumun "evet" olacağını biliyor.

AKP milletvekillerinin değişiklik önerileri ilk belli olduğunda, eğer TBMM üyesi olsa idim paketin Anayasa Mahkemesi ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ile ilgili maddelerine "ret" oyu vereceğimi, zira her iki kurulun seçiminde de ağırlığın (yetkilerinin artırılmasına karşı olduğum) Cumhurbaşkanı'nda değil TBMM'de olmasından yana olduğumu; ancak söz konusu maddeler bu halleriyle referanduma gidecek olursa, seçmen olarak "evet" diyeceğimi yazmıştım. (25 ve 27 Mart) Başka bir yazımda da referandumda niçin "yetmez ama evet" diyeceğimi açıkladım. (10 Temmuz)

Şimdi "Bin kere evet!" demek ihtiyacını duyuyorum, çünkü referandum kampanyası sırasında söylenenler ve görülenler, bu paketin kabul edilmesinin Türkiye'de demokrasinin normalleşmesi açısından hayati bir önem taşıdığını; sandıktan "hayır" çıkması halinde, demokrasi üzerinde bürokratik vesayetin sürmesi, darbecilerin aklanması için çabalayan güçlerin inisiyatifi ele geçirebileceğini daha iyi görebiliyorum.

Daha önce de yazdım: Elbette ki, anayasa değişikliklerine "hayır" diyeceklere ya da (şu veya bu nedenle) oylamayı boykot edecekler saygım var. (21 Ağustos) Nihayet, demokrasi çoğunluk yönetimi olduğu kadar ifade özgürlüğü de demektir. Ne var ki "evet" diyeceklerle diğerleri arasında çok temel bir görüş ayrılığı var. "Evet" diyecekler Türkiye'nin AB standartlarında bir demokrasiye kavuşmasını, diğerleri ise bürokratik-askerî vesayet altında kalmasını tercih ediyorlar. Diğerlerine göre mevcut haliyle (yani devletin dini denetlemesi ve dinî özgürlükleri kısıtlaması anlamında) laiklik, demokrasiden daha önemli. Onlar için uyulması gereken, liberal demokrasinin değil otoriter bir Kemalizm yorumunun ilkeleri. Maalesef Türkiye'de, AB ülkelerinde genellikle geçerli olan özgürlükçü ve çoğulcu demokratik rejim üzerinde mutabakat bulunmuyor.

"Bin kere evet!" diyorum. Bunun temel nedenlerini şöyle sıralayabilirim: Referandumdan "evet" çıkması Türkiye'de yeni, sivil ve demokratik bir anayasa yapılması lehinde bir çoğunluk olduğunu gösterecek; 13 Eylül sabahından itibaren bireysel özgürlükler yanında dinsel ve etnik kimliklerin serbestçe ifadesini ve yaşanmasını güven altına alacak yeni anayasa için kampanya başlayacak.

Anayasa değişikliklerinin kabulünün, anamuhalefet partisi CHP'nin kendine çeki düzen vermesine, vesayet düzeni ile olan bağlarını koparmasına da yardımcı olacağına inanıyorum. Bu takdirde Türkiye, başta Kürt sorunu ve askerî sivil otoriteye tabi kılınması olmak üzere, temel sorunlarını çözmek için daha güçlü bir iradeye sahip olacak.

"Evet" kazanırsa AKP içindeki sayıları hiç de az olmayan vesayetçilerin de akıllarını başlarına toplamaları için ya da AKP'nin bu unsurlardan arınması için bir sinyal verecek. AKP içindeki vesayetçiler, değişiklik paketindeki siyasi partilerin kapatılmasını TBMM'nin iznine bağlayan maddenin TBMM'de reddedilmesinde baş rolü oynadıkları unutulmadı. Bu kimseler vesayetçiliğe karşı çıkmanın, sadece atanmışların yönetimine değil ayrımcılığa ve ırkçılığa da karşı çıkmak olduğunun zerre kadar bilincinde değiller, ellerine fırsat geçtikçe ayrımcılık-ırkçılık yapmaktan geri durmuyorlar. (Bkz. 24 Ağustos tarihli yazım.)

Anayasa değişiklikleri kabul edilecek olur, Türkiye vesayet düzeninden kurtulma yolunda dev bir adım daha atacak olursa, demokrasi normalleşecek, dikkatlerin askerî ve yargısal darbelerin savuşturulması değil iktidardaki partinin performansı, doğruları ve yanlışları üzerinde odaklanması mümkün hale gelecek.

"Bin kere evet!" diyorum, çünkü anayasa değişiklikleri kabul edilecek olursa iktidardaki AKP hükümeti üzerinde, Barış ve Demokrasi Partisi ile görüşerek Kürt sorununu çözmesi, PKK şiddetine son vermesi, böylece Türkiye'yi özgür, müreffeh ve bütün bölgesine örnek bir ülke haline getirmesi için toplumdan gelen baskı büyük ölçüde artacak. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kılıçdaroğlu ne yapmak istiyor?

Şahin Alpay 2010.09.02

Denebilir ki referandum kampanyası yeni Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'na Cumhuriyet Halk Partisi'ne eski Genel Başkan Deniz Baykal'inkinden farklı bir profil çizmek için bulunmaz bir fırsat sağladı; o da bu fırsatı değerlendirmeye çalışıyor. Kılıçdaroğlu'nun sadece son bir ay içinde, sadece en dikkate değer beyanları şöyle sıralanabilir:

"Bu zamana kadar halkımızla yeteri kadar ilgilenmedik. Vatandaşımızın derdini yeteri kadar dinlemedik. Bundan sonra halkımız için çalışacağız... İster askerî, ister sivil bütün darbelere karşıyız... Hangi inançtan olursa olsun bütün vatandaşlarımızı kucaklayacağız. Hiç kimseyi ötekileştirmeyeceğiz. Allah'ın yarattığı en değerli varlık insandır..." (Yozgat, 7 Ağustos)

Başörtüsü üzerine: "Biz bu sorunu, özgürlük temelinde çözeceğiz. Şu anda bir grup arkadaşımız bu konu üzerinde çalışıyor. Şu ya da bu şekilde o insanların okumalarının önündeki engelleri kaldıracamız." (CNN-Türk, 23 Ağustos)

Faili meçhuller üzerine: "Faili meçhuller hangi demokraside var? Size söz veriyoruz, tüm faili meçhullerin üzerine gideceğiz ve aydınlatacağız... Sayın Başbakan rica ediyorum. Hükümete, Başbakana. Toplumun duyarlılığını dikkate almak gerekir. 33 köylünün sorgusuz ve sualsiz kurşuna dizildiği bir yerde, kurşuna dizenin ismini bir kışlaya vermeyin. Ne olur değiştirin. İstirham ediyoruz..." (Van, 24 Ağustos)

Terör üzerine: "Hayır deyin, özgürlüğe, kardeşliğe, doğudan batıya, kuzeyden güneye, toplumsal mutabakatla genel affın yolu açılsın. Biz toplumun her kesimini kucaklayacağız. Barışa kucak açacağız. Terörü, kardeş kavgasını bitireceğiz. Mühür sizde, kardeş kavgası bitsin. Hayır deyin barış gelsin..." (Tunceli, 24 Ağustos)

Devletin ateşkes için PKK ile görüştüğü iddiaları üzerine: "Devlet bu tür temaslar yapabilir. Eğer bu temasların terörü bitirme ihtimali varsa elbette olabilir... MİT'in, Adalet Bakanlığı'nın görüştiklerini biliyoruz. Bunda bir şey yok..." (Hürriyet, 25 Ağustos)

Kürt sorunu üzerine: "Sonuna kadar 1989 raporunun arkasındayız. 30 yıldır kardeş kanı dökülüyor. Terör sorunu yalnızca askerî tedbirlerle çözülemez; sosyal, kültürel ve ekonomik yönleri vardır... Herkesin etnik kimliğine ve inancına saygılıyız... Kan kanla yıkanmaz, dedik. Devletin kin gütmemesi gerekir, topluma barış ve huzuru getirecek önlemleri hayata geçirmesi gerekir..." (Bingöl, 25 Ağustos)

Bu beyanlarına bakarak şunları söylemek mümkün: Kılıçdaroğlu, Baykal döneminde CHP'nin bürokratik vesayet rejimi ile kurduğu özdeşliğe son vermek; "devlet partisi," daha kaba (ama popüler) bir ifadeyle "postal partisi" imajını değiştirmek çabasında. Halkın sorunlarıyla ilgileneceğini, askerî darbelere karşı olduğunu, herkesin kimliğine ve inancına saygılı olduğunu, Kürt sorununu çözeceğini, bunun için genel af çıkaracağını, başörtüsü sorununu özgürlük temelinde çözeceğini tekrarlıyor.

Kılıçdaroğlu'nun böyle bir söylemle halkın karşısına çıkması, Türkiye'de demokrasinin yerleşmesi açısından memnuniyetle karşılanmalı. Muhakkak ki Türkiye ancak iki ana partinin bu konularda ittifak etmesiyle bürokratik vesayet rejimine son verebilir. Ne var ki akıllara gelen birçok soru var:

Kılıçdaroğlu bu söyledikleriyle referandumda "hayır" oyu avcılığı mı yapıyor yoksa ciddi mi? 12 Eylül'de Türkiye anayasa değişikliklerine "evet" diyecek olursa da bu sözlerine sadık kalacak, 2011'deki genel seçimlere de bu söylemle girecek mi? Kılıçdaroğlu, niye tutarlı olamıyor; partisinden destek gelmeyince neden hemen geri adım atıyor? (Bkz. Habib Güler, "Vaatleri ses getiriyor ama partisi arkasında durmuyor", Zaman, 30 Ağustos.) Bu söyleme sadık kalması halinde, bürokratik vesayet rejiminin dayandığı ideolojiyle, Kemalizm'in otoriter yorumuyla, yani laikçilikle ve "Ne mutlu Türküm diyene" milliyetçiliği ile bağları koparması gerekmez mi? Kılıçdaroğlu ve çevresinde, partide böylesine köklü bir değişime öncülük edecek birikim var mı? Göreceğiz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vesayetle mücadele vesayetçilerle kazanılamaz

Şahin Alpay 2010.09.04

Geçen gün sadık okurlarımdan biri telefon etti ve şunları söyledi: "Şahin Bey, biraz kafamız karıştı. Bu referandum anayasa değişiklikleri üzerine mi, yoksa Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetine destek verip vermeme üzerine mi?..."

Kafalarının niye karıştığını sorduğumda, buna "Sayın Başbakan'ın 'Evet' mitinglerinde hükümetinin yaptığı hizmetleri sayıp dökmesinin, muhalefet liderleriyle anayasa değişikliği dışındaki konularda polemige girmesinin..." sebep olduğunu söyledi. Referandumda "evet" diyeceği muhakkak olan okurumun işaret ettiği kaygı, Başbakan başta olmak üzere AKP sözcülerinin bir ölçüde muhalefet partilerinin referandumu hükümet hakkında bir oylamaya dönüştürme oyununa gelmeleri olmalı.

12 Eylül'de yapılacak referandumda hükümetle ilgili yargıların ya da önyargıların büyük ölçüde rol oynayacağı çok açık. Oylamaya katılanlar arasında AKP hükümeti hakkında olumlu yargıları veya önyargıları olanların "evet", diğerlerinin ise "hayır" deme eğiliminde olacakları muhakkak. Ama oylamanın sonucunu muhakkak ki, AKP hükümetinin icraatı hakkında ne düşünürlerse düşünsünler, anayasa değişikliklerinin demokrasiyi ilerleteceğini görebilenler tayin edecek. Zaten her oylamada ya da seçimde sonucu tayin edenler önyargılı olmayanlar değil midir? Bu nedenle okuruma hak veriyorum ve AKP'nin yürüttüğü "Evet" kampanyasının yeterince etkili olamadığından ben de kaygı duyuyorum. Zira "Bin defa evet" dediğim bu anayasa değişikliklerinin kabul edilmesi halinde Türkiye bürokratik vesayetten kurtulup özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi yerleştirme mücadelesinde önemli bir adım atacak. Aksi, bu mücadeleye darbe indirecek.

AKP hükümetinin, AB'ye katılım sürecinin de yardımıyla, Türkiye'nin bürokratik vesayet rejiminden kurtulma, demokrasiyi yerleştirme mücadelesine gelmiş geçmiş bütün hükümetlerden daha büyük katkı yaptığı muhakkak. Ne var ki, bürokratik vesayet rejimine karşı verilen mücadele, vesayetçilerle kazanılamaz. Geçen gün yazdım: Bürokratik vesayet rejimine son verme mücadelesinin görünen yüzü atanmışlar egemenliğinin son bulmasıyla; görünmeyen yüzü ise vesayetçi kültür, ideoloji, zihniyetin yenilmesiyle ilgili. (Lütfen bkz. "Vesayetçilikle mücadele, ayrımcılıkla da mücadeledir", 24 Ağustos.) Vesayetçi zihniyet, ne yazık ki, vesayet düzenine karşı mücadelenin öncülüğünü yapan AKP saflarında da hayli yaygın. Bunun içindir ki Temmuz 2007 seçimlerinden önce Başbakan'ın öncülük ettiği yeni, sivil ve demokratik anayasa girişimi rafa kaldırılmak zorunda kaldı. Bunun içindir ki, parti kapatma davalarını TBMM'nin iznine bağlayan anayasa değişikliği

TBMM'de reddedildi. Bunun içindir ki, kendini Türk saymayan ve Müslüman olmayan yurttaşları milli topluluk dışında gören ayrımcı - ırkçı zihniyet zaman zaman kendini gösteriyor.

Ne yazık ki, halkı vesayete, yani güdülmeye muhtaç bir "sürü" ("göbeğini kaşıyan adam, bidon kafalılar") olarak gören vesayetçi zihniyet de AKP saflarında sanıldığından daha yaygın. Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu'nun, hükümetin diğer üyeleri gibi, çevre konularında hayli duyarsız olduğu; "enerji üretimi artsın da nasıl artarsa artsın; varsın doğal çevre tahrip olsun, tarih yok olsun, insan sağlığı tehdit altına girsin..." zihniyetini paylaştığı bilinmeyen bir husus değildi. Ama bakanın Tarkan'ın Alliaoni tarihi kentini sular altına alacak Yortanlı Barajı'yla ilgili itirazlarına, "Sanatçı arkadaş sanatıyla ilgilensin, herkesin bir ihtisası vardır. Herkes bilmediği bir konuya burnunu sokarsa çok yanlış olur..." şeklindeki sözlerinin vesayetçi zihniyeti bütün çıplaklığıyla ele verdiği muhakkak.

Sayın Bakan, demokrasilerde söz hakkı ne siyasilerin, ne de uzmanların tekelindedir; bütün yurttaşların, bütün konularda görüş beyan etme hakkı vardır. Demokrasinin öteki rejimlere üstünlüğü buradadır. Anayasayı değiştirmek için de, demokrasinin icabı olarak, "bilen - bilmeyen" ayrımı yapmaksızın halka başvurmuyor muyuz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devlet mi, hükümet mi?

Şahin Alpay 2010.09.07

Türkiye'de çok öğretici bulduğum tartışmalardan biri, devlet ve hükümet ayrımı üzerine olan tartışma.

Son günlerde bu tartışmayı tetikleyen bir beyan Başbakan Erdoğan'ın, hükümetin PKK ile hiçbir zaman masaya oturmayacağı, fakat devletin istihbarat kurumlarının bazı temaslar yapabileceğine dair sözleri oldu. Tetikleyici olay ise, Aydın'daki 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamalarında Vali ile bir CHP milletvekili arasında, valinin "devletin mi yoksa hükümetin mi" valisi olduğuna dair, ancak Garnizon Komutanı generalin araya girmesiyle yatışabilen atışmaydı.

Türkiye'de devlet ile hükümet başka hiçbir (diyelim) NATO üyesi ülkede görülmeyecek kadar birbirinden ayrı iki kavram. Neden öyle? Çünkü öteki NATO ülkelerinde rejim liberal demokrasi. Hükümetler gelir gider, ama hepsi rejimin, yani liberal demokrasinin temel ilkelerine bağlıdır. Bu ilkelerden biri de atamayla gelen devlet bürokrasisinin hükümete tabi olmasıdır. Bu nedenle, kuvvetler ayrılığı, yani yürütme, yasama, yargı ayrımı geçerlidir, ama devlet-hükümet (yönetim) ayrımı söz konusu değildir. Türkiye'de ise çok partili düzene geçişten bu yana geçerli olan rejim, bürokratik vesayet altında olan türden bir demokrasi olduğu için devlet ile hükümet birbirinden hayli farklı olgulardır. Çünkü Türkiye'deki rejim ya da siyasi sistem, liberal demokrasinin değil Kemalizm'in (ya da laik milliyetçiliğin) ilkeleri üzerine kuruludur. Hükümetler gelmiş gitmiş ama hepsi vesayet rejiminin ilkelerine uygun davranmıştır.

Bu rejimde asker ve sivil yüksek devlet bürokrasisinin görevi, rejimi korumak ve bunun gereği olan iç ve dış siyasetle, güvenlikle, eğitimle ilgili temel politikaları belirlemektir. Siyasilerin yetki alanı ise büyük ölçüde ekonomik politikalarla sınırlı olmuştur. Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde yapılan anayasa değişiklikleriyle Türkiye, vesayet altında olan demokrasiden liberal demokrasiye geçiş sürecine girdi. Ve umarım 12 Eylül'deki halkoylamasıyla gerçekleşecek anayasa değişiklikleriyle bu süreç birkaç adım daha ileri gidecek. O zaman devlet-hükümet ayrımı giderek ortadan kalkacak. Bu durumda hükümet "PKK ile ben değil devlet kurumları

görüşüyor" dediği zaman, bir anlam ifade etmeyecek. Aynı şekilde, valilerin devletin mi, yoksa hükümetin mi valisi olduğu tartışmasının da bir anlamı kalmayacak.

Geriye bir soru kalıyor: Liberal demokraside hükümet tarafından atanan devlet görevlilerinin, yani bürokratların siyasi partiler karşısındaki konumu nedir? Bürokrasiye dahil görevlilerin elbette ki kendi siyasi görüşleri olacaktır, ama görevlerini siyasi partiler ve görüşler arasında tam bir tarafsızlıkla yerine getirme; herhangi bir siyasi partiden yana beyanda bulunmama, herhangi bir siyasi partiyi ya da yandaşlarını kayırmama yükümlölükleri vardır. Peki, bu ilke valiler için de geçerli midir? Eğer atama yoluyla geliyorlar ise, evet demokrasilerde valilerin de (tıpkı askerlerin olduğu gibi) siyasi tercihleri olabilir, ama siyasi partiler arasında taraf tutmamakla yükümlüdürler. Dolayısıyla Türkiye'de valilerin siyasi konularda görüş beyan etmeleri, tıpkı generallerin siyasi görüş beyan etmeleri kadar demokrasi ilkelerine aykırıdır.

Söylediklerimin atamayla değil seçimle gelen valiler açısından geçerli olamayacağı açıktır. Gerek ABD gibi federal, gerekse Japonya gibi üniter yapıdaki devletlerde seçimle gelen valilerin partiler arasında taraf tutmama yükümlölüğü elbette ki söz konusu değildir. Çünkü genellikle belirli bir partinin listesinden seçilirler. Bu durumda tıpkı (seçimle gelen) belediye başkanları gibi, valilerin de siyasi partilerden bağımsız olmaları, siyasi görüş beyan etmemeleri söz konusu olmaz. Ne var ki tıpkı merkez yöneticileri (hükümetler) gibi yerel yöneticilerin de, bir kez seçildikten sonra, bütün halkın yöneticileri oldukları bilinciyle davranmaları, kendilerine oy verenleri herhangi bir şekilde kayırma yoluna gitmemeleri demokratik siyasi ahlakın gereğidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mutlu olmanın sırları

Şahin Alpay 2010.09.09

Eminim bu yazının başlığına benzer başlıklarla çıkan birçok gazete haberi okumuşsunuzdur. Ama benim yazım biraz farklı.

Geçen gün Britanya'nın ünlü Financial Times gazetesinde yayımlanan, son mutluluk araştırmalarının bulgularıyla ilgili makaleden esinleniyor ("The seven secrets of a happy life," 28 Ağustos). Bu bayram gününde lütfen, günümüzün siyasi konularından uzak (ama belki de siyasi konuların anası olan) bir konuda yazmak isteğimi makul karşılayın.

Efendim, Batı ülkelerinde mutluluğun sırlarını ortaya çıkarmaya çalışan araştırmalarda elde edilen son bulguların en birincisine göre, "Para pek az mutluluk getiriyor..." Bunun nedeni şöyle açıklanıyor: Varlıklı kimseler, diğerlerine nazaran insanı mutlu etmeyen, daha çok gerginlik ve stres getiren, başta çalışmak, çocuk bakmak ve alış veriş yapmak gibi faaliyetlerle daha çok meşgul oluyorlar. Buna karşılık dar gelirli kimseler ise dostlarıyla vakit geçirmek, işten sonra dinlenmek ve televizyon seyretmek gibi mutluluk getiren faaliyetlerde daha çok bulunuyorlar. Nedeni ne olursa olsun tartışmasız gerçek şu ki görece yoksulların, görece zenginlere nazaran daha mutlu hayatları olabiliyor ve genellikle de oluyor. Sizi bilmiyorum ama, tek başına paranın mutluluk getirmediği bana akla yatkın geliyor.

İkinci bulguya göre, "Mutluluk getirmesi açısından, iyi dostlar paranın alabileceği şeylerden çok daha değerli..." Dostları çok olan ve onlarla sık görüşenler, diğerlerine nazaran çok daha mutlu insanlar. Sizi bilmiyorum ama, bana göre bu bulgu tam gerçeği yansıtıyor.

Üçüncü bulguya göre, "Piyangoda para kazanmak insanları hemen mutlu etmiyor..." Bunun için aradan en az iki sene geçmesi gerekiyor. Sizi bilmem ama, ben bu bulguyu makul bulmuyorum. Tam tersine: Piyangoda

kazanılan para aniden mutlu edebilir, ama uzun vadede etmez. Buna ek bir bulgu ise tamamen makul: Mutluluk getirme açısından çalışarak kazanılan bir lira, piyangoda kazanılan bir liradan çok daha kıymetlidir...

Dördüncü bulguya göre, "İşten atılmak büyük bir mutsuzluk kaynağıdır. Ama aynı zamanda çok sayıda başka kimse işten atılırsa, bu insana o kadar çok ağır gelmez..." Başkalarını bilmiyorum, ama kendi deneyimlerim bunu doğrulamıyor. Hayatımda bir kez, hem de aşağılanarak işten atıldım. Bu 1-2 gün bana çok ağır geldi, ama sonra öyle yeni iş kapıları açıldı ki, eskisine göre çok daha mutlu oldum ve atıldığıma şükrettim.

Beşinci bulguya göre, "Şişman dostlar insanı zayıflara nazaran daha çok mutlu eder..." Çünkü etraftaki insanlar şişman olunca, zayıflama çabasına girilmiyormuş. Sizleri bilmem, ama benim tecrübelerim bunu tamamen doğruluyor. Üstelik şişman dost ve akrabalarım diğerlerine nazaran çok daha eğlenceli insanlar...

Altıncı bulguya göre, "Boşanmak mutluluk getirebilir..." Bilemeyeceğim. Ben hep aynı eşle evli oldum, bu da hayatta yaptığım en doğru tercih. Mutlu bir evlilik ya da birliktelik muhakkak ki hayatta mutluluğun en temel şartlarından biridir. Ama doğrudur, mutlu olmayan bir evlilik ya da birliktelikten, boşanarak ya da ayrılarak kurtulmak insanı ziyadesiyle mutlu edebilir.

Yedinci bulguya göre de, hayatlarından memnun olanlar daha sağlıklı olma, daha uzun yaşama ve daha çok para kazanma eğilimindedir. Dolayısıyla kişilerin mutlu olması, topluma da kazandırır. Ayrıca "Mutluluk bulaşıcıdır..." Çünkü mutlu insanlar, onları mutlu eden değerleri çevrelerindekiyle paylaşır. Makul: Çevrenizde mutlu insanlar varsa sizin de mutlu olma olasılığınız yükselir.

Bana göre mutlu olmamın başka sırları da var. Milli takımlar, hele çok takdir ettiğim basketbol takımımız uluslararası bir başarı kazanınca çok mutlu oluyorum. Beşiktaş her zaman için gönlümün şampiyonudur, ama Beşiktaş her maç kazandığında mutlu olurum; şampiyon olunca mutluluğum tavan yapar.

12 Eylül'de referandumdan "Evet" çıkarsa, ülkem ve halkım adına çok mutlu olacak, bayram edeceğim. Tersi durumda ise "Yalan dolanla milleti kandırmayı başardılar..." diye çok hayıflanacağım. İyi bayramlar...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB'siz demokrasi olmaz mı?

Şahin Alpay 2010.09.11

Britanya'nın Chatham House olarak anılan Kraliyet Uluslararası Politika Enstitüsü'nün Türkiye uzmanlarından Fadi Hakura geçenlerde, çok yaygın bir kabul gören bir iddiayı, Avrupa'nın destek ve teşviki olmadan Türkiye'nin liberal demokrasiyi yerleştiremeyeceği iddiasını sorgulayan bir yazı yayımladı. ("European antipathy - A rising Turkey without EU? / Avrupa antipatisi - AB'siz yükselen bir Türkiye mi?", Global Arab Network, 1 Eylül.)

Hakura şöyle diyordu: "Avrupa Birliği'ne katılım süreci komada iken, Türk toplumu daha geniş demokrasi, laiklik ve sosyo-ekonomik yenilenme yolunda ilerliyor... Avrupa Türkiye'yi bir kenara iterek büyük bir hata işlemekte. Türkiye kendi ayakları üzerinde bir gelecek inşa ederek, Müslüman ve Müslüman olmayan pek çok ülke için bir umut ve esin kaynağı oluşturmakta. Avrupa Birliği'ne azalan bağımlılık Türkiye'nin ve Ortadoğu'nun Arap ülkelerinin, liberalleşmeyi ancak Avrupa'nın teşvikiyle başarabileceğine dair efsaneyi nihayet yıkabilir."

Hakura haklı mı? Şurası muhakkak: Osmanlı'da modernleşme Avrupa'yı model alarak ilerledi; modernleşme Batılılaşma olarak algılandı. Cumhuriyet Türkiye'si kuruluş döneminde şu veya bu ölçüde Avrupa'daki otoriter modernleşme modellerinden (Almanya, İtalya ve Sovyetler Birliği) esinlendi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye için model Batı demokrasileri, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra da AB oldu. 1999'da AB'ye aday ilan edilmesi, yalnızca Türkiye'nin kendine özgü İslamcı hareketinin liberalleşmesine değil, AB üyeliği lehinde TSK'nın da dahil olduğu çok geniş bir ittifakın oluşmasına yol açtı. 2001 - 2005 arasında Türkiye, vesayet altında olan türden bir demokrasiden Avrupa normlarında demokrasiye geçiş sürecini başlatan anayasa ve yasa değişikliklerini, muhalefet partilerinin de desteğiyle gerçekleştirdi.

Ne var ki, 2005'ten bu yana, Türkiye'nin Avrupa'ya ait olmadığı iddiası başta olmak üzere, AB'den gelen olumsuz sinyaller, AB üyeliğine olan kamuoyu desteğini çok ciddi oranda azalttı. Bunun üzerine TSK ve başta CHP olmak üzere muhalefet partileri reformlara karşı direnişe geçti. AB'nin Türkiye üzerindeki "yumuşak gücü" ya da Türkiye'ye model olma yeteneği, tümüyle tükenmediyse de tükenmeye yüz tuttu.

Türkiye yarın, vesayet altında demokrasiden Avrupa normlarında demokrasiye geçiş yolunda ikinci büyük adımı atmak üzere bir referandum yapıyor. Gündemde olan anayasa değişiklikleri, büyük ölçüde AB'nin Türkiye'den beklediği reformlara tekabül ediyor. AB Komisyonu başta olmak üzere AB kurumları "doğru yönde atılmış bir adım" olarak nitelediği bu değişikliklere destek veriyor. Ne var ki, bu destek hemen hiçbir yankı bulmuyor. Başta sosyal demokratlık iddiasındaki CHP olmak üzere, belli başlı bütün muhalefet partileri, anayasa değişikliklerine "Hayır" diyor. CHP'nin yeni lideri Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümetinin bu desteği AB yetkililerine rüşvet karşılığında sağladığını iddia edebiliyor.

Değişikliklere karşı çıkan kimi çevreler, ABD'deki neoconların ve İsrail lobisinin AKP hükümetinin Türkiye'yi Batı'dan uzaklaştırdığı iddialarına nazire olarak, Türkiye'nin Brüksel ve Washington tarafından yönlendirilmesine dur demek için referandumda "Hayır" demek gerektiğini ileri sürüyorlar. Anayasa değişikliklerine öncülük eden AKP ise "Evet" için yürüttüğü kampanyada AB'ye katılım sürecine pek az atıfta bulundu; esas olarak bürokratik vesayet rejimine son verme, darbecilikle hesaplaşma, devletin değil milletin anayasasını yapma ve ekonomik gelişme için demokratikleşme temalarına vurgu yaptı.

AB'nin "yumuşak gücü"nü tüketmesine, muhalefetin AKP'nin Türkiye'yi bir sivil diktatörlüğe götürdüğüne dair yalan ve dolana dayalı kampanyasına rağmen, Türkiye yarın yapılacak referandumda "Evet" diyerek, demokratikleşme ve liberalleşme yolunda dev bir adım daha atabilir. Eğer Türkiye bunu başaracak olursa, muhakkak ki Fadi Hakura'nın argümanı güçlü bir destek bulacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vesayete son, özgürleşmeye devam

Şahin Alpay 2010.09.14

Anayasa değişiklikleri paketi için geçen pazar günü yapılan referandum Türkiye halkının demokratik olgunluğunu bir kez daha teyid etti. Doğu ve Güneydoğu'da "boykot"a katılma veya katılmama nedeniyle çıkan kimi yerel olaylar dışında, oylama demokrasiye yakışan bir biçimde yapıldı; sonuç hızla alındı. Doğu ve Güneydoğu'da Barış ve Demokrasi Partisi'nin etkili "boykot" kampanyasına rağmen katılma oranı ülke genelinde hayli yüksek, % 77 oldu.

Referandum sonucu, esas olarak, halkın demokratikleşmeye devam edilmesi yönünde güçlü bir talebi olduğunu gösterdi. Paketteki değişikliklerin gerekli ama yeterli olmadığı, bunların yepyeni, sivil ve demokratik

bir anayasaya kapıyı açacağı vaadine cevap veren seçmenlerin % 58'i "evet" dedi. Referandumdan "bürokratik vesayete son, özgürleşmeye devam" mesajı çıktı. Doğu ve Güneydoğu'da % 55 dolayındaki boykotçu seçmenin büyük bölümünün de demokratik değişimden yana olduğu dikkate alınacak olursa, Türkiye'nin yaklaşık üçte ikisinin bu mesajın arkasında toplandığını söylemek mümkün.

Öte yandan seçmenlerin % 42'si "hayır" dedi. Elbette ki bu azımsanacak bir oran değildir. "Hayır" oylarının Ege, Akdeniz ve Trakya bölgelerinde yoğunlaşması da "hayır" oyuna ek bir anlam yüklemektedir. O anlam da, ülkenin bu bölgelerinde yaşayan halkın büyük çoğunluğunun, anayasa değişikliklerine öncülük eden Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarına, şu veya bu nedenle, güven duymayışı. AKP iktidarı, Başbakan Erdoğan'ın söz verdiği yeni, sivil ve demokratik anayasanın mümkün olan en geniş mutabakatla şekillenmesine ve böylelikle "hayır" diyen seçmenlerin kaygılarının olabildiğince giderilmesine özen göstermeli.

"Hayır" denmesine öncülük eden muhalefet partileri, öncelikle de Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) açısından çıkarılacak derslerin başında, toplumdaki özgürleşme ve demokratikleşme talebine karşı çıkararak iktidara gelmenin mümkün olamayacağını görmek olmalı. CHP eğer iktidar olmak istiyorsa, bürokratik vesayet rejiminin bekçiliği rolünden vazgeçmeli. Her zaman CHP'nin (ve hatta temsil etmek iddiasında olduğu Kemalizm'in) iki yüzü olduğunu savundum. Bunlardan biri, halkı sivil-asker bürokrasi tarafından güdülmeye muhtaç bir sürü olarak gören, yurttaşların farklı dinsel inanç ve etnik kimliklerine saygısız vesayetçi, seçkinci, otoriter, devletçi gelenek; öteki ise eleştirel aklın yol göstericiliğini vurgulayan, çağdaş uygarlığı yakalamayı hedef alan gelenek... CHP, çağdaş uygarlığın "demokrasi, insan hakları, hukuk devleti ve farklılığa saygı" değerleriyle tanımlandığını içine sindirmedikçe ne iktidar olabilir, ne de ciddi anlamda bir muhalefet. Eski lider Deniz Baykal bu gerçeğin hiç farkında değildi. Umarım bu gerçeği görebildiğine dair sinyaller veren Sayın Kemal Kılıçdaroğlu referandumdan yanlış sonuçlar çıkarmaz.

Referandum sonuçlarının ortaya koyduğu bir başka gerçek, toplumdaki demokratikleşme talebine karşı çıkmanın Milliyetçi Hareket Partisi'ne (MHP) de pahalıya patladığı. Oy dağılımıyla ilgili ilk bulgular, "hayır" diyen MHP liderliğinin, parti seçmenlerinin önemli bir kısmının desteğini kaybettiğine işaret etmekte. Kemalizm'in otoriter, farklı kimliklere saygısız, çağdaş uygarlığa ters yüzüne sarılan bir MHP'nin marjinalleşmeye mahkum olduğunu söylemek kehanet olmaz.

Doğu ve Güneydoğu'daki % 55'e varan katılmama oranı, Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) "boykot" kampanyasında hayli başarılı olduğunu gösteriyor. Hiç şüphe yok ki BDP söz konusu bölgede yaşayan Kürt seçmenlerin önemli bir bölümüne sözünü (şu veya bu şekilde) dinletebiliyor. En azından bu nedenle BDP, sivil ve demokratik anayasanın yapılmasında görüşünün alınmasını talep etmekte haklıdır. Ama BDP de demokratik taleplerinin toplumun genelinden anlayış ve destek görebilmesi için, şiddetin son bulması gerektiğini görebilmeli ve PKK'nın silah bırakmasını sağlamak için şimdi her zamankinden daha büyük bir çaba harcamalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye üçe mi bölündü?

Şahin Alpay 2010.09.16

Habertürk gazetesi geçen gün "Türkiye üç parça" başlıklı bir haberinde, üç renkli bir referandum haritası yayımladı. Seçmen çoğunluğu yeşil renkle gösterilen illerde "evet", kırmızı illerde "hayır" demiş, beyaz illerde ise oylamayı "boykot" etmişti. Haberde siyasilere ve akademisyenlere yöneltilen soru şuydu: "Türkiye üçe mi bölündü?.."

Benim bu üzerinde durulmaya değer soruya verdiğim cevap, "hem evet, hem hayır". Önce, neden evet?

Referandum haritası oldukça net bir şekilde, Türkiye'nin oy eğilimleri açısından üç bölgeye ayrıldığını ortaya koyuyor: Trakya, Ege ve Akdeniz bölgesine giren illerde (ve ek olarak Eskişehir, Bilecik ve Tunceli'de) çoğunluk anayasa değişikliklerine "hayır" derken, Güneydoğu ve Doğu'nun hepsi değilse de 8 ilinde (Van, Hakkari, Siirt, Şırnak, Mardin, Batman, Diyarbakır, Iğdır) çoğunluk oylamayı "boykot" etti; buna karşılık (Karadeniz dahil) Türkiye'nin geri kalanı "evet" dedi. Bu üçlü bölünmenin siyasi, sosyolojik, sosyo-ekonomik ve kültürel nedenleri var. Kürt seçmenlerin büyük çoğunlukta olduğu illerin bir bölümünde hakim eğilimin "boykot" olmasının nedeni karmaşık değil, siyasi. Bu bölgedeki seçmen çoğunluğu, BDP'nin çağrısıyla, esas olarak da anayasa değişikliklerinde Kürtlerin kimlik talepleri hesaba katılmadığı ve BDP'nin görüşleri alınmadığı gerekçesiyle sandığa gitmedi.

"Yeşil" ve "Kırmızı" Türkiye'yi birbirinden ayıran etkenler ise çok çeşitli. "Kırmızı Türkiye"deki seçmenlerin çekirdeğini, başta 1923'te Yunanistan'la yapılan zorunlu nüfus mübadelesi sonucunda ve başka nedenlerle gelen Balkan göçmenleri oluşturuyor. Bu seçmenlerin genel eğilimi Cumhuriyet'in kurucu ideolojisi olan otoriter laiklik ve "ne mutlu Türküm diyene" politikalarına sıkı sıkıya bağlılık. Okula devam süreleri görece yüksek. Bu yüzden de daha ziyade endoktrinasyona dayalı eğitim politikalarından görece daha çok etkilenmiş, eleştirel ve sorgulayıcı zihniyetten uzak, dogmatizme hayli yatkın ve farklılığa saygısız olma eğiliminde bir kesim. Resmi laiklik anlayışına bağlılığı adeta bir din haline getirmiş olan bu kesim, demokrasi üzerinde askeri-bürokratik vesayet rejimini, görece liberal hayat tarzları açısından güvence olarak görmekte. Vesayet rejiminin son bulması halinde Türkiye'nin bir din devleti olmasından ve parçalanmasından kaygı duymakta. Anadolu'nun kültürel açıdan muhafazakâr, dindar eğilimli kitlelerinin zenginleşerek kamusal alanda daha görünür bir hal almalarından ciddi olarak rahatsız. Siyasi açıdan düzenin (statükonun) korunmasından yana ve esas olarak CHP'ye, (son yıllarda) olmazsa MHP'ye oy verme eğiliminde.

"Evet" diyen Türkiye ise 1980'lerden itibaren liberalleşen ve globalleşen ekonomi politikalarıyla gelen refah artışından ve Avrupa Birliği'ne katılım süreciyle genişleyen demokratik haklardan en çok yararlanan toplum kesimlerini barındırıyor. Bu kesimler, kültürel bakımdan dindar ve muhafazakâr eğilimde olmakla beraber gerek ekonomik gerekse siyasi alanda liberalleşme ve demokratikleşmeye, değişime güçlü destek veriyor. Bu desteğin Milli Görüş Hareketi'nin dönüşmesi ve AKP'nin ortaya çıkmasında çok büyük rolü var.

Ne var ki, yukarıda açıklamaya çalıştığım farklılaşmalar Türkiye'nin üçe bölündüğü anlamına gelmiyor. Neden? Başlıca dört nedenle. Birincisi, kültürel farklılıklar içeren toplumlarda seçmenler arasında bu tür ayrışmalar olağan. ABD'de bile bir "Kırmızı", bir de "Mavi" Amerika var. Öteki örnekleri saymaya yerim yok. Şurası muhakkak ki, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi, farklıları bir arada yaşatabiliyor.

İkinci neden, her üç bölgede de, genel eğilime ters yönde oy kullanan, azımsanmayacak azınlıkların mevcut olması. Üçüncü neden, birlikte yaşama iradesinin bütün bölgelerde hakim eğilim olması. Nihayet sonuncu neden de, Türkiye'de bütün bölgelerden, bütün illerden ve bütün toplum kesimlerinden hatırı sayılır oranda oy alan bir birleştirici partinin, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin var olması. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bariş düşmanlarına geçit vermeyelim!

Türkiye'de silahların susmasını, şiddetin son bulmasını istemeyen, şiddetten nemalanan güçlerin varlığını iyi biliyoruz.

Bu güçler çabalarını sürdürüyor. PKK'nın 13 Ağustos-20 Eylül arasında ilan ettiği ateşkes döneminde dahi silahlar susmadı. Son olarak Hakkâri'de uzaktan kumandalı mayınla havaya uçurulan minibüste 9 kişi öldü, biri bebek 4 kişi yaralandı. Bu haince katliamı kim yaptı? Üzerinde tereddüt olmayan tek husus, dün Taraf'ın manşetinde dendiği gibi, saldırının "barış düşmanları"nın eseri olduğu. Hükümet, barış düşmanlarını teşhir için bu saldırının sorumlularını mutlaka ortaya çıkarmalı.

Barış düşmanlarının gayretleri şu büyük gerçeği değiştirmiyor: Türkiye, halkın demokratik olgunluğunu ve daha derin demokrasi talebini ortaya koyan bir referandumu geride bıraktı. Referandumun en önemli sonucu, zenginleşmeye ve demokratikleşmeye devam diyenlerin toplumun yaklaşık üçte ikilik bir bölümünü oluşturması. Referandum, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümetine demokratikleşme hamlelerine devam için çok güçlü bir yetki verdi. Halkın ezici çoğunluğu, "Demokratik Açılım-Kürt açılımı" politikasına öncülük eden; 1982 anayasasıyla tahkim edilen bürokratik vesayete son verecek değişikliklere "evet" oyunun yepyeni, sivil ve demokratik anayasanın kapısını açacağını vaad eden Başbakan Erdoğan'a, "Durmak yok, yola devam!" dedi. Şimdi beklediğimiz, Başbakan'ın ve hükümetinin halkın bu çağrısına cevap vermesi.

Giderek zenginleşen ve özgürleşen, kendi ayakları üzerinde yükselen, bütün dünyada itibar kazanan Türkiye'nin şimdi birinci gündem maddesi iç barışın sağlanması; önce ateşkesin kalıcı bir hale gelmesi, sonra da şiddetin son bulması. Burada elbette ki en büyük sorumluluk ve görev, Sayın Başbakan'a ve hükümetine düşüyor. AKP hükümeti, Başbakan'ın referandum sonuçlarının açıklanmasından sonraki, herkesi sevindiren teşekkür konuşmasında vaad ettiği, en geniş mutabakatla hazırlanacak yeni, sivil ve demokratik anayasa için gerekli çalışmayı hemen başlatmalı.

Gerek iç barışın sağlanmasında, gerekse demokrasinin yerleştirilmesinde öncülük görevi kuşkusuz AKP hükümetine düşüyor. Ne var ki, ne denli geniş bir halk desteğine sahip olursa olsun AKP iktidarı bu temel görevleri tek başına yerine getiremez. Sayın Başbakan, iç barışın sağlanması için Abdullah Öcalan dahil kiminle olursa olsun görüşülebileceğini, genel af çıkarılabileceğini, sivil ve demokratik anayasa için hükümetle işbirliğine hazır olduğunu söyleyen Cumhuriyet Halk Partisi lideriyle en kısa zamanda bir araya gelmeli ve iki büyük partimizin birlikte çalışmalarına önyak olmalı. Sayın Başbakan, "21. yüzyılda şiddet, silah miadını doldurmuştur..." diyen Barış ve Demokrasi Partisi ve Demokratik Toplum Kongresi sözcüleriyle, iç barışı ve demokratikleşmeyi güven altına alacak önlemler üzerinde görüşmeleri bir an önce başlatmalı.

Yapılacak ilk iş, kanunları değiştirerek, şiddeti dışlayan sözü suç olmaktan kesinlikle çıkarmaktır. AKP, CHP ve BDP yeni anayasada herhangi bir etnik kimliğe atıfta bulunulmayacağına, yeni anayasanın "Türkiye devletinin ve Türkiye halkının" anayasası olacağına dair ilke anlaşmasına varabilir. Yönetimde istikrar da, temsilde adalet de Türkiye siyasetinin ihtiyacıdır. Seçim sistemi bütün ülkeye güven verecek şekilde, yine üç partinin anlaşmasıyla, bu iki ilkeye sadık olarak pekala ve kolaylıkla değiştirilebilir.

Yıllardır bu iki ilkeye en uygun seçim sistemini araştıran Prof. Dr. Seyfettin Gürsel'in önerisi dikkate alınmalı. Gürsel'e göre, ülkeyi en çok 5-6 milletvekilinin seçileceği seçim çevrelerine ayıran ve barajı tümünden kaldıran bir nisbi temsil sistemi, hem % 40 dolayında oy alan partiyi tek başına iktidara getirir, hem de Türkiye'nin bütün önemli partilerine, bu arada Kürt sorununu programlarının merkezine koyan partilere parlamentoda adil bir temsil sağlayabilir. (Bkz. Referans, 24 Ağustos.) s.alpay@zaman.com.tr

Kapıları aç, terörü çöz

Şahin Alpay 2010.09.21

18 Eylül Cumartesi sabahı THY'nin İstanbul-Van uçağında yerimi henüz almıştım ki, yanımda oturan çiftin ayağa fırlayıp, neredeyse boynuma sarılmaları karşısında doğrusu bir süre şaşkınlık geçirdim...

Sonra anlaşıldı: Harutyun ve Poylun Karagözyan, ta Los Angeles'ten geliyorlardı... Pazar günü Akdamar/Agdamar adasındaki tarihi Surp Haç kilisesinde yapılacak dini ayini izleyecek, sonra da Poylun'un anne ve babasının memleketi olan, daha önce hiç görmedikleri Sivas, Zara'ya gideceklerdi.

Beni Mehtap TV'de her pazartesi akşamı yayımlanan, hiç kaçırmadan izledikleri (Mehmet Altan ve Eser Karakaş dostlarla birlikte yaptığımız) "Akıl Defteri" adlı yorum programından tanıyorlardı... Uçaktan inince birlikte fotoğraflar çektik, adres alışı verişini yaptık, artık onları Los Angeles'ta ziyaret etmemi beklediklerini tekrarlayıp durdular... Karagözyanların gösterdikleri muhabbetin beni niye ve ne kadar duygulandırdığını (ve düşündürdüğünü) tahmin edersiniz.

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı'nın (DAKA) davetlisi olarak, bir grup gazete yazarı arkadaşla birlikte Van'a geldim. Bu satırları Tatvan'da yazıyorum. Bitlis, Muş ve Hakkari'ye devam edeceğiz. DAKA, Devlet Planlama Teşkilatı'nın koordinatörlüğünde, bölgenin ekonomik ve sosyal gelişmesinden sorumlu ülke çapındaki 26 kalkınma ajansından biri (Geniş bilgi için bkz. www.daka.org.tr). Şimdilerde genel sekreterliğini, Yüzüncü Yıl Üniversitesi öğretim üyesi ve ülkenin en önemli sosyologlarından biri olan Dr. Emin Yaşar Demirci yapıyor. Onun rehberliğinde yetkili olduğu bölgeyi geziyor; gerek DAKA'nın projeleri, gerekse genel siyasi ve sosyo-ekonomik durum hakkında bilgi ediniyoruz. Akdamar'ın güneş enerjisiyle donatılması da bir DAKA projesi.

Ziyaretimiz, 19 Eylül'de gerçekleşen tarihi olaya da rastladı. Geçen pazar günü, Akdamar/Agdamar'da bulunan 12 asırlık kilisede, tam 86 yıl süren bir aradan sonra, Türkiye Ermeni Patrikliği tarafından düzenlenen dini ayine tanık olma fırsatını da bulduğumuz için çok şanslıyız. Tarihi kilisenin Kültür Bakanlığı tarafından başarılı bir şekilde onarılmasından sonra, yılda bir kez dahi olsa ibadete açılması kuşku yok ki her şeyden önce, Osmanlı Ermenilerinin başına gelen tehcir felaketinin vicdanlarda açtığı yaraların sarılması, Türk ve Ermeni dostluğunun yeniden tesisi için atılmış bir adım.

Van Valiliği'nin kusursuz organizasyonu ile gerçekleşen tarihi olayın, yalnızca Ermeni yurttaşlar ve dünyanın dört bir yanından gelen Ermeni konuklar değil, bütün bölge halkı tarafından sevinçle karşılandığına tanık olduk. 19 Eylül günü Akdamar/Agdamar, her köken ve inançtan yurttaşları bir araya getiren bir bayram yeri görünümündeydi. Adaya gelenlere hediye edilen dört dilli (Türkçe, Kürtçe, Ermenice ve İngilizce) gazete "Van Times" bu şenliği kutluyordu. Kısa bir süre sohbet ettiğimiz Vali Yardımcısı Atay Uslu, Türkiye'de artık (Mevlana'nın dediği gibi) "yeni şeyler söyleme zamanı" geldi diyordu. Türkiye tıpkı Van kedisinin gözleri gibi rengarenkti; artık gücünün de bu çeşitliliğinden geldiğini bilerek davranmalıydı. Genç vali yardımcısını dinlerken Türkiye'nin yeni yeni kazandığı özgüveni dile getirdiğini düşündüm.

Bölgede hemen herkes, artık Ermenistan ile kapıların açılmasını istiyor. Bunlara Van'ın sevilen valisi Sayın Münir Karaloğlu da dahil. "Evet istiyorum, çünkü bunun en büyük faydasını Van görecektir..." diyor. Hemen herkes gelişecek ticari ilişkilerle, kültür ve inanç turizmiyle herkesin zenginleşeceğine, böylelikle bölgede dostluk ve barışın hakim olacağına inanıyor. Bunu belki en iyi ifade eden Van Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Zahir Kandaşoğlu oldu. "Hocam, aç adam her işi yapar..." diyen Kandaşoğlu'na göre, bölgede terörün bitirilmesinde de en önemli etken, Ermenistan kapılarının açılması olacak. Haklılık payı yüksek. Kürt kimliğini inkar politikalarının sona ermesinden sonra dikkatlerin giderek kalkınmaya döndüğü muhakkak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Doğu ve Güneydoğu kalkınmaya hazırlanıyor

Şahin Alpay 2010.09.23

Küçük bir grup gazete yorumcusu arkadaş, Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) Genel Sekreteri Dr. Emin Yaşar Demirci'nin davetiyle 18-22 Eylül arasında Van, Bitlis, Muş ve Hakkari illerini ziyaret ettik.

Sivil toplumun, belediyelerin ve devletin temsilcileriyle konuştuk. Van hariç öteki illere ilk kez ayak basıyordum. Dört gün içinde o kadar çok şey gördüm, dinledim ve öğrendim ki, hayatımda böylesine yoğun yaşadığım 4 gün pek az olmuştur. Bu ve önümüzdeki yazılarda, edindiğim belli başlı izlenimleri siz okurlarımla paylaşacağım.

Belki başka vesilelerle de yazdım, bir siyaset bilimci ve gazete yorumcusu olarak toplumsal gerçeklerle ilgili olarak vardığım iki temel sonuç şunlardır: Gerçeğin çok farklı yüzleri vardır ve gerçekler sürekli değişir. Doğu ve Güneydoğu gezisinde gördüklerim, dinlediklerim ve öğrendiklerim de her şeyden önce bunu teyid etti: Tek bir "Doğu ve Güneydoğu" bölgesi (ya da tek bir "Türkiye Kürdistanı") yok. Kürtlerin çoğunlukta olduğu illerin ve orada yaşayanların ortak gerçekleri yanında, hiç birbirine benzemeyen gerçekleri var ve hepsi değişiyor.

Van, Bitlis ve Muş'ta karşılaştığımız durumla, Hakkari'de karşılaştığımız durum arasında çarpıcı bir kontrast var; ama ortak yönler de yok değil. Van, Bitlis ve Muş'ta asayiş tam, ekonomi atılıma hazır görünüyor. Hakkari'de ise asayiş kötü, ekonomi gerilemekte. Öyle ki insanlar, ili terk ediyor ya da terkten söz ediyor. Ama umut yitirilmiş değil. Hükümetten özel bir ilgi bekleyen Hakkari'deki durumu başka bir yazıda ele alacağım.

Evet, gezdiğimiz bölge şimdilik Türkiye'nin en az gelişmiş illerini kapsıyor. Fakat gelişmişlik açısından kentlerle kırsal bölge arasında hissedilir farklar var. Van, önemli bir kentsel merkez niteliğini kazandı bile. Genel olarak bölge kalkınmak için gerekli altyapıyı edinmekte. Van ve Muş'a uçakla ulaşmak mümkün. (Bu yıl Van'a bir milyon kişi uçakla gitti-geldi.) Van Gölü duble yollarla çevrili. Van-Yüksekova/Hakkari duble yolu inşaatı ilerliyor. Hepsi telefon ve internet iletişiminden yararlanıyor. Van nasıl kalkınmak için Ermenistan kapılarının açılmasını bekliyorsa, Hakkari de gözünü İran ve Irak kapılarına dikmiş durumda.

Edindiğim genel izlenim, bölgenin ekonomik kalkınma için kalkışa hazır olduğu. Eğer kapılar açılırsa, Hakkari dahil bölgede ciddi bir kalkınma hamlesi yaşanabilir. Bitlis, şimdilerde Türkiye'nin gelişmişlik sıralamasında en alttan 3. il konumunda, fakat turizm ve tarım potansiyeli öylesine yüksek ki, Sayın Vali Nurettin Yılmaz'ın verdiği bilgiye göre arsa fiyatları katlanarak yükselmekte. "Niye?" diye sordüğümüzda, "İnsanlar geleceği satın alıyor..." diye açıklıyor. Muş en az gelişmiş il konumunda, fakat Vali Sayın Erdoğan Bektaş'tan aldığımız bilgiler, Muş'un da kalkınma hamlesine hazırlandığına işaret etmekte.

Bölgede umut verici bulduğum genel ortamı etkileyen ikinci önemli etken, elbette ki siyasi. Hakkari hariç bölgede asayiş sağlanmış durumda. Bölge halkı İstanbul medyasının Doğu ve Güneydoğu'yu adeta bir "terör yuvası" olarak tanıtan yayınlarından şikâyetçi. Muş, ülkenin en güvenli (yani en az suç işlenen) ili; Bitlis de 9. sırada geliyor. Hakkari yolu hariç hiçbir yerde güvenlik kontrolüne, askere rastlamadık. Bırakın, güvenlik kontrolünü, Hakkari dışında asker görmedik. Gördüğümüz tek asker, 18 Eylül akşamı Yüzyıl Üniversitesi'nde Ermeni piyanist Şahan Arzruni'nin konserini dinlemeye gelen kolordu komutanıydı. O da sivil giyimliydi.

"Demokratik Açılım-Kürt Açılımı" politikasının bir yere varmadığından söz ediliyor. Böyle konuşanları bölgeyi tanımaya davet ederim. Demokratik Açılım'la birlikte inkar politikaları son bulduğu gibi, bölgeye halkın kimliğine saygılı, hizmet etmekten başka bir şey düşünmeyen, ehliyet sahibi valilerin tayin edilmiş olması havayı çok değiştirmiş. Arkadaşlarla şakalaştık: "Kadrolaşma mükemmel..." Yapılacak daha çok şey var, ama Demokratik Açılım mutlaka ilerleyecek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürtler ve BDP'nin ikilemi

Şahin Alpay 2010.09.25

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı'nın (DAKA) davetiyle ziyaret ettiğim Van, Bitlis, Muş ve Hakkari illerindeki Kürt aydınları ve sivil toplum temsilcileriyle yaptığım sohbetler, Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) bölgedeki rolünün farklı yüzlerini daha iyi görmeme de yardımcı oldu.

BDP, Kürt çoğunluklu bölgede yüksek oranda oy topluyor, çünkü Kürt kimliğini inkar, yasak ve zorla bastırma politikalarına tepkinin; Kürt kimliğinin tanınması talebinin başlıca sözcüsü durumunda. BDP, PKK ile aynı tabanı paylaşıyor, ama silahların susmasını, barışçı-demokratik mücadeleyi savunuyor. Bu nedenlerle BDP ile PKK'yı aynı kefeye koymamak gerektiği gibi, BDP'nin katkısı olmaksızın ne Kürt sorunu çözülebilir ne de silahların susması sağlanabilir. BDP muhakkak ki, gönüllü ya da zoraki, Kürtlerin önemli bir kısmının desteğine sahip ve Parlamento'da mutlaka temsil edilmeli. BDP'nin bir yüzü muhakkak ki bu.

Ne var ki, BDP'nin başka bir yüzü de var. Bırakın ülkenin geri kalanındakileri, Doğu ve Güneydoğu'da yaşayan Kürtlerin tek temsilcisi olmaktan çok uzak. Bununla sadece Kürtlerin önemli bir kısmının Adalet ve Kalkınma Partisi'ne oy verdiklerini; Kürt sorununun çözümünü programlarının merkezine oturtan başka siyasi partilerin, yani Katılımcı Demokrasi Partisi (KADEP) ile Hak ve Özgürlükler Partisi'nin (Hak-Par) varlığını ve BDP'ye itibar etmeyen Kürt aydınlarının sayısının giderek artmakta oluşunu kastetmiyorum. Bölgede görüştüğüm Kürtlerin dikkate değer bir kısmına göre, eğer silahlar susacak, özgürleşme ve zenginleşme ilerleyecek olursa BDP'nin etkisi giderek marjinalleşecek. BDP böyle bir ikilemin içinde.

Bu bağlamda, geçmişte DTP'den aday olan bir sivil toplum temsilcisinin söyledikleri dikkate değer: "Eğer 'demokratik özerklik' Kürt çoğunluklu bölgenin BDP yönetimine terk edilmesi anlamına gelecek ise bu Kürtler için bir facia olur; zira BDP otoriter bir parti..." Kısacası, bölgede genişleyen bir kesimin BDP'nin rolü hakkında farklı değerlendirmeleri olduğu muhakkak. BDP'nin gerek anayasa değişiklikleri için halkoylamasını boykot çağrısının gerekse arkasında durduğu "Kürt Eğitim ve Dil Hareketi"nin anadilde eğitim talebiyle bir hafta süreyle "okulları boykot" çağrısının Hakkari dışında fazla etkili olmamasının bir nedeni bu.

Ne var ki BDP'ye yakınlık duysun veya duymasın bölgede görüştüğüm kimselerin üzerinde ittifak ettikleri iki temel talep var. Biri, Türkiye'nin birlik ve bütünlüğünü güven altına alacak yeni, sivil ve demokratik anayasanın Kürt kimliğini tanınması, en azından herhangi bir etnik kimliğe gönderme yapmaması. Öteki ise anadilde eğitim hakkının sağlanması. Siirt ve Mardin'de görev yapan Kürt sınıf öğretmenleri ile yaptığım sohbet, bu bağlamda ilginçti. "İki Dil Bir Bavul" filminin, her ne kadar büyük bir yaraya parmak basıyor ise de, gerçeğin bütünü yansıtmadığını söylediler. Çocukların büyük kısmı okula hatırı sayılır ölçüde Türkçe bilerek geliyorlardı. Öte yandan Kürt öğretmenlerin dahi konuştuğu dil, Türkçe ile Kürtçenin karışımı olan bir dildi. Anadilde (veya benim savunduğum gibi "iki dilli") eğitim yapılabilmesi için, öncelikle Kürtçe öğreteceklerin düzgün Kürtçe

öğrenmelerinin sağlanması gerekecekti. Öğretmenlerin anlattıkları, anadilde eğitim konusunda sadece zihniyet değişimi olarak değil, hazırlık olarak da zamana ve sabırlı olmaya ihtiyaç olduğunu düşündürdü.

Çok şükür, Kürt kimliğini inkar politikaları son buldu. Büyük çoğunluğuyla Türkiye yurttaşlarının önemli bir bölümünün Kürt olduklarını, Kürtlerin anadillerini ve kültürlerini özgürce yaşamaya hakları olduğunu kabul ediyor. Ne var ki, Van ve Hakkari'nin arkasındaki yüksek tepelere 1990'larda koca harflerle yazılan "Ne mutlu Türk'üm diyene" sloganı evet iyice soluklaşmış, ama hâlâ yerinde duruyor. Artık tümüyle bir "tarihi kalıntı" niteliğini kazanan, çağ dışı kalan, "Demokratik Açılım"ın ruhuyla tamamen çelişen bu sloganı yerinden kaldırma zamanı gelip geçmedi mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hakkari niye 'yaranın ağzı'?

Şahin Alpay 2010.09.28

Van'dan hareket edip, sizi bir anda ortaçağa götüren tarihi Hoşap Kalesi'ni, sonra Başkale'yi ve Yüksekova kavşağını geride bırakıp Zap Suyu'na ulaştığınızda yeryüzünün belki en etkileyici manzaralarından biriyle baş başa kalacaksınız.

Kayalık dağları dar ve derin yarlar açarak aşan Zap Suyu'nu ve yemyeşil vadisini de geçip, yükseklerle doğru tırmandığınızda sarp bir yamaca yaslanmış duran Hakkari şehrini göreceksiniz. Sakın şaşırmayın...

Silahlar ebediyen sustuğu, huzur ve sükun ile hakim olduğu zaman Hakkari, doğal güzellikleri ve özgün karakteriyle Türkiye'nin en çok turist çeken yörelerinden biri olacak. Buna hiç kuşkusuz yok. Ama toplam 260 bin dolayında nüfusuyla Hakkari bugün için Türkiye'nin en az gelişmiş illerinden biri durumunda. Bugünlerde bütün Türkiye gibi Hakkari de silahların ebediyen susmasını sağlayacak adımların atılmasını bekliyor; özgürleşme ve zenginleşme umudunu paylaşıyor. Ama düne kadar (Şemdinli, Çukurca ve Yüksekova ilçeleriyle birlikte) Hakkari, Hakkari'li bir aydın olan Halit Yalçın'ın tasviriyle "yaranın ağzı" konumunu koruyordu. Güvenlik güçleri ile PKK militanları arasındaki çatışmalar, patlayan uzaktan kumandalı mayınlar, PKK'nın çağrısıyla yapılan gösteri ve boykotlar burada yoğunlaşıyordu. Anayasa değişiklikleri için yapılan referandumda gerek BDP'nin boykot çağrısına, gerekse Kürt Eğitim ve Dil Hareketi'nin bir hafta süreyle "okulları boykot" çağrısına en yüksek katılım Hakkari'de gerçekleşti.

Hakkari'yi "yaranın ağzı" yapan nedenlerin başında kuşku yok ki, coğrafyası geliyor. Türkiye'nin İran ve Irak'la bulunduğu güneydoğu ucundaki konumu, Hakkari'yi bir çeşit "çıkamaz sokak" kılıyor. Sınırlar üç ülkede yaşayan Kürt aşiretlerini birbirinden ayırıyor. Irak sınırı, bununla da kalmıyor; Hakkari'nin yüzyıllar boyunca Musul ile ticarete dayalı ekonomisine ağır darbe indiriyor. 1990'lara gelene kadar ilin ekonomisi önemli ölçüde kaçakçılığa dayanıyor. PKK isyanının yükseldiği 1990'lardan itibaren ilin dağlık yapısı, militanların barınması ve eylemleri için özellikle elverişli ortam sağlıyor. Köylerin boşaltılması ve yayla yasağı, ilin can damarı olan küçükbaş hayvancılığın çökmesine yol açıyor.

Hakkari'li illerinin kaderinin değişmesi için başlıca iki kategori talebi var. Biri siyasi: Hükümetin "elini taşın altına koyarak" Kürtlerin temsilcileriyle (İmralı, Kandil ya da BDP) görüşerek silahların susmasının sağlanması; Kürtlere karşı yapılan haksızlıklar sonucu dağlara çıkan gençlerin affedilmesi. Hakkari'li bir avukat "Yaralı yürekleri onarmanın, gönülleri yeniden kazanmanın kapısı ancak böyle açılabilir..." diyor. Konuştuğumuz sivil toplum temsilcilerinin ortak görüşü, devletin Kürt kimliğinin yasak ve baskı altına alarak doğurduğu Kürt

sorununu, Kürt kimliğini bütün gerekleriyle tanıyarak çözmek için hâlâ bir fırsata sahip olduğu. Vali Muammer Türker'den duyulan memnuniyet dile getiriliyor, fakat güvenlik kuvvetlerine tam olarak hakim olamayışından yakınıyor; asker ve polis olarak halka daha anlayışla davranacak personel atanması isteniyor. Yeni anayasada milletin yurttaşlık temelinde tanımlanması ve anadilde eğitim hakkının tanınması en çok üzerinde durulan talepler.

Öteki talepler ekonomiyle ilgili: Öncelikle, Irak'a açılan, altyapısı ve yolu hazır durumda olan Şemdinli ve Çukurca kapılarının aktif hale gelmesi. Bu takdirde Hakkari bir transit ticaret merkezi haline gelecek ve ekonomisi canlanacak. Hakkari Ticaret ve Sanayi Odası'ndan Cemal Erip, "Irak'la 6 milyar dolara ulaşan ticaretten pay almak istiyoruz..." diyor. Başka bir oda üyesi, eğer kapılar aktif hale gelir, ticaret gelişecek olursa, güvenliğin sağlanmasına bizzat halkın kendisinin katkı yapacağını altını çiziyor. Kaçakçılığın vergileri indirerek önlenmesi, sınır bölgesindeki mayınların temizlenmesi üzerinde durulan öteki ivedi sorunlar.

Evet, Hakkari halen "yaranın ağzı." Hakkari huzura erdiğinde, Türkiye de ermiş olacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İç barışa hiç olmadığı kadar yakınız

Şahin Alpay 2010.09.30

Referanduma gidilirken "Bin kere evet" başlıklı bir yazı yazdım. (31 Ağustos) Özetle şunları söyledim: Referandumdan "evet" çıkarsa sivil ve demokratik anayasa lehinde bir çoğunluk olduğu görülecek, bireysel özgürlükler yanında dinsel ve etnik kimliklerin serbestçe ifadesini ve yaşanmasını güven altına alacak yeni anayasa için kampanya başlayacak...

Anamuhalefet partisi CHP kendine çeki düzen vermek, vesayet düzeni ile olan bağlarını koparmak durumunda kalacak... AKP hükümeti üzerinde BDP ile konuşarak Kürt sorununu çözmesi, PKK şiddetine son vermesi için toplumdan gelen baskı büyük ölçüde artacak...

Referandumdan çıkan çok güçlü "evet" mesajı, beklentilerin kısa sürede gündeme girmesine yol açtı. Başbakan Erdoğan, siyasi ve sivil toplumu önümüzdeki yıl yapılacak seçimlere kadar yeni anayasa için hazırlığa çağırırken, referanduma kadar 12 Eylül anayasasına sahip çıkar konumdaki CHP, şimdi yeni anayasa için seçimleri beklemeye gerek olmadığını savunuyor. Ve hepsinden önemlisi hükümet, Kürt sorununun çözülmesi ve PKK şiddetinin son bulması için şimdi her zamandan daha kararlı görünüyor.

Şimdi Türkiye belki, iç barışa hiç olmadığı kadar yakın. Geride bıraktığımız haftanın silahların susması umudunu doğuran başdöndürücü gelişmeleriyle ilgili (çoğunlukla Taraf gazetesinde yer alan haberler) şunlar oldu: PKK "yaşanan bazı gelişmeleri ve yeni durumları değerlendirmek üzere" tek-taraflı ateşkesi bir hafta süreyle uzattığını açıkladı... Doğu ve Güneydoğu'da sivil toplum örgütleri, hükümeti BDP ile görüşmeye çağırdı... (21 Eylül) Adalet ve İçişleri Bakanlıkları ile MİT, Genelkurmay ve Jandarma'dan üst düzey yetkililerin İmralı'da hükümlü PKK lideri Abdullah Öcalan ile görüştükleri; PKK'nın silah bırakmasının koşulları üzerinde konuşulduğu bildirildi... MİT Müsteşarı'nın ABD'de Başkan Obama'nın güvenlik danışmanlarıyla, Bağdat Büyükelçisi'nin Kürdistan Bölge Yönetimi Başkanı Mesud Barzani ile PKK şiddetinin son bulmasına ilişkin görüşmeler yaptığı bildirildi... (23 Eylül)

Hükümetle görüşen BDP temsilcileri, yeni anayasa için hemen harekete geçilmesini istediler. Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek, Kürt sorununu kan dökmeden çözme imkanı olduğunu söyledi. Taraflar diyalogun süreceğini açıkladılar... (24 Eylül) Başbakan Erdoğan "Kan akmadığı müddetçe diyalog kapılarını açık tutarız..." dedi. (25 Eylül) Taraf'ın haberine göre, Abdullah Öcalan'ın talimatı üzerine PKK militanları Türkiye topraklarından çekilmeye başladı... Başbakan Erdoğan Kürt sorununun çözümünde "siyasi affın da konuşulabileceğini" söyledi... "Ben Türkiyeliyim dediğim için yargılandım. Sonra Genelkurmay Başkanı da bunu söyledi. Türkiye bunları aştı..." şeklinde konuştu. (26 Eylül) İçişleri Bakanı Beşir Atalay, Erbil'de Barzani ve Başbakan Berham Salih ile PKK'nın "sorunsuz çekilmesi" için yapılabilecekleri konuştu... (27 Eylül) Demokratik Toplum Kongresi eşbaşkanı Aysel Tuğluk, avukatı sıfatıyla İmralı'da Öcalan ile görüştüğünden sonra "eylemsizlik" kararının devam edeceği mesajıyla döndü. "Barışa yakın, daha yakınız..." dedi. (28 Eylül) Öcalan'ın Kandil'den eylemsizlik kararını Haziran'da yapılacak seçimlere kadar uzatmasını istediği bildirildi... (29 Eylül)

Evet, dün olduğu gibi yarın da barışı kundaklama gayretlerine tanık olabiliriz, ama Türkiye iç barışa daha önce hiç olmadığı kadar yakın görünüyor. Evet, bu noktaya 40 bin insanımız öldükten, tarifsiz acılar yaşandıktan sonra gelinebildi. Ama sonunda Kürt kimliğini inkar, zorla bastırma politikalarının iflas ettiği hemen herkesçe görüldü. Şiddetin şiddeti doğurduğu, sorunu şiddetle çözmenin mümkün olmadığı hemen herkesçe anlaşıldı. Bu noktaya gelmemizi, AKP hükümetinin iktidara gelmesinden itibaren, AB sürecinin sağladığı destekten de yararlanarak, devletten ve muhalefetten gelen bütün direnişlere rağmen uyguladığı, inkar politikalarını adım adım gerileten önlemlere borçlu olduğumuzu teslim etmeliyiz. Bu konuya devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokratik açılım: Nereden, nereye

Şahin Alpay 2010.10.02

"Kürt sorunu"na başlıca üç yaklaşım olduğu söylenebilir: 1) Türk etnik milliyetçilerine göre, Kürtler Türklüğe asimile olmalıdır. Olmuyorsa, çoğunlukta oldukları illerin (en azından bazılarının) Türkiye'den ayrılması, ülkenin geri kalanında yaşayan Kürtlerin de buralara göç etmesi gerekir.

2) Kürt etnik milliyetçilerine göre, Kürtler yeryüzünde kendi devleti olmayan yegane millettir. Ana hedef (şu veya bu yolla) tek bir devlet altında toplanmalarıdır. 3) Liberal demokrasiyi benimseyen Türk ve Kürtlere göre ise sorun Kürtlerin dil ve kültürlerini serbestçe yaşamalarını güven altına almak ve devleti (şu veya bu şekilde) merkezîyetçi yapısından kurtarmak suretiyle çözülebilir. Denebilir ki, bugüne kadar gerek Türkler, gerekse Kürtler arasında bu üçüncüsü esas ağır basan yaklaşım oldu.

Bu nedenle Türkiye (etnik Türk ve Kürt milliyetçilerinin zaman zaman artan direnmelerine rağmen) Kürt sorununu liberal demokratik düzeni yerleştirerek çözme yolunda (çok sancılı, çok acılı bir yoldan geçerek) adım ilerliyor. Bu süreç ne zaman başladı? Bu "Demokratik Açılım" sürecinin, Kürtçe yasağına son verildiği, Kürtçe gazete-kitap yayını ve müziğin serbest bırakıldığı 1991 ve Kürt sorununu programının merkezine yerleştiren ilk partinin (HEP) kurulduğu 1990 yıllarında başladığı söylenebilir. Sürecin daha gözle görülür, elle tutulur bir hal alması ise muhakkak ki, Türkiye'nin 1999'da Avrupa Birliği (AB) üyeliğine aday ilan edilmesi ve 2002'de AKP'nin iktidara gelmesiyle birlikte oldu.

2001-2004 arasında kabul edilen AB'nin Kopenhag Siyasi Kriterleri'ni yerine getirmeye yönelik reformlar bağlamında, Kürtçe ("farklı dil ve lehçelerde") radyo-televizyon ve öğrenim (kurslar) yasal hale geldi. Kürt

çoğunluklu bölgede 1987'den beri uygulanmakta olan OHAL, 2002'de kaldırıldı. Yargısız infazlar, faili meçhuller hızla azaldı ve bitti. Hâlâ tam başarıya ulaştığı söylenemeyecek "işkenceye sıfır tolerans" politikası benimsendi. Anayasa Mahkemesi tarafından ardi ardına kapatıldılarsa da Kürt partileri 2004'ten itibaren Kürt çoğunluklu bölgenin pek çok belediyesinde iktidara geldi. TRT 2004'te birkaç saat de olsa Kürtçe yayına başladı. 2005 Ağustos'unda Başbakan Erdoğan Diyarbakır'da, Kürtlere karşı işlenen "hata ve günahlar"dan söz etti.

2004-2005'ten itibaren Kürt çoğunluklu bölgenin sosyo-ekonomik kalkınması için gerekli altyapı yatırımlarına hız verildi. Bölgeye halkın kimliğine saygılı valiler ve kamu yöneticileri atanmaya başladı. Boşaltılan köylere dönüş için mali yardım ve terörden zarar görenlere tazminat ödenmeye başladı. 2007 seçimleri sonrasında ilk kez bir Kürt partisi (DTP, kapatılınca BDP) Parlamento'da temsil edilme olanağı buldu. 2008'den itibaren Irak Kürdistan Bölge Yönetimi'ne yönelik politika kökten değişti; ilişkilerde yakınlaşma sağlandı. Bölge ile ekonomik karşılıklı bağımlılık arttı. Geçen mart ayında Erbil'de konsolosluk açıldı.

Uzunca bir duraksamadan sonra reformlar canlandı. 24 saat Kürtçe yayın yapan TRT 6, 1 Ocak 2009'da faaliyete geçti. Kürt kimliği resmen değilse de fiilen tanınmış oldu. AKP hükümeti Ağustos 2009'da "Demokratik Açılım" projesini açıkladı. Cezaevlerinde Kürtçe yasağı kalktı. Diyarbakır Belediye Tiyatrosu geçen şubat ayında ilk Kürtçe oyunu sahneledi. Mardin Artuklu Üniversitesi geçen yaz, Kürtçe öğretime hazırlık olarak sertifikalı "Kürtçe okutman adayı yetiştirme kursu" açtı. Geçen nisan ayında seçim kanununda değişiklik yapılarak, yazılı ve sözlü Kürtçe propaganda yasağına son verildi. Geçen temmuz ayında "taş atan çocuklar" yasası kabul edildi. Birçok ilde "yayla yasağı" kalktı ve yollarda güvenlik denetimleri asgariye indirildi.

Demek istediğim şu: Başbakan Erdoğan'ın deyişiyle, "inkar politikaları son buldu; ok yaydan çıktı..." Gerçekte yaklaşık 20 yıl önce başlayan "Demokratik Açılım" Türkiye liberal demokrasiyi yerleştirene ve Kürt sorununu çözene kadar sürecek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni anayasanın temel ilkeleri ne olmalı?

Şahin Alpay 2010.10.05

Prof. Dr. Eser Karakaş, geçenlerde çıkan bir yazısında (Zaman, 30 Eylül) Türkiye siyasetinin baş gündem maddesi olan sivil ve demokratik anayasanın hazırlanması bağlamında, bu konuda düşünen herkesi, yeni anayasanın dayanması gereken temel ilkeler üzerine görüşlerini açıklamaya davet etti.

Bu çok yerinde çağrıya cevaben, bu konudaki görüşlerimi okurlarla paylaşmak istiyorum. Burada sayacağım ilkelerin idealimdeki özgürlükçü ve çoğulcu demokratik düzeni tanımlamadığını, sadece bugün geldiğimiz aşamada Türkiye toplumunun farklı etnik ve dinsel kimliklere sahip çoğunluğunun üzerinde mutabakata varabileceğini, ülkenin bütünlüğünü koruyabileceğini düşündüğüm ana ilkeler olduğunu belirtmeliyim.

Yeni anayasa şu ilkelere dayanmalıdır: "Türkiye devleti" bir cumhuriyettir. Siyasi rejimi, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasidir. (Dolayısıyla 1982 Anayasası'ndaki "Atatürk ilke ve inkılapları"na ve "Atatürk milliyetçiliği"ne bütün göndermeler son bulur.) Sivil ve askeri, bütün ve her kademedeki okullarda zorunlu "demokrasi bilgisi ve kültürü" dersi okutulur. İfade özgürlüğü yalnızca şiddete çağrı, ırkçılık ve hakaret gerekçeleriyle kısıtlanabilir. Siyasi partiler ve dernekler sadece şiddeti savundukları ya da ırkçılık yaptıkları gerekçesiyle kapatılabilir. Temel hak ve özgürlüklere ilişkin hükümler, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi başta olmak üzere Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmelerine uygun olarak yorumlanır.

Türkiye devleti, üniter bir yapıya sahiptir. Ancak, kamu yönetimi yerinden yönetim ilkesi uyarınca ve hantal merkezîyetçiliği kırarak şekilde reforma tabi tutulur. Devletin temel görevleriyle ilgili yetkiler (yani savunma, güvenlik, ekonomi, dış politika, adalet) dışında kalanlar, belediyelere devredilir. "Türkiye milleti", Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarından oluşur. Resmi dil Türkçedir, ancak yerel yönetimler çalışmalarında, yerel çoğunluk tarafından konuşulan öteki dilleri de kullanabilirler. Devlet temel ve ortaöğretimde velilerin, yükseköğretimde kişilerin talebine bağlı olarak, anadilde eğitim hakkını sağlamakla yükümlüdür. Özel okullar Türkçe ile birlikte diledikleri başka dillerde ("iki dilli") eğitim yapabilir.

Türkiye devleti, laikdir. Yani devletin resmi ya da (şimdi olduğu gibi) gayri-resmi dini, kayırdığı bir inanç yoktur. Bütün dinsel inançlar, insan hakları ile çelişmedikleri sürece, özgürdür. Devlet bütün dini inançlara ve inançsızlığa saygı gösterir; hepsine eşit mesafede durur. (Dolayısıyla Diyanet İşleri Başkanlığı, kamu idaresi dışına çıkarılmalı, özerk olmalıdır.) Din hizmetleri için ödenecek vergi, isteğe bağlıdır ve devlet tarafından toplanır. Bütün ibadethaneler eşit statüdedir; aynı haklardan yararlanır. Din dersleri zorunlu olamaz. Küçüklere velilerinin talebine bağlı olarak din eğitimi verilebilir.

Türkiye devletin hükümet biçimi parlamenter demokrasidir. Cumhurbaşkanı parlamento tarafından seçilir, görevi devleti ve milleti temsil etmektir. Cumhurbaşkanı parlamenter sistemle bağdaşmayan hiçbir yetki tanınmaz. Yürütmenin başı başbakandır; parlamenter sistemlerdeki bütün yetkileri haizdir. Seçim kanunu, yönetimde istikrar ve temsilde adaleti sağlayacak şekilde düzenlenir. Anayasa Mahkemesi ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri, yeterli vasıflara sahip adaylar arasından, parlamento tarafından üçte iki çoğunlukla seçilir.

Silahlı Kuvvetler, sivil otoriteye tabidir. Genelkurmay başkanı, Savunma Bakanlığı'na bağlıdır. Savunma Bakanlığı, bütün yönleriyle savunma politikalarından sorumludur. Askerlik hizmeti, zorunlu tutulamaz. Ordu bir geçiş döneminden sonra tümüyle profesyonel hale gelir. Vicdani ret hakkı tanınır. Yükseköğretim, kamu üniversiteleri ve kâr amacı gütmeyen vakıf üniversiteleri tarafından sağlanır. Bütün üniversiteler, akademik, idarî ve malî özerkliğe sahiptir. Üniversitelerarası Kurul, yükseköğretim kurumları arasında eşgüdümü sağlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başkanlık kötü, parlamenter sistem iyidir

Şahin Alpay 2010.10.07

Bu konuyu daha önce hangi vesilelerle, kaç defa ele aldığımı hatırlamıyorum. Fakat konu, Başbakan Erdoğan'ın ilk kez geçen 18 Nisan akşamı bir televizyon programında başkanlık sisteminin Türkiye'nin gündemine gelebileceğini söylemesinden bu yana yeniden güncellik kazandı.

Başbakan 12 Eylül'de yapılan halkoylamasından hemen sonra da tekrar, yapılacak yeni anayasa ile başkanlık sistemine geçilebileceğinden söz etti. Yeni anayasa üzerine çalışmaya başlamasını istediği TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Burhan Kuzu da hemen gazetelere "Sağlıklı işleyecek tek model başkanlık sistemidir" demektedir. Başbakan Erdoğan'ın, bundan sonraki hedefinin Cumhurbaşkanı seçilmek olduğu, bunun için de kendisini yürütmenin başı konumunda tutacak başkanlık ya da yarı-başkanlık sistemine geçilmesini istediği spekülasyonları yapılmakta. Bütün bu nedenlerle bu konudaki görüşlerimi bir kez daha okurlarla paylaşma gereğini duyuyorum.

Bilindiği üzere demokrasilerde, esas olarak üç tür hükümet sistemi olabiliyor: Parlamenter sistem (beşiği Britanya), başkanlık sistemi (beşiği ABD) ve ikisinin bir karması olan yarı-başkanlık sistemi (beşiği Fransa). Dolayısıyla başkanlık ya da yarı-başkanlık sistemlerinin demokrasiyle bağdaşmadığı elbette ki söylenemez.

Ne var ki, siyaset bilimcilerimizin büyük çoğunluğu gibi ben de başkanlık sistemlerinin, Türkiye açısından özellikle uygun olmadığını düşünüyorum. Bunun başlıca nedenlerini de şöyle sıralayabilirim:

Devlet başkanının (ya da Cumhurbaşkanı'nın) sadece devleti ve milleti temsil etmesinde, bütün yurttaşların güvенеbileceği, partiler üstü bir konumda olmasında büyük yarar görüyorum. Parlamenter sistemde, parlamentonun genelde partiler arası mutabakatla seçtiği Cumhurbaşkanı partilerüstü devlet adamı rolünü kolaylıkla oynayabiliyor. Oysa başkanlık sistemlerinde başkanın, aynı zamanda yürütmenin de başı olması nedeniyle, bu rolü oynaması mümkün olmuyor.

Türkiye'nin köklü reformlara, dolayısıyla güçlü yürütme organına ihtiyacı var. Bunu da ancak parlamenter sistem sağlayabilir. Parlamenter sistemde yürütmenin başı, başbakan parlamentodan çıktığı için, yürütme ile yasama organı arasında uyumsuzluk söz konusu olmuyor. Oysa başkanlık sistemlerinde, başkan ile yasama organının farklı partilerden olması halinde yönetimde büyük sorun yaşanıyor. Ve sorunlar ancak (bizde pek olmayan) uzlaşma kültürüyle aşılabiliyor. Başbakan Erdoğan'ın başka bir partiden olan Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer döneminde yaşadığı sıkıntılar kesinlikle parlamenter sistemden değil, 1982 anayasasının bir vesayet kurumu olarak Cumhurbaşkanı'na tanıdığı, parlamenter sistemle bağdaşmayan, yarı-başkanlık sistemindekileri andırır yetkilerden kaynaklandı. Yani Türkiye bir anlamda yarı-başkanlık sisteminin sakıncalarını yaşadı.

Türkiye devletinin ademi-merkeziyetçi bir şekilde yeniden yapılandırılması ihtiyacı, hiçbir şekilde başkanlık ya da yarı-başkanlık sistemine geçilmesini gerekli kılmaz. Parlamenter hükümet sistemi, federalizmle (Hindistan) bölgelere yetki devriyle (Britanya ve İspanya) ya da devletin temel görevleriyle (yani savunma, güvenlik, ekonomi, dış politika, adalet) ile ilgili olanlar dışında kalan bütün yetkilerin yerel yönetimlere devredildiği üniter yapıyla (İsveç), hatta valilerin geneloyle seçildiği türden üniter yapıyla da (Japonya) bağdaşır.

Parlamenter sistemin (bence) sorunlu olan ve dolayısıyla istenmeyen yönü koalisyon hükümetlerine de kapıyı açık bırakmasıyla ilgilidir. Ama parlamenter sistem koalisyon hükümetlerini zorunlu kılmaz. Uyumsuz, kendi içinde kavga eden koalisyon hükümetlerine yol açan, nisbi temsil seçim sistemidir. Nisbi temsil sisteminde % 10'luk barajın bile koalisyonları önlemeye yetmediğini tecrübeyle öğrendik. Koalisyon hükümetleri (bence) kötüdür, ama çaresi kesinlikle başkanlık sistemleri değil, çoğunluk seçim sistemidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

10/10/10 eylemine çağrı

Şahin Alpay 2010.10.09

Gezegenin tarihindeki en sıcak 10 yılı geride bıraktık. Yıl sonu geldiğinde, muhtemelen gelmiş geçmiş en sıcak yılı geride bırakmış olacağız.

Dört bir yanda tüm sıcaklık rekorları kırıldı: Pakistan'da gölgede 53 derecenin üstünü gördük... Rusya bin yılın en yüksek hararetiyle kavruldu, 15 bin insan sıcaktan öldü, yangınlar çevrede nükleer tehdit yarattı, Sibiry tundralarında 1 milyon kilometrekare (Türkiye'nin birbuçuk katına yakın) donmuş toprağın çözülmesi rekor

hıza ulaştı, ülkede tahıl hasatının üçte biri yandı gitti. Rusya'daki sıcak hava dalgası, insan kaynaklı iklim değişikliğine bağlı olduğu bilim dünyasında tartışmasız kabul edilen ilk felaket oldu...

Pakistan'da bir Nuh Tufanı oluştuğunu söylesek abartmış olmayız: Yer-gök suya kesti, gökyüzünün tüm suları muson olup insanların başına yağdı; ülkede devasa içdenizler peyda oldu, İndus nehri normal hacminin 40 katına çıkarak taşıdı, bentlerini çiğneyip aştı. Ülkenin beşte biri sulara gömüldü, 20 milyon insan evsiz barksız kaldı, tufandan etkilenenlerin sayısı 40 milyona (Türkiye nüfusunun yarısından fazlasına) ulaştı!

Öte yandan Kuzey Kutup bölgesinde deniz buzları görülmemiş bir hızla eriyor, devasa buzdağları kopuyor, okyanusların ısınmasıyla mikroskopik canlı nüfus çöküşe ve böylelikle denizlerde beslenme zinciri hızla kopuşa doğru gidiyor. Latin Amerika'da Brezilya'da, Meksika'da, Karadeniz'de Rize'de rekor yağışlar dağ yamaçlarını yerle bir etti, insanları çamur deryasında silip süpürdü... Nijer'de hem sel, hem kuraklık vardı: Nüfusun yüzde 80'ini ve 400 bin çocuğu açlık ve kıtlığa mahkûm etti! Gerisi de öyle gitti zaten: Doğu Avrupa'da, Keşmir'de, Hindistan'da, Çin'de, Kuzey Kore'de, Vietnam'da taşkınlar, heyelanlar, seller ve yangınlarla hayatları cehenneme dönen milyonlar vardı.

Kısacası, küresel ısınma tehdidi yok artık. Küresel ısınmanın kendisi geldi! Gezegen, devrilme noktalarına çok yakın. İklimin kontrolden tamamen çıkması birkaç yılın meselesi... Önce dehşetli öfkelenmenin ve hemen ardından da sakince harekete geçmenin tam zamanı... Günümüzde hükümetlerin uyguladığı enerji politikaları hem yoksul ve güçsüz kitleler, hem de gelecek kuşaklar açısından korkunç adaletsizliklere yol açıyor. Politikacıları harekete geçirmek için yıllardır dünyanın dört bir yanında çağrılarda bulunduk, yüzbinlerce dilekçe yolladık, milyonlarca e-mail attık, protesto ve gösterilerde bulunduk. Ama onlar yeterince hızlı bir biçimde harekete geçemediler...

Ama artık yeter! Tamam!.. Gezegenin iklimini istikrara kavuşturmak, küresel adalete ilişkin, ahlâki bir mesele. Bir mânevi sorumluluk. Kendimizi hangi siyasî, ideolojik, dinî, etnik, kültürel gruba, partiye, topluluğa ait hissediyor olursak olalım, farketmez - zerrece farketmez. Gençler, gençleri ve dünyadaki diğer canlı türlerini destekleyen yaşlılar, bu harika gezegeni koruyacak etkili bir politika belirlenmesi için önce birleşmek, sonra da vargücümüzle bastırmak zorundayız.

Yarın dünyanın bütün ülkelerinde eylem var!.. Yaratıcı çözümler peşindeyiz: Yerel, yavaş, yatay. Yerel: yani küçük, ama evrensel ve dayanıklı direniş odakları... Yavaş, yani usulca ama hemen ve hızla yürütülen eylemler... Yatay, yani asla bir merkezden değil, web'i de kullanarak fotoğraflarla, fıkra ve hikâyelerle, videolarla, müziklerle, kol kola, omuz omuza, diz dize bir örgütlenme biçimi...

10 Ekim Pazar günü saat 15.00'te Galatasaray'dan başlayıp Taksim'e kadar eğlenceli bir yürüyüş yapacağız. Taksim Gezi Parkı'nda şenliğimiz, sergilerimiz, çocuk orkestrası konserlerimiz, konuşmalarımız var. Noam Chomsky ve Richard Falk gibi dünyanın önde gelen düşünür ve aktivistleri de aramızda olacak... Öyleyse, 10/10/10'da Galatasaray ve Taksim'de buluşmak üzere!

Yukarıdaki pek az kısaltarak aktardığım çağrıyı Ömer Madra yaptı (bkz. www.350hemensimdi.org). Söylediklerinin önemini ondan daha iyi anlatamayacağım için, bugün köşemi ona bıraktım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

PKK'nın kendini sorgulama zamanı

Özgürlüklerin şiddetle, zor ve baskıyla boğulmasına, diktatörlüğe karşı şiddetle direnme meşru görülebilir. Bu nedenle, 12 Eylül askeri diktatörlüğünün uyguladığı şiddete karşı PKK'nın 1984'ten itibaren silaha sarılmasını bir ölçüde anlaşılır buluyorum.

Üstelik o yıllarda "tarihin ebesi olarak şiddet" fikri hâlâ revaçtadır. PKK, demokratik Türkiye değil, komünist bir Kürt devleti peşindedir. Ne var ki, inkar politikalarının son bulmaya başladığı, haklar için demokratik yoldan mücadele imkanlarının genişlediği 1990'lardan itibaren PKK, Kürt sorununun çözümüne katkıda bulunmak şöyle dursun, Kürt taleplerinin şiddetle bastırılması için mükemmel bir bahane sağladı.

İnkâr politikalarının son bulduğu, tanıma politikalarında yol alınmaya başlandığı 2000'lerden itibaren ise PKK'nın yalnızca Türkiye açısından değil, yalnız Türkiye Kürtleri için değil bütün Kürtler için başlı başına bir sorun haline geldi. Son zamanlarda gerek Kürt aydınlarının, gerekse Kürt sivil toplum kuruluşlarının PKK'ya karşı seslerini yükseltmelerinin, PKK şiddetine uğramaktan çekinmeksizin PKK'yı silahları bırakmaya çağırımlarının nedeni de budur. Başbakan Erdoğan'ın deyişiyle, "İnkâr politikaları bitmiş, ok yaydan çıkmıştır..." Bugünkü ortamda Kürtlerin büyük ve makul çoğunluğunun silahların susmasını, haklar için mücadelenin demokratik yoldan yapılmasını, bölgelerine refah gelmesini istemelerinden daha doğal ne olabilir?

PKK'nın Kürtler için dahi bir sorun haline geldiğini belki en iyi açıklayan, inkar politikalarına karşı mücadelesinde yıllarca hapis yatan, inkarın son bulması ötesinde Kürtlerin kendi kaderini tayin hakkını savunan, ifade özgürlüğü denince akla ilk gelen bir Türk aydını, İsmail Beşikçi oldu. Bakın ne diyor: "Oğulları, kızları devlet güçleri tarafından öldürülenler, köyleri yakılıp yıkılanlar, faili meçhullerle karşılaşanlar şu veya bu şekilde haklarını arayabiliyor, seslerini duyurabiliyorlar. Oğulları, kızları kendi arkadaşları tarafından, PKK tarafından infaz edilenler ise bir sessizliğe gömülmüş, hayattan tamamen kopmuşlardır. Bu aileler için başvurulacak bir makam yoktur. PKK kendi içinde barışı aramadan, öbür Kürt örgütleriyle, Kürt sivil toplum kurumlarıyla ahenkli ilişkiler geliştirmeden, Türkiye ile, devletle barışı tesis etmesi mümkün değildir...

"PKK, örgütlerinin isimlerinde, yazılarında, konuşmalarında 'demokratik' sözcüğünü çok kullanıyor. Bu sözcüğü çok kullanarak demokrat olduğu izlenimi yaratmaya çalışıyor... Demokrat olmanın tek ölçüsü vardır: o da ifade özgürlüğüdür... İfade özgürlüğü yaşama geçmeden demokrat, demokratik olamazsınız... Barış ve Demokrasi Partisi bugün devletten özerklik talep ediyor. BDP İmralı'ya karşı özerkçe hareket edemezken, bu süreçten olumlu bir sonuç çıkmaz..." (sitesinde 5 Ekim günü yayımlanan yazıdan aktaran Taraf, 7 Ekim.)

PKK şiddetinin bugün Türkiye Kürtlerinin demokratik hakları için mücadelesine yardımcı değil, köstek olduğu fikrini de ölümlerden dönen bir Kürt aydını, Orhan Miroğlu en açık bir şekilde ifade etti. Bakın ne dedi: "Bugün Kürt hareketi, BDP de dahil olmak üzere tasfiyeden korkuyor. Garanti halkın içinde aranmalıdır. Bölgede yüz belediyeyi yönetiyor muyum? Benim savunduğum haklar için 400-500 sivil toplum kuruluşu harekete geçiyor mu? Seçimlere girip parlamentoda grup kurabiliyor muyum? Kürt meselesini eksik de olsa parlamentoda tartışabiliyor muyum? Bütün bu soruların cevabı 'evet'tir. Kürt siyaseti için gereken her şey budur... Asker anneleri bile bir Kürt anneyi geçmişe göre bugün daha iyi anlıyor... PKK'nın silahsızlandırılması Kürt meselesinin en önemli yanlarından biri. Kürtler dağda olduğu sürece Türkiye'de anadilde eğitim veya siyasi hak kullanma mümkün olmaz. Türkler eli silahlı bir güç var ve tehditle her şeyi kabul ettirmeye çalışıyor gibi algılar bunu..." (Star, Pazar Eki, 10 Ekim.)

PKK'nın ve ona sempati duyan herkesin kendi kendini sorgulama zamanı geldi, geçiyor.

Mesut'a 'mahalle baskısı' ve düşündürdükleri

Şahin Alpay 2010.10.14

Berlin'de oynanan futbol karşılaşmasında Almanya Türkiye'yi 3-0 yendi. Alman milli takımının en iyi oyuncularından biri ve ikinci golünü kaydeden Türk asıllı Alman yurttaşı Mesut Özil idi.

Tribünlerin çoğunu dolduran Türk taraftarlar, Alman takımında oynamayı tercih etmesini protesto (ve belki de moralini bozmak) amacıyla, top ayağına geldikçe Mesut'u ısıkladılar. Denebilir ki, maç boyunca devam eden ısıklar, Mesut üzerindeki (Prof. Dr. Şerif Mardin'in ünlendirdiği kavramla) yoğun "mahalle baskısı"nı (daha basit bir ifadeyle, toplum baskısını) en somut bir şekilde ifade ediyordu. Olayın düşündürdükleri ise şunlar:

Şüphe yok ki, günümüzün globalleşen dünyasında bireylerin kimlikleri çoğullaşıyor. "Türklükten onur, Almanya formasını giymekten şeref duyuyorum..." diyen Mesut'un en az iki kimliği var. Ne yazık ki, insanların çoğul kimlikleri olabileceği ancak yeni yeni kabul görüyor; demokrasilerin dahi çoğu çifte (ve daha fazla) yurttaşlığı kabul etmiyor. Öte yandan Mesut vakasında görüldüğü gibi, bireyler kimliklerinden birini tercih zorunda kalabiliyor.

Elbette ki Mesut'un doğup büyüdüğü Almanya'nın takımında oynamayı tercih etme hakkı vardır ve kimse onu bu tercihi yaptığı için kınamamalı, "mahalle"-toplum baskısına uğratmamalıdır. Aynı saygı elbette ki Brezilyalı olan ama Türkiye yurttaşlığını da kazanmış Marco/Mehmet Aurelio'ya da gösterilmelidir ve gösteriliyor. Aslına bakılırsa profesyonel futbol, kişilerin çok kimlikli olabileceklerinin anlaşılmasına ve kabullenilmesine hayli yardımcı olmaktadır. Geçenlerde Viyana'da oynanan Beşiktaş-Rapid maçında, her iki takımda da üçer Türk oynuyordu; pek az kimse (ancak en dar kafalılar) bunda yadırganacak, kabul edilmez bir taraf buldu.

Futbolcu Mesut Özil'in uğradığı "mahalle" ya da toplum baskısının düşündürdüğü esas soru ise, demokrasilerde dinsel, etnik ya da kültürel azınlıkların haklarının çoğunluğa karşı nasıl korunacağı meselesi. 1970'lere gelinceye kadar gerek liberaller ve gerekse liberal demokrasiler açısından siyasal tercihleri bakımından azınlıkta kalanların ve bireyin haklarının korunması meselesi vardı, ama dinsel, etnik ya da kültürel azınlıkların korunması sorunu gündemde değildi. (19. yüzyılda gerek liberaller, gerekse sosyalistler, azınlıkların çoğunluğa asimile olmalarını bekliyordu.) Dinsel-etnik-kültürel azınlıkların korunması gereği ancak 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kabul edilir oldu.

Bu da esas olarak iki soruyu gündeme getirdi: Demokrasilerde dinsel-etnik-kültürel azınlık grupları çoğunluk baskısına karşı nasıl korunacaktır? Bu grupların içindeki, gruba bağlı olmak istemeyen bireylerin hakları nasıl korunacaktır? (Günümüz Türkiye'si'nin diline çevirirsek: Kürtlerin ve Alevilerin kimlik hakları nasıl korunacak? Kürt ve Alevi olup, Kürt ve Alevi muamelesi görmek istemeyen bireylerin, ya da Mesut gibi aslen Türk olup Almanlığı tercih edenlerin hakları nasıl korunacak?) Birinci soru, liberal demokrasilerde birey hakları yanında grup haklarının, kolektif hakların benimsenmesine yol açtı. İkinci soru ise, bireyin seçme özgürlüğüne (dilerse grubun dışında kalma hakkına) vurguyu getirdi.

Bu soruların Türkiye açısından ima ettiği bir önemli problem ise şu: Üniversite öğrencilerine uygulanan başörtüsü yasağının, bireylerin (kadınların) inanç özgürlüğünü ve eğitim hakkını ihlal ettiği çok açık. YÖK'ün başörtülü öğrencilerin dersten çıkarılmaması yönündeki talimatıyla bu yasağın kalkması, nihayet gündeme girdi. Şimdi daha yoğun olarak tartışılacak olan, yasağın sadece (ne olduğu tanımlanmamış) "kamusal alan"da değil, kamu görevlileri ve bütün öğrenciler açısından da son bulup bulmayacağı. Bu bağlamda sorulacak soru şu olacak: Başörtüsü yasağının tümünden son bulması halinde, başörtüsünü dini bir vecibe olarak görmeyenlerin,

böyle gören çoğunluğun ("mahalle"-toplum) baskısı altında kalmaması için hangi önlemler gerekir? Cevabım başka bir yazıda.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başörtüsü sorununa Fransa modeli

Şahin Alpay 2010.10.16

Konu henüz netlik kazanmış değil, ama üniversitede okuyan kız öğrencilere uygulanan başörtüsü yasağının sonuna yaklaştığımızı düşündüren gelişmeler var.

Bunların başta geleni CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu'nun, üniversitelerde başörtülü öğrencilerin derslere girmelerinin engellenemeyeceğine dair YÖK talimatı aleyhine yargıya gitmeyeceği işaretini vermiş olması. Onur Öymen ve benzerlerinin Kılıçdaroğlu'nu "eksen kayması" ile suçlamalarına ve Cumhurbaşkanı'nın 29 Ekim resepsiyonuna katılıp katılmama (yani yasağın, "kamusal alanda" yani kamu işyerlerinde sürüp sürmemesi konusundaki) kararsızlığa bakıldığında CHP içinde bu konuda görüş ayrılıklarının daha bir süre devam edeceği anlaşılıyor. Ama yine de tahmin edilebilir ki, Kılıçdaroğlu'nun üniversite öğrencilerine başörtüsü yasağını kaldırma yönündeki iradesi, er geç galebe çalacaktır.

Buna karşılık Kılıçdaroğlu'nun net olarak ifade ettiği husus, CHP'nin kamu görevlileri ve (18 yaşından) küçük öğrenciler için başörtüsü yasağının devam etmesinden ödün vermeyeceği. Bu nedenle önümüzdeki dönemde üniversite öğrencileri için ve "kamusal alan"da başörtüsü yasağının kalkacağı, tartışmanın öteki alanlar üzerinde odaklanacağı beklenebilir. Nitekim TÜSİAD Başkanı Ümit Boyner'in Cumhuriyet gazetesine verdiği mülakatta buna dair sözleri ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın pek öfkeli cevabı bunu ima etmekte. Seçimlerden sonra sivil ve demokratik bir anayasa yapılması da söz konusu olduğuna göre, bu konuyu tartışmakta yarar var.

Konuya liberal demokratik rejimin ilkeleri açısından bakıldığında söylenmesi gerekenler şunlar: Hiçbir parlamento ya da yargı organı, (insan hakları ile çelişmediği sürece) yurttaşların temel hak ve özgürlüklerine kısıtlama getiremez. Din ve inanç özgürlüğü, temel bir hak ve özgürlüktür. İnançlarının neyi gerektirdiğine yetişkinlerin kendileri, küçüklerin ana-babaları karar verir; kimseye başörtüsü yasağı uygulanamaz.

Ne var ki, liberal demokrasilerin gözettikleri başka iki önemli ilke daha vardır. Bunlardan biri (14 Ekim tarihli yazımda açıklamaya çalıştığım gibi) etnik, dinsel ya da kültürel azınlıkların temel hak ve özgürlüklerinin çoğunluk (toplum) baskısına karşı korunması. Bu korumanın nasıl sağlanacağı önemli ölçüde o etnik, dinsel veya kültürel azınlık grubunun siyasi temsilcilerinin talepleriyle belirlenir. Liberal demokrasilerin gözettikleri bir üçüncü ilke de, toplumsal anlaşmazlıkların bir tarafın iradesini diğerine yasak, baskı ve zorla dayatmasıyla değil, taraflar arasında müzakere ve uzlaşma (yani, evet pazarlık) yoluyla çözülmesidir.

Toplumsal mutabakat yarın başka bir zeminde gerçekleşebilir. Ama bugün için, bir yanda başarılarını örtmeyi dinsel vecibe sayan ve öte yanda saymayan yurttaşlar ve siyasi temsilcilerinin büyük çoğunluğunun üzerinde anlaşabileceği zemin Fransa modeli olabilir: Kamu görevlileri ve devlet okullarında okuyan temel ve ortaöğretim öğrencileri dinsel simgeler (bu arada başörtüsü) taşıyamaz. Dinsel simgelere bunun dışında kısıtlama getirilmez. Bu modelde hem tek tek yurttaşların seçme özgürlüğünün (bireysel hakların) hem de azınlıkların korunmasının (grup haklarının) güven altına alındığı söylenebilir. Başarılarını örtmeyi dinî bir vecibe olarak görenler kamu görevlisi olamazlar ise de, çok daha geniş iş imkânları veren özel sektörde çalışabilirler.

(Örneğin başörtülüler yargıç olamaz, ama avukat olabilir.) Kızlarının başını örtmesini uygun gören ana-babalar çocuklarını özel okullara gönderebilirler. Devletin, her kademedede bütün okullarda verilen eğitimi nitelik açısından denetleme yetkisi olduğu gibi, ayırım yapmaksızın bütün okullara öğrenci başına mali destek sağlaması da düşünülebilir.

Hiç şüphe yok ki herhangi bir çözüm modelinin ilkeleri karşılayıp istenilen güvenceleri sağlayıp sağlayamadığı ancak pratikte sınanmasıyla anlaşılabilir. Zaten gerek liberal demokratik rejim gerekse akıl ve bilim de buna işaret etmez mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye gittikçe Batı'ya yaklaşıyor

Şahin Alpay 2010.10.19

Belki Irak'ın ABD tarafından işgal edilmesinden, muhakkak ki İsrail'in Gazze'yi yakıp yıkmasından bu yana, daha ziyade ABD'de ama Avrupa'da da Türkiye'nin Batı'dan uzaklaştığına, eksen kaydırarak Müslüman Doğu'ya yakınlaştığına dair iddialar ileri sürülmekte.

Yakın zamanda bunlara Türkiye ile ABD arasındaki ideolojik ayrılığın derinleştiğine, Türkiye'nin İran ve Suriye ile bir "yeni eksen" oluşturmakta olduğuna dair iddialar da eklendi. Bu iddialara kanıt olarak da yurttaşlarının üçte biri dolayında bir bölümünün Türkiye'nin dünyada tek başına davranmasından yana olduklarına, İran'ın nükleer silah edinmesinden Amerikalılara ve Avrupalılara nazaran çok daha az kaygı duyduklarına, çoğunun değerlerinin Batı'nın değerlerinden çok farklı olduklarını düşündüğüne ve Türkiye'nin AB'ye katılmasının iyi bir şey olacağını düşünenlerin giderek azaldığına işaret eden araştırma sonuçlarına gönderme yapıyor.

İddiaların ve delillerin her biri tek başına ele alınmaya değer, ama öncelikle Türkiye'nin "İslamcı Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı altında Batı'dan uzaklaşmakta olduğu"na dair temel iddianın gerçeklerle ne ölçüde bağdaştığını sorgulamak gerekir. Bu bağlamda öncelikle şunu kabul etmek gerekir ki, eğer "Batılı" olmak ile kastedilen "Hristiyan ya da Yahudi-Hristiyan uygarlığı"nın değerlerini paylaşmak ise, (otoriter laik rejimine rağmen) dindar Müslüman çoğunluğuyla Türkiye elbette ki hiçbir zaman Batılı olmadı. Eğer "Batılı" olmak Batı ittifakının, NATO ya da AB'nin taleplerine kayıtsız şartsız uymak; İsrail hükümetlerinin izledikleri politikalara kayıtsız şartsız destek vermek anlamına geliyorsa, Türkiye gerçekte hiçbir zaman tam anlamıyla "Batılı" olmadığı gibi, son on yılda daha bağımsız ve çok boyutlu bir politika izleyen Türkiye'nin "Batı'dan giderek uzaklaştığı doğrudur.

Ama eğer "Batılı" olmak örneğin AB'nin "Kopenhag Kriterleri"ne uyum, yani: Özel mülkiyet ve özel girişime dayalı, işlerliği olan bir piyasa ekonomisine sahip olmak... Yönetim hakkının çoğunluğun oyunu alan parti veya partilere ait olması, ama azınlıkta kalanların hiçbir çoğunluk tarafından çiğnenemez haklara sahip olduğu liberal demokratik rejimi benimsemek... Bireylerin temel hak ve özgürlüklerine, insan haklarına, yurttaşların hukuk önünde eşitliğine, hukukun üstünlüğüne, farklı kimliklere, inançlara ve düşüncelere saygı göstermek... İçte ve dışta sorunların kavga ve savaş yoluyla değil, konuşarak, diplomasi ve diyalogla çözülmesine ilişkin liberal değerlere bağlılık anlamına geliyorsa, evet Türkiye henüz tam anlamıyla "Batılı" bir ülke haline gelemedi. Bunun için gideceği daha çok yol var. Ne var ki "Batılı" olmak ABD ve AB'nin izledikleri politikalara körü körüne bağlılık değil de, temsil ettikleri siyasi değerlere uyum anlamına geliyorsa, Türkiye'nin son on yılda bu yönde hayli yol aldığı muhakkak.

Bunun delili nerededir diye soracak olursanız: AB Komisyonu'nun 1998'den beri yayımladığı Türkiye'nin üyeliği yolundaki ilerlemesine ilişkin raporlara; son on yılda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önüne gelen Türkiye aleyhindeki davalardaki nitelik değişikliğine bakabilirsiniz. Ve nihayet Türkiye'nin "Batılı" olma yolunda ilerlemesine son sekiz yıllık iktidarında önemli katkılarda bulunan bir iktidar partisinin "İslamcı" olduğu hâlâ söylenebiliyor ise, o zaman İslamcılıkla Batılılık arasında bir çelişki kalmamış demektir.

Şunları da eklemek gerekir: Eğer ABD, komşu Irak'ı yakıp yıkarak, yüzbinlerce masum Müslüman'ın ölümüne neden olduysa; eğer ABD yönetimleri Filistinlileri işgal ve boyunduruk altında tutan İsrail hükümetlerine bir türlü "dur" diyemiyorsa; bir kısım AB üyeleri, Türkiye'nin hiçbir zaman AB'ye üye olamayacağı iddiasında iseler, elbette ki (liberal değerleri tam olarak benimseyenler dahil) Türkiye yurttaşlarının büyük çoğunluğu, ABD ve AB'nin temsil ettikleri siyasi ilke ve değerlere yakınlık duysalar da, izledikleri politikalara sempatiyle bakmayacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürtleri inkar bitti, şimdi sıra tanımada

Şahin Alpay 2010.10.21

"PKK'nın gizli şehir yapılanması" olduğu iddia edilen "Kürdistan Topluluklar Birliği Türkiye Meclisi (KCK/TM)" ya da kısaca KCK davasında, aralarında BDP'li belediye başkanlarının da bulunduğu, 103'ü yaklaşık bir yıldır tutuklu 151 kişinin yargılanmasına başlandı.

Sanıkların tahliye talepleri de, savunmalarını Kürtçe yapma talepleri de mahkemece reddedildi.

Hürriyet yazarı Ferai Tınç, davanın başladığı günkü yazısında şöyle diyordu: "Büyük çoğunluğa göre terör örgütüne katılmak için; kendilerine göre ise özgürlük ve halklarının kurtuluşu amacıyla dağa çıkan gençleri indirmek için yıllardır uğraşılıyor bu ülke. Ama süreç başlarken tuhaf bir şey oluyor, şehirdekiler hapslere atılıyor. Bileklerinden naylon kelepçelerle bağlayıp sıraya sokuluyor ve resimleri çekiliyor. Sanki birileri dışarıdakilere gözdağı vermek istiyor. 'Gelirseniz sizi de böyle yaparız' diyor. Bugün Diyarbakır'da başlayacak olan KCK davası, işte tam da budur. Dağdakileri indirmeye çalışırken, şehirdekileri cezalandırmak!" (18 Ekim) Ferai Tınç, yerden göğe haklı: KCK davası işte tam da bu!

KCK davası, Kürt sorunuyla ilgili gerçekleri yeniden hatırlatmak için yeterli bir neden. Başbakan Erdoğan hâlâ "Ne istiyorsunuz, ne talep ediyorsunuz? Ne verelim ki bunlardan vazgeçin?.. Bu ülkede Tayyip Erdoğan hangi hakka sahipse, benim Kürt kökenli vatandaşım da aynı hakka sahip. Fark olan ne?.." diye konuşabiliyorsa, ne yazık ki hâlâ, şu hatırlatmaları yapmak gerekiyor.

Sayın Başbakan, "Kürtler aynı haklara sahip..." söylemiyle, Türkiye'de özgürlüğü ve demokrasiyi asla hakim kılamaz, dünyanın en güçlü ülkelerinden biri olarak Türkiye ideale ulaşamazsınız. Hiç akıldan çıkmaması gereken gerçekler şunlar: Evet, Türkler ve Kürtler Osmanlı döneminde "İslam milleti"nin asli unsurlarıydı. Evet, İstiklal Savaşı'nı Anadolu ve Rumeli Müslümanları omuz omuza savaşılarak kazandılar. Türkiye Cumhuriyeti, hem Türklerin hem de Kürtlerin devleti olarak kuruldu. Ne var ki, Kürtlere verilen, dil ve kültürlerini özgürce kullanabileceklerine, kendi illerinde özerkliğe sahip olacaklarına dair sözler tutulmadı. Kürtler yok sayıldı, kültürel eritme (asimilasyon) politikası uygulandı. Bu, isyanlara yol açtı. Süleyman Demirel'e göre, PKK ayaklanması 29. Kürt isyanı. İnkâr politikaları sonunda Türkiye'nin başına en büyük belayı, PKK terörünü açtı.

Evet, haklısınız; PKK bir terör örgütü. Sivilleri, kadın ve çocukları, öğretmenleri, imamları hedef almakla kalmıyor, kendi saflarında savaşanları dahi katlediyor. Kürtlerin kendilerini özgürce ifade etmelerini engelliyor,

iradesine ipotek koyuyor. Onun için Kürt sivil toplum kuruluşları ve Kürt aydınları giderek PKK'ya karşı seslerini yükseltiyor. Onun için İsmail Beşikçi PKK'ya, "Demokrat olmanın tek ölçüsü vardır: o da ifade özgürlüğüdür... İfade özgürlüğü yaşama geçmeden demokrat, demokratik olamazsınız..." diyor. Onun için Orhan Miroğlu "PKK'nın silahsızlandırılması Kürt meselesinin en önemli yanlarından biri. Kürtler dağda olduğu sürece Türkiye'de anadilde eğitim veya siyasi hak kullanma mümkün olmaz..." diye konuşuyor.

Evet, haklısınız; hükümetiniz inkar politikalarına son verdi; "Demokratik Açılım"la Kürt kimliğinin tanınmasına doğru adımlar da atıldı. Bu şekilde Kürtlerin en az yarısının desteğini kazandınız. Ancak açılım sürmeli. Kürtler, özel güvencelerle korunması gereken bir etnik-kültürel azınlık; dil ve kültürlerini her alanda serbestçe ifade etmeleri üzerindeki bütün engeller kalkmalı, anayasa etnik temelde ayrımcılığa son vermeli.

PKK'nın en azından bir bölümü, silahla bir yere varamayacağını anladı; 2009 yazından beri "konuşarak çözüm, barışçı siyaset yolunu açın" diyor. PKK'ya silahları tamamen terk etme koşuluyla barışçı siyaset yolunu açmalıyız. Bunun için gerekli yasal değişiklikleri gecikmeden yapın; elebaşları hariç PKK militanlarına siyasi af getirin (Kılıçdaroğlu bile "varız" diyor). s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çokkültürcülük nedir, ne değildir?

Şahin Alpay 2010.10.28

Almanya Başbakanı Angela Merkel, geçenlerde yaptığı bir konuşmada şunları söyledi: "1960'ların başlarında Almanya'ya misafir işçiler davet ettik.

Bir süre burada kalmayacakları, bir gün evlerine dönecekleri düşüncesiyle kendi kendimizi kandırdık. Ama öyle olmadı. Bu defa, haydi 'multikulti' olalım, yan yana yaşayalım ve birlikte olmanın keyfini çıkaralım dedik. Ama bunda da başarısız, tamamen başarısız olduk..." Merkel'in sözleri, Almanya'nın göçmenlere yönelik politikasının çokkültürcülükle bir ilgisi olmayıp, Alman olmayanlarla "yan yana yaşama"yı kabullenmekten ibaret kaldığını yeterince açıklıkla anlatıyordu. Merkel'in sözleri, belki en çok "Çokkültürcülük nedir, ne değildir?" sorusuna eğilmek, hiç değilse kavramlar düzeyinde açıklığa ulaşmak için bir vesile sağlıyor. Kavramlardan söz edildiğinde de, bunların son derece karmaşık ve değişken olan sosyal gerçekliği yakalamakta yetersiz kaldığı, ancak bazı analizler yapmaya el veren soyutlamalardan ibaret olduğu unutulmamalı.

Yapılması gereken ilk ayırım (toplumda önemli kültürel farklılıklar olduğunu anlatan, deskriptif) "çokkültürlülük" ve (kültürel farklılıkların bir zenginlik olduğu kabulüne dayalı kimlik politikalarını ifade eden, normatif) "çokkültürcülük" kavramları arasındaki ayırım. İkinci ayırım, çokkültürlülüğün niteliğine ilişkin. Bazı ülkeler (örneğin Almanya) esas olarak dışarıdan gelen göçler yoluyla çokkültürlü nitelik kazandı; başka bazı ülkeler ise (örneğin Türkiye) esas olarak yerli (otokton) ulusal azınlıklara sahip olduğu için çokkültürlü yapıda. Tabii, bir ülkede mevcut kültürel farklılıklar din, ırk, etnisite, anadil; bunlardan biri veya birkaçına dayalı olabiliyor.

Üçüncü ayırım, farklı kültür gruplarına karşı uygulanan kimlik politikalarıyla ilgili. Burada, öncelikle Birinci Dünya Savaşı'yla kapandığını kabul edebileceğimiz (çokkültürlü ve farklı kültürlere şu veya bu şekilde haklar tanıyan) imparatorluklar dönemi ile sonrasını (dilerseniz ulus-devletler dönemini) ayırmak gerekiyor. Sonraki aşamada uygulanan kimlik politikalarını ise üç farklı döneme ayırmak mümkün. Kabaca İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar uzanan birinci dönemde kimlik politikalarının esas olarak tekkültürcülüğe ya da farklı kültür gruplarının ana kültür grubu içinde eritilmesine, yani asimilasyona dayandığı söylenebilir. Asimilasyoncu politikalar

Avrupa'da "zorunlu" biçimlere, Kuzey Amerika'da ise "gönüllü" biçime büründü. (Tekkültürcülük Almanya'da Yahudi soykırımına; Türkiye'de de Ermeni tehciri ve Yunanistan'la zorunlu nüfus mübadelesine kadar uzandı.)

İkinci Dünya Savaşı sonrasında özgürlük ve insan hakları fikirlerinin gelişmesine paralel olarak, demokratik rejimlere sahip olan ülkelerde asimilasyonist politikalar esasta devam etse de, kültürel farklılıklar bireysel düzeyde kabul görür oldu; kültür gruplarının, devletten herhangi bir destek görmeksizin, kendi kaynak ve imkânlarıyla kültürlerini koruyucu faaliyetlerine göz yumuldu. 1970'lerden itibaren, globalleşmeye paralel olarak girilen üçüncü dönemde ise, (göçle gelen ya da otokton olan) farklı kültür gruplarının zenginlik olarak kabul edilmesi ve grup haklarıyla korunmalarına yöneldi; bireylere temel haklar yanında, grup hakları tanınmasını öngören uluslararası sözleşmeler imzalandı.

Çokkültürcülüğün bu son dönemde benimsenmeye başlayan politikaları ifade ettiği söylenebilir. Ne var ki, grup hakları uygulaması açısından demokrasiler arasında büyük farklar görülüyor. Anglo-Amerikan aleminin (başlıca Britanya, ABD, Kanada, Avustralya, Hindistan, vs.) bu yolda hayli ilerlediği, kıta Avrupası'nın ise çok geri kaldığı söylenebilir.

"Peki, Almanya bunun neresinde?" diye soracak olursanız, Almanya henüz ikinci aşamayı geçip çokkültürcülüğe adım atmadı. Merkel'in çokkültürcülüğün başarısızlığına ilişkin sözleri bunun için bir garabet. Türkiye'ye gelince: Biz henüz (AB sürecinin yardımıyla) çokkültürlü olduğumuzu kabul aşamasındayız.

s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cumhuriyet'in iki mirası

Şahin Alpay 2010.11.02

Türkiye geçen cuma günü Cumhuriyet'in ilanının 87. yıldönümünü kutladı. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nde verdiği resepsiyonu TSK ve CHP boykot etti. Yapılan törenlerde iktidar ve muhalefet temsilcileri birbirleriyle konuşmadı. Bu Türkiye Cumhuriyeti'nde bir şeylerin fena halde yanlış olduğunun çok çarpıcı bir işaretiydi. Olay, Cumhuriyet'in bugünün Türkiye'si'ne bıraktığı mirasın bir değerlendirmesini gerekli kılıyor.

Muhakkak ki, bu mirasın en az iki yüzü var. Biri şu: Cumhuriyet, I. Dünya Savaşı sonunda çöken, işgal altına girip parçalanan Osmanlı İmparatorluğu'nun külleri üzerinde bağımsız bir Türkiye devletinin kuruluşu ve temelleri Osmanlı'da, 18. yüzyılın sonunda atılan modernleşme ve Batılılaşma hareketinin sürdürülmesini ifade eder. Türkiye, eğer bugün bütün eksik ve kusurlarına rağmen, İslam dünyasındaki görece en güçlü ekonomiye ve demokrasiye sahip ise, bu Cumhuriyet'in her tarihi dönemde kendini yenileme yeteneğini göstermesi sayesinde mümkün olmuştur.

Cumhuriyet'in kuruluş dönemindeki otoriter tek-parti rejimi, II. Dünya Savaşı sonunda yerini askeri vesayet altında olan türden bir demokrasiye bıraktı. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana da Cumhuriyet, özgürlükçü ve çoğulcu nitelikte bir demokrasiyi yerleştirme mücadelesi veriyor. Bu mücadelede ne yazık ki en büyük engeller, Cumhuriyet'in mirasının öteki yüzünden, temelleri kuruluş yıllarında atılan ve yaklaşık yüzyıl sonra bugün dahi asker ve sivil elitlerin azımsanmayacak bir kesiminde canlılığını sürdüren (resmi ideoloji ya da Kemalizm olarak da anılan) bir zihniyetten kaynaklanmakta.

Bu zihniyetin esas olarak üç ayağı olduğu söylenebilir. Birinci ayağı kaba bir elitizm, seçkincilik: Toplumun büyük çoğunluğunu, kendisi için neyin iyi olduğunu, çıkarını bilmekten aciz, seçkinler tarafından aydınlatılması

ve güdülmesi gereken bir "sürü" olarak görme eğilimi. Tek-parti rejiminin de, demokrasinin bürokratik vesayet altında tutulması gerektiğine dair inanışın da kaynağında bu zihniyet var.

Söz konusu zihniyetin ikinci ayağı, otoriter bir laiklik anlayışı: Büyük ölçüde 19. yüzyılda Batı'da yaygın olan pozitivist felsefeden esinlenen bu anlayışa göre, modern bir toplum ancak dini inanışların özel alanla sınırlandırıldığı; dinin siyasi, sosyal ve ekonomik hayatta rol almasına izin verilmeyen türden bir toplum olabilir. Bunun için devlet dini denetlemeli, dini özgürlüklere kısıtlamalar getirmeli, toplumu laikleştirme rolünü üstlenmelidir. (Bu zihniyetin köktenci, fundamentalist yorumu dini, özel olarak da İslam dinini her türlü modernleşmeye engel görür, İslamofobiye kadar uzanır.) İslam'ın halk yorumları olan tarikatlar üzerindeki yasaklar; onların çağdaş yorumları olan dini cemaatlara ve hareketlere yönelik husumet ve paranoya; Alevilerin 1990'lara gelinceye kadar yok sayılmaları; başlarını örten kadınların üniversiteye gitmelerine, milletvekili seçilmelerine, (pek muğlak olup, kabaca "kamu işyerleri" anlamına gelen) "kamusal alan"da görünmelerine yasak koyan düzenlemeler, bu zihniyetten kaynaklanıyor.

Zihniyetin üçüncü ayağı ise, tekkültürcülük: Modern bir toplumun ancak tektip, tekkültürlü bir toplum olabileceğine dair inanış; kültürel farklılıklara koyu bir tahammülsüzlük. Kürtleri ve Alevileri asimilasyona tabi tutan; gayrimüslimleri milli topluluğun dışında gören; Cumhuriyet tarihi boyunca, sonuncusu PKK olan, 29 isyana neden olup Türkiye toplumunun bir türlü huzura kavuşamayışına yol açan politikaların kaynağında bu zihniyet var.

Cumhuriyet'in mirası olan bu zihniyetin her bir ayağının özgürlükçü ve çoğulcu toplumun gerekleriyle ne denli bağdaşmaz olduğu ortadadır. Bu zihniyete karşı iki tesellimiz var: Birincisi bu üç ayaklı zihniyetin, yalnızca toplumda değil, seçkinler arasında da her geçen gün gerilemekte, inanırlılığını yitirmekte oluşu. İkincisi ise, Cumhuriyet'in zor da olsa, her dönemde kendini yenilemeyi başarmış olması.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medeni çözüm zamanı geldi

Şahin Alpay 2010.11.04

Yıldırım Oğur'un yazdığına göre Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı resepsiyonunda, Genel Başkan Selahattin Demirtaş ve beraberindeki Barış ve Demokrasi Partisi temsilcileriyle uzun süre sohbet etti ve sözlerini şu mesajla tamamladı: "Medeni ülkeler etnik meselelerini nasıl çözüyorsa biz de öyle çözeceğiz." (Taraf, 31 Ekim.)

Sayın Cumhurbaşkanı'nın bu mesajı hiç kuşku yok ki Türkiye'nin artık izlemesi gereken yolu gösteriyor.

PKK'nın tek taraflı ateşkesi Haziran'da yapılacak genel seçim sonrasına kadar uzatması "medeni çözüm" için belki bugüne kadar hiç sahip olmadığımız bir fırsat sağlıyor. Medeni çözümü kundaklamak isteyenler elbette olacak. Ama 31 Ekim günü Taksim'de vuku bulan intihar saldırısını artık PKK'ya yakın çevreler bile "savaş lobisinin işi" olarak niteliyor. Medeni çözüm için koşullar hiç bu kadar elverişli olmadı.

Hatırlayalım: Kandil, 2009 yazından bu yana silahla bir yere varılamayacağını anladığını, sorunu medeni bir şekilde çözmeye hazır olduğunu beyan ediyor. PKK bu noktaya geldi, çünkü dünya değişti: Artık şiddet, silahlı isyan kimseye itibar, manevi destek sağlamıyor. Çünkü Türkiye değişti: Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı altında "Demokratik Açılım" adım adım inkar politikalarını bitirdi, Kürt kimliği azar azar tanınmaya başladı. Bütün Türkiye halkının olduğu gibi Kürtlerin ezici çoğunluğu da şiddet bitsin, gençler ölmesin istiyor. Kürtlerin ezici çoğunluğu silahların susması halinde demokratik hakların kazanılmasının kolaylaşacağını, refahın

artacağını görüyor. Ateşkes, bir avuç savaş lobicileri hariç bütün ülkede şiddetin artık son bulacağına dair umut veriyor, çocukları askerde ya da dağda olan ailelerde bayram havası estiriyor.

Irak Kürtleri umutlu: Kürdistan Bölge Yönetimi'nden Neçirvan Barzani, "Seçimden sonra çok büyük barış adımları atılacak, biz rahatız..." diyor. (Kurtuluş Tayiz, Taraf, 27 Ekim.) ABD, askerlerini çekeceği Irak'ta istikrar istiyor. AB, Kürt sorununun haline, Türkiye'de sivil ve demokratik anayasaya destek veriyor. İçeride ve dışarıda Türkiye'yi istikrarsızlaştırmak isteyen odaklar mevcut. Ama Türklerin ve Kürtlerin ezici çoğunluğu medeni çözüme destek verdiğinde, kimse giderek özgürleşen ve zenginleşen Türkiye'yi durduramaz.

AKP hükümeti medeni çözümde büyük bir sorumluluk taşıyor. Evet, siyasiler her şeyden önce seçim kazanmayı düşünür. Ama hükümet, sorumluluğunu kararlılıkla yerine getirdiği takdirde, şiddetin son bulmasıyla gelecek refah artışı AKP'ye daha bir değil birkaç seçim kazandırabilir. Televizyonlarda boy gösterip "PKK ya teslim olur ya da ezilir" diye konuşan emekli generallere kulak asmayın; TSK çıkarının medeni çözümde olduğunu göremiyor olamaz.

Medeni çözümün ne olduğu belli: Öncelikle tek taraflı ateşkes karşılıklı ateşkese dönüşmeli; şiddet son bulmalı. Hükümet BDP aracılığıyla İmralı ve Kandil ile, PKK'nın silah bırakmasının koşullarını görüşmeli. PKK militanlarına af ilan edilmeli; PKK'ya normal siyasetin kapısı açılmalı. Ayrılma dahil, şiddeti dışlayan bütün görüşlerin ifadesi serbest hale gelmeli. Seçim kanunu bütün bölgelerin parlamentoda adil bir şekilde temsil edilmelerini sağlayacak şekilde değişmeli. Türkiye'nin büyük ihtiyacı olan kamu yönetimi reformu yapılmalı; yerel yönetimler, dolayısıyla yerinden yönetim güçlendirilmeli.

Kürt dil ve kültürünün serbestçe ifadesini kısıtlayan bütün düzenlemeler kaldırılmalı. Kamu okullarına seçmelik Kürtçe dersi konmalı; Türkçe ve Kürtçe ikidilli eğitim veren okulların yolu açılmalı. Yeni anayasayla etnik ya da dinsel kimlikleri ne olursa olsun eşit hak ve sorumluluklara sahip "yurttaşlardan oluşan" millet anlayışı yerleşmeli. Gerek güvenlik güçlerinin gerekse PKK'nın sivillere karşı işlediği suçları ortaya çıkaracak bir Hakikati Araştırma Komisyonu kurulmalı. Yukarıda sayılan başlıca reformların hangi sırayla ve nasıl hayata geçirileceği siyasi süreçlerle kararlaştırılmalı. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP'ye yenilenme önerilerim

Şahin Alpay 2010.11.06

Önce bir hatırlatma: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 1980'de 12 Eylül askerî yönetimi tarafından kapatıldıktan sonra 1992'de yeniden açıldı.

O sıralar Deniz Baykal ve (rahmetli) İsmail Cem, "Yeni Sol" başlıklı bir kitapta topladıkları yazılarda ifadesini bulan; tıkanmış, toplumsal taleplere cevap veremez konumdaki CHP geleneğinde bir yenilenme arayışı içindeydiler. Ben ve benim gibi devrimci sol'dan gelip, özgürlükçü (sosyal demokrat) bir sol anlayışa yönelmiş bazı arkadaşlar da kendimizi, "Acaba CHP bir hamle daha yapabilir, kendini sosyal demokrat olarak yenileyebilir mi?" arayışına kaptırmıştık.

Bu arayışın bir sonucu olarak, Sayın Baykal'ın çağrısıyla 1993 Şubat'ında Genel Başkan ve TBMM Grubu danışmanı, ayrıca Araştırma Merkezi direktörü sıfatlarıyla CHP'de çalışmaya başladım. Bu sıfatlarım kâğıt üzerinde kaldı ve aynı yılın Ekim ayında İstanbul'a, basına döndüm. Şimdilerde CHP'deki, Sayın Baykal'ın "seks kaseti" komplosu ile genel başkanlıktan uzaklaştırılmasından bu yana süren, Sayın Kemal Kılıçdaroğlu önderliğindeki ürkek, el yordamıyla "yenilenme" çabalarını izlerken, o yıllardan beri içimden gelmeyen bir şeyi

yaptım; arşivimdeki "CHP günleri" başlıklı dosyayı açtım. Dosyayı karıştırırken, CHP'de çalışmaya başladığım ilk günlerde yazdığım "Türk Siyasal Partiler Sisteminde Yeniden Mevzilenme ve CHP: Genel Başkan Rapor" başlıklı, 15 Mart 1993 tarihli, ihtiyaç duyulan yenilenmeye ilişkin görüşlerimi özlü olarak açıklayan raporu buldum. "CHP reformcu/yenilikçi sol'un partisidir. 'Yenilikçi Sol'un siyaset felsefesi şu temellere dayanır..." diyerek (özetle) şunları yazmışım:

"Eski kurumlar kendilerini yeni fikirlere uydurarak ayakta kalırlar... CHP'nin kendini yenileme gücü tarihinde ve geleneğinde vardır... Her dönemde CHP'nin kendisini yenilemesine karşı çıkan tutucu güçler olmuş, CHP bu tutucu güçlere teslim olmamıştır... CHP'nin siyasal sistem tercihi özgürlükçü ve çoğulcu demokrasidir. Özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi, temel insan hakları yanında kollektif hakları, ulusal azınlıkların haklarını da içerir. CHP'nin ekonomik sistem tercihi, dışa açık piyasa ekonomisidir...

"CHP'nin sol anlayışı yasakçı değil özgürlükçü, tekilci değil çoğulcu, milliyetçi değil enternasyonalist, devletçi değil toplumcudur. CHP'nin sol anlayışı Kemalist gelenekte mevcut olan seçkinci ve tepeden inme 'Devrimcilik' değildir... Marxizm'den esinlenmiş Üçüncü Dünya Solculuğu da değildir. Tarihte kalmış bu sol anlayışlarla arasına kesin bir sınır çizmelidir...

"CHP'de partinin geleneğinde mevcut aşırı-laik ve aşırı-milliyetçi bir tutumu paylaşan... sözde 'Atatürkçüler' (tıpkı Rusya'nın komünistleri gibi) toplumun en tutucu kesimleri arasında yer almaktadır... (Bunlar) her türlü dinsel görüşe ve eğilime, başta Kürtler olmak üzere azınlıkların dil ve kültürlerini ifade etmelerine karşı hoşgörüsüz, yasakçı ve baskıcı bir tutumun temsilcileridir. CHP bu tutuma teslim olursa, gelişme imkanı bulamayacaktır. Günümüzün Atatürkçülüğü çağdaş sosyal demokrasidir. Çağdaş sosyal demokrasi dine de, azınlıkların kimlik ve kültürlerine de saygılıdır. Din devleti savunucularına da, bölücü milliyetçiliğe karşı da etkili önlem, demokrasidir. CHP 'laiklerin' olduğu kadar Müslümanların, Müslümanlar kadar da inanmayanların, Hristiyanların ve Musevilerin; Türkler kadar Kürtlerin, Kürtler kadar da Lazların, Çerkeslerin, Gürcülerin, Boşnakların partisidir..."

Besbelli ki, benim ve arkadaşlarımdan yaklaşık 20 yıl önce CHP için önerdiğimiz yenilenmenin başarılması o günün koşullarında bir hayaldi. (Tıpkı yaklaşık 30 yıl önce Cumhuriyet gazetesi için önerdiğimiz yenilenmenin başarılmasının o günün koşullarında bir hayal olması gibi.) Ne var ki Kemalizm'in otoriter bir yorumuna dayanan seçkinci, laikçi ve tekkültürcü zihniyet egemen olmaya devam ettiği sürece CHP'nin bugünkü tutucu niteliğinden kurtulması, iktidar alternatifi haline gelmesi de kesinlikle beklenemez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Türkiye AB için sorun değil çözüm' ise

Şahin Alpay 2010.11.09

Bugün çokkültürlü AB'nin ve Türkiye'nin üyeliğinin en kararlı destekçisinin Yeşil, yani çevreci partiler olduğu muhakkak. Avrupa Parlamentosu'ndaki (AP) Yeşiller Grubu, bir dayanışma ifadesi olarak, bu ayın ilk iki gününde İstanbul'da grubun temsilcileriyle Türk katılımcıları buluşturan bir konferans düzenledi.

Konferans 3 Kasım sabahı Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun kısa bir sunuş yaptığı toplantıyla kapandı. Davutoğlu'nun söyledikleri ve grubun eşbaşkanı Daniel Cohn - Bendit'in sorularına verdiği yanıtlar dikkate değdi.

Davutoğlu (özetle) şunlara dikkat çekti: "AB'ye üyelik Türkiye'nin temel dış politika hedefidir. Türkiye'de demokratikleşme 1950'lerde güvenlik, dolayısıyla NATO yönelimiydi; 2000'lerde ise özgürlük, dolayısıyla AB

yönelimlidir. Demokratikleşmeyle uyumlu bir dış politika izliyoruz. Demokrasiyi ve ekonomiyi güçlendirebilmek için bölgeye barış ve istikrarın hakim olmasına çalışıyoruz. Avrupalı dostlarımız, eğer Türkiye üye olursa AB'nin sınırlarının çok istikrarsız ve çatışmalı bir bölgeye dayanacağını söylüyorlardı... Komşularımızla barışçı ilişkiler kurduk; Avrupalı dostlar şimdi de bundan şikâyetçi... (Salonda gülüşmeler...)

"AB'nin geleceği için nasıl bir vizyonumuz var? 2050'de nasıl bir Avrupa istiyoruz? "Hristiyan Kulübü" mü, yoksa çokkültürlü AB mi? Eğer çokkültürlü AB istiyorsak, Türkiye'nin üyeliği sorun değil, çözümdür... Türkiye'nin üyeliği AB'nin çokkültürlü olup olmayacağı sınavıdır." Davutoğlu sözlerine şunları da ekledi: "Yeşiller Avrupa'daki en yaratıcı siyasi hareketi oluşturuyor. Bugün Avrupa'nın geleceğine dair yeni fikirlere, felsefi yaklaşımlara ihtiyacımız var. Bu nedenle sizlerle çok iyi anlaşıyoruz. Ne yazık ki Avrupa'nın merkez sağ ve sol politikacılarıyla bu ahengi sağlamak mümkün olmuyor..." (Salonda gülüşmeler...)

Davutoğlu'nun söylediklerine katılmamak mümkün değil. Ancak eğer AKP hükümeti, AB üyeliğini gerçekten temel dış politika hedefi olarak benimsiyor ve çokkültürlü AB vizyonunu paylaşıyor ise, Cohn - Bendit'in de sorduğu gibi, AB kadar Türkiye'nin de çokkültürlülüğü benimsemesi gerekmez mi? Davutoğlu Türkiye'nin üyeliğinin, Avrupa'nın çokkültürlü olup olmayacağının sınavı olduğunu söylüyor. Peki AKP hükümetinin çokkültürlü Türkiye konusunda kararlı olduğu söylenebilir mi? Çokkültürlülük, Kopenhag Kriterleri'nde öngörüldüğü üzere (yerel ya da göçle gelen) etnik ya da dinsel azınlıkların saygı görmesi ve korunması anlamına gelmez mi? Başbakan Erdoğan'ın okullarda Kürtçe anadil eğitimi talebine olumsuz yaklaşımı çokkültürlülükle bağdaşır mı?

Cohn - Bendit Yeşiller grubunun, AB ile Kıbrıs Türk kesimi arasında doğrudan ticaret tüzüğü'nün AP'den geçmesi için çaba harcadığını belirttikten sonra şunu sordu: "Katılım sürecinin tıkanmaması için limanları Rum gemilerine açıp, Kıbrıs'tan bir miktar asker geri çeker misiniz?" Davutoğlu, Türk tarafının adada çözüm için çaba harcamaya devam ettiğini söylemekle yetindi. Peki, eğer Türkiye gerçekten AB üyeliğini ana dış politika hedefi olarak benimsiyorsa, hele eğer sorunların çözümünde her zaman bir adım önde olma iddiasında ise, limanlarını Rum gemilerine açarak tıkanmaya giden katılım müzakerelerinin önünü açması niçin mümkün olmasın? Kıbrıs'taki 40 bin dolayında askerden bir bölümü niçin geriye çekilmesin? Kıbrıs Rum kesiminde güven arttıran başka adımlar niye atılmasın?

Geride bıraktığımız hafta AP'deki Türkiye Dostları Grubu'nun temsilcileri Ankara ve İstanbul'u ziyaret ettiler. Grubun önde gelen üyelerinden (İsveç dışişleri bakanı Carl Bildt'in eşi) Anna Maria Corazza Bildt'i Liberal Düşünce Topluluğu'nun geçen pazar günü düzenlediği bir toplantıda dinledim. Bildt bu bağlamda şunları söyledi: "Ankara Kıbrıs'ta çözüm için bugüne kadar elinden geleni yaptığını söylüyor. Haklı da olabilir, ama haklı olmak çözüm getirmiyor. Türkiye artan gücünü özgüvenle kullanabilmeli." Haksız mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eğer AB'ye üyelik 'temel dış politika hedefi' ise

Şahin Alpay 2010.11.11

AB Komisyonu Türkiye'nin üyeliğe doğru ilerlemesiyle ilgili 13. raporunu yayımladı. Bu raporları hazırladığı için AB'ye ne kadar teşekkür etsek azdır.

Zira bunlar AB normlarında bir demokrasi için yapılması gereken reformlara ışık tutuyor, demokratikleşme sürecinin yol haritasını çiziyor. 1998'de yayımlanan ilk rapor ile bu sonuncu raporun karşılaştırılması, hâlâ

özölmesi gereken sorunlara rağmen, Türkiye'nin 21. yüzyılda demokratikleşme yolunda ciddi bir ilerleme kaydettiğine tanıklık etmekte.

Eğer Türkiye son on yılda bürokratik vesayet altında demokrasiden çağdaş standartlarda bir demokrasiye geçiş yolunda ciddi ilerleme kaydetmiş ise, bunu sağlayan başlıca üç dinamikten söz edilebilir. Bunlardan biri 1980'lerden itibaren ekonominin liberalleşme ve globalleşme sürecine girmesiyle birlikte yükselen Anadolu merkezli elitlerin demokratikleşmeden yana tavır almalarıdır. İkincisi 1990'lardan itibaren entelektüellerin vesayet düzenine karşı geliştirdikleri giderek güçlenen liberal-eleştirel söylemdir. Muhakkak ki üçüncüsü de, Türkiye'nin 1999'da üyeliğe aday ilan edilmesiyle başlayan AB'ye katılım sürecidir.

AB üyeliğinin cazibesi Türkiye'de, kabaca katılım müzakerelerine başlanması kararının alındığı 2005 yılına kadar süren, AB üyeliği lehine geniş ve güçlü bir mutabakatın oluşmasına yol açmıştı. Bunun en açık iki göstergesinden biri, AKP liderliğinin (AB üyeliğine sert bir şekilde karşı çıkan) Milli Görüş Hareketi ile bağlarını koparıp reformların öncülüğünü üstlenmesi ise, öteki de kamuoyunda AB üyeliğine verilen desteğin % 75'e kadar tırmanması; reformlara gerek ana muhalefet partisinin gerekse askerî otoritenin verdiği destektir.

Bugün durum çok farklı. Başta Fransa olmak üzere AB'nin önde gelen üyelerinin ve sınır sorunlarını çözmediği halde üyeliğe alınan Kıbrıs Rum Yönetimi'nin çıkardığı engeller ile katılım müzakereleri tıkanma noktasına yaklaştığı gibi, AB kamuoylarında genişlemeye ve bu bağlamda Türkiye'ye muhalefet çok artmış durumda. Bu ortamda Türkiye'de kamuoyunun yaklaşık dörtte üçünün AB'ye güvenmemesine rağmen, yine de yaklaşık yarısının üyelikten yana tavrını koruması şaşırtıcıdır. Bunun yegane izahı halkın, katılım sürecinin Türkiye'ye hem zenginleşme, hem de özgürleşme açısından çok şey kazandırdığının bilincinde olmasıdır.

Ne var ki, AB'den gelen olumsuz sinyaller AB mutabakatını iyice zayıflattı. 2005'ten sonra yaşanan askeri ve yargısal darbe girişimlerine cesaret veren esas etken de bu oldu. Ne var ki, Anadolu'da yükselen yeni elitlerin ve liberal-eleştirel söylemleriyle entelektüellerin verdikleri destekle, Türkiye demokratikleşmeye devam ediyor. AB desteği sürüyor olsaydı, Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri'ni çok daha büyük bir kararlılıkla yerine getirmesi beklenebilirdi. Ne var ki, AB'nin Türkiye üzerindeki yumuşak gücünü (yani model olma niteliğini) çok büyük ölçüde yitirmiş olmasına rağmen, son anayasa değişiklikleriyle ilgili referandum sonuçlarının ve son ilerleme raporunun tanıklık ettiği üzere, Türkiye AB teşviki olmadan da demokratikleşmeye ve modernleşmeye devam edebiliyor.

Evet, belki Britanya eski dışişleri bakanı Jack Straw haklıdır; bugün AB'nin Türkiye'ye ihtiyacı, Türkiye'nin AB'ye olan ihtiyacından fazla olabilir. Ama eğer Ankara gerçekten dış politikada temel hedefinin AB üyeliği olduğuna inanıyor, üyeliğini AB'nin sorunlarına çözüm olarak görüyorsa, pekala özgüvenle davranabilir, üyelik müzakerelerinin tıkanmasını önleyecek, başta Britanya ve İsveç olmak üzere Türkiye'ye destek veren AB üyelerinin elini güçlendirecek adımları atabilir. Yani Cumhurbaşkanı Gül'ün söylediklerinin aksine, Ankara'nın (yapabileceği "jestler") atabileceği adımlar kesinlikle vardır. Bazı limanlar Kıbrıs Rum gemilerine açılabilir, Kıbrıs'tan bir miktar asker geri çekilebilir. Bu adımlar her bakımdan Türkiye'nin lehine olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cumhuriyet'in 87. yılında niye 83. sıradayız?

Şahin Alpay 2010.11.13

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın 1990'dan bu yana hazırlamakta olduğu İnsanî Kalkınma Raporları'nın sonuncusu bu ay başında yayımlandı. Rapor, ülkeleri İnsanî Gelişmişlik Endeksi'ne göre sıralamaya tabi

tutmakta.

Kullanılan bileşik endeks, esas olarak "kişi başına düşen gelir, yeni doğan bebeklerin ortalama ömür beklentisi ve 15 yaş yukarısı nüfusun okula devam süresi" göstergelerinden (kısaca ortalama gelir, sağlık ve eğitim düzeylerinden) oluşuyor. Rapora göre, Cumhuriyet'in ilanının 87. yıldönümünde Türkiye gelişmişlik açısından karşılaştırmaya giren 169 ülke arasında 83. sırada gelmekte. Bu açıdan bütün AB'ye üye ve aday ülkelerin olduğu gibi aralarında Libya, İran ve Tunus'un da bulunduğu 13 Müslüman çoğunluklu ülkenin de gerisinde. Bulgaristan ve Romanya gibi, daha düşük gelirli ülkeler bile, daha iyi eğitim ve sağlık standartlarına sahip oldukları için Türkiye'nin üzerinde bir sırada yer almakta.

Bu durum, Türkiye'nin dünyanın en büyük 16. ekonomisine sahip olduğu dikkate alındığında, bir ölçüde şaşırtıcı. Son raporda yenilenmiş bir endeks kullanıldığı için, Türkiye'nin geçmiş yıllara nazaran daha iyi ya da daha kötü bir konumda olup olmadığını bilemiyoruz. Ancak şurası muhakkak ki, uluslararası bağlamda hiç parlak bir durumda değiliz. Üstelik son 30 yılda kişi başına gelir % 112 arttığı; satın alma gücü paritesine göre kişi başına düşen gelir 20 yıl önce 4.500 dolayında iken bugün 13.000 doların üzerine çıkmış olduğu halde... Üstelik dünyanın ortalama gelişmişlik düzeyinde dikkat çekici bir iyileşme kaydedildiği; en zengin ve en yoksul ülkeler arasındaki farkın önemli ölçüde azaldığı gözlemlendiği halde...

Raporun bir çarpıcı bulgusu ise Cinslerarası Eşitlik Endeksi'nde Türkiye'nin sıralamaya giren 138 ülke arasında, komşuları Ermenistan ve Gürcistan'ın da altında bir yerde, 77. sırada gelmesi. Bu bulgunun, Cumhuriyet'le birlikte hukuki açıdan kadın-erkek eşitliğini sağlamış olmakla övünen Türkiye açısından çok üzücü bir durum olduğu ortada.

Peki, Cumhuriyet'in kuruluşundan 87 yıl sonra, Türkiye'nin gelişmişlik sıralamasında 169 ülke arasında 83. gelmesi nasıl izah edilebilir? Elbette ki bu durum tek bir etkene bağlanamaz. Ama bu durumun, Türkiye'de uygulanan siyasi ve ekonomik rejimle ilgili olduğuna kuşku yok. Piyasa ekonomisi uygulayan liberal demokrasilerin öteki rejimlere nazaran kalkınmada çok daha başarılı oldukları muhakkak. Gelişmişlik Endeksi'nin üst sıralarında yer alan bütün ülkeler piyasa demokrasileri. Kalkınmanın her şeyden önce rejimle ilgili olduğunun belki Batı-Doğu Almanya, Güney-Kuzey Kore karşılaştırmalarından daha çarpıcı bir delili yoktur. 1960'ların başında Türkiye ile aşağı yukarı aynı gelişmişlik düzeyine sahip olan Güney Kore'nin bugün 12. sıraya yükselmiş olmasının temel nedeni de, muhakkak ki ekonomisi ve demokrasisini liberalleştirmiş olmasıyla ilgilidir. Tüm dünyada gözlenen hatırı sayılır gelişme de liberalleşen ve globalleşen ekonomiler ve demokratikleşen rejimlerle ilgilidir.

Türkiye'de ise 1950'ye kadar uzanan tek parti döneminde otoriter bir rejim ve dışı kapalı bir ekonomi geçerli oldu. 20. yüzyılın sonuna kadar uzanan dönemde Türkiye bürokratik vesayet altında, yani yarı liberal, yarı demokratik bir rejimle yönetildi; dış rekabete açık bir piyasa ekonomisi kurmaya ancak 1980'lerde girişebildi. Özgürlükçü ve çoğulcu ekonomi ve demokrasiyi yerleştirme mücadelesi ise hâlâ sürüyor. Son yıllarda liberalleşen ekonomisi ve siyaseti sayesinde Türkiye, (bir milyonluk bir ordu beslemesine, Cumhuriyet dönemi boyunca 29 Kürt isyanıyla karşı karşıya kalmasına rağmen) 21. yüzyılda ciddi bir kalkınma hamlesine sahne olabildi. Ne var ki bu hamle gelirlerde dikkate değer artış sağladıysa da, eğitim ve sağlık gibi göstergelerde ciddi olarak geri kaldı. BM raporunda belirtildiği üzere sağlık ve eğitime çok daha büyük ölçüde yatırım yapmak zorundayız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İslam olmasaydı, Batı-Doğu ilişkisi ne olurdu?

Graham E. Fuller, İslam dünyasının, özellikle de Türkiye'nin jeopolitiğine duyduğu yakın ilgiyle bizde de iyi tanınan bir Amerikalı yazar.

"Siyasal İslam'ın Geleceği" (The Future of Political Islam, 1999), "Yeni Türkiye Cumhuriyeti" (The New Turkish Republic, 2008) ve son olarak "İslamsız Dünya" (A World Without Islam, 2010) adlı kitapları neredeyse yayımlanır yayımlanmaz Türkçeye çevrildi. ABD istihbarat örgütü CIA'de uzun yıllar analist olarak görev yapan, 1986-88 yılları arasında Ulusal İstihbarat Konseyi başkan yardımcılığına kadar yükselen Fuller, daha sonraki yıllarda kaleme aldığı makale ve kitaplarla dikkat çekmekte.

İyi bir okuru olarak, "İslamsız Dünya" adlı kitabın Fuller'ın başyapıtı olduğunu söyleyebilirim. Denebilir ki bu kitap, esas olarak, ABD'de Yeni Muhafazakar (Neocon) ve onlarla yakından ilişkili olan İsrail Lobisi'ne dahil çevreler tarafından temsil edilen ve George W. Bush döneminde Beyaz Saray'a hakim olan dünya görüşünün ya da zihniyetin yıkıcı bir eleştirisini içermektedir. Ne var ki söz konusu dünya görüşü kesinlikle ABD ile sınırlı değildir; Batı'ya yayıldığı gibi, paydaşlarına Müslüman çoğunluklu ülkelerde de rastlanmaktadır.

Kitabın başlıca tezlerini şu noktalarda toplamak mümkün olabilir: Bugün Batı dünyası İslam inancını, başta Ortadoğu olmak üzere İslam dünyası ile arasındaki çatışmayı açıklayan temel etken olarak görmekte. Oysa eğer İslam hiç olmasaydı da, Batı ile Ortadoğu arasındaki ilişkiler bugün olduğundan pek farklı olmayacaktı. Zira Batı ile Doğu arasındaki jeopolitik gerginliklerin kökenleri çok eskilere, İslam, hatta Hristiyanlık öncesi tarihe kadar uzanır.

Batılıların dikkatlerini gerginliklerin nedeni olarak İslam dini yerine, Ortadoğu halklarının Batı'nın izlediği politikalara yönelttiği eleştiriler üzerinde toplamaları gerekir. Bu eleştiriler, Batı'nın izlediği doğal kaynaklarla, petrole ilgili politikalar, Batı'nın bölge siyasetine müdahaleleri, Batı-destekli askerî darbeler, Batı-yanlısı diktatörlere verilen destek ve Filistin sorununda İsrail'e verilen kayıtsız şartsız destek üzerinde odaklanıyor. Filistin sorununun İslam'dan kaynaklanmadığı, Batılıların Yahudilere reva gördükleri zulüm ve katliamların bir sonucu olduğu açık bir gerçektir.

Gerginliklere ve çatışmalara ABD'nin izlediği politikaların yol açmış olabileceği üzerinde pek az durulması büyük bir paradoks. Zira ABD bir yandan kendisini yegane süper devlet olarak görürken, öte yandan dünyada oynadığı rolün büyüklüğünü görmezden geliyor. Milliyetçiliğin en güçlü tezahürlerini sergileyen ABD'nin, milliyetçiliğin başka ülkelerdeki tezahürlerine bu denli vurdu duymaz olması anlaşılır bir durum değil.

Tarihte yaşanan ve din kaynaklı gibi görünen çatışmalara, gerçekte iktidar ve güç mücadeleleri neden olmuştur. Tek tanrılı dinlerin üzerinde anlaştıkları hususlar, anlaşamadıkları hususlara nazaran çok daha fazladır. Çatışan dinler değil, devletlerdir. Siyasetle ilişkilendiğinde manevi yönünü yitiren dinler, ne yazık ki pek çok yer ve durumda toprak, egemenlik, siyasi kontrol amacıyla verilen mücadelelerde bir araç olarak kullanılmaktadır.

Laik düşünce, dinî inançları nefretin, şiddetin ve savaşların nedeni olarak görme eğiliminde. Oysa insanlık için gerçek tehlike, dinî inançlar değil, bağnaz düşüncelerdir. Başta iki dünya savaşı, Franco, Mussolini, Hitler, Lenin, Stalin, Mao ve Pol Pot olmak üzere 20. yüzyılda yaşanan felaketlerin dinle hemen hiçbir ilgisi yoktur. Yüzmilyonlarca insan bağnaz fikirler üzerine kurulu laik, hatta ateist rejimlerin kurbanı olmuştur.

Batı ile Doğu ya da Müslümanlar dünyası, daha doğrusu Batı-dışı dünya arasındaki gerginliklerin temel nedenleri, dinlerin farklı yorumları ve dinler ile siyaset arasındaki ilişki konularıyla ilgilenenler için çok zengin bilgi ve tahlilleri içeren kitabı okurlarıma hararetle tavsiye ediyorum.

Kurban Bayramı'nı kutlar, saygılar sunarım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Terörün kaynağı nedir, nasıl son bulur?

Şahin Alpay 2010.11.18

Geçen yazımda Graham E. Fuller'ın "İslamsız Dünya" başlıklı son kitabının ana tezlerinden söz ettim. Kitabın bir bölümü de, ABD'nin hedef olduğu terör saldırılarının nedenlerine ve terörle nasıl başa çıkılabileceği konusuna ayrılmakta. Her ne kadar bu bölümün de esas olarak Amerikalılara hitaben kaleme alındığı düşünülebilirse de, verilen bilgiler ve yapılan tahlillerden yararlanabilecekler onlarla sınırlı değil.

Fuller terör konusunda şunları söylüyor: Kimse terörizmi yeryüzünden silemez, zira terör korkunçtur, ama siyasetin başka yollardan sürdürülmesinin bir biçimidir. Ancak terörizm yeryüzünden silinemezse de, denetim altına alınıp sınırlandırılabilir. Ne var ki ABD'nin bugün izlemekte olduğu politikalar, terörizmi etkisizleştirmek şöyle dursun, daha vahim bir hale getiriyor. Başta gelen yanlış, ABD Savunma Bakanlığı'nın (Pentagon'un) yaptığı terörizm tanımı: "Siyasi, dini ya da ideolojik saiklerle toplumları ya da hükümetleri baskı altına almak ya da korkutmak amacıyla, kanunsuz şiddet kullanmak ya da kullanma tehdidinde bulunmak..."

Bu tanım yanlış çünkü, otoriter ve baskıcı devletler de muhaliflerine karşı şiddete başvurur ve kaçınılmaz olarak şiddete maruz kalırlar. Ünlü uluslararası ilişkiler kuramcısı Michael Walzer, bu kısır döngüyü şöyle açıklıyor: "Önce baskı altında kalanlar, baskıları terörizme başvurmak için bahane olarak kullanırlar; sonra terörizm baskıyı sürdürmek için bahane haline gelir..."

Şiddetli isyan kanunsuz olabilir, ama özünde haksızlıklara karşı bir tepkidir. En azından üç durumda kanunsuz (yani devlet tarafından onaylanmayan) şiddete başvurulmakta: 1) Dikta rejimlerine silahlı başkaldırı. (Ne yazık ki pek az ülkeden Mahatma Gandhi ya da Nelson Mandela'lar çıkar.) 2) Ulusal kurtuluş hareketleri. Bugün meşru sayılan rejimlerin çoğu kanunsuz şiddetten doğmuştur. Eğer 18. yüzyıl sonundaki Amerikan devrimcilerine karşı Pentagon'un ölçüleri uygulansaydı, bugün bir ABD cumhuriyeti olmazdı. Bugün de ABD, bununla karşı karşıya kalan devleti kendisine düşman gördüğü durumlarda, kanunsuz şiddete başvuran ayrılıkçı hareketlere destek vermekte. 3) Yabancı işgaline karşı silahlı direniş.

Günümüzde Ortadoğu'da tanık olunan terörizmi doğuran, son tahlilde, bölge halkının içinde yaşadığı koşullar ve çekilen sıkıntılardır. Herkesin bildiği gibi, terörizm zayıf tarafın kullandığı bir araçtır. ABD'nin Ortadoğu halklarına iradesini kabul ettirme çabaları yenilgiye uğramakla kalmamış, İslam dünyasında ABD'ye duyulan öfkeyi arttırmıştır. Amerikan ordusunun İslamcı radikalleri yakalayıp öldürme çabasını arttırmaları, sadece daha da kararlı radikal nesiller üretmekle sonuçlanabilir. Terörizmi sonlandırmayı ancak bölge halklarının kendileri başarabilir. Bunun için de radikalizmi besleyen, anti-Amerikan düşmanlığını körükleyen koşulların son bulması gerekir.

Fuller son kitabında, terörizmin nasıl son bulduğu konusuna da eğilmekte. Şöyle diyor: Devlet eninde sonunda teröristlerle masaya oturur. Bunun için onların hepsini "terörist" olarak nitelemek analitik açıdan ilkel bir tutumdur ve ters teper. "Birinin teröristi, diğerinin özgürlük savaşçısıdır" sloganı yüzeysel olabilir, ama gerçeğe yakındır. Amerikan araştırma şirketi RAND, 1968-2008 arasında dünyada siyasi şiddete başvuran 648 hareketi incelemiş ve şu sonuca varmıştır: Siyasi sürece katılım, terörist grupların son bulmalarının en yaygın biçimidir. Söz konusu hareketlerin % 43'ü müzakere yoluyla siyasi sürece katılarak şiddete son vermiştir. Siyasi sürece geçişin mümkün olmadığı durumların % 40'ında şiddetin kontrol altına alınmasında askerî operasyondan

ziyade polisiye önlemler etkili olmuştur. Vakaların sadece % 10'unda şiddete başvuran grup amacına ulaşmış, sadece % 7'sinde askerî hareket terörist grubu etkisizleştirmeyi başarmıştır.

Fuller'ın son derece öğretici kitabının ışık tuttuğu konulara başka yazılarda da değineceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biyografisine sığmayan kadın

Şahin Alpaz 2010.11.20

İmparatorluğun dağılıp Cumhuriyet'in kurulduğu 20. yüzyılın ilk yarısı muhakkak ki Türkiye tarihinin en ilginç dönemidir. Bu dönem iyi bilinmeden bugünü anlamak mümkün değildir.

II. Abdülhamit'in müstebit ama reformcu hükümdarlığı, II. Meşrutiyet'le gelen "Hürriyet", Balkan Savaşı ve Balkanlar'dan sürgün, İttihat ve Terakki diktatörlüğü altında I. Dünya Savaşı'na giriş, Ermeni tehciri ve kıyımı, yenilgi ve işgal, Anadolu'da örgütlenen kurtuluş hareketi ve zafer, ardından Cumhuriyet'in ilanı, Şeyh Sait isyanı, sonrasında otoriter bir tek parti rejiminin yerleşmesi, laik ve tektip bir toplum inşası projesinin uygulamaya konması ve II. Dünya Savaşı sonunda çok partili düzene geçiş... Hepsi de bu dönemde yaşandı.

İpek Çalışlar'ın bu yıl çıkan "Halide Edip" üzerine kitabı, bütün bu olayların ve bunlara yön veren kişiliklerin ortasında yer alan olağandışı bir kadının öyküsü ekseninde yakın tarihimizi anlatıyor. Kitap, öncelikle, içinde doğup yetiştikleri toplumsal koşulları ve fikir iklimini dikkate almaksızın, tarihte rol oynayan kişiler hakkında adil bir yargıya varmanın mümkün olmadığını hatırlatıyor. Bu kişileri "tarihi" kılan da şüphesiz ki ortamın dayattığı kısıtlamalara boyun eğmeyen vizyon sahipleri ve eylemciler olmaları. Yazar, gazeteci, akademisyen, eğitimci ve siyasetçi olarak Halide Edip'in (1884-1964) bunlardan biri olduğu muhakkak.

Padişahın kâatibi, Selanik dönmesi Mehmet Edip Bey ile, baba tarafından Kürt olan Bedrifem Hanım'ın çocukları olan Halide, imparatorluğun son yıllarının tam anlamıyla kozmopolit, yani farklı din ve dil gruplarının uyum içinde bir arada yaşadığı, İstanbul'unda doğdu ve yetişti. Amerikan misyonerlerinin kurduğu Arnavutköy Kız Koleji'nde okudu; burada İngilizce ve Fransızca öğrendi, pek çok milletten yabancılarla tanışarak ufku dünyaya açıldı. Zamanın önde gelen aydınlarından önce Salih Zeki Bey, sonra Dr. Adnan Adıvar'la evlendi. Türkçülüğün fikir babası Yusuf Akçura ile, kimi söylentilere göre, bizzat Mustafa Kemal Paşa ile gönül ilişkisi oldu.

Birçok özelliği kişiliğinde topladı. "Kadınların oy hakkına sahip oldukları ve Türk kadınının en üstün meziyeti olan canla başla çalışma özelliğini ortaya koyabildikleri bir Türkiye özlemiyle..." davranan, Türkiye'nin ilk feministiydi. "Yalnızca milli kültüre sahip değil, aynı zamanda siyasal açıdan liberal ve demokrat, en önemlisi şovenliğin olmadığı bir Türkiye..." özlemiyle davranan ilk kuşak liberallerdendi. Dağılmakta olan imparatorluğu Türklük bayrağı altında toplamayı hayal eden bir milliyetçi olduğu gibi, "Sanmayınız ki ben bu yola yalnız Turan'ın çocuklarını çağırıyorum. Hayır, hepsini, Türkiye'nin bütün çocuklarını... Türkleri, Arapları, Ermenileri, Rumları, hepsini çağırıyorum..." diyen bir yurtseverdi.

Ermeni tehciri ve kıyımı için "Hiç kimse ülkesini benim sevdiğim kadar sevemez, ama eleştirdiğim sertlikte de eleştiremez. Bu katliamların lekesini de milletin üstünden hiçbir şey temizleyemez..." diyen bir vicdan sahibiydi. Ağustos 1919'da biri Amerikan kamuoyuna, öteki Mustafa Kemal'e hitaben yazdığı mektuplarda imparatorluğun o günkü sınırlarını koruyacak çözüm olarak geçici bir süre için Amerikan mandası öneren, sonra asker üniforması giyip Milli Mücadele'ye katılan, "Onbaşı" lakabıyla davanın simgesi haline gelen bir kadındı. (1924'te söz konusu mektubu kaleme almasını Mustafa Kemal'in istediğini yazacaktı.)

Milli Mücadele boyunca Mustafa Kemal ve arkadaşlarının yanında yer aldı. Cumhuriyet'in ilanından sonra otoriterliğe kayan CHP'ye karşı demokrasi talebiyle örgütlenen Terakkiperver Cumhuriyetçi Fırka'nın kuruluşunda rol oynadı. Bu yüzden tek parti rejiminin husumetini üzerinde topladı; rejimin sözcüleri tarafından "Yahudi kadın" olarak nitelendi. Atatürk'ün ölümüne kadar da sürgünde yaşamak mecburiyetinde bırakıldı.

İpek Çalışlar'ı bu çalışması için candan kutluyorum. "Biyografisine sığmayan kadın"ı yakın tarihimize ilgi duyan herkes okumalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Graham Fuller'dan Barack Obama'ya tavsiyeler

Şahin Alpaz 2010.11.23

Graham E. Fuller'ın son kitabı "İslamsız Dünya" Washington'a Ortadoğu ya da Müslüman dünyaya yönelik politikalarla ilgili tavsiyeler olarak okunabilir.

Fuller'a göre ABD'nin bölgeye iradesini kabul ettirme çabaları başarısızlığa uğramakla kalmadı, ABD'ye karşı duyulan öfkeyi arttırdı. Amerikan ordusunun İslamcı radikalleri yakalayıp öldürme çabasını yoğunlaştırmaları, sadece daha da kararlı radikal nesiller üretiyor. Terörizmi sonlandırmayı ancak bölge halklarının kendileri başarabilir. Bunun için de radikalizmi besleyen koşulların son bulması gerekir.

Buradan hareketle Fuller şu gözlemlerde bulunuyor: Ortadoğu'da karşılaşılan sorunları İslam diniyle açıklamaya kalkışmak, dikkatleri gerçeklerden uzaklaştırıyor. Bütün enerjinin İslam dininin incelenmesine harcanması ABD'nin kendi yanlışlarını görmesini engelliyor. Terör uygulayan İslamcı radikalleri gerek fiziki gerekse entelektüel olarak silahsızlandırmayı başarabilecekler büyük olasılıkla ılımlı İslamcılar olabilir. Oysa bölgede Amerikan ordularının varlığı, ılımlıların otoritesini zayıflatmakta. Terörizmin son bulması için Amerikan ordularının bölgeden çekilmesi gerekir. Bununla terörizm son bulmayabilir, ama denetim altına alınması için kritik adım atılmış olur. Washington, Müslüman dünya üzerinde stratejik egemenlik kurma kararından vazgeçmelidir.

Fuller'a göre genel olarak Batı, özel olarak ABD ile İslam dünyası arasındaki mevcut gerginlikleri azaltmak için atılması gereken adımlar şunlar: Batı'nın bölgeye askeri ve siyasi müdahaleleri son bulmalı. Teröristlerin yakalanıp yargılanması ABD'nin değil uluslararası örgütlerin ya da yerel devletlerin görevi olmalı. Washington Amerikan yanlısı diktatörlere verdiği desteği çekmeli. Demokratikleşme teşvik edilmeli, ama demokrasi getirmek ABD'nin işi olmamalı. Para silahlara değil bölgede okulların, hastanelerin, eğitim merkezlerinin kurulmasına harcanmalı. Filistin sorununa en kısa sürede çözüm bulunmalı. Washington bölgede İslamcı partilerin iktidara gelmesini kabul etmeli. Çünkü İslamcı radikalizmle başa çıkmayı ancak Müslümanların kendileri başarabilir. Bu partiler halkın sorunlarına çare bulamadıkları takdirde kısa sürede iktidarı yitireceklerdir.

Fuller'ın kitabında vurguladığı öteki hususlar şunlar: "Dini meseleler" olarak görülen sorunların çoğunun gerçekte dinle hiçbir ilgisi yoktur. Dinler çok farklı seslerle konuşur; dini inançlar soylu ve soysuz çok farklı amaçlar için kullanılabilir. İslam'ın öteki tek tanrılı dinlerle paylaştıkları, ayrıldığı hususlara nazaran çok daha fazladır. İslam dininin kökleri derin, vizyonu geniştir. Nüfuz, petrol ve askeri üs elde etme yarışındaki uluslararası jeopolitik güçler tarafından engellenmediği takdirde, bir entelektüel rönesans yaşayabilir. Batı ülkeleri içeride demokrasi, ekonomik refah, eğitim, insan ve azınlık haklarının korunması konularında çok başarılı oldular. Müslüman halklar Batı'nın bu başarılarına hayranlık duyuyor. Ne var ki aynı Batı, emperyal

amaçlarla uluslararası alanda yıllardır insan haklarını ve özgürlükleri ayaklar altına almakta. Müslümanlar buna büyük bir öfke duymakta.

Müslüman dünyada halkın büyük çoğunluğu Başkan Obama'dan umutlu, fakat ABD'nin izlediği politikalarda gerçek anlamda değişim görmek istiyor. Obama, çok doğru şeyler söyledi, ama ne yazık ki söylediklerini hayata geçirmekte başarılı olamadı. Amerikan orduları dünyaya yayılarak, siyasi, kültürel ve ekonomik sorunlara militarist çözümler aramaya devam etmekte.

Fuller'ın tavsiyelerinden biri de genel olarak Batı dünyasına. Şöyle diyor: Batı'nın anayasalarında herhangi bir gücün bütün iktidarı ele geçirmesini engelleyen denge ve denetim mekanizmaları, herhangi bir şirketin tekel kurmasını önleyen kanunları var. Aynı Batı uluslararası alanda herhangi bir devletin gücü tekeline almasına izin vermemeli.

Umarım Fuller'ın tavsiyeleri bir gün Batı'da kabul görecektir. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi paradoksu mu, yoksa eksiği mi?

Şahin Alpay 2010.11.25

Bayram günlerinde gazetelerde Türkiye'de kadının durumu üzerine iki dikkate değer mülakat çıktı.

Biri, Bilkent Üniversitesi'nden Doç. Dr. Dilek Cindoğlu ile "Başörtüsü Yasağı ve Ayrımcılık: Uzman Mesleklerde Başörtülü Kadınlar" konulu raporu (TESEV) üzerineydi. Cindoğlu'na göre, Türkiye'de uygulanan başörtüsü yasağı sadece başlarını örten kadınları değil bütün kadınların konumunu olumsuz bir şekilde etkiliyor; geleneksel, tutucu ve erkek-egemen cinsiyet ideolojisini topluma dayatıyor. Yasağın "yayılma etkisi"yle başörtülü kadınların özel sektörde de iş bulmaları zorlaşıyor, kadınların hak talepleri dikkate alınmıyor. (Zaman, 14 Kasım / Today's Zaman, 15 Kasım)

Öteki mülakat ise Boğaziçi Üniversitesi'nden Prof. Dr. Yeşim Arat ile "Türkiye'de din, siyaset ve cinsiyet eşitliği: Demokratik bir paradoksun işaretleri mi?" (Third World Quarterly, Vol. 31, No. 6, 2010) başlıklı incelemesi üzerineydi. Arat'a göre, Türkiye'de demokrasinin, dolayısıyla dinî özgürlüklerin genişlemesine koşut olarak kadınlara ikincil roller yükleyen dinsel değerler, kamu bürokrasisi, eğitim sistemi ve sivil toplum örgütleri aracılığıyla topluma yayılıyor. Sonuçta demokratikleşme, kadınların ikinci sınıf yurttaş kalmalarına yol açıyor. (Radikal, 19 Kasım)

Arat'ın "demokrasi paradoksu" tezi beni meraklandırdı; makalesini okudum. Temel görüşleri şöyle özetlemek mümkün: Cumhuriyet'le birlikte kurulan ve kadın-erkek eşitliğini hedef alan laik sistem, demokrasiye geçişle birlikte bozulmaya başladı. Bu eğilim İslamcı kökenleri olan AKP'nin iktidara gelmesiyle daha da güçlendi. Zira AKP her ne kadar liberal bir programa sahipse ve amacı toplumu İslamlaştırmak olmasa da, gerek lideri gerekse tabandaki kadroları kadınların toplumdaki yeri konusunda din kaynaklı, gayet tutucu bir anlayışa sahip. Bugün gerek AKP hükümetinin denetimi altındaki Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, gerekse tarikat ve cemaatlerin telkinleri ile cinsiyet eşitsizliği meşrulaştırılmakta. Özetle Türkiye'de bir "demokrasi paradoksu" yaşanmakta: Demokrasi İslam'ı güçlendirdi, ama kadının konumunu zayıflattı.

Arat'ın, buradan hareketle, demokrasiden vazgeçilmesini ve dinî özgürlükleri baskı altına alan otoriter laiklik rejiminin tahkim edilmesini önerdiğini düşünebilirsiniz. Ama Arat bunu savunmuyor; çare olarak Müslüman ve laik liberallerin ve feministlerin kadın hakları için güçbirliği yapmalarını öneriyor. (Pek umutlu görünmese de)

AB ile, (olmazsa) dünyayla uluslararası hukuk, piyasa, iletişim ve turizm aracılığıyla bütünleşmenin de bu olumsuz gidişi önleyebileceğini söylüyor.

Ben umutluyum. Yeryüzünde belki en büyük sömürünün, kadınların erkekler tarafından sömürülmesi olduğuna dair feminist tezlere hak veriyorum. Bir toplumun temel gelişmişlik ölçüsünün kadınların toplum hayatına katılımı olduğunda da en küçük bir tereddüdüm yok. Kadınların erkeklerle eşit sosyal, ekonomik ve siyasal haklara sahip olmaları, onlar kadar iyi eğitilmeleri ve toplum hayatına aynı ölçüde katılmaları gerektiğine inanıyorum. Her zaman dinle ilgili olmayan ataerkil, erkek-egemen ideolojinin, ancak bu şekilde geriletebileceğini düşünüyorum. Bunu başaran toplumların tecrübeleri buna işaret etmekte.

Bugün Türkiye'de kadın-erkek eşitliği açısından, belki BM İnsani Gelişmişlik Endeksi'nin ima ettiği kadar değil, ama çok geri bir noktadayız. Ama gelecek için ümitli olabiliriz. Çünkü AKP iktidarının izlediği politikalarla, "tarikat ve cemaatler" in teşvikiyle büyüyen ekonomi ve ilerleyen dünyayla bütünleşme, kadınlara toplum hayatına artan ölçüde katılmanın yollarını döşüyor. Başörtüsü, muhafazakâr ailelerden gelen kadınların toplum hayatına katılmalarını kolaylaştırıyor. Başörtüsü yasağının ise yüksek eğitim görmelerini, iş bulmalarını, parlamentoya girmelerini önleyerek kadınların ikinci sınıf statüde kalmalarını meşrulaştırdığı muhakkak. Benim gördüğüm demokrasi "paradoksu" değil demokrasi eksiği. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sivil-asker ilişkilerinin neresindeyiz?

Şahin Alpay 2010.11.27

Geçen ağustosta yapılan Yüksek Askerî Şûra toplantısı sonunda hükümet, Genelkurmay'ın önerilerini geri çevirerek, demokratik rejim aleyhinde faaliyetlere karıştığı gerekçesiyle Orgeneral Hasan İhsiz'in Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na atanmasına onay vermediği gibi; Balyoz darbe planı sanıkları arasında yer alan 11 general ve amiralin terfilerini de veto etti.

Askerî Yüksek İdare Mahkemesi'ne itirazları kabul edilen 3 general, 22 Kasım'da hükümet tarafından açığa alındı. TSK yetkilileri, bunu kanunlara dayanan normal bir tasarruf olarak nitelerken, generallerin de bu karara karşı askerî yargıya başvurma hakları olduğunu belirttiler.

Ağustosta atanan Genelkurmay Başkanı ve yüksek komuta heyeti, eşi başörtülü olduğu gerekçesiyle Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı resepsiyonunu boykot ettiler. Türkiye'nin NATO nezdindeki askerî temsilcisi olan general (muhtemelen Genelkurmay'ın talimatı uyarınca) aynı gerekçeyle NATO zirvesi dolayısıyla 19 Kasım'da Lizbon'a giden Cumhurbaşkanı'nı karşılamaya gitmedi. Bunlar, Türkiye'de sivil ve askerî otorite arasındaki uyumsuzluğun son belirtileri. Hükümetin tasarrufları asker-sivil ilişkilerinin normalleşmesi, yani demokratik esaslara dayanması yönünde; askerlerin davranışları ise tam tersi yönde atılmış adımlar.

Gelişmeler, bu yolda henüz gidilecek bir yol olduğunu, belki zikzakların yaşanabileceğini düşündürmekle beraber, sivil-asker ilişkilerinde genel eğilimin normalleşme yönünde olduğu söylenebilir. Nitekim en azından son seçimlerden bu yana iki otorite arasında (vesayet ve darbe yandaşlarını huzursuz edecek şekilde) uyum ve işbirliğinin hakim olmaya başladığı gözleniyor. Prof. Dr. Ali Karaosmanoğlu ve Dr. Behice Özlem Gökakın, gelecek ay "Uluslararası İlişkiler" dergisinde yayımlanacak olan "Türkiye'de asker-sivil ilişkisinin unutulmuş boyutları" başlıklı makalelerinde bu durumu şöyle tesbit ediyorlar: "Sivil-asker ilişkisi 2007'den bu yana çatışmadan çok işbirliğine dayanıyor ve hükümet ile TSK arasında ortak anlayışlar hatta politikalar öne çıkıyor.

Asker, hoşuna gitmeyen kararlara itiraz etmekten kaçınıyor. Son sözü hükümete, Parlamento'ya ve yargıya bırakmayı tercih ediyor. Başka bir deyişle sivil-asker ilişkisi daha demokratik bir zemine oturmuş gözüküyor."

Sivil-asker ilişkisinde normalleşme eğilimi nasıl açıklanabilir? Karaosmanoğlu-Gökakın'ın bu konuda yaptıkları şu tesbitler son derece dikkate değer: Sivil-asker ilişkisini tümüyle "güç ilişkileri, rekabet ve çatışma" çerçevesinde ele alan yaklaşımlar yetersiz. Siyasî ve ekonomik koşullar demokrasinin yerleşmesi için, eskiye nazaran çok daha güçlendi. Asker, iktidarı devirmenin risklerinin büyük ölçüde arttığını görüyor. Takdir ve hareket alanını geniş tutabilmek için sivil yönetimle işbirliğinin daha akılcı ve verimli bir yol olduğunun bilincinde.

Öte yandan güvenliğe iç tehditlerin azaldığı dönemlerde sivil ve askerî otorite ilişkisini demokratik bir zeminde sürdürme imkânı artıyor. TSK, PKK ile mücadelede, siyasî önlemlerle desteklenmeyen askerî operasyonların anlamsızlığını, askerî operasyonların başarısı için siyasî ve diplomatik ortamın hazırlanmasının önemini anlıyor. Siyasete müdahalenin profesyonelliğine zarar verdiğini, kurumu zayıflattığını görüyor. TSK ile sivil kuruluşlar arasındaki iletişim ve diyalog kanalları açılıyor. Sivil toplumda TSK'ya artan ilgi ve tartışmalar, demokratik eğitim süreci etkisi yapıyor. Asker demokrasinin "muasır medeniyet" in olmazsa olmaz bir unsuru olduğunu kabulleniyor. Kısaca askerin kültürü, otoriter ve militarist bir kültürden demokratik ve çoğulcu bir kültüre doğru evrilmekte.

Asker-sivil ilişkilerinde normalleşmenin, toplum çoğunluğunda demokratik rejime bağlılığın güçlenmesinden, askerin siyasete müdahalesine yönelik dış telkin, teşvik ve desteğin büyük ölçüde ortadan kalkmış olmasından ayrı olarak düşünölemeyeceği de muhakkak. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ne oldu bize?

Şahin Alpay 2010.11.30

Türkiye'nin bugün siyasi bakımdan tehlikeli bir şekilde kutuplaştığına dair kaygılara, doğrusu katılmıyorum. Bunun iki nedeni var: Mensup olduğum kuşak kutuplaşmanın ne demek olduğunu iyi bilir.

Bugün Türkiye silahlı çatışmayla, isyanla, darbeye sonuçlanan, "sert" türden kutuplaşmadan uzaklaşıyor. Hemen bütün konular giderek genişleyen bir özgürlükle tartışılabilir. İnsanların farklı fikirleri olabileceği, demokrasinin de esas olarak buna izin veren bir rejim olduğu anlayışı giderek yerleşiyor. Kürt sorununun bile silahla değil konuşarak çözülebileceği fikri, her iki tarafta da galebe çalmakta.

Öte yandan toplumlarda hemen her zaman "yumuşak" türde kutuplaşma, aynı olguların çok farklı şekillerde algılanması olayı vardır. Demokrasiler bu zıt algıların ifadesine izin veren rejimlerdir. ABD'nin "Mavi" (liberal ve laik) ve "Kırmızı" (muhafazakar ve dindar) adeta iki ayrı ülkeye ayrıldığı söyleniyor. Avrupa "Hristiyan Kulübü" yandaşlarıyla "Çokkültürcü Avrupa" yandaşları arasında bölünmüş durumda.

Evet bugün Türkiye'deki "yumuşak" kutuplaşmaların sayısı çok. Bunlardan yeni sayılabilecek biri üzerinde durmak istiyorum. Bu da Türkiye'nin nereye doğru gitmekte olduğuna dair algılarla ilgili olan. Şöyle ki, bir kesime göre Türkiye'de "demokrasi paradoksu" yaşanmakta: Özgürlükler genişleyip demokrasi yerleştikçe, Türkiye Batı'dan, dolayısıyla uygarlıktan uzaklaşıyor; İranlaşmaya, Rusyalaşmaya doğru gidiyor. Başka bir kesime göre ise özgürlükler genişleyip demokrasi yerleştikçe, Türkiye ekonomik bakımdan büyüyor, dünyada saygınlık kazanıyor, kendine güveni artıyor, sorunlarını çözme yolunda ilerliyor.

Olumlu bakış açısını belki en iyi ve en açık yüreklilikle geçenlerde Cem Boyner ifade etti. Cem Boyner, büyük işadamlarından, TÜSİAD'ın eski başkanlarından biri, şimdiki TÜSİAD Başkanı'nın da eşi. Ama Boyner'in asıl önemi, 1990'ların ortalarında parlayan Yeni Demokrasi Hareketi'nin (YDH) lideri olması. Sık sık Türkiye'yi vesayetten demokrasiye götüren süreçte esas olarak üç etkenin rol oynadığını hatırlatıyorum: Dışa açık piyasa ekonomisine geçiş, AB'ye katılım süreci ve aydınların vesayet düzenine yönelik liberal - eleştirel söylemi. Bu üçüncü etkenin en somut ya da toplu ifadesi, hiç şüphe yok ki, YDH idi. YDH (bir aydınlar hareketinden beklenebileceği üzere) kısa sürede ortadan kayboldu; Boyner de kısa süre sonra siyaseti bıraktı. Ama YDH'nin önerileri Türkiye siyasetinin evrimi üzerinde derin bir etki bıraktı. Onları şu veya bu ölçüde izleyenler toplumu değiştirdi. YDH artık yok ama denebilir ki, görüşleri şu veya bu ölçüde (Boyner'e göre "yüzde 80") gerçek oldu.

Bütün bu nedenlerle Cem Boyner'in geçenlerde söyledikleri çok dikkate değer: Türkiye potansiyelini gerçekleştiriyor. "Dünya durmuş, Türkiye aldı başını gidiyor... Türkiye'nin her yeri şantiye gibi. Bu yüzden çok hızlı geliştireceğiz gibi düşünüyorum... 15 sene sonra tüm bölgenin Alman'ı olduk. Türkler çok çalışıyor, kredi kartı borcunu ödüyor, işini bitirmeden çıkmıyor... Ne oldu bize? Bundan 15 yıl önce güvenilmeyen, Avrupa'nın dalgacı, esnek, Doğulu görüntüleriydik... 'One minute' sıkıntılı bir tecrübedir, ama psikolojimize bir etkisi olmuştur. İran kararı da böyle. İran bile çekimsere razıydı. Biz 'hayır' diyerek iyi yanıt vermedik diye düşünüyorum, ama başka bir şeyi de gördüm. Bundan sonra Türkiye'nin oy vermesi ve parmak kaldırması gereken ortamda herkes Türkiye'ye bakacak. Türkiye bölgenin sallabaşı değil... Türkiye'nin kendi geleceği hakkında kendi karar veren, öyle pek itilip kakılmaya, kafasına çuval geçirilmeye gelemeyen bir insanlar topluluğu olduğuna dair itiraf edeyim ki hepimize bir belkemiği katkısı geldi... Akıllı uslu sağlam geleneklerden gelen, eski imparatorluk ağırbaşlılığını içine sindirmiş, ama köşeli kararlar alabilen bir ülke olduk." (Vatan, 14 Kasım)

Ben de Boyner'in algı ve duygusunu paylaşıyorum. Umudum, özgürleşme ve zenginleşme getiren politikalarda ısrar edileceği. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

ABD'nin üçüncü 11 Eylül'ü

Şahin Alpay 2010.12.02

İran Cumhurbaşkanı Mahmut Ahmedinecad'ın, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın WikiLeaks tarafından açıklanan gizli yazışmalarına ilk tepkisi, bunun ABD hükümetinin bir psikolojik savaş aracı olduğunu, İran'ın uluslararası ilişkilerini hiçbir şekilde etkilemeyeceğini söylemek oldu.

Bana sorarsanız Ahmedinecad ifşaatın bir Amerikan komplosu olduğunu ileri sürerken öyle olmadığını çok iyi biliyordu, ama Suudi Arabistan ve kimi öteki Arap ülkeleri liderlerinin ABD'den İran'ın bombalanmasını istediklerine dair olanlar başta olmak üzere, açıklanan yazışmaların hükümete vereceği zararı denetim altına almayı amaçlıyordu.

Ama pek çokları Ahmedinecad'ın komplo teorisine hak vermekte gecikmedi. Bu ülkeyi yakından tanıyan tanıdıklarına göre, komplo teorileri üretme konusunda kimse İranlıların eline su dökemez. Benim kanım, Türklerin de bunda pek geri kalmadığı. İfşaatın ABD hükümeti tarafından, özellikle Ortadoğu'daki Müslüman çoğunluklu ülkeleri birbirine düşürmek amacıyla yapıldığına ya da muhaliflerinin Başkan Obama'yı güç durumda bırakmak için tezgâhlandığına dair "teoriler" hemen ortalığı kapladı. (Cumhurbaşkanı Gül bile, Amerikalı diplomatların Başbakan Erdoğan ile arasında bir iktidar mücadelesi olduğuna dair dedikodularından ürkererek olacak, "Bir amaç varmış gibi geliyor bana..." demekten kendini alamadı.)

Komplo teorileri, yeryüzünde olan biten her şeyin Tanrı'nın iradesi olduğuna dair dinsel inancın laikleşmiş biçimidir. Tek fark bu teorilerde Tanrı'nın yerini komünistlerin, faşistlerin, emperyalistlerin, Siyonistlerin, Yahudilerin veya (çok rastlandığı üzere) ABD'nin alması; yeryüzünde olan biten her şeyin ABD'nin iradesiyle gerçekleştiğine inanılmasıdır. Halk deyimiyle "öküzün altında buzağı aramak"tan farkı olmayan bu safsatayı bir tarafa bırakırsak, Amerikan diplomatlarının Washington'a gönderdiği gizli yazışmaların ifşa olması nasıl açıklanabilir? Bunu sanıyorum, Türkiye basınında en iyi Fikret Ertan izah etti: ABD hükümetinin, 11 Eylül'den sonra fark edilen devlet kurumları arasındaki bilgi paylaşımının yetersizliğinden hareketle kurduğu haberleşme sisteminin 3 milyon kadar kişinin giriş yapmasına imkân vermesi, kontrol tedbirlerinin alınmaması, bu hiç de istenmeyen sonuca yol açtı. (Zaman, 1 Aralık) ABD hükümetinin izlediği politikaları onaylanmayan (yani Amerikan toplumunun önemli bir kısmının eğilimini temsil eden) bir er, yazışmaları kaydederek, gizli belgelerin kamuya açıklanmasını iş edinmiş bir uluslararası medya kuruluşu olan WikiLeaks'e teslim etti.

Peki, açıklanan gizli belgelerin ABD ve dünya siyaseti açısından anlamı nedir? Şimdilik buzdağının sadece tepesi, gizli belgelerin ABD hükümeti ile gazeteler arasında varılan anlaşma uyarınca (ulusal güvenliği tehdit ettiği gerekçesiyle) ayıklanan kısmı dışında kalanlar ortaya çıktı. Yine de şunları söylemem mümkün: Bu, ABD'nin üçüncü 11 Eylül'ü. Birincisi, 2001'de, ilk kez kendi toprakları içinde saldırıya uğramasıyla yaşandı. İkincisi, 2008 sonunda patlak veren ve hâlâ tam denetim altına alınamayan ekonomik kriz oldu. Üçüncüsü ise, ABD yönetiminin uluslararası saygınlığını iki paralık eden bu ifşaat. Bir Türk diplomatın söylediği gibi, öteki ülkelerin siyasileri ve diplomatları, bundan böyle Amerikan diplomatlarına gazeteci muamelesi yapacak...

Bence yaşanan en iyi ve açık teşhisi koyan İsrail'in tanınmış gazetecilerinden Aluf Ben: "Dedikodular, boşboğazlıklar ve aşağılık yalanlar bir tarafa bırakılacak olursa, WikiLeaks tarafından açıklanan belgeler acıklı bir öyküyü anlatıyor. Amerikan imparatorluğunun, askeri gücü ve ekonomik üstünlüğü ile dünyayı yöneten süper devletin çöküşünü ifade ediyor. Belgelerden çıkan Başkan Obama, iyi niyeti ve ulvi vizyonu Ortadoğu'daki meslektaşlarının tutuculuğu ve inatçılığı karşısında rüzgâra savrulup toz gibi dağılan, zayıf ve güçsüz bir lider." (Haaretz, 1 Aralık)

Aluf Ben'in yorumunun tamamının [bu linki tıklayarak](#) okunmasını hararetle tavsiye ederim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

WikiLeaks ne söylüyor?

Şahin Alpay 2010.12.04

Önce WikiLeaks nedir, hatırlayalım: Kâr amacı gütmeyen uluslararası bir medya kuruluşu. Çeşitli kaynaklardan edinilen gizli belgelerin ifşasında uzmanlaşıyor. Başındaki kişinin Avustralyalı bir internet aktivisti olan Julian Assange olduğu biliniyor. Bugüne kadar birçok ödül kazandı. 2008'de The Economist dergisinin Yeni Medya Ödülü'nü aldı. 2009'da Kenya'da güvenlik güçleri tarafından işlenen cinayetlerle ilgili raporu yayımladığı için Britanya Uluslararası Af Örgütü ödülünü kazandı.

WikiLeaks geçen nisan ayında Amerikan askerlerinin Irak'ta sivilleri öldürdüklerini gösteren videoyu yayımladı; Amerikan ordusunun sivilleri hedef aldığını ve savaş suçları işlediğini gösteren gizli belgeleri Afgan Savaş Günlükleri adıyla geçen temmuz ayında, aynı içerikteki Irak Savaş Günlükleri'ni de geçen ekim ayında açıkladı. Performansı hiçbir şekilde ABD'nin çıkarlarına hizmet ettiği izlenimi vermeyen WikiLeaks, bu ay başında da Amerikan diplomatlarının Washington'a gönderdikleri gizli raporları dünya kamuoyuna açıkladı. Raporları kaydedip WikiLeaks'e ulaştıran er Bradley Manning geçen mayıs ayından beri ABD'de tutuklu, Assange ise Interpol tarafından aranmakta; yakalanırsa casusluk suçlamasıyla yargılanması söz konusu.

WikiLeaks ifşaatını Müslüman liderleri birbirlerine düşürmek, Müslüman halkları liderlerine düşman etmek veya babası Müslüman olan Obama'yı yıpratmak amacını taşıyan bir ABD komplosu olarak yorumlamak sağlıklı bir düşünce tarzı değil. Olayı ABD hükümetinin 3 milyon kişinin girmesine imkân veren ve hiçbir denetim getirmeyen bir haberleşme ağı kurmakla sergilediği beceriksizliğin istenmeyen bir sonucu olarak görmek mantıklı.

Ifşaattan en büyük yararı sağlayan dünya kamuoyu: Siyasilerin ve diplomatların ne büyük bir ikiyüzlülükle davrandıklarını, söyledikleri ile yaptıkları arasındaki tutarsızlıkları belgeliyor. Ifşaattan en büyük zararı görecekt olan taraf da, başka hiç kimse değil ABD. Diplomatlarının BM yetkilileri aleyhine casusluk dahi yaptığını gösteren belgeler, ABD'nin saygınlığını iki paralık ediyor. Bundan böyle Amerikan hükümetine ve temsilcilerine dünyanın hiçbir yerinde güven duyulmayacak. Belgelerin asıl etkisi ise, ABD'ye duyulan tepki ve öfkenin daha da büyümesi olabilir. Bu yüzden ABD'de WikiLeaks aleyhine kıyamet koparılıyor; belgeleri yayımlayan internet siteleri dün itibarıyla kapanmaya başladı bile.

Dikkate alınması gereken öteki hususlar şunlar: Söz konusu olan 250.000 belge. Bunların henüz çok küçük bir kısmı yayımlandı. New York Times gazetesi belgeleri süzgeçten geçirerek yayımladığını, kişilerin güvenliğine ve ulusal güvenliğe zarar verebilecek belgeleri basmadığını açıkladı. Belgelerin verildiği öteki gazetelerin de (Guardian, Der Spiegel, Le Monde, El Pais) benzer önlemler aldıkları muhakkak. WikiLeaks eğer belgelerin tamamını açıklayabilirse, bugün yapılan yorumlar çok değişebilir.

Belgelerin, her biri farklı siyasi eğilimleri ve gündemleri olan; kimi gevezelik eden, her duyduğunu kâğıda geçiren ya da düpedüz yalan uyduran diplomatların elinden çıktığı unutulmamalı. Raporların yazarlarından olan bir Ankara büyükelçisinin ABD'deki İsrail Lobisi'nin önde gelen mensuplarından biri olduğu ve AKP hükümetine derin bir husumet beslediği herkesin malumu.

Bir de şu soru var: WikiLeaks manipüle ediliyor mu? Bu bağlamda Başkan Jimmy Carter döneminde Ulusal Güvenlik Danışmanı olan Zbigniew Brzezinski'nin söyledikleri belki dikkate değer. Brzezinski'ye göre, kimi ülkelerin istihbarat örgütlerinin WikiLeaks'e malzeme sağlamak suretiyle, ABD'nin öteki hükümetlerle olan ilişkilerine zarar vermek veya bazı hükümetlerin altını oymak amacıyla WikiLeaks'i manipüle ettikleri düşünülebilir. Aynen şöyle diyor: "Sarkozy, Berlusconi ya da Putin'le ilgili dedikoduları bir yana bırakırsak, Türkler için söylenenlerin Amerikan-Türk ilişkilerini bozma hesabına dayandığı çok açık." (PBS Newshour, 2 Aralık)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Komşu Yunanistan'da moraller çok bozuk

Şahin Alpay 2010.12.07

Alacaklıların başında gelen Almanya'da kimi siyasilerin ve gazetecilerin, devasa borçlarını ödeyebilmesi için Yunanistan'ın adalarını, tarihi ören yerlerini, bu arada Akropolis'i satmalarını önermeleri, hiç şüphesiz batı komşumuzun içinde bulunduğu ekonomik krizin derinliğini ifade ediyordu.

Bu kriz üzerine belki en dikkate değer makaleyi yazan Amerikalı gazeteci Michael Lewis, Yunanistan Akropolis'i satmak zorunda kalmayabilir ama iflas edebilir diyordu. ("Beware of Greeks Bearing Bonds / Tahvil Taşıyan Yunanlılardan Sakının," Vanity Fair, 1 Ekim) Son haberlere bakılırsa, Atina, Türkiye'nin itiraz etmeyeceği kimi adacıklarını satışa çıkarıyor. (Hürriyet, 5 Aralık)

Krizin temel nedeni olan kamu borçlarının (270 milyar başta Alman ve diğer Avrupa bankalarına, 540 milyar da emeklilere olmak üzere) yaklaşık 800 milyar Euro'yu aştığı hesap ediliyor. Bu, 11 milyon nüfuslu ülkede yurttaşların kişi başına ortalama 170 bin Euro borç yükü altında olmaları anlamına geliyor. Borçlarını ödeyebilmesi için IMF ve Avrupa Merkez Bankası (AMB) Yunanistan'a 110 milyar Euro tutarında kredi açtı. Kredinin ilk dilimi olan 14,6 milyar Euro geçen mayıs ayında ödendi. Önümüzdeki mart ayında krediyi veren kuruluşlar, istenen reformların yapıp yapılmadığını denetlemeye gelecekler. Korkulan olasılık, Yorgo Papandreu başkanlığındaki PASOK hükümetinin ana muhalefet partisi Yeni Demokrasi'den, özellikle de PASOK içinden gelen direniş nedeniyle, kısacası bir ulusal mutabakat sağlanamayacağı için gerekli reformları, özellikle de zorunlu özelleştirmeleri yapamayacağı.

Geçen ayın son haftasonunu bir toplantı dolayısıyla Atina'da geçirdim. Yunanlı meslektaşlarla, bu arada ülkenin saygın gazetesi Kathimerini'nin editörleriyle görüşme imkânı buldum. Edindiğim izlenim, Yunanistan'da morallerin fevkalade bozuk olduğu. Marttan önce genel seçime gitme zorunluluğu doğabileceğinden söz ediliyor.

Peki 1981'den beri AB üyesi Yunanistan nasıl bu duruma düştü? Takis Pappas'ın "Yunan krizinin nedeni Yunan siyaseti" başlıklı okunmaya değer incelemesinin (Open Democracy, 29 Kasım) verdiği cevap, net: Popülizm ve patronaj (yani oy avcılığı) ve (komşularla sorunlarını çözülmesini köstekleyen) milliyetçilik gelinen noktayı açıklayan başlıca etkenler. Krizin temelleri (baba) Andreas Papandreu'nun ilk iktidar döneminde (1981-89) atıldı; mali disiplin tamamen terk edildi, kamuda görülmemiş bir istihdam artışına gidildi.

Bugün Yunanistan'da çalışanların yarısının devlette ve belediyelerde çalıştığı tahmin ediliyor, ama kamuda toplam kaç kişinin çalıştığı ve aynı zamanda kaç işten ücret aldığı tam olarak bilinmiyor, zira ülkenin güvenilir mali hesapları bulunmadığı gibi istihdamla ilgili güvenilir kayıtları da yok. Kamuda ücretler, özel sektörün yaklaşık üç katı. Bunun için herkes oy verdiği milletvekilinden kendisine kamuda iş bulmasını bekliyor. Efsanevi kamu işletmesi Yunan Devlet Demiryolları'nın yılda 100 milyon gelirine karşılık 700 milyon Euro gideri var. Yolcuları taksitle taşımanın ülkeye daha ucuza geleceği söyleniyor. "Ağır" işlerde çalışan kadınlar 50, erkekler 55 yaşında emekli oluyor. Kuaförler, radyo spikerleri, garsonlar ve müzisyenler dahil 600 meslek "ağır iş" statüsünde. Kamuda rüşvet vermeden iş yaptırmak mümkün değil.

Peki nasıl oldu da Yunanistan 2001'den bu yana Avrupa Para Birliği üyesi olabildi? Bu sorunun genellikle kabul edilen cevabı, Goldman Sachs'ın gerekli koşulları yerine getirmesini sağlayan mali manipülasyonları yapmada Yunan hükümetine yardımı esirgememiş oluşu... Atina'dan dönerken komşu Yunanistan'ın (bizim kısmen geride bıraktığımız) sorunlarından çıkan dersler üzerine düşündüm: Ne AB, ne de Avrupa Para Birliği üyeliği tek başına derde deva olabilir. Esas olan mali disiplinden ve makro-ekonomik dengeden şaşmamak; popülizmden, patronaj ilişkilerinden kaçınmak; milliyetçiliğe saplanıp sorunların çözülmesinden geri durmamak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ta çözüm umudu dibe vurdu

Şahin Alpay 2010.12.09

Kasım sonunda Atina'da, Kıbrıs sorununun dört tarafından, çözüm yanlısı gazetecileri görüş teatisi için buluşturan bir toplantıya katıldım.

Alman Sosyal Demokratlarının Friedrich Ebert Vakfı tarafından desteklenen ve yılda en az iki kez yapılan bu toplantılar tam onbir yıldır sürüyor. İlk toplantı 1999 sonbaharında yapılmıştı. Katılanlar pek az umutluydu.

Derken 1999 sonu geldi; Türkiye AB üyeliğine aday ilan edilince çözüm umudu doğdu, Kuzey'de Mehmet Ali Talat'ın Ocak 2004'te Başbakan seçilmesiyle hızla yükselişe geçti ve Mart 2004'te kapsamlı çözümü öngören Annan Planı'nın referandumlara sunulması kararının alındığı Bürgenstock'daki dörtlü zirve ardından tavan yaptı.

24 Nisan 2004'te yapılan, Türklerin % 65 oranıyla "evet", Rumların % 76 oranıyla "hayır" dedikleri ve dolayısıyla planın reddedildiği referandumlardan sonra, iyimserler bozguna uğradı ama umutlar tükenmedi; Şubat 2008'de Güney Kıbrıs'ta çözüm yanlısı olduğuna inanılan Dimitri Hristofiyas'ın başkan seçilmesiyle tekrar yeşerdi. Ne var ki Talat-Hristofiyas görüşmeleri uzadıkça; hele geçen Nisan'da Talat'ın yerini Derviş Eroğlu alınca umutlar yeniden hızla azalma eğilimine girdi ve Atina'da yapılan son toplantıda da tam anlamıyla dibe vurdu. Artık toplantıya katılanların hiç biri öngörülebilir bir gelecekte Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm bulunabileceğine inanmıyordu; en iyimserler bile pes demişti.

Son toplantıda yapılan şu tesbitler, Kıbrıs'ta gelinen noktanın anlaşılması bakımından önemli. Yunanistan tarihinin en büyük ekonomik krizlerinden biriyle karşı karşıya; IMF-AB kurtarma planının yürümeyeceğinden, 2011'de ekonominin dibe vuracağından, bunun sosyal patlamalara yol açabileceğinden kaygı duyanlar var. (Salı akşamı Bab-ı Ali Toplantıları'nda dinlediğim eski dışişleri bakanı Dora Bakoyanni'ye göre, Türkiye Yunanistan'a umut telkin ediyor; "Eğer Türkiye ağır krizlerini aşabilmiş ise, biz de aşabiliriz" dedirtiyor.) Türkiye-Yunanistan ilişkileri Kıbrıs sorunundan bağımsız olarak gelişme eğiliminde. Atina'nın, ekonomik bakımdan sağlıklı görünen Güney Kıbrıs üzerindeki etkisi belki hiç olmadığı kadar azalmış durumda. Türkiye'nin, Kuzey Kıbrıs üzerindeki etkisi ise gücünden hiçbir şey kaybetmiş değil; KKTC, her bakımdan Ankara'ya bağımlı konumda.

Çözüm isteyenler iki tarafta da azınlıkta. Kıbrıslı Türklerin önemli bir kesiminde, Türkiye'den gelen yerleşimcilerle kendi ülkelerinde giderek bir azınlık haline geldikleri; kaderlerini tayin imkanının ellerinden çıktığı; Rumların, AB'nin ve nihayet Ankara'nın kendilerini kaderlerine terkettiği (hatta aşağıladığı) duygusunun yaygınlaştığı anlaşıyor. Kıbrıslı Rumlar arasında dahi, AB, Rusya ve Arap ülkelerinden gelen göçmenlerle ülkede giderek azınlık durumuna düşmekte oldukları kaygısı var. Bir hesaba göre, Kıbrıslıların % 80 Rum-% 20 Türk olarak bölündüğü artık tarihe karıştı, gerçek dağılım şöyle: % 56 Rum-% 9 Kıbrıslı Türk-% 35 Kıbrıs'a dışarıdan gelip yerleşenler.

İki taraf arasında yapılan görüşmeler yoluyla Kıbrıs sorununa kapsamlı çözüm bulunabileceğine kimse inanmıyor. Çözümü ancak uluslararası topluluğun zorlayabileceği düşünülüyor. Bilindiği üzere, Eroğlu ile Hristofiyas, geçen ay New York'ta BM Genel Sekreteri Ban Ki-mun'la bir araya geldiler. Toplantıdan müzakerelerin hızlandırılması ve Ocak 2011'de Cenevre'de yeniden bir araya gelinmesi kararı çıktı. Ban Ki-mun orada da bir sonuç alınamazsa görüşmelerden çekilebileceği sinyalini veriyor.

Kıbrıs sorununun çözülememesinin, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinin sonu demek olacağı herkesin malumu. Ne var ki ilgili tarafların hiç biri çözüm yolunda adım atmaya yanaşmıyor. Sorunu yakından izleyen İtalyan akademisyen Nathalie Tocci'ye "The baffling short-sightedness in the EU-Turkey-Cyprus Triangle / AB-Türkiye-Kıbrıs üçgeninde şaşırtıcı miyopluk" (Istituto Affari Internazionali, October 2010) dedirten de bu durum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Konuşmak demokrasi, susturmak faşizmdir

Son öğrenci olaylarının siyasilerimizin kafalarını karıştırdığı anlaşıyor.

Televizyon kanallarında CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun Ankara Üniversitesi SBF'de kimi öğrenci ve gençlerin, yardımcısı Prof. Dr. Süheyl Batum'u konuşturmamalarını, Anayasa Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Burhan Kuzu'yu yumurta yağmuruna tutmalarını şöyle yorumladığını dinledim: "Yumurta atılmasını doğrusu şık görmedim. Ama öğrenciler demokratik yollardan protesto edebilir. Onu da saygıyla karşılamak gerekiyor. Şiddet yok değil mi? Yoksa sorun da yok..." Yapılanları adeta mazur gösteren bu ifadeyi daha sonra değiştirdiğini gazetede okudum: "Yumurta atmak doğru değil, şık da değil. Bugün yumurta atanlar, yarın taş atabilir... Pankartla söylemler olabilir, itiraz edebilirler, salonu terk edebilirler; yani protestoların daha şık yöntemleri var. O yöntemlerle denenirse çok daha güzel olur." (Zaman, 10 Aralık)

CHP Genel Başkan Yardımcısı ve parti sözcüsü Prof. Dr. Süheyl Batum, kendisini konuşturmayanlara, "Bunu bana da, Burhan Kuzu'ya da yapsanız adı faşizmdir..." dedi. Ertesi gün ise fikir değiştirdi: "Yumurtayı yiyen ben de olsaydım insan olarak üzülürdüm. Ama bunu bir dönemden beri öğrencilere karşı sürdürülen baskı, sindirme politikasını meşrulaştırmanın bir aracı olarak kullanmaya karşıyız..." dedi. Daha da ileri gitti: CHP olarak bu tür protestoları "faşizan" şeklinde nitelendirmelerinin mümkün olmadığını (!) söyledi. (Taraft, 10 Aralık) Anlaşılan, yumurtalı saldırıları kınamaktansa mazur göstermenin daha uygun olabileceğini düşünmeye başladı.

Ne var ki, yaşananlara doğru teşhisi, "Bunu bana da, Burhan Kuzu'ya da yapsanız adı faşizmdir..." dediğinde Süheyl Batum'un koyduğu muhakkak. Batum ve Kuzu'nun konuşmalarının engellenmesi ifade özgürlüğüne, dolayısıyla demokrasiye açık bir saldırdır. Bugün yumurta ile başlayan protestolara "saygı" gösterildiği takdirde yarın yumurtanın yerini taşın, öbür gün silahın alabileceğini tecrübelerimizle iyi bilen bir toplum değil miyiz? Bugün Batı ülkelerinde de buna benzer protestolar yapılıyor olması, hiçbir şekilde bunların mazur görülecek ya da "saygıyla karşılanacak" eylemler olduğu anlamına gelmez. Yapılanlar Batı'da da "faşizan" eylemlerdir, Türkiye'de de. Demokrasi konuşmaktır, faşizm de susturmak. Batı ülkelerinde yaşanan faşizmlere giden yol susturmalarla açılmıştır.

Başbakan Erdoğan'a da hatırlatmakta yarar var: İfade özgürlüğünü boğmaya, insanları susturmaya yönelik protestolar hiçbir zaman demokratik bir "hak" olarak görülemeyeceği gibi, polisin protesto eylemlerini aşırı şiddet kullanarak bastırmaya kalkması da "provokatif" davranışın daniskasıdır. Polisin İstanbul'da 4 Aralık günü uyguladığı şiddetin, 8 Aralık günü Ankara'da yaşananları tetiklediği ortada. Onun için Kültür Bakanı Ertuğrul Günay, "Polisin protestoculara karşı daha hoşgörülü olması gerekir..." dediğinde yerden göğe haklıdır.

Şiddet, şiddeti doğurur. Bunun için polis, kim olurlarsa olsunlar, protestoculara olabildiğince yumuşak, kadife eldivenle yaklaşmalı; hükümet polise bu yönde kesin talimat vermeli. Bu konuda engin deneyimleri olan, 68 kuşağından Hasan Cemal'in hatırlatmalarına da kulak verin: "Gençlerin arkasına sinmiş maceracı örgütler gerçekten varsa, şunu çok iyi bilin, şimdi onlar zil takıp oynuyordur. Başbakan Erdoğan başta olmak üzere iktidar sahiplerinin benimsediği tutum tam da o örgütlerin istedikleri gibidir çünkü. Polis elinde copla, elinde gazla gençlik kitlesinin içine daldıkça, gençleri yerlerde sürükledikçe, tam da o 'gizli odaklar'ın istediği çatışma ortamı uç vermektedir." (Milliyet, 10 Aralık)

Bir çift söz de, yumurtalara hedef olmanın öfkesiyle kalkıp, "68 kuşağı bu memleketin başına bela olmuştur..." diye konuşan Burhan Kuzu'ya. Burhan Bey, bugün Türkiye'de özgürlükçü ve demokratik değerlere sahip çıkanların başta gelenlerinin, 68 kuşağının yapılan yanlışlardan ders alan mensupları olduğunu unutmayın ve boş konuşmayın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa Birliği'ni Türkiye mi kurtaracak?

Şahin Alpay 2010.12.14

Geçen cumartesi günü, Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi'nin (BETAM) düzenlediği, Avrupa Birliği'nden diplomatların da katıldığı bir toplantıda Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği konuşuldu. Orada yapılan tartışmaların da ışığında, söz konusu ilişkinin neresinde olduğumuza bir göz atmak istiyorum.

Önce AB'ye bakalım. Ekonomik durum, parlak değil. Almanya ve İsveç büyümeye geçti, ama Yunanistan ve İrlanda'da vahim olarak yaşanan finans krizleri, benzer krizlerin Portekiz, İspanya ve hatta (ilk 6'ya dahil) İtalya'yı da sarsma olasılığı, para birliğine dahil ülke ekonomilerinin merkezi denetimi, hatta bir kısım üyelerin para birliği dışına çıkarılmaları gereği üzerine tartışmaları tetikliyor. Denebilir ki AB'de ekonomik bütünleşme tökezliyor. Siyasi durum, daha vahim. Başta Avusturya, Hollanda, Danimarka, İsveç ve şimdi Yunanistan'da olmak üzere göçmen ırkçı-İslamofobik akımlar yükselişte. Avrupa Yahudi-Hristiyan ilkeleri üzerine mi kuruludur, yoksa insan hakları ve demokrasi ilkeleri üzerine mi tartışması yeniden gündemde. Her iki alandaki gelişmelerin de barış ve demokrasi kalesi olarak AB projesini hırpaladığı muhakkak.

Türkiye'ye gelince: Hem ekonomide, hem de siyasette sorunlar var, ama denebilir ki Türkiye siyasi ve ekonomik istikrar içinde büyüme ve demokrasisini yerleştirme imkânını yakaladı. Müslüman çoğunluklu bir piyasa demokrasisi olarak yumuşak gücü ya da çevresine esin kaynağı olma yeteneği artıyor.

AB'de Türkiye'nin üyeliği konusunda bölünme büyüyor. 16 Aralık'ta Türkiye'nin ele alınacağı AB Konseyi toplantısı öncesinde Britanya, İtalya, İsveç ve Finlandiya dışişleri bakanlarının New York Times'da yayımlanan (10 Aralık) makalelerinde ifade edildiği gibi, Avrupalı elitlerin önemli bir kesimi, hem AB ekonomisine dinamizm kazandırılması, hem de AB'nin dayandığı temel ilkelerin (yani insan hakları, hukuk devleti, demokrasi ve azınlıklara saygı) güçlendirilmesi açısından Türkiye'nin üyeliğinin taşıdığı büyük önemi vurguluyor. Öte yanda, başta Fransa, Avusturya, Hollanda olmak üzere kimi ülke elitleri arasında Türkiye'ye muhalefet çirkin boyutlara varmakta.

Özellikle Fransa ve Almanya'dan gelen muhalefet, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB üyeliğini kendi koşullarıyla çözüm için kullanması Türkiye'de AB üyeliği lehindeki geniş mutabakatı çökertti. Ama toplumun hâlâ yüzde 40 dolayında bir bölümü üyeliği desteklemeye devam ediyor. Britanya, İtalya, İsveç ve Finlandiya dışişleri bakanlarının ima ettiği üzere Türkiye'nin üyeliği AB'yi kurtaracak adım mıdır, bilemiyorum. Ama Türkiye'nin AB üyeliğinden kazanacağı çok şey olduğu muhakkak. Ankara bunun temel hedef olduğunu tekrarlıyor. Bundan vazgeçilemez.

Oysa katılım müzakereleri tıkanma noktasında. Belçika'nın dönem başkanlığında hiçbir fasıl müzakereye açılmadı. Bunun başlıca sorumlusu Ankara'nın rekabet faslının açılması için gerekli reformları tamamlamamış oluşu. Bu fasıl açılrsa da, müzakere edilebilir fasıllar tükenmek üzere. Belçika dönem başkanlığı, müzakerelerin tıkanmaması için bir girişimde bulundu: Türkiye'nin Kıbrıs Rum gemilerine bir limanını ve uçaklarına hava sahasını açması karşılığında iki faslın daha müzakereye açılmasını sağlamayı önerdi.

Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'de genel seçimlerden sonra bir AB-Türkiye zirvesi önerisi, ilişkiye dinamizm kazandırmak konusunda ne yapılabileceğini gündeme getirecek yerinde bir girişim olabilir. Ne var ki AB'ye katılım sürecinin tıkanmaması herkesten önce Türkiye'nin çıkarına. Bunun için, öteden beri savunduğum, Ankara'nın (bir adım önde olma ilkesi uyarınca) Rum gemilerine 1998'e kadar açık olan limanları (gerekirse tekrar kapatmak üzere) açması ve Kıbrıs'tan bir miktar asker çekmesi. Bu adım, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin

tanınması anlamına gelmez, ama müzakere sürecinin tıkanmasını engeller. En azından Belçika girişimine destek verilmeli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

68 kuşağının iki farklı yüzü

Şahin Alpay 2010.12.16

TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Burhan Kuzu, Ankara Üniversitesi SBF'de yumurta yağmuruna tutularak konuşturulmayınca, "68 kuşağı bu memleketin başına bela oldu..." dedi. Kuzu'nun sözleri "68 kuşağı" üzerine tartışmayı yeniden alevlendirdi.

Bu tartışmaları izlerken, daha önce yazdıklarım ve söylediklerime ek olarak, hâlâ yapabileceğim bazı hatırlatmalar olduğu sonucuna vardım.

Önce: "68 kuşağı" ile neyi kastediyoruz? 1960'ların son yıllarında, Ankara ve İstanbul'daki üniversitelerde okurken dünyanın ve Türkiye'nin temel siyasi sorunları üzerine yoğun bir sorgulama ve tartışma içine giren, neticede ülkeyi kökten değiştirmek için belirli fikirlerin rehberliğinde, büyük bir toplumsal sorumluluk duygusu ve idealizmle eyleme geçen gençlerden söz ediyoruz. Hemen her konuyu olduğu gibi "68 kuşağı"nı da değerlendirirken, onu zamanının koşulları ışığında, farklı yönleriyle ve geçirdiği evrimle ele almak gerekir.

Yıllar Soğuk Savaş yıllarıydı. Batı ve Doğu blokları, Türkiye üzerinde nüfuz yarışındaydı. Gençler, bir yandan dünyanın etkisindeydi: Batı'dan gelen kapitalist demokrasilerin, Doğu'dan gelen yerleşik komünist düzenlerin eleştirisine ilişkin fikirlerin bombardımanı altındaydı. Öte yandan içeride 27 Mayıs 1960 askeri darbesi ve ertesinde kabul edilen 1961 anayasasının belirlediği siyasi ortamın tesirindeydi.

68 kuşağı üzerinde en etkili olan fikir akımı, kuşkusuz, farklı yorumlarıyla (bugün dünyada da hayli marjinalleşmiş olan) Marxist sosyalizmdi. Türkiye'de neden bu kadar baskıcı bir rejim ve bu denli adaletsiz bir toplum düzeni olduğuna dair soruya verilen cevap kısa sürede bulundu: Sorumlu, emperyalizm ve kapitalizmdi; çare ise, devrim ve sosyalizm. Devrimin nasıl gerçekleşeceğine dair farklı reçeteler vardı: Kimi devrim için tepeden-inmeciliğe (cuntacılığa) ikna oldu, kimi de kitaplardan öğrenilen Latin Amerika ya da Çin kaynaklı silahlı devrim modellerini benimsedi. Artan bağınazlıkla "kim daha devrimci" yarışına girildi.

İthal ikamesine dayalı kalkınma politikalarının henüz oldukça başarılı sonuçlar verdiği, ekonominin büyüdüğü, reel ücretlerin yükseldiği, köylülerin zenginleştiği yıllardı. Gençlere toplumdan destek gelmedi; devlet ise her zamanki anlayışsız, acımasız, en sert şekilde cezalandıran tavrıyla yaklaştı. Gençlerin kimileri idam, kimileri infaz oldu; büyük çoğunluğu yıllarca hapis yattı. Uğradıkları bu muamele birçoğunu tutulan yolda ısrarlı olmaya teşvik etti. Birçoğu zamanla sosyalizmden vazgeçip ulusalcılığa yöneldi, kimileri de düpedüz faşist oldu.

Ama 68 kuşağı mensupları arasında dünyada ve Türkiye'de yaşananlar üzerine düşünme fırsatını bulabilenlerin çoğu farklı bir sonuca vardı: İfade özgürlüğünün, bireyin özerkliğinin, insan haklarının, hukuk devletinin, demokrasinin bir toplumun özgürleşmesi, refaha ve adalete kavuşması açısından vazgeçilmez olduğunu (kimileri daha erken bir aşamada, kimileri daha sonra) kavradı. (Bu kavrayış, 1960'ların sonlarında üniversitelerde okuyan gençler arasında yalnızca Marxist ideolojiye değil, milliyetçi ya da İslamcı nitelikteki öteki otoriter ve totaliter ideolojilere kapılanların önemli bir kısmı için de geçerli oldu.)

Netice itibarıyla 68 kuşağının sancılı ama zengin tecrübeler içinden gelen bir bölümü bugün Türkiye'de özgürlük ve çoğulcu demokrasi fikrinin önde gelen savunucuları arasında yer aldı. (İdam ve infaz edilenlerin

çoğunun da eğer hayatta kalmış olsaydılar bugün demokrasi kampında yer alacaklarından hiç kuşku duymadım.) Türkiye eğer bugün vesayet altında demokrasiden normal bir demokrasiye doğru ilerliyor ise (bu bağlamda eğer Burhan Kuzu'nun mensup olduğu parti Milli Görüş gömleğini çıkarabilmiş ise) bu bir ölçüde 68 kuşağına mensup entelektüellerin vesayet düzenine ve 1980'lerde kurulan milli güvenlik devletine yönelttikleri etkili eleştiriler sayesinde mümkün olmuştur. Burhan Kuzu ve benzerlerinin göremedikleri ya da görmek istemedikleri husus budur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstanbul kozmopolit midir?

Şahin Alpay 2010.12.18

Bahçeşehir Üniversitesi "İstanbul 2010: Avrupa Kültür Başkenti" faaliyetleri çerçevesinde "Küreselleşen dünya ve İstanbul: Kozmopolit bir dünya mümkün mü?" başlığıyla uluslararası bir konferans düzenliyor.

Konferansın birinci oturumu 10 Aralık'ta yapıldı; ikincisi 21 Aralık'ta yapılacak. Birinci oturumu izlerken düşündüm: "Kozmopolit" kavramı bizde, Türkiye'yi Müslüman Türklerin ülkesi haline getirme projesine gönül verenler açısından son derece olumsuz anlam yüklü. Ama özgürlük ve çoğulculuk ideallerini paylaşanlar açısından hiç öyle değil...

Yunanca "kosmopolites" ("dünya yurttaşı") kelimesinden türeyen kavramın, bir tasviri bir de felsefi anlamı var. Tasviri anlamda kozmopolit, farklı etnik ve dinsel kökenlerden gelip, farklı hayat tarzları güden ve farklı felsefi-siyasi inançlara sahip oldukları gibi karşılıklı saygı ve uyum içinde yaşayan bir topluluğu tanımlar. Felsefi anlamıyla ise kavram, kozmopolit bir toplumun geliştirilmesini savunan, kozmopolitizm düşüncesini ifade eder.

Açılış konuşmasını yapan, ABD'nin Johns Hopkins Üniversitesi'nden Profesör William Zartman, İstanbul'un kozmopolit bir kent olup olmadığı sorusunu ortaya attı. Cevabım kısaca şöyle: Millet sisteminin geçerli olduğu Osmanlı'nın klasik döneminde İstanbul muhakkak ki çokkültürlü bir kentti, ama farklı din grupları birbirlerinden coğrafi ve kültürel olarak (hatta giysileriyle) ayrılmış halde yaşıyorlardı ve eşit haklara sahip değillerdi. Haklarda eşitlik Tanzimat'la birlikte gelecekti. II. Meşrutiyet, daha doğrusu "Hürriyet" döneminde (1908-1913) İstanbul'un kozmopolit bir nitelik kazandığı söylenebilir. Tehcir ve Mübadele sonrasında ise şehrin bu vasfını çok büyük ölçüde yitirdiği muhakkak.

Yine de, benim kuşağım kozmopolit İstanbul'un ne demek olduğunu hatırlar. 1950'lerin ilk yarısında Nişantaşı'nda oturuyorduk. Beş katlı apartmanda iki Türk ve Müslüman, bir Ermeni, bir Rum ve bir Yahudi aile yaşamaktaydı. Apartmanın kapıcısı Ermeni, alt katındaki mezeci Rum'du. Apartman sakinleri arasındaki ilişkilere tam anlamıyla karşılıklı saygı ve uyum hakimdi. Derken 6-7 Eylül (1955) olayları vuku buldu. Apartman kozmopolit niteliğini kısa sürede yitirdi.

Onca Türkleştirme ve Müslümanlaştırma politikasına rağmen, İstanbul'un bugün de kozmopolit vasfını bir ölçüde korumaya devam ettiği söylenebilir. Aksine örnekler verilebilir, ama Hrant'ın cenazesinde "Hepimiz Ermeniyiz!" diye sokağa dökülenler İstanbullulardı. İstanbul'da "Ulus kaybolacak, aşk yaşayacak" diyenler varolmaya devam etmekte. (Bkz: Taraf, 16 Aralık)

Kozmopolitizmin çağdaş teorisi geliştirilmeye çalışılıyor. Alman sosyal bilimci Ulrich Beck "Kozmopolit Vizyon" (Almancası 2004, İngilizcesi 2006) adlı kitabında ve öteki yayınlarında bunu yapanların başta geleni. Temel argümanı şu: Avrupa'da 16. yüzyılda yaşanan din savaşları, devlet ile dinin ayrılmasıyla son buldu. Bugünün (iç) savaşları da devlet ile milletin birbirinden ayrılmasıyla nihayete erebilir. Laik devletler farklı dinlerin bir arada

yaşanmasını nasıl mümkün kılmışsa, kozmopolit devletler de "anayasal karşılıklı saygı" ilkesi temelinde milli ve etnik kimliklerin yan yana yaşamalarını güven altına alabilir. Avrupa Birliği bu yolda bir girişim.

Beck'e göre: Çokkültürcülük (multiculturalism) teorisi ve uygulaması toplumları kaynaştırmayı başaramadı; birbirlerinden kopuk, paralel toplumların oluşmasına yol açtı. Kozmopolitizm tek bir kültürün paylaşılması demek değildir. Bireyler, gruplar, kültürler, uygarlıklar kimliklerini korumalı, ama aralarındaki duvarların yerini köprüler almalı. Bu köprüler her şeyden önce insanların zihinlerinde kurulmalı. Onun için "Kozmopolit Vizyon"a ve politikalara ihtiyaç var. Şöyle diyor: "Giderek artan ve derinleşen küresel sorunların ulusal çözümlere direnmesi karşısında, siyasete yeniden saygınlık kazandırmanın yegane yolu, ulus devletten kozmopolit devlete kuantum sıçrayışının gerçekleşmesi."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kılıçdaroğlu CHP'yi demokrasi minderine çeksin, yeter

Şahin Alpay 2010.12.21

Okurlarımın aşına oldukları temel iddialarımdan biri, 21. yüzyılda Türkiye'nin bürokratik-askerî vesayet altında bir yarı-demokrasiden Batı normlarında bir demokrasiye geçiş sürecini yaşamakta olduğu.

Geçtiğimiz hafta içinde bu bağlamda üç önemli gelişme yaşandı. Bunlardan birincisi, Balyoz kod adıyla anılan darbe girişiminden sorumlu görülen, bir kısmı muvazzaf 196 subayın yargılanmasına başlanmasıydı.

Ergenekon davasıyla birlikte ele alındığında, bu davalar bundan böyle demokratik rejime kastedenlerin hesap vermekten kurtulamayacaklarına işaret etmekte. 1960 ve 2007 arasında çeşitli başarılı ve başarısız askerî darbe girişimlerine sahne olmuş bir ülkenin, bugün bu noktaya gelebilmiş olmasında, yalnız yurttaşlar arasında değil askerî elitler arasında dahi siyasetle uğraşmanın ordunun saygınlığını yıprattığı ve ülke savunması olan esas görevini gereği gibi yapmaktan alıkoymuş düşüncesinin giderek yaygınlık kazanmasının önemli rol oynadığı muhakkak.

Geçtiğimiz haftanın Türkiye'de demokratikleşme açısından ikinci önemli olayı, Barış ve Demokrasi Partisi'nin Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ın "Devletin yasal ve anayasal düzenlemelerini beklemeyeceğiz. Kürtlerin yaşadığı tüm bölgelerde ve yaşamın tüm alanlarında iki dilli hayat olacaktır..." şeklindeki açıklaması oldu. TBMM Başkanı'ndan gelen, Meclis'te Kürtçe konuşmanın parti kapatma nedeni olduğuna dair uyarı üzerine de, "TBMM'nin iki dilli olması ya da TBMM'de Kürtçe konuşulması gibi bir talebimiz yok. Türkiye'yi bölecek, etnik çatışma yaratacak hiçbir projede BDP'nin, halkımızın imzası olamaz..." dedi. BDP Muş milletvekili Nuri Yaman da, köy isimleri Artvin-Yusufeli'nde nasıl Türkçe ve Gürcüce yazılmışsa, Güneydoğu'da da Türkçe ve Kürtçe yazılabileceğini hatırlattı.

Geçen ağustostan bu yana siyasî açıklamalarda bulunmaktan kaçındığı gözlenen Genelkurmay Başkanlığı, Taraf'ın ifadesiyle "dilini tutamadı" ve şu bildiriye yayımladı: "Son günlerde 'dilimiz' üzerinde kamuoyunun gündeminde yer alan birtakım tartışmaların, Cumhuriyet'imizin temel kuruluş felsefesini kökten değiştirecek bir noktaya doğru hızla götürülmeye çalışıldığı endişeyle izlenmektedir."

BDP'nin "iki dilli hayat" çıkışının, normal bir demokraside olması gereken, yani anadili farklı azınlıkların anadillerini serbestçe kullanmaları ve kimliklerini özgürce ifade etmeleri yönünde bir girişim olduğu muhakkak. Eğer Türkiye Batılı anlamda, liberal (özgürlükçü ve çoğulcu) bir demokrasi olacak ise, BDP'nin önerdiği Kürt çoğunluklu bölgede iki dilli hayatın böyle bir rejimin gereği olduğuna en küçük kuşku duyulamaz. Ne var ki,

bunun için Genelkurmay'ın gönderme yaptığı "Cumhuriyet'in temel kuruluş felsefesi"nde Kemalizm'in yerini artık tümüyle liberal demokrasiye bırakması gerekiyor.

Kemalizm ya da Türk laik milliyetçilik ideolojisinin üç temel ayağı var. Birincisi vesayetçilik, yani halkın kendi kendini yönetme olgunluğundan uzak olduğu, resmî ideolojiye bağlı bürokratik seçkinler tarafından güdülmesi gerektiği öğretisi. İkincisi, otoriter laiklik, yani devletin dini tekelinde ve denetiminde tutması ve dinsel özgürlükleri kısıtlaması öğretisi. Üçüncüsü tekkültürcülük öğretisi, yani bütün toplumu Türkçe konuşan, Türk kültürüne bağlı ve devletin uygun gördüğü İslam anlayışını (Diyanet İslamı'na) paylaşan tektip bir toplumun inşası.

Bu politikalar hem otoriter tek parti hem de vesayetçi demokrasi döneminde isyanlarla karşılaştı ve ancak büyük baskılarla uygulanabildi; günümüzün küreselleşen ve özgürleşen dünyasında, bildiğimiz şekliyle Türkiye'de uygulanma şansı kesinlikle kalmadı. Bunu gerek Genelkurmay, gerekse geçen cumartesi günü parti meclisini seçmek üzere kurultayını toplayan anamuhalefet partisi ne kadar çabuk kavrayacak olursa, Türkiye'nin demokrasiyi yerleştirmesi o kadar kolay olacak. Kılıçdaroğlu, bırakın sosyal demokrasi getirmeyi, CHP'yi demokrasi minderine çeksin, yeter.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Evet 'demokratik özerklik' ama nasıl?

Şahin Alpay 2010.12.23

Demokratik Toplum Kongresi, Diyarbakır merkezli bir sivil toplum girişimi. DTK'nin geçen hafta sonunda yazar, gazeteci ve akademisyenlerle yaptığı, basına kapalı toplantıda tartışmaya açtığı "Demokratik Özerk Kürdistan Modeli Taslağı" başlıklı, tamamının 16 sayfa olduğu bildirilen metni görmedim, ama geniş bir özetini okudum. (Hürriyet internet, 20 Aralık)

Taslak, yeni yapılacak anayasa ile Türkiye'nin Kürdistan olarak anılacak Kürt çoğunluklu bölgesine geniş idari özerklik tanınmasını öneriyor. Öneri, özerk bölgenin kendi meclisi, bayrağı ve sembolleri, ("askerî tekel olarak değil, toplumun iç ve dış güvenlik ihtiyaçlarına göre demokratik organların denetimi altında" oluşturulacak) "öz savunma"ya (?) sahip olmasını; resmi dilinin Kürtçe ve Türkçe olmasını, Kürtçenin anaokulundan üniversiteye kadar eğitim dili haline gelmesini kapsıyor. "Kürt halkı ile Türkiye arasında yeni bir sözleşme" olacağı belirtilen bu statünün, mevcut sınırlar içinde "halkların kardeşliğinin ve birliğinin pekişmesini sağlayacağı..." vurgulanıyor; "yeni Türkiye Cumhuriyeti anayasası ve AB hukukunca tanınarak, yasallığı sağlanmalıdır..." deniyor. Bu ifadelerden kalkarak taslakta, adı konmasa da Türkiye'nin federal bir yapıda yeniden örgütlenmesinin önerildiği söylenebilir.

Bu özellikleriyle taslaktaki öneri, gerek başkanlığını Şerafettin Elçi'nin yaptığı Katılımcı Demokrasi Partisi'nin (KADEP), gerekse Bayram Bozyel başkanlığındaki Hak ve Özgürlükler Partisi'nin (Hak-Par) programlarında yer alana benzer bir federalizmi öngörmekte. İlginçtir, Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) Türkiye'nin "20-25 bölgeye" ayrılmasını öngören ve İspanya modelinde bir yeniden yapılanmayı, yani bölgelere yetki devrini (devolüsyonu) öngören "Demokratik özerklik projesi"nden belirgin şekilde ayrılmakta.

Kürt sorununun çözümünü programlarının merkezine koyan farklı parti ve sivil toplum hareketlerinin geliştirdikleri önerilerin önümüzdeki dönemde yoğun bir şekilde tartışılacağı muhakkak. Bu tartışma yapılırken dikkate alınacak temel noktalar ise herhalde şunlar olmalı:

Bunca acı tecrübeden sonra artık idrak etmiş olmalıyız ki, sorunlarımızı ancak özgürce tartışarak çözebiliriz. İfade özgürlüğünün şiddet savunması ve nefret söylemi dışında yasal engeli olmamalıdır; eğer yasal engeller varsa hepsi kaldırılmalıdır. Kimse ne güvenlik kuvvetlerinin ne de PKK'nın silahlı tehdidi altında olmamalıdır. Tartışma ancak silahların sustuğu bir ortamda yürüyebilir. Şiddetle çözümü dışlamak, barışçı demokratik yola bağlı kalmak şartıyla, isteyen federalizmi, isteyen ayrılmayı savunabilir. Bütün fikirler tartışmaya açıktır, ama kararlar tabii ki ilgili bütün tarafların katılacağı müzakereler sonunda şekillenecek anayasada ifadesini bulacaktır.

Mevcut aşırı merkezîyetçi nitelikteki devlet yapısının, Kürt çoğunluklu bölgenin taleplerine cevap vermediği ortada. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla sonuçlanan bağımsızlık mücadelesini Türkler ve Kürtler birlikte verdiler. Bu mücadele, kurulacak yeni devlette Kürtlere kültürel ve idari özerklik tanınacağı vaadiyle yürütüldü. Bu vaadin yerine getirilmemesi neredeyse Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana devam eden (Süleyman Demirel hesabıyla) 29 isyana neden oldu. İsyanların son bulması için de Kürtlerin gerek anadillerini özgürce kullanma gerekse çoğunlukta oldukları bölgede idari özerklikle ilgili taleplerinin karşılanması gerekiyor.

Öte yandan aşırı merkezîyetçi devlet yapısının Türkiye'nin bütününde yönetimin etkinliği ve yönetime katılım açısından büyük sorunlar arz ettiği uzun yıllardır ülke gündeminde. İdarenin ülke çapında "yerinden yönetim"i, yerel yönetimleri güçlendirecek şekilde örgütlenmesi, yalnız Kürtlerin değil Türkiye toplumunun yaygın bir talebi. Kısaca, Türkiye'nin gönüllü birliğini, daha etkin ve demokratik bir idareyi güven altına almaya yönelik "demokratik özerkliğe" evet. Ama nasılinı iyice tartışmalıyız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilim ve yanlış

Şahin Alpay 2010.12.25

Taha Akyol, basınımızdaki, ciddi konuları ciddiyetle ve ciddiye alınacak kaynaklara dayanarak tahlil eden az sayıdaki yorumcudan biri.

Gerek gazete ve televizyonlarda yaklaşık 30 yıldır sürdürdüğü yorumculuğuyla, gerekse yayımladığı kitaplarla tartışılan konuların daha derinlikli ve mantıklı bir şekilde anlaşılmasına çok değerli katkılarda bulundu. Akyol, bilimin şaşmaz doğrular bütünü değil, ancak aksi ispat edilene kadar geçerli teorilerden oluştuğunun; bilimi bir din haline getirmenin tehlikelerinin; ideolojik değil bilimsel düşünmenin ne demek olduğunun anlaşılması için hayli çaba harcadı. Muhakkak ki Akyol'un bu çabasını özendiren etkenlerden biri, siyasi hayata ideolojinin çizdiği dar pencereden bakmanın insanı sürükleyebileceği yanlışları tecrübeleriyle kavrayan bir kuşağa mensup olması.

Akyol'un esas olarak bilim ve bilimsel düşünce konularındaki katkılarını bir araya getiren "Bilim ve Yanlış" adlı kitabının 13 yıl sonra yeni ve genişletilmiş baskısı yakınlarda çıktı (Doğan Kitap, Kasım 2010). Bilim ile İslam inancı, "bilmek", "bilenler", üniversite ve kalkınma arasındaki ilişkiye eğilen bölümlere ayrılan kitabın, bence en dikkate değer bölümü, Türk düşünce hayatının temel özelliklerinden biri olan "komplo teori"lerinin ve eleştirisinin ele alındığı sayfalar.

Bu vesileyle "komplo" ile "komplo teorisi" arasındaki ayrımı hatırlatmakta yarar var. "Komplo", belirli grupların belirli amaçlara ulaşmak için belirli kişi ve gruplara karşı gizlice örgütledikleri, tezgâhladıkları kumpasları ifade eder. (Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre: "Bir kimseye, bir kuruluşa karşı toplu olarak alınan gizli karar, gizli düzen.") Örneğin: Askerî cuntalar, ortalığı karıştırıp darbe yoluyla seçilmiş hükümetleri devirmek için

kumpas/komplo kurarlar. ABD Başkanı John F.Kennedy, kendisini iktidardan uzaklaştırmak için kurulan ve bugüne kadar aydınlatılamayan bir komplo sonucunda öldürüldü. Deniz Baykal'ın, kendisini CHP Genel Başkanlığı'ndan uzaklaştırmak için başka çare kalmadığını düşünen birileri tarafından, (seks kasetli) bir kumpas/komplo sonucu istifa etmeye zorlandığı görüldü. "Komplo teorisi" ise en iyi Karl R.Popper tarafından açıklandığı üzere, "insanların genellikle hoşlanmadıkları savaş, işsizlik, yoksulluk, kıtlık dahil tüm toplumsal olayların bazı güçlü birey ya da gruplar tarafından planlandığı"na dair "teori"dir. Bizde hayli yaygın olan komplo teorilerine göre, bütün olan bitenler dışarıda emperyalistlerin, komünistlerin, faşistlerin, Siyonistlerin, Yahudi lobisinin, vs.; içeride "derin devlet"ın ya da "cemaat"ın eseridir.

Akyol'un verdiği çok sayıda çarpıcı örnekten biri şu: 11 Eylül terör saldırılarından sonra Amerikan Dışışleri Bakanı Richard Powell, bağnaz İslam yorumlarının hakim olmadığı bir ülke anlamında Türkiye'den "ılımlı İslam devleti" olarak söz etti. "Ve kıyamet koptu. Kemalistlere göre Amerikan emperyalizmi Atatürk'ün kurduğu laik Cumhuriyet'i yıkmak, yerine 'ılımlı İslam devleti' kurmak istiyordu!.." İslamcılara göre ise, "Amerika tam tersine, İslam'ı ehlileştirmek, uydulaştırmak, Türkiye'yi İslam'dan uzaklaştırarak, 'emperyalizmin taşeronu' yapmak istiyordu." Akyol, şu haklı teşhisi koyuyor: "Komplo teorileri böyledir. Aynı karmaşık olguya zihninizdeki şablonu yapıştırarak zıt teoriler kurgulayabilirsiniz. Ya da binlerce olaydan zihninizdeki şablonu doğrulayanları seçerek alt alta, yan yana koyup istediğiniz resmi çıkarırsınız... Ve kendinizi kandırırsınız, çünkü gerçekliğin karmaşıklığını görme imkânından kendinizi yoksun hale getirirsiniz." (s. 164-167)

Son zamanlarda sıkça rastladığımız bir komplo teorisi de, Amerikan diplomatik belgelerinin WikiLeaks tarafından ifşa edilmesinin Müslümanları birbirine düşürmek, İsrail'i aklamak için ABD yönetimi tarafından İsrail'le anlaşarak tezgâhlanan bir komplo olduğu. Julian Assange son olarak, sıranın İsrail'le ilgili belgelerin açıklanmasına geldiğini söylemiş. Şimdi bakalım ne olacak? s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'nin dünyaya yeniden uyanışı

Şahin Alpay 2010.12.28

ABD'nin saygın dış politika dergisi Foreign Policy (FP), her yıl dünyanın en önemli 100 düşünürü listesi yayımlıyor.

Bu yıl listenin 7. sırasında, "Türkiye'nin dünyaya yeniden uyanışının arkasındaki beyin" olduğu nedeniyle Dışışleri Bakanı Ahmet Davutoğlu var. FP onu tanıtırken şöyle diyor: "Davutoğlu gözetiminde Türkiye, İstanbul'daki Topkapı Sarayı'nda bir sultanın oturduğu günlerden beri görmediği bir uluslararası rol üstlenmiş durumda." Bu sözlere hak vermemek mümkün değil.

Kuşku yok ki Davutoğlu 2002'den itibaren AKP hükümetinin başdanışmanı olarak, 2009'dan bu yana da dışışleri bakanı olarak dış politikaya yeni bir vizyon getirdi. Komşularla "sıfır problem" politikasıyla son 8 yılda hemen bütün komşularımızla öncesiyle karşılaştırıldığında inanılması güç bir iyileşme sağlandı. Ankara'nın bölgedeki çeşitli anlaşmazlıkların halli için harcadığı çabaların, gerek bölgede istikrarın sağlanmasına, gerekse Türkiye'nin güvenliğine büyük yararı olduğu yadsınamaz. Bu politikalar sayesinde Türkiye'nin bölge halkları nezdinde büyük bir saygınlık, "yumuşak güç" elde ettiği muhakkak. Davutoğlu Türk dış politikasına sadece vizyon değil, müthiş bir dinamizm de getirdi: Yalnızca geride bıraktığımız yıl içinde 80 yurtdışı ziyaret yapmış, 96 ülkeden gelen heyeti ağırlamış. Bu gerçekten etkileyici bir performans.

Davutoğlu geçen cumartesi günü İstanbul basınından kalabalık bir gazeteci grubuyla 2010 yılında Türk dış politikasını değerlendiren, yaklaşık 4 saat süren bir toplantı yaptı. Toplantıda birçok soru soruldu. Benim yönelttiğim soru şuydu: "Ermeni soykırım tasarısının ABD Kongresi'nden geçmesini önlemek için neden bu denli büyük bir çaba ve enerji harcanıyor?" Davutoğlu özetle şu cevabı verdi: "Almanlar gibi bize de bir suçluluk duygusu yerleştirmek istiyorlar. Ermenilerin acısını anlıyorum, ama onlar da bizim acımızı anlasınlar. İmparatorluğun tasfiyesinde, herkes ıstırap yaşadı. Kongre'den geçecek tasarının tazminat davalarına temel olması hedefleniyor. Biz Osmanlı'nın devlet borçlarını ödedik. Kişisel hesaplara girilecekse o zaman biz de Balkanlar'da, Irak'ta, Kıbrıs'ta tazminat isteyelim..." Bu cevabı tatmin edici buldum mu?

Hayır. Çünkü bugüne kadar Almanya, Fransa, Rusya, İtalya, Kanada, Yunanistan, İsveç dahil 20 ülkenin parlamentosunda kabul edilmiş benzer tasarılar ne ilişkilere zarar verdi, ne de Osmanlı Ermenileri'nin başına gelenin soykırım olduğunu tescil etti. Yaşananların büyük bir felaket olduğu, bunda İttihatçı yönetimin sorumluluğu ortada. Ama soykırım olup olmadığı tartışmalı olmaya devam ediyor. Buna karşılık Ankara'nın çabaları, her yıl dikkatleri kararı aldırarak isteyen lobilerin argümanları üzerinde topluyor; kimi başka lobileri bu konuda söz sahibi kılıyor. Tasarı lehinde oy veren Kongre üyelerinin çoğunun oy hesabıyla, aleyhte oy verenlerin çoğunun ise yaşananların bir soykırım olduğunu kabul ettikleri, sadece Türkiye'nin misillemesinden çekinildiği için böyle davrandıkları ortaya çıkıyor. Yani, tasarımı engelleme çabasının Ankara'nın görüşünü dünya kamuoyunda güçlendiren bir tarafı yok. Karar için uğraşan lobilerin bundan vazgeçmeleri beklenmiyor. ABD hükümeti (tıpkı öteki hükümetler gibi) kararı benimsemiyor. ABD mahkemelerinin Kongre'den çıkacak kararlarla bağlı olmadıkları görülüyor. "Parlamentolar tarih yapamaz" tezi ise yeterince kuvvetli.

Davutoğlu'nun WikiLeaks ifşaatının bir "ABD komplosu/İsrail oyunu" olduğuna dair, partisinin sözcüleri tarafından da paylaşılan görüş hakkındaki soruya verdiği cevap şu oldu: "Bir devletin görebileceği en büyük itibar kaybı bu. Bir devlet bunu kendi kendine yapar mı?.. Elimizde bunun arkasında İsrail var dedirtecek somut bir veri yok." Bu cevabı tatmin edici buldum. Davutoğlu'nun, "Hillary Clinton WikiLeaks ile ilgili özür dilemedi, üzüntü bildirdi" şeklinde, kendisini yalancı durumuna düşüren yorumlara bozulmasını da haklı buldum. .
s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İfade özgürlüğünün nimetleri

Şahin Alpay 2010.12.30

BDP'nin "iki dilli yaşam" girişimi, ardından Demokratik Toplum Kongresi çalıştayında ortaya atılan "Demokratik Özerk Kürdistan Modeli" taslağının yol açtığı tartışmalar, birçok açıdan, liberal demokratik düzeni ya da AB'nin öngördüğü normlarda demokrasiyi yerleştirmekten henüz uzak olduğumuzun yeni bir göstergesi oldu.

Bu tartışmalarla ilgili olarak, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi savunan bir yorumcu olarak hatırlatmak istediğim hususları sıralamak istiyorum.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Aralık 1976 tarihli (Handyside) kararı şöyledir: "Düşünceyi açıklama özgürlüğü, sadece hoşça giden veya zararsız ya da tepki yaratmaz sayılan haber veya fikirler için değil, fakat devlete veya halkın bir kısmına ters düşen, şoke eden ya da üzüntüye sevk edenler için de geçerlidir. Çoğulculuk, hoşgörü ve yeniliğe kucak açma bunu gerektirir ve bunlar olmadan demokratik toplum olmaz." Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm devlet kurumları ve siyasileri (Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca) bu karara saygılı davranmakla yükümlüdür. Bu tartışmaların hukukla, demokrasiyle ilgili yönüdür.

Tartışmaların siyasetle ilgili yönüne gelince: İfade özgürlüğü, yani konuşmak, sorunları çözmenin bulunabilmiş en iyi yoludur. Kürt sorununun çözümü için öneri getirmek elbette ki, Türkiye'nin birliğini ve dirliğini mesele eden bütün yurttaşlar için, ama özellikle Kürt yurttaşlar ve özellikle onları (şu veya bu ölçüde) temsil eden siyasi partiler ve sivil toplum girişimleri için bir sorumluluktur. Hele iktidar ve anamuhalefet partileri kapsamlı çözüm önerileriyle ortaya çık(a)mıyorlar ise bu sorumluluğun Kürt sorununun taraflarınca üstlenilmesinden daha doğal ne olabilir? Öte yandan önerilerin ortaya atılması bunların mutlaka uygulanacağı anlamına gelmez; ihtiyaçlara cevap verip vermeyecekleri tartışılacaktır. BDP lideri Selahattin Demirtaş; "Bizim çözüm önerimizi beğenmiyor olabilirler. İlla bu olacak demiyoruz. Sizin öneriniz nedir?.." diye sorduğunda yerden göğe kadar haklıdır.

Başbakan Erdoğan, artık "analar ağlamasın", gençlerimiz ölmesin demiyor muydu? Bunun için PKK'nın silah bırakmasını istemiyor muyuz? Dağdakileri "düz ovada siyaset yapmaya" çağırıyor muyuz? Dağdakiler fikirlerini özgürce ifade edemeyecekler ise bu çağırının ne anlamı olabilir? Evet, ifade özgürlüğünün güven altına alınması, silahların bırakılmasını sağlamanın yeterli şartı olmayabilir, ama vazgeçilmez şartıdır.

Ne BDP, Hak-Par ya da KADEP, ne PKK, KCK ya da DTK tek başına Kürtleri temsil etmez. Kürtlerin büyük bir bölümünün çözüm için AKP'ye umut bağladığı, bunun için CHP'ye umut bağlayanların dahi bulunduğu biliniyor. İfade özgürlüğünün güven altına alınmasının en büyük nimeti, neyin mümkün olup neyin olamayacağını ortaya çıkarmasıdır. Nitekim ifade özgürlüğü tam olarak güven altında olmadığı halde, "Demokratik Özgürlük Kürdistan Modeli"nin PKK'nın Kürtler üzerinde vesayet kurmaya yönelik, Kürtlerin büyük çoğunluğu tarafından kabul edilemez bir öneri olduğu kısa sürede ortaya çıkmıştır. Bunun başta gelen işaretleri Helin Alp'in Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Galip Ensarioğlu ("Öz savunma gücü baskıya dönüşür", Taraf, 25 Aralık), Neşe Düzel'in de Diyarbakır Baro Başkanı Emin Aktar ile ("Kürtler ilk kez Öcalan'ı tartışıyor", Taraf, 27 Aralık) yaptıkları mülakatlarda görülebilir.

Hemen bütün Kürtlerin ortak oldukları talep, anadillerini özgürce öğrenmek ve kullanmaktır. Eğer Türkiye, birlik ve dirliğini koruyacaksa, bu talep şu veya bu şekilde karşılanmalıdır. Kürtler dahil bütün Türkiye'nin talebi devletin bugünkü merkezîyetçi yapısından kurtarılmasıdır. Eğer Türkiye, birlik ve dirliğini koruyacaksa, bu talep de şu veya bu şekilde karşılanmalıdır. BDP'nin getirdiği 20-25 bölgeye yetki devrini (devolüsyon) öngören demokratik özerklik projesi ciddiyle tartışılmaya değer bir öneridir. Hak-Par ve KADEP, federalizm önerilerini ayrıntılandırmalıdır. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gelişmişliğin temel ölçütü, kadınların katılımı

Şahin Alpay 2011.01.01

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, 28 Aralık'ta düzenlenen törenle bu yıl TÜBİTAK özel ödülleri kazanan bilim adamlarına ödülleri verdi.

Sosyal Bilimler Ödülü'nü kazanan Prof. Dr. Şükrü Hanioglu'nun törende söylediklerine katılmamak ne mümkün: "Tarihini bilmeyen toplum, hafızasını kaybetmiş bireyden farksızdır." Cumhuriyet'in kurucu felsefesinin bizi biraz bu hale getirdiğinin geç de olsa toplumca farkına varıyoruz. Bilim Ödülü'nü kazanan Prof. Dr. Seza Özen de şöyle konuşmuş: "Cumhuriyet'in aydınlanma devriminin yerleştiği kadın politikasının sonucu olarak akademik yaşamımın hiçbir aşamasında ayrımcılık yaşamadım... Ancak 2010'lu yıllarda kadın modelinin erkeğin arkasında duran, üretime katılmayan bir şekle dönüştüğünü üzümlere izliyorum."

Sayın Özen'i, kazandığı ödül nedeniyle candan tebrik ediyorum. Kadınların sadece üretime değil, her alanda toplum hayatına katılmalarını, gelişmişliğin temel ölçütü kabul ediyorum. Ne var ki Özen'in söyledikleri gerçeği yansıtmıyor. "Aydınlanma" fikrine bağlılığın asgari şartlarından biri, gerçeklerden hareket etmek olmalı. Türkiye'de "kadın modeli"yle ilgili iddiası doğru değil. Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi BETAM'dan edindiğim bilgilere göre, nüfusun 20 bin ve üzerinde olduğu yerleşimlerde kadınların işgücüne katılım oranı 1990-2001 arasında % 17-18'den 2002'de % 19'a, 2010'da % 24'e çıktı. Çalışan kadın sayısı 2004'te 5 milyondan, 2010'da 6,5 milyona yükseldi. Aynı dönemde çalışan kadınlar arasında üniversite mezunlarının oranı % 14'ten 20'ye yaklaştı. Evet, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında durum hiç iç açıcı değil, ama eğitim düzeyinin yükselmesine koşut olarak kadınların işgücüne katılımının arttığı görülüyor. (TBMM'deki kadın milletvekili oranı da, 20 yıl önce % 2 dolayından % 10'a kadar yükseldi.)

Özen farkında olmayabilir, ama başörtüsü yasağı kadınların daha yüksek düzeyde eğitilmelerinin ve Parlamento'da temsil edilmelerinin önünde ciddi bir engel olarak duruyor. Özen, eğer kadınların toplum hayatına daha geniş oranda katılmalarından yana ise Çankaya'da yaptığı konuşmada, tutarlılık gereği, başörtüsü yasağının kaldırılması çağrısında bulunması gerekmez miydi? Akademik yaşamında hiçbir ayrımcılıkla karşılaşmayışından övünç duyan Özen'in başörtülü muhabir Gülizar Baki'yi zar zor üyeliğe kabul eden Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin davranışı hakkında ne düşündüğünü öğrenmek isterdim.

En azından üniversite çevrelerinde gördüklerim, kadınların toplum hayatına katılımı açısından beni gelecek için umutlu kılmakta. Başörtüsü yasağına rağmen Türkiye'de kadınların akademik alanda (% 40 dolayında bir oranla) gelişmiş ülkelerle boy ölçüşen bir varlık gösterdiğini biliyoruz. Bahçeşehir Üniversitesi'nde benim mensup olduğum bölüm yakında tamamen kadın öğretim üyelerinden oluşabilir. Başarılı öğrencilerin hemen tamamı kızlardan oluşuyor. Dostum Prof. Dr. Ümit Erol'un teorisine göre, kızlar bilgi sermayesiyle erkek-egemen toplumla başa çıkma çabasında.

Kadınların katılımının teşviki için kota uygulamaları iyi bir fikir. Parti Meclisi'nde % 25 kadın kotası uygulaması CHP'nin takdir edilecek bir yönü. Uzun yıllar bulduğum İsveç'te herhangi bir yasal zorunluluk olmadığı halde, partiler arası mutabakat sonucu gerek parlamento, gerekse hükümet yarı yarıya kadınlardan oluşuyor. Kadınlar lehine ayrımcılık uygulamasında en ileri giden ülke ise (kadınların % 80'inin işgücüne katıldığı) Norveç. 2003'te kabul edilen yasa, şirket yönetim kurullarının % 40 kadınlardan oluşması zorunluluğunu getirdi. Bugün oran bunun da üzerine çıkmış durumda. Norveç deneyiminden esinlenen AB ülkelerinde benzer yasa tasarıları gündemde. (Bkz. International Herald Tribune Magazine, November 27, 2010.) Bence Türkiye de kadın kotalarını yaygınlaştırmalı.

Değerli okurlarım, heyecan vaat eden bir yıla girdik. Yeni yılda sağlık ve mutluluklar dilerim.
s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ortadoğu niye geri kaldı?

Şahin Alpay 2011.01.04

Müslüman çoğunluklu Ortadoğu bölgesi 10. ve 13. yüzyıllar arasında dünyanın en gelişmiş, en zengin, sanatta ve bilimde en ileri giden bölgesi iken, nasıl oldu da 18. yüzyıldan başlayarak Batı'nın her bakımdan gerisinde kaldı? Bu soruya farklı cevaplar verildi.

Edward Said'in yüklediği anlamla Oryantalist bakış açısına sahip (genellikle Batılı ama kesinlikle onlarla sınırlı olmayan) çevreler, Ortadoğu'nun geri kalmışlığını İslam inancının modernleşmeye engel olmasıyla açıklama eğiliminde oldular.

Bu bakış açısını yetersiz bulanların bir bölümü Batı'nın coğrafi keşifler, Rönesans, Reformasyon, Aydınlanma ve Sanayi Devrimi ile üstünlük sağladığının üzerinde durdular. Bölgeye içeriden bakanların çoğu durumu sömürgeciliğin etkileriyle, sömürgecilik sonrasında kurulan otoriter milliyetçi rejimlerle, yanlış politikalarla, petrol lanetiyle ve başka etkenlerle açıkladılar. İslamcılar ise, geri kalmışlığın nedenlerini İslam'a sırt çevrilmesinde aradılar. Bu görüşlerin hemen hepsi sorgulandı; şu veya bu ölçüde çürütüldü.

ABD'nin Duke Üniversitesi ekonomi profesörü Timur Kuran, 1990'lardan bu yana sürdürdüğü araştırmalarla soruya cevap getirmeye çalışıyor. Bu amaçla 17. yüzyılda İstanbul'un sosyal ve ekonomik hayatını yansıtan şer'i mahkeme kayıtlarını (kadı defterlerini) taradı. Bu taramanın sonuçlarını İş Bankası Kültür Yayınları 10 ciltlik bir dizi halinde yayımlamakta.

Kuran'ın kısmen bu araştırmadaki bulgular temelinde geliştirdiği analizi içeren kitabı da "The Long Divergence: How Islamic Law Held Back the Middle East / Yollar Ayrılırken: İslam Hukuku Ortadoğu'nun Gelişmesini Nasıl Engelledi?" (Princeton UP) başlığıyla geçen ay basıldı. Kuran'ın vardığı genel sonuç, Ortadoğu'nun geri kalmasında İslam inancının değil ama İslam hukukunun önemli rol oynadığı. Bu bağlamda özellikle miras hukukunun sermaye birikimini engellemesi; kalıcı ve tüzel kişilikli şirket (korporasyon) kavramının bulunmayışının ileri teknolojilerden yararlanmayı önlemesi; sosyal hizmetlerin sağlanmasındaki bütün üstünlüklerine rağmen İslami vakıf kurumunun çok geniş kaynakları yararsız örgütlenmelere hapsedmesi üzerinde duruyor. Kuran'a göre sosyo-ekonomik gelişmenin bu engelleri 19. yüzyılda girilen köklü reformlarla büyük ölçüde giderildi, fakat bölgede özel sektörün zayıflığı ve beşeri sermaye açığı sürüyor.

Kuran'a göre bu analizden bir karamsar, bir de iyimser mesaj çıkarmak mümkün. Karamsar mesaj, bölgenin az gelişmişlikten kısa sürede kurtulamayacağı. Zira, Türkiye gibi birkaç istisna dışında, bölge ülkeleri sanayi malları ve hizmetlerde dünya piyasalarında rekabet edebilecek durumda değil, sivil toplumları demokratik yönetimi destekleyecek örgütlenme düzeyinden uzak ve fazlasıyla baskı altında. Otokratik rejimler devrilsen bile güçlü özel sektör ve sivil toplumun gelişmesi onyıllar alabilir.

İyimser olmak için temel neden ise bölgenin modern kapitalizmin temel ekonomik kurumlarını, muhafazakârlar hatta İslamcılar dahil toplumun tüm kesimlerince benimsenmesine elverecek kadar uzun bir süre önce yerleştirmiş oluşu. İslam'ın ekonomik tarihi de özel girişimi geliştirme ve devletin rolünü sınırlandırma açısından güçlü bir gelenek sağlamakta. Kuran, "Newsweek Türkiye" dergisine verdiği mülakatta (19 Aralık 2010), reformlara erken girişen Türkiye'nin durumunun bölgenin geri kalanından hayli farklı olduğunu vurguluyor. Kuran'a göre Türkiye artık bir Ortadoğu ülkesi olmaktan çok geçiş halinde bir Avrupa ülkesi.

Bir yanda Müslüman çoğunluklu toplumları modernleşmeden aciz gören ABD'deki Neocon'lar, öte yanda toplumlarının geri kalmasını İslam'a sırt çevrilmesiyle açıklayan İslamcılar Kuran'ın geliştirdiği analizden memnun olmayabilirler. Ne var ki Kuran'ın Ortadoğu'nun niye geri kaldığının anlaşılmasına önemli ve özgün bir katkı yapan kapsamlı araştırması ciddiyle ele alınıp tartışılmayı hak ediyor. Kuran'ın kitabına başka vesilelerle döneceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP 'halk' mı, yoksa 'paşazadeler' partisi mi?

Türkiye ekonomi politiği üzerine yazanlar arasında seçkin bir yeri olan Prof. Dr. Yahya Sezai Tezel, geçenlerde yeni CHP yönetimi üzerine bir analiz yayımladı. "Ben bu gidişle galiba CHP'ye oy vermeyeceğim..." başlığını taşıyan analiz, Kemal Kılıçdaroğlu başkanlığındaki yönetim kadrosunun anatomisini çıkarması bakımından fevkalade dikkate değer. Bu analizden kısaltarak aktaracağım seçmeler şöyle:

"Yaşama tarzımı en iyi koruyabilecek bir tarihi kimliğe sahip gibi görünse de, sınıfsal nedenlerle CHP'den rahatsız olmaya başlamıştım. Kemal Kılıçdaroğlu'nun son kurultayda parti üst yönetimi için kendi kadrosunu oluşturması ile birlikte bu rahatsızlığım arttı. CHP'yi yeniden, II. Abdülhamit'in mabeyin kapısında yaşayanlar partisi gibi algıladım. Gürsel Tekin gibi birkaç kişinin oluşturduğu farklılığa rağmen, CHP bir 'paşazadeler' partisi gibi görünüyor bana.

"Birkaç örnek verelim. Gülsün Bilgehan Hanımefendi, siyasette İsmet İnönü'nün torunu olduğu için bulunuyor. Prof. Dr. Hurşit Güneş Bey, Turan Güneş'in oğlu olduğu için siyasette. Arasının iyi olmadığı söylenen eniştesi Prof. Dr. Sencer Ayata da, aynı Turan Güneş'in damadı olduğu için. Faik Öztrak, Atatürk ve İnönü dönemlerinde milletvekilliği, TBMM Başkanvekilliği ve Dahiliye Vekilliği yapmış olan dedesi Faik Öztrak'ın torunu, İçişleri Bakanlığı yapmış olan Orhan Öztrak'ın oğlu, taşıdıkları soyadından ötürü TRT Genel Müdürlüğü yapmış Adnan Öztrak'ın, Devlet Bakanlığı ve Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği yapmış İlhan Öztrak'ın yeğeni olduğu için siyasette... Kılıçdaroğlu'nun CHP'nin üst lider kadrosuna taşıdığı çok ilginç bir başka isim de Osmanlı'yı Cumhuriyet'e bağlayan quasi-aristokratik ailenin çocuğu, 6. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün oğlu olan Osman Korutürk. Dışişlerinde kendi bileğinin hakkı ile kariyer yapmış olsa da, Türkiye'nin dış politikası ile ilgili kamuya yansımış bir fikri olmayıp, siyasete getirilişinde siyasi faaliyetlerinin rol oynadığının söylenmesi olağanüstü zordur.

"Kılıçdaroğlu'nun CHP'nin üst yönetimine taşıdığı kadro onu 'solda' değil, Ankara'nın perde arkasındaki iktidar yapılarında, devleti özellikle 1960'dan sonra, 'babasının tapulu malı gibi' kendine ait bir yapılanma olarak algılamış ve kullanabilmiş belirli bir 'iyi aileler' ağı ve bu ağın iç içe olduğu devlet geleneğine dayandığı için 'sağda' konumlandırmaktadır. Bu yapılanmada beni asıl rahatsız eden, ehliyet, zeka ve karakterin sınıandığı uzun siyasi ayıklama süreçlerinden geçmeden tepeye taşındıkları için siyasetçi kadrosunda kalitesizlik riskine yol açması.

"Bir genel başkanın kendi parti kadrolarının da tanımadığını bir 'beyzade' ve güya 'teknisyen'ler heyetini ani bir şekilde sahneye çıkartması, bu heyetin şekillendiği bir başka mutfağı gerektirir. Böyle süreçlerin olmazsa olmaz perde arkası mekanizmaları, ilişki ağları vardır... Merak ediyorum bu heyeti oluşturup öne süren ağ Masonluk mu? Güçlü aileler ağı mı? Ne? Kılıçdaroğlu hangi verilere dayanarak bu insanların paraşütle siyasete indirilmelerinin Türkiye'deki ve CHP'deki siyaset süreçleri için çok faydalı olacağına, bu insanlarda keşfedilmemiş siyasetçi potansiyeli yattığına karar verdi?.. CHP arka planda devletle oynama hakkını kendinde gören bir emekli ve muvazzaf generaller, büyükelçiler, profesörler, hakimler kastının kontrol ettiği bir parti mi?" (Tezel'in yazısının tamamını şu adreste bulabilirsiniz: <http://www.yahyatezel.com>)

Tezel'in de hemfikir olduğu üzere, çizdiği anatomi Kılıçdaroğlu yönetiminin bir yüzünü yansıtıyor. Muhakkak ki bu yönetimin başka bir yüzü de, Gürsel Tekin, Sezgin Tanrikulu, Muhammed Çakmak gibi isimlerde ifadesini bulan ve halkın çeşitli kesimlerini temsil eden yüzü. Öyle görünüyor ki önümüzdeki dönemde CHP'nin bu iki farklı yüzü arasındaki mücadeleye tanık olacağız. Bunun sonucunda belki CHP, Cemil Koçak'ın sözünü ettiği "derin hendekler"den (Bkz. Zaman, 27 Aralık 2010) çıkabilir.

Evet 'tek devlet, tek millet', ama nasıl?

Şahin Alpay 2011.01.08

Milli Güvenlik Kurulu, "Tek bayrak, tek millet, tek vatan, tek devlet anlayışını ve önde gelen ortak paydalarımızdan birini teşkil eden Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dilinin Türkçe olduğu gerçeğini değiştirmeye yönelik hiçbir girişimin kabul edilmeyeceğinin bilinmesi..." şeklinde bir bildiri yayımladı. (29 Aralık)

Bu bildiriyle ilgili olarak söylenmesi gereken ilk şey, MGK'nın Türkiye toplumunun efendisi olmadığı. Türkiye eğer bir demokrasi ise Türkiye toplumu öyle uygun görürse, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dillerinde değişiklik yapabilir; devlet yapısını, millet anlayışını değiştirebilir; MGK'yı da ortadan kaldırabilir ve umarız yeni anayasa ile kaldıracaktır. Bu bildiriyi kaleme alanların ilk hatırlamaları gereken bunlar. Öteki hatırlatmaları şöyle sıralamak mümkün:

Devletlerin varlıklarını sürdürmek için kendilerini yenilemeleri gerekli olabilir. Bu gerçeğin özellikle çok dinli, çok etnili, çok kültürlü devletler için geçerli olduğu söylenebilir. Yakın tarihten örnekler vermek gerekirse: Pek az kimsenin öngörebildiği bir şey yaşandı; kendini yenileyemeyen Rusya'da önce komünist rejim yıkıldı, ardından SSCB dağıldı. Aynı şey Yugoslavya'nın da başına geldi. Irak, bölgelere geniş özerklik tanıyarak bütünlüğünü koruma çabasında. Kıbrıs'ın federal temelde birleştirilmesi çabaları sürüyor. Bu çabalar başarılı olmazsa bölünme kaçınılmaz.

Kendilerini yenileme ihtiyacı sadece çok kültürlü toplumlar için geçerli değil. Dünyanın en homojen toplumlarından biri olan İsveç, üniter yapısını değiştirmede, ama yaptığı yerinden yönetim reformlarıyla 1930'lardan başlayarak belediye sayısını 2.500'den 290'a indirdi; ilk-ortaöğretim ve sağlık olmak üzere merkezi devletin işlevlerinin birçoğunu yerel yönetimlere devretti. İspanya, General Franco yönetiminde üniter bir yapıya sahipti ve Kastilyan dışındaki diller yasaklanmıştı. 1978'de kabul ettiği anayasa ile ise farklı ölçüde özerk 17 bölgeye ayrıldı; üç tarihî bölge (Katalunya, Bask Ülkesi, Galisya) geniş özerklik, dilleri de yarı-resmi statü kazandı. Bu reformlarla İspanya bütünlüğünü koruyabildi.

Belçika, 1830'da resmi dili Fransızca olan üniter bir devlet olarak kuruldu. Anayasasını değiştirip 1970'te Flaman ve Valon bölgelerine yetki devri (devölüsyon) yaptı; 1993'te de üç resmi dilli federal bir yapıyı benimsedi. 2007'den bu yana Flaman ve Valonlar, Belçika devletinin daha nasıl yenilenmesi gerektiğini tartışıyorlar. Flamanlar arasında ayrılıkçıların oyu artıyorsa da (en azından şimdilik) azınlıklar. Sonunda iki taraf ayrılmaya karar verseler bile, bu ancak tıpkı Çek Cumhuriyeti ve Slovakya örneğinde görüldüğü gibi barış içinde, kimsenin burnunun kanamadığı, gönüllü bir boşanma olacak. Güney Sudan da yarın Sudan'dan ayrılıp ayrılmama konusunda referanduma gidiyor. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Fikret Ertan, Zaman, 6 Ocak)

Cumhuriyet'in kuruluşundan beri yaşanan 29 isyanın gösterdiği gibi, Türkiye birliğini ve dirliğini yasakla, silahla, JİTEM'le, Hizbullah'la koruyamaz. Huzura kavuşması, bütünlüğünü koruması için Türkiye devletinin yenilenmesi, bu bağlamda da Kürt yurttaşlarının demokratik taleplerine cevap vermesi şart. Kürt yurttaşların hemen hepsi anadil ve kültürlerini özgürce öğrenmek ve kullanmak istiyor; büyük bölümü çoğunlukta oldukları bölgeye (ve bütün bölgelere) özerklik talep ediyor. Ayrılıkçılar çok küçük bir azınlıktan öteye gitmiyor. O halde Türkiye demokratik taleplere cevap vererek iç barışını tesis edebilir, daha özgür ve müreffeh bir ülke olabilir.

Bunun için Türkiye hem devlet yapısını hem de millet kavramını yenilemek durumunda. Evet, tek, hatta üniter devlet ama, köklü bir yerinden yönetim reformu. Evet, tek millet, ama artık çoktan geride kalmış, din vurgulu "İslam milleti" ya da etnik vurgulu "Türk milleti" değil, tıpkı Cumhuriyet'i kurarken olduğu gibi "Türkiye milleti", yani (haklarda eşit, sorumluluklarda ortak) yurttaşlardan oluşan bir millet.

Türkiye onur duyabilir

Şahin Alpay 2011.01.11

Sınır Tanımayan Gazeteciler (STG) örgütünün geçen ekim ayında açıkladığı rapora göre Türkiye, basın özgürlüğünün en kötü durumda olduğu 40 ülke arasında. 178 ülke arasında 138. sırada geliyor. Dahası, sıralamada bir yıl öncesine göre 16, sekiz yıl öncesine göre de 39 basamak indi.

Bunları okuyunca doğrusu şaşırdım. STG'nin çalışmalarına büyük saygı duyuyorum, fakat kullandığı endeks Türkiye'de basın (ve onun ayrılmaz parçası olan ifade) özgürlüğünün durumu hakkında gerçekçi bir fikir vermiyor.

Türkiye'de başta Ceza, Terörle Mücadele ve Basın kanunlarında olmak üzere ifade ve basın özgürlüğünü kısıtlayan yasal düzenlemeler (daha kötüsü bu hükümleri daha da kısıtlayıcı şekilde yorumlayan mahkemeler) olduğu muhakkak. Ne var ki AB sürecinde yapılan reformlarla, özgürlük alanı eskiye nazaran hayli genişledi. Bu durum en iyi, son on yılda AB Komisyonu'nun yayımladığı ilerleme raporları ve AİHM'de Türkiye aleyhine açılan davaların niteliği karşılaştırılarak görülebilir.

Bugün gazeteciler aleyhine açılan davaların büyük çoğunluğu adli 'soruşturmanın gizliliği' ile ilgili hükümlerin ihlali iddialarına dayanmakta. Türkiye-AB Karma Parlamento Komitesi Eşbaşkanı Helene Flautre'un bu konudaki yorumu dikkate değer. Flautre bu durumun "hükümetin politikasından kaynaklanan bir sorun olmadığı"na değindikten sonra, soruşturmanın gizliliği prensibinin güven altına alınmasının, kamuoyunu ilgilendiren konularda haber ve yorum yapan gazetecilerin değil yargıçların ve savcılarının sorumluluğu olduğunu hatırlatıyor. (Bkz. Zaman, 13 Aralık 2010.) İlgili kanunların buna uygun olarak değiştirilmesi şart.

Öte yandan Türkiye'de basının sorunları geçen on yılda yaşananlar dikkate alınmadan anlaşılamaz. 1990'larda büyük medya patronları ordunun baskısı altında olmakla kalmadı, siyasi partilerle (dolayısıyla hükümetlerle) patronaj ilişkileri kurdu. Patronlar gazetecilerin (editorial) bağımsızlığını ciddi şekilde kısıtladılar, gazeteciler arasında ne örgütsel ne de sair dayanışma bıraktılar ve ellerindeki medya gücünü siyasi destek karşılığında hükümetlerden (kredi, sübvansiyon, kamu ihaleleri, vs.) avanta sağlamak için kullandılar. Türkiye'yi 2001'de büyük bir finans krizine sürükleyen nedenlerden biri de buydu. Bugün AKP hükümetinin baskılarından yakınan Doğan medya grubu bu ilişkiler sayesinde büyüyüp, medyanın yarısını kontrol eder hale geldi; askerî-bürokratik vesayet rejiminin medyadaki başlıca destekçiliğini üstlendi.

AB reformları sayesinde ordunun medya üzerindeki etkisinin giderek azaldığı söylenebilir, ama hükümetle büyük medya grupları arasındaki patronaj ilişkileri, eskisi kadar kaba biçimlere bürünmese de, devam ediyor. AKP iktidarı, kendisine yakın duran bir holdingin Sabah-ATV grubunu devralmasına yardımcı olurken, Doğan grubuna (tümüyle siyasi amaçlı olduğu iddia edilemeyecek) vergi cezaları yoluyla baskı uyguladı. Doğan grubu bu yüzden bugün elindeki medyayı kısmen veya tamamen elden çıkarma noktasına geldi. Öte yandan AKP hükümetinin, medya patronlarına kamu ihalelerine katılma ve çapraz mülkiyet yasağı getirerek patronaj ilişkilerine son vermeye yanaşmadığı görülmekte.

Türkiye'de özgürlük alanının genişlemesinde AB sürecindeki yasal reformlar yanında aydınların verdiği mücadelenin rolü asla azımsanamaz. Amerikalı düşünür Noam Chomsky son yazılarından birinde Türkiye hakkında şunları söylüyor: "Önde gelen yazarlar, sanatçılar, gazeteciler, akademisyenler ve diğer entelektüellerin devletin işlediği suçları mahkûm etmek; bunun ötesine giderek baskı ve şiddeti sona erdirmek

için sivil itaatsizliğe başvurmak; bu yüzden bazen ağır baskılara maruz kalmalarına rağmen mücadelelerine devam etmek konusunda sergiledikleri cesaret ve dürüstlük siciline sahip herhangi başka bir ülke bilmiyorum. Bildiğim kadarıyla bu sicil, ülkenin onur duyması gereken, eşsiz bir sicildir. Ve başkalarına da örnek olmalıdır..." (www.chomsky.info/articles/201002--.htm)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ekmeksiz yaşarım, hürriyetsiz yaşayamam

Şahin Alpay 2011.01.13

İslam bilgini Said Nursi'nin (1878-1960) hayatını konu alan "Hür Adam" filmini izledim.

Türkiye'nin fikir ve inanç hayatında bu denli önemli rol oynamış bir kişiye dair bir filmin, ölümünden ancak yarım yüzyıl sonra çevrilebilmiş olmasından üzüntü duyuyorum, ama bunu Türkiye'nin bürokratik vesayet rejiminden kurtuluşunda bir dönüm noktası olarak gördüğüm için mutluyum. Yönetmen Mehmet Tanrısever'i ve filme katkıda bulunan herkesi, seyredilmeye değer eserleri için kutluyorum. Elbette ki filmin eleştirilecek yanları olabilir; gelecekte Nursi'nin yaşamını daha iyi canlandıran filmler çekilebilir. Ama sanırım bu film, bilmeyenler için Nursi'yi öğrenmeye iyi bir vesile olacak. Umarım, bundan sonraki adım, Nursi'nin üç döneme ayrılan serüvenini yansıtan bir belgesel olur.

Ben Nursi'nin temellerini attığı Nurcu akımın, onun herhangi bir kolunun mensubu değilim. Bırakın Nurculuğu, dindar bir kimse de değilim. Çeşitli vesilelerle söylediğim ve yazdığım gibi, fikri hayatım ülkemizdeki güçlü pozitivist (yani, dini inançları kişi özgürlüğüne, bilime ve toplumsal gelişmeye engel gören) akımın etkisi altında başladı. Zamanla bir insan ve sosyal bilimci olarak ulaştığım anlayış şu oldu: İnsanların dünyevi ihtiyaçları kadar, manevi ihtiyaçları da vardır. Modernleşmeyle, bilimsel ve toplumsal gelişmeyle birlikte dinlerin etkisini yitireceğine dair teoriler bunun için yanıldı. Dini inançları insanların ve toplumların hayatlarından silmeye yönelik rejimler bunun için başarısız oldu. İnsanlar varolduğu sürece, dini inançlar da varolacak.

Bütün ideolojiler gibi dinlerin de farklı yorumları var. Biraz basite indirgemek pahasına denilebilir ki, modernleşme (yani tarımın yerini sanayinin, köyün yerini kentin, cemaatin yerini bireyin, dinin yerini bilimin, geleneğin yerini akla dayalı kuralların alması; dinle devletin ayrılması) sürecine dindarların esas olarak iki farklı tepkisi olmuştur: Bir yanda, yenilenmeyi reddeden köktenci, eskiye dönüşü savunan yorumlar; öte yanda modernist, zamanın gereklerine göre yenilenmeyi savunan yorumlar. (Ve tabii orta yolcular.) İslam dini de buna istisna değildir. Onu modernleşmeye kapalı ilan eden yerli ve yabancı Oryantalistlerin iddialarının aksine İslam inancı da kendini sürekli yenilemektedir. İslam'da yenilenmenin, modern toplumda İslam inancını ayakta tutma çabasının en önemli isimlerinden biri de, kuşku yok ki Said Nursi'dir. Nursi, Kemalist rejimle gelen, laikliği devletin inançlar karşısında tarafsızlığı olarak değil de dinin vicdanlarla sınırlandırılması, toplumsal hayattan dışlanması şeklinde anlayan otoriter laikliğe karşı çıkmış; bu yüzden de (siyasetten tamamen uzak durduğu halde) hayatının yaklaşık otuz yılını hapiste, çoğunlukla da sürgünde, baskı ve gözaltında geçirmiştir. Maruz kaldığı baskılara cevabı, "Ekmeksiz yaşarım, ama hürriyetsiz yaşayamam" olmuştur.

Kendine özgü kişiliğiyle Nursi, kendine özgü üslubuyla kaleme aldığı Nur Risaleleri'yle İslam inancının meşrutisi (anayasası) yönetimle, bireyin temel hak ve özgürlükleriyle, halk egemenliğiyle, bilim ve modern eğitimle, farklı inançlarla barışık; şiddet ve kavgadan uzak adil ve vicdanlı bir toplum idealine hizmet eden bir yorumuna öncülük etmiştir. Modernleşen toplumda Müslümanların ihtiyaçlarına cevap verdiği içindir ki, Bitlisli bir Kürt olan Nursi'nin yorumu Türkiye'nin bütününde yaygın kabul görmüştür. Eğer Türkiye bugün öteki Müslüman

çoğunluklu toplumlara nazaran, liberal ekonomi ve çoğulcu demokrasi dahil, modern hayatla çok daha barışık bir toplum ise, bunda Nursi ve talebelerinin payı azımsanamaz. Onu öğrenmeye başlamak isteyenlere öncelikle tavsiye edeceğim kaynak, Hakan Yavuz'un "Bediüzzaman Said Nursi ve Nurculuk" başlıklı makalesi. (Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, 6. Cilt, İslamcılık, İletişim Yayınları, 2004) Sonra da, tabii, hocamız Şerif Mardin'in "Bediüzzaman Said Nursi" adlı kitabı. (İletişim Yayınları, 1992)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Davutoğlu: '90 bin şehit daha verimiz' demedim

Şahin Alpay 2011.01.15

Geçtiğimiz günlerde üzerine yorum yapma gereğini duyduğum o kadar çok söz söylendi ve iş yapıldı ki. İki ters yönlü baskıyı üzerimde hissettim.

Birincisi, benim de bir miktar kapıldığım, "köşe yazarı her tartışmalı konuda fikir beyan eder, etmezse kaçındığı izlenimi doğar" baskısı. İkincisi, kendime her zaman hatırlatmaya çalıştığım, "her konuda fikir sahibi olunabilir, ama bilgi, hele güvenilir bilgiye dayalı yorum yapmak mümkün değildir" baskısı. Neyse ki Zaman, köşe yazarlarından en çok haftada üç gün yazmalarını istiyor. Neyse ki, Mehtap TV'de, Mehmet Altan ve Eser Karakaş dostlarla birlikte yaklaşık 5 yıldır, her pazartesi akşamı yaptığımız "Akıl Defteri" programında birkaç cümleyle de olsa, hemen her tartışmalı konuda bir fikir beyan etme imkânına (ayrıcılığına) sahibiz.

Bu yazıda kısaca da olsa son günlerin beni en çok şaşırtan beyanları üzerinde duracağım. İtiraf edeyim ki, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun, 1915 Sarıkamış faciasında hayatlarını kaybeden onbinlerce askeri anmak için düzenlenen törende (haber başlığına göre) "Gerekirse 90 bin şehit daha verimiz" ya da (haber metnine göre) "Gerekirse bir 90 bin şehit için daha and içtik..." dediğini okuduğumda şok geçirdim. (Hürriyet, 10 Ocak) Çok takdir ettiğim, silahlara değil diyaloga dayalı barışçı bir dış politikanın savunucusu olan Davutoğlu, nasıl böylesine militarist bir beyanda bulunabilirdi????!! Geçirdiğim şoku, o akşamki "Akıl Defteri"nde de dile getirdim.

Geçen perşembe akşamı Avrupa Konseyi'nin Joschka Fischer başkanlığındaki Seçkin Şahsiyetler Grubu üyelerine verdiği yemekte Sayın Davutoğlu'na nasıl olup da böyle bir beyanda bulunduğunu sorma fırsatı doğdu. Davutoğlu sözlerinin çarpıtılmasından ve bu çarpıtma üzerine kurulu yorumlardan büyük üzüntü duyduğunu ifade etti. Şehit olan onbinlerce askerin anıldığı, duygu yüklü ortamda şunları söylemişti: "Gerekirse bir 90 bin daha, gerekirse bir 900 bin daha bu aziz topraklar için bedenimizde can, dizimizde derman kalana kadar mücadele etmeye devam edeceğiz. Ama bugün bu mücadelemizin mahiyeti değişmiştir. Belki bugün dağlarda savaşmak gerekmiyor ama dünyanın değişik yerlerinde büyükelçiler olarak, vatan topraklarının değişik yerlerinde valiler olarak, öğretmenler olarak, askerler olarak hep bu bayrağı taşımaya devam edeceğiz." (Bakanlığın bant kayıtları.)

Davutoğlu, ayrıca, Sarıkamış faciasına Enver Paşa'nın maceracı tutumunun yol açtığına inandığını, bu konuda "Stratejik Derinlik" başlıklı kitabının 55. sayfasına bakılabileceğini de belirtti. Davutoğlu'nun "Gerekirse 90 bin şehit daha verimiz..." anlamına gelecek bir beyanda bulunmadığı çok açık. Ne yazık ki gazetelerde yazılan her haberin gerçeği yansıtmayabileceğini unutabiliyoruz. Ne haberi veren gazetenin, ne de Bakanlığın bu haberle ilgili bir düzeltme yayımlamamış olması da konunun aydınlığa kavuşmamasının öteki sebepleri.

Geçtiğimiz günlerin şaşırtıcı beyanlarından biri de Almanya Başbakanı Angela Merkel'in Kıbrıs Rum Yönetimi'ni ziyaretinde sarfettiği sözlerdi. Merkel'e göre Kıbrıs Rum Yönetimi iyi niyetle Kıbrıs sorununun çözümü için

çalışıyor, ama Türk tarafı çözüm çabalarına yardımcı olacak tedbirleri almaktan kaçınıyordu. Bu sözlerde şaşırtıcı olan, Başbakan Erdoğan'ın hatırlattığı üzere, 2007'de Almanya Parlamentosu'nda yaptığı konuşmada Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB'ye alınmasının hata olduğunu ima eden Merkel'den gelmesiydi.

Dışişleri Bakanlığı'nın davetinde karşılaştığım (Almanya dışişleri eski bakanı) Joschka Fischer'e, Merkel'in bu sözlerinin Kıbrıs sorununun çözümüne bir katkısı olup olmadığını sordum. Cevaben, Almanya'nın ciddi bir dış politikası olup olmadığına dair kanaatimi sordu; Merkel'in Güney Kıbrıs'a giderek ne yapmak istediğini anlamadığını söyledi. Benim anladığım kadarıyla Bayan Merkel'in Kıbrıs ziyareti ve sözleri Türkiye'yi AB'den dışlama politikasıyla tam bir uyum içinde.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yarın saat 3'te, vurulduğu yerde

Şahin Alpay 2011.01.18

Yarın 19 Ocak. Hrant Dink'in katledilmesinin 4. yıldönümü. Sevenleri onu anmak üzere yarın saat 3'te, vurulduğu yerde buluşuyor.

Geride kalan 4 yıl içinde tetiği çeken ve azmettirenler yakalandı ve yargı önüne çıkarıldı, ama cinayetin arkasındaki güçler ortaya çıkarılmayı ve hesap vermeyi bekliyor. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, geçen Eylül ayında aldığı kararla, gerçek sorumluların ortaya çıkarılması için yeterli soruşturma yapılmadığı ve Dink'in yaşamını koruma yükümlülüğünü yerine getirmediği için Türkiye devletini mahkûm etti.

Gerçek sorumlularının ortaya çıkarılması için mücadele veren hukukçulardan Avukat Fethiye Çetin tarafından hazırlanan "4. Yıl Raporu"nda koyulan teşhis şu: "Dink cinayetinin hazırlanması, işlenmesi, delillerin gizlenmesi, karartılması, gerçeğin üstünün örtülmesi, yargı süreçlerinin sınırlarının ve çerçevesinin çizilmesi ve bu sınırların dışına çıkılmamasındaki uyum ve ideolojik ortaklık dikkat çekicidir. Esasen bu uyum ve ortaklık, cinayetin meşrulaştırılması yanında cezasız kalmasını da sağlayan güçlü bir aygıtın ve zihniyetin varlığına tekabül etmektedir. Bu güçlü aygıt devletin ta kendisidir... Bu dava, geçmişin ağır ve karanlık yüküyle yüzleşme ve başa çıkma yolunda başta siyasi irade olmak üzere herkese, her kesime önemli fırsatlar sunuyor. Bu fırsatı değerlendirmek elimizde."

Hrant Dink'in öldürülmesi münferit bir cinayet, kimilerinin iddia ettiği gibi ırkçı telkinlerle beslenen, çocuk yaşta bir gencin öfkesinin sonucu muydu? Neler oldu, hatırlayalım: 2006'da Türkiye'nin çeşitli yerlerinde Hristiyanlara yönelik, görünürde münferit saldırılar başladı. 8 Ocak'ta Adana'da Protestan rahip Kamil Kiroğlu 5 genç tarafından dövüldü. 5 Şubat'ta Trabzon'da İtalyan Katolik rahip Andrea Santoro kilisede vurularak öldürüldü. Birkaç gün sonra İzmir'de bir Katolik keşiş, ölümle tehdit eden bir grup gencin saldırısına uğradı. 12 Mart'ta Fransisken rahip Henri Leylek Mersin'de saldırıya maruz kaldı. 2 Temmuz'da Samsun'da Katolik rahip July Pierre Bruinessen bıçaklandı. Aralık'ta Eskişehir Tepebaşı kilisesinin rahibi saldırıya uğradı. AB'ye katılım müzakerelerine başlamasından birkaç ay sonra Türkiye'yi Hristiyanlara karşı husumet dalgası sarmış gibi görünüyordu. 2007'de durum daha da kötüledi. Agos dergisi genel yayın müdürü ve Türk-Ermeni yakınlaşması için çalışan Hrant Dink, sokak ortasında öldürüldü. Katili, rahip Santoro'nunki gibi 16 yaşında bir çocuktü. 18 Nisan'da Malatya'da, Hristiyanlığı benimseyen iki Türk olan Necati Aydın ve Uğur Yüksel ile Alman misyoner Tilmann Geske boğazları kesilerek öldürülmüş bulundu. Katilleri olan 3 genç olay yerinde yakalandı.

European Stability Initiative (Avrupa İstikrar Girişimi Derneği) adlı uluslararası araştırma kuruluşu, geçen hafta yukarıda sıralanan cinayetlerin arkaplanı üzerine bir rapor yayımladı. "Murder in Anatolia/Anadolu'da Cinayet"

başlıklı rapor, 2007 sonlarında Malatya katliamı davasının başlamasından bu yana, medyada Hristiyanlara düşmanlık körükleyen haberlerin ve saldırıların giderek azaldığına; 2008'de 14, 2009'da sadece 2 saldırı olduğuna ve kimsenin öldürülmediğine dikkat çektikten sonra, bu durumun medyada özdenetimin artmış olabileceğiyle ve, daha önemlisi, "Hristiyanlara karşı saldırıların tezgâhlandığı mutfak" olması kuvvetle muhtemel Ergenekon örgütü üyelerinin tutuklanmış olmalarıyla açıklanabileceği üzerinde duruyor. Ve şu sonuca varıyor: "Siyasi şiddet ve sorumlularının cezasız kalmaları geleneği son bulduktan sonra ancak Türkiye'nin güvenilir ve geri dönülmez bir biçimde demokratikleşme yoluna girdiği söylenebilir." (Bkz: www.esiweb.org) Katılmamak mümkün mü?

Geride kalan 4 yılda Hrant'ın anısına çok şey yapıldı, ama bunlar arasında en değerlisi, Tuba Çandar'ın ailesi, akrabaları, yakınları ve arkadaşlarının ağzından yaşamını ve mücadelesini bütün yönleriyle anlatan kitabı, "Hrant" (Everest, Eylül 2010).

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasilerde siyasilere ve aydınlara dair

Şahin Alpay 2011.01.20

Demokrasilerde siyasilerin temel amacı, aldıkları oyları azamileştirmek, iktidara gelmek. İktidar olmadan programlarını gerçekleştirmeleri mümkün değil. Bunun için siyasiler, bazen öyle, bazen böyle konuşmak, bazen ileri bazen geri adım atmak gereğini duyabiliyor.

Liderlik üstlenen siyasilerin çoğunun temel meselesi, "idare etmek"; ender görülen bazıları ise toplumlarının dönüşmesine öncülük ediyor.

"Bilgi sermayesi" sahipleri olarak tanımlayabileceğimiz aydınların büyük çoğunluğu, işlerini kurulu düzen içinde görür. Ancak bazıları hakim kurum ve fikirlerin eleştirilmesini üstlenerek, düzenin (şu veya bu yönde) değişmesi için gerekli vizyonu ortaya koyarlar. Dolayısıyla dönüştürücü liderlerin yollarını açacak aydınlara ihtiyacı vardır; öte yandan dönüştürücü siyasi liderler olmaksızın, aydınların önerdikleri değişimin gerçekleşmesi mümkün olmaz.

Eğer 21. yüzyılda Türkiye'nin bürokratik vesayet rejiminden kurtuluşun öncülüğünü yapan siyasi kadro AKP ve lideri Tayyip Erdoğan ise, demokratikleşme mücadelesinin bayraktarlığını yapan da Taraf gazetesi ve onun başyazarı Ahmet Altan. Şimdi bu ikisinin "mahkemelik" olmaları, vesayet düzeninden kurtulmak isteyenler için çok üzücü, yana olanlar için ise sevinç kaynağı.

Son zamanlardaki performansına bakarak Başbakan Erdoğan'a ve AKP yönetimine, verilen demokrasi mücadelesinin selameti açısından naçiz tavsiyem şu: Öncelikle, hangi şekle bürünürse bürünsün, haklı olsun veya olmasın eleştirilere, protestolara karşı hasmane bir tutum takınmayın. Demokrasi, her ağzı olanın konuştuğu rejimdir. Konuşmak kimsenin tekelinde değildir. Hangi ağza itibar edileceğine toplum karar verir. Tavrınız eleştirilerden, protestolardan ders çıkarmak olmalı. Büyük güçlüklerle mücadele ederek çok önemli hizmetler verdiniz. Devamı için bu tavrı benimsemeniz şart.

Eğer amaç, milliyetçi ve muhafazakar söylemi vurgulayarak, demokratikleşme ve sivilleşme yönünde adımları erteleyerek, önümüzdeki seçimde MHP'yi eritmek, yeni anayasayı AKP'nin tek başına, kendi önceliklerine uygun olarak yapmasını sağlamak ise, (reformların büyük bir engeli olduğu kuşkusuz) MHP'yi eriteceğim derken özgürlükçü aydınların sağladığı çok önemli desteği ve bunun yanında seçmenlerin hatırı sayılır bir kısmını yitirebilirsiniz. Tek başınıza yapacağınız anayasa da sorunların aşılmasına çare olmaz.

1990'lardan 2005'e kadar uzanan dönemde Türkiye'de kurulu düzenin başlıca eleştirmeni Avrupa Birliği oldu. Fakat bir süredir kendi içinde yaşadığı sıkıntılar, Türkiye'nin katılımına artan muhalefet, AB'nin model olma yeteneğini önemli ölçüde yitirmesine neden oldu. Bugün geldiğimiz noktada, parlamentoda özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi ilerletmeye yardımcı bir muhalefetin mevcut olmayışı, bu boşluğun özgürlükçü aydınlar tarafından doldurulmasını zorunlu kılmakta.

Vesayet düzenine karşı çıkan aydınlara gelince: Bunlar ne bir siyasi partidir, ne partili, ne de bir sivil toplum kuruluşu; hepsi birer bireydir ve her konuda aynı görüşte olmaları beklenemez ve olmayacaklardır. Belli ki bugün onların bir bölümü, AKP'nin dönüştürücü kimliğinin tükendiği ya da o kimliğe dönmesi için sertçe eleştirilmesi gerektiği kanısında. Başka bir bölümü ise, şöyle düşünüyor:

Ne yazık ki, demokratikleşmenin (bırakın hızla, şu veya bu ölçüde) sürmesi için AKP'ye tercih edilecek bir iktidar alternatifi gözüküyor. AKP iktidarına son vermek ve vesayet düzenini tahkim etmek isteyen güçler, hemen kapının arkasında hazır bekliyor. Demokrasilerde değişimin "akşamdan sabaha" gerçekleşmesi beklenemez. Duraksamalar ve gerilemeler olabilir. Önemli olan doğrultunun kaybolmamasıdır. Evet, AKP iktidarı statükoya hizmet eden her adımında eleştirilmeli, ama hakkaniyetle; caydırıcı değil teşvik edici bir tutumla. Nihayet amaç, halk deyişiyle, bağcıyı dövmek değil üzüm yemek değil midir? Yanılıyor olabilirim, ama ben de böyle düşünüyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Orduya karşı darbe

Şahin Alpay 2011.01.22

Geçen 6 Aralık'ta savcıların "acele edin" diyen bir ihbar üzerine Gölcük Donanma Komutanlığı'nda yaptıkları aramada elde ettikleri belgelerin 2003'te Birinci Ordu Komutanlığı tarafından hazırlanan "Balyoz Harekat Planı" ile ilgili olarak ortaya koyduğu birçok gerçek var.

Bunlardan biri, çünkü Zaman'ın manşetine yansıdığı gibi, "Balyoz"un (zaten olmayan) "inkar edilecek halinin kalmaması"nı ilanı ise, bir başkası da sadece demokratik yoldan seçilmiş hükümete karşı değil, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne karşı darbe girişimi niteliğini de taşıyor olması. Plan'da Deniz Kuvvetleri'nde uygulanmasını engelleyebilecek komutanların (16 amiralin) tutuklanması öngörülmekle kalmıyor, tutuklamayı yapacak personel dahi belirlenmiş.

Gerek "Balyoz", gerekse "Ergenekon" darbe girişimlerinin başarısızlığa uğrayıp soruşturma ve dava konusu olmalarında, TSK'ya (yani yüksek komuta kademesine ya da Genelkurmay'a) karşı da darbe niteliğini taşımalarının payı gözardı edilemez. Bu vesile ile belki şu gerçeğin bir kez daha hatırlanmasında yarar var: Çok-partili düzene geçişten bu yana başarılı olan yegane askeri cunta (yani farklı rütbelerdeki subaylardan oluşan çete) girişimi, 27 Mayıs 1960'ta gerçekleşen darbe. Milli Birlik Komitesi adını alan cuntanın (uzun süre iktidarda kalınmasını savunan) Alpaslan Türkeş liderliğindeki "cuntaya karşı cunta" grubu ("14'ler") 13 Kasım 1960'ta tasfiye edildi. Albay Talat Aydemir'in önce 22 Şubat 1962'de, affedilince 20 Mayıs 1963'teki darbe girişimleri bastırıldı; Aydemir ve Binbaşı Fethi Gürcan idam edildi.

9 Mart 1971'de iktidara el koymayı tezgâhlayan, bu defa askerler yanında sivillerden de oluşan cuntanın girişimi, Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur'un son anda saf değiştirmesi sonucunda akim kaldı. Genelkurmay duruma hakim oldu; 12 Mart 1971'de hükümeti istifa zorunda bıraktı, ardından başta Tümgeneral Celil Gürkan olmak üzere, cuntacı subayları ordu saflarından

tasfiye etti. Ve tabii ki (Türkiye'yi 3 yıl askerî yönetim altında bırakan) 12 Eylül 1980 darbesi, 28 Şubat 1997'de yaşanan post-modern darbe (ya da Refahyol hükümetinin devrilmesi ve Refah Partisi'nin kapatılmasıyla sonuçlanan "süreç") ve 27 Nisan 2007'deki askerî müdahale ima eden "E-muhtıra" cuntaların değil Genelkurmay'ın girişimleri idi; Balyoz ve Ergenekon ise (ikincisine sivillerin de dahil olduğu) cunta girişimleri.

Bir kurum olarak TSK'nın bütün bu yaşananlardan çıkarması gereken ders oldukça açık ve net: Asker siyasete karıştığı zaman, ordunun disiplinini, etkinliğini, toplumdaki saygınlığını koruması çok büyük güçlüklerle karşılaşmakta. Ordunun siyaset yüzünden kendi içinde bölünüp, kendi içinde kavgaya tutuşmasının ülkeyi sürükleyebileceği badireleri ise düşünmek dahi istemeyiz. O halde TSK disiplinini, etkinliğini, saygınlığını korumak için mutlaka ve mutlaka siyasetin dışında kalmalı. Giderek zenginleşen, özgürleşen ve uluslararası toplumda saygınlığı artan Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu, bu sayede saygınlığı ve etkinliği artacak olan ordu da, ancak siyasete karışmayan ordu olabilir. TSK'nın kendisi, bir an önce mensuplarına demokratik ilkelere bağlılık eğitimi vermeye başlamalı.

Gölcük Donanma Komutanlığı'nda bulunan belgelerin herkese hatırlattığı başka bir husus da, Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin bütün cunta girişimlerine, darbe ve kapatma tehditlerine; bunları adeta teşvik eden, bürokratik vesayet yanlısı bir ana muhalefet partisine ve vesayetçi medyaya rağmen Türkiye'yi bugün geldiği noktaya, yani düne nazaran daha demokratik, daha zengin ve daha saygın bir ülke konumuna getirebilmiş olması. Bu başarı, muhakkak ki, ne yapmak istediğini bilen istikrarlı bir tek-parti hükümetine sahip olunması yanında genelde dirayetle yürütülen bir siyasi mücadelenin sonucu.

NOT: Değerli okurlarım, önümüzdeki hafta yıllık iznimin bir bölümünü kullanacağım. 1 Şubat'ta yeniden buluşmak umuduyla saygılar sunarım. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Arap dünyasına demokrasi geliyor mu?

Şahin Alpay 2011.02.01

Geçen hafta Unesco'nun Paris'te düzenlediği "İfade Özgürlüğü" ve "Gazetecilik Ahlakı" konulu iki konferansa katıldım.

(Bu toplantılarda gündeme gelen önemli tartışmalara ilerideki yazılarda değineceğim.) İlk günkü toplantıda söz alan Arap Medya İnternet Ağı (www.amin.org) direktörü Filistinli gazeteci Halit Abu Aker, 1990'ların sonunda internetin gelişiminin ve El Cezire televizyon kanalının yayına başlamasının Arap dünyası açısından bir devrim olduğunu söyledi. Otoriter rejimleri sallamaya başlayan, demokratikleşme umudunu uyandıran halk ayaklanmalarının sansürün aşılmasını ve halkın haberleşmesini sağlayan yeni medya sayesinde mümkün olduğunun altını çizdi.

Son haftalarda önce Tunus, sonra Mısır'da yaşanan ve yayılabilecek isyanların gündeme getirdiği bir soru şu: Bugüne kadar Arap dünyasında (eğer 1975'te başlayan iç savaş öncesi Lübnan hariç tutulursa) tek bir demokrasiye rastlanmayışının sebebi ne olabilir? Bu soruya en iyi düşünülmüş cevabı, tanınmış Amerikalı siyaset bilimci Larry Diamond'ın geçen yıl yayımlanan "Why are there no Arab democracies? / Niye Arap demokrasileri bulunmuyor?" (Journal of Democracy, Vol. 21, No. 1, January 2010) başlıklı analizinde bulmak mümkün.

Diamond şunları söylüyor: Bu durum "dini inançlar"la açıklanamaz, çünkü İslam dünyasında (Türkiye, Senegal, Arnavutluk, Malezya, Bangladeş gibi) demokrasiler mevcut. Durum, "kültür"le de açıklanamaz, çünkü

araştırmalar Arap dünyasında özgürlük ve demokrasi talebinin çok yaygın olduğunu göstermekte. Yoksulluk da yeterli bir açıklama getirmekten uzak, çünkü Arap  lkelerinin birçoğu hayli zengin. Ayrıca Arap  lkeleri ile aynı refah düzeyindeki ülkelerin birçoğu demokratik rejimlere sahip.

Arap dünyasında tek bir demokrasi bulunmayışı, bunlar dışındaki etkenlerle açıklanabilir. Bunlardan biri, "petrol laneti" olarak anılan durum. 16 Arap ülkesinden 11'inin ana geliri (% 70-90 arasında değişen oranda) petrol ya da doğalgazdan elde ediliyor. (Ana gelir kaynağı petrol ya da doğalgaz olan toplam 23 ülkenin tek biri dahi demokrasi değil.) "Petrol laneti" kalkınmayı engelliyor; devletin vergi almasını gereksiz kıldığı için temsil talebi doğmuyor; devletin çok güçlü bir baskı cihazı kurmasını mümkün kılıyor. Arap rejimleri sadece baskıya dayanmıyor; (Mısır, Cezayir, Ürdün, Fas ve Kuveyt gibi ülkelerde) manipüle edilen seçimler gibi göstermelik temsil mekanizmaları da kullanılıyor.

Otoriter Arap rejimlerini ayakta tutan dış etkenlerin başında, eskiden Sovyetler Birliği'nden, ama Soğuk Savaş sonrasında, ABD ve Avrupalı müttefiklerinden gelen ekonomik kaynak, "güvenlik yardımı" ve siyasi meşruiyet sağlama şeklindeki destekler geliyor. Başka bir dış etken, Arap-İsrail  atışması. Bu sorun, yoz ve baskıcı Arap rejimlerinin yurttaşların öfkesini dışa yönlendirmelerine yardımcı oluyor. Yine başka bir dış etken de, otoriter Arap rejimlerinin birbirlerine sağladıkları destek.

Peki, Arap dünyası otoriter rejimlere mahkum mu? Diamond'a göre, başlıca üç etken Arap dünyasının kaderini değiştirebilir: 1) Bölgede  rnek, model olabilecek bir demokratik rejimin ortaya çıkması. (Irak veya Mısır buna aday olabilir.) 2) ABD'nin politika değiştirerek demokratikleşmeyi teşvik etmesi. Bunun için de ABD ve Avrupalı müttefiklerinin (bölgenin en güçlü muhalefet partileri olan) İslamcı partilere karşı tavrını değiştirip, liberal demokratik reformlara destek verebilecek olanlarla diyaloğu geliştirmeleri. 3) Sürdürülebilir enerji teknolojilerinin gelişmesiyle dünya petrol fiyatlarının (mesela) yarıya inmesi.

G r ld ğu gibi Larry Diamond'ın bir yıl önce kaleme aldığı analiz, Arap dünyasının içinde bulunduğu durum ve çıkış yollarının anlaşılması için hayli iyi bir  er eve çizmekte. Ne var ki, bu analizin ihmal ettiği bir unsur var. O da yukarıda değindiğim, Filistinli gazeteci Abu Aker'in üzerinde durduğu unsur: İnternet ve El Cezire ile gelen iletişim devriminin doğurduğu sonuçlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısır'da demokrasi, bütün dengeleri değiştirir

şahin Alp y 2011.02.03

Geçen hafta Unesco konferansı için gittiğimiz Paris'te Yavuz Baydar ile birlikte havaalanından bir taksiye bindik. Fransa'da doğup büyüyen Cezayirli taksi şoförü Muhammed, Türk olduğumuzu anlar anlamaz sohbete girdi.

Türkiye'ye, Başbakan Erdoğan'a, Cumhurbaşkanı Gül'e ve, evet, Türk ordusuna hayranlığını sıraladı. "Fransa Türkiye'yi AB'de istemeyebilir ama Türkiye yükseliyor, kendisi ise batıyor" dedi. Arap dünyasında Türkiye'nin uyandırdığı (belki tümüyle hak edilmemiş) saygının çarpıcı bir  rneği diye düşündüm.

Arap halklarının işaretini Tunus'tan alan, oradan Mısır'a sıçrayan, etkileri Ürdün, Suriye, Yemen ve hatta Sudan'da hissedilen özgürlük ve demokrasi talebinin tetikleyicilerinden birinin de Türkiye'nin, özellikle AKP iktidarı altında kazandığı itibarın rolü olduğuna kuşkum yok. Müslüman  oğunluklu Türkiye'de, köklerini doğuşundan itibaren meşrutiyetçi (yani temel haklarla sınırlı yönetime bağlı) İslamcı akımından alan bir partinin iktidarı altında giderek zenginleşen, demokratikleşen, Filistinlileri işgal ve boyunduruk altında tutan İsrail'e karşı sesini yükselten Türkiye'nin, Arap dünyasına esin kaynağı olduğu muhakkak.

Bunu en açık şekilde ifade eden, 22 yıllık sürgünden sonra ülkesine dönen ve laikçi diktatörlük sonrası kurulacak yeni yönetimde yer alması beklenen, Tunus'un kendine özgü İslamcı partisi Ennahda'nın, özgürlükçü ve çoğulcu görüşleriyle tanınan lideri Raşid Gannuşi oldu: "AKP İslam ile demokrasinin bağdaştığını gösterdi. Bu Tunus'ta da olacak..." (Başka bir yazıda Gannuşi'nin görüşlerini yorumlayacağım.)

Tunus ve Mısır'da diktatörlüklere karşı halk ayaklanmalarının Arap dünyasını bir çırpıda demokratikleştirmesi beklenemez. Süreç zaman alacak ve muhtemelen inişli çıkışlı bir seyir izleyecek. Ama kapı açıldı. Tunus ve Mısır'da hür seçimlerle gelen, temel hak ve özgürlüklere saygılı rejimlerin kurulması, bütün bölge ve tüm dünya dengelerini değiştirmeye aday.

Bölgedeki değişim ABD'yi etkileyecek. ABD'de uzun zamandır Ortadoğu'yla ilgili esas olarak iki birbirine zıt yaklaşım olduğu söylenebilir. Neocon'lar ve İsrail lobisi tarafından geliştirilen görüş, silah gücüyle bütün bölgede ABD'ye ve İsrail'e dost rejimlerin tesis edilmesini öngörüyordu ("Büyük Ortadoğu Projesi" diye anılan buydu). George W. Bush yönetiminde, Irak'ın işgaliyle uygulamaya konulmak istenen bu görüş, tam bir başarısızlığa uğradı. Silah zoruyla bölgeye şekil verilemeyeceği, otokratik rejimler son bulmadıkça, Filistin sorunu çözülmedikçe bölgede istikrar sağlanamayacağı, Amerika ve İsrail'e duyulan öfkenin dinmeyeceği görüldü.

Liberal ve demokrat eğilimli çevrelerde geliştirilen öteki yaklaşım ise, ABD'nin ve Avrupalı müttefiklerinin otoriter rejimlere destek vermeye son vermesini, aşağıdan yukarıya demokratikleşmeyi teşvik eden politikalar izlemesini, diktatörlüklerin karşısındaki en örgütlü muhalefet olan İslamcı akımların demokratik sürece dahil olmalarının desteklenmesini, Filistin sorununun "iki devlet"li çözüme ulaştırılması için İsrail'e baskı uygulanmasını önermekte. Denebilir ki hayatın akışı Obama yönetimini esasen yakın olduğu, fakat güçlü Neocon ve İsrail yandaşı lobinin etkinliği karşısında uygulamaya koyamadığı ikinci yaklaşıma daha büyük ağırlık vermeye mecbur edecek.

Mısır'a demokrasi gelmesi, otokratik Arap rejimlerinin de desteğiyle bugüne kadar Filistinlileri işgal ve boyunduruk altında tutmayı sürdürebilen İsrail için de çok ciddi sonuçlar doğurmaya aday. Aşağıdan yukarıya, halklarının baskısıyla giderek demokratikleşen Arap dünyası ile iyi geçinmek zorunda kalacak ABD ve Avrupalı müttefikleri, İsrail'i kendisi için de iyi ve doğru olan çözüme, yani Filistinlilerle barışa zorlayabilir.

Tunus ve Mısır'da açılan kapı Ortadoğu için, Berlin Duvarı'nın yıkılmasının Doğu Avrupa için doğurduğu sonuçları doğurabilir. Sıra, mollaların vesayeti altındaki İran'a da gelebilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erdoğan, Putin olmak mı istiyor?

Şahin Alpay 2011.02.08

Başbakan Erdoğan bir süredir, hemen yalnızca TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Burhan Kuzu ile birlikte, Türkiye'nin mevcut hükümet sistemini terk edip yerine başkanlık ya da yarı-başkanlık sistemini benimsemesini öneriyor.

Cumhurbaşkanı Gül bu konuda "çekinceleri" olduğunu söyledi. Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç ve TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin de, Gül'e katıldıklarını beyan ettiler. 2007 seçimleri öncesinde sivil ve demokratik bir

anayasa taslağı hazırlamakla görevlendirdiği, Prof. Dr. Ergun Özbudun başkanlığındaki heyetin tamamı ise, Başbakan'ın önerisinin çok kötü bir fikir olduğunu belirtiyor. Muhalefet partilerinin karşı oldukları muhakkak. Muhalefet bir süredir AKP'nin Türkiye'yi İran'a çevireceği iddiasından vazgeçti, onun yerine Rusya'ya çevireceğini; Erdoğan'ın Putin gibi olmak istediğini söylüyor.

Bunlara rağmen Başbakan'ın, Fransa ve (evet!) Rusya'daki (hemen bütün yetkilerin başkanın elinde toplandığı) yarı-başkanlık sistemini örnek göstermesini anlamakta güçlük çekiyorum. Çünkü Haziran'da seçimlere gidilirken ülkeyi kutuplaştırması, AKP'ye destek verenlerin bir kısmını uzaklaştırması, iktidarın oylarını azaltması kuvvetle muhtemel; benimsenmesi ihtimali ise çok zayıf olan bir önerinin gündeme getirilmesini akıl ve mantıkla bağdaşır bulmuyorum.

Akıl ve mantıkla bağdaşmayınca, akla psikolojiyle ilgili izahlar geliyor. Başbakan'ın bundan sonraki Cumhurbaşkanı olmak ve o zaman da olabildiğince güçlü bir Başkan olmak istediği iddia ediliyor. Mısır diktatörü Mübarek'e seslenirken "Bizler faniyiz, kalıcı değiliz. Müslümanlar olarak hepimizin gideceği yer, iki metre küp çukurdur..." diyebilen, demokrasinin kişilerin değil kuralların yönetimi olduğunu muhakkak bilen Erdoğan'ın nasıl böyle düşünebileceğini izah da güç, ama kabul edilebilir başka bir izah göremiyorum.

Başbakan'a hak verdiğim husus, başkanlık sisteminin tartışılması için yaptığı çağrı. Belki bu tartışma Erdoğan'dan önce Turgut Özal ve Süleyman Demirel'in de hayalini kurduğu tasavvurun ne kadar isabetsiz olduğunun anlaşılmasına yardımcı olur. Başkanlık ya da yarı-başkanlık sistemi Türkiye için berbat bir fikir. Neden? Başlıca üç hükümet sistemi var: Yürütme gücünün halkoyuyla seçilen Başkan'da olduğu Başkanlık; halkoyuyla seçilen Başkan ile parlamentodan çıkan Başbakan arasında paylaşıldığı Yarı-başkanlık ve parlamentodan çıkan Başbakan ve hükümette toplandığı Parlamenter sistem. Her birinin üstün tarafları ve sakıncaları olduğu muhakkak. Her ülkenin kendi ihtiyaçlarına uygun olanı seçmesi doğal.

Başkanlık sistemlerinin farklı siyasi görüş ve partiler arasında uzlaşma kültürünün zayıf olduğu toplumlar açısından büyük sakıncalar taşıdığı konusunda yaygın bir ittifak olduğu muhakkak. Sakıncalar şunlar: Otoriterliğe kayma eğilimi. Otoriterliğe kayan ya da hukuk dışına çıkan Başkanı görevden uzaklaştırmanın güçlüğü. Başkan ile parlamento çoğunluğunun ayrı partilerden olması halinde yönetimde istikrarsızlık tehlikesi. Parlamenter sistemin üstünlükleri ise şunlar: Hükümet ve parlamento, aynı parti veya partilere dayandığı için yasama hızlı çalışabiliyor. İktidar gerektiğinde seçim yapılmadan da değiştirilebildiği gibi, seçimler istendiğinde yenileniyor. Gerek demokrasiye geçiş aşamasında olan, gerekse etnik ve dinsel bakımdan bölünmüş toplumlar için çok daha uygun özelliklere sahip.

Başkanlık ya da yarı-başkanlık hükümet sistemlerinin Türkiye'nin bünyesine uygun olmadığı çok açık. Zira, ne yazık ki, bizde gerek demokrasi üzerinde mutabakat, gerekse uzlaşma kültürü hayli zayıf. Son referandum ölçü alınırsa, halkın en az % 42'si bürokratik vesayet düzeninin devamından yana. Hemen her konu kutuplaşmaya vesile olabiliyor. Toplumumuzda siyasi görüş ayrılıkları yanında, dindar-laik, Sünni-Alevi, Türk-Kürt eksenlerinde bölünmeler var. Asıl ihtiyacımız olan gerek hükümet, gerekse seçim sistemini ucubelikten kurtarmak. Nasıl? Cevabı gelecek yazıda.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ucube hükümet ve ucube seçim sistemlerine son

Geçen yazımda başkanlık ya da yarı-başkanlık sistemlerinin Türkiye'nin bünyesine ve ihtiyaçlarına uymadığını vurguladım. Bunun temel nedeni, ne yazık ki, bizde liberal demokrasinin temel kural ve kurumları üzerinde yaygın bir mutabakat bulunmadığı gibi, uzlaşma kültürünün de hayli zayıf oluşu. Politik kültürümüzün parlamenter sistemi Türkiye için daha avantajlı kıldığı muhakkak. Bugün gereken parlamenter geleneği bir kenara bırakıp başkanlık ya da yarı-başkanlık sistemine geçmek değil, aksine parlamenter sistemi içine düşürülmüş olduğu ucubelikten kurtarıp, ayakları üzerine oturtmak. Neden?

Şimdilerde 1961 anayasası ile temelleri atılan, 1982 anayasası ile tahkim olunan bürokratik-askeri vesayet düzeninden kurtulup, özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasi kurma mücadelesi veriyoruz. Söz konusu vesayet düzenini güven altına almak için getirilmiş olan gerek hükümet sistemi, gerekse seçim sistemi gerçek anlamda birer ucube. Hükümet sistemi bir ucube, çünkü esas olarak parlamenter nitelikteki sistem içinde (sorumsuz ama yetkili) bir vesayet makamı olarak tasarlanan cumhurbaşkanlığı yürütme organı içinde yer alıyor ve sistemle bağdaşmayan çeşitli yetkilerle donatılıyor. 2007 Ekim'inde yapılan referandumla Cumhurbaşkanı'nın halkoyuyla seçilmesi esası da getirilince, sistem yarı-başkanlık sistemine iyice yaklaştı ve dolayısıyla daha da ucube bir hal aldı.

Yapılması gereken yeni anayasa ile AB üyelerinin çoğunda geçerli olan parlamenter sistemi bütün kural ve kurumlarıyla tesis etmek. Bunun için de Cumhurbaşkanı'nı yürütme organı dışına çıkarmak, görevini devleti temsil ile sınırlamak, parlamento tarafından seçilmesini sağlamak, Başbakan'a gerektiğinde meclisi feshetme yetkisi tanımak şart.

Siyaset bilimcilerin üzerinde ittifak ettikleri bir husus, siyasi rejimin belirlenmesinde hükümet sistemi kadar seçim sisteminin de önem taşıdığı. Öteden beri kanaatim, bütün kural ve kurumlarıyla parlamenter sistem yanında, (çoğu durumda koalisyon hükümetleri doğuran nisbi temsil yerine, çoğu durumda tek parti hükümetleri doğuran) çoğunluk esasına dayalı bir seçim sistemini benimsememizin çok isabetli olacağı. Zira ihtiyaç duyulan köklü reformların yapılabilmesi için istikrarlı, tek parti hükümetlerine ihtiyaç var. Yakın tarihimizde (1970'lerde ve 1990'larda) çok açık olarak görüldüğü üzere, koalisyon hükümetleri reform yapamadıkları gibi ülkeyi krizlere sürükledi; reformlar ancak (1980'lerde ve 2000'lerde) tek parti iktidarları altında mümkün oldu.

Bugün uygulanmakta olan seçim sistemi, 1961 anayasası ile birlikte gelen nisbi temsil sistemi. Bu sistem, 1982 anayasası ile birlikte getirilen (başka hiçbir yerde görülmemiş) % 10'luk baraj ile bir ucube halini aldı. Bu ucubenin ya koalisyon hükümetlerini zorunlu kılarak yönetimde istikrarsızlık getirdiğini ya da temsilde adalet açısından ciddi sakıncalar doğurduğunu tecrübeyle gördük. Başbakan Erdoğan'ın başkanlık ya da yarı-başkanlık sistemine geçilmesi önerisine değil, ama iki partili bir sistemin yararlı olacağına dair görüşüne kesinlikle katılıyorum. Bunun yolu da çoğunluk esasına dayalı bir seçim sistemini benimsemek.

Nisbi temsil seçim sistemleri, gerek demokrasinin işleyişi, gerekse yönetimde etkinlik açısından iyi sonuç vermiyor. Doğurduğu koalisyon hükümetlerinde icraattan sorumluluğun kimde (hangi partide) olduğu belli olmuyor. Başarısız partiler, ortak değiştirip iktidarda kalmayı sürdürebiliyor. Halkın itibar etmediği küçük partiler hükümetlerin kuruluşunda anahtar parti konumuna gelebiliyor. Yapmamız gereken, sadece % 10'luk barajdan değil, nisbi temsil sisteminden de kurtulmak. Fransa'dakine benzer, tek adayın seçildiği dar bölge, iki turlu çoğunluk sistemi gerek iki partili sistemi güçlendirerek yönetimde istikrarı, gerekse temsilde adaleti sağlayacaktır. Böyle bir sistemin seçmeni tanımadığı adaylara oy vermekten kurtaracağı da unutulmamalı.

KKTC mi, yoksa 82. vilayet mi?

Şahin Alpay 2011.02.12

Kuzey Kıbrıs'ta 28 Ocak günü Sendikal Platform, UBP hükümetinin aldığı ekonomiyle ilgili önlemlere karşı birçok sivil toplum kuruluşu ve muhalefet partilerinin desteğiyle bir "Toplumsal Varoluş Mitingi" düzenledi.

Binlerce kişinin katıldığı mitingde "Dayatma Paketi" olarak nitelenen önlemler protesto edildi ve hükümet istifaya çağrıldı. Mitingde Türkiye'ye karşı pankartlar da açıldı. "Kurtarıldık mı, HAS...KTİR!.." "Ankara ne paranı, ne paketini ne de memurunu istiyoruz!.." "Kıbrıs Kıbrıslılarındır..." şeklindeki pankartlar özellikle dikkat çekiciydi.

Başbakan Erdoğan, mitinge ve atılan sloganlara sert tepki gösterdi: "Türkiye çek git, diyor. Sen kimsin be adam? Ülkemizden beslenenlerin bu yola girmesi manidardır... Eylemlerde Güney Kıbrıs bayrağı açıyorlar... Bunlar KKTC'nin sürdürmekte olduğu barış sürecini dinamitlemek isteyen gruptur... Bunların hepsinin çekimleri var. Yargıya sevk gerekir."

Başbakan'ın eleştirilere tahammülsüz tavrının yeni bir örneğine vesile olması ya da (Kıbrıslı Türkleri "Güneydekilere" yani Rumlara benzetmesiyle maruf) Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek'in "Ortada bir oyun var. Rum kesimi Türkiye ile KKTC'nin kardeşliğini bozmaya çalışıyor" şeklindeki gerçekleri karartan sözleri, "Toplumsal Varoluş Mitingi"nin Kuzey Kıbrıs ya da KKTC tarihinde bir dönüm noktası oluşturduğunu dikkatlerden kaçırmamalı. Bu miting, Kıbrıslı Türklerin önemli bir kesiminin Ankara'nın izlediği Kıbrıs politikalarına karşı ilk kez topluca tavır alışlarını ifade etmesi bakımından son derece anlamlı.

Mitingi en iyi yorumlayan, beklenebileceği üzere, kendisi de bir Kıbrıslı Türk olan Metin Münir oldu. Miting iki hususu ifade ediyordu. Birincisi şuydu: "AKP Türkiye'de olduğu gibi, orada da kurulu düzenin tepesinde olanların ayaklarına basıyor, keyiflerini kaçırıyor ve nemalarını kesiyor. Sendikaların Lefkoşa'da düzenlediği olaylı mitingin arkasındaki ana neden budur. Mitingde esas talep edilen şey, her şeyin eskisi gibi devam etmesi, AKP'nin KKTC'deki müflis ve kokuşmuş düzeni sorgusuz sualsiz desteklemeye devam etmesiydi... Kıbrıs'a yardım konusunda, önceki hükümetler gibi genellikle uysal ve cömert olan AKP, bu defa koşul getirdi. Sıkı kemer sıkma önlemleri alınmadan kesenin ağzını açmayacağını söyledi ve KKTC'nin IMF'liğine soyundu. Doğru olanı da yaptı." (Milliyet, 9 Şubat)

Metin Münir'in AKP iktidarına sempatiyle bakan bir yorumcu olmadığı herkesin malumu. Münir'in AKP iktidarı için "Doğru olanı yaptı..." dediği bir durumda dahi, Başbakan'ın ve Yardımcısının sarfettikleri sözlerle gerek KKTC'de, gerekse Türkiye'de kamuoyundan büyük tepki almayı nasıl becerebildiklerine şaşıyorum. Anladığım kadarıyla, başka vesilelerle de görüldüğü üzere bu hükümetin, "hasar tamiri" için değil "hasar yapmamak" için yararlanacağı iletişim danışmanlığına ciddi ihtiyacı var.

Metin Münir'e göre mitingin altını çizdiği ikinci husus ise şuydu: "Kıbrıslı Türkleri bozulan ekonomik durumdan da daha çok tedirgin eden şey, kendi vatanlarında azınlık haline gelmek, Türkiye'den gelen göçmenlerin içinde boğulmaktır..." Sayıları 600/700 bine ulaşan Türkiye kökenlilerle 100/120 bin dolayındaki Kıbrıslılar arasında "derin eğitim, kültür ve gelenek farkları var... İki grup arasındaki tansiyon tehlikeli bir şekilde yükseliyor... Kıbrıslılar, Türkiyelilerle birlikte yaşamayı öğrenmek ve onları adalı yapmak durumundadır... Zenginleşmiş Kıbrıslıların yapmak istemediği işlerin hepsini Türkiye'den gelenler yapıyor... Bunlar giderse ekonomi durur." (Milliyet, 10 Şubat)

Metin Münir'in söylediklerine ek olarak söylenmesi gereken de şu: AKP hükümeti dahil Ankara'nın KKTC'nin, Türkiye'nin 82. vilayeti ya da işgal altında tuttuğu bir ada yarısı değil, sadece kendisi tanıyor olsa dahi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olduğunu akılda tutması, Kıbrıslı Türklere gereken saygıyı göstermekte kusur etmemesi, hele onları aşağılayıcı söz ya da imalardan kesinlikle kaçınması şart.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsrail için aklını başına toplama zamanı

Şahin Alpaz 2011.02.15

Bernard Lewis'le 1998 ilkbaharında Yakındoğu Araştırmaları Bölümü'nde Türk Siyasi Hayatı üzerine bir ders vermek üzere bulunduğum Princeton Üniversitesi'nde tanıştım. Çeşitli vesilelerle kendisiyle mülakatlar yaptım.

Önemli bir tarihçi olduğuna kuşku yok. "Modern Türkiye'nin Doğuşu" başlıklı kitabı, eleştirilecek ve eleştirilen çeşitli yanları olmakla beraber, Türk siyasi tarihi alanında vazgeçilmez bir kaynak olmaya devam ediyor. Bu açıdan Lewis'e saygım var.

Lewis'in saygı duymadığım yanları ise daha ağır basıyor. Lewis, Samuel P.Huntington tarafından geliştirilen, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra dünyadaki temel çatışmanın Hristiyan Batı ile İslam dünyası arasında olduğuna dair, çatışma körükleyen teorisinin fikir babası. Ortadoğu'nun ekonomik bakımdan geri kalmasını ve diktatörlükler altında yaşamasını, İslam'ın özü itibarıyla modernlik ve demokrasiyle bağdaşmaz oluşuyla açıklayan Lewis-Huntington teorisine zerre kadar itibar etmiyorum. Bu teorisinin George W.Bush döneminde ABD'nin izlediği militarist politikaların, İsrail'in kayıtsız şartsız desteklenmesini savunan Neocon çevrelerin ve İsrail lobisinin önde gelen esin kaynağı olduğu herkesin malumu.

Türkiye'deki özgürlük yanlılarının Lewis ve takipçilerine hiç saygıları olmayışının temel nedeni ise bunların askerî bürokratik vesayet rejiminin ve otoriter Kemalizm'in uluslararası avukatlığını yapmaları. Lewis yakınlarda Cumhuriyet gazetesine (17 Ocak) verdiği bir mülakatta inanılması güç iddialarda bulundu. Lewis'e göre: 1930'larda Türkiye'de diktatörlük yoktu... 1960'ta DP hükümetinin ordu tarafından devrilmesinin nedeni, demokratik yoldan iktidardan gitmeyi reddetmesiydi... AKP hükümetinin nihai hedefi "İslami demokrasi"; bu da iktidarı terk etmeyeceği anlamına geliyor... Eğer bugün tuttukları yolda giderlerse Türkiye İslami bir cumhuriyet, İran ise laik bir demokrasi olacak... (Gerçek şu ki, AKP iktidarı altında zenginleşen ve özgürleşen Türkiye, bütün İslam dünyasında olduğu gibi İran'daki özgürlük yanlılarının da esin kaynağı. Türkiye, demokrasi üzerinde askeri vesayeti nasıl tasfiye ediyorsa, İran da eninde sonunda demokrasi üzerindeki mollalar vesayetini tasfiye edecek.) Ve aynı mülakatta Lewis, "Türkler, Araplar ve genel olarak Müslüman göçmenlerle giderek daha da İslamlaşan" Avrupa, bu gidişle "Ortadoğu'nun bir uzantısı" haline geleceği tezini tekrarlamayı ihmal etmedi.

Lewis'in gerçeklerle taban tabana zıt, ciddiye alınamayacak ölçüde mantık dışına çıkan fikirler ileri sürmesi nasıl açıklanabilir? Yaşının ilerlemiş olmasıyla açıklanabileceğini sanmıyorum, zira Lewis yaşlanmayı reddeden bir bünyeye sahip. Ne yazık ki kaçınılmaz olarak akıllara gelen açıklama (giderek anti-semitizmin yerini almakta olan) İslamofobi salgını ve İsrail hükümetlerinin izlediği uzlaşmaz ve militarist politikaları kayıtsız şartsız destekleyenler arasında giderek yayılmakta olan (bu politikaların gerek Türkiye'de gerekse Avrupa'da giderek daha çok sorgulanıyor olmasının doğurduğu) bir tür paranoya.

Paranoyaya kapılarak sağlıklı düşünme yeteneğini yitirmiş zihinlere şunu söyleyebilirim: ABD'de, Avrupa'da, Arap dünyasında ya da Türkiye'de İsrail'in izlediği uzlaşmaz ve militarist politikalara destek veren hükümetler, İsrail halkının güvenliğine ve refahına kesinlikle hizmet etmez. İsrail'in güvenliğini silah gücüyle, otoriter müttefiklerle sağlama imkânı kalmıyor. İsrail'e kayıtsız şartsız destek veren otoriter Arap rejimlerin bir bir devrildiğini görüyoruz. İsrail'i yönetenler akıllarını başlarına toplamalı ve İsrail, daha fazla gecikmeden Filistinlilerle adil bir barış yapmalı. Yahudi diasporası için de artık ABD ve AB'ye İsrail-Filistin barışını desteklemeleri için baskı yapma, İsrail'deki barış yanlılarına arka çıkma zamanı geldi. Barışçı bir politikaya yönelen İsrail, pekâlâ İslam dünyasında çoğunluğun anlayış ve desteğini kazanabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İran'da teo-demokrasi çatırdıyor mu?

Şahin Alpay 2011.02.17

Yönetim tarafından yasaklanmasına rağmen İran geçen pazartesi günü, Tunus ve Mısır'daki halk ayaklanmalarına destek vermek amacıyla yapılan gösterilere sahne oldu. Tahran, İsfahan, Maşhed, Şiraz dâhil birçok kente yayılan gösterilerde, "Mübarek, Ben Ali, şimdi Seyid Ali!" sloganları atıldı. Gösteriler Haziran 2009'da Ahmedinecad'ın ikinci kez cumhurbaşkanı seçilmesiyle sonuçlanan seçime hile karıştırıldığı gerekçesiyle başlayan kapsamlı protesto gösterilerinden bu yana en dikkate değer muhalefet hareketiydi.

Öyle olmalı ki, ertesi gün İran Parlamentosu'ndaki toplam 290 milletvekilinin 222'si bir bildiri yayımlayarak, muhalefetin önde gelen liderleri (eski meclis başkanı) Mehdi Kerrubi, (eski başbakan) Mir Hüseyin Musavi ve (eski Cumhurbaşkanı) Muhammed Hatemi'nin yargılanarak idam edilmelerini istedi. Söz konusu milletvekillerinden 50 kadarı bununla da yetinmedi; (İran devlet televizyonundan bütün dünyaya gösterildiği üzere) mecliste "Musavi'ye ölüm!.. Kerrubi'ye ölüm!.." haykırılarıyla nümayiş yaptı. Başsavcı General Mohseni-Ecei, "kararlılıkla ve hızla" hesap sorulacağını söyledi.

İki hafta önce çıkan "Mısır'da demokrasi, bütün dengeleri değiştirir" başlıklı yazımı, "Tunus ve Mısır'da açılan kapı Ortadoğu için, Berlin Duvarı'nın yıkılmasının Doğu Avrupa için doğurduğu sonuçları doğurabilir. Sıra, mollaların vesayeti altındaki İran'a da gelebilir..." (Zaman, 3 Şubat) diyerek bitirmiştım. Kanım şu ki, eğer ABD, 2003'te Irak'ı işgal edip, İran'ı "rejim değişikliği" ile tehdit etmeseydi, 2005'te otoriterlik yanlısı Mahmud Ahmedinecad seçimi kazanamaz, İran Hatemi'nin açtığı yoldan rejimini giderek daha demokratik esaslara oturtma yolunda ilerleyebilirdi. Bana sorarsanız, İran'da geçerli, mollaların vesayeti altında olan türden demokrasi ya da siyaset bilimcilerin diliyle teo-demokrasi (2009 seçimlerinde Musavi yandaşlarının rengi ile anılan) "Yeşil Devrim" hareketi ile birlikte çatırdamaya başladı. Ne kadar sürer, ne gibi iniş çıkışlar yaşanır bilemiyorum, ama İran halkının sonunda demokrasiyi din adamlarının vesayetinden kurtarma yoluna çıktığına inanıyorum.

Evet, İran'da mollaların (yani Şii din adamlarının) vesayeti altında olan türden demokrasi var. Hemen bütün siyasi makamlara seçimle geliniyor. Ama kimlerin seçilebileceğine, meclisin hangi yasaları yapabileceğine İslam'ın otoriter bir yorumuna bağlı din adamları karar veriyor; örgütlenme ve ifade özgürlükleri üzerinde ciddi kısıtlamalar uygulanıyor. Şüphesiz ki bu, Türkiye'de Kemalizm'in otoriter bir yorumuna bağlı asker-sivil bürokrasinin demokrasi üzerinde uyguladığından çok daha vahim türden bir vesayet rejimi.

Her siyasi hareketin arkasında bir fikir hareketi olduğu muhakkak. İran İslam Devrimi'nin fikir babalarının, esas olarak, din adamları arasında Ayetullah Humeyni ve aydınlar arasında Ali Şeriatî olduğu söylenebilir. Peki, din adamlarının vesayetinden kurtuluş hareketinin fikir babaları kimler olacak? Bunun için yine İslam Devrimi içinden gelen iki isim üzerinde durulabilir. Din adamları arasında Hocatülislam Muhammed Hatemi'nin özellikle muhalefette geliştirdiği söylemin ve daha önemli olarak, özgürlükçü İslam düşüncesinin önde gelen temsilcilerinden filozof Abdülkerim Soruş'un fikirlerinin yol gösterici olacağı söylenebilir.

Soruş, esas olarak şunları söylüyor: İslam'ın hiçbir yorumu nihai ve mükemmel değildir. Dindar toplumlarda din ile siyaset birbiriyle ilişkilidir, ama din siyasi bir ideolojiye indirgenemez; gerek dinin gerekse din adamlarının saygınlığının korunması için din adamları ile devlet arasında ilişki kesilmeli, rejim İslami bir siyasi ideolojiye dayanmamalıdır. İnsan haklarına saygı esastır. Bir yandan insan haklarını güven altına alan, öte yandan dine toplumda doğru bir yer sağlayan yegâne rejim de demokrasidir. İran ve Batı kültürleri birbirlerine zıt değildir, ama sürekli diyalog ve yapıcı etkileşim içinde olmalıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısır'a esin kaynağı İran mı, yoksa Türkiye mi?

Şahin Alpay 2011.02.19

Tunus ve Mısır'daki otoriter rejimlerin halk ayaklanmalarıyla yıkılması, Batı basınında yoğun bir tartışma başlattı. Tartışmanın özü şu: Arap dünyası bakımından özel bir önem taşıyan Mısır'da kurulacak yeni rejim daha çok İran'a mı, yoksa Türkiye'ye mi benzer?

Bu tartışmayı yapanların öncelikle dikkate alması gereken husus, söz konusu üç ülkenin Müslüman çoğunluklu olmaktan öteye ortak bir yanlarının bulunmadığı; tarihi, sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerinin birbirinden çok farklı olduğu. İkinci husus da, Mısır'ın içine girdiği geçiş sürecinin belirsizlikleri. Geçiş döneminde yönetimi üstlenen ve eski rejimin önemli bir unsuru olan ordu, kazanılmış ayrıcalıklarından ne ölçüde vazgeçecek? Özgür ve adil seçimlere nasıl hazırlanılacak? Vaad edilen demokratik anayasa nasıl yapılacaktır? Ve yeni iktidara hangi siyasi güçler damgasını vuracaktır?

Yukarıdaki ihtirazi kayıtlar altında elbette ki yine de şu soru sorulabilir: Yeni Mısır bir teo-demokrasi olan İran'dan mı esinlenecek, yoksa Avrupa normlarında bir demokrasi yerleştirme çabasında olan Türkiye'den mi? Doğrusu Mısır'ın İran'dan esinleneceğine dair senaryo güçlü görünmüyor. İran'ın kimseye ne örnek ne de esin kaynağı olacak hali var. Zira İslam Devrimi başarısızlıkla sonuçlandı; İran, halkına ne refah ne de özgürlük getirebildi. Teo-demokrasi, yani din adamlarının vesayeti altında olan türden demokrasi giderek büyüyen muhalefetin baskısı altında çöküş sinyalleri vermekte.

Mısır'da devrime, İran'da olduğu gibi, İslamcı din adamları değil, Soğuk Savaş sonrası dünyanın idealleri olan özgürlük ve demokrasi talepleriyle ayaklanan ve yeni medyayı kullanan gençler öncülük etti. Mısır'daki İslamcı hareket, devrimi tekeline alacak güçten uzak; halkın ancak beşte biri kadarının desteğine sahip. Hareketin en önemli örgütü olan Müslüman Kardeşler, demokratik sürece saygılı ve 2005'ten bu yana "Çözüm İslam" değil "Çözüm Özgürlük" sloganını benimsiyor. Örgütün kurucusu Hasan el Banna'nın torunu, tanınmış düşünür Tarık Ramazan şöyle diyor: "İşkence ve diktatörlükle değil ancak fikir teatisi yoluyla halkın iradesine saygılı çözümler bulabiliriz. Türkiye örneği bize esin kaynağı olmalı..." (New York Times, 8 Şubat)

"Türkiye örneği" dendiğinde, dört başı mamur bir demokrasiden söz edilmediği muhakkak. Türkiye, demokrasi üzerindeki askerî-bürokratik vesayeti tasfiye ve özgürlükçü demokrasiyi yerleştirme mücadelesi veriyor. Bu mücadeleyi başarıya ulaştırması ağır basan olasılık, çünkü İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan bu yana Batı ittifakının bir parçası olan dünyaya açık bir toplum ve giderek büyüyen bir ekonomiye sahip. 1950'den beri esas olarak hür ve adil seçimler yapıyor; bugün temel sorunları üzerinde hemen hiçbir tabunun ayakta kalmadığı canlı bir tartışmayı sürdürüyor.

AKP iktidarında Türkiye'nin bölgedeki "yumuşak gücü" arttı. Kültürel açıdan İslami, ekonomik ve siyasi felsefesi açısından genelde liberal değerlere bağlı AKP, Batı'yla ilişkileri korurken komşularına ve tüm dünyaya açılan dış politikasıyla, işgal ve boyunduruk altındaki Filistinlilerin davasına kayıtsız kalmamasıyla da Arap dünyasında kalpleri kazandı. Bütün bu etkenler dikkate alındığında Mısır'ın gelecekte İran değil Türkiye örneğinden esinleneceği elbette söylenebilir.

Mısır'da yeni rejim, Türkiye'nin 20. yüzyılın ikinci yarısı boyunca tabi olduğu, hâlâ tasfiyeyle uğraştığı askerî vesayet altında olan türden, kısıtlı ve göstermelik bir demokrasi olabilir mi? Belki. Ancak Türkiye'den farklı olarak Mısır, demokrasiyi yukarıdan aşağı (yani devlet elitleri eliyle) değil, aşağıdan yukarı (halkın talep ve baskısıyla) kuruyor. Geçiş dönemini Soğuk Savaş değil, özgürlük ve demokrasi ideallerinin yayıldığı bir dünya ortamında yaşıyor. ABD ve Avrupalı müttefikleri Mısır'da askerî vesayete mi, yoksa özgürlükçü demokrasiye mi destek verecek? Tayin edici etken bu olabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pirsus'tan mesajım var

Şahin Alpay 2011.02.22

Geçen hafta sonunu Urfa (Latince Edessa, Arapça El Raha, Kürtçe Raha) ve Suruç'ta (Kürtçe Pirsus) geçirdim.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) İlçe başkanı Sayın İzzettin Aslan'ın davetlisi olarak, Oral Çalışlar ve Berat Özipek ile birlikte gittik; Urfa'da yazarlar ve hukukçularla sohbet ettik, Suruç'ta demokrasi sorunları konulu bir panelde konuştuk.

Daveti hemen kabul ettim. Zira Anadolu'dan, hele Kürt çoğunluklu bölgeden gelen davetler ülkeyi tanımak, gündemini öğrenmek için çok değerli vesileler sağlıyor. Bu davet özellikle ilgimi çekmişti, çünkü bir siyaset bilimci olarak tabii partilerin faaliyetlerine ilgi duyuyorum. Oysa bugüne kadar AKP dahil hiçbir siyasi partiden herhangi bir toplantıya davet almadım. Gittiğimde öğrendim ki bu AKP Suruç örgütünün düzenlediği panellerin ilki değildi ve hepsine de özgürlükçü söylemleriyle tanınan yorumcular çağırılmıştı.

Suruç ilçesinin köyler dahil 120 bin dolayında nüfusu var. Ne var ki Güneydoğu'nun potansiyel olarak en verimli ("terrarosa") topraklarına sahip, göz alabildiğine uzanan ovada 1980'lerden itibaren yeraltı sularının çekilmesi sonucunda bugün yapılabilen kuru tarım giderek halkı geçindiremez duruma gelmiş. Bu nedenle köyler boşalıyor; delikanlılar Çukurova'ya, Yozgat'a, Malatya'ya, Rize'ye mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaya gitmek zorunda kalıyor. Meslekten öğretmen olan İzzettin Arslan, "Temel mesele gençlerin doğru düzgün eğitim görememesi, oysa kalkınmanın başı eğitim..." diye dert yanıyor.

Ama Suruç'un kaderi yakında, hem de çok değişebilir. Urfa'dan gelip Antep'e uzanan (kaymak) asfalt, geniş karayolu ulaşım sorununu çözmüş. Şimdi Fırat suyunun gelecek yıl sonunda ovaya ulaşması bekleniyor. Suyun yolda oluşu dönüm başına arazi fiyatını 2 bin liradan 5 bin liraya çıkarmış, "Su geldiğinde kimse 10 bine de vermez..." deniyor; zira kuru tahıl üretiminden pamuk üretimine geçilecek, çok para kazanılacak.

Suruç'un bir umudu da, (Suriye ile imzalanan 2004 tarihli protokol ve Başbakan'ın 6 Eylül 2010'da verdiği söz uyarınca açılması gerekirken hâlâ kapalı olan) şehrin 10 km. güneyindeki Mürşitpınar (Kürtçe Kobani) sınır kapısının açılması. Suruçlular sınırın hemen öteki tarafındaki Ayn El Arab şehri ve çevresindeki yakın akrabalarını görmek için Akçakale üzerinden toplam 160 km. gidip gelmek zorunda kalıyorlar. Aileleri ve yüzyıllardır işledikleri toprakları ortadan bölen Türkiye-Suriye sınırı başlı başına bir hazin gerçek. Suruç'un yine başka bir umudu, sınırdaki mayınları temizleme faaliyetinin hızla bitirilerek, verimli toprakların tarıma açılması.

Her siyasi görüşten Suruçluları panelin yapıldığı 350 kişilik salonu fazlasıyla doldurmaya yöneltenin ise, demokratikleşmenin, bu bağlamda AKP hükümetinin fren yapan "Kürt açılımı"nın geleceğine duyulan merak olduğu anlaşılıyordu. Sorulan hepsi anlamlı ve geçerli sorulardan belliydi ki, televizyonlar sayesinde ülkenin gündemi ne ise Suruç'un gündemi de oydu. Konuşmamda demokrasiyi yerleştirme yolunda adım adım ilerlemekte olduğumuzu, bu yıl yapılacak seçimler ve ardından yapılacak yeni anayasa ile sürecin hız kazanacağını umduğumu söyledim. Kürt sorunu konusunda esas olarak şunları söyledim: "Başbakan'ın dediği gibi, ok yaydan çıktı, inkar politikaları bitti, şimdi sıra Kürt kimliğini tanımaya geldi... Evet PKK, Kürtlere yapılan haksızlıkların ürünüdür, ama silahlar ve şiddet artık Kürtlerin haklarını kazanmalarının önünde bir engelden başka bir şey değil... Kürt sorununu çözdüğünde, böylece Kürt yurttaşlarının gönüllü sadakatini kazandığında Türkiye'yi kimse tutamaz!" Yaptığımız konuşmalar hararetle alkışlarla kesildi.

Panelin sonunda genç bir adam yanıma yaklaştı ve şöyle dedi: "Şahin Bey, oğlum ilkokula başladı. Her sabah 'Türküm doğuyum, çalışkanım...' diye bağırıma zorlanması beni ruhen bilemeyeceğiniz kadar rencide ediyor. Kürtleri, Türküm diye bağdırtmak ne zaman son bulacak?!.." Ne zaman bilemiyorum, ama mutlaka, dedim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dış politikada çıkarlar ve değerler dengesi

Şahin Alpay 2011.02.24

Uluslararası ilişkilerin oyuncularını olan devletler ile toplumsal ilişkilerin oyuncularını olan bireylerin davranışlarının birbirinden çok farklı olmadığı söylenebilir.

Bireylerin hem bağlı oldukları değerler ve ilkeler, hem de çıkarları vardır ve normal olarak (yani genellikle) başka bireylerle kurdukları ilişkilerde bu ikisini dengelemeye çalışırlar. Devletler de normal olarak (yani genellikle) sadece rejimleri kendilerine benzeyen ülkelerle değil, siyasi, ekonomik ve güvenlikle ilgili çıkarları gereği, kendilerine hiç benzemeyen, üstelik siyasi değer ve rejimlerini tasvip etmedikleri devletlerle de ilişki kurar ve geliştirirler. Hatta bazen kurdukları ilişkiler sonucunda, ilişki kurulan ülkenin bundan etkilenecek, kendileriyle daha uyumlu hale gelmesi beklentisi içinde de olabilirler.

Türkiye de, elbette ki kurulduğundan bu yana, diğer bütün devletler gibi çıkarları nedeniyle siyasi değerleri ve rejimleri benzemeyen ülkelerle ilişki kuruyor. Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti döneminde, izlenen çok yönlü dış politika nedeniyle, gerek devletler gerekse toplumlar arası boyutlarıyla Türkiye'nin uluslararası

ilişkilerinin her yönde yayılmakta olduğu bir gerçek. Ankara bir yandan ekonomik çıkarlarını ilerletmek, bölgesinde barış ve istikrara katkıda bulunmak için çaba harcıyor; öte yandan, özellikle son birkaç yıldır, her zaman mazlumların yanında yer alacağını söylüyor. Bütün bu amaçlara hizmet eden bir dış politika izlemek, değerlerle çıkarları dengelemek kolay bir iş değil, birçok güçlükle karşılaşıldığı, karşılaşılabileceği muhakkak.

Bu bağlamda, farklı nedenlerle sorun yaşanan başlıca dört ülkeden söz edebiliriz. Sudan, İran, İsrail ve şimdi gündemde olan, 42 yıllık Kaddafi diktasına karşı patlak veren halk ayaklanması dolayısıyla (şimdiye kadar çatışmalarda binden fazla insanın öldürüldüğü bildirilen) Libya. Türkiye, petrol zengini Libya ile esas olarak ekonomik bakımdan ilgileniyor. Türkiye'nin Libya'ya ihracatı artarak geçen yıl 2 milyar dolara ulaştı. Türk firmaları, müteahhitlik ve müşavirlik hizmeti olarak Libya'da 192 iş üstlendi. Bu işlerin toplam değeri 12,5 milyar dolar. Libya'da çalışan Türklerin sayıları da 25 bin olarak hesaplanıyor. Başta İtalya olmak üzere birçok Batı demokrasisi de ekonomik ve güvenlikle ilgili nedenlerle Libya ile ilişkilerini geliştirdi. Britanya bile 1988'deki Lockerbie faciasındaki sorumluluğuna rağmen Libya ile ilişkilerini düzeltti.

Başbakan Erdoğan, kendisine bir itibar kazandırmadığı muhakkak olan Kaddafi'nin insan hakları ödülünü reddedebilir miydi? (Bence münasip bir şekilde geri çevirmesi doğru olurdu.) Şimdi 25 bin yurttaşın kurtarılması çabasının gündemde olduğu ortamda bu yapılabilir miydi? Erdoğan'ın, bu çabaların devam ettiği salı günü Kaddafi'ye "halkını düşman gören ayakta kalamaz " diye seslenmesi yeterli miydi? Geç mi kaldı, yoksa erken mi davrandı? Bunlar da hep tartışılacak sorular. Libya olayında dikkat çekici olan, 21 farklı ülkenin, yurttaşlarının kurtarılması için Türkiye'den yardım talep etmeleri. Bu, Ankara'nın bölgesinde barış ve istikrar için herkesle diyalog politikasının lafta değilse pratikte takdir edildiğinin bir göstergesi değil mi?

Değerler-çıklarlar dengesi bağlamında: Sudan'daki, kendi halkına zulmeden otoriter rejimin lideri Ömer el Beşir, Türkiye'ye davet edilmeseydi muhakkak daha iyi olurdu. Başbakan Erdoğan, İran'daki mollaların vesayeti altındaki otoriter rejimin lideri Mahmud Ahmedinecad'ı "dost" olarak ilan etmese, hileli bir seçim sonrasında ilk tebrik eden olmasa, muhakkak daha doğru olurdu. Ama Filistinlileri işgal ve boyunduruk altında tutan, Gazze'de yüzlerce insanı katlettikten sonra, uluslararası sularda seyreden Mavi Marmara gemisinde Türk yurttaşlarını öldürmekte de bir sakınca görmeyen, ilişkileri tamir çabalarının sürekli kundaklandığı İsrail ile çıkar-değer dengesini sürdürmenin mümkün olmadığı görülmedi mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Arapların uyanışından çıkarılacak dersler

Şahin Alpay 2011.02.26

Soğuk Savaş'a doğan bizler hem ülkemizde, hem dünyada çok şey gördük, yaşadık. "Mucizeler Yılı" 1968'in rüzgârlarında savrulduk.

"Olmaz" denilene, Rusya'da komünizmin çöküp Sovyetler Birliği'nin dağıldığına tanık olduk. Şimdi de tarihi günler yaşıyoruz... Arap dünyası özgürlük ve demokrasiye uyanıyor. Yine "olmaz" denilen oldu, Arap otokrasileri tek tek yıkılmaya başladı. Tunus'tan, Mısır'a oradan Libya'ya yayılan halk devrimleri, bütün Arap dünyasını sallıyor, etkileri İran'a ta Çin'e kadar uzanıyor. Arapların uyanışından hem dünya, hem de Türkiye için çıkarılacak dersler var. Bunların bazılarını şimdiden sıralamak mümkün.

Evet, halk devrimlerinin geleceği konusunda pek çok belirsizlik var; birçok iniş çıkış yaşanabilir, ama bir şey muhakkak: Arap dünyasında demokratikleşmenin yolu açıldı, artık geriye dönüş yok. Bu ne (son örneği Irak'ta görülen türden) dışarıdan dayatılmış, ne de (en iyi bizim bildiğimiz) "yukarıdan aşağıya," devlet eliyle gelen türden bir demokrasi. Arap dünyasına demokrasinin kapısını, Tunus ve Mısır'da siyasi özgürlük talebiyle ve yeni medyayı kullanarak seferber olan halk kitleleri açtı; hem de silahsız, şiddetsiz, yalnızca sokaklara dökülerek.

Bu "aşağıdan yukarıya" gerçekleşen devrimlerle, çoğunlukla Müslüman Arapların din ve kültürleri gereği ancak eli sopalı diktatörler tarafından yönetilebileceğine dair, Batı'da yaygın İslamofobik ve ırkçı tezler çöktü. Arap halkları bu devrimleriyle haklı bir gurur duyuyor ve özgüven kazanıyor. ABD ve Avrupalı müttefikleri bugüne kadar İsrail'le uyumlu ilişkiler kurdukları sürece Arap otokrasileriyle iyi geçindiler; gerek Tunus'ta, gerekse Mısır'da diktatörlere karşı son ana kadar da tavır almadılar. Ama, bundan böyle halklarını şu veya bu ölçüde temsil eden Arap yönetimleriyle iş yapmak durumundalar.

Temsili Arap yönetimlerinin İsrail'in Filistinliler üzerinde işgal ve boyunduruğunu sürdürmesine rıza göstermeyeceği muhakkak. ABD ve Avrupalı müttefikleri için, İsrail'i kayıtsız şartsız destekleme politikalarını terkedip, Oslo barış sürecini canlandırma ve İsrail'le Filistin arasında kalıcı barış için çalışmaya başlama zamanı geldi. Geçenlerde yazdığım gibi, İsrail için de aklını başına toplama ihtiyacı hiç bu kadar acil bir hal almamıştı. Arap devrimleri kaçınılmaz olarak, İsrail halkının ve Yahudi diasporasının, İsrail'in huzur ve güvenliğinin Filistinlileri işgal ve boyunduruk altında tutmakla değil, ancak adil bir barışla mümkün olacağını kavramalarına yardımcı olacak.

Arap devrimlerinde Türkiye'nin de tuzu var. Ayaklanan Arap halklarının gönlünde, Türkiye gibi hem dini inançlarına bağlı, hem de modern ve demokratik bir toplum olma özleminin yattığını gözleri gören herkes görüyor. Türkiye'nin Arap halklarının gönlünün kazanmasında, Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin izlediği çok yönlü dış politikanın, bu bağlamda Ortadoğu halklarıyla siyasi, iktisadi ve kültürel ilişkileri geliştirme politikasının hatırı sayılır bir rolü olduğunu aklı başında kimse inkar edemez.

Türkiye'de "eksen kayması" iddiası çöktü; Türkiye Ortadoğu'dan değil, Ortadoğu Türkiye'den esinleniyor... Aklı başında Amerikalılar ve Avrupalıların, AKP iktidarında Türkiye'nin Ortadoğu'da demokratikleşmeye yaptığı katkıyı görmeleri ve artık (Neocon ve İsrail lobisi kaynaklı) "eksen kayması" iddialarını bir kenara bırakmaları zamanı geldi. Zaman, Türkiye'yi AB'den dışlamak isteyen Avrupalı siyasilerin de daha iyi düşünmeleri için bir fırsat sağlıyor.

Arap uyanışı, Türkiye'yi de aklını başına toplamaya davet ediyor. Bütün kurum ve kurallarıyla AB normlarında bir demokrasiyi yerleştirmek zorundayız. Bu yalnız kendi iç güvenlik ve refahımız için değil, bütün bölgeye esin kaynağı olduğumuz için de böyle. Kürt yurttaşlarımızın demokratik taleplerini karşılamak, PKK'nın silah bırakıp siyaset yapmasına giden yolu açmak zorundayız. Kürtleriyle barışan bir Türkiye'yi kimse tutamaz!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Necmettin Erbakan'ı ebediyete uğurlarken

Şahin Alpay 2011.03.01

Bugün Türkiye siyasetinin en renkli simalarından biri, eski başbakanlardan ve Saadet Partisi genel başkanı Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ı ebediyete uğurluyoruz.

1982-2001 arasında tam zaman gazetelerde editörlük ve yazarlık, 2002'den itibaren Zaman'da yazarlık yaptığım halde rahmetli Erbakan ile hiç tanışmadım. Rahmetli ile tek dolaylı temasım, hakkında yazdığım bir eleştiri yazısından dolayı açtığı hakaret davası oldu. Onunla hiç tanışmayışımın siyasi görüşlerine yakınlık duymamış olmamla, Erbakan'ın İslamcılığıyla ilgisi yoktur. Rahmetli Turgut Özal'ın görüşlerine hayli yakınlık duyardım, ama onunla da el sıkışmak nasip olmadı. Bu eksiklerim, önemli ölçüde benim gazeteciliğin habercilik yanıyla fazla ilgili olmayışmdan kaynaklanabilir.

İş, hele siyaset yapan herkesin olumlu ve olumsuz, başarılı ve başarısız, desteklenecek ve eleştirilecek yönleri vardır. Kiminde birinci yönler ağır basar, kiminde diğerleri. Bu da hiç şüphesiz söz konusu siyasiye hangi açıdan baktığınıza bağlıdır. Üstelik siyasileri içine doğdukları ortamın koşullarıyla değerlendirmek gerekir. Rahmetli Erbakan'a veda ettiğimiz bugün ben onun olumlu, başarılı ve desteklenecek yönleri üzerinde durmak istiyorum.

Erbakan, 1960 sonrası Türkiye siyasi hayatının en önde gelen, en etkili olmuş kişiliklerinden biridir. Erbakan'ı anlamadan, günümüz Türkiye'si'ni anlamak imkânsızdır. Erbakan'ın en büyük hizmeti, Milli Görüş Hareketi'ne öncülük ederek, otoriter laiklik uygulamalarından muazzep olan dindar kesimlerin taleplerini demokratik sürece dâhil etmesidir. Bu durum, elbette tümüyle, onun şahsi eseri değildir. Vesayet altında da olsa Türkiye demokrasisi, denetimli bir şekilde ve hayli gecikmiş olarak da olsa, en azından 1970'lerden itibaren İslamcı akıma, siyasetin kapısını açma basiretini göstermiştir.

Bu kapıdan siyasete giren Erbakan ve arkadaşları, demokrasiye bakışlarında eleştirilecek yanlar olsa da, her zaman demokratik çerçeveye bağlı kaldılar, hiçbir zaman şiddeti teşvik etmediler. (Erbakan, en başarılı eseri olan Refah Partisi, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldığında, taraftarlarını sokağa dökmedi, protestoya çağırmadı; karar aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurdu. AİHM'nin, kapatma kararında sözleşmeyi ihlal görmeyişi, muhakkak ki almış olduğu en tartışmalı kararlardan biridir.) Erbakan'ın kendisi ve özellikle dava arkadaşları hatalarından ders çıkarmakta ve izledikleri politikaları halkın bir kısmının değil bütününe taleplerine uygun olarak yenilemekte hayli başarılı oldular.

Erbakan'ın başka bir önemli hizmeti, Fazilet Partisi'nin kapatılması üzerine Adalet ve Kalkınma Partisi'ni kuracak olan siyasi kadronun "hoca"sı olmasıdır. Bu kadro, birçok bakımdan Erbakan'ı aşmayı başardığı için üst üste seçim kazanıyor ve Türkiye'nin kaderini değiştiriyor.

Erbakan, garip bir raslantıyla, artık ciddiye alınacak kimsenin takdirle anmadığı 28 Şubat 1997 askeri müdahalesinin 14. yıldönümünden bir gün önce, 27 Şubat'ta vefat etti. Bugün çok daha iyi anlaşıldığı üzere, ne Erbakan "28 Şubat süreci" ya da "post-modern darbe" ile başbakanlıktan istifaya zorlanmayı, ne de Refah Partisi kapatılmayı hak etmişti. Refahyol hükümeti, eğer halkın taleplerine cevap vermeyi başaramasaydı, muhakkak ki, seçimle tasfiye olacaktı. Baskı ile iktidardan düşürülmesi, demokratik sürecin raydan çıkmasına ve bunun sonucunda Türkiye'nin gerek ekonomik, gerekse siyasi alanda yeni badirelere sürüklenmesine yol açtı.

Erbakan'ın en yakın çalışma arkadaşlarından, şimdi Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç 14. yıldönümü dolayısıyla 28 Şubat müdahalesini değerlendirirken şunları söylemekte haklıdır: "Siyasi olaylarda çözümü de, hakemliği de halka bırakmak lazım. Halk bunu siyasi karar ve tercihlerle çözdü. 28 Şubat'ı bir daha dirilmemek üzere gömdü... 28 Şubat yargılansaydı bundan daha büyük sonuç ortaya çıkmazdı. 28 Şubatçılar vicdanlarda yargılandı ve mahkum oldular..."

İsrail'de de rejim değişikliği gerekiyor

Şahin Alpay 2011.03.03

Geçen hafta İsrail-Filistin barışı için çalışan Amerikalı bir aktivist olan Joseph Steinfeld ile tanıştım.

Steinfeld, önce Ankara'dan telefonla aradı, sonra İstanbul'da bir öğlen yemeğinde buluştuk. Hikâyesini anlattı: 1929'da Almanya'da doğmuştu. Babası Nazi iktidarı altında Yahudilerin başına gelebilecekleri görmüş ve 1936'da ailesini alıp ABD'ye göç etmişti. Steinfeld, yedi yaşında yerleştiği Chicago'da anti-semitizmin her türlüsüne maruz kalmış, Yahudi kimliğine sarılmış, bundan her zaman da onur duymuştu.

Ne var ki Yahudiliğin onuruyla İsrail hükümetlerinin izlediği politikaları bağdaştırmakta güçlük çekiyordu. Avrupa'da ırkçı zulme uğradıkları için İsrail'i kuran Yahudilerin, başlarına gelenlerde hiçbir sorumluluğu olmayan Filistinlilere ırkçı zulmü reva görmesini vicdanı kabul etmiyordu. İsrail'e ve Filistin'e gitmiş, Filistinlilerin maruz kaldıkları baskı ve aşağılanmayı yerinde görmüş, emekli olduktan sonra tüm zamanını barışa adanmıştı. "Yahudiler geçmişte dünyanın her yerinde özgürlük fikrinin öncülüğünü yaptılar; ne yazık ki İsrail'in izlediği politikalara verilen destekle durum tersine döndü... Avrupa'da gettolara mahkum edilen Yahudiler, şimdi Filistinlileri gettoya hapsediyor..." diyordu.

Steinfeld geçen hafta başında Ankara'ya "Ortadoğu Barış Sponsorluğu" adını alan sivil toplum kuruluşunun girişimini (www.middleeastpeacesponsorship.org) temsil amacıyla gelmişti. Girişim şu: Barış yapımları halinde gerek İsrail, gerekse Filistin'e bütün dünyada özel ve tüzel kişilerden toplanacak ve şeffaf bir şekilde yönetilecek bir fondan 40'ar milyar dolar verilecek. Paranın yarısı barış anlaşması imzalanıp onaylandıktan, geri kalanı Filistin devleti BM üyesi olduktan sonra ödenecek. Steinfeld, Ankara'ya Türkiye hükümetinin girişime siyasi destek vermesini sağlamak amacıyla gelmiş. Davutoğlu'na, Erdoğan'a, Gül'e mektuplar göndermiş fakat, beklenebileceği üzere, yetkililerle görüşme imkânı bulamamış. Kendisine İsrail, Mavi Marmara baskınında öldürülen Türk yurttaşları için özür dileyip, ailelerine tazminat ödemedikçe iki ülke ilişkilerinin normalleşmesinin güç olduğunu hatırlattım.

Tabii Steinfeld'e peşinden koştuğu projenin ne kadar gerçekçi olduğunu da sordum. "İsrail hükümetinin barış yapmaya niyetli olmadığını biliyorum; bugüne kadar çıkan bütün fırsatları geri çevirdi. Çünkü İsrail, çoğu asker kökenli siyasiler tarafından yönetilen türden bir askeri demokrasi... İsrail güvenliğini silah zoruyla sağlayabileceği düşüncesinden vazgeçmedikçe, barış bir hayal. Yine de elimizden geleni yapmalıyız. Benim ve arkadaşlarımdan elinden gelen de bu..." dedi.

Vedalaşırken Steinfeld elime, İsrailli tanınmış barış aktivisti Jeff Halper'in 2006'da yazdığı "İsrail'in Sorunu" başlıklı makaleyi tutuşturdu. Şu satırların altını çizmişti: "Hiç değilse bir kez dürüst olalım: Ortadoğu'da sorunun kaynağı ne Filistin halkı, ne Hamas, ne Araplar, ne Hizbullah, ne İranlılar ya da Müslümanlardır... Sorun, son yüz yıldır Filistin halkının ulusal varlığını ve kaderini tayin hakkını inkar eden... bütün barış fırsatlarına 'hayır' diyen İsrail'den kaynaklanmaktadır."

Bunları okuduğumda, geçen gün İsraili bir barış yanlısının yazdıklarını hatırladım: "Yahudilerin tarihte maruz kaldıkları şiddet nedeniyle, İsrail'in dünyada şiddete karşı çıkışın önderliğini üstlenmesi gerekirdi, ama tersini yaptı. Bugün İsrail'de geçerli rejimin saçmalığı ve adaletsizliği karşısında, her İsrail yurttaşı ve sınırları dışındaki -Yahudi veya değil- İsrail'in bütün dostlarının, Bağımsızlık Bildirgesi doğrultusunda, 1967 sınırları dahilinde demokratik bir İsrail'e destek vermeleri gerekir. İsrail'i devralmakta olan ırkçılığa karşı çıkılmalıdır. Bu rejimin de devrilmesi gerekir." (Sefi Rachlevsky, Haaretz, 27 Şubat)

İsrail'de ve her yerde vicdan sahibi Yahudiler haksızlığa karşı seslerini yükseltme cesaretini gösterdikleri sürece, İsrail-Filistin barışı için umut var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukuk devletinin değerini öğreniyoruz

Şahin Alpay 2011.03.05

Avrupa Dış İlişkiler Konseyi (European Council on Foreign Relations, ECFR) Çin ve Rusya'dan sonra "Türkiye ne düşünüyor" başlıklı bir rapor hazırlamakta. Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi (EDAM) ile birlikte yürütülen çalışmada ECFR'a bağlı araştırmacılar geçen hafta İstanbul'da Türkiyeli akademisyen ve gazetecilerle bir yuvarlak masa toplantısı yaptılar. Bu toplantıda onlara Türkiye'nin demokrasi ve hukuk devletini yaşayarak öğrenmekte olduğunu söyledim. Şöyle açıklayabilirim:

Cumhuriyet'in 20. yüzyılın ilk yarısındaki tarihi, otoriter bir tek parti yönetimi altında laik bir Türk milleti inşası dönemidir. İkinci dönem ise kabaca 20. yüzyılın ikinci yarısını kapsar. Bu dönemde Türkiye, asker-sivil bürokrasinin (devlet seçkinlerinin) vesayeti altında, demokratik hak ve özgürlüklerin hayli kısıtlı olduğu türden bir demokrasi kurma ve çalıştırma tecrübesini yaşadı. Kabaca 21. yüzyılın başından itibaren ise normal bir demokrasi kurma mücadelesi içindeyiz. Normal demokrasiyle kastım, ülkeyi seçimleri kazanan parti veya partilerin yönettiği, ancak (siyasi, dinsel, etnik, her anlamda) azınlıkların hak ve özgürlüklerinin hukuk devleti (yani insan haklarını gözeten yasalar ve uygulamaların) güvencesi altında olduğu türden bir demokrasi.

Bu mücadelenin bu yılki seçimlerden sonra, yeni, sivil ve demokratik bir anayasanın tartışılması ve kabulü ile tamamlanacağını umuyoruz. Mücadelenin önünde hem büyük engeller var, hem de başarısını güven altına alabilecek olan etkenler. En önemli engel, siyasi, bürokratik, ekonomik, kültürel elitlerin ve sivil toplumun önemli bir kesiminin "eski rejim"in, yani bürokratik vesayetin devam etmesinden yana tavır alması. Normal demokrasiye geçişin karşısında saf tutan cephe de hayli geniş: Yalnız 1930'lar Türkiye'sine özlem duyan türden Kemalistleri değil, (farklı saiklerle) İslamcıların, Türk ve Kürt milliyetçilerinin birer bölümünü de kapsıyor, kolları iktidar partisinin ve hükümetin içine kadar uzanıyor.

Mücadelenin başarıya ulaşabileceği umudunu uyandıran etkenlerin başında ise halkın büyük çoğunluğu yanı sıra Soğuk Savaş sonrasında Batılı müttefiklerinin de Türkiye'de normal bir demokrasiden yana tavır alması.

Benim özellikle üzerinde durmak istediğim etken ise Türkiye'nin demokrasinin yalnızca çoğunluk yönetimi demek olmadığını, aynı zamanda birey ve azınlık haklarına saygılı bir hukuk devleti demek olduğunu yaşayarak kavriyor olması.

Son günlerde Türkiye hak ve hukukun sadece kendileri için değil herkes için değerli olduğunu görüyor ve öğreniyor. Yakın zamanlara kadar subaylar arasında yaygın anlayış, devletin çıkarları için demokrasinin yıkılıp, hukukun ayaklar altına alınabileceğiydi. Balyoz ve Ergenekon davalarında yargılanmakta olan muvazzaf ve emekli askerler, hukuk devletinin değerini gördüler ve savunmalarında hak ve hukuktan söz eder oldular. Daha düne kadar Türkiye'nin askerî bir yönetim altına girmesi için çalışan kimi siviller bugün hak ve hukuktan söz etmekte.

Gazetecilerle ilgili son gözaltı ve tutuklamalar da umarım hak ve hukuk eğitimimize katkı yapıyor. Bu bağlamda öncelikle belirtilmesi gereken husus şu: Elbette ki gazeteciler de, bütün diğer meslek sahipleri gibi, suç işleyebilirler. Meslekleri onları hiçbir şekilde adli kovuşturmadan masun kılmaz. Ama kamuoyu Nedim Şener ve Ahmet Şık adlı gazetecilerin "Ergenekon örgütüne üye oldukları" için kovuşturulduklarına inanmıyor. Şener "Hrant Dink cinayetinde ihmali ve sorumluluğu bulunanların Ergenekon soruşturmasını yürüten polisler olduğunu" ileri sürdüğü için, Şık "emniyetteki Fethullah Gülen cemaati örgütlenmesi üzerine bir kitap kaleme aldığı" için kovuşturmaya uğradığını iddia ediyor. Bu gazetecilerin hangi somut delillerle kovuşturmaya uğrayıp gözaltına alındıkları bir an önce kamuoyuna açıklanmalıdır. Aksi takdirde Ergenekon davasının "muhalif basını susturmak için kullanıldığı" iddiası geçerlik kazanacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt aydınları ve PKK vesayeti

Şahin Alpay 2011.03.08

AKP ilçe başkanlığının 19 Şubat günü, Urfa'nın tamamına yakını Kürt olan Suruç kasabasında düzenlediği panelde bana yöneltilen sorulardan biri aynen şöyleydi: "Sizce PKK hareketi birilerinin macera ve çıkar araması nedeniyle mi, yoksa Kürtlerin uğradığı baskı ve zulüm sonucu mu ortaya çıktı?"

"PKK isyanının Kürtlerin uğradığı haksızlıklar ve baskılar, varlıklarının inkâr edilmesi sonucu ortaya çıktığına hiçbir kuşku yok..." dediğim anda tamamen dolu salondaki bir öbek gençten büyük bir alkış yükseldi. Sözlerime şöyle devam ettim: "PKK'nın ortaya çıkmasının başka bir nedeni de, Soğuk Savaş yıllarında silahla hak aramayı, silahla çözümü meşru gören anlayışın yaygınlığıdır. Bugün durum çok farklı. Kürtlerin varlığını inkâr politikaları sona erdi, Kürt kimliğini tanımaya yönelik reformlar istenen hızla değilse de adım adım gerçekleşmeye başladı, sıra bunların ilerletilmesine geldi. Bugün demokratik, barışçı yoldan hak arama yolu açık. Silahlı mücadele, hakların alınmasının önüne bir engel olarak dikildiği için Kürtlerin giderek büyüyen çoğunluğu tarafından da meşru ve haklı görülüyor. PKK silahları bırakmalı, yönetim de PKK'ya demokratik siyaset yolunu açmalıdır." Bu sözlerim PKK'ya sempati duydukları anlaşılan gençler tarafından hiç alkışlanmadı, ama salonun geri kalan büyük çoğunluğundan tasvip gördü.

Her zaman yazıp söylediğim gibi, Türkiye'nin Kürt sorunu, Kürt yurttaşların kimlik ve kültürlerinin ifadesi üzerindeki bütün yasakların kalkması ve aşırı merkeziyetçi devlet yapısından, (ayrıntıları tartışılabilir) yerinden yönetim ağırlıklı bir yapıya geçişle çözülebilir. Demokrasinin korunması ve güçlendirilmesi, Türkiye'ye

bu yolu açtı, açmaya devam edecek. Kürtlerin giderek artan bir çoğunluğunun da böyle düşündüğünün işaretlerini, artan sayıda Kürt aydınının ve Kürt çoğunluklu bölgedeki sivil toplum kuruluşlarının yaptıkları açıklamalarda görüyoruz. Gerek İmralı gerekse Kandil'deki PKK sözcüleri de, zaman zaman silahlı mücadele döneminin geride kaldığını söylüyorlar.

Ne var ki, Kürt sorununun bir ürünü olan PKK, sorunun çözümünden ziyade, Kürtlerin tek sözcüsü, onların vasisi olmayı amaç edinen, bunu da şiddet tehdidiyle destekleyen bir politika izlemekte. Türkiye, Kürtlerini vesayeti altında tutmaya çalışması nedeniyle PKK ile Kürt aydınlarının arasının giderek açıldığını görüyoruz. Bunun sadece en son belirtisi, sorunun çözümünde önemli rol oynayabilecek Kürt aydınlarına (örneğin Orhan Miroğlu, Şivan Perwer, Muhsin Kızılkaya, Mehmet Metiner'e) yönelik tehditler.

Abdullah Öcalan avukatlarına "şu haliyle CHP'yi AKP'nin daha ilerisinde gördüğünü" söyleyip vesayeti altındaki BDP'nin CHP ile seçim ittifakı yapmasının uygun olacağını ima etmiş. PKK'nın silahları Türkiye üzerine dönük durduğu sürece böyle bir ittifakın söz konusu olamayacağı, CHP'nin (eğer gerçekten öyle bir niyeti varsa) ancak BDP'den uzak durarak Kürt sorununun çözümüne katkıda bulunabileceği muhakkak. PKK'nın şiddet tehdidi devam ettiği sürece, Kürt aydınlarının BDP'den daha da uzaklaşacakları, Türkiye Kürtlerinin büyük kısmının daha da büyük oranda öteki partilere oy vereceği de muhakkak.

Giderek bağımsızlık kazanacağı umulan, ama ne yazık ki PKK vesayeti altından kurtulamayan BDP'nin de, Kürt sorununun çözümüne yönelik reformlara destek vermek yerine, Kürtlerin büyük bölümünün desteğini alan AKP ile oy yarışına girmeye öncelik verdiği görülüyor. Bu koşullarda Kürt sorununun çözümünün, sorunu Kürt çoğunluğunun talepleri doğrultusunda çözmekte her açıdan çıkarı olan AKP hükümetinin inisiyatif ve kararlılığına kaldığını söylemek yanlış olmaz. Eğer AKP hükümeti bu kararlılığı gösterecek ise, acil bir inisiyatif olarak, barışçı çözüm için ağırlığını koymaya hazır Şivan Perwer, Kemal Burkay ve Yaşar Kaya gibi Kürt aydınlarının yurda dönmelerini sağlamalı. Halkların yolunu eninde sonunda silahlar değil aydınları çizer.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Çarşı Grubu' fenomeninin öyküsü yazıldı

Şahin Alpay 2011.03.10

Okurlarım bilir, bütün ciddiyetime rağmen Beşiktaş kulübünün koyu bir taraftarı olduğumu gizleyemem. Beşiktaş taraftarı olmak benim, aykırı, "mahalle"ye uymayan karakterimin bir parçasıdır.

Beşiktaşlı dostlarımla özel bir hukukum, Beşiktaşlılara da özel bir sempatim vardır. Kulübün eski üyelerinden biriyim. Ama yönetime kırıgının: Geçen yıl, aidat borcum olduğu konusunda herhangi bir uyarı yapmadan, beni kulüp üyeliğinden çıkardılar.

Bugüne kadar Beşiktaş'ın ne (saygı duyduğum Süleyman Seba dahil) yöneticileri, ne (efsanevi hoca Gordon Milne hariç) teknik direktörleri, ne de (hayranlık duyduğum Sergen Yalçın, İlhan Mansız, Daniel Amokachi ve

Pascal Nouma dahil) oyuncularını ile tanışmak gibi bir isteğim oldu.

Ama maçları futbol seyretmekten çok takımı desteklemeye giden, takımın kazanmasından çok varlığını önemseyen Beşiktaş taraftarları arasında özel bir yeri olan Çarşı Grubu'nu daha yakından tanımak için fırsat bulmayı, onlar hakkında yazmayı hep aklımdan geçirdim. Bazen yaptıklarına çok kızsam da (mesela Cumhurbaşkanı Abdullah Gül İnönü stadına geldiğinde, "Türkiye laikdir, laik kalacak!" şeklindeki çirkin tezahürata çok çok içerlesem de) Çarşı Grubu'nun nasıl ortaya çıktığının, nasıl çalıştığının, amigo Alen Markaryan'ın hikâyesini hep merak ettim. "Çarşı Grubu, gazeteciler için dört başı mamur bir araştırma konusu..." fikri hep aklımdan geçti.

Nihayet bir gazeteci değil ama ABD'nin önde gelen yüksek öğretim kurumlarından Stanford Üniversitesi'nden Elif Batuman adında Türk asıllı bir Amerikalı akademisyen, ihtiyacı gördü ve global ilgiyi hak eden Çarşı Grubu fenomeninin öyküsünü kaleme aldı. Hem de ABD'nin en önemli entelektüel dergilerinden biri olan The New Yorker için. İşte, "Tribünlerden bakış: İstanbul'un futbol fanatikleri arasında hayat" başlıklı öyküden bu yazıya sığdırabildiğim birkaç alıntı:

"En çok Dostoyevski'den etkilendiğini söyleyen sinema yönetmeni Zeki Demirkubuz'a göre, Beşiktaş dünyanın en gerçek dışı takımıdır. Fenerbahçe ve Galatasaray için esas olan kazanmaktır, ama Beşiktaş için öyle değildir. Onun için Beşiktaş esas olarak irrasyoneldir, yani insancadır..."

"Rakip takım taraftarlarının takımın yıldız futbolcusu Senegal asıllı Fransız oyuncu Pascal Nouma'nın ırkına gönderme yaptıklarında tribünlerde açılan afiş, 'Hepimiz siyahız!' diyordu... Fenerbahçe taraftarları bir Beşiktaş yöneticisinin babasının kapıcı olduğuna gönderme yapınca, tribünlerdeki afişlere 'Hepimiz kapıcıyız!' yazıldı. Ve bir uluslararası astronomlar komitesi Pluton'u güneşin uyduları arasından çıkarınca Çarşı davayı üstlendi: Hepimiz Plutonuz!"

"Bir Beşiktaş taraftarı şöyle dedi: Pekçok takımın taraftarı Atatürk'e büyük saygı duyar. Beşiktaş taraftarları ise büyük lideri en insani olan yanı, alkole düşkünlüğü nedeniyle sever. Sloganlarımızdan biri şöyledir: Atamızı severiz, sirozdand öleceğiz..."

"En karmaşık tezahüratları beden hareketleri eşliğinde yapılır. Öne eğilmeyi, ayağa kalkmayı, bazen sırtını sahaya dönüp stadyumun duvarlarına bağırmayı içerir. Zamanı geldiğinde sahaya sırtını dönmeyenler hemen azarı yer: Maçı bu kadar seyretmek istiyorsan, sana bir plazma televizyon alalım!"

"Hakan, amigo Alen'i anlatırken 'Yaptığı kolay iş değildir,' dedi. 'O konuşmasını da bilir, kendini nasıl kontrol edeceğini de. Zaten muhtemelen kendini nasıl kontrol edemeyeceğini de bilmez... Bazen biri onu daraltmak için 'Ermeni soykırımını kabul etmiyorum' der... Alen 'soykırım' lafı edilir edilmez bembeyaz kesilir, ama hiç bir şey söylemez."

"Umberto Eco bir denemesinde, futbol takımı taraftarları ciddi olarak rekabet ederler. Ya birbirlerini döver ya da kalp krizinden ölürler, diye yazmıştı. Bir Çarşı Grubu üyesi de bana şöyle dedi: 'Futbolcular maçları sadece oynarlar, biz ise yaşarız!'"

Elif Batuman'la tanıştığım zaman sarılıp yanaklarından öpeceğim; çok iyi bir iş yaptı, Çarşı Grubu'na ölümsüzlük kazandırdı.

Ergenekon Susurluk'a dönüşür mü?

Şahin Alpay 2011.03.12

Yabancı akademisyen ve gazeteci tanıdıkların "Türkiye'de ne oluyor?" sorusuna sık muhatap oluyorum. Özetle şöyle diyorum: AB'ye katılım sürecinde Türkiye, askerin siyasi rolüne son vermek; insan hakları, hukuk devleti ve azınlık haklarını güven altına alan normal bir demokrasi kurmak mücadelesine girdi.

Mücadele kolay yürümüyor. Zira elitlerin ve toplumun, azınlıkta da olsa önemli bir bölümü, devletin Kemalist ideolojisinin korunmasını, askerin siyasi rolünün devamını, otoriter laiklik uygulamalarının ve tekkültürcü kimlik politikalarının yerinde kalmasını istiyor. Aksi takdirde Türkiye'nin İran ya da Rusya'ya benzeyeceğine, Kürtlerin ülkeyi böleceğine inanıyor.

Normalleşmenin başarılması için gidilecek çok yol var. En önemlisi, sivil ve demokratik yeni bir anayasa yapılması. Yine de az yol alınmadı. Kürtleri inkâr politikaları son buldu, ülke her meselesini tartışılabilir hale geldi. Dünya krizine rağmen ekonominin büyümesi, istikrara katkı yapmakta. Normalleşme sürecini durdurmak için, (geleneğe uygun olarak) kimi cuntalar askeri darbe girişimleri tezgâhladı. İktidar partisini (AKP) kapatma davaları açıldı. Ülkede giderek keskinleşen bir kutuplaşma yaşanmakta. İktidar partisi hedef, "İleri demokrasi" diyor; muarızları "İleri faşizme gidiyoruz" diyor. Başlıca muhalefet partileri (CHP, MHP ve BDP) kutuplaşmadan kendilerine 12 Haziran'daki genel seçimde daha çok oy çıkarma uğraşında. Normalleşme karşıtlarının iktidar partisi meclis grubuna hatta hükümetin içine kadar uzandığı görülüyor. İki tarafın da denizaşırı destekçileri var.

Kutuplaşmayı tetikleyen unsurlardan biri, normalleşmeyi durdurma amacına yönelik iki darbe girişiminin sorumluları hakkında açılmış olan davalar. Esas olarak Genelkurmay tarafından önlendiği anlaşılan girişimlerden Ergenekon davasında, emekli asker ve siviller; Balyoz davasında bir kısmı muvazzaf askerler yargılanmakta. Vesayet yanlıları, darbe girişimleriyle ilgili kovuşturmanın tamamen düzmece iddialara dayandığını öne sürüyor; davaları sulandırmaya çalışıyor. Bu arada iddianamelerde görülen tutarsızlıklar ya da polisin davranışlarında ve yargılama sürecinde hukuk devletiyle çelişen unsurlar gördükleri zaman, haklı olarak, tepki gösteriyorlar.

Tabii davalar kültürün kaçınılmaz bir parçası olan komplo teorileri üretimine de mükemmel vesileler sağlıyor. Rejimin sivilleşmesinden yana olanların bazıları, davalarla ilgili eleştirileri ve kuşkuları olan hemen herkesi "Ergenekoncu-Balyozcu" olmakla itham ediyor. Vesayetçi cepheden kimileri ise, darbe iddialarının "Fethullahçılar" (yani güya din bilgini Fethullah Gülen'i dinleyen polis, savcı ve yargıçlar) tarafından uydurulduğuna dair komplo teorisine sarılıyorlar. (Eski Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök'ü, CHP'nin yeni genel başkan yardımcısı Gürsel Tekin'i dahi "Fethullahçı" ilan edenler var.) Bunlardan biri (Balyoz davasının bir numaralı sanığının damadı olan Harvard profesörü) AKP hükümetini "Fethullahçılardan uzak dur" diye uyarıyor. Vesayetçilerin kaygısı, Ergenekon ve Balyoz davalarının mahkûmiyetle sonuçlanması. Vesayetin son bulmasından yana olanların kaygısı ise, davaların sulandırılması ve sonunda Ergenekon'un Susurluk'a dönüşmesi.

Hatırlatmak gerekirse: 1996 yılında Susurluk'ta meydana gelen bir trafik kazası, "derin (yani illegal) devlet"in birtakım katillerle ve mafya unsurlarıyla işbirliği yaparak, özellikle Kürtlere yönelik yargısız infazlar icra ettiğini ortaya çıkarmıştı. Toplumda büyük bir tepki doğmuş; "aydınlık için bir dakika karanlık" kampanyası başlatılmıştı. Skandalın aydınlatılmasına destek vereceğine, protestolara "fasa fiso... gulu gulu dansı..." diyen zamanın Başbakanı Erbakan'ın tutumunun da yardımıyla süreç tersine dönmüş ve askerler medya ile işbirliği yaparak Erbakan'ın başında olduğu seçilmiş hükümeti istifaya zorlamış, ardından Anayasa Mahkemesi Erbakan'ın partisini (RP) de kapatmıştı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nükleer belayı başımıza sarmayın!

Şahin Alpay 2011.03.15

İnsanlık için arzettiği tehlikeleri farketmemden bu yana, yani belki ilkokuldayken ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'nda Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki kentlerine attığı atom bombalarının yol açtığı yıkımı öğrendiğimden bu yana nükleer silahlara düşmanım.

Nükleer teknolojinin sözde barışçı, elektrik üretimi amaçlı uygulamalarının insanlık için arzettiği öteki büyük tehlike konusunda bilgi sahibi olmamdan, yani 1970'lerin ortalarından beri de nükleer santrallerin düşmanıyım. 1980'lerde gazetelerde yazmaya başlamamdan bu yana her fırsatta Türkiye'nin nükleer maceraya girmemesi; zengin alternatif, çevre dostu enerji kaynaklarına, tasarrufa yatırım yapmasını savunuyorum.

Türkiye'nin kalkınmaya, zenginleşmeye ihtiyacı olduğunu elbette biliyorum. Ama bunu çevreyi ve insan sağlığını gözeterek yapmak zorundayız. Bunun için bilimden ve teknolojiden yararlanmalıyız. Ama bilim ve teknolojiden yararlanmak yetmez; yeryüzünde yaşama saygı telkin eden dinsel inançlara, felsefi görüşlere, ahlak anlayışına da bağlı olmalıyız. Ne yazık ki Türkiye halkı, hükümetler ve çeşitli lobiler tarafından nükleer enerjinin vazgeçilmez, güvenli ve ucuz olduğuna inandırıldı. Sıradan yurttaşlar, nükleer santralleri modernleşmenin bir icabı, olmazsa olmazı olarak görüyor. Santraller bugüne kadar kurulamadıysa bunun yegâne sebebi, gerekli finansmanın bulunamayışı.

Nükleer enerjinin tehlikeleri konusunda bilinçlenmeliyiz. Santrallerde kaza olması, hele (1986'da Ukrayna'nın Çernobil, şimdi Japonya'nın Fukuşima santralında görüldüğü üzere) santralin kalbinin erimesi halinde çevreye yayılacak radyoaktivitenin insanlığa vereceği zarar (özellikle kanserden ve diğer hastalıklardan ölümler nedeniyle) hesaplanamayacak kadar büyüktür. Sayısız örnekte görüldüğü üzere nükleer santraller ve beslendikleri nükleer faaliyetlerden her zaman radyoaktif sızıntı tehlikesi vardır. Tüketilmiş nükleer yakıtların yüzyıllar boyunca güvenli bir şekilde nasıl depolanacağı sorununa çare bulunamamıştır. Santraller (şimdi Japonya'da çok acı bir şekilde görüldüğü gibi) depremle yıkılabilir, savaşlarda hedef haline gelebilir. Nükleer enerji ucuz değil, çok pahalıdır; dışarıya bağımlılık yaratır. Nükleer santrallerden, nükleer silah üretimi için de yararlanılabilir. Küresel ısınmaya çare değildirler, çünkü olabilmeleri için binlercesinin yapılması gerekir. Nükleer santraller yalnız bugün yaşayanları değil gelecek kuşakları da büyük risk altında bırakmaktadır. Gelecek kuşakların kaderini belirlemeye hakkımız yoktur. Nükleer enerjiden vazgeçildiği takdirde, temiz enerji kaynaklarının gelişmesi için çabalar o ölçüde artacaktır. Şimdiki halde bile, önümüzdeki 50 yıl içinde güneş enerjisinin ekonomik olarak yararlanabilir hale gelmesi beklenmekte.

Nükleer santrallerden radyoaktif sızıntıları, şimdi Japonya'da meydana gelen nükleer felaketin boyutlarını halktan gizlemek için büyük çabalar harcanacağından emin olabilirsiniz. Ama gerçek er-geç ortaya çıkacak, nükleer enerjiden dünya çapında kaçış başlayacaktır. Özellikle Türkiye'nin başına nükleer santral belası açmaması gerekir. Çünkü ülkemiz dünyanın deprem merkezlerinden biri. Jeologlar, Türkiye'de Konya ovası dışında deprem riski olmayan yer olmadığını belirtiyor. Onların sesine kulak vermek şart.

AKP hükümeti, ihale dahi açmadan Ruslarla Mersin-Akkuyu'da nükleer santral inşa etmeleri için anlaştı. İnşaata bu yıl sonunda başlanması söz konusu. Oysa Jeoloji Mühendisleri Odası deprem tehlikesi nedeniyle bu

projeden vazgeçilmesini istiyor. TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası, "Japonya'da yaşanan felaket nükleer santral inadından vazgeçilmesi için bir uyarıdır" diyor. Enerji Bakanı Taner Yıldız ise, bunlardan vazgeçilmeyeceğini söylüyor. Bu aymazlığın sebebi nedir? Hükümet, bilim adamları ve teknik bilgi sahiplerine kulak vermeli, nükleer enerji santralleri kurma yanlışından toptan vazgeçmelidir. Bilime inanmıyorsa, insanlığı koruma ahlakına bağlı kalmalıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Libya'nın trajedisi, Sarkozy'nin riyası

Şahin Alpay 2011.03.22

Tunus ve Mısır'da halk devrimleri, bugüne kadar dünyada demokratikleşmenin tümüyle dışında kalan Arap dünyasında yeni bir çığır açtı.

Hemen bütün Arap ülkelerinde gençler, özgürlük ve demokrasi talebiyle sokağa dökülüyor, otoriter rejimler gösterileri bastırmak için şiddeti arttırmaktan çeşitli tavizlere kadar uzanan önlemlere başvuruyor. Arap dünyasında esen özgürlük rüzgârının esintisini, Çin bile ensesinde hissediyor.

Arap halklarının uyanışının merkezi şimdilerde Libya. Libya halkı, 1 Eylül 1969'da bir askeri darbeye iktidarı ele geçirmesinden bu yana zalim bir kişisel diktatörlüğü sürdüren Albay Muammer Kaddafi'ye karşı ayaklandı. 15 Şubat'taki kitle gösterileriyle başlayan ayaklanma bir iç savaşa dönüşmüş durumda. Kaddafi, "42 yıldır iktidardayım; artık yeter, bırakıyorum" diyeceğine ve Tunus'ta Ben Ali ve Mısır'da Mübarek gibi fazla uzatmadan çekip gideceğine, isyanı bastırmak için tanklarını ve uçaklarını, ülkenin doğusundaki Bingazi'de toplanan isyancıların üzerine sürdü.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 18 Mart'ta sivil halkı Kaddafi'nin uçaklarının saldırılarına karşı korumak amacıyla Libya hava sahasını uçuşa kapalı bölge ilan etti. Son birkaç gündür ABD, İngiltere ve Fransa, BM kararı üzerine ateşkes ilan ettiğini söylemesine rağmen tank ve toplarıyla Bingazi üzerine saldıran Kaddafi'nin kuvvetlerini etkisiz hale getirmek üzere hava saldırılarını başlattı. Ne yazık ki, bu saldırılarda sivillerin de zarar gördüğüne dair haberler var. Arap Birliği, bu yüzden kaygılı. Başbakan Erdoğan haklı: Ne yazık ki Kaddafi, yapması gerekeni yapıp iktidarı devredeceğine, "iş bu noktaya getirdi..."

Ankara, Libya'ya NATO müdahalesine karşı çıktı ama Güvenlik Konseyi kararına destek verdi; derhal ateşkes ilanı ve dışarıdan askeri müdahale olmaması için çağrı yaptı. NATO işe girecekse şartları olduğunu söylüyor. Genelde doğru bir tutum takındı. Bu tutum Libya'lı muhaliflerin talepleriyle uyumlu: Bir yandan Batılı savaş uçaklarının Kaddafi'nin ordusunu etkisiz hale getirmesini destekliyor, bundan ısrarlı olunmasını istiyor, bu takdirde Kaddafi'yi devirebileceklerini söylüyorlar; öte yandan, bilinen ve haklı nedenlerle (yani Libya'nın yeni bir Afganistan ve Irak'a dönüşmemesi için) Batılı koalisyonun bir işgal hareketine girişmesine kesinlikle karşı çıkıyorlar. (Bkz. The Guardian, 20 Mart.)

Batılı müttefiklerin Güvenlik Konseyi kararıyla başlattıkları operasyonun, Libya halkını savunmayı mı yoksa Kaddafi'nin devrilmesini mi hedeflediği tartışılmakta. Kaddafi gitmeden Libya'nın istikrara ve özgürlüğe kavuşamayacağı muhakkak olduğuna göre, bu tartışmanın fazla bir anlamı yok. Muhakkak ki operasyonun en olumlu sonucu, Kaddafi'nin en kısa sürede, daha fazla kan dökülmeden iktidarı terketmesini sağlamak olabilir.

Operasyonun, en azından Fransa için en olumsuz sonucu ise, Başkan Nicolas Sarkozy'nin çökmekte olan siyasi kariyerini kurtarması olur. Hatırlanacağı üzere Tunus'ta halk ayaklanması başlamasından kısa süre sonra, 18 Ocak'ta, Fransa Dışişleri Bakanı Michelle Alliot-Marie (herhalde Sarkozy'nin bilgisi dâhilinde) Tunus diktatörü Ben Ali'ye isyanı bastırma konusunda yardım önermiş; skandal 27 Şubat'ta istifasıyla sonuçlanmıştı. Sarkozy bugünlerde, Libya halkının Kaddafi diktatörlüğüne karşı korunmasında kararlı adımlara öncülük eden "dünya lideri" rolünü oynuyor.

Bu rolün (daha dün Tunus diktatörüne arka çıkan tavrını unutturup) Sarkozy'nin Fransa halkı nezdindeki kredisini arttırabileceğinden, gelecek yıl yapılacak başkanlık seçimlerini kazanmasını sağlayabileceğinden söz edilmekte. Son yoklamalara göre Sarkozy'nin oy oranı gerek Sosyalist Parti'nin, gerekse ırkçı Ulusal Cephe'nin gerisinde, üçüncü sırada geliyor. Popülaritesinin yükselmesine en büyük engeli ise, partisinden biri kendisine söylemiş: "Politikaları pazarlayabiliriz, ama Başkan'ı hayır..." (Jonathan Freedland, The Guardian, 21 Mart.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Karamsarlığa yer yok!

Şahin Alpay 2011.03.24

Newroz kutlamalarının nasıl geçeceğini tedirginlikle bekliyordum.

Zira PKK "eylemsizlik" kararını 1 Mart'tan itibaren "aktif savunma"ya dönüştürdüğünü ilan etmiş, bunun üzerine Kürt çoğunluklu bölgede askerî birlikler alarma geçmiş; güvenlik kuvvetlerinin operasyonlarında 14 Mart'ta Şırnak'ta 3, Newroz'dan iki gün önce Bingöl'de 4 PKK militanı öldürülmüştü. Bu ölümlerin, Türkiye'ye artık iç barışın geleceğine dair giderek güçlenen umutları berhava edeceğinden kaygılanmıştım. Taraf'ın "Bu memlekete Newroz gelmez!" diyen manşeti hissiyatımı yansıtıyordu. (19 Mart)

Ama gördük ki Türkiye Kürtlerinin "biz varız, haklarımızı istiyoruz" mesajına dönüşen Newroz, Diyarbakır - Amed'de bir milyon, İstanbul'da yüz bin kişiyle, İzmir dahil Türkiye'nin pek çok yerinde coşkuyla ve genelde olaysız bir şekilde kutlandı. Türkiye'nin herhangi bir etnik ya da dinsel gruba değil, Roni Margulies'in imasıyla (Taraf, 21 Mart) Türkiyelilere ait olduğu görüldü. Bundan büyük bir mutluluk duydum. BDP milletvekillerinden Sabahat Tuncel'in Silopi'de bir komisere tokat, Bengi Yıldız'ın Batman'da polise taş atması, polisin bu "densiz" davranışları tahrik eden tutumu dahi bu mutluluğu gölgeleyemedi. Bugün Türkçenin gerek şiir gerek düzyazıda en büyük ustalarından bir Kürt olan Bejan Matur'un son kitabındaki şu satırlar aklıma geldi: "Karamsarlığa yer yoktu. Bu toprakların hamurunda üzeri örtülmüş bir insan vardı. Ona güvenmek zorundaydık. Bu ülke batmıyorsa ondan batmıyordu çünkü..." (Dağın Ardına Bakmak, İstanbul: Timaş, 2011, s. 18.)

Newroz'u kutlamak için meydanları dolduran Kürt yurttaşlarımızın hiç kuşku yok ki hepsi aynı eğilimde değil. Ama önemli bir bölümü PKK'ya ve onun on yıldır İmralı'da hapis yatan lideri Abdullah Öcalan'a bağlılık duyuyor. Neden? Cevabı, herhalde KCK yürütme konseyi üyesi Ronahi Serhat'ın Kandil'de Bejan Matur'a söylediği şu sözlerde mevcut: "Artık Kürtler var. Bunu kimse inkâr edemez..." (s. 254) Türk'ü ve Kürt'ü ile, Sünni'si ve Alevi'siyle, Müslüman'ı ve gayrimüslimleri ile Türkiye, ne yazık ki, insan gerçeğini reddeden, insana birtakım kılıflar giydirmek isteyen ideolojilerin peşinden, boşu boşuna verilen kanlı iç mücadelelerden çok, ama çok fazla çekti. Yeter! Artık her şeyden önce insan olduğumuzu hatırlayalım ve insanlarımızı siyasi fikirleriyle,

dinsel inançlarıyla, etnik kimlikleriyle hür ve serbest kılalım. Muhteşem bir ülkede yaşıyoruz, değerini bilelim. Bejan Matur'un "dağın ardındaki" insanların; hem "dağ"dan ayrılmış, hem de hâlâ orada olanların öykülerini anlatan kitabının verdiği bir mesaj varsa, o da bu.

Her şeyden önce insan olduğumuzu giderek daha yaygın bir şekilde hatırlamakta olduğumuzun belirtileri artıyor. Bunlardan biri Abdullah Öcalan'ın "devletin önemli ve ciddi kurumlarının temsilcileri"yle yaptığı görüşmeler hakkında söyledikleri: "Halkımıza şunları söyleyebilirim: Burada bir diyalog devam ediyor. Kimi pratik öneriler aşamasına gelmiş bulunmaktayız. Bu öneriler çerçevesinde yaz başına kadar gelişmeleri takip etmek gerekiyor. Diyalog ve müzakere yöntemine şans veriyoruz. Bu yöntem pratikleşirse 2011 çözümün geliştiği yıl olacaktır... Çözüm her koşulda kendini dayatmaktadır. Çözüm için herkes üzerine düşen görevi sorumlulukla yerine getirmelidir... Devlet, Kürt sorununa yaklaşımda değişimlere gitmiştir... Bu tarihsel aşama görülmelidir... Devletin kimi girişimlerinin sonucunda vardığı kanaat, sorunun çözümünün pratik olarak yürümesi için benimle de görüşmelerin gerekli olduğu yönündedir."

Bu bağlamda, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun, 21 Mart akşamı CNN - Türk'te Taha Akyol'a söyledikleri de fevkalade dikkate değer. Davutoğlu özetle şöyle dedi: "Arap ülkelerinde son zamanlarda yaşananlara benzer olaylar bizde de yaşanabilirdi. Bunun için hem demokrasiyi, hem de ekonomiyi geliştirecek tedbirlere büyük önem verdik..." Bu tedbirlerin artık eksikliği kalmamalı. TUSİAD'ın anayasa taslağı yolu gösteriyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

40. yılında TUSİAD'dan demokrasi çağrısı

Şahin Alpay 2011.03.26

Ayrıntıları tartışılabilir, ama TUSİAD'ın uzman ve kanaat önderlerinden oluşan bir kurula hazırlattığı rapor, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu yeni, sivil ve demokratik anayasanın dayanması gereken ilkeleri ortaya koymakta.

Rapor, özgürlükçü demokrasinin yerleşmesinden yana olanların, en azından 1990'ların başından bu yana aralarında tartışarak üzerinde geniş bir mutabakata vardıkları ilkeleri kâğıda dökmekte ve, özetle, askerler tarafından hazırlanan ve son derece otoriter bir Kemalizm anlayışına dayanan 1982 Anayasası'nın yerine, liberal demokrasinin ilkelerine dayanan yeni bir anayasa konulmasını öneriyor.

21. yüzyılda Türkiye asker-sivil bürokrasinin vesayeti altında olan, büyük ölçüde göstermelik bir demokrasiden (AB'nin Kopenhag Kriterleri'yle tanımlanan türden) gerçek, normal bir demokrasiye geçiş mücadelesine sahne olmakta. Bu mücadele toplumun sivil, asker, bürokratik, ekonomik, kültürel, akademik, medya başta, hemen bütün elitlerini, hemen bütün siyasi partilerini ve toplumu ikiye ayırmış durumda. Bir yanda vesayet düzeni korunmadığı takdirde Türkiye'nin bir din devletine dönüşeceği ya da toprak bütünlüğünü yitireceği kaygısını taşıyanlar var; öte yanda Türkiye'nin laikliğini ve bütünlüğünü ancak gerçek bir demokrasiyle koruyabileceğini savunanlar.

TUSİAD'ın son raporunun anlamı, 1950'lerin ortalarından 1980'e kadar süren ithal ikamesi kalkınma stratejisinin uygulandığı dönemde (devlet koruması ve desteğiyle) palazlanan, 1980'lerden itibaren liberalleşen ve globalleşen ekonomiye ayak uydurarak güçlenen büyük sermayenin ağırlığını gerçek bir demokrasiden yana koyduğunu göstermesi. Bunun ilk işaretlerini Halis Komili'nin başkanlığı döneminde (rahmetle andığım sevgili dostum) Prof. Dr. Bülent Tanör'e yazdırılan "Türkiye'de Demokratikleşme Perspektifleri" başlıklı, Ocak

1997 tarihli rapor vermişti. Ancak o rapor, TÜSİAD üyeleri arasında hayli tepkiyle karşılanmış, 28 Şubat sürecinde gürültüye gitmişti. Ümit Boyner'in başkanlığı döneminde çıkan Mart 2011 tarihli bu raporun ise üyeler arasında yaygın bir kabul gördüğü anlaşılmakta. Bu, Türkiye'nin nereden nereye geldiğinin belki en açık ifadesi.

Bu raporla Türkiye'de demokrasiden yana ağırlığını koyma bağlamında bir İstanbul-Anadolu sermayesi ayrımının kalmadığı görülüyor. Denebilir ki, 21. yüzyılda askerî darbe (Balyoz ve Ergenekon) ve yargı darbesi (seçmenlerin yarısının oyunu alan iktidar partisini kapatma davası) girişimlerinin başarılı olamayışının arkasında yatan gerçek de, asker-sivil bürokratik elitleri arasındaki çoğunluğun da ağırlığını sivilleşme ve demokratikleşmeden yana koymuş olmasıdır. Tercihini demokrasiden yana yapan elitleri ve halkı ile Türkiye, önündeki çetin sorunları aşabilir. Eski başkanlarından Cem Boyner'in 22 Mart günü Yüksek İstişare Konseyi toplantısında söyledikleri ise TÜSİAD'ın son raporuyla ilgili en dikkate değer yorum: "İnsanların özgürlüğü ve onuru, ülkenin bölünmesinden daha önemlidir..." Demokrasi gelirse bölünürüz diyen "Kafalar değişmediği sürece, yeni anayasa çalışması boşa gider..."

Geçtiğimiz günlerde, verilen sivilleşme mücadelesi açısından büyük önem taşıyan davaya bakan İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi, Ergenekon örgütü üyesi olduğu iddiasıyla tutuklanan gazeteci Ahmet Şık'ın yazdığı "İmamın Orduları" başlıklı kitaba, "basılmadığı için kitap değil örgütsel doküman" olduğu gerekçesiyle el konulmasına; taslağını elinde bulundurduğu halde polise teslim etmeyen herkesin örgüte yardım suçundan gözaltına alınması kararı verdi. Kitabın, yayımlayacağı iddia edilen bir yayınevi ile Radikal muhabiri Ertuğrul Mavioglu'nun bilgisayarlarındaki kopyalarına polisçe el konuldu. Olayın, CHP sözcülerinin iddia ettikleri gibi, "Mussolini, Hitler faşizmine gidiş..." anlamına geldiğini hiç sanmıyorum. Ama "Ergenekon'un Susurluk'a dönüşmesi" yani güme gitmesi tehlikesi yönünde bir sinyal daha verdiği muhakkak. (Bkz. "Ergenekon Susurluk'a dönüşür mü?" başlıklı yazım, 12 Mart 2011.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kalkınma amaç değil araçtır

Şahin Alpay 2011.03.29

Başbakan Tayyip Erdoğan, 1994 yılında, henüz İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı iken, "Demokrasi amaç değil, araçtır" dediği zaman, demokrasinin insanlığın mutluluğu ve esenliği için bir araç olduğunu anlatmak istiyordu.

Ama sözleri çarpıtıldı ve demokrasiyi iktidara geldikten sonra ortadan kaldırılacak bir araç olarak gördüğüne dair kötü niyetli yorumlar ortalığı kapladı. Oysa evet birçok yanlış ve hataları var, ama bu ülkede hiçbir başbakan Erdoğan kadar demokrasinin gelişmesine hizmet etmedi.

Erdoğan geçenlerde 1994'te söylediklerini tekrarladı: "Demokrasi bir amaç değildir, demokrasi bir araçtır. Tüm yönetim şekilleri, buna din de dâhil, hepsi tek amaca hizmet ederler o da insanın saadeti, refahı ve mutluluğudur." (İzmir, 6 Mart) Başbakan'a yerden göğe kadar hak veriyorum. Ama ona bir hatırlatma yapmak istiyorum: Kalkınma da tıpkı (demokrasi ve din gibi) "insanın saadeti, refahı ve mutluluğu" için bir araçtır. Eğer kalkınma uğruna, daha fazla elektrik enerjisi üretmek için doğal çevreyi tahrip eder, insan sağlığını hiçe sayarsanız, insanın "saadeti, refahı ve mutluluğu"na büyük zarar verirsiniz. 2023 yılında Türkiye'yi en büyük 10

ekonomi içine sokmak iddiası peşinde bu cennet ülkeyi şimdi Japonya'nın, dün Ukrayna'nın olduğu gibi yaşanmaz bir yer haline getirmeyi, insanları can derdine düşürmeyi göze alırsanız, dini inançlarınıza da aykırı bir iş yapıyor, günah işliyor olursunuz.

Nükleer santrallerin arzettiği riskler, asla iddia ettiğiniz gibi, mutfaktaki tüp gazın, bilgisayar kullanmanın, televizyon izlemenin arzettiği risklere benzemez. Otomobil kazasına, uçak düşmesine de hiç benzemez. İnsan bunları sizin ağzınızdan duyduğuna üzülmüyor. Çünkü Türkiye Başbakanının ya nükleer enerjinin sorunları hakkında hiçbir bilgisi olmadığı ya da bunlara bilerek göz yumduğu izlenimi doğuyor.

Sayın Başbakan, hiçbir yatırım, hele bizim gibi bir deprem ülkesinde, nükleer enerji santralı kurmak kadar riskli değildir. Fukushima santralında meydana gelen kazanın Japonya'nın başına açtığı faciaya bir bakın. Olmaz denen kaza yine oldu. Santral kontrolden çıktı. Çevreye yayılan radyasyon giderek yükseliyor. Milyonlarca insan giderek daha uzaklara taşınıyor. Radyasyon Pasifik'e bulaştı, Tokyo'nun musluk suyuna kadar uzandı. Hemen değil ama yıllar içinde binlerce, on binlerce insan aşırı dozda radyasyona maruz kaldıkları için kanser ve benzer hastalıklardan ölecek.

Fukushima'da yaşananların benzeri ABD'de Three Mile Island, Ukrayna'da Çernobil santrallerinde de yaşandı. Dünyadaki 440 nükleer santraldan 3'ünde en korkulan cinsten kaza meydana geldi. Hiçbir güvenlik önleminin, kazaları önleyecek kadar güvenli olamayacağı görüldü. Santrallarda meydana gelen, çoğu kamuoyundan gizlenen, daha küçük çaplı kazaların sözünü dahi etmiyoruz.

Üstelik dikkate alınması gereken yalnızca santrallerin işletilmeleri sırasında arzettiği tehlikeler değil. Nükleer santrallardan çıkan, binlerce yıl süreyle saklanması gereken, tüketilmiş yakıtların ne yapılacağı sorusuna cevap bulunamadı. Çare bulunamadığı için, bunlar havuzlarda bekletiliyor. Japonya'da giderek kötüleyen nükleer krizin en endişe verici yönü tüketilmiş yakıt havuzundan yükselmesi beklenen radyoaktif bulutlar. Sadece ABD'de nükleer santrallardan çıkan, ne yapılacağı bilinmeyen, 70 bin ton tüketilmiş yakıt var. Siz tüketilmiş yakıtları ne yapacağınızı biliyor musunuz?

Sadece nükleer enerji lobicilerini değil, nükleer enerjinin risklerini bilenleri de dinleyin, çevreci hareketin söylediklerine (onları "çevreci tipler" diye aşağılamadan) kulak verin. Unutmayın ki, her şeyde amaç "insanlığın saadeti, refahı ve mutluluğu" olduğuna göre, nükleer enerji konusu sadece teknik değil, ahlaki bir sorundur da. Bakın Japonya Başbakanı gözleri yaşlı, halkından özür diliyor... "Benden sonra tufan" demeyin, hiçbir Türkiye başbakanının onun düştüğü duruma düşmesine gidebilecek yolu açmayın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müslüman Kardeşler nedir, ne değildir?

Şahin Alpay 2011.03.31

Arap dünyası, otoriter rejimlerden kurtulmak ve yerine insan haklarına saygılı temsili yönetimler kurulmasını talep eden kitlelerin ayaklanmalarıyla sarsılıyor.

Arap ülkelerinin en önemlisi olan Mısır'da 19 Mart günü yapılan referandumla, hür ve adil seçimleri güven altına almaya yönelik anayasa değişiklikleri kabul edildi; parlamento ve başkanlık seçimlerine, oradan yeni ve demokratik anayasa yapımına gidecek süreç başladı. Sürecin kolay olmayacağı görülüyor, ama başarıyla

tamamlanacağına dair iyimser olmak için nedenler var. Bunların başında Mısır'ın siyasi kurumlara, görece güçlü bir orta sınıfa ve aydınlara sahip olması, geçmiş tecrübelerden ders çıkaran siyasilere sahip olması geliyor.

Geçmiş tecrübelerden ders çıkaran siyasiler dendiği zaman akla öncelikle, şimdi Özgürlük ve Adalet Partisi'ni kurmuş olan Müslüman Kardeşler (MK) hareketi geliyor. MK yalnızca Mısır'ın en örgütlü siyasi hareketi olmakla kalmıyor, bütün Arap dünyasında kolları var. Bu nedenle Arap dünyasının bizi de yakından ilgilendiren geleceği hakkında öngörülerde bulunabilmek için bu akımın ne olup olmadığını, gücünün ne olduğunu bilmekte yarar var.

1928'de Hasan El-Banna tarafından kurulan MK, başlangıçta inançlı Müslümanlar yetiştirmeyi amaçlayan, Şeriat'ı savunan bir toplum hareketiydi. 1939'dan itibaren bir siyasi nitelik kazandı. 1952'de bir darbeye iktidara gelen askerlerin lideri Albay Cemal Abdülnasır'a suikast girişimi üzerine yasaklandı ama varlığını sürdürdü. Bir kanadı Seyyid Kutub önderliğinde radikalleşti ve şiddet hareketlerine girişti. Öteki kanadı ise temkinli bir yol tuttu ve 1970'lerden itibaren şiddeti reddederek siyasi mücadeleyi benimsedi. 1984'ten itibaren başka partilerin listelerinden, sonra bağımsız adaylarla seçimlere katılmaya başladı. 2005'teki sandalyelerin beşte birini kazanınca, Hüsnü Mübarek rejimi tarafından tekrar baskı altına alındı.

Rejimi değiştirmek için seçimlere katılan MK, rejimin etkisiyle değişmeye başladı. 1990'lardan itibaren örgütün ideolojisinin yenilenmesini isteyen reformcular ortaya çıktı. Liberal eğilimli reformistler 1996'da MK'dan ayrılarak Vasat Partisi'ni kurdular ve Ayman Nur'un temsil ettiği öteki liberal unsurlarla birlikte 2004-2005 dönemindeki Değişim Hareketi'ne (Kifaya) katıldılar. Bugün MK içinde üç grup var. Birincisi yaşlı ve koyu muhafazakâr unsurlardan oluşuyor. Orta yaşlı ve pragmatik muhafazakârlardan oluşan ikinci grup, ana gövdeyi oluşturuyor. Gençlerden oluşan üçüncü grup ise, ayrılmak yerine hareketin içinde kalmayı tercih eden reformistlerden oluşmakta. (Bkz. C.R. Wickham, "Mübarek'ten Sonra MK," Foreign Affairs, 3 Şubat 2011.)

İslamcı akımlar üzerine önde gelen Batılı analistlerden Olivier Roy'nın yazdıkları çok dikkate değer. Özetle şöyle diyor: Avrupa kamuoyu Arap dünyasındaki halk ayaklanmalarını yorumlamaya çalışırken, olaylara 30 yıl öncesinin gözlüğüyle bakıyor. Ve Müslüman Kardeşler'in ve kollarının bu ayaklanmaların başına geçmesini bekliyor ya da geçmek için pusuda beklediğini varsayıyor. Oysa bu ayaklanmaları başlatanların "İslamcılık-sonrası" kuşak olduğu ortada. Bunlar ideolojiyle ilgili değil. Kokuşmuş diktatörlükleri reddediyor ve demokrasi istiyorlar. İslam'ı siyasi bir ideoloji olarak görmüyorlar; yurtseverler, ama milliyetçi değiller; komplo teorilerine aldırıyor, Arap dünyasındaki kötülüklerin sorumluluğunu ABD veya İsrail'e yüklemiyorlar.

Roy, Müslüman Kardeşler için de şunları yazıyor: "MK ciddi şekilde değişti... Baskılara karşı mücadele içinde öteki siyasi güçlere yakınlaştılar. Türk modelinden ders aldılar. Türkiye'de Başbakan Erdoğan ve iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi demokrasi, ekonomik kalkınma ve ulusal bağımsızlık ile İslami değerlerin savunulmasını bağdaştırmayı başardı. MK sosyal bakımdan muhafazakâr, ekonomik açıdan liberal bir akım haline geldi." (Bkz. "Post-Islamic Revolution," European Institute, Şubat 2011).

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Brüksel'den bakınca Ergenekon

Şahin Alpay 2011.04.02

Türkiye tarihinde ilk kez darbecilerden hesap soran savcı Zekeriya Öz'ün, görünürde terfi ettirilerek, Ergenekon soruşturmasından el çektirildiği haberi patladığında AB'nin başkenti Brüksel'deydim.

Görüştüğüm Türkiye ile ilgili politikacılar, bürokratlar ve uzmanlar, tabii, bunun ne anlama geldiğini yorumlayacak durumda değildiler. (Biri sadece şöyle dedi: "Eski HSYK'nın üç yılda yapamadığını, yeni HSYK üç ayda yaptı...") Doğrusu ben de onlara yardımcı olamadım. Ergenekon davası uygun bir şekilde üstü örtülerek kapatılacak mı (daha kötüsü Susurluk'a mı dönecek), yoksa Cumhurbaşkanı Gül'ün beklediği "ciddiyetle" devam mı edecek? Bilmiyorum.

Ergenekon davasının Brüksel'de kafaları karıştırdığı muhakkak. Bunda kısmen Ergenekon davasının "muhafefti susturmak için uydurulmuş bir dava" olduğu lobisinin etkisi var. Ama kafaları karıştıran, esas olarak, cezaya dönüşen uzunlukta tutukluluk süreleri, sanık haklarıyla ilgili kaygılar, tabii son olarak da soruşturmada "basılmamış kitap yasaklama" olayı. Davayla ilgili kaygılar Avrupa Parlamentosu'nun (AP) 9 Mart'ta kabul ettiği, Türkiye ile ilgili karara yansıdı. AB Komisyonu ise geçen gün yaptığı açıklamada Ergenekon davasını demokrasinin yerleşmesi bakımından bir fırsat olarak gördüğünü tekrarladı.

Türkiye konusu Brüksel'de ilgi odağı olmayı sürdürüyor. Brüksel'e gidiş nedenim, AP'deki (80 dolayında üyesi olan) "Türkiye Dostları Grubu"nun (TUSKON'un sponsorluğuyla) 30 Mart'ta düzenlediği "Klişeleri yıkmak ve Türkiye ile AB arasında köprüler kurmak" başlıklı paneldi. (Aynı gün, İslamofobik ve Türkofobik eğilimleriyle tanınan "Türkiye Değerlendirme Grubu"nun da bir toplantısı yapıldı.) Paneli Türkiye'nin kararlı dostu İsveçli muhafazakâr parlamenter Anna Maria Corazza Bildt yönetti. İlk konuşmayı yapan liberal İngiliz parlamenter Andrew Duff, Brüksel'deki Türkiye ile ilgili kafa karışıklığını da yansıtıyordu. Türkiye'nin "Kemalizm ile Siyasal İslam" arasında mücadeleye sahne olduğunu; bu mücadele sonucunda Türkiye'nin "daha liberal, daha demokrat, daha laik, daha Avrupalı" olup olmayacağını belirsizliğini koruduğunu ileri sürdü. Türkiye'nin mi Mısır'a esin kaynağı, yoksa tersinin mi geçerli olacağını bilmediğini dahi söyledi. Ben de yaptığım konuşmayla Türkiye'nin demokrasiyi yerleştirme yolunda ilerlediğini anlattım.

Türkiye'nin AP'deki kararlı dostlarından bir diğeri liberal gruptan Graham Watson. Kendisiyle görüşme fırsatı bulduğum Watson, Türkiye-AB ilişkilerinde bugünkü olumsuz durumun esas olarak AB'deki ekonomik krizle, Güney Kıbrıs lobisinin gücüyle, popülist politikacıların genişlemeye karşı tepkileri sömürmesiyle açıklanabileceği kanısında. İlişkinin geleceğine dair hiç karamsar değil. Ekonomide düzelmenin başlayacağını, Sarkozy'nin gelecek yılki seçimi kazanamayacağını, 2016'ya geldiğimizde durumun çok farklı olabileceğini düşünüyor.

Yine bir kararlı Türkiye dostu, liberal gruptan Alexander Graf Lambsdorff ile de sohbet ettim. Lambsdorff, Türkiye ile AB'nin kaderinin ortak olduğunu vurguladıktan sonra, şimdilerde iki tarafta da düş kırıklığı havasının hâkim olduğunu söyledi. Müzakerelerde açılabilir durumdaki 3 faslın kısa sürede açılmasının iyi bir şey olup olmadığından emin olmaması ilginç. Bu fasılların açılmasıyla sürecin durma noktasına gelebileceğinden endişeli. Watson gibi o da seçimlerden sonra Türkiye'nin hukuki yükümlülüklerini yerine getirerek, gümrük birliğine Güney Kıbrıs'ı da dâhil etmesinin müzakere sürecinin önünü açacağını üzerinde durdu. Lambsdorff'un Türkiye'nin dış politikası ile ilgili söyledikleri dikkate değerdi. Ankara'ya, Suriye'nin özgürleşmesine yardımcı olarak, bölgede oynadığı olumlu rolü ve imajı güçlendirmek için bir fırsat doğduğunu kanısında.

Brüksel'de üzülerek gördüm ki Türkiye ile ilgili olanlar arasında baş müzakereci Egemen Bağış'ın Avrupalılarla temaslarında sergilediği diplomatik olmayan, ders verir tarz belirli bir hoşnutsuzluk yaratmış.

AB, Türkiye'yi kaybetmeyi göze alabilir mi?

Şahin Alpaz 2011.04.05

Geçen çarşamba günü Avrupa Parlamentosu'nda (AP), Türkiye Dostları grubunun düzenlediği (TUSKON'un sponsorluğunu yaptığı) panelde konuştuğumdan söz etmiştim.

Grubun önde gelen üyelerinden İsveçli Anna Maria Corazza Bildt'in yönettiği panelde beni çok mutlu eden, Avrupa üniversitelerinde okuyan çok sayıda Türkiyeli öğrencinin toplantıya katılması oldu. İsveç'in en iyi üniversitelerinde okuyan, kızlı erkekli 25 kişilik bir grubun da bunlar arasında olmasına ziyadesiyle sevindim. 1970'lerde Stockholm Üniversitesi'nde doktora yaptığım yıllarda İsveç'teki Türkiyeli öğrencilerin belki sadece yüzde 1'i üniversite okuyordu. Panelin konuşmacılarından biri olan İsveç-Türk Federasyonu Başkanı Ahmet Önal, bu oranın şimdilerde yüzde 13'e çıktığını söyledi. Bu umut verici durumu, muhakkak ki, İsveç'in göçmenlere yönelik liberal politikalarına borçluyuz.

Türkiyeli öğrencilerden biri tarafından panele yöneltilen sorulardan biri şuydu: "AB, Türkiye'yi kaybetmeyi göze alabilir mi?" Son zamanlarda Türkiye'de artan (belki biraz şişirilmiş) özgüveni yansıtan soruya cevabım şu oldu: Şurası muhakkak ki, AB Türkiye'siz yapabilir, Türkiye de AB'siz... Ama AB, Türkiye ile hem daha güçlü olur, hem "çeşitlilik içinde birlik" idealine daha çok yaklaşır, hem de dünyada barış ve istikrara daha büyük katkı yapabilir. AB'ye giderek yaklaşan bir Türkiye de elbette ki hem zenginleşmeyi hem de demokrasisini güçlendirmeyi daha kolay başarabilir. Türkiye sonunda AB üyesi olur veya olmaz, ama 3 milyondan fazla yurttaşının yaşadığı, ticaretinin yarısından fazlasını yaptığı AB ile bağları her zaman çok yakın olacak.

Brüksel'de görüştüğüm liberal Alman parlamenter Alexander Graf Lambsdorff'un da belirttiği üzere, Türkiye ile AB ortak bir kaderi paylaşıyor, ancak bugün ilişkilere karşılıklı bir düş kırıklığı havası hakim. AB'deki havayı belki en iyi yansıtan Alman Marshall Fonu'nun geçen ay yayımlanan "Transatlantik Eğilimler" araştırması. Bugün Avrupalı liderlerin % 62'si, seçmenlerin ise sadece % 31'i Türkiye'nin AB ile ortak değerlere sahip olduğu kanısında.

Avrupalı liderlerin yalnızca % 51'i (AP üyelerinin % 48'i) seçmenlerin ise sadece ve sadece % 22'si Türkiye'nin üyeliğini destekliyor. İlginçtir, Avrupalı liderlerin çoğu Türkiye'nin bir gün AB'ye katılacağına ihtimal vermezken, seçmenlerin çoğu aksini düşünüyor. Bu bulgu, liderlerin istedikleri takdirde seçmenleri ikna edebileceklerini düşündürüyor.

"Transatlantik Eğilimler"in ortaya koyduğu başka bir husus, Avrupalılar arasında Türkiye'ye en olumlu bakan kesimin AB Konseyi ve Komisyonu'nda çalışan görevliler olduğu. Bunların üçte ikisi (% 64) Türkiye'nin AB'ye katılımının "yararlı" olacağı düşüncesinde. Avrupalı uzmanlar arasında Türkiye'nin üyeliğine olumlu bakanların ağırlığını gösteren, yeni bir araştırma da Avrupa Dış İlişkiler Konseyi (European Council on Foreign Relations, ECFR) adlı düşünce kuruluşuna ait ("Avrupa'nın Dışpolitika Karnesi 2010", 30 Mart 2011).

Üye 27 ülkeden 40 araştırmacının değerlendirmesi şöyle: Geçen yıl AB'de en büyük bölünmeye yol açan ve birliğin en başarısız olduğu konu, Türkiye ile ikili ilişkiler. Ekonomik sorunlarıyla boğuşan AB, komşularıyla ilişkilerini ihmal etti. Bu da, ekonomisindeki iyileşme nedeniyle özgüveni artan, ama katılım sürecindeki tıkanma yüzünden hayal kırıklığı yaşayan Türkiye ile ilişkileri olumsuz etkiledi. Ankara, ne İran'a yaptırımlar konusunda AB ile işbirliği yapıyor ne de AB'nin Türkiye'de insan hakları ve hukuk devleti konularındaki

uyarlarına kulak asıyor. Buradan kalkarak ECFR şu sonuca varıyor: Uzaklaşma Türkiye için kötü, AB için ise özellikle kötü.

Ben de öyle düşünüyorum. Umduğum, önümüzdeki seçimlerden sonra Ankara'nın gümrük birliğini Güney Kıbrıs'a teşmil etme yükümlülüğünü yerine getirerek katılım müzakerelerindeki tıkanmayı aşma ve topu AB tarafına atma dirayetini göstermesi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'İmamın Ordusu' hakkında ne düşünüyorum?

Şahin Alpay 2011.04.07

Geçen hafta Brüksel'de görüştüğüm AB parlamenterleri ve yetkililerinin Fethullah Gülen hareketi ile ilgili sorularına da muhatap olduğumu tahmin edersiniz.

Gülen hareketinin Türkiye'de polisi, savcılar ve yargıyı ele geçirdiğine dair iddialar hakkında ne düşünüyordum? Ergenekon davası, AKP hükümetine karşı muhalefeti susturmak için, polis ve yargıdaki Gülen yandaşları tarafından uydurulmuş bir dava mıydı? Ahmet Şık bu gerçekleri ortaya çıkaran "İmamın Ordusu" adlı kitabı yazdığı için mi tutuklanmış, söz konusu kitap bunun için mi basılmadan yasaklanmıştı? Bu sorulara verdiğim cevapları okurlarla paylaşmak istiyorum.

Bir: Sekiz yılı aşkın bir süredir Zaman'da yazıyorum. Bu gazete Gülen hareketinin manevi desteğiyle çıkıyor. Görüşlerimi sakınmak gibi bir adetim olmadığı için Gülen ile ilgili fikrimi ilk kez 1995 yılında, Milliyet gazetesinde çıkan "Hocaefendi'ye saygı" başlıklı yazı ile dile getirdim. Görüşlerim değişmedi, pekişti.

İki: Türkiye'de İslamofobi (İslam korkusu) Avrupa'da olduğu ölçüde yaygın olmayabilir, ama bazı kesimlerde hayli güçlü. Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana elitlerin bir kesimine, özellikle de asker ve sivil bürokrasiye hakim anlayışa göre, İslam devlet tekeli ve denetimi altında tutulmadığı, dini özgürlükler kısıtlanmadığı, dini akımlar baskı altında tutulmadığı takdirde, Türkiye Suudi Arabistan'a ya da İran'a benzeyebilir. Bunun için İslam'ın halk yorumları olan tarikatlar 1925'ten beri yasaklı, Alevilik bunun için resmen tanınmamakta, dini toplulukların tüzel kişilik kazanmalarına izin verilmemekte. Oysa Türkiye çoğunlukla dindar bir toplum. Bütün yasak ve baskılara rağmen tarikatlar, onlardan kaynaklanan cemaatler ve inanç-temelli toplum hareketleri, çoğu modernleşmeye ayak uydurarak canlılıklarını korumakta. İnanç temelli bir toplum hareketi olan Gülen hareketinin yaygınlığı, pozitivist ve İslamofobik elitleri ürkütüyor.

Üç: Bilimsel düşüncenin gelişmediği Türkiye'de komplo teorileri, yani yaşanan olayların ardında her şeye kadir bir oyuncunun olduğuna dair inanç çok yaygın. Bu oyuncu emperyalizm, komünistler, Siyonistler, vesaire olabiliyor. Türkiye bugün askeri-bürokratik vesayet altında olan türden bir demokrasiden Avrupa normlarında bir demokrasiye geçişin sancılarını yaşıyor. Toplum demokrasi isteyenler ile vesayetçiler arasında kutuplaşmış durumda. Birinciler arasında her taşın altında "derin devlet"i ya da Ergenekon örgütünü, ikinciler arasında da, "Fethullahçılar" diyerek akıllarınca aşağılamaya çalıştıkları, Gülen hareketini görme eğilimi yaygın.

Dört: Gülen, modernleşmeyi, yani demokrasiyi, inanç özgürlüğü anlamında laikliği, temel hak ve özgürlükleri, farklı inanç ve yaşam tarzlarına saygıyı, piyasa ekonomisine dayalı kalkınmayı destekleyen; din ile bilimi birbirine tamamlayıcı gören; İslam'ın manevi ve sosyal yönünü vurgulayan bir din bilgini. Sevenlerine şirketler,

okullar, hastaneler, yardım kuruluşları örgütleyerek halka ve insanlığa hizmeti telkin ediyor. Her zaman yasalara bağlılığı, meşruiyeti savundu. Modernleşme sürecindeki Türkiye toplumunda büyük itibar kazanmasının sebebi bunlar. Ama pozitivist ve İslamofobik zihinler, dinin olumlu bir rol oynayabileceğini asla kabul edemedikleri için, neredeyse her kötülükten Gülen hareketini sorumlu tutmakta.

Beş: Ergenekon davası asla, AKP hükümetine karşı muhalefeti susturmak için uydurulmuş bir dava değildir. Yürütülmesinde hukuk devleti ile çelişen uygulamaların ortaya çıkmış olması, bu davanın ülke tarihinde ilk kez darbe kışkırtıcı ve girişimcilerinden hesap sorulması açısından büyük önem taşıdığı gerçeğini bir nebze dahi gölgelemez. Toplumun her kesiminde olduğu gibi bu soruşturmada görev alan polis, savcı ve yargıçlar arasında Gülen'e saygı duyanlar olabilir. Ama bunların hepsinin Gülen'den veya hareketinden emir aldıkları iddiası ne mantıkla bağdaşır, ne de davayı kundaklamaktan başka bir amaç taşır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İfade özgürlüğünde son uyarı AGİT'ten

Şahin Alpay 2011.04.09

Demokratik düzenin iki temel ilkesi var: Biri, ülkenin yurttaşların seçtiği temsilciler tarafından yönetilmesi; diğeri yurttaşların (şiddet, ırkçılık ve hakaret içermedikçe) görüşlerini özgürce ifade etmeleri. Son yıllarda birinci ilkeyi yerleştirme alanında, tam başarılı olamadıksa da, hayli ilerledik. İkinci ilke konusunda ise giderek daha belirgin bir hal alan büyük bir çelişkiyi yaşıyoruz.

Bir yandan sorunları giderek daha özgür bir şekilde tartışıyoruz. Öte yandan, uluslararası insan hakları ve hukuk devleti ölçüleriyle suç oluşturmamayan haber ya da yorumları yüzünden yargılanan, yıllardır tutuklu olan ya da ağır hapis cezalarına mahkûm olan gazetecilerin ve diğerlerinin sayısı artıyor. Öyle ki, Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütünün Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'nde Türkiye 2002'de 99. sıradan, 2010'da 138. sıraya düştü.

Yukarıda belirttiğim çelişkiyi en iyi saptayan AB Komisyonu'nun, demokrasi alanında ne gibi eksik ve yanlışlarımız olduğu konusunda yüzümüze ayna tutan, ilerleme raporları. Türkiye bir gün AB'ye üye olur veya olmaz, ama demokratikleşmenin yol haritasını çizme açısından bu raporların değerine paha biçilmez. Son rapor çelişkiyi şöyle ifade ediyor: "Kürt sorunu, azınlık hakları, Ermeni sorunu ve askerin rolü gibi, medya ve kamuoyunda duyarlı sayılan konularda giderek daha açık ve özgür bir tartışma sürüyor... Ne var ki, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde çok sayıda ifade özgürlüğünü ihlal davaları açılmakta... Türk Ceza Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu ve Basın Kanunu'nun çeşitli maddeleri ifade özgürlüğünü kısıtlamak için kullanılıyor."

İfade özgürlüğüyle ilgili son uyarı da Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'ndan (AGİT) geldi. Medya Özgürlüğü temsilcisi Dunja Mijatovic 4 Nisan'da yaptığı açıklamada, yaptıkları araştırmaya göre halen 57 gazetecinin cezaevinde olduğunu, bunların çoğunun TMK'nın 5. ve 7. maddeleri ile TCK'nın 314. maddesinden yargılandıklarını altını çizdikten sonra hükümeti, medya ile ilgili kanunları ve mahkemelerin uygulamalarını Türkiye'nin üyesi olduğu AGİT'le üstlendiği yükümlülöklere uygun hale getirmeye çağırdı. AGİT açıklaması, listesi verilen 57 kişiden bir kısmının gazetecilikle ilgisi olmayan suçlamalarla mahkûm olduklarını belirtmeyi de ihmal etmiyor.

Bugünkü olumsuz durumun esas olarak "terör" kavramının geniş ve muğlâk bir şekilde tanımlanmasından kaynaklandığı muhakkak. Hatırlanacağı üzere 2003 yazında, TMK'da AB'nin Kopenhag Siyasi Kriterleri'ne uyum için yapılan değişikliklerle, "terör" tanımına büyük ölçüde açıklık ve netlik kazandırılmıştı. Ne var ki kanun, TSK'dan gelen talepler doğrultusunda ve sivil toplum kuruluşlarının itirazlarına rağmen, Haziran 2006'da yeniden değiştirildi ve bugün geline duruma giden yol açıldı. (Bkz. TESEV'in "Daha Karanlık bir geleceğe doğru mu? TMK'da yapılan değişiklikler" başlıklı, Temmuz 2006 tarihli raporu.)

Ne yazık ki, Türkiye'de ifade özgürlüğü ile ilgili sorunlar, sadece hukuk devletiyle bağdaşmayan kanunlardan ve uygulamalardan kaynaklanmıyor. Birçok "köşeleri kapatılan yazar" örneğinden iyi bildiğimiz gibi, Türkiye'de ifade özgürlüğü, medya dışı ticari çıkarları olan patronlarla hükümet arasındaki ilişkilerin ya da meslek ilkelerine sahip çıkmayan gazete yöneticilerinin kurbanı da olabiliyor.

Kanunlara hâkim kılmamız gereken demokratik ilke şu: "Düşünceyi açıklama özgürlüğü, sadece hoş giden veya zararsız ya da tepki yaratmaz sayılan haber veya fikirler için değil, fakat devlete veya halkın bir kısmına ters düşen, şoke eden ya da üzüntüye sevk edenler için de geçerlidir. Çoğulculuk, hoşgörü ve yeniliğe kucak açma bunu gerektirir ve bunlar olmadan demokratik toplum olmaz." (AİHM'nin Aralık 1976 tarihli "Handyside" kararı.) Herkesin, özellikle de gazetecilerin bağlı olmaları gereken mesleki ve ahlaki ilke de şu: "Söylediklerini tasvip etmiyorum, ama bunları söylemeni ölesiye savunacağım." (18. yüzyıl Aydınlanma çağı filozofu Voltaire.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nükleer santraller için referandum yapalım!

Şahin Alpay 2011.04.12

Japonya'nın Fukuşima santralinde yaşanmakta olanlardan sonra neredeyse bütün dünya nükleer enerji konusunda bir durup yeniden düşünme ihtiyacını duyuyor.

Birkaç örnek vermek gerekirse: 1980 yılında deprem ülkesi olduğu için nükleer santralleri yasaklayan İtalya'da yasağı kaldırmak isteyen Berlusconi hükümeti, haziran ortasında referanduma gidiyor. Referandumdan yüksek oranda "hayır" çıkacağına kesin gözüyle bakılıyor... İsviçre yeni nükleer santral kurmaktan vazgeçti... Halkın % 87'sinin nükleer enerjiye karşı olduğu İsrail'de Başbakan Netanyahu, "Nükleer enerji işine girmeyeceğiz." dedi...

Almanya'da 7 eski nükleer santral kapatıldı. Nükleere tepkiler, "Fukuşima her şeyi değiştirdi" demesine rağmen Başbakan Merkel'in ağır bir seçim yenilgisine uğramasına yol açtı... Dünyanın yükselen ekonomilerinden Brezilya nükleer santrallerin güvenlik ve lisanslama mevzuatını gözden geçirme kararı aldı... Deli gibi nükleer santral kurma yarışında olan Çin'de, güvenlik önlemlerinin gözden geçirilene kadar yeni santral inşaatları durduruldu; Hindistan'da ise hükümet mevcut bütün nükleer santrallerde güvenlik önlemlerinin gözden geçirilmesi talimatını verdi.

AKP hükümetinin Türkiye'nin Mersin-Akkuyu'daki ilk nükleer santralini kurması için anlaştığı Rusya'da Başkan Medvedev, nükleer santrallerde ek güvenlik önlemlerine ihtiyaç olduğunu ve yüksek sismik faaliyet (yani deprem) riski olan bölgelerde nükleer santral yapılmasının yasaklanması gerektiğini söyledi. Ama Sovyet döneminden kalma dev nükleer sanayisinden kazanç sağlamak için dünyaya deli gibi santral pazarlayan Rusya'nın fay hattı üzerindeki Akkuyu'da nükleer santral kurmaktan vazgeçtiğine dair bir işaret yok... Ve nihayet, AKP hükümetinin Sinop'ta bir nükleer santral kurması için görüşme yaptığı Japonlar, Fukuşima

sarsıntısıyla boğuştuklarından, görüşmeleri erteledi. (Japonları bir an önce görüşmeye zorlayan Bakan Taner Yıldız da "zaman limitini kaldırdık" demek zorunda kaldı.)

Bütün bunlar yaşanırken AKP hükümeti, 2023 yılında dünyanın on büyük ekonomisi olma iddiasıyla, bazen 3, bazen 4 nükleer santral kurma konusunda kararlılığını her fırsatta açıklıyor. Japonya'da yaşanan facianın boyutları her geçen gün biraz daha açıklık kazanırken, Türkiye'deki hükümet yetkilileri Fukuşima'dan ders çıkarmaktan, inanılmaz bir vurdumduymazlık ve fütursuzlukla kaçınıyor. Doğrusu bu kararlılık ve fütursuzluğun sadece kalkınma aşkıyla açıklanıp açıklanamayacağı konusunda tereddüt etmeye başladım.

Britanya'da Windscale (1957), ABD'de Three Mile Island (1979), Sovyetler Birliği'nde Çernobil (1986) ve Japonya'da Fukuşima (2011) yani her on yılda bir yaşanan "kaza"lardan çıkarılacak, sadece teknik değil ahlaki ders, nükleer enerjiye kararlı bir "Hayır!" demektir. Zira nükleer enerji çevreye ve insanlığa karşı çok büyük bir tehdittir. Zira nükleer sanayinin güvenlisi yoktur. Tek çözüm, aynen Greenpeace'in savunduğu gibi, bütün nükleer santral projelerini durdurmak ve mevcut bütün nükleer santralleri kapatmaktır.

Ne yazık ki çeşitli çevreler yıllardır ülkemizde nükleer enerji santralleri kurulması için uğraşüyor. Bu işin riskleri konusunda pek az bilinç oluştu. Ve tehlike hiçbir zaman da bu kadar açık ve yakın bir hal almamıştı. Bu hükümetin yanıştan dönme dirayetini göstereceğinden ümit kesildiğine göre, bütün muhalefet partilerine ve iktidar partisi içindeki akıllı başında kimselere, Mersin, Sinop halkına seslenerek, nükleer enerji santralleri kurulup kurulmaması konusunda bir halkoylaması yapılması çağrısında bulunmalarını istemekten başka bir çare göremiyorum. Böyle bir referandumdan "evet" çıksa bile, hiç değilse referandum için yapılacak kampanya sırasında halkı ve bütün ilgilileri işin riskleri konusunda bir nebze olsun bilinçlendirmek mümkün olabilir. Bedelli askerlik için bile referandumu düşünebilen Başbakan Erdoğan, nükleer enerji için referandum talebini reddetmemeli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Adayları belirleyen, partinin de sahibidir

Şahin Alpaz 2011.04.14

Partilerin 12 Haziran seçimleri için aday listelerine göz attığımda (birçokları gibi benim de) ilk aklıma gelen, bu defa da seçilecek milletvekillerinin halkı değil esas olarak parti liderlerini temsil edecek olmaları.

Çünkü milletvekili adaylarının hemen hepsini, neredeyse tek başlarına, parti liderleri belirledi. Türkiye'de partiler halka değil, siyasi liderlere ait. Çünkü Amerikalı siyaset bilimci Elmer Eric Schattschneider'in ifadesiyle, "Adayları belirleme yetkisi kimdeyse partinin sahibi de odur..."

Partilerdeki "lider sultanı"nın temel dayanağı olan bu durum, demokrasimizin en büyük kamburlarından biri. Adayların parti üyelerinin ya da tüm seçmenlerin katılacağı ön seçimlerle belirlenmesi zorunlu kılınmadıkça bu kamburdan kurtulamayız. Ben, kalan ömrüm içinde bu kamburdan kurtulacağımıza ihtimal vermiyorum, çünkü "lider sultanı" kendi kendini yeniden üreten bir olgu.

AKP listesinde dikkatimi çeken hususlar şunlar: Başbakan Erdoğan, adaylarını parti grubunun sözünden çıkması ihtimalini asgariye indirecek şekilde belirlemiş. Benim demokrasi açısından grupta kalmalarının sakıncalı olduğunu düşündüğüm kimselerin çoğu yerlerini korurken, yararlı olacağını düşündüğüm kimselerin üzeri

çizilmiş. Kadın aday sayısının artmış olması çok iyi de, başörtülüler niye hemen hiç yok? Neden Kürt çoğunluklu bölgede, sorunun çözümünde ağırlığı olabilecek tek bir aday bile görünmüyor? Başta Aleviler olmak üzere dinsel azınlıkların, Romanların temsilcileri niye hemen hiç bulunmuyor?

Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu, CHP listesinden "kaşarlanmış" kurulu düzen taraftarlarının önemli bir bölümünü tasfiye ederek, gerçekten (kendi ifadesiyle) "devrim" yapmış. Gençlere, kadınlara daha çok yer vermiş. İyi etmiş. İyi de "Ergenekon davası sanıkları ve avukatları" ile süslenen bu listenin, seçmenleri arasında en azından demokrasiye bağlı olanları kaçıracağını hiç aklına getirmemiş mi? Yoksa CHP seçmeninin önceliğinin zaten demokrasi olmadığını mı varsayıyor? Bilmiyorum. Görebildiğim şu: Bu seçim AKP'nin, başka bir nedenle değil, ekonomideki olumlu gidiş sayesinde, kazanacağı son seçim olabilir. Çünkü AKP reformcu enerjisini tüketmiş, yıpranmış görünüyor. CHP, bu seçimde vereceği sivilleşme ve özgürleşmeden yana net bir mesaj ile AKP'nin sırt çevirmeye başladığı demokrasi talebini karşılamayı hedefleyen bir platformla, gelecek seçimde iktidara adaylığını koyabilirdi. Bu fırsatı kaçırıyor.

MHP için söyleyebileceğim bir şey yok. Zaten MHP'den siyasette şiddete karşı tavır alması ötesinde bir beklentim de yok. BDP'ye gelince: "Bağımsız" adaylar listesine bakınca görünen, "eski sol" eğilimli kimi Türkler ve eskiden bağımsız eğilimli kimi Kürtlerin dâhil edildiği bir "cephe" taktiğiyle Kürtler üzerindeki "PKK vesayeti"ni yaygınlaştırma çabası. Korkarım bu taktik, başka yerlerde olmasa bile Kürt çoğunluklu bölgede, yegâne rakip AKP'nin temsil yeteneği güçlü adaylar gösteremeyişi nedeniyle, beklendiğinden daha başarılı olacak; PKK'nın Kürtleri temsil iddiası güçlenecek.

Özgürlük ve demokrasi isteyenler olarak, 12 Haziran'da seçilecek meclisten çok şey bekliyoruz: Yeni bir anayasa yaparak bürokratik vesayet düzenine son verip özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi yerleştirmesini; temel hak ve özgürlükleri güven altına alacak yasalar çıkarmasını; Kürt sorununu çözmesini ve iç barışı hâkim kılmasını; ülkeyi AB üyeliği yolunda ilerletmesini istiyoruz. Bu liderler ve bu listelerde gösterilen adaylar arasından seçilecek bir meclis, söz konusu beklentileri karşılayabilir mi?

Giderek zenginleşen ve farklılaşan, giderek dünyaya açılan, sorunlarını giderek daha özgürce tartışan Türkiye toplumunun bundan böyle sivil ya da askerî otoriterliğe göz yumacağına ihtimal vermiyorum. Ama 12 Haziran'da seçilecek meclisten istediğimiz anayasa ve yasalar çıkar mı? Umutlu değilim. Sivil toplumun siyasi toplumu demokrasi baskısı altına alacağı bir döneme giriyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

2007-2011: Nereden nereye geldik?

Şahin Alpay 2011.04.16

Kimilerine göre Amerikan diplomatlarının Washington'a gönderdikleri gizli raporları dünyaya açıklayan Wikileaks, Müslüman çoğunluklu ülkelerin halklarıyla liderlerini birbirine düşürmek için, bizzat ABD yönetimi tarafından kurulmuş bir tezgâh; Julien Assange da bir CIA ajanı.

Bu yorumların, Müslüman çoğunluklu dünyada ABD'ye duyulan öfke ve nefretin bir yansımasından başka bir anlamı olmadığı muhakkak. Bana göre ise Wikileaks, bütün dünyada ABD'nin otoriter rejimlere verdiği desteğe, militarist ve kendi başına buyruk politikalarına duyulan tepki ve öfkenin bir sonucu; dünya sivil toplumunun ABD'nin itibarını sarsma çabasının bir ürünü.

Taraf gazetesi bir süredir Türkiye'den gönderilen gizli belgeleri yorumlayarak yayımlıyor. Bu belgelerle ilgili görüşüm şu: Verilen bilgiler, tabii ki, kaleme alan diplomatın siyasi eğilimlerine ve tercih ettiği kaynaklara göre şekilleniyor; özenle toplanmış, doğru istihbarat yanında, gevezelikleri, dedikoduları ve düpedüz yalanları içeriyor. Örneğin neoconların ve İsrail lobisinin Ankara'daki adamı Eric Edelman'ın gönderdiği raporlara baktığınız zaman, esas çabanın Washington'u Türk hükümeti aleyhine kışkırtmak olduğunu görebiliyorsunuz. Washington'un diplomatlardan gelen istihbaratı süzgeçten geçirerek değerlendirdiği ise muhakkak.

Taraf'ın 14 Nisan'da "Sandık için sınırötesi" başlığıyla yayımladığı Wikileaks belgeleri, beni 2007 ve 2011 seçimleri öncesindeki ortamın farklılığı üzerinde düşündürdü. Dört yıl önce bugünlerde Türkiye, orduyu iktidara el koymak için kışkırtmaya yönelik "Cumhuriyet" (doğrusu Ergenekon) mitingleri ile çalkalanıyordu. TSK, Dışişleri Bakanı Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmemesi için e-muhtıra yayımlayarak müdahale tehdidinde bulunuyor; Anayasa Mahkemesi Deniz Baykal liderliğindeki CHP grubunun başvurusu üzerine, anayasayı çiğneyerek "367 kararı" alıyordu. Baykal, TSK'ya niçin darbe yapmadığı için üstü örtülü tarzde bulunuyordu. Dört yıl önce bugünlerde Türkiye, Trabzon'da rahip Santoro ile başlayan, Hrant Dink ile devam eden gayrimüslim yurttaşlara yönelik cinayetlerin Malatya'da Zirve Yayınevi katliamına varmasına tanık oluyordu.

Taraf'ın yayımladığı 18 Haziran ve 19 Temmuz 2007 tarihli Amerikan raporlarına göre, 22 Temmuz seçimleri öncesinde Genelkurmay'ın PKK'ya karşı sınırötesi hareket konusunu sürekli gündemde tutması, askeriyenin iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi'ni zayıflatma çabasından kaynaklanıyordu. Bir belgede aynen şöyle deniyordu: "Askeriyenin kamuoyuna açıklama yaparak, siyasi manevralar yaparak ya da partizanca manipülasyon gerçekleştirerek, kararsız seçmenleri laik muhalefet partilerine çekmek için bir son dakika girişiminde bulunması ihtimali de var."

12 Haziran seçimlerine gidilirken hayli farklı bir noktadayız. Taraf'ın dediği gibi, dört yıl öncesine göre bugün Türkiye "askerin nefesini ensesinde daha az hisseden bir ülke. PKK tehdidinin ordu tarafından siyasi hesaplarla sürekli ön plana çıkarıldığı, PKK'nın da eylemleriyle, ordunun bunu yapmasını kolaylaştırdığı günler yaşamıyoruz." Temmuz 2007 seçimleri sonrasında Ergenekon, daha sonra Balyoz darbe girişimleri deşifre oldu ve (her ne kadar davaların geleceğine dair soru işaretleri büyüyor ise de) zanlıları yargılanmakta. CHP'nin yeni bir genel başkanı var ve (her ne kadar Ergenekon sanıkları ve avukatlarına kanat geriyor ise de) partiyi, darbe kışkırtıcılığından uzaklaştırıp demokrasi minderine çekme uğraşında.

Dört yılda az şey değişmedi. Belki en önemlisi, Kürt kimliğini inkar bittiği gibi, tanıma yolunda yetersiz de olsa adımlar atıldı. 2007 seçimleriyle Kürt sorununu programının merkezine koyan bir parti bütün engellere rağmen meclise girdi, kapatıldı, ama 12 Haziran'da daha büyük bir grupla mecliste yer alacağı muhakkak. Bu seçim kampanyasında Kürtçe propaganda yapılmasına yasal engel yok.

Evet, çözüm bekleyen pek çok sorun var, ama bugünlere gelebilmiş oluşumuzun nimeti de bilinmeli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakan Erdoğan'ın oyun planı ne?

Şahin Alpay 2011.04.19

11 Nisan'da açıklanan aday listeleri, 15 Nisan'da Strasbourg'da basının sorularına cevap verirken söyledikleri ve 16 Nisan'da açıklanan AKP seçim beyannamesinden sonra, Başbakan Erdoğan'ın önümüzdeki dönemde

izleyeceği oyun planı hakkında bazı gözlemlerde bulunmak mümkün görünüyor. Bu plan şu olabilir:

TBMM, Cumhurbaşkanı Gül'ün görev süresinin, seçildiği zaman geçerli olan kurallar uyarınca, 7 yıl olduğuna karar verecek. Erdoğan, 2014'te cumhurbaşkanlığına aday olacak. Ancak 2014'e kadar (Burhan Kuzu formülüyle) gerçekleştirilecek anayasa değişikliği ile "başkanlık sistemi ile yarı-başkanlık sistemi karması"ndan oluşan yeni bir hükümet sistemi kabul edilecek. Dolayısıyla Erdoğan Çankaya'ya çıktığı zaman, yarı-başkanlık sisteminde olduğundan daha geniş yetkilere sahip bir Başkan olacak. Beşer yıldan en az iki dönem Başkanlık yapacak ve Cumhuriyet'in 2023'teki 100. kuruluş yıldönümü onun himayesinde kutlanacak.

Erdoğan, bu planın tutabileceği hesabını yaparken, başlıca şu faktörlere güveniyor olabilir: 11 Nisan'da açıklanan aday listesi uyarınca, AKP'nin meclis grubundan "çatlak ses" çıkmayacak. (Manisa yerine Bursa'dan aday yapılan Genel Başkan Yardımcısı Bülent Arınç dahi bu konuda uyarıldı.) Yaptırdığı kamuoyu yoklamalarına göre seçmenlerin yüzde 60'a yaklaşan bir kesimi, arkasında Erdoğan durduğu sürece başkanlık sistemine "evet" diyecek. Üstelik destek daha da güçlenebilir: Abdullah Öcalan ile (Erdoğan'ın Strasbourg'da belirttiği üzere) "devlet tarafından hükümet adına" yapılan görüşmeler, PKK'ya silah bıraktırılmasına yardımcı olacak. CHP'nin (açıklamak üzere olduğu, Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Şartı'na konulan şerhin kaldırılması dahil) Kürt sorununun çözümüne ilişkin öneriler de, çözüme destek olacak. Bunlara ekonominin en az yüzde 4 ile büyümeye devam edeceği varsayımı da dahil edilebilir.

Erdoğan'ın planı tutar mı? Türkiye gibi bir yılın bile uzun vade sayıldığı bir ülkede, evdeki hesabın çarşıya uymaması ihtimali, uymasından daha büyük olabilir. Nasıl? Bir defa 12 Haziran seçimlerinde AKP 330'dan az milletvekili çıkarabilir. Bu durumda CHP ve MHP'nin karşı oldukları, güçlendirilmiş yarı-başkanlık sisteminin kabulü mümkün olmaz. (Tabii bu durumda, yürütülen görüşmeler sonunda taleplerinin ve şartlarının karşılanmasına karşılık BDP grubundan güçlendirilmiş yarı-başkanlık sistemini de içeren yeni anayasaya destek sağlanması söz konusu olabilir.) Her şeye rağmen AKP grubundan, plana karşı çatlak sesler çıkabilir. Her ne kadar AKP'nin 2023 planında TSK'ya ("milli tüfeğini, topunu, tankını, helikopterini, uçağını, insansız hava araçlarını, uydularını tasarlayan ve üreten Türkiye") vaad edilmesine rağmen, ordudan da çatlak sesler yükselebilir. Hepsinden önemlisi, AKP'ye genelde destek vermiş sivil toplum örgütlerinden ve medyadan, Rusya'da olduğu gibi, tek bir kişi tarafından yönetilen türden "demokrasi"ye karşı, hesabı bozacak kadar güçlü itirazlar gelebilir. Anayasa istenen şekilde değişse bile, Erdoğan'ın seçileceğini kim garanti edebilir? Ya Erdoğan Başkan seçilmeyi başardığı halde, meclis muhalefete geçerse ne olur?

Yukarıda yazılanların hepsi, tabii ki, Erdoğan'ın oyun planının ne olabileceğini ve niçin yürümeyebileceğini anlamaya yönelik spekülasyonlar... Oyun planının bir parçası olan seçim beyannamesine gelince: 2023'te Türkiye'nin kişi başına gelirin 25 bin dolar olduğu, dünyanın en büyük 10 ekonomisinden biri olması, kulaklara hoş gelen ve gerçekleşmesi de belki hayal olmayan bir perspektif. Ekonomik büyüme muhakkak ki halkımızın mutluluğu ve esenliği için vazgeçilemeyecek bir araç. Ne var ki, seçim beyannamesinin iliklerine kadar sinen, kalkınmayı araç değil, ülkenin doğası ve insanların sağlığı pahasına bir amaç olarak gören anlayış. Önceki yazılarımda da değindiğim üzere, bu yürütme gücünü tek bir kişinin elinde toplama emeli ve ne pahasına olursa olsun ekonomik büyüme anlayışı, beni ürkütüyor. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

YSK düzeltmezse, TBMM çözmek zorunda

Türkiye, yaklaşık 30 yıldır süren Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ayaklanmasının son bulması, Kürt yurttaşların demokratik taleplerini şiddetten uzak, siyasi mücadele zemininde yürütmelerinin güven altına alınması, böylelikle iç barışın sağlanması arayışı içinde.

Başbakan Erdoğan, 13 Nisan'da hükümetin, iç barışın sağlanması amacıyla, "devlet kanalları" aracılığıyla PKK'nın İmralı'da hükümlü lideri Abdullah Öcalan ile görüştüğünü teyid etti. Anamuhalefet partisi CHP, Kürt sorununun çözümüne yönelik köklü önerilerde bulunmaya hazırlanıyor. Toplumun ezici çoğunluğu kardeş kavgasının son bulması, barış ve huzurun sağlanmasından yana tavır alıyor.

Hal böyle iken, yargı organlarından iç barış arayışına ters düşen kararlar çıkıyor. Bunların sonuncusu Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) 18 Nisan'da açıklanan kararı. Bu kararla YSK, aralarında Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) desteklediği Leyla Zana, Hatip Dicle, Sebahat Tuncel, Gültan Kışanak, Ertuğrul Kürkçü, İsa Gürbüz ve Salih Yıldız'ın da bulunduğu 12 bağımsız adayın "sabıkalı" oldukları gerekçesiyle adaylıklarının iptaline karar verdi ve iç barış sürecine ağır bir darbe indirdi. Kararın, YSK'nın 2005'te yürürlüğe giren yeni TCK yerine eskisini esas almasından ve mahkemelerin adayların "memnu hakların iadesi" taleplerini, yeni TCK'ya göre buna gerek olmadığı gerekçesiyle reddetmelerinden kaynaklandığı anlaşılıyor.

Umulur ki YSK, itirazlar üzerine en kısa zamanda bu vahim yanlış düzeltacaktır. Ama YSK yanlış düzeltmeyecek olursa, Başkan Mehmet Ali Şahin'in TBMM'yi acil bir demokratik görevi yerine getirmek üzere toplantıya çağırması, Meclis'in Anayasa ve yasalarda gerekli düzenlemeleri yaparak krize çözüm bulması şart. BDP'nin temsil olunmadığı bir Meclis'le Türkiye ne demokrasi sayılabilir, ne de iç barışı sağlayabilir.

İç barışa engel yargı kararlarından bir bölümü de, PKK'nın cephe örgütü olduğu iddia edilen KCK ile ilişkili oldukları iddiasıyla, aralarında seçilmiş 6 belediye başkanının da olduğu 152 BDP üyesi aleyhindeki davada alınan kararlar. Yargılanmakta olan 152 kişinin 104'ü uzun süredir, bunların 53'ü yaklaşık iki yıldır tutuklu. Davanın bu kadar uzamasının nedenlerinden biri sanıkların birçoğunun mahkemeye adadilleri olan Kürtçe savunma yapma talebine izin verilmemesi. (Cezaevlerinde Kürtçe konuşma, seçimlerde Kürtçe propaganda yasakları kalktığı halde, mahkemede Kürtçe savunmaya izin verilmemesi, ancak yasaların özgürlükleri kısıtlayıcı bir şekilde yorumlanmasıyla açıklanabilir.)

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (Human Rights Watch), 19 Nisan'daki duruşma öncesinde yayımladığı bildiride bir kez daha hatırlatıldığı üzere, asıl sorun Terörle Mücadele Kanunu'ndaki (TMK) terörizm tanımının muğlak ve kapsamının son derece geniş olmasından kaynaklanmakta. Yalnız KCK davasında değil Ergenekon davasında da görülen hak ihlallerinin kaynağında TMK hükümlerinin yattığı çok açık. 1991 tarihli TMK, 2003'te Kopenhag Kriterleri'ne uyum için terörizm tanımına netlik kazandırma yönünde değiştirilmişti. Ancak, 2006 yılında yapılan ikinci değişiklikle mevcut muğlak ve geniş kapsamlı tanım getirildi.

TMK 7. maddedeki "terör örgütünün propagandası" kavramı terörizmin uluslararası hukuktaki tanımıyla bağdaşmıyor. Birleşmiş Milletler insan hakları özel raportörü Martin Scheinin'in daha 2006 başında verdiği raporda belirttiği üzere, uluslar arası hukuk belgeleri terörizmi "kişilere karşı ölümcül eylemler ya da ağır şiddet eylemleri veya rehin alma" ile sınırlı tutmakta. Türkiye'nin 1949'dan beri üyesi olduğu Avrupa Konseyi'nin kabul ettiği Terörizmi Önleme Sözleşmesi'ni (CETS 196) en kısa zamanda imzalayıp onaylaması ve TMK'daki terör tanımını sözleşmeye uygun hale getirmesi, "ileri demokrasi"nin vazgeçilmez gereği.

Osmanlı Ermenileri konferansı çok şey başardı

Şahin Alpay 2011.04.23

24-25 Eylül 2005 günlerinde İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde toplanan, "İmparatorluğun Çöküş Döneminde Osmanlı Ermenileri: Bilimsel Sorumluluk ve Demokrasi Sorunları" başlıklı konferansta sunulan bildirilerin ve yapılan konuşmaların metinlerini bir araya getiren kitap, beş yılı aşkın bir süreden sonra yayımlandı. (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Mart 2011, 614 s.)

Kitabın yayımlanması uzun sürdü. Ama bunun çok fazla önemi yok. Zira her ne kadar kitap, fevkalade okunmaya değer bildirileri içeriyorsa da, konferansın asıl önemi, orada söylenenlerden çok, böyle bir toplantının yapılmasındaydı. Nitekim bu konferans, Cumhuriyet döneminde Osmanlı Ermenilerinin başına gelen (adına "soykırım" deyin veya demeyin) büyük felaketin üzerine örtülen şalın kaldırılmasında, Türkiye'nin bu acı tarihle yüzleşmeye başlamasında önemli bir rol oynadı. Bu yüzleşmenin tam olarak gerçekleşmesi için gidilecek daha çok yol var. Ama esas olarak bu konferansla açılan yoldan Türkiye, bugün İttihat ve Terakki yöneticilerinin aldığı bir kararla yurtlarından sürülen, yollarda katledilen, açlıktan, salgın hastalıktan kırılan yüz binlerce Osmanlı Ermenisinin başına gelenler konusunda hiç şüphe yok ki bugün çok daha bilgili ve bilinçli.

Sağlanan ilerlemeyi, yakınlarda tanıştığım, ailesi tehcirle Lübnan'a sığınan, kendisi şimdilerde Britanya'da yaşayan bir Ermeni gazeteci şöyle ifade etti: "Türkiye'de büyük bir değişim olduğu muhakkak. Dört beş yıl öncesine kadar, buraya geldiğimde Ermeni olduğumu söylemeye dahi çekiniyordum. Şimdi ilk kez tanıştığım kimselerle dahi, başımıza gelenleri bütün açıklığıyla konuşabiliyorum."

Kitabın başındaki konferansın hazırlanışının ve çeşitli engelleme çabalarına rağmen yapılmasının öyküsünü anlatan yazısında Selim Deringil, 23 Şubat 2005 günü gönderilen, konferansa davet mektubunda yer alan şu satırları hatırlatıyor: "Bu girişimin ortak paydası, belki vicdani bir sorumluluğun idraki olarak ifade edilebilir. Bu yalnız, bilimsel gerçek veya dünya vatandaşlığı nezdinde bir sorumluluk değil, aynı zamanda ülkemize, toplumumuza, demokrasimize karşı bir sorumluluktur. Otoriter hatta totaliter yaklaşımları doğrultusunda 'vatanseverliği' kendi tekellerine almak isteyenlere karşı, evet, tam da bir vatanseverlik sorumluluğudur. Körü körüne inkâr ya da 'Türk'ün Türk'e propagandası' diye tarif edilebilecek yaklaşımlar, kendi yalanlarına hapsolüp kalmayı beraberinde getirmiş; bu da politikayı esneklikten yoksun, dolayısıyla güçlü değil zayıf kılmış; ülkeyi yalnızlığa itmiş; hiçbir şey kazandırmadığı gibi çok büyük zarara yol açmıştır. Savunma siperleri kazacağım derken kendini çok derin bir kuyunun dibinde bulan ve şimdi oradan nasıl çıkacağını bilemeyen bir zihniyet darlığına karşı farklı, eleştirel ve alternatif bir ses yükseltmek, en fazla Türkiye'nin yararına olacaktır." Öyle olduğuna en küçük bir şüphe yok...

Osmanlı Ermenileri konferansından bu yana Türkiye'de yaşanan en büyük acılardan biri, Hrant Dink'in 19 Ocak 2007'de alçakça öldürülmesi oldu. Bu cinayeti tasarlayanlar hâlâ ortaya çıkarılamadı. Ama Dink'in katlinin ülkeyi kargaşaya sürükleyerek bir askeri müdahaleye zemin hazırlama çabalarının bir parçası olduğu giderek daha iyi anlaşılıyor. Bu vesileyle, dost ve meslektaşımız Hrant'ı, konferansta yaptığı, o gün hepimizi derinden etkileyen konuşmanın bir bölümüyle anmak istiyorum: "Bu konferans benim için çok önemli. Türkiye'de yaşıyorum, Türkiyeli bir Ermeniyim. Bu konferansı böylece iki türlü algılıyorum. Bir tanesi şu: Türkiye'nin gerçek anlamda demokratikleşme sürecinin bir parçası sayıyorum. Türkiye bu konferansla önemli bir eşik atlamıştır. İkincisinde ise, Ermeni dünyasının ruh haliyle ilgiliyim... İşte bu konferansın yapılması onları 'Türkiye'de neler oluyor?' bağlamında olumlu yönde şaşkına çevirecektir. İşte bu iki açı benim için çok önemli. Bu iki açıdan da kazanımlar elde etmek istiyorum. Türkiye demokratikleşmedikçe Ermeniler iyileşemeyecekler..."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hiroşima ve Fukuşima

Şahin Alpay 2011.04.26

Japon hükümeti, Fukuşima nükleer santralında meydana gelen kazanın Çernobil'deki kadar vahim (7. derece) olduğunu açıkladı.

Kazanın Japonya'ya bugünden hesap edilemeyecek kadar büyük bir zarar verdiği her geçen gün daha iyi ortaya çıkıyor. 25 yıl önce bugün yaşanan Çernobil faciasının bir milyona yakın kişinin kanserden ölmesine yol açmış olabileceği hesaplanıyor. Bu yaşananlara karşılık Türkiye hükümeti, eşine rastlanmayan bir vurdumduymazlık ve fütursuzlukla, nükleer enerjide ısrarlı. Mersin'in Gülnar ilçesinde Rusya'nın Rosatom şirketi tarafından inşa edilecek Akkuyu Nükleer Santrali'nin temelini önümüzdeki ay atılacağı söyleniyor.

Sivil toplum ise 17 Nisan'da Mersin ile Gülnar arasında 159 km uzunluğunda bir insan zinciri oluşturdu ve haykırdı: "Nükleer santral istemiyoruz! Türkiye, Japonya olmasın!" Bu ve giderek yayılan haykırışlar toplum vicdanının sesidir. Dünya Bağımsız Araştırmacılar Ağı (WIN) ile Gallup'un 47 ülkede 34 bin kişilik bir örneklemle yaptığı yoklamaya göre, Fukuşima faciasından sonra dünyada nükleer enerjiye destek % 57'den 49'a inerek azınlığa düştü; muhaliflerin oranı ise % 32'den 43'e yükseldi. Türkiye'de ise bugüne kadar sanılanın aksine, Fukuşima'dan önce de nükleere destek verenler % 45 ile azınlıktaydı; şimdi 41'e indi; muhaliflerin oranı ise % 51'den 57'ye çıktı. Hükümetin nükleer belayı başımıza sarmasına engel olmak için yegane umut, sivil toplumun sesini yükselterek bu gidişe "Dur!" demesi.

Taraf, bir süredir, hizmetlerine hizmet katarak, Wikileaks Türkiye belgelerini yayımlıyor. Belgeler ABD yönetiminin Ankara'nın nükleer politikalarını yakından izlediğini; nükleer enerji programının, nükleer silah programına çevrilmesinden kaygı duyduğunu gösteriyor. (12 Nisan) Zira nükleer enerji, nükleer silah edinmenin ilk adımı. Bu kaygı, elbette ki, Türkiye sivil toplumunda da var: Ankara bir yandan Ortadoğu'da nükleer silahlardan arınmış bir bölge istediğini söylerken, öte yandan gözünü nükleer silah yapmaya da mı dikti?

New York Times gazetesi bu bağlamda, "Fukuşima ve Hiroşima" başlıklı fevkalade dikkate değer bir yorum yayımladı. (15 Nisan) Harvard Üniversitesi'nden bir psikiyatr olan Robert Jay Lifton'ın söylediklerini, kısaltarak, aktarıyorum: Fukuşima'da yaşananlar bütün dünyada korku uyandırdı. Bu korku haksız görülemez. Evet, Fukuşima, Hiroşima değil. İnsanlığa en büyük tehdit nükleer silahlar. Ancak tıpkı nükleer silahlar gibi, nükleer santrallerin yaydığı radyasyon da, gözle görülmez, kokusu duyulmaz, elle tutulmaz türden bir "kirlilik" kaynağıdır. Etkileri bir yılda veya bir nesilde görülme bile, sonrakilerde görülür. Ne yazık ki, radyasyonun insana verdiği zarar konusunda büyük bir bilgisizlik var.

Japonya'nın, atom bombalarıyla başına gelenlerden sonra, nasıl olup da kullandığı enerjinin yaklaşık üçte birini nükleer santrallardan edinme yolunu seçtiği sorulabilir. Hiroşima ve Nagazaki'den hayatta kalanlar buna çok direndiler. Ne var ki tehlikeleri inkâr ve üstünü örtme gayretleriyle, şirketler ile hükümet arasında sıkı fıkı ilişkilerle karşılaştılar. Nükleer enerji lobisi, bütün dünyada olduğu gibi Japonya'da da, nükleer enerji-nükleer silah ayırımını zihinlere yerleştirmeyi başardı.

Bazıları Fukuşima'nın arz ettiği tehlikelerle ilgili olarak "kıyamet günü söylemi" kullanılmasına itiraz ediyor. Evet, abartmalardan kaçınmak gerekir. "Ne var ki, bu söylemin kaynağında, korkulan şeyin kıyamet niteliğinde olması ve bir tür olarak, kendi kendimizi imha etmemize yol açabilecek bir teknoloji geliştirmiş olduğumuzun bilinci var. Bomba ile santral arasındaki ilişki yok sayılamaz. İnkârdan vazgeçip, kaynağı hangisi olursa olsun, radyasyonun etkilerinin aynı olduğunu; doğal afetler ve insan hataları ışığında hiçbir teknolojinin tümüyle güvenli olamayacağını; insanoğlu için en tehlikeli olan teknolojiden 'temiz', saf ya da bizi kurtaracak bir şey elde edilemeyeceğini kabul etmemiz gerekir."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP 'muhalafet boşluğu'nu doldurabilir mi?

Şahin Alpay 2011.04.28

21. yüzyılda en önemli demokrasi sorunlarımızdan birinin, "muhalafet boşluğu" olduğu konusunda yaygın bir mutabakat var.

"Muhalafet boşluğu" kavramı, özünde, yorulma ve aşınma işaretleri veren AKP iktidarını demokratik ilkelere uygun olarak denetleyecek, halkın taleplerine cevap veren bir program ortaya koyabilecek, böylece iktidar alternatifi olacak bir muhalafet partisinin bulunmayışını ifade ediyor. Bunun esas sorumlusu olarak da, CHP ve onun başına çöreklenen Deniz Baykal ve kliği görülüyordu.

Öyle görülüyordu, çünkü Baykal ve kliği CHP'yi demokrasi üzerindeki bürokratik vesayetin bir kurumu, bir "devlet partisi" haline getirdi. Muhalafeti, esas olarak, asker ve sivil bürokrasiyi seçilmiş hükümete karşı kışkırtma olarak anladı. Nisan 2007'de Genelkurmay'ın, eğer TBMM Dışişleri Bakanı Gül'ü cumhurbaşkanı seçecek olursa, askerın müdahale edeceği tehdidini içeren e-muhtırasına destek verdi. Mayıs 2007'de Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak, anayasada öngörülen kurallara uygun olarak gerçekleştiği halde, Gül'ün seçimini iptal ettirdi; bir anlamda Anayasa Mahkemesi'ni anayasayı çiğnemeye teşvik etti. Temmuz 2007'de halkın büyük tepkisiyle ağır bir seçim yenilgisine uğradığı halde; Mart 2008'de Başsavcının açtığı iktidar partisi AKP'yi "laikliğe karşı faaliyetlerin odağı" haline geldiği iddiasıyla kapatma davasına destek verdi. Darbe tezgâhçıları ve kışkırtıcılarının yargılandığı Ergenekon davasının "avukatı" olduğunu ilan etti. Vesayet rejiminin Kemalist ideolojisine tam bir bağlılıkla, başta Kürt sorunu olmak üzere ülkenin temel sorunlarını, halkın özgürlük ve refah taleplerini görmezden geldi; muhalafetini, toplumda hemen hiçbir inandırıcılığı kalmayan "laiklik elden gidiyor" teranesi üzerine kurdu.

Baykal ve kliğinin performansı, geleneksel olarak CHP'ye destek veren güç merkezleri için de artık katlanılamaz bir noktaya geldiğinde düğmeye basıldı ve Deniz Baykal, "seks kaseti" komplosuyla 10 Mayıs 2010'da istifa etmek zorunda bırakıldı. 22 Mayıs 2010'da toplanan CHP kurultayı, 2009 yerel seçimlerinde İstanbul belediye başkanı adayı Kemal Kılıçdaroğlu'nu, Baykal kliğinin parti genel sekreteri Önder Sav liderliğindeki kesiminin desteğiyle genel başkanlığa getirdi. Kılıçdaroğlu "Yeni CHP" sloganıyla, kendisini başkanlığa taşıyan Önder Sav ve arkadaşlarını Kasım 2010'da parti yönetiminden uzaklaştırdı. Nisan 2011'de de Baykal kliğinin Baykal dışında kalan tümünü 12 Haziran seçimlerine katılacak aday listesinden sildi.

Kılıçdaroğlu, yeni bir kadroyu işbaşına getirdikten sonra, partinin fikriyatını yenileme çabasına girişti. Bu çabanın en belirgin özelliği, CHP'nin "laiklik elden gidiyor" teranesine son vermesi ve halkın özgürlük ve refah

taleplerine cevap getirmeye çalışan bir platforma yönelmesi. Bu çabanın şimdiye kadarki en önemli ürünü ise partinin 22 Nisan'da açıklanan seçim bildirgesi. Çağdaş bir anayasa, Kürtlerin kimliklerinin ifadesi önündeki bütün engellerin kaldırılması, Avrupa Konseyi Yerel Yönetim Şartı'na koyulan çekincelerin kaldırılması ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, Alevilere eşit yurttaşlık hakları, askerliğin önce 6 aya sonra 9 aya indirilmesi, sağlanacak tasarrufun kalkınmaya ve sosyal harcamalara yönlendirilmesi yapılan vaatlerin başlıcaları. Bunların içeriğinin nasıl doldurulacağı zamanla görülecek, ama belli ki Kılıçdaroğlu, CHP'yi demokrasi minderine çekmeye yönelik, bu nedenle de takdir ve teşvike şayan bir arayışın içinde.

Peki, bu arayışın içindeki Kılıçdaroğlu, partisinin adayları arasına neden Ergenekon sanıklarının, tescilli demokrasi düşmanlarını, vesayet düzeninin kaşarlanmış temsilcilerini dolduruyor? Niye bunlardan "onur" duyuyor? Niye neredeyse Baykal'ı geride bırakan hırçınlıkta bir üslupla konuşuyor ve küfür dahi ediyor? Utanmıyor mu? CHP, bu çirkinliklerden arınmadığı sürece "muhalafet boşluğu"nu dolduramaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gazete buzdolabı değildir

Şahin Alpay 2011.04.30

Zaman zaman "Gazete buzdolabı değildir..." hatırlatmasını yapan yazılar kaleme alma gereğini duyuyorum. Söz konusu hatırlatmayı şöyle özetleyebilirim: Medya işi herhangi bir ticari faaliyet değil. Zira bağımsız medya, özgürlükçü demokrasinin en önemli kurumlarından biri. Neden? Çünkü:

- 1) Yurttaşların siyasi konularda sağlıklı tercihler yapabilmeleri için, doğru haber ve güvenilir bilgiye; olayların ardındaki gerçeği aydınlatmaya yönelik, nitelikli yorumlara ulaşabilmeleri gerekir.
- 2) Siyasi, iktisadi, idari ve kültürel güç sahiplerinin hukuka ve ahlaka uygun davranıp davranmadıklarının denetlenmesinde en büyük rol medyaya düşer.

Peki, medyanın demokratik işlevini gereğince yerine getirebilmesinin koşulları nelerdir? Kısaca şunlar:

- 1) Yasalar ifade ve basın özgürlüğünü güven altına almalıdır.
- 2) Medyada çoğulculuk, rekabet hakim olmalıdır. Bunun için yasalar medyada devlet tekeline veya özel mülkiyet temerküzüne, yani aşırı büyük şirketlerin ya da kurdukları kartellerin egemenliği altına girmesine izin vermemelidir.
- 3) Üniversiteler için akademik özerklik ne ise, medya için editoryal bağımsızlık da odur. Gazetelerin meslekle ilgili yönetimi gazetecilere ait olmalıdır.
- 4) Gazete çıkarmak, buzdolabı üretmeye benzemez. Medya patronluğu demokratik sorumluluk yükler. Patronlar ellerindeki medyayı öteki alanlardaki ticari çıkarlarını geliştirmek ya da reklamlarını yapmak için kullanamaz.
- 5) Gazeteciler meslek ilke ve ahlakını içselleştirmeli, bunları gerek devlete gerekse patronlara karşı korumak için örgütlenmeli ve dayanışma içinde olmalıdır.

Bu defaki hatırlatmayı hangi vesileyle yaptığımı biliyorsunuz: Doğan Medya Grubu'nun (DGM) Milliyet ve Vatan gazetelerini satması ve duayenimiz Hasan Cemal'in "Satıldık ey halkım!.." mealindeki feryadı... İkisini de hayırlı buluyorum. Umarım, birincisi medyada çoğulculuğa yarar; ikincisi de, gerek medya patronlarına, gerekse "gazeteci milleti"ne sorumluluklarını hatırlatır.

Her ne kadar DMG patronu Aydın Doğan'ın kızlarından biri, "Büyük bir medya imparatorluğu etiketi üzerimize yapıştırıldı. Biz kendimizi öyle görmedik..." diyorsa da, herhalde "onlar" dışında kalan herkes, medyanın yaklaşık yarısına ve reklam gelirlerinin yaklaşık yüzde 60'ına sahip olan DMG'nin fazla büyüdüğünün, vesayet düzeninin kalelerinden biri haline geldiğinin, hükümetlerle patronaj (havuç-sopa) ilişkileri içine girdiğinin, editoryal bağımsızlığa pek saygısı olmadığına, medya-dışı çıkarlarla fazla içiçe olduğunun, vs. yeterince bilincindeydi. Bu nedenlerle DMG'nin daha da küçülmesi muhakkak ki demokrasimiz açısından daha da iyi olacaktır.

Gazete çıkarmak buzdolabı üretmeye benzemediği için, demokrasiler medyada çoğulculuğu korumak amacıyla (öteki iş alanlarıyla ilgili olanlardan farklı) özel önlemler geliştirmiştir. Bunlardan biri medyada mülkiyetin sınırlandırılmasıdır. Evet, AB müktesebatı medyaya diğer üretim dallarından farklı bir rekabet rejimi öngörmüyor. Ama Avrupa Konseyi'nin üye hükümetlere (pek uyulmayan) tavsiyesi, medyada pazar payının yüzde 10 ile sınırlandırılması. (Bkz. Recommendation No. R (99) 1 on measures to promote media pluralism.) Birçok ülkede, özellikle de Anglo-Amerikan demokrasilerinde (son yıllardaki gevşetmelere rağmen) çapraz mülkiyet (yani hem gazete, hem radyo-tv sahibi olamama) yasağı uygulanıyor.

Türkiye'de patronların ellerindeki medyayı hükümetlerle patronaj ilişkileri amacıyla kullandıkları bilindiğinden, RTÜK Kanunu'nda mülkiyet sınırlaması ve kamu ihalelerine girme yasağı vardı. Ne var ki DMG'nin son koalisyon hükümeti üzerinde kurduğu baskı sonucunda sınırlama gevşetildiği gibi, kamu ihalelerine girme yasağı da kaldırıldı. Evet, AB'nin rekabet mevzuatında medya patronlarına ne mülkiyet sınırlaması, ne çapraz mülkiyet, ne de kamu ihalelerine girme yasağı var. Ama bunların hepsi Türkiye gibi, demokrasiyi yerleştirme mücadelesi içinde olan bir ülke için kesinlikle gereklidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çılgın değil akılcı projelere ihtiyaç var

Şahin Alpay 2011.05.03

Geçenlerde "Nükleer santraller için referandum yapalım!" diye yazdım (12 Nisan). Özetle şunu diyordum: Yapılması gereken, bütün nükleer santral projelerini iptal ve mevcut bütün nükleer santralleri kapatmaktır.

Ama ne yazık ki çeşitli çevreler yıllardır ülkemizde nükleer santraller kurulması için uğraşıyor. Hükümet kararlı. "'Hayır' çıkacağına dair en küçük bir umudum yok, ama referandum istemekten başka çare göremiyorum. Referandumda 'evet' çıksa bile, hiç değilse referandum kampanyası sırasında halkı ve ilgilileri işin riskleri konusunda bir nebze olsun bilinçlendirmek mümkün olabilir." (12 Nisan) Dikkatli okurlarımdan hemen tepki geldi. Yöneltilikleri eleştiri özetle şuydu: "İyi niyetinizi anlıyoruz, ama öneriniz insan haklarına saygı gösterilsin mi, gösterilmesin mi; örneğin ölüm cezası olsun mu, olmasın mı diye referandum yapmak kadar abes..." Eleştirilere hak veriyorum. Çünkü nükleer enerjiye karşı oluşumuzun tek ve yegane sebebi bunun ahlaka aykırı, insanoğluna tehdit olması.

Yazının çıkmasından sonra geçen günler içinde Türkiye halkının nükleer enerjiye "evet" dediğini düşündüğüm için ne kadar, ne kadar yanıldığım ortaya çıktı. nce Dünya Bağımsız Araştırmacılar Ağı (WIN) ile Gallup'un yaptığı araştırmaya göre Türkiye'de, Fukuşima'dan önce de nükleere destek verenler % 45 ile azınlıktaydı; şimdi oran 41'e indi. "Hayır" diyenlerin oranı İKSara Araştırma şirketi'ne göre % 59 (Milliyet, 29 Nisan), A&G Araştırma'ya göre ise % 64 (Hürriyet, 29 Nisan). Bundan çıkardığım sonuç ř: AKP hükümeti eğer, iddia ettiğı gibi demokratik ilkelere saygılı ise halkın üçte ikisinin karşı olduğı, nükleer santraller yapma çılgın projesinden mutlaka, ama mutlaka vazgeçmeli.

Başbakan Erdoğan merakla beklenen, İstanbul'la ilgili "ılgın" projesini de 27 Nisan'da büyük tantana ile açıkladı. Projenin beni heyecanlandırdığını söyleyemem. Daha doğrusu, "Türkiye dünyanın bilmem kaçıncı harikasını inşa edecek" slubuyla sunulan "İstanbul Kanal" projesine hiç sıcak bakmıyorum. Kanalın her iki yanına da yerleşim öngörüldüğüne göre, bu proje İstanbul Boğazı çevresinde yaşayanları tanker facialarından korusa bile, kanalın çevresinde yaşayanları nasıl koruyacağını anlamış değılim. Kanal yerine, Nabucco'ya ve başka boru hatlarına yklenilse, Boğaz trafiğinde güvenliğı azami artıracak önlemler alınsa, daha akılcı davranılmış olmaz mı, diye düşünüyorum.

Öte yandan İstanbul'un sorunu nüfus yoğunluğı iken, bunu katlamanın manası nedir, anlayamıyorum. Uygar lkeler, büyük şehirlerdeki nüfus yoğunluğunu azaltmak için devlet dairelerini, büyük işyerlerini, sanayi kuruluşlarını başka şehirlere taşınmaya zendiriyor. Kısacası, 2 yıl sreceğı söylenen fizibilite etütleri tamamlandığında, başta doğal evre olmak üzere çeşitli açılardan uygunsuz olduğı sonucuna varılıp, bu "ılgın" projeden vazgeileceğini umuyorum. Umutsuz da değılim.

Malumunuz AKP hükümetinin, değılse bile Başbakan Erdoğan'ın bir "ılgın" projesi daha var: Parlamenter sistem yerine bir tür başkanlık sistemini geçirmek ve kendisini başkan seçmek. İtirazlarımı çeşitli yazılarda dile getirdiğim için (son olarak, 8 ve 10 şubat 2011), bunu niçin "ılgın" bulduğumu burada tekrarlamayacağım.

Diyeceğim ř: Türkiye'nin "ılgın" yani akıl, mantık ve vicdanla bağdaşmayan değıl, akla, mantığa ve vicdanlara uygun projelere ihtiyaı var. Türkiye'nin gelecekte dünyanın en güçlü ekonomilerinden biri olmasının yolu ne nükleer enerjiden ne de İstanbul Kanalı'ndan; öncelikle demokratik anayasa ile Kürt sorununu çözmekten geçer. Ekonomi alanında başta gelen akılcı proje de eğıtime yklenmektir. AB Komisyonu'nun yakınlarda yayımlanan raporuna göre Türkiye eğıtimde, AB'ye ye ve aday ülkeler arasında en geride geliyor (Bkz. Vatan, 21 Nisan). 21. yüzyılı, bilgi toplumunu yakalamak için, başka her şeyden önce eğıtime, araştırma-geliştirmeye yatırım yapmalıyız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Editoryal bağımsızlık olmadan, olmaz

şahin Alpay 2011.05.07

"Gazete buzdolabı değıldir" başlıklı yazıma (30 Nisan) yakın dostum Eser Karakaş, Star gazetesindeki köşesinde "Gazete buzdolabıdır" başlıklı bir yazıyla itirazlar getirdi (2 Mayıs). Mehtap TV'de yayımlanan "Akıl Defteri" programında zaman zaman yaptığımız medya regülasyonu konusundaki tartışma, son olarak 25 Nisan'da, Milliyet ve Vatan gazetelerinin satışı dolayısıyla gündeme geldi; ben de daha yararlı olması için bu tartışmayı

köşe yazılarımıza taşımayı önerdim. Bu önerime uyduğu için kendisine teşekkür ederim. Zira Karakaş'ın itirazları, medya sorunları konusunda açıklığa kavuşmaya ne denli büyük bir ihtiyaç olduğuna işaret etmekte.

Karakaş'ın itirazları üç noktada toplanabilir. Bunlardan birincisi, medyanın bir "kamu hizmeti" sayılamayacağı, çünkü o takdirde medyaya kamu (devlet) müdahalesinin meşru görüleceği. Cevabım: Geçen yazımda da özetlediğim liberal demokrasi teorisine göre, yurttaşlar doğru haber ve bilgi alamıyorsa; farklı ve kaliteli yorumlara ulaşamıyorsa; medya "4. Kuvvet" rolünü oynayamıyor, güç sahiplerinin hukuka ve ahlaka uygun davranıp davranmadıklarını denetleyemiyorsa, demokrasi işleyemez. (Bu konuda zengin bir literatür var; genel bir kaynak, John Keane'in "Medya ve Demokrasi" adlı kitabı.)

Böyle olduğu için de demokrasilerde kamu (devlet) medyaya iki şekilde müdahale eder: 1) Anayasa ve yasalarla ifade ve basın özgürlüğünü güven altına alır. 2) Çoğulculuğu ve rekabeti hâkim kılmak amacıyla yasal düzenlemeler yapar. Karakaş'ın (ikinci) itirazı hilafına, medya ve onun bir parçası olarak gazete üretimi, buzdolabı veya uçak lastiği üretiminden farklı bir rekabet hukukuna tabidir. AB'ye üye ve öteki demokrasilerde kamu (devlet), görsel ve yazılı basın anlamında medyada mülkiyet temerküzünü önlemek, çoğulculuğu ve rekabeti güven altına almak için, piyasaya çeşitli şekillerde müdahale eder: Çapraz mülkiyet (hem radyo-tv, hem gazete sahipliği) yasağı; (Türkiye'de de geçerli olduğu gibi) radyo ve televizyonda mülkiyeti sınırlandırıcı kurallar; radyo-tv alanında özerk kamu yayıncılığı yapılması; (örneğin İsveç'te olduğu gibi) hâkim durumda olan gazetenin rakiplerine yapılan mali yardım. (Bu konuda zengin bir literatür var; genel bir kaynak ise, Açık Toplum Enstitüsü'nün "Avrupa'da Televizyon: Düzenleme, Politikalar ve Bağımsızlık" başlıklı raporu.)

Medya mülkiyetine getirilen (Türkiye'de de geçerli olup son RTÜK kanunu ile kaldırılan) başka bir kısıtlama ise, (medya gücünü kullanarak haksız rekabet sağlamalarını önlemek amacıyla) medya patronlarının "kamu ihalelerine girmelerinin" yasaklanmasıdır. Karakaş tartışmalarımız sırasında, bu tür bir kamu müdahalesine itirazı olmadığını çeşitli defalar ifade etmiştir.

Karakaş'ın üçüncü itirazı, yaptığım akademik özgürlük ile editoryal bağımsızlık benzetmesine. Demokrasilerde, devlete veya vakıflara ait ya da özel üniversitelerde, akademik özgürlük (ya da, kısaca, akademik personelin devletin, hükümetin ya da üniversite yöneticilerinin müdahalesine uğramadan araştırma yapma ve görüşlerini açıklama özgürlüğü) bazı ülkelerde anayasa ve yasalarla, bazı ülkelerde geleneklerle güven altına alınmıştır. Medyada ve özel olarak gazetelerde editoryal bağımsızlık (ya da, kısaca, gazetecilerin meslekle ilgili işlerini devletin, hükümetin, patronların müdahalesine uğramadan yapmaları) ise, esas olarak geleneklerle, genel kabul gören meslek ilkeleriyle korunur. Radyo-tv alanında özerk kamu yayıncılığı yapılan ülkelerde editoryal bağımsızlık (Britanya'da BBC örneğinde olduğu gibi) yasal güvenceye de bağlanabilir.

Devletin, hükümetlerin, patronların ve bizzat gazetecilerin editoryal bağımsızlığa saygı göstermeyişlerinin Türkiye'de medyayı vesayet rejiminin önemli bir unsuru haline getirmiş olduğunu; her şeyden önce editoryal bağımsızlık olmadan medyanın demokratik görevlerini gereğince yerine getiremeyeceğinin görülmesi lazım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nükleer maceraya nasıl atılıyoruz?

Şahin Alpay 2011.05.10

Metin Münir paha biçilmez değerde bir iş yaptı; Türkiye'nin nükleer enerji macerasına nasıl hazırlıksız bir şekilde atıldığını gösteren bir araştırma yaptı ve bulgularını köşesinde yayımladı (Milliyet, 1-6 Mayıs). Araştırmanın ortaya koyduğu başlıca sonuçları, diziden alıntılarla dikkatinize getiriyorum:

"Başbakan Erdoğan, Rusya Başbakanı Putin'in gelecek ay yapması beklenen ziyaret sırasında Akkuyu santralının temelini atmak istiyor. Oysa bırakın inşaat izninin alınmasını, yer etüdülerine bile henüz başlanmamış... Nükleer santral konusunda hazırlık yok denecek kadar az. Mevzuat ve yönetmelikleri hazırlayacak, lisanslama ölçütlerini belirleyecek, yapımı denetleyecek, santral çalıştıracak yeterli sayıda yetkin uzman yok...

"Nükleer santralların bütün riski sigorta edilemez çünkü kaza zararının ne olacağını tahmin etmek imkânsız. Tahmin edilebilse bile prim o kadar devasa olur ki hiçbir şirket ödeyemez. Bir araştırmaya göre Almanya'da meydana gelebilecek bir kazanın maliyeti 11 trilyon dolar olacak. Buna karşılık zorunlu reaktör sigortası 3,65 milyar dolar... Fukuşima santralının içinde bulunduğu alanı asgari yaşanılacak duruma getirmenin "en az" otuz yıl alacağı söyleniyor. Maliyet ise tahmini 19 milyar dolar...

"Akkuyu'nun sigortalanması sorumluluğu Ruslara ait. Ama ne asgari bir sigorta miktarı belirtilmiştir, ne de sigortanın hangi ülkede yapılacağı. Anlaşmanın bir maddesinde kaza durumunda Rusya'nın toplam sorumluluğunun 700 milyon euro'yu aşmayacağı belirtiliyor...

"Japonya'da Fukuşima nükleer santralında meydana gelen felaketin nedenlerinden biri firma, denetleyici kurum ve politikacılar arasındaki sıkı fıkı ilişkiler. Bu ilişkiler nedeniyle işletici firma tarafından santralda yapılması gereken tamiratlar ya yapılmadı ya da zamanında yapılmadı. Arızalar gizlendi. Sahte raporlar düzenlendi. Denetleyici kurum ve politikacılar yalanlara göz yumdu. Bu 'yardım ve yataklık' kültürünün yarattığı zaaf nükleer santrali ilk karşılaştığı felaket karşısında felç etti. Aynı tehlike bizde kat be kat daha büyüktür...

"Bizde, bırakın bağımsız olmasını, nükleer santral denetleyecek Nükleer Düzenleme Kurulu halen kurulmamıştır. Denetlemenin esaslarının ne olduğunu belirten yönetmelikler de, yeterli donanımına sahip denetçiler de yoktur. Olması gereken başka birçok şeyin yerinde esneyen bir boşluk var. Bunun anlamı, Rusların santrali, Türkiye'nin denetimi dışında yapacağıdır...

"Akkuyu'da bir nükleer santral kurulmasına dair anlaşmada Rus tarafının 'alması gerekli' birçok 'belge, izin, lisans, rıza ve onay'dan bahsediliyor. Ama ne bunları verecek kurum var ne de ilgili kanun ve düzenlemeler... Kurulmamış kurul, yazılmamış yönetmenliklerle ve olmayan deneticilerle Rusların ne yaptığı veya yapmadığını kim kontrol edip Türkiye'yi muhtemel bir felaketten koruyacak? Denetimsiz nükleer santralin polisi olmayan bir devletten farkı yok...

"Nükleer enerji endüstrisinin dini imanı paradır. Para da o kadar çoktur ki, bürokratlar da politikacılar da susturulabilir. Ta ki felaket Fukuşima'da olduğu gibi gizlenemez hale gelinceye, bütün geçmişin kirli çamaşırları ortaya dökülünceye kadar...

"Düşmesi mümkün olmayan uçak yapmak nasıl imkânsızsa, kaza yapmayacak reaktör yapmak da olanaksızdır... Nükleer enerji aslında dünyanın en pahalı enerjisidir. Ucuz görünmesinin nedeni maliyet belirleyen birçok faktörün sırf nükleeri ekonomik göstermek için özellikle hesaplanmamasıdır."

Metin Münir şöyle bitiriyor: "Erdoğan hazırlıksız ve altyapısız Türkiye'yi nükleer enerjiye sokarak tarihimizin en büyük riskini alıyor olabilir. Araştırmalar referanduma gidilmesi durumunda halkın % 64'ünün nükleer santral kurulmasına 'Hayır' diyeceğini ortaya çıkardı. Aynı araştırmaya göre, halkın % 86'dan fazlası nükleer santrala yakın bir yerde oturmak istemiyor. Mesaj açık. Erdoğan halka kulak verirse hem kendine hem de Türkiye'ye büyük bir iyilik yapmış olacak."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorunu çözülmeden demokrasi olmaz

Şahin Alpay 2011.05.12

Yabancı meslektaşların Kürt sorununun nereye doğru gittiğine ilişkin sorularına muhatap olduğum zaman şunları söylüyorum: Görebildiğim kadarıyla Türkiye, belki istenen hızla ve zikzaksız değil ama, özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasiye yerleştirmeye doğru gidiyor.

Bunun elbette ki olmazsa olmaz koşulu, Kürt sorununun çözümü. Bu alanda çok büyük acılar çekildi, ama yol alındı. 1990'ların başında başlayan bir süreçle ve esas olarak AKP hükümetinin öncülük ettiği reformlarla, Kürt kimliğinin inkârı son buldu. Devam eden engellere rağmen, demokratik yoldan hak arama yolları açıldı; Kürt partileri belediyelerde ve mecliste temsil ediliyor. Şimdi sıra Kürt kimliğinin tanınmasında.

Büyük çoğunluk kardeş kavgasının son bulmasını istiyor. Kürtlerin ezici çoğunluğu, sorunun demokratikleşmeyle çözülebileceğine inanıyor. AB, ABD ve onlardan çok daha önemli olarak, Ankara ile siyasi ve iktisadi ilişkileri gelişen Irak Özerk Kürdistan Bölge Yönetimi sorunun barışçı çözümünü, PKK'nın silah bırakıp siyasi mücadeleye geçmesini destekliyor. İmralı'da tutuklu PKK lideri Abdullah Öcalan ve Kandil'deki PKK liderliği uzun zamandan beri, barışçı bir çözüm için konuşarak anlaşma tercihinin dile getiriyor. PKK bu niyetle Kasım 2010'dan beri tek taraflı ateşkes uyguluyor. AKP hükümetinin Öcalan ile gayri-resmi görüştüğünü geçen ay bizzat Başbakan Erdoğan teyid etti. Kılıçdaroğlu liderliğindeki 'Yeni CHP', Kürt sorununun çözümüne ilişkin reformlara destek olacağına dair işaretler veriyor; Öcalan'la yapılan görüşmeleri de destekliyor.

Sorunun çözümü için Kürtlerin ezici çoğunluğunun esas olarak şu ortak talepleri var: Yapılacak yeni anayasadaki vatandaşlık tanımının Türkiye'nin etnik ve dinsel çoğulculuğuna saygı göstermesi; Kürt dil ve kültürünün yaşanması, bu bağlamda anadilde eğitim üzerindeki engellerin kalkması; Kürt çoğunluklu bölge ve bütün ülkede yerinden yönetimin güçlendirilmesi ve elbette ki siyasi bir af ile PKK militanlarına normal siyaset yapma yolunun açılması. Bu yönde reformlar Türkiye'nin birlik ve dirliğine katkı yapacağı için Türklerin çoğunun da desteğini görecektir.

Ne var ki 12 Haziran seçimlerine gidilirken, kaygı verici gelişmeler yaşanıyor. Bunların başta geleni, tek taraflı ateşkese rağmen güvenlik güçlerinin PKK militanlarını bulup öldürmeye devam etmeleri. Son olarak geçen hafta Tunceli/Dersim'de 7 militan öldürüldü; sonra PKK militanları Kastamonu-Çankırı yolundaki AKP konvoyuna ateş açarak bir polisi öldürdü. Bu ölümlerin iki tarafta da ideolojileri ya da çıkarları gereği barışa düşman çevrelerin eseri olduğuna inanmak için nedenler var.

Kaygı veren başka bir gelişme Başbakan Erdoğan'ın, MHP'nin temsil ettiği Türk milliyetçi oylarının bir bölümünü kazanmak amacına yönelik olduğuna inanılan bir taktikle, "Kürt sorunu yoktur, Kürt yurttaşların sorunları vardır" şeklinde konuşarak sanki yeniden sorunun özü olan inkâra yönelmesi. Kaygı veren yine başka bir gelişme ise BDP'nin Kürtleri vesayeti altına alma çabası. Oysa, şurası muhakkak ki Kürtlerin büyük çoğunluğu, BDP'nin ne etnik milliyetçi ideolojisini, ne kendilerinin sözcüsü olma iddiasını, ne de barış talebini PKK şiddetiyle destekleme politikasını tasvip ediyor. BDP, Kürtleri vesayet altına alma çabasıyla Kürtler arasında bölünmeye ve çatışmaya çanak tutuyor. Nitekim son aylarda yaşanan BDP-PKK yandaşlarıyla muhafazakâr Kürtler arasındaki kavgalar ölümlere yol açtı.

Öcalan'ın BDP'li politikacıları "demokratik siyaset kanallarını değerlendirememek", Kandil'i de "gerillacılık oynamak"la eleştirmesi çok dikkate değer. Hükümete yönelttiği uyarı da: "Görüşmelere başlarken ölümler tutuklanmalar olmayacak diye anlaşmıştık... 15 Haziran'dan sonra ya anlamlı müzakere dönemi ya da büyük savaş başlar."

Türkiye'nin akli başında Türk ve Kürt çoğunluğu, AKP hükümetinin daha fazla gecikmeden, gerek Öcalan gerekse Kürtlerin öteki bütün temsilcileriyle görüşerek kardeş kavgasına son vermesini bekliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Arap Baharı, Ankara'yı yenilgiye mi uğrattı?

Şahin Alpay 2011.05.14

Bugünlerde Batı basınına göz attığınızda, Türkiye ile ilgili yorumların birçoğunda, Arap Baharı'nın (yani Soğuk Savaş sonrasında dünyayı saran demokratikleşme dalgasının sonunda Arap ülkelerine de ulaşmasının) Ankara'nın "komşularla sıfır problem" ilkesine dayalı dış politikasını yenilgiye uğrattığı tezinin işlendiğini göreceksiniz.

Tezi şöyle özetlemek mümkün: İktidara gelmesinden bu yana AKP hükümeti, bütün komşu bölge ülkeleriyle olduğu gibi, Arap ülkeleriyle de yakın diplomatik ve ticari ilişkiler kurdu. Artan prestijinden yararlanarak Ortadoğu'daki anlaşmazlıkların çözümü için tarafları buluşturdu. Gazze konusundaki ilkeli tavrı ile Arap kitlelerinin sempatisini kazandı. Arap Baharı'nın ilk (Tunus ve Mısır) aşamasında Türkiye'nin bölgedeki nüfuzunu yayması için elverişli bir ortam yarattığı, herkesin bölge için "Türk modeli"nden söz ettiği de görüldü.

Ne var ki önce Libya, sonra Suriye'deki gelişmeler, Türkiye'nin "sıfır problem" politikasının bölgedeki statükoya endekli olduğunu, statüko sarsılınca söz konusu politikanın da yenilgiye uğradığını göstermekte. Libya'da demokrasi isteyen muhalifler, Ankara başlangıçta NATO müdahalesine destek vermeyince Türk bayraklarını yaktı. Ankara, Kaddafi'yi çekilmeye çağırmakta geciktiği gibi, Beşar Esad'a karşı tavır almakta da gecikti. El Fetih ile Hamas'ı barıştıran, yeni Mısır hükümeti oldu. Bütün bunlar sonucunda Ankara'nın bölge liderliği iddiası büyük yara aldı. Kimi gözlemciler Arap Baharı'nın Ankara'yı yeniden Batılı müttefikleriyle birlikte davranmaya iteceğini ileri sürüyor.

Yukarıda özetlediğim analizleri yapanlara hatırlatmak istediğim birkaç husus var: 1) Bugün Arap Baharı'ndan söz ediyorsak, bunda AKP iktidarı altında Türkiye'nin, ortasında olduğu bölgelerin bütün ülkeleriyle olduğu gibi, Arap ülkeleriyle de siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerini geliştirme yolunda attığı adımların azımsanmayacak bir rolü olduğu unutulmamalı. Türkiye vizelerin kaldırılmasına önyak olarak, ticari ve kültürel ilişkileri geliştirerek, Arap ülkeleri ekranlarını dolduran televizyon dizileriyle, Arap halklarına Müslüman çoğunluklu bir ülkenin modern, demokrat ve kalkınmış olabileceğini; Batı ittifakına üye olsa da İsrail'in yanlışlarına "hayır" diyebileceğini gösterdi. Türkiye'nin, Arap dünyasında ortaya çıkacak yeni rejimlere "model" olamazsa da, esin kaynağı olduğu muhakkaktır. Bunu Arap dünyasıyla teması olan, Arap dünyasına ayağını basan hemen herkes görebilir. Eğer Arap Baharı'nda dünyaya bir yararı varsa, dünya bunu azımsanmayacak bir ölçüde Türkiye'nin "Arap açılımı"na borçludur.

2) Ankara, gerek Afganistan'a, gerekse Irak'a yapılan müdahalelerden çıkan dersleri, Batılı müttefiklerinin çoğuna nazaran çok daha iyi öğrenmiştir. Bu nedenle Arap Baharı'nın tetiklediği rejim değişikliklerinin

olabildiğince kan dökülmeden, (halkı belki yeniden eski rejim etrafında birleştirecek) dış müdahalelere gerek kalmadan gerçekleşmesi için, çok daha büyük bir dikkat göstermesinde ve gayret sarfetmesinde anlaşılacak hiçbir şey yoktur. Ankara'nın söz konusu ülkelerde çalışan yurttaşlarının canını ve malını koruma, bu ülkelerin kendisine de büyük zarar verecek bir iç kargaşaya sürüklenmesini önleme kaygısıyla davranmasında anlaşılacak acaba ne vardır?

3) Eğer El Fetih ile Hamas barışmaya Mısır'ın arabuluculuğuyla karar vermişlerse, bunda Türkiye'nin ne gibi kaybı olabilir ki? Sonunda, Filistinlilerin birleşmesinden de, Mısır'ın Gazze sınırını açmasından da, bütün bölge ve bütün dünya gibi Türkiye de kazanacaktır.

4) Türkiye'nin, Arap Baharı'nın ortaya çıkmasında önemli bir rol oynadığı gibi, bu ülkelerde gerçekleşmesi hiç kolay değil ama kaçınılmaz olan demokratik istikrarın yerleşmesine de büyük katkı yapacağını söylemek kehanet olmaz. Zira, Türkiye'nin Arap dünyasıyla kurduğu ilişkiler, esas olarak bu ülkelerin otoriter rejimleriyle değil halklarıyla kurduğu, kalıcı ilişkilerdir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kültürel çeşitliliğimize saygıyı yeniden tesis etmeliyiz

Şahin Alpay 2011.05.17

Geçen cumartesi günü, bir grup gazeteci meslektaşla birlikte, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı tarafından yaptırılan restorasyon çalışmalarından bazılarını, Tanıtımevi tarafından düzenlenen bir programla, gezdik.

Günün sonunda, iyi ki İstanbul 2010 yılı Avrupa Kültür Başkenti ilan edilmiş ve iyi ki bu vesileyle kurulan Ajans olağanüstü zengin kültür mirasımızın çok küçük de olsa bir bölümünü ihya etmiş, diye düşündüm. Bağımsız ve güçlü bir kuruluş olarak yaşatılması gereken Ajans sayesinde 2010 yılı, kültürel mirasımıza saygıyı hatırlatacak. Ama beni asıl düşündüren, önce Müslümanlaştırma, sonra Türkleştirme politikalarıyla Anadolu'nun kültürel çeşitlilik ve zenginliğine gerek Osmanlı'nın son, gerekse Cumhuriyet döneminde gösterilen saygısızlık oldu.

İlk durağımız 1461'de Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulan İstanbul Ermeni Patrikhanesi oldu. Burada önce Patrikhane'nin, eskiden kömürlük ve depo olarak kullanılan bodrum katının onarılmasıyla kurulan müzeyi ziyaret ettik. Daracık odalara, Anadolu Ermenilerinin yüzlerce yıllık kültürel mirasının, Anadolu'nun hemen her yerinden gelen nadide örnekleri adeta tika basa doldurulmuş. Birinci Dünya Savaşı'na gelinceye kadar Anadolu'nun, Osmanlı'nın sadece Müslüman değil, Hristiyan tebasının da yurdu olduğunu bundan daha iyi hatırlatan bir mekân görmedim. Tehcirle kıyıma uğrayan Anadolu Ermenilerinin anısına bu müzenin layık olduğu çok daha geniş bir mekâna taşınmasını sağlamalıyız.

Patrikhane külliyesinde, restorasyonu bir aya kadar tamamlanacak olan Surp Vortvots Vorodman Kilisesi'ni de ziyaret ettik. Ermeni Ortodoks Kilisesi Kudüs patrikliğine bağlı olan kilise, İstanbul'a çok sayıda görkemli eser kazandıran Mimar Kirkor Balyan tarafından inşa edilmiş; 14 Ekim 1828'de kutsanarak ibadete açılmış. Tehcir sonrasında cemaati kalmadığından, sosyal faaliyetlerin yapıldığı bir salon haline gelmiş ve zamanla tamamen kaderine terk edilmiş. Şimdi aslına sadık kalınarak onarılıyor; cemaati olmadığından konser, sergi, konferans ve benzeri kültürel faaliyetlerin yapılacağı bir mekân olarak kullanılacak.

İkinci durağımız, İstanbullu Yahudi banker Abraham Salamon-Camondo'nun, 1869'da yerleştiği Paris'te 1873'te ölümünden sonra, vasiyeti üzerine defnedildiği anıt mezardı. 1952 yılına kadar Hasköy Musevi Mezarlığı içinde olduğu halde, E-5 karayolunun inşası sırasında mezarlığın bir bölümünün ortadan kalkmasından sonra, sahipsiz kalmış; barbarlık derecesinde bir saygısızlıkla tahrip ve talan edilmiş, bir ara "bekâr evi" olarak dahi kiralanmış. Şimdi Beyoğlu Musevi Hahamhanesi gözetiminde onarılıyor. Ben de şimdi Camondo ailesinin Auschwitz dehşetinde nihayet bulan, Nora Şeni ve Sophie Le Tarnec tarafından kaleme alınan, olağanüstü ilginç öyküsünü ("Camondolar: Bir Hanedanın Çöküşü", Çev. Yaman Aksu, Kitap Yayınevi, 2010) harıl harıl okumaya başladım. Camondo anıt mezarının çevresiyle birlikte korumaya alınarak, dört başı mamur bir ziyaret yeri haline getirilmesini diliyorum.

Son durağımız, onarımı tamamlanan Galata Mevlevihanesi Müzesi oldu. Bu mekân da kültürel çeşitliliğimiz ve mirasımıza engin saygısızlığın başka bir acıklı hikâyesini barındırıyor. 1925 yılında tarikatların yasaklanmasından sonra mekân ilkokul ve lojmana dönüştürülmüş. 1975'te Divan Edebiyatı Müzesi haline getirilmiş. 2005'te bugünkü kimliğini kazandıktan sonra, 2007-2011 arasında restore edilmiş. Müze, sadece Mevleviliğe değil, 1925'e kadar olanca çeşitliliğiyle yaşayan Sufi tarikatlar dünyasına, çok yüzeysel de olsa göz atma fırsatı veriyor. Babaannemin babasının Serez Mevlevi Şeyhi olduğunu, ailenin Balkan savaşında kaçarak Kasımpaşa Mevlevihanesi'ne sığındığını biliyorum. Fakat Mevlânâ ve Mevlevilik hakkında ne yazık ki sadece ansiklopedik denebilecek bilgilere sahip olmanın utancını taşıyorum. Bu ziyaret, geç de olsa bu cehaleti gidermek için esaslı bir teşvik oldu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'de ifade ve basın özgürlüğünün iki yüzü

Şahin Alpay 2011.05.19

Bugünlerde yabancı meslektaşların "Türkiye'de ifade ve basın özgürlüğü giderek kısıtlanıyor, muhalefet susturuluyor mu?" şeklindeki sorularına muhatap oluyorum. Onlara şunları söylüyorum: İfade ve basın özgürlüğü konusunda giderek belirgin hal alan bir paradoks yaşadığımız muhakkak. Bir yandan sorunları giderek daha özgür bir şekilde tartışıyor, yıkılmadık tabu bırakmıyoruz; öte yandan yazdıkları haber ya da yorumlar nedeniyle kovuşturmaya uğrayan gazeteci ve yazarların sayıları artıyor.

Uluslararası basın örgütlerine göre Türkiye'de halen 57 gazeteci cazaevinde. Ancak, AGİT'in açıklamasında da belirtildiği üzere, bu gazetecilerin bir bölümünün "gazetecilikle ilgisi bulunmayan suçlamalar" nedeniyle cezaevinde olduğu da bir gerçek. İfade ve basın özgürlüğü davalarını yakından izleyen Bağımsız İletişim Ağı, Bianet'e göre, gazetecilikle ilgili suçlamalardan dolayı hapiste olanların sayısı 6. Diğerleri ya darbe girişimlerine karıştıkları gerekçesiyle ya da Terörle Mücadele Kanunu'nun (TMK) bir hukuk devletinde kabul edilmeyecek kadar geniş tutulan terör tanımı nedeniyle cezaevinde. Bu kimselerin kaçma ya da delilleri karartma tehlikesi olmadığı sürece, uzun süre tutuklu kalmalarının hukuk devletiyle bağdaşır bir tarafı yok. TMK yanında, her siyasi eğilimden birçok gazetecinin kovuşturmaya uğramasına neden olan, Ceza ve Basın kanunlarındaki hukuk devletiyle bağdaşmayan hükümlerin değişmesi de kesinlikle şart. Bu düzeltmeleri yapmadığı için AKP hükümeti eleştiriye fazlasıyla hak ediyor.

Şimdi ifade ve basın özgürlüğü bağlamında yeni sorunlarla karşı karşıya olduğumuz da bir gerçek. Anayasa Mahkemesi, basın yoluyla işlenen suçlarda ceza davalarının iki ay içinde açılmasını zorunlu kılan maddesini

iptal etti. Böylelikle gazeteci ve yazarların 8 yıl süreyle kovuşturma tehdidi altına tutulmaları yolu açıldı. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) 22 Ağustos'tan itibaren (pornografi ve şiddet içerikli materyeli engelleme iddiasıyla) internet kullanıcılarına 4 filtreden birini seçme zorunluluğunu getiriyor; Telekomünisasyon İletişim Başkanlığı (TİB) da internet adreslerinde belirli sözcüklerin kullanılmasını yasaklamayı tasarlıyor. Avrupa standartlarına tamamen aykırı olan bu düzenlemelere gösterilen tepki fazlasıyla haklı. Filtre uygulamasının ailelerin isteğine bağlı olarak servis sağlayıcılarına bırakılması gerekir.

AKP hükümetinin medyayı kendine yakın patronlar aracılığıyla denetim altına alma çabasında olduğu da görülmüyor değil. Ancak, bütün bunlar, hükümetin baskıları yüzünden Türkiye'nin bir "korku imparatorluğu" haline geldiği iddiası, ölçsüz bir abartma. İktidara sert bir şekilde muhalefet eden gazeteler ve radyo - televizyon kanalları, yazarlar ve çizerler çok sayıda mevcut. Kitapçı dükkanları gazetecilikle ilgisi olmayan suçlamalardan dolayı cezaevinde olan gazetecilerin kitaplarıyla dolup taşıyor. Askeri ve bürokratik vesayet düzeninin kararlı savunucuları olan ve çoğu Doğan Medya Grubu'nda yazan kimi gazetecilerin şimdilerde ifade özgürlüğü ve demokrasi şampiyonluğuna soyunmalarının büyük bir riyakarlıktan başka bir anlamı yok.

Basınla ilgili sorunlarımız ne yazık ki, yukarıda değinilenlerden ibaret değil. Medya çalışanlarının patronlar tarafından çiğnenen hakları, görmezden gelinen büyük bir sorun. Milliyet gazetesinde birlikte çalıştığım meslektaşım Naki Özkan, basın kuruluşlarına yolladığı ve görmezden gelinen mektubunda bakın ne diyor:

"Bazı yazar ve yöneticilerin üzüntülerini bildirdiği bir ortamda Doğan ailesinin Milliyet'i bırakmasının benim için ne anlama geldiğini düşündüm. Doğan grubu benim için iş hukukuna, insan haklarına aykırı çalışma koşulları demek. Yapılmayan neredeyse 4 senelik sigortam demek. Vergi rekortmeni bir ailenin bir basın çalışanının maaşını bile sigortaya tam olarak göstermemesini anlayamamak demek. Ödenmeyen fazla mesailer demek. Aydın Doğan, Milliyet'i bırakırken çalışanlardan helallik istedi. Ben hakkımı helal edemiyorum."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Benim açımdan en zor seçim

Şahin Alpaz 2011.05.21

Bu yaşıma kadar hiçbir seçimde, kime oy vereceğime karar vermekte güçlük çekmedim. Oysa bu seçimde birçokları gibi ben de kararsızım. Zira siyasi manzarayı şöyle okuyorum: Başbakan Erdoğan'ın gerek "çıraklık," gerekse "kalfalık" döneminde AKP hükümetleri büyük hizmetler yaptı.

Makro-ekonomik dengeyi kurdu ve pastayı büyüttü. Gelir dağılımını düzeltmek için yetersiz ama bugüne kadar görülmemiş adımlar da attı. Çetin bir mücadeleyle askerî-bürokratik vesayeti önemli ölçüde gerilettiler. Kürt sorunu çözülemedi, ama inkâr son buldu. Dış dünyada ülkenin saygınlığı arttı.

Ne var ki, Erdoğan'ın "ustalık" dediği döneme dair artan endişeler var. Aday listeleri hayal kırıklığı yarattı. Erdoğan'ın, ölçüsü kaçmış bir özgüvenle, "tek adam" rolüne soyunması, partiyi dikensiz gül bahçesine çevirmesi kaygı uyandırıyor. Fransa, hele Rusya'daki gibi bir başkanlık sistemi getirmekten söz etmesi ürkütüyor. Aday listelerinde Alevilerin tek bir sözcüsünün dahi bulunmaması, AKP'nin bütün halkı temsil iddiasına ağır darbe indiriyor. Hükümet, kalkınmayı araç değil amaç gören, "ne pahasına olursa olsun büyüme" diyen bir anlayışla, çevreyi savunanlara kulak asmadığı gibi, halkın üçte ikisi buna karşı olduğu halde ülkenin başına nükleer enerji belasını sarma konusunda kararlı.

Bütün bunlara rağmen AKP, ekonomi alanındaki başarıları ve bürokratik vesayeti geriletmesi nedeniyle, üçüncü bir dönem daha iktidar olacak. Ancak Meclis'teki sandalye sayısının 330'u geçmesi halinde sorunlar yaşanabilir. Çünkü bu takdirde AKP yeni anayasayı tek başına yapma imkânını elde edecek. Oysa partiler arası mutabakata dayanmayan anayasa, ihtiyaçlara cevap vermeyebilir. Öte yandan sandalye sayısının 330'un altında kalması durumunda hükümet yeni anayasa vaadinden vazgeçebilir.

Demokrasinin sağlıklı işlemesi için demokratik ilkelere bağlı, güçlü muhalefete ihtiyaç var. Kılıçdaroğlu'nun devlet partisi olmaktan çıkarma arayışı, özgürlüklerden yana eğilimler sergilemesi, CHP'yi muhalefet boşluğunu doldurmaya aday kılıyor. Ancak aday listesinin Ergenekon sanıklarıyla bezenmesi; tutarsızlıklarla dolu bir seçim kampanyası sürdürmesi umutları kırıyor. Oysa Kılıçdaroğlu en azından Baykal'a nazaran daha başarılı olmadığı takdirde, kaşarlanmış vesayetçiler yeniden partinin başına dönme fırsatı bulabilir.

Kürt taleplerinin demokratik süreçte temsil edilmesi, şiddetin siyasetten dışlanması, yeni anayasanın yapımında söz sahibi olması açısından BDP'nin Meclis'te bu defa daha güçlü bir grup kurması önem taşıyor. Ancak BDP'nin, gerçeklerle bağdaşmayan Kürtlerin tek temsilcisi olma iddiası, çeşitli baskılarla onları vesayeti altına alma çabası, Kürtler arasında bölünme ve çatışmalara yol açıyor. BDP'nin performansı hakkında belki en iyi fikri veren, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın dahi partiyi demokratik siyaset kanallarını gereğince değerlendirememekle suçlaması.

CHP geleneksel olarak Kemalizm'in otoriter laiklik damarını temsil ediyorsa, MHP de Türk milliyetçiliği damarını temsil eder. Kılıçdaroğlu yönetiminde CHP, "laiklik elden gidiyor" teranesini terk ederek, laikçiliğe mesafe koyarak, dindar Sünnilerin de oyunu almaya yöneldi. MHP'nin ise milliyetçi söyleminden taviz vermeksizin CHP'nin terk ettiği laikçi alanı doldurmaya ve böylece kıyı bölgelerinin AKP'ye tepki oylarından pay almaya yöneldiği görülüyor. Buna rağmen yoklamalar MHP'nin, muhtemelen gücendirdiği dindar seçmenler nedeniyle, yüzde 10 barajın altında kalma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu gösteriyor. MHP'nin hele anayasa yapacak olan bir Meclis'e girememesi, Parlamento'nun temsil yeteneğine büyük gölge düşürebileceği gibi, parti kadrolarında Bahçeli'nin itidalli tutumundan uzaklaşma ve radikalleşme tehlikesini de gündeme getirebilir.

Son olarak şunu da söylemeliyim: Bu seçimde parti liderlerinin giderek hırçınlaşan ve çirkinleşen söyleminin Türkiye halkının ulaştığı olgunluk düzeyinin çok altında kaldığını düşünüyorum ve üzülüyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasiler, değerleri ve çıkarları: Obama örneği

Şahin Alpay 2011.05.24

Geçen hafta Başkan Barack Obama'nın ABD'nin yeni Ortadoğu politikası üzerine konuşmalarını dinlerken düşündüm. Demokratik ülkelerde siyasiler (ve tabii onların başında oldukları hükümetler) sürekli olarak sahip oldukları siyasi değerler ile siyasetçi (ya da hükümet) olarak çıkarları arasında denge kurmak zorundalar.

Bunun için de çoğu zaman yarı-doğrular ve yarı-yananlar ile konuşuyorlar. Zaman zaman değiştiğim üzere bu, Türkiye'de iyi anlaşılamayan bir husus. Bunun içindir ki siyasetçilerden entelektüeller gibi davranmaları, yani her zaman doğru bildiklerini söyleyip yapmalarını bekleyen çok.

Obama'nın değerlerinin, eski başkanlardan Jimmy Carter'ın değerlerinden farklı olmadığını varsaymak için pek çok neden var. Bilindiği üzere Carter uzun yıllardır, 1967 sınırlarıyla bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını, barış için Hamas'ın muhatap alınmasını, şimdi de El Fetih-Hamas uzlaşmasıyla oluşacak hükümetin desteklenmesini savunuyor; eğer İsrail, Filistin devletini tanıyacak olursa (daha önce El Fetih'in yaptığı gibi) Hamas'ın da İsrail'i (denize dökmekten vazgeçip) tanıyacağını söylüyor. (Washington Post, 4 Mayıs.)

Obama ise son konuşmalarında bir yandan İsrail'i (toprak değiş tokuşlu olarak) 1967 sınırlarıyla Filistin'i tanımaya davet ederken, öte yandan içinde Hamas'ın olduğu bir Filistin hükümetiyle konuşulamayacağını; Filistinlilerin Eylül ayında Birleşmiş Milletler (BM) nezdinde tanınmayı beklememelerini söyledi. Neden? Çünkü, gelecek yıl yeniden seçilmek isteyen bir siyasi olarak, başta İsrail ve Hristiyan Siyonist lobilerinin gazabına uğramaktan kaçınıyor. Tunus ve Mısır'da demokratikleşmeye tam destekten söz ediyor, ama bunun ABD açısından ne gibi olumsuzluklara yol açabileceğini bildiği için, (Libya'dan farklı olarak) Suriye'ye müdahale gereğinden söz etmiyor. Suriye ve (hatta müttefiki) Bahreyn yöneticilerini reforma davet ediyor, ama Suudi Arabistan'ın adını ağzına almıyor.

Geçen Eylül ayında Obama, BM Genel Kurulu'nda, İsrail ile Filistin arasında yeniden başlamasına önayak olduğu görüşmelerin bir yıl içinde anlaşma ile sonuçlanması çağrısında bulundu. Görüşmeler, İsrail'in Yahudi yerleşimlerini dondurmaya reddetmesi üzerine birkaç hafta içinde çöktü. Ortadoğu özel temsilciliğine atadığı (Kuzey İrlanda barışının mimarı) Senatör George Mitchell gerek Netanyahu'nun uzlaşmazlığı, gerekse Obama'nın (geçen Şubat ayında İsrail'in yerleşimleri genişletmesini takbih eden Güvenlik Konseyi karar tasarısını veto etmesiyle doruğa tırmanan) yalpalamaları karşısında iki hafta önce istifa etti.

El Fetih-Hamas uzlaşmasından sonra Filistinliler Eylül'de BM Genel Kurulu'nda 192 üye ülkeden üçte ikisinin (yani en az 128 üyenin) bağımsız Filistin devletini tanıması için kampanya yürütüyor. Ne var ki, Filistin'in uluslararası alanda tanınması (İsrail'in resmen de işgalci konumuna düşmesi) için Güvenlik Konseyi'nin de onayı şart. Bu nedenle Obama'nın Eylül'de Filistin devletini tanımayacağını açıklaması, İsrailliler dâhil barış yanlısı herkesin tepkisini çekti.

Obama'nın bir siyasi olarak konumunu belki en iyi anlatan, barış yanlısı Yahudi Amerikalı yorumculardan biri olan J. M. Rosenberg'in geçenlerde aktardığı anekdot: 2007'de başkanlığa adaylığını ilan etmesinden bir gün sonra Obama ile buluştum. Filistinliler üzerinde süren işgalin hem ABD, hem de İsrail açısından çok kötü sonuçları olduğunu, ABD'nin barış için "dürüst arabuluculuk" yapması gerektiğini söyledim. Obama, "Duymuyorum..." dedi. Anlayamadım. İzah etti: "Şunu demek istiyorum: Sizin gibi düşünenlerin sesini duymuyorum, ama AIPAC'in (İsrail lobisi) söylediklerini her hafta dinliyorum. Başkan seçildiğimde siz ve sizin gibi düşünenlerin mesajınızı duymamı sağlamanız lazım. Sadece haklı olduğunuza inanmak yetmez. Sesinizi yükseltmeniz gerekir ki, ben sadece onların değil sizin de sesinizi duyayım." (Political Correction, 16 Mayıs.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Görmüş, Birand ve 'genlerdeki darbecilik'

Şahin Alpay 2011.05.26

Alper Görmüş, son yıllarda Türkiye'de mesleğin yüzünü ağartan, ilkeleri ayakta tutan gazetecilerden biri. 2009 Uluslararası Hrant Dink Ödülü sahibi.

Mart 2007'de genel yayın müdürlüğünü yaptığı Nokta dergisinde, eski Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Özden Örnek'in, 2004 yılında iki askerî darbe girişiminden söz eden "Darbe Günlükleri"ni yayımladı. Bunun üzerine dergi, Genelkurmay Savcılığı'nın talebi üzerine, Bakırköy Savcılığı'ndan alınan izinle, polis tarafından basıldı; belge ve bilgisayarlarına el konuldu. Dergi, gelen baskılar üzerine yayınına son vermek zorunda kaldı.

Ancak "Darbe Günlükleri," ertesi yıl başlayacak, darbe girişimi zanlılarının yargılandığı, Ergenekon davası iddianamesine girdi. Görmüş, Örnek'in aleyhinde açtığı iftira ve hakaret davasında beraat etti. "Günlüklerin" Örnek'in bilgisayarından çıktığı, mahkeme tarafından atanan bilirkişi raporuyla doğrulandı. Görmüş, çoğu Taraf gazetesindeki "Medyaironik" başlıklı köşesinde çıkan, medyanın Ergenekon davasını nasıl izlediğine ilişkin yazılarını "Büyük Medyada Ergenekon Haberciliği" başlıklı iki ciltlik kitapta topladı. (İstanbul: Etkileşim Yayınları, Mayıs 2011)

Görmüş'ün "Ergenekon haberciliği" hakkında vardığı sonuç, Türkiye'de askerî darbeler ve darbe girişimleri hakkında tam bir bilgi sahibi olmak için, bunları yalnızca "teşkilat" yönleriyle değil, bunlara destek veren, toplumun kimi kesimlerinde yaygın, askerlerin siyasî rol oynamasını destekleyen, vesayetçi "zihniyet" yönüyle de irdelenmesi gerektiği. Buradan kalkarak şöyle diyor: "Ergenekon şebekesiyle hiçbir örgütsel bağı olmamış, onun kriminal faaliyetlerine hiçbir biçimde katılmamış, dolayısıyla yasal bir suçlamaya maruz kalmamış ve kalmaması gereken; fakat oynadıkları rol itibarıyla Ergenekonculuğun zihni temelini oluşumuna katkı sunan kimi siyasî -medyatik- toplumsal aktörler de mutlaka genel analizin içinde yer almalıdır. Bu çerçevede başrolü Türkiye'nin Büyük Medyasının oynadığı açık." (s. 9 - 10)

Medyanın Türkiye'deki siyasi darbeler ve darbe girişimlerinde oynadığı rol konusunda ilk teşhisi, belki biraz da böbürlenerek koyan, muhakkak ki, "Büyük Medya"nın ilk "Büyük Patronu" Erol Simavi'yi. Hürriyet Gazetesi'nin, Aydın Doğan'dan önceki sahibi olan Simavi'nin dedikleri anılmaya değer: "Basın için dünyada beş büyük kuvvetten biridir, dördüncü kuvvettir, derler. Bu söz Türkiye için geçerli değil. Hakimiyet elbette kayıtsız şartsız milletindir. O başka. Ama birinci kuvvet Türkiye'de ordu mu? Hayır. Basındır. İkincisi ordudur. Çünkü orduyu ihtilallere basın hazırlar." (Hürriyet, 19 Mayıs 1988)

Medyanın askerî darbelerdeki kışkırtıcı rolü üzerine itiraflarda bulunan ikinci "Büyük Patron" ise Dinç Bilgin'dir. Bilgin, sıfırı tükettikten sonra da olsa, 28 Şubat sürecinde "Büyük Medya"nın (yani Sabah ve Hürriyet gazetelerinin) üstlendiği işlevi (ne mutlu ki) bundan utanç duyarak anlattı. (Bkz. Yeni Şafak, 10 Ocak 2008) Alper Görmüş'ün son kitaplarının yayımlanması da, Türkiye'nin önde gelen gazetecilerinden (aynı zamanda, 28 Şubat sürecinin medyadaki kurbanlarından da) biri olan Mehmet Ali Birand'ın, medyanın askerî darbelerdeki rolü üzerine özeleştirisini tetikledi.

Birand, önce şunları yazdı: "Bizim kuşak için devlet daima öncelikli ve haklıydı... Genlerimize, belki de farkına varmadan darbecilik işlendi... Bütün darbeleri anlayışla karşıladık. Yardımcı olduk..." (19 Mayıs) Birkaç gün sonra da şunları: "Askeri darbeye iten, zorlayan daima laik kesim olmuştur... Bu ülkenin sadece bize ait olmadığını, dindar kesim ve Kürtlerle de paylaşmamız gerektiğini hiçbir zaman kabullenemedik... Askeri laik kesim kışkırttı. Onlar da zaten manen hazırdılar..." (24 Mayıs)

Birand haklıysa ne mutlu: "Son birkaç yıldır, genlerimizin kafası karıştı ve her şeye farklı bakar olduk."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bölünme kaçınılmaz değildir

Şahin Alpay 2011.05.28

Kimilerine göre Türkiye bölünmeye, Kürtler ayrılmaya doğru gidiyor.

Bu görüşü geçenlerde, en köşeli bir şekilde, ABD'nin Berkeley Üniversitesi'nden Doç. Dr. Cihan Tuğal, Neşe Düzel'e verdiği mülakatta dile getirdi: "2003'ten itibaren Türkiye bölünmeye doğru gidiyor. Ama bu, ne yaparsak yapalım bölüneceğiz anlamına gelmez. Ama gidişat budur. Çözümünden giderek uzaklaşıyor. Biz bu sorunu 2003'ten önce çözmeliydik. 2003'ten sonra içinden çıkılmaz bir hal aldı iş. Kuzey Irak'ta bir devletçik kurulduktan sonra insanların muhayyilesi değişti." (Taraf, 23 Mayıs)

Kürt sorununun demokrasiyle çözülebileceğini; 2003'ten, yani AKP'nin iktidara gelmesinden itibaren, iniş çıkışlarla da olsa, demokrasi ve çözüm yolunda ilerlendiğini yazıp söyleyenlerden biri olarak, öncelikle şunu belirtmeliyim. Tuğal'ın söyledikleri arasında bana en inandırıcı gelen, "Ama bu, ne yaparsak yapalım bölüneceğiz anlamına gelmez..." şeklindeki sözleri. Hiç şüphesiz, Türkiye'nin geleceği "ne yapacağımıza," yani siyasi karar vericilerin önümüzdeki dönemde ülkeyi ne yöne götüreceğine, yeni ve demokratik bir anayasa yapıp yapılamayacağına bağlı.

Böyle bir anayasa yapılabilir. Neden? Türkiye, içinde çok sayıda toplumsal, kültürel ve siyasal bölünmeler barındıran bir toplum. Sınıfsal bölünmeler sıralamakla bitmez. Kültürel ayrımların sadece en önemlileri: Türk ve Kürt kimliğini benimseyenler; Sünniler ve Aleviler; İslam'ın Diyanet yorumuna ve halk yorumlarına inanan Sünniler; Sünni ve Alevi Kürtler; dindar/muhafazakâr olan ve olmayan Türkler ve Kürtler; Aleviliği bir İslam mezhebi olarak gören ya da ayrı bir din olarak anlayan Aleviler... Bütün bu kültürel bölünmelerin üzerine gelen siyasi ayrışmalar ise milliyetçi, İslamcı, sosyalist, liberal siyasi eğilimler ve bunların birbirleriyle sentezleri ve değişen yorumları. Kemalistler dahi bürokratik vesayetçiler ve akılcılığı savunanlar olarak ayrılıyor. Laikçiler İslam inancının baskı altında tutulmasını savunurken, laikler din özgürlüğü istiyor. Kürtlerin hemen hepsi Kürt kimliğine özgürlük talep ediyor, ama çoğu hemen her yerine yerleştiği ülkenin bütünlüğünden yana. Kürt çoğunluklu bölge özerklik istiyor, ama en az yarısı PKK vesayetine karşı.

Bu çeşitlilikte bir toplumun bir arada tutulması, ancak farklı grupların sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasi taleplerine cevap veren bir anayasal düzen ile mümkün olabilir. Bunun içindir ki, Türkiye 1980'lerden itibaren büyük bir ekonomik ve siyasi değişim yaşıyor. Bu değişimin bir itici gücü, dışa kapalı bir komuta ekonomisinin ülkeyi yoksulluğa mahkûm ettiğinin anlaşılması ise bir diğeri, otoriter laikçi milliyetçiliğin (otoriter Kemalizm'in) toplumu parçalanmaya götürdüğünün görülmesi.

Bunun içindir ki Türkiye, sivil ve siyasi toplumu ile sürekli bir fikri değişim içinde. İslamcı, Türk milliyetçisi, anti-empyralist, Üçüncü Dünyacı Milli Görüş Hareketi'nden çıkan AKP, Türkiye ekonomisinin liberalleşmesi ve globalleşmesine; Kürt kimliğinin inkârına son veren politikalara öncülük etti. Aynı AKP, şimdi toplumu Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlığı temelinde birleştirecek bir anayasa vaat ediyor. PKK ile çözüm için görüşüyor. Kemal Kılıçdaroğlu liderliğindeki 'Yeni CHP', sorunu çözüp şiddeti bitireceğim diyor. PKK, Pan-Kürdist programını çoktan terk etti. Öcalan da, Karayılan da, BDP de demokratik özerkliğe dayalı çözüm diyor. Irak Kürtleri, barışçı çözüme destek veriyor.

AKP, CHP ve BDP'nin üzerinde anlaşacakları, bürokratik vesayete son veren; temel hak ve özgürlükleri, bu bağlamda dini ve etnik kimliklerin serbestçe ifadesini güven altına alan; yerinden yönetimi tesis eden bir anayasa, pekâlâ Türkiye'nin birliğini pekiştirebilir. Böylelikle Kürt azınlıkları olan bölge ülkelerine örnek de olabilir. Aksi, yani bölünmeye gidiş, bugüne kadar yaşadıklarımızdan çok daha büyük acılara yol açar. Aydınlarla düşen, bütün siyasi aktörleri bu bilinçle davranmaya teşvik etmek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nasıl bir 'statü'?

Şahin Alpay 2011.05.31

Murat Belge, geçenlerde çıkan bir yazısında şöyle diyordu: "Epey bir zamandır, BDP'nin uyguladığı politikaların, bunlar arasında öncelikle AKP'yi 'baş düşman' ilan etme politikasının düpedüz akıldışı olduğu kanısındayım...

Yalnız AKP'ye düşmanlık belirtmek değil, onun düşmanlarına ufak tefek dostluk kıyakları çekmek de var işin içinde." (Taraf, 28 Mayıs) Oysa BDP'nin bu politikasının ardındaki "akıl" ve "mantık" hakkında bir fikrimiz var; ihtiyaç duyulan, bu akıl ve mantığın daha iyi çözümlenmesi.

Normal olarak, Kürt sorununun çözümüne, yani Kürt kimliğinin tanınması ve Kürtlerin bütün etnik-kültürel haklarıyla eşit yurttaş statüsü kazanmasına odaklı olan bir BDP'nin, Kürtleri inkar politikasına son veren, tanıma yolunda adımlar atan AKP'yi "baş düşman" görmemesi, onun yapacağı reformlara destek olması beklenebilir. Pek çok Kürt de böyle davranılması gerektiğini düşünmekte. Oysa BDP'nin mantığı bu değil. BDP Türkiye Kürtlerinin, en azından Kürt çoğunluklu bölgede yaşayan Kürtlerin (ve hatta burada yaşayan Arapların ve Süryanilerin) iradesinin "gerçek" temsilcisi olma iddiasının; onları "vesayeti," güdümü altına alma politikasının bir uygulayıcısı. Bu seçim için geliştirilen "Emek, Demokrasi, Özgürlük Bloku" taktiği de bu stratejinin bir parçası.

AKP ise bu politikanın (ya da stratejinin) önündeki baş engel. Çünkü Türkiye Kürtlerinin en az BDP'ye oy verenler kadar geniş bir bölümü AKP'ye oy veriyor. Çünkü onlar AKP hükümetinin, Türkiye'yi Kemalist vesayetten kurtarabileceğini; soruna kendi taleplerini karşılayan bir çözüm getirebileceğini; bir "kardeş kavgası" olarak gördükleri kavgayı bitirebileceğini düşünüyor; BDP'nin iradesinin Kürtlerin iradesi olarak dayatılmasına karşı çıkıyor. BDP bu düşüncenin Kürtler arasında giderek yayılması ve sonunda kendisinin ("tasfiye" olarak da ifade edilen) marjinalleşmesine yol açabileceğinden kaygılı. Bunun için AKP'yi "baş düşman" olarak görüyor; yalnız AKP'ye düşmanlık belirtmekle kalmıyor, AKP'nin düşmanlarına ufak tefek dostluk kıyakları da çekiyor.

BDP sözcülerinin son günlerde, yapılacak yeni anayasa ile istedikleri "statü" de Kürtler üzerinde vesayet kurma politikası ya da stratejisinin bir parçası. Bu da, yeni anayasa ile Kürt çoğunluklu bölgeye "nasıl bir statü" sorusunu gündeme getiriyor. Demokrasinin yerleşmesi için idare sisteminin merkezîyetçilikten kurtarılması, yerinden yönetim ilkesi üzerinde yeniden örgütlenmesi gerektiği konusunda yaygın bir mutabakat olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Kürt çoğunluklu bölgeye daha geniş özerklik tanınması gereği de hayli açıktır.

Evet, Türkiye'de demokrasinin yerleşmesi için bir çözüm (örneğin 1921 Anayasası'nda öngörüldüğü üzere) yerel yönetimlere çok geniş yetkiler tanınmasıdır. Başka bir çözüm (örneğin İspanya ve Britanya'da olduğu gibi) ülkenin idari bölgelere ayrılıp, merkezi devletten bölgelere değişik ölçülerde yetki devri yapılmasıdır. Yine başka bir çözüm Türkiye'nin (örneğin Kanada, Belçika veya Irak'ta olduğu gibi) federal bir yapıya bürünmesidir. Bütün bunlar yeni anayasanın yapımında tartışılmaya, müzakereye açık olmalıdır. Yeni anayasa ve yasalar ile Kürtlerin ayrılıp (örneğin Irak Kürtleri ile birleşmesi) fikri de hiç şüphesiz özgürce savunulabilir hale gelmelidir.

Ne var ki Türkiye'nin geleceğine ve demokratikleşmesine ilişkin bütün tasavvurların konuşulabilmesi için, muhakkak ki, silahların susması, kimsenin kimseye (ne Türk'ün Kürt'e, ne de Kürt'ün Kürt'e) iradesini silah

zoruyla kabul ettirmesine zemin kalmaması gerekir. Ve evet, Kürt çoğunluklu bölgeye, öteki bölgelerden daha geniş özerklik tanınması, Türkiye'nin demokratikleşmesi açısından ciddi bir ihtiyaçtır, ama PKK silahlarıyla dayatılan, KCK ya da BDP vesayeti altında bir özerklik, hiçbir anlamda demokratik olmaz. Bunun Türkiye'de kurtulmaya çalıştığımız Kemalist vesayetten, İran'da mollalar vesayetinden ya da Çin'de Komünist Partisi vesayetinden pek bir farkı olmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Diyarbakır'da niye sadece iki parti var?

Şahin Alpay 2011.06.02

Diyarbakır, hangi açıdan bakarsanız bakın, Türkiye'nin en ilginç, en görülmeye değer, her gelişimde yeni şeyler öğrendiğim, burada olmaktan heyecan duyduğum yerlerinden biri.

Bu şehir hem Diyarbakır, hem Amed; hem Türkiye, hem de Kürt çoğunluklu bölgenin kalbi. Türkiye eğer kültürel zenginlikleriyle temayüz eden bir ülke ise, Kürt çoğunluklu bölge büsbütün öyle. Diyarbakır-Amed, uzaktan bakınca yalnızca bir Kürt şehri olarak düşünülebilir, ama içeriden bakınca, insanı şaşırtan bir çeşitliliği var.

12 Haziran seçimleri öncesinde, kentin önde gelen siyasi temsilcileriyle görüşerek, bölgenin siyasi çeşitliliğini çözümlemeye çalıştım. Burada esas olarak iki parti var: AKP ve BDP. Seçimin sonucu ya 6'ya 5 ya da 5'e 6 olacak. Tercihler niye bu iki parti üzerinde toplanıyor? Bu iki partinin seçmenini birbirinden ayıran nedir? Bunlar kuşkusuz esas olarak seçim araştırmalarıyla cevaplanabilecek türden sorular. Ama gözlemler de yardımcı olabilir. Birinci sorunun cevabı oldukça görünür: Tercihler bu iki parti üzerinde toplanıyor, çünkü bölgenin Kürt kimliğini sadece bu partiler temsil ediyor. Öte yandan iki partinin seçmenleri arasında dikkate değer farklılıklar var: AKP daha dindar, daha Sünni, daha muhafazakâr, geleneksel toplum yapısıyla daha iç içe, Türkiye'nin geri kalanıyla daha güçlü bağları olan, daha liberal, yani kişi özgürlüklerine daha bağlı olan kesimin oylarını topluyor. BDP ise daha az muhafazakâr, daha laik, daha Alevi, modern mesleklerle daha iç içe, Türkiye'ye olduğu kadar Türkiye'yi aşan Kürt coğrafyasına da bağlı olanları, özellikle de 1990'lardaki kardeş kavgasından, toplu göç ettirmelerden daha büyük acılar çekmiş, hayatları altüst olmuş kesimlerin oylarını topluyor. BDP'nin oyları AKP ile paylaşmasında en etkili olan hususlardan biri, muhakkak ki, 1990'larda ülkenin büyük bölümünde Refah Partisi örgütlenmesini andıran, ondan da etkin bir siyasi örgütlenmeye sahip olması.

AKP seçmenini anlamama yardımcı olan görüşmelerden birini, AKP il başkan yardımcısı Avukat Muhammed Akar ile yaptım. 1925'te Kürtlere yapılan vaatler yerine gelmediği için isyan eden, sonunda yakalanarak Diyarbakır'ın Dağkapı meydanında asılan Şeyh Sait'in torunu, dolayısıyla bölgede büyük saygı gören bir ailenin mensubu olan Akar'a göre Kürt çoğunluklu bölge, Türkiye ile daha güçlü bir şekilde entegre olmak, Türkiye'nin artan refahından daha adil bir pay almak istiyor. Türkiye'den kopmak, Ortadoğu "bataklığına" sürüklenmek istemiyor. Öte yandan Kürtlerin bütün ülkeyle köklü bağları var. Zaten yarısından fazlası ülkenin Kürt çoğunluklu olmayan, batı bölgelerinde yaşıyor; araya bir sınır çekilmesini istemiyor. Türkiye Kürtlerinin ülkeyle güçlü bir duygusal bağı var. Bütün yaşananlara rağmen, "duygudaşlık" sarsılmadı. Türkiye'nin ortak sevinçleri kadar ortak acılarını da paylaşıyor. Türkiye Kürtleri, öteki ülkelerdeki Kürtlerin kaderiyle ilgilidir, ama Erbilli Kürtlere nazaran Kayserili Türklere kendini daha yakın hisseder. "Onlar orada mutludur, biz burada." Ekliyor: "Hrant Dink, Ermeni'yim ama Türkiyeli, İstanbulluyum diyordu. Biz de Kürt'üz, ama Türkiyeli, Diyarbakırlıyız...

Biz Türkiye Kürtlerinin iki temel isteğimiz var: Türkiye'nin nimetlerini adil bir şekilde paylaşalım ve bizi biz yapan kültürel değerlerimize saygı gösterilsin."

Konuştüğüm AKP'ye ve de BDP'ye yakın Diyarbakırlılar arasında yaygın bir görüş, 12 Haziran'dan sonra seçim arifesinde yükselen gerginliğin hızla dağılacağı, "normalleşme" sürecine girileceği. Bu süreçte Başbakan Erdoğan'ın yeniden reformcu kimliğini kazanacağı ve barış yönünde ciddi adımlar atılacağı beklentisi yüksek. Ama beklentiler karşılanmadığı takdirde AKP'de de ciddi bölünmeler olacağı ve AKP'nin bu bölgede belki bir daha seçim kazanamayacağı da aynı ölçüde yaygın bir kanaat.

Gelecek yazıda 12 Haziran seçimlerine gidilirken Diyarbakır'da BDP'yi anlatmaya çalışacağım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çözüm mümkün, fırsat kaçmamalı

Şahin Alpay 2011.06.04

Diyarbakır'da geçirdiğim iki gün inancımı pekiştirdi: İnkarı geride bırakan Türkiye, Kürt kimliğini tanıma yönünde ilerleyebilir. Kaçırılmaması gereken bir fırsat var.

Bu fırsatın temel taşları şunlar: Kürtlerin ezici çoğunluğu ülkenin birliğine bağlı. İktidar partisi AKP, yalpalamalarına rağmen Kürtlerin en az yarısının güvenini koruyor. Bu güveni yitirmemek için, yeni anayasada Kürtlerin ortak taleplerine cevap verilmesi gerektiğinin bilincinde olmalı. Onun için Başbakan, kendisine büyük moral veren Diyarbakır'da, inanç ve tarih birliğini vurgulamakla yetinmedi; "Diyarbakırlının da, İstanbullunun da benim anayasam diyebileceği bir anayasa" vaad etti.

Ana muhalefet CHP'de son derece önemli bir fikri dönüşüm yaşanıyor. Genel Başkan Kılıçdaroğlu, yalnız ülke değil parti çıkarlarının da Kürtlerin güvenini kazanmayı emrettiğinin bilincinde. Onun için 9 yıl sonra Diyarbakır'a gidiyor ve, "Evet, Kürt sorunu vardır ve bunu Kemal kardeşiniz çözecektir... Bedeli ne olursa olsun, barışı getireceğiz..." diyor.

Peki, BDP ne diyor? Hiç şüphesiz ki, tek bir sesle konuşabilen KCK/PKK dahi olmadığı gibi, BDP de tek bir sesle konuşmuyor. Benim BDP sözcüleri arasında en çok kulak verdiğim biri, Güneydoğu'da belediyelerin çok dilli hizmet vermelerine kapıyı aralayan, sayısını bilmediği kadar çok davada yargılanmakta olan Diyarbakır Sur Belediye Başkanı Abdullah Demirbaş. BDP'ye yönelttiğim eleştiriler hakkında, "Herkesin eleştiriye ihtiyacı vardır..." diyebilen Sayın Demirbaş'ın bana söylediklerinden satır başları şöyle: Partiler arasında seçim kampanyası sırasında giderek gerilen ortama bakmayın. 13 Haziran'da ortam normalleşecek, Türkiye uzlaşmanın yolunu arayacak. Kürtlerin yüzde 75'i ülkenin birliğinden yanadır. Türk hassasiyetleri ile Kürt taleplerini bağdaştıran bir anayasa yapılabilir. Türklerle Kürtler arasında bugüne kadar üç büyük ittifak oldu. Bunların birincisi 1071'de Anadolu'nun birlikte fethi, ikincisi ise 1919-1925 arasında yapılan kurtuluş savaşıdır. Şimdi sıra üçüncü ittifakta; Cumhuriyeti demokratikleştirecek anayasada. Bu anayasadan iki temel beklentimiz var: Ya etnik kimliklere hiç atıfta bulunmasın ya da bütün etnik ve dinsel grupların eşit, özgür yurttaş olduğunu vaz etsin. İdareyi 20-25 bölgede aşağıdan yukarı yerinden yönetim ilkesini hakim kılacak şekilde yeniden yapılandırсын. 13 Haziran'da Başbakan'dan böyle bir anayasa yapılacağına dair açıklama, eminim ki silahların bir daha konuşmamak üzere susması sürecini başlatacaktır.

Diyarbakır'da BDP destekli bağımsız adaylardan Sayın Şerafettin Elçi ile de görüştüm. Bugüne kadar çok eleştirdiği BDP'den bağımsız aday olmasının, sorunun çözülmesinden ve silahların susmasından ne denli umutlu olduğunun ve buna katkı yapma arzusunun işareti olarak anlaşılması gerektiğini söyledi. AKP, CHP ve BDP'nin aralarında müzakere ederek sorunu çözecek mutabakata varabileceklerine inancını ifade etti. Bu fırsatın kaçırılmaması gerektiğini vurguladı.

Belki en dikkate değer olan Leyla Zana'nın bir televizyon programında söyledikleri: "Biz hükümete değil, devlete ortak olmak istiyoruz. İlle bu olacak diye de bakmıyoruz. Ama sonuna kadar zorlayacağız... Barış umudu var. Bir kere Kürtler siyasi olarak iradesini ortaya koymuş. Birlikte yaşamak istediğini ifade etmiş. Bu çok açık... Hiçbir etnik yapıya vurgu yapmayan ya da her türlüşüne vurgu yapan bir anayasa olabilir... Kürtler çok statik bakmıyor. Yeter ki bir irade ortaya çıksın. 'Evet, ben, bu sorunu Kürtlerle konuşarak çözeceğim' densin... Bizim öyle statik, özerklik talebimiz yok. Kürtler konuşmaya, sorunu demokratik zeminde çözmeye hazır, ama devletin neye hazır olduğunu bilmiyoruz." (Bkz. Mahmut Övür, Sabah, 2 Haziran)

2023'te dünyanın en güçlü, en itibarlı ülkelerinden, bütün Kürtlerin saygısına mazhar, bölgesinde istikrarın teminatı Türkiye vizyonuna bağlılığının Başbakan Erdoğan'ı çözüm yolunda kararlı davranmaya iteceğini umalım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Oyum neden Has Parti'ye?

Şahin Alpay 2011.06.07

Düzenli olarak köşe yazarlığına başladığım 1994 yılından bu yana her seçimde hangi partiye oy vereceğimi açıklıyorum. Köşe yazarları olarak, hemen her siyasi konuda yorum yapıyor, okurlarla fikirlerimizi paylaşıyoruz.

Seçimde kime oy vereceğimi açıklamayı da yorumculuğun bir gereği sayıyorum. Bu seçimde, ilk kez kararsız kalmamın nedenlerinden geçenlerde söz etmiştim. Fakat sonunda oyumu Has Parti'ye vermeye karar verdim. Neden?

Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin, çok-partili düzene geçilmesinden bu yana Türkiye'nin en başarılı hükümeti olduğu konusunda en küçük bir tereddüdüm yok. AKP bu nedenle 12 Haziran seçimlerinde üçüncü bir dönem için iktidara geliyor. Bunun için benim oyuma hiç ihtiyacı yok. Ama AKP iktidarının ve Sayın Başbakan'ın önümüzdeki dönemde uyarılara ve eleştirilere çok ihtiyacı olacağını düşünüyorum. AKP hükümetinin en çok uyarılmaya ve eleştirilmeye ihtiyaç duyduğu konulardan biri, kalkınmayı bir araç değil amaç olarak gören anlayışı. "Ne pahasına olursa olsun kalkınma" anlayışıyla, ülkemizin en kıymetli varlığı olan doğasının tahrip ve talan edilmesine, insan sağlığının hiçe sayılmasına izin vermemeliyiz.

Türkiye'nin her şeyden önce doğayı ve doğal hayatı savunan, güçlü bir Yeşiller Partisi'ne ihtiyacı giderek büyüyor. 2008'de kurulan, eşsözcülüklerini Ümit Şahin ve Yüksel Selek'in yaptığı, Türkiye Yeşiller Partisi, ne yazık ki, henüz yeterli sayıda ilde örgütlenmeyi başaramadığı için seçime giremiyor. Seçime katılan partiler arasında, birçok başka konuda olduğu gibi çevre konularında da görüşleri bana yakın düşen parti, geçen kasım ayında kurulan, başkanlığını Sayın Numan Kurtulmuş'un yaptığı Halkın Sesi Partisi (Has Parti). İktidar partisi sözcüleri, Fukuşima faciasına rağmen büyük bir aymazlık ve vurdumduymazlıkla, nükleer sanayinin lobicileri

gibi konuşurken, Has Parti'nin söyledikleri bana özellikle takdire şayan görünüyor. Has Parti, 12 Haziran 2011 Seçim Beyannamesi'nde aynen şöyle diyor:

"Petrol ve doğalgazın rezervlerinin azalması ve fiyatlarının giderek yükselmesi, öte yandan su kaynaklarının da insanların kullanımına ayrılması tüm dünyayı nükleer enerjiye yöneltmiştir. Ancak risklerinin büyük olması, insanları tereddütlere sevk etmektedir. Bugün dünyada başta gelişmiş ülkeler olmak üzere birçok ülke enerji ihtiyaçlarını nükleer santrallerle karşılıyor. Nükleer santrallerin tarihinin ise insan, hatta tüm canlıların varlığını tehdit eden kazalarla dolu olduğunu biliyoruz. En son Japonya'da depremden zarar gören Fukuşima nükleer santralinden yayılan radyoaktif tehlike, dünyanın büyük bir bölümünü hâlâ tehdit etmektedir. Sadece kazalar değil nükleer santrallerin ürettikleri tehlikeli radyoaktif atıklar da canlı varlığı için tehdit oluşturmaya devam etmektedir.

Has Parti, insanı ve insanlığı öne alan bir siyasi partidir. Partimiz, insanlık için büyük bir tehdit olan nükleer santrallere karşıdır. Çünkü nükleer teknolojinin aslı barışçıl değil savaşıdır. 'Hata payı' kitlesel ölümler ve kalıcı hastalıklar olan bir teknoloji kabul edilemez. İktidarımızda Türkiye'de nükleer santral kurulmayacaktır.

Ayrıca partimiz dünyadaki nükleer enerji karşıtları ile dayanışacak, nükleer santrallerin kapatılması ve sayıları on binleri bulan nükleer silahların ortadan kaldırılması için çalışmalar yapacaktır." (s. 49) İşte bunun için oymuş Has Parti'ye.

Bu seçimde, benim gibi, hangi partiye oy verecekleri konusunda sıkıntı çekenler için bir yardımcı, "Oy Pusulası Türkiye 2011" adlı internet sitesi. Koç Üniversitesi'nden Prof. Dr. Ali Çarkoğlu'nun başkanlığındaki siyaset bilimciler tarafından geliştirilmiş olan site, kullanıcılara, seçime giren 9 siyasi partinin temel konulardaki görüşleri ile (tamamen anonim tutulan) kendi görüşlerini karşılaştırma imkânı veriyor. Hangi partiye oy vermeniz gerektiğini söylemiyor, ama hangi temel konuda, hangi partiye yakın düştüğünüze dair fikir veriyor. (Bkz: www.oypusulasi.org)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye yakın tarihiyle yüzleşiyor

Şahin Alpay 2011.06.09

12 Haziran yaklaşırken kamuoyunun ilgisi seçim kampanyasından çok Türkiye'nin yakın tarihiyle ilgili ifşaatlar üzerinde toplanıyor. Bunlar önem sırasına konulamayacak kadar önemli. En önemlilerinin bir dökümünü yapmakta yarar var.

12 Eylül 1980 askeri darbesini soruşturan özel yetkili savcılar 6 Haziran günü, darbeden 30 yıl sonra darbenin lideri emekli Org. Kenan Evren'in ifadesini aldılar. Evren, "anayasal kurumlar işlemez hale gelmişti, TSK'nın İç Hizmet Kanunu'nun 35. maddesini uygulamak zorunda kaldık" dedi. Pişman olmadığını, ülkenin o şartlarında yine yetkili olsa, yine bunu yapacağını söyledi. Bunun üzerine, TSK 35. maddenin niçin hâlâ yerinde durduğunu, bu defa bizzat TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin sordu. Bakalım 12 Haziran'dan sonra toplanan TBMM gereğini yapacak mı?

Ergenekon davasına bakan mahkemeye ulaşan bir belgeye göre, 2007'de dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı olan emekli Org. İlker Başbuğ, danışmanı aracılığıyla, o zamanki ANAP lideri Erkan Mumcu'ya şu mesajı

gönderdi: "Anayasa Mahkemesi'yle konuştuk. AKP'yi kapatacaklar. Erdoğan, Gül ya da Arınç seçilirse TSK müdahale edecek." Genelkurmay, iki yıl önce varlığını kabul ettiği bilgi notuna kayıtlarında rastlanmadığını açıkladı. Başbuğ, danışmanı ve Mumcu, böyle bir mesajın söz konusu olmadığını söylediler. Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç ise, "Sayın Başbuğ'un birilerine böyle bir konuşma yapmış olduğuna dair bir bilgi ya da belge bulunursa, doğrusu bunu yadırgamam..." dedi. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün yorumu da şu oldu: "Bunlar inkar edilemeyecek gerçekler, çünkü herkes hayatta, herkes biliyor." Gazetelerde, eski genelkurmay başkanları İlker Başbuğ ve Yaşar Büyükanıt'ın da aralarında bulunduğu 25 emekli ve muvazzaf askerin bu konuda ifadeye çağrılacağı iddiası var. Bakalım ne olacak?

"Susurluk" sanığı eski Özel Harekat polisi Ayhan Çarkın, "Çok cinayet işledik, vicdan azabı duyuyorum. Meclis'te bir komisyon kurulursa her şeyi anlatırım" demesi üzerine özel yetkili savcılar tarafından sorgulandı. Çarkın 1994'te işlenen dört faili meçhul cinayette rol aldığını itiraf etti ve mahkemece tutuklandı. Üstlerine bu kişileri niye öldürdüklerini sorduğunda, "Milli Güvenlik Kurulu ve devletin bilgisi dahilinde" cevabını aldığını belirtti. Failleri belli olanların yakınları, dönemin başbakanı Tansu Çiller, eski Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar ve eski Özel Harekat Dairesi Başkan Vekili İbrahim Şahin'in ifadesinin alınması; Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanı Kutlu Savaş tarafından 1997'de hazırlanan "Susurluk Raporu"ndaki devlet sırrı olduğu gerekçesiyle açıklanmayan bölümün açıklanması ve Mesut Yılmaz'ın ifadesinin alınması talebiyle savcılığa başvurdular.

Ayhan Çarkın'ın söylediklerinde yeni bir şey yoktu. Kutlu Savaş'ın raporu, faili meçhullerin devlet kararıyla işlendiğini, ancak caniler devlet için değil kendi cepleri için öldürmeye başladığında işin kontrolden çıktığını yazmıştı. Emekli Korumiral Atilla Kıyat, 1993-1997 yılları arasındaki faili meçhullerin "devlet politikası" olduğunu söylemişti. Çarkın'ın itiraflarından sonra merak edilen Avukat Taylan Tanay'ın aralarında eski Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, eski başbakanlar Çiller ve Yılmaz, CHP milletvekili Deniz Baykal ve iki eski genelkurmay başkanı dahil MGK'nın 35 üyesi hakkındaki suç duyurusunun nasıl bir işleme tabi tutulacağı.

Son günlerin öteki dikkate değer gelişmelerinin başlıcaları ise şöyle: Balyoz darbe girişimi davasında Harp Akademileri Komutanı Orgeneral'in ardından Hava Harp Okulu Komutanı Tümgeneral de tutuklandı. Milli Savunma Bakanlığı, Başbakan'a hakaretler yağdırılan internet sitelerinin IP adreslerinin bakanlık tarafından satın alınarak Genelkurmay'a tahsis edildiğini açıkladı. Önde gelen basın mensuplarından Mehmet Ali Birand, 1999'da Fethullah Gülen'in kovuşturmaya uğramasına yol açan kasetlerin medyaya Genelkurmay tarafından servis edildiğini söyledi.

Türkiye yakın tarihiyle yüzleşmesini sürdürüyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye ne düşünüyor?

Şahin Alpay 2011.06.11

European Council on Foreign Relations/Avrupa Dış İlişkiler Konseyi (ECFD) 2008'de Çin, 2009'da Rusya'dan sonra "What does Turkey think?/Türkiye ne düşünüyor?" başlıklı bir rapor yayımladı.

Raporun büyük bölümü, görüşleri kamuoyunca iyi bilinen Türkiyeli yazarların katkılarından oluşuyor. Raporda Türkiye açısından asıl ilginç olan, ECFR araştırmacılarının ulaştığı sonuçları toparlayan katkılar. Bu katkıları kaleme alanlar, komşu Bulgaristan'dan iki tanınmış akademisyen, Dimitar Bechev ve Ivan Krastev.

Bechev'in raporun sunuşunda altını çizdiği hususların hem Avrupalı hem de Türkiyeli elitler tarafından iyi anlaşılmasında büyük yarar var: Türkiye artık bölgesinde güçlü bir oyuncu. Bu niteliği kazanma sürecinde Avrupa'ya giderek daha çok benzedi; globalleşmiş, ekonomik bakımdan liberal ve demokratik bir ülke oldu. "Doğuya ya da batıya değil, yukarı gitmek istiyor..." On yıl öncesine göre Türkiye bugün "daha zengin, daha açık, daha demokratik, daha adil ve daha barış içinde." Dahası, otoriter rejimleri reddeden Arap dünyası için bir esin kaynağı, hatta model. AB Türkiye'de daha az konuşulur olduysa da önemini tümüyle yitirmedi. Türkiye ve AB, ister istemez, birbirleriyle "Katolik nikâhlı" bir çift; bütün hayal kırıklıkları ve sadakatsizliklere rağmen, birlikte olmak zorundalar. AB, 2006-2007'ye kadar, Türkiye'nin askeri-bürokratik vesayetten adına yakışır bir demokrasiye geçişine yardımcı oldu. AB pazarları Türkiye ekonomisinin başarısı için önemli bir etken olmaya devam ediyor. Ne var ki bütün bunlar AB'yi rehavete düşürmemeli. Türkiye açısından vazgeçilmez olmayan AB'nin Türkiye ile daha yakından ilgilenmesi şart.

Ivan Krastev ise "Büyülenmiş bir cahilin vardığı geçici sonuçlar" başlığıyla kaleme aldığı sonuç bölümünde, Türkiye'nin bugün kendine güvenen ve geleceğe umutla bakan bir ülke olduğunu, ancak üç açıdan savunmasız olduğuna dikkat çekiyor. 1) Bugünkü yapısıyla Türkiye ekonomisi ancak büyük çapta yabancı sermaye girişiyle büyümeyi sürdürebilecek nitelikte. Yapısal reformlar yapılmadığı takdirde, ekonomik kriz çıkabilir, Türklerin dünyaya ve kendilerine bakışı değişebilir. Zira araştırmalar ekonomi iyi giderken AB'ye önem vermediklerine; sorun çıkınca AB'ye döndüklerine işaret ediyor. 2) Ankara'nın özgüven kazanmasında büyük rol oynayan dış politikada sorunlar artıyor. 3) "Endişeli modernler" ile Erdoğan'ı destekleyen çoğunluk arasındaki "derin kutuplaşma," Türkiye'yi siyasi takınmaya ya da otoriterliğe götürebilir. Türkiye'de tehlike "İslamlaşma" değil, "Putinleşme"... Sosyal, siyasal ve kurumsal engeller kalmadığı takdirde rejim "kolayca liberal olmayan çoğunlukçu demokrasiye dönüşebilir."

Benim raporda yer alan makalemin konusu tam da Krastev'in son uyarısıyla ilgili. Söylediğim şu: Türkiye (Rusya'dan çok farklı olarak) en az 60 yıllık bir demokrasi tecrübesine ve işlerliği olan, dışa açık bir piyasa ekonomisine sahip. Dünya özellikle de Avrupa'yla giderek daha sıkı bağlar kuran bir toplum. Bütün sorunlarını giderek daha özgürce tartışan, giderek güçlenen bir sivil toplumu var. Bu özellikleriyle Türkiye'nin özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasiyi yerleştirmesi, otoriter bir rejime yönelmesine nazaran çok daha güçlü bir olasılık.

Türkiye'nin "endişeli modernler" ile Erdoğan'ı destekleyen çoğunluk arasında "derin kutuplaşma" yaşadığına dair iddialar bana hiç inandırıcı gelmiyor. Bugün askeri-bürokratik vesayeti gerilettiği için AKP'ye destek veren kesimlerin ve bizzat AKP saflarında yer alanların önemli bir bölümü, otoriterleşmesi halinde Erdoğan'a desteğini çekecektir. "Endişeli modernler" in bir kısmı askeri-bürokratik vesayetin devamını isterken, başka bir kısmı güvenceyi liberal demokraside arıyor. CHP'nin kendini yenileme çabası da buradan kaynaklanıyor. Son yoklamalara göre, ekonomi iyi gittiği halde, toplumun yüzde 69'unun AB üyeliğine destek vermeye devam etmesi de herhalde demokrasiye verdiği önemle ilgilidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi yerleşiyor

Şahin Alpay 2011.06.14

12 Haziran seçim sonuçları, Türkiye'de demokrasinin yeni bir zaferi. Askerî-bürokratik vesayetten kurtuluş yolunda ilk demokrasi zaferi 3 Kasım 2002'de yaşandı.

Bu gazetede çıkan "Demokrasinin zaferi" başlıklı ilk yazımda (5 Kasım 2002), özetle şunu söylemiştim: Dünyanın belki en kötü seçim sistemine rağmen Türkiye, ülkeyi tarihinin en ağır ekonomik krizine sürükleyen koalisyon partilerini Meclis'ten sildi; AB karşıtı Milli Görüş'ten AB taraftarı muhafazakâr demokrasiye büyük bir fikri dönüşümü gerçekleştiren kadroya iktidarı verdi. 22 Temmuz seçimleri ertesinde çıkan "Türk demokrasisinin yeni zaferi" başlıklı yazımda (24 Temmuz 2007) ise özetle şunu ifade ettim: Gerek ekonomi, gerekse demokrasi alanında sağlanan başarılar karşılığını buldu; Türkiye, Başbakan Erdoğan liderliğindeki AKP hükümetine "yola devam" dedi.

12 Haziran seçimleri de Türkiye'nin özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi yerleştirmeye doğru ilerleyişini teyid ediyor. Seçime katılma oranında rekor kırılmadı, ama son yılların en yüksek oranına ulaşıldı. Oran 2002'de yüzde 79, 2007'de 85'ten 87'ye çıktı. Oylama büyük bir olgunlukla gerçekleşti; ciddi sayılabilecek bir olayla karşılaşılmadı. Seçmenler büyük bir dikkat göstererek, oylarını Parlamento'ya girebileceğine inandıkları parti veya bağımsız adaylarda topladı: Yüzde 10 baraja rağmen, boşa giden oy oranı 2002'de yüzde 45'ten, 2007'de yüzde 15'e, bu defa da yüzde 5'e indi. 24. Dönem TBMM'nin temsil zaafı yok; oyların yüzde 95'i temsil ediliyor. Kadın milletvekillerinin sayısı 50'den 77'ye çıktı; hedefin neredeyse üçte birine ulaşıldı.

AKP iktidarı, ekonomide, demokraside ve dış politikada ülkeye yaptığı hizmetlerin karşılığını aldı. Oy oranını 2002'de yüzde 34'ten 2007'de yüzde 47'ye, bu defa yüzde 50'ye yükseltti. Demokraside çalışanın kazanacağı görüldü. Bu, AKP için, özellikle de mimarı olan Başbakan Erdoğan için kutlanması gereken, büyük bir başarıdır. AKP iki oydan birini almakla kalmadı, Türkiye'nin bütününün, bütün bölgelerinin partisi olma vasfını güçlendirdi. Bu demokrasi zaferiyle Türkiye, bütün bölgeye, bütün dünyaya ışık saçıyor. Türkiye halkı AKP hükümetine ülkeyi bir 4 yıl daha yönetmesi için güçlü yetki verdi, ama beklediği yeni, sivil ve demokratik anayasayı tek başına yapma yetkisi vermedi. AKP'nin milletvekili sayısı (341'den) 326'ya indi. Sivil anayasa, uzlaşmayla yapılacak.

CHP, AKP'nin ancak yarısı kadar oy alabildi, ama oy oranını 2007'de yüzde 20'den yüzde 26'ya, milletvekili sayısını 112'den 135'e çıkardı. Oy oranını ve milletvekili sayısını en çok artıran parti oldu. Kılıçdaroğlu'nun CHP'yi askerî-bürokratik vesayet rejiminin partisi olmaktan çıkarma çabası ciddi destek buldu. CHP, aday listelerinde Balyoz ve Ergenekon sanıklarına, vesayet düzeninin kimi kaşarlanmış temsilcilerine yer vermeseydi daha da başarılı olabilirdi.

MHP, Başbakan Erdoğan'ın altına itmek için harcadığı bütün çabalara, (kimin tarafından tezgâhlandığı henüz anlaşılamayan çirkin) kaset skandallarına rağmen, barajın altında kalmadı. Oy oranının (% 14'ten 13'e) sadece bir puan azalmasını, mağdur durumuna düşerek, bir kısım normal olarak MHP'ye oy vermeyecek seçmenlerin de oyunu kazanmış olmasına bağlıyorum.

"Emek, Demokrasi, Özgürlük Bloku" politikasıyla muhafazakâr, dindar Kürtler yanı sıra sosyalist Türkleri ve başkalarını da aday gösteren BDP, TBMM'deki temsilci sayısını 20'den 36'ya yükseltmeyi başardı. Kürt çoğunluklu bölge şiddete değil, demokratik mücadeleye destek verdiğini güçlü bir şekilde gösterdi. BDP'nin, Kürtlerin taleplerine de cevap verecek bir anayasa yapılmasında önemli rol alması, umalım ki, savaş lobilerinin yenilgiye uğratılmasında ve Türkiye'nin sorunlarını uygar bir şekilde, konuşarak-uzlaşarak çözmesi yolunda büyük bir adım olsun.

Türkiye'nin ezici çoğunluğu, Başbakan Erdoğan'ın 12 Haziran akşamı yaptığı "balkon konuşması"nı tasvip ediyor ve oradaki vaadlerine bağlı kalmasını bekliyor.

Başbakan Erdoğan barışı sağlayıp tarihe geçebilir

Şahin Alpay 2011.06.16

Başbakan Erdoğan liderliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi 12 Haziran'da tarihi bir seçim zaferi kazandı.

Çok-partili düzen tarihimizde üçüncü kez oylarını arttırarak seçim kazanan ilk parti oldu. Başbakan, seçim kampanyasını "Türkiye hazır, hedef 2023" sloganı üzerine kurdu. Önüne, Cumhuriyet'in 100. kuruluş yıldönümünde Türkiye'yi dünyanın en ileri demokrasilerinden ve en gelişmiş on ekonomisinden biri yapma hedefini koydu. Bu hedef kesinlikle başarılabilir, ama ne yazık ki, Türkiye buna henüz hazır değil, çünkü temel sorunu, Kürt sorunu çözüm bekliyor. Evet, Kürtleri inkâr bitti; ama ne Kürtlerin demokratik talepleri karşılandı, ne de PKK silah bıraktı. Bunları başarmadan Türkiye, Sayın Başbakan'ın gönül verdiği hedeflere asla ulaşamaz.

12 Haziran'da hemen her kesimden Türkiye halkı, Başbakan Erdoğan'a ve AKP hükümetine 2023 hedeflerine ulaşılması için, demokrasilerde pek az iktidara nasip olan çok güçlü bir destek verdi. Şimdi karşılığını bekliyor. Başbakan'ın önünde tarihi bir fırsat var: Türkiye halkı, bu seçimde hükümetin elini tutacak, çelme takacak askeri-bürokratik vesayete, otoriter Kemalizm'e "Kesinlikle hayır!" dedi. Ama ezici çoğunluk Sayın Başbakan'ın 12 Haziran gecesi yaptığı "balkon konuşması"nda söylediklerine, yani 1919-1923 arasında "Gazi Mustafa Kemal ve arkadaşları"nın izledikleri "Cumhuriyet'in kuruluş felsefesi"ne sadık yeni bir Cumhuriyet'e destek vermeye hazır. Bu seçimde açıkça görüldüğü üzere, birlikte yaşamayı reddeden, Kürtlere Türk kimliğini zorla kabul ettirmek isteyen Türk milliyetçileri de, ayrı bir devlet peşinde olan Kürt milliyetçileri de Türkiye toplumunun ancak çok küçük bir bölümü. Türkiye halkının ezici çoğunluğu barış içinde özgürleşmek ve zenginleşmekten yana.

Kemal Kılıçdaroğlu liderliğindeki kadro ana muhalefet partisi CHP'nin askeri-bürokratik vesayetçilikten kurtulması, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi ilkelerine bağlanması için çaba harcıyor. Sayın Kılıçdaroğlu Diyarbakır'da, "Kürt sorunu vardır ve bu sorunu kardeşiniz Kemal çözecek... Bedeli ne olursa olsun barışı getireceğiz..." dedi. PKK'nın silah bırakması karşılığında genel siyasi af ilanını dahi telaffuz etti. Yeni TBMM'de Kürt sorununun çözümü için, konuyu politik çekişme malzemesi yapmayacak, bütün partilerden akil adamlardan oluşan bir komisyonun kurulmasını, bu komisyonun ihtiyaç duyarsa Abdullah Öcalan'la da konuşmasını önerdi. Böylesine büyük bir fikri yenilenme yapmasına rağmen Kılıçdaroğlu önderliğindeki CHP, seçmenden tasvip gördü, oylarını arttırdı. Kılıçdaroğlu, seçim sonrasında "helalleşmeye" hazır; Başbakan'a "kapım açık" diyor. Ergenekon sanıklarının aday göstermek gibi bir yanılsa düşmeseydi belki daha da çok oy alacaktı.

BDP eski genel başkanı Selahattin Demirtaş, 13 Haziran'da şunları söylüyor: "Artık barışa giden yolları açabiliriz. Bunun için anayasal bütün tartışmalarda, bütün çözümlerde muhatap bizleriz, seçilmiş siyasetçilerdir... Bu savaşın durması için Sayın Öcalan ile yürüyen müzakere devam etmeli, bu savaşın bir tarafı olan PKK ile doğrudan görüşmeler yapılmalıdır. Hükümet bundan kaçınmamalıdır. Bizler de siyasetçiler olarak buna destek olmaya hazırız." (Zaman, 14 Haziran)

PKK lideri Abdullah Öcalan, Kürt sorununu "Cumhuriyet'in başlangıcındaki kuruluş felsefesinden uzaklaşmaya" bağlıyor. "Türkiye Cumhuriyeti anayasası bütün kültürlerin demokratik bir şekilde varlığını ve kendini ifade etmesini kabul eder... Bu cümleyi anayasaya koysunlar, iki ay içinde PKK silah bırakır" diyor. (Bkz. Yıldırım Oğur, Taraf, 14 Haziran.)

Başbakan Erdoğan'ın önünde tarihi bir fırsat var: Bütün taraflarla konuşarak-uzlaşarak, 12 Haziran'da balkondan vaadettiği "Türk'ün, Kürd'ün, Zaza'nın, Arab'ın, Çerkes'in, Roman'ın, Alevi'nin, Sünni'nin, azınlıkların, yani 74 milyonun" anayasasını yaparak Türkiye'yi barış ve huzura kavuşturan lider olarak tarihe geçebilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nükleerde İtalya yolu gösteriyor

Şahin Alpay 2011.06.18

İtalya bugün dünyanın yedinci büyük ekonomisi.

İtalya'nın, bu konuma ulaşması için nükleer enerji santralleri kurması gerekmedi. 1987'de nükleer santraller kurup kurmama konusunda yapılan halkoylamasında İtalyan halkı "Hayır!" dedi. İtalya'nın birçok açıdan 'skandal' Başbakanı Silvio Berlusconi, bu kararı tersine çevirmek ve nükleer santral kurma izni almak için tekrar halkoylamasına başvurdu. Geçen pazar ve pazartesi günleri yapılan (nükleer enerji yanı sıra sular idaresinin özelleştirilmesi ve Başbakan Berlusconi ile bakanlarına geçici süreli 'dokunulmazlık' tanınmasını konu alan) halkoylamasına en az yüzde 50 katılım olmaması halinde, bu konudaki karar yetkisi parlamentoya kalacaktı. Bu nedenle Berlusconi, ısrarla halkı sandıktan uzak durmaya çağırdı. Ne var ki katılım oranı yüzde 57'yi bulduğu gibi, katılanların neredeyse tamamı (yüzde 94!) nükleere yine "Hayır!" dedi. Referandum sonucu hukuken bağlayıcı. Nitekim Berlusconi de yenilgiyi kabul etti ve İtalya'nın artık yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmekten başka bir seçeneği olmadığını açıkladı.

Avrupa'da nükleer belaya bulaşmayan ülkeler İtalya'dan ibaret değil. Bu konuda öncü Avusturya, 1978'de yaptığı referandumla, hizmete hazır santrali işletmeye açmama ve santrali ibret için müzeye çevirme kararı aldı. Danimarka, Yunanistan, İrlanda, Portekiz, Norveç, Malta, Lüksemburg ve Letonya da nükleer santral kurmadılar ve kurmuyorlar. Nükleer santral kuranlar bundan vazgeçmeye başladı. Almanya hükümeti geçen mayıs ayında ülkede elektrik enerjisinin yüzde 26'sını sağlayan nükleer santrallerin hepsini 2022 yılına kadar kapatma kararı almıştı. Geçen hafta da İsviçre hükümeti ülkede elektrik enerjisinin yüzde 40'ını sağlayan nükleer santrallerin tümünü 2034 yılına kadar kapatma kararı aldı.

Peki, Türkiye ne yapıyor? Bütün kamuoyu yoklamaları, Türkiye halkının çoğunun Fukuşima faciasından önce de nükleer enerjiye karşı olduğunu, sonrasında bu oranın üçte ikiye yükseldiğini gösteriyor. Halk arasında yaygın muhalefete rağmen hükümet, nükleer santral kurma hevesini muhafaza ediyor. Ne var ki, işbirliği yapmak istediği ülkelerden gelen sesler pek cesaret verici değil.

AKP iktidarı, Sinop için tasarladığı nükleer santrali Japonlara yaptırmak istiyor. Ne var ki, Japonya bundan böyle kendi ülkesinde nükleer santral yapmama kararı aldı. Görüşmeler için Türkiye'ye gelmesi beklenen Japon heyetinin gelişi ertelendi. (Umarım Japonya nükleer belayı başka ülkelerin başına sarmama kararı da alır.)

Nükleer santral pazarlamayı en önemli gelir kaynaklarından biri haline getiren, Mersin-Akkuyu'da nükleer santral kurmak için Ankara ile anlaşılan Ruslar da sanki biraz farklı konuşmaya başladılar. AKP hükümetinin Enerji Bakanı, geçen mart ayında büyük bir hevesle yaptığı açıklamada, santralin temelini geçen nisan veya mayıs ayı içinde atılacağını söylemişti. Projeden sorumlu Rus yetkili Alexander Superfin, mayıs ayı sonunda basına yaptığı açıklamada "bölgenin güvenli olmadığını gösterir herhangi bir işaret olması halinde burada

inşaat yapmayacaklarını" bildirdi. Son açıklamalarında da şöyle konuşuyor: İnşaatla ilgili izinlerin alınmasının ardından, ilk kazma 2013 ortalarında vurulabilir. (Zaman, 8 Haziran) Umarım o izinler hiçbir zaman verilmez.

Benim görüşüm net ve açık: Yeni seçilen TBMM ve yeni Türkiye hükümeti, her konuda olduğu gibi bu konuda da halkın sesine kulak vermeli ve nükleer maceradan vazgeçmeli. Sivil toplum, hükümeti bu konuda uyarmak için giderek sesini daha çok yükseltmeli.

Kimi okurlardan aldığım mesajlar, benim bu seçimde oyumu HAS Parti'ye vermek suretiyle büyük bir başarısızlığa uğradığımı ima ediyor. Bu sayın okurlarıma, hemen herkes gibi benim de AKP'nin seçimleri kazanacağını bildiğimi, nükleer enerjiye ahlaken ve ilke olarak karşı çıkan yegâne siyasi parti olan HAS Parti'ye oy vermek suretiyle, bu belaya karşı uyarı görevini yerine getirdiğimi hatırlatmam gerekiyor anlaşılan.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB Türkiye üzerindeki etkisini yitirdi

Şahin Alp 2011.06.21

Geçen haftanın üç gününü AB'nin başkenti Brüksel'de geçirdim. 17 Haziran'da European Policy Centre (EPC) adlı düşünce kuruluşunun TUSKON'un işbirliğiyle düzenlediği, Türkiye'de seçim sonuçları ve sonrasını konu alan panelde konuştum. EPC'den Amanda Paul'un yönettiği panelde öteki konuşmacılar Milliyet'ten Semih İdiz ile Avrupa Parlamentosu'ndan Andrew Duff idi.

Brüksel'de gerek Avrupa Komisyonu, gerekse Avrupa Parlamentosu'ndan üst düzey yetkililerle görüşme fırsatı da buldum. (Tabii ki, randevuları önceden sağlayan, AB çevresinde neredeyse tanımadığı kimse bulunmayan gazetemiz Brüksel temsilcisi, değerli dostum Selçuk Gültaşlı sayesinde.) Macaristan bu ay sonunda AB Konseyi'nin dönem başkanlığını Polonya'ya devrediyor. (Ondan sonraki dönem başkanı da Güney Kıbrıs olacak.) Ankara, "rekabet" faslının müzakereye açılması için gereken kriterleri geçen aralık ayında "esas olarak" yerine getirdiğini söylüyor; AB Komisyonu ise aksi kanıda. Görünen o ki, ilk kez bir dönem hiçbir fasıl açılmadan kapanacak.

Bilindiği üzere 35 faslın 8'i AB Konseyi, (bunlardan biri dâhil) 5'i Fransa, 6'sı da Güney Kıbrıs tarafından askıya alınmış durumda. Bugüne kadar 13 fasıl açıldı, 1'i kapandı. Müzakere edilmeyecek 1 fasıl dışında müzakereye açık, rekabet dâhil, sadece 3 fasıl kalmış durumda. Konsey'in askıya aldığı fasılların açılabilmesi için Komisyon çevreleri, gümrük birliğine ilişkin Ek Protokol'ün Güney Kıbrıs'a teşmil edilmesi yönünde bir adım atılmasını, bu bağlamda Türkiye'nin koşullu olarak bir limanını Güney Kıbrıs gemilerine açmasının çok yararlı olacağını öneriyorlar. Eğer netice alınamazsa, limanın tekrar kapatılabileceğini düşünüyorlar. Buna karşılık AB çevrelerinde olmasa da Brüksel'de, Türkiye'nin (gerekirse kapamak üzere) bir limanını açma şeklinde bir adım atmasının Sarkozy ve Merkel tutum değiştirmedikçe bir netice vermeyeceğini; ayrıca Güney Kıbrıs'ın yeni taleplerle ortaya çıkabileceğini hatırlatanlar da var. Edindiğim izlenim, Fransa ve Güney Kıbrıs'ta başkanlık seçimleri sonrasında, yani 2013'e kadar Türkiye-AB ilişkilerinde bir hareketlenme beklemenin gerçekçi olmadığı.

Bu bağlamda AB nezdinde daimi temsilcimiz büyükelçi Selim Kunalp'ın Türkiye'nin bundan böyle iç reformlar sürecinde AB'nin telkinlerini dikkate almayacağına dair açıklaması dikkate değer. Kunalp'ın demeci şöyle: "Avrupa Komisyonu'nun önerileri evrensel değerleri yansıttığı sürece dikkate alınacak... AB'ye katılım konusunda açık bir perspektife sahip olmadığı sürece Türkiye'nin yasalarını dar AB standartlarına uydurması

için bir neden bulunmuyor. Kısacası, AB Türkiye üzerindeki etkisini yitirdi." (Euobserver, 20 Haziran.) Görebildiğim kadarıyla, 12 Haziran seçimleri Brüksel'de, bundan böyle Türkiye'de demokratikleşmenin "dışarıdan" AB'nin değil, "aşağıdan" halkın itmesiyle ilerleyeceği izlenimini yaygınlaştırmış. AB çevreleri, seçmenlerin Başbakan Erdoğan'a muhalefetle görüşüp anlaşmadan anayasa yapma yetkisini tanınmamış olmasından, demokratikleşme adına hayli memnunar. Ne var ki, AKP'nin önyargılı muhalifleri tarafından pazarlanmaya çalışılan, "Erdoğan'ın Putin, Türkiye'nin Rusya" olma yolunda olduğuna dair iddialar inandırıcı bulunmuyor. AB Komisyonu'ndan bir yetkilinin, İspanya'da demokratikleşmenin öncülüğünü demokratik sosyalistlerin, Türkiye'de ise Müslüman demokratların yapmasının son derece doğal olduğunu söylemesi ilginçti.

Panelde Türkiye'de "Kemalist-İslamcı kutuplaşmasının devam ettiğini" söyleyen Duff'a şunları hatırlattım: Türkiye'de İslamcılar muhafazakâr demokrat oldular. AKP'nin itirazı laikliğe değil, laikçiliğe. Yeni CHP de otoriter laikliği terk sürecinde. Herkesin inancına saygı, gerçek laiklik üzerinde bir mutabakata doğru gidiliyor. Geçen mart ayında yine birlikte katıldığımız bir panelde Duff, "Ankara'nın mı Kahire'ye, yoksa Kahire'nin mi Ankara'ya model olacağının henüz belli olmadığını" söylemişti. 12 Haziran'dan sonra bu fikri terk etmişe benziyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Britanya, Büyükelçi Kuneralp'in eşine vize vermedi

Şahin Alpaz 2011.06.23

AB üyelerinin, ülkelerini ziyaret etmek isteyen Türkiye yurttaşlarına vize sürecinde çıkardıkları güçlükler ve yaptıkları eziyet, akıl ve mantık sınırlarını aşır skandal boyutuna varmış bulunuyor.

Bunun en çarpıcı örneği hakkında geçen hafta Brüksel'de, AB nezdinde daimi temsilcimiz Büyükelçi Selim Kuneralp'i ziyaretim sırasında bilgi sahibi oldum. İnanılması güç olay şu: Kuneralp, kuzeni Londra Belediye Başkanı Boris Johnson ile aile köklerinin bulunduğu Ankara'nın Kalfat kasabası belediye başkanı arasında 4 Mayıs'ta gerçekleşecek buluşmaya davetlidir. Brüksel'de Britanya'nın geçen aralık ayından beri vize veren bir temsilciliği kalmadığı için Büyükelçi ile eşi Gamze Kuneralp, Paris'teki Britanya Başkonsolosluğu'na başvuruda bulunurlar. Kuneralp başvuruya, Britanya'ya resmi amaçla gideceğini, eşinin de kendisiyle geleceğini belirten bir mektubu da ekler.

Yanıt ne olur biliyor musunuz? Gamze Kuneralp'in vize başvurusu, şahsen başvurmak zorunda olduğu, üstelik kendisine resmî vize verilemeyeceği gerekçesiyle derhal reddedilir ve pasaportu postayla iade olunur. Büyükelçi'nin pasaportu ise, on gün bekletildikten sonra, sadece 6 ay süreli bir vizayla geri gelir. Bunun üzerine Kuneralp'in Britanya'nın AB nezdinde daimi temsilcisi Büyükelçi Kim Darroch'a gönderdiği mektuptan aktarıyorum:

"Birleşik Krallık benim ve eşim gibi diplomatik pasaport sahiplerine vize şartı getiren Avrupa'daki tek ülke ve bütün dünyadaki çok az sayıda ülkeden biri olduğu halde, doğaldır ki yetkililerinizin Türkiye yurttaşlarına vize zorunluluğu getirme hakkını sorgulayamam. Ancak Brüksel'deki Britanya makamlarının yetkisi bulunmadığı gerekçesiyle, vize almak isteyenlerin Paris'e şahsen gitmeleri gereğini anlamakta güçlük çekiyorum. Brüksel, kıyıda köşede kalmış bir kent sayılmaz ve burada Britanya'ya seyahat güçlüğü çeken her milletten binlerce

insan olmalı... Ne mutlu ki, Avrupa'da ziyaretçilere karşı çok daha konuksever politikaları olan ülkeler mevcut. Eşim ve ben Paskalya tatilini Paris'te geçirdik ve her anından büyük keyif aldık. Anladığım kadarıyla, Britanya'ya gitmek için Paris'te vize başvurusu yapmak gibi pahalı ve külfetli bir eziyete katlanamayacağımız için, Brüksel'de görevli olduğum sürece, çocukluğumun ve erken gençliğimin birçok mutlu yılını geçirdiğim Londra'yı ziyaret etme zevkinden yoksun kalacağız. Karşı karşıya kaldığımız bu güçlüğü, kayda geçmesi için, Ankara'daki yetkililerimize ve Belçika Büyükelçiliğimize bildiriyorum."

Bunun üzerine Britanya'nın Belçika Büyükelçisi Jonathan Brenton, Kuneralp'e üzüntülerini bildiren çok nazik bir cevap yazıyor. Ne var ki, mevcut koşullarda kendisine 6 aydan fazla süreli vize verilmesinin, eşinin de Paris'e gidip "biyometrik" bilgi vermeksizin vize almasının mümkün olmadığını tekrarlıyor.

Bilindiği üzere AB'nin Batı Balkan ülkeleri yurttaşlarından vize zorunluluğunu kaldırmasından sonra Ankara, Türkiye yurttaşları için de benzer bir uygulama talep etti. Bu amaçla biyometrik pasaport uygulamasına geçildi; ortak sınır denetimi için görüşmeler yapıldı; Ankara AB'ye vizesiz/kaçak geçenleri iade anlaşmasını imzalamayı da taahhüt etti. AB iade anlaşmasının uygulamasını görmeden vizeyi kaldırmayı reddedince, konu donduruldu. AB Komisyonu yetkilileri, iş adamları, akademisyenler, gazeteciler gibi meslek gruplarına vize kolaylığı sağlanması için hazırlık yapıldığından söz ediyor. Ancak bu hazırlık bir yıldır devam etmekte.

Vize uygulamasında çıkarılan zorlukların, Türkiye yurttaşlarını çoktan "AB'nin ne şekeri, ne de yüzü!" deme noktasına getirdiğini bilmem söylemeye gerek var mı? Aynı hissi ben de taşıyorum. Davet edilmedikçe hiç bir AB ülkesine gitmiyorum. Davet edildikleri halde vize verilmeyen akademisyen meslektaşlar dahi tanıyorum. Türkiye hükümeti, meşru bir engel olmadığı sürece yurttaşlarına AB vizesi verilmesini sağlayacak önlemleri düşünmeli ve uygulamaya koymalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

12 Eylül kanun düzeni tefessüh etti

Şahin Alpay 2011.06.25

12 Haziran seçimlerinde Türkiye başarılı bir demokrasi sınavı verdi. Neredeyse kaybedeni olmayan bir seçim oldu.

Öncelikle Türkiye kazandı, çünkü özgürlükçü demokrasiyi yerleştirme yönünde önemli bir adım daha attı. Başlıca partiler kendilerinden beklenenin ötesinde başarılı oldular. Seçmenler büyük bir olgunluk sergileyip oylarını, parlamentoya girebilecek parti ve adaylar üzerinde toplayınca, yüzde 10'luk anti-demokratik baraja rağmen, "israf" olan oy oranı yüzde 5'in altında kaldı. Temsil yeteneği çok yüksek bir TBMM ortaya çıktı. Seçim sonrasında, partiler arasında gerginliklerin geride kalacağı ve yeni parlamentonun başta demokratik anayasa olmak üzere, Türkiye'nin önünde bekleyen temel sorunları halledecek bir çalışma içine gireceği beklentisi doğdu.

Ne var ki, Yüksek Seçim Kurulu (YSK) ve mahkemeler devreye girdiler. YSK, aday olmasında sakınca görmediği, BDP'li Hatip Dicle'nin milletvekilliğini düşürdü; mahkemeler Ergenekon sanığı CHP'li 2 milletvekilinin tahliye taleplerini reddetti. Benim bu satırları yazdığım sırada, KCK davasından tutuklu BDP'li 6 milletvekili ile Balyoz davasından tutuklu MHP'li milletvekilinin tahliye edilip edilmeyecekleri belli değildi. Dicle'nin milletvekilliğinin düşürülmesi üzerine BDP destekli "Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku" milletvekilleri, Dicle'den boşalan

milletvekilliği için mazbata alan AKP'li Oya Eronat'ı istifa etmeye çağırdılar; Terörle Mücadele Yasası'nın değiştirilerek, Dicle'ye milletvekilliği yolunun açılmasını istediler. Bu adımlar atılana kadar da Meclis'e giderek kayıt yaptırmayacaklarını ve yemin etmeyeceklerini açıkladılar. TBMM'nin açılışında 38 koltuğun boş kalması gibi büyük bir demokrasi ayıbı olasılığıyla karşı karşıyayız.

Çok başarılı bir seçimden sonra yaşanan bu krizin anlamı nedir? Kimilerine göre yaşanan kriz, hukuk ile demokrasinin karşı karşıya gelmesi. Hayır, yaşanan hukuk ile demokrasinin değil, 12 Eylül askeri rejiminin kabul ettiği anayasa ve yasalarla kurulan kanun düzeniyle demokrasinin karşı karşıya gelmesi. Evet, demokrasi sadece milli irade değildir; temel hak ve özgürlüklerle, yani insan haklarına dayalı hukukla, hukuk devletiyle sınırlı milli iradedir. Ama bugün tanık olduğumuz, milli irade ile 12 Eylül askeri rejiminin getirdiği anayasa ve yasalarla kurulan (hukuk değil) kanun düzeni arasındaki çatışma. Tek kelimeyle ifade etmek gerekirse, tanık olduğumuz olay 12 Eylül askeri rejiminin getirdiği düzenin tam anlamıyla tefessüh etmesi, yani çürüyüp kokuşması.

Bu koşullarda, krizin aşılması için Başbakan'ın, daha iyisi Cumhurbaşkanı'nın kamuoyu önüne çıkıp, parlamentoda temsil edilen bütün partileri, bütün milletvekillerini, bu duruma düşülmesine yol açan başta Terörle Mücadele Kanunu'nun olmak üzere insan haklarına dayalı hukuk devletiyle çelişen bütün kanun maddelerini, bir an önce özgürlükçü demokrasiyle bağdaşacak şekilde değiştirmeye çağırarak. Eğer gerçekten "Demokratik Cumhuriyet" in gerçekleşmesini istiyorlarsa, "Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku" milletvekillerine düşen sorumluluk da, hiç şüphe yok ki, TBMM'yi boykot kararından vazgeçmek, meclis çalışmalarına katılarak anti-demokratik yasaların ve anayasanın değişmesine aktif katkıda bulunmak.

YSK'ya gelince: Vesayet düzeninin kalelerinden biri olan bu kurum, Zaman'ın çok yerinde teşhisiyle "Seçimin (bence yegâne) kaybedeni." Şu anti-demokratik uygulamalarına bir bakın: Gerçekte TBMM'ye ait olması gereken bir yetkiyi kullanarak il başına düşen milletvekili sayılarını yeniledi, ama bunu yaparken temsilde adalete dikkat etmedi. Yurtdışında yaşayan yurttaşların oy vermelerini engelledi. Adaylarla ilgili sürekli çelişkili kararlar verdi. Nüfus cüzdanında TC kimlik numarası olmayanlara oy vermedi. Sandık görevlilerine başörtüsü yasağı uygulamaya devam etti. Engelliler için giriş katlarına sandık konulmasını, alınan karara rağmen uygulamadı. (Zaman, 15 Haziran)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşte Kürt sorununu çözecek yol haritası!

Şahin Alpay 2011.06.28

Cengiz Çandar, TESEV'in desteğiyle, ülkenin geleceği açısından olağanüstü değerde bir çalışma yaptı.

Ana sorunumuz olan Kürt sorununun çözümü için nasıl bir yol haritası izlenebileceği üzerine, Cumhurbaşkanı, İçişleri ve Adalet Bakanları dâhil devlet ve hükümet yetkilileriyle, Kandil'deki PKK lideri Murat Karayılan dâhil örgüt sözcüleriyle, Abdullah Öcalan'ın avukatlarıyla, siyasi parti ve sivil toplum temsilcileriyle derinlemesine mülakatlar yaparak bir rapor kaleme aldı. "Dağdan İnış - PKK nasıl silah bırakır?" başlıklı rapor kamuoyuna açıklandı. Kürt sorunu ile PKK sorununun birbirinden ayrılamaz hale geldiğinin altını çizen rapor, çözüm önerilerini şu noktalarda topluyor:

Devlet ile PKK arasında güven ortamının oluşturulması ve PKK'ya siyasi mücadele yolunun açılması için KCK davasının düşürülmesi ve tutukluların serbest kalması. Bunun için öncelikle TCK'nın 220. maddesinin 4., 6. ve 7. fıkralarıyla TMK'nın 7. maddesinin 2. fıkrasının değiştirilmesi. Şiddeti savunma ve kullanmayı değil, siyasi mücadeleyi yasaklayan bu maddelerden açılan davalarda, bugün cezaevlerinde tutuklu ve hükümlülerin sayısı 100 binin üzerinde. Bunların önemli bir bölümü çocuklardan oluşmakta. Bu sayı 12 Eylül askeri rejimi döneminde olduğundan bile yüksek. Bu bağlamda çok üst düzey bir devlet yetkilisi Çandar'a şöyle diyor: "Demokrasinin tahkimi, her türlü sözün söylenebileceği, her türlü faaliyetin şiddete, silaha başvurmada gerçekleştirilebileceği bir yapı anlamına gelir. Dağdan indirmek demek, 'Kurşun atma, gel kelime at, kurşundan daha ağır kelime at... yeter ki kurşun atma' demek."

Silah bırakıncaya kadarki geçici dönemde "eylemsizlik" halinin sürekli kılınması için, devletin PKK'ya karşı operasyonları durdurması. Bunun koşullarının saptanması için her iki tarafın yasal temsilcilerinin bulunduğu bir komisyon kurulması. Bir "Kürt şahsiyet" ise bu koşulları şöyle özetliyor: "Gerillaya bir alan çiziler, koordinatlar verilir; bunun dışına çıkarsa vurulur, aksi halde operasyonlar durur."

Dağdan inişi özendirilmesi, yasal zeminde siyasetin önünün açılması için KCK davasının düşürülmesi yanı sıra, Kürtlerin TBMM'de adil temsiline sağlanması için seçim barajının yüzde 10'un altına çekilmesi. Yeni anayasada Kürtlerin taleplerini karşılayacak yeni bir vatandaşlık tanımının yapılması; anadilde eğitimin önünün açılması; Kürtlere, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kendi kendilerini yönetmelerine imkân tanıyacak bir "statü" tanınması.

"Abdullah Öcalan'ın çözümün 'partneri' rolünü üstlenecek çok önemli bir siyasi aktör olduğu, rapor çalışmasında görüşülen hemen herkesin üzerinde birleştiği bir noktadır... Öcalan'ın tutukluluk şartlarında yapılacak yeni bir düzenleme de sorunun çözümü ve 'dağdan iniş'in sağlanması açısından kaçınılmaz görülmektedir." Yeni düzenleme için öneriler, kısa vadede ev hapsine geçişten, orta vadede Öcalan'ın serbest kalmasına dek uzanmakta. Çandar, bu bağlamda en radikal önerinin, Türkiye Kürtleri arasında Öcalan'a karşıtlığıyla tanınan bir şahsiyetten geldiğini kaydediyor: Başkanını, 2 yıla yayılan bir geçiş süreci içinde, serbest bırakmadıkça, PKK sorununu çözemezsin...

Yalnızca Kandil'dekileri değil, PKK'den kopmuş olmakla birlikte, kovuşturmayla uğrayan ve yurtdışında yaşamak zorunda kalan binlerce kişiyi de kapsayacak, özel bir kanunla uygulamaya konacak aşamalı siyasi af. Bu bağlamda 25 Mayıs 2003 tarihinde bölge barolarının ortak önerisi olan yasa taslağının geçerliliğini koruduğunun altı çiziliyor. Çandar, üst düzey bir devlet yetkilisinin şu sözlerini aktarıyor: "Örgüt aslında silahlı mücadeleyi bitirmek istiyor... Habur'da bunu ortaya koydular. Süreç işleseydi, grup grup adam göndereceklerdi. Avrupa'dan gelecekler hazır. Bunu karşılıklı işbirliği ve eşgüdümle yaptık. Habur iyi yönetilemeyince büyük güven bunalımı doğdu. Ama Habur süreci yine canlandırılabilir."

İşte hükümete Kürt sorununu çözmek için gereken yol haritası! s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Her kriz, bir fırsattır

Adını koyalım: 21. yüzyılda Türkiye rejim değiştiriyor. Askeri-bürokratik vesayet altında olan türden bir demokrasiden, "normal" bir demokrasiye, yani yönetimin seçilmiş hükümetlere ait, yurttaşların temel hak ve özgürlüklerinin de güven altında olduğu bir rejime geçiliyor.

Bunun kolay olmayacağı hemen her adımda görülüyor. Bu geçişin başarılacağıının en önemli güvencesi, her kesimden Türkiye halkının, giderek daha güçlenen bir iradeyle normal bir demokrasiden yana ağırlığını koymuş olması. Ne var ki elitler (şu veya bu ölçüde) "eski" ve "yeni" rejim yandaşları arasında bölünmüş durumda. Bu bölünme askeri, yargıyı, akademisyenleri, medyayı ve kuşkusuz siyasi partileri de ikiye ayırıyor.

Siyasi partiler içindeki bölünmeyi belki en belirgin olarak yansıtan CHP. Kemal Kılıçdaroğlu'nun başkanlığa gelmesinden sonra CHP, yöneticilerini ve söylemini yenileyerek, kendini vesayet rejiminin bekçisi olmaktan çıkarma, demokratik kurallara bağlanma yolunda dikkate değer bir hamle yaptı. Ne var ki bu hamle, her adımda görülen tutarsızlıklar, çelişkilerle malul (sakat) olarak yürüyor. CHP'de yenilenmenin en önemli işaretlerinden biri ve bir hukukçu olan Genel Başkan Yardımcısı Sezgin Tanrıku, 24 Ocak 2011'de şunları söylüyordu: "Ergenekon sanıkları milletvekili seçilseler bile cezaevinden çıkamazlar." Genel Başkan Kılıçdaroğlu, seçimlerden bir hafta önce, "Mahkemeler, Ergenekon sanıklarının Meclis'e girmesine izin vermezse, giremezler..." diyordu.

Buna rağmen, Ergenekon sanıkları niye aday gösterildiler ve niye milletvekili seçilenler mahkemeler tarafından tahliye edilmedi diye CHP grubu yemin etmeme boykotu uyguluyor? Bu sorulara verilen yaygın cevap, "eski"nin (dilerseniz Ergenekon zihniyetinin) CHP'yi esir aldığı; toplu amacın Ergenekon davasını çökertmek olduğu. Muhakkak olan ise şu: CHP'de, "eski" ile (Ergenekon sanıklarının aday gösterilmesine karşı çıkan) "yeni" arasında mücadelenin süreceği; bunun belki de partiyi bölünmeye götüreceği.

Eski ile yeni arasındaki mücadele BDP saflarına da yansıyor. BDP, 12 Haziran'da adayları arasına eski PKK muhaliflerini, Türk sosyalistlerini, dinsel azınlık temsilcilerini katarak, demokratik siyasete bağlanmak yolunda önemli bir adım attı. Başarılı bir "geniş cephe" stratejisi ile desteğini genişletti; 36 bağımsız seçtirdi. (Dikkatlerden kaçan bir nokta, eğer baraj istediği gibi % 5'e inmiş olsaydı, BDP'nin milletvekili sayısının 25-26'yı geçmeyeceği. Yüzde 10 baraj uygulaması, bu açıdan da "iflas" etti.)

Evet, vesayet kurumu YSK'nın Hatip Dicle'nin adaylığını kabul edip, milletvekilliğini düşürmesi, düzeltilmesi gereken büyük bir haksızlık. Evet, Terörle Mücadele Kanunu'nun değiştirilmesi daha da önemli. Ama amaç bağcı dövmek değil de üzüm yemek ise, BDP "eski" alışkanlıkları-yöntemleri terk edip mücadeleyi boykot ederek değil, parlamento içinde yürütmesi gerekir. Belli ki BDP içindeki "eski" de henüz yenilmiş olmaktan uzak.

Gelelim AKP'ye. Başbakan Erdoğan ve AKP iktidarı, ülkeye büyük hizmetler yaptı; hem Türklerin, hem de Kürtlerin yarısı onu büyük bir seçim zaferiyle ödüllendirdi; onlara Türkiye'yi dünyanın en ileri ve en zengin demokrasilerinden biri yapması için çok güçlü bir yetki verdi. Ama bu güçlü yetki, ağır bir sorumluluk da yüklüyor. Yeni, sivil ve demokratik bir anayasa kabul edilmeksizin, Kürtlerin demokratik talepleri karşılanmaksızın, PKK'ya silahları bırakma ve meşru siyaset yolu açılmaksızın, Başbakan'ın hayalindeki Türkiye gerçek olamaz.

Türkiye'nin lideri, Başbakan Erdoğan. CHP ve BDP'nin yarattığı krizi aşmak da, öncelikle Başbakan'ın sorumluluğu. Başbakan halka, bütün partilerle, bütün toplumla görüşüp, güçlü bir mutabakat sağlayarak yeni, demokratik bir anayasa yapma sözü verdi. Karşı karşıya olduğumuz "yemin etmeme" krizini, muhalefetle görüşerek, konuşarak çözmek suretiyle, anayasa için geniş mutabakat sağlama yolunu da açabilir. Kriz bir fırsata dönüşebilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barış için altın fırsat

Şahin Alpay 2011.07.05

Hasan Cemal, geçen ayın son günlerinde, iki yıl aradan sonra yeniden Kandil'e gitti.

Erbil'de Irak Kürdistan Bölge Yönetimi'nin iki numarası Neçirvan Barzani'ye uğradı. Barzani şöyle diyordu: "Şu inkâr edilemez. Başbakan Erdoğan Kürt sorunuyla ilgili olarak çok önemli işler yaptı. Büyük siyasi riskler alarak yaptı. Bunlar unutulamaz. Ama bitmedi, daha yapılacak çok iş var barış adına... Barış için altından bir fırsat var... Ankara PKK realitesini görerek, bu realiteyi kabul ederek barışı planlamalı. PKK'nın esas liderinin İmralı'da hapis bulunduğu gerçeğini bir an bile gözden kaçırmamalı..." (Bkz. Hasan Cemal, Milliyet, 28 Haziran - 1 Temmuz, 2011).

Neçirvan Barzani'ye tamamen katılıyorum. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı, Kürt sorununun çözümü yönünde çok önemli adımlar attı. Bunları, iki temel noktada toplamak mümkün: 1) "Ok yaydan çıktı..." Kürt kimliğinin inkârı bitti. Kürt kimliğinin tanınması yolunda da (TRT-Şeş ve Kürtçe siyasi propaganda yasağının da kalkmasıyla simgelenen) adımlar attı. 2) Askerden, siyasi partilere ve medyaya kadar uzanan bütün unsurlarıyla vesayetçi cephenin esas düşman ilan ettiği Irak Kürt liderliğiyle dostane ilişkiler geliştirdi. Bu politika sayesinde bugün, PKK'nın silah bırakmasında, Türkiye'de barış ve istikrarın sağlanmasında büyük çıkarı olan taraflardan biri, Irak Kürtleri.

PKK'nın dağdaki lideri Murat Karayılan da, Hasan Cemal'e "barış için altın bir fırsat" olduğunu şu sözlerle teyid ediyor: "Türkiye artık barış, çözüm istiyor. Toplum Kürt sorununa öcü gibi bakmıyor... Türkiye bu noktaya geldi... Bugün geline nokta yeni bir anayasaya ve adil bir iç barışa ihtiyacı var. Barış ve demokrasiyle birlikte Türkiye ekonomik olarak daha çok büyür, zenginleşir. Ve Ortadoğu'ya emsal olur..."

Karayılan'ın altı çizilecek sözleri şunlar: "Devlet geçmişte Kürt isyanlarının liderlerinin hepsini idam etti... En büyük Kürt isyanının lideri hayatta. Kürtlerle Cumhuriyet'in barışması için, kalıcı ve adil bir barış için devlet isyanın önderiyle barışmalı... Bunun için de rahat çalışması sağlanmalı... Deniyor ki, o 35 bin kişinin ölümünden sorumludur. Bu doğru değil. Peki, 17 bin faili meçhulün sorumlusu kimdir? Çiller mi, Demirel mi? Silahsız bu kadar insan öldürüldü... Bütün bunların sorumlusu kimler peki? Kürt hareketi bugün tek başlı... Önder Apo, İmralı'da... Ve eğer devlet bu sorunu çözecekse her şey, tüm koşullar hazır... Erdoğan da yüzde 50 oyu almış durumda... Daha ne bekliyoruz?"

Karayılan şunları da söylüyor: "2011 çözüm yılı olmalı. Yoksa direniriz... Biz artık sorunu şiddetle çözmek istemiyoruz. Silahı devre dışı bırakmak istiyoruz. Bölücü değiliz. Türkiye'yi bölmek istemiyoruz... Başbakana, siyaset kurumuna, devlete seslenmek istiyorum: Biz Türkiye'nin gönüllü birlikteliği temeli üstünde barış yapmak istiyoruz... Çok kritik bir kavşaktayız. TBMM tatile girmeden önce milletvekili krizi ve yeni anayasa konusunda olumlu bir tavır benimserse, barış sürecini derinleştirir, kalıcı kılar... Öcalan bundan bir ay önce devlete üç protokol verdi... Bu üç protokolün öngördüğü yol haritası, Kürt sorununda yeni bir açılmıdır. Demokratik anayasal çözüm sürecinin başlatılması ve şiddetin tümünden devre dışı bırakılması, yani barış açısından çok önemli bir açılım..." Karayılan Başbakan Erdoğan'a şöyle sesleniyor: "Şimdi toplumsal barışın

kapısını açmak Başbakan Erdoğan'ın elindedir... Bugün böyle bir tarihsel liderliğe ihtiyacı var Türkiye'nin. Bunu gerçekleştiren lider, tarihe geçer..."

Cengiz Çandar, sorunla ilgili hemen herkesle konuşarak hazırladığı "Dağdan İniş - PKK nasıl silah bırakır?" başlıklı raporuyla (TESEV, Haziran 2011), Hasan Cemal de ikinci Kandil röportajı ile, artık birbirinden ayrılmaz hale gelen Kürt ve PKK sorunlarının çözümü için ihtiyaç duyulan bilgilere ışık tuttular. Toplumsal sorumluluk duygusunu hiç terk etmeyen bu iki değerli gazeteciye, Türkiye'nin barışsever ve demokrat insanları olarak teşekkür borçluyuz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakan Erdoğan'ın riskleri

Şahin Alpay 2011.07.07

Başbakan Erdoğan'la 1994 seçimlerinde İstanbul Belediye Başkanlığı'nı kazanmasından sonra kendisiyle yaptığım bir mülakat vesilesiyle tanıştım.

Beni hayli etkilemiş; açık topluma, özgürlüğe ve demokrasiye inanan bir siyasetçi ile tanıştığım izlenimi bırakmıştı. O tarihten sonra kendisiyle ancak birkaç vesileyle sadece el sıkıştım. Diyeceğim, kendisini şahsen pek tanımıyorum. Ama, tabii ki, özellikle 1994'ten beri kendisini bütün söyledikleri ve yaptıklarıyla yakından izliyorum. Birçokları gibi ben de kendisine saygı duyuyorum. Benim açımdan bunun başta gelen nedeni, Milli Görüş gömleğini çıkarıp "Muhafazakar Demokrasi"ye geçen, dolayısıyla Türkiye'nin önünü açan kadronun başında yer almasıdır.

Erdoğan, kültürel açıdan dindar ve muhafazakâr olmasına karşın, başında olduğu hükümetlerle ekonomide hayli, iç ve dış siyasette oldukça liberal bir çizgi izlemek suretiyle, Türkiye'nin on yıl öncesine göre çok daha zengin, daha özgür, daha barışçı ve daha itibarlı bir ülke haline gelmesine öncülük etti. Üstelik bunu çok çetin koşullarda, çeşitli askerî darbe girişimlerini, % 47 oy almış partisini kapatma kalkışmasını bertaraf ederek, askerî-bürokratik vesayet düzenini gerileterek başardı. Kimi Batılı yayın organları dahi şimdiden onun büyük bir reformcu olarak Türkiye tarihine geçeceğini kaydetmekte haklılar.

Kendi kendime soruyorum: Başbakan Erdoğan'ın başarısının sırrı nerededir? Bu bağlamda inançlı bir Müslüman, dönüşümcü-reformcu liderlik vasıflarına sahip, çekirdekten yetişmiş bir siyaset adamı olma gibi kişisel özelliklerinden söz edilebilir. Ama ben, Erdoğan'ı Erdoğan yapanların başında biri kişisel, biri toplumsal iki etkenin geldiğini düşünüyorum. Birincisi, yanlışlardan ders çıkarma ve hatalardan dönme yeteneği. İkincisi ise, Türkiye toplumundaki özgürleşme, zenginleşme ve saygınlık kazanma özlemine cevap vermeksizin başarı sağlamanın mümkün olmadığı bilinci.

Başbakan Erdoğan'ın "ustalık dönemi" olarak nitelediği üçüncü iktidar döneminde, kendisini başarıya götüren iki temel etkene sıkı sıkıya sarılmadığı; hele belli başlı zaafları olarak giderek daha iyi görülmeye başlayan, "her şeyi bilen tek adam" rolüne iyice ısınması ve tutarlı bir siyasetin takipçiliği yerine "el yordamıyla" yürümesi halinde başarısızlıkla karşılaşması ve Türkiye'yi de peşinden sürüklemesi riskinin ciddi olduğunu düşünüyorum.

Samimi dileğim, Başbakan'ın üçüncü dönemini de başarıyla kapatarak 2014'te halkın gönülden desteğiyle, bir partiyi değil bütün halkı temsilen Cumhurbaşkanı seçilmesi. Bunun gerçek olabilmesi için, sadece Türkiye

halkının değil, bütün bölge halkının, bütün uygar dünyanın Başbakan ve bugün açıkladığı 61. hükümetten beklentileri, esas olarak iki noktada toplanıyor:

Başta ifade, örgütlenme ve inanç olmak üzere temel hak ve özgürlükleri güven altına alan; yurttaşlara cinsiyet, etnisite, dinî inanç veya başka temelde ayrımcılık yapılmasını yasaklayan; askerî-bürokratik vesayete son veren; halkı Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlığı ortak paydasında buluşturan yeni, sivil ve demokratik bir anayasa. Kalıcı olması için bu anayasanın, Başbakan'ın söz verdiği üzere, siyasi partilerin ve sivil toplumun geniş mutabakatına dayanması.

Ülkenin öteki temel meselesinin halli için, ikisinden biri AKP'ye oy veren Kürt yurttaşların hemen tamamının talep ettikleri, Kürt kimliğinin serbestçe yaşanmasının önündeki bütün engellerin kaldırılması. Örgütün Kürt yurttaşlar üzerindeki baskı ve dayatmaları dahil, şiddetin son bulması, PKK'nın silah bırakması için, af dahil gerekliliği artık iyice bilinen bütün önlemlerin alınması.

61. hükümet Türkiye'yi demokratik anayasa ve şiddetin siyasetten dışlanması yönünde kararlı bir şekilde ilerletmediği takdirde, AKP iktidarının dindar Müslümanlar, Kürtler, gayrimüslimler, özgürlük ve demokrasi yandaşları arasında sahip olduğu desteği hızla yitirmesi, büyük bir başarı hikâyesinin hazin bir sonla noktalanması kaçınılmazdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk'ü efsanelerden arındırma

Şahin Alpay 2011.07.09

Şurası muhakkak ki Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün bir tür kişiye-tapmanın öznesi olmaktan kurtarılması; yaşamının ve fikirlerinin efsanelerden arındırılıp nesnel gerçeklere dayanarak ele alınır hale gelmesi, Türkiye'de ifade özgürlüğünün, dolayısıyla özgürlükçü demokrasinin yerleşmesinin en önemli ölçütlerinden biridir.

Türkiye bir süredir bu yönde ilerliyor. Toplum giderek Gazi Mustafa Kemal'in 1919-1923 arasında, Kurtuluş Savaşı'nı yönetirken ve, 1925 sonrasında, "yukarıdan aşağı" reformlarla laik bir ulus-devlet inşası döneminde izlediği politikalar arasındaki büyük farkların bilincine varıyor. 1925-50 arasındaki tek parti döneminde uygulanan otoriter laiklik ve kimlik politikalarının askeri-bürokratik vesayet düzenini meşrulaştıran (12 Eylül'den sonra "Atatürkçü Düşünce Sistemi" adıyla anılan) bir tür resmi dogma haline getirilmiş olduğu giderek daha iyi anlaşıyor.

Konu eğer bugün giderek daha özgür bir şekilde ele alınabiliyor ise de, Atatürk'ü efsanelerden arındırmak hâlâ çok güç bir iş olmayı sürdürüyor. Nitekim bugüne kadar Atatürk'ü konu alan akademik nitelikteki kitapların tamamı Türk-olmayan araştırmacılar tarafından kaleme alındı. Princeton Üniversitesi Yakındoğu Araştırmaları Bölümü Başkanı, son dönem Osmanlı tarihinin önde gelen uzmanı Prof. Dr. Şükrü Hanioglu'nun, Princeton Üniversitesi tarafından yakında yayımlanan "Atatürk: An Intellectual Biography / Bir Entelektüel Biyografi" başlıklı kitabı, Atatürk'ün efsanelerden arındırılmasında yeni bir aşama.

Prof. Hanioglu'nun titiz tarih araştırmacılığıyla Atatürk'ün eylemlerine yön veren fikirlerinin hangi ortamlarda, hangi kaynaklardan esinlenerek oluşup geliştiğini konu alan bu son kitabı, hiç kuşku yok ki, sadece Atatürk'ün

efsanelerden arındırılmasına değil, onun önderlik ettiği Türkiye Cumhuriyeti'nin daha iyi anlaşılmasına da büyük bir katkı.

Hanioğlu'nun Atatürk'ün fikriyatının anlaşılması bakımından altını çizdiği başlıca hususlar şunlar: Atatürk, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarını kapsayan dönemin fikri ve toplumsal ürünüdür. Düşünülemez düşünerek tarihin akışını değiştirdiği ya da başka türlü tasarlanması mümkün olmayan bir vizyonu gerçekleştirdiği doğru değildir. Osmanlı İmparatorluğu'nun külleri üzerinde kurulan cumhuriyetin şekillenmesine yaptığı büyük katkı yadsınamaz. Fikir ve eylemlerinin yaşadığı çağın entelektüel, sosyal ve siyasal gerçekleri tarafından biçimlendirildiği gerçeği, bu katkıyı hiçbir şekilde küçültmez.

Atatürk, büyük bir düşünür ya da dar anlamda bir entellektüel değildi. Herhangi bir ideolojinin takipçisi de değildi. Fikirleri son derece pragmatikti ve içerik itibarıyla derin olmaktan uzaktı. Ama fikirlerinin evrimi, izlediği politikaları derinden etkiledi. Savunduğu görüşler, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde yaygın bir şekilde tartışılmıştı. Görüşlerini şekillendiren bilime kayıtsız şartsız güveni, sosyal Darwinizm'i, materyalizmi, pozitivizmi, solidarizmi ve milliyetçiliği, bu fikirleri popülerize eden Osmanlı yazar ve düşünürlerinden edindi. Dolayısıyla Atatürk'ün başarısının anahtarı, fikirlerinin özgünlüğünde değil, bu fikirleri hayata geçirmek için doğan fırsatı iyi değerlendirmesinde yatar.

Atatürk dini sosyal ilerlemenin başta gelen engeli olarak görüyordu. Bilim ile kutsanmış milliyetçilik, dinin yerini almalıydı. Bu vizyonu, İslam ile açıkça çelişiyordu. Bu açıdan, Atatürk Müslüman çoğunluklu toplumlarda laik milliyetçi rejimlerin ilk örneğini kurarak, modern İslam dünyasının şekillenmesinde de önemli bir rol oynadı.

Kitabı okuyanlar, Hanioğlu'ndan ele alınanlardan başka soruları da yanıtlamasını bekleyebilirler. Ancak şurası muhakkak ki, Hanioğlu bu kitabıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusunun, dolayısıyla tarihimizin efsanelerden arındırılmasına çok değerli bir katkı yapıyor. Kitap özenle çevrilerek en kısa zamanda Türkçeye kazandırılmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müslüman demokrasinin yükseliş

Şahin Alpay 2011.07.12

Başbakan Erdoğan'ın geçen cuma günü TBMM'de açıkladığı program, Avrupa normlarında bir demokrasinin hayata geçirilmesini 61. Hükümet'in temel hedefi olarak kayda geçirdi.

Hükümet bu programa kilitlendiği sürece halkın ezici çoğunluğunun desteğini alacağı muhakkak. Ve eğer AKP iktidarı bu programı gerçekleştirmeyi başaracak olursa, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin kurulmasına öncülük eden ilk Müslüman Demokrat parti olarak tarihe geçecek. Bunun ne denli büyük bir başarı olacağının anlaşılması açısından tavsiye edeceğim yeni bir okuma, Prof. Dr. Ergun Özbudun'un geçenlerde yayımlanan "Otoriter Rejimler, Seçimsel Demokrasiler ve Türkiye" başlıklı kitabı (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Nisan 2011).

Söz konusu kitapta Özbudun, otoriter rejimler teorisinin ve otoriter rejim türlerinin irdelenmesini takiben, Türkiye'de otoriter tek-parti yönetiminin ve 1950 sonrasında askeri-bürokratik vesayet altında çok-partili düzenin kapsamlı bir analizini yapıyor. Kitabın "Türkiye'de çok-partili hayata geçiş ve seçimsel demokrasi"

başlığını taşıyan son bölümü, 12 Eylül askeri rejimi tarafından tahkim edilen Kemalist vesayet rejiminden kurtulmanın son on yılda yapılan bütün anayasa ve yasa değişikliklerine rağmen, hâlâ ne denli köklü bir yenilenmeyi gerektirdiğine dair çok güçlü bir hatırlatma.

Benim bu yazıda esas değinmek istediğim konu ise, kitabın "Otoritarizm, İslamiyet ve Ortadoğu Ülkeleri" başlığını taşıyan bölümünde ele alınan tartışma. Bu tartışma, Türkiye'nin askeri-bürokratik vesayet rejiminden Avrupa normlarında bir demokrasiye doğru ilerleyişinin öncülüğünü, nasıl olup da İslamcı gömleğini çıkarıp, Muhafazakar ya da Müslüman Demokrat kimliğini kazanan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin yapıyor oluşuna ışık tutar nitelikte.

Bu bağlamda Özbudun'un, İran asıllı Amerikalı siyaset bilimci Vali Nasr'ın "Müslüman Demokrasi'nin Yükselişi" (Journal of Democracy, Nisan 2005) başlıklı makalesinden yaptığı alıntıyı aktarmak istiyorum: "Vizyonları şeriat yönetimi, hatta hilafetin geri getirilmesi olan İslamcıların aksine Müslüman Demokratlar, siyasal hayata pragmatik bir gözle bakmaktalar... İslamcılar demokrasiyi temelde meşru bir şey değil, en iyi ihtimalle, bir İslami devlet kurabilmek için iktidarı ele geçirmekte faydalı olabilecek bir alet veya taktik olarak görürler. Müslüman Demokratlar ise, aksine, İslami potansiyeli oy toplamak amacıyla arkalarına almayı istemekle birlikte, İslamiyet'i siyasal alanda kutsallaştırma amacı gütmemektedirler. Müslüman demokrasi, İslamiyet'le demokrasi arasında soyut ve özenle işlenmiş bir teolojik ve ideolojik uzlaşmaya değil, Müslüman dünyanın büyük bir bölümünde oy sandığının yarattığı fırsatlara ve isteklere cevap olarak ortaya çıkan pratik bir senteze dayanmakta."

Vali Nasr, Müslüman demokrasinin yükselişini başlıca üç faktöre bağlıyor: 1) Ordunun çok-partili sürece müdahaleleri Müslüman Demokratlar ile öteki demokratik güçleri ortak davranmaya itmekte. 2) Müslüman demokrasi burjuvaziye, burjuvazi de Müslüman Demokrasiye muhtaç. Müslüman Demokrasi, orta ve alt-orta sınıfların dini değerlerini, ekonomik menfaatlerine hizmet edecek politikalarla birleştirmekte. 3) Seçmen oylarını kazanmak için rekabet, ılımlılığı ödüllendirmekte. Oyun, merkezi kazanma oyunu. Özbudun, Vali Nasr'ın analizi üzerine şu yorumu yapıyor: "Nasr'ın bu gözlemlerinin, Türkiye'de siyasal İslamcılığın, AKP bayrağı altında ılımlı ve pragmatik bir muhafazakar demokrasiye dönüşüm sürecini ve onun nedenlerini çok iyi tanımladığına kuşku yoktur." (Bkz: s. 62 - 63)

Özbudun'un son kitabı Türk Siyasi Hayatı'nın anlaşılması açısından vazgeçilmez bir okuma. Türkiye'de demokratikleşmenin, dolayısıyla laikleşmenin (yani, dini inançların devletin yetki alanının dışına çıkıp, kişi özgürlüğünün konusu haline gelmesinin) nasıl olup da İslamcı gömleğini çıkarıp Müslüman Demokrat kimliğini kazanan bir kadronun üstlendiği konusuna ise başka vesilelerle döneceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anlaşılan, konu sadece şike değil

Şahin Alpay 2011.07.14

Geçen gün uçak beklerken bir tanıdığa rastladım. Söz döndü dolaştı, Fenerbahçe (FB) Başkanı Aziz Yıldırım'ın tutuklanmasına geldi.

Hayli yüksek eğitilmiş olduğumu bildiğim, fakat FB taraftarı olduğumu bilmediğim tanışım, konu açılır açılmaz adeta burnundan solumaya başladı: Nasıl olabilirdi de Türk sporuna bu kadar büyük hizmetlerde bulunmuş bir

şahıs tutuklanabilirdi? Nasıl olur da FB şampiyonluğu şike ile kazanmış olurdu? FB'nin bütün maçlarını baştan sona ve yerinde izlemiş biri olarak bu iddiaların hiç birine zerre kadar itibar etmiyordu. Bu ancak ve ancak "FB'ye/Aziz Yıldırım'a karşı bir operasyon" olabilirdi... Ertesi gün traş olmaya gittim. FB'li berberim Cemal Bey bu "teoriyi" son perdesine taşıdı: Ortada Tayyip Erdoğan ile başa çıkabilecek bir tek Aziz Yıldırım kalmıştı; işte bu operasyonla o da bitiriliyordu...

Yukarıda aktardığım ve tabii çoğaltabileceğim örneklerden çıkardığım sonuç, fanatizmin insanları nasıl kör edebildiği... Bırakın ideolojik fanatizmi, futbolda fanatizmin bile insanları sağlıklı düşünmekten ne denli uzaklaştırabildiği... Bereket, başta sevgili Eser Karakaş olmak üzere koyu FB'li ama fanatik olmayan dostlarım yukarıda verdiğim örnekler gibi düşünmüyorlar. Onlara göre FB dâhil, futbolda da temizlik zamanı geldi.

Profesyonel spor dallarında, hele futbolda şikenin AB üyeleri dâhil birçok ülkede yaygın olduğu biliniyor. Anlaşılan Türkiye'de "biraz" daha yaygın. Bu yıl Fenerbahçe şike şampiyonu olabilir, ama şikede hiç yalnız olmadığı, Trabzonspor ve Beşiktaş dâhil çok sayıda öteki kulüp yöneticilerinin, teknik adam ve oyuncularının da şüpheliler arasında olduğu her geçen gün ortaya çıkıyor. Siyasette de yaygın olduğu Türkiye'de şikenin profesyonel futbolda artık iyice çığırından çıkmış olması belki o kadar şaşırtıcı değil (bkz. Fehmi Kuru, Zaman, 6 Temmuz). Asıl şaşırtıcı olan, nasıl olup da artık yargının şikenin de üzerine gidebildiği... Kimilerine göre bu Avrupa (Türkiye'nin UEFA üyesi olması) sayesinde mümkün oluyor. Bana göre ise asıl, Türkiye nihayet vesayet düzenini bütün kirli parçalarıyla tasfiye çabasına girdiği için...

Ne var ki, ortaya çıkmaya başlayan gerçekler, yaşananların sadece profesyonel futbolda yaygın şike olayından ibaret olmadığını düşündürüyor. Bunu Jane's Weekly adlı uluslararası savunma dergisinin Türkiye uzmanı, Taraf'ın Ankara temsilcisi ve yazarı, Today's Zaman'ın yazarı Lale Kemal hatırlattı. Şunları yazdı:

"Futbolda şike iddialarıyla başlatılan soruşturma ve bu çerçevede yapılan gözaltıların, kapsamlı bir organize suç davasıyla sonuçlanacağı netleşmeye başladı. Şaşırmam da zaten. Zira bazı gözaltına alınan yöneticilerin silah ihalelerini, temsilcisi oldukları firmalara yönlendirmek için kimi önde gelen asker kişiler ile yaptıkları kulisler, işbaşındaki hükümetleri bu amaçla etkileme politikaları iyi bilinirdi de, işin şantaj ve tehdit boyutu nedeniyle üzerine gidilmesi yargı dâhil her kesimi korkuturdu. Artık futbol dünyasındaki derin ilişkiler de mercek altına alındığına göre bu camiadaki bazı kişilerin, savunma ihalelerinden elde ettikleri öne sürülen milyarlarca dolarlık komisyonlar bağlamındaki ilişkiler ağı da soruşturma kapsamına girmiş olabilir..." (Taraf, 6 Temmuz)

"Uzun zamandır futbol dünyasındaki bazı ünlülerin Ergenekon davasıyla ilişkileri olduğu söyleniyordu... Ergenekon'un mali kaynakları hakkında uzun zamandır konuşuluyordu, ama bu konuların savcılar tarafından soruşturma konusu yapıp yapılmadığı bilinmiyordu... Şike soruşturmasında sorguya alınan (sonra da tutuklanan-Ş.A.) şüphelilerden birinin, önde gelen bazı yabancı silah üreticilerinin temsilcisi olduğu biliniyor. Mevcut hükümet yerli silah üretimini teşvike yönelik önlemler aldığı için, silah işindeki bazı araçların gelirlerinin azaldığına inanılıyor..." (Today's Zaman, 6 Temmuz)

Futbol Federasyonu'nun hiçbir şey olmamış gibi davranmasını anlamak mümkün değil. Disiplin önlemleri alınsın, leke silinsin.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Çözerse, Başbakan Erdoğan çözer'

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, geçen hafta Kuzey Kıbrıs'a yaptığı ziyaret sırasında, Ankara'nın beklentisinin bu yılsonuna kadar Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm üzerinde anlaşmaya varılması; anlaşmanın gelecek yılın ilk aylarında yapılacak referandumlarla onaylanması ve Temmuz 2012'de AB dönem başkanlığını Birleşik Kıbrıs Devleti'nin üstlenmesi olduğunu söyledi (Zaman, 9 Temmuz).

Ankara'yı ziyaret eden Avrupa Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi Stefan Füle'ye de, Temmuz 2012'de AB dönem başkanlığını Güney Kıbrıs'ın üstlenmesinin, Türkiye-AB ilişkilerini sürdürülemez hale getireceğini; Güney Kıbrıs'ın dönem başkanlığını muhatap almasının söz konusu olmayacağını; bunun için tikanıklığın aşılmasının tedbirlerinin şimdiden alınması gerektiğini ifade etti. (Zaman, 14 Temmuz.)

Ankara'nın Kıbrıs'la ilgili beklentileri gerçekçi midir? Bu soruyu, çeşitli toplantılara katılmak amacıyla İstanbul'da bulunan, Kuzey Kıbrıs'taki Doğu Akdeniz Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi (yakın dostum) Doç. Dr. Ahmet Sözen ile konuşma fırsatını buldum. Kıbrıs sorunu üzerine çalışan akademisyenlerin önde gelenlerinden biri olan Sözen'in söylediklerini şöyle özetleyebilirim: Evet, iyimserim. Altı başlık altında yürütülen görüşmelerde hayli yol alındı. Egemenlik paylaşımı ve ortak ekonomi politikaları konuları çözülmüş gibi. AB ile uyum, mülkiyet ve toprak konularında birbirine bağlı çözüm bekleyen konular var, fakat bunlar aşılmaz değil. BM Genel Sekreteri Ban Ki-Mun bu konuların Ekim ayına kadar çözüme bağlanmasını bekliyor. Garantilerle ilgili konuların ise Kıbrıs'ın iki tarafı, Türkiye, Yunanistan ve Britanya'nın katılacağı bir uluslararası toplantıda ele alınması söz konusu.

Sözen çeşitli oyuncuların konumlarını şöyle tahlil ediyor: ABD Güney Kıbrıs üzerinde dışarıdan çözüm dayatıldığı izlenimi bırakmamak için bu defa yakından ilgili olmayacak. Kendi sorunlarıyla başı dertte olan Yunanistan'ın çözüme engel olması beklenemez. Siyasi açıdan sıkıntıda olan Güney Kıbrıs yönetimi inisiyatif alacak konumda değil. BM Genel Sekreteri'nin çözüm olmazsa barış gücünün adadan ayrılabilmesine dair imasının, Güney Kıbrıs'ı sıkıştıran bir yönü var. Çözüm olacaksa, inisiyatif Ankara'da ve özellikle de Başbakan Erdoğan'da. Kamuoyu araştırmaları, eğer liderler yol gösterecek olursa, bu defa iki halkın da çözüme evet diyebileceğine işaret ediyor. AKP iktidarı AB desteğine 2005 öncesindeki gibi ihtiyaç duymuyor olabilir, ancak Kıbrıs sorununun çözümü, gerek dışarıda, gerekse içeride elini çok güçlendirmesi anlamına gelecek. Son seçimde Türkiye'nin yarısının desteğini almış olan Başbakan Erdoğan, kararlı davrandığı takdirde Kıbrıs'ta çözüm sağlayabilir.

Özetle "Çözerse, Başbakan Erdoğan çözer!" diyen Sözen'in haklı çıkıp çıkmadığını görmek için önümüzde bir yıldan az bir süre var. Evet, AB sorunlarıyla boğuştuğu, başta Fransa ve Almanya hükümetleri Türkiye'nin üyeliğine olumsuz baktıkları sürece Türkiye'nin AB üyeliği ufukta görülüyor. Ne var ki, sonunda üyelik olsun veya olmasın, Türkiye'nin gerek ekonomisini, gerekse demokrasisini güçlendirmek açısından AB ile ilişkilerini olabildiğince yakın tutmaktaki çıkarı devam ediyor. Kıbrıs sorununun çözümü, muhakkak ki, AB ile ilişkilerdeki en önemli engellerden birinin ortadan kaldırılması anlamına gelecek.

Silvan'da 13 asker ve 7 PKK militanının hayatını kaybettiği çatışma, iç savaş lobisinin, inisiyatifi elde tutmak istediğini ima ediyor. Bu defa belki İmralı'ya ve Kandil'e rağmen... Yine de, bütün faktörler hesaba katıldığında, çözüm için fırsat olduğunu düşünüyor, ben de "Çözerse, Başbakan Erdoğan çözer!" diyorum. Son seçimde Türklerin de, Kürtlerin de yarısının desteğini almış olan Başbakan, kararlı davrandığı takdirde Kürt sorununu çözebilir, kardeş kavgasına son verebilir.

NOT: Değerli okurlarım, önümüzdeki iki hafta izin kullanıyorum. 2 Ağustos'ta yeniden buluşmak umuduyla.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İlker Başbuğ'un yanılgıları (2)

Şahin Alpay 2011.08.25

Emekli Org. İlker Başbuğ'un Milliyet gazetesine verdiği mülakatta (7-8 Ağustos 2011) ileri sürdüğü görüşlerden biri de Türkiye'de "Osmanlı dönemi dâhil" Kürtlere asimilasyon uygulanmadığı.

Osmanlı Devleti, çok-dinli ve çok-kültürlü bir imparatorluktu ve tabii ki hiçbir etnik ya da dinsel gruba karşı asimilasyon (kültürel eritme) politikası uygulamadı. Türkiye Cumhuriyeti ise bir ulus-devlet olma iddiasıyla kuruldu ve bütün Müslümanları Türkleştirmeyi hedefledi. Göçle gelenler gönüllü olarak asimile oldular; yerli nüfus, bu bağlamda Kürtler ise zorunlu asimilasyona tabi tutuldu.

Entegrasyona kapıların açık tutulmuş olması ya da Türkleştirmede tümüyle başarılı olunamayışı asimilasyon politikaları uygulanmadığı anlamına gelmez. Aksi iddia, hangi profesör tarafından ileri sürülürse sürülsün, ciddiye alınamayacak ölçüde geçersizdir. "29 Kürt isyanı" boşuna çıkmadı. Sayın Başbuğ'a Cumhuriyet'in Kürt politikası konusunda yetkin bir kaynak olarak (sanırım Genelkurmayca da saygın bir araştırmacı olarak kabul edilen) Andrew Mango'nun "Atatürk ve Kürtler" başlıklı incelemesini tavsiye ederim.

Başbuğ, anadilde eğitim "topluma entegrasyonda ciddi sorun" yaratabilir, diyor. Talep edilen, sadece anadilde değil Türkçe yanında anadilde, yani iki-dilli eğitim. Anadilini iyi bilmeyen öğrencilerin eğitimde geri, dolayısıyla topluma entegrasyonda dezavantajlı durumda kaldıkları iyi bilinen bir husus. Bu konuda Sabancı Üniversitesi Eğitimde Reform Girişimi'nin araştırmalarına bakılabilir.

Başbuğ'un "ürkütücü" iddiası ise, 1982 anayasası uyarınca Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu. "İstemiyorsanız bu bağı kesersiniz. Burada sizi zorlayan bir nokta yok..." diyor. Bu beyanının kimi etnik Türk milliyetçilerinin Kürtlere yönelik "ya sev ya terket" sloganını andırdığı çok açık. Herhalde bundan daha ayrımcı ve bölücü bir ifade olamaz.

Başbuğ, Kürtlerin parlamentoda temsilinin "çok önemli" olduğunu, barajın yüzde 5'e indirilmesi gerektiğini savunuyor. Ne var ki gerekçesi bunun demokrasinin ve çözümün bir icabı olması değil, Kürtlerin temsil olunmayışının "çok ciddi bir uluslararası sorun haline dönüşebileceği..." yani, Türkiye'yi dış müdahalelere maruz bırakma riski.

Başbuğ'un PKK ile askeri alanda mücadele konusundaki iddialarının da ele tutulur tarafı yok. "Kırsal alanda ve dağlık arazideki terörle mücadeleyi silahlı kuvvetler dışında hiçbir kuvvet yapamaz. Bu biraz komik olur..." diyor. Evet, PKK terör yöntemlerine başvurmakta, sivilleri de hedef almakta. Fakat, esas olarak, gerilla mücadelesi yürütmekte. Gerilla ile mücadele için bu amaçla eğitilmiş, profesyonel asker veya polis birliklerine ihtiyaç olduğunu bilmek, bu konuda güvenlik güçlerinin büyük yetersizlikler sergilediklerini görmek için asker olmak gerekmiyor. (Başbuğ'un halefinin "itirafları" ibret verici.) Asıl "komik" olan, gerillaya karşı düzenli orduyla, bu arada bombardıman uçaklarıyla savaşılmaması.

Başbuğ'a göre, PKK'ya karşı başarılı olmak için Kuzey Irak'ın örgütten temizlenmesi gerekmekte. Bu konuda kendisine en iyi cevabı selevi vermişti: "TSK gitse de Kandil'i temizleyemez..." Başbuğ, PKK'yı Kuzey Irak'tan temizlemede kaçırılan fırsatlardan birinin, 1 Mart (2003) tezkeresinin reddi olduğunu söylüyor. "Hiçbir

birliğimizin kalkıp da Saddam ordusuyla çatışması söz konusu değildi..." diyor. Başbuğ ve yıllardır bu iddiayı (PKK'nın bitirilemeyeşinden esas olarak TBMM'yi sorumlu tutmak amacıyla) temcit pilavı gibi ortaya atanların es geçtikleri nokta, tezkerenin kabul edilmesi halinde bölge çapında bir Türk-Kürt savaşının tetiklenebilecek oluşuydu. TSK'ya hâkim olan, Iraklı Kürt liderleri "yılanın başı, asıl düşman" olarak gören zihniyet bunu kaçınılmaz kılabilirdi.

Genelkurmay eski başkanının PKK ile mücadeleye ilişkin önerileri, bugüne değin tümüyle başarısız kalan, "şiddetle çözüm" mantığının ötesine geçmiyor. Dilerim TSK artık bu zihniyetten arınır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Işık Koşaner'in itirafları

Şahin Alpay 2011.08.27

Bundan iki önceki Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ'un Milliyet Gazetesi'ne verdiği (7-8 Ağustos) mülakatta dile getirdiği PKK ile mücadelede TSK'nın çok başarılı olduğuna dair iddiaların ardından, bir önceki Genelkurmay Başkanı Işık Koşaner'in, bazı subaylarla yaptığı toplantıda, TSK'nın PKK ile mücadeledeki başarısızlıklarına ilişkin "acı itirafları"nın medyaya intikal etmesi (24-25 Ağustos) doğrusu çok çarpıcı bir gelişme oldu.

Ama "itiraflar" hiç şaşırtıcı değildi. Sadece TSK'nın PKK ile verilen mücadelede bilinen yetersizliklerinin değil, TSK'ya maalesef hakim olan hukuka ve demokrasiye saygısız, TSK'yı devlet içinde devlet gören zihniyetin en üst düzeyde teyidinden ibaretti.

CHP ve MHP sözcüleri, haklı olarak, hükümeti Genelkurmay Başkanı'nın karargâhta yaptığı bir konuşmayı dinleyip kaydedenleri ve medyaya sızdıranları araştırıp bulmaya çağırdılar. Ses kaydının kanunsuz bir şekilde yapıldığına hiç kuşku yok. Yalanlanmadığı ve içeriğinden zaten belli olduğu üzere, gerçeği yansıttığına da kuşku yok. Bu niteliğiyle açıklanmasında kamu yararı olduğu ise muhakkak.

Ses kaydının kimler tarafından yapıldığı konusunda muhtelif teoriler var. Bu bağlamda en ilginç (ama pek inandırıcı görünmeyen) teori iktidar partisinin bir sözcüsü tarafından ileri sürüldü: "Yabancı istihbarat örgütleri..." yapmış olabilir. Benim aklıma en yatan teori ise, kayıt ve ifşaatın TSK'nın meslekî zaatlardan kurtulmasını ve her şeyden önce demokrasiye saygılı bir kurum haline gelmesini isteyen subaylar tarafından yapılmış olabileceği.

Koşaner'in itirafları iki başlık altında toplanabilir. Askerlikle ilgili olan itirafların başlıcaları şöyle özetlenebilir: Nereye döşediğimizi bilmediğimiz mayınlar, kendi askerlerimizi öldürdü... Bazen emir-komuta birliğini sağlayamıyoruz, bu yüzden PKK saldırılarını karşılamakta yetersiz kaldık... Küçük birlikler düzeyinde sevk ve idarede çok zayıfız... Üst makamlara doğru bilgi verilmiyor... Kum torbalarından yapılan mevziler roketlere kolay hedef oluyor... Kimi rütbeliler silahını bırakıp kaçıyor. Karşıdan iki PKK'lı geliyor, 30 asker kaçıyor. Rezalet!.. Basıldık diye herkes ateşe başlıyor; kendi erimizi alnından vuruyoruz. "Tam bir kepezelik halimiz! Neden? İşte lider yok ortalıkta."

Koşaner'in askerlikle ilgisi olmayan konulardaki itiraflarının başlıcaları da şöyle özetlenebilir: Plan semineri (yani, Balyoz darbe planı) ile ilgili neyiz var, neyiz yok çaldırmışız. Esas rezalet bu!.. ortalıkta rastgele

konuştuk. Bilgisayarlarımıza lüzumsuz bilgileri depoladık... Maalesef içimizden helal süt emmemiş (yani, hukuk ve demokrasiye bağlı) arkadaşlarımız da çıktı... "Tüm planlar tüm teferruatıyla milletin elinde şimdi... Yasaların dışında hareket ettik. Bunu yol yaptık, hep öyle olacak zannettik"... Şu (köpeğini gezdirmek, evin badanasını yaptırmak dahil) erleri kullanma işini kaldıralım, yoksa kaldırtacaklar...

Hiçbir şey artık gizli değil. Basın mensubu anasını bile satar, onu oraya haber diye koyar. Hiç kimsenin gözünün yaşına bakmaz... Yakında kamu denetçiliği, ombudsman denen sistem devreye girecek. Bize de gelip hesap soracak... Bu sıkıntılı durumlara gelmemizin sebebi biziz. Yanlış şeyler yaptık. Evrakımıza sahip olamadık... Para işleri bundan sonra sıkıya girdi. Sayıştay denetleyecek... OYAK kamu kurumu haline gelirse vergi vermek durumunda kalır, emekli maaşlarımız yüzde 15 azalır... Kimse (yani seçimle gelen hükümet) bize (PKK'ya karşı) operasyonları azalt, durdur diyemez. (Askerî müdahalelere yasal temel olarak gösterilen TSK İç Hizmet Kanunu) 35. maddeyi kaldırsalar da ("doğal, tarihi görevimiz" uyarınca) kimseyi dinlemeyiz.

Koşaner'in itiraflarından çıkan yalın sonuç çok açık: TSK'nın gerek profesyonel standartlarının yükseltilmesi, gerekse demokrasiye ve hukuk devletine bağlı bir kurum haline getirilmesi, dolayısıyla saygınlığının ihya edilmesi ve korunması açısından tepeden tırnağa reform geçirmesi artık ertelenemez bir zorunluluk haline geldi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Fenerbahçe meselesi'nin düşündürdükleri

Şahin Alpay 2011.08.30

Ahmet Altan'ın ifadesiyle "Fenerbahçe meselesi" futbolla ilgilenen herkes için çok düşündürücü bir olay. Meselenin özü şu:

Fenerbahçe'nin (FB) bu yılki süper lig şampiyonluğunun şike ve teşvik primi ile elde edildiğine dair yaygın deliller elde edilmesi, bunun üzerine başta başkan ve yardımcılar olmak üzere kulübün üst yöneticilerinden bir kısmının tutuklanması. Türkiye Futbol Federasyonu'nun (TFF), disiplin yönetmeliği uyarınca harekete geçmek yerine, nasıl bir ceza verileceğine hükmetmek için dava iddianamesinin açıklanmasını beklemeye karar vermesi. Kendiliğinden değil, savcılardan bilgi alan UEFA'nın talebi üzerine FB'yi bu yıl Şampiyonlar Ligi'ne katılmaktan men etmesi.

Mesele, çok düşündürücü olduğu gibi öncelikle üzücü. Çünkü, sadece FB'nin değil, Beşiktaş (BJK) dâhil başka kulüplerin yönetici ve futbolcularının da benzer gerekçelerle tutuklanmaları, öteden beri derin kuşkulara konu olan bir olayın, yani profesyonel futbolda kirliliğin ayyuka çıktığını gösteriyor. Bu, Türkiye'de futbolun uluslararası itibarını sarsmakla kalmıyor; düzeyinin yükselmesi çabalarına ağır bir darbe indiriyor. Bu nedenle, FB taraftarı veya değil akli başında hiçbir futbolsever için ortada sevinilecek bir durum yok. Meselenin düşündürdüğü hususlar çok. Ama başta gelenleri şunlar:

Türkiye'de futbol fanatizminin insanların gözlerini gerçeklere kör etmede ideolojik fanatizmden bir nebze aşağı kalmadığı iyice ortaya çıktı. Polisin, savcılarının, mahkemenin ve UEFA'nın suç işlendiğine dair ciddi deliller olduğuna hükmetmelerine rağmen (çok şükür akli başında FB taraftarları değil ama) fanatik taraftarlar, olayın kulübe karşı bir komplo olduğunu iddia etmeyi sürdürebiliyor. Fanatik vesayetçiler nasıl Ergenekon ve Balyoz davaları hakkında "ortada delil yok... Fethullahçıların komplosu... Türkiye'ye, Türklere karşı komplo..." demeyi

sürdürebiliyorlarsa, fanatik taraftarlar da şike davası için tıpatıp aynı söylemi tutturdular. Dile getirilen akıl, mantık, sağduyu yetersizliği endişe verici düzeyde. Oysa futbolun kirlilikten kurtarılmasını, hangi kulüpten olursa olsun bütün suçluların cezalandırılmasını, futbolsever herkesin ve elbette ki FB taraftarlarının da desteklemesi akıl, mantık ve sağduyu icabı. Toplumun siyasiler ve TFF yöneticileri tarafından bu konuda kuvvetle uyarılmaya ihtiyacı var.

Meselenin ortaya koyduğu bir önemli husus, kulüplerin demokratikleşmesi, kendilerine şu veya bu şekilde avantaj, nüfuz sağlamak peşinde olan para-babalarının tahakkümünden kurtarılması ihtiyacı. Bütün kulüplerin ama özellikle milyonlarca taraftarı olan büyük kulüplerin, para-babalarının paralarına hiç ama hiç ihtiyaçları yok. Kulüpler taraftarların üyeliğine açılacak olsalar bugün olduğundan çok daha zengin ve imkânlı hale gelecekleri gibi, kendilerini çok daha dirayetle idare edecek yöneticilere kavuşabilirler. Profesyonel futbol da fairplay kurallarına uygun olarak oynanır hale gelir.

Meselenin ortaya koyduğu başka bir önemli husus siyasilerin, özellikle de hükümet ve devlet görevi üstlenmiş olan siyasilerin, en azından bu görevlerde bulundukları sürece, bütün seçmenlerin temsilcileri olduklarını unutmamaları, futbol kulüpleriyle ayrımcılık yaptıklarını ima edecek ilişkiler kurmaktan imtina etmeleri gereği. Örneğin Başbakan'ın her fırsatta FB taraftarı olduğunu vurgulaması; konuşmaları mahkeme kararıyla teknik takibe alınan FB'nin tutuklu başkanı Aziz Yıldırım'ın (doğru veya yalan) TFF başkanlığı hakkında "Başbakanla görüştüm. 'Bana kimi istiyorsun?' diye sordu. Benim istemediğim adam başkan olamaz..." ya da "Başbakanla görüştüm. 5 trilyonu söyledim. Notunu aldı. Bakana söyleyecek..." şeklindeki beyanlarının polis tutanaklarına girmesi; hatta FB teknik direktörü ve bir eski oyuncusu ile buluşup "mesele" hakkında özel görüşme yapması, bulunduğu makamın gerekleriyle bağdaşır mı? Kesinlikle bağdaşmaz.

Okurlarımın Ramazan bayramını kutluyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

TSK da değişir

Şahin Alpay 2011.09.01

Ağustos ayı Türkiye Cumhuriyeti'nde iki başlılığın, askerî vesayetin sona ermesi, ordunun seçilmiş hükümetin otoritesine tabi olması yönünde yeni adımlara sahne oldu.

Hatırlayalım: Ay başında Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanları, Balyoz darbe girişiminde bulundukları iddiasıyla tutuklu bulunan generallerin "haklarını koruyamadıkları" gerekçesiyle topluca emeklilik talebinde bulundular. İlk kez Başbakan'ın başkanlık ettiği Yüksek Askeri Şura'da TSK'nın yeni komuta kademesine atamalar herhangi bir sıkıntı yaşanmadan yapıldı.

Ardından MGK'da asker ve sivillerin karşı karşıya oturması geleneği terk edildi; asker ve sivil üyelerin oturma yerleri devlet protokolüne uygun olarak belirlendi. Ardından Genelkurmay eski Başkanı'nın emekli olmadan bir yıl kadar önce kimi subaylarla yaptığı bir toplantıda TSK'nın PKK'ya karşı mücadeledeki zaaf ve yanlışları yanında demokrasiye saygısız zihniyetini sergileyen itiraflarını içeren ses bandı medyaya yansıdı. Emekli generalin noktası ve virgülüne kadar sahip çıktığı itiraflar, TSK'da reform ihtiyacını açık ve net bir şekilde ortaya koydu.

Ardından 27 Nisan 2007 tarihli, seçilmiş hükümeti darbeyle devirme tehdidi içeren e-muhtıra Genelkurmay'ın internet sitesinden kaldırıldı. Ardından Başbakan Erdoğan, eşi başörtüsü nedeniyle içeriye alınmadığı için 4 yıldır ayak basmadığı Gülhane Askerî Tıp Akademisi'ne (GATA) gitti ve mezuniyet törenine katıldı. Tören sırasında bugüne kadar görülmedik bir şey yaşandı: Ürdünlü ve başörtülü bir anne oğlunun mezuniyetini zılgıt çekerek kutladı. Ardından yine bir geleneğe son verildi ve 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamalarını Genelkurmay Başkanı'nın değil Başkomutan sıfatıyla Cumhurbaşkanlığı'nın kabul etmesi ilkesi benimsendi ve uygulamaya kondu.

Bu adımların devlette çift başlılığın son bulması yönünde sadece "sembolik" adımlar olduğu, anayasal ve yasal düzenlemelerle güven altına alınmaları gerektiği muhakkak, ama önemli oldukları da yadsınamaz. Zira bu gelişmeler, askerin siyasetten arındırılması ve mesleğine odaklanmasının TSK'nın gerek mesleki başarısının, gerekse toplumdaki itibarının güven altına alınması bakımından şart olduğu düşüncesinin yalnızca toplumda değil ordu saflarında da yaygınlaştığına işaret etmekte.

TSK her ne kadar kendini toplumdan soyutlanmaya çalışmış ise de toplumun bir parçasıdır ve günümüz koşullarında toplumda cereyan eden tartışmalardan soyutlanması mümkün değildir. Bu nedenle 2002-2006 döneminde, geçmiştekilere nazaran daha özgürlükçü ve demokrat zihniyetli (helal süt emmiş!) bir Genelkurmay Başkanı çıkmış ve kuvvet komutanlarının seçilmiş hükümete karşı darbe yapmasını önlemiştir. Şimdi de geçmiştekilere nazaran daha özgürlükçü ve demokrat zihniyetli bir Genelkurmay Başkanı'nın çıkıp sivilleşme adımlarına destek vermesinde şaşılacak bir şey yoktur. Herkes, her şey değiştiği gibi (istenen hızla olmasa da) TSK da değişiyor. TSK'da ve her kesimde demokratikleşme yönünde zihniyet değişimi, gerçekte, bütün yasal değişikliklerden çok daha önemli.

TSK'da zihniyet değişiminin kolay olmamasında da şaşılacak bir taraf yok. Geçenlerde değerli tarihçi Prof. Dr. Şükrü Hanioğlu hatırlattı: Osmanlı imparatorluğunun çöküş döneminde Alman General Von der Goltz'un Harbiye'de yaptığı reformlardan bu yana yetişen subaylar hep milleti ordunun bir uzantısı olarak gören "millet-i müselleha" ("silahlanmış millet") fikriyle yetiştiriler. (Bkz. Star, 23 Ağustos 2011.)

Şimdi sıra zihniyette değişimin yasalar ve anayasada yapılacak sivilleşme yönündeki yeni düzenlemelerle tamamlanması. TSK İç Hizmet Kanunu'nun (darbelere yasal dayanak gösterilen) 35. maddesinin değişmesi yönünde partiler arasında mutabakat oluştuğuna göre, gelecek ay toplanacak olan TBMM'nin ilk işlerinden biri bunu gerçekleştirmek olmalı. Aynı nedenle Genelkurmay Başkanı'nı Savunma Bakanlığı'na bağlayacak anayasa değişikliğinin gerçekleşmesi için de yeni bir anayasa yapılmasını beklemeye gerek yok.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilgi çağında kadınlar üstün

Şahin Alpay 2011.09.03

Türkiye'nin başındaki şiddet belasının korkunç bir yüzü de, erkeklerin kadınlara uyguladığı şiddet. Erkekler tarafından öldürülen kadınların sayısı ürkütücü bir şekilde artmakta. Tabii sadece Türkiye'de değil bütün dünyada yaşanan kadına karşı şiddet birçok şekilde açıklanıyor. Benim kendi gözlemlerime dayanarak ulaştığım açıklama, kadınlara üstün olduklarına inanmış, inandırılmış erkeklerin giderek bunun geçerli olmadığını ya da tersinin geçerli olduğunu fark etmeleri.

Genel olarak insanların farklı yetenek ve melekelerine sahip olmaları gerçeğinden ayrı olarak kadınlarla erkeklerin (ve eşcinsellerin) gerek yetenekleri gerekse melekeleri bakımından farklı oldukları muhakkak. Bunun içindir ki, değişen üretim tarzına bağlı olarak tarihte kadın-egemen (anaerkil) ve erkek-egemen (ataerkil) toplumlar ortaya çıktığını biliyoruz. Tarım toplumu gibi sanayi toplumunda da, çeşitli nedenlerle erkek-egemenliğinin geçerli olduğunu da... Yakınlarda okuduğum bir yazısında Türk kökenli İsveçli yazar Thomas Gür, erkek-egemen toplumda erkeklerin bir tür "tüketim malı"(!) olduğunu, en büyük riskleri onların yüklendiğini, ilk kurtarılanların kadınlar ve çocuklar olduğunu hatırlatıyor (www.corren.se). Yine de ben, en büyük sömürünün kadınların erkekler tarafından sömürülmesi olduğu konusunda feministlerle hemfikirim. Onlarla hemfikir olmadığım husus, kadın-erkek eşitliğinin ancak haklarda, hukukta sağlanabileceği konusundaki liberal görüşe katılıyor olmam.

Evet, tarım toplumu gibi sanayi toplumu da erkek-egemen oldu. Ne var ki bilgi toplumunun (yani ana sermayenin toprak ya da para değil bilgi-kültür olduğu toplumun) gelişile durum değişiyor olabilir. Kendi hesabıma, üniversitedeki öğrencilerim arasında derslerde başarı açısından kızların erkeklerle birkaç tur bindirmeleri epeydir dikkatimi çeken bir eğilim. Bunu kızların, erkek egemen toplumla baş edebilmek için kendilerini bilgi sermayesiyle donatmaya çalışmalarına bağlıyordum. Ve tabii sosyolojinin yegâne kanununu, kadınları sosyo-ekonomik ve siyasal hayata katamayan toplumların geri kaldıklarını biliyordum. Yapılan araştırmalar, konunun giderek daha iyi anlaşılmasına yardımcı oluyor. Bulgular hemen her yerde kadınların erkeklerle nazaran giderek daha üstün bir konuma gelmekte olduklarına işaret ediyor. ABD istatistikleri çarpıcı: Kızlar gerek lisede gerekse üniversitede erkek öğrencilere nazaran daha başarılı. Kızlar öğrenimlerinin bir kısmını başka ülkelerde yapma (dünyayı tanımada) ve (spor hariç) ders-dışı faaliyetlere katılımda erkeklerin çok önünde. Doktora yapan öğrenciler arasında kızlar çoğunlukta. Yirmi yaşlarındaki kadınlar erkeklerden ortalama yüzde 8 daha yüksek gelir sağlıyor. İşsizlik erkekler arasında daha yaygın. Peki, bilgi toplumunda erkekler niçin kadınların gerisinde kalmaya başladı?

Sosyologlara göre temel neden ekonomik ve teknolojik değişimler. 20. yüzyılın başlarında çamaşır, bulaşık makinaları ve sair "özgürleştirici cihazlar" kadınların ev işlerinden kurtulmalarında çok büyük bir rol oynadı. 1960'lardan itibaren doğum kontrol hapları istenmeyen doğumlara son vererek kadınların yaşam ortamını değiştirdi. Hizmet sektöründe ve bilgi teknolojilerine dayalı işler, kadınların ekonomik hayata katılma imkânlarını büyük ölçüde arttırdı. Bu eğilim sadece ABD'de değil Avrupa ve Asya ülkelerinde de gözlenmekte. İkinci neden tarım ve sanayi toplumu, fizik güç ve dayanıklılık gibi erkeklerle özgü melekeleri öne çıkarırken, bilgi toplumunun kadınlarda çok daha yaygın görülen organizasyon ve planlama becerisi, estetik duygusu, işbirliği yapma yeteneği gibi "insani beceriler"e daha büyük gereksinim göstermesi. Üçüncü neden, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarının ve aile normlarının değişmesinin, erkeklerin geleneksel rolünü ve başarılı olma motivasyonunu aşındırması. (Bkz. "What's happening to men?" www.cato-unbound.org)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsrail ile hukuk ve ahlak arasında bir mesele

Şahin Alpay 2011.09.06

İsrail askerlerinin 31 Mayıs 2010'da Mavi Marmara gemisini basarak, biri Amerikan vatandaşı dokuz Türk'ü öldürmesi üzerine Ankara İsrail'den resmen özür dilemesini, öldürülen Türklerin ailelerine tazminat ödemesini

ve Gazze ablukasına son verilmesini istemişti.

İsrail, bu talepleri reddetmiş, bunun üzerine ABD'nin önyak olması ve BM Genel Sekreteri Ban Ki-Mun'un görevlendirmesiyle dokuz ay önce kurulan ve başkanı Geoffrey Palmer'in adıyla anılan bir komisyon oluşturulmuştu.

Komisyon raporunun açıklanması, Türkiye-İsrail ilişkilerinin daha da kötüye gitmemesi için iki taraf arasında anlaşma sağlanması amacıyla, ABD yönetiminin talebiyle uzunca bir süredir ertelenmekteydi. Ne var ki, yapılan gizli görüşmeler sonuç vermedi ve özür dilemeye yanaşmayan İsrail, raporu New York Times gazetesine sızdırdı. Komisyonun Türk ve İsraili üyeleri tarafından imzalanmayan, herhangi bir hukuki bağlayıcılığı olmadığı vurgulanan rapor, denge gözetmekten başka bir şey yapmıyor: Gazze ablukasının uluslararası hukuka aykırı olmadığını söylüyor, buna karşılık İsraili askerlerin aşırı güç kullandığı sonucuna varıyor; İsrail'i "üzüntü" belirtip tazminat ödemeye çağırıyor.

Bunun üzerine Ankara, 7 Eylül'e kadar özür dilememesi ve tazminat ödeneceğini açıklamaması halinde İsrail'e şu yaptırımları uygulayacağını açıkladı: 1) Diplomatik ilişkilerin 2. kâtip düzeyine indirilmesi. 2) Askerî anlaşmaların askıya alınması. 3) Doğu Akdeniz'de seyrüsefer (gidiş geliş) serbestisini güven altına almak için gerekli görülen önlemlerin alınması. 4) Gazze ablukasının Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmesi. 5) Mavi Marmara saldırısının Türk ve yabancı tüm mağdurlarının hak arama girişimlerine destek verilmesi. Ankara'nın tepkisini Türkiye kamuoyunun ezici çoğunluğu gibi ben de destekliyorum. İsrail'in Filistinlileri işgal ve boyunduruk altında tutmaya devam etmesini; güvenliğini Filistinlilerle barış yapmak yerine şiddetle sağlamaya çalışmasını; militarist (silahla çözüm) politikalarını telin ediyorum. Ne yazık ki İsrail hükümetleri, bir yandan koalisyonlarla yönetilmeyi zorunlu kılan siyasi rejim nedeniyle, öte yandan başta ABD olmak üzere Batılı devletlerden gördüğü kayıtsız şartsız destek sayesinde, İsrail halkının da çıkarlarına aykırı politikalar izlemekte ısrar ediyor. İsrail halkını sokaklara döken protestolar, doğrudan değil ama dolaylı olarak bu militarist politikalarla ilgili. İsrail'deki hayat pahalılığı, izlenen militarist politikaların bedeli. İsrail halkı da er geç bunun bilincine varacak. Artık Batı ittifakının içinden birilerinin İsrail'e "dur" demesi zamanı da çoktan geldi.

İsrail'in militarist politikaları kendisi için belki en kıymetli müttefik olan Türkiye ile de arasının açılmasına yol açtı. Bu politikalar onu bölgede ve dünyada, hâlâ inatla görmezden geldiği, sonuçları çok tehlikeli olabilecek bir yalnızlığa sürüklüyor. Ankara'nın aracılığıyla Suriye ile barışın eşiğine gelmişken Gazze'de katliam yaptı. Döndü uluslararası sulara seyreden Mavi Marmara'ya saldırıp, Türkiye'nin silahsız yurttaşlarını öldürdü. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun sözlerine tamamen katılıyorum. "Bu bizimle İsrail arasında bir mesele değil. İsrail ile uluslararası hukuk, İsrail ile ahlak ve uluslararası toplum arasında bir mesele."

İsrail'in özür dilememesi halinde Ankara'nın uygulamaya koyacağı yaptırımlara gelince: Benim de birçokları gibi bunlardan sadece Doğu Akdeniz ile ilgili olan konusunda çekincelerim var. İlke olarak diplomasinin ötesine giden bütün yaptırımların karşındayım. Evet, İsrail'in Doğu Akdeniz'de "astığı astık, kestiği kestik" davranmasına göz yumulamaz. Ama diyelim ki İsrail, Güney Kıbrıs ile Doğu Akdeniz'de petrol arayacak. Değerli emekli diplomatımız Temel İskit'e sordum: Uluslararası hukukta buna engel bir kural yok. Aksini düşünmek, Ankara'nın savunduğu seyrüsefer serbestisi ile çelişkiye düşmek olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

BDP iç barışa hizmet edebilir ve etmelidir

Tunceli-Dersim'de polislerin halı saha maçını tarayan PKK'lıların 27 yaşındaki basketbol hakemi ve Özel Harekât polisi Cem Kerman ile onu tribünden izleyen öğretmen eşi Dilay Kerman'ı öldürmeleri, bir gerçeğin daha iyi anlaşılmasına yardımcı oldu.

O da şu: Türkiye'nin Kürt sorunu, yani Kürt yurttaşlarının kimliğinin tanınması sorunu yanında, bir de çözüm geciktikçe, bundan giderek bağımsızlaşan PKK sorunu var. Kürt kimliğinin uzun yıllar inkâr edilmesi ve şiddetle bastırılması, PKK'yı doğurdu. AKP iktidarı ile birlikte Kürt kimliğinin inkârı bitti, ancak Kürt kimliğinin tanınmasıyla ilgili taleplerin karşılanmasında yaşanan güçlükler ve kararsızlıklar, PKK'nın giderek Kürt sorunundan bağımsız bir sorun haline dönüşmesini hızlandırdı.

PKK sorununun iyi anlaşılması için muhakkak ki farklı yönlerinin dikkate alınması gerekiyor: Bir yönü, kendini, en azından Kürt çoğunluklu bölgenin yegane siyasi temsilcisi olarak görmesi, bölgeyi vesayeti altına almak istemesi. (Ne var ki, giderek daha iyi görülmeye başlandığı üzere, Türkiye Kürtlerinin olduğu gibi bölge Kürtlerinin büyük çoğunluğunun da desteğine sahip değil.) Başka bir yönü, bütün otoriter-totaliter örgütlerde görülen iç mücadelelere, hizipleşmelere sahne olması; bir kesimiyle barışçı bir çözüm ararken, başka bir kesimiyle, şiddetten başka dil bilmeyişi. (Son ayların gelişmeleri örgüt içinde İmralı'da Öcalan, Kandil'de Karayılan dışında güç odaklarının olduğuna işaret ediyor.) Yine başka bir yönü, ayakta kalmak için (öteden beri olduğu gibi) Ortadoğu'daki güç mücadelesinin bir oyuncusu, bir ölçüde "piyonu" niteliğini taşıması.

Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) 4 Eylül'de yapılan 2. Kongresi de, bu partinin bir yönüyle Kürt sorununu, bir yönüyle de PKK sorununu yansıttığını gösterdi. Bu özellikleriyle BDP, Türkiye'de iç barışın sağlanmasına hizmet edebilir ve etmelidir. Zira PKK, sorununun aşılması, Kürt kimliğinin tanınmasıyla ilgili reformlara bağlı olduğu kadar, PKK'yı siyasal zemine çekecek önlemleri de gerektiriyor.

BDP kongresinde altı çizilerek "müzakere"ye açılan çözüm önerilerinin başta gelenleri Kürt sorunuyla ilgili. Yeni anayasada üst kimlik olarak hiçbir etnik kimliğe vurgu yapmayan anayasal vatandaşlığın esas alınması... Anadilde eğitimin, anayasal bir hak olarak tanınması. Tüm kültürel kimliklerin korunmasının kamusal bir sorumluluk olarak tanımlanması... İfade ve örgütlenme özgürlüklerinin AİHS ve BM sözleşmeleri esas alınarak düzenlenmesi... Yönetimin ("her türlü vesayete son verilerek") ademimerkeziyetçi bir şekilde yeniden yapılandırılması; bölge, il ve belediye meclislerinin yetkilerinin, merkeze oranla daha genişletilmesi... Siyasi partiler ve seçim kanunlarının demokratik temsile el verecek şekilde düzenlenmesi...

Yönetimin ademimerkeziyetçi bir yapıya kavuşturulması bağlamında, "Her türden sivil demokratik halk meclislerinin faaliyetleri anayasal güvenceye kavuşturulmalıdır..." önermesiyle neyin kastedildiğinin açıklığa kavuşturulmasına ihtiyaç olmakla beraber, BDP'nin yukarıdaki önerilerini hayata geçirecek reformlar yapılmadan, muhakkak ki Türkiye ne demokratik bir ülke haline gelebilir ne de Kürt sorununu aşabilir.

BDP'nin PKK'nın silahları terk edip yasal siyasal mücadeleye çekilmesine yönelik önerileri de dikkate değer. Şiddete bulaşmamış Kürt siyasetçilerin serbest bırakılmalarını sağlayacak TCK, CMK ve TMK değişiklikleri gündeme alınmalı. BDP'nin iç barışa hizmet edebilmek açısından, temsilcilerinin Abdullah Öcalan ile yüz yüze görüşme yapmalarına izin verilmesine, görüşmelerin sağlıklı yürütülebilmesi için kısa vadede Öcalan'ın ev hapsi ve giderek serbest bırakılmasına yönelik önerilerin müzakereye açılmasına ihtiyaç var. BDP iç barışın sağlanması açısından önemli bir şans olma niteliğini koruyor. Önerilerinin Parlamento zemininde ve bütün toplum nezdinde müzakereye açılması için bir an önce TBMM'deki yerini almalı.

TÜBA saygınlık kazanamadı, şimdi de bitirilmek isteniyor

Şahin Alpay 2011.09.10

Çeşitli alanlarda bilimin ilerlemesine katkıda bulunan bilim insanlarını onurlandırmak amacıyla 1993'te kurulan Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) ne yazık ki gereken saygınlığı kazanamadı.

Bunun temel nedeni, laikçi-vesayetçi zihniyete bağlı akademisyenlerin hakimiyeti altında kalması. Bu yüzden ki TÜBA, Türkiye'de sosyal bilimlere en büyük katkıyı yapmış, yaşayan birkaç isimden biri olan Prof. Dr. Şerif Mardin'in üyeliğini üç kez reddetmek gibi bir büyük zül ve utanç ile malul kaldı. Şimdi de, bir ölçüde "laikçi-vesayetçi" bir kurum olarak temayüz etmesinin etkisiyle, hükümetin hışmına uğruyor.

27 Ağustos 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 651 sayılı KHK ile yepyeni bir TÜBA kuruluyor. KHK bu haliyle uygulanacak olursa, bunun Türkiye'de Bilimler Akademisi'nin sonu demek olacağı muhakkak. Şöyle ki dünyanın her yerinde bilim akademileri, bilim insanları tarafından oluşturulan, hükümetlerden bağımsız kuruluşlardır. Kimin üye olabileceğine sadece ve sadece bilim insanlarının kendileri karar verir. Oysa KHK ile oluşturulmak istenen TÜBA'nın üyelerinin üçte birini Bakanlar Kurulu, üçte birini YÖK, ancak üçte birini akademi üyelerinin kendileri seçecek. Böylelikle TÜBA özerk bir kurum olmaktan çıkıp, yeni bir tür vesayet kurumuna dönüşecek; anlamını ve işlevini tamamen yitirecek. Oysa TÜBA'nın özerk bir kuruluş olarak yaşaması ve amacına hizmet etmesi gerekir.

TÜBA üyelerinden, Sabancı Üniversitesi eski rektörü Prof. Dr. Tosun Terzioğlu şöyle diyor: "TÜBA'nın kuruluşundan bu yana üye seçimlerinde eleştirilecek yanlar zaman zaman ortaya çıktı, bilimsel liyakat dışında ideolojik veya siyasal faktörlerin seçim sonuçlarına etki yaptığı görüldü. Bu gibi durumlar hem akademi içinden hem de dışından ciddi eleştiriler aldı. TÜBA'nın üye seçim sistemine dokunmadan üye seçimlerinde sadece ve sadece bilimsel liyakate bakılacağı; siyasi, dini, etnik köken, ideolojik nedenlerin rol oynamayacağı, ayrıca TÜBA'nın her yıl en az belli sayıda aday üyelik için ele alması gerektiği yasal hükme bağlanabilirdi. Yeni düzenlemeyle TÜBA'nın temel bilimlerde enstitüler kurabilmesi de mümkün hale geliyor. Bu düzenleme tek başına olumlu sayılabilecekse de, bu enstitülerin özerkliğini kaybetmiş bir kuruluşun çatısı altında nasıl işleyeceği kafalarda ciddi soru işaretleri doğuruyor."

TÜBA'nın başka bir üyesi Sabancı Üniversitesi'nden Astrofizik uzmanı Prof. Dr. M. Ali Alpar ilgili bakana gönderdiği mektupta şu uyarıları yapıyor: Bilim insanlarının çalışmalarının değerlendirilmesi sadece sayısal kriterlere dayanmaz. Esas değerlendirme nicelik değil nitelik üzerinden olmalıdır. Bilimsel değerlendirmeleri, siyasiler değil sadece uzman bilim insanları yapabilir. Akademilerin kendi üyelerini seçmeleri bu yüzden olmazsa olmaz koşuldur.

Alpar, yalnız siyasiler değil bilim adamlarınca da iyi anlaşılması gereken şu önemli hatırlatmayı da yapıyor: "İdeolojik yaklaşımlara karşı esas duruş, hiçbir ideolojik, siyasi veya dini liderin yargı ve kararlarının yanılmazlık taşımadığıdır. Bilim, felsefe ve tasavvufu, yöntemleri çok ayrı da olsa, dünyanın zahiri ve batini görünüşünün ayrı olabileceği, 'gerçeği' bulmak için sürekli bir arayış gerekeceği noktalarında benzer. Dünya ile ilgili bilgiyi hiçbir otorite, peşinen, kerametle veya bir kitabı yorumlayarak bilemez. Halkın ve halktan en çok oy da almış olsalar, iktidarların da bilgi işlerine ihtiyaçları vardır. Demokrasilerde ihtisas alanlarında bağımsız karar verebilen kamu kurumları bu yüzden önemlidir."

TÜBA bugüne kadarki performansı ile gereken saygınlığı kazanamamış olabilir. Ne var ki, zaafı siyasi müdahalelerle değil, ancak toplumdan ve içinden gelen eleştiriler ile giderilebilir. Umarım TÜBA ile ilgili KHK düzenlemesi, TÜBA üyelerinin görüşleri de alınarak değiştirilir ve kurumun özerkliği korunur. Sayın Cumhurbaşkanı, bu konuda devreye girebilir ve girmelidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Evet, şımarık ve nankör

Şahin Alpay 2011.09.13

Başbakan Erdoğan, İsrail'in Mavi Marmara saldırısından dolayı Türkiye'den özür dilemeyi ve öldürülen 9 Türk'ün ailelerine tazminat ödemeyi kesin olarak reddetmesinden sonra Ankara'nın kararlaştırdığı yaptırımlarla ilgili soruları yanıtlarken şöyle dedi:

"Bugüne kadar İsrail, BM'nin kendisiyle ilgili kararları karşısında zaman zaman şımarık oğlan rolünü oynamıştır ve bunun böyle sürebileceğini zannetmiştir..." (6 Eylül) Cumhurbaşkanı Abdullah Gül de aynı konuda, Türkiye'nin İsrail'e yaptığı "iyilikleri" saydıktan sonra şunları söyledi: "Ama sanki bunu yapmak zorundayız gibi bir nankörlük içindeler. Yani bir karşılığı olmuyor. Müttefiklerine bile yük olan bir ülke. Bundan böyle biraz da onlar düşünsün..." (8 Eylül)

Evet, "şımarık" ve "nankör" oldukça ağır sözler, ama gerçeği yansıttıkları konusunda en küçük bir tereddüdüm yok. Benim değerlerim belli: İsrail halkının güvenli ve tanınmış sınırlar dâhilinde, barış içinde yaşama hakkına tam bir saygı duyuyorum. İlke olarak, Türkiye ile İsrail arasında iyi ilişkilerden yanayım. Ancak İsrail hükümetlerinin Filistinlileri işgal ve boyunduruk altında tutmakta ısrarına isyan ediyorum. Filistinliler, 1993'te Oslo barış süreciyle birlikte, anayurtlarının sadece beşte biri üzerinde bağımsız bir devlet kurmaları karşılığında İsrail'i tanımayı kabul ettiler. Arap ülkeleri 2002'de, sonra 2007'de aynı şartlarla İsrail'i tanımaya hazır olduklarını açıkladılar.

Ne var ki İsrail hükümetleri, Oslo barış sürecinin mimarlarından Başbakan Yitzak Rabin'in fanatik milliyetçiler tarafından 1995'te öldürülmesinden bu yana barış yapmayı reddediyor. Bunu yaparken bir yandan başta ABD olmak üzere Batılı devletlerin sağladığı desteğe güvendi; öte yandan da Suudi Arabistan, Mısır, Tunus ve Ürdün gibi otoriter Arap rejimleri yanında Türkiye ile kurmuş olduğu yakın ilişkilere...

Ama artık, ayağının altındaki halı çekiliyor. Gül'ün dediği gibi: "Birkaç yüz milyon Arap'ın yaşadığı bölgede İsrail küçük bir ada gibi. Araplar demokrasi dışı rejimlerle yönetilirken, İsrail açısından bu liderlerle anlaşmak mümkündü... Ama demokrasi geliyor ve hiçbir demokratik ülke vatandaşının isteğini, hassasiyetini gözardı ederek onursuz politika izleyemez. O yüzden İsrail onurlu bir barışı düşünmek zorundadır."

İsrail hükümetlerinin, başta ABD olmak üzere, Batılı müttefikleri tarafından "şımartıldığı" muhakkak. Ama, ABD'nin kayıtsız şartsız desteğine güvenebileceği günler geride kalabilir. Evet, Amerikan kamuoyunun ezici çoğunluğu İsrail'e sempati duyuyor. Ne var ki ABD yönetimi, bunun ülke çıkarlarının gereği olduğunu gördüğünde, çoğunluğun karşı olduğu politikalar izleyebilir. ABD kamuoyunda İsrail'e duyulan sempati, büyük ölçüde İsrail lobisinin Filistin sorunu üzerine açık bir tartışmayı engellemesinin bir sonucu. Konu üzerinde açık bir tartışma yapılacak olsa, sempati azalabilir. Nitekim kamuoyu yoklamalarına göre, Amerikalıların yaklaşık üçte ikisi İsrail'e kayıtsız şartsız desteğin ABD'nin çıkarlarıyla çeliştiğinin bilincinde, dengeli bir politika

izlenmesinden yana. (Bkz. Stephen Walt, "Do the American people support the special relationship?" Foreign Policy, Ocak 2011)

Türkiye, kamuoyu buna sempatiyle bakmadığı halde, İsrail'i ilk tanıyan ülkelerden biri olmakla kalmadı, 1990'lardan itibaren bu ülkeyle yakın siyasi, askeri ve ticari ilişkiler kurdu. Buna karşılık İsrail hükümetleri, Ankara'nın İsrail ile Suriye arasında barış anlaşmasına yardımcı olmaya çalıştığı bir sırada Gazze'de katliam yaptı, sonra da uluslararası sularda Mavi Marmara'ya saldırmakta tereddüt etmedi. Özür dileyip, tazminat ödeyeceğine; gerçekte belki ABD'den de değerli bir müttefiki olan Türkiye'nin gönlünü alacağına, bunu reddedip (M. J. Rosenberg'in deyişiyle) "Türklerin yüzüne tükürmeyi" tercih etti. (Bkz. "Turkey is trying to save Israel from itself," TPM, 5 Eylül 2011.) Bunun için Gül, İsrail hükümetini "nankörlük" ile suçlarken yerden göğe kadar haklı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir nükleer musibet de Fransa'dan

Şahin Alpay 2011.09.15

Hem barışçı (yani elektrik üretmek için) hem de savaşçı (yani atom bombası yapmak için) nükleer enerjiye en agresif, en iştahlı bir şekilde yatırım yapan ülkelerin başında Fransa geliyor. 1950'lerden itibaren kurulan nükleer santraller, elektrik enerjisinin dörtte üçünü sağlıyor. Avrupa Birliği ülkelerindeki toplam 143 santralden 58'i Fransa'da bulunuyor.

Japonya'da geçen mart ayında yaşanan deprem ve tsunami felaketi, ardından Fukuşima nükleer santralinde meydana gelen patlamadan sonra Almanya ve İsviçre, nükleer santrallerini kapatma ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapmaya karar verdiler; İtalya, referandum yaparak nükleer enerji programından nihai olarak vazgeçti. Buna karşılık Fransa, nükleer enerji programını geliştirmekte ısrarlı. Başkan Nicolas Sarkozy (tıpkı bizim enerji bakanı gibi) her fırsatta nükleer enerjinin "güvenli" olduğunu, bundan vazgeçmenin "söz konusu olmadığını" söylüyor. Geçen mayıs, nükleer enerjiye 1 milyar Euro yatırım yapılacağını da söyledi. Yüzde 80'i hükümete ait olan nükleer reaktör üreticisi EDF şirketi (çok güvenli oldukları iddiasıyla) Fukuşima sayesinde dünyada Fransız yapımı reaktörlere olan talebin artmasını bekliyor.

İşte bu Fransa'da geçen pazartesi günü, uzun zamandır beklenen oldu: Ülkede bugüne kadar basına yansıyan nükleer kazaların en büyük çaplısı yaşandı. Ülkenin güneydoğusundaki, nükleer atıkların yeniden işlendiği Marcoule tesisinde bir patlama meydana geldi. 1955'te hizmete giren ve sürekli modernize edilen tesisteki patlamada bir çalışan öldü; biri ağır dört çalışan da yaralandı. EDF sözcüleri hemen yaşananın bir "nükleer değil, endüstriyel kaza" olduğunu söylediler. İçişleri bakanlığı sözcüleri, tesisin içinde veya dışında radyoaktif sızıntı bulunmadığını, dolayısıyla çevrenin boşaltılmasının söz konusu olmadığını belirtmekte gecikmediler. Ölüm ve yaralanmalara radyoaktivite değil patlama neden olmuştu. Yakınlardaki nükleer atık depolama alanında çıkan yangın hemen kontrol altına alınmıştı... Endişe edecek bir şey yoktu... Şimdiye kadar herhangi bir radyoaktif sızıntı tesbit edilmiş değildi. Ama Çevre Bakanı, kazanın "muhtemel radyolojik etkisinin ne olduğu konusunda bir değerlendirme" yapılacağını söylüyordu...

Enerji konularında uzmanlaşan bir meslektaşımın deyişiyle, nükleer bir tesiste patlama olup da, bunun sonucunda çevreye şu veya bu ölçüde radyasyon yayılmadığını öne sürmek ancak, bir uçağın içinde bomba

patlamasına rağmen düşmediğini iddia etmek kadar inandırıcı olabilir. Mercoeur nükleer tesisinde gerçekte ne olduğu, patlamaya neyin sebep olduğu ve çıkan yangında çevreye ne ölçüde radyasyon yayıldığı, bunun çevredeki insanların sağlığı için ne anlama gelebileceğinin ortaya çıkması zaman alacak. Zira dünyanın her yerinde olduğu gibi Fransa'da da nükleer enerji programları kalın bir gizlilik perdesiyle çevrili.

Nitekim Fukushima reaktörlerindeki erimenin hâlâ kontrol altına alınamadığı Japonya'da, nükleer felaketin sonuçları hâlâ tam olarak kestirilemiyor. Resmi makamlar ve santrali işleten şirket olan TEPCO hâlâ daha kamuoyunu yeterince aydınlatamamış değil. Santral çevresindeki radyoaktif kirlenmeye uğramış olan geniş arazilerin uzun süre yeniden yerleşime kapalı kalacağı, uzun vadede kanserden ölümlerin yayılacağı kesin.

Nükleer enerjinin en korkulu yönlerinden biri, nükleer sanayide meydana gelen küçük çaplı kazaların ve sızıntıların, ihmallerin örtbas edilmesi. Nükleer enerji programının şeffaflıktan özellikle uzak olduğu Fransa'da Mercoeur'de meydana gelen patlama ve sonuçlarının nükleer enerjinin geleceği bakımından ne anlama geleceği açıklık kazanmış değil. Batı basınında yer alan haber ve yorumlardan okurlarıma aktaracaklarım bunlar. Olaydan Türkiye için alınacak ders ise çok açık: Bir musibet bin nasihate bedeldir! Musibetler gittikçe çoğalıyor... Hükümet, halkın üçte ikisinin karşı olduğu nükleer enerji belasını başımıza sarmaktan vazgeçmelidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Savaşma konuş, artık şiddet bitsin

Şahin Alpay 2011.09.17

Başbakan Erdoğan, önce "devletin istihbarat örgütleri" (Ağustos 2010), daha sonra da "devletin başı olan iktidar" (Nisan 2011) ile PKK arasında barış görüşmeleri yapıldığını açıklamıştı.

MİT ve PKK temsilcileri arasında, Avrupalı bir kuruluşun arabuluculuğuyla yapılan görüşmenin ses kaydı 13 Eylül günü internete düştü. 2010 yılında yapılan görüşmenin tam metni ertesi gün "Peki niye savaşıyorsunuz?" başlığıyla Taraf gazetesinde yayımlandı. MİT'ten sızmış olduğu anlaşılan görüşme metni, konuşarak silahları susturmanın mümkün olduğunu göstermesi bakımından fevkalade dikkate değer.

Görüşme metni, yaygın kanaatin aksine, Habur'da (Ekim 2009) yaşananlara ve PKK'nın Reşadiye baskınına (Aralık 2009) rağmen, Başbakan Erdoğan başkanlığındaki hükümetin içtenlikle barışa kararlı bir tutum içinde olduğunu; temasların "oyalama" ya da "yontma" amacıyla yapılmadığını ve tarafların anlaşmaya hayli yakın olduklarına işaret etmekte. BDP listesinden TBMM'ye seçilen Katılımcı Demokrasi Partisi (KADEP) genel başkanı Şerafettin Elçi'nin Fatih Altaylı'ya söyledikleri ise, MİT temsilcileriyle İmralı'da hükümlü Abdullah Öcalan ve PKK'nın Kandil temsilcileri arasındaki görüşmelerin 11 Haziran 2011 seçimlerinden birkaç gün öncesine kadar sürdüğünü; silahların susmasına yönelik bir protokol ortaya çıktığını; hangi nedenle kesildiğini ve sonrasında şiddetin neden tırmandığını açıklığa kavuşturuyor. (Habertürk, 15 Eylül)

Türkiye'nin en saygın Kürt siyasetçilerinden biri olan Elçi (özetle) şunları söylüyor: "Yayınlanan görüşme eski. Sonrasında pek çok görüşme yapıldı. Çok ilerleme sağlandı. Sonunda üzerinde mutabık kalınan bir protokol oluşturuldu. Bu protokol İmralı'ya götürüldü. Öcalan protokolü inceledi. Kandil de görsün dedi. Kandil'e gönderildi. Onlar da mutabık olduklarını bildirdiler. Kürt tarafı protokolün Türkiye Cumhuriyeti tarafından da imzalanmasını istedi. Onlara o zaman söyledim; devlet böyle bir metnin altına imza atmaz, şartlara zaman

içinde uyar. Ama onlar imzalasın diye direttiler. Konu Başbakan'a gitti. Başbakan bunun mümkün olmadığını söyledi ve imzalamadı. Seçimlerden belki birkaç gün önce. Ben imzalanmayacağını biliyordum. Bence imza da önemli değildi."

"Protokolün imzalanmamış olması sorunun çözümsüzlük aşamasına girdiğini mi gösteriyor?" sorusuna Elçi şu dikkate değer cevabı veriyor: "Bence değil. Tayyip Erdoğan çok iyi bir politikacı ve müthiş bir lider. Bakın açık söylüyorum. Cumhuriyet tarihinde Atatürk'ten sonra gelmiş en önemli lider. İkinci büyük lider. Bu sorunu isterse o çözer ve çözecek güce sahip. Arkasında müthiş bir kitle desteği ve güven var. Bu güçle 'Ben sorunu bu şekilde çözüyorum' derse iş biter. Şimdi bölgede sorunları çözmeye soyundu. Çok da önemli işler yapıyor, ama Türkiye'nin de kendi içinde sorunu var. Birileri de kalkıp bu sorunu kaşır. O yüzden buna mahal vermemesi lazım."

Elçi çözüm için talepleri de şöyle sıralıyor: "Birincisi dildir. Kürt halkı anadilde eğitim istiyor. Bu hak, karşılanmalıdır. Bakın bu anadilde eğitim konusunda PKK geri adım atsa ben atmam... İkincisi de şudur: Kürt kimliği tanınacak. Bu da basit bir iştir. Türklük vurgusu Anayasa'dan çıkarılacak... Üçüncüsüne kimse itiraz edemez zaten. O da yönetimde ademi-merkeziyetçilik. Sadece Kürtlerin yoğun olduğu bölgeler için değil. Her yer için... Özü budur."

Altaylı soruyor: Peki dağdakilerin inmesi nasıl olacak? Elçi'nin cevabı: "Dağdakinin dağda kalması için bir gerekçe kalmayınca dağdakine destek de olmayacak... Sonra da bir genel af çıkar, bu iş biter... Öcalan da İmralı'dan normal bir hapishaneye alınır. Belki sonra ev hapsine geçirilir. Bunlar sonraki işler..."

Türkiye Sayın Elçi'nin gösterdiği yolda ilerlemeli. Bıkmadan, usanmadan tekrarlayalım: PKK sorunu şiddetle, savaşla değil konuşarak, meşru siyaset yolu açılarak bitirilebilir. Kürt sorunu PKK'nın silah bırakması sağlanmadan, sadece reformlarla çözülemez. Türkiye Kürtleriyle barışırsa, yıldızı parlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakan Erdoğan'ın 'laiklik cihadı'

Şahin Alpay 2011.09.20

Başbakan Erdoğan'ın Arap Baharı'nı yaşayan Mısır, Tunus ve Libya'da halkın büyük ilgisi ve desteğiyle karşılanması, her şeyden önce şuna işaret ediyor:

Müslüman çoğunluklu ama (ağır kusurlarıyla da olsa) demokratik ve laik Türkiye Cumhuriyeti, Arapların (ve Batılıların) büyük bölümünün bu ülkelerde kurulmasını istedikleri rejimin esin kaynağıdır. Bunun dünya politikası bakımından anlamını da, Batılıların anlayacağı dilde en iyi Financial Times'dan David Gardner ifade etti:

"Erdoğan Batı başkentlerinde İsrail'i hedef alan açıklamaları nedeniyle eleştiriliyor. Popülizm ve Araplara oynamakla suçlanıyor. Ama Türk liderin bu popülaritesi Araplar ve Batı için çok değerli bir sermayedir. Başarılı, neo-İslamcı AKP siyasi markasını satıyor. Şimdiye kadar tehlikeli bir rakip olan, İranlı mollaların agresif ve mezhep ayrılığı güden İslamcılığını zorlanmadan yendi. Türkiye ile İran arasındaki bu bölgesel çekişme Arapların despotlardan arınmış, yeni bir demokratik düzen kurmaya çalıştığı bir dönemde Orta Doğu'nun kaderinin belirlenmesine katkıda bulunacak. Kim Hristiyan Demokratlar'ın Müslüman muadillerinin canlı bir

demokrasi ve dinamik bir ekonomiden oluşan reçetesinin Tahran'ın göğsünü yumruklayan bağınaz teokratlarınınkinden daha iyi olduğundan şüphe edebilir ki." (BBC Türkçe, 16 Eylül)

Erdoğan gezi boyunca, Taraf'ın manşetiyle, "Laiklik Cihadı" yaptı (17 Eylül). Şöyle dedi: "Laik devlet her inanç grubuna eşit mesafededir. İster Müslüman, ister Hristiyan, ister Musevi, ister ateist olsun, hepsinin güvencesidir." Tunus'taki konuşmasında laiklik anlayışının, "Anglosakson bir laiklik anlayışı veya Batılı anlamda bir laiklik anlayışı"na uymadığını söylediye de, Erdoğan'ın savunduğu, laik devletin "her inanç grubuna eşit mesafede" olma ilkesi, (bunu ne ölçüde uyguladıkları çok tartışmalı olsa da) Batılı demokrasilerin dayandıkları liberal laiklik anlayışını ifade eder.

Erdoğan'ın savunduğu laikliğin, İslamcı siyasetle uyuşmadığı muhakkak. Nitekim "laik Mısır" çağrısına İslamcılar tepki gösterdiler. Nedeni açık: İslamcı akımlar, İslam'ın devletin resmi dini olmasını; kamu hukuku alanında değilse bile özel hukuk alanında dinsel hukukun geçerli olmasını; en azından yurttaşların laik ya da dini hukuka tabi olma konusunda seçme özgürlüğüne sahip olmalarını savunur.

Erdoğan ve arkadaşlarının daha önce mensup oldukları Refah Partisi'ni İslamcı yapan özelliklerden biri de, bir ara savunduğu "hukuk seçme özgürlüğü" (çok hukukluluk) idi. Eğer "İslamcı" kavramını (laikçilerin çok yaygın olarak yaptığı gibi) bütün inançlı Müslümanları kapsayacak şekilde yorumlamadığınız takdirde, Erdoğan'a ve kurulmasına öncülük ettiği partiye "İslamcı" sıfatının verilemeyeceği çok açıktır. Erdoğan'ın ve partisinin gerek demokrasi (temel haklara saygılı seçilmiş hükümetler eliyle yönetim), gerek ekonomi (piyasa ekonomisi), gerekse dış politikada (uluslararası sorunlara diyalogla çözüm arama) dayandığı ilkeler, esas olarak liberal ilkelerdir.

Erdoğan ve AKP'nin "ılımlı, hafif ya da ağır İslamcı" olarak nitelenmesi, (İsrail lobisinin bu yöndeki bütün gayretlerine rağmen) gerçeklerle bağdaşmaz. Erdoğan ve yakın çevresi dindar, kültür anlayışları açısından da oldukça muhafazakar kimselerdir, ama AKP (Avrupa'daki Hristiyan Demokrat partilere benzer şekilde) liberal-muhafazakar bir siyasi çizgiyi temsil eder. Bunun nedenlerinin ayrıntılı izahı için Ergun Özbudun ve William Hale'in "Türkiye'de İslamcılık, Demokrasi ve Liberalizm: AKP Olayı" başlıklı kitabına bakılabilir.

Erdoğan'ın "laiklik cihadı"nın kemale ermesi için, Araplara yaptığı telkinleri kendi ülkesine tam olarak uygulaması, Türkiye'nin otoriter laiklikten tam olarak kurtulmasına öncülük etmesi gerekir. Bunun için Diyanet İşleri Başkanlığı'nın özerkleşmesi, devletin başta Aleviler olmak üzere bütün inançlardan yurttaşlara eşit mesafede durması, hepsinin dinsel özgürlüklerine saygılı olması şarttır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt hareketinde şiddete karşı tavır güçleniyor

Şahin Alpay 2011.09.22

Türkiye'de Kürtlük bilincini koruyanların ortak paydasının, Kürtlerin varlığının inkarına ve Kürt dil kültürünün bastırılmasına karşı tavır alış olduğu; bu tavrın da, Türkiye'deki Kürt milliyetçi hareketinin temelini oluşturduğu söylenebilir. Bugünlerde PKK ya da "derin PKK" tarafından tırmandırılan şiddet ortamında gözden kaçmaması gereken gerçek, Türkiye'deki Kürt milliyetçi hareketi içinde giderek belirgin hal alan ayrışma.

Kürt milliyetçi hareketi içinde ayrılıkçı olanlar giderek marjinalleşen, ihmal edilebilir bir kesim. Hareketin temel taleplerinin ne olduğu ise büyük ölçüde netlik kazanmış durumda: 1) Yeni anayasada yurttaşlığın tanımında herhangi bir etnik kimliğe gönderme yapılmaması. 2) Türkçe resmi dil olmakla birlikte, dileyen Kürt ailelerine çocuklarının anadilde eğitim görmesi hak ve imkanının tanınması. 3) Bir bütün olarak Türkiye'de idarenin ademi merkeziyetçi bir şekilde yeniden örgütlenmesi, bu bağlamda Kürt çoğunluklu bölgede yerinden yönetimin güçlendirilmesi.

Bu taleplerde birleşen Kürt milliyetçi hareketi içinde son yıllarda giderek belirginleşen ayrım PKK'ya bakışta odaklanmakta. Kürt aydınların ezici çoğunluğunun, benimsedikleri özgürlükçü, demokratik, barışçı değerler gereği PKK'yı ısrarla silah bırakmaya çağırdıkları biliniyor. PKK'nın otokratik ve şiddete dayalı çizgisini tasvip etmeyen Kürtler KADEP ve Hak-Par gibi partilerde toplanıyor. Türkiye'nin Kürt yurttaşlarının büyük bölümü, bu partilere değil ama Kürt kimliğinin inkarına son veren ve tanınması yolunda (Türk milliyetçilerinden gelen bütün direnişe rağmen) adımlar atan, iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi'ne oy verdiği biliniyor.

Barış ve Demokrasi Partisi'nin sadece PKK'ya hayırhah bakan Kürtlerin oylarını aldığını söylemek mümkün değil, çünkü geçen Haziran seçimlerinde Kürt olmayanlardan da hatırı sayılır miktar oy aldığı gözlemlendi. Kaldı ki, BDP listesinden seçilen milletvekilleri bir yana, BDP seçmenlerinin ve hatta kadrolarının da tümüyle PKK'ya endeksli bir bakış açısına sahip oldukları ileri sürülemez.

Öte yandan PKK ve onun şiddetine karşı tavır alan Kürtler Türkiye ile sınırlı değil. Bunun en belirgin örneği Irak'taki Kürdistan Özerk Bölgesi liderleri. Gerek Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani, gerekse Kürdistan Bölge Başkanı Mesut Barzani'nin PKK'ya yaptıkları sık tekrarlanan silah bırakma çağrılarına, şimdi de Türkiye'nin PKK'ya karşı yapabileceği bir kara harekatına belirli ölçüde yeşil ışık yaktıkları haberleri eklendi. MİT ile PKK arasında yapılan ve silahların susması için iki taraf arasında bir anlaşmaya ulaşıldığı ortaya çıktıktan sonra ise Türkiye Kürtleri arasında PKK'ya sempati ile bakanların sayısının ciddi bir şekilde azalmış olması da beklenebilir.

Kürt milliyetçi taleplerini destekleyen, öteden beri PKK'nın bu taleplerin gerçekleşmesinin önündeki en büyük engel olduğunu düşünen Türkiye Kürtlerinin PKK'ya karşı tavrının ise giderek sertleştiği görülüyor. Bu gruptaki Kürt aydınlarından biriyle geçen gün konuşuyordum. Söylediklerini şöyle özetleyebilirim: PKK'nın bir kesiminin silahların susmasından yana olduğu, PKK'da dahi barış-savaş yanlıları ayrımının olduğuna dair analizler yanıltıcı. PKK'nın dizginleri, başka herhangi bir yerde değil, Türkiye derin devletinin elindedir. AKP hükümeti, PKK'yı etkisiz hale getirmediği takdirde iktidar olamaz. Aynı şey Kürdistan Bölge yönetimi açısından da geçerli. PKK etkisiz hale getirilmediği sürece yönetim bölgeye hakim olamaz...

Türkiye'nin Kürt sorununu demokratik ilkeler temelinde çözmesinde en büyük amilin, bizzat Kürtlerin PKK'ya "artık silahı bırak" diyen sesinin giderek yükselmesi olacağı muhakkak. Liberal demokratik değerlere bağlı dış dünyanın PKK'ya nasıl baktığı konusunda iyi fikir veren yeni bir çalışma ise, Uluslararası Kriz Grubu'nun iki gün önce yayımlanan "PKK isyanı nasıl son bulur" başlıklı raporu. Bu raporu başka bir yazıda ele alacağım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yaşasın bağımsız Filistin devleti!

Şahin Alpay 2011.09.24

Bu satırların yazıldığı sırada Filistin Ulusal Otoritesi (FUO) başkanı Mahmud Abbas'ın bağımsız Filistin Devleti'nin BM'ye 194. üye olarak kabulü için Güvenlik Konseyi'ne başvurması bekleniyordu.

Filistinliler, 60 yıldan fazla süredir devam eden işgale ve yaklaşık 20 yıldır süren barış görüşmelerine rağmen yol alınamaması, aradan geçen zaman zarfında 1967'den beri işgal altında olan Filistin topraklarına 500 binden fazla İsrailinin yerleştirilmesi karşısında, tıkanan barış yolunu açmak için bu yola başvuruyor. Yerden göğe haklı olarak!

ABD ve AB'nin kayıtsız şartsız desteğine güvenen İsrail artık aklını başına toplamalı, Filistinlileri hukuksuz ve vicdansız bir şekilde işgal ve boyunduruk altında tutmaya son vermelidir. Bu, İsrail'in akli başında yurttaşlarının da talebidir. İsrail'in önde gelen entelektüelleri 22 Eylül günü imzalayıp açıkladıkları bildiride şunu söylediler: İnsan ahlakı, Yahudi tarihi ve İsrail'in çıkarları, BM'de komşumuz olan devleti ilk tanıyan ülke olmamızı ve işgale son verecek barış müzakerelerine derhal başlanmasını emrediyor...

Filistin'in BM'ye tam üye olabilmesi için, başvurusunun Güvenlik Konseyi'nin 15 üyesinden 9'u tarafından kabul edilmesi gerekiyor. Oysa ABD Başkanı Obama, geçen yıl Eylül 2011'e kadar bağımsız Filistin devletinin kurulması çağrısı yaptığı halde şimdi, barışın ancak iki taraf arasında görüşmeyle sağlanabileceği iddiasıyla ve herhalde gelecek yıl yapılacak seçimleri kaybetme korkusuyla, Filistin'in başvurusunu veto edeceğini açıkladı. Varsın ABD vetosunu kullansın ve böylelikle sadece Arap ve İslam ülkeleri halklarının değil, insanlığın büyük çoğunluğu nezdinde de bir kez daha saygınlığına darbe alsın; İsrail gibi giderek yalnızlaşsın... Belki bu Amerikan halkının uyanmasına, İsrail'e kayıtsız şartsız desteğin ABD'nin ulusal çıkarlarına ters düştüğünün bilincine varmasına yardımcı olur.

Güvenlik Konseyi'nin başvurusunu reddetmesi durumunda FUO, BM Genel Kurulu'na "gözlemci devlet" statüsü tanınması için başvuracak. Bu statüyü kazanması için 193 üyeli Genel Kurul'da üçte ikilik çoğunluk (lehte 129 oy) sağlaması yetiyor. Bu desteği kolaylıkla bulması bekleniyor. Bu durumda Filistin, Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), Uluslararası Adalet Divanı ve Unesco dahil bir dizi uluslararası kuruluşa üye olacak ve İsrail yetkililerine karşı işledikleri suçlardan dolayı UCM'de dava açabilecek.

ABD ve İsrail, Filistinlileri BM'ye üyelik başvurusundan caydırmak amacıyla çeşitli tehditler savuruyor. ABD Kongresi'nin mali yardımı kesmesinden, İsrail'in topladığı vergileri ödemeyi durdurmasından ve bugüne kadar Filistinlilerle yaptığı anlaşmaları iptal edip Yahudi yerleşimlerini ilhak etmesinden söz ediliyor. ABD ve AB son dakikaya kadar, barış müzakerelerinin devamına dair bir bildiri karşılığında Filistinlileri başvurudan vazgeçirmeye çalışıyor. Filistin'in üyelik başvurusu, Filistin'in en önemli siyasi ve mali destekçisi olan, fakat ortak bir dış politika uygulamaktan aciz Avrupa Birliği'ni ikiye bölmüş durumda.

Filistin'in başvurusu Genel Kurul'a geldiği takdirde Almanya, Hollanda, Polonya ve Çek Cumhuriyeti gibi İsrail'in kayıtsız şartsız destekçilerinin, (halkının Filistin'e büyük destek vermesine rağmen) İtalya'nın ve başka bazı AB üyelerinin Filistin'in "gözlemci devlet" olarak kabulüne dahi karşı oy kullanmaları ya da çekimser kalmaları bekleniyor. Buna karşılık Fransa, İspanya ve belki Britanya lehte oy kullanacak. Peki, Filistin'in bağımsız devlet başvurusuna İsrail kadar karşı olan kim var? Bildiniz: Hamas! Hamas'a göre Mahmud Abbas'ın başvurusu, İsrail'le sonu gelmeyecek görüşmeleri sürdürmek için bir oyundan ibaret.

Ne mutlu ki Türkiye kendine yakışan ve gerek Filistin gerek İsrail halkının lehine olan tavrı benimsedi. Başbakan Erdoğan, "Filistin devletinin tanınması bir seçenek değil zorunluluktur..." dedi. Yerden göğe haklıdır. Yaşasın bağımsız Filistin devleti!

PKK isyanı nasıl biter?

Şahin Alpaz 2011.09.27

Cengiz Çandar'ın TESEV'in desteğiyle hazırladığı, "Dağdan İniş-PKK nasıl silah bırakır?" başlıklı rapor geçen Haziran ayında yayımlandı. Geçtiğimiz günlerde de Uluslararası Kriz Grubu (ICG) aynı konuda, "PKK'nın silahlı mücadelesine son vermek" başlığını taşıyan bir rapor açıkladı. Çandar'ın raporunun soruna "içeriden", ICG raporunun da "dışarıdan" bir bakış sunduğu söylenebilir.

ICG yaptığı analizler ve önerilerle yeryüzünde çatışmaların son bulmasına hizmet eden bir uluslararası kuruluş. Kar amacı gütmeyen, hükümetlerden bağımsız bir kuruluş olan ICG'nin bütçesi çoğu Batılı 22 devletin ve aynı amaçla çalışan özel vakıfların yaptığı katkılardan oluşuyor. Mütevelli heyet üyeleri arasında BM eski Genel Sekreteri Kofi Annan, Finlandiya eski Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari, Almanya dışişleri eski bakanı Joschka Fischer, İsveç başbakan eski yardımcısı Lena Hjelm-Wallen, Hollanda eski başbakanı Wim Kok, İspanya dışişleri eski bakanı Javier Solana, İtalyan senatör Emma Bonino, Pakistan insan hakları savunucusu Esma Cihangir, Açık Toplum Enstitüsü Başkanı George Soros, Kuzey İrlanda barışının mimarı ABD eski senatörü George Mitchell ve Türkiye'den Güler Sabancı bulunuyor. ICG'nin Türkiye ve Kıbrıs'la ilgili projelerinin direktörlüğünü ise Türkiye üzerine kitaplarıyla tanıdığımız Hugh Pope yapıyor.

Raporun resmi makamlara yönelik başlıca önerileri şunlar: 1) Anayasa, Siyasi Partiler Yasası ve diğer mevzuattan etnik ayrımcılığı ima eden her türlü ifadenin çıkarılması. TMK, TCK ve diğer yasaların değiştirilerek, yalnızca gösteri yapan, konuşan ve yazanların terörist sayılarak orantısız cezalara çarptırılmasına son verilmesi. Eğitimde Türkçe birinci ve resmi dil olarak korunurken, yeterli talebin olduğu okullarda Kürtçe ve diğer anadillerin kullanılmasının yasallaşması. Meclislerinin bu yönde karar vermesi durumunda, belediyelerin Kürtçe ve diğer anadillerde hizmet sunması.

2) Kuzey Irak'taki PKK kamplarının havadan bombalanmasından kaçınılması; karadan hareket halinde, bunun Iraklı ve diğer uluslararası müttefiklerle eşgüdümü olarak yapılması ve sivillerin vurulmasından mutlak olarak kaçınılması. 3) PKK militanlarını mümkün olduğunca canlı olarak ele geçirmeyi amaçlayan bir yaklaşım benimsenmesi; kapsamlı bir af ve eski militanların topluma kazandırılması için programlar hazırlanması. 4) Kürt milliyetçi hareketiyle, özellikle de meclisteki yasal temsilcileriyle diyalog ve uzlaşma sağlanması; yüzde 10'luk seçim barajının indirilmesi. 5) Tüm belediyelere eşit muamele yapılması ve mali yardımlardan eşit şekilde yararlanmalarının sağlanması.

ICG'nin Kürt milliyetçi hareketine yönelik başlıca önerileri ise şunlar: 1) PKK'nın saldırılara son vermesi, silahsızlanmaya ve militanlarını topluma geri kazandırmaya hazırlanması, Kuzey Irak'taki üslerini sivil bölgelerden uzak tutması konularında ısrar edilmesi. 2) Kürt milliyetçi partilerinin, yasal yollardan çalışacaklarını kamuoyu önünde taahhüt etmeleri, bağımsız milletvekillerinin meclise girmelerine izin verilmesi. 3) Evrensel haklara ulaşılmasına ve ayrımcı ifadelerin ayıklanmasına hizmet eden reformlara güçlü destek sağlanması. 4) Türkiye'nin batısındaki kamuoyunu olumsuz yönde tahrik edecek açıklama ve eylemlerden kaçınılması. 5) Demokratik Açılım'ın yeniden başlatılması için AKP ile birlikte çalışılması.

6) Kürtçe yaygın eğitime bir an önce geçilmesinin değil, Kurmançi ve Zazaki lehçelerinin resmen tanınması ve öğretmenlerin bu anadilleri okullarda kullanabilmelerinin savunulması. 7) Yasal Kürt milliyetçi partilerinin devlet yapıları içerisinde çalışarak hareketin bölücü gündeme sahip olduğuna dair izlenimi silmeleri. 8) Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi için çoğunluğun takdirini kazanacak planlar hazırlamaları.

Muhakkak ki ICG raporu, Türkiye'de şiddetin son bulmasına özgürlükçü ve barışçı değerlere bağlı dünyanın verdiği önem ve desteğin bir göstergesi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişen imaj, artan özgüven

Şahin Alpay 2011.09.29

Geçen haftanın üç gününü Viyana'da geçirdim. Avusturya'nın Türkiye açısından önemini hatırlatmak belki gereksiz.

Yaklaşık 8 milyonluk ülkede 300 bin kadar Türkiye yurttaşı yaşıyor; bunların 100 bin kadarı da yaklaşık 2 milyon nüfuslu başkentte. Avusturya, Türkiye'nin AB üyeliğinin Fransa'dan da büyük muhalifi. Bunda toplumsal hafızanın bir rolü olmalı: Osmanlı eğer iki kez kapılarına dayandığı Viyana'yı fethetseydi, Avrupa'nın tarihinin değişeceğine dair yaygın bir inanç var. AB içinde tekkültürcülükte en dirençli ülke Avusturya. Göçmenlere karşı tavır alan partiler yüksek oranda oy topluyor. Bütün bunlar Türkiye ile Avusturya arasında gelişen ilişkilere engel değil. İki ülke arasında son on yılda üçe katlanan bir ticaret hacmi var; geçen yıl Türkiye'de tatil yapan Avusturyalıların sayısı 500 bine yükseldi. Cumhurbaşkanı Gül geçen Mayıs ayında yaptığı resmi ziyarette (Fransa'da tanık olunan saygısızlıkların aksine) çok iyi ağırlandı.

Viyana'ya gidiş nedenim Bruno Kreisky Forum (Viyana), European Stability Initiative (İstanbul) ve Centre for Liberal Strategies (Sofya) adlı kuruluşların düzenledikleri sempozyuma katılmaktı. Ama Zaman Viyana bürosunun geçen pazar akşamı Anadolu Kültür Merkezi'nde düzenlediği toplantıda, elliden fazla Zaman okuruyla buluşma fırsatını da buldum. Türkçe ve Almanca olarak yayımlanan "Zaman Avusturya" 5 bin dolayında aboneye ulaşıyor. Büronun başında, mükemmel Almanca ve İngilizcesi, tükenmez enerjisi, meslekten mühendis olduğu halde edindiği birinci sınıf haberci vasıflarıyla Seyit Arslan var.

Gerek Seyit Arslan'ın "Bölgesel Değişimlerin Ortasında Yeni Türkiye" başlığıyla duyurduğu okur buluşmasında, gerekse Türkiye ve Avusturya'dan akademisyen, araştırmacı, diplomat ve gazetecilerin katıldıkları "Türkiye ne düşünüyor?" konulu sempozyumda ortaya atılan sorular karşısında vurgulamak gereğini duyduğum ana husus şu oldu: Türkiye tarihinde ilk kez seçilmiş bir hükümetin öncülük yaptığı kısmi reformlar yoluyla rejim değiştiriyor. Asker - sivil bürokrasinin otoriter milliyetçi ve laikçi bir ideolojiyle dizginleri elinde tuttuğu seçimli demokrasiden, kabaca AB normlarıyla tanımlanan türden, normal bir demokrasiye geçişi yaşıyor. Umulan ve beklenen o ki, geçiş süreci halkın temsilcilerinin yaptığı yeni anayasa ve ona bağlı yasaların kabulüyle tamamlanacak.

Rejim değişikliği süreci, içeride reformlara direniş, dışarıda da köklü altüst oluşlar ortamında cereyan ediyor. Yaşanan sorunlara rağmen, ekonomisi ve demokrasisi güçlenen, dünya politikasında giderek büyüyen ve olumlu rol oynayan, saygın bir Türkiye'nin doğmakta olduğunun hemen herkes farkında. Geçen pazartesi akşamı Bruno Kreisky Vakfı merkezinde yapılan, AKP MYK üyesi Suat Kınıkloğlu ile Almanya'nın Die Zeit gazetesi Türkiye ve Ortadoğu büro şefi Michael Thumann'ın konuştukları "Türkiye ve Arap Baharı" konulu panel Avusturyalılardan büyük ilgi gördü. Kınıkloğlu, mükemmel Almanca ve İngilizcesi, dış politika konularına derin vukufu ile bugünlerde yabancı basının da gözdesi; Yeni Türkiye'nin takdir edilen bir sözcüsü ve temsilcisi. Milletvekilliğine niçin yeniden aday gösterilmediğini anlayabilmiş değilim.

Seyit Arslan beni Viyana'da her yıl yapılan, Zaman'ın da katıldığı, medya fuarına götürdü. Orada Viyana Üniversitesi'nde antropoloji okuyan, çeşitli ülkelerden göçmen gençlerin çıkardığı Almanca bir derginin yayımcılarından Ali Deniz adında bir genç tanıyıp yanıma geldi. Ayak üstü sohbet ettik. Kendisi için geleceğin doğup büyüdüğü Avusturya'dan ziyade Türkiye'de olabileceğini düşünüyor. "Eskiden yabancı ve Türk olduğumuz için belki bir eziklik duyardık, ama artık öyle değil..." dedi.

Avrupa'da gittiğim her yerde, giderek zenginleşen, demokratikleşen ve saygınlığı artan Türkiye'nin yurttaşlarına kazandırdığı özgüveni görüyorum. Evet, şişirilmiş bir özgüvenin tehlikeleri konusunda uyanık olmak gerekir. Ama özgüvenin başarıya etkisi yadsınamaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rejim değişikliğinin neresindeyiz?

Şahin Alpay 2011.10.01

Bahçeşehir Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü ile Oxford Üniversitesi Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Merkezi, 28-29 Eylül günleri İstanbul'da "Türkiye ve Yunanistan Açısından Ortadoğu ve Balkanlarda Yeni Yönelimler" başlıklı bir toplantı düzenledi.

Hafta başında Viyana'da katıldığım uluslararası toplantıda olduğu gibi, burada da Türkiye'nin gerek iç, gerekse dış politikasının anlaşılması için kavranması gereken temel hususun, ülkenin rejim değişikliği sürecinden geçmekte olduğu gerçeğini hatırlattım. Evet Türkiye, tarihinde ilk kez, seçilmiş bir hükümetin öncülük yaptığı kısmi reformlar yoluyla rejim değiştiriyor: Asker-sivil bürokrasinin otoriter milliyetçi ve laikçi bir ideolojiyle dizginleri elinde tuttuğu seçimli demokrasiden, kabaca AB normlarıyla tanımlanan türden, normal bir demokrasiye geçişi yaşıyor. Umulan ve beklenen o ki, geçiş süreci halkın temsilcilerinin yaptığı (ilk adımları geçtiğimiz günlerde atılan) yeni anayasa ve ona bağlı yasaların kabulüyle tamamlanacak.

Rejim değişikliği sürecinin "yavaş çekim" ilerliyor olmasını, bazen iki adım ileri bir adım geri gitmesini açıklayan birçok etken var. Başlıca iç etkenler şöyle sıralanabilir: Eski rejime bağlı bürokrasiden askeri ve yargısal darbe girişimleriyle somutlaşan sert direniş. Eski rejime bağlı laikçi ve milliyetçi siyasi partilerin direnişi. Sivil toplumun önemli bir kesiminin eski rejime bağlılığı ya da geçiş sürecine öncülük eden AKP iktidarına duyduğu güvensizlik. PKK'nın silahlı isyanı. Geçiş sürecini yöneten hükümetin nereye varmak istediği konusunda zihin açıklığına sahip olmayıp, el yordamıyla yürümesi.

Rejim değişikliği sürecini etkileyen dış etkenlerin başında AB'nin 1999'dan itibaren geçiş sürecine verdiği güçlü desteğin 2005'ten sonra giderek hissedilmez hale gelmesi. Bunun önemli nedenlerinden biri olarak, Güney Kıbrıs'ın 2004'te AB'ye üye yapılmasından sonra, adada çözüme kendi koşullarını dayatma politikası izlemesi. İsrail'in ülkenin geleceğini tehlikeye atacak ölçüde uzlaşmaz politikalarda ısrar etmesi; belki en değerli müttefiki olan Türkiye'yi karşısına alması. Nihayet, bölge tarihi açısından belki Soğuk Savaş'ın sona ermesi kadar derin bir altüst oluş: Arap Baharı.

Peki, bugün geçiş sürecinin neresindeyiz? Bütün direniş ve gidişatı etkileyen olumsuzluklara rağmen, Türkiye özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi yerleştirmeye doğru ilerliyor. Bu ilerlemenin belki temel güvencesi, liberalleşen ve globalleşen ekonomi; makro-ekonomik istikrar ve büyümenin sağlanması. Bu alanda mevcut kırılganlıklara rağmen, ana beklenti büyümenin sürmesi.

Siyasi alanda pek çok sorun var, ama alınan yolun göstergeleri şunlar: Askeri, sivil otoriteye tabi, yargıyı bağımsız kılmak için gerek hukuk gerekse zihniyet alanında dikkate değer gelişmeler sağlandı. Şiddet kullanan ve kullanmayan muhalefet ayrımı yapmayan TMK ve TCK'nın ifade özgürlüğüne getirdiği kısıtlamalar, bu alanda en ciddi sorun. Kürt kimliğinin inkarı bitti; tanınması yolunda kısmi adımlar da atıldı. Kürt partileri 2004'ten beri birçok belediyede iktidar, 2007'den beri TBMM'de. PKK ile silahlı isyana son verecek görüşmelerin yeniden başlaması ve tamamlanması umudu hakim. Kürtlerin büyük çoğunluğu artık silahların susmasını istiyor. İfade özgürlüğü üzerindeki ters tepen kısıtlamalar yanında, hükümet ile medya ilişkilerinde "eski rejim" büyük ölçüde sürüyor, ama Türkiye artık bütün temel siyasi meselelerini özgürce tartışabiliyor; internet kullanımının yaygınlaşması açık topluma büyük destek sağlıyor.

Benim görebildiğim, dünyaya açık ekonomisi ve açık toplumu ile Türkiye, henüz orada olmaktan uzak ama Kopenhag kriterleriyle tanımlanan türden demokrasiyi yerleştirmeye doğru gidiyor. AB, Türkiye'nin katılımı konusunda şimdilerde bölünmüş, katılım müzakereleri durmuş olabilir. Ama Türkiye bütün sorun ve soru işaretlerine rağmen gerek ekonomi, gerek demokrasi, gerekse dış politikada AB'ye yakınlaşmakta.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Evet, Türkiye milleti!

Şahin Alpay 2011.10.04

Geçen cumartesi günü, 20 yıl önce de yaptığım gibi televizyondan TBMM'nin açılış oturumunu izledim. BDP'liler ve diğerlerinin, Kürtlüklerini inkâr eden metne itiraz etmeden, soğukkanlılıklarını koruyarak yemin etmelerini büyük takdirle karşıladım.

Bu Parlamento'nun yapacağı anayasada böyle bir metin elbette ki olmayacak ve olmaması için BDP'lilerin de burada olmaları çok önemli. İzlerken herkes gibi benim de dikkatim en çok Leyla Zana üzerindeydi. Zana, 1991 yılındaki yemin töreninden sonra Kürtçe, "Bu yemini Türk ve Kürt halklarının kardeşliği için yapıyorum" demiş; bu yüzden açılan dava üzerine 1994'te Meclis'ten yaka paça götürülerek tutuklanmış, 10 yıl hapse mahkûm edilmişti. Dikkatlerim Zana'nın üzerindeydi ama yemin ederken "Türk milleti" yerine "Türkiye milleti" dediğini fark etmedim. Zana'nın gazetecilere "Önceden planladığım bir şey değildi. Demek ki bilinçaltı..." dediğini okudum. Evet, Türkiye milleti! Gerçek ve doğru olan da bu! Ne Türklüğü ne de Kürtlüğü inkâr eden, ikisini de ve tüm diğer etnik grupları da kapsayan Türkiye milleti!

Zana'yı izlerken aklıma 20 yıl önce, onun ilk yemini üzerine yazdığım köşe yazısı aklıma geldi. Bu, benim askerî vesayet düzeninin kalelerinden Cumhuriyet Gazetesi'nde 10 yıl çalıştıktan sonra yazmama izin verilen köşe yazılarının ilkiydi. Eski yazılarımı yeniden yayımlamak âdetim değil ama okurlarımın merak edeceklerini düşünerek, 9 Kasım 1991 tarihli yazıyı mecburen kısaltarak buraya aktarmak istiyorum. "Parlamento'da deprem" başlıklı yazıda şöyle demişim:

"Geçen gün televizyondan TBMM'deki yemin törenini göz ucuyla izliyordum. Bu arada Leyla Zana olayını hemen tümüyle izledim. Bana Parlamento'da bir deprem yaşanıyor gibi geldi. Sanki eskimiş yapılar çatırıyor, yeni olan uç veriyor gibiydi. Sanıyorum Parlamento'da yaşanan, 'Ne Mutlu Türk'üm Diyene' sloganıyla ifade edilen politikanın geçirdiği deprem. Türkiye Cumhuriyeti bugüne değin bu slogan ile çoğul etnik yapısını bir potada eritme politikası izledi... Şimdi 'masa'da yeni bir talep var. Sayıca en kalabalık olan ve başka nedenlerle

de potada erimeye en büyük direnci gösteren etnik grup, yani Kürtler yeni talebi ilk kez bu denli açık ve güçlü bir şekilde dile getiriyor. TC Parlamentosu'nda etnik kimliklerini özgürce dile getirerek yer almak istiyor. Siyasî liderlerimiz ve Parlamento bu talebe, bir kısım basın gibi 'rezalet, kepazelik, hainler' bakışıyla yaklaşmayı sürdürürse gerçek bölücülük bu olacak. 'Türk ve Kürt kardeşliğini savunuyorum' diyerek parlamento gelenlerin etnik kimliklerini dile getirmeleri bastırılırsa, onlar da siyasî sistemin dışına, halkın birliğine düşman olan şoven Kürt milliyetçilerinin kollarına itilecek. Parlamento, halkı temsil etme yeteneğini önemli ölçüde yitirecek. Oysa Türk ve Kürt kardeşliğini savunanlar ezici çoğunlukta. Bunları şoven milliyetçilerle karıştırmak 'cinayet' olacak."

"Siyasetçilerimizin ve kalem erbabının artık şunu görmeleri gerekiyor: 1990'larda dünya ve Türkiye, 1960'ların ve 1970'lerin dünyasına ve Türkiye'sine hiç benzemiyor; 2000'lerde çok daha az benzeyecek... Kürt sorununda da bir yol ayrımına geldik. Bundan sonra TC ya özgürlükçü ve çoğulcu düzenin doğal bir gereği olarak Kürtlere etnik kimliklerini serbestçe ifade etme özgürlüğünü tanıyarak Kürt sorununu demokrasi içinde çözecek, ya da çözemeyecek. Geleceği seçmek elimizde. Bugün dünyada ve toplumumuzda yaygın bir demokrasi, özgürlük ve barış talebi var. Sorunlarımızı demokrasi içinde çözmek için koşullar her zamandan daha elverişli... Halkın çoğunluğu kimliklerin, fikirlerin bastırılması; farklılığa tahammülsüzlük bitsin istiyor... Burada en büyük görev Parlamento'ya ve topluma yol gösteren siyasî liderlere düşüyor. Siyasî lider ve partilerimiz bu görevi yüklenmeye hazır mı?"

Evet, yazıyı okuyunca "20 senedir yerimizde sayıyoruz" izlenimine kapılmak da mümkün. Ama gerçek bu değil. İç barış için koşullar hiç bu kadar olgunlaşmamıştı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ölüm cezası insan haklarına aykırı

Şahin Alpay 2011.10.06

Zaman Gazetesi Genel Yayın Müdürü ve dostumuz Ekrem Dumanlı, geçen gün "İdam cezasını bir daha tartışmak" başlıklı bir yazı yazdı (3 Ekim). PKK teröristlerinin işlediği cinayetlere gönderme yaptığı yazıda, "Yanlış anlaşılmacı için tekrar ediyorum: İdam cezası tekrar getirilsin demiyorum. Ancak... İnsanların öldürülmesine her gün şahit olduğunuzda idam cezasının tekrar geri getirilmesi de gündemden düşmeyecek... Tartışmak gerekiyor..." diyordu.

Türkiye, 1949'da kurucusu olduğu Avrupa Konseyi'nin ve 1954'te imzaladığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin getirdiği yükümlülükler çerçevesinde, 1984'ten bu yana idam cezası uygulamıyor; idam cezasını 2002'de savaş durumu hariç, 2006'da da tümünden kaldırdı. Buna rağmen konunun, maalesef, hâlâ tartışılmaya muhtaç görülmesinin belki en önemli göstergesi, son iki genel seçim öncesinde siyasiler arasındaki polemiklerle gündeme getirilmiş olması.

22 Temmuz 2007 seçimlerinden birkaç gün önce MHP Genel Başkanı Bahçeli kürsüden Başbakan Erdoğan'a "ip" fırlatarak, PKK'nın (1999'da idama mahkûm edilen, cezası ömür boyu hapse çevrilen) lideri Öcalan'a atfen "Al sana ip veriyorum. Haydi, as..." demiş, Başbakan da "Eğer senin ipin yoksa milletim sana gönderirdi, bugüne kadar da bu iş kalmazdı..." cevabını vermişti. 11 Haziran seçimlerinden iki gün önce de Başbakan, Bahçeli'yi eleştirerek "ben olsam asardım" demeye getirdi. Bir televizyon programında, özetle, şöyle dedi: AB

neden bunu kaldırma yoluna gitti? Haklı, haksız olan yönleri var. Tartışılır bir konu. Türkiye AB sürecine girdiği için böyle bir adım atmak zorunda kaldı. Ben idam ile ilgili bir konuda af yetkisi öldürülenin ailesine aittir diye düşünürüm. Devlet böyle bir affı getiremez, getirmemeli...

Başbakan bile konunun tartışılmasına hâlâ ihtiyaç duyabildiğine göre, idam cezasının dünyadaki konumunu gözden geçirmekte yarar var. Bugün BM'ye üye 193 ülkeden 95'inde idam cezası kalktı; 8'inde özel durumlarla sınırlı; 49'unda en az on yıldır uygulanmıyor; sadece 41 ülkede mevcut. En çok sayıda idam cezası uygulayan ülkelerin başında Çin, İran, Suudi Arabistan, Kuzey Kore gibi diktatörlükler ve ABD geliyor. ABD'de 50 eyaletten 14'ünde kalktı. 50 Avrupa ülkesi içinde sadece Belarus'ta idam cezası var. Avrupa Konseyi'nin (Rusya dâhil) 47, Avrupa Birliği'nin 27 üyesi (ve 5 aday ülke) içinde sadece Letonya, savaş zamanı ile sınırlı olarak, cezayı koruyor.

Avrupa Konseyi ve AB üyeleri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek protokoller ve AB Temel Haklar Bildirgesi ile idam cezasını kaldırdı. Türkiye'nin de dâhil olduğu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 26 Eylül 2007'de aldığı kararla 10 Ekim tarihini "İdam Cezasına Karşı Avrupa Günü" ilan etti. 10 Ekim'de yalnız Avrupa'da değil, bütün dünyada idam cezasına karşı kampanya yapılıyor.

Dünya ülkelerinin çoğu, uygar ülkelerin de hemen tamamı idam cezasını kaldırdı. Niçin? Bunun başta gelen gerekçeleri şunlar: 1) Temel insan haklarından olan yaşam hakkına aykırı. Caniler öldürebilir, ama devlet öldüremez. 2) Caydırıcı değil. İdam cezası olan ülkelerde daha az cinayet işlenmiyor. 3) Çağdaş adalet anlayışı "göze göz, dişe diş" ilkesine dayanmıyor. Örneğin işkenceciler işkence görme cezasına çarptırılmıyor, tecavüzcülere ceza olarak tecavüz edilmiyor. 4) İdam edilen birçok mahkûmun sonradan suçsuz oldukları ortaya çıktı. İdam cezasının telafisi mümkün değil. 5) Adil değil, çünkü güçlü avukatlar tutup kendilerini iyi bir şekilde savunamayan dar gelirli sanıkların bu cezaya çarptırılmaları daha yüksek olasılık.

Siyasi suçluların, bu arada PKK lideri Abdullah Öcalan'ın idamı meselesine gelince: Öcalan'ın hayatta olmasının iç barışın sağlanmasındaki öneminin bilincinde olmalı ki Başbakan, MİT'e tüm PKK liderleri gibi onunla da görüşülmesi talimatını verdi. İdam cezasının siyasi caniler açısından caydırıcı olamayacağı da muhakkak, çünkü onlar ölümü göze alarak yola çıkıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'PKK realitesi'ni görmek

Şahin Alpay 2011.10.08

Sene 1983'tü. Hasan Cemal'in genel yayın müdürü olduğu Cumhuriyet'te çıkacak ilk köşe yazısını, ilk okuyanlardan biri olduğumu hatırlıyorum.

Bu ilk yazıyla birlikte Cemal, 1970'lerden bugüne Türkiye siyasetinin belki en dikkate değer tanıklıklarını oluşturan kitapların temelini attı. Onun sayıları dokuza varan kitaplarında özgürlüğe inanan bir demokratın gözüyle ve bir gazetecinin göstermek zorunda olduğu özenle son kırk yılın siyasi öyküsünü bulabilirsiniz. Siyasilerden, mağdur olan sıradan yurttaşlara kadar hemen bütün aktörleriyle kurduğu diyaloga dayanarak kaleme aldığı üç kitap ise sorunlarımızın anası olan Kürt sorununun seyrini izlemek için vazgeçilmez kaynaklar: 2003'te yayımlanan "Kürtler", 2010'da basılan "Türkiye'nin Asker Sorunu" ve yeni çıkan "Kürt Sorununa Yeni Bakış: Barışa Emanet Olun!"

Bir gazeteci olarak Cemal'in Kürt sorununda tarafların anlaşılmasına yaptığı belki en değerli katkı, önce 2009 Mayıs'ında, sonra geçen Haziran ayında Kandil'e çıkıp PKK'nın dağdaki, yani fiilî lideri Murat Karayılan ile uzun mülakatlar yapması oldu. Karayılan'ın 25 Haziran 2011'de, son genel seçimlerin hemen sonrasında Hasan Cemal'e söyledikleri PKK'nın geldiği noktanın anlaşılmasına ışık tutuyordu:

"Türkiye artık barış istiyor, çözüm istiyor. Toplum Kürt sorununa öcü gibi bakmıyor. Türkiye bu noktaya geldi... Biz artık sorunu şiddetle çözmek istemiyoruz. Silahı devre dışı bırakmak istiyoruz... Türkiye'yi bölmek istemiyoruz... TBMM tatile girmeden önce milletvekili krizi ve yeni anayasa konusunda olumlu bir tavır belirlenirse, barış sürecini derinleştirir, kalıcı kılar... Başkan Apo, bundan bir ay önce İmralı'da devlete üç protokol verdi... Bu üç protokolün öngördüğü yol haritası, Kürt sorununda yeni bir açılmıdır. Demokratik anayasal çözüm sürecinin başlatılması ve şiddetin tümünden devre dışı bırakılması. Yani barış açısından çok önemli bir açılım..."

Karayılan, Hasan Cemal aracılığıyla Başbakan Erdoğan'a da şöyle sesleniyordu: "Toplumsal barışın kapısını açmak Başbakan Erdoğan'ın elinde. Hem milletvekili krizini çözmek, hem Kürt sorununda köklü bir çözümün kapısını açmak, AKP iktidarının elindedir. Bugün böyle bir tarihi liderliğe ihtiyacı var Türkiye'nin. Bunu gerçekleştiren lider, tarihe geçer. Türkiye'nin bugün geldiği noktada yeni, açılımcı bir anayasaya ve adil bir iç barışa ihtiyacı var. Barış ve demokrasiyle birlikte Türkiye ekonomik olarak daha çok büyür, zenginleşir. Ortadoğu'ya da emsal olur... Kürt sorunu Türkiye'nin ayağını bağlıyor. Bunu çözerse çok daha ileri gider." (s. 23-26)

Karayılan'ın söyledikleri barışa giden yolun açıldığı umudunu uyandırdı. Ne var ki, (sonradan anlaşılacağı üzere, devletle PKK arasındaki görüşmelerde tıkanma üzerine) sadece iki ay sonra Karayılan, "Gerillalarımıza yönelik operasyon geliştiriyorsun, Kürt siyasetçilerini iki kelime söyledikleri için tutukluyorsun... AKP, Kürt sorununu şiddetle çözme, yani savaş kararı almıştır..." diye konuşuyordu. (s. 295) PKK şiddeti tırmandırıyor; yeniden bir şiddet sarmalına girildiği kaygısı yayılıyordu.

14 Eylül 2011'de MİT'le PKK arasındaki gizli görüşme zabıtlarının internet ortamına sesli olarak düşmesi, bunu takiben hükümet sözcülerinden gelen görüşmelerin süreceğine dair açıklamalar ise barış umudunu yeniden canlandırmış görünüyor. Yaşadıklarımız ışığında, Hasan Cemal'in vardığı sonuçlara katılmamak mümkün değil: "Barışın koşulları olgunlaşmış durumda, iki taraf da bunun çoktandır farkında... Silahlı mücadelenin artık çıkmaz yol olduğunu iki taraf da görüyor... Kürt sorunu ile PKK sorunu iç içedir, birbirinden ayrılamaz... PKK sorunu çözülmeden Kürt sorununda barışçı bir çözüm raya oturmaz... Devlet, 'Kürt realitesi'nden sonra 'PKK realitesi'ni de görmek zorunda... Kiminle savaşıyorsan barış da onunla yapılır, yani barış 'düşman'la yapılır. Bunun ilk adımı da parmakları tetikten çekip karşılıklı olarak masaya oturmak ve konuşmaktır..." (s. 299)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Murat Karayılan'ın mantığındaki yanlış

Şahin Alpay 2011.10.11

PKK'nın Kandil'deki fiili lideri Murat Karayılan, Taraf gazetesi genel yayın yönetmeni ve başyazarı Ahmet Altan'a göndermiş olduğu, gerçekte bütün Türk ve Kürt kamuoyuna yönelik uzun mektupta (Taraf, 8 Ekim) "silaha ve

savaşa âşık" olmadıkları halde silahlı mücadeleyi sürdürüyor olmalarını, aşağıda özetlediğim şu argümanlarla savunuyor:

PKK ve lideri Abdullah Öcalan, 1993'ten beri Kürt sorununun barışçı ve siyasal çözümü için çaba harcıyor. Ne var ki PKK'nın silahlı gücünün kendiliğinden dağılması beklenemez. Ancak sorunun diyalog ve uzlaşmayla çözümünden sonra toplumsal yaşama dâhil edilebilir. PKK 8 kez tek taraflı ateşkes ilan etti, 5 yıldır da devletle görüşüyor. Ama AKP hükümeti çözüm konusunda samimi değil. Başbakan köklü çözüm değil, bazı iyileştirmeler yaparak Kürtleri kazanmak istiyor. Bunun için seçim öncelerinde çatışmaları durdurmaya yönelik çaba harcadı. 12 Haziran'dan sonra ise ABD ve NATO desteğini, polis ve asker gücünü kullanarak PKK'yı "marjinalize" etmeye yöneldi.

Kürtler tarihin her döneminde kandırılıp oyuna getirildi. Bunun için Dersim direnişinin lideri Seyit Rıza'nın 'Sizin hilelerinle baş edemedim bu bana ders olsun, ben de sizin önünüzde diz çökmedim o da size dert olsun' sözünü unutmayız. AKP hükümeti bu politikayla Kürt sorunu karşısında başarısız kalmaya mahkûm. Oysa daha fazla kan dökmeye gerek yok; temel tercihimizin gönüllü-özgür birlik olduğu ortada. Bu savaş on yıllar da sürse, dönüp dolaşacağımız yer yine masa başı olacak. Hükümet barış istiyorsa, Öcalan'ın çağrısına cevap vermeli. Tek liderimiz odur. Legal Kürt siyaseti de aynı çizgidedir. Bu, çözüm için çok önemli bir avantaj. Öcalan'ın kalıcı barışta rolünü oynaması için 'sağlık, güvenlik ve özgür hareket etme' koşulları yaratılsın, sorun bir hafta içinde çözüm yoluna girer...

Karayılan ve onun mantığını benimseyenlerin haklı oldukları noktalar var. Evet, Kürt sorununun çözümü için, yeni anayasanın Türkiye devleti ve milleti anlayışını yerleştirmesi; anadilde eğitim hakkının tanınması ve ülke çapında yerinden yönetimin güçlendirilmesi şart. Evet, PKK'nın silah bırakması için genel siyasi af ve militanlarının topluma yeniden kazandırılmasına yönelik önlemler de gerekli. Evet, askeri çözüm çıkar yol değil; hükümet çözüm için Öcalan'la konuşup anlaşarak, ona kalıcı çözüme katkı şartlarını sağlamalı.

Ne var ki Karayılan ve onun mantığını kabul edenlerin vahim bir şekilde yanıldıkları noktalar var. Başlıcası şu: PKK şiddeti sürdükçe gerekli reformların yapılmasını mümkün kılacak ortamdan uzaklaşıyoruz; şiddet, şiddet üretiyor. PKK militanlarını sınır dışına çekmeli; öldürmekten, tehditlerden vazgeçmeli. Kürtlerin demokratik hakları için mücadelenin öncülüğünü, yasal Kürt partileri üstlenmeli. Onlara düşen de, Kürt sorununu çözmek için bugüne kadar en büyük çabayı harcamış olan hükümeti düşman ilan etmek değil, reformlara destek sağlamak olmalı.

Bu takdirde, Kürtlerin demokratik haklarının tanınması davası bütün Türkiye'den, Kürtler kadar Türklerden de artan destek göreceği muhakkak. Türkiye artık ne 1930'ların, ne de 1990'ların Türkiye'si... Karayılan'ın kendi deyişiyle "Türkiye artık barış istiyor, çözüm istiyor. Toplum Kürt sorununa öcü gibi bakmıyor..." Kürt kimliğinin inkârı bitti, tanınması için koşullar yasal mücadele ile netice almaya hiç olmadığı kadar elverişli.

PKK şiddeti, yalnızca Türkleri değil, Kürtleri de PKK'nın üstlendiğini iddia ettiği davaya, Kürtlüğün tanınması davasına yabancılaştırıyor. Bugün Kürtlerin yarısının AKP'ye oy veriyor olması, Kürt entelektüellerinin ve Kürt sivil toplum kuruluşlarının devlet şiddetine karşı olduğu kadar PKK şiddetine de karşı tavır alması "yanılsama" ile kesinlikle açıklanamaz. PKK geçmişte ayrılıkçılığı ve Marxizm-Leninizm'i terk etti. Bir adım daha atıp şiddete son verecek olursa, Türkiye'nin uygar ve demokratik bir ülke olması önündeki en büyük engel kalkacak.

Türkiye'nin AB'de geleceği var mı?

Şahin Alpay 2011.10.13

Avrupa Komisyonu'nun Türkiye'nin AB Üyeliğine İlerleme 2011 raporu yayımlandı. 1998'den beri yayımlanmakta olan bu raporların demokratikleşmeye yol haritası sağlama ve AB normlarını yakalamaya ne kadar yakın-uzak olduğumuzu gösterme açılarından son derece yararlı olduğu muhakkak. Belki AB'nin Türkiye'ye yaptığı en büyük iyilik de bu. Ne var ki raporlar Türkiye-AB ilişkisinin geleceği hakkında bir şey söylemiyor.

Türkiye ezeli aday olarak mı kalacak yoksa AB'ye üye olacak mı? Bu soruya cevap verebilmek için iki tarafın içinde bulunduğu durumun gerçekçi bir analizi gerekiyor. Bu analizi doyurucu şekliyle Cem Kozlu'nun "Avrupa'ya Hayır Diyebilen Türkiye" başlıklı kitabında (Remzi Kitabevi, Mayıs 2011) bulmak mümkün. Benim gördüğüm kadarıyla gelinen nokta esas olarak şu: AB, bilim ve teknoloji düzeyi ve üretim kapasitesi ile (görelî bir gerileme içinde olsa da) dünyanın en güçlü ülkeler topluluğu olma vasfını koruyor. Bunlara bağlılığında artan soru işaretleri de olsa, AB barış ve demokrasi değerlerinin kalesi olmayı sürdürüyor. Ne var ki 27 üyeli birlik bütünlük arz etmekten giderek uzaklaşmakta.

Ekonomik açıdan bakınca, bir yanda (başta Almanya olmak üzere) dünya krizine rağmen makro-ekonomik istikrarını koruyup büyümesini az çok sürdüren bir Kuzey Avrupa var; öte yanda (iflasın eşiğine gelen Yunanistan başta olmak üzere) ekonomik krizle boğuşan bir Güney Avrupa. Genel eğilim ilerleyen entegrasyondan ziyade ayrışma yönünde. Üyeler sorunlarına, AB bütünleşmesi içinde değil, kendi ulus-devletleri çerçevesinde çözüm arıyor. Birliğin güçlü bir liderlikten yoksun olduğu görülüyor. Hemen bütün üye ülkeler bir yanda "çeşitlilik içinde birlik" ilkesine bağlı, çok-kültürcü Avrupalılar ile öte yanda tek-kültürcülüğe sıkı sıkıya sarılan, farklılığa savaş açanlar arasında bölünmüş durumda. ABD'nin 2003'te Irak'a saldırma kararını almasından bu yana dış politikada da üyeler arasında uyum değil bölünme hâkim eğilim.

AB'de gerek evrensel değerlere bağlılık, gerekse dış politika alanındaki ayrışmanın en belirgin olarak görüldüğü konulardan biri, Türkiye'nin üyeliği. Üye ülkeler, gerek hükümetler gerekse elitler ve halklar nezdinde Türkiye'nin katılımına olumlu ve olumsuz bakanlar arasında ciddi şekilde bölünmüş durumda. Fransa Başkanı Sarkozy, Türkiye'yi bir Avrupa ülkesi dahi kabul etmiyor. Türkiye konusu hükümetleri dahi bölüyor: Almanya'da koalisyon hükümetinin büyük ortağı (Hristiyan Demokratlar) "ayrıcılık ortaklık"ta ısrarlıyken; küçük ortak (Hür Demokratlar) Türkiye'nin üyeliğinden yana tavır alıyor.

2005'te başlayan katılım müzakerelerinde hemen hiç yol alınamadı ve süreç durma noktasında. Avrupa'nın birçok ülkesinde yükselen İslamofobi, Türkofofi'ye de tercüme ediliyor. Bugün için katılım müzakerelerinin ilerleyip tamamlanmış olduğu koşullarda bile, bütün üyelerin Türkiye'ye evet demeleri mümkün görünmüyor. Siyasi ve iktisadi ilişkiler önemsendiği için Türkiye'ye kapıların büsbütün kapanması söz konusu değil. Ancak koşullar ciddi şekilde değişmediği, örneğin başta Fransa ve Almanya'da olmak üzere bunu kararlılıkla destekleyen hükümetler iktidara gelmediği, Kıbrıs sorunu çözülmediği takdirde, Türkiye'ye AB üyeliğine giden yolun açılması söz konusu değil.

Türkiye ise son on yılda, ekonomisi, demokrasisi ve (bölgesinde demokratikleşme için esin kaynağı olarak) dış politikası ile AB'ye hemen her alanda yakınlaştığı söylenebilir. Üyeliğine AB'den gelen destek sürmüş olsaydı, muhakkak ki Türkiye bugün AB normlarına daha da yakınlaşmış olabilirdi. Bu desteğin hissedilmez hale gelmesine rağmen Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda söz konusu yakınlaşmayı sürdürmesi de hâkim olasılık olarak görünmekte. Türkiye'nin en erken 2020'den sonra AB'ye üye olup olamayacağını ise, AB'nin

önümüzdeki yıllarda kendi geleceği açısından yapacağı tercihlere, alacağı şekle bağlı. Kısacası Türkiye-AB ilişkisinde top, AB'nin sahasında.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısır'da geçiş döneminin sancıları

Şahin Alpay 2011.10.15

Geçen pazar günü Kahire'de kiliselerine karşı Selefi (İslami köktenci) gruplar tarafından artan saldırıları protesto eden on binlerce Hristiyan askeri birliklerin ve sözde onlara yardım eden haydutların saldırısına uğradı.

Devlete ait bir televizyon kanalından "Hristiyanlar askerlere saldırıyor, yardıma koşun..." çağrısı, olayların büyümesine yol açtı. Çoğu Hristiyan, 25 kişi öldü, 300'den fazla kişi yaralandı. Cereyan ettiği semtin adı Maspero ile anılan olaylar, Hüsnü Mübarek diktatörlüğüne son veren halk devriminden sonra Mısır'ın nereye gittiğine dair tartışmayı büsbütün alevlendirdi.

Geçen salı günü Kahire Amerikan Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi ile Kahire İnsan Hakları Enstitüsü tarafından düzenlenen ve Türkiye Başbakanlığı'nca desteklenen, "Çağdaş ve Siyasi Dönüşümler üzerine Türkiye-Mısır Diyalogu" konulu konferans da alevlenen tartışmaya sahne oldu. Böylelikle ben ve Türkiye'den gelen diğer katılımcılar konferansta, sadece demokrasiye geçiş konularında tecrübelerimizi paylaşmakla kalmadık, Mısır'daki güncel tartışmalar hakkında hayli bilgi edindik. 25 Ocak halk devrimiyle Mısır'ın bir rejim değişikliği sürecine girdiği muhakkak. Deneyimleri arasında birçok benzerlik kadar benzemezlik olan Türkiye-Mısır karşılaştırmasının sosyal bilimciler için zengin bir hazine sağladığına şüphe yok. Büyük bir yakınlık duyduğum Mısır'daki süreç, pek çokları gibi beni de heyecanlandırıyor. Mısır'da temsili yönetimin yerleşmesi, bütün bölge ve dünya dengelerini barış ve demokrasi lehine etkilemeye aday. Onun için bu süreci elimden geldiğince yakından izlemek, gözlemlerimi sık sık okurlarımla paylaşmak arzusundayım. Yazacak çok şey var, ama ilk üzerinde durmak istediğim husus, Başbakan Erdoğan'ın geçen ay Arap Baharı'nı yaşayan ülkelere (Mısır, Tunus ve Libya) yaptığı ziyarette, demokrasinin aynı zamanda inanç özgürlüğü ve devletin farklı inançlara eşit mesafede durması anlamında laiklik demek olduğunu vurgulamakla ne denli isabet ettiği.

Mısır'ın, din özgürlüğüne bir ölçüde önem veren Cemal Nasır'dan sonra gelen diktatörleri, yani Enver Sedat ve Hüsnü Mübarek, bir yandan İslam ulemasından diktalarını tahkim için yararlandılar, öte yandan diktatörlüğe meydan okuyan İslamcılara çok ağır zulüm uygulayarak bir kısmının daha da radikalleşmesine yol açtılar. Radikal İslamcı tehdidi bahane ederek ABD'nin ve Batı'nın desteğini aldılar; bunun için de İsrail ile yakınlaşma politikası izlediler.

Eğer Mısır artık temsili bir yönetime ve iç barışa kavuşacaksa, tam da Erdoğan'ın önerdiğini başarmak zorunda. "Laiklik" kavramına Mısır'da "dinsizlik" anlamı yüklenmiş. Bu yüzden Erdoğan'a tepki gösteren İslamcılar oldu. Ama şurası bir gerçek ki, bir zaman radikal olan İslamcılar arasında bile, İslamcılarla laiklik yanlılarını birleştiren noktaların, ayıran noktalara ağır bastığını savunanlar çıkıyor. (Bkz. Emad Mekay, New York Times, 21 Eylül) Arap Baharı ile ilgili önemli bir gözlem, önümüzdeki dönemde bu ülkelerde temel tartışmanın İslamcılarla laiklik yanlıları arasında değil, İslam'ın laiklikle bağdaşan yorumlarıyla buna karşı çıkanlar arasında olacağına dair. (Bkz. Anthony Shadid-David Kirkpatrick, NYT, 29 Eylül)

Rejim açıldıkça, devriminin Mısır'a kazandırdığı belki en önemli yenilik olan ifade özgürlüğü genişledikçe, demokratik yoldan siyasete katılım yolları açıldıkça, İslam devleti isteyen Selefilerin dahi giderek makul, ılımlı bir çizgiye girmeleri beklenebilir. Ne var ki şu an için İslam devleti isteyen Selefilerin sadece 83 milyonluk Mısır nüfusunun en az yüzde 10'unu oluşturan (Koptik) Hristiyanların kiliselerine değil, "Batı ajanı sapkınlar" olarak niteledikleri Şazeliler ve öteki tarikatların (Sufi Müslümanların) camilerine karşı da saldırılar düzenleyecek kadar (Bkz. İrfan al-Alawi, Guardian 11 Nisan) azgın bir yol izledikleri muhakkak. Azınlıkların bunlara karşı korunmaları ülkenin geleceği bakımından büyük önem taşıyor. Mısır üzerine yazmaya devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'de 60 yıl aldıysa, Mısır'da 5 yıl alabilir

Şahin Alpay 2011.10.18

Mısır'da geçiş sürecinin karşı karşıya olduğu sorunlar çok sayıda. Bunların başında siyasi süreç, yani seçimler ve anayasa süreci konusundaki belirsizlikler geliyor.

Yapılacak anayasa bütün inançlardan Mısırlılara eşit yurttaşlığı güven altına alacak mı? Ordu nasıl bir rol oynayacak; ekonomideki ayrıcalıklarını korumaya çalışacak, kendine bir vesayet rolü çıkarmaya çalışacak mı? Mısır ekonomisi nasıl ayağa kalkacak; işsizlik, yoksulluk, cehalet nasıl giderilecek? Yeni rejimin dış politikası ne olacak? Kahire'de geçirdiğim günler içinde, bunların hepsine değilse bile bir bölümüne ilişkin farklı görüşleri dinleme imkânı bulduk.

Bunlar arasında en dikkate değer olanı, Kahireli Hristiyanların önde gelen temsilcilerinden, haftalık Watani gazetesinin başyazarı Yusuf Sidhom oldu. Selefilerin (yani İslami köktencilerin) Hristiyanlara (ve "dostlarımız" diye andığı) Sufi Müslümanlara yönelik saldırıların sorumlularının kovuşturulmayışından şikâyetçi. Çok parçalı Müslüman Kardeşler ile karşılıklı anlayışın mümkün olduğu kanısında. Ama tutumlarında henüz bir açıklık olmadığına da dikkat çekiyor: Kadınlara ve Hristiyanlara ayrımcılığa karşı olduklarını söylüyorlar, ama onlardan cumhurbaşkanı istemiyorlar. Piyasa ekonomisinden yana olduklarını söylüyorlar, ama faize karşı olup İslamî bankacılık istiyorlar. Turizmi teşvik edeceğiz diyorlar, ama ülkenin çıplak ve sarhoşlarla dolması anlamına gelmemeli diyorlar. Bir yandan Selefilerin saldırılarını telin ediyorlar, öte yandan seçimde onlarla işbirliği yapma arayışındalar.

Sidhom, bütün inançlardan yurttaşlara eşit haklar tanıyan "sivil devlet"i savunduklarını anlattı. Ordunun oynadığı rol üzerine görüşleri ilgi çekiciydi: 9 Ekim'de yaşanan olaylarda ilk kez askerlerin Hristiyanların üzerine zırhlı araçları sürdüklerinin görüldüğünü, ancak bunun için emir aldıklarına inanmadığını, muhtemelen korkuya kapılıp, böyle davrandıklarını söyledi. Ordu ile Müslüman Kardeşler arasında bir ittifak olduğuna dair spekülasyonları destekleyecek bir kanıt da yoktu. Ordunun bir darbe ile iktidarı ele geçirebileceğine dair söylentileri hakkında şöyle dedi: "Artık 1950'ler dünyasında yaşamıyoruz. Ne halk, ne de dünya Mısır'da askeri yönetimi kabul eder..." Ama geçiş dönemini yöneten Yüksek Askeri Konsey'in üyelerinden birinin üniformasını çıkarıp cumhurbaşkanlığına aday olabileceğine dair (yalanlanan) iddialarda bir gerçek payı olabileceğini söyledi. Üniformasını çıkarmış bir asker, sınırlı yetkilerle ve sadece bir dönem için cumhurbaşkanlığı yapması uygun görülebilirdi. Koptik Kilisesi'nin Mübarek rejimiyle yakın ilişki kurma yoluyla kendini koruma politikasını, hatta devrime karşı çıkarak Hristiyanları Mübarek'i desteklemeye çağırmasını sert bir şekilde eleştiriyordu. Siyasetle ilişkisini kesmesi gerektiği dersini kilise zor yoldan öğreniyordu.

Askeri Konsey ile aralarında Müslüman Kardeşler'in (Özgürlük ve Adalet Partisi) ve Selefilerin (Nur Partisi) de dâhil olduğu siyasi partiler arasında yakınlarda varılan anlaşmaya göre, iki meclisli parlamento için vilayetlerde kademeli olarak yapılacak seçimler, Kasım sonunda başlayıp Mart sonunda tamamlanacak. Nisan'ın ilk haftasında parlamento, anayasayı yapacak komisyonu seçecek. Anayasanın bir yıl içinde referandumla kabul edilmesinden sonra, 2013 sonu veya 2014 başında siyasi süreç cumhurbaşkanının seçimiyle tamamlanacak. Anayasanın parlamenter sistemi benimsemesi bekleniyor. Hristiyanların parlamento seçimlerinde, üyelerinin önemli bir kısmı Hristiyan olan ve liberal partiler koalisyonuna dâhil "Özgür Mısırlılar" partisine oy verecekleri anlaşılıyor.

Sidhom'un anlattıkları Mısır'ın genel havasını iyi yansıtıyordu. Mısır'da geçiş sürecinin geleceği için umutlu olup olmadığını sorduğumuzda verdiği cevap şu oldu: "Ben doğuştan iyimser bir insanım. Türkiye'de 60 yıldır süren demokrasiye geçiş süreci, izninizle Mısır'da 5 yıl sürebilir..."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeter! Öldürme, konuş ve bitir!

Şahin Alpay 2011.10.20

Son yıllarda başlıktaki fikri (öldürmeyi bırakın, konuşun ve şiddete son verin) şu veya bu şekilde işleyen kaç yazı yazdığımı bilmiyorum.

Ama yazmaya devam edeceğim, çünkü bu giderek anlamsızlaşan şiddeti durdurmak için benim yapabileceğim, elimden gelen başka bir şey yok... Ne yazık ki öldürme devam ediyor. Öyle ki, bu satırları yazmaya başlarken PKK'nın, Bitlis'in Güroymak-Norşin ilçesinde kurduğu pusuda 5 polis ve yoldan geçen kamyonetteki 4 yaşındaki Hiranur ile 13 yaşındaki Resul dahil 4 kişinin can verdiğini okumuştum. Satırları yazarken Çukurca'daki PKK saldırılarında 24 askerin şehit olduğu ve bir o kadar da PKK militanının öldüğü haberi geldi.

Ne yazık ki öldürme devam ediyor. Tam da Kürt çoğunluklu bölgenin, tam 174 sivil toplum örgütünün barış müzakerelerinin sürmesi ve eşzamanlı ateşkes çağrısı yaptığı günlerde... Tam da Van bağımsız milletvekili, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın avukatı Aysel Tuğluk'un "Kürtlerle Türklerin bütün badirelere rağmen herkesi şaşırtacak bir beraberlik sergileyeceğine ve geleceklerini birlikte kuracaklarına inanıyorum..." diye başlayan yazıyı yayımladığı günlerde (Radikal, 9 Ekim).

Tuğluk, söz konusu yazıda önerilerde bulunuyordu: 1) PKK'nın militanlarını sınır dışına çekmesi karşılığında Öcalan'ın (silahların susması için çalışmasını mümkün kılacak şekilde) ev hapsine alınması. 2) Kürt sorununa anayasal çözüm ve "toplumsal barış yasası" (siyasi af) karşılığında PKK'nın silahları bırakması.

Eğer şiddete son vermek isteniyorsa Tuğluk'un önerileri ciddiye alınmalı. Önerilerin ciddiye alınması için de PKK şiddetinin durması şart.

Evet, Kürt sorununu bitirmek ve şiddete son vermek, herkesten önce hükümetin sorumluluğu. Bu sadece Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin, Türklerin ve Kürtlerin yarısının verdiği oylarla ülkeyi yönetme sorumluluğunu yüklenmiş olmasının bir gereği değil, on yıl sonra dünyanın en güçlü on ülkesinden biri olarak Türkiye vizyonunu gerçekleştirmek için başarması gereken en önemli iş. Evet, hükümet Kürt sorununu çözmek, Türkiye'yi ileri bir demokrasi yapmak için Kürt kimliğinin serbestçe ifadesinin önündeki bütün anayasal ve yasal

engelleri kaldırmak mecburiyetinde. Kürt sorunu bu yöndeki reformların sürmesiyle çözülebilir ve reformlar her koşul altında devam etmelidir. Türklerin ve Kürtlerin yarısının hükümetten en temel beklentilerinden biri de budur.

Muhakkak ki her reformla Türkiye Kürtlerinin demokrasiye ve yönetime olan inancı, şiddetle hak aramaya duyduğu giderek yükselen tepki güçlenecektir. Bu bağlamda şiddete bulaşmayan insanların hapse tıkmalarına ve devlete düşman edilmelerine yol açan Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Kanunu hükümlerinin en kısa zamanda değişmesi şart.

Evet, Türkiye Kürt sorununu, anayasal ve yasal reformlarla çözebilir. Ama PKK sorunu ne yalnızca reformlarla ne de askerî yoldan çözülebilir. 30 yıldır süren mücadeleden çıkan temel ders budur. PKK sorunu da ancak siyasi yoldan, yani öldürerek değil konuşarak çözülebilir, bunun anahtarı da Tuğluk'un önerilerinde bulunabilir.

Ne var ki Tuğluk'un mensup olduğu siyasi harekete, öncelikle de Barış ve Demokrasi Partisi'ne de şimdi her zamandan daha büyük bir sorumluluk düşüyor. Siyasi çözüm yolunda ilerlenebilmesi için silahların susması, öldürmenin durması şart. Öyle günlerden geçiyoruz ki BDP, eğer gerçekten barış istiyorsa, sadece devlet şiddetine değil, PKK şiddetine karşı da kesin tavır almak zorunda. BDP Genel Başkanı Selahattin Demirtaş, Hakkari'deki terör saldırısıyla ilgili olarak, "Ülkenin dört bir yanında ocaklara düşen bu ateş hepimizin yüreğini yakmış, her birimizi derinden sarsmıştır. Acıların kelimelerle ifade edilemediği anları yaşıyoruz..." demiş. BDP, silahların susması için bütün imkânlarını kullanabilirse, "Kürtlerle Türklerin bütün badirelere rağmen herkesi şaşırtacak bir beraberlik sergileyeceğine ve geleceklerini birlikte kuracaklarına (ben de, kesinlikle) inanıyorum..."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Diyarbakır'dan akil adamlara çağrı

Şahin Alpay 2011.10.22

Dün Adalet ve Kalkınma Partisi Diyarbakır il başkan yardımcısı, 1925'te Kürtlere yapılan vaatler tutulmadığı için isyan eden ve asılan Şeyh Sait'in kardeşinin torunu, dolayısıyla bölgede saygı gören bir ailenin mensubu olan Avukat Muhammed Akar telefon etti.

Şunları söyledi: "Şahin Bey, Türklerin çoğunluğu gibi Kürtlerin çoğunluğu da artık çocuklarının ölmesini istemiyor; güçlü ve huzur içinde, kimliğinin saygı gördüğü bir Türkiye'de yaşamak istiyor. PKK'nın son saldırıları büyük tepkiyle karşılandı. Kulaktan kulağa, son saldırılarda bir komşu devletin parmağı olduğu söylentisi de yayıldı.

Eminim BDP, hatta PKK içinde şiddetin son bulmasını isteyenler çoktur. Kalıcı bir barış için bunların da desteğinin kazanılması şart. Kürt toplumu bir ağızdan 'Benim için öldürme!' diyebilmeli. Bunun için devletin güven vermesi gerekir. KCK tutuklamaları, Türkiye'nin gerçek bir demokrasi olabileceğine, demokratik yoldan hak aranabileceğine, Kürt kimliğinin saygı göreceğine güveni sarsıyor. Maalesef gençler dağa çıkmaya devam ediyor.

Sorun öldürmekle çözülemez; intikam duygusuyla yola çıkılırsa şiddet tırmanır. Sorun silahların susması ve masaya oturulmasıyla muhakkak çözülebilir. Bunun için Türk ve Kürtlerin akil adamları, iki toplumun da

güvendiği ve saygı duyduğu kimseler, ortak vicdanı temsil eden kadın ve erkek yazarlar, sanatçılar, aydınlar bir araya gelip bu yolda güçlü bir çağrı yapmalı. Bu çağrı mutlak yankı bulacaktır..."

İktidar partisi AKP'nin Diyarbakır il başkan yardımcısı olan Akar'ın çözüme ilişkin sözleri gerçekte, Türk ve Kürt barış ve demokrasi isteyen herkesin ortak görüşü. Söylediklerine bütün Türkiye, ama öncelikle de hükümet kulak vermeli. Evet, Kürt sorununu ve onun bir ürünü olup, sorunun çözümü geciktikçe giderek ondan bağımsız bir hal alan PKK sorununun çözümünde sorumluluk herkesten önce, başta Başbakan Erdoğan olmak üzere AKP hükümetindedir. Başbakan Erdoğan, sorunun silahla çözülemeyeceğini bilecek akla ve vicdana, siyasi iradeye sahip güçlü bir lider. Onda çözümü başaracak vasıfları gördükleri içindir ki Türklerin de Kürtlerin de yarısı oylarını ona veriyor. Başarırsa tarihe geçecek; başaramazsa Türkiye ekonomiden, demokrasiye ve dış politikaya kadar her alanda tökezleyecek.

Varsın muhalefet partileri her vesileyi hükümeti yıpratmak için sömürme telaşında, ayrımcılığı körüklüyor, şiddete karşı kesin tavır takınmıyor olsun. Bütün bunlar, Türkiye milletinin yarısının desteğine sahip olan hükümetin ve liderin önünde engel oluşturmamalı. Hükümet, seçimlerden bu yana her nedense bekletilen Kürt kimliğinin tanınması yolundaki reformları her koşul altında sürdürmeli. Türkiye'de demokratik yoldan hak aranmasının mümkün olduğunu gösterecek şekilde, TMK ve TCK'nın şiddete bulaşmayanları da cezalandıran hükümleri değişmeli. Ve PKK ile başlatılan barış müzakereleri kararlılıkla sürdürülmeli.

PKK'nın korkunç saldırılarının amacı şu veya bu olabilir. PKK ya da radikalleri, "derin devlet" ya da "komşu devlet" tarafından manipüle ediliyor olabilir. 29 isyan, 17 bin faili meçhul ve 40 bin ölü, Kuzey Irak'a 26 kara harekâtı, bütün bunlar herhalde sorunun öldürmekle çözülemeyeceğini gösteriyor. Aksini düşünen, eğer şiddetin devamından medet uman bir hesabın içinde değilse, kendi kendini aldatıyor demektir.

Önceki gün İspanya'daki Bask ayrılıkçı terör örgütü ETA, aralarında BM eski genel sekreteri Kofi Annan, Norveç eski başbakanı Harlem Brundtland ve IRA'nın siyasi kanadı Sinn Féin partisi lideri Gerry Adams'ın da bulunduğu arabulucuların çağrısına cevaben, 40 yıldır sürdürdüğü "askeri faaliyet"e son verdi. Evet, Bask sorunu ile Kürt sorunu arasında büyük farklar var. Ancak şurası muhakkak, eğer ETA sonunda askeri faaliyete son verdiyse bu, İspanya'nın ileri bir demokrasi kurması; Bask, Katalan ya da Galiçya milliyetçilerine barışçı yoldan siyaset yapma kapısını sonuna kadar açması ve bütün demokratik hakları tanınmasıyla mümkün oldu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şerif Mardin'e itirazlarım

Şahin Alpaz 2011.10.25

Prof. Dr. Şerif Mardin'in yıllar içinde yazdıklarından ve söylediklerinden çok şey öğrendim. Bunun için kendisine saygı besler, şükran duyarım.

Ondan öğrendiklerimin başta geleni ise, bir toplumu anlamak için o toplumdaki dini inanışları ve din temelli ilişkileri anlama gereğidir. Kahire'de olduğum günlerde Neşe Düzel'in Prof. Mardin ile yaptığı, günümüz Türkiye'si'nde İslam konulu mülakat yayımlandı (Taraf, Ekim 10-11). Mardin'in bu mülakatta söyledikleri her zamanki gibi beni hayli düşündürdü. Bu ve gelecek yazılarda Mardin'in düşündürdüklerini ve itirazlarımı okurlarla paylaşmak istiyorum.

Öncelikle din ile modernleşme arasındaki ilişki üzerine birkaç söz: 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın büyük bölümünde sosyal bilimciler arasında yaygın olan görüş, geleneksel toplumdaki modern topluma geçişle, yani modernleşmeyle (yani sanayileşme, kentleşme, bireyselleşme, rasyonelleşme, geleneğin yerini hukuk kurallarının alması, bilimsel eğitimin yaygınlaşması) birlikte toplumların laikleşeceği, yani dinin bireyler ve toplum üzerindeki etkisini giderek yitireceği fikriydi.

Dünyanın gerçekleri karşısında bu görüş, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren giderek terk edildi, modernleşme ile laikleşme arasındaki ilişkinin karmaşık olduğu fikri yaygın kabul görür oldu. (Bunu en iyi anlatan din sosyologu Peter Berger.) Modernleşmede en ileri giden toplumlardan biri olan ABD'de dini inançların yerini koruyor olması, modernleşme ile gelen laikleşme teorisinin terk edilmesinin bir önemli nedeniydi. Bunun başka bir nedeni de modernleşen Batı toplumlarında, kurumsal din (kilise) etkisini kaybetmiş, gerilemiş olsa bile, bireylerin dini inançları yitirmediklerinin gözlenmesi oldu. (Bunu en iyi anlatan din sosyologu Grace Davie.)

Mardin'in "köylü hayatından endüstriyel hayata geçilemediği" ve Cumhuriyet'in Rusya gibi "dinin tabanını ortadan kaldıramadığı" için Türkiye'de bir "İslami diriliş ve enerji artışı" yaşandığına dair görüşü inandırıcı değil. 21. yüzyıl Türkiye'si'nin "köylü hayatından sanayi hayatına" doğru hayli ilerlemiş, hayli modernleşmiş olduğu bir gerçek. Öte yandan komünist rejimi geride bırakan Rusya'da Ortodoks Hristiyanlığın diriliş yaşadığı görülüyor. Dini inançların toplumdaki yerini korumasında, her şeyden önce "talep" in, yani insanların manevi ve sosyal ihtiyaçlarının rol oynadığı muhakkak. Çağdaş din sosyologlarının bir bölümünün (başta Thomas Luckmann) "insanlar ve toplumlar varoldukça dini inançlar da varolacaktır" sonucuna varmalarının temel nedeni bu. Dinsel "arz" in, yani dinsel faaliyetlerin yoğunluğunun ve dini inançların siyasi mobilizasyonda kullanılmasının da toplumların modernleşmeye rağmen dinden uzaklaşmamalarının açıklanmasında başvuru öteki etkenler.

Mardin'in ileri sürdüğü gibi bugün Türkiye'de bir "İslami diriliş" yaşanıyor mu? Türkiye bölümünü Prof. Dr. Yılmaz Esmer'in yönettiği Dünya Değerler Araştırması (2009), Türkiye'nin oldukça dindar bir toplum olduğunu, ama en azından 1990'dan bu yana dindarlığın artmadığını gösteriyor, hatta kadınlar arasında dindarlıkta azalma olduğuna işaret ediyor. Aynı araştırma Türkiye'de dindar olmanın köktendinciliği ya da İslamcılığı (siyasal İslamı) desteklemek anlamına gelmediğine de işaret ediyor: "Köktendincilik" ve "İslamcı terör" dünyanın en büyük sorunları arasında görülüyor.

Binnaz Toprak ve Ali Çarkoğlu'nun TESEV için yaptığı 1999 ve 2006 tarihli araştırmaların bulgularına göre, Türkiye'de dindarların büyük bölümü laikliği de önemli görmekte. (Ayrıntılar için Zaman'daki 4 Haziran 2009 tarihli yazıma bakılabilir.) Dolayısıyla Mardin'in bugün Türkiye'de İslam dışı öğelerle de buluşan bağnaz, "korkunç" bir İslam yorumunun yayıldığına dair iddiası, gerçek olsa bile, bunun marjinalliğin ötesine gittiği, ana eğilimlerden biri olduğu inandırıcı değil.

Konuya devam edeceğim. Başta Van olmak üzere Doğu illerimizde yaşanan deprem faciasında yakınlarını yitiren yurttaşlarımıza başsağlığı diliyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Baskıcı ve özgürlükçü İslam

Prof. Dr. Şerif Mardin'in Neşe Düzel'e verdiği Türkiye'de İslam konulu mülakatı (Taraf 10-11 Ekim) okurken beni düşündüren konulardan biri şu oldu: Şüphesiz Mardin tarafından değil, ama otoriter laiklik yanlısı çevrelerde pek anlaşılmayan bir husus, tıpkı modernizmin olduğu gibi, dinlerin, bu arada İslam'ın da hem baskıcı, hem özgürlükçü yorumlarının bulunduğunu.

Basitleştirmenin mazur görüleceği umuduyla, aşağıdaki ayrımlara dikkat çekmenin yararlı olacağını düşünüyorum.

Modernizm, bir ayağıyla eleştirel akla, öteki ayağıyla bilimi kullanarak mükemmel topluma ilerlenebileceği fikrine dayanıyordu. Denebilir ki eleştirel akli esas alan (bilimi de eleştirel akla tabi tutan) toplumlar, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiye, açık topluma yöneldi. Bu toplumlarda milleti etnik kökenle, ırkla değil yurttaşlıkla tanımlayan, din özgürlüğünü tanıyan, devletin farklı inançlara eşit mesafede durduğu rejimler hakim oldu. Bilimi kullanarak mükemmel topluma ilerlenebileceği fikrini esas alan, köktenci modernizmin uygulandığı toplumlarda ise kişi özgürlüklerini boğan, etnik-ırk temelli millet anlayışını, tekkültürcülüğü, farklılığa saygısızlığı dayatan, faşist, Nazi ve komünist türden otoriter-totaliter rejimler ortaya çıktı.

Dinlerin baskıcı (köktenci/fundamentalist) yorumları, kişi hak ve özgürlüklerine saygı göstermediği gibi çoğunluğun dinsel kimliğini toplumun bütününe dayatma eğiliminde oluyor. Dinlerin özgürlükçü, liberal yorumları ise, bireylerin temel hak ve özgürlüklerine, yurttaşlığa dayalı millet fikrine, yani milliyetçiliğin liberal yorumuna yakın duruyor, kültürel farklılıklara saygıyı telkin ediyor.

Bütün öteki dinler gibi İslam'ın da baskıcı (köktenci/ fundamentalist) ve özgürlükçü (yani liberal) yorumları var. İslam'ın özgürlükle bağdaşmadığı iddiası, İslam'ı teokraziyle ve şiddetle özdeşleştiren, Batı dışı toplumların hiçbir zaman özgürlükçü demokrasiler kuramayacaklarına dair, Oryantalist yaklaşımın bir sonucu. İslam dünyasında "liberalizm" kavramı, yabancı egemenliğini, vahşi kapitalizmi, ahlak düşkünlüğünü, İslam'a düşmanlığı çağrıştırabildiği için liberal İslam düşüncesinin temsilcileri bile bu sıfatı kabul etmeyebilir.

Ama bu, bir İslam liberalizmi akımının, yani İslam'ın teokrasiye (din adamları egemenliğine) karşı çıkan; ifade özgürlüğü dahil temel hak ve özgürlükleri, demokrasiyi, kadınların ve gayrimüslim azınlıkların haklarını savunan; yurttaşlığa dayalı millet fikrini; eleştirel akli benimseyen yorumlarının var olduğu gerçeğini ortadan kaldırmıyor. (İslam'ın özgürlükçü yorumları için Leonard Binder ve Charles Kurzman'ın "Liberal İslam" başlıklı kitaplarına bakılabilir.) Günümüz dünyasında liberal İslam akımının başta gelen temsilcileri arasında İranlı düşünür Abdülkerim Soruş ve (Tunus'ta seçimleri kazanan Nahda/Yeniden Doğuş Partisi'nin lideri de olan) Raşit Gannuşı sayılabilir.

İslam'ı anlama çabasında unutulmaması gereken bir ayrım da, geleneksel ve modernist İslam ayrımı. Geleneksel İslam bir yanda çoğunlukla ulemanın (din bilginlerinin) temsil ettiği kitabî (genellikle siyasi otoriteyle barışık) yorumlar ile öte yanda halk İslam'ı (tarikat ve cemaatlerin) yorumlarını içeriyor. İslam'ın genellikle aydınlar tarafından geliştiren modernist yorumları siyasete de uygulandı. Bu bağlamda, bir yanda köktenci İslam ile köktenci modernizmin (Leninizm) sentezini yapan, 1960 ve 1970'lerde Mısır'da Seyyit Kutub ve Pakistan'da Mevlana Mevdudi tarafından geliştirilen ve 1990'larda El Kaide ile birlikte enternasyonalist bir kisveye bürünüp şimdilerde etkisini yitirme sinyalleri veren radikal yorumlar ortaya çıktı. Öte yanda ise özgürlükçü İslam ile eleştirel akla dayalı modernizmin sentezine yönelen; başta Türkiye'de AKP, Tunus'ta Nahda partilerini doğuran (Müslüman Demokrat) yorumlar gelişmekte.

Muhakkak ki Türkiye İslam'ın özgürlükçü yorumlarının ağırlıkta olduğu bir ülke. Bunun nedenlerine gelecek yazıda değineceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anadolu'daki bekleyiş, AB standartları

Şahin Alpay 2011.10.29

Şerif Mardin'in teşvikiyle ve zamanla öğrendiğim şeylerin başında şu geliyor: Dindar olmayabilir, dine karşı olabilir, dinî inançları hayat tarzınıza tehdit görebilirsiniz.

Ama (bilimin işaret ettiği) şu gerçekleri dikkate almak zorundasınız: İnsanlar var oldukça dinî inançlar da var olacaktır. Tıpkı modernizmin (Aydınlanma Düşüncesi'nin) olduğu gibi, dinlerin de özgürlükçü yorumları vardır. Türkiye'nin özelliklerinden biri de, Sünniliğin ve Aleviliğin özgürlükçü yorumlarının hakim olması, bağnaz yorumlarının hayli marjinal kalmasıdır.

Türkiye'de hakim olan özgürlükçü İslam yorumunun köklerinin 13. ve 14. yüzyıl mutasavvıf düşünürlerine (Mevlânâ, Yunus Emre ve diğerlerine) uzandığı söylenebilir. I. Meşrutiyet'i hazırlayan aydınlar (başta Namık Kemal) liberal ilkelerle İslamî ilkelerin sentezine çalıştılar. II. Meşrutiyet'i hazırlayanlar arasında aynı sentezin peşinde olanlar da yer aldı. İstibdada karşı çıkanlar arasında (Mardin'e göre, "bir kulağı İslam'da, öteki kulağı modernitede" olan) Nur cemaatinin öncüsü Said Nursi vardı. Tarikat geleneğinden gelen Nursi, baskıcı modernizme ve pozitivistliğe karşı çıktı; dinin bilimle, inancın özgürlükle barışık olduğu bir İslam yorumu geliştirdi; eleştirel düşünceyi, bireysel ve siyasal özgürlükleri savundu.

Nursi'nin yorumunu ilerleten Fethullah Gülen oldu. Gülen'in telkinleriyle yurtiçinde ve dışında ticaret, sanayi, medya kuruluşlarından, okul ve üniversitelerden, dernek ve vakıflardan oluşan bir din - temelli toplum hareketi ortaya çıktı. (Helen Ebaugh'nun kitabı, hareketin nasıl işlediğine dair iyi bir fikir vermekte.) Hareketin gözlemleme fırsatı bulamadığım bir faaliyeti olmadığını söyleyebilirim. Mardin'in kuşkulandığı türden bir siyasî iktidar amacı görmüyorum. Mensupları namaz kılan, oruç tutan ve dinin icaplarını yerine getiren kimseler; ama Mardin'in hareketin kurduğu (eğitim bakanlıkları denetiminde olan) okullarda öğrencilerin namaz kılıp, oruç tutmak zorunda bırakıldıklarına dair, gerçeklerle ilgisi olmayan iddiayı nereden çıkardığını anlayamadım.

Gülen hareketinin Türkiye ekonomi politikasına dolaylı etkileri olduğu ise muhakkak. Kültürel eğilimleri itibarıyla dindar ve muhafazakâr, ama ekonomik görüşleriyle liberal, siyasî görüşleriyle demokrat olan ("İslamî Kalvinistler" olarak da anılan) Anadolu kökenli burjuvazinin Gülen'in daha çok çalışıp, kazanıp, şirketlere okullara yatırım yapmayı, böylelikle ülkenin zenginleşmesine ve sosyal adalete kavuşmasına hizmet etmeye yönelik telkinlerinden etkilendiği ortadadır. Gülen'in Milli Görüş hareketine yönelttiği eleştirilerin AKP'nin "İslamcı gömleği"ni çıkarıp (Ergun Özbudun ve William Hale'e göre) Hristiyan Demokrat partileri andıran, Müslüman Demokrat bir kimliği benimsemesinde rolü olduğu açıktır. Hareketin çok önemli bir özelliği de, Türkiye'nin dünyaya açılmasına büyük bir katkı yapmakta oluşu. Hareket bütün din ve kültür bölgelerine yayılan işadamları, okullar, diyalog dernekleri ile barış köprüleri kuruyor.

Gülen hareketinin polise, yargıya, bürokrasiye hakim olduğu; mensuplarının, üstlerinden değil hareketten emir aldıklarına dair iddiaların komplo teorilerinden öte bir geçerliliği olduğu ispata muhtaç. Son derece ademi merkezîyetçi bir ilişkiler ağından oluşan hareketin bir emir-komuta zinciri içinde olduğunu tahayyül etmek çok yanıltıcı. Hareketin elbette eleştirilmesi gerekir. Ciddiye alınması gereken temel eleştiriler, gereğince şeffaf olmaması ve suçlamalara karşı aşırı defansif bir tutum takınması. Dinsel niteliği nedeniyle yıllar yılı baskı gören,

kovuşturma tehdidi altında bırakılan bir toplum hareketinin bu özellikleri sergilemesi şaşırtıcı değil. Gülen, hakkaniyetle eleştirenlerin elini öperiz diyor.

Sonuç olarak benim Anadolu'da gördüğüm bekleyiş, baskıcı, "korkunç" bir İslam yorumunun değil, AB standartlarının hakim olması. 2004'te AB üyeliği isteyenlerin oranı dörtte üçe yakındı, bugün bile yarıya yakın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Büşra Ersanlı vakası

Şahin Alpay 2011.11.01

Cumartesi gecesi BDP Parti Meclisi ve Anayasa Hazırlık Komisyonu üyesi, Marmara Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Büşra Ersanlı'nın KCK davası kapsamında Datça'daki evinde gözaltına alınarak İstanbul'a getirildiğini öğrendim.

Pazar günü de, yayıncı Ragıp Zarakol'un aynı kapsamda gözaltına alındığı haberini aldım. Bu haberler beni fazlasıyla şaşırttı ve kaygılandırdı.

Büşra Ersanlı benim yaklaşık kırk yıllık, yakın dostumdur. İşlerimizin yoğunluğu nedeniyle sık görüşemiyoruz. Ama BDP Parti Meclisi'ne seçildiğini öğrendiğimde aradım, (doğrusu tebrik etmem gerekirdi, ama) nedenini sordum. Özetle şunları söyledi: Kürt sorununun baskı ve şiddetle değil, siyasi yoldan bir çözüme ulaşmasını önemsiyorum. Bunun için yapabileceklerimin azamisini BDP için de yapabilirim diye düşündüm. Ayrıca BDP'yi kadın haklarının savunulmasında bütün öteki partilerden ileride görüyorum. İşte başlıca bu nedenlerle BDP'ye üye ve PM'ye aday oldum.

Büşra Ersanlı'nın, yine eski bir dostum olan Ragıp Zarakol'un KCK davasından gözaltına alınmaları beni fazlasıyla kaygılandırıyor, çünkü şiddetle en küçük bir ilgisi olmayan, olamayacağını adım gibi bildiğim kimselerin, "PKK'nın şehir yapılanması" olarak anılan ve şiddet eylemleri tezgâhlamakla suçlanan KCK ile ilişkilendirilmelerini anlamıyorum. Bu tür gözaltına almalar bana, 12 Eylül askerî yönetimi dönemindeki (benim de başıma gelen) gözaltına almaları andırıyor. İlgili veya ilgisiz herkes, en küçük bir kuşku üzerine gözaltına alınıyor, hatta tutuklanıyor, "pirincin taşının ayıklanması" işi yargı sürecine bırakılıyor. Diyarbakırlı bir dostumun "ağ atarak toplama" olarak tanımladığı bu yöntem hukuk devleti açısından çok kaygı verici.

Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nun temel hak ve özgürlüklerle çelişen hükümlerini kullanarak, şiddete bulaşmamış kimselerin dahi kovuşturmaya uğratılmasından Türkiye'ye hiçbir hayır gelmez. Türkiye'ye ifade özgürlüğünden hayır gelir. Demokrasilerde ifade özgürlüğünün yegane sınırı şiddet savunuculuğu ve ırkçılıktır. İfade özgürlüğünün olmadığı yerde demokrasi olmaz. Demokrasinin olmadığı yerde de toplum sorunlarına çözüm bulunamaz. Bunları tekrar tekrar hatırlatmak zorundayız.

Eğer hükümet baskı ve şiddeti artırarak, o bir öldürüyorsa ben beş öldürürüm politikasıyla, yani eskiye dönerek, PKK'yı bitiremezse, marjinalleştirebileceğini düşünüyorsa, fena halde yanılıyor. Sorunların baskı ve şiddetle çözülemeyeceğinin, baskı ve şiddetin baskı ve şiddet doğuracağına zengin tecrübelerimize rağmen (bunu en iyi anlaması gerekenler tarafından dahi) niçin hâlâ anlaşılamadığını anlamakta güçlük çekiyorum. Bunun büyük bir yanılgı olduğunu anlatmayı sürdüreceğim.

Türkiye, askerî vesayet altında dahi ifade özgürlüğünün ve demokratik katılımın sınırlarını genişleterek, sorunlarını çözme yolunda ilerledi. Bu sayede radikal İslamcılık gelişme ve başımıza bela olma fırsatı bulamadı; Milli Görüş hareketi içinden sonunda Müslüman demokrat AKP çıktı. AKP, Kürt kimliğinin ifadesi üzerindeki sınırları kaldırdıkça, Kürt kimliğiyle siyasete katılım kanallarını genişlettikçe, Kürtlerin çoğunun oyu bu partiye yöneldi, Türkiye'ye bağlılığı güçlendi. Eğer bugün Kürtlerin giderek genişleyen bir kesimi, giderek daha yükselen bir sesle PKK'ya "Benim adıma öldürme!.." diyorsa, aralarından "Devlete her şeyi söylüyorum, 'katilsin, faşistsin' diyebiliyorum. Ama Kürt hareketine 'antidemokratiksin' bile diyemiyorum..." bile diyebilenler çıkıyorsa (Taraf, 30 Ekim) nedeni budur.

Tanklar, toplar, insansız hava araçları, Süper Kobra helikopterler, profesyonel birliklerle PKK'yı etkisiz hale getirme yolunda askerî başarılar sağlayabilirsiniz, ama Kürtlerin kalplerini ve zihinlerini demokrasiye ve ülke bütünlüğüne kazanmak için gerekli olan reformları yapmadığınız, yani öncelikle ifade özgürlüğünü sağlamadığınız, katılım kanallarını genişletmediğiniz sürece siyasi açıdan başarı kazanamaz, istikrarlı ve huzurlu Türkiye'ye ulaşamazsınız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk dış politikasında ne oluyor?

Şahin Alpay 2011.11.03

Son zamanlarda yabancı ziyaretçi yağmuruna uğruyorum. Sadece geçen hafta İspanya, ABD, Yunanistan, Japonya ve ta Avustralya'dan gelen akademisyen, analist ve diplomatların ortak sorusu şuydu: Türk dış politikasında ne oluyor? Okurlarım onlara verdiğim cevabı merak edebilir. Özetle şöyle:

Soğuk Savaş boyunca Türkiye'nin dış politikası hemen tamamen Batı'ya endeksliydi; NATO ittifakına ve Avrupa'yla entegrasyon hedefine bağlılık ilkelerine dayanıyordu. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, Batı ittifakı açısından değerinin azaldığı algısı, müttefikleri nezdinde insan hakları ve demokrasi performansının sorgulanmaya başlaması, AB üyeliği için bekleme sırasında çok gerilere düşmesi Ankara'da yaklaşık on yıl sürecek bir kafa karışıklığı dönemine yol açtı. Bundan AKP iktidarıyla kurtuldu. Mimarlığını Ahmet Davutoğlu'nun yaptığı, Soğuk Savaş sonrası bölge ve dünya koşullarına uyumu öngören "komşularla sıfır problem" politikası benimsendi.

Sorunları diyalog yoluyla ve karşılıklı ekonomik bağımlılığı arttırarak çözme liberal ilkelerine dayanan "sıfır problem" politikasının iki temel hedefi vardı: Bölge ülkeleriyle siyasi ve ekonomik ilişkileri arttırmak suretiyle hem büyümeyi desteklemek, hem de içeride demokrasiyi, dışarıda ülke güvenliğini sağlamlaştırmak. Bu iki temel amaçla Ankara, bir yandan bütün komşularıyla olan sorunlarını ya çözdü ya da görüşme masasına yatırdı; öte yandan bölgede çatışma, savaş riskini azaltmak için sorunlu taraflar arasında diyaloga yardımcı olmaya çalıştı. Bu politika, AB'nin izlediği "komşuluk politikası"ndan da esinleniyordu ve Türkiye'nin AB'ye her açıdan yakınlaşmasına yardımcı oldu: Ekonomi büyüdü, demokrasi ilerledi, Türkiye bölgesine esin kaynağı haline geldi.

"Sıfır problem" politikası sadece hükümetler değil, halklar arasında yakınlaşmayı da içeriyordu. Ticaret, turizm, kültürel alışveriş, televizyon dizileri, vesaire aracılığıyla toplumlar birbirine yakınlaştı. Her yerde, ama özellikle Arap Dünyası'nda Türkiye'nin imajı kökten değişti. Müslüman Demokrat bir hükümet yönetiminde ekonomisi ve demokрасisi güçlenen, İslam dünyasına sırtını çevirmeyen, AB'yle katılım müzakerelerine başlayan, ABD'ye hayır diyebilen, İsrail'e yanlışlarını hatırlatabilen bir Türkiye'nin Arap sokağındaki imajı olumluya döndü. Bir esin kaynağı olarak Türkiye'nin Arap Baharı'nda "tuz"u var.

Ne var ki Arap Baharı (Tunus, Mısır, Libya'da otoriter rejimlerin yıkılması, sıranın ötekilere gelecek gibi görünmesi) bölgede kartları yeniden dağıtıyor. Denebilir ki Arap Baharı, Türk dış politikası açısından Soğuk Savaş'ın sona ermesi kadar köklü bir ortam/bağlam değişikliğine yol açmakta. Bu yeni dönemde Ankara, Başbakan Erdoğan'ın Arap Baharı ülkelerine yaptığı ziyaretlerde sinyali verdiği, "Ortadoğu'da bir demokrasi ve laiklik odağı olarak Türkiye" rolünü vurgulamaya yöneliyor. Ne var ki, bu rolü oynayabilmesi için Kürt-PKK sorununu çözmek; Arap Baharı ülkelerine önerdiği, ateistler dahil bütün inançlara eşit mesafede duran devleti hayata geçirmek mecburiyetinde.

Ankara'nın dış politikasının Batı'nın akli başında hükümetlerini rahatsız ettiğini düşünmüyorum. Ankara, Tahran'la diyalog kanallarını açık tutan yegane Batı ittifakı üyesi olarak yanlış mı yapıyor? İsrail hükümetine yanlışlarını hatırlatma cesaretini bulan yegane Batı ittifakı üyesi olmasının Washington'u bir bakıma memnun etmediğini mi sanıyorsunuz? Arap Sokağı'nın Tahran'a mı, yoksa Ankara'ya mı saygı duymasını tercih edersiniz? Eğer Muammer Kaddafi ve Beşar Esad dinlemediyse, Ankara'nın onları akli selime davet etmesi yanlış mıydı? Türkiye doğmakta olan Arap demokрасileriyle bir "demokrasi ekseni" kurarsa, bu Batılı müttefiklerinin aleyhine mi olur? Nihayet, eğer bugün Türkiye-AB ilişkilerinde tıkanma yaşıyorsa, bunun esas sorumlusu Ankara mıdır, yoksa Bay Sarkozy, Bayan Merkel ve onlara güvenen Güney Kıbrıs hükümetleri mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ya İsrail şartları kabul ederse?

Şahin Alpay 2011.11.05

Son günlerde gerek dünyada, gerekse Türkiye'de o kadar öğretici, ibret verici olaylara ve beyanlara tanık oluyoruz ki, bunlar üzerine bir yazı yazmaktan kendimi alamıyorum. Unutamayacağım bir olay şu: Britanya'nın bütün dünyada okunan, ciddiye alınan The Economist dergisi 22 Ekim günü bir "Özür" yayımladı. Özetle şöyle deniyordu:

"Geçen hafta yayımladığımız bir haberde, Tunus'un Nahda partisi lideri Raşit Gannuşî'nin çokeşliliği yasaklayan kanuna karşı çıktığını; bütün yasaların Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'ne dayanmasını savunduğu için ülkenin önde gelen bir feministi olan Raca bin Salama'yı idamla tehdit ettiğini yazdık. Bunların hiçbirisi doğru değildir. Gannuşî'ye sonsuz özür diliyoruz..." Burada öğretici olan şu: Batı'da İslam ülkeleri ve özellikle de İslami akımlarla ilgili önyargıların maalesef ne büyük yalanlara kadar uzanabildiği... Ve derginin yalan yazdığında hiç değilse özür dilemeyi bildiği.

Geçen hafta yapılan uluslararası "İstanbul Forum" toplantısını kısmen, "Türkiye ve İsrail nereye?" başlıklı paneli ise tümüyle izleme fırsatı buldum. Panelin İsraili konuşmacısı Oded Eran, şu (cevabı içinde gizli) çok zekice soruyu sordu: "İsrail, Mavi Marmara'da öldürülenlerle ilgili olarak özür dilese, ailelere tazminat ödese ve

Gazze'nin ablukasına son verse, Türkiye-İsrail ilişkileri normalleşir mi?" Şunu demek istiyordu: Hiçbir şey değişmez... İsrail'de Filistinlilerle barış yapmaya kararlı bir yönetim işbaşına gelmedikçe Türkiye'nin İsrail ile ilişkilerini normalleştirilmesi mümkün görünmüyor; İsrail'de böyle bir yönetimin işbaşına gelmesi ise söz konusu değil.

Yorgo Papandreu başkanlığındaki PASOK hükümeti savunma bakanının, hükümete kafa tutan ordu komutanlarını azletmesi ibretlik bir davranıştı. Aynı hükümetin AB'nin Yunanistan'ı borç batağından kurtarmak için, ülkenin borçlarının yarısını silmeyi de içeren paketini referanduma götürme kararı çok şaşırttı. Papandreu, sonradan vazgeçtiyse de bence çok haklıydı. Paketin "Yunanistan'ın bağımsızlığına indirilmiş bir darbe" olduğunu söyleyen muhaliflerine şunu diyordu: Hep birlikte karar verelim, AB ile yola para birliği içinde mi, yoksa dışında mı devam edeceğiz. AB Komisyonu'nun Papandreu'ya "para birliğinden çıkan, AB'den de çıkar" demesini anlamak mümkün değil.

Unesco teşkilatı 31 Ekim'de aldığı kararla Filistin'i 195. üye kabul etti. Teşkilatın 107 üyesi lehte, 52 üyesi çekimser, 14 üyesi aleyhte oy kullandı. Avrupa Birliği'nin birlik olmaktan ne denli uzak olduğu bir kez daha görüldü: Fransa ve Belçika hariç (maalesef İsveç dahil) AB üyeleri ABD ve İsrail'in kuyruğuna takılarak Filistin'in üyeliğine destek vermediler. ABD ve İsrail Unesco'ya yaptıkları (bütçenin dörtte birine varan) mali katkıyı kesti; İsrail de, işgal altında tuttuğu Filistin topraklarındaki yerleşimlere hız verme, Filistin Yönetimi adına topladığı vergilere el koyma kararı aldı.

Geçen hafta Nepal'de hükümet, 1996-2006 yılları arasında silahlı bir ayaklanma yürüten, sonra silah bırakıp meşru siyaset yapmaya karar veren Nepal Birleşik Komünist Partisi'nin gerillalarının orduya dahil edilmesi kararı aldı. ("Darısı başımıza!" demekten kendimi alamadım.) Bilindiği gibi geçen 29 Ağustos'tan bu yana Nepal'in başbakanı söz konusu Maoist partinin lideri.

Sayın Başbakan son Almanya ziyaretinde "asimilasyon (kültürel eritme) insanlık suçudur" görüşünü tekrarladı. Ben bunu asimilasyonun Türkiye'de de insanlık suçu olarak kabul edilmesine bir hazırlık olarak anlıyorum. Acaba çok mu iyi niyetliyim?.. Sayın Başbakan, Fransa yolunda da gazetecilere "KCK'ya sahip çıkan, kendisini gözden geçirsin" demiş. Benim kanaatim, asıl KCK'lı olanla olmayanı birbirine karıştıranlar kendilerini gözden geçirmeli.

NOT: Okurlarımın Kurban Bayramı'nı kutluyorum. 15 Kasım'da yeniden buluşmak umuduyla yazılarıma bir hafta ara veriyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İtalya birliğini nasıl koruyor?

Şahin Alpay 2011.11.17

Evet, Avrupa'nın 3., dünyanın 8. büyük ekonomisi İtalya için gündemde olan, (GSMH'nın yüzde 116'sına tekabül eden ve en az 700 milyar Euro destek gerektiren) ağır borç yükünün altından nasıl kalkacağı sorusu.

Ama İtalya'yı dünyanın en ilginç ülkelerinden biri yapan sadece bu çelişki değil. Faşizmin anayurtlarından biri olduğu halde 2. Dünya Savaşı sonrasında dünyanın en güçlü demokrasilerinden birini kurabilen; sürekli koalisyon hükümetleriyle yönetildiği halde dünyanın en zengin sanayi ülkelerinden biri haline gelebilen; özel

malikânelerinde en az biri 18 yaşın altında olan genç kadınlarla seks partileri düzenleyen medya patronu bir para babasının 17 yıl süreyle başbakanlık yapabildiği; en büyük kentlerinden birinde çöplerin toplanmasına yıllardır mafyanın engel olabildiği; "kuzeyinin Almanya'yı, güneyinin Afrika'yı andırdığı" söylenen ülke, hepsi İtalya.

Yarımadadaki çok sayıda prenslik ve kent devletinin 19. yüzyılın ortalarında bir araya gelerek kurdukları, birbirinden çok farklı ve kimliğine düşkün parçalardan oluşan; 1991'de kurulan Lega Nord (Kuzey Birliği) adlı ya da tam adıyla "Padania'nın Bağımsızlığı için Kuzey Birliği" adlı (2008 seçimlerinde yüzde 8 dolayında oy alan ve Berlusconi'nin başında olduğu koalisyonu dâhil olan) partinin kuzeyi güneyden ayırmak istediği ülkenin nasıl olup da birliğini, bütünlüğünü koruyabildiği (tahmin edebileceğiniz nedenlerle) benim en çok merakımı uyandıran konulardan biri.

İtalya devleti üniter yapıda, fakat farklı ölçeklerde özerk 20 idari bölgeye ayrılıyor. 1948 anayasasına göre etnik, dilsel ve kültürel farklılıklara sahip 5 bölge (Sardinya, Sicilya, Südtirol, Aosta Vadisi ve Friuli-Venezia) diğerlerine nazaran daha geniş özerkliğe sahip. Bunlar topladıkları vergilerin yüzde 60-100 arasında değişen bölümünü kendilerine saklayabiliyor. Buna karşılık sağlık, eğitim ve altyapı hizmetleri tamamen kendi sorumluluklarında. Bütün bölgelerin kendi meclisleri ve bayrakları var. Kamu binalarında İtalya ve AB bayrakları yanında bölge bayrakları da dalgalanıyor.

İtalya devleti 1861'de kurulduğunda önde gelen bir bakan "Devleti kurduk, şimdi sıra İtalya milletini inşada..." demesiyle ünlü. O tarihte İtalyanca sadece edebi bir dil olarak mevcut. Ancak eğitim sistemiyle izlenen, farklı dil ve kültürleri tek bir potada eritme (asimilasyon) politikalarının ekonomik modernleşmeyle desteklenerek büyük ölçüde başarı sağladığı muhakkak. Ne var ki bugün bile İtalyanca en yaygın dil olduğu halde, resmi dil statüsüne sahip değil. 1999'da kabul edilen yasa Arnavutça, Katalanca, Almanca, Yunanca, Slovence, Hırvatça, Fransızca, Friulya, Ladino, Oksitan ve Sardinya dillerini azınlık dilleri olarak kabul ediyor. Kısacası, eğer çok farklı parçalardan oluşan İtalya birlik ve bütünlüğünü koruyorsa, bunu ayrılıkçılar dâhil bütün akımlara ifade ve örgütlenme özgürlüğü tanıyarak, farklı bütün bölgelere değişen ölçüde özerklik vererek, azınlık dillerine resmi statü kazandırarak başarıyor.

İtalya doğası, tarihi, sanatı, edebiyatı, (hele) müziği, futbolu, mutfağı, modası her şeyiyle olağanüstü görölmeye değer bir ülke. 58 milyon nüfuslu İtalya'nın ekonomik krize rağmen azalmak bilmeyen turist akımlarına (yılıda 45 milyon turist ile dünya sıralamasında 5.) doymuş olduğu her halinden belli... Turist gözüyle İtalya'da en çok ilgimi çeken, Roma'daki Panteon oldu. Çok-tanrılı Roma İmparatorluğu döneminde inşası 2. yüzyılda tamamlanan tapınak, 7. yüzyılın başında kiliseye dönüştürölüyor ve öteki hemen bütün Roma dönemi eserleri gibi, mermerlerine varıncaya kadar, yağmaya uğruyor. Rönesans (15-16. yüzyıl) döneminden bu yana anıt mezar olarak da kullanılıyor. Başta Raffaello olmak üzere çok sayıda sanatçı yanında, birleşik İtalya'nın ilk iki kralı burada gömölü. İtalya 1946'dan bu yana bir cumhuriyet olduğu halde monarşistler, kralların mezarları başında nöbet tutmayı sürdürüyor. Panteon, sanki İtalya'nın bir özeti.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

PKK'yı ancak Kürtler bitirebilir

Şahin Alpay 2011.11.19

Güvenlik kuvvetlerine, giderek sivillere ve kendi militanlarına yönelik şiddeti tırmandırması karşısında, hükümette ve hükümete kayıtsız şartsız destek veren çevrelerde PKK silahlı isyanının ancak yasak, baskı ve şiddetle, kısaca askerî yöntemlerle bastırılabilceğı düşüncesinin ağır basmaya başladığı görölüyor. Başka bir deyişle, 1990'ların zihniyetine dönüş sinyalleri çoğalmakta.

Sapla samanı ayırmaksızın yapılan KCK tutuklamalarının yaygınlaşması... BDP'ye yönelik suçlamaların tırmanması... Öcalan ile görüşmelerin son bulması; avukatlarıyla dahi görüşmesine izin verilmemesi... PKK'nın örtük-açık şekilde faaliyet gösterdiği Avrupa ülkelerine dönük eleştiri ve talepler... Irak'tan çekilmekte olan ABD ile insansız hava araçlarını İncirlik'e yerleştirmesi için varılan anlaşma... Ankara'ya gelen Barzani'ye, "Karayılan ile görüşün, ateşkes ilan edip, silahı bıraksınlar... Ortalık yangın yerine dönse de askerî operasyonlar sürecektir. Eğer PKK silahlı mücadeleye devam ederse, siz de zarar görürsünüz..." mesajının verildiğine ve PKK'nın hareket yeteneğinin kısıtlanması için belirli anlaşmalar yapıldığına dair haberler... Hepsi, bu defa sivil yönetimin askerî çözüme meylettiğinin işaretleri. Hükümetin verdiği izlenim, Kürt sorunu konusunda siyasi çözüm için bugüne kadar attığı adımlardan ileri gitme konusunda isteksiz; gerekli güvenlik önlemleri alınırsa, PKK'nın bitirilemeye bile marjinalleşceğı düşüncesinde olduğu.

Öncelikle belirtilmesi gereken şunlar: PKK'nın yürüttüğü sivilleri hedef alan terör eylemlerini de içeren silahlı isyan ve bunun desteklenmesine yönelik yasa dışı örgütlenmeler elbette ki hiçbir şekilde meşru görülemez. Silahlı isyancılara karşı olabildiğince etkin güvenlik önlemleri alınması şarttır. Bugüne kadar yaşanan istihbarat yetersizliklerinin; gerilla yöntemleri uygulayan isyancılara karşı mücadelenin düzenli orduyla, profesyonel kadrolarla değil zorunlu askerlik hizmeti gören, silahı yeni eline almış elemanlarla verilmesinin doğurduğu kayıpların mazur görülebilir yanı yoktur. Hükümet, güvenlik önlemlerini etkinleştirme yönünde attığı adımlarda haklıdır. Ne var ki, hükümetin çeşitli sözcülerinin zaman zaman altını çizdikleri, güvenlik ve özgürlük dengesinin korunmasında yanlışlar yapılacak olursa; bu bağlamda büyük sorun arz eden TMK ve TCK'nın (değiştirilmesi ihtiyacı hükümet sözcüleri tarafından da dile getirilen ve, her nedense, değiştirilmesinde ağır davranılan) hükümleri kullanılarak, barışçı yöntemlerle yapılan muhalefet ile şiddet eylemleri aynı sepete koyulacak olursa, bundan sadece ve sadece şiddet yanlılarının yararlanacağını hiçbir şekilde unutulmaması gerekir.

Silahlı isyancılara karşı güvenlik önlemlerinin güvenlik-özgürlük dengesi gözetilerek etkinleştirilmesi elbette gereklidir; ama Kürt sorunundan kaynaklanan şiddet ancak sorunun halliyle bitebilir. Kürt kimliğinin serbestçe yaşanması önündeki bütün engeller ortadan kalkmadan, Kürtleri Türkleştirme politikasından tümüyle vazgeçilmeden, Kürtlerin ortak demokratik talepleri karşılanmadan, Kürtler gönülleri ve zihinleriyle kazanılmadan Türkiye, istikrar ve huzura kavuşamaz; bölgesinde oynamak istediğı (ve oynaması gereken) özgürlük ve demokrasi kalesi rolünü asla üstlenemez. Liderleriyle müzakere edilerek militanlarının olabildiğince geniş bir siyasi afile dağdan inmelerinin, silahlı mücadeleyi bırakıp sivil, siyasi mücadeleye katılmalarının yolu açılmadan da silahlı isyanı bitirmek mümkün olmayacaktır.

Deniyor ki, PKK'nın amacı devlet içinde devlet olmak, Kürtler üzerinde vesayet kurmaktır. Evet, PKK'nın en azından bir bölümünün, KCK örgütlenmesinin de amacı bu olabilir. Kürt sorunu çözölür, silahların susması ve terk edilmesi sağlanır, Kürtler bütün farklı sesleriyle siyaset sahnesinde özgürce yer alırsa, kim onlar üzerinde vesayet kurabilir ki? O zaman PKK'yı bizzat Kürtler bitirecektir. Zaten PKK'yı ancak Kürtler bitirebilir.

Arap Uyanışı'nın dersleri

Şahin Alpay 2011.11.22

Uluslararası Siyasi Danışmanlar Derneği'nin 44. dünya konferansı geçen hafta sonu İstanbul'da yapıldı.

Yönetim kurulu üyesi olan dostum Mehmet Ural'ın daveti üzerine "Arap Baharı: Demokrasi Arayışı ya da Anarşiye Giriş" başlığını taşıyan panelin oturum başkanlığını yaptım. Konferansa katılanların çoğu Batı ülkelerinden geldikleri için, fırsattan istifade, onlara bazı hatırlatmalarda bulundum. "Arap Baharı"ndan (doğrusu Arap Uyanışı'ndan) çıkarılması gereken dersler ışığında, başta Amerikalılar olmak üzere Batılı karar vericilere yapılması gereken tavsiyelerin şunlar olduğunu söyledim:

Çıkarlarınızın bunu gerektirdiği varsayımıyla otokratik yönetimlere destek vermekten vazgeçin... Çünkü, hangi açıdan bakarsanız bakın, demokratik yönetimlerle kurulacak ilişkiler uzun vadede çıkarlarınıza çok daha iyi hizmet eder. İlişkilerinizi ilgili ülkedeki silahlı kuvvetler ile değil, halkın temsilcileriyle kurun; aksi takdirde halklara yabancılaşırsınız...

İslamcı akımları şeytanlaştırmayın... Çünkü bütün siyasi ideolojiler gibi İslamcılığın da birbirinden çok farklı yorumları var. Rejimler açıldıkça, ifade ve örgütlenme özgürlüğü genişledikçe, katılım genişledikçe, bu akımların giderek özgürlük ve demokrasi ilkelerini benimsedikleri görülecektir. (Türkiye'nin dünyaya verdiği en önemli derslerden biri budur.) Bugün Arap ülkelerinde güncel bölünme İslamcılar ile diğerleri arasında değil, demokrasiden yana olanlarla otoriter rejim isteyenler arasında.

Bakın Mısır'da neler oluyor... İslamcı akımlar giderek çeşitleniyor; reformcu, gelenekçi, sağcı, solcu, liberal, muhafazakâr, vs. sıfatlarını alıyor. Aralarında yurttaşlık, yönetim, kalkınma, insan hakları, kadın hakları ve siyasi katılım konularını tartışıyor. Müslüman Kardeşler tam dört farklı siyasi parti doğurdu: Özgürlük ve Adalet Partisi, Al-Nahda (Yeniden Doğuş), Al Reyada (Öncüler) ve Al-Tayyar al-Mısri (Mısır Akımı). Mısır'ın bugüne kadar siyaseti reddeden köktendincileri Selefiler üç ayrı partide toplanıyor: Al Nur, Fazilet ve Sahicilik partileri. Bazıları liberallerle kendilerini birleştiren noktaların ayıranlardan fazla olduğunu söylüyor. Radikal İslamcı grubun (Al-Cemaa al-İslamiye) kurduğu İnşa ve Kalkınma Partisi şiddeti reddediyor ve seçimlere katılmaya hazırlanıyor. Özeleştiriyeye ihtiyaç olduğunu, İslamcıların İslam'ı tekellerine alamayacağını savunuyor. (Mısır'ın İslamcı akımlar konusunda önde gelen araştırmacılarından Eşref El-Şerif'in, Current History dergisinde bu ay çıkacak olan makalesi bu gelişmeleri ayrıntılarıyla irdeliyor.)

Batı basınında İslamcılarla ilgili çıkan her haber ve yoruma inanmayın... Britanya'nın saygın dergisi The Economist bile, liberal İslam anlayışının önde gelen temsilcilerinden ve Tunus'ta seçimleri kazanan Al-Nahda partisinin lideri Raşit Gannuşi'nin kadınlara eşit haklar tanıyan kanunu yürürlükten kaldıracağını, ülkenin önde gelen feministini meydanda asacağını yazdı. Bunlar tamamen yalandı ve dergi Gannuşi'den "sınırsız" özür dilemek zorunda kaldı.

Bakın Ürdün'ün eski dışişleri bakanı ve başbakan yardımcısı Marvan Muaşer ne diyor: "İslamcılar aptal değil. Devasa siyasal ve ekonomik sorunlarla başa çıkmak zorunda olduklarını biliyorlar. Bunun için (Tunus'ta açıkladıkları üzere) tek başlarına sorumluluk almak istemeyeceklerdir. İddia edildiği kadar geniş bir desteğe de sahip değiller. Bugüne kadar otoriter rejimlere karşı alternatif olmayışından yararlandılar. Arap halklarının çoğu otoriter rejimlerin yerini teokrasilerin almasını değil, iş ve daha iyi yaşam koşulları talep ediyor. İslamcı partilerle başa çıkmanın en iyi yolu onlara hükümetlerde yer vermek ve hesap vermelerini sağlamaktır. (NYT, 2 Kasım)"

Hatırlatmalarımın sonuncusu da şu oldu: Batılı devletler politikalarını İsrail hükümetlerine kayıtsız şartsız destek verme ilkesine dayandırmaktan vazgeçmeli. Bu politika, sadece kendi halklarının değil, İsrail halkının çıkarlarıyla da çelişiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Profesyonel orduya doğru

Şahin Alpay 2011.11.24

Son günlerde Ankara'daki kafa karışıklıkları dikkat çekici bir hal aldı.

Anamuhalefet CHP'den başlayalım: Tunceli milletvekili Hüseyin Aygün, Habib Güler'e (Zaman, 10 Kasım) "1938'de Dersim'de isyan değil katliam yaşandı; Atatürk de bundan haberdardı" dedi. Aynı partiden 12 milletvekili basın toplantısı yaparak Aygün'den hesap sorulmasını istediler. Genel Başkan Kılıçdaroğlu, "zaten öyle dememiş" şeklinde konuşunca, Aygün "sözlerimin arkasındayım" dedi. İktidardaki AKP'ye gelelim: Başta Başbakan hemen bütün hükümet sözcüleri, Türkiye'nin AB'ye üye olma kararlılığını, hemen her fırsatta dile getirirken, son olarak Cumhurbaşkanı Gül, Britanya ziyareti dolayısıyla verdiği demeçte "Türkiye Avrupa'nın doğal parçasıdır, AB'ye üye olmalıdır" derken, aynı gün AKP Grup Başkanvekili Nurettin Canikli çıktı, "AB'ye girmemiz ayak bağı olur, o vagona binersek sonra geriye doğru gideriz" dedi. (Dünya, 21 Kasım)

Kafa karışıklıklarının en ilginç ise "vicdani red", yani yurttaşlara siyasi görüşleri, ahlaki değerleri veya dinsel inançları doğrultusunda zorunlu askerliği reddetme hakkının tanınması meselesinde gözlenmekte. Anamuhalefet CHP Genel Başkan yardımcısı Sezgin Tanrıku, "hakkın tanınması için kanun teklifi hazırlıyoruz" derken, aynı partinin Bolu milletvekili Tanju Özcan, "Vicdani red ihanettir..." diyordu. Ve en büyük kafa karışıklığının iktidar partisinde yaşandığı ortaya çıktı, "Hükümetin vicdani karıştı..." (Taraf, 22 Kasım) Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, hakkın tanınacağını, bu hakkı kullananların askerlik hizmetini "Kamu hizmeti şeklinde yapacaklar..."ını söylerken, Savunma Bakanı İsmet Yılmaz çıktı, "Gündemde yok..." dedi. Yapılacak düzenlemenin sadece hapis cezasının bir kez verilebilmesiyle ilgili olduğunu açıkladı. Bakanın söylediklerini Başbakan teyid etti.

Belki genel iyimserliğimin etkisiyle bu kafa karışıklıklarını, doğrusu demokrasimiz açısından sağlıklı bir gelişme olarak görüyorum. Ne mutlu, artık partilerimiz tek sesle konuşmuyorlar... Her ne kadar Kılıçdaroğlu buna asla izin vermeyeceğini söylüyorsa da, başarılı olma ihtimali çok zayıf.

Vicdani red konusundaki esas çelişki Ankara ile Türkiye'nin 1954'ten beri imzacısı olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi uyarınca kurulan, 1987'den bu yana bireysel başvuru hakkını, 1990'dan bu yana zorunlu yargılama yetkisini tanıdığı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları arasında yaşanmakta. Şöyle ki, Ankara "gündemde yok" derken Mahkeme, aynı gün açıklanan Yunus Erçep'in başvurusuyla ilgili kararında, vicdani redcilere alternatif hizmet imkanı tanınmamasının din ve vicdan özgürlüğü ile çeliştiğine, askeri mahkemelerde yargılanmalarının da sözleşmeye aykırı olduğuna hükmetti. Konu, artık temel bir insan hakkı olarak kabul gören vicdani red hakkını tanımayan, 47 üye arasındaki 2 üyeden biri olan Türkiye ile Avrupa Konseyi arasında bir sorun. Sorunun özü şu: Türkiye hukukunu insan haklarına ve evrensel değerlere mi, yoksa başka (dini ve millî) ölçülere mi dayandıracak?

Bu arada hükümet seçim öncesinde "gündemde olmadığını" söylediği, (1987'den beri dördüncü) bedelli askerlik yasa tasarısını Meclis'e sevketti. 30 yaşın üzerindeki 460 bin kişi 30 bin lira karşılığında, artık 21 günlük temel eğitim alma zorunluluğu da olmadan zorunlu askerlikten kurtarılıyor. Bana göre gerek vicdani red, gerekse bedelli askerlik konuları, Türkiye'yi çoğu öteki demokrasiler gibi profesyonel orduya doğru götürüyor. Genelkurmay'ın açıklamasına göre TSK'nın yaklaşık üçte biri şimdiden profesyonel: 666 bin 576 askerin 200 bini subay, astsubay ve uzman er/erbaş...

Profesyonel ordu, dertlerimizin çoğuna devadır. Bu şekilde vicdani red talebi karşılanmış olur, bedelli askerliğin doğurduğu vicdani sorun (parası olanın askerlikten kurtulması) geride kalır ve kuşkusuz en önemlisi askerliği bir seçme özgürlüğü konusu, gönüllü, uzmanlık içeren bir meslek haline getirmek suretiyle ordunun etkinliğini büyük ölçüde arttırırız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dersim katliamı niçin yaşandı?

Şahin Alpay 2011.11.26

Başbakan Tayyip Erdoğan, partisinin 23 Kasım günkü Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısı'nda yaptığı konuşmada, 1936-1939 arasında Dersim'de (1935'ten beri resmi adıyla Tunceli'de) devlet kuvvetleri tarafından uygulanan, son yıllarda yayımlanan araştırmalar ve tartışmalar ışığında artık kamuoyunun bilgisinde olan katliamlar dolayısıyla, devlet adına özür diledi.

Resmi belgelere dayanarak, "havadan, karadan, toprakla, hatta gaz bombalarıyla" kadınlar ve çocuklar dâhil 14 binden fazla kişinin öldürüldüğünü, 12 bin dolayında kişinin yurtlarından sürüldüğünü, 2 bin kişinin daha sürülmesi kararı alındığını açıkladı.

Başbakan Erdoğan'ın, CHP milletvekili Hüseyin Aygün'ün 10 Kasım'da "1938'de Dersim'de isyan değil katliam yaşandı, Atatürk de bundan haberdardı" şeklinde konuşmasıyla başlayan tartışmalar üzerine bu açıklamaları yapıp devlet adına özür dilemesinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihiyle yüzleşmeye başlamasında bir dönüm noktası olduğu muhakkak. Sayın Başbakan bu açıklamasıyla, (Ahmet Altan'ın ifadesiyle) yalanlarla dolu resmi tarihi parçalarken, gerçek bir tarih anlayışının canlanması için bütün topluma büyük bir fırsat kapısı açtı. Başbakan'ı bu önemli adımı attığı için, tarihin yalanlardan arındırılmasını isteyen bütün yurttaşlar gibi ben de candan kutluyorum.

Bu açıklama çok sayıda ama özellikle iki soruyu gündeme getiriyor. Birincisi, 1936-1939 arasında Dersim'deki Alevi Kürt yurttaşlar niçin katliama uğratıldılar ve sürgüne tabi tutuldular? Bu insanlığa karşı suçlar nasıl olur da Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasına ve Cumhuriyet'in kurulmasına önderlik eden Mustafa Kemal Atatürk ve yakınlarının irade ve idaresiyle gerçekleşmiş olabilir?

Başta Atatürk olmak üzere Cumhuriyet'in kurucu kadrosu, Osmanlı devletinin yıkıntıları üzerinde sadece yeni bir devlet (bir Türk ulus devleti) değil, yeni bir ulus, bir Türk milleti inşa etme misyonunu yüklenmişlerdi. Bugün modern bir devletin, başta ifade, örgütlenme ve inanç özgürlükleri olmak üzere bireylerin temel hak ve özgürlüklerini tanıyan; siyasette, ekonomide ve kültürde çoğulcu bir demokrasi olduğuna inanılıyor. Cumhuriyet'in kurucuları ise o dönem Avrupa'da da yaygın olan, otoriter nitelikte bir modernleşme anlayışına bağlıydılar. Bu anlayışa göre: Modern bir toplum ancak dinsel inançların etkisini yitirdiği bir toplum olabilirdi.

Bunun için dinin devlet tekeli ve denetimine alınması, dinsel özgürlüklerin kısıtlanması gerekiyordu. Modern bir toplum ancak tek-dinli, tek-dilli ve tek-kültürlü bir toplum olabilirdi. Bunun için bütün toplum, tek bir dil (Türkçe) ve tek bir kültüre (Türk kültürü) asimile edilmeliydi. Toplumu modernleştirecek reformlar da ancak modernleşme seçkinlerin otoriter yönetimi altında, yukarıdan aşağıya topluma dayatılmasıyla, gelebilecek direncin zor kullanarak kırılmasıyla başarılabilirdi.

Dersim'in Alevi Kürtleri 1934'te yukarıdaki anlayış doğrultusunda çıkarılan İskân Kanunu'nun hedefi oldular. Dersimlilerin, hilafetin kaldırılmasına değil ama dil ve kültürlerinin yok sayılmasına, Türkleştirilmeye itirazları vardı. Dersimli Alevi Kürtlerin piri Seyit Rıza, 1937'de Britanya dışişleri bakanı Anthony Eden'a yazdığı mektupta, Ankara hükümetinin yıllardır Kürtleri asimile etmeye çalışmasından; Kürtçe'yi yasaklayarak, Kürtçe konuşanları cezalandırarak, kendilerini Kürdistan'ın verimli topraklarından Anadolu'nun kıraç topraklarına zorunlu göçe tabi tutarak uyguladığı baskılardan yakınıyordu. Yani, uygulanan katliamların temel nedeni Dersimlilerin dayatılan asimilasyon politikalarına direnmeleriydi. Cumhuriyet döneminde yaşanan 29 Kürt isyanının temel nedeni de asimilasyon politikalarıdır.

Başbakan'ın açıklamalarından sonra gündeme gelen ikinci önemli soru, nasıl olup da Dersim/Tunceli'nin çok partili düzene geçişten bu yana yapılan bütün seçimlerde, büyük çoğunluğuyla CHP'ye oy vermekte oluşu. Bu soru başka bir yazının konusu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nükleer enerjiye muhalefet yükseliyor!

Şahin Alpay 2011.12.01

Başka nedenle değilse, nükleer enerji ve bombaların modernliğin vazgeçilmez icapları olduğu görüşünün yaygınlığı nedeniyle olacak, Türkiye'de medya nükleer lobinin denetiminde.

Bu konudaki gelişmeleri izlemek ve yorumlamak birkaç köşe yazarının gayretine kalıyor. Bunlardan biri benim ve Türkiye halkının büyük çoğunluğuyla nükleer santral istemediğini bir kez daha gösteren son kamuoyu yoklamasından söz etmek de yine bana düşüyor.

Britanya'nın özerk kamu yayın kuruluşu BBC'nin yaptırdığı, 23 ülkeyi kapsayan araştırmanın sonuçları açıklandı: Türkiye'de halkın yüzde 73'ü nükleer santral istemiyor. Yüzde 41 nükleer santrallerin tehlikeli olduğunu, tümünün kapatılması gerektiğini düşünüyor; 32 ise yeni santraller yapılmasına karşı. Yapılsın diyenlerin oranı ise sadece yüzde 21. (Bkz. BBC Türkçe, 25 Kasım.)

Geçen Mart ayında Dünya Bağımsız Araştırmacılar Ağı (WIN) ile Gallup'un yaptığı araştırmaya göre, Japonya'da Fukuşima faciası öncesinde Türkiye'de nükleer santrallara "evet" diyenlerin oranı yüzde 45 ile azınlıktaydı; Fukuşima sonrasında azalarak yüzde 41'e indi. Başka bir ifadeyle, nükleer santrallara karşı olanların oranı yüzde 59 düzeyindeydi. Nisan ayında yerli araştırma kuruluşlarının yaptığı yoklamalar çoğunluğun karşı olduğunu teyid etti: İKSara Araştırma Şirketi'nin bulgularına göre "hayır" diyenler yüzde 59 (Milliyet, 29 Nisan), A&G Araştırma'nın bulgularına göre ise yüzde 64 (Hürriyet, 29 Nisan) oranındaydı. Temmuz-Eylül arasında yapılan BBC araştırmasına bakılacak olursa nükleer santral istemeyenlerin oranı hissedilir ölçüde yükselerek yüzde 73'e çıkmış bulunuyor.

Bu sonuçlara bakarak, daha önce yazdıklarımı tekrar edeceğim: Eğer AKP iktidarı halkın tercihlerine saygılı bir hükümet ise, nükleer santral yapmaktan vazgeçmelidir. Elbette ki, gelecek kuşakları da tehdit eden tehlikeleri nedeniyle, aklın yolu nükleer enerjiden uzak durmaktır. Ama eğer hükümet aklın yolunu izlemek istemiyorsa bile, en azından başka demokratik ülkelerde olduğu gibi, bugün yaşayanlara nükleer santral isteyip istemediklerini sormalı, bu konuda referandum yapmalıdır.

Nükleer santrallara karşı muhalefet büyüyor. BBC araştırmasının yapıldığı 23 ülkede halkın ortalama yüzde 69'u nükleer santrallara karşı: Muhaliflerin oranı son 6 yılda Fransa'da yüzde 66'dan 83'e, Rusya'da yüzde 61'den 83'e, Japonya'da yüzde 76'dan 84'e ve Almanya'da yüzde 73'ten 90'a tırmanmış bulunuyor. Bilindiği üzere, Alman hükümeti nükleer santralların hepsini kapatma kararı aldı. Geçen hafta Almanya, necip medyamızın hemen hiç görmediği olaylara sahne oldu. Çevreciler, Fransa'dan Almanya'ya nükleer atık taşıyan trenin geçmesine 5 gün süreyle izin vermediler. Eylem 20 bin polisle bastırıldı.

Geçen gün bir dostum şöyle dedi: Boşuna nefes tüketiyorsun... Halkın tamamı karşı olsa da, bu hükümet referandum yapmaz; ama 2-3 nükleer santral yapar. Bu santralların enerji sorununa ciddi bir katkısı olamayacağını; enerji tasarrufuna yatırım yapmanın daha akıllıca olacağını bilmelerine rağmen. Hükümetin derdi hemen bomba yapmak olmasa bile, gerektiğinde bomba yapabilecek teknolojiyi elde etmek. Bu yeteneğe sahip olmadıkları sürece, Türkiye'nin bölgesel liderlik rolü oynayamayacağını, bu arada (nükleer silahları olan ve giderek sağa kayan) İsrail'i başka türlü barışa razı etmenin mümkün olmayacağını düşünüyorlar. Çok haksız da sayılmazlar... Rusya'da komünizmi ABD'nin nükleer dehşet dengesinde üstünlük sağlaması çökertti.

Ben de şöyle dedim: Onlar siyasetçi, akıllarınca da realist düşünüyor olabilirler. Ben siyasetçi değilim ve idealist düşünüyorum. Nükleer santrallara da bombalara da toptan karşı oluşumun nedeni esas olarak ahlakidir. Bunları insanlığa karşı tehdit olarak görüyorum. Öte yandan eğer Türkiye bölgesinde bir liderlik rolü oynayacaksa, o rolü ancak gönülleri ve zihinleri kazanarak, yani yumuşak güçle oynayabilir. Rusya'da komünizmi yıkan, ABD'nin nükleer silahlarının değil, siyasi ve iktisadi sisteminin üstünlüğünün görülmesiydi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ulus-devlet değil ülke-devlet

Şahin Alpay 2011.12.03

Başta Prof. Dr. Ergun Özbudun olmak üzere artan sayıda gözlemci, TBMM'de yeni anayasayı hazırlamak üzere kurulan ve başlıca dört partinin temsilcilerinden oluşan uzlaşma komisyonunun tesbit ettiği çalışma usullerine bakarak, yeni anayasanın "başka bir bahara" kaldığını düşünüyor.

Kimilerine göre, AKP hükümeti yeni bir anayasa yapma konusunda hevesli değil; mevcut anayasanın iktidarını sürdürmeye fazlasıyla yettiği kanısında. Askerlerle uzlaşmalar, demokratik muhalefeti tatmine yarayacak bazı yasa değişiklikleri, PKK'yı "marjinalleştirme," vesaire yoluyla idare edebileceğini hesaplıyor. Bu iddiaların gerçeği yansıtıp yansıtmadığını göreceğiz...

Benim gibi düşünenler ise, Türkiye'nin mutlaka yeni, demokratik bir anayasaya ihtiyacı olduğu; bu konuda hükümet ve parlamento üzerinde kamuoyu baskısının sürdürülmesinin hayati önem taşıdığı noktasından hareket ediyor. Bunun için ben TBMM Başkanı Cemil Çiçek'in çağrısını ciddiye alıyorum ve yeni, demokratik

anayasanın dayanması gerektiği ilkeler ile ilgili görüşlerimi bu ve gelecek yazılarda okurlarla paylaşacağım. Yeni anayasanın Türkiye'yi bir ulus-devlet değil, bir ülke-devlet olarak yeniden tasarlaması, benim temel önerim. Neden?

Basitleştirmenin mazur görülmesi ricasıyla bazı hatırlatmalarla başlayayım: Milliyetçilik ideolojisinin yayılmasıyla, çok-kültürlü imparatorlukların dağılması ya da prensliklerin, şehir devletlerinin bir araya gelmesi sonucunda ortaya çıkan ulus-devletler, siyasi bir kategori olan "devlet" ile etnik ya da kültürel bir kategori olan "ulus"un (ya da "millet"in) örtüştüğü varsayımına dayandı. Söz konusu ulus-devletler kabaca iki şekilde kuruldu: Ya aynı etnik-kültürel özellikleri paylaşan topluluklar bir devletin çatısı altında buluştu (Almanya modeli) ya da bir devlet, çatısı altında buluşan farklı etnik ve kültürel özelliklere sahip topluluklardan, asimilasyon (kültürel eritme) yoluyla bir ulus/millet yarattı (Fransa modeli).

Osmanlı'nın yıkıntıları üzerinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti, ikinci modeli izledi; çok farklı etnik ve dinsel kökenlerden gelen halktan Türk dilini konuşan, Türk kültürünü ve devletin uygun gördüğü Sünni-Hanefi İslam inancını paylaşan bir millet yaratma projesini uygulamaya koydu. Türk milliyetçilerinin önderliğinde Anadolu ve Rumeli Müslümanlarının yürüttüğü bağımsızlık mücadelesi sonucunda kurulan Türkiye, nüfusunun farklı etnik kökenlerden gelen büyük çoğunluğuna, Türklük bilincini kazandırmayı başardı. Balkanlar'dan ve Rusya'dan kovularak, sürülerek gelen Müslümanlar gönüllü olarak asimile oldular, yerli-otokton halkın bir bölümü ise zorunlu asimilasyon politikaları sonucu Türkleşti.

Türkleşmenin en önemli istisnası, Osmanlı döneminde kendi bölgelerinde geniş ölçüde özerk, dil ve kültürlerini koruyarak yaşayan Kürtler oldu. Gönüllü ya da zorunlu göçler sonucu ülkenin Türk çoğunluklu batısına yerleşen Kürtler, Türkleşti ya da iki-kimlikli oldu, ama güneydoğu ve doğunun Kürt çoğunluklu bölgelerinde yaşayanların büyük çoğunluğu Türkçe öğrendiyse de, Kürtlük bilincini kaybetmedi; zaman zaman asimilasyona isyan etti.

Bu gerçekler ışığında yeni Türkiye'nin, Kürt kimliğini (ve yurttaşlarının diğer kimliklerini) bütün gerekleriyle tanıyacak şekilde tasarlanması gerekiyor. Türkiye sadece kendi bütünlüğünü korumak için değil, bölgesindeki etnik ve dinsel birlikten uzak olan bütün ülkelere esin kaynağı, rol modeli olabilmek için de kendini ulus değil ülke-devlet olarak yeniden yapılandırmak zorunda.

Bugün dünyada önemli ölçüde yerli veya göçle gelen, etnik ve/veya dinsel azınlıklar barındırmayan hemen hiçbir ülke yok. Yalnız Türkiye değil, bütün ulus-devletler, AB'nin en demokratlık iddiasındaki üyeleri dahi, etnik veya dinsel çatışmalardan korunmak istiyorlarsa, kendilerini her kökenden yurttaşların kimliklerinin tanındığı ve eşit haklara sahip oldukları ülke-devletler olarak yeniden tasarlama gereğiyle karşı karşıya.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ta çözüm başka bahara

Şahin Alpay 2011.12.06

Bu başlığı taşıyan ya da bu sonuca varan kaç yazı yazdığımı hatırlamıyorum. Umutlar yanıp sönüyor... Aşırı iyimser bir beklenti, tarafların 2008'den bu yana BM Genel Sekreteri Ban Ki-Mun'un aracılığında yürüttükleri müzakereler sonucunda anlaşmaya varacakları; son şekli verecek uluslararası konferansın ardından çözümün

iki topluluk tarafından halkoylamasıyla kabul edilmesinden sonra Kıbrıs'ın 1 Temmuz 2012'de birleşik, federal bir devlet olarak AB dönem başkanlığını üstlenmesiydi.

Ne var ki Kıbrıs'ta çözüm umudunun tamamen ortadan kalktığını iddia etmek belki aşırı karamsarlık olur, ama başka bir bahara kaldığı muhakkak. Geçen hafta sonu, sorunun dört tarafından gazetecileri ve uzmanları Yeşil Hat üzerindeki bir restoranda buluşturan toplantıdan ve diğer temaslardan edindiğim izlenim bu. Almanya'nın sosyal demokrat eğilimli Friedrich Ebert Vakfı'nın tamı tamına 12 yıldır, yılda 1-2 kez düzenlediği, karşılıklı bilgilenmeyi amaçlayan toplantıların hepsine değilse de çoğuna katılma fırsatı buldum. Karamsarlığın bu denli paylaşıldığı bir toplantı hatırlamıyorum. Öyle ki, bundan sonra toplantılarda ağırlığın Türkiye-Yunanistan ilişkilerine kaydırılması kararına varıldı.

Çözüm umudunun başka bir bahara kalmasının sebepleri hayli açık. Türk tarafına bakacak olursak: Ankara çözüm aramaktan vazgeçmiş değil ama Kıbrıs, ne yazık ki, gündeminde çok geri sıralara düşmüş durumda. Güney Kıbrıs'ın İsrail ile Akdeniz'de doğalgaz çıkarma anlaşması yapmasını çözüm çabalarını kundaklama olarak görüyor. Gündemde geri sıralara düşme, AB'ye katılım açısından da geçerli. Ankara üyelikten tabii ki vazgeçmiş değil, ama AB'de yaşanan sıkıntılar ve Türkiye'ye karşı takınılan tavır buna yol açıyor. Kuzey Kıbrıs'ta iktidar olan Başkan Derviş Eroğlu ve partisi UBP'nin federal çözüme zaten hiç inanmadıkları bilinen bir husus. Kıbrıslı Türkler arasında ise bıkkınlık ve umutsuzluk egemen.

Kıbrıs Rum tarafına bakacak olursak: Başkan Dimitri Hristofiyas, Türk gazetecilere uzun zamandır ilk kez verdiği mülakatta (Yeni Düzen, 3-4 Aralık) müzakerelerde anlaşmaya varılamamasından Eroğlu'nu sorumlu tuttu. Kıbrıs'ta Türklerle Rumlar arasında bir ayrılık, bir mesele olmadığı, sorunu emperyalistlerin çıkardığı teranesini tekrarlamakta berdevam. Akdeniz'de zengin doğalgaz kaynakları bulunacağı umudu, Rum yönetimine aşırı bir özgüven kazandırmış görünüyor. AB dönem başkanlığını bal gibi yapacağız, Türkiye de bizi hor görmekten vazgeçsin diyor. (Çok da haksız sayılmaz.) Yoklamalara göre, çözüm yanlıları her zamanki gibi çok azınlıkta. Dikkatler Şubat 2013'te yapılacak başkanlık seçimlerine dönmüş bulunuyor.

Kıbrıs'ta çözüm o denli uzak görünüyor ki, BM Kıbrıs özel temsilcisi Alexander Downer'in geçenlerde bir TV kanalında, Ocak 2012'den sonra federal çözümün gündemden çıkacağını söylemesine ne kuzeyden, ne de güneyden tepki geldi. Yine de çözümün tamamen unutulması söz konusu değil. Çünkü Türk tarafı, uluslararası tecritten kurtulmak istiyor; Rum tarafı da kuzeydeki mal-mülk haklarından vazgeçmek niyetinde değil. Akdeniz'de bulunacak doğalgazın bütün tarafları ve bütün uluslararası toplumu çözümden yana ağırlık koymaya iteceğini düşünenler var. Başka bir umutlu görüşe göre de, Şubat 2013'teki seçimleri Nicos Anastasiades kazanacak olursa, şöyle bir çözüm için Eroğlu ile anlaşmasına kimse şaşırmamalı: Zayıf merkezli federasyon; kuzeye Türkiye, güneye Yunanistan ve Kıbrıs'ın bütününe AB garantör...

Geçen pazar KKTC'de sokağa çıkma yasağıyla sayım yapıldı. Muhalefet, sayım sonuçlarının güvenilirmez olacağını, hatta BM gözetiminin söz konusu olmadığını iddia ediyor. Benim edindiğim izlenim, sayımın KKTC nüfusunun bütün unsurları hakkında gerçekçi bir fikir verebileceği. Yeşil Hat'tı geçerken (turist olarak) ben de sayıldım. Bu benim için çok ilginç bir anı oldu. Çok sevindiren ise, kaydımı yapan sayım memurunun yazılarımı takdirle okuduğunu söylemesiydi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yunan trajedisi ve Türkiye

Bilkent Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Yannis Grigoriadis, World Policy Journal adlı derginin Yaz 2011 sayısı için kaleme aldığı "Yunan Trajedisi" başlıklı makalesine Eski Yunan tanrılarına gönderme yaparak başlıyor: Hubris, kendini beğenmişlik ve erdemden uzaklaşmayı; Ate, buna bağlı olarak yapılan ahmaklıkların tanrıların gazabına uğramasını ve duruma müdahale etmelerini; Nemesis ise ilahi adaletin yeryüzünde denge ve düzeni yeniden tesis için verdiği, ağır ama gerekli cezayı temsil eder.

Grigoriadis, Yunan ekonomisi ve toplumunda Ekim 2009'dan bu yana yaşanan çok yönlü krize bu antik üçlü gözüyle bakılabilir diyor. Ve krizin aşılabilmesinin temel şartlarını şöyle sıralıyor: Vergi kaçırma son bulacak... Ekonominin paraziti olan kamu sektörü küçülecek... Yunanlılar ayaklarını yorganlarına göre uzatmayı öğrenecek... Maaşlar, emeklilikler ve yaşam tarzları ekonominin üretim kapasitesine uyum sağlayacak... Yaygın yolsuzluk ve adam kayırma kültürünün kökü kazınacak... Makaleyi benzer krizler yaşamış ülkelere göre Yunanistan'ın büyük "lüks"ünün Avrupa Para Birliği üyeliği olduğunu; Avrupa projesi açısından doğuracağı felaket nedeniyle iflas etmesine izin verilmeyeceğini belirterek bitiriyor.

Geçen yazımda (Zaman, 6 Aralık) sözünü ettiğim toplantıda, tabii "Yunan trajedisi" de konuşuldu. Ekonomik göstergeler vahametini korumakta. Bazı Yunanlı meslektaşları karamsarlığa götüren esas neden ise gerekli reformları dirayetle uygulayacak bir yönetimin işbaşına gelmesi konusundaki umutsuzluk. Esas olarak istifa etmek zorunda kalan Yorgo Papandreu liderliğindeki Pasok'un katkısıyla, muhalefet partileri merkez sağ Yeni Demokrasi ile aşırı sağcı Laos'un ucundan tutmalarıyla kurulan, teknokrat Luka Papadimos başkanlığındaki koalisyon hükümeti en geç önümüzdeki mayıs ayına kadar iktidarda. Seçimlerde, birçoklarının Yunanistan'ın gelmiş geçmiş en popülist ve oportünist politikacılarından biri olarak görülen Andonis Samaras'ın (Yeni Demokrasi) yabancı düşmanı Yorgo Karacaferis (Laos) ile kuracağı koalisyonun iktidara gelmesi, bir karabasan senaryo olarak görülüyor.

Geçen mayıs ayında Ankara ile Atina'nın aralarındaki sorunları çözmeye yaklaştıklarına dair haber ve yorumlar çıkmıştı. Bu bağlamda, bugünkü Yunan hükümetinin gözünün ekonomiden başka bir şey görmediği; üstelik Atina'nın bugünkü "zayıf" konumunda Türkiye ile herhangi bir anlaşma yapmasının kamuoyundan kabul görmesinin mümkün olmadığı belirtiliyor. Dolayısıyla ne Türkiye ile ilişkiler ne de Kıbrıs konusunda Atina'nın herhangi bir adım atması söz konusu değil. Değinilen ilginç bir nokta, Türkiye'nin bütün ikili sorunları paket halinde Uluslararası Adalet Divanı'na götürme teklifinin, şimdiye kadar hep hukuken haklı olduğunu iddia eden Atina'yı sıkıntıya düşürdüğü; çünkü Divan'dan çıkacak kararın hiç de bu yönde olmayabileceği. Atina'nın İsrail ile yakınlaşma politikası ise izahta güçlük çekilen konulardan biri.

Kimi Yunanlı meslektaşlara göre, Ankara'nın güç durumdaki komşusuna ekonomik alanda yardım elini uzatarak, Yunan kamuoyunu korkularından arındırmak için elinde bir fırsat var. Bunun Türk-Yunan sorunlarının aşılması açısından çok olumlu etkileri olabilir. Yunan toplumunda Türkiye'nin çeşitli krizleri aşarak güçlü bir ekonomi ve demokrasi kurma yolunda sağladığı başarılarla artan bir ilgi olduğu muhakkak. Eskiden çok milliyetçi Selanik'in sevilen çokkültürcü belediye başkanı Yannis Butaris, geçenlerde Bahçeşehir Üniversitesi'nin düzenlediği bir konferansa katıldı ve Türk-Yunan dostluğunun önemi üzerinde duran bir konuşma yaptı. Yunanistan İş Federasyonu (Hellenic Federation of Enterprises - SEV) geçen ay toplam 50 milyar Euro'luk özelleştirme için Türk işadamlarını yatırıma çağırdı.

Toplantıda Yunanlı meslektaşlara bir soru yönelttim: Para birliğinden elbette çıkmayın, ama Schengen'den niye çıkmayasınız? Daha iyisi Atina niye Türklere vizenin kalkması için bastırıyor? Türk turistler ihya edebilir.

Türkiye'nin AB'ye katılım süreci sona mı erdi?

Şahin Alpay 2011.12.10

AB, tarihinin en büyük kriziyle boğuşuyor. Birliğin bazı üyeleri Türkiye'nin katılımına engeller çıkarıyor.

Bu koşullarda Ankara'nın üyelik hevesinin kırılmış olması yadırganmamalı. Ne yazık ki, bunun sonuçlarından biri de Türkiye'de demokratik reform sürecinin durmadıysa, hayli yavaşlamış olması. Buradan kalkarak, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinin sona erdiği sonucuna varılabilir mi? Sanmıyorum.

Mevcut krizin para birliğinin, giderek de AB'nin dağılmasına yol açmayacağı muhakkak. Dün alınan kararlarla anlaşılan, AB'nin finansal krizden entegrasyonu ilerleterek çıkacağı. Bundan böyle AB çok-vitesli Avrupa'ya, aşamalı bütünleşmeye yönelebilir; bu da Türkiye'nin katılımına kapıyı açabilir. Krizin göbeğindeki AB'de (Almanya dâhil) on bir dışişleri bakanının, "Türkiye'nin AB'ye katılımı hem AB hem de Türkiye açısından hayati siyasi ve ekonomik öneme haizdir..." demeleri anlamsız değil. Öte yandan, ne Ankara üyelikten vazgeçebilir, ne de Türkiye halkı vazgeçilmesini istiyor. Bütün olumsuz ortama rağmen, halkın yarısı AB üyeliğinden yana.

Üyelik müzakereleri durma noktasına gelmişse de Türkiye'nin AB'ye katılım süreci devam ediyor. Türkiye'yi Avrupa'ya yakınlaştırmada belki en önemli rolü toplumlar arası diyalog oynuyor. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının payı büyük. Başbakan Erdoğan'ın geçenlerde önce "Alman vakıfları"nın, sonra "bir vakfın," sonra "vakfa bağlı bir fon"un CHP'li ve BDP'li belediyelere para aktardığına dair (medya tarafından da çarpıtılarak "PKK'ya gidiyor" şeklinde yansıtılan) sözlerinin ne anlama geldiğini yorumlamakta güçlük çekiyorum. Benim gördüğüm ve bildiğim, Türkiye'de resmî makamların denetimi altında, yasalara bağlı olarak faaliyet gösteren Alman vakıfları (Ebert, Adenauer, Böll ve Naumann) düzenledikleri konferanslar ve destekledikleri araştırmalarla Türkiye'nin Avrupa'ya yakınlaşmasına takdir edilmesi gereken bir katkı sağlıyor.

Düzenlediği konferanslar, desteklediği araştırmalar, sağladığı burslar ve Türkiye tarihi ve toplumu üzerine yaptığı yayınlarla Türkiye-Avrupa yakınlaşmasına katkıda bulunan bir araştırma kuruluşu da, çalışmalarını yakından izlediğim, İstanbul merkezli İsveç Araştırmalar Enstitüsü. (Ayrıntılı bilgi için bkz: www.srii.org) 1962 yılında kurulan Enstitü, geçenlerde İsveç'in yurtdışındaki en eski diplomatik temsilciliğinin bulunduğu Tünel'deki merkez binasını baştan aşağı yenilediği gibi, 20 kadar araştırmacının rahatlıkla kalıp çalışabileceği modern bir binayı da hizmete açtı. Yakın zamana kadar enstitünün direktörlüğünü yapan, Türkiye siyaset sosyolojisi alanındaki değerli çalışmalarıyla tanınan Prof. Dr. Elisabeth Özdalga ODTÜ'deki görevine döndü.

Türkiye - Avrupa diyaloguna ciddi katkı yapan kuruluşlardan başka biri olan, 1929'dan beri faal Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü (IFEA) geçenlerde Fransa'nın Türkçe konuşan Büyükelçisi Laurent Bili'nin de katılımıyla yeni yayınlarını tanıttı. Enstitü, Türkiye ve Fransa'dan akademisyenleri bir araya getiren yoğun bir seminer ve konferanslar dizisi sürdürüyor. Fransızca kaleme alınmış Türkiye üzerine özgün araştırmaları Türkçe olarak yayınlıyor. Araştırmacılara kısa süreli burslarla ve 30 bin kitaplık kütüphanesiyle hizmet veriyor. (Ayrıntılı bilgi için bkz: www.ifea-istanbul.net) Diyebilirim ki, İstanbul'da bilimsel ve kültürel çalışmalar yürüten Avrupa kaynaklı kuruluşlar arasında şimdilerde en faal olanı IFEA. Bunda üç yıldır IFEA'nın direktörlüğünü yürüten, hem Türkiye hem Fransa yurttaşı olan Prof. Dr. Nora Şeni'nin katkısı çok büyük. Tarih, kent tarihi ve antropolojisi üzerine araştırmalarıyla tanınan Profesör Şeni'nin başlıca yayınları Kamondolar, Seni Unutursam İstanbul, Oryantalizm ve Hayırseverliğin İttifakı başlıklı kitapları.

Bu yazı ile Türkiye'nin Avrupa'ya yakınlaşmasına önemli katkıda bulunan Avrupa merkezli kuruluşlara hak ettikleri takdiri teslim edebildiysem, ne mutlu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Şehr-i Ayıntab-ı Cihan'a Zeugma seferi

Şahin Alpay 2011.12.13

Genç Yazarlar ve Sanatçılar Derneği'nin kitap okunmayışını protesto için "tramvayda kitap okuma eylemi" yaptığı geçen hafta sonu Antep'teydik. Öncelikli amaç, eşim açısından geçen yaz açılan Zeugma Müzesi'ni ziyaret; benim açımdan ise (bir kez olsun konferans vesaire için gitmek değil de) Evliya Çelebi'nin "Şehr-i Ayıntab-ı Cihan"ını bir nebze keşfetmekti.

Çoğu yabancıнын teslim ettiği gibi biz Türkiyeliler genellikle konuksever, yardımsever, tanımadıkları kimselere kalbini açan türden bir halkız. Antepli dostlarımdan bu vasıfların Antep'te yoğunlaştığına dair bir fikrim vardı. Ama bu kadarını beklemiyordum... Ayrıca Antepliler kadar terbiyeli, kibar insanlara Anadolu'nun hiçbir yerinde rastlamadım.

Uçakta henüz yerimizi almıştık ki, yanımızda oturan Mustafa Bey tavsiyelerine başladı. Az sonra, çapraz önümüzdeki koltukta oturan Melek Hanım ile aralarında Grand Hotel'de mi yoksa Tuğcan Otel'de mi kalınmalı, baklavayı Zeki İnal'dan mı yoksa Koçak'tan mı almalı, kebabı İmam Çağdaş'ta mı yoksa Üçler de mi yemeli konusunda tatlı bir tartışma çıktı... Neticede biz İbis Otel'i, ücret-konfor-servis sentezi açısından optimum konumda bulduk; baklavayı (taksi şoförü Bülent Bey'in nazik önerisiyle) Koçak'ın imalathanesinden alarak isabet ettik; en lezzetli kebabı, Küşneme'yi de Mehmet Usta'nın yeni açılan lokantasında yedik.

Mustafa Bey ve Melek Hanım'ın gösterdikleri ilginin, beni tanımalarından kaynaklanmış olabileceği aklınızdan geçebilir. İlgisi yok. Beni tanıyıp, ısrarla Adıyaman'a davet eden sadece önümüzdeki koltukta oturan avukat Mahmut Bey'di. Mustafa Bey, havaalanından şehre taksiyle gitmemize kesinlikle izin vermedi; bavulumuzu almamızı bekledi ve otomobiliyle otele kadar götürdü. Cep telefonunu verdi, bir ihtiyaç olursa lütfen kendisini aramamızı söyledi...

Bakırcılar Çarşısı'ndan sahanları, Almacılar Çarşısı'ndan baharat ve fıstığı aldıktan sonra bir yerde oturup dinlenmek istedik. Karşımıza çıkan ilk gencin bizi Tahmis Kahvesi'ne götürmesi bir takdir-i ilahiydi. İçinde cümbüş çalınan, satranç oynanan, kitap okunan, laptoplarla çalışılan olağanüstü hoş mekânda henüz bir masaya oturmuştuk ki, Zirve Üniversitesi öğrencisi Ömer Asım Öztürk geldi ve kendisini tanıttı. Antep kültürüne fena halde meraklı ve şehrin sözlü tarihini kaleme almakta olan Ömer Bey'den 5 asırlık Antep Mevlevihanesi külliyesi içinde bulunduğumuzu öğrendik. Serez Mevlevi Şeyhi soyundan geldiğim için benim açımdan özel bir anlamı olan külliye, onun rehberliğiyle gezdik. Tahmis Kahvesi'nin işletmecisi Mehmet Bağcı Bey ve eşi Hatice Hanım'la tanıştık; eşim Zahter çayını, ben Menengiç (yani fıstık) kahvesini onların ikramıyla tattık. Karşıya geçtik, eski bir Ermeni yapısı olan Pürsefa Han'ı gezdik. Vakıf yöneticilerinden, önümüzdeki yaz Antep yemeklerini tanıtan bir restoranın açılacağını, şimdilerde 12 odasında Van'dan gelen 12 depremzede ailenin kaldığını öğrendik.

Antep ziyaretinin zirvesi, kuşku yok ki, antik Roma kenti Zeugma'nın 2. ve 3. yüzyıl konaklarını süsleyen mozaikleri barındıran müze oldu. Zeugma Müzesi'nin yapımına katkısı olan herkesi candan kutluyorum. Bütün

müzelerimize örnek olması gereken bir özenle hazırlanmış. Kurtarılan inanılmaz güzellikteki mozaikler arasında, herkes gibi beni de en çok etkileyen "Çingene Kız" ve onun hangi açıdan bakarsanız bakın size dönen gözleri oldu...

Antep'i kültür hazinesine ve bugün önde gelen sanayi ve ticaret merkezi olarak ününe yakışır ölçüde bakımlı bulmadığımı itiraf edeyim. Bir asır öncesine kadar Antep, yarıya yaklaşan Ermeni, Yahudi, sair gayrimüslim nüfusuyla Türkiye'nin en çok-kültürlü kentlerinden biriydi. Bu mirasın izleri duruyor. Gerek öğretmen evine dönüştürülen; gerekse uzun yıllar hapishane olarak kullanıldıktan sonra camiye çevrilip şimdilerde sadece bir mescidi barındıran Ermeni katedralleri çok bakımsız bir halde; Tehcir trajedisinin yıkılmaz anıları olarak duruyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şike davasının siyasî anlamı

Şahin Alpay 2011.12.15

Önce hatırlayalım: Artık "Şike Yasası" olarak anılmaya başlayan "Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair" kanun (No. 6222) 31 Mart 2011'de Kulüpler Birliği'nin lobisi ve partilerin mutabakatıyla kabul edildi.

Kanun uyarınca temmuz ayında başlatılan kovuşturma kapsamında "suç amaçlı örgüt kurmak, örgüt yönetmek, şike yapmak" suçlamalarıyla çok sayıda kulüp ve federasyon yöneticisi, teknik direktör ve futbolcu gözaltına alındı; bunlardan başta Fenerbahçe Kulübü Başkanı Aziz Yıldırım olmak üzere bir bölümü tutuklandı. Futbol Federasyonu, UEFA'nın baskısıyla FB'nin Şampiyonlar Ligi'ne katılmamasına karar verdi; Beşiktaş Kulübü de, Türkiye Kupası'nı yargılanan üyeleri aklanıncaya kadar iade ettiğini açıkladı. Söz konusu kanun 24 Kasım'da yine Kulüpler Birliği'nin lobisi, yine iktidar, ana ve yavru muhalefet partilerinin oylarıyla değiştirildi; suçların niteliği ve verilecek cezalar hafifletildi. Futbolda temizlik bekleyen kamuoyunda büyük tepki doğdu. 3 Aralık'ta savcılığın hazırladığı iddianame açıklandı. 5 Aralık'ta Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, suç ile ceza arasında denge gözetilmediği, "kişilere yönelik özel bir düzenleme olduğu intibasını uyandırdığı" gerekçesiyle 6250 sayılı yasaı yeniden görüşülmek üzere Meclis'e iade etti. Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, bakanlar Hayati Yazıcı ve Taner Yıldız, Cumhurbaşkanı'na hak verdiler. İstanbul 16. Ağır Ceza Mahkemesi, 9 Aralık'ta iddianameyi kabul etti. Ne var ki, medyaya yansıdığı kadarıyla bizzat Başbakan Tayyip Erdoğan'ın talimatıyla iktidar partisi grubu yanı sıra ana (CHP) ve yavru (MHP) muhalefet partilerinin oylarıyla 6250 sayılı yasa 12 Aralık'ta harfine dokunulmaksızın aynen kabul edildi. Cumhurbaşkanı yasanın iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmayaacağı işaretini verdi. 16. Ağır Ceza Mahkemesi de tutuklu sanıklardan 8'ini tahliye etmekte gecikmedi. Futbol Federasyonu'nun şahıslarla ilgili disiplin cezalarını hemen, kulüplerle ilgili olanları sezon sonunda uygulayacağını açıklaması üzerine, Kulüpler Birliği'nde "küme düşme" cezasının kaldırılması önerisi ortaya atıldı; buna bir tek Galatasaray kulübü itiraz edeceğini açıkladı. Bu yaşananlardan sonra Türkiye'de siyasetle ilgili olarak benim aklımı kurcalayan sorular esas olarak şunlar: Birbirleriyle hemen hemen bütün konularda gırtlak gırtlığa gelen, birinin ak dediğine ötekinin kara dediği, birbirleri hakkında akıl almaz suçlamalar yapabilen iktidar ve muhalefet partileri nasıl olur da siyasetin kamuoyunda bu denli yıpranmasına yol açan bir yasa değişikliğinde ısrar için aynı cephede buluşabilir? Diyelim ki, verilecek cezalara tepki gösterecek futbol kulüplerinin ve taraftarlarının oy desteğini kaybetmek hiçbirinin göze alamayacağı bir risktir... Diyelim ki, özellikle Başbakan Erdoğan'ın iki yıl sonra yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde bu yüzden oy kaybetmeye tahammülü yoktur... Peki, bütün bu partiler ve özellikle Sayın Başbakan şike yasaı değişikliğinin arkasında durarak, gerçekte kendilerini

kazanacaklarından çok daha fazla oy kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya bırakmadılar mı? Futbol seyircileri ve taraftarları arasında, futbolun şike ve her türlü karanlık faaliyetin alanı olmaktan kurtarılmasından yana olanlar, ne pahasına olursa olsun kulüplerine dokunulmamasını isteyenlerden kat be kat daha fazla değil midir? İktidar partisi bu konuda sergilediği çatlakla yıpranmadı mı? Ana ve yavru muhalefet partileri yasa değişikliğine karşı çıkarak, bunun bütün vicdanî sorumluluğunu iktidar partisi üzerine yıkma fırsatını acaba niçin göz göre göre kaçırdı? Tabii bunların hepsinden önemlisi, akla getirmek dahi istemediğim soru şu: Türkiye'de siyaset futbolu bunlardan temizleyemeyecek kadar karanlık ilişkilerle, suç örgütleriyle, mafyayla iç içe mi geçmiştir? Futbolun pisliklerden arındırılması, geçen gün Ayhan Aktar'ın (Taraf, 12 Aralık) yazdığı gibi, ancak UEFA'nın yaptırımlarıyla mı hayata geçebilir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Ülke-devlet' ne demek?

Şahin Alpay 2011.12.17

Benim konumumda bir kimse Türkiye'nin yeni, demokratik bir anayasaya ihtiyacı olduğu gerçeğinin unutulmamasına katkıda bulunmak için ne yapabilir?

Onu yapmaya çalışıyorum... Yeni anayasanın Türkiye'yi "Ulus-devlet değil, ülke-devlet" olarak tasarlanmasını savunduğum yazı (3 Aralık) ülke içinden ve dışından ilgi gördü. Avusturya'dan bir okurum, "Yazdıklarınızda haklısınız. Yeni Türkiye için en iyi tasarım, 'yurttaşlar devleti' olabilir," diye yazdı. ABD'den bir okurum, "Doğru bir analiz. Umarım anayasayı yazarlar size kulak verir," derken; Mısır'dan bir okurum da, "Demokratik bir anayasanın dayanması gereken ana ilkeyi iyi açıklamışsınız; yazdıklarınız Mısır için de o denli geçerli ki..." diyordu. Öteki mesajlar ise "Ülke-devlet" ile neyi kastettiğimi daha ayrıntılı olarak açıklamamı istiyorlardı. Bu yazıda onu yapacağım.

Ülke-devlet bence üç temel ilkeye dayanır. Birinci temel ilke, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasidir. Yani, bu devletin dayandığı ideolojik-teorik temel, liberal demokrasinin çağdaş yorumudur. Çağdaş liberal demokrasi başta ifade, örgütlenme, inanç özgürlükleri olmak üzere bütün temel hak ve özgürlükleri, yani bireysel haklar yanında grup haklarını da güven altına alır. Bu bağlamda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Ek protokolleri ve AİHM içtihadlarına aykırı yasa çıkarılamayacağına anayasaya yazılması gerekir.

Ülke-devletin ikinci temel ilkesi, devlet ile dinin birbirinden kalın bir duvarla ayrılması; ne dinin devlete, ne de devletin dine karışmasıdır. Türkiye'nin ülke-devlet olarak tasarlanması için, insan haklarıyla çelişmeme koşuluyla kamu denetiminde din özgürlüğü güven altına alınmalıdır. Bu bağlamda Diyanet İşleri Başkanlığı'nın devletle ilişkisinin kesilmesi, yani özerkleşmesi; dinle ilgili işlerin din gruplarına bırakılması; hiçbir dini inanç grubu üzerinde yasak kalmaması gerekir.

Ülke-devletin üçüncü temel ilkesi, devlet ile etnik kimliğin birbirinden kalın bir duvarla ayrılmasıdır. Bu ilkeye dayanan anayasa milleti, yurttaşlıkla tanımlar. Etnik kimliklere grup hakları tanınması demek, Türkiye bağlamında esas olarak Kürt yurttaşların, dil ve kültürlerini serbestçe yaşamaları ve geliştirmeleri için kamu desteğinden yararlanmaları anlamına gelir. Kürt çoğunluklu bölgede Kürtçe bölgesel resmi dil olabilir; bu bölgenin okullarında resmi dil Türkçe ve Kürtçe olarak iki-dilli eğitim esası kabul edilebilir. Türkiye'nin geri kalanında yaşayan Kürt yurttaşlar açısından ana dillerini iyi öğrenmeleri için gerekli eğitim modelleri

geliştirilmesi büyük bir ihtiyaçtır. (İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin yürüttüğü "Göç ve Çokdillilik Bağlamında Okullarda Okuryazarlık Edinimi" araştırma projesi büyük değer taşıyor. Müge Ayan ve Dilara Koçbaş'ın bu konudaki yeni raporunu yakında konu edeceğim.) Özyönetimle ilgili grup haklarının Türkiye bağlamında nasıl uygulanacağına dair çeşitli öneriler var: Federalizm, bölgelere yetki devri (devolüsyon) ya da güçlendirilmiş belediyeler. Kanımca ülke-devlet açısından en uygun çözüm DTP/BDP'nin Türkiye'nin 25 idari bölgeye ayrılması önerisi.

Peki anayasa nasıl yapılır? Zeynep Arhon'un Dünya gazetesindeki "Gelecek Burada" başlıklı köşesinde okudum (12 Aralık): Finans krizinden en fazla zarar gören (AB üyeliğine de aday) ülkelerden olan İzlanda, Eylül 2008'de en büyük üç bankanın iflası ile başlayan kriz üzerine anayasasını yenilemeye ve anayasanın halk tarafından yazılmasına karar veriyor. 320 bin nüfuslu İzlanda halkı, siyaset bilimi profesörleri, eğitimciler, avukatlar ve kadınlardan oluşan 25 kişilik bir Anayasa Konseyi seçiyor. Konsey, ilgilenen herkesin fikrini almak için sosyal medyayı kullanıyor; tüm toplantılarını da Youtube üzerinden yayımlıyor. Süreç sonunda kaleme alınan anayasa taslağı geçen Temmuz ayında parlamento, ardından da referandumla halk tarafından onaylanarak yürürlüğe girdi. Acaba bu yolu izlesek, yeni anayasayı yapmak daha kolay mı olurdu?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erbil'den bakınca Türkiye

Şahin Alpay 2011.12.20

Geçen haftanın üç gününü (15-17 Aralık) Kürdistan Bölge Yönetimi (KBY) Kültür ve Gençlik Bakanlığı ile Dohuk Üniversitesi'nin davetlisi olarak Irak Kürdistanı'nda geçirdim. Bölgenin yaklaşık bir milyon nüfuslu, Erbil ve Süleymaniye'den sonra üçüncü büyük kentinde, 1998'de kurulan Dohuk Üniversitesi'nin düzenlediği "Son gelişmeler ışığında Ortadoğu'nun geleceği" konulu uluslararası sempozyumda Türkiye'den ben ve Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Başkan Yardımcısı Cemal Uşak birer konuşma yaptık. Daha sonra Erbil'e geçtik ve çeşitli temaslarda bulunduk.

Irak'a, ne yazık ki, hiç gitme fırsatım olmamıştı. Irak Kürdistanı'na da ilk kez ayak bastım. Bir ülkeyi veya bölgeyi, hakkında yazılanlarla bilmek ile görerek öğrenmek arasındaki farkın ne ölçüde büyük olabileceğini ilk kez bu denli çarpıcı bir şekilde yaşadım. Türkiye'de Irak'ın Kürt bölgesi ilgili yaygın varsayımların tepeden tırnağa yanlış olduğunu vurgulayarak başlayayım. Bölgedeki Kandil dağları öyle olabilir, ama Irak Kürdistanı, PKK'nın Türkiye'ye saldırmak için kullandığı bir üs değildir. Kürdistan kargaşa içinde bir aşiretler diyarı değil, Irak'ın en güvenli, en huzurlu ve görece en kalkınmış bölgesidir.

KBY, Mesut Barzani ve Celal Talabani'nin ortak diktatörlüğü altında inim inim inleyen bir yer değildir; çeşitli sorunları olmasına rağmen demokratikleşme yolunda ilerleyen, farklı dil ve kültürlerin az veya çok saygı gördüğü bir rejime sahiptir. Türkiye'den bölgeye giden Kürt gençler oraya PKK'ya katılmak için değil, okumak ya da iş bulmak için gitmektedir. Irak Kürdistanı, Türkiye'ye husumetle bakan bir halkın yaşadığı topraklar değildir. Irak Kürdistanı, AKP hükümetinin izlediği Kürt kimliğinin inkârına son ve KBY ile yakınlaşma politikaları sonucu Türkiye'ye ve Türklere sempatiyle bakan insanların büyük çoğunlukta olduğu bir yerdir. Tıpkı yöneticileri gibi büyük çoğunluğuyla bölge halkı da geleceği Türkiye ile ortak görmektedir.

Irak Kürdistanı, dünyadan soyutlanmış bir bölge değil, Türkiye üzerinden dünyaya giderek daha geniş ölçüde açılan bir yerdir. Iraklı Araplar fırsat bulduklarında güvenli bir bölgede yaşamak, alışveriş yapmak, dinlenmek, yazın kavrucu sıcağından kaçmak için Kürdistan bölgesine, özellikle de Erbil'e (öteki adıyla Hawler) akın etmektedir. (Gaziantep deyince nasıl aklıma baklavacılar ve kebabçılar geliyorsa, Erbil deyince aklıma hepsi son birkaç yıl içinde yapılmış, caddeler boyunca sıralanan konforlu oteller ve Türkiye şirketlerinin reklamları geliyor.)

Irak Kürdistanı'nın kalkınma hamlesinde en büyük rolü, bölgede (doğrusu şaşırtıcı bulduğum ölçüde) hüsnü kabul gören Türkiyeli girişimciler oynuyor. Bu girişimciler Türkiye ile Kürdistan bölgesinin sosyo-ekonomik bakımdan giderek bütünleşmesine öncülük ediyor. Erbil Başkonsolosu'muz Sayın Aydın Selcen'in verdiği bilgilere göre, Irak Türkiye'nin 3., Kürdistan bölgesi 10. ticaret ortağı haline gelmiş bulunuyor. Türkiye Irak'a yılda 7,5 milyar dolar hacminde ihracat yapıyor; bunun % 70'i Kürdistan bölgesine gidiyor. Bağdat'taki merkezî hükümetle varılan anlaşma uyarınca bölge, hemen tamamen petrol ve doğalgaz kaynaklı kamu gelirlerinden % 17 dolayında pay alıyor. Ayrıca bölgede son derece zengin doğalgaz rezervleri bulundu. Bölge yönetimi, Türkiye'yi bu kaynakların değerlendirilmesine davet ediyor. TPAO'nun yakında çalışmalara başlayacağı umuluyor.

Mersin Limanı'na gelen konteynerlerin dörtte biri Erbil'e ulaşıyor. Her gün 400 KBY yurttaşı Türkiye vizesi alıyor. Çoğunluk İstanbul'a gitmeyi tercih ediyor, çünkü orada kendini rahat hissediyor; Kürtçe konuşarak işlerini görebiliyor. Her gün Erbil'den Türkiye'ye en az 3 uçak, 7 otobüs kalkıyor. Bölgede Arapça ne kadar yaygınsa Türkçe de o kadar yaygın. İş, Ziraat, Vakıflar bankaları ve Albaraka'nın şubeleri var. Bölgede 15 bin TC yurttaşı yaşıyor; kurulu 932 şirketin yarısından fazlası Türkiye kaynaklı.

Irak Kürdistanı izlenimlerine devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Hizmet' okulları dostluk köprüleri kuruyor

Şahin Alpaz 2011.12.22

Türkiye ile Irak Kürdistan'ı arasında yakınlaşma yalnızca ticarî yollardan olmuyor. Din bilgini Fethullah Gülen'in esin kaynağı olduğu "Hizmet" hareketi tarafından açılan okullar sadece bölgeyle değil, bütün Irak'la dostluk köprüleri kuruyor. Irak'ta Fezalar Education Company'nin (Fezalar Eğitim Şirketi) kurduğu toplam 25 okul var. İngilizce tedrisat yapan okullar, bazı istisnalarıyla, Ishik College (Işık Koleji) adını alıyor.

Okul müdürlerini yılda birkaç kez Erbil'de bir araya getiren toplantılardan birine katılma fırsatını bulmak bir şans oldu. Genel Müdür Talip Büyük'ün başkanlığında yapılan toplantının ülke ve okullar hakkında ne denli bilgilenme imkânı verdiğini tahmin edersiniz. İlki 1994'te açılan okulların 17'si Kürdistan bölgesinde; 2006'dan sonra açılan diğer 8 okul ise hem Sünni çoğunluklu Kerkük (3), Musul ve Ambar'a; hem de Şii çoğunluklu Bağdat, Basra ve (Şiiliğin kutsal kenti) Necef'e yayılıyor. Necef'teki okul, henüz kuruluş aşamasında. Kürt, Sünni-Şii Arap ve Türkmen toplam 9.400 dolayında öğrencinin okuduğu; anaokulu, ortaokul ve liselerde Türkiyeli (480) ve yerli (Kürt, Türkmen ve Arap) toplam 650 öğretmen görev yapıyor.

Hizmet okulları başka ülkelerde olduğu gibi Irak'ta da yerel eğitim makamlarının gözetimi altında çalışıyor. Kürtçe, Arapça ve sosyal bilim öğretmenleri yerel kaynaklardan sağlanıyor; bilgisayarlar, laboratuvarlar başta

olmak üzere eğitim araçları ile İngilizce, Türkçe ve fen bilimleri öğretmenleri Türkiye'den geliyor. Kız-erkek ayrı okullarda öğrencilerden ortalama 2.000 ABD Doları ücret alınıyor. Seçme sınavıyla alınan öğrencilerden, malî imkânları sınırlı olanlara burs veriliyor. Okulların İngilizce, Kürtçe, Türkçe ve Arapça öğrenerek mezun olan öğrencileri arasında Kürdistan yönetici elitin çocukları da var. Işık Kolejleri'ni ailelere cazip kılan etkenlerin başında İngilizce ve Türkçe öğretilmesi yanında, öğrencilere kazandırılan terbiye de önemli rol oynuyor.

Erbil'de 2008'de açılan bir de Ishik University (Işık Üniversitesi) var. 18 Aralık günü yeni öğretim yılına başlamasından bir gün önce üniversitenin pırıl pırıl yeni ve modern binasını Rektör Prof. Dr. Sedat Akar rehberliğinde gezdik. Dış hekimliği, işletme, inşaat ve bilgisayar mühendisliği, İngilizce ve matematik öğretmenliği, iletişim teknolojileri dallarında İngilizce eğitim veren üniversitenin 1.360 öğrencisi ve 100 dolayında öğretim elemanı var. Doktora bursu vermek suretiyle öğretim elemanı kazanmaya çalışıyor. Kolejlerin öğretmenleri ve üniversite öğretim elemanlarının bir kısmıyla buluşmalarımızda, daha önce hangi ülkelerde çalıştıklarını ya da eğitim gördüklerini sorduğumda zikredilen ülkeler ABD'den Rusya'ya; Venezuela'dan Burkina Faso ve Laos'a uzanıyordu. Bu husus, Hizmet okullarının ne zengin bir dünya tecrübesi sunduğunu anlatmaya yeter.

Erbil'deki başka bir Türk okulu ise görkemli kampüsü ile İhsan Doğramacı Bilkent Erbil College. Şimdilik sadece anaokulu ve ilkokuluyla hizmet veriyor. Bilkent Senfoni Orkestrası 18 Aralık'ta bölgenin önde gelen yöneticilerinden bazılarının ve Kültür Bakanı Ertuğrul Günay'ın izlediği bir konser verdi. Bölgede Türkçe öğrenmeye büyük ilgi var. Erbil'de kaldığımız otelin gece resepsiyonisti Abdurrahman adlı genç Türkçeyi, Türk filmlerini izleyerek ve çok sevdiği Türkçe şarkıları dinleyerek öğrenmiş... Türkiyeli girişimcilerin kurduğu Kürtçe, Arapça ve Türkçe yayın yapan Radyo Dewran faaliyetinde; televizyon kanalı da yakında açılacak.

Kürdistan üniversitelerinde okuyan Türkiyeli Kürt öğrenciler var. Ancak YÖK bu üniversitelere muadelet vermediği için sayıları azalıyor. "Biz ülkenin en liberal kurumuyuz." diyen Dohuk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İsmet Halit, bundan yakındı. Tıpkı Habur kapısından Türkiye'ye geçişte işkenceye dönüşen uzun kuyruklara acil bir çözüm gerektiği gibi, muadelet sorunu da çözüm bekliyor.

Gelecek yazıda Erbil'den bakınca Irak'tan söz edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erbil'den bakınca Irak

Şahin Alpay 2011.12.24

Kürdistan Bölge Yönetimi'nin (KYB) başkenti Erbil'de bulduğum son gün, son Amerikan askerlerinin Irak'tan ayrıldığı güne rastladı.

ABD işgalinin son bulmasından sonra Irak'ta ne olacak? Bugünlerde en çok sorulan soru, bu. Erbil'den bakınca şimdilik iki Irak var. Biri, devlet içinde bir devlet: Erbil, Dohuk ve Süleymaniye vilayetlerinden oluşan, Musul ile Kerkük üzerinde hak iddia eden Kürdistan bölgesi. Diğeri, Sünni ve Şii Arapların güç mücadelesine sahne olan diğer 13 vilayet.

KBY ile başlayalım: Irak Kürtleri 1991'de Körfez Savaşı ertesinde Saddam Hüseyin diktatörlüğüne karşı ayaklandılar ve Batılı müttefiklerin (bu arada Türkiye'nin) sağladığı koruma altında fiili bağımsızlık elde ettiler.

ABD'nin 2003'te Irak'ı işgal etmesinden sonra kabul edilen Geçici Yönetim Kanunu, Irak'ı federal bir devlet olarak tanımladı ve Kürdistan'ın özerk bölge statüsünü tanıdı. 2005'te kabul edilen Irak Anayasası da bu statüyü teyit etti. KBY, Kürt çoğunluklu oldukları iddiasıyla, Kerkük ve Musul vilayetlerini de sınırlarına dâhil etmek istiyor. En zengin petrol rezervleri buralarda. Özerklik isteyen Türkmen, Süryani ve Arapların da yaşadığı bu vilayetlerin nihai statüsünü belirleyecek referandumlar beklemede.

KBY bugün için Ortadoğu'daki belki görece en özgür ve çoğulcu rejime sahip. 2009'da yapılan son seçimlerde meclisteki 111 sandalyenin çoğunu, bölge başkanı Mesut Barzani'nin Kürdistan Demokrat Partisi ile Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani'nin Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin ortak listesi kazandı. Bölgeyi bu iki partinin koalisyonu yönetiyor. Barzani ve Talabani'nin birlikte fotoğrafları ve KBY bayrağı hemen her yerde. Mecliste ana muhalefeti temsil eden Değişim (Goran) grubunun 25, Reform grubunun 13 sandalyesi var; Türkmenler 5, Hristiyanlar (Keldaniler ve Ermeniler) 4 sandalye ile temsil ediliyor. KBY'nin büyük sorunu, ekonomisinin hemen tamamen petrol gelirleriyle finanse edilen ithalat ve inşaata dayanması. Bölgeden bir yazar durumu iyi özetliyor: "Her şey çoğunlukla Türkiye'den ithal ediliyor. Beş yıldızlı oteller inşa ediyoruz, ama tek bir düzgün hastanemiz bile yok..." (Financial Times, 8 Aralık). Sanayide ve tarımda üretime yatırım yapılmadığı takdirde, bölgenin ne ekonomisini ne de demokrasisini geliştirme imkânı bulacağı muhakkak.

Irak'ın geri kalanına gelince: Çoğunluğu oluşturan Şii Araplar, giderek yönetime ağırlık koyuyor. Her ne kadar İran'ın desteğini alıyorsa da, esas olarak bir Şii Arap milliyetçisi olduğu söylenen Başbakan Nuri El Maliki'nin "Saddamlaştığı"ndan söz ediliyor. 1968-2003 arasındaki Sünni egemenliğinin temsilcisi Baas Partisi'nin 600 üyesi, geçen ekim ve kasımda, Libya'nın devrik lideri Kaddafi'nin desteğiyle darbe hazırladıkları iddiasıyla tutuklandı. Bunu Amerikan askerlerinin Irak'tan ayrılmasının ertesi günü Sünni Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık El Haşimi hakkında terörizm suçlamasıyla başlatılan kovuşturma ve Haşimi'nin KBY'ne sığınması izledi. Maliki bir süredir Türkiye'nin Irak'ın içişlerine karıştığını ileri sürerken, Haşimi'nin Türkiye'ye kaçtığı iddia edilmekte.

Anlaşılan, ittifaklar değişiyor. Geçmişteki Sünni egemenliğine karşı Şii-Kürt ittifakı, şimdilerde yerini Şii egemenliğine karşı Kürt-Sünni Arap ittifakına bırakıyor. Sünniler dün, ülkenin parçalanmasına yol açacağı gerekçesiyle özerk bölgelerin oluşmasına karşı çıkarken, bugün özerklik istiyor. Irak Anayasası, belirli koşullarla bir veya daha fazla sayıda vilayetin bir araya gelerek yeni bir bölge yönetimi kurma hakkını tanıyor. Ülkenin orta kesimindeki Sünni çoğunluklu üç vilayetin (Selahaddin, Diyala ve Anbar) özerklik arayışı, Başbakan Maliki tarafından engellenmekte. İlginç olan, Şii çoğunluklu ve petrol zengini Basra vilayetinin de özerklik istemesi. (Bkz. Al Jazeera, 22 Aralık)

Bir "ülke-devlet" ya da "yurttaşlar devleti" olarak yeniden tesis edilemediği takdirde Irak'ın bütünlüğünü koruması güç görünüyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hükümet 'çıraklık' dönemine mi dönmeli?

Şahin Alpay 2011.12.29

Siyasilerin sözlerini tutmamaları, tutarsızlıkları, beklentilere uzak düşmeleri herhalde Türkiye'ye özgü bir durum değil.

Elbette ki, onlardan entelektüeller gibi davranmaları, doğru bildiklerini söylemek ve yapmak ilkesine uymaları beklenemez. Onların iktidara gelmek ve orada kalmak için oy hesapları vardır; bu da demokrasinin doğası gereğidir.

Bunlar doğru da, Türkiye'de siyasilerin sözlerini tutmamaları, tutarsızlıkları, beklentilere uzak düşmeleri makul karşılanabilecek ölçülerin dışına taşmakta. Bu da, maalesef, siyaset kurumunun (gerçekte AKP iktidarıyla birlikte artan) saygınlığına gölge düşürmekte. 12 Haziran seçimlerinden bu yana yaşananlar bu yönde. En çarpıcı örnek de, AKP iktidarının sivil ve demokratik bir anayasa vaadi ile son seçimlere girip oyların yarısını aldıktan sonra, yeni anayasayı "başka bir bahara" bırakan bir tutum sergilemesi. Başka bir örnek ise, Parlamento'nun (şike yasasının değişmesi, emekli milletvekillerinin maaşlarının iki katına çıkarılması gibi) ortak çıkarlar çevresinde oybirliği sağlarken, başta demokratikleşme reformları olmak üzere toplumun çoğunluğunu ilgilendiren konularda atalet içinde olması.

Geçen hafta bütçe görüşmeleri sonunda hükümet adına yaptığı konuşmada Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi açısından umut verici bir beyanda bulundu. "Kürtlerin varlığı en az bin seneden beri bir gerçektir. Bunu inkâr edemezsiniz. Kürt'üm diyen bir insana bu ülkede hepimiz kadar, en az hepimiz kadar hayat hakkı, bilgi, eğitim, dil, kültür, kimlik hakkı ne varsa vereceğiz..." dedi. Ancak, ne yazık ki bu beyan birçoklarının hükümetin ciddi bir niyet belirtisi olmaktan ziyade, Arınç'ın Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra parti başkanlığı için adaylık beyanı olarak algılandı. MHP sözcülerinin Arınç'ı "gaflet ve hıyanetle" suçlayan sözleri ise, tam mutabakatla anayasa yapma iddiasının ne denli boş olduğunu hatırlattı.

Geçen hafta Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay da özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi açısından umut verici bir beyanda bulundu. Dışişleri Bakanlığı'nda düzenlenen Terörle Mücadele oturumu öncesinde basının sorularını cevaplarken, hükümetin şiddet içermeyen görüşlerin özgürce ifade edilmesini sağlayacak yasa değişiklikleri üzerinde çalıştığını söyledi. Atalay'ın sözlerinin daha "mürekkebi kurumadan" İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin çıktı, sanki yasalardaki terör tanımının genişliği Türkiye'de ifade özgürlüğünün en önemli sorunu değilmiş gibi, her türlü görüş ve hatta faaliyetin terörizmle ilişkilendirilmesine yol açabilecek, ancak polis devletlerinde görülebilecek genişlikte bir terör tanımı getirdi. "Psikolojik terör var, bilimsel terör var, terörü besleyen arka bahçe var... Neyiyle (teröre destek) veriyor? Belki resim yaparak tuvale yansıtıyor; şiir yazarak şiirine yansıtıyor; günlük makale, fıkra yazarak oralarda bir şeyler yazıp çiziyor..." dedi. Ve daha ne ibretlik sözler sarf etti (lütfen bkz: Radikal, 26 Aralık). Bu bakanın yerinde kalıp kalmayacağı, herhalde hükümetin demokratikleşmeye devam niyetinin ölçüsü olacak.

Geçen haftanın en dikkate değer beyanları ise, Susurluk davası hükümlüsü Ayhan Çarkın'ın söyledikleriydi. Bir süredir devlet destekli çetenin işlediği cinayetler hakkında açıklamalarda bulunan Çarkın, TBMM İnsan Hakları Komisyonu'nun CHP'li üyesi (Dersim "isyan değil katliamdır" diyen) Hüseyin Aygün'le yaptığı görüşmede, Susurluk çetesinin yargısız infazlarından isimlerini verdiği "başbakanların, yüksek rütbe ve konumdaki figürlerin" haberdar olduğunu; 150 kişilik ekibin halen Emniyet Özel Harekât Şube Müdürlüğü'nde görevde olduğunu, sadece infaz yapmadığını söyledi. (Taraf, 28 Aralık)

Başbakan Erdoğan, çeşitli vesilelerle devlet içindeki çetelerle mücadelede sonuna kadar gidileceğini vaat etti. Bununla ve reformlarla ilgili vaatlerin yerine gelmesi için, acaba Erdoğan ve AKP hükümeti ustalığı bırakıp çıraklık dönemine mi dönmeli? Giderek daha çok sorulan soru bu.

Öldürmeye, silahlara son!

Şahin Alpay 2011.12.31

Olay şu: 28 Aralık gecesi, Şırnak'ın Uludere ilçesi Ortasu köylülerinden bir grup kaçak sigara yüklü katırlarıyla Irak'tan Türkiye'ye giriş yaparken, operasyon yapmak üzere sınırı geçen PKK militanları olduklarına dair yanlış istihbarat üzerine jet uçakları tarafından bombalandı, 35 kişi öldü.

Ölenlerin çoğunluğu 18 yaşın altında çocuklar, 29'u tek bir ailenin üyeleri... Yaşanan öylesine acı ki; hangi amaç için, hangi dava uğruna olursa olsun öldürmeyi öylesine kahredici kılıyor ki, içimden "Öldürmeye, silahlara son!" diye haykırmaktan başka bir şey gelmiyor...

Onun için bugün, başta Arap Uyanışı olmak üzere bildiğimiz haliyle dünyayı değiştiren olaylarla dolu 2011 yılının bu son gününde, hangi amaç, hangi dava uğruna olursa olsun öldürmenin anlamsızlığını, hayatın ne büyük bir mucize olduğunu hatırlatacak bir konuya değineceğim. Konu, bilimde yaşanan "inanç krizi"; bunun farkına varmamı sağlayan da Alan P. Lightman'ın ABD'de çıkan Harper's dergisinde bu ay yayımlanan "The accidental universe: Science's crisis of faith / Tesadüfi evren: Bilimin inanç krizi" başlıklı makalesi.

Kriz şu: Bilim tarihi, evreni temel nedenler ve ilkeler, kanunlar ve güçler ışığında açıklama çabasının tarihi olarak görülebilir. 1970-80'lere gelinceye kadar bilim adamları, daha doğrusu fizikçiler, evrende hiçbir şeyin tesadüf olmadığına, insanlar tarafından keşfedilebilecek üç veya dört temel doğa kanunu ile açıklanabileceğine, böylelikle evrenin sırrını açıklayacak Her Şeyin Teorisi'ne ya da Nihaî Teori'ye ulaşılabilmesine inanıyorlardı. Evrenle ilgili son bulgular bu inancı sarstı. Şöyle ki günümüzün önde gelen fizikçilerinin, kozmosla ilgili son bulguların ışığında ortaya attıkları fikir, içinde yaşadığımız evrenin birbirinden çok farklı özellikleri olan sınırsız sayıda evrenden sadece biri olabileceğini ileri sürüyor. Onlara göre içinde yaşadığımız evrenin içerdiği özellikler tesadüf sonucu ve dolayısıyla bazı temel nedenler ve ilkelerle açıklanması olanaksız. "Çoklu-evren" ("multiple- universe") fikrine göre, bilim tarafından tümüyle açıklanabilir olmayan bir evrende yaşıyoruz.

Ne var ki "çoklu-evren" fikri, bilim adamlarının yıllardır zihnini kurcalayan bir soruya yanıt getiriyor. Şöyle ki, içinde yaşadığımız evrenin temel güçleri biraz daha küçük veya büyük olsaydı, hayat olmazdı. Hayatın ortaya çıkışı, evrenimizin güçleri arasında bir "ince ayar"ın ürünü. İlahiyatçılar ve kimi filozoflar gibi bazı bilim adamlarına göre bu "ince ayar" ("intelligent design"/"akıllı tasarım") tanrının varlığının kanıtı; bu ayarı yapan tanrı. Ne var ki bilim adamlarının çoğu "akıllı tasarım"a itibar etmiyor. "Çoklu-evren" teorisi "ince ayar"a başka bir açıklama getiriyor: Eğer sınırsız sayıda evren varsa, bunlardan az sayıdaki bazılarında hayatı doğuracak güçler bileşimi oluşabilir.

"İnce ayar"ın "çoklu-evren" teorisi tarafından açıklanması gereken bir tezahürü ise, astronomların (gökbilimcilerin) 1998'de yaptıkları keşif: Evrenin genişlemesi, önceleri daha yavaş ilerlerken sonradan hızlandı. Çünkü "kara enerji" denen (evrendeki toplam enerjinin dörtte üçünü oluşturan, fakat niteliği bilinmeyen) bir güç, pedala basıyor. Bu yılki Nobel Fizik ödülünü kazanan söz konusu astronomlardan biri olan Robert Kirschner, şöyle diyor: "Bu evren, babanızın evreninden başka bir evren."

"Çoklu-evren" teorisi, içinde bulunduğumuz evrenin bir tesadüf ürünü olduğu gibi, kozmostaki sayısız evrenden yalnızca biri olduğuna inanmayı gerektiriyor. Ne var ki, öteki evrenler hakkında gözlem yapmak ve varlıklarını kanıtlamak imkânsız. Dolayısıyla bilim adamlarının dünyada gördüklerini açıklamak için,

kanıtlamadıkları şeylere inanmalarını gerektiriyor. Bu nedenle Lightman makalesini, bilim adamlarıyla ilahiyatçılar arasındaki, bugün için mevcut benzerliğe dikkat çekerek bitiriyor.

Umarım, Lightman'dan aktararak, aklınızı evrene tepeden bakmak anlamında karıştırdım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zana'nın önerisi nasıl ciddiye alınır?

Şahin Alpay 2012.01.03

28 Aralık gecesi Uludere'de savaş uçaklarının bombalamasıyla 35 sivil yurttaş öldü. Yaşanan trajedi hakkında farklı açıklamalar var.

Hükümet ve Genelkurmay, bombalamanın, daha önce çeşitli olaylarda yaşandığı gibi, operasyon yapmak üzere sınırı geçen PKK militanları olduklarına dair yanlış istihbarat sonucu meydana gelen bir kaza olduğunu açıkladı. Barış ve Demokrasi Partisi Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş, bunun "planlı bir devlet katliamı" olduğunu, ülkenin artık bölündüğünü ileri sürdü. Dikkate değer bir iddiaya göre ise PKK çift-taraflı çalışan muhbir aracılığıyla verdiği yanıltıcı istihbaratla bir taşla iki kuş vurdu: Hem devletle işbirliği yapan bir korucu ailesini cezalandırdı hem de son yıllarda giderek itibar kaybına uğramakta olduğu Kürtler arasında devlete karşı büyük bir infial doğmasını sağladı.

Olayın gerçek yüzünün aydınlatılması, sorumlulardan hesap sorulması şart. Her durumda devlet öldürdüğü yurttaşlar için özür dilemeli, ailelerine tazminat ödemeli. Olaydan bir kez daha şu dersin çıktığı ise muhakkak: PKK yasak, baskı ve zorla, öldürerek bitirilemez. Şiddet şiddeti doğurur. Silahlı Kürt isyanının sona ermesi için daha fazla savsaklamadan Kürt kimliğini tanıyacak reformlar yanında, PKK ile konuşarak barışın koşulları üzerinde anlaşmak gerekir. PKK'nın zor ve silahla bitirilebileceğini zannedenler, bu başarlarsa bile yerini er geç başka isimli bir örgütün almasının kaçınılmaz olduğunu bilmeli.

BDP milletvekili Leyla Zana, Uludere trajedisinin yaşanmasından bir gün önce Almanya'da, Rudaw adlı internet sitesine verdiği mülakatta, (herhalde BDP'yi kastederek) daha önce özerklik istediklerini, fakat artık bunun yetmeyeceğini söyledi. Türkiye Kürtlerinin kaderlerini tayin hakkını kullanmalarını istediklerini; yapılacak referandum sonucu alınacak özerklik, federalizm ya da bağımsızlık kararına saygı göstereceklerini sözlerine ekledi.

Evet, eğer Türkiye Kürt sorununu çözerek demokrasisini yerleştirecek ise Kürtler geleceklerini kendileri seçebilmeli. Kültürel hakların tam olarak tanınması, Kürt-çoğunluklu bölgenin özerk olması, Türkiye'nin federal yapıya bürünmesi ya da Türkiye Kürdistanı'nın ülkeden ayrılması: buna Kürtler karar vermeli. Türk çoğunluklu bölgedeki Kürtlerin ve Kürt-çoğunluklu bölgedeki Türklerin haklarının güven altına alınması koşuluyla Zana'nın referandum önerisini desteklerim.

Ancak Zana ve benzer düşünönlere şunu hatırlatmak isterim: Referandum önerisinin bırakın Türkleri, Kürtler tarafından dahi ciddiye alınabilmesi için PKK'nın silah bırakması; bundan böyle barışçı demokratik yoldan mücadele edeceğini ilan etmesi; Türkiye Kürtlerinin yegane temsilcisi olma ve silah zoruyla onları vesayet altında tutma iddiasından vazgeçmesi gerekir. Zana ve benzer düşünönlöer bunları da savunmadığı sürece öneri, ne ciddiye alınabilir ne de uygulanabilir.

Ne var ki Zana'nın önerisi, bir kez daha Türkiye'nin Kürt sorununun geleceği sorusunu gündeme getiriyor? Bugün için cevap şöyle görünüyor: Türklerin büyük çoğunluğu şiddetten yaka silkti; sorunun yasak, baskı ve zorla çözölemeyeceği, Kürtlere kimlik haklarının tanınması gerektiği fikrini benimsiyor. Muhakkak ki "Vur kurtul" (silahla bastır) diyenler gibi "Ver kurtul" (bırakın ayrılınsınlar) diyenler azınlıkta. Kürtlerin büyük çoğunluğu da şiddetten yaka silkti; denebilir ki, AKP'ye oy verenler dahil, üç talepte buluşuyor: Yeni anayasanın Türkiye'yi yurttaşlar devleti olarak tanımlaması, okullarda Türkçe yanı sıra Kürtçe eğitim de yapılması, Kürt-çoğunluklu bölgeye geniş özerklik tanınması. Irak Kürtlerinin yöneticileri gibi çoğunluğu da Türkiye'yi düşman değil, değeri bilinmesi gereken dost olarak görmekte. Yani, eğer siyasi irade gösterilirse, Türkiye kendini bir yurttaşlar devleti olarak yeniden tasarlayarak Kürt sorununu çözebilir. Kürt taleplerini zorla, PKK'yı silahla bastırma iddialarında ısrarın ülkeyi bölünmeye götürme olasılığı ise yok değildir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Blair sendromu yaşanmasın

Şahin Alpay 2012.01.05

Doğrudur, Uludere'de yaşanan trajedi, ne yazık ki, ülkeyi ruh haleti olarak böldü. Van depreminde gösterilen dayanışmanın zerresi görülmedi. Burası uygar bir ülke ya da batısıyla doğusu arasında duygu birliği olan, Kürtlere ayrımcılık yapılmayan bir ülke olsaydı, yas ilan edilebilirdi.

Öyle olmadığı gibi hükümet bırakın halktan, ölenlerin ailelerinden dahi özür dilemedi. Medyanın çoğu (herhalde Başbakan'dan "dükkân sahipleri"ne verilen talimatlar ışığında) olayı duyurmakta geciktiği gibi, küçük gösterme gayretinde oldu. Kaymakama yönelik (asla mazur görölemeyecek) saldırı neredeyse 35 gencin bombalanarak öldürülmesinden daha önemli bulundu. MHP lideri çıkıp, "Devlet gerekeni yaptı..." diyebildi.

Diyebilirsiniz ki, bir yandan PKK'nın, öte yandan devletin yıllardır insan hayatını hiçe sayması; kurşunlayarak, bombalayarak öldürmesi, öldürmeye karşı duyguları köreltti. Diyebilirsiniz ki, kaçakçı köylülerin askere saldırmaya hazırlanan PKK militanları sanılarak bombalanması, bir ölçüde affedilir bir iş olarak görüldü. İyi de, toplum olarak yeniden tırmanan şiddete teslim olacak, yine insanlığı unutacak mıyız? Ölenler köylü değil de PKK militanları olsaydı bayram mı edilecekti? Eşkiya bir katlediyorsa, devletin beş katletmesi mi gerekir? Demokratik bir hükümet için esas insanların yaşamasını temin değil midir? Hani devlet artık acımasızca öldürmüyor, militanlara dahi şefkatle yaklaşıyordu? PKK'lı teröristlerin genç kızları kurşunladıktan sonra "polis zannettik" demesiyle, devletin delikanlıları bombaladıktan sonra "terörist zannettik" demesi arasında ahlaken ne fark var?

Uludere trajedisinin belki en vahim tarafı, özgürlükçü ve insani değerlere bağlı yurttaşlar arasında Kürt sorununu çözüp, şiddeti bitirerek tarihe geçeceği umudunu uyandıran Başbakan'a ve hükümete olan güvenin derinden sarsılması. AKP Diyarbakır Milletvekili Galip Ensarioğlu, "Burada dökülen her damla kanda sorumluluğumuz var. Eğer bu durmuyorsa beceriksizliğimiz yüzündendir... Bu iş bitmeden Sayın Başbakan Köşk'e çıkıp rahat edemez. Köşke çıkmasının bir anlamı da kalmaz..." (Taraf, 2 Ocak) dediğinde, Başbakan'ın ve hükümetin kendi partisinde doğurduğu güven bunalımını dile getirmiyor mu? Bir kısım AKP'lilerin "mağdurların değil, mağrurların partisi olduk..." demeleri, aynı güven bunalımını yansıtmıyor mu?

Özgürlükçü ve insani değerlere bağlı bir Kürt entelektüeli olan Ümit Fırat bakın ne diyor: Bu olay AK Parti'ye fatura edilirse fena olur. 1993'teki Tansu Çiller hükümetinden ne farkı var, denir. Olayın üzerini örtmek değil, sorumluları bulup cezalandırılmalarını sağlamak zorundalar. Artık bu bir sınav. Toplumun gönlünü alacak uygulamalara gitmelidir. Bu olayın izini tamamen silemeseler de, hiç değilse toplumu bugünün eskisi gibi olmadığına ikna edebilirler. Yoksa yazık olur. Türkiye'de insanlara, topluma umut veren başka bir parti yok çünkü... (Star, 2 Ocak) Fırat'ın sözleri, toplumda yaşanan büyük hayal kırıklığını yansıtmıyor mu?

Başbakan Tayyip Erdoğan, Türk ve Kürt, toplumun en az yarısının umut bağladığı bir lider. Bu umudun kırılmaması lazım. Bir "Blair sendromu" yaşanmamalı. Yaşanması ihtimalini, Bahçeşehir Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Erhun Kula bir yazısında (Taraf, 19 Aralık) şöyle hatırlattı: Başbakan Erdoğan'ı eski Britanya Başbakanı Tony Blair'e benzetiyorum. İkisi de hitabet kabiliyeti yüksek, dindar ve karizmatik şahsiyetler. İkisi de ülkelerine büyük hizmetler yaptı. Blair, dinazor haline gelmiş olan İşçi Partisi'ni modernleştirdi. Parti tarihinde ilk defa üç kez üst üste seçim kazandı. Ekonomi görülmedik ölçüde büyüdü. İşsizlik çok azaldı. Belki en önemlisi Blair, Kuzey İrlanda problemini halletti. Fakat Blair bir hata yaptı, George W.Bush'un peşine takılarak, Britanya'yı Irak savaşına soktu ve sonunda büyük bir itibar kaybıyla başbakanlıktan da, siyasetten de ayrılmak zorunda kaldı.

Evet, bugün Blair'in başarılarını hatırlayan kimse kaldı mı?

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

MİT sivilleşiyor, peki denetleniyor mu?

Şahin Alpay 2012.01.07

Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT), 85. kuruluş yıldönümü dolayısıyla 12 yıllık aradan sonra kapılarını tekrar medyaya açtı. Müsteşar Hakan Fidan'ın medya yöneticilerine yaptığı açıklamaların güncel gelişmeler açısından en dikkate değer olanı, yazılı olandı.

Söz konusu açıklamayla MİT, 28 Aralık 2011'de Uludere'de 35 sivilin uçaklarla bombalanarak öldürülmesi trajedisine MİT'in sağladığı yanıltıcı istihbaratın neden olduğuna dair iddiaları bir hafta arayla ikinci kez yazılı olarak yalanlanmış oldu. Şimdi ortada duran soru şu: Peki söz konusu yanıltıcı istihbaratı MİT sağlamadıysa, kim sağladı? TSK'yı 35 sivil yurttaşı bombalamaya yönelten istihbarat kimden geldi? Bunu araştırıp cevabını hükümete iletmek herhalde öncelikle MİT'in görevi olmalı.

85. kuruluş yıldönümü dolayısıyla MİT'in tarihsel gelişmesine göz atmakta yarar olabilir. Hemen bütün kaynaklar MİT'in temellerinin İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) bünyesinde, Enver Paşa'ya bağlı olarak kurulan bir istihbarat, propaganda ve suikast örgütü olan "Teşkilat-ı Mahsusa"ya dayandığı konusunda hemfikir. Söz

konusu örgüt, 1913'te resmî bir kimlik kazandı, 1914'te Harbiye Nezareti'ne bağlandı, 1918'de İTC hükümetinin çökmesi üzerine de dağıldı.

Bugünkü MİT'in doğrudan atası ise 16 Aralık 1926'da kurulan (adı 1965'te MİT olarak değişen) "Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti" (MEH/MAH). Hem iç hem dış istihbarattan sorumlu MİT, 1990'lara gelinceye kadar TSK'nın denetimi altında, demokrasi üzerindeki askerî-bürokratik vesayet kurumlarından biri olarak çalıştı. Askerî darbe girişimlerini sivil hükümetlere bildirmedi; başbakanları dahi dinlemeye aldı. (O yıllarda kimi MİT mensuplarının karıştığı demokratik hukuk düzeniyle bağdaşmayan karanlık işler bu yazının konusu değil.) MİT'te tedrici sivilleşme hareketi Başbakan Turgut Özal'ın inisiyatifiyle 1990'larda başladı. MİT'in başına asker kökenli olmayan, sivil bir müsteşar ilk kez 1992'de atandı. MİT'in askerî darbe girişimlerini hükümete bildirmesi, adının Kürt sorununun çözümü yönünde girişimlerle anılması 2000'lerde gündeme geldi; bütçesi ilk kez 2005'te kamuoyuna açıklandı. (Ayrıntılı bilgi için bkz: Güvenlik Sektörü ve Demokratik Denetim, Almanak 2005, 2006-2008, TESEV) MİT'in savcılıklara 1990'ların "devlet içindeki terör örgütü" hakkında bilgi vermesi, Genelkurmay Elektronik Sistemler (GES) Komutanlığı'nın MİT'e devredilmesi ise son günlerin gelişmeleri.

MİT'in vesayet kurumlarından biri olmaktan çıkması, sivilleşmesi yolunda azımsanmayacak bir gelişme sağlandığı muhakkak. Evet, MİT'in Genelkurmay'a değil Başbakanlık'a bağlı olması ilkesi artık yerleşti. MİT'in faaliyetlerinin yargı denetimine tabi olacağının (en azından) ilke olarak kabul edildiğini de söyleyebiliriz. Peki, MİT üzerindeki parlamento denetimi ne durumda? TBMM'nin istihbarat örgütlerinin faaliyetlerinin yürütüleceği yasal çerçeveyi çizdiğini ve bu faaliyetlerin yasalara uygun olarak yürütülüp yürütülmediğini denetlediğini söyleyebilir miyiz? Tabi olduğu 2937 sayılı kanunun 20. maddesi sadece, MİT'e Başbakanlık bütçesi içinde bir ödenek tahsis edileceğini, bu ödeneğin "yasama organının ilgili komisyonunda gizli bir oturumda görüşülerek karara bağlanacağını" söylüyor. Yani Türkiye'de istihbarat örgütü üzerindeki parlamenter denetim, gizli oturumda bütçesini onaylamaktan ibaret...

Bu konudaki eksiklerimiz hakkında iyi bir fikir edinmek için Avrupa Parlamentosu'nun "Parliamentary oversight of security and intelligence agencies in the EU / AB'de güvenlik ve istihbarat örgütlerinin parlamenter denetimi" (2011) adlı raporuna ve Silahlı Kuvvetlerin Demokratik Denetimi Cenevre Merkezi'nin (DCAF), parlamentoların istihbarat faaliyetlerinin denetiminde aktif olmalarının neden büyük önem taşıdığını özlü bir şekilde izah eden "İstihbarat örgütlerinin parlamento denetimi" (2006) başlıklı raporuna göz atmak yeter.

Milletvekillerimizin dikkatine.

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vesayetçiliği besleyen kaynaklar ne olacak?

Şahin Alpay 2012.01.10

Emekli Orgeneral İlker Başbuğ'un da bu sıfatı kazanan ilk eski Genelkurmay Başkanı olarak tutuklanarak cezaevine konulmasıyla, hükümeti devirmeye yönelik darbeye teşebbüs ettikleri iddiasıyla hapsedilen general ve amiral sayısı, 58'i muvazzaf olmak üzere 139'u buldu.

Başlıca Ergenekon, Balyoz, İrticayla Mücadele Eylem Planı ve İnternet Andıcı davalarında yargılanmakta olan general ve amirallerin iddia edilen suçları işleyip işlemedikleri yargı süreci sonunda belli olacak. Bu konuda fazla bir tartışma görünmüyor.

Tartışılan konu, tutuklu olarak yargılanmalarının gerekli olup olmadığı. Sorulan sorular şunlar: Tutuklanmasaydılar kaçabilir, aleyhlerindeki delilleri karartabilir ya da darbe girişimlerini sürdürür müydüler? Mahkemelerin eskiye uzanan bir alışkanlıkla tutuklamayı cezaya dönüştürmeleri sonucunda bugün Türkiye cezaevlerinde yatan 128 bin dolayında kişinin yüzde 40 kadarının hükümlü değil tutuklu kimseler olmasının doğurduğu kaygılar, bir ölçüde tutuklu general ve amiralleri de kapsıyor. Bunun için darbe girişimlerinin hedefi olan hükümetin Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç dahi, Başbuğ'un tutuklanmasıyla ilgili görüşü sorulduğunda, "İnsanların tutuklanmasından memnuniyet değil, tahliye edilmelerinden sevinç duyan bir anlayışa sahip olduklarını..." söylüyor.

Başbuğ'un eski Genelkurmay Başkanı olarak, Özden Örnek ve İbrahim Fırtına'nın eski kuvvet komutanları olarak Anayasa Mahkemesi'nde mi, yoksa özel yetkili mahkemede mi yargılanması gerektiği konusundaki tartışmada (herhalde görülen lüzum üzerine) Anayasa'nın 148. maddesine 2010 referandumuyla eklenen fıkra uyarınca Anayasa Mahkemesi'nde yargılanmaları bana makul görünüyor.

Benim tutuklu general, amiral ve öteki subaylarla ilgili olarak zihnimi kurcalayan sorular farklı. 12 Eylül askerî yönetimi tarafından yapılan ve halen geçerli olan anayasa, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi değil otoriter laiklik ve milliyetçiliği, yani Kemalizm'i esas alıyor. Anayasa'nın Milli Güvenlik Kurulu aracılığıyla askerlere siyasi rol yükleyen, askeri "devlet içinde devlet" kılan düzenlemeleri yerinde duruyor. Darbelere hukukî gerekçe olarak kullanılan, TSK'nın İç Hizmet Kanunu'nun "Silahlı Kuvvetlerin vazifesi Türk yurdunu ve Anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyeti'ni kollamak ve korumaktır." diyen 35. maddesi de yerinde duruyor. Bu mevzuat ışığında kimi askerlerin darbe yapmayı "görev" bilmeleri şaşırtıcı görülebilir mi?

Daha da çok sorulmayı hak eden soru ise şu: Neredeyse bütün okulların, ama özellikle askerî okulların öğrencilerine Kemalizm'i telkin ettikleri bir ülkede, subayların Kemalizm'e aykırı gördükleri gelişmelerden kendilerine "görev" çıkarmalarının sonu gelebilir mi? Katıksız Kemalizm, subaylara şunları telkin ediyor: Devletin ve milletin sahibi askerdir. Halk kendi kendini yönetme olgunluğuna sahip değildir. Kendi çıkarları peşinde koşan yoz politikacılar, halkı ülke çıkarları aleyhine yönlendirebilir. Din, özellikle İslam dini, modernleşmeye engeldir; kamusal alanda her türlü tezahürü irtica, gericiliktir. Din denetim altında tutulmalı, dinî inançlara kısıtlama getirilmelidir. Modern bir devlet ancak tek-dilli, tek-kültürlü bir toplumu zorunlu kılar.

Onun için Genelkurmay Başkanı, kendi görev alanıyla hiç ilgisi olmayan bir konuda konuşmakta sakınca görmüyor. Kürtçe ile ilgili bir soruya cevaben: "Eğitimde ve kamusal alanda farklı dillerin kullanılmasının toplumda ayrışma yaratacağını [düşünüyorum] ve bu nedenle başka bir dilin eğitimde ve kamuda kullanılmasını uygun bulmuyorum..." diyebiliyor.

Yargılanmakta olan subaylar savunmalarında pekâlâ anayasaya, yasalara ve yetişme tarzlarına gönderme yapabilirler. Özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi esas alan anayasa ve yasalar kabul edilmediği, askerî okullarda subaylara özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiye değil Kemalizm'e bağlılık aşılandığı sürece, yani besleyen kaynaklar kurutulmadıkça askerî vesayetçiliğin sonu gelmeyebilir.

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye 'model' olabilir mi?

Şahin Alpay 2012.01.12

Geçen ay Irak Kürdistan Bölge Yönetimi ile Dohuk Üniversitesi'nin ortaklaşa düzenledikleri "Son siyasal gelişmeler ışığında Ortadoğu'nun geleceği" konulu uluslararası sempozyuma davet edildim ve bir konuşma yaptım.

Şunları söyledim: Arap Uyanışı bölgemiz (ve belki dünya) açısından Soğuk Savaş'ın sona ermesi kadar büyük önem taşıyor. Arap ülkelerindeki halk devrimleri sonucunda temel hak ve özgürlüklere saygılı temsili yönetimlerin kurulması belki zaman alacak, çok çalkantı yaşanacak. Ama inanıyorum ki otokratik rejimlere dönüş söz konusu olmayacak.

Ortadoğu'nun geleceği tartışıldığında ortaya atılan görüşlerden biri, son on yılda Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı altında sağladığı başarıların Türkiye'yi bu ülkeler için bir model ya da esin kaynağı haline getirdiği. Türkiye'nin son on yılda ekonomisini ciddi bir şekilde büyütmesi, demokrasisini hiç olmadığı kadar güçlendirmesi, gerektiğinde ABD'ye de İsrail'e de "hayır" diyebilmesi ve bütün bunları Müslüman Demokrat bir partinin iktidarı altında gerçekleştirmesi muhakkak ki bu görüşe geçerlik kazandırıyor.

Ne var ki, Türkiye'nin başarıları kadar başarısızlıklarından da ders alınması gerekir. 1980'lere gelinceye kadar Türkiye ithal ikamesi sanayileşme stratejisi izleyen, korumacı bir komuta ekonomisine sahipti. Son on yılda ekonomisini üçe, ortalama gelirleri ikiye katlaması, esas olarak dış rekabete açık bir piyasa ekonomisi kurmasıyla mümkün oldu. Ne var ki ekonomide önemli sorunlar var: Büyük cari açık, düşük tasarruf oranı, yetersiz eğitim düzeyi ve bozuk gelir dağılımı bunların başlıcaları.

Dış politikada Türkiye'nin başarıları başarısızlıklarına göre çok daha ağır basıyor. Bölgesine sırtını çeviren, Batı'ya endeksli bir politika izleyen Ankara, AKP iktidarı ile Soğuk Savaş sonrası dünyaya uyum sağladı. "Komşularla sıfır problem" politikasıyla hem ekonomisini, hem de güvenliğini güçlendirdi; bölgesinde barış ve demokratikleşmeyi teşvik edici bir rol oynuyor. Ama sorunlar var: Kıbrıs çözülemedi; AB ile katılım müzakereleri tıkandı; Ermenistan'la normalleşmede yol alınamadı.

İç siyasette ise başarısızlıklar ağır basıyor. Evet, Türkiye son on yılda, askerî-bürokratik vesayet altında bir tür seçim demokrasisi olmaktan çıkıp, AB normlarına ulaşma yolunda azımsanmayacak adımlar attı. Ne var ki özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi yerleştirmekten uzak. Evet, askerî darbe girişimleri önlendi; sorumlu görülen subaylar yargı önünde hesap vermekte. Ne var ki askerî-bürokratik vesayetin dayandığı mevzuatın büyük bölümü yerinde duruyor; askerî okullar otoriter laiklik ve tekkültürcülük demek olan Kemalizm'i telkine devam ediyor.

Evet, aydınların vesayet rejimini radikal bir şekilde eleştirerek geriletmeleri Türkiye'nin güçlü bir yanı. Ne var ki ifade özgürlüğünü ciddi olarak kısıtlayan mevzuat, tutukluluğu bir ceza haline getiren uygulama nedeniyle cezaevlerinde yatan yurttaşların sayısı giderek arttı. Başbakan, Arap Uyanışı ülkelerine yaptığı ziyarette laikliği, ateistler dâhil bütün inançlara eşit özgürlük olarak tanımladı, ama Türkiye bunu gerçekleştirmekten çok uzak: Devlet dini tekelinde ve denetiminde tutmayı sürdürüyor; dinî özgürlükler üzerindeki kısıtlamalar devam ediyor.

Ve evet, AKP iktidarı Kürt kimliğinin inkârına son verdi. Bunun içindir ki Kürtlerin en az yarısının oyunu alıyor. Ama Kürt kimliğinin tanınması yolunda atılması gereken adımların pek azı atılabildi. Evet, AKP iktidarı, silahlı Kürt ayaklanmasının son bulması, müzakere yoluyla PKK'nın silah bırakmasını sağlamak için ciddi girişimlerde bulundu. Ama ne yazık ki yapılması gereken reformlarda ayak diriyor ve silahlı çözüm anlayışına dönüş işaretleri veriyor. Şurası muhakkak ki Türkiye yeni yasalar ve anayasa ile bütün inanç ve etnik kimliklere eşit mesafede duran bir yurttaşlar devleti olarak kendini yeniden tasarlamayı başaramadığı sürece, Arap dünyasına model ya da esin kaynağı olma vasfını kazanamaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Niçin 'Silahları Gömmek' zamanı?

Şahin Alpay 2012.01.14

Taraf Gazetesi yazarı Orhan Miroğlu, bugün Türkiye'nin en saygın entelektüellerinden biri. Kürt kimliğini savunan görüşlerinden dolayı 12 Eylül askeri mahkemelerinde yargılandı; Diyarbakır Cezaevi'nde 8 yıl hapis yattı, işkencelere uğradı.

1992'de Musa Anter'in öldürüldüğü suikasttan yaralı olarak kurtuldu. Silahlara karşı çıktığı için PKK tarafından tehdit edildi. Miroğlu, Kürt sorununu içeriden, her yönüyle yaşamış olan kalemlerden biri olarak, bugüne kadar bu konuda sekiz kitap kaleme aldı. Sonuncusu, "Silahları Gömmek" (Everest Yayınları) bu ay yayımlandı. Bunun Kürt sorunu üzerine yazılan en dikkate değer kitaplardan biri olduğu muhakkak.

Kitabın vurgulanması gereken ana fikirlerini şöyle sıralayabilirim: PKK'nın iç infazlarında 15 bin dolayında kişi hayatını kaybetti. PKK'nın Kürt meselesini görünür kıldığına inananlar, bunun maliyetini tartışmayı akıllarına bile getirmiyor. Bugün Kürtleri pogromlara uğratarak, PKK'yı imha ederek meseleyi çözebileceğine inanan bir hükümetin işbaşında olduğunu söylemenin gerçeklerle bağdaşır bir yanı yok. Kürtler arasında şiddeti besleyen bir taban da bulunmuyor. Ama bu şiddetin beslediği bir ideoloji ve buna sıkıca sarılanların geleceğe dair korku ve endişeleri var.

1999'da barışa az çok hazır bir PKK ve Öcalan vardı, ama devlet hazır değildi. PKK eğer o yıl silahları terk edip demokratik mücadeleye yönelseydi, siyasal dengeler bugün her bakımdan Kürtlerin ve demokrasi güçlerinin

lehine olurdu... O günden bu yana devlet ciddi bir değişim geçirdi. Türkiye'nin PKK ile savaşı ihtiyacı kalmadı. Ama görülüyor ki muhatabı savaşta ısrar ederse hükümet buna cevaben güvenlik eksenli düzenlemeler yapmaktan geri durmayacak.

Hem devletin, hem de haklar ve statü talep eden Kürt toplumunun büyük çoğunluğuyla şiddeti onaylamayan bir tutum içine girdiği bir dönem yaşıyor. O halde barış da, silahsızlanma da bir bakıma Kürt hareketinin iç sorunu haline gelmiştir. Bundan sonra silahlı mücadelede ısrar, Kürtlerin hem ulusal, hem de uluslararası düzeyde tecritine yol açacaktır.

PKK iki gelişmeden çok rahatsız: Birincisi, Türkiye'de artık demokratik sürecin kesintiye uğraması söz konusu değil. İkincisi, Güney Kürdistan yönetimi her geçen gün Türkiye ile daha iyi ilişkiler geliştiriyor. "Böyle giderse üç-beş yıl sonra Türkiye ve Erbil arasında yeni siyasi bütünleşme modellerinin konuşulacağı bir sürecin yaşanacağını söylemek çok zor değil." (Geçen ay Irak Kürdistan'ına yaptığım ziyaretten edindiğim bir izlenim de bu oldu.)

Miroğlu kitabını şu çağrıyla bitiriyor: "Bir Kürt konferansı için bütün Kürt partileri, aydınları, kanaat önderleri, herkes harekete geçmeli ve PKK silah bırakmaya davet edilmelidir." Öcalan'ın oynamak istediğini söylediği tarihî rolü oynamasının tam zamanıdır. PKK güçlerinin önce ateşkes ilan etmesini, sonra ülkeyi terk etmesini isteyebilir; Kuzey Irak'ta toplanacak bir Kürt Ulusal Konferansı için çağrı yapabilir. Onu ve partisini yeniden güçlü kılacak yegane hamle bu olacaktır. PKK'nin ve Öcalan'ın hayalden uyanması, "silahlı mücadeleyi ve silahları tarihe gömmesi gerekir."

Miroğlu'nun yaptığı çağrıya cevap, Kandil'den, Murat Karayılan'dan değil, Almanya'da bulunan BDP listesinden Diyarbakır bağımsız milletvekili Leyla Zana'dan geldi: "Ben silahların bırakılmasını asla tartışmıyorum. O Kürtlerin sigortasıdır. Bu sorun var olduğu müddetçe o silahlar Kürtlerin güvencesidir..." Zana, 11 Haziran seçimleri öncesinde de "oyunu gerillaya ver" çağrısı yapmıştı. Miroğlu ile Zana'nın görüşleri arasındaki zıtlık, bugün Türkiye'deki Kürt siyasi hareketi içinde özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiye inananlarla, şiddete inanan etnik milliyetçiler arasındaki kutuplaşma hakkında iyi bir fikir veriyor.

Avrupa Parlamentosu 1995'te Zana'ya Saharov İfade Özgürlüğü ödülünü vermişti. Zana'nın beyanları Saharov ödülü ile ne kadar bağdaşiyor? Bunu Avrupa Parlamentosu düşünsün.

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biz bitti demeden bu dava bitmez

Şahin Alpay 2012.01.17

İki gün sonra Türkiye'de ifade özgürlüğünün kahramanlarından, Agos gazetesi genel yayın müdürü ve Türkiye'nin önde gelen entelektüellerinden biri olan, dost ve meslektaşım Hrant Dink'i siyasi bir suikasta kurban gitmesinin beşinci yılında acıyla ve saygıyla anacağız.

16 Ocak 2012 günü bu satırları yazarken, kallesçe cinayetle ilgili davanın yarınki 25. duruşmasından beklenen cinayetin tetikçilerinin mahkûm olmaları. Ne var ki, tetikçilerin mahkûm olmalarıyla suikastın hesabı sorulmuş olmayacak. Dink suikastının soruşturulması, cinayet bütün yönleriyle aydınlatılana, bütün sorumlular ortaya çıkarılana kadar sürmek zorunda. Zira bu dava devlet içindeki suç örgütlerinin deşifre edilmesi, dolayısıyla Türkiye'de demokrasinin yerleşmesi açısından hayati önem taşıyor.

Davada geline nokta şu: Dink ailesinin avukatlarının dört yıldır Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'ndan (TİB) istedikleri, suikast yerinde yapılan telefon görüşmelerinin kayıtları mahkemeye daha yeni ulaştı. İstanbul polisi davanın savcısına TİB kayıtlarında cinayetle ilgili iz bulamadıklarını bildirdi. Oysa avukatlar cinayet günü olay yerinde bulunan beş farklı numaradan sanıklar Mustafa Öztürk ve Salih Hacısalıhoğlu ile görüşüldüğünü, olay yerinden aranan 14 kişinin de sanıklar ve şüphelilerle ilişkili olduklarını tesbit ettiler ve mahkemeden görüşmelerin incelemeye alınmasını talep ettiler. Savcılık talebi yerinde buldu ve TİB'e yazı gönderilmesini istedi. Kayıtlar bir ay sonra silineceği için, mahkemenin savcının isteği doğrultusunda bir karar alması gerekiyor.

Bu noktada sözü, davanın özünü en iyi anlatan Markar Esayan'a bırakıyorum: "Beş yıllık dava safahatı ortaya net bir resim çıkarmıştır: Bu cinayet Pelitli Şeytan Üçgeni'nde boğulmak, bitirilmek istenmektedir. Bir yargı sürecinin üç tetikçinin etrafında söndürülmesi için bu kadar açık gayret sarf edildiği vaka sanırım çok azdır... Dink cinayeti Türkiye Cumhuriyeti'ni en tepeden ve eksiksiz gören bir suikast, her açıdan sembolik ve zorlayıcı. Dink cinayetinin açığa çıkması, Türkiye Cumhuriyeti'nin kökten ve hızla değişmesi, iç içe geçmiş İttihatçılığın, Kemalizm'in, Türk-İslam sentezinin çökmesi demek. Yeni Türkiye demek. Ve bunu AK Parti dahil kimse istemiyor. Çünkü hâlâ kendilerini ona ait hissediyorlar. Hele bir Ermeni için ona zarar gelmesini ise hiç istemiyorlar." (Dink cinayeti neden örtbas ediliyor, Taraf, 12 Ocak)

"Hrant'ın arkadaşları" şu çağırıyor: "19 Ocak 2007'de Hrant Dink'i öldürdüler. Tam 5 yıl oldu! Bütün deliller iki-üç kişinin planlayıp işlediği bir cinayetle yetinmemize izin vermeyecek kadar açık. İşaret edenler de, tehdit edenler de, öldür diyenler de, pusu kurup erkete bekleyenler de bu işten yakayı sıyırmak üzere. Görülen o ki, 5 yıldır acımızla alay eden, savsaklayan ve adaletin tetikçilere verilecek cezayla sağlanacağına başından hükmetmiş bir mahkeme yaramıza merhem olmayacak.

"Korku ve nefret coğrafyasında büyüyen çocukların yaşamını kolaylaştırmayacak. Başbakan 'Hrant Dink cinayetini aydınlatmak namus borcumuzdur' dedi. 5 yılda önümüze konanlara bakıyoruz; alacaklıyız! Vicdanı olan herkes 5 yıldır içinde her gün gitgide büyüyen bir yumruyla yaşıyor. Unutulmasına göz yummak, arkadaşımızı bir kez daha öldürecek. Yeni cinayetlerin kapısını aralamayı bekleyen 'karanlıkta yaşayanlar'ın hevesini artıracak.

"Biz, hakikat anlatıcımızı anmak, bu ülkede vicdanıyla yaşayan insanların varlığını göstermek, 'biz bitti demeden bu dava bitmez' demek için bir araya geliyoruz. 5 değil 95 yıl da geçse, hepimiz Hrant'ız, hepimiz Ermeni'yiz! Saat 13.00'te Taksim'den Agos'a. Vurulduğu yere yürüyoruz!"

Perşembe günü saat 13.00'te Taksim Meydanı'nın Elmadağ yönünde toplanıp Agos'un önüne kadar sessizce yürüyenler arasında ben de olacağım. Bu herkes için bir yurttaşlık ve demokratlık görevidir.

Bu dava burada bitmez

Şahin Alpay 2012.01.19

Bugün Türkiye'de düşünce özgürlüğünün kahramanlarından Agos gazetesi başyazarı ve genel yayın müdürü Hrant Dink'i siyasi ve örgütlü bir suikastla öldürülmesinin beşinci yıldönümünde acıyla ve saygıyla anıyoruz.

Dink suikastı, aleyhinde düzenlenen büyük bir ırkçı nefret kampanyası ve resmi görevlilerin uyarısı-tehdidi sonrasında gerçekleşti. Cinayetin işleneceği defalarca ihbar edildiği halde, ne ihbarlar soruşturuldu, ne de korunması için tedbir alındı. Suikastın gayrimüslim yurttaşlara yönelik saldırı kampanyasının bir parçası olduğu ortadaydı. Nitekim savcılık, Dink suikastının Santoro cinayeti ve Zirve yayınevi katliamı ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini, "Ergenekon'a bağlı Trabzon'da yuvalanan terörist grup tarafından gerçekleştirilen son suikast" olduğunu söylüyordu.

Bütün bunlara karşın, beş yıla yakın süren dava sonunda mahkeme sadece Yasin Hayal'i "cinayete azmettirmekten" ömür boyu hapse mahkum edip diğer 18 zanlıyı aklarken cinayetin örgütlü olmadığı sonucuna vardı. Tetikçi Ogün Samast, yargılandığı çocuk mahkemesi tarafından geçen temmuz ayında 22 yıla mahkum edilmişti; 14 yıl hapis yattıktan sonra tahliye edilecek. Ne var ki, Dink davasının burada bitmeyeceği muhakkak... Hrant Dink suikastı davası, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nin aldığı kararlarla bitmeyeceği gibi, Dink'in başlatılmasına büyük katkıda bulunduğu, Türkiye'nin Osmanlı Ermenilerinin başına gelen büyük felaketle yüzleşmesi davası da bununla son bulmayacak.

Osmanlı Ermenilerinin başına gelen büyük felaketle ilgili olarak geçen hafta, Fransa Anayasa Mahkemesi eski başkanı Robert Badinter "Parlamento mahkeme değildir" başlıklı bir yazı yayımladı. (Le Monde, 14 Ocak) Badinter (Avukat Adnan Üçcan'ın çevirisinden aktardığım) bu makalede özetle şu görüşleri savunuyor: Ermeni topluluğunun, 1915 Ermeni soykırımının uluslararası toplum ve özellikle Türkiye tarafından tanınması isteği ne kadar anlayışla karşılanırsa karşılansın, bu 22 Aralık'ta Fransa Millet Meclisi tarafından kabul edilen, inkarı suç haline getiren yasa tasarısını haklı kılmaz. Nazi soykırımının failleri Nürnberg Savaş Mahkemesi'nde mahkum oldu. Bu hüküm Fransa için geçerlidir. Ermeni soykırımı konusunda ise Fransa'yı bağlayıcı bir mahkeme kararı yoktur. Fransa parlamentosu bir mahkemeye dönüşemez.

Anayasa parlamentoya tarih hakkında beyanda bulunma yetkisi vermemiştir. Bu yalnızca tarihçilerin işidir. 2001'de kabul edilen Ermeni soykırımını tanıma kanunu da anayasaya aykırıdır. 2008'den bu yana herkes kendisine uygulanacak kanunların anayasaya aykırılığını ileri sürebilir. Şimdiki kanun tasarısı kabul edilecek olursa, 2001 tarihli tanıma yasası da itiraz üzerine anayasaya aykırı bulunup iptal edilebilir. Senato'nun önceki görüşüne bağlı kalarak tasarıyı reddetmesi gerekir. AB'nin tasarıya gerekçe olarak gösterilen 2008 tarihli çerçeve kararı, belirli bir gruba karşı şiddet ve nefreti tahrik eden fiillerin cezalandırılmasını öngörüyor. Bu kanunlar Fransa'da zaten mevcut.

Badinter yazısını şu öneriyle bitiriyor: Fransa'nın girişimiyle Unesco, uluslararası alanda tanınmış tarihçilerden oluşan bir komisyon kurabilir. Bütün arşivler açılır ve komisyon 1915 olaylarının hangi koşullarda meydana geldiğini tüm boyutlarıyla ortaya koyan bir rapor kaleme alabilir. Bu rapor bağlamında Türk makamları Osmanlı devletinde işlenmiş suçları tanıma yoluna girebilir. Bu suretle Türkler ve Ermeniler arasında "ortak ve verimli bir geleceği oluşturmanın yolları açılabilir."

Ankara'nın bugünkü Fransa hükümetinden gelecek böylesi bir girişimi desteklemesinin söz konusu olamayacağı muhakkak. Ne var ki 1915 olaylarının araştırılması için bir uluslararası tarihçiler komisyonu kurulması fikri, 2005'te Ermenistan'a bu öneriyi yapan Ankara'ya aittir. Acilen ihtiyaç duyulan Türkler ve Ermeniler arasında "ortak ve verimli bir geleceği oluşturma" arayışı açısından Badinter'in önerisi üzerinde durulmaya değer.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Darbelerden yalnız askerler mi sorumlu?

Şahin Alpay 2012.01.21

2008'den bu yana başta Ergenekon, Balyoz ve İnternet Andıcı olmak üzere darbe girişiminde bulundukları iddiasıyla açılan davalarda, aralarında bir geneltkurmay eski başkanı ve iki kuvvet eski komutanının da bulunduğu, sayıları yüzlerle ifade edilen muvazzaf ve emekli subay yargılanmakta.

Geçen hafta bunlara darbe yapmış olanlar, 12 Eylül darbesinin baş sorumlularından emekli orgeneraller Kenan Evren ve Tahsin Şahinkaya da eklendi. Yakında 28 Şubat 1997 post-modern darbesinden ve 27 Nisan 2007 e-muhtırasından sorumlu olan emekli generaller hakkında da dava açılırsa, kimse şaşırmayacak.

Anayasa ve yasaları çiğneyerek darbe yapan veya darbe girişiminde bulunduğu iddia edilen askerlerden nihayet hesap soruluyor olması, muhakkak ki askeri vesayet düzeninin tasfiyesinde önemli bir aşama. Bu bağlamda askeri vesayet düzeninin ancak anayasa ve yasalarda askerlere tanınan vesayet yetkilerinin tasfiyesiyle, rejimin otoriter laik milliyetçilik demek olan Kemalizm'in ilkeleri yerine özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin esasları üzerinde yeniden yapılandırılmasıyla mümkün olacağını sık sık tekrarlıyoruz. Hiç kuşku yok ki bu suçların tekrarlanmaması için darbeciler ve darbe girişiminde bulundukları iddia edilen askerler yargılanmalı ve suçlu bulundukları takdirde hak ettikleri cezalara çarptırılmalı. Ancak bu yargılamalar sürerken, unutulmaması gereken bazı gerçekler var. Bunların başlıcalarını şöyle sıralayabilirim: Birincisi, bugüne kadar başarılı olan veya teşebbüs aşamasında kalan darbeleri evet askerler tasarladılar; onun için bunlardan birinci derecede askerler sorumludur. Ne var ki bunların hemen hepsi sivillerden teşvik ve destek gördü. Darbelerden yalnız askerler sorumlu değildi.

İkincisi, gerek darbeleri ve darbe girişimlerini tasarlayan askerler, gerekse bunlara teşvik-destek sağlayan siviller, bunu (evet kısmen ayrıcalıklarını korumak ve geliştirmek için de, ama) esas olarak ideolojik nedenlerle, Kemalizm'e ve militarizme bağlılıkları nedeniyle yaptılar. Kemalizm, esas olarak, halkın kendi kendini yönetme olgunluğuna sahip olmadığını; modern bir toplumun ancak dinin vicdanlara hapsedildiği ve (aynı dili konuşan, aynı kültüre bağlı, aynı dini inançları paylaşan) tek-kültürlü bir toplum olabileceği inancına dayanır. Militarizm ise, ülkeyi en iyi askerlerin yönetebileceği, sorunların ancak zorla çözülebileceğine inanır. Türkiye'de (artık sayılarının azalmakta olduğunu umduğumuz) Kemalist militaristlerin askerler kadar siviller arasında da yaygın olduğu muhakkak. Laikçi-milliyetçi militarizm (umulduğu üzere) evet özellikle askerler, ama siviller arasında da marjinalleşmeden Türkiye normal bir demokrasi olamaz. (PKK'nın Kürtler arasındaki laikçi-milliyetçi militarizmi temsil ettiği hususu da sanırım yeterince açıktır.)

Üçüncüsü, 12 Eylül sillesini yiyinceye, Soğuk Savaş bitinceye kadar Türkiye'de aydınların büyük çoğunluğu özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiye değil, çeşitli otoriter ve totaliter ideolojilere, yukarıdan aşağıya darbelerle

veya aşığıdan yukarıya devrimlere (zor ve şiddete) inanıyorlardı. Asker-sivil bürokrasinin temsil ettiğı devlete karşı toplumu temsil eden politikacılar da demokrasiden esas olarak "milli irade"yi, yani çoğunluk yönetimini anlıyorlardı. Demokrasinin çoğunluk yönetimi kadar (bütün siyasi, etnik ve dinsel kimliklerden) yurttaşların hiçbir çoğunluk tarafından çiğnenemez temel hak ve özgürlüklere sahip olmaları anlamına geldiğine inanan politikacılar parmakla sayılacak kadar azdı. Özetle, belki 21. yüzyıla gelinceye kadar Türkiye, demokratları pek az olan bir demokrasiydi.

Yukarıda sıraladıklarım ışığında unutulmaması gereken dördüncü gerçek ise şu: Türkiyeliler olarak özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi son 60 yıl içinde yaşayarak öğrenmekte olan bir toplumuz. Özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiye bağlılık açısından bakıldığında hemen hiç birimizin sicili temiz değildir. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Küresel vicdan ve Panhümanizm

Şahin Alpay 2012.01.24

Mehmet Altan'ın son kitabı "Küresel Vicdan"ın (Timaş Yayınları, Ekim 2011) temel argümanını şöyle özetlemek mümkün:

Teknolojik gelişmeler sonucunda dünyamız sadece sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecini yaşamakla kalmıyor, aynı zamanda giderek bütünleşiyor, küreselleşiyor. Ne var ki küreselleşme "küresel vicdanı" ya da ahlakı henüz yaratamadı.

Doğmakta olan yeni dünyayı, sanayi toplumunun ve ona tekabül eden ulus-devletin hakim olduğu dönemin bakış açısıyla (ideolojileriyle) ve ahlakıyla (vicdanıyla) anlamlandırmak giderek güçleşiyor. İnsan öne çıktıkça, temel değer haline geldikçe, ister istemez sadece insanın refahına endeksli bir küresel vicdan (ahlak) da ortaya çıkacak. Yeni dünyanın ideolojisi de Panhümanizm olacak.

Altan'ın altını çizdiği bir nokta, dünyanın yeni eğilimleri doğru okunamadığı takdirde karamsarlığa sürüklenmek mümkün. Oysa teknolojik gelişmelerle zenginliğin kaynağı sermaye değil beyin gücü oluyor; "yalan ortadan kalkıyor, yaşam saydamlaşıyor... İnsanları ve ülkeleri sömürerek zenginlik elde etme dönemi bitiyor." Kısacası dünya, daha yaşanır bir yer olmaya doğru gidiyor. Geçiş döneminin sıkıntılarına bakarak kötümser olmak için neden yok.

Dostum Mehmet Altan'la dünyanın geleceğı hakkında iyimserliği paylaşıyor oluşumuza seviniyorum. Çünkü ben zikzaklar çizilse, bazen bir adım ileri iki adım geri gidilse de, yalnız Türkiye'nin değil dünyanın geleceğine de temkinli bir iyimserlikle bakıyorum. İnsanların eleştirel aklı kullanarak yapılan yanlışlardan ders çıkardıklarını ve kendilerini düzelttiklerini söyleyen bakış açısının teyid edildiğini görüyorum.

Ama bu, daha iyi bir dünyaya doğru gidişin kaçınılmaz bir "tarih kanunu" olduğuna inandığım anlamına kesinlikle gelmiyor. Gerek nükleer silahların, gerekse iklim değişikliğinin hayatı yeryüzünden silecek birer tehdit oluşturduğunun bilincindeyim. Uğruna mücadele edilmeyen hiçbir iyinin, kötüye galebe çalamayacağını biliyorum. Gelecek, ne yapacağımıza bağlı.

Olumlu ve olumsuz gelişmelerin iç içe geçtiği bir dünyada yaşıyoruz. Herhalde en kötü haber, zengin ülkelerle yoksullar arasındaki gelir farkının giderek artıyor olması. Bir araştırmaya göre 1820-2002 arasında dünyada kişi başına düşen gelir on kattan fazla arttı, ama varlıklı ve yoksul ülkeler arasındaki uçurum da aynı ölçüde büyüdü. (Bkz. Joshua Keating, Foreign Policy, Eylül / Ekim 2011.) İnsanlığın başta gelen sorunu herhalde bu.

Buna karşılık, savaşlarda ölenlerin sayısı azalıyor. Norveç'teki Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün bulgularına göre, 21. yüzyılda bu sayı yılda ortalama 55 bin kişi olarak gerçekleşti; oysa 1990'larda 100 bin, Soğuk Savaş boyunca 180 bindi. Eğer dünya bugün daha savaştı bir izlenim veriyorsa, bunun nedeni savaşların değil, savaşlar hakkında enformasyonun artması. (Joshua S. Goldstein, aynı dergi.)

"Küresel Vicdan" başta kapitalizmin geleceği olmak üzere, geleceğe dair pekçok soruyu ortaya atıyor. Altan'a tam olarak katıldığım husus, yeni çağın ahlakının Panhümanizm olması gereği. İnsanlar önce kan bağına dayalı aşiretlere bağlıydılar. Bağlanılan grup giderek genişledi; aşiretin yerini dinsel, sonra etnik grup, nihayet ulus-devlet aldı. Bireylerin kendilerini herhangi bir ulus-devlete, dine, etnik grup ya da sosyal sınıfa değil, insanlığa bağlı hissettiklerinde, yani Panhümanizm hakim olduğunda "küresel vicdan" yerleşecek. Carl Sagan'ın dediği gibi, gidiş bu yönde olsa da, "Zekâmızın serbest bıraktığı teknolojik güçlerle kendimizi yok etmemizden önce insanlığın böyle bir kimlik kazanmasının mümkün olup olamayacağı ciddi bir soru."

Mehmet Altan'ın kitabı çok düşündürücü ve ufuk açıcı bir çalışma. Böylesi bir entellektüel birikimin, Türkiye'de özgürlük mücadelesinin önde gelen kalemlerinden birinin köşe yazılarına son verilmesi, medyada yaşanan son garabetlerden biri. Okurları olarak umarız, en yakın bir tarihte yazılarına yeniden kavuşuruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP 'İslami Kemalist' midir?

Şahin Alpay 2012.01.26

Yurtdışından Today's Zaman'da çıkan İngilizce yorumlarımı izleyen yabancı okurlarımdan birinden şu mesajı aldım: "Hâlâ Türkiye'de durumun niye bu hale geldiğini anlamaya çalışıyorum.

AKP'nin niçin Kemalist yasaları ve yapıları değiştirmekte bu kadar yavaş davrandığını anlayabiliyor musunuz? Oysa bunu yapmak için yeterince uzun süredir iktidarda. AKP'lilerin 'İslami Kemalist' oldukları; beyinleri uzun süre 'güçlü devlet' tarafından yıkandığı için, başka türlü yönetmeyi bilemedikleri sonucuna mı varmak gerekiyor?"

Verdiğim yanıtlar kısaca şöyle: AKP oldukça farklı zihniyette insanları bir araya getiren bir kitle partisi. Ama, tabii ki, partinin kurucu ve lider kadrosunun ortak bir zihniyete sahip olduğu söylenebilir. Bu kadro açısından bakıldığında AKP'nin İslami duyarlılıkları olduğu muhakkak. Peki, AKP'ye 'Kemalist' denebilir mi? Çoğu açıdan hayır, bazı açılardan evet.

Kültürel açıdan bakarsak: AKP kesinlikle Kemalist değildir. Kemalistler, dinin kalkınmaya engel olduğunu, bunun için vicdanlarla sınırlandırılması gerektiğini düşünürler. AKP'liler ise dindar Sünnilerdir ve otoriter laiklik düzeninin bir kısım mağdurlarını temsil ederler. Ne var ki, Başbakan Erdoğan geçen eylül ayında yaptığı Kuzey Afrika gezisinde laikliği, devletin ateistler dahil bütün inançlara eşit mesafede durması şeklinde tanımladıysa da, AKP iktidarı Kemalist otoriter laiklik düzeninde pek az değişiklik yapabildi.

Ekonomik açıdan bakarsak: Kemalistler bu anlayıştan bir miktar uzaklaşmalarına rağmen, esas olarak devletçidirler. AKP iktidarı ise Türkiye'nin gördüğü en liberal ekonomi politikalarını temsil eder. Bunun yanında, sağlık ve eğitim alanında kimi sosyal refah önlemleri de almıştır. AKP'nin seçim zaferlerinin başta gelen açıklayıcısı budur.

Siyasal açıdan bakarsak: Kemalistler ilke olarak demokrasiye inanmaz. Şartların zorlamasıyla en çok askerî-bürokratik vesayet altında demokrasiyi kabullendiler. AKP'nin ise kendisinden önceki tüm çevre partileri gibi "milli irade", yani çoğunluk yönetimi anlamında demokrasiye bağlı olduğu muhakkaktır. AKP iktidarının AB'ye katılım süreci çerçevesinde gerek bireylerin temel hak ve özgürlükleri, gerekse azınlıkların (Kürtlerin ve gayrimüslimlerin) hakları konusunda bazı iyileştirmeler yaptığı da yadsınamaz. Toplumun önemli bir kesiminin (muhalafet partilerinin hiç güven vermeyişinin de etkisiyle) demokratikleşme konusunda AKP'yi hâlâ yegane umut olarak gördükleri de söylenebilir.

Öte yandan, on yıllık AKP iktidarına rağmen "Kemalist yasaların ve yapıların" büyük ölçüde yerinde duruyor olması, evet bir ölçüde "beyinleri uzun süre 'güçlü devlet' tarafından yıkandığı için, başka türlü yönetmeyi bilemeyişleri" ile açıklanabilir. Osmanlı'nın son dönemine hakim olan İttihatçılarla başlarsak Türkiye yüz yıla yakın bir süre devletçi-laikçi-milliyetçi bir endoktrinasyondan, beyin yıkamadan geçti. Bunun sonucunda İttihatçı-Kemalist değerler, Türkiye elitleri üzerinde derin izler bıraktı. Bu izleri Müslüman demokrat olarak nitelediğim AKP'liler yanında Türkiye'nin sosyalistlerinde, liberallerinde, İslamcılarında, hatta Kürt milliyetçilerinde de görmek mümkündür. AKP'nin devletçi ya da laikçi olduğu söylenemezse de (İslami ve bir damla liberal) milliyetçi bir kimliği olduğu doğrudur.

"Kemalist yasaların ve yapıların" büyük ölçüde yerinde duruyor olmasının tabii başka nedenleri de var. Bu bağlamda, bürokratik vesayet düzeninin zayıflamakta olan direnişinden çok, AKP'nin iktidarını sürdürmek için eski düzeni yeterince kendine uydurduğu inancına varmış olmasının, başka bir deyişle iktidar rehabetine kapılmış olmasının altı çizilebilir.

Ne var ki, Türkiye toplumunun bu rehabeti kabulleneceğini sanmıyorum. Toplumdaki hayli güçlü demokratikleşme beklentisine cevap veremediği takdirde AKP giderek güç yitirecektir. Kemalistleşen yani otoriterleşen bir AKP'nin iktidarda kalabileceğine ihtimal vermem.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Yaşatma İdeali' üzerine

Şahin Alpay 2012.01.28

Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, 24 Ocak akşamı din bilgini Fethullah Gülen Hocaefendi'nin, telkin ve teşvikleriyle oluşan "Hizmet Hareketi"nin dayandığı ilkeleri anlatan yeni kitabı "Yaşatma İdeali"ni konu alan bir panel düzenledi.

Bu panelde, anlaşılmasına, değerinin bilinmesine katkıda bulunur umuduyla, "Hizmet Hareketi"nin sosyal bilimsel açıdan kendimce bir değerlendirmesini yaptım. Kısaca şunları söyledim:

Ben hiç dindar bir kimse değilim. Ama dinlere ve dindarlara saygım vardır. İnsanlar varoldukça dini inançlar da varolacaktır, çünkü insanların maddi olduğu kadar manevi ihtiyaçları, manevi dünyaları vardır. Din, toplumları

bir arada tutan ahlak ilkelerinin yegane değilse de en önemli kaynağıdır. Dinlere saygım vardır, ama bağnaz ve düşmanlık aşıl原因 yorumlarıyla mücadeleyi insanlığın en önemli meselelerinden biri olarak görürüm. Gülen'e, temsil ettiğı bağnazlığı reddeden, insanlar arasında saygı ve sevgiyi telkin eden İslam anlayışına büyük saygı duyuyorum. Bu saygıyı ilk kez Zaman'da değil, 1995'te Milliyet'te yazarken dile getirdim.

Dinin toplumdaki yerine kısaca göz atarsak, tarıma dayalı geleneksel toplumda din, ahlakın olduğu kadar bilginin de temel kaynağıydı. Geleneksel toplumdan modern topluma geçiş sürecinde dinin dogmaları sorgulandı ve temel bilgi kaynağı olarak dinin yerini giderek bilim aldı; evren, bilimin-tarihin kanunlarıyla açıklanır oldu. (Denebilir ki 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanayi-sonrası, modernlik-sonrası topluma geçişle birlikte bilimin-tarihin kanunları sorgulanmakta.)

Modernlik düşüncesinin temellerini atan 18. yüzyıl Aydınlanma Felsefesi'nin iki temel iddiası vardı: 1) Eleştirel akıl insanın en önemli vasfıdır. Dinin varsayımları dahil hiçbir varsayım eleştiri, sorgulama üstü değildir. 2) İnsanoğlu aklın ürünü olan bilimi kullanarak yeryüzünü cennete çevirebilir. Birinci iddiayı esas alan (bilimi de eleştirel akla tabi tutan) toplumlar giderek özgürlükçü ve çoğulcu rejimler kurdular. Bu toplumlarda modernlik, insan hakları, hukuk devleti, demokrasi, farklılığa saygı, piyasa ekonomisi ile özdeşleşti. (Buna özgürlükçü-liberal modernite diyebiliriz.) İkinci iddiayı esas alan toplumlar ise baskıcı-tektipçi, faşist ve komünist rejimler kurdular. (Buna otoriter-totaliter modernite diyebiliriz.)

Dinlerin moderniteye esas olarak iki farklı tepkisi oldu: Modernitenin reddi, dinlerin köktenci yorumlarını doğurdu. Dinin moderniteyle uyum sağlamaya yönelik yorumları ise modernitenin hem özgürlükçü hem de baskıcı biçimlerine büründü. Müslümanlar dünyasında da moderniteyi reddeden İslam yorumları ortaya çıktığı gibi, modernitenin iki farklı iddiasını izleyen yorumlar da görüldü: Bir yanda baskıcı-tektipçi moderniteyle sentez yapan, İslam dininden bağnaz ve şiddetli bir ideoloji üreten radikal İslamcılık ortaya çıktı; El Kaide'ye kadar uzanan biçimler aldı. Öte yanda İslam'ın özgürlükçü modernlik düşüncesi ile sentezini yapan yorumlar ortaya çıktı.

Türkiye'de İslam'ın insan hakları, hukuk devleti, demokrasi, inanç özgürlüğü anlamında laiklik, farklı kimliklere saygı, girişimcilik, piyasa ekonomisi ve bilim ile bağdaşan yorumunun temellerini merhum Said Nursi attı; bu yorumu günümüze uyarlayan da Gülen oldu. Türkiye bugün modernliğin otoriter bir yorumundan özgürlükçü yorumuna geçişi yaşıyor. Türkiye'yi bir piyasa demokrasisi haline getirmekte olan bu sürece, Turgut Özal'ın ekonomide liberalleşme ve globalleşmeyi başlatan politikaları, aydınların otoriter modernliğe (Kemalizm'e) yönelttiğı eleştiriler, AB'ye katılım süreci yanında Gülen'in telkin ve teşvikleriyle oluşan "Hizmet Hareketi"nin de dikkate değer katkısı var.

Gülen'in fikirlerinin zaman içinde evrildiğı muhakkak. Bu evrimin hangi milletten, hangi coğrafyada olursa olsun bütün insanlığı "yaşatma ideali"ne yöneldiğinin en önemli göstergesi Hizmet Hareketi'nin bugün 120 ülkeye yayılan okulları.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Parlamente sistem, Erdoğan Cumhurbaşkanı, Gül Başbakan

Geçenlerde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nihat Ergün'ün bir demecini okudum. Ergün, Başbakan Erdoğan'ın Çankaya Köşkü'ne "çok yakışacağı"nın altını çizdikten sonra şöyle diyordu: "Anayasa'da yazan yetkilerle cumhurbaşkanı seçilirse, bu sistem otomatikman yarı başkanlık sistemine döner. Halkın seçtiği cumhurbaşkanı bu yetkileri daha farklı kullanır. Yeni bir liderlik tipi ortaya çıkar. Parti liderliğinden, bağımsız toplum liderliğine dönüşür." (Hürriyet, 22 Ocak)

Ben Sayın Ergün'ün bu demecinden şu sonuçları çıkardım: AKP'nin en azından bir bölümü, Cumhurbaşkanlığı makamına Türkiye'nin ihtiyaçlarından ziyade Başbakan Erdoğan'ın tercihlerini gözetten bir bakış açısıyla yaklaşmakta. Bu bakış açısı şöyle özetlenebilir: 12. Cumhurbaşkanı, çıkarılan son yasayla belirlenen tarihle 2014'te; 2007'de referandumla yapılan anayasa değişikliği uyarınca da halk tarafından seçilecek. O tarihe kadar anayasayı değiştirmek mümkün olursa yarı başkanlık sistemini getirmeye çalışırız; olmazsa da fark etmez, mevcut yetkileriyle halk tarafından seçilen cumhurbaşkanı ile zaten parlamenter sistemin sonu gelir. Ergün'ün söyledikleri tabii ki zihnimde AKP acaba, kimilerinin iddia ettiği gibi, yeni, demokratik anayasadan tümüyle vaz mı geçiyor, sorusunu da uyandırdı.

Yıllar içinde tekrarladığım gibi, yönetimde parlamenter sistemin terk edilmesini öngören bakış açısını, ilke olarak ve Türkiye'nin ihtiyaçları açısından çok, çok yanlış buluyorum. Yarı - başkanlık sisteminde cumhurbaşkanı ile başbakanın ayrı partilerden olması halinde, yürütme kısmı ya da tam felç olabilir. Bundan kaynaklanacak zıtlasmalar rejime büyük zarar verebilir. Parlamenter sistem üstün bir hükümet sistemidir; çünkü yürütme organı, yani hükümet hem yasamanın içinden çıktığı için daha güçlüdür; hem de yasamanın güvenliğini yitirdiğinde kolaylıkla değiştirilebilir. Yapılması gereken reformlar açısından bakıldığında da Türkiye'nin felç olabilecek değil, güçlü yürütmeye ihtiyacı vardır. Bu nedenlerle 1961 ve 1982 anayasalarında bir bürokratik vesayet kurumu olarak tasarlanan cumhurbaşkanlığı makamından tümüyle vazgeçilmesi gerekir.

Düzenli okurlarımın hatırlayacağı üzere 2007'de gerek Sayın Erdoğan'ın, gerekse Sayın Gül'ün cumhurbaşkanlığına aday olmalarına karşı çıktım; AKP içinden düşük profilli bir adayın seçilmesini savundum. İkisine de hükümet içinde ihtiyaç olduğunu, hükümetten ayrılmalarının "yetenek israfı" anlamına geleceğini yazdım. (Kısmen haklı çıktığımı düşünüyorum.) Ayrıca, cumhurbaşkanı seçilmelerinin ülkede kutuplaşma yaratmak isteyenlerin ekmeğine yağ sürebileceğinden kaygılıydım. (Kaygım kısmen doğrulandı.) Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine yönelik anayasa değişikliğini konu alan referandumda da "hayır" dedim. Zira bunun bizi yarı başkanlık sistemine götüreceğinden endişeliydim. (Endişem maalesef doğrulanıyor.)

Yine her fırsatta tekrarladığım gibi, yeni anayasa ile parlamenter sistemi güçlendirirken; Seçim Kanunu'nu değiştirip yüzde 10 barajlı nisbi temsil sistemini ilga etmeliyiz. Fransa'dakine benzer dar bölge, iki turlu çoğunluk sistemi bizim için idealdir, ama çoğunluk ve nisbi temsil sistemlerinin karması olan, Almanya'dakine benzer bir sistem de benimsenebilir.

Şöyle düşünüyorum: AKP'nin yapılmasından vazgeçmediğini umduğum yeni, demokratik anayasada Cumhurbaşkanlığı makamı, Parlamento'da yaygın uzlaşmayla seçilen, böylelikle partilerüstü olup bütün halkı temsil eden, parlamenter sistemle çelişen yetkileri olmayan bir makam olarak tasarlanmalı. Yeni anayasa ile parlamenter sistem yerleştiği takdirde Başbakan Erdoğan'ın yaptığı büyük hizmetler karşılığında cumhurbaşkanı seçilmesini desteklerim. Böylece yılların yorgunluğunu üzerinden atmanın ona yararlı olacağına da inanıyorum. Bu durumda, Sayın Abdullah Gül'ü de başbakan görmek isterim. Onun Çankaya'da fazla uzun süre dinlendirildiği kanısındayım.

Medyada 'eski rejim' değişti mi?

Şahin Alpay 2012.02.02

Türkiye, rejim değişikliği sürecinden geçiyor. Bu sürecin ülkeyi bürokratik-askerî vesayet altında olan türden bir demokrasiden ("eski rejim"den) özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasiye götüreceğini umuyoruz.

Ne var ki bu sürecin umulduğu şekilde sonuçlanması ne Allah emridir, ne de tarih kanunu. Muhakkak ki bu, özgürlükler ve çoğulculuk için verilen mücadelenin başarısına bağlı.

Son zamanlarda medya mercek altında; demokratik görevlerini yerine getiremediğine dair kaygılar artıyor. Çok sayıda gazetecinin tutuklanması; siyasî görüşleri yüzünden işlerini kaybeden gazetecilerin artması; otosansürün yaygınlaştığına dair gözlemler; saygın bir uluslararası kuruluşun Türkiye'nin basın özgürlüğünde son bir yılda 138. sıradan 148. sıraya gerilediğine dair raporu; nihayet ünlü bir Amerikalı yazarın işi Türkiye'deki durumu, otoriter bir tek parti rejimiyle yönetilen Çin'e benzetmesi rahatsızlığın işaretleri.

Giderek geçerlilik kazanan soru şu: Medyada "eski rejim" değişti mi, yoksa yerinde mi duruyor? Bu soruyu hakkaniyetle, nesnel bir biçimde cevaplamak için öncelikle bürokratik-vesayet altındaki "eski rejim"de medyanın durumu neydi, ana hatlarıyla hatırlamakta yarar var. 1990'lara gelindiğinde Anayasa ve yasalarda bin dolayında hüküm, ifade ve basın özgürlüğünü kısıtlıyordu. Medya, medya-dışı yatırımları genişleyen iki büyük grubun egemenliği altındaydı. Bunların ellerindeki medyayı, esas olarak medya-dışı çıkarlarını ilerletmek için kullanan patronları (Başbakan Erdoğan'ın tabiriyle "dükkân sahipleri") zaman zaman rekabet, zaman zaman da işbirliği (kartel) halindeydi.

Büyük medya kamu ihaleleri, düşük faizli krediler, sübvansiyonlar ve sair avantajlar için hükümetlerle patronaj (karşılıklı destek karşılığı hizmet) ilişkileri kurmuştu. Patronların çevresinde onların borusunu çalmaları için çok yüksek ücretlerle ödüllendirilen editörler ve köşe yazarlarından oluşan bir "medya aristokrasisi" oluşmuştu. Gazete yöneticileri patron, patronlar gazeteci rolü oynuyordu. Büyük medyayı gazeteciler değil patronlar yönetiyor, onlar da iktidar partilerinden ve öncelikle Genelkurmay paşalarından talimat alıyorlardı. Yani medyanın demokratik görevlerini yerine getirmesi için şart olan editoryal bağımsızlığın zerresi yoktu. (Vesayet rejimi altında medyanın durumunu en iyi iki büyük gruptan birinin patronu olan Dinç Bilgin, bu konumunu kaybettikten sonra verdiği mülakatlarda anlattı.)

Ülkenin temel meseleleri, kısmen yasal kısıtlamalar, kısmen yöneticilerin sansürü ve oto-sansür nedeniyle özgürce tartışılmıyor; haberler manipüle ediliyordu. Gazeteciler arasında meslek ilke ve ahlakından ziyade, devletin ideolojisine ve patronların çıkarlarına bağlılık çok yaygındı. Sektör sendikasılaştırılmış, meslek örgütleri patronların denetimine girmiş, gazeteciler arasında meslek dayanışması sıfırlanmıştı. Patronlar dilediklerini işe alıp, dilediklerinin işine (küstahta) son verirken meslek mensuplarının gıki çıkmıyordu. Büyük medya patronları ile iktidar partileri arasındaki patronaj ilişkilerinden kaynaklanan "hortumlamalar", Türkiye'nin 2001 yılında karşı karşıya kaldığı büyük finans krizinin nedenlerinden de biri oldu.

Hiç şüphesiz büyük medya dışında kalan medyada ve büyük medyada barınma imkanı bulanlar arasında askeri vesayet düzenini, otoriter laiklik uygulamalarını ve Kürt sorununu öldürerek çözme politikalarını eleştirenler vardı. Ama büyük medya, askerî-bürokratik vesayet düzeninin çok önemli bir dayanağı haline gelmişti. Bu gerçek en berrak şekliyle büyük medyanın 28 Şubat post-modern darbesinde oynadığı rol ile ortaya çıktı.

Susurluk kazasıyla suyüzüne çıkan devlet ile yeraltı dünyası ve faşist katiller arasındaki kirli ilişkileri protesto hareketinin, seçilmiş hükümete karşı kampanyaya çevrilmesinde medyanın büyük payı oldu.

AKP'nin iktidara gelmesinden sonra medyada "eski rejim" değişti mi? Cevabım gelecek yazıda.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medya değişti mi? Hem evet, hem hayır

Şahin Alpay 2012.02.04

AKP iktidarıyla Türkiye'de "eski rejim" değişti mi? Hem evet, hem hayır.

Evet, Türkiye bugün öncesine nazaran daha demokratik ve daha özgür bir ülke. Vesayetçilerin eski rejimi asker ve yargı darbeleriyle diriltmek için verdiği mücadele, halkın büyük çoğunluğunun demokrasiden yana tavır almasıyla bertaraf edildi. Artık Türkiye'yi kendinden menkul vâsiler değil halkın temsilcileri yönetiyor.

Evet "eski rejim" önemli ölçüde geriledi, ama 1982 anayasası başta olmak üzere eski rejimin kurumları ve hukuku büyük ölçüde yerinde duruyor. Temel hak ve özgürlükler güven altında değil. Laik bir rejime sahip olmaktan uzağız. Kürtlüğün inkarı bitti, ama Kürt kimliğinin tanınması yolunda adım atılmıyor. PKK'nın silah bırakması için girişimler oldu, ama netice alınamadı; hükümet yeniden silahlı çözüme meyletme işaretleri veriyor. Yeni, demokratik bir anayasa ve onu tamamlayan yasalar kabul edilmeden, özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasi kurulamaz. AKP iktidarı bunları yapmaya niyetli mi yoksa, bugüne kadar yapılan reformlarla yetinip Başbakan Erdoğan'ı cumhurbaşkanı seçtirmeye mi odaklandı? İkinci yönde işaretler artıyor.

Peki, medyada "eski rejim" değişti mi? Hem evet, hem hayır. Evet, medya artık vesayet düzeninin dayanaklarından biri olmaktan çıktı. Bugün Türkiye temel meselelerini hiçbir zaman olmadığı kadar geniş bir özgürlükle tartışabiliyor. Kemalizm, otoriter laiklik, tekkültürcülük serbestçe eleştirilebiliyor; Türkiye tarihiyle yüzleşmede de hayli yol aldı. Denebilir ki, sorgulanmadık tabu kalmadı. Bunda yalnızca gazeteciler tarafından yönetilen ve demokrasi mücadelesi veren Taraf Gazetesi'nin katkısı büyük oldu.

Ne var ki medyada eski rejim önemli ölçüde yerinde duruyor. Pek az istisnasıyla medya bugün de gazeteciler değil "dükkân sahipleri" tarafından yönetiliyor. AKP hükümeti editoryal bağımsızlığı, yani medyanın gazeteciler tarafından yönetilmesini güven altına alacak kanunlar çıkarabilirdi. Medya patronlarının kamu ihalelerine girmelerini ve çapraz mülkiyeti (hem gazete, hem de radyo-televizyon sahibi olmalarını) yasaklayan düzenlemelerle medyayı, medya-dışı ticari çıkarların aleti olmaktan kurtarabilirdi. (Yeni RTÜK Yasası'yla ticarî gelir payı yüzde 30 ile sınırlandırıldı; ama nasıl denetlenecek?)

AKP iktidarı bunun yerine, bir ölçüde "dişe diş" mülahazasıyla başka bir yol tuttu. Büyük medyanın bir grubunun kendine yakın işadamları tarafından satın alınmasını sağlayarak; öteki grubunu da vergi cezaları yoluyla büyük ölçüde yola getirdi. Patronaj ilişkileri içinde olduğu "dükkân sahipleri" aracılığıyla medyayı denetlemeyi sürdürüyor. Bu yolla bir kısım medyada iktidara yönelik eleştirilerin caydırıldığı muhakkak. TRT ve Anadolu Ajansı hükümetin borazanı olmaya devam ediyor. Özerk kamu yayıncılığı rafa kalktı. Medya çalışanları sözleşme ve örgütlenme haklarından feragat ettiriliyor. Ama bütün bunlar, Türkiye'de hükümet eleştirilemiyor sonucuna varılmasını haklı kılmıyor. Hükümeti dilediğince eleştiren muhalefet partileri olduğu gibi medya da mevcut. Türkiye'nin komünist tek-parti yönetimi altındaki Çin'e benzetilmesi tam bir saçmalık.

En büyük sorun, ifade özgürlüğünü sınırlayan kanunların yerinde duruyor olması. Teröre ya da darbe girişimlerine bulaşan gazetecilerin kovuşturmaya uğramalarından daha doğal bir şey olamaz. Ne var ki Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nun "terörizm"i çok geniş bir şekilde tanımlayan, böylelikle ifade özgürlüğünü demokratik bir toplumun gerekleriyle bağdaşmaz bir şekilde kısıtlayan hükümlerinin herkesten önce gazeteciler için bir sorun teşkil ettiği ortada. Bağımsız İletişim Ağı, BIA'nın yeni yayımlanan 2011 Medya Gözlem Raporu, durumun vahametini gözler önüne sermekte.

Cumhurbaşkanı Gül'ün dediği gibi "Bir ülkenin en önemli gücü hürriyettir. Hürriyetin en önemli temeli de ifade hürriyetidir." Bu anlayış hakim olmadığı takdirde AKP iktidarı gelecek seçimleri kaybeder.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür toplum

Şahin Alpay 2012.02.07

Başbakan Erdoğan'ın geçen hafta dile getirdiği görüşler, öncelikle de "Dindar nesiller yetiştireceğiz" şeklindeki sözleri beni çok şaşırttı.

Çünkü ben, Erdoğan'ın ve mensup olduğu siyasi hareketin, dini devlet tekeli ve denetimine alan, inançları baskı altına alan otoriter laiklik rejimine karşı çıkarken, giderek özgürlükçü, liberal nitelikte bir laiklik anlayışına ulaştığına inanıyor ve hemen her ortamda bu görüşü dile getiriyordum.

Bu nedenle Erdoğan, geçen Eylül ayında Arap Uyanışı ülkelerine, Mısır, Tunus ve Libya'ya yaptığı ziyaret sırasında laikliği devletin, ateistler dâhil bütün inançlara eşit mesafede durduğu rejim olarak tanımladığında (pek çoklarının aksine) zerre kadar şaşırmamıştım. AKP iktidarının mevcut Kemalist, otoriter laiklik rejimine 28 Şubat post-modern darbesiyle eklenen (üniversite öğrencilerine başörtüsü yasağı, üniversiteye girişte katsayı, imam hatip ortaokullarının kapatılması gibi) aşırılıkları gidermek dışında bir değişiklik getirmeyişini, önermeyişini eleştirirken, bunu daha çok Türkiye'de siyasetin güçlükleriyle izah eğilimindeydim.

Kimileri, Başbakan'ın "dindar bir gençlik yetiştireceğiz" şeklindeki beyanını ciddiye almadılar; ana muhalefet lideriyle girilen polemik sürecinde öfkeyle söylenen sözler olarak yorumladılar. Ben ciddiye aldım, ama önce bunu 2014 Cumhurbaşkanlığı seçim kampanyasının başladığına dair bir işaret olarak, belki muhafazakâr ve dindar seçmene hoş görünme, bundan oy devşirme gayretinin bir tezahürü olarak yorumladım.

Ne var ki Başbakan'ın sözleri Diyanet İşleri Başkanlığı'nın toplumu daha dindar kılmak için hazırladığı 4 yıllık strateji (ayrıntıları için bkz. Radikal, 3 Şubat) ile birlikte ele alındığında, ciddiye alınmayı hak ediyor. O zaman da çıkarılabilecek sonuç şu olmalı: Anlaşılan Erdoğan ve AKP, dini devlet tekeline ve toplumu din yoluyla denetim altında tutmak konusunda Kemalistlerden pek farklı düşünmüyor, yani benim kabul ettiğimden daha ileri ölçüde "İslamî Kemalist." (Bkz. "AKP 'İslamî Kemalist' midir?" başlıklı yazım, 26 Ocak.) Türkiye'yi otoriter ve tek-tipçi Kemalist düzenin yerine özgürlükçü ve çoğulcu bir rejime taşımak değil, otoriter ve tek-tipçi rejime İslamî bir renk vermek peşinde. O halde Başbakan'ın sözleri, son zamanlarda geri planda kalan laiklik, yani devlet-din ilişkilerinde duyulan reform ihtiyacı üzerine tartışmayı canlandırmak için önemli bir vesile.

Benim söyleyeceklerim her zamanki gibi şunlar: Türkiye'nin ihtiyacı olan, inançları özgürleştirmek, laikliği laikleştirmek. İnançların özgür olmadığı yerde din de özgür değildir. Devletin uygun gördüğü dinî inancı

topluma dayatmaktan vazgeçin. Temsil ettiği din yorumuna inanan-inanmayan herkesin ödediği vergilerle finanse edilen Diyanet laiklikle bağdaşmaz. Diyanet'i devletten ayırın, özerk kılın. Tarikatların, cemaatlerin üzerindeki yasaklara, baskılara son verin. Alevilerin, gayrimüslimlerin dini özgürlükleri üzerindeki kısıtlamaları kaldırın. İsteyen istediğine inanır, istemeyen inanmaz. İslam'ın temel ilkelerinden biri de "dinde zorlama yoktur" değil mi? Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu ilga edin; zorunlu din derslerini kaldırın; imam hatip liselerini kapatın; din ve din adamı eğitimini topluma bırakın. Bırakın çocukların dinî eğitiminden aileler sorumlu olsun.

Atatürk, "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller"den söz etti ama kurduğu rejim fikirleri, vicdanları, bilgiyi milliyetçi, laikçi ve tek-tipçi zincire vurdu. Oysa Türkiye'nin şiddet ve ırkçılık içermediği sürece dilediği fikri savunabilen; insan haklarıyla çelişmediği sürece dilediği inancı paylaşan; bilgiyi en özgür şekilde arayan nesillere ihtiyacı var. Cumhurbaşkanı Gül'ün sözlerini tekrarlayacağım: "Bir ülkenin en önemli gücü hürriyettir." Hürriyetin en önemli temeli de ifade ve inanç hürriyetidir. Fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür kılan rejimler ayakta kalır; zincire vuranlar yıkılır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürtçe bir medeniyet dilidir

Şahin Alpay 2012.02.09

Ben bir yorumcu olarak siyasilerin bir gün böyle, öteki gün şöyle konuşmalarının yadırganmaması gerektiğini biliyorum.

Siyasilerin de onlar bir gün böyle, öteki gün şöyle konuştukları zaman medya mensuplarının bunun nedenlerini sorgulamalarını, onların işlerinin bir gereği olarak kabul etmeleri beklenir. Başbakan Erdoğan'ın "dindar nesiller yetiştireceğiz" şeklindeki sözlerinin beni niçin şaşırttığına geçen yazımda değindim. Geçen hafta Başbakan gibi, yardımcısı Bülent Arınç da söyledikleriyle beni şaşırttı. Ben Sayın Arınç'ın Milli Görüş Hareketi'nin ana gövdesinin "İslamcı gömleği"ni çıkarmasında, RP'den AKP'ye geçişte oynadığı rolün farkındayım. Onun çoğu kez özgürlük ve demokrasiden yana tavır almasını takdirle karşıladım.

Arınç, KCK davasında Kürtçe savunma yapılmasına izin vermeyen mahkemeyi eleştirip "Bir sanık, savunma hakkımı Kürtçe yapmak istiyorum diyorsa buna izin verilmeli..." (3 Mart 2011) dediğinde de takdir ettim. Bütün görüşmelerinin son gününde, "Kürtlerin varlığı bin seneden beri bir gerçektir... Bir insanın kimliğini inkâr etmek o insanı inkâr etmek gibidir... Hepsi, kim ne varsa bu topraklar üzerinde o kimliğe saygı duyacağız, o kimliğin bütün kültürel haklarını, anayasal haklarını vereceğiz, tanıyacağız, diline saygı duyacağız... Irkçılığı reddediyoruz. Ben Kürt'üm diyen bir insanın eğitim, kültür, dil hakkı ne varsa vereceğiz... Bu, ulufe, bahşış değil..." (22 Aralık 2011) dediğinde, Kürt kimliğinin bütün gerekleriyle tanınması hükümetin gündeminden çıkmadı diye umutlandım.

Derken ne oldu? AKP hükümeti, Uludere'de geçimini koruculuk ve kaçakçılıktan sağlayan 34 Kürt köylünün PKK militanı sanılıp bombalanarak öldürülmesinden sonra halktan bir özür bile dilememişken, Arınç çıktı ve anadillerinin "bir medeniyet dili olmadığını" söyleyerek Kürtleri adeta manevi bir bombalamaya tabi tuttu. Kürtlerin anadilde eğitim talebiyle ilgili bir soru üzerine şunları söyledi: "Birincisi anayasal engel var. İkincisi anayasal bir engel olmasa, Kürtçe eğitimin kaliteli bir eğitim olabileceğine inanıyor musunuz? Bir medeniyet

dili midir Kürtçe?.. Şartlar elverirse sadece seçmeli ders olabilir. Yoksa bu dilde ilköğretimden üniversiteye kadar Kürtçe eğitim yapılması mümkün değildir." (4 Şubat 2012)

Arınç'a cevaben söyleyeceklerim şunlar: Türkiye'nin bütünlüğünü korumak, huzur ve istikrar sağlamak istiyorsak, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi hakim kılmak zorundayız. Bunun birinci gereği, Türkiye'de Kürt halkının da yaşadığını kabul etmektir. Bunu kabul etmek, öncelikle onun dil ve kültürüne saygı göstermek, serbestçe yaşanmasını güven altına almak demektir. Onlara "sizin diliniz medeni bir dil değil, bu dilde eğitim yapılamaz" demek, ne yazık ki onları aşağılamanın, rencide etmenin bir yoludur.

Kürtçe zengin bir edebiyat geliştirecek kadar "medeni" bir dil. Irak Kürdistanı'nda anaokuldan üniversiteye her kademedede Kürtçe eğitim yapılıyor. Eğer Türkiye'de düzgün Kürtçe bilen öğretmen bulmakta güçlük çekiliyorsa, bunun sorumluluğu Kürtlüğü inkâr ve asimilasyon politikalarına aittir. Değiştirmeyi vadettiğiniz 12 Eylül anayasasına sığınarak "Kürtçe eğitim yapılamaz" dersiniz, bundan sadece Kemalizm'i İslami bir renge büründürerek sürdürmek istediğiniz anlamı çıkar. Yok, yeni anayasa ve yasalarla özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi yerleştirmek istiyorsanız, o zaman Kürt kimliğinin özü demek olan Kürtçe dilinin serbestçe kullanılmasının önündeki bütün engelleri kaldırır, Kürtçe bilgisinin geliştirilmesine geniş kaynak ayırır, Kürtçe bilen öğretmen yetiştirir, Kürtçenin bir eğitim dili olarak gelişmesini sağlayacak tüm önlemleri alırsınız.

Ankara'nın Arap Uyanışı sonrasında bölgesinde demokratikleşmenin teşvikini esas alan bir dış politikaya yöneldiği söylenebilir. Bu politikanın inanırlılığı, kendisinin bir özgürlük ve demokrasi kalesi olmasına, öncelikle de Kürtlerinin demokratik taleplerinin karşılanmasına bağlı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Otoriterleşme mi, yoksa otorite zaafı mı?

Şahin Alpay 2012.02.11

28 Aralık'tan bu yana yaşananların gündeme getirdiği soru şu: Giderek otoriterleştiğinden şikâyet edilen AKP hükümeti ne ölçüde otorite sahibi?

Başka bir ifadeyle, demokrasinin birinci şartı olan, kararların seçilmiş hükümet, sivil yönetim tarafından alınması ilkesi ne ölçüde yerleşmiştir?

28 Aralık gecesi Şırnak'ın Uludere ilçesinde koruculuk ve kaçakçılıkla geçinen 34 yurttaş, PKK militanı olduklarına dair istihbarat sonucu TSK'ya bağlı uçaklar tarafından bombalanarak öldürüldü. Kürtlerin devlete güvensizliğini daha da artıran bu feci olaydan sonra, sözcüleri tarafından yapılan açıklamalar hükümetin olan bitenden haberi olmadığına işaret ediyordu. Bugüne kadar da, Uludere trajedisi ile ilgili açıklık kazanan yegane husus, bombalamanın hükümetin bilgisi dahilinde yapılmadığı. Nitekim, BDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş'ın aksi yöndeki iddiasına verdiği yanıtta Başbakan şunları söyledi: "Biz güvenlik güçlerimize genel çerçevede yetki veririz. Siyaset budur, hükümet etme budur. O genel çerçeve içerisinde de güvenlik güçlerimiz ama TSK, ama Emniyet o genel çerçeve içerisinde yetkisini kullanmıştır." (31 Ocak)

Bu sözleri okuduğumda kendime sorduğum soru şu oldu: "Güvenlik güçleri, ama TSK ama Emniyet" hükümetin onayı olmadan nasıl olur da bu çapta yetki kullanabilir? Bu soruya en net cevabı, "Terrorism Monitor" adlı dergiye yazan Francesco F. Milan adlı, Londra'daki King's College'da doktora yapan bir İtalyan'ın kaleme aldığı

"Uludere Hava Operasyonu ve Türkiye'nin İstihbarat Altyapısındaki Açıklar" (26 Ocak 2012) başlıklı yazıda buldum: "Olayın altını çizdiği sorunlardan biri, askerî operasyonlar üzerinde sivil gözetimin yokluğu. Askerlerin açıklamalarına göre, insansız hava aracı hareket halindeki grubu 06:39'da tesbit etti, jet uçakları ise 09:37'de saldırdı. Üç saat boyunca komutanların tam bir özerklikle hareket ettikleri anlaşılıyordu, fakat karar vermeden yaklaşık üç saat beklediler. Başbakan'ın askerden ancak olaydan sonra bilgi alması, operasyonun sivil otoritenin gözetimi altında yapılmadığını gösteriyor. Bu süre içinde askerler herhangi bir siyasi ya da sivil karar-vericiyi operasyon kararına dahil etmediler. Askerî operasyonlarda sivil gözetimin yokluğu Türkiye'de sivil-asker ilişkilerinde sık tekrarlanan bir sorun, ancak Uludere olayında görüldüğü üzere, aynı kurumun (TSK'nın) hem istihbarat hem de karar-verme sürecinde yetkili olması özellikle sorunlu bir durum."

Türkiye 8 Şubat'tan bu yana da, MİT'in en üst yetkililerinin hükümetin herhangi bir bilgisi ve izni olmaksızın, KCK operasyonu kapsamında (esas olarak da PKK temsilcileriyle yapılan gizli barış görüşmeleriyle ilgili olarak) İstanbul özel yetkili savcılığına "şüpheli" sıfatıyla ifade vermeye çağrılmaları; gitmeyince haklarında yakalama emri çıkarılmasıyla sarsılıyor. Bu haberin doğrulanmasının hemen ardından KCK operasyonlarını yürüten polis müdürlerinin görevden alındığı haberi geldi. İlk bakışta beliren manzara, bir tarafta polis ve savcılar ile öteki tarafta hükümet ve MİT yönetimi arasında kavga yaşandığı, ama belli ki yürüyen kavganın tarafları çok daha da karmaşık.

Yukarıda gönderme yaptığım yazı bu karmaşaya da ışık tutuyor: "Türk istihbaratında başka bir sistematik sorun, istihbarat örgütleri arasında eşgüdümün olmayışı. Uludere vakasında MİT ile askerin işbirliği yaptıkları kuşku. İki kurum, özellikle MİT'in 15 yıl önce sivil denetim altına alınmasından bu yana rekabet halinde. Bunun en son örneği, Ekim 2011'de Genelkurmay Başkanı Özel'in MİT'in PKK ile gizli görüşmeler yaptığından hiç haberi olmadığını söylemesi..."

Henüz Genelkurmay, MİT ve Emniyet'e bağlı istihbarat örgütlerinin eşgüdümünü sağlayamayan, bunları otoritesi altına alamayan bir hükümetle karşı karşıyayız. Bu durumda soru geçerliğini koruyor: Askerî-bürokratik vesayete son vermenin neresindeyiz? Esas sorun otoriterleşme mi, yoksa sivil otorite zaafı mıdır?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cemaat kalkanı

Şahin Alpay 2012.02.14

Türkiye'de iki komplo teorisi çarpışıyor.

Askerî-bürokratik vesayet düzenine karşı, demokrasinin yerleşmesinden yana olanlar arasında yaygın teoriye göre, son yıllarda yaşanan bütün kötülüklerin, darbe girişimlerinin, katliamların, siyasî cinayetlerin, hatta PKK ve KCK'nın arkasında ("derin devlet" ve uzantısı olan) Ergenekon örgütü var. Vesayet düzeninin savunucuları arasında yaygın teoriye göre ise, "Ergenekon" tümüyle hayal ürünü; "şeriat devleti" kurmak peşinde koşan, bu amaçla bürokrasiye ve güvenlik güçlerine sızmış olan "Fethullahçıların/Gülen Cemaati"nin uydurması.

Bu teorilerden hangisinin gerçeklerle bağdaşır olabileceğine dair ne biliyoruz? Ergenekon örgütünün varlığı MİT tarafından ilk kez 2003 yılında önce Genelkurmay Başkanlığı'na, sonra da Başbakanlık'a bildirildi. 2008'den bu yana açılan davalarda örgüte üye oldukları iddiasıyla 300 dolayında asker ve sivil sanık İstanbul Ağır Ceza Mahkemelerinde yargılanmakta. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 10 Şubat'ta aldığı bir sanığın şikâyetiyle

ilgili ara kararında Ergenekon'u "hükümeti şiddet yoluyla devirmek isteyen bir terör örgütü" olarak tanımladı ve şikâyetçinin meşru nedenlerle tutuklandığına hükmetti. Yargılamalar tamamlandığında Ergenekon'un ne ölçüde gerçek, ne ölçüde "hayal ürünü" olduğu konusunda daha iyi fikir edinmek de mümkün olacak. İnancı-temelli bir sivil toplum hareketinin esin kaynağı olan din bilgini Fethullah Gülen, "amacı şeriat devleti kurmak olan bir gizli örgütlenme"nin başı olduğu iddiasıyla yargılandı. Ağustos 2000'den Haziran 2008'e kadar süren yargılama sonunda beraat etti ve hüküm Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun oybirliğiyle aldığı kararla kesinleşti. Buna rağmen, 2008'de başlayan Ergenekon davasında yargılananların çoğu herhangi bir suç işlemediklerini, aleyhlerindeki davanın düzmece belgelere dayandığını, bunları üreten ve medyaya sızdıranların da "cemaat"e mensup kişiler olduğunu iddia etmekte. Bu iddialar ne ölçüde ciddiye alınabilir, bunları ileri sürenlerin amacı ne olabilir? Basının duayenlerinden biri olan Nazlı Ilıcak, titiz bir çalışmayla kaleme aldığı "Her Taşın Altında 'The Cemaat' mi Var?" başlıklı kitabında bu sorulara yanıt arıyor.

Ilıcak'ın verdiği sonuçlar şunlar: "Türkiye, büyük bir değişim ve dönüşüm geçiriyor. Askerî vesayet kırılıyor. Komplolar ortaya çıkarılıyor. Eskiden suç olmasına rağmen kovuşturulmayan eylemler artık mercek altında. Muhtemelen askerin imtiyazlı konumu yüzünden fazla önlem alınmadı; dolayısıyla arkada iz sürmeye imkân verecek birçok delil kaldı... Peki, askerî vesayetin kırılmasında, siyasî iktidarın kararlılığının yanı sıra Cemaat'in rolü var mıydı? Şüphelilerin kendilerini korumak üzere geliştirdikleri Cemaat kalkanının ciddiyetine inanmıyorum. 'Belgeleri büromuza Cemaatçi polisler yerleştirdi. Silahları, Cemaatçi polisler gömdü. Bilgisayarımıza virüs gönderdiler' iddiaları inandırıcı gelmiyor...

"1990'larda elden ele dolaşan bir 'Fethullahçı polis' listesi vardı. Ama bu liste üzerinde yapılan idari ve adli soruşturmalar sonucunda 'Fethullahçı' denilen 528 polisin tümü aklanmıştı. Sonra onlardan hiç bahsedilmez oldu. İkinci liste Ergenekon'un 4. dalgasıyla birlikte ortaya çıktı... Sıkıntıya düşen herkes 'Bu Gülen'in işi' diye kendini savunmaya başladı. 'Silahları Cemaat gömdü', 'Ofisime İrtica ile Mücadele Eylem Planı belgesini Fethullahçı polis Ali Fuat Yilmazer yerleştirdi' gibi sözler gerçeklerle örtüşmüyor. Ama el altından yürütülen darbe faaliyetlerinin ya da kara propagandanın ortaya çıkmasında, demokrat veya Cemaat'e sempati duyan polisler rol oynamış olabilir...

"TSK mensupları hiç darbe yapmamış, siyasetten daima uzak kalmış kişiler olsalar belki Cemaat'i hedef alan komplo teorileri akla yakın gelebilir. Fakat askerî vesayeti ayakta tutmaya çalışan, her taşın altında irtica tehdidi gören bir zihniyetle karşı karşıyayız..." Kitabı okuyup bitirdiğimde ilk işim Nazlı Ilıcak'ı aramak ve tebrik etmek oldu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sorun, "tevhid - i tedrisat"

Şahin Alpay 2012.03.10

Aklı başında, makul insanların artık şunu teslim etmeleri zamanı geldi, geçiyor:

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu sorunların temelinde, hayli heterojen (dinsel - etnik farklılıklar içeren) bir topluma, Cumhuriyet'in "kurucu felsefesi" (Kemalizm) uyarınca, rızası hilafına (baskı ve zorla) homojen (tektip)

bir gömlek (kimlik) giydirmeye dayatmasından kaynaklanmakta.

Tek - parti rejimi bunun için kuruldu. Çok - partili düzen üzerinde askeri - bürokratik vesayet bunun için tesis edildi, askerin siyasi rolü buradan çıktı. Din devlet tekeli ve denetimine bunun için alındı; dini özgürlükler bunun için kısıtlandı, tarikatlar yasaklandı, Alevilik yok sayıldı. Herkesin aynı dili (Türkçe) konuştuğu, aynı kültüre (Türk kültürüne) bağlı olduğu ve aynı dini inancı (Diyanet'in temsil ettiği resmi İslam) paylaştığı toplum yaratma politikaları bunun için uygulandı. "Tevhid-i tedrisat" kanunuyla öğretim bunun için devlet tekeli altına alındı. Şurası muhakkak: Kemalist gömleği topluma baskı ve zorla giydirmeye uğraşı, ne giderek haklarının bilincine varan toplumun talepleriyle, ne (toplumun birliğini ve dirliğini güven altına alabilecek yegane gömlekle, yani) özgürlükçü ve çoğulcu demokratik rejimin gerekleriyle, ne de çağdaş uygarlıkla bağdaşmıyor.

Geçen hafta boyunca Adalet ve Kalkınma Partisi grubunun, (bırakın muhalefet partilerini) hemen hiç kimsenin (anlaşılan Eğitim Bakanlığı'nın dahi) görüşünü almadan getirdiği köklü eğitim reformu önerisi tartışıldı. İlk şekliyle bu öneri (esas olarak) zorunlu eğitimi 8'den 12 yıla çıkarırken, 4 yıllık kademelere ayırıp, her kademenin sonunda açık öğretime ve meslek eğitimine geçişe; bu arada din eğitimi de veren imam hatip okullarının (28 Şubat askeri müdahalesiyle kapatılan) orta kademesinin yeni bir biçimde yeniden açılmasına kapı aralıyor.

İlk şekliyle uygulanması durumunda önerinin şu sonuçlar doğuracağı (haklı olarak) dile getirildi: Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkması iyidir, ama ekonominin ihtiyaçlarıyla bağdaşmaz şekilde, çocukların erken yaşta meslek eğitimine kapı açmaktadır. Bu, sosyal mobilitenin kısıtlanmasına ("işçisin işçi kal"), kızların erken yaşta örgün eğitim dışına çıkmalarına, evde eğitilmelerine yol açacaktır. Öneri şimdi TBMM ve kamuoyunda tartışılıyor, ama ne yazık ki, eğitimle ilgili sorunlarımızın Kemalizm'in (1982 askeri anayasasıyla da korunan) "devrim kanunları"nın birinden, "tevhid - i tedrisat" kanunundan kaynaklandığı üzerinde duran pek az.

Eğitim sisteminde toplumun taleplerine, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin gereklerine, çağdaş uygarlığa uygun reform şu ilkelere dayanmalı: Din eğitiminde devlet denetimi sürmeli, fakat devlet tekeli son bulmalı. Çocuklarının okulda hangi dini inancın eğitimini göreceğine (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi uyarınca) anne ve babalar karar vermeli. Din dersleri zorunlu olmaktan çıkıp seçmeli olmalı. İmam - hatipler dahil, din adamı eğitimi, dini topluluklara bırakılmalı. Devlet kamu ya da özel bütün okullara (kalite denetimini sürdürürken) öğrenci başına mali destek sağlamalı. Dini özgürlükler üzerindeki, demokratik toplumun gerekleriyle bağdaşmayan kısıtlamalar son bulmalı. Bu bağlamda, tabii ki, kızların okullaşmasını destekleyen esas etkenlerden biri olan başörtüsü yasağı da kalkmalı. Hem bu yasağı desteklemek, hem de kızların eğitilmediğinden yakınmak tam bir iki yüzlülük.

Açıktır ki, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi, her şeyden önce din ile devletin ayrılmasını, Diyanet'in temsil ettiği İslam yorumunun devletin gayri - resmi dini olmasına son verilmesini; Diyanet'in özerkleştirilmesini gerektiriyor. Muhakkak ki, otoriter laiklikten özgürlükçü laikliğe geçiş, Türkiye'nin demokrasiyi yerleştirme arayışının bir parçasıdır. Bu geçişin sağlanmasının kolay olmayacağı, müzakere gerektireceği ortada. Öte yandan, bırakın (Kemalist) muhalefet partilerini, iktidardaki AKP ne ölçüde söz konusu arayışın arkasında duruyor, netlik kazanmış değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nükleer için referandum istiyoruz!

11 Mart, Japonya'da yaşanan dehşetli deprem ve tsunami, ardından nükleer santral faciasının yıldönümüydü.

Dünya Fukuşima Santralı'ndaki 4 reaktörün üçünün kalbinin erimesiyle sonuçlanan "kaza"dan ders alıyor. Dünyanın 3. büyük ekonomisi ve teknoloji devi Japonya, önümüzdeki ay sonunda 54 nükleer santralının hepsini devre dışı bırakmış olacak. Başbakan Yoşihiko Noda, güvenlik denetiminden sonra yeniden işletmeye alınacaklarını söylüyor, ama halktan göreceği tepkinin korkusuyla bunun ne zaman olacağını açıklayamıyor; zamanla bütün nükleer santralların kapatılmasından yana olduğunu belirtiyor. (New York Times, 8 Mart)

150 bin kişinin boşaltıldığı Fukuşima ve çevresinin onlarca yıl sürmesi beklenen radyasyon temizliği işine daha yeni başlanırken Japon kamuoyu yoğun olarak nükleer belayı tartışıyor. Hükümet nükleer enerjinin tehlikelerini halktan gizlemekle suçlanıyor. Fukuşima'yı işleten Tepco şirketinin, uyarılara rağmen yeterli güvenlik önlemi almadığı; resmî makamların ve uzmanların nükleer enerji lehine propagandasının, güvenlik önlemlerinin ihmeline yol açtığı belirtiliyor. (NYT, 9 Mart)

Dünyanın 6. büyük ekonomisi ve teknoloji devi Almanya, 2022 yılına kadar 17 nükleer santralın, İsviçre 2034'e kadar 5 nükleer santralın tümünü kapatma kararı aldı. İtalya geçen haziranda referandum yaparak nükleer santralları ülkeye sokmamayı kararlaştırdı. Geçen ay Polonya'nın Baltık kıyısındaki Mielno kentinde yapılan referandumda halkın yüzde 94'ü nükleer santrala "hayır" dedi. Halen dünyada kurulu 435 nükleer santral var; inşa halindeki toplam 60 nükleer santralın çoğunu Çin (26) ve Rusya (10) gibi otoriter rejimler kuruyor.

Geçen cuma Yeşil Düşünce Derneği, Eurosolar Türkiye ve Friedrich Ebert Vakfı'nın İstanbul'da düzenledikleri "Fukuşima'dan bir yıl sonra Türkiye'de nükleer enerji ve yenilenebilir enerji alternatiflerinin geleceği" konulu konferansta, Türk ve Avrupalı konuşmacıları dinledim. Vurgulanan belki en önemli husus, AKP hükümetinin dünyanın tersine, büyük bir umursamazlıkla nükleer santral kurma ısrarı oldu. AKP hükümeti Akkuyu'da Ruslara nükleer santral yaptırma konusunda kararlılığını sürdürürken, Sinop'ta kurulacak bir santral için de Japon, Güney Kore veya Çin şirketleri ile anlaşma sağlamaya çalışıyor.

Mersin - Akkuyu'daki santralın inşası, uluslararası ihale açılmadan devletlerarası anlaşma yoluyla Rusya'nın Rosatom şirketine verildi. Rosatom, santralı "yap-sahip ol-işlet" sistemiyle inşa edecek. 60 yıllık ömür biçilen 4 ünitelik santralın çoğunluk hissesi 100 yıl boyunca ona ait olacak. Santral, Türkiye'ye kilovatı 12,35 cent'ten, yani hiç ucuz olmayan bir fiyattan elektrik satacak. Ruslara 20 milyar dolara mal olması beklenen santraldan Türkiye, takriben 70 milyar dolarlık elektrik satın alacak. Ruslar, ilk defa başka bir ülkede nükleer santral sahibi olacakları, kaza riskini hiçbir şekilde üstlenmedikleri için bu çok avantajlı anlaşmadan ziyadesiyle memnun.

Oysa Türkiye halkı bu anlaşmadan hiç memnun değil. Yapılan bütün yoklamalar, halkın büyük çoğunlukla nükleer santral istemediğini gösteriyor. Geçen nisan ayında A & G şirketinin bu konuda yaptığı en kapsamlı yoklama, halkın yüzde 64'ünün nükleer santrallara "hayır" dediğini ortaya koydu. Nükleer santralların Türkiye için yararlı olacağını düşünenlerin oranı yüzde 7'yi geçmiyor, yüzde 84'ü temiz enerji kaynaklarına yatırım istiyordu. Geçen haziran ayında yapılan son yoklamada da (İpsos) "hayır" diyenlerin oranı yüzde 80 olarak saptandı.

Zaman daralıyor. Çevresel Etki Değerlendirmesi raporu tamamlandığında, muhtemelen 2014'te, Akkuyu'nun inşaatı başlayacak. Nükleer belanın ülkemize bulaşmasına dur demeliyiz. AKP hükümeti, halkı temsil ettiği iddiasında ise, ezici çoğunluğun istemediği nükleer santralları kuramaz. Burası bir demokrasiyse nükleer enerji için referandum yapılmalı. CHP, eğer gerçek bir muhalefet partisi ise, bunda ısrarlı olmak zorunda. Toplum olarak sesimizi yükseltelim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nasıl bir anayasa?

Şahin Alpay 2012.03.15

Anayasa Uzlaşı Komisyonu, nisan sonuna kadar yeni anayasa ile ilgili görüşleri topladıktan sonra önce genel kurula, sonra halkoyuna sunulacak anayasa metnini kaleme alacak.

TBMM Başkanı Cemil Çiçek, mayısa kadar bütün yurttaşları nasıl bir anayasa istediklerine dair görüşlerini açıklamaya çağırıyor; yeni anayasa önümüzdeki iki yıl içinde başarılamazsa, daha 30 yıl beklenebileceği konusunda uyarıyor.

Şurası muhakkak: Eğer başarılabilirse, Cumhuriyet tarihinde ilk kez halkın temsilcileri tarafından yapılacak olan bu anayasa, büyük olasılıkla bir "geçiş anayasası" olacak (Orhan Miroğlu, Taraf, 12 Mart). Zira Türkiye'nin özgürlüklerin kısıtlandığı tektip toplumu öngören Kemalist ilkelere dayalı rejimden, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi ilkelerine dayalı bir rejime geçmesi, hiç kolay değil. Eğitimde reform teklifi üzerine TBMM Eğitim Komisyonu'nda yaşanan kavgalar, maalesef konuşarak anlaşma kültürünün olmadığı bir toplumda uzlaşarak anayasa yapmanın ne denli zor olduğunu gösterdi. İfade özgürlüğüne bir yandan yasalarla getirilen, öte yandan PKK şiddeti ile beslenen kısıtlamalar da dikkate alındığında, işin bütün güçlüğü ortaya çıkmakta.

Ne var ki, bütün güçlüklerine rağmen, Türkiye'nin yeni bir anayasaya ihtiyacı var ve bu anayasa ancak konuşarak, tartışarak şekillenebilir. Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın 9-11 Mart tarihleri arasında yapılan Abant Platformu toplantısı, Türkiye'nin her kesimden entelektüel birikiminin nasıl bir anayasa üzerinde, konuşarak nasıl uzlaşabileceğini gösterdi.

Benim nasıl bir anayasa, nasıl bir rejime ihtiyaç duyulduğuna dair görüşlerim, yıllar içinde kaleme aldığım yazılarda mevcut. Yine de bunların özlü bir ifadesini okurlarımla paylaşmak istiyorum. Çıkış noktam, TBMM'nin nasıl bir anayasa üzerinde uzlaşabileceği değil; Türkiye'de demokrasinin yerleşmesine hizmet edecek; ülkenin bütünlüğünü, halkın birliğini, barış ve huzuru güven altına alabilecek bir anayasanın temel ilkelerinin neler olabileceği sorusu. Başbakan Erdoğan'ın deyişiyle "hem İstanbul'un hem de Diyarbakır'ın benim anayasam diyebileceği"; inanmayanlar dahil bütün inanç gruplarının özgürlüğünü güven altına alacak bir anayasanın en temel ilkeleri neler olabilir sorusu. Bu ilkeleri şöyle sıralayabilirim.

Türkiye devleti bir cumhuriyettir, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi ilkeleri uyarınca yönetilir. Yönetim hakkı, halkın seçimle gelen temsilcilerine aittir. Yurttaşların bireysel temel hak ve özgürlükleri yanında, dinsel ve etnik azınlıkların grup hakları da güven altındadır. Hak ve özgürlüklerin yasama, yürütme ya da yargı organları tarafından yorumu, başta Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olmak üzere, TBMM'nin onayladığı uluslararası insan hakları sözleşmelerine aykırı olamaz.

Kamu idaresi, merkezi idare ve yerel yönetimlerden oluşur. Yerel yönetimler, yerinden yönetim ilkesinin tesisi açısından gerekli sayıda idari bölge, il ve (her biri ilçelere tekabül eden) belediye yönetimlerine ayrılır. Bölgeler, iller ve belediyeler, seçimle gelen meclisleri ve onların seçeceği yönetim kurulları ve başkanları tarafından yönetilir. Yurttaşlıktan kaynaklanan hak ve ödevlerin düzenlenmesi, uluslararası ilişkiler, savunma, güvenlik, ekonomi politikaları gibi anayasada sayılacak merkezi idareye ait olan yetkiler dışında kalan; başta eğitim, kültür, sağlık hizmetleriyle ilgili yetkiler bölge, il ve belediye yönetimleri arasında paylaşılır.

Vergi beyannamesi vermek bütün yurttaşların hakkı ve yükümlülüğüdür. Merkezi idarenin sağladığı hizmetlerin finansmanı ile ilgili vergiler merkezi idare, yerellerin finansmanı ile ilgili vergiler yerel yönetimler tarafından belirlenir ve tahsil edilir. Gelişmişlik farklarının giderilmesi için Bölgelerarası Telafi Fonu kurulur. Bu fona bütün bölge idareleri vergi gelirleri oranında katkı yapar; fon bölgeler arasında katkılarıyla ters orantılı olarak paylaşılır.

Konuya gelecek yazıda devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nasıl bir anayasa? (2)

Şahin Alpay 2012.03.17

Türkiye'de özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi geri dönülmez şekilde yerleştirebilecek anayasanın en temel ilkeleri konusuna geçen yazıda kaldığım yerden devam ediyorum.

Türkiye devletinin hükümet biçimi, parlamenter sistemdir. Yürütme organı, tek meclisli parlamentodan güvenoyu alan hükümettir; yürütmenin başı başbakandır. Parlamento tarafından yedi yıllığına bir defa için seçilecek cumhurbaşkanının devleti temsil dışında görevi, parlamenter sistemle bağdaşmaz nitelikte yetkileri yoktur; bütün tasarrufları hükümetin onayına tabidir. Silahlı Kuvvetler, mutlak olarak seçilmiş hükümetin emrinde, ülke savunmasından ve kamu düzeninin sağlanmasından sorumludur; siyasî kararlara hiçbir şekilde müdahale edemez, ancak görev alanıyla ilgili konularda, talep üzerine hükümete bilgi verir, önerilerde bulunur. Genelkurmay Başkanlığı, Savunma Bakanlığı'na bağlıdır. Askerî mahkemeler yalnızca disiplin suçlarına bakar. Anayasa Mahkemesi üyeleri, yüksek yargı organları mensupları ve kıdemli anayasa hukukçuları arasından parlamento tarafından seçilir.

Türkiye milleti, Türkiye devleti yurttaşlarından oluşur. Türkçe, ülkenin resmî dilidir. Bütün yurttaşlar bu dili bilme ödevine ve kullanma hakkına sahiptir. Bölge idareleri, ortak resmî dilin yanında, bölgesel resmî diller de kabul edebilir. Birden fazla resmî dili olan bölgelerde eğitim iki-dilli yapılır. Bütün bölgelerde kamu okulları yeterli talep olması halinde anadil eğitimi sağlar; özel okullar iki-dilli eğitim verebilir. Yerleşim yerlerinin adlarının belirlenmesi yerel meclislerin yetkisindedir.

Devlet, din işlerine, din de devlet işlerine karışmaz. İnsan haklarıyla çelişmediği sürece, inanma ve inanmama özgürlüğüne hiçbir kısıtlama getirilemez. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), özerk bir kurum olarak yeniden örgütlenir. Diğer inanç grupları da, din adamlarının eğitimi dâhil, din hizmetlerini kendi kuracakları kurum ve vakıflar aracılığıyla yerine getirir. Dinî kurum ve vakıflar, yurttaşlardan isteğe bağlı olarak toplanacak ödentilerle finanse edilir. Kamu okullarında din dersleri, isteğe bağlı olarak ve ana-babaların tercihleri doğrultusunda verilir.

Temel ve ortaöğretim kurumları eğitim bakanlığı tarafından denetlenir. Kamu okullarında ders programları yerel yönetimler tarafından belirlenir. Özel okullar ders programlarını kendi uygun gördükleri şekilde düzenler. Yerel yönetimler, kamu-özel ayrımı gözetmeksizin bütün okullara ve üniversitelere öğrenci başına mali destek sağlar. Kamu ve (kâr amacı gütmeyen) vakıf üniversiteleri akademik, idarî ve malî özerkliğe sahiptir; aralarında eşgüdümü Üniversitelerarası Kurul sağlar (YÖK kaldırılır).

Buraya kadar yeni ve demokratik anayasada yer alması gereken temel ilkeler üzerinde durduk. Ancak bir ülkenin siyasî rejimini, anayasa kadar seçim ve partilerle ilgili düzenlemeler de belirler. Temsilde adaleti ve yönetimde istikrarı sağlayacak, seçmenlerin kime oy verdiklerini bilmelerini mümkün kılacak seçim sistemi, tek adayın seçileceği dar bölgesi, iki turlu çoğunluk sistemidir. Partilerin lider sultasından kurtulması için, seçimlerde gösterecekleri adaylar, parti üyelerinin katılacağı önseçimlerle belirlenir. Siyasî partiler, şiddet uygulamaları veya savunmaları, ırkçılık yapmaları ve nefret söylemi kullanmaları halinde Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılır.

Medya ile ilgili temel kanunlar da rejim üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. Medyanın resmî ve gayri resmî yollardan yürütmenin denetimi altına girmemesini temin için, kamu yayın kuruluşu (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu) özerk statüye ve editoryal bağımsızlığa sahiptir. Medya şirketlerine çapraz mülkiyet yasağı uygulanır, yani hem radyo-televizyon hem de gazete sahibi olamazlar. Medya alanında faaliyet gösteren şirketlerin sahipleri kamu ihalelerine katılamaz.

Umarım TBMM yeni bir anayasa tasarısı çıkarmayı başarır ve o tasarı üzerinde tartışmayı geliştirme imkânını buluruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Afganistan şehitlerinin düşündürdükleri

Şahin Alpay 2012.03.20

Afganistan'da görev yapan 12 askerimiz helikopter kazasında şehit oldu.

Yalnız onların kaybı değil, arkalarında bıraktıkları eş ve çocukların hazin öyküleri yürekleri dağladı. Ne yazık ki, asker ve polis çok sayıda güvenlik kuvvetleri mensuplarının, başka herhangi bir amaçla değil, sadece ve sadece kanuni ve mesleki görevlerini yerine getirirken, çatışmalarda ya da kazalarda can verdiği, şehit düştüğü bir ülkede yaşıyoruz. Hepsine canları pahasına verdikleri hizmetleri için şükran borçluyuz; hepsinin anıları önünde saygıyla eğiliyorum.

Afganistan'da şehit olanların kaybı, farklı yorumlara yol açtı. Bunların en çarpıcı olanlarını anamuhalefet partisi sözcülerinden duyduk. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, "Gencecik insanlar, ülkelerinden, çoluk çocuklarından uzakta, ülkenin çıkarlarını savunmak için mi bulunuyorlar gibi bir soruyu haklı olarak bizim aklımıza getiriyor..." dedi. Aynı partinin TBMM grup başkan vekili Emine Ülker Tarhan'ın yorumu da şu oldu: "Egemenlik hakkını devrettiğiniz Amerika istiyor diye biz oğullarımızı bilmediğimiz topraklarda şehit vermek zorunda değiliz."

Doğrusu Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç cevaben söylenmesi gerekenleri söyledi: "Tek başımıza yaşayan bir devlet değiliz. Yükümlülüklerimiz, sözleşmelerimiz, üzerimize düşen görevler var ve bu görevleri askerlerimiz bazen de polislerimiz yerine getirebiliyor. Dolayısıyla muhalefet partilerinin 'Türk askerlerinin Afganistan'da ne işi var' demesi, bu olaydan belki bir rant elde etme gayretidir. Onlar da biliyorlar ki Türk askerinin Somali'den tutun dünyanın her yerindeki barışı koruma veya sağlama görevleri bulunmaktadır, bulunmaya devam edecektir."

Bu vesileyle hatırlamakta belki yarar var. Askerlerimiz daha önce BM ya da NATO'nun barışı destekleme misyonları kapsamında dünyanın çeşitli yerlerinde görev yaptı, halen de sadece Afganistan'da değil, Bosna-Hersek, Kosova, Lübnan, Sudan ve Somali'de görev yapmakta. Polislerimiz de BM örgütünün Kosova, Liberya, Doğu Timor, Kongo, Sierra Leone, Haiti, Fildişi Sahilleri, Sudan, Burundi misyonlarında görev yaptı, yapıyor.

Afganistan'da şehit düşen askerlerimizin bende uyandırdığı düşünceler muhalefet sözcülerinden farklıydı. Şöyle ifade edebilirim: Militarizmin her türlüsüne karşıyım. Silahlara, öldürmeye düşmanım. İnsanları birbirine düşüren ırkçı ve saldırgan milliyetçiliğin her cinsinden tiksiniyorum. Ne var ki, insanlığın devletler arasında bölünmesi sürdükçe, savaş ve şiddeti doğuran nedenler ortadan kalkmadıkça, bütün ülkeler gibi Türkiye'nin de kendini savunmak ve güvenliğini sağlamak için ordu ve polis gücüne gereksinimi var. Güvenlik kuvvetlerinin demokrasinin temel ilkelerine ve insan haklarına tam bir saygı içinde görev yapmasını sağlamak ise en temel sorunlarımızdan biri.

Güvenlik kuvvetleri içinden demokrasiye ve insan haklarına saygı göstermeyen, bu yüzden kendilerinin olduğu gibi mensup oldukları kurumların da itibarına büyük leke sürenler ne yazık ki çok oldu. Bugün, çok sayıda askerin, daha önce görülmediği şekilde darbe girişimlerinden ve insan hakları ihlallerinden sorumlu bulunarak yargılanmakta oluşu, Türkiye'nin demokrasiyi ve insan haklarını yerleştirme yolunda ilerleyişinin işaretleri. Bu davaların, orduya saygıyı güçlendirmenin vazgeçilmez bir icabı olduğunda kuşku yok. Biraz da bu davalar sayesinde hukuk devletinin kıymetini öğreniyoruz.

Ne var ki, bugün bir kısmı üst rütbeli, çok sayıda subayın yargılanıyor olmasını, ordunun yıpratılması şeklinde yorumlayarak, bundan siyasi rant elde etme gayretinde olanlar az değil. Her şeyden önce bütün yurttaşlar gibi emekli ve muvazzaf subayların da adil yargılamaya hakları var. Bütün yurttaşlar gibi subayların yargılanmalarının da en kısa sürede sonuçlandırılması; sorumlu bulunanların cezalandırılması, diğerlerinin aklanması; tutukluluğun ceza haline dönüşmemesi, bugün Türkiye'de hukuk devletinin en önemli gereklerinden biri.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi yalnızca "milli irade" değildir

Şahin Alpay 2012.03.22

"Muhalefetin sefaleti" başlıklı yazım üzerine bir okurum telefon etti.

Şunları söyledi: "Bu muhalefet bizi, tek parti ve tek adam iktidarına mahkûm ediyor. Ciddiye alınabilir bir muhalefet olmadan demokrasi yürümüyor..." Haklıydı; demokrasiyle ilgili sorunlarımızın sadece muhalefetten kaynaklanmadığını da hatırlatıyordu.

Muhakkak ki demokrasimizin eksik ve kusurlarında, iktidarın sorumlulukları daha büyük. AKP iktidarının ekonomiye, demokrasiye ve ülkenin saygınlığına yaptığı katkıları birçok yazıda dile getirdim. Bu hizmetler, 1990'lar boyunca birbiriyle didişerek her alanda ülkeyi batıran koalisyon hükümetlerinden sonra kurulabilen bir tek - parti hükümeti ve başında partisinden de fazla destek sahibi bir başbakanın bulunması sayesinde mümkün oldu. Ne var ki, onuncu yılında AKP iktidarına başarılarını getiren reformlar neredeyse tamamen durdu, demokrasi karnesi giderek kötüleşmeye başladı.

Bu nasıl açıklanabilir? Bir teoriye göre Başbakan Erdoğan, 2014'te Cumhurbaşkanı seçilme hedefine odaklandı; bunun için oyun planını dengeleri olduğu gibi koruma üzerine kurdu. Başka bir teoriye göre AKP iktidarı asker - sivil bürokrasiyi denetimi altına almayı başaramadığı için, (vesayetçilerin cüretinin artabileceğini hesaba katmaksızın) onunla uzlaşmaya yöneldi; giderek "Kemalistleşti." Yine başka bir teoriye göre de, AKP hükümetinin demokrasi anlayışındaki zaaflar kendini göstermeye başladı.

Hepsi birden geçerli olabilecek bu teorilerin sonuncusu üzerinde durmaya değer. AKP hükümetinin demokrasi anlayışındaki zaafların temel taşı, bürokrasinin vesayetçiliğine karşı halk egemenliğini temsil etme iddiasındaki önceki bütün iktidar partilerinde de (DP, AP, ANAP) görülen, demokrasiyi yalnızca "milli irade"yle, çoğunluk yönetimi ile özdeş gören zihniyet. Oysa demokrasi, yönetim hakkının çoğunluğun oyuna sahip parti veya partilerde olduğu kadar, iktidarların yanlış yapmamaları için muhalefet tarafından denetlenip dengelendiği; yurttaşların hiçbir çoğunluk tarafından çiğnenemez temel hak ve özgürlüklere sahip oldukları rejim.

AKP'nin demokrasi anlayışındaki zaafı sergileyen son örneklerden biri eğitim reformu önerisi. Bu çapta bir reformun ilgili bütün tarafların görüşü alındıktan sonra Parlamento'ya getirilmesi, Parlamento'da da muhalefet tarafından bütün imkânlar kullanılarak eleştirilebilmesi gerekirdi. Yeni bir örnek, Nevruz kutlamalarının mutlaka 21 Mart'ta yapılması konusundaki ısrarın yol açtığı tahribat.

Özgürce haber veren, yorum yapan bir medya olmadan demokrasi işleyemez. AKP iktidarının en temel yanlışlarından biri, gazeteciliğin devletten, hükümetten, patronlardan bağımsızlığını güven altına alacak yasalar çıkarmak yerine, medyayı "dükkan sahipleri" aracılığıyla denetim altına alma politikası. Evet, bütün mesleklerden kimseler gibi gazeteciler de suç işleyebilirler ve Türkiye'de terör örgütlerine ve darbe girişimlerine bulaşan gazeteciler olabilir. Ama kişilerin olmadıkları halde örgüt üyesiymiş gibi kovuşturulmasını ve cezalandırılmasını öngören yasalar yerinde duruyorsa, hukuk devletinden söz edilemez.

Bu hükümet, Kürt kimliğinin inkarına son vererek bu ülkeye çok büyük bir hizmet yaptı. Ama Kürt kimliğinin tanınmasına yönelik reformlar durdu; PKK ile silah bırakmasını temine yönelik görüşmeleri başlattı, ama yine "askerî çözüm"e meylettiğine dair sinyaller yoğunlaştı.

Evet, hem de en güçlü olduğu dönemde AKP iktidarının yanlışları artıyor. Umutlar Amberin Zaman'ın hatırlattığına kaldı: "Yine de ben umudumu koruyorum. Çünkü Başbakan Erdoğan ve AK Parti'yi güçlü kılan özelliklerden biri, çok hızlı dönüş yapıp radikal kararlar alabilmeleri. Hiçbir hükümetin cesaret edemediği adımlar attilar, yine atabilirler. Atmalılardır. Sonuçta akıl ve vicdan sahibi herkes biliyor ki, Kürt sorunu çözülmeden Türkiye ne gerçek demokrasiye kavuşabilir, ne de huzura." ("Diyarbakır'da fırtına öncesi sessizlik", Habertürk, 13 Mart)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

On başlıkta etik

Şahin Alpay 2012.03.24

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Hasan Yazıcı, 1963'te Robert Lisesi'nden mezun olan sınıftan arkadaşımıdır.

Geçen hafta sonu telefon etti ve 20 Mart sabahı fakültede "On başlıkta etik" konulu bir konuşma yapacağını haber verdi. Ben de dinlemeye gittim. Bu yıl içinde emekli olacağını biliyordum, ama zamanın geldiğinin farkında değildim. Konuşmayı emeklilik töreni kapsamında yapacağını orada öğrendim.

Hasan Yazıcı, Türkiye'de romatizma hastalığı ile ilgili hemen herkesin, dünyada da (bu alanda bir numaralı uzman oluşu nedeniyle) Behçet hastalığı ile ilgili hemen herkesin tanıdığı bir tıp doktorudur. Toplum meseleleriyle yakından ilgilenen doktorlar geleneğimiz içinde yer alması, yıllar içinde yaklaşan dostluğumuzun nedenidir.

Emeklilik törenini karışık duygularla izledim. Çoğu sınıf arkadaşım emekli oldu. Ama, herhalde emekliliği Hasan'ın olağanüstü aktifliğiyle bağdaştıramadığım için, hüzünlendim. Yıllar içinde birlikte çalıştığı meslektaşlarının kürsüden takdirlerini ve teşekkürlerini paylaşmak için sıraya girmeleri ise beni çok sevindirdi. Bilim adamlığı, araştırmacılığı, öğrencilerinin yetişmesine yaptığı katkı, insanî yönü, dürüstlüğü, ilkelere bağlılığı, yardım severliği, üstün entelektüel vasıfları, hepsi kürsüden dile getirildi.

Hasan'ın fakültedeki odasının duvarına astığı bir Amerikan atasözü vardır: "Tanrım, bana değiştiremeyeceğim şeylere katlanmak için gerekli dinginliği, değiştirebileceğim şeyleri değiştirmek için gereken cesareti ve ikisi arasındaki farkı bilmemi sağlayacak bilgeliği bağışla." Bu sözler onun pusulası olmuştur. Lise mezuniyet yıllığımızda, onu "ütopik bir dünyaya inanan sosyal reformcu" olarak tanımlayan satırlar da anlamlıdır.

Hasan Yazıcı 1990'lardan bu yana, intihale / aşırı macılığa (yani, başka kişilerin ifade, buluş veya düşüncelerinin kaynak göstermeksizin, kendine aitmiş gibi kullanılmasına) karşı yürüttüğü kampanya ile de temayüz etti. İhsan Doğramacı'nın (1915 - 2010) bir kitabında aşırı macılık yaptığını ortaya koyan bir yazısından (Milliyet, 15 Kasım 2000) dolayı dava edilmesi ve tazminat ödemeye mahkum olması bana göre bilim dünyamızda son yılların en ibret verici olaylarından biridir. (Dava halen AİHM önünde.) Beklenebileceği üzere Hasan Yazıcı geçenlerde, üyelerinin bundan böyle hükümet tarafından atanmasını öngören skandal kanunun çıkarılması üzerine Türkiye Bilimler Akademisi üyeliğinden hemen istifa etti.

Fakültede verdiği son ders de ahlaki davranışın temel ilkeleri üzerine oldu. "On başlıkta etik" satır başlarıyla şöyle: 1) Yalan söylememek etiğin baş kuralıdır, ama eğer söz konusu olan haydutlardan kaçan kişiyi saklamak ise "evde yok" demek mubahtır. 2) Kusursuz kul olmaz. Onun için insanlardan katıksız şekilde etiğe uygun davranmalarını beklemek gerçekçi olmaz. 3) Çekimser oy da diğerleriyle eşit değerdedir. "Bizden değilsen bize karşısın" mantığı etik değildir.

4) İki kötü bir iyi yapmaz. "Fransızlar da Cezayirlilere yaptı..." söylemi diğerlerini hiçbir şekilde kurtarmaz. 5) Etik değerler yöreye göreceli olamaz, ama kutsallarını aşağılayan karikatürleri Afganistan'a yaymak da etik değildir. 6) Etik açıdan bakıldığında kanun önünde herkes eşit değildir. Diğerleri açabilir, ama siyasilerin ya da kamusal kişiliğe sahip kimselerin kendilerini eleştirenlere karşı manevî tazminat davası açmaları etikle bağdaşmaz.

7) Karar nisabı ile toplantı nisabı karıştırılmaz. 8) Islığı çalan, "kral çıplak" diyenler açık konuşur; "muhter vatandaş" açık konuşmaz. Islığı çalanın korunması etik, muhter vatandaşın korunması ise değildir. 9) Bilim yönteminde etik, teoriyi doğrulamayı değil çürütmeyi esas alır. 10) Aşırmanın hiçbir şekli etik değildir.

Muhakkak ki etik zaafı, Türkiye'nin önemli meselelerinden biri. Ahlaki davranışın temel ilkeleri bunlarla sınırlı değil. Konuya döneceğim. Kürt sorununda "devekuşu stratejisi" üzerine yorumum ise gelecek yazıda.

Devekuşu stratejisine dönülemez

Şahin Alpay 2012.03.27

Aksiyon dergisi, 21 Mart tarihli "İkinci Oslo süreci için Brüksel zirvesi" başlıklı ayrıntılı haberinde, "KCK/PKK, devletle yeniden masaya oturmak için Avrupa'da Karayılan'ın da katıldığı bir toplantı yaptı.

Şartlar olgunlaştıktan sonra tarafların ikinci kez Oslo'da bir araya gelmesi kararlaştırıldı." diyordu. Ertesi gün, Taraf, Milliyet ve Habertürk gazeteleri, yüksek düzeyde bir hükümet yetkilisinin, Kürt sorununda kararlaştırılan strateji değişikliği hakkında yaptığı açıklamaları aktarıyordu.

Başbakan tarafından teyit edilen "yeni" stratejiye göre, bundan böyle hükümet, Öcalan'ı ve PKK'yı değil, sadece Kürtlerin Parlamento'daki meşru temsilcisi BDP'yi muhatap alacaktı. PKK ile askerî mücadele sürdürülürken, bireysel haklar bağlamındaki Kürt taleplerinin karşılanması yönünde adımlar atılacaktı. PKK'nın silah bırakması çalışmasında ise inisiyatif Kürdistan Bölge Yönetimi Başkanı Mesud Barzani'de olacaktı. Gerçekte, MİT-PKK arasındaki Oslo görüşmelerinin akim kalmasından sonra geçen yazdan beri uygulanmakta olan bu stratejiyi yorumlarken tekrar tekrar hatırlatılması gereken şunlar:

Kürt sorunu, ülke nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturan Kürt yurttaşların demokratik haklarının tanınması sorunudur. Elbette ki sorunun çözümüne ilişkin Türkler arasında olduğu kadar, Kürtler arasında da çok farklı görüşler var. Nitekim son genel seçimde de (çoğu Türk-çoğunluklu batı bölgelerinde yaşayan) Kürtlerin büyük bölümü AKP'ye oy verdi; PKK ile aynı tabanı paylaşan BDP ise Kürt çoğunluklu bölgede oyların yaklaşık yarısını aldı.

Ancak şurası muhakkak ki hangi partiyi desteklediklerinden bağımsız olarak Kürtlerin ezici çoğunluğu üç temel talep etrafında birleşiyor: Vatandaşlık tanımının etnik kimlikten arındırılması. Anadilde eğitim hakkının kabulü. Kürt çoğunluklu bölgeye geniş idari özerklik tanınması. Bu talepler karşılanmadan Kürt sorunu çözülemez. BDP'nin TBMM'deki varlığı çözüm açısından büyük bir imkândır. Muhakkak ki Kürt kimliğinin ve taleplerinin özgürce ifadesi üzerindeki bütün engelleri kaldıran, yeni anayasayı ve buna uyum kanunlarını BDP ile görüşerek, anlaşarak çıkaran bir hükümet, sorunun çözümü yolunda ilerleyebilir. Ancak ne yazık ki bu imkân çeşitli nedenlerle bugüne değin gereği gibi değerlendirilemedi. Mutlaka değerlendirilmeli.

Ne var ki, PKK'nın Kürt sorununun bir ürünü olduğu, onyıllar boyunca Kürt kimliğinin yasak, baskı ve zorla bastırılmasında ısrar sonucunda PKK'nın giderek Kürt sorunundan bağımsızlaşan, ayrı bir sorun niteliği kazandığı görmezden gelinemez. PKK sorununun öldürerek çözülebileceğini ise ancak milliyetçi bağnazlıktan burnunun ucunu göremeyenler tasavvur edebilir. PKK'nın yürüttüğü silahlı ayaklanmanın son bulması sağlanmadan Türkiye'nin huzura ve barışa kavuşamayacağını kuşku yok ki AKP hükümeti de biliyor. PKK'yı yok sayan bir "strateji," ancak devekuşu stratejisi, "kafayı kuma gömme", gerçeklere gözlerini yumma stratejisi olabilir. Kanlı kardeş kavgasının son bulması için Oslo'da başlayan sürecin canlandırılması, PKK ile silahlı ayaklanmanın son bulmasının koşulları üzerinde anlaşmaya varılması şarttır.

PKK'nın silah zoruyla Kürt çoğunluklu bölge halkı üzerinde vesayet kurma, bölgeyi egemenliği altına alma çabası, bütün demokratların olduğu kadar Kürtlerin büyük çoğunluğunun da haklı bir kaygısı. Ne var ki, PKK vesayeti tehlikesinin bertaraf edilebilmesi ancak, örgütün silahlı mücadeleyi bırakıp, siyasi mücadeleyi benimsemesiyle, yani sivilleşip siyasallaşmasıyla mümkün olabilir. Silahları terk eden, öteki siyasi partilerle demokratik rekabete giren PKK'nın Türkiye Kürtlerine iradesini dayatması söz konusu olamaz.

Nihayet unutulmamalı ki, hükümetin de paylaştığına kuşku olmayan, Türkiye'nin bölgesinde bir barış, refah ve demokrasi kalesi haline gelmesi vizyonu, yalnızca kendi Kürt yurttaşlarının değil, bölgede ve her yerde yaşayan Kürtlerin saygı ve güvenini kazanmasıyla gerçekleşebilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Din özgürlüğü ve "şeffaflık" meselesi

Şahin Alpay 2012.03.29

ABD Kongresi'nin Uluslararası Dinî Özgürlükler Komisyonu 2012 yılı raporunda, dinî özgürlükleri "sistemik ve gözle görülür" şekilde ihlal ettiği gerekçesiyle Türkiye'yi "en çok kaygı duyulan" 16 ülke arasında saydı.

Oysa Komisyon'un 2008 tarihli raporunda Türkiye "gözden geçirilen", 2009'da da "izlenen" ülkeler kategorisindeydi. Oysa ABD Dışişleri Bakanlığı'nın geçen yıl yayımlanan dinî özgürlükler raporunda Türkiye "dinî hoşgörü ortamını geliştirme yönünde attığı adımlardan dolayı" övülmüştü.

Dışişleri Bakanlığı rapora sert tepki gösterdi: "Son dönemde ileriye doğru atılan adımları ve yapılan reformlara temel teşkil eden siyasî iradeyi kasıtlı olarak göz ardı eden bu rapor... bizim için yok hükmündedir." dedi. Bu arada Komisyon'un 9 üyesinden 5'inin aleyhte oy kullandığı, fakat bunlardan birisi görüş değiştirince Türkiye'nin "en çok kaygı uyandıran" ülkeler kategorisinden çıkarılması gerektiği halde, raporun ilk haliyle yayımlandığı da ortaya çıktı.

Türkiye'nin "en çok kaygı duyulan" 16 ülke arasında yeri var mıdır, doğrusu bu konuda karar verecek mukayeseli bilgiye sahip değilim. Son birkaç yılda gayrimüslimlere tanınan haklarda bazı ilerlemeler olduğu da doğrudur. Ancak Türkiye'de dinsel özgürlükler üzerinde demokratik düzenle asla bağdaşmayan kısıtlamaların devam ettiğini herkes gibi ben de biliyorum. İsterseniz bu kısıtlamaların sadece başlıcalarını tekrar hatırlatayım.

Kemalizm'in dini ve özellikle İslam'ı "irtica" sayan otoriter laiklik anlayışı uyarınca Türkiye'de din-devlet ayrılığı yok, din üzerinde devlet tekeli ve denetimi var. Hangi inançtan olursa olsunlar bütün yurttaşlar Sünni-Hanefi resmî İslam'ı temsil eden Diyanet İşleri Başkanlığı'nı ödedikleri vergilerle finanse etmek zorunda. DİB'in idare dışına çıkarılmasını savunmak siyasî partiler için kapatılma nedeni. DİB bütün camileri denetliyor; cuma hutbelerini merkezden gönderiyor. Diğer inanç grupları devletten bir kuruş yardım almıyor. Aleviler ibadethanelerini, yani cemevlerini ancak son yirmi yıldır açabiliyor; ancak ruhsat alabilmeleri hâlâ belediyelerin keyfi iznine bağlı. Aleviler gibi Apostolik, Katolik ve Protestan Ermeni, Rum Ortodoks, Süryani, Katolik ve Protestan kiliselerinin, Yahudilerin, Bahai, Yezidi, Şii, Caferi ve sair dinî grupların da yasal güvenceleri yok; hepsi devletin ve siyasetin keyfi uygulamalarına tabi.

Sünnilerin büyük çoğunluğu Sufi İslam'a inandıkları, tarikatlara ve onlardan zamanla evrilen cemaatlara ve yeni dinsel akımlara mensup oldukları halde, tarikatlar 1925'ten beri kanunen yasak; inananları üzerinde tehdit ve baskılar sürüyor. Başörtüsü yalnız parlamento dahil bütün kamu binalarında değil, bütün okullarda yasak; üniversitelerde ancak bir iki yıldır fiilen serbest. "Tevhid-i Tedrisat" Kanunu uyarınca, (din adamları dahil) din eğitimi devletin tekelinde. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı olarak ailelere çocuklarının diledikleri nitelikte din eğitimi almalarını sağlama hakkı tanınmıyor. 1960'tan beri gerçekleşen veya girişilen askeri

darbelerin hemen hepsinin gerekçesi "bölücülük" (yani Kürt kimliğinin ifadesi) ve "irtica" (yani İslam kimliğinin ifadesi) ile mücadele oldu. Şiddet ve ırkçılıkla hiçbir ilgisi olmayan, ama İslamî duyarlılıkları olan partiler kapatıldı; bu bağlamda halkın yarısının oyunu alan iktidar partisi AKP dahi kapatılma tehdidi altında bırakıldı.

Dinî özgürlükler kısıtlı olduğu gibi, baskı ve tehditlerden dolayı yurttaşlar hâlâ dinî kimliklerini açıklamaya çekiniyor. Aleviler son yirmi yıla gelinceye kadar inançlarını gizlediler. Aslen Ermeni olduklarını keşfedenler ancak yeni yeni vaftiz olup kiliseye intisap etme cesaretini gösteriyor. Bırakın Alevi ve gayrimüslimleri hangi dinî cemaate mensup olduklarını gizleme gereğini duyan Sünniler var. Din özgürlüğünün güven altında olmadığını bir yana bırakıp, dinî cemaatlere "şeffaf olun!" diye tutturan laikçilere sadece gülüyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mesut Barzani ve liberal Pankürdizm

Şahin Alpay 2012.03.31

Bağdat'tan yayın yapan El Şarkiye kanalına mülakat veren Irak Kürdistan Bölge Yönetimi (KBY) Başkanı Mesut Barzani, "Kürtlerin zulme uğradığı gerçeği göz ardı edilemez.

Biz de bir ulusuz, diğerleri gibi. Fars, Arap, Türk ulusundan bir eksiğimiz yoktur. Arap ulusu kaç ülkeye bölünmüş? Kürdistan kaç ülke arasında bölünmüş ve hiçbir zaman Kürt devleti olmasına izin verilmedi..." diye konuştu. Hiçbir bölünme ya da birleşmenin zorla olamayacağına, bunun örneklerinin Çekoslovakya ve Almanya'da görüldüğüne dikkat çeken Barzani, sözlerine şöyle devam etti: "Zorla bölünenler 40 yıl aradan sonra yine birleştiler. Gün gelecek Kürt ulusu da birleşecek ve kendi kaderini tayin edecek. Ben şiddeti benimsemiyorum. Şiddet ve silah ile çözülecek bir mesele olarak da görmüyorum. Herkes de bunu bilmeli." (Taraf, 29 Mart)

Barzani'nin Kürt milliyetçilerinin gönlünde yatan, bütün Kürtlerin tek bayrak altında birleşmesi idealini dile getirdiği muhakkak. Bu görüşleriyle liberal-özgürlükçü nitelikte bir Pankürdizmi temsil ettiği söylenebilir. Bunun bir işareti, Kürt birliğinin zorla, şiddetle değil, ancak gönüllü olarak sağlanabileceğini vurgulaması. Bir diğeri ise KBY'nin izlediği politikalarda görüldüğü üzere, ilke olarak, bölgede yaşayan bütün halklara eşit demokratik haklar tanınmasını içeren, özgürlükçü ve çoğulcu demokratik rejimi savunması.

Barzani'nin liberal, özgürlükçü milliyetçilik anlayışının tam zıddını, kuruluş döneminde PKK temsil etti; bütün Kürtleri, silahlı devrim yoluyla Marksist-Leninist bir rejim altında birleştirmeyi amaçladı. Ne var ki, hiç değilse söylemde, önce Marksizm-Leninizm'den, sonra da bütün Kürtleri tek bir bayrak altında toplama amacından vazgeçti; Türkiye sınırları dahilinde Kürtlere "demokratik özerklik" talebini dile getirmeye başladı, eski programından geriye sadece şiddet kaldı. Şiddeti dahi, "onurlu" bir barış karşılığında terk etmeye hazır görünüyor.

Barzani'nin liberal Pankürdizmi bir gün gerçekleşebilir mi? Kürtler bugün esas olarak dört bölge ülkesi arasında bölünmüş durumda: Türkiye, İran, Irak ve Suriye. Irak dışındaki ülkeler, bu konuda istatistikî bilgi sağlamadığı için, toplam Kürt nüfusunun ne kadar olduğu ve nasıl dağıldığı hakkında sağlıklı bilgi bulunmuyor. Vikipedi'nin yansıttığı tahmini verilere göre, Kürtlerin toplam sayısı 30 milyonu buluyor. Dağılımı şöyle: Türkiye (13,4-18,6 milyon), İran (6,5-7,9 milyon), Irak (6,2-6,5 milyon), Suriye (1,8-2,2 milyon). Geri kalanı çoğunlukla Avrupa ve diğer bölge ülkelerinde.

Kürtler sadece dört ülke arasında bölünmüş durumda değil. Din açısından çoğunluktaki Sünniler ile Aleviler, Şiiler ve diğerlerine ayrılıyor; Kürtçenin farklı lehçelerini (Sorani, Kırmançi, Zaza, Gorani ve diğerleri) konuşuyor. Kürtlerin arasındaki en önemli bölünme ise siyasi fikirleri ve tercihlerinde görülüyor. Bunun belki en belirgin örneğini Türkiye'de görüyoruz. Türkiye Kürtlerinin çoğunun, son iki seçimde Kürt milliyetçisi sayılamayacak AKP'ye oy verdiklerini biliyoruz. Son araştırmalar, bağımsızlık isteyenlerin ancak beşte bir dolayında olduğuna işaret ediyor. Kürdistan'ın her bir parçası bağımsızlığını kazansa, aralarında birlik sağlanıp sağlanamayacağı da (Panarabizm ve Pantürkizm'in durumuna bakarsak) kuşkulu görünüyor. Dolayısıyla Kürt birliğinin önünde siyasal, sosyal, kültürel nitelikte çok engel var. Bunun için olacak Barzani, aynı mülakatta, Irak Kürdistanı'nın bağımsızlığının bile torunlarına kalabileceğini söylüyor.

Mesut Barzani'nin (ve başka Kürtlerin) zorlamayı, şiddeti ve ırkçılığı dışlayan, liberal-özgürlükçü nitelikteki milliyetçiliğine saygı duyuyorum. Ne var ki, milliyetçiliği reddeden, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiye inanan biri olarak, Türkiye'nin bir (ulus değil) ülke devlet, yurttaşlar devleti olarak yeniden kurulmasını savunan Türk ve Kürt demokratların ortak idealinin üstünlüğüne inanıyorum. Neden? Çeşitli nedenleri başka bir yazının konusu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdullah Demirbaş'ın anadil mücadelesi

Şahin Alpay 2012.04.10

Birkaç yıl önce bir sabah cep telefonum çaldı. Telefondaki ses şöyle diyordu:

"Ben Diyarbakır'ın Sur ilçesi belediye başkanı Abdullah Demirbaş... Bugün Zaman'da çıkan yazınızı okudum ve sizi kutlamak istedim..." O günden sonra Sayın Demirbaş ile gelişen diyalogumuz, muhabbetimiz var. Diyarbakır'a son gidişimde de sohbet fırsatı bulduk.

Demirbaş'ın dikkate değer bir öyküsü var. 1966'da Diyarbakır'da doğdu; ilk ve orta öğrenimini orada gördü. Elazığ Fırat Üniversitesi'nde sosyoloji okudu. 1987'den 2001'e kadar çeşitli illerde felsefe öğretmenliği yaptı. 2004 yerel seçimlerinde %56 oyla Sosyal Demokrat Halkçı Parti'den (SHP) Sur belediye başkanı seçildi. Sonra DEHAP'a, DTP ve BDP'ye geçti.

2007'de Avrupa Konseyi'nin "Bölgesel Diller ve Azınlık Dilleri Avrupa Sözleşmesi"ni Türkiye'nin de imzalaması için kampanya başlattı. Kürtçe bilgi veren broşürler ve çocuk kitapları bastırmak suretiyle belediyenin kaynaklarını kötüye kullandığı gerekçesiyle, o yıl İçişleri Bakanlığı'nın önerisi ve Danıştay kararıyla bütün belediye meclisi üyeleriyle birlikte görevden alındı.

Mart 2009 yerel seçimlerinde bu kez % 66 oyla yeniden seçildi; Mayıs'ta devam eden davadan 2 yıl hapse mahkum oldu. Aralık ayında da KCK operasyonları kapsamında tutuklandı. (Gerek kendisine kelepçe vuran polis memurunun, gerekse avukatının eski birer öğrencisi olmasının onu hem üzdüğünü, hem de sevindirdiğini anlattı.) Ciddi bir kan hastalığı olması nedeniyle Mayıs 2010'da serbest bırakıldı. Halen çeşitli davalarda toplam 450 yıl hapis istemiyle yargılanıyor.

Demirbaş yalnız Kürtçe değil, bütün bölge ve azınlık dillerine özgürlük için çalışıyor. Belediyede Kürtçe, Ermenice ya da Süryanice bilen personeli tercih ediyor; onlara ek maaş veriyor. Bu uygulama eşitliğe aykırı diye

de hakkında dava açıldı. ("İngilizce bilene dil tazminatı yasal ise, diğerlerine niye değil?" diye soruyor.) Demirbaş'ın son icraatlarından biri de, Dohuk'un Kürdistan Demokrat Partili, Çanakkale'nin CHP'li belediye başkanlarından sonra, geçen 21 Mart'ta Ramallah'ın Hristiyan belediye başkanı ile "Kardeş Belediyecilik" protokolü imzalaması oldu.

Demirbaş, son görüşmemizde hikayesinin bazı bilmediğim yönlerinden söz etti. 1989'da Kütahya'da öğretmen olarak görev yaparken doğan kızına Berfin adını verince hakkında dava açılmış. Kendisini "Bulgaristan Türkleri çocuklarına Türkçe isim veremedikleri için kaçıp Türkiye'ye sığınıyorlar, ben niçin çocuğuma Kürtçe isim veremiyorum?.." diye savunduğunda (sonradan Çerkes kökenli olduğunu öğrendiği bayan hakim) "Ben de bilemiyorum, ama kanun böyle..." demiş. Ama sonunda davayı kazanmış ve böylelikle Türkiye'de ilk kez Kürtçe bir isim nüfusa kaydedilmiş.

2006 yazında ailecek Didim'e tatile gittiklerinde 13 yaşındaki oğlu Baran, ortalıkta asker ve polis göremeyince çok şaşırılmış... Üç yıl sonra dağa çıkmış. Hâlâ orada. Demirbaş, "Her operasyon haberi geldiğinde, kaygı ve korkudan uyku uyuyamıyoruz. Barış gelsin, dağdaki oğlumuz, dağdaki bütün oğullar ve bütün kızlar sağ salim evlerine dönsün, Türk ya da Kürt gençlerimiz artık ölmesin diye dua ediyoruz..." diyor.

Demirbaş'ın öyküsü, Türkiye Kürtlerinin en temel insan hakları olan anadillerini özgürce kullanmaları için verilen, her anlamda meşru, her anlamda demokratik mücadelenin timsali. Bu ülkede ta 1991 yılına gelinceye kadar Kürt yurttaşlara anadillerini yasaklamak gibi bir büyük zulmün nasıl uygulanabildiğini, nasıl olup da bugün dahi anadillerinde eğitim görüp göremeyeceklerinin tartışılabildiğini anlamakta güçlük çekiyorum... "Bana Türkçe konuşmamı, Türkçe eğitim görmemi yasaklasalardı, ne yapardım?" diye soruyorum... Kürtçe dili ve kültürünün serbestçe yaşanması üzerindeki bütün yasaklar, kesinlikle ve tamamen ilga olunmadan Türkiye uygar bir toplum, saygın bir ülke olmaktan asla ve asla söz edemez.

Mahkeme Demirbaş'a yurtdışına çıkış izni verdi. Yakında gidecek. Kendisine acil şifalar diliyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bombalama emrini kim verdi?

Şahin Alpay 2012.04.12

28 Aralık 2011 gecesi Şırnak'ın Uludere ilçesinde Kuzey Irak'tan Türkiye'ye geçmek üzere olan 34 genç köylü Hava Kuvvetleri'ne ait savaş uçakları tarafından bombalanarak öldürüldü.

Türkiye olayı önce dış basından öğrendi. Hükümet sözcüleri açıklamalarında bunun bir "operasyon kazası" olduğunu söylediler; Kürt köylüler, PKK militanları olduğuna dair yanlış istihbarat üzerine vurulmuştu.

"Operasyon kazası"nın nasıl meydana geldiğine dair ayrıntılar yavaş yavaş ortaya çıktı. Vurulanlar, resmi makamların bilgisi dahilinde, iki ülke arasında kaçakçılık yapıyorlardı. PKK ile mücadelede güvenlik kuvvetleri ile birlikte çalışan korucu aşiretine mensuptular. İnsansız hava aracı görüntüleri, sivil olduklarına dair tereddüt bırakmıyordu. Bombalar yağmaya başladığında kaçmamış, yanlışın düzeltileceği beklentisiyle oldukları yerde kalmışlardı.

Normal bir ülkede, hele "kazayla" öldürülenler kendilerine haksızlık ve ayrımcılık yapıldığına dair düşünce ve duyguların yayıldığı bir etnik gruba mensup kişilerse, vicdan sahibi bir yönetimin öldürülenlerin ailelerinden özür dilemesi gerekirdi. Özür dilenmedi; tazminat önerildi. Aileler, "tazminat istemiyoruz, suçluları bulun ve cezalandırın," onu istiyoruz, dediler.

Başbakan, olaydan üç hafta sonra, "Ne Uludere'deki 34 vatandaşımızın, ne de İstanbul'daki Türk vatandaşı Hrant Dink'in davası, kimsenin endişesi olmasın, Ankara'nın karanlık dehlizlerinde kaybolmaz, kaybolamaz. Türkiye eski Türkiye değil. Kimsenin yaptığı kimsenin yanına kalmaz..." dedi. Bombalamanın kimin verdiği istihbarata dayanılarak, hangi makam tarafından verilen emirle gerçekleştiğini bulmak hiç de güç olmamasına rağmen, aradan geçen yüz günü aşkın süreye rağmen, sorular cevaplanmış değil. Süre uzadıkça Uludere'deki 34 köylünün davasının "Ankara'nın karanlık dehlizlerinde kaybolacağı" olasılığı, olayın üzerinin örtüleceği kaygısı giderek büyüyor.

Genelkurmay Başkanlığı'nın Savunma Bakanlığı aracılığıyla ilettiği rapor, 5 Nisan günü TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nun Uludere olayını soruşturan Alt Komisyonu'na ulaştı. Komisyon Başkanı raporda operasyonun "milli kaynaklardan edinilen istihbarata" dayanılarak ve "sınır dışı kurallarına uygun olarak" yapıldığının; "savcılığın yürüttüğü soruşturmanın gizliliği nedeniyle bazı belgelerin paylaşılamayacağını" belirtildiğini; tatmin olmadığını açıkladı. Adli soruşturmayı yürüten Diyarbakır özel yetkili savcılığı da, "Genelkurmay'dan istediğimiz bütün bilgi ve belgeleri aldık. TBMM komisyonu bunları Genelkurmay'dan değil bizden istemeliydi. Dosyada gizlilik kararı olduğu için, bizim bilgimiz dışında kimse bilgi ve belge veremez" şeklinde açıklama yaptı.

Bugün gelinen noktada şu en yalın hatırlatmaları yapmakta yarar var: Uludere faciasının hangi "milli istihbarat kaynağı"nın hangi sorumluları tarafından sağlandığının ortaya çıkması, o "milli kaynak"ın saygınlığı açısından şarttır. Bu "istihbarat"a dayanılarak hangi makam bombalama emrini verdiyse, o makamın ortaya çıkması, onun saygınlığı açısından vazgeçilmezdir. Eğer Türkiye biraz da olsa bir demokrasi olmak, biraz da olsa "itibarlı" bir ülke olmak iddiasındaysa, Uludere davası hiçbir mülahaza ile Ankara'nın karanlık dehlizlerinde kaybettirilemez.

Uludere'de hayatını kaybedenlerin aileleri geçen salı günü TBMM'deki bütün parti gruplarını ve İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nu ziyaret ettiler ve bu olayın TBMM tarafından aydınlatılacağına duydukları güveni dile getirdiler. Bu güven, asla sarsılmamalı. Söz konusu ziyaret sırasında BDP eşbaşkanı Gültan Kışanak şunları söylemiş: "Aslında bu ülkede savaş uçaklarına kimin emir vereceği açık ve net. Savaş uçaklarına kimin emir vereceği belli değilse, bir gün o savaş uçakları gelip Meclis'i de bombalayabilir." Haksız mı?

Uludere'de bombalama emrini, kimin sağladığı istihbarata göre, kim verdi? Bu sorunun cevabının bir an önce ortaya çıkması için Türkiye sesini vargüçüyle yükseltmeli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vesayet düzeniyle hesaplaşırken

Post - modern darbenin kovuşturulmasına başlandı. "Post - modern darbe" neydi?

Süreç 28 Şubat 1997 günü, demokrasi üzerindeki askeri - bürokratik vesayetin ana kurumu olan Milli Güvenlik Kurulu'nda askerlerin Refah ve Doğru Yol partilerinden oluşan koalisyon hükümetine sözde "irtica" ile mücadeleye yönelik kimi kararları dayatmasıyla başladı. Genelkurmay'da düzenlenen brifinglerle ve vesayetçi medyanın yayınlarıyla kurulan baskı üzerine Başbakan Necmettin Erbakan 18 Haziran 1997'de istifa etti. Süreç, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in, teamüle aykırı olarak, hükümeti kurma görevini DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'e değil ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'a vermesiyle devam etti. Bir sonraki adım da Anayasa Mahkemesi'nin 16 Ocak 1998'de Refah Partisi'ni kapatması oldu.

12 Eylül darbesinin hayatta kalan sorumlularının yargılanmaya başlamasından sonra, şimdi de 28 Şubat darbesini hazırlayanların kovuşturulmaya başlanması, kuşku yok ki, Türkiye'nin askeri - bürokratik vesayet düzeniyle hesaplaşmasında ve bu düzenin tasfiyesinde bir aşama. Ne var ki, bu vesileyle hatırlanmasında yarar olan hususlar var.

Demokrasi tarihimizde hepsi ayrı biçimlerde icra edilen dört askeri darbe var. Uygulama farklarına rağmen, hepsinde ortak olan özellikler şöyle sıralamak mümkün: Darbelerin kaynağında, TSK'ya hakim olan, kendini devletin ve milletin sahibi olarak gören zihniyet vardır. Bu zihniyet kaynağını, "Cumhuriyet'in kurucu felsefesi" olarak da anılan, laik milliyetçi Kemalist ideolojiden alır. Her defasında kimi siyasiler ve / veya siviller, söz ve davranışlarıyla darbe için gerekli bahaneyi ya da desteği sağlamışlardır. Bu destekçilerin başta gelenleri, darbeden iktidar uman muhalefet partileri ve askeri vesayet düzenine ideolojik olarak ve / veya çıkarlarıyla bağlı medya grupları olmuştur. Her defasında toplumun kısmen askeri vesayetten medet uman, kısmen de medyanın manipülasyonuna kapılan bir kesimi de darbeye destek vermiştir. Kimi TSK mensuplarının darbelere (ve darbe girişimlerine) isteyerek değil, emir - komuta zinciri içinde katılmak zorunda kaldıkları da unutulmamalıdır.

Yine unutmamak gerekir ki askeri - bürokratik vesayet, sadece darbelerle değil, belki en tipik örneği 27 Nisan 2007 tarihli e - muhtıra olan darbe tehditleriyle; başta Anayasa Mahkemesi olmak üzere yargı organları tarafından alınan kararlarla da uygulanmıştır. Hiçbir şekilde savunulamayacak olan Fazilet Partisi'ni kapatma kararı 28 Şubat sürecinin devamı değil midir?

Bütün bunlardan çıkan sonuç, bugüne kadar ülkeye çok ağır faturalar çıkaran askeri darbelerin sorumlularının maalesef çok geniş bir kesime yayılması, darbelerin bir anlamda kolektif bir suç oluşturmasıdır. Böyle olması, darbeleri tasarlayıp uygulayanların ya da darbe girişimcilerinin kovuşturulmasını elbette ki anlamsız kılmaz. Ne var ki, bu davalar esas olarak, seçimle gelen hükümetleri devirme suçunun bir daha işlenmemesi, darbelerin tarihin çöp sepetine atılması açısından anlamlıdır. Toplumda yeni kutuplaşmaları tetiklemesine yol açmamalıdır. Bu açıdan, darbecilere karşı açılan davaların esas olarak sembolik olması, sanıkların birinci derece sorumlularla sınırlı tutulması gerekir.

Darbecilerin yargılanması elbette ki vesayet düzeniyle hesaplaşmanın önemli bir parçası. Ne var ki hesaplaşma öncelikle o düzeni besleyen mevzuatın ve giderek zihniyetin tasfiyesiyle olur. Bunun için 12 Eylül darbesinin getirdiği anayasa, siyasi partiler ve seçim kanunları, TSK İç Hizmet Kanunu başta olmak üzere tüm militarist mevzuat ilga olmalıdır. Askeri okullar başta olmak üzere, bütün eğitim sistemi militarizmden arındırılmalıdır. Kısacası, vesayet düzeninin son bulması için demokrasiyi, insan haklarını, hukuk devletini, azınlıkların saygı görmesini güven altına alan mevzuatın ve zihniyetin yerleşmesi gerekir. Aksi takdirde darbecilerin yargılanması bir siyasi gösteriden ibaret kalabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB'de "kısmi üyelik": Neden olmasın?

Şahin Alpay 2012.04.17

Geçen hafta nükleer programıyla ilgili olarak İran ile "P5 + 1" arasındaki görüşmelerin yapıldığı günlerde İstanbul'da başka bir ilginç uluslararası toplantı daha yer aldı.

"Türkiye'nin Yeni Küresel Aktivizmi" konulu toplantı, gerek Batı gerekse bölge ülkelerinden gelen akademisyen ve uzmanları bir araya getiriyordu. Toplantının ABD'nin önde gelen üniversitelerinden Massachusetts Institute of Technology ile Almanya'nın önde gelen araştırma kuruluşlarından, sosyal demokrat eğilimli Friedrich Ebert Vakfı tarafından düzenlenmiş olması, başlı başına dikkate değerdi. Toplantıya çağrı metninde, özetle, şöyle deniyordu:

"Türkiye, çevresindeki geniş bölgede ekonomik ve siyasî etkisini büyük ölçüde artırdı. Son sekiz yılda bölgesel ticareti altı katına çıktı, siyasî ve kültürel etkisi ise çok daha önemli. Hızla artan nüfuzu yeni ve aktif dış politikasından kaynaklanıyor. Bu politika, Batı ile kurulan yakın bağlarından, artık bölgeden kültürel olarak dışlanmayışından, demokrasiyi İslam'la bağdaştıran rejiminden yararlanıyor. Ancak dış politika aktivizmi, hem potansiyel bölgesel güç olma konumu, hem de süregelen anti - demokratik eğilimleri nedeniyle sorunlarla karşı karşıya. Türkiye bugüne kadar akademik ve siyaset üreten çevreler tarafından büyük ölçüde ihmal edildi. Artık bu yükselen güce yakından bakma zamanı geldi."

Türkiye'nin Batı'dan ve bölgeden görünüşü üzerine çok bilgilendirici olan toplantıdaki tartışmaların bir bölümü Türkiye - AB ilişkisi üzerine odaklandı. AB'ye katılım sürecinin Türkiye'nin demokratikleşmesine ve zenginleşmesine yaptığı katkı üzerinde duruldu. Bu sürecin 2007 - 2008 döneminde darbe girişimleriyle, şimdilerde de AKP iktidarının giderek otoriterleşme eğilimine girmesiyle tersyüz olma tehlikesiyle karşılaştığına dikkat çekildi. Bir görüşe göre, AB Türkiye'ye karşı ayrımcılık uygulayarak büyük yanlış yapıyordu. Başka bir görüşe göre de, katılım sürecinin tıkanmaması için acil bir çözüme ihtiyaç doğmuştu.

Bu bağlamda bir katılımcı, Almanya'daki bazı çevrelerde, Türk tarafıyla görüşülerek birlikte geliştirilecek, tam üyeliği dışlamayan, ama ilişkilerde tıkanma tehlikesini bertaraf edip, Ankara'yı giderek artan alanlarda kararlara ortak edecek, bir tür "kısmi üyelik" ("sectoral membership") formülü üzerinde durulduğundan söz etti. Anlaşıldığı kadarıyla, daha önce "aşamalı üyelik" olarak da anılan formül üzerinde düşünenler var. Toplantıya Türkiye'den katılanlar, tam üyeliği dışlamadığı sürece, bu fikri üzerinde durulmaya değer buldular.

Toplantıda da altı çizildiği üzere, Türkiye'nin bugün sahip olduğu "yumuşak güç," esas olarak iki unsura dayanıyor. Bunların biri giderek yerleşeceği umudunu veren bir demokrasiye sahip olması ise, diğeri de Batı ittifakının eski bir üyesi ve AB üyeliğine aday oluşu. Türkiye'nin Batı'dan uzaklaştığı iddiasının geçersizliği, özellikle Arap Uyanışı'ndan sonra çok daha iyi anlaşıldığına göre, Türkiye - AB bağlarının sağlamlaştırılmasında, iki tarafın da çıkarı var. Toplantıda dile getirildiği üzere, muhakkak ki Türkiye AB'siz, AB de Türkiye'siz yapabilir. Ne var ki AB'nin bugün karşı karşıya olduğu sorunlar, yarın Türkiye'nin katılacağı bir AB'nin sahip olabileceği üstünlükleri unutturmamalı.

Türkiye - ABD ilişkileri bağlamında konuşulanlar da dikkate değerdi. Bir katılımcı şunları söyledi: Washington, Ankara'nın Irak'ın işgaline destek vermeyişinden doğan şoku görece çabuk atlattı. Bugün Türkiye'nin bölgedeki

oyuncularla arasında köprü kuran bir müttefik olarak değerinin bilincinde. ABD, bölgedeki iki yakın müttefiki arasındaki ilişkiler gergin, ama çatışmasız olduğu sürece, Türkiye ile ilişkilerini İsrail ile ilişkilerinden ayrı tutabiliyor.

Toplantıda Arap dünyasının giderek İslamcı partilerin yönetimi altına girmesinin ve ABD'nin bölgeden çekilmesinin Türkiye açısından yol açacağı sorunlar üzerinde de duruldu. Bu konudaki görüşlerim başka bir yazının konusu..

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İslami Kemalizm'in kökleri nerede?

Şahin Alpay 2012.04.19

12 Eylül davası, tıpkı Ergenekon ve Balyoz davaları gibi, Türkiye'de özgürlüğe ve demokrasiye inanan, askerî vesayet düzeninin sona ermesinden yana olanların ortak davası.

Bu husus, muhakkak ki 28 Şubat kovuşturması açısından da geçerli. Ne var ki, ikincisinin belirgin bir yönü de Türkiye'de Kemalistlerle İslamcılar, daha doğrusu laikçilerle dindarlar arasında bir hesaplaşmayı ifade etmesi. Dolayısıyla Kemal Kılıçdaroğlu'nun bir "rövanş"tan söz etmesi, tamamen manasız değil.

Ancak laikçi Kemalistlerle dindar Müslümanlar arasındaki bilinen "gerginlik"ten çok daha ilginç ve açıklanmaya muhtaç olan, ikisini birleştiren ortak yanlar. Ayhan Aktar'ın "Erbakan'ı özleyenler" başlıklı (Taraf, 9 Nisan) yazısında aktardıkları dikkate değerdi. MGK eski genel sekreteri ve Ergenekon davası sanığı emekli Org. Tuncer Kılınç; "Allah gani gani rahmet eylesin, Erbakan millici bir liderdi. Onu doğru anlayamadık, askerler Erbakan'ı doğru anlamadı." diyordu. (Yeni Akit, 1 Nisan) Başbakan Erbakan'a açıkça küfür eden emekli Tüm. Osman Özbek, nedamet getirip şöyle konuşuyordu: "Keşke Milli Görüş'ü anlasaydık. O günler yaşanmasıydı. Milli Görüş'ün emperyalizmle mücadelesini ve dik duruşunu gerçekten çok önemsiyorum." (Samanyolu Haber, 23 Mart)

Ahmet Altan "Nevruz, Kemalizm ve din" (Taraf, 21 Mart) başlıklı analizinde, teoride İslam dini ile milliyetçiliğin bağdaşması mümkün olmadığı halde, Türkiye'de Kemalistler ile dindar Müslümanlar arasındaki milliyetçi ve devletçi zihniyet ortaklığına dikkat çekiyordu: "Kemalizm'in en büyük ve en korkunç zaferi, dindarların damarına milliyetçilik zehrini enjekte etmek oldu." Ben de "AKP 'İslami Kemalist' midir?" başlıklı yazımda bu konuya değinmiştim. (Zaman, 26 Ocak 2012)

Pozitivist ve laikçi Kemalistlerle belirli bir İslam anlayışı arasındaki ortaklığın, kuşku yok ki en önemli göstergesi, din ile devleti ayırdığı iddiasında olan Cumhuriyet'in gerçekte gayri resmi bir dini olması, bunun da "milli birliği sağlama" göreviyle İslam'ı tekeline ve denetimine alan Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından temsil edilmesidir.

Niye Türkiye'de çoğu dindar Müslüman milliyetçi ve devletçidir; niye Kürt meselesine, Ermeni meselesine ve başka konulara bakışta Kemalistlerle ortaktır sorusunun Osmanlı, hatta İslam-öncesi Türk tarihine uzanan kökleri olabilir. Bunun analizini de, Türkiye'de dinle ilgili pek çok konuya ışık tutan hocamız Prof. Dr. Şerif Mardin'in "Turkish Islamic Exceptionalism Yesterday and Today: Continuity, Rupture and Reconstruction in

Operational Codes/Dün ve Bugün Türk İslam'ının İstisnai Özelliği: İşleyiş Kodlarında Süreklilik, Kopuş ve Yeniden Yapılanma" (Turkish Studies, Vol. 6, No. 2, June 2005, s. 145-165) başlıklı olağanüstü önemdeki incelemesinde bulmak mümkün. (Mardin'in ilk kez Zaman'da çıkan 7 ve 17 Temmuz 2007 tarihli yazılarımda değindiğim bu incelemesinin bugüne kadar Türkçeye çevrilmemiş ve tartışılmamış olması nasıl izah edilir, bilmiyorum.)

Mardin, Türkiye'de İslam'ın özelliklerinin Osmanlı-Cumhuriyet bürokrasisinin pozitivist modernleşmeciliği ile Nakşibendiliğin yenilikçi İslam yorumunun etkileşiminden kaynaklandığını söylüyor. Bu analizi üzerine verdiği bir mülakatta da şu noktaların altını çiziyor: Tarihi boyunca Osmanlı, dini devletten uzak tutmamak konusunda dikkatli oldu. Araplar açısından din, devletten önce gelir. Türkler için ise devlet, İslam öncesi dönemden itibaren dinden daha önemli oldu. "Türkiye istisnası dediğim zaman bunu kastediyorum." (Asharq Alawsat, 12 Aralık 2007)

Türkiye'de Kemalistler ile dindar Müslümanlar arasındaki gerginliğin devletçilik ve milliyetçilikte ortaklığa dönüşmesinin en iyi ifadesini 12 Eylül rejiminin de ideolojisi olan Türk-İslam sentezi ideolojisinde bulduğu söylenebilir. Son yıllarda gerek Kemalistler arasında pozitivistimden, gerekse dindar Müslümanlar arasında milliyetçilikten uzaklaşma eğilimleri ise başka bir yazının konusu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Arap Uyanışı' sonrasına uyum sorunu

Şahin Alpay 2012.04.21

Soğuk Savaş'ın sonu, bir anlamda Türkiye'yi hazırlıksız yakalamıştı.

Rusya'da komünist rejimin devrilmesi, Sovyetler Birliği'nin dağılması, Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmaları Ankara'yı nasıl başa çıkacağını bilemediği dış politika sorunlarıyla karşı karşıya bırakmıştı. Soğuk Savaş boyunca esas olarak Batı'ya endeksli bir politika izlemişti. Oysa şimdi NATO ve Türkiye'nin birbirleri açısından değeri kalıp kalmadığı sorgulanırken, Avrupa bütünleşmesinde Doğu Avrupa ülkeleri önüne geçmişti. Çatışmalarla dolu bir bölgenin ortasında, çeşitli anlaşmazlıkları olan komşularla kuşatılmış bir durumda kalmıştı. Soğuk Savaş yıllarında insan hakları ve demokrasi açığına göz yuman Batılı müttefiklerinin ağır eleştirilerine hedef oluyordu. 1990'lar boyunca ülkeyi yöneten koalisyon hükümetleri, içerideki silahlı Kürt ayaklanmasına karşı olduğu gibi dış uyuşmazlıklarda da askeri kuvvete dayalı olanlar dışında bir yol düşünemiyorlardı.

Türkiye, Soğuk Savaş sonrası dünyaya uyum sağlamayı Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2002'de iktidara gelmesinden sonra, Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'nun mimarı olduğu yeni dış politika paradigmasıyla başardı. Basitçe "komşularla sıfır problem" şiarıyla ifade edilen bu politikanın başlıca ilkeleri şunlardı: Bir yandan çok-boyutlu dış politika yaklaşımıyla, başta tarihi ve kültürel bağlara sahip olunan bölge ülkeleriyle siyasi, iktisadi ve kültürel ilişkileri yakınlaştırırken, Batı ittifakına ve AB'yle bütünleşme hedefine bağlı kalmak. Komşularla sorunları, silahla ya da silah tehdidiyle değil, diplomasi ve diyalogla, ekonomik karşılıklı bağımlılığı arttırarak çözmek. Merkezinde olduğu bölgelerdeki uyuşmazlıkların barışçı çözümüne olabildiğince katkıda bulunmak,

bu bağlamda çok-taraflı girişimleri esas almak ve sorunların etnik ve dinsel tüm taraflarına eşit mesafede durmak.

Yukarıda temel ilkeleri özetlenen "sıfır problem" politikası çok başarılı sonuçlar verdi. Bu politikayla Türkiye demokrasisini ve ekonomisini güçlendirdiği gibi, ulusal güvenliğini ve uluslararası saygınlığını arttırdı. Bölgesine esin kaynağı haline geldiği gibi, izlediği bağımsız, ulusal çıkarlara dayalı politikanın Batı'dan uzaklaşma anlamına gelmediği, gerçekte Türkiye'yi AB'ye yakınlaştırdığı görüldü.

Ne var ki, Soğuk Savaş'ın sonu gibi, "Arap Uyanışı" da Ankara'yı hazırlıksız yakaladı. Esas olarak Ortadoğu'nun Soğuk Savaş sonrası statükosuna endeksli "sıfır problem" politikası, çeşitli güçlüklerle karşılaştı. Şimdilerde Ankara'nın bölgenin belirsizliklerle dolu yeni ortamına uyum çabası içinde olduğu söylenebilir. Muhakkak ki bu uyumu, "sıfır problem" politikasının dayandığı ilkelerden saparak değil, bunlarda ısrarla başarabilir. Bu ilkelerin şimdi çok daha büyük önem kazananları da, kuşku yok ki, sorunların diyalog ve diplomasiyle çözümünde ısrar, demokratikleşmeye destek, etnik ve mezhep temelli bölünmelerde taraf tutmaktan kaçınmak.

Şimdilerde Türkiye'nin karşı karşıya olduğu kuşkusuz en çetin sorun ise, güney komşu Suriye ile geçen on yıl içinde giderek normalleşen ilişkilerin tersyüz olmasına yol açan halk ayaklanması. Ankara'nın Suriye'de ayaklanan halka karşı dikta rejiminin yanında saf tutması düşünülemezdi. Son yıllarda kurulan yakın ilişkilerden yararlanarak rejimi değiştirmeye ikna çabaları sonuç vermeyince, çok-taraflı girişimlerle istikrarın sağlanmasına ve demokratikleşmeye destek vermesi; tek-taraflı olarak tampon bölge kurma ya da insani yardım koridoru açma gibi, kendisini olası bir iç savaşın içine sokacak adımlardan kaçınması, evrensel değerlere ve ulusal çıkarlara dayalı akılcı politikanın gereği.

Türkiye'nin "Arap Uyanışı" sonrası dünyaya uyum sağlayabilmesinin, yeni dönemden güçlenerek çıkmasının öncelikli koşulu ise, bütün etnik köken ve dinsel inançlardan yurttaşlarına eşit haklar tanıyan bir yurttaşlar devleti olarak kendini yeniden kurmayı başarması.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barzani'nin gördüğü gerçekler

Şahin Alpay 2012.04.24

Türkiye'nin Kürt sorununun birbirine bağlı dört boyutu var.

Bunların başta geleni, Kürtlerin öteki yurttaşlarla eşit haklara sahip olmamaları sorunudur ve ancak bu büyük haksızlığın giderilmesiyle çözülebilir. İkinci boyut, büyük haksızlığın doğurduğuna kuşku olmayan, fakat giderek bağımsız bir sorun niteliğini kazanan PKK ayaklanması. Bu sorunun çözümünün birinci şartı, PKK'nın şiddeti terk edip meşru, siyasi mücadeleye yönelmesinin önündeki engellerin kalkması.

Üçüncü boyut, Kürt çoğunluklu bölgenin ülkenin geri kalanına göre sosyo-ekonomik bakımdan daha az gelişmiş olmasıyla ilgili. Bölgenin kalkınması için gerekli yatırımların önde gelen şartı, silahlı ayaklanma ve şiddetin son bulması, istikrarın sağlanması. Nihayet dördüncü boyut, yaklaşık yarısı Türkiye'de olmak üzere Kürtlerin dört ayrı ülkede yaşıyor ve her birinde hakları için mücadele ediyor olmaları. Bu gerçeğin birlik ve

dirliğine bir tehdit oluşturmamasını sağlamanın yolu da, Türkiye'nin kendini bir yurttaşlar devleti olarak yeniden kurmak suretiyle sadece kendi Kürtlerinin değil, bütün Kürtlerin güven ve saygısını kazanması.

Geçen hafta, Kürt sorununun uluslararası boyutu ile ilgili önemli bir gelişme yaşandı. Türkiye'yi ziyaret eden Irak Kürdistan Bölge Yönetimi Başkanı Mesut Barzani, Türkiye'de Kürt sorununun çözümü yönündeki olumlu gelişmelere gerek PKK'nın, gerekse BDP'nin destek vermesi gerektiğini belirttikten sonra, sert bir uyarıda bulundu: "Bu dönemden sonra PKK hâlâ silahı tercih ederse, kendi kaybeder. Kendilerine kontrolümdeki bölgede silah kullandırtmam. Bu savaşı bizim bölgemize çekmelerine müsaade etmeyiz. Gerekirse nasihatle, gerekirse zorla."

Barzani'nin geçen yıldan bu yana, önümüzdeki aylarda Erbil/Hewler'de toplanması beklenen Kürdistan Genel Konferansı'nda PKK'ya silah bırakma çağrısında bulunulması yönünde çaba harcadığı da biliniyor. Irak Kürt liderliğinin bu noktaya gelmiş olmasının, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarının izlediği "komşularla sıfır problem" politikasının en büyük başarısı olduğuna kuşku yok. Bu politika sayesinde askeri-bürokratik vesayet düzeninin bütün Kürtleri düşman gören, PKK'nın kökünün kazınması için öncelikle Irak Kürt liderliğinin hedef alınmasını savunan körlükle malul politikası tasfiye oldu. Irak Kürdistanı'yla ekonomik karşılıklı bağımlılık ilerledi; bundan iki taraf da çok kazançlı çıktı. Ankara, Irak Kürtlerinin güvenliğini ve saygısını kazandı. Irak Kürt liderliği, dostane ilişkileri tehdit eden PKK'ya karşı giderek daha sert bir tavır takındı.

Barzani'nin şu gerçeği giderek daha iyi gördüğü söylenebilir: PKK'nın izlemekte olduğu şiddet politikası, sadece Kürtlerin inkârına son verip haklarını tanımaya yönelik Türkiye'de değil, bütün bölgede Kürtlerin demokratik haklara kavuşmalarına engel haline geldi. PKK bugün Suriye'de Kürtleri ezen Arap milliyetçisi Baas diktatörlüğünün baş müttefiki konumunda. İran'daki otoriter İslamcı rejim, yine onunla mücadeleyi bir yana bırakıp, PKK'yı Türkiye'ye karşı kışkırtma politikasına yönelmiş durumda.

PKK'nın Türkiye'de Kürtlere dayatılan asimilasyon politikasının ürünü olduğu, akıl ve ızan sahibi herkesin kabul ettiği bir gerçek. PKK isyanı olmasaydı Türkiye, inkârına son verip haklarını tanıma yolunda ilerler miydi? Bu konuda farklı görüşler var. Bir görüşe göre, hayır. Başka bir görüşe göre ise, Soğuk Savaş'ın sonundan itibaren Kürtler topyekûn demokratik imkânları kullanmaya odaklanmış olsalardı, Türkiye Kürt haklarının tanınmasında bugün çok daha ileri bir noktada olabilirdi. Tartışılabilir... Peki, PKK'nın silahları Türkiye'de Kürtlerin hak mücadelesinde bir "güvence" midir? Akıl ve ızan sahibi herkes, sanırım bu iddianın geçersizliğini görüyor. Barzani'nin gördüğü gerçekleri, BDP'nin de, PKK'nın da içinde giderek daha çok sayıda kimsenin görmekte olduğuna inanıyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

28 Şubat sona erdi, başörtüsü yasağı ne olacak?

Şahin Alpay 2012.04.26

"Bin yıl sürecek" denilen "28 Şubat süreci" birinci derecede sorumlu askerlerin tutuklanmalarıyla "15 yılda sona erdi," deniyor.

Öyle mi? Bir bakıma, evet. MGK'nın 28 Şubat 1997'de aldığı kararların çoğu artık geçerli değil. İmam Hatip okullarının orta kısımlarının yeniden açılmasının yolu açıldı. Meslek liseleri, bu arada İmam Hatip mezunlarına üniversiteye girişte ayrımcılık yapan katsayı uygulaması kalktı. Kur'an kurslarına 28 Şubat'la gelen kısıtlamalar son buldu. TBMM'nin bu yılki 23 Nisan resepsiyonuna (Cumhurbaşkanı Gül değil ama) Başbakan Erdoğan ve AKP milletvekilleri ilk kez başörtülü eşleriyle katıldılar; 2007'den beri Meclis'e uğramayan Genelkurmay Karargâhı da ilk kez tam kadro oradaydı. Nihayet, YÖK'ün aldığı idari bir kararla bir kısım üniversitelerde başörtüsü yasağı gevşedi. Bütün bunlara bakarak 28 Şubat sürecinin bir bakıma sona erdiği söylenebilir.

Doğru, 28 Şubat müdahalesi Türkiye'de uygulanmakta olan otoriter laiklik rejimini tahkim ederken, bir dizi yeni, daha önce bulunmayan yasaklar getirmişti; şimdi bu yasaklar kalktı. Peki, 28 Şubat aşırılıklarının tasfiye edilmesi, otoriter laiklik rejiminin sona erdiği anlamına mı geliyor? Elbette ki, hayır. Peki, 28 Şubat müdahalesinin tahkim edip yaygınlaştırdığı, otoriter laiklik rejiminin temel uygulamalarından biri olan, inanç özgürlüğünü ihlal eden, kadınlara ayrımcılık yapan başörtüsü yasağı kalktı mı?

Bu sorunun cevabını en iyi, TESEV'in, Özge Genç ile Ebru İlhan tarafından kaleme alınan "Başörtüsü Yasağına İlişkin Değerlendirme ve Öneriler" başlıklı yeni raporu veriyor: Kesinlikle, hayır. Rapordan aktarıyorum: "Başörtülü kadınlar bugün üniversitelere ve dersliklerine girerken ve üniversite kampüsleri içerisindeki hizmetlerden yararlanırken engellerle karşılaşmakta; kamu sektöründe devlet memuru statüsüyle işe alınmamakta; polis, ordu teşkilatları gibi idari yapılarda çalışmamakta; özel sektör tanımı içerisine giren mesleklerini icra ederken meslek odalarına üyelikleri engellenmekte; milletvekili, bakan, başbakan, cumhurbaşkanı olarak aktif siyasi yaşama katılamamakta, karar mekanizmalarında yer alamamakta ve yerel yönetimlerde belediye başkanı olamadıkları gibi il ve ilçe yönetimlerine katılımlarında zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Toplumsal alanın çeşitli mekânlarında da ayrımcılık devam etmektedir...

"1998-2010 yılları arasında özellikle üniversitelerde çok katı olarak uygulanan başörtüsü yasağı fiilen yumuşama temayülüne girse de halen üniversite yerleşkelerine girmedi ve üniversitelerin sunduğu çeşitli hizmetlerden (kütüphane, sağlık vb.) faydalanmada engelleri gözlemlemek mümkündür. Öğrenciler idarenin tutumuna göre yerleşkeye girebilseler bile derslerden çıkarılabilmekte veya sözlü tacize maruz kalabilmektedirler." Bunun içindir ki son Yükseköğretime Giriş Sınavı'nda bütün soruları cevaplayıp birinci olan ve tıp okumak isteyen Sümeyye Satin'in, "Tercih ettiğim üniversitede başörtümden dolayı kapıdan döndürülmek istemiyorum..." dediği bir ülkede yaşamaya devam ediyoruz.

Peki, baş mağdurları arasında yer alan iktidardaki AKP'liler dâhil politikacılar başörtüsü yasağı konusunda ne düşünüyor? Rapordan aktarıyorum: "Görüşmeler sırasında başörtüsü yasağından kaynaklanan sorunların çözümüne ilişkin sorduğumuz sorularda, özellikle politika yapıcıların / karar alıcıların bu konuda hiçbir hazırlıkları veya geleceğe ilişkin görüşleri olmadığını tespit ettik."

Siyasiler ve karar vericilerin artık şu soruları ciddi olarak tartışmaya başlamaları zamanı geldi: Üniversitelerde, zorunlu öğretimde, kamuya ait ve özel okullarda öğrencilere; kamu görevlilerine; halkın seçimle gelen temsilcilerine inanç özgürlüğünü ihlal eden ve kadınlara ayrımcılık yapan başörtüsü yasağı devam mı edecek yoksa son mu bulacak? Özge Genç ile Ebru İlhan'ın kaleme aldıkları rapor, bu soruların tartışılması için gerekli verileri tam zamanında ve mükemmelen sağlıyor.

Sanat niçin sanatç ılar ın işidir?

Şahin Alpay 2012.04.28

Özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi mükemmel olmaktan kuşkusuz uzak, ama insanlığın tecrübeleriyle sabit ki bulunabilmiş en iyi yönetim biçimi.

İki temel ilkesi var: Biri çoğunluk yönetimi, yani iktidarın çoğunluğun oyunu alan parti veya partiler koalisyonuna ait olması. Diğer i ise (siyasî görüşleri, dinsel, etnik kimlikleri veya cinsiyetleri itibarıyla) azınlıkta kalanların hiçbir çoğunluk tarafından çiğnenemeyecek temel hak ve özgürlüklere sahip olmaları.

Demokrasilerde çoğunluk yönetimi ("milli irade") ile azınlıkta kalanların hak ve özgürlükleri arasındaki denge çeşitli "denetim ve denge" mekanizmalarıyla korunuyor. Demokrasinin en önemli güvencesi muhakkak ki, rejime ait kural ve kurumların toplumdaki saygı görmesi, demokratik zihniyetin topluma hâkim olması. Ama tabii ki gerek çoğunluk yönetimini, gerekse özgürlükleri güven altına almak için benimsenen ilkeler, gelenekler, hukuk kuralları ve kurumlar var.

Özgürlüklerin anası, ifade özgürlüğü. Yani kişilerin siyasî görüşlerini, etnik ve dinsel kimliklerini (başkalarının özgürlüklerini ortadan kaldırmamak kaydıyla) serbestçe açıklama özgürlüğü. Basın özgürlüğü, akademik özgürlük, sanat özgürlüğü ise ifade özgürlüğünün belli başlı cepheleri. Bunların her biri anayasa ve yasalarla olduğu gibi, meslek ahlak ve ilkeleri ile de güvence altında olmak durumunda.

Meslek ahlak ve ilkeleri bağlamında gazetecilerin haber verme ve haberleri yorumlama işini devletin, hükümetin ya da patronların iznine tabi olmadan icra etmeleri için "editöryal bağımsızlık"a sahip olmaları şart. Bilim adamlarının araştırmalarını özgürce yapma ve yayınlama işini devletin, hükümetin ya da bağlı bulundukları kurum yöneticilerinin iznine tabi olmadan icra etmeleri için "akademik özgürlük" şart. Sanatçıların işlerini devletin, hükümetin ya da bağlı bulundukları kurum yöneticilerinin iznine tabi olmadan icra etmeleri için "sanat özgürlüğü" şart.

Piyasanın demokratik toplumun özellikle medya, eğitim-bilim ve sanat alanındaki ihtiyaçlarını karşılamadaki yetersizliği görüldüğü içindir ki, demokratik ülkelerin hemen hepsinde kamu idareleri (devlet ya da belediyeler) bu alanlarda kurumların tesisine önayak olmuşlardır. Her ne kadar vergilerle finanse ediliyor olsalar da bu kuruluşlarda çalışan gazeteciler, bilim adamları ve sanatçılar, sivil toplum kuruluşları tarafından oluşturulanlarla aynı meslek ilkelerine tabidir.

Bunun için medya, eğitim-bilim ya da sanat alanındaki kamu kuruluşları özerkliğe sahiptir. Bunun için özel ya da kamuya ait medya, eğitim-bilim ve sanatla ilgili kuruluşlarda meslekle ilgili kararları patronlar ya da bürokratlar değil, buralarda çalışan gazeteciler, akademisyenler ve sanatçılar alır. Aksi takdirde, özellikle demokratik kültürün zayıf olduğu ülkelerde, medyanın, bilimin ve sanatın hükümet veya belediyede iktidarı elinde bulunduran siyasî partinin denetimi altına girmesi riski büyüktür.

Denebilir ki Türkiye, 1950'lerden bu yana "milli irade", temel hak ve özgürlükler dengesini yerleştirme arayışında. 21. yüzyılda Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara gelmesi ve giderek daha geniş bir çoğunluğun desteğini alması sonucunda, "milli irade"nin ifade özgürlüğünü tehdit eder şekilde yorumlanmaya başladığına dair işaretler çoğalıyor.

Terörle Mücadele Kanunu, siyasî ifadeyi boğuyor. Hükümetlere çıkar bağıyla bağlı "dükkân sahipleri" tarafından yönetilen gazeteler, iktidara "uyumlu" hale getiriliyor. Bilimler Akademisi üyelerini artık bilim adamları değil hükümet seçiyor. Özerkliği 12 Eylül'le son bulan TRT, zaten hükümetin borazanı durumunda.

RTÜK'ün "tahammül sınırlarını aşan" radyo ve televizyon yayınlarını, iktidardaki partinin ahlakî tercihlerine göre denetlemesi isteniyor. İstanbul Şehir Tiyatroları yönetmeliğinde yapılan değişiklikle repertuarı tayin yetkisi sanatçılardan alınıp bürokratlara verildi. Bunların hepsi demokrasi açısından kaygı verici gelişmeler.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB'ye ihtiyaç kalmadı mı?

Şahin Alpay 2012.05.01

Yakınlarda çıkan "AB'ye 'kısmi üyelik': Neden olmasın?" başlıklı yazımda (17 Nisan) ABD'nin önde gelen üniversitelerinden Massachussetts Institute of Technology ile Almanya'nın önde gelen araştırma kuruluşlarından Friedrich Ebert Vakfı'nın İstanbul'da düzenledikleri toplantıda bir katılımcının, "Almanya'daki bazı çevrelerde, Türk tarafıyla görüşülerek birlikte geliştirilecek, tam üyeliği dışlamayan, ama ilişkilerde tıkanma tehlikesini bertaraf edip, Ankara'yı giderek artan alanlarda kararlara ortak edecek, bir tür 'kısmi üyelik' ('sectoral membership') formülü üzerinde durulduğundan söz etti"ğini belirttikten sonra, "Anlaşıldığı kadarıyla, daha önce 'aşamalı üyelik' olarak da anılan formül üzerinde düşünenler var.

Toplantıya Türkiye'den katılanlar, tam üyeliği dışlamadığı sürece, bu fikri üzerinde durulmaya değer buldular..." diye yazdım. O Türklerden biri de, tabii ki, bendim.

Bu yazım üzerine değer verdiğim iki dostumdan uyarılar geldi. Diplomat olan dostum şöyle diyordu: "Almanların AB ile ilişkilerimiz için önerdikleri modelin birkaç problemi olduğunu vurgulamak gerekir. Birincisi AB'nin kuruluş antlaşmalarında böyle bir ilişki türü yok. En yakın benzerlik Norveç ve İzlanda'nın taraf olduğu Avrupa Ekonomik Alanı (AEA), ama onun yetersizliği İzlanda'nın tam üyeliği tercih etmesinden belli. Almanlar bu fikri hep dile getirirler, ama içeriği hakkında fazla ayrıntı vermezler. Mesela serbest dolaşım içinde olacak mı? AEA'da var ama bize vermeyi kabul edeceklerini sanmam. Öte yandan savunma, güvenlik gibi konulara indirgenecekse NATO'ya ilave bir katma değeri olur mu?"

Diplomat dostumun uyarıları yerinde, ama fikrin içeriği "Türklerle birlikte geliştirilecek" ise ve "Türkiye'yi giderek artan alanlarda kararlara ortak edecek" bir formül olacaksa, gerçekten, niye olmasın? Kanımca bu, Ankara'nın işine gelecek bir formül bile olabilir. Hukuki temeli de gerekirse bulunabilir.

Öteki uyarı Avrupa Parlamentosu'nda Yeşiller Grubu'nun siyasi danışmanı olan Ali Yurttagül'den geldi. Şöyle diyordu: "Üyelik için müzakereler sürdüren, Ankara Anlaşması ile AB müktesebatının kısmen kabul edildiği, Gümrük Birliği gibi AB'nin kurucu anlaşmalarını kabul etmiş bir ülkeye 'kısmi üyelik' teklifi ile gelmenin, sürmekte olan müzakerelere gölge düşürmekten başka bir amacı olmadığını görmemek için oldukça saf olmak gerekir... Bu yüzden Ankara'nın 'imtiyazlı ortaklık' gibi 'kısmi üyelik' fikrine sıcak bakmayacağını ve 'tam' üyelik için müzakereleri sürdüreceğini beklemek yanlış olmaz." (Zaman, 21 Nisan)

Yurttagül dostum müzakerelerin tıkanma noktasına geldiğinin elbette farkında. "Almanya'daki bazı çevreler"ın kaygısının "sürmekte olan müzakerelere gölge düşürmek"ten ziyade bu durum olduğuna inanıyorum. Bu durum benim gibi Türkiye'nin AB'yle bütünleşmesinden yana olan Türkleri ciddi şekilde kaygılandırıyor. Bunun için, fazla bir umudum olmamakla beraber, eğer böyle bir formül bulunabilirse, kanaatim yine, neden olmasın?

Beni kaygılandıran esas husus ise özellikle Ankara'dan yükselen AB'nin Türkiye için değerini yitirdiğine, Türkiye'nin AB'ye ihtiyacının kalmadığına, iyi ki üye olmadığımıza dair sesler. Evet, kuşku yok ki AB Türkiye'siz yapabilir, AB'ye ilişkisinin kesilmesi de Türkiye'nin sonu olmaz. Ama Türkiye'nin AB'ye katılımının iki taraf için de hem ekonomi hem de demokrasi açısından büyük yarar sağlayacağı muhakkak. Evet, AB bugün için ciddi bir ekonomik krizin içinde. Büyük ölçüde buna bağlı olarak yükselen bir ırkçı, İslam ve Türk düşmanı dalga var.

Ama AB'nin krizden yanlışlardan arınıp güçlenerek çıkması büyük olasılık. AB, dünyanın özgürlük ve demokrasi kalesi, fikri merkezi olma açısından rakipsiz. Türkiye, AB'ye katılım sürecinde hem ekonomisini hem demokrasisini çok güçlendirdi. AB'ye sağlam bir şekilde bağlanacak olursa bu yolda daha hızlı ilerleyebilir. Aksi hiç iyi sonuçlar vermeyebilir. Nitekim bunun işaretleri yok değil; reformlar durdu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Britanya'dan ibretlik medya dersleri

Şahin Alpay 2012.05.03

Britanya'da medya ağababası Rupert Murdoch hakkında polis, parlamento ve hükümet tarafından yürütülen soruşturmalar, sahibi olduğu gazetelerin karıştığı kanunsuz faaliyetlerle başladı, hükümetle sıkı fıkı ilişkilerine uzandı.

Bu soruşturmalara Türkiye medyasında fazla bir ilgi gösterilmeyişinin, benim de bugüne kadar bu konuda yazmamış olmamın nedeni, Türkiye'deki medya patronlarının karıştığı kanunsuz ve meslek ahlakına aykırı işler yanında Murdoch'un yaptıklarının dikkate değer bulunmayışı olmalı. Gerçekte Britanya'da yaşananlar üzerinde durulmayı fazlasıyla hak ediyor.

Britanya yaklaşık bir yıldır Murdoch'a ait "News of the World" ve "Sun" adlı bulvar gazetelerinde çalışanların atlatma haber yapmak amacıyla telefon dinleme, e-posta korsanlığı, polislere rüşvet, adaleti engellenme gibi mafyavari işlere karıştıklarına dair iddialarla sarsılıyor. Murdoch, iddialar üzerine geçen yaz "News of the World"ü kapatmak zorunda kaldı. Scotland Yard kovuşturmasında şimdiye kadar 50 kadar editör ve muhabir tutuklandı; geçen hafta bunların 11 tanesi için ceza davası açılacağı bildirildi.

Muhafazakar Başbakan Cameron beş ay önce Yargıç Lord Leveson başkanlığındaki bir kurulu, olayla ilgili adli soruşturmayla görevlendirdi. Soruşturmanın editör ve muhabirlerin kanunsuz işleri üzerinde odaklanması beklenirken, geçen hafta gözler Murdoch'un hükümetler ve siyasilere olan ilişkileri üzerine çevrildi. Murdoch'un medya grubu, geçen yıl İngiltere'nin en büyük şifreli kanalı BSkyB'deki % 40 payını % 100'e çıkarmak istemiş, fakat News of the World skandalı üzerine bundan vazgeçmek zorunda kalmıştı. Leveson soruşturmasında, BSkyB ihalesiyle ilgili olarak, Murdoch grubuyla satışa onay verecek Kültür Bakanı James

Hunt arasındaki ilişki araştırılıyor. Cameron, satışa yardımcı olacağına dair Murdoch grubuna söz verdiği iddiası kanıtlanırsa Hunt'ı azledeceğini söyledi.

Geçen salı günü açıklanan raporunda parlamento soruşturma komisyonu Murdoch'un "büyük bir uluslararası medya kuruluşunu yönetmeye ehil olmadığı" sonucuna vardı. Koalisyon ortağı Liberal Demokrat Parti milletvekilleri muhalefetle birlikte oy kullandı. Murdoch'un yayıncılık lisansının iptali olasılığı belirdi. Murdoch soruşturmaları hükümeti sallamakla kalmıyor, Britanya'da onyıllardan beri hemen tüm başbakanların iktidara gelmek-kalmak için nasıl medya ağababasının desteğinden yararlandıklarını, Murdoch'un da bu ilişkileri nasıl ticari çıkarlarını ilerletmek ve vahşi kapitalizm yanlısı fikriyatını yaymak için kullandığını ayrıntılarıyla ortaya döküyor.

Bu arada ABD'de FBI, Murdoch'un Moskova merkezli reklam şirketinin işlerini geliştirmek için rüşvet verip vermediğini soruşturmakta. Suçlu bulunduğu takdirde milyarlarca dolar ceza kesilmesi söz konusu. New York eyaleti de Murdoch grubunun interaktif eğitim araçları alanında uzmanlaşan Wireless Generation şirketinin % 90 hissesini satın almasına izin vermedi.

Hatırlayacağınız üzere Murdoch geçen mart ayı başında Başbakan Erdoğan'a gizemli bir ziyarette bulundu. Ziyaretin ATV'nin satışıyla ilgili olduğuna dair spekülasyonlar yapıldı. (Başbakan'ın bu satışla nasıl bir ilgisi olabilir ki?!..) Ama ziyaretin kamu ihale kanunu kapsamı dışına çıkarılan Fatih Projesi'nin içerdiği 9 milyar liralık tablet bilgisayar alımıyla ilgili olabileceği de akla geliyor.

Peki bütün bunları niye yazıyorum? Şunun için: Hükümetlerle medya patronları arasındaki patronaj (sen beni destekle, ben sana avanta vereyim) ilişkileri sadece Türkiye'de değil, demokrasinin beşiği olan ülkede bile büyük sorun olabiliyor. "Dükkân sahipleri"nin nasıl hükümetler kurup, hükümetler devirdiğini iyi bilen bir ülkede, mülkiyet temerküzünü ve medya patronlarının kamu ihalelerine girmelerini önleyecek yasalar çıkarılmadan medya (dolayısıyla demokrasi) adam olmaz! Murdoch skandalı üzerine Britanya'da medya şirketlerinin medya gelirlerindeki payının % 15 ile sınırlandırılması öneriliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Derdimiz çoğulculuğu yerleştirmek

Şahin Alpay 2012.05.05

Bu yılki 1 Mayıs, derslerle dolu olarak yaşandı.

Kutlamalar olanca çeşitliliğiyle Türkiye'nin bütün renklerini şenlik havası içinde meydanlara yansıttı. Devlet yasak ve baskıyla engel olmayınca, onbinlerce insan zihinlerinde olanı haykırırken, diğerlerinin söylediklerini de saygıyla dinledi. Hasan Cemal işin özünü iyi ifade etti: "1 Mayıs'ta meydanların verdiği ders şu iki cümlede toparlanabilir: Toplum ileride... Geride olan devlet... Devlet köstek olmadıkça, siyasal iktidarlar özgürlük alanlarını genişleterek toplumsal farklılıkların daha çok nefes alıp vermesini sağladıkça, bu topraklarda huzur ve barış içinde yaşayacağız..." (Milliyet, 3 Mayıs.)

1 Mayıs'ta başka bir ders de tarihçi Halil Berktaş'dan geldi. 35 yıl önce Taksim'de yaşanan trajediye tanıklık eden Berktaş şunları söyledi: "Bugünden geriye bakanların tasavvur edemeyeceği kadar bağnaz, fanatik, kendi grubunun ideolojik çizgisinden milimetrik de olsa sapan her görüşü düşman belleyen bir politik katılık söz konusuydu. Sol, her biri böyle düşünen ve davranan elli küsur fraksiyona bölünmüştü... Devletin sola yapamayacağı bir şeyi, sol kendi kendisine yapmış, ortaya bir fecaat çıkmıştı..." (Taraf, 2 Mayıs.) Berktaş'ın altını çizdiği ders şuydu: İnsanların bildiklerini ve inandıklarını ifadeye sınır konmadıkça gerçekler bütün yönleriyle aydınlanabilir.

Türkiye çok kanlı ve acılı bir yasaklar ve baskılar dönemini adım adım geride bırakırken, bütün kesimleriyle özgürlüğün ve çoğulculuğun nimetlerini yaşayarak öğreniyor. "Milli irade" ile özgürlükler dengesini de, umarım zamanla kuracağız. Bu bağlamda Başbakan Erdoğan'ın İstanbul Şehir Tiyatroları repertuarını belirleme yetkisinin sanatçılardan alınıp bürokratlara verilmesiyle ilgili kararına yönelik (benim de katıldığım) eleştiriler üzerine gösterdiği öfkeli tepkiye hak vermek mümkün değil. Başbakan, hükümete ve genel olarak kamu yönetimine yönelik eleştirilere olgunlukla ve serinkanlılıkla yaklaşmasına yardımcı olacak siyasi güce sahip bir siyaset adamı. Yani, muhalefetteki kimi siyasiler gibi, halk desteği konusundaki zaafalarını bağırıp çağırarak kapatmak ihtiyacında kesinlikle değil. Topluma örnek olma sorumluluğu da, muhalefet politikacılarından çok onun üzerinde.

Bu bağlamda değineceğim ikinci husus, Başbakan'ın "Despot aydınların bize nasıl akıl vermeye kalktığını görüyor ve... o zavallılara acıyoruz..." şeklindeki sözleri. Geçmişte, zor günlerinde, her yerde işleri (haklı veya haksız) görüşlerini açıklamak olan aydınların eleştirilerinden yararlanmasını iyi bilen bir siyasetçi olarak temayüz eden Başbakan'ın, bugün siyasi kariyerinin zirvesindeyken aydınları hedef alan bu söyleme sapmasının nedenlerini anlamakta güçlük çekiyorum.

Başbakan'ın öfkesi doğrultusunda hükümetin kamuya ait tiyatroları özelleştirme niyeti hakkında hatırlatılması gereken hususlar şunlar: Dünyanın hemen bütün demokrasilerinde (medya ve eğitim -bilim- araştırma yanı sıra) sanat alanlarında hizmet veren kamu kuruluşlarının bulunmasının nedeni, özel kuruluşların (yani piyasanın) bu alanlarda gerekli çoğulculuğu ve kaliteyi sağlamakta yetersiz olduklarının görülmesidir. Kamuya ait sanat kuruluşlarının, tiyatroların belirli bir (Türkiye'de vesayetçi) anlayış ve tercihin egemenliği altına girmemesini temin etmenin yolu, bunları bürokratların denetimine vermek ya da özelleştirmek değil, bu kurumlarda meslekle ilgili kararları alan (örneğin repertuarı belirleyen) kurulları toplumdaki tercihlerin tümünü yansıtmasını sağlayacak şekilde oluşturmaktır. Çoğulculuğu güven altına almanın bir yolu da devletin özel - kamu ayrımı yapmadan bütün tiyatrolara seyirci başına mali destek vermesi olabilir.

Tiyatroları özelleştirme kararını, Başbakan'ın önerdiği üzere, hükümetin "istediği oyunlara sponsor olması" kararı izleyecek olursa bunun sonucu, çoğulculuğun hükümet eliyle boğulmasından başka bir şey olmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dış politikanın neresi yanlış?

Şahin Alpay 2012.05.08

Son zamanlarda Ankara'nın izlediği dış politika konusundaki eleştirilerin gerek dışarıda, gerekse içeride giderek arttığına tanık oluyoruz.

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun mimarlığını yaptığı "komşularla sıfır problem" politikasının başarısızlıkla sonuçlandığı, tasavvurlar ile gerçeklerin bağdaşmadığı üzerinde duruluyor. En sert eleştirileri CHP sözcüsü Osman Korutürk dile getirdi: "Bu politikalar Türkiye'yi, uluslararası meşruiyeti es geçen, savaş kışkırtıcılığı yapan, bugün 'kardeşim' dediğine yarın ne diyeceği belli olmayan, esen rüzgâra göre yön değiştiren, güvenilmez, hatta dostluğu ve yakınlığı tehlikeli bir ülke haline getirmiştir. Dış politikamız tam bir başarısızlık sergilemektedir, Suriye politikamız ise tam bir fiyaskodur." (TBMM, 26 Nisan)

Ben, hemen her konuda olduğu gibi, dış politikada da başarıları başarısızlıklardan, doğruları yanlışlardan, kısa vadeyi uzun vadeden ayıran, nesnel ve adil değerlendirmelere ihtiyaç olduğu kanısındayım. "Komşularla sıfır problem" politikası Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrasına uyum sağlamasına, böylelikle de 21. yüzyılın ilk on yılında ekonomisini, demokrasisini ve güvenliğini güçlendirmesine, uluslararası itibarını yükseltmesine büyük katkı yaptı. Ulusal çıkarlarına uygun, özerk bir politikaydı ve Türkiye'yi AB'den ve Batı'dan uzaklaştıracığına dair iddialar tümüyle fos çıktı. Arap Uyanışı ile birlikte Türkiye ve Batı ittifakının ortak çıkarları daha iyi görünür oldu. (Bkz. Natahalie Tocci, "Partners in Need", Open democracy, March 7, 2012.)

Ne var ki Arap Uyanışı, uluslararası ortamda sadece Ortadoğu bölgesini de ilgilendirmeyen tektonik kaymalara yol açtı. Evet, yeni koşullar, gerçekten, neredeyse "sorunsuz komşu" bırakmadı. Ankara şimdilerde Arap Uyanışı sonrasının evrilmekte olan uluslararası ortamına uyum sağlama çabasında çetin sorunlarla karşı karşıya. Geçenlerde çıkan bir yazımda belirttiğim üzere, bu uyumu da ancak "komşularla sıfır problem" politikasının temel ilkelerine bağlı kalarak sağlayabilir: Sorunların diyalog ve diplomasiyle çözümünde ısrar, demokratikleşmeye teşvik ve destek, etnik ve mezhep temelli bölünmelerde taraf tutmaktan kaçınmak... (Zaman, 21 Nisan)

Bu ilkeler açısından bakıldığında, Ankara'nın gerek Tunus, gerekse Mısır'da demokratikleşmeye destek vermesi elbette doğrudur. Libya'da ve Suriye'de rejimleri reform yapmaya ikna çabası da yanlış değildi. Evet, Esed diktatörlüğüne karşı tavır almakta, Suriyeli göçmenlere kapıların açık olduğunu söylemekle aceleci davranmayabilirdi; rejimin şiddetten kaçınmasını sağlamak için Rusya ve İran'la işbirliğinde ısrarlı olabilirdi. Ve evet kendisini bir iç savaşa bulaştıracak adımlardan kesinlikle kaçınmalı. Ama herhalde Suriye'de diktatörlüğe karşı ayaklanan halkın yanında yer almakta tereddüt etmemeliydi ve etmedi.

Ankara'nın, Irak Kürdistan Bölge Yönetimi ile kurduğu giderek yakınlaşan ilişkilerin, "sıfır problem" politikasının en büyük başarısı olduğuna kuşku yok. Bağdat'ta Maliki hükümetinin artan otoriterliğine Kürtler, Sünni ve hatta bir kısım Şii Araplar gibi mesafe koyması ise anlaşılabilir değil. Türkiye'nin İsrail'in uzlaşmaz politikalarına karşı çıkarak, demokratikleşmeye destek vererek bölge halklarının zihinlerini ve kalplerini tarihinde hiç olmadığı kadar kazandığını kimse inkâr edemez.

Dış politikada kaygı uyandıran Davutoğlu'nun Türkiye'nin Ortadoğu'daki değişim dalgasını yöneteceğine, bölgede "barış düzeninin öncüsü" olacağına dair iddialar; "Zihnimizde nasıl yeni bir Türkiye iddiası varsa, yeni bir Ortadoğu iddiası da var..." şeklinde ifade edilen, gerçekçilikten uzak hedefler (TBMM, 26 Nisan). Umarım, bu ve benzeri beyanların dış politikada karşılaşılan güçlükleri örtmeye yönelik retorikten öte bir anlamı yoktur. Ve AKP hükümeti her şeyden önce içeride barışı sağlar ve Türkiye'nin bir yurttaşlar devleti olarak yenilenmesine öncülük eder. Dış politikada da başarı ancak böyle sağlanır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Küresel vatandaşlık" Siirt'te

Şahin Alpay 2012.05.10

Geçen hafta sonunu Siirt'te geçirdim. Siirt'e yaklaşık 14 yıl önce, Ocak 1998'de Genelkurmay'ın gazeteciler için (Tümgeneral Erol Özkasnak öncülüğünde) düzenlediği Güneydoğu gezisi sırasında geçerken uğramış, bir gece kalmıştım.

Bu defa vesile bambaşkaydı. GAP Bölge Kalkınma İdaresi ve ona bağlı Gençlik Evleri tarafından, valiliklerle işbirliğiyle düzenlenen, bu yıl "Küresel vatandaşlık" temalı uluslararası "GapGenç Festivali"ne katıldım. Her yıl ilkbaharda GAP bölgesindeki illerden birinde düzenlenen festival, Mardin, Batman ve Gaziantep'ten sonra bu yıl Siirt'teydi; gelecek yıl Adıyaman'da olacak.

Festival'in bu yılki teması niye "Küresel vatandaşlık"tı? Çünkü festivalin düzenleyiciliğini yapan gençler geçen yıl Van'da yaşanan deprem felaketinin ardından "Dünya vatandaşlarının hiç tanımadıkları, belki de ilk defa depremle adını duydukları Van'da yaşayan insanların" yardımına koşmalarına duydukları minneti ifade etmek; hiç tanımadığı depremzedelere destek olmak için binlerce kilometre uzaktaki Japonya'dan kalkıp gelen ve artçı depremlerden birinde hayatını kaybeden Doktor Atsushi Miyazaki'yi anmak istiyorlardı.

Peki, benim festivalle ilgim neydi? GapGenç festivallerinin başarılı koordinatörü, GAP İdaresi görevlisi Bingöllü bir genç olan Ahmet Katıksız, (Mehmet Altan'ın "Küresel Vicdan" başlıklı kitabı ve benim bu kitap üzerine yazımdan esinlenerek olacak) Mehmet ile beni, Siirt Üniversitesi konferans salonunda düzenlenen "Küresel vatandaşlık" konulu panelde konuşmak üzere davet etmişti.

GapGenç festivali, 4 - 7 Mayıs günleri arasında Siirt'e olağanüstü günler yaşattı. Otuzu Avrupalı, gerisi hemen tüm dünyaya yayılan tam 64 ülkeden gelen 300, Türkiye'nin 81 ilinden gelen 1200, toplam 1500 dolayında üniversite öğrencisi, Kızılay tarafından sağlanan çadırlarda konakladılar, kente yayılan çok çeşitli faaliyetlerde bir araya gelmek, birbirlerini tanımak; dilleri, dinleri, ırkları, memleketleri ne denli çeşitli olursa olsun sonunda birer insan olduklarını yaşayarak kavramak için büyük bir fırsattan yararlandılar. Somali'den, Portekiz'den, Almanya'dan ve başka ülkelerden gelen gençlerle ayaküstü sohbet etme fırsatı buldum; hepsi bu fırsatın altın değerinin bilincindeydi.

Festival, geceleri kentin stadyumunda düzenlenen, sayıları 20 bine kadar çıkan gençler tarafından izlenen çılgın konserlere sahne oldu. 5 Mayıs gecesinin konserini, Sayın Vali Musa Çolak'ın konuğu olarak protokolden izledik. Dolunayın altında Letonya'dan gelen Triana Park adlı pop müzik grubu çalarken, bana öyle geldi ki, Siirt kuruldu kurulalı böylesine büyük bir neşe ve eğlence görmedi. Galatasaray Üniversitesinden oluşan Güneşe Doğru grubu, Kürtçe bir şarkı söylediğinde onbinlerce gencin yaptığı tezahürat görülecek bir şeydi. Güneydoğu insanı diline ve kültürüne saygı gösterilmesine hasret. Mehmet ve ben, bir ölçüde bu saygıda kusur etmediğimiz için olacak, Siirt'te gittiğimiz her yerde öğrencilerden, esnaftan, diğer yurttaşlardan sıcak ilgi gördük. Ve tabii Siirt de gönlümüzdeki yerini aldı.

Güneydoğu'nun doğusundaki Siirt, Türkiye'nin dış dünyaya, turizme en açık kentleri arasında olmayabilir. Ama GapGenç festivaliyle Siirt'in, otuz yabancı ülkeden, Türkiye'nin diğer 80 ilinden gelen "küresel vatandaş"lara gösterdiği hüsnü kabul kayda değer. Gelişmişlik sıralamasında, kendisinden ayrılarak il olan Batman'ın

gerisinde kalmış olabilir ama Siirt'te de dikkate değer bir kıpırdanma var. Şiddet son bulduğunda mutlaka artacak yatırımlarla, Irak Kürdistan Bölgesi'yle sınır kapıları çoğaldığında Siirt de hızla kalkınmaya aday. İlden dışa göç şimdiden azalmakta.

Tabii Siirt'e gidince, sabah erkenden kalkıp Büryan Kebabı'nı yemeden; sonra asıl görülecek yer, Emine Erdoğan Hanımefendi'nin de memleketi olan Tillo'yu ziyaret etmeden dönmedik. "Derin Türkiye"nin derinlerindeki "Evliyalar Diyarı" Tillo'yu başka bir yazıda anlatacağım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Evliyalar diyarı' Tillo'da bir sabah

Şahin Alpay 2012.05.12

Siirt'in 9 km. uzağında, 900 rakımlı Siirt'ten yaklaşık 300 m. daha yüksekte, tepeler üzerine kurulu "Evliyalar Diyarı" Tillo, bir kasaba ve ilçe.

Geçen pazar sabahı Tillo'ya doğru giderken birden, ilçenin yoldaki tabelalara yansıyan resmi adının "Aydınlar..." olduğunu fark ettiğimde, hayli şaşırdım. Bu müthiş icadın nasıl yapıldığını keşfedebilmiş değilim. Ardında "evliyaı münevvere çevirme" fikri mi yatıyordu, bilemeyeceğim.

Tillo'nun adını Süryanice "yüksek yerler / ruhlar" anlamına gelen sözcükten aldığı konusunda yaygın bir mutabakat var. Ama burada bir zamanlar Süryanilerin yaşadığına dair hiçbir iz, bilgi yok; nüfusun büyük çoğunluğu Arap. Siirt kentinde de yakın zamanlara kadar çoğunluk Arap'tı, ama göçler sonucu Kürtler çoğunluğa geçmiş. Mardin gibi Siirt sokaklarında da Kürtçe, Arapça ve Türkçe birbirine karışıyor.

Süryanice adı Tillo'yu çok iyi anlatıyor: "Yüksek yerlerde yatan yüksek ruhların" yeri... Dicle'nin kolu Botan nehrinin göz kamaştıran güzelliklerine yukarıdan bakan, tepelerinde binlerce evliyanın (Sufi İslam anlayışıyla "Allah dostu"nun) yattığı, çok sayıdaki okullarında din eğitimi verilen, "ruhani" bir yer... Tillo'ya giden herkesin yaptığı gibi biz de önce Şeyh İsmail Fakirullah ve, "en önemli eserim" dediği öğrencisi, Şeyh Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın yattıkları türbeyi ziyaret ettik. Hazreti Peygamber'in ceddinden olduğuna inanılan Şeyh Fakirullah (1657 - 1734) medreselerde hem Kadiri tarikatının Üveyssiye kolu esaslarına göre dini eğitim, hem de bilimsel eğitim vermiş. Türbesine yazılı "Anlarsa uzağım yakınımıdır, anlamazsa yakınım uzağımdır..." sözüyle anılıyor.

Türbeden sonra matematikçi, pedagog, coğrafya bilgini, tıp adamı ve şair olarak bilinen, astronomi araştırmalarıyla tanınan Şeyh İbrahim Hakkı'nın (1703 - 1780) derslerde kullandığı kitapların ve araçların sergilendiği, küçük özel müzeyi gezdik. Daha sonra müzenin kurucusu Molla Sadettin Toprak Hoca'yı, yaptırmakta olduğu Kuran okulu binasında ziyaret ettik. Yerel bir bilge olan Sadettin Hoca, hayli ileri (85) yaşına rağmen gerek fizik, gerek zihin olarak çok formda oluşuyla bizi etkiledi. Söyledikleri de dikkate değerdi.

Cumhuriyet'le birlikte medreselerin kapatılmasının olumsuz sonuçları üzerinde durdu. Din ve bilim eğitiminin birbirinden ayrılmasının, din adamları arasında bilime, bilim adamları arasında da dine saygısızlığa; karşılıklı bağnazlıklara yol açtığı kanısındaydı. Bağnazlıklar konusunda kendisine tümüyle hak veriyorum. Evet, din bilime, bilim dine saygılı olmalı. Bunu sağlamanın yolu din ve bilim eğitimi birleştirmek midir? Ben o kanıda

değilim. Dinle bilimin alanları farklı; biri maneviyat ve ahlakla, öteki elle tutulan, gözle görülen dünyayla ilgili. Dini bilimin, bilimi dinin yerine koyma girişimlerinden insanlık çok çekti. Bana göre, her alanda olduğu gibi eğitimde de çare çoğulculuk. Muhakkak ki bilimsel ve dinsel eğitim verenler yanında, ikisini birden veren okullar da olabilir.

Sadettin Hoca nedenleri iyi tahlil edilmediği için şiddetin bu kadar yıkıcı bir sorun haline geldiğinden de söz etti. Şiddetin şiddetle, insanların yüreklerine korku salarak önlenebileceğine dair anlayıştan uzaklaştıkça, çözüm yoluna girilebileceğini söyledi. Tamamen haklıydı.

Son olarak artık yerinde yeller esen Kale'ye tırmandık. Oradan Botan nehrinin güzelliklerini, üzerindeki (FB ikinci başkanı Nihat Özdemir'in şirketi tarafından inşa edilen) baraj ve hidrolik santralleri, çevreye yayılan okulları ve hemen yanı başlarındaki camileri seyrettik. Çevre illerden otobüslerle gelen öğrencilerle karşılaştık. Bazıları bizimle fotoğraf çektirmek istedi. Öğretmenlerinden biri, sempati nişanesi olarak bana "Yirmi Altıncı Söz" başlıklı Nur risalesini hediye etti.

Tillo'dan yaklaşık 90 yıllık katı laiklik uygulamalarına rağmen, dindarlığından hiç kaybetmeyen "Derin Türkiye"nin derinlerinde olduğum duygusuyla ayrıldım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Olof Palme biyografisi

Şahin Alpay 2012.05.15

Geçen hafta başında İstanbul'daki İsveç Araştırma Enstitüsü'nde, tarihçi, gazeteci ve yazar Henrik Berggren'in kaleme aldığı Olof Palme biyografisinin Türkçe yayımı vesilesiyle bir toplantı yapıldı.

Başkonsolos Torkel Stiernlöf'ün Berggren ve çevirmen Turhan Kayaoğlu yanında benim de konuşmam için yaptığı çağırısı memnuniyetle kabul ettim. Çünkü Palme'nin başbakan olduğu İsveç'in kendi hikâyemde önemli yeri var.

Palme üzerine yazılan öteki 22 kitabı okumadım; dolayısıyla hangisinin en iyisi olduğunu bilecek durumda değilim. Ama Berggren'in kitabı tek kelimeyle dört başı mamur bir çalışma. Bu kitapta sadece Palme'nin hayat hikâyesi yok. Onun içine doğup büyüdüğü ortamı, fikirlerinin evrimini ve İsveç'in evrimine katkısını titizlikle araştırılmış 600 küsur sayfada anlatıyor. 1970'ler boyunca yaşadığım ülke İsveç'in 20. yüzyıl tarihinin ve Palme'nin bilmediğim birçok yönünü aydınlatan kitap için Berggren'e teşekkür ediyorum. Kitabın İsveççe aslından yaptığı mükemmel çeviri için Kayaoğlu'nu tebrik ediyorum. Türkçesini basma dirayetini gösteren İş Bankası Kültür Yayınları'na takdirlerimi sunuyorum. Sosyal demokrasi nedir, ne değildir merak edenler için çok değerli bir kitabı Türkçeye kazandırdılar.

İsveç'te sosyal demokratlar 2006'dan beri muhalefette. Ama 1917'den 2006'ya kadar geçen yaklaşık 90 yılın (1926-32, 1976-82 arası hariç) tamamında tek başlarına ya da koalisyon hükümetleri içinde iktidar oldular, demokrasiyi ve refah devletini yerleştirdiler. Komünistlerle yollarını ayırdılar. Ne üretim araçlarını devletleştirdiler ne de piyasa ekonomisini terk ettiler; ama parlamenter demokrasiye sahip çıkarak, İsveç'i

giderek daha özgür, eşit ve zengin bir toplum kılan reformları hayata geçirdiler. Pragmatik davrandılar. Monarşiyi ilga edip cumhuriyet ilan etmediler. Fikir değiştirip 1995'te AB'ye üye oldular. İsveç kilisesini ancak 2000 yılında devletten ayırabildiler. 2006'dan beri sağ partiler koalisyonu tarafından yönetiliyorsa da İsveç, her alanda sosyal demokrasinin damgasını taşımaya devam ediyor.

İsveç'i dünya sahnesine çıkaran siyasetçi Palme, kariyerine 1954'te, henüz 27 yaşındayken (1946'dan 1969'a kadar kesintisiz 23 yıl görev yapan) başbakan Tage Erlander'in sekreteri olarak başlayıp, sonra bakan, sonra parti başkanı ve başbakan oldu. Benim hikâyemdeki yeri, 1972 yılında siyasi mülteci olarak İsveç'e sığınmamla başladı. İsveç'e kapağı attığımda, kabaca şöyle düşünüyordum: Marxizm teoride insanlığın geleceğine ışık tutuyordu, ama uygulaması (hele Türkiye'deki) fiyaskoydu. Dokuz yıl sonra Türkiye'ye Palme tarzı bir liberal sosyal demokrat olarak döndüm.

Bunda elbette ki İsveç refah devletinin hayatıma çekidüzen verme imkânını tanınmasının; Stockholm Üniversitesi'nin ilk göç araştırmaları profesörü Tomas Hammar'ın yanında doktora yapma fırsatı bulmamın rolü büyüktü. Ama sosyal demokratların işlevsel sosyalizmi başarıyla uygulamaları yanında Palme'nin gerek komünist ve faşist diktatörlüklere gerekse emperyalist saldırganlığa karşı halkların yanında tavır alan siyasetinden, liderliğinde kadınlar ve göçmenler lehine yapılan reformlardan çok etkilendim.

Palme, en çok takdir ettiğim İsveçli politikacıdır. Ne var ki İsveç'te etkilendiğim tek politikacı o olmadı. Palme'nin iktidarı kaybettiği 1976-82 yılları arasında sağ koalisyonların başında başbakanlık yapan Thorbjörn Falldin'in entelektüel vasıflarından değil, ama nükleer enerjinin tehlikelerine ilişkin uyarılarından çok yararlandım.

28 Şubat 1986 gece yarısı Palme'nin öldürüldüğünü, o sıra Stockholm'de olan dostum Yavuz Baydar haber verdi. Sarsıldım. Palme'yle metroda sık sık karşılaşmış, fakat ne yazık ki tanışma fırsatım olmamıştı. Ama İsveç'in 1998-2003 arasında dışişleri bakanı (öldürülmeyip yaşasaydı başbakanı) Anna Lindh'le tanıştım ve mülakatlar yaptım. Çok şey borçlu olduğum İsveç'e en çok içerlediğim husus, en değerli liderlerini siyasi cinayetlerden koruyamamış oluşu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tekçi değil çoğulcu bir formüle ihtiyaç var

Şahin Alpay 2012.05.17

Başbakan Erdoğan, AKP'nin 4 Mayıs'ta yapılan Kahramanmaraş il kongresinde şunları söyledi: "Tek millet, tek bayrak, tek din, tek devlet dedik..."

Ertesi gün Adana il kongresinde de şöyle konuştu: "Ben dört tane kırmızı çizgimizin olduğunu söyledim... Neydi o dört tane temel çizgi: bir 'tek millet', iki 'tek bayrak' dedik... Üçüncüsü, tek dindir. Dil değil, din, din..." Başbakan'ın bir gün arayla iki kez "tek din"den söz etmesi, haklı olarak kaygı uyandırdı.

Tartışmalar üzerine AKP Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Çelik, düzeltme yaptı: "Başbakan ilk kez tek din dedi. Beşer şaşar, dil sürçmesi olabilir. Tek din, demokraside ve laiklikte eşyanın tabiatına aykırı... PKK gayretlerine ve

çabalarına rağmen bu ülkede Türk - Kürt kavgası çıkmamış olmasından hareketle Türkler ve Kürtler arasındaki gönül birlikteliğini, aynı kitaba inanmış olmalarını kastetmiş olabilir..." (Lale Kemal, Taraf, 8 Mayıs) Nitekim Başbakan da bir gün sonra, dış geziden dönüşte Çelik'i teyit etti: "O gün orada 'tek vatan' yerine 'tek din'i söylemiş oldum. Bu bir dil sürçmesidir. Bunu farklı yere çekmelerine gerek yok..." (9 Mayıs)

Böylece "tek din" beyanının bir "dil sürçmesi" olduğu açıklık kazandı. Sayın Başbakan'ın geçen sonbaharda "Arap Uyanışı" ülkelerine yaptığı ziyarette laikliği, ateistler dâhil bütün inançlara eşit özgürlük olarak tanımladığı; AKP hükümetinin gayrimüslimlerin hakları üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması yönünde attığı adımlar; (somut sonuç vermemiş olsa da) Alevi taleplerinin karşılanması için düzenlenen çalıştaylar dikkate alındığında Başbakan'ın "tek din" dayatmasını savunmadığı yeterince açık.

Ne var ki, Mehtap TV'de yayınlanan "Akıl Defteri" programında Eser Karakaş'ın hemen uyardığı gibi, Başbakan'ın dili sürçmüş olsa da, "tek din" Türkiye'nin bir gerçeği. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) dini tekelinde ve denetiminde tutmayı sürdürüyor. Devlet gayrimüslimler dışında kalan halkın tek dini olduğu varsayımıyla davranıyor. Devletin resmî olmayan bir dini var: Ulemanın Sünni - Hanefi İslam yorumu. AKP iktidarı bugüne kadar, tek - tipçi otoriter laiklik rejiminde 28 Şubat süreciyle gelen aşırılıkların törpülenmesi ötesinde bir değişiklik yapmış değil.

Derken BDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş, Başbakan'ın 2011 bütçe tartışmaları sırasında TBMM'de "Benim milletimin dili tektir, Türkçedir..." dediğini hatırlattı. Elbette ki, bugüne kadar Kürtçenin öğrenilmesine, radyo ve televizyonda kullanılmasına, TRT - 6'nın kurulmasına öncülük eden Başbakan'ın "tek dil" dayatması peşinde olduğu söylenemez. Ne var ki, Kürt çoğunluklu bölgenin konuştuğu dil resmen tanınmıyor.

Şurası muhakkak: "Tek devlet, tek millet, tek bayrak, tek dil, tek din..." esas olarak Kemalistlerin Türkiye'yi laik bir ulus - devlet olarak inşa projesinin formülü. AKP iktidarının bugüne kadar bu formüle teoride olmasa da pratikte, tümüyle değilse de büyük ölçüde sadık kalmasına bakarak, buna İslamî Kemalizm'in formülü de denilebilir. Ne var ki bu formül, gerçeklerle hiç mi hiç bağdaşmadığı için, demokratikleşmenin ve ülke bütünlüğünün korunmasının önünde büyük engel.

Evet tek devlet, ama bu devletin aşırı merkeziyetçi yapısını değiştirmek, bölge yönetimleri kurmak ihtiyacı kapıya dayandı. Evet, tek millet, ama bu Türk değil Türkiye milleti; DGM'ler bile bu ülkede iki halkın yaşadığını kabul etti. Evet, ay-yıldızlı bayrak Türkiye milletini temsil ediyor, ama Kürt kimliğini temsil eden (sarı - yeşil - kırmızı) bir bayrak da var. Evet, ülke çapında geçerli tek resmi dil Türkçe ama Kürt çoğunluklu bölgenin kendine özgü bir dili var. Hayır, tek din dayatılamaz. Çünkü Türkiye'de sadece DİB'in temsil ettiği İslam yok. Tarikat ve cemaatlerin, Alevilerin İslam anlayışı farklı; Türkiye'nin birçok farklı dinî inançta olan ve dinî inancı olmayan yurttaşları var. Ülke bütünlüğü dayatmalarla, zorla korunamaz. Tekçi değil çoğulcu bir formüle ihtiyacımız var. Hâlâ anlaşılmadı mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uludere, Ankara'nın karanlık dehlizlerinde

Başbakan Erdoğan, geçen 28 Aralık'ta Uludere'deki "operasyon kazası" sonucu 34 sivil yurttaşımızın havadan bombalanarak öldürülmesinden üç hafta sonra verdiği demeçte, facia için "Ankara'nın karanlık dehlizlerinde kaybolmaz, kaybolamaz."

Türkiye eski Türkiye değil. Kimsenin yaptığı kimsenin yanına kalmaz..." dedi. Aradan beş aya yakın bir süre geçti; işaretler, ne yazık ki, facianın "Ankara'nın karanlık dehlizlerinde kaybolma" olasılığının giderek güçlendiğini göstermekte.

ABD'nin Wall Street Journal gazetesi 16 Mayıs'ta facianın bazı yönlerine dikkat çeken bir haber yayımladı. Haberde şunlar söyleniyordu: Uludere'li kaçakçılar ve hayvanlar konvoyunu ilk kez (2007'den beri PKK'nın hareketleri konusunda TSK'ya anlık istihbarat sağlayan) Ankara'daki "Ortak İstihbarat Birleştirme Merkezi" tarafından denetlenen Amerikan insansız hava aracı Predator tespit etti. Amerikalılar, konvoydakilerin kimler olduğunun tam olarak belirlenmesi için ek keşif yapılmasını önerdiler. Türk tarafı bunu reddetti, aracın başka yöne çevrilmesini istedi ve keşfe TSK'ya ait İsrail yapımı (Predator'lardan daha az gelişmiş) Heron'larla devam etti. Emekli bir Amerikan istihbarat subayı, Türk askerî yetkililerinin hedef tespitinde uyguladıkları standartlardan kaygı duyduğunu; hedefleri iyice incelemeyen PKK ile ilişkilendirme eğiliminde olduklarını söylüyordu. Türk askerî ve hükümet yetkilileri gazetenin sorularına cevap vermemişlerdi.

Haber yayımlanınca Genelkurmay tarafından yalanlandı; ilk görüntü Predator'dan değil TSK'ya ait Heron'dan alınmıştı. Üst düzey bir Pentagon yetkilisi de haberin bir sızıntı olmadığını, hata içermemesi için teyit ettiklerini, ama (Genelkurmay'ı doğrular şekilde) ilk istihbaratı kimin sağladığını bilmediklerini belirtiyordu. (Hürriyet, 18 Mayıs) Dolayısıyla CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun "Kendilerini o kadar bağlı hissediyorlar ki, ABD'yi milli kaynak olarak görüyorlar..." şeklindeki sözleri hayli ucuz milliyetçi demagoji olarak sırtıyor. Buna karşılık Lale Kemal'in yorumu gerçeği yansıtıyor olabilir: "Uludere olayı, hedef seçimindeki özensizlik, askerlerin gereksiz ve aşırı özgüveni ve Kürtlerin genelde PKK ile aynı kefeye konulması algısının güçlü bir yansıması." (Taraf, 18 Mayıs)

Uludere faciası ile ilgili son gelişmelerden çıkardığım sonuçlar şöyle: 1) Operasyonun "milli kaynaklar"dan, yani (Taraf yazarı Mehmet Baransu'nun haber ve yorumlarında ısrarla altını çizdiği üzere) MİT'ten gelen istihbarata (belki TBMM Uludere Komisyonu Başkanı AKP'li İhsan Şener'in dediği gibi, "hem MİT, hem PKK adına çalışan" çift taraflı çalışan istihbarat elemanlarından alınan) ve TSK'ya ait Heron'lardan gelen görüntülere dayanılarak yapıldığı doğrulanıyor.

2) Başbakan'ın ya da sivil otoritenin bombalama kararında bir rolü olmayabilir. Başbakan'ın bu konuda önce "Ankara'nın karanlık dehlizlerinde kaybolmaz, kaybolamaz..." şeklinde bir taahhütte bulunması; sonra da "Biz güvenlik güçlerimize genel çerçevede yetki veririz... Güvenlik güçlerimiz ama TSK, ama Emniyet o genel çerçeve içerisinde yetkisini kullanmıştır..." şeklinde konuşması buna delalet ediyordu.

Hükümetin sorumluluğu olmadığı varsayımını kabul edecek olursak, bundan da iki sonuç çıkıyor: 1) Facianın bugüne kadar aydınlatılamayışı ve Başbakan'ın susuyor oluşu, bombalamayla ilgili gerek MİT, gerekse TSK içindeki "milli kaynaklar"ı (siyasî nedenlerle) koruma kaygısına bağlı olabilir. 2) Francesco F. Milan'ın "Terrorism Monitor" dergisine yazdıkları da geçerli olabilir: "Olayın altını çizdiği sorunlardan biri, askerî operasyonlar üzerinde sivil gözetimin yokluğu... Başbakan'ın askerden ancak olaydan sonra bilgi alması, operasyonun sivil otoritenin gözetimi altında yapılmadığını gösteriyor." (Bkz. 11 Şubat 2012 tarihli yazım.)

Uludere faciasının insansız hava araçlarıyla ilgili olarak gündeme getirdiği sorunlar ise başka bir yazının konusu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Pozitif Gündem'e destek verelim

Şahin Alpay 2012.05.22

6 Mayıs'ta yapılan Fransa başkanlık seçimlerini François Hollande'ın kazanması, genel olarak Türkiye'de, özel olarak da Türkiye'nin Avrupa'yla bütünleşmesinden yana olanlar arasında büyük memnuniyetle karşılandı.

2007'de başkanlığa seçilen Nicolas Sarkozy'nin, daha önceki bütün Fransa başkanlarının tersine, Avrupa'da Türkiye'ye yer olmadığını söylemesi ve buna dönük bir politika izlemesi kendisine karşı büyük bir antipatinin yayılmasına yol açmıştı.

Başkan Hollande'ın gelecek ay yapılacak parlamento seçimlerinden sonra, AB'nin Türkiye ile yürüttüğü katılım müzakerelerinde Sarkozy'nin (tam üyeliğe götürdüğü gerekçesiyle) askıya aldığı 5 fasıl üzerindeki blokajı kaldırması, şimdiki dönem başkanı Danimarka'nın da 1 Temmuz'a kadar, bunlardan en az birini müzakereye açması umudu doğdu. Bilindiği üzere 35 fasıldan bugüne kadar ancak 13 fasıl müzakereye açılabilirdi, sadece biri geçici olarak kapandı. AB Konseyi, Türkiye, Güney Kıbrıs'ı gümrük birliğine dâhil etmeyi reddettiği için 8 faslı askıya aldı, 5'er fasıl da Fransa ve Güney Kıbrıs tarafından bloke edildi. İki yıldır herhangi bir fasıl müzakereye açılmadı.

Türkiye'deki Avrupa yanlıları geçen pazar günü Almanya'nın en kalabalık eyaleti Kuzey Ren-Westfalya'da yapılan seçimleri, Sarkozy ile birlikte Türkiye'ye "ayrıcılık ortaklık" vaad eden Başbakan Angela Merkel'in kaybetmesine de memnun oldular. Şartları yerine getirdiği takdirde Türkiye'nin tam üye olmasını savunan Sosyal Demokratların gelecek sonbaharda yapılacak genel seçimleri de kazanmaları halinde, Türkiye-AB ilişkilerinde yeni bir sayfa açılabilir.

AB'de Türkiye ile ilişkilerdeki olumsuz gidişten en şikâyetçi olan tarafın, hemen her zaman Türkiye'nin Avrupa ile bütünleşmesinden yana tavır almış olan Avrupa Komisyonu olduğu muhakkak. Komisyon'un genişlemeden sorumlu üyesi Stefan Füle'nin sonbaharda başlattığı "Pozitif Gündem" girişimi geçen hafta içinde start aldı. Girişim, tıkanma noktasına gelen katılım sürecini çeşitli alanlarda ilişkileri geliştirmek suretiyle canlandırmayı hedefliyor.

Türkiye-AB ilişkileri bağlamında geçen haftanın ilginç gelişmelerinden biri de, Merkel'in koalisyon ortağı Liberal Demokrat Parti lideri ve Dışişleri Bakanı Guido Westerwelle'nin meslektaşları Ahmet Davutoğlu ile yaptığı basın toplantısında, Fransa başkanlık seçiminin sonuçlarına atfen, "Avrupa'daki son seçimlerden sonra doğan fırsatı değerlendirmek ve Türkiye-AB ilişkilerini tazelemek gerekir..." şeklinde konuşmasıydı. Westerwelle'nin 15 Mayıs'ta İstanbul'da yapılan 14. Kronberg toplantısında da, gerek iki ülke arasındaki, gerekse Türkiye-AB ilişkilerinin ilerletilmesi için çeşitli inisiyatifler önermesi, Avrupa siyasi çevrelerinde Türkiye konusunda havanın olumlu yönde değişmesinin bir işareti gibiydi.

Aynı bağlamda Avrupa Parlamentosu Türkiye-AB Karma Komisyonu Eşbaşkanı Helene Flautre'un geçen hafta yayımlanan makalesi de dikkate değerdi. Flautre, yeni Fransa yönetimini Türkiye'nin katılım sürecine kuvvetle destek vermeye çağırırken, sözlerini şöyle bağlıyordu: "Ben sadece Fransa'da esmekte olan hava ile değil, yeni anayasasını yazmakta olan, tarihi ile yüzleşen, Dersim gibi derin yaraları sarmaya çalışan, heyecan verici politik dinamikleri ile ilerleyen Türkiye'yi izlerken de mutlu oluyorum. Bugünlerde Türkiye politikasından sorumlu olan

bir Fransız milletvekili olmaktan daha şanslı politik bir görev var mı Brüksel'de, bilmiyorum..." (Zaman, 15 Mayıs)

İlişkilerin tıkanmaya gitmesinden endişeli olan Türkiye'nin Avrupa'daki dostları, ekonomik kriz, yükselen İslamofobi ve Türkofobi gibi tüm olumsuz koşullara rağmen, AB sürecinin canlanması için ciddi ve samimi çaba harcıyor. Ankara bu çabaları karşılıksız bırakmamalı; onların elini güçlendirmeli. Bu bağlamda, Ankara'nın hava ve deniz limanlarını Güney Kıbrıs gemilerine açmakla kaybedeceği hiç, ama hiçbir şey yoktur. Aksine çok şey kazanabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uludere ve insansız hava araçları sorunu

Şahin Alpay 2012.05.24

Başbakan Erdoğan, Pakistan ziyareti sırasında gazetecilerin, Uludere faciasına yol açan emri kimin verdiğine ilişkin sorularına şu cevabı verdi:

"Biz güvenlik güçlerimize, askerimize, polisimize yetkiyi veririz. Onlar da yetkileri dairesinde kullanır. Yetkiyi vermişiz. TSK bunu kullanmış... TSK'mıza, polisimize güvenmiyorsak, terörle mücadeleyi kiminle yapacağız... Böyle bir bölgede Silahlı Kuvvetler bu Ahmet midir, Mehmet midir bilemez ki... Operasyonun hemen ardından haberimiz oldu. Ama öncesinden olmadı..."

Başbakan'ın bu sözleri, emri kendisinin veya siyasi otoritenin vermediğini net bir şekilde ortaya koydu. Böylece Francesco F. Milan'ın geçen Şubat ayında "Terrorism Monitor" dergisine yazdığı yorum birinci ağızdan doğrulandı: "Olayın altını çizdiği sorunlardan biri, askerî operasyonlar üzerinde sivil gözetimin yokluğu... Başbakan'ın askerden ancak olaydan sonra bilgi alması, operasyonun sivil otoritenin gözetimi altında yapılmadığını gösteriyor." (Bkz. 11 Şubat 2012 tarihli yazım.)

Askerî operasyonlar üzerinde sivil otorite gözetiminin olmayışı, kuşku yok ki, demokrasi açısından büyük bir sorun. 40 kişilik bir insan konvoyunun savaş uçaklarıyla bombalanması emrinin "güvenlik güçlerinin tasarrufuna" bırakılması, hiçbir demokraside kabul edilebilir bir durum değil. Askerî operasyonlar üzerinde sivil gözetimin sağlanması gereğinin, Uludere faciasından çıkarılacak derslerden biri olduğu muhakkak. Bombalama emrini kendisinin vermemiş oluşunun, sivil otoriteyi sorumluluktan kurtaramayacağı da bir gerçek. Bu açıdan TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyesi CHP Milletvekili Mahmut Tanal sivil ve askerî yetkililer hakkında suç duyurusunda bulunmakta haksız değil.

Wall Street Journal'ın Uludere haberine dönersek: Haberde ilk görüntülerin ABD'nin insansız hava aracı predator tarafından tespit edildiği, Amerikalıların konvoydakilerin ("Ahmet mi, Mehmet midir?") kimler olduğunun belirlenmesi için ek keşif önerisinin Türk tarafınca reddedildiği, olayla ilgili sorulara Türk yetkililerin cevap vermedikleri belirtiliyordu. Başbakan Erdoğan haberin uydurma olduğunu, gazetenin bununla Obama yönetimini zora düşürmeye, Türkiye'de de hükümete veya TSK'ya bedel ödetmeye çalıştığını söyledi.

İlk görüntülerin predatorlar tarafından alındığı iddiası, gerçekten, doğru çıkmadı. Üst düzey bir Pentagon yetkilisi, ilk görüntüleri kimin verdiğini "bilmediklerini" söyledi. (Hürriyet, 18 Mayıs) "Dükkân sahibi" Rupert Murdoch olan WSJ'ın, Cumhuriyetçi Parti'ye, dolayısıyla İsrail lobisine yakın olduğu biliniyor. Dolayısıyla Başbakan Erdoğan haberin amacından kuşkulandıkça haksız olmayabilir. Zira Obama yönetimi, talep ettiği silahla donatılmış predatorların Türkiye'ye satılmasına destek verirken, bunların (Irak işgaline destek vermeyen, İsrail'e kafa tutan) Türkiye'ye satılmasına Kongre'deki Cumhuriyetçi Parti üyelerinden güçlü muhalefet var.

Uludere faciasının gündeme getirdiği başka bir konu da silahlı predatorlar üzerine yürüyen tartışma. Obama yönetimi El Kaide'ye karşı savaşta silahlı predatorları (Afganistan'da, Pakistan'da, Yemen'de) giderek daha yaygın bir şekilde kullanıyor. Amerikan silah sanayii de bunlardan giderek daha çok satmak istiyor. Ne var ki, silahlı predatorların yayılmasına karşı yükselen itirazlar var. Şu sorular soruluyor: Bunlarla düzenlenen deniz aşırı saldırılar uluslararası hukuka ne ölçüde uygun? Giderek daha çok sayıda ülkenin bunlardan edinme arayışında olması, savaşların yayılması riskini artırmıyor mu? Bunlar terör örgütlerinin eline geçerse ne olur? Ve belki hepsinden önemlisi: Bunların hedeftekiler yanında başkalarını veya hedef olmayan insanları öldürmesi riski büyük değil mi? Predatorların "istemeden" öldürdüğü insanlar, öldürene karşı nefreti körüklemiyor mu? Muhakkak ki Uludere faciası, bu soruların ne denli haklı olduğuna işaret etmesi bakımından da anlamlı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uludere sınavı: 'Eski' ya da 'yeni' Türkiye

Şahin Alpay 2012.05.26

Uludere faciası ile ilgili gelişmeler giderek Türkiye'de rejimin almakta olduğu şekil hakkında ipuçları veriyor.

Başbakan Erdoğan'ın Uludere konusunda ilk söyledikleri, "Ankara'nın karanlık dehlizlerinde kaybolmaz, kaybolamaz. Türkiye eski Türkiye değil. Kimsenin yaptığı kimsenin yanına kalmaz..." olmuştu. Geldiğimiz noktada, Uludere'de işlenen suçun örtbas edilerek, Ankara'nın karanlık dehlizlerinde kaybedilmek istendiği, Türkiye'nin giderek "eski"ye benzemekte olduğu izlenimi, ne yazık ki, giderek güçleniyor.

Bunun en güçlü işaretini Başbakan'ın mutemedi, düşündüğü gibi konuşan, açık sözlü İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin verdi: "Vur emrini Sayın Cumhurbaşkanı verecek değil, gündelik yönetimi Başbakan, Genelkurmay Başkanı yapacak değil. Ben de 81 ildeki olayları anlık yönetecek değilim... Emri Ankara'da, Hava Kuvvetleri'nde o görüntüleri analiz eden komutanlar vermiştir... Sağ yakalansalar kaçakçılıktan yargılanacaklardı. Kaçak malı veren PKK. O insanları 50 - 100 liraya o güzergâhta katırlarıyla birlikte dolap beygiri gibi döndüren de onlardır. Ölen 34 insanımız, bu olayın sadece figüranlarıdır. Özür dilenecek mahiyette bir olay değil." (NTV, 23 Mayıs)

Başbakan, Uludere'de bombalamanın kendisinden habersiz yapıldığını, TSK'nın kendisine verilen yetkiyi kullandığını söylemişti. İçişleri Bakanı, emri Hava Kuvvetleri'ndeki görüntüleri analiz eden komutanların verdiğini söylüyor. Türkiye eğer bir demokrasi ise, sorumluluk "Hava Kuvvetleri'ndeki komutanlar" üzerine yıkılamaz. Çünkü CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu haklıdır: Sınırötesi operasyon TBMM'nin yetkisindedir, bu yetki TBMM kararıyla hükümete devredilmiştir, hükümet bu yetkiyi TSK'ya devredemez. Uludere'nin hesabını hükümet vermek durumundadır. Bunun vazgeçilmez ilk adımı da özür dilemektir.

Başbakan, sadece üzüntü beyan edildiği, özür dilenmediği halde, "özür diledik" şeklinde konuşmaya başladı; İçişleri Bakanı da ölenlerin "PKK figüranı" olduğunu, dolayısıyla özür dilemeye gerek olmadığını söylüyor. Başbakan da onu teyit edercesine konuşuyor: "Burada bir hatanın olmuş olabileceğini başında söyledik, ama bu bölgenin bir terör bölgesi olduğunu da söyledik. Fakat kimse de kaçakçılığı meşru gösterme gayreti içine giremez... Medya da dahil kimse bu konuyu istismar etmesin..." İçişleri Bakanı ve Başbakan'ın söylediklerinden, Uludere'de işlenen insanlığa karşı suçun sorumluluğunun, korucu oldukları için güvenlik güçlerinin göz yummasıyla kaçakçılık yapan, ama şimdi "PKK figüranı" ilan edilen Uludere köylüleri üzerine yıkılmak istendiği sonucu çıkıyor.

Başbakan "Konuyla ilgili adli ve idari inceleme devam ediyor." deyip konuya noktayı koymak istiyor, ama Genelkurmay'ın Diyarbakır Özel Yetkili Savcılığı tarafından talep edilen belgeleri, olaydan 5 ay sonra hâlâ göndermediği anlaşılıyor. TBMM'deki İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nun üyesi CHP Genel Başkan Yardımcısı Sezgin Tanrıkulu, Uludere konusunda kendilerine söz verilmediğinden yakınıyor. BDP'li üye Ertuğrul Kürkçü, "emri Hava Kuvvetleri'ndeki komutanlar verdi" bilgisinin İçişleri Bakanlığı'nın komisyona gönderdiği raporda yer almadığını söylüyor.

Uludere faciası, Türkiye'nin eski Türkiye'ye mi döneceği, yoksa yeni Türkiye mi olacağı konusunda bir sınav. Türkiye "ileri demokrasi" olma yönünde mi ilerleyecek, yoksa (şimdi de "başkan" olmak isteyen) Başbakan'ın giderek keyfileşen yönetimine mi kalacak? Kürt yurttaşlarının ortak taleplerini yasak ve zorla bastırmaya devam mı edecek, yoksa diyalog ve müzakere yoluyla karşılamaya mı yönelecek? Ana sorunu olan Kürt sorununu çözerek güçlenecek mi, yoksa adım adım bölünmeye doğru mu gidecek?

Türkiye'nin Uludere sınavından demokratikleşerek ve güçlenerek çıkması, herkesten çok Adalet ve Kalkınma Partisi'nin özgürlük ve demokrasiden yana, vicdan sahibi olan üyelerinin tavrına bağlı. Türkiye'yi "eski"ye doğru götürmek isteyenlere herkesten önce onlar 'dur' diyebilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başkanlık niçin bize yaramaz?

Şahin Alpay 2012.05.29

Başbakan Erdoğan'ın teşvikiyle başlayan "Başkanlık sistemine geçelim" kampanyası yayılıyor. Bayraktarlığı Anayasa Komisyonu Başkanı Burhan Kuzu'dan devralan Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ, Türkiye'nin "kaçınılmaz olarak" (hem de Amerikan tipi) başkanlık sistemine geçeceğini ilan etti bile...

Ne var ki muhalefet partileri başkanlık sistemine karşı. AKP grubunun önemli bir kısmının da gizli oylamada buna karşı çıkacağı muhakkak olduğuna göre bu kampanya, CHP başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun dediği gibi, "yapay gündem" olabilir. Ama madem Başbakan istiyor, elbette ki tartışılmalı.

Esas olarak üç tür hükümet sistemi var: Britanya'da kökleri 1215 tarihli Magna Carta'ya kadar uzanan bir evrimle gelişen parlamenter sistem; 1776'da Britanya'dan bağımsızlığını kazanan ABD'nin kurduğu başkanlık sistemi ve Fransa'nın 1958'de icat ettiği (ilk ikisinin bir karması olan) yarı-başkanlık sistemi. Bu sistemlerin ilkeleri, avantajları ve dezavantajları üzerine bilgiye ulaşmak fazlasıyla mümkün. Hiç şüphesiz, her ülke kendi

ihtiyaçlarına göre bir sistemi benimsiyor; yürümezse değiştiriyor. Unutulmaması gereken yönetim sistemini, sadece hükümet sistemi değil, seçim sistemi (nisbî temsil, çoğunluk sistemi ya da karma) de belirliyor.

Bizde 12 Eylül askeri yönetiminin askeri-bürokratik vesayet düzenini tahkim amacıyla getirdiği, parlamenter sistem ile yarı-başkanlık sistemini karıştıran ve üzerine de yüzde 10 barajlı nisbî temsil sistemini koyan, gerçek anlamda "ucube" bir sistem 1982'den beri yürürlükte. AKP iktidarının, 2007'de cumhurbaşkanının halkoyuyla seçilmesi ilkesini getiren anayasa değişikliğiyle, sistem daha da ucubeleşti. Ancak sistem ucubelikten kurtulsun gerekçesiyle yarı-başkanlık ya da başkanlık sistemine geçilmesi herhalde anlamlı olamaz.

Anlamlı olan, yeni anayasa ile Başbakan Erdoğan'ın 2024'e kadar iktidarda kalmasını değil, Türkiye'de demokrasiyi güven altına alacak hükümet ve seçim sistemini teşhis ve tesis etmek. Benim, en az otuz yıldır süren bu tartışmaya ilişkin sayısız yazıda dile getirdiğim görüşüm belli: Uzlaşma kültürünün zayıf; siyasi, dinsel, etnik ayrımların çok sayıda olduğu Türkiye'ye uygun sistem, yürütmenin yasamanın içinden çıktığı parlamenter sistemdir. Başkanlık sistemlerinde halkoyuyla seçilen başkan ile parlamento çoğunluğunun ayrı partilere mensup olmaları halinde, yönetim ciddi tikanıklıklara uğrayabilir, karar alamaz hale gelebilir. (Bizde başkanın AKP'den, parlamentonun muhalefet çoğunluklu olduğu bir ortamda başımıza gelebilecekleri bir düşünün...) Başkanlık sistemlerinin ihmal edemeyeceğimiz bir sakıncası da toplumu ikiye ayırıp kutuplaştırma eğilimi.

Evet, Türkiye'de güçlü yürütmeye gereksinim var. Güçlü yürütme yukarıda değinilen nedenlerle, başkanlık sistemlerinde değil parlamenter sistemde mevcut. (Kürt sorununun çözümü de elbette ki hükümet sistemine değil, bu konuda siyasi iradenin olup olmamasına bağlı.) Evet, siyasal istikrar yanında temsilde adaletin sağlanması, partilerin lider sultasından kurtulması önemli ihtiyaçlarımız. Bunun yolu ise, dar-bölgeden tek adayın seçildiği, iki turlu çoğunluk sistemini benimsemek. Koalisyon hükümetleri doğuran nisbî temsilden gerçekten çok çektik.

Başkanlık sistemleri demokratikleşmemize hizmet etmez. Bunu Başbakan Erdoğan'ın son zamanlardaki tavırları da göstermiyor mu? Başbakan, Türkiye halkını güdülmeye muhtaç bir sürü, kendisini de onun çobanı görmeye başladı. Bunun için sanattan spora, tiyatrodan kürtaja, medyanın neyi yazıp yazmayacağına kadar kendisini ilgilendirmeyen her konuya müdahale etmeye başladı. Son olarak Türkiye'nin Uludere'den doğumlara kadar uluslararası komplolarla karşı karşıya olduğunu söylemeye başlaması, "eski Türkiye"nin sorunların sorumluluğunu "iç-dış düşmanlar"a yıkma söylemini andırır oldu. Başbakan Erdoğan'ın bu ülkeye çok büyük hizmetleri oldu. Ama anlaşılan uzun süren iktidar liderleri yoruyor, yıpratıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorununu başkanlık değil irade çözer

Şahin Alpay 2012.05.31

Yeni anayasa ile bugünkü ucube hükümet sisteminin terk edilip yarım ya da tam başkanlık sistemine geçilmesini uygun bulanların dile getirdikleri bir iddia da, Kürt sorununun bu şekilde daha kolay çözülebileceği.

Bu bağlamda çok daha başka argümanlar da dile getirilmiş olabilir, ama benim dikkate değer gördüklerim iki tür. Biri, Fransa'nın Cezayir sorununu yarı-başkanlık sistemine geçerek çözdüğü, dolayısıyla Türkiye'nin de Kürt sorununu böyle çözebileceği. Diğeri de bu noktadan sonra Türkiye'nin Kürt sorununu ancak üniter yapıyı terk edip federal bir devlet yapısını benimseyerek çözebileceği. Ben iki argümanın da geçersiz olduğunu düşünüyorum. Neden?

Fransa'nın Cezayir sorunu ile Türkiye'nin Kürt sorunu arasında paralellik kurmak hayli büyük bir zorlama. Fransa Cezayir'i 1830'da işgal ve 1848'de ilhak etti; Cezayir halkının kurtuluş mücadelesi 1954'te başladı, 1962'de zafere ulaştı. Evet, Fransa'nın Alman işgalinden kurtuluş mücadelesinin liderlerinden emekli general De Gaulle'ün, Fransa'nın yenilgiyi kabullenmesinde rol oynadığı doğrudur, ama Cezayir sorununu, başka kimse değil Cezayir halkı çözdü.

De Gaulle'ün çözdüğü sorun ise, 4. Cumhuriyet Fransa'sında (1946-1958) uygulanan parlamenter hükümet artı nisbi temsil seçim sistemi sonucu on yılda 20 koalisyon hükümetiyle sonuçlanan siyasi istikrarsızlık sorunudur. De Gaulle yarı-başkanlık hükümet artı iki-turlu çoğunluk seçim sistemini getiren yeni anayasanın yapılmasına öncülük etti. Siyasi istikrarsızlığın sorumlusu parlamenter sistem değil, nisbi temsil seçim sistemiydi. Parlamenter sistem yerinde kalıp, sadece iki - turlu çoğunluk seçim sistemi kabul edilseydi, istikrarsızlık biterdi. Ama De Gaulle (evet, kısmen, Cezayir'de yenilgiyi kabullenilmesini sağlamak için) kendisine olağanüstü yetkiler istediği için yarı-başkanlık sistemi icat edildi. Fransa bu sistemin başkanla başbakanın ayrı partilerden olduğu durumlarda getirdiği sıkıntıları ("cohabitation") yaşıyor.

Osmanlı Türkiye'si Birinci Dünya Savaşı sonunda yabancı işgale uğradı. İşgalden kurtuluş savaşını, Anadolu ve Rumeli Müslümanları (Türkler, Kürtler ve diğerleri) birlikte verdiler. Cumhuriyet'in kurulmasından sonra, ulus-devlet kurma projesiyle Kürtlerin varlığının inkar edilmesi ve asimilasyona uğratılmaları, Kürt sorununu doğurdu. Bugün Kürtlerin ezici çoğunluğunun talebi bağımsızlık değil, Türkiye içinde Kürt kimliğiyle eşit yurttaş olarak yaşamak. Bu talebin karşılanması bir hükümet sistemi meselesi değil, siyasi irade meselesi. AKP iktidarı, evet Kürtlüğün inkarına son verdi; kısmen bunun için de Türkiye ona giderek yükselen bir destek verdi. Ama Kürt kimliğinin tanınması konusunda, yani Türkiye'nin özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasi, bir yurttaşlar devleti olarak yeniden inşa edilmesi konusunda kararlı mı?

Giderek şüpheye düşüyorum. Bu konuda kararlı olsa Kürtlerin ortak oldukları kimlik taleplerini karşılayan reformları, parlamentoda buna destek verecek olan partilerin güçbirliğini sağlayarak bugün de, yarın da çözebilir. Başbakan Erdoğan, yarım ya da tam başkanlık sistemi getirmeyi başarsa dahi, bugün sahip olduğu (ve ne yazık ki erimekte olan) halk desteğini ve lider olarak aşıladığı güveni, kısaca siyasi gücü bir daha bulamayabilir.

Yarım ya da tam başkanlık sisteminin federalizmle bağdaştığı, dolayısıyla Kürt sorununun çözümüne uygun hükümet sistemi olduğu iddiası ise tümüyle boş. Bunu göstermek için birkaç örnek vermek yeter. Hindistan, Kanada, Almanya federal devletler; Britanya ve İspanya da bölgelere geniş yetki devri (devolüsyon) yapmış devletler. Bunların hepsi de parlamenter sistemle yönetiliyor. İstenirse Türkiye'de federalizmi benimsemek için yarım ya da tam başkanlık sistemine geçilmesi kesinlikle gerekmez. O ayrı bir konu.

Tekrar edeyim: Kürt sorununun çözümü (parlamenter, yarım ya da tam başkanlık) hükümet sistemi meselesi değil, siyasi irade meselesidir.

Nükleer yalanlar ve gerçekler

Şahin Alpay 2012.06.02

Başbakan Erdoğan bir nükleer araştırma tesisinin açılışı dolayısıyla şunları söyledi: Nükleer enerji gerekli. Buna karşı tavır takınanlar var, ama bizim için önemli olan insan...

Nükleer enerjide artık insan hayatını tehdit eden unsurlar yok edildi, sıfırlanma noktasına gelindi. Japonya'da yaşanan olaydan dolayı her şeyi ona bağlamak doğru değil. 2023'e kadar 2 santral faaliyete geçirecek, ucuz enerji sağlayacağız. (Star, 30 Mayıs)

Peki, nükleer enerji ile ilgili gerçekler neler? Uzakdoğu'nun sanayi devi Japonya geçen ay güvenlik denetimlerinin yapılması için 50 nükleer santralının tümünü devre dışı bıraktı. Erdoğan'ın konuşmasından iki gün önce, Mart 2011'de Fukuşima santralında meydana gelen nükleer kaza sırasında başbakan olan Naoto Kan, olayı soruşturan parlamento komisyonuna şu ifadeyi verdi:

Nükleer enerjiden vazgeçmeliyiz. Çünkü çok tehlikeli. Fukuşima, Japonya'yı 'ulusal çöküş'ün eşiğine getirdi. Ama nükleer sanayi, 'hiçbir pişmanlık duymaksızın' ülkeyi yeniden nükleer enerjiye döndürmek istiyor. Zira enerji politikası nükleer lobi tarafından gaspedildi. Gerek nükleer denetim kurumu, gerekse santralin işleticisi şirket, başında olduğum hükümete kazayla ilgili gerçekleri bildirmedi. Gorbaçov anılarında Çernobil kazasının Sovyet sisteminin hastalıklarını ortaya koyduğunu söylemişti. Fukuşima da aynı şeyi Japonya için yaptı. Nükleer santrallarda meydana gelebilecek kazaların insanlara ve çevreye vereceği zarar riski, kabul edilemeyecek kadar büyük. "Nükleer santrallarda ulusal çöküş riskini giderecek ölçüde yeterli güvenlik sağlanması imkânsız... Yaşanan kaza beni, nükleer santralları güvenli yapmanın en iyi yolunun onlardan vazgeçmek olduğuna ikna etti." (New York Times, 28 Mayıs 2012)

Nükleer enerjide geline nokta ne? Global dergi The Economist Fukuşima'nın yıldönümünde yayımladığı dosyada şunları yazıyordu: Bu dergi 26 yıl önce nükleer enerji sanayisi için "çikolata fabrikası kadar güvenli" demişti... Ne yazık ki aradan daha bir yıl geçmeden Ukrayna'daki Çernobil santrali patladı; etrafa yaydığı radyasyonun insanlara ve çevreye verdiği zararın büyüklüğü bugüne kadar hesaplanamadı. Çernobil'den 25 yıl sonra nükleer sanayinin "yeniden doğuşu"ndan söz edilmeye başlamıştı ki, bu defa Japonya'nın Fukuşima santralındaki üç reaktörün kalbi eridi. Santralin devreden çıkarılması ve çevrenin radyasyondan temizlenmesi için en az on yıl ve 623 milyar dolar harcanması gerektiği hesaplanıyor. Bugün nükleer santral kurmak o kadar pahalı hale geldi ki, sigorta edilemiyor, devlet güvencesi olmadan inşa edilemiyor. Yenilenebilir enerji kaynakları giderek ucuzlarken, nükleer enerji giderek pahalalanıyor. Santralların ancak devlet garantisiyle kurulabilmesi, nükleer sanayinin güvenlik kültürü geliştirmesine de engel oluyor. "Bir hükümetin nükleer enerjiye ihtiyaç olduğuna inandığı yerlerde, bu teknolojinin gerektirdiği bağımsız ve sıkı denetim mekanizmasını kurmaktan kaçınması yüksek olasılık." (The Economist, 10 Mart 2012)

Nükleer enerjiden vazgeçme kararı alan Avrupa'nın sanayi devi Almanya, geçen ayın son cumartesi günü ihtiyacı olan elektriğin yarısını güneşten elde etti; güneş enerjisinin hayal olmadığını bütün dünyaya gösterdi. O gün tam kapasite çalışan 20 nükleer santralin üretebileceği kadar elektriği (22 gigavat), güneşten elde etti. (Euronews, 27 Mayıs)

Tekrarlayalım: Türkiye her an büyük deprem riski taşıyan, terörizme hedef olan bir ülke. Sırf bu nedenlerle dahi nükleer santral belasını başına sarmaması gerekir. Türkiye'nin kendini savunmak için nükleer silaha asla ihtiyacı

yok. Yatırımlarını tasarrufa ve başta güneş yenilenebilir enerjiye yapmalı. Önemli olan gerçekten insan ise, aklın, vicdanın, insana ve doğaya saygının gereği bu. Hükümet nükleer enerjinin ucuz ve güvenli olduğuna dair yalanlara artık son vermeli. Eğer gerçekten ileri demokrasiden yana ise, halka nükleer santral isteyip istemediğini sormalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP iktidarı nereye gidiyor?

Şahin Alpay 2012.06.05

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı, çok-partili dönemde kurulan hükümetlerin en başarılısı. On yıl içinde büyük hizmetlere imza attı.

Ortalama geliri en az ikiye katladı. Askerî-bürokratik vesayeti geriletti. Kürt kimliğinin inkârına son verdi. PKK şiddetini konuşarak bitirme arayışına girdi. AB ile üyelik müzakerelerini başlattı. Uluslararası toplulukta Türkiye'yi birçok açıdan örnek gösterilen bir ülke haline getirdi.

Bu başarıları sağlayan en önemli iki etken şunlardı: Refah Partisi (RP) içinde, başında Tayyip Erdoğan'ın olduğu "Yenilikçi" kadro eleştirilerden ders aldı. AKP'yi kurarken "İslamcı gömleği"ni çıkarıp, (Hristiyan Demokratlarla benzer) "Muhafazakâr Demokrat" bir kimlik edindi. Halkın özgürlük ve demokrasi taleplerine kulak verdi; yolunu ona göre çizdi. Böylelikle % 34'le iktidara geldi, giderek oyunu % 50'ye tırmandırdı.

Askerî-bürokratik vesayetçi muhalifleri, AKP'yi iktidardan düşürmek için her yola başvurdular. Türkiye'yi İran'a, inandırıcı olmayınca Rusya'ya çevireceğini ileri sürdüler. Darbe girişimlerinde bulundular. Olmayınca partiyi Anayasa Mahkemesi'ne kapattırmaya kalkıştılar. Mavi Marmara'dan sonra Türkiye-İsrail ilişkileri bozulunca, İsrail lobisi de her yerde AKP gerçeğini tahrif çabalarına omuz verdi. Bütün bu çelmeleme çabalarına rağmen AKP iktidarının başarılı olmasında, özgürlük ve demokrasi yanlılarından aldığı destek büyük rol oynadı. Darbe girişimlerinin deşifre edilip yargı önüne çıkarılması, başta Taraf gazetesi, editoryal bağımsızlığa sahip medya sayesinde mümkün oldu.

Ne var ki, geçen haziranda yapılan son genel seçimlerden, "Ustalık" dönemine girdiğinin ilanından sonra AKP iktidarı adım adım tanınmaz bir kimliğe büründü. Başbakan Erdoğan'ın söylemi kabaca şu hal aldı: "Milli irade, millet benim... Halk çıkarını bilmez, ben bilirim. İhaleleri kimin alacağına, medyanın neyi yazacağına ben karar veririm... Futbolu, sanatı, tiyatroyu, dini, kürtajı, sezaryeni en iyi ben bilirim... Halkın yarısının oyunu alan hükümeti eleştirmek Türkiye'nin kalkınmasını istememek, yabancıların oyununa gelmek demektir, ihanettir..."

Bu söylemle demokratikleşme yönünde beklenen reformlar tamamen durdu. "İnkâr bitti, asimilasyon da bitti. Kürt sorunu yoktur, PKK sorunu vardır..." denmeye başladı. PKK şiddetini konuşarak sonlandırma yerine, "asgarileştirmek"ten dem vurulur oldu. Eleştirel yazı yazan gazeteciler Erdoğan'ın "dükkân sahipleri" eliyle işlerinden çıkarılmaya başladı. MHP ağzıyla konuşan İçişleri Bakanı, Uludere'deki bombalamanın kurbanlarını, suçlu ilan etti. Erdoğan'ın bir tür başkanlık sistemi getirmeyen yeni bir anayasayı isteyip istemediği sorusu, demokratik anayasa yapılıp yapılmayacağını kuşkulu hale getirdi.

Başbakan Erdoğan ve AKP iktidarında gözlenen bu tersine dönüş, bu otoriterleşme eğilimi nereden kaynaklanıyor olabilir? Bu bağlamda çeşitli teoriler ileri sürülüyor:

1. Erdoğan asker sivil bürokrasiye hakim olduğu, iktidarını yerleştirdiği için artık "Devlet benim... Beni eleştiren de Türkiye'nin düşmanıdır..." diyor.
2. Mutlaka cumhurbaşkanı/başkan seçilmek istiyor. Bunun için milliyetçi-muhafazakâr işbirliği stratejisiyle MHP oylarını kazanmak istiyor.
3. Demokratlığı bıraktı, muhafazakârlığa sarıldı; RP İslamcılığına dönüyor.
4. Şişirilmiş özgüven, tek-adamlıkta ısrar, çevresindeki şakşakçılar başını döndürdü.
5. Beden ve zihin sağlığı yerinde değil.

Peki, bu gidiş AKP'yi nereye götürür? Bence Erdoğan eleştirilerden ders alıp kendisine ve çevresine çekidüzen vermezse, bu gidiş AKP'yi er veya geç iktidardan düşürür. Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçilmesi dahi tehlikeye girer. Peki, Türkiye nereye gider? Erdoğan'ın başarılarıyla giderek güçlenen ekonomisi ve sivil toplumuyla; eleştirmekten geri durmayan medyasıyla; giderek dünyayı tanıyan, özgürlük ve demokrasi talep eden halkıyla Türkiye otoriterleşmeyi sineye çekmez. Bir bölümüyle AKP dahi bunu kabul etmez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ergenekon davasının demokrasiye etkisi

Şahin Alpay 2012.06.07

İstanbul Bilgi Üniversitesi Avrupa Enstitü-sü'nden Dr. Yaprak Gürsoy'un "Türkiye'de Silahlı Kuvvetler ve Toplum" konulu, TÜBİTAK tarafından desteklenen ve Ekim 2011'de, 2.775 kişiyle yüz yüze görüşmeler yoluyla yapılan araştırma projesinin bir ürünü olarak kaleme aldığı, "Türkiye'de kamuoyunun asker ve Ergenekon davası konusundaki tavrı ve bunun Türkiye'de demokrasinin yerleşmesi açısından sonuçları"nı irdeleyen makalesi, dikkate değer bir çalışma. Makalede varılan sonuçları şöyle özetleyebilirim:

Ergenekon davası, Türkiye'nin demokratikleşmesine katkı yapacak bir gelişme olarak görülebilir. Davanın kamuoyunda silahlı kuvvetlere güveni azalttığına dair bulgular var. Bu azalma iki nedenle demokratikleşmeye katkıda bulunabilir: 1) Halk nezdindeki popülaritesi azalan ordu, siyasete müdahale etmekten ve yetkilerini kısıtlayacak reformlara direnmekten kaçınabilir. Darbe soruşturmaları pratikte AKP hükümetini askere karşı güçlendirmiş, sivil-asker ilişkilerindeki reformların yolunu açmıştır. 2) Tutuklanan kimselerin darbe girişimleriyle suçlanmaları, anti-demokratik unsurların ordudan ayıklanması, böylelikle silahlı kuvvetlerin demokrasiye bağlılığının güçlenmesi sonucunu verebilir.

Buna karşılık, Ergenekon davasının AKP-CHP seçmenleri ve "İslamcılarla-laikler" arasındaki kutuplaşmayı artırdığı görülmekte. Bu kutuplaşmalar, demokrasinin yerleşmesine yardımcı olmaz, çünkü: 1) Elitlerle halkın demokrasinin temel ilkeleri üzerinde uzlaşmasını engeller. 2) Toplum kesimleri arasında demokrasiye bağlılık konusunda karşılıklı güveni sarsar; rejim dışı yol arayışları güçlenebilir. Netice olarak: Ergenekon davasının demokrasi açısından olumsuz sonuçları, olumlu sonuçlarını ortadan kaldırmaktadır.

Makalenin bana düşündürdüğü hususlar ise şunlar: 1) Evet, AB Komisyonu'nun bütün Avrupa'da yaptırdığı araştırmalara göre, Türkiye'de orduya güven 2004'te % 89'dan itibaren azalarak 2010'da % 70'e (AB ortalamasına) indi. Bu azalmanın 2008'de % 82'den sonra sert bir inişe geçmesi, herhalde sadece Ergenekon davasıyla açıklanamaz. 2007'den itibaren yaşananlar arasında e-muhtıranın, AKP'yi kapatma davasının ve Balyoz soruşturmasının da olduğu görmezden gelinemez. 2) Araştırmaya göre toplumun % 56,5'i Ergenekon davasının çetelerle mücadele, % 43,5'i ise hükümetin muhalifleri cezalandırması anlamına geldiğini düşünüyor. Olabilir. Ne var ki bu bölünmenin esas olarak "İslamcılarla-laikler" arasında kutuplaşmayı yansıttığı iddiası tümüyle temelsiz. Türkiye'de temel siyasi bölünme askerî-bürokratik vesayet yanlıları ile buna karşı olanlar arasında. Evet, vesayet karşıtlarının bir kesimi de İslamcılar olabilir. Ama daha büyük bölümünün vesayet düzeninden çok çeken dindar Sünnilerden, (PKK muhalifi) Kürtlerden ve liberal eğilimlilerden oluştuğu dikkate alınmazsa, analizler boşa gidebilir.

3) Türkiye'de askerî-bürokratik vesayetten yana olanlar ile karşı olanlar arasında kutuplaşma olduğu bir gerçek. Ne var ki, bu iki taraf arasında özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin temel ilkeleri üzerinde mutabakat varken, aralarındaki kutuplaşmaya Ergenekon davasının neden olduğu herhalde söylenemez. Aksine Ergenekon yanında, Balyoz, 12 Eylül, 28 Şubat soruşturmalarının demokrasinin ilkeleri üzerinde mutabakatın genişlemesine dolaylı da olsa katkı yaptığı söylenebilir. İki şekilde: a) TSK saflarında askerin siyasete bulaşmasının hem orduyu yıprattığı hem de profesyonel görevlerini yerine getirmesine zarar verdiği bilincini yayarak. b) Vesayetçiler arasında (hatta vesayete karşı olanlar arasında da) hukuk devletinin herkese lazım olduğunun anlaşılmasını sağlayarak. Başka türlü bugün vesayete karşı olan kesim içinde AKP iktidarını kayıtsız şartsız destekleyenler ile temel haklara, hukuk devletine saygısızlık açısından eleştirenler arasında büyüyen ayrışmayı açıklamak da mümkün olmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Günah, suç olamaz

Şahin Alpay 2012.06.09

Başbakan Tayyip Erdoğan, geçen eylül ayında bir Mısır televizyon kanalına şöyle dedi: "Türkiye'de anayasa laikliği, devletin her dine eşit mesafede olması olarak tanımlar... Laik bir rejimde insanların dindar olma ya da olmama özgürlüğü vardır..." Tunus'ta da şöyle konuştu:

"Laiklik konusunda (savunduğum) Batılı anlamda bir laiklik anlayışı değil... Laik devlet her inanç grubuna eşit mesafededir. İster Müslüman olsun ister Hristiyan, ister Musevi, ister ateist olsun hepsinin güvencesidir."

Sayın Başbakan'ın bu ifadeleri, başka yazılarımda da değindiğim (ve alkışladığım) gibi, özgürlükçü (liberal) laiklik anlayışını yansıtıyordu. Bu, (Erdoğan öyle olmadığını söylese de) Batı demokrasilerinde (en azından ilke olarak) geçerli laiklik anlayışındı. Erdoğan, "Türkiye'de anayasa, laikliği, devletin her dine eşit mesafede olması olarak tanımlar..." dediğinde de, herhalde, (dini inançları modernleşmeye engel gören; dini inançların denetim altına alınıp kısıtlanmasını, vicdanlara hapsedilmesini öngören) Kemalist, otoriter laiklik anlayışının önde gelen mağdurlarından biri olarak, gerçeği dile getirmediğini biliyordu.

Başbakan'ın Mısır ve Tunus'a önerdiği (ve o ülkelerdeki İslamcılar arasında tepkiyle karşılanan) laiklik anlayışını Türkiye'ye uygulamakta hiç istekli görünmediğini de çeşitli yazılarımda dile getirdim. Aksine, Başbakan'ın son zamanlarda dile getirdiği görüşler ve önerdiği düzenlemeler, mevcut otoriter laiklik düzeninden kendi amaçları için yararlanma isteğine işaret ediyor.

Bu görüş ve düzenlemelerin akla gelen ilk örnekleri şunlar: "Dindar nesiller yetiştireceğiz" beyanı; yeni eğitim kanunu ile imam-hatip okullarının orta kısımlarının yeniden açılması; ilk ve ortaöğretimde müfredata eklenen seçmeli ders ("Peygamber'in hayatı"); kürtajın yasaklanmasına yönelik yasa hazırlıkları; Çamlıca'ya görkemli bir cami inşa etme vaadi; "Yapı Denetimi Hakkında Kanun" tasarısı ile "operaya, müzeye, okula, çocuk yuvasına mescit" zorunluluğu getirileceğine dair haberler...

Bu görüş ve düzenlemeler, Başbakan'ın "dini siyasete alet ettiği"ne dair iddialara da yol açmakta. Bu iddiaları değerlendirirken şu hususların dikkate alınması gerekir: 1) Evet, devletin bütün inanç gruplarına eşit mesafede durması anlamında laikliğin somut olarak nasıl uygulanması gerektiğine dair tartışma (Batı demokrasilerinde de) bitmiş değil. 2) Türkiye'de devletin bütün inançlara ve inançsızlara eşit mesafede durmadığı açıktır. Bunun en somut delili, devletin çoğunluğun inancı olan İslam'ın yorumunu tekeli ve denetimi altında tutmasının aracı olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın varlığı ve icraatı. Bu kurum özerkleşmediği ya da ilga edilmediği sürece, bütün hükümetler "dini siyasete alet" ettikleri gibi, etmeye de devam edecek.

3) Devletin bütün dinlere eşit mesafede durması, din-devlet ayrılığı laikliği de içeren demokratik rejimin gereği. Ama ne demokrasi ne de laiklik, din ile siyasetin (ekonominin, kültürün, vesaire) ayrılmasını (dini inançların vicdanlara hapsedilmesini) gerekli kılar. Evet, demokrasilerde siyasi partilerin gerek iktidara gelmek için kullandıkları yöntem, gerekse iktidara geldiklerinde kurmayı vaat ettikleri düzen, demokratik toplumun gereklerine aykırı olamaz: Şiddeti savunamaz, şiddet uygulayamazlar. İktidara geldiklerinde tek parti rejimi kurmayı, her alanda din hukukunu hâkim kılmayı, toplumun belirli bir kesimine karşı ayrımcılık gütmeyi vs. öngöremezler. Ama dini inançların telkin ettiği ahlaki, manevi, sosyal değerleri elbette savunabilirler. Aksi takdirde ne 'Hıristiyan Demokrasi'den ne de 'Müslüman Demokrasi'den söz edilebilir. 4) Bu bağlamda siyasi partiler söylemlerinde pekâlâ "günah" ve "haram" gibi dini kavramlara başvurabilirler. Ama "günah" ve "haram" olanı suç haline getiremezler. Çünkü demokrasilerde bireylerin "günah / haram" anlayışları çok farklı olabildiği gibi, "dindar olma veya olmama özgürlükleri" de vardır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP çözüme omuz verebilir, vermelidir

Şahin Alpay 2012.06.12

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, bir süredir, Kürt sorununu ancak CHP'nin çözebileceğini söylüyordu. Partisinin 15 Mayıs'ta yapılan grup toplantısında sorunun "40 yıldır" çözilemeyeşinin sorumlusunun siyasiler olduğu üzerinde durdu; "Erdoğan, bu sorunu çözemez. Çözüm adresi CHP'dir... Toplumsal uzlaşma ile çözülür..." dedi.

Ne kastettiği 1 Haziran'da anlaşıldı. CHP'nin iki genel başkan yardımcısı, TBMM Başkanı'nı ziyaret ederek, Kürt sorununun çözümü için on maddelik bir öneri paketi iletiler. Öneri, dört partinin TBMM'de bir "toplumsal mutabakat komisyonu", TBMM dışında da bir "akil insanlar grubu" kurmalarını öngörüyordu, ama sorunun konuşulması dışında herhangi bir somut önlem içermiyordu. Kılıçdaroğlu, ertesi gün yaptığı konuşmada şöyle diyordu: "Yeni CHP demokrasiyi, özgürlüğü savunan partidir. Mazlumların yanında olan, ezilenlerin yanında olan parti, ülkede düzeni değiştirmek için yola çıkan partidir."

Kılıçdaroğlu'nun Kürt sorunu için bir araya gelme önerisini, AKP ve BDP olumlu karşıladı; MHP ise "Kürt sorunu yoktur" diyerek kapıyı kapattı. Başbakan Erdoğan ile Kılıçdaroğlu, 6 Haziran'da buluşup bir saat konuştular. Toplantı sonrasında AKP sözcüleri, dört partiyi bir araya getirmek mümkün olmasa da, CHP ile birlikte çalışabileceklerini açıkladı. Kılıçdaroğlu da çözüm için umutlandığını söylüyordu.

Derken, 2009'da başlatılan "Demokratik Açılım"ın sorumlusu, Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay, müphem ifadelerle, hükümetin "çoğulcu yapıyı daha iyi nasıl kurarız anlamında, demokratikleşme ve insan hakları alanında... vatandaşlarımızın anadillerini öğrenmeleri yönünde yeni neler olabilir..." yönünde çalışmalar yürüttüğünü; "Kuzey Irak'ta silah bırakmaya, teslim olmaya kadar giden görüşmeler..." yapıldığını; ABD'nin "sürecin başından beri işin içinde olduğunu"; Başbakan'la Kılıçdaroğlu'nun görüşmesinden "fayda beklediklerini" açıkladı (8 Haziran).

Gelinen noktada yeniden hatırlatılması gereken hususların başlıcalarını şöyle sıralayabilirim: 1) Kürt sorunu, özünde, Kemalist devletin Türkiye'de Kürtlerin de var olduğunu inkâr ve Türk kimliği içinde asimilasyonu politikalarından kaynaklanmıştır. Evet, inkâr bitti, ama asimilasyon sürüyor. Kürt kimliğinin özgürce yaşanmasını engelleyen bütün yasa ve uygulamalar ortadan kalkmadıkça, Kürt sorunu bitmez. 2) AKP'ye oy verenler dâhil bütün Kürtlerin ortak ve asgari talepleri, yeni anayasada herhangi bir etnik kimliğe atıfta bulunulmaması, anadilde öğrenim hakkının tanınması ve Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın kabul edilmesi. Bu talepler yerine gelmeden sorun bitmez.

3) Kürt sorununun bir ürünü olan PKK sorunu, topla, tüfekte, ABD'den satın alınacak silahla donatılmış insansız hava araçları ile, yani militarist yöntemlerle, yani PKK'lıları öldürerek çözülemez. Iraklı Kürtlerin ve Amerikalı müttefiklerin yardımıyla da olsa, başta İmralı'daki Abdullah Öcalan ve Kandil'deki Murat Karayılan olmak üzere PKK liderleriyle silahların susması ve bırakılmasının şartları üzerinde görüşmek ve anlaşmak gerekir. 4) Silahların ebediyen susmasının vazgeçilmez şartı, şiddeti tümüyle dışlamak koşuluyla, bütün Kürt partilerine, bu arada PKK'ya siyaset yapma kapısının açılmasıdır. Bunun için PKK militanlarına kapsamlı af çıkarılmalıdır.

Kılıçdaroğlu haklı, Kürt sorunu AKP'nin ya da herhangi bir partinin tek başına çözebileceği bir sorun değil; çözüme CHP'nin ve BDP'nin de omuz vermeleri gerekir. CHP eğer gerçekten "Yeni CHP" olabilirse, reformlara köstek olacağına destek olursa, üç partinin çözüm için birleşmelerinin yolunu açabilir. Böylelikle Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana büyük acılara neden olan sorunun çözümü mümkün olabilir. Böylelikle Kurtuluş Savaşı'nda zaferi getiren Türk-Kürt güçbirliği yeniden hayata geçer... Türkiye, bütün Kürtlerin saygı gördüğü bir devlet haline gelir... Bu takdirde giderek güçlenecek demokrasisi ve ekonomisiyle gerçek anlamda esin kaynağı bir ülke olur.

Hükümet-Cemaat kavgası mı?

Şahin Alpay 2012.06.14

Özel yetkili mahkemeler (ÖYM) ile ilgili tartışma, bunların kaldırılmaları çalışmalarına kadar uzandı. Başbakan Yardımcısı "öyle bir çalışma yok," derken, Başbakan "var" diyor. Hükümetin bir kanadı "iyi olur", öteki kanadı "iyi olmaz" diyor. Ben ÖYM'ler konusunda ne düşünüyorum? Anlatayım:

Buna ihtiyaç duyan demokratik ülkelerde ÖYM'lerin bulunduğu bir gerçek. AİHM'nin bunların varlığını ilke olarak AİHS'ne aykırı bulmadığı da öyle. İşlenen suçların niteliğine bakıldığında Türkiye'de bu tür uzmanlık mahkemelerine ihtiyaç olduğu muhakkak. Bazı hukukçuların bu tür uzmanlık mahkemelerini, zanlıların savunma hakları açısından yararlı gördükleri biliniyor. Bürokrasinin, yürütmenin en yüksek kademelerinde bulunan kimselerin ÖYM'lerin yetki alanına giren suçlar işleyebilecekleri dünya tecrübesiyle sabit. Demokrasilerdeki kuvvetler ayrılığı ilkesi gereğince savcılar, görevle ilgili olmayan suçlardan dolayı, gerektiğinde başbakanları da kovuşturabilir. Bu yargının yürütmenin alanına müdahale etmesi anlamına gelmez; yürütmenin yargı tarafından denetlenmesinin gereği olabilir.

Dolayısıyla Türkiye'de tartışılmayı hak eden ÖYM'lerin varlığı değil, bunlara tanınan yetkilerin ve uygulamalarının uyandırdığı kaygılar. Başbakan'ın yaygın tutuklamalardan "Bu dalgalarda boğulacağız... Tutuksuz yargılanabileceği halde maalesef tutuklu yargılanan insanlar var... Bu süreci bizim farklı bir şekilde yumuşatarak atlatmamız lazım... Yargıya güven artmışken şimdi azalmaya başladı..." derken dile getirdiği kaygılar, bunlarla ilgili olmalı.

Evet, ÖYM'lerin kestirmeden tutuklama kararları aldığı, uzun tutukluluk sürelerinin ceza haline dönüştüğü, sanıkların adil yargılanma haklarının çiğnendiği durumlar yaşandığı haklı şikayetler. O zaman ÖYM'lerin yetkilerinin şikayetleri giderecek şekilde düzenlenmesi gerekiyor. İfade özgürlüğünü ağır bir şekilde ihlal eden TCK 220. maddesinin 6. ve 7. fıkraları ile TMK'nın 6. ve 7. maddelerinin demokratik toplumun gerekleriyle bağdaşacak şekilde değiştirilmesi de en acil ihtiyaç.

Gelelim ÖYM'ler tartışmasının "hükümet ile cemaat arasındaki kavganın son aşaması"nı yansıttığına dair, yakın zamanlara kadar mantıklarına güvendiğim kimseler tarafından dahi benimsenen iddialara. İddia özetle şu: "Fethullah Gülen cemaati" polisi ve yargıyı ele geçirdi. ÖYM savcı ve yargıçlarının hepsi ya da çoğu, bu cemaate mensup ve aldıkları talimatla, cemaate mensup polislerin ürettiği delillerle hareket ediyor. Ergenekon, Balyoz kovuşturmaları cemaat mensuplarınca uydurulan sahte delillere dayanıyor. Hükümet de ÖYM'lerden rahatsız olmaya başladı. Çok güvendiği MİT Müsteşarı'nın dahi şüpheli sıfatıyla ifade vermeye çağırılması Başbakan'ın tepesini attırdı.

Ergenekon, Balyoz davalarındaki delillerinin uydurma olduğunu söyleyenlere, cemaatle ilgili iddialarının delilleri sorulduğunda verdikleri cevap şu oluyor: "Cemaat medyası" ÖYM'leri savunuyor ya... Peki, bu davaları inandırıcı bulanlar sadece "cemaat medyası" mı? ÖYM'lerin kaldırılmasına karşı çıkanlar sadece "cemaat medyası" mı? "Cemaat medyası"nda yazarlar ÖYM'lerin kaldırılmasının darbe girişimcilerinin adaletten kaçmasına yol açabileceğinden kaygı duyamaz mı? ÖYM savcı ve yargıçlarının hepsinin ya da çoğunun "cemaat"e mensup oldukları, talimatla davrandıkları iddiası akla, mantığa sığar mı? Bu söz konusu savcı ve yargıçlarının kişiliklerine saygısızlık değil mi? ÖYM'lerin yol açtığı haklı şikayetlerin kaynağını, vatandaşların temel haklarına değil, devletin çıkarlarına öncelik veren otoriter yargı kültüründe aramak daha mantıklı değil mi? Bu soruları sorduğumda, "hükümet - cemaat kavgası" iddialarının laikçi zihniyetin başka bir tezahürü olma ötesinde bir anlam taşımadığı sonucuna varıyorum.

Hukukçu değilim, ama sosyal bilimciyim. İnanç temelli bir sivil toplum hareketi olan Gülen hareketini yıllardır izliyorum. Özgürlük ve demokrasi değerlerine bağlıyım. Benim vardığım sonuç bu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Leyla Zana'ya kulak verin!

Şahin Alpay 2012.06.16

Geçen perşembe sabahı bermutad erken kalkıp gazeteleri gözden geçirirken Hürriyet'te Enis Berberoğlu ve Metehan Demir'in Diyarbakır bağımsız milletvekili Leyla Zana ile yaptıkları mülakatı gördüm.

Kürt kimliğini savunduğu için on yıl hapis yatan, bu nedenle Avrupa Parlamentosu'nun Saharov ifade özgürlüğü ödülünü kazanan, şimdilerde yine en az 10 yıl daha hapsedilmesi istenen Zana, çok dikkate değer şeyler söylüyordu: Başbakan Erdoğan'ın sorunu çözeceğine inanıyorum. Umudumu da inancımı da asla yitirmedim. Yitirmek de istemiyorum. Yitirseydim giderdim.

Sonra TÜSİAD'ın Yüksek İstişare Konseyi toplantısını izlemeye gittim. Başkan Ümit Boyner şunları söylüyordu: "Artık ortak akı kullanmak, şiddet sarmalından çıkmak ve çağın gerçeklerine uygun bir söylem benimseyerek konuyu siyaseten halletmek zorundayız... Türkiye bu yarayı kapatmadan huzur bulamaz." Akşam eve döndüğümde Avni Özgürel'in PKK'nın Kandil'deki lideri Murat Karayılan ile yaptığı mülakatı okudum. Şöyle diyordu: "Biz Kürt sorununu nihayetinde barışçıl diyalog yöntemleriyle çözülmesi gereken bir sorun olarak görüyoruz. 1993'ten bu yana bu yönde çeşitli çabalar sergiledik..."

Sonra Başbakan Erdoğan'ın Türkçe Olimpiyatları'nın kapanış töreninde yaptığı konuşmayı izledim. Başbakan, Fethullah Gülen Hocaefendi'ye "artık yurduna dön" çağrısını yaptığı konuşmada şunları söylüyordu: "Kimsenin dinine, diline, inancına bakıp ayrımcılık yapmayız. Hiçbir ırkın inancının birbirine hükmetmesine, baskın kılmasına razı olmayız. Kendisinden olmayanları dışlayan, kendisi gibi düşünmeyen, kendisi gibi inanmayanların, hor görenlerin yanında olmayız... Esas olan özgürlüktür bizim için. Esas olan barıştır, dayanışmadır... Hak, hukuk ve adalettir." (Hürriyet, 15 Haziran) Başbakan'ın bu konuşmasını yeniden özgürlükçü söylemine döneceğine işaret olarak yorumladım ve umutlandım.

Cuma günü gazeteleri açtığımda, Başbakan'ın siyasi danışmanı Yalçın Akdoğan'ın söyledikleriyle karşılaştım: "Zana'nın sağduyulu bir yaklaşımla hükümetin olumlu adımlarını vurgulaması, hakperest ve sorumlu bir tavrı yansıtmaktadır. CHP-AKP arasındaki görüşmeyle oluşan ümitvar hava, bu tür pozitif katkılarla beslenmelidir..." (Hürriyet, 15 Haziran) Sonra KADEP başkanı Şerafettin Elçi'nin söylediklerini okudum: "Zana'nın sözlerini destekliyorum. Sayın Barzani ve Talabani çözüm için çok isteklidir. Her iki tarafı da iknaya çalışıyorlar. Barzani bana ilk kez bu kadar umutlu olduğunu söyledi. Hükümet onların elini güçlendirmeli." (Taraf, 15 Haziran.)

Zana, Elçi ve Karayılan'ın barışın sağlanması yolunda ortak bir beklentileri var. Zana, "Karamsarlığı dağıtabilecek bir şeylerin yapılması lazım. Öcalan İmralı'dan alınıp, bazı kesimlerle temas edebileceği bir ev hapsine alınabilir..." diyor. Elçi, "Örgüt ateşkesine hazır, hükümetten adım bekliyor; ama PKK Apo'suz hiçbir şey yapamaz. Bu unutulmamalı..." diyor. Karayılan açık konuşuyor: "Sorun çözülmek isteniyorsa, yolu İmralı'dır.

Orada bir değişme olmadan hiçbir şey yapamayız! Arkasından dolanamayız... Bunu devlet erkânı bilsin diye söylüyorum. Ötesinde bütün çabalar boşunadır."

Eğer akan kan duracak, Türkiye yeniden bütün Türkiyelilerin vatanı olacaksa; Türkler ve Kürtler olarak bütün enerjimizi daha özgür, daha demokrat, daha uygar ve daha zengin bir Türkiye için harcayabileceksek, buna artık sadece "demokratik cumhuriyet" diyen Abdullah Öcalan'ın katkısını almamak için ne sebep olabilir? En azından Öcalan'ın İmralı'daki tecridi kırılabilir, herkesle serbestçe temas ederek barışın yolunu açması sağlanabilir. Buna akıllı başında herkes destek vermeli.

Kürt sorununda son günlerin gelişmelerine baktıkça Türkiye'nin geleceği için temkinli iyimserliğim depreşiyor. Son Diyarbakır ziyaretimde Sur Belediye Başkanı Sayın Abdullah Demirbaş'ın dile getirdiği "Yeni Türkiye'nin Formülü"nü hatırlıyorum: "Erdoğan Çankaya'ya, Gül başbakanlığa, Hocaefendi yurduna, Öcalan evine..."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özgürlükçü İslam'ın temelleri

Şahin Alpay 2012.06.19

"İslam bir zorlama ve bastırma dini midir? Yoksa özgürlükle, yani bireylerin hayatları üzerinde tam bir denetime sahip olmaları; dindar, tersi ya da ne isterlerse o olabilecekleri fikriyle bağdaşır mı?

Bu soruları sormak için birçok haklı neden var. Zira günümüz İslam toplumları, özgürlükleriyle sivrilmiyor... Bugün Müslüman çoğunluklu toplumların hiçbiri 'tümüyle özgür' olarak nitelenemiyor..." Bu tesbitler, sorulmaya değer soruları sormakla temayüz eden genç bir Türk gazeteci olan Mustafa Akyol'un İngilizce kitabının çıkış noktasını oluşturuyor.

Akyol'un "Aşırılıktan uzak İslam: Bir Müslüman'ın özgürlük savunması" (Norton, 2011) başlıklı kitabını esas olarak Batı dünyasında karşılaşılan yaygın önyargılara cevap olarak kaleme aldığı söylenebilir. Ancak ne İslam'la ilgili önyargılar ne de İslam konusunda aydınlanmaya ihtiyacı olanlar Batı'yla sınırlı.

Özgürlüğe inanan ve inançlı bir Müslüman olan Akyol'un temel tezini şöyle özetleyebilirim: Bugün İslam dünyasında özgürlüğün yerleşememiş olmasının kuşkusuz birçok siyasi, sosyal ve ekonomik nedenleri var. Ancak üzerinde durulması gereken bir neden de İslam'ın otoriter - totaliter yorumlarının yaygınlığı. Bugün İslam ülkelerinin temel ihtiyaçlarından biri, bireylerin ve toplulukların özgürlüğüne saygının yerleşmesi. Bunun yolu da demokrasiyi ve piyasa ekonomisini hakim kılmak. Eğer bugün Türkiye, İslam dünyasında farklı bir yere sahip ise bunun nedeni, 19. yüzyılın ortalarından itibaren gelişen, İslami değerlerle özgürlükçü - liberal değerlerin sentezini yapan anlayışın giderek yerleşmekte oluşu. Anayasal yönetimi, temsili demokrasiyi ve fikir özgürlüğünü savunan bu İslam anlayışı, 19. yüzyılın ortalarında Genç Osmanlılarla başladı, 20. yüzyılın ilk yarısında Said Nursi ve son on yıllarda Nursi'nin mirasını küresel bir akıma dönüştüren Fethullah Gülen ile sürdü.

Akyol'un İslam'ın özgürlükçü temelleri bağlamında dikkat çektiği hususlardan biri, Kur'an'ın bireyleri Yaradan'a, Allah'a karşı şahsen sorumlu tuttuğu; fertlerin ancak kötülükten kaçınarak, iyilik yaparak selamete ereceklerini

vurgulaması. İkinci bir husus, İslam'ın dinde zorlama olmayacağına ve farklı inançlara saygı gösterilmesine ilişkin temel ilkeleri. Kitabın önemli bir bölümü İslam'ın "Akılcı" ve "Gelenekçi" yorumları arasındaki mücadeleye ayrılıyor. İslam dünyası 8. ve 13. yüzyıllar arasında dünyanın en zengin, en güçlü, en yaratıcı, en aydınlanmış bölgesiydi. Bunu mümkün kılan, inanç ile aklı bağdaştıran yorumun egemenliği idi. Akılcı yorum, sevap işleyerek cennete, günah işleyerek cehenneme gitmenin bireysel bir tercih olduğunu savunmakla kalmıyor; insanın aklını kullanarak evrenin işleyişini keşfedebileceğini de savunuyordu. Ortaçağ İslam dünyasında bilimin, sanatın, her alanda yaratıcılığın gelişmesi bu anlayışla mümkün oldu.

Akyol'a göre daha sonra yaşanan gerilemenin bir temel nedeni de, bireylerin özgür tercihlerine değil kadere, alinyazısına vurgu yapan; Kur'an'a değil, sahih olup olmadıkları tartışmalı hadisleri tartışmasız esas alan gelenekçi yorumun yayılmasıydı. Bunun sonucunda akla dayalı sorgulama asgariye indi; Şeriat giderek katı kurallara dönüştü. Zina yapanların taşlanması; dinden dönenlerin öldürülmeleri; kadınlara, sanata, müziğe getirilen kısıtlamalar ve diğer yasaklar böyle geldi. Oysa bunların hiçbiri Kur'an'da yoktu. Sufi İslam'ın yükselişi, bir ölçüde bağnaz yorumun bu katı, kısıtlayıcı çerçevesini aşmak ve bireye nefes alabileceği bir alan açma arayışının sonucuydu.

Akyol, kitabını şu sözlerle bitiriyor: "Dünyayı Dar-ül İslam ile Dar-ül Harb arasında bölünmüş olarak görmekten vazgeçmenin zamanı. Bugün yaşanan, Özgürlük dünyasıyla Despotluk dünyası arasındaki bölünme. Müslümanlar ilkinin savunmalı." Akyol'un kitabını yalnızca İslam konusunda aydınlanmaya muhtaç Batılılara değil, Müslümanlara ve diğerlerine de kuvvetle tavsiye ediyorum. Umarım Türkçesi de en kısa zamanda yayımlanır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

PKK şiddetini ancak Kürtler bitirebilir

Şahin Alpay 2012.06.21

Leyla Zana, PKK'ya seslendi: "1999'da strateji değiştiyse, Bağımsız Birleşik Kürdistan yerini birlikte yaşamaya bıraktıysa, amaç yerel yönetimlerin güçlenmesi, demokratikleşme ise gençlerin ölmesini hiçbir vicdan kabul etmez..." (Hürriyet, 14 Haziran)

Şerafettin Elçi, Iraklı Kürt liderler Barzani ve Talabani'nin barış için büyük çaba harcadıklarını, hiç bu kadar umutlu olmadıklarını söyledi. (Taraf, 15 Haziran) PKK'nın Kandil'deki lideri Murat Karayılan, Avni Özgürel'e verdiği mülakatta, geçen 14 Temmuz'da Oslo barış sürecini kundaklayan Silvan saldırısının örgütün kararıyla yapılmadığını söyledi. "Yerel unsurlar yaptı. Kontrol edemedim... Karakollara saldırı planımız yok, barış istiyoruz..." dedi. Özgürel'in ifadesiyle Karayılan ilk kez, barışa çok yaklaşılmışken, PKK içindeki kimi unsurların barışı kundaklamış olabileceğinden söz etti (Taraf, 18 Haziran).

Zana'nın, Elçi'nin, Karayılan'ın barış çabalarına destek olması için Abdullah Öcalan'ın tecridine son verilmesi, ev hapsine alınması çağrılarına cevaben, gerek Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'tan, gerekse ana muhalefet partisi CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'ndan olumlu sinyaller geldi. Bütün bunlar barış umudunu hiç olmadığı kadar yükseltti.

Derken, 19 Haziran günü 300 kişilik bir PKK grubu Hakkâri'nin Yüksekova ilçesinde Dağlıca, Yeşiltaş ve Derecik karakollarına ağır silahlarla saldırdılar; 8 asker şehit oldu, en az 16 PKK militanı hayatını kaybetti. 1993'te Milli Güvenlik Kurulu'nda PKK'ya siyasi affın görüşüleceği gün Bingöl'de 33 askerin; geçen yıl Oslo görüşmeleriyle barışa yaklaşıldığı sırada Silvan'da 13 askerin şehit edilmesi gibi, bu saldırı da barış umudunu kundakladı; şiddetin amacını ilk kez bu denli anlaşılmasız kıldı.

Şimdi sorulan şu: 1) Karayılan "Karakollara saldırı planımız yok, barış istiyoruz..." derken, bu saldırıyı kim tezgâhlanmış olabilir? 2) Uludere'de 34 Kürt gencinin PKK militanı sanılarak katliama uğratılmasına neden olan istihbaratı sağlayan insansız hava araçları, niçin bu defa ortalıkta yoktu ve böylesine geniş çaplı bir saldırı nasıl önlenemedi?

İkinci soru için diyebileceğim tek şey, tıpkı Uludere gibi bunun cevabının peşini de başta medya, kamuoyunun bırakmaması. Birinci soruya gelince: Karayılan'ın samimiyetinden kuşku duyulabilir. Aksi takdirde (Ahmet Altan'ın yazdığı gibi) PKK içinde bir kesim nasıl Silvan saldırısıyla Öcalan'ı devreden çıkardıysa, bu saldırıyla sadece Karayılan'ı değil, Barzani'yi, Talabani'yi ve Zana'yı da devre dışına çıkarmayı amaçlıyor olabilir. Bu denli totaliter bir yapıya sahip bir örgüt içinde birliğin korunması çok zor olduğu gibi, (en iyi Aliza Marcus'un kitabının tanıklık ettiği üzere) PKK'nın tarihi Türkiye'nin içinde ve dışında savaşın sürmesinde çıkarı olan güçlerden alınan desteğin de tarihidir. Bahoz Erdal'ın talimatıyla gerçekleştiği anlaşılan son saldırının ilhamını Suriye'deki diktatörlükten aldığına ortaya çıkması herhalde kimseyi şaşırtmaz.

Bütün bunlar doğru ya da yanlış olabilir, ama değişmeyen gerçek, Türkiye'nin Kürt sorununu çözmeden huzura eremeyeceği. Bunun için başta sorumluluklarını şu veya bu ölçüde müdrik görünen muhalefet partileri CHP ve BDP olmak üzere, sorumluluklarını müdrik medya ve sivil toplum kuruluşları dâhil herkesin, Kürtlerin kimlikleriyle ilgili bütün haklı taleplerinin karşılanması için iktidar partisine destek vermeli. Başbakan Erdoğan, "Bizim için esas olan özgürlüktür, esas olan barıştır, dayanışmadır... Hak, hukuk ve adalettir..." sözlerine sadık kalmaya teşvik edilmeli.

Kürt sorunundan, giderek bağımsızlaşan PKK sorununa gelince: Her zaman savunduğum gibi bu sorunu ancak Türkiye Kürtlerinin kendileri çözebilir. Bunun için, şiddete karşı çıkan bütün Kürtlerin seslerini yükseltmeleri zamanı. Şiddetin gerçekte Kürtlerin davasına saldırı olduğunu, belki hiçbir saldırı bu sonuncusu kadar açık bir şekilde göstermedi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Baas zulmü Suriye'nin 'iç işi' olarak görülemez

Şahin Alpay 2012.06.26

Suriye uçaksavarları 22 Haziran günü silahsız bir Türk F-4 uçağını vurdu. Uçak Suriye karasularına düştü. Ortak arama ekipleri uçağın enkazının 1300 metre derinlikte olduğunu saptadı, ama iki pilotun kaderi meçhul.

Suriye makamlarına göre, kimliği bilinmeyen bir uçak Suriye hava sahasını ihlal etmiş ve düşürülmüştü. Bu bir saldırı değil, üzücü bir kazaydı. Şam, görüş ayrılıklarına rağmen Türkiye'yi düşman görmüyordu.

Ankara'nın açıklamalarına göre ise, Türkiye'nin radar sistemini denetleme amaçlı uçuş yapan uçak, evet 5 dakika süreyle Suriye hava sahasını ihlal etmiş, ancak uyarı üzerine hemen Suriye hava sahasını terketmişti. Buna rağmen hiçbir uyarı yapılmaksızın uluslararası sular üzerinde vurulmuş ve kontrolü kaybederek Suriye karasularına düşmüştü. Hava sahasını ihlal etti diye bir uçağın düşürülmesi kabul edilebilir olmadığı gibi, Suriye makamlarının bunun bir Türk uçağı olduğunu bilmemesi söz konusu değildi. Saldırı, Türkiye'ye yönelik bir "savaş eylemi"ydi.

Eylemin amacı ne olabilir? Saldırıyı Şam'ın bilgisi olmaksızın yerel askeri birliklerin gerçekleştirmiş olması uzak bir olasılık. Kuvvetli olasılık Şam'daki diktatörlüğün gerek rejim muhaliflerine, gerekse onlara diplomatik destek veren Ankara'ya yönelik bir güç gösterisi olması. Ankara'nın Şam'a vereceği cevap ne olabilir? Türkiye'nin bu saldırı yüzünden Suriye ile savaşa girmesi elbette ki söz konusu değil, zira bunun uluslararası hukuka uygun bir yönü olmayacağı gibi, riskleri çok büyük. Bunun için Ankara itidalle ve uluslararası hukuk çerçevesinde cevap arıyor. Özür ve tazminat isteyebilir.

Türkiye'nin gerek insani ve vicdani nedenlerle, gerekse ulusal çıkarları gereği Beşar Esad diktatörlüğünün bir an önce yıkılmasını istediği çok açık. Ancak Rusya ve Çin'in karşı olmaları nedeniyle Güvenlik Konseyi'nden Suriye'ye uluslararası müdahale kararı çıkması mümkün değil. Ankara, NATO anlaşmasının (topyekün savunmayı öngören) 5. değil, (yapılacakları birlikte görüşmeyi öngören) 4. maddesi uyarınca NATO Konseyi'ni toplantıya çağırdı. (Konsey bu satırlar yazılırken toplanmış olacak.) Suriye konusu bu vesileyle NATO'nun gündemine giriyor. NATO'nun da Türk uçağının düşürülmesi nedeniyle Suriye'ye askeri müdahale kararı alması beklenmemeli. Ancak Suriye'deki diktatörlük üzerinde uluslararası baskının arttırılmasına yönelik kararlar çıkabilir.

AKP hükümetinin Suriye'nin saldırısı karşısında alınacak önlemler konusunda NATO müttefiklerini toplantıya çağırması ne kadar yerinde ise, parlamentoda temsil edilen muhalefet partileriyle görüşmesi de o denli isabetli. AKP iktidarı belki bugüne kadar ihmal ettiği bir uygulamayı benimsemesi, ülke çıkarlarını ilgilendiren bütün konularda muhalefetle görüşerek karar alması çok olumlu bir gelişme olur.

Başbakan Erdoğan'ın geçen ay CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nu "mezhepçilik" nedeniyle Suriye'deki rejime "sempati" duymakla suçlayan sözleri son derece haksız ve yakışıksızdı. Ne var ki Kılıçdaroğlu'nun "Bizim Suriye ile ne alış verişimiz var? Neden Suriye'nin iç işine burnumuzu sokuyoruz? Neden Suriye ile savaşın eşğine kadar geldik?.. Batı'nın egemen güçlerinin Ortadoğu'daki taşeronluğuna soyunmak Türkiye Cumhuriyeti'nin ve bizim kabul edebileceğimiz bir şey değildir..." şeklindeki (çeşitli vesilelerle) tekrarlanan sözleri de o ölçüde haksız ve demagojik.

Kılıçdaroğlu'na hatırlatılması gerekenler şunlar: Baas diktatörlüğünün halkına zulmetmesi, Suriye'nin "iç işi" olarak görülemez. Katledilenlerin sayısı 10 bini, ülkeden kaçanların sayısı 175 bini aştı. Bütün demokratik ülkeler gibi, Türkiye de bu zulme kayıtsız kalamaz. Diktatörlüğün ülkeyi yeniden Türkiye'ye karşı bir şiddet üssü haline getirmeye çalıştığı ortadadır. Suriye'deki zulmün bir an önce son bulması ve istikrarın sağlanmasında Türkiye'nin her açıdan çıkarı var. Ankara'yı Batı'nın "taşeronluğu" ile suçlamak hem haksız, hem de milliyetçilik uyuzunu kaşımaya yönelik demagojiden ibaret..

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP'nin neden iki yüzü var?

Şahin Alpay 2012.07.17

Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı önümüzdeki sonbaharda onuncu yılını dolduracak. Bu on yıllık iktidarında AKP'nin iki farklı yüz sergilediğinin sanırım hemen herkes farkında.

Bir yanda geçen yüzyılın ikinci yarısı boyunca süren askeri-bürokratik vesayet düzenini sona erdirmeye yönelik reformların öncüsü, AB ile katılım müzakerelerini başlatan AKP var; öte yanda da reformlara fren yapıp, vesayet düzeninin bürokrasiye sağladığı ayrıcalıkları sahiplenerek iktidarını pekiştirme çabasında olan AKP...

Yakınlarda ABD'nin tanınmış Foreign Affairs dergisinde yayımlanan "The Turkish Paradox / Türk paradoksu" başlıklı bir makalede (27 Haziran) Michael J. Koplow ve Steven A. Cook, AKP'nin söz konusu iki yüzünü şöyle ifade ettiler: "AKP hem demokrasiyi kucaklıyor, hem de kötüye kullanıyor..." Bir eliyle bireysel, dinsel ve ekonomik özgürlükleri genişleterek Türkiye'yi daha açık bir toplum haline getirirken, öteki eliyle açık toplumu kısıtlamakta...

Bu paradoksu hemen herkes görüyor. Peki, bu paradoks nasıl açıklanabilir? Bunun için sanırım önce, AKP iktidarının üç ayrı dönemden geçtiğini dikkate almak gerekir. Başbakan Erdoğan'ın "çıraklık-kalfalık-ustalık" olarak nitelediği dönemlere tekabül etmeyen bu dönemler şöyle ayrılabilir: Birincisi, kabaca 2005 sonuna kadar devam eden, AB'nin katılım müzakerelerine başlama kararını almasını sağlayan reformlar, "Sessiz Devrim" dönemidir. Bu reformlar AKP iktidarına gerek Türkiye halkının, gerekse dünyanın teveccühünü kazandırmıştır.

İkincisi, vesayet düzeninin efendilerinin askeri ve yargısal darbe girişimleriyle AKP iktidarını kuşattıkları, elini kolunu bağladıkları, kabaca 2009'a kadar devam eden dönemdir. Bu dönemde AKP, iktidarını yerleştirme mücadelesi vermek durumunda kalmıştır. Üçüncü dönem ise, AKP'nin vesayet düzeninin efendilerinin etkinliğini iyice sınırlandırıp iktidarını yerleştirdiği; demokattan çok muhafazakâr kimliğini ön plana çıkardığı; temel Kemalist yasaları ve yapıları yerinde bıraktığı dönemdir.

"Türk paradoksu"nun izahına dönersek, birçok etkenden söz edilebilir, ama başta gelenleri şunlar olabilir: Birinci olarak, AKP bir yüzüyle "İslami Kemalist" olduğu, yani bir yanıyla Kemalizm'e bağlı olduğu söylenebilir. Zira İttihatçı-Kemalist, devletçi-milliyetçi-laikçi endoktrinasyon (beyin yıkama) Müslüman Demokrat akım üzerinde de derin izler bırakmıştır. Bu izler yalnızca AKP'de değil, Türkiye'nin devletçi-milliyetçi sosyalistlerinde, laikçi liberallerinde ve laikçi-milliyetçi Kürtlerinde de görülebilir. (Bkz. "AKP İslami Kemalist midir?" 26 Ocak ve "İslami Kemalizm'in Kökleri Nerede? 19 Nisan başlıklı yazılarım.)

İkinci olarak, denebilir ki AKP yönetimi bürokratik vesayet düzenini yeterince denetimi altına aldığına hükmettiği için, iktidarını sürdürmek amacıyla eski düzenin hâkimleriyle üstü örtülü bir anlaşmaya yönelmiş; darbeciler TSK saflarından temizlendikten sonra, siyasete müdahale edilmesinin askeriyeyi yıpratmış ve profesyonel görevlerini aksattığına inanan komutanlarla "birlikte yaşama" kararına varmıştır. Şimdilerde TSK siyasetten uzak durmaya, hükümet de askerin işine karışmamaya çalışmaktadır. (Uludere bombalamasının ve Suriye açıklarında düşürülen uçak olayının, hükümetin tanıdığı yetkiler çerçevesinde TSK'nın inisiyatifıyla gerçekleşmiş operasyonlar olabileceğine dair kuşklar artmakta.)

Üçüncü olarak, Başbakan Erdoğan'ın 2014'te, tercihan anayasaya girecek yarı-başkanlık sistemiyle, olmazsa bugünkü yetkileriyle Cumhurbaşkanı seçilmek üzerine kurduğu strateji üzerinde durulabilir. Bunun için AKP hükümeti, generallerle "birlikte yaşama" dengelerini bozacak işler (reformlar) yapmaktan kaçınıyor olabilir.

ÖZÜR: 19 Nisan tarihli yazımda Şerif

Mardin'in Türk İslamı'nın istisnai özelliği üzerine makalesinin Türkçe'ye çevrilmediğini yazmıştım. Oysa geçen yıl İletişim Yayınları'nın bastığı Bütün Eserleri dizisinin 10. kitabında mevcut.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Oyumu geri alıyorum

Şahin Alpay 2012.07.21

12 Mart - zede olarak iltica ettiğim İsveç'ten 1981'de kesin dönüş yaptıktan sonra katıldığım ilk seçimde, yönetimi sivilleştirceği inancıyla oyumu Turgut Özal'ın yeni kurduğu Anavatan Partisi'ne verdim. Hiç pişman olmadım.

Ama 1987'den 2002'ye kadar bütün genel seçimlerde oyumu (başka nedenle değil alternatifsizlikten) CHP'ye verdim. Çoğunda da pişman oldum. 2007 seçimlerinde ise oyumu, seçim bölgemden bağımsız aday arkadaşım Baskın Oran'a verdim. Baskın seçilemedi, ama söylenmesi gerekenleri söyledi. Helal olsun...

Geçen yılki seçimlerde ise Numan Kurtulmuş'un lideri olduğu HAS Parti'ye oy verdim. Kurtulmuş ve arkadaşlarının Saadet Partisi'yle yollarını ayırması, bende olumlu bir etki yapmıştı. Ama HAS Parti'ye oy vermemin nedeni tek ve basitti: Programında nükleer enerji santralleri kurulmasına karşı çıkan tek ve yegane parti buydu. Halkın çoğunun buna karşı olduğuna bakmaksızın, tam bir aymazlıkla ülkenin başına nükleer enerji belasını sarmaya soyunmuş olan AKP iktidarına karşı, bu tavrı ne kadar önemseydiğimin altını çizmek için HAS Parti'ye oy verdim. Aynı HAS Parti'nin şimdi AKP'ye katılma kararı almasının bende uyandırdığı düşünceleri tahmin edersiniz... Daha ağır bir şey söylememek için ne diyeyim?.. Oyumu geri alıyorum.

Erdoğan'ı "firavunlaşmak"la, AKP'yi "karunlaşmak"la itham eden, AKP hakkında İsrail dostu ve "IMF emrinde bir politik yapı" olmasına kadar söylemediğini bırakmayan Kurtulmuş'un şimdi AKP'ye iltihak kararı almış olması, herhalde Türkiye'de fikirler ve idealler için değil koltuk için siyaset yapmanın en taze örneğini veriyor. Böylelikle saygınlığı ağır yara alan Kurtulmuş'un ve partisinin katılımının AKP'ye ne kazandıracağını bilemiyorum, ama Erdoğan'ın yaptığı davetin amacı, izlediği taktik çok açık: Aynı kulvardaki seçmen açısından AKP'yi alternatifsiz bırakmak...

AKP yönetiminin giderek tutucu ve keyfi bir hal almasıyla, iktidar alternatifi başka bir partinin bulunmayışı Türkiye demokrasisi açısından giderek daha kaygı verici bir hal almakta. 34. Olağan kurultaydan liderliğini sağlamlaştırarak çıkan Kemal Kılıçdaroğlu, "Artık roller değişti. Dönüşümü isteyen biziz, statükonun aktörü AKP..." demiş. (Milliyet, 20 Temmuz) AKP'nin "statükonun aktörü" olduğu giderek belirginlik kazanıyor, ama CHP'nin "değişimin aktörü" olabileceği konusunda toplumu ikna edebilmesi için daha çok değişmesi lazım. 1992'de yeniden açılan CHP'nin kendini mağdurların temsilcisi, değişimin öncüsü olarak yeniden

tanımlayabileceğini düşünmüştük. Ne yazık ki başlangıçta umut veren Deniz Baykal, "seks kaseti" ile liderlikten devrilene kadar CHP'yi tam ters yönde, statükonun bekçiliği yönünde ilerletti.

Başına geçmesinden bu yana Kılıçdaroğlu'nun CHP'yi değiştirme, iktidar alternatifi haline getirme çabası verdiği muhakkak. Bu süreçte zaman zaman desteklenecek, takdir edilecek şeyler de söylüyor ve yapıyor, ama bazen de "Ergenekon nerede gösterin, üye olayım" sözünün gereklerine uygun davranıyor. Evet, geçen yazımda söylediğim gibi, "AKP iktidarı, artan ölçüde Kemalistleşmeyi, yani tutuculuğu ve keyfiliği sürdürecektir" olursa, Kılıçdaroğlu değil ama Erdoğan CHP'yi iktidar alternatifi haline getirecek; Kılıçdaroğlu Erdoğan'ın şansı olmaktan çıkıp, tersi geçerli olacak..."

CHP'nin iktidar olabilmesi için ise, topluma net olarak açıklaması gerek: Askeri - bürokratik vesayet düzeniyle bağlarını koparacak mı? Alevi partisi olmaktan çıkacak, dindar Sünniler dahil bütün inançlara eşit mesafede olabilecek mi? Devletin din üzerindeki tekeline son verecek, Diyanet'i özerkleştirecek mi? Kürt sorununu çözmek, "ortadaki cenazeyi kaldırmak" için somut olarak ne yapacak? Türkiye'yi AB standartlarında bir demokrasi haline getirmek için önerdiği reformlar neler? Türkiye devletini insan yaşamına değer veren, doğasına saygılı bir devlet kılmak için ne yapacak? Bu ve benzeri sorulara somut cevaplar vermedikçe CHP'nin, iktidara yürüyemeyeceği gün gibi ortada.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Arap Uyanışı ve İsrail'in geleceği

Şahin Alpay 2012.07.24

İsrail devleti hakkındaki görüşümü tekrarlayarak başlayayım: İsrail'in güvenli ve tanınmış sınırlar içinde yaşama hakkına kesinlikle saygı gösterilmeli. Ne var ki bunu sağlamanın yegâne yolu, İsrail'in Filistinliler üzerindeki işgal ve boyunduruğuna son vermesi, 1967 sınırları ile bağımsız Filistin devletini tanınmasıdır.

İsrail'in izlediği politikalara yönelik eleştirilerin anti-semitizm, Yahudi düşmanlığı ile suçlanarak bastırılmaya çalışılması kabul edilemez. ABD'de ve başka yerlerde, İsrail hükümetlerinin izlediği politikaların kayıtsız şartsız desteklenmesi için çaba harcayan İsrail lobisi, İsrail halkına zarar veriyor.

Tunus, Mısır, Yemen, Libya ve yarın Suriye'de ve başka yerlerde otokratik rejimlerin yıkılıp yerlerini temsili yönetimlere bırakması sürecinin İsrail'in güvenliğini nasıl etkileyeceği konusu, tabii ki öncelikle İsrail'in gündeminde. Geçtiğimiz günlerde, bu konuda İsrail'in kurulu düzeni içinden yükselen iki taban tabana zıt görüşe rastladım. Birincisi, ülkenin önde gelen uluslararası ilişkiler uzmanlarından Barry Rubin'e ait.

Rubin'e göre, İsrail'in güvenliği iyi durumda. Şu nedenlerle: İç çatışmalar Arap ülkelerinin ekonomilerini ve ordularının İsrail'le savaşıma yeteneğini kındaklıyor. İslamcı politikalar, bu ülkelerin gelişmesini köstekleyecek. Beklenen demokratikleşme gerçekleşmeyeceği için Batı kamuoylarındaki desteği de kaybedecekler. Arapların Türklerin kendilerine ne yapmalarını söylemelerine ihtiyaçları ve talepleri yok. Türkiye'nin nüfuzu Kuzey Irak ile sınırlı. Sünni Arap İslamcıları tabii ki Tahran'ın önderliğini izlemeyecek. Bütün bu nedenlerle gelecekte Ortadoğu'daki büyük çatışma Araplarla İsrail değil, Sünnilerle Şiiler arasında yaşanacak. Rejimleri ayakta kalan Suudi Arabistan, Ürdün ve Körfez ülkeleri, en büyük tehdidin İsrail değil, Tahran ya da İslamcılar olduğunun

bilincinde. Filistinliler Obama'yı kendilerine en yakın Amerikan başkanı kılma fırsatını kaçırdılar... Öte yanda İsrail, ekonomik ve teknolojik gelişmesini sürdürüyor. Keşfedilen doğal gaz ve petrol kaynakları büyük gelir sağlayacak. Daha önemlisi, İsrail istikrarını ve birliğini koruyor. (The Jerusalem Post, July 15, 2012.)

İsrail eski dışişleri bakanı ve Kadima partisi eski başkanı, Tzipi Livni'nin değerlendirmesi ise çok farklı. Şöyle özetlenebilir: Mısır seçimleri bölgedeki en radikal unsurları güçlendirdi. Filistin meselesinin İsrail-Arap ilişkilerini gölgelediği görmezden gelinemez. Arap liderleri İsrail ile iyi ilişkilerde yarar görmüş olabilir, ama halkları İsrail'e düşman kaldı. Liderlerle anlaştık, ama halklarla barışamadık. Bölgede meydana gelen devasa değişiklikler İsrail'i, bazı yurttaşlarının kolay hazmedemeyecekleri kararlara zorluyor. Başta geleni Filistinlilerle barış görüşmelerine başlanması gereği. Arap ve İslam dünyasıyla ilişkileri normalleştirmenin anahtarı, İsrail Filistinlilerle barıştığı takdirde Arap dünyasının İsrail'i tanımasını öngören 2002 tarihli, Arap Barış Girişimi. Livni sözlerini şöyle bağlıyor: "Bugünlerde İsrail için hiçbir şey, Filistinlilerle anlaşmazlığı çözüme ulaştırmaktan daha acil değildir." ("Neither an Arab spring nor Islamist winter," Financial Times, July 12, 2012.)

Bulgaristan'ın tatil yöreni Burgaz'da İsraili turistlere yönelik terör saldırısını şiddetle takbih ediyorum. Hiçbir gerekçe masum sivillerin öldürölmelerini haklı kılamaz... Ne var ki bu saldırı, muhakkak ki, İsrail'in bölge halklarıyla barış yapma ihtiyacının yeni bir işareti. Gelişmeler İsrail halkının da hükümetlerin izlediği politiklardan giderek daha büyük bir rahatsızlık duyduklarına işaret ediyor. Sosyal adaletsizlikleri ve, militarist politikaların bir sonucu olan, hayat pahalılığını protesto hareketi giderek büyüyor. Üçüncü bir İntifada'nın patlak vermesi ihtimal dışı değil. Bunlar bana Rubin'in arzusunu gerçeğin yerine koyduğunu, Livni'nin ise çok gerçekçi olduğunu düşündürüyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bu mu Yeni CHP?

Şahin Alpay 2012.07.28

Geçenlerde yazdım: "AKP iktidarı, artan ölçüde Kemalistleşmeyi, yani tutuculuğu ve keyfiliği sürdürecekt olursa, Kılıçdaroğlu değil ama Erdoğan CHP'yi iktidar alternatifi haline getirecek..."

Geçenlerde yazdım: "AKP iktidarı, artan ölçüde Kemalistleşmeyi, yani tutuculuğu ve keyfiliği sürdürecekt olursa, Kılıçdaroğlu değil ama Erdoğan CHP'yi iktidar alternatifi haline getirecek..." Evet, böyle yazdım da, Sayın Kılıçdaroğlu'nun CHP içinde iktidarını sağlamlaştırdıktan sonra söylediklerini okudukça, dinledikçe... "Ne yazık ki çok zor!.." demekten kendimi alamıyorum.

Bunu görmek için Kılıçdaroğlu'nun Türkiye'nin en temel sorunları hakkında neler söylediğine bakmak yeterli. Kürt sorunu için, "Bu sorun kendi iç dinamiklerimizle çözülebilecek boyutun ötesine geçerse, yani açıkça söyleyeyim, uluslararası bir sorun haline dönüşürse siyaset kurumu olarak bizim işimiz çok daha zorlaşır..." diyor. (Akşam, 23 Temmuz) Haklı. Peki çözüm için önerisi ne? Parlamentodaki dört parti bir araya gelsinler ve bir çözüm üretsinsin... Yani CHP'nin ülkenin en önemli sorununun nasıl çözüleceğine dair kendine ait bir fikri, önerisi yok.

Kürt yurttaşlarımızın ortak talebi Kürtçenin eğitim dili olması. Kılıçdaroğlu'nun Kürtçe üniversitede eğitim dili olabilir mi, şeklindeki soruya cevabı: "Bilmiyorum... Üniversitenin kullandığı dilin evrensel kabul görmüş bir dil olması gerekir... Salt Kürtçe eğitim, o çok fazla bir şey vermez..." Türkçe yanında Kürtçe olabilir mi? "Milli Eğitim Şurası isterse bir karar verebilir..." Yani, CHP'nin bu konuda da net bir fikri, önerisi yok. (Taraf, 25 Temmuz)

Kılıçdaroğlu bir ara PKK'nın silahlı ayaklanmasına son vermek için, genel aftan söz etmişti. Bugün ne düşünüyor: "Ortam yok... Terör örgütü ile pazarlık yapılmaz... Bir adım atılabilmesi için terörün bitmesi, örgütün koşulsuz silah bırakması lazım..." (Akşam, 23 Temmuz) Peki, bunun devletin (ve CHP'nin) 30 yıllık teranesinden ne farkı var? Bunun nesi "Yeni CHP"?

Alevi yurttaşlarımızın (bazı CHP milletvekilleri de dahil) en az yarısı, Aleviliğin ayrı bir din, cemevlerinin ibadethane olduğuna inanıyor. Kılıçdaroğlu'na göre ise Alevilik, "Müslümanlığın bir parçası... Farklı bir din olabilir mi? Hayır..." Peki, o zaman "Herkes kendi inancını özgürce yaşamalı" dediğiniz zaman, kim size inanır?

Kılıçdaroğlu AKP'ye gelsinler darbe hukukunu değiştirelim çağrısı yapıyor... Ama Genelkurmay Başkanlığı Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanmalı mı, diye sorulduğunda, "Önce iktidarın ne söylediğini bilmemiz lazım... Bu konuyu tartışmadık..." diyor. O zaman darbe hukukunu değiştirmekten yana olduğunuza kim inanır? Artık iyice bayatlamış bir iddiaya sarılarak AKP'yi "takiye" yapmakla suçluyorsunuz... Peki sizin takiye yapmadığınıza, yani bir şey söyleyip başka bir şeye inanmadığınıza nasıl güveneceğiz?

AKP'nin her seçimde oylarını artırmasının sebebi nedir, diye sorulduğunda, "Sosyolojik olarak bunun çok iyi tahlil edilmesi lazım..." dedikten sonra, tıpkı kimi çok takdir ettiğiniz, vesayetçi köşe yazarları gibi, halkı aptal olduğu için AKP'ye oy vermekle suçluyorsunuz. Deddiğiniz aynen şu: Başbakan "size yeni bir hapishane yapacağım" dedi ve Diyarbakırlıların oylarını aldı. "Diyarbakırlılara sormak lazım, size modern bir hapishane yapana hangi gerekçe ile oy veriyorsunuz?" (Taraf, 24 Temmuz)

Sayın Kılıçdaroğlu, bugüne kadar anlayamadıysanız ben size anlatayım: Diyarbakırlıların, Kürt yurttaşların en az yarısı AKP'ye oy verdi, çünkü AKP iktidarı Kürt kimliğinin inkarına son verdi; Kürt dili ve kültürünün özgürce yaşanması yönünde yetersiz ama birçok adım attı. Bunun farkında değilseniz, yanınıza aldığınız Sezgin Tanrıkulu adında bir Diyarbakırlı var; ona sorabilirsiniz...

Dış politika konusunda söyledikleriniz, Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun değil asıl sizin gerçeklerden bihaber olduğunuzu ortaya koyuyor. "İsrail ile yüzde yüz paralel hareket edecek ikinci bir devletin yapısı şekilleniyor... Kastım Kuzey Irak'ı da içine alan bir devlet..." diyorsunuz. (Hürriyet, 26 Temmuz) Siz Kürt sorununu çözelim derken, bütün Kürtlere savaş ilan edilmesini mi öneriyorsunuz? Bu mu "Yeni" CHP? Böyle "Yeni CHP" olmaz olsun!

NOT: Salı gününden itibaren bir haftalık tatile çıkıyorum. Bir sonraki salı görüşmek üzere.

s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gönülleri kazanmadan şiddet bitmez

Güvenlik güçleri ile PKK militanları arasındaki çatışmalar tırmandı. Hakkari'nin Şemdinli ilçesinde iki hafta önce başlayan çatışmalarda (Başbakan Erdoğan'ın açıkladığına göre) 2 asker, 115 PKK militanı hayatını kaybetti. PKK'nın 4 Ağustos gecesi Hakkari çevresindeki askeri karakollara düzenlediği saldırılarda 6 asker, iki korucu, 14 PKK militanı can verdi.

Düşünüyorum. Neredeyse son silahlı Kürt isyanının başlamasından bu yana, insanlarımızın bir kardeş kavgasında telef olmamalarını, ülkeye barış ve huzurun gelmesini, enerjimizi bütün kimliklerden yurttaşların eşit ve hür yaşadığı müreffeh Türkiye'nin inşasına vermemizi savunan bir yorumcu olarak ne diyebilirim? Yaklaşık otuz yılın mücadelelerinden benim çıkardığım dersleri tekrarlayabilirim:

Şiddet, şiddeti üretir. Silahlı Kürt ayaklanması baskı, yasak ve şiddetle sona erdirilemez. Bu ayaklanmaya son vermenin yegane yolu, zihinleri ve gönülleri kazanmaktır. Bunun için: Kürt yurttaşlarımızın ortak oldukları, demokratik taleplerinin karşılanması şarttır. Silah bırakmasını sağlamak için PKK ile başlanan müzakerelerin başarıya ulaştırılması şarttır. PKK'nın peşinden sürüklenen gençlerin normal hayata dönmelerini sağlayacak nitelikte bir af şarttır. Türkiye'nin, sadece nüfusunun çok önemli bir bölümünü oluşturan, iç içe yaşadığı, evliliklerle kaynaştığı kendi Kürt yurttaşlarının değil, bölgede yaşayan bütün Kürtlerin saygısını kazanması şarttır. Husumeti olan bölge devletlerinin Türkiye'ye karşı PKK kartını oynamalarını önlemek için de şarttır.

Geçen gün Hakkari avukat dostum Rojbin Tugan, annesi Semiha Tugan'ın Başbakan Erdoğan'a gönderdiği 30 Temmuz 2012 tarihli mektubu iletti. Bu çok anlamlı mektubun en azından bir bölümünü okurlarımla paylaşmak istiyorum: "Sayın Başbakan, sık sık Kürt analarından evlatlarının dağa çıkmasına engel olmalarını istiyorsunuz. Bu çağrılar yaparken, anneleri cesaretlendirecek, umutlandıracak adımları, ne yazık ki, görmüş değilim. Cana kıymadı 1991 yılından beri zindanda olan evladım. Herhangi bir hukuk öğrencisi bile dosyasına bir göz atarsa, oğlumun bir isim karışıklığının mağduru olduğunu, yani bunca yıldır başkasının cezasını yattığını rahatlıkla görebilir...

"Babasıyla ben sağlığımız ve imkânlarımız el verdikçe oğlumuzu ziyarete gidiyoruz. Zindan zindan gezerek ülkesini öğrenen oğlumuzla yorulduk. Yeniden başka bir şehre gönderilir korkusu ile yaşıyoruz. Fakat şimdiye kadar kendisine 'çıktığında ne yapacaksın' sorusunu sormadık. Devlet değişti, sorunu çözecekler, savaş ve silah anlamsızdır, dağları unut, siyasetle uğraş, diyemiyoruz. Oğlumun zindan ziyaretlerinde tanıdığım, onun gibi hapislerde 15-20 yıl devletin adaletinden mahrum kalmış birçok arkadaşı çıktıklarında bu ülkede kalıp, siyasetle uğraştıkları için yine içerdeler. Bu ülkenin şefkatinden nasiplenmeyen bu evlatların dağa gitmeyip yeniden zindana mahkum edildikleri için pişman olmadıklarını kim söyleyebilir ki...

"Yaşım altmışı geçti, hafızamdan, yüreğimden silinmeyen bu acılarla ne kadar yaşarım bilmem ama dualarım, torunlarımın, kendilerini inkâr etmeden ve inkâr edilmeden, huzurla yaşayacağı bir ülke içindir. Siz, ülkenin yarısından fazlasının verdiği güvenle, bu kanayan yaraya neşter vurursanız isyan mevsimi kapanacak, barış rüzgârı esmeye başlayacak. O zaman biz analar da size arka çıkıp, 'İnin' diye seslenebileceğimiz dağlardakilere ve izin vermeyeceğimiz bir daha evlatlarımızın dağa çıkmasına.

"Her şeye rağmen sizin bu sorunu daha fazla kan ve gözyaşına yol vermeden çözeceğinize olan inancımı koruyorum... Evlat acısı korkusunu bu ülkedeki anaların yüreklerinden söküp atmanın zamanı geldi, geçiyor. Bunun için bu ülkedeki analar size mührü verdi Sayın Başbakan. Bu yazı ve yaklaşan bayramları anaların yasına değil, evlatlarıyla buluştuğu yeni bayramlara çevirmeniz için Allah'a dua ediyorum." (Mektubun tamamı için bkz. Hasan Cemal, Milliyet, 5 Ağustos 2012.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mahalle baskısına yenilmeyen komutan

Şahin Alpay 2012.08.09

Akşam Gazetesi'nden İsmail Küçükkaya'nın yazdığına göre, Bahçeşehir Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı Enver Yücel'in verdiği iftara katılan "Ergenekon" soruşturması eski savcısı Zekeriya Öz, Genelkurmay eski başkanı emekli Orgeneral Hilmi Özkök'ün "Ergenekon" davasında tanıklığını değerlendirirken şöyle demiş: "Bence o bir demokrasi kahramanı... Darbeyi tek başına önlemiş biri..."

Savcı Öz'ün bu değerlendirmesinde ihmal edilemeyecek bir gerçek payı var. Bütün kuvvet komutanları ve çoğu üst düzey komutanlar şu veya bu şekilde müdahaleden yana bir tavır ve hazırlık içindeyken Özkök'ün, bir yandan demokratik sürece saygı gösterilmesini, öte yandan ordu içinde disiplinin korunmasını sağlaması kuşkusuz kolay değildi. Bunu başardığı için Özkök'ün demokrasiye hizmet ettiği muhakkak. Özkök'ün öteki komutanlarla birlikte davranması halinde başımıza gelebilecekleri düşünmek bile ürkütücü...

Peki, Özkök darbeyi nasıl önleyebildi? Bunda geçmiş tecrübelerden sonra TSK içinde Genelkurmay Başkanı'nın otoritesinin yerleşmiş olmasının bir payı olabilir. Özkök'ün "mahalle baskısı"na direnmeyi başarması da belki, gerek toplumun çok büyük bir bölümünün, gerekse subayların (Aytaç Yalman'ın, Özden Örnek'in günlüklerinde aktarılan tesbitlerine göre, dörtte üçünün) TSK'nın siyasi rolünden usandığının, dolayısıyla yalnız olmadığının bilinciyle açıklanabilir. Özkök, dinî inançlara saygı gösterilmesi yönündeki beyanlarıyla da sıradışı bir komutan olduğunu göstermiştir. Onun darbe girişimlerini diplomatik bir dille teyid eden ifadesinden, "iddianamenin çöktüğü" sonucunu çıkarmak için de herhalde ancak, Kemal Kılıçdaroğlu gibi tercihlerini gerçeklerin yerine koyma şampiyonu olmak gerekir. Kılıçdaroğlu'nun darbe sanıklarından yana tavırda ısrarı ise, CHP'nin ne kadar "yeni" olduğunun başka bir işareti.

Özkök'e saygım var, ama ne TSK İç Hizmet Kanunu 35. maddeyi, ne de 1 Mart 2003 tezkeresini savunan görüşlerine zerre kadar hak veriyorum. Sayın Özkök, son olarak Radikal Gazetesi'ne verdiği mülakatta TBMM'den geçmeyen tezkere konusunda şunları söylüyor: "Tezkere geçseydi çok miktarda, yani 4-5 tugay (20-25 bin asker) ile Irak topraklarına girecektik... Sınır boyunca, özellikle geçiş alanlarında tampon bölge kurulacaktı. Ve uzun süre orada kalacaktık... Kürt meselesi ayrı bir konudur, ancak PKK konusunda bugünden çok daha avantajlı konumda olacağımızı söyleyebilirim." (6 Ağustos)

Bu ve benzer görüşlerin son on yılda yaşananlardan sonra hâlâ daha nasıl korunabildiğini anlamakta güçlük çekiyorum. Bir defa, tezkere geçseydi, Türkiye halkının ezici çoğunluğunun buna karşı olmasına rağmen, 20-25 bin askerle Irak'a girmemiz içeride sadece Kürtler değil, her kesimden yurttaşlar arasında büyük bir tepkiye yol açacaktı. Tezkere geçse ve Amerikan askerleriyle birlikte Irak'a girseydik başımıza gelebilecekleri ise şöyle sıralayabilirim: Sadece bütün Kürtleri değil, bütün Arapları karşımıza alacaktık... Sadece PKK ile değil peşmergelerle de savaşmak zorunda kalacaktık. (Zira Irak Kürtleri, haklı olarak, o tarihte kendilerine düşman muamelesi yapan Türkiye'nin işgale katılmasına karşıydılar.) Ve tabii bugün Iraklı Kürtlerle sahip olduğumuz, çok değerli siyasi ve ekonomik ilişkiler hayal olacaktı...

Askerlerimiz, tıpkı Amerikan askerleri gibi, El Kaide dahil radikal İslamcı şiddete hedef olacaktı... İçeride ne AB reformları yapılabilir, ne ekonomik istikrar ve büyüme sağlanabilecek, ne de demokrasiyi korumak,

sivilleşme çabasını ilerletmek mümkün olacaktı... Ankara Bush'a "hayır" diyebildiği için kazandığı uluslararası itibar ve saygınlıktan yoksun kaldığı gibi, ABD'nin "fino köpeği" gibi algılanacak, Başbakan Erdoğan'ın uluslararası imajı Tony Blair'in imajından farklı olmayacaktı.

Peki, PKK silahlı isyanını Kürt sorunundan ayrı düşünmek nasıl mümkün olur? PKK, Kürt kimliğinin inkarının bir ürünü değil midir? Bu da hâlâ görülemiyor mu?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'de demokratikleşmenin geleceği

Şahin Alpay 2012.08.11

İzleyenleriniz bilirler, sevgili ve değerli dostlarım Mehmet Altan ve Eser Karakaş ile yaklaşık altı yıldır Mehtap TV'de "Akıl Defteri" adlı bir yorum programı yapıyoruz.

Bu programda zaman zaman Türkiye'nin arzuladığımız ileri demokrasi haline gelmesinin kolay olmadığını, bunun için bir yandan demokraside gerilemeleri eleştirmekten geri durmamak, öte yandan da sabırlı olmak ve umutsuzluğa kapılmamak gerektiğini, temkinli bir iyimserliğe yer olduğu fikrini işliyorum. Bunu yaparken, zaman zaman "yavaş yavaş..." dediğimde Mehmet, haklı olarak, "iyi de ömürler tükeniyor..." diye tepki göstermekten kendini alamıyor.

Evet, bir yandan demokrasi için mücadele verirken, sabırlı olmak gerektiğini, temkinli iyimserliğe yer olduğunu düşünüyorum. Niçin? Türkiye'de özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi, kısaca demokrasiyi bütün kurum ve kurallarıyla yerleştirmeyi ne yazık ki, henüz başaramadık. Anayasada ve yasalarda demokratik düzenle bağdaşmayan pek çok hüküm var. Ne yazık ki gerek yasama, gerek yürütme, gerekse yargı organları da demokratik düzenin gerekleriyle bağdaşmayan kararlar almayı, uygulamalara imza atmaya sürdürüyor. Bugün gelinen noktada kimse, demokratikleşme yolunda ilerliyoruz diyemiyor; hatta son bir yıldır yönetimde otoriterleşme eğilimleri konusundaki haklı kaygılar, şikayetler artıyor. Demokrasiyi yerleştirememiş oluşumuzun belki en açık göstergesi, PKK'nın yürüttüğü silahlı isyanın yaklaşık otuz yıldır devam ediyor olması. Gün geçmiyor ki gençlerimizi, giderek anlamsızlaşan, giderek usandıran şiddete kurban veriyor; büyük acılar yaşıyoruz.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen, temkinli bir iyimserliğe yer olduğunu savunurken şunları düşünüyorum. Benim kuşağımın, en azından 1980'lere gelinceye kadar, neredeyse tamamı komünist, milliyetçi ya da İslamcı otoriter veya totaliter ideolojilere bağlanmıştı. Ne var ki, bu kuşağın hepsi değil ama büyük bölümü zamanla gerek Türkiye'de, gerekse dünyada yaşanan tecrübelerin ışığında otoriter ve totaliter rejimlerin çıkmaz yol olduğunu gördü. Temel hak ve özgürlüklere saygılı, halkı temsil eden hükümetle yönetim fikri, bugün toplumda büyük çoğunluğun desteğini alıyor. Ezici çoğunluk açısından demokrasi-dışı bir rejime itibar kalmadı. Askeri-bürokratik vesayet savunucularının temel hak ve özgürlüklerin önemini, hukuk devletinin değerini öğrendikleri bir süreçten geçiyoruz.

Yaşadığımız değişimin belki en önemli göstergelerinden biri, İslamcı akımın gerek ekonomik, gerekse siyasi anlamda giderek liberalleşmesi; AB standartlarında bir piyasa ekonomisi ve demokrasi kurulmadan Türkiye'nin

özgür, adil ve müreffeh bir toplum olamayacağını kavraması. Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetleri geçen yıl yapılan seçimlere kadar devam eden dönemde bu yolda çok önemli reformlara imza attı; Türkiye'nin zenginleşmesine, özgürleşmesine, sivilleşmesine ve uluslararası saygınlığına büyük katkılar yaptı. Kürt kimliğinin inkarı bitti, tanınması yönünde azımsanmayacak adımlar atıldı. PKK'nın silah bırakmasını sağlamaya yönelik müzakerelerde de hayli yol alındı. Bu sayede Kürtler dahil halkın yarısı oylarını AKP'de topladı; AKP her defasında oyunu arttırarak üst üste üç seçim kazanan ilk iktidar partisi oldu.

AKP'nin performansı ana muhalefet partisi CHP'yi de etkiledi. Özellikle son bir yıldır AKP'nin reformlara sırt çevirmesi ve statükocu bir kimliğe yönelmesinin de etkisiyle CHP, şimdilerde askeri-bürokratik vesayetin sivil kalesi, devlet partisi olma kimliğinden sıyrılmak, özgürlük ve demokrasi ideallerine sarılarak iktidar alternatifi olabilmek mücadelesi veriyor. Türkiye'nin demokratikleşme yolunda ilerleyip ilerleyemeyeceği her şeyden önce iki sorunun cevabına bağlı: AKP (Leyla Zana dahil) toplumun büyük kesiminin beklentisi doğrultusunda reform bayrağını yeniden yükseltebilecek mi, yoksa giderek statükoya tümüyle teslim mi olacak? CHP, kendini özgürlük ve demokrasi ilkeleri temelinde yenilemeyi başaracak mı, yoksa "eski"ye teslim mi olacak?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Suriye'yi anlamak için

Şahin Alpay 2012.08.14

Güney komşumuz Suriye'de büyük bir dram yaşanıyor. Olup bitenleri doğru yorumlayabilmek için bazı temel gerçekleri dikkate almak gerekiyor.

Bana göre bu temel gerçekler şöyle sıralanabilir: Suriye 1920'de Osmanlı devletinden kopup Fransız egemenliğine girdi; 2. Dünya Savaşı sonunda da bağımsızlığını kazandı. 1963'te kanlı bir darbeyle iktidara gelmesinden bu yana, Arap milliyetçisi Baas partisinin otoriter tek parti yönetimi altında. 1970'te rejim içi bir darbeyle iktidara gelen Hafız Esad, öldüğü 2000 yılına kadar ülkeyi tek başına yönetti; her türlü muhalefeti kanla bastırdı. Onun ölümünden sonra yerine oğlu Beşar Esad geçti.

Mart 2011'den bu yana Suriye'de, Tunus'ta tetiklenip hemen tüm Arap dünyasına yayılan özgürlük ve demokrasi arayışının bir parçası olan bir halk isyanı yaşanıyor. Bu, "emperyalistlerin Suriye'yi bölüp parçalamak için" giriştikleri bir tezgâh değil, halkın yarım asırdır süren kanlı ve zalim bir diktatörlüğe karşı ayaklanması. Tunus ve Mısır'daki halk isyanları, ordular diktatörlerden yana tavır almadıkları için, bir iç savaşa dönüşmedi; İslamcı partilerin kazandığı seçimler sonucunda temsili yönetimler kurmaya doğru yöneldi. Libya'da ordu iktidar ve muhalefet yanlıları arasında bölündüğü için görece kısa süren bir iç savaş yaşandı; sonunda diktatörlük NATO'nun isyancılara verdiği destekle devrildi. Yapılan seçimleri liberal eğilimli partiler koalisyonunun kazandığı Libya da temsili bir yönetime doğru gidiyor.

Ayaklanmaya karşı en dayanıklı diktatörlüğün Suriye'de olduğu görüldü. Bunun çeşitli nedenleri var: Ordu ve istihbarat örgütleri büyük çoğunluğuyla rejime sadık kaldı. Rejim başta nüfusun yüzde 13'ünü oluşturan (Anadolu Aleviliği ile karıştırılmaması gereken) Nusayriler ve yüzde 10'unu oluşturan Hristiyanlar yanında, büyük çoğunluğu meydana getiren (yüzde 74) Sünnilerin bir bölümünün (Sünni burjuvazinin) de desteğine

sahip olması. Rejimin (çeşitli çıkarları nedeniyle) İran yanında BM Güvenlik Konseyi üyeleri Çin ve Rusya'nın desteğinden yararlanması. Nihayet, muhaliflerin çok parçalı oluşu.

Barişçi gösterilerle başlayan halk isyanı giderek, dışarıdan da destek gören silahlı bir isyana ve iki tarafın da zalimce öldürdüğü bir insanlık dramına dönüştü. Sünniler arasında rejime desteğin giderek gevşediğine dair sinyaller artarken, rejimin esas dayanağı olan Nusayriler dahi bölünmüş durumda. Bir kısmı muhalefetin bastırılmayışından, başka bir kısmı ise rejimin kendilerini Sünnilerle savaşa sürüklüyor olmasından şikâyetçi. (Bkz. New York Times, 9 Haziran 2012.) Nüfusun yüzde 9'unu oluşturan Kürtler ise muhalefete katılanlar ile Esad'ın desteklediği PKK yanlıları arasında bölünmüş durumda. İsyanın ülkeye yayılması, ordudan ve hükümetten muhalefet saflarına geçişlerin artışı diktatörlüğün ömrünün uzun olmayacağı beklentisini kuvvetlendirmekte.

Suriye'nin geleceği bütün dünyayı, öncelikle bölge ülkelerini yakından ilgilendiriyor. Batı ittifakı üyeleri, bir yandan Suriye'deki insanlık dramının son bulması ve temsili bir yönetimin kurulmasından yana tavır alıyorlar; öte yandan ülkenin parçalanmasından ve kargaşaya sürüklenmesinden kaygılı. Türkiye, bir yandan rejimin yıkılması için isyana destek veriyor, öte yandan başedemeyeceği bir mülteci akınına uğramaktan, PKK'nın kuzey Suriye'ye üslenmesinden endişe duyuyor.

İsrail, bir yandan İran'ın en büyük müttefiki olan rejimin ortadan kalkması için umutlanıyor, öte yandan Baas diktatörlüğünün yerine Müslüman Kardeşler'in hakim olduğu bir çoğunluk iktidarının gelmesinden kaygı duyuyor. İran, bir yandan en büyük müttefikini yitirmekten, öte yandan halkların uyanışının kendi kapısını çalmasından korkuyor. S. Arabistan ve Katar'ın muhaliflere destek vermesinin başlıca nedeni ise, Suriye'deki rejimin devrilmesiyle, Şii azınlıklarını manipüle etmesinden korktukları İran'ın bölgede tecrit olması beklentisi.

Suriye'yi nasıl bir gelecek bekliyor olabilir? Cevabım başka bir yazıda.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medyada eski tas, eski hamam

Şahin Alpay 2012.08.16

Değerli dostlarım Mehmet Altan ve Eser Karakaş'la birlikte Mehtap TV'de altı yıldır sürdürdüğümüz yorum programı "Akıl Defteri"ne, bir yılı aşkın bir süredir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) ifade özgürlüğünün dört başı mamur tanımını yapan, 1976 tarihli "Handyside" kararını okuyarak başlama ihtiyacını duyuyoruz: "Düşünceyi açıklama özgürlüğü, sadece hoş giden veya zararsız ya da tepki yaratmaz sayılan haber veya fikirler için değil, fakat devlete veya halkın bir kısmına ters düşen, şoke eden ya da üzüntüye sevk edenler için de geçerlidir. Çoğulculuk, hoşgörü ve yeniliğe kucak açma bunu gerektirir ve bunlar olmadan demokratik toplum olmaz."

Handyside kararını anmak ihtiyacını duyuyoruz, çünkü Türkiye'de medya sahnesi giderek, geride kaldığını sandığımız bir dönemin, askeri vesayet döneminin koşullarına bürünmekte. Son günlerde medyayla ilgili olarak yaşanan olaylar arasında özellikle ikisi demokratik-açık toplum koşullarına kavuşmanın hâlâ ne kadar uzağında olduğumuzu herkesin gözüne sokacak şekilde gösteriyor.

Bu olaylardan birincisi, Başbakan Erdoğan'ın Radikal'den Cüneyt Özdemir'in bir köşe yazısına gösterdiği inanılması güç tepki: "Şimdi çıkmış birileri yazıyor. Ne diyor: 'Dışişleri Bakanı'nın Myanmar'da ne işi var? Başbakanın kızının, hanımının gidişini anlıyorum da Dışişleri Bakanı oraya niye gidiyor?' Ben buradan o medya patronuna yazıklar olsun diyorum; bu adamları köşe yazarı olarak nasıl tutuyorsunuz?.."

Bu tepkinin bir yönü, Başbakan'ın gerçekte dikkate dahi alması beklenmeyecek bir eleştiriye bile ne denli tahammülsüz olabildiğini göstermesi. Son zamanlarda Başbakan medyadan yükselen irili ufaklı hemen tüm eleştirilere öfkeli bir tepki gösteriyor. Oysa bu ülkeye büyük hizmetler yapmış olan bir başbakandan şu gerçeğin bilincinde olmasını beklemeye hakkımız var: İfade, eleştirme özgürlüğü olmayan yerde demokrasi olmaz; demokrasi olmayan yerde de hiçbir soruna doğru teşhis ve doğru çözüm getirmek mümkün olmaz.

Başbakan'ın dile getirdiği görüşlerin belki daha vahim olan yönü medyanın, tıpkı askeri vesayet dönemi hükümetlerinde olduğu gibi, ("dükkan sahipleri" olarak andığı) patronlar tarafından yönetilmesi beklentisini sürdürmesi. Sayın Başbakan'dan şunları hatırlamasını beklemek hakkımız değil mi?: Ticari faaliyetlerinde çeşitli avantajlar bekledikleri için hükümetlerin ağızının içine bakan patronlar tarafından yönetilen yayın organları, askeri vesayetin birer kurumu, kalesi haline gelmemiş miydi? Bundan belki en büyük zararı da sizin mensup olduğunuz siyasi akım görmemiş miydi?

Geçen haftanın medyada askeri vesayet dönemi koşullarına dönülmekte olduğuna işaret eden başka bir üzücü gelişmesi ise, Türkiye'de ifade özgürlüğü mücadelesinin ön saflarında olan iki kıdemli ve değerli kalem Hasan Cemal ve Cengiz Çandar'ın, tıpkı 28 Şubat döneminde M. Ali Birand ve Cengiz Çandar'a yapıldığı gibi, PKK ile ilişkili oldukları yalanıyla "andiçlanmaları" ve hedef gösterilmeleri. 28 Şubat döneminde andıçlamayı yapanlar, şimdi yargılanmakta olan askeri vesayetçi paşalardı; şimdiki andıçlamayı ise hükümetin borazanı olan bir gazete yapıyor. Tam da maruf İçişleri Bakanı'nın PKK'nın havan mermileriyle İstanbul ve Ankara'da yazılan kitaplar ve yazılar arasında bir fark olmadığını buyurduğu bir sırada...

Usanmadan hatırlatmaya devam: Medya adam olmadan demokrasi adam olmaz... Medyanın adam olması için: İfade özgürlüğüne şiddet savunuculuğu ve ırkçılık dışındaki bütün yasal kısıtlamalar ilga edilmelidir. Medya patronlarına kamu ihalelerine girme ve çapraz mülkiyet (hem radyo-TV hem gazete sahipliği) yasağı getirilmelidir. Medyayı patronlar değil gazeteciler yönetmeli, yani medyada editoryal bağımsızlık sağlanmalıdır. Gazeteciler meslek ilke ve ahlakına sahip çıkmalı; bunun bir gereği olarak da, hükümetten ve patronlardan bağımsız meslek örgütlerinde dayanışma içinde olmalıdır. Bugün için hayalcilik gibi görünebilir, ama başka çaresi yoktur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aygün'ün kaçırılması ne demek oluyor?

Şahin Alpay 2012.08.18

Hüseyin Aygün'ün kaçırılıp serbest bırakılması olayı, PKK ile mücadelede geline nokta üzerine düşünmek için bir vesile. Belki baştan başlamakta yarar var: PKK, Kemalist ilkeler doğrultusunda Kürt kimliğinin inkarı, Kürtlerin Türkleştirilmesi, Kürt Alevilerin Sünnileştirilmesi politikalarına tepkinin bir ürünü.

Soğuk Savaş döneminin revaçta olan fikirleriyle PKK, bütün Kürtleri silahlı mücadele yoluyla Marxist - Leninist bayrak altında birleştirme hedefiyle yola çıktı. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden (Kemalizm dahil eskinin fikirlerinin giderek revaçtan düşmesinden sonra) PKK önce Marxizm - Leninizm'den uzaklaşıp milliyetçi bir söylemi benimsedi; sonra ayrılıkçılığı terk edip hedefini Türkiye içinde özerklikle sınırlandırdı; sonra da (gerilla savaşıyla terörizmi birleştiren) silahlı mücadeleyi bırakabileceğinin işaretlerini vermeye başladı. Kürt sorunundan kaynaklanan PKK'nın, zamanla ondan bağımsız bir hal aldığı, totaliter kimliğini korurken, uyuşturucu kaçakçılığına bulaşan sıradan bir suç örgütüne dönüştüğü, bölge devletleri arasındaki çekişmelerde piyon rolü üstlendiği de görüldü.

İçinde Sünni Kürtlerin de önemli bir yer tuttuğu Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı, Kürt kimliğinin inkarına son verdi; tanınması yolunda adımlar attığı gibi PKK ile barış müzakerelerini de başlattı. Fakat müzakereler sonuca ulaştırılamadı. Bunun iki temel nedeni olduğu söylenebilir: Birincisi, kullandığı şiddet yöntemlerinin PKK'nın davasını meşruiyet-dışına itmesinden hoşnut olan (bir kısmı AKP içindeki) Türk milliyetçilerinden gelen muhalefet. İkincisi, (bir kısmı PKK-KCK içindeki) ayrılıkçı ideallere bağlı radikal Kürt milliyetçilerinden gelen direniş.

Ne var ki AKP iktidarının attığı adımlardan sonra, Kürtler arasında ortak kimlik talepleri için verilen mücadelenin (yani, kısaca, anayasal yurttaşlık, anadilde eğitim, yerinden yönetim) barışçı-demokratik yöntemlerle çok daha başarılı olabileceği daha iyi görülür, PKK şiddetinin sorunun çözümüne engel oluşturmaya başladığı daha iyi anlaşılır oldu. PKK ile savaşta ölenlerin (güvenlik kuvvetleri mensupları dahil) ezici çoğunluğunun Kürtler olması da, şiddete ve PKK'nın zorla dayatmaya çalıştığı vesayete karşı tepkileri büyüttü. Bu tepkiler sadece AKP içinde değil (Alevi Kürtler aracılığıyla) CHP, hatta BDP içinde de mahreç bulmaya başladı. Bu arada: AKP iktidarı altında Kürdistan Bölge Yönetimi ile kurulan yakın siyasi ve iktisadi ilişkiler, bir Türk-Kürt mihveri (ittifakı) perspektifinin yayılmasına katkıda bulundu. (Başbakan Erdoğan-Leyla Zana görüşmesi, acaba bütün bunların bir yansıması mıydı?)

Peki, Hüseyin Aygün'ün kaçırılıp serbest bırakılması olayının, PKK ile mücadelede gelinen nokta açısından anlamı ne olabilir? Açıktır ki Hüseyin Aygün (bir Sünni partisi olma niteliği giderek koyulaşan) AKP içinde kendilerine yer bulamayan, demokratik çözüm yanlısı Alevi Kürtlerin bir temsilcisi. Geçen yılki seçimlerde PKK-KCK'ya rağmen (kendi ifadesiyle) "PKK terörü altında" yürüttüğü bir kampanya ile CHP'den Dersim-Tunceli milletvekili seçilmeyi başardı. "Halktan gelen şikayetler üzerine gözaltına alındığı; idari ve hukuki işlemlerden sonra serbest bırakılacağı" iddiasıyla kaçırıldı. Dolayısıyla kimilerinin yaptığı gibi, kaçırılıp serbest bırakılmasının bir "danışıklı dövüş" mizansenisiyle açıklanması, beyinlerimizi zehirleyen komplo teorilerinin yeni bir tezahürü.

Aygün, Dersim-Tunceli halkının, kaçırılmasına gösterdiği tepki üzerine mi serbest kaldı? Kısa sürede serbest bırakılacağı zaten söylenmişti. Geriye ne kalıyor? Aygün'ün getirdiği "barışçı çözüm" diyen mesaj... BDP liderlerinin söylediklerine kulak verince, (en azından bir bölümüyle) PKK barış müzakerelerinin yeniden başlamasını istiyor olabilir. Her durumda Ankara, doğru yola dönmeli: PKK'nın silah bırakması, ülkenin huzura kavuşması, şiddetle değil ancak iknaya sağlanabilir.

Bütün okurlarıma iyi bayramlar diliyorum.

PKK'nın mesajı ne olabilir?

Şahin Alpay 2012.08.21

PKK militanları 12 Ağustos'ta Dersim-Tunceli'de CHP milletvekili Hüseyin Aygün'ü güpegündüz kaçırdı; iki gün sonra serbest bıraktı. Aygün, kendisini kaçıranların "Türk kamuoyuna barış ve ateşkes mesajı vermek istediklerini..." söyledi. "Asker olsun, dağdaki olsun ölen bütün çocukların, bu ülkenin çocukları olduğunu ve bu savaşı başta kendilerinin anlamsız bulduklarını... İstedığımız demokratik özerklik planı, hiç de silahlı mücadele gerektirmeyen demokratik bir taleptir ve Avrupa'da pek çok ülkede vardır. Bu bakımdan biz de yürüttüğümüz mücadelenin çok anlamsız olduğunu biliyoruz..." dediklerini aktardı.

Aygün'ün kaçırılmasının ne anlama geldiği, bununla verilmek istenen mesajın ne olduğu, bunun bir "yerel inisiyatif" mi yoksa örgütçe planlanmış bir eylem mi olduğu tartışılırken, aradan sadece 3 gün geçtikten sonra, 17 Ağustos'ta PKK militanları Şemdinli-Derecik bölgesinde BDP milletvekillerinin yolunu kesti. PKK propagandası yapan militanlar ile BDP'li milletvekilleri arasında samimi konuşmalar ve kucaklaşmalar yaşandı. Buluşmayı izleyen bir gazeteciye göre, BDP'li bir milletvekili yola çıkarken bunun "ilginç bir gezi olacağı" konusunda kendisini uyarmıştı. (Hürriyet, 20 Ağustos.)

PKK'nın zihninin, daha doğrusu zihinlerinin, nasıl işlediğini bilecek durumda değilim. Benim yapabildiğim PKK'nın olsun, siyasetin diğer oyuncularının olsun, kamuoyu önünde ne yaptıklarına ve ne dediklerine bakarak gelişmeleri yorumlamaya çalışmak. Edindiğim izlenim, PKK'nın amacı bir yandan silahlı, öte yandan "silahsız" eylemleri tırmandırarak, (en azından bir kısmıyla) CHP'yi destek vermeye teşvik ederek, barış müzakerelerinin yeniden başlamasını zorlamak olabilir. Nitekim BDP eşbaşkanı Selahattin Demirtaş geçen gün "PKK müzakere sürecini zorlamak için şiddete başvuruyor..." dedi. Ardından şunları söyledi: "Akan kan dursun, çözüm sürecine girilsin, müzakere yeniden başlasın, tecrit son bulsun. Ortada protokoller vardı, bu protokoller tartışılsın. Bence de top, Başbakan'dadır. Top, Başbakan'ın sahasındadır. Doğru değerlendirilirse çözüm sürecinin önünün açılabileceğini düşünüyorum. İnşallah Başbakan bunu iyi değerlendirir diye temenni ediyorum."

Bir kısım Kürt (ve Türk) dostlarım, PKK ile barış görüşmeleri yapılamayacağını; yapılacak tek şeyin Kürtlerin ortak-demokratik taleplerinin karşılanması, bu şekilde PKK'nın Kürt toplumundan tecrit edilmesi olduğunu; (hükümet çevreleri gibi) PKK ile ancak ve ancak silah bırakması koşuluyla müzakere yapılabileceğini söylüyorlar... Ben de cevaben onlara şunları söylüyorum: Türkiye, Kürtlerin de vatanı olduğu gerçeğiyle yüzleşmek durumunda. Bu, elbette ki öncelikle Kürtlerin ortak-demokratik taleplerinin (yani, kısaca, anayasal yurttaşlık, anadilde eğitim, yerinden yönetim) karşılanmasını zorunlu kılar. Bunun için hükümeti reformlara zorlamak özgürlük yandaşlarının birinci meselesidir.

Ne var ki, Kürtlerin bütün ortak-demokratik talepleri karşılansa dahi, PKK'nın otuz yıla yaklaşan silahlı isyan sonucunda bir kısım Kürtler arasında kazandığı desteği bitirmek mümkün olamayacağı gibi, bir kısım Kürtler üzerinde şiddet tehdidiyle kurduğu vesayete son vermek de mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla, (Türk ve Kürt) gençlerimizin artık ölmemesi, bütün enerjimizi kalkınma ve uygarlaşma çabasına adayabilmemiz için, bir yandan Kürt kimliğinin tanınması yönünde reformlar hızlanırken, öte yandan silahlarını susturması, şiddet yolunu terk edip demokratik-siyasi mücadeleyi benimsemesi için PKK ile müzakereleri yeniden başlatmak gerekir. Abdullah Öcalan burada önemli bir rol oynayabilir.

Arap Baharı ile bölgede kartlar yeniden dağılıyor. Bu koşullarda birlik ve dirliğin korunabilmesi için Türkiye'nin öncelikle PKK dâhil kendi Kürt oyuncularına ifade-örgütlenme özgürlüğü ve demokratik rekabet yolunu açması gerekir. Irak Kürtleri yanında bölgenin bütün Kürtlerinin saygısını kazanmak da şarttır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Solcu bir filozof Tanrı'yı keşfettiğinde ne olur?

Şahin Alpay 2012.08.23

Ramazan Bayramı dolayısıyla kaleme alıp, siyasi gelişmeler karşısında yayımlayamadığım bir yazıyı bugün dikkatinize getiriyorum. Konu ilginç: Batılı ateistler (tanrıtanımazlar) arasında dine yeni yaklaşımlar.

Şöyle: Yirminci yüzyılın ikinci yarısında sosyal bilimler alanındaki en büyük paradigma (makro/genel teori) değişikliği, din sosyolojisinde yaşandı. Sosyolojinin babalarından (Marx, Weber, Durkheim) beri benimsenen teori, modernleşmeyle birlikte toplumların (dinden uzaklaşma anlamında) laikleşeceğini öngörüyordu. Dini inançların modernleşmenin en ileri gittiği toplumlarda dahi gücünü koruması gerçeği karşısında söz konusu paradigma çöktü; modernleşmenin kendisi gibi dinle ilişkisinin de çok karmaşık yapıda olduğu görülmeye başlandı. Paradigma çöküşünü en iyi anlatan, bunu kendi fikirlerinde yaşayan, hayattaki en ünlü din sosyoloğu Amerikalı Peter L. Berger oldu.

Paradigma çöküşü, farklı tepkilere yol açtı. Tepkilerin bir kısmı, din ile akıl-bilim arasındaki bağdaşmazlık fikrine ve ateizmin savunmasına sarılma şeklinde oldu. (Bu tepkinin başta gelen temsilcileri Richard Dawkins ve Christopher Hitchens olmalı.) Tepkilerin başka bir kısmı ise, dinin insanlar ve toplumlar açısından gücünü niçin koruduğu üzerine düşünölmeye başlanması, bu arada dini inançlarla ilgili görüşlerin gözden geçirilmesi şeklinde oldu. Bu bağlamda en dikkat çekici olan düşünürlerden biri, demokrasi teorisine katkılarıyla da tanınan, Almanya'nın yaşayan en ünlü filozof ve sosyologu Jürgen Habermas.

Habermas'ın din ile ilgili görüşleri üç aşamadan geçti (Bkz. Philippe Portier, "Religion and democracy in the thought of Jürgen Habermas / Jürgen Habermas'ın düşüncesinde din ve demokrasi," Society, No. 5, 2011). 1980'lerin başlarına kadar Habermas Marxizm'in etkisiyle, dine "yabancılaştıran gerçeklik" olarak bakıyor ve dinin giderek ortadan kalkacağını umuyor. 1985-2000 arasında dini hayatın vazgeçilmez bir parçası olarak görmeye başlıyor. Dini inançların ortadan kalkması yerine "özelleşmesi", ancak kamusal hayatta dine yer olmadığı görüşünü benimsiyor. Yüzyılın başlarından itibaren ise, dinin özel alanla sınırlanmayıp kamusal alana müdahil olmasını; temel metinleri ve gelenekleriyle "ahlaki sezgiler"e katkıda bulunmasını savunuyor. Daha da ileri giderek (Papa olmadan önce) Kardinal Joseph Ratzinger ile bir diyalogda, Hristiyanlığın evrensel eşitliğe ve akla açıklığa destek vererek, demokrasiye ahlaki temel sağladığını söylüyor. (Bkz. The Dialectics of Secularization / Sekülerleşmenin Diyalektiği, Ignatius Press, 2007.)

Peter Berger, Habermas'ın dinin "faydaları" üzerine geliştirdiği görüşleri yorumlarken, alaycı bir dille şunları yazıyor: "Herhangi bir sosyolog, doğru olsun veya olmasın, dinin toplumda dayanışma ve ahlaki bir temel sağlama açısından yararlı olduğunu kabul edecektir. Ancak bunun geçerli olması için, en azından bazı kimselerin, dinin teyid ettiği bir doğaüstü gerçekliğe inanmaları gerekir. Kimse inanmazsa ortada bir yarar kalmaz." ("What happens when a leftist philosopher discovers God? / Solcu bir filozof Tanrı'yı keşfettiğinde ne olur?" The American Interest, September 2011.) Yani, dini inançlar yararlı olduklarından değil, insanlar için anlam taşıdığı için önemlidir, saygı görmelidir.

Habermas'ın izinden giden bir düşünür de Britanyalı Alain de Botton. Yakınlarda yayımlanan "Religion for atheists: A non-believer's guide to the uses of religion / Ateistler için din: İnançsızlara dinin yararları rehberi" (Knopf, 2012) başlıklı kitabında, dinlerin "seküler toplumun bugüne kadar karşılamayı başaramadığı" temel ihtiyaçlara cevap verdiği üzerinde durduktan sonra, şöyle diyor: "Dinlerin bilgeliği en rasyonel olanlar dahil bütün insanlığa aittir... Bazı yönleri, sadece dindarlara terk edilemeyecek ölçüde yararlı, etkili ve akla uygundur."

Alain de Botton'un kitabı ve yol açtığı tartışmaya başka bir yazıda devam edeceğim. s.alpay@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP'nin önündeki fırsat

Şahin Alpay 2012.08.25

PKK, 21 Ağustos'ta Gaziantep'te yaşanan vahşetin sorumluluğunu üstlenmiyor, ama Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün söylediklerine katılıyorum: "Onların buna benzer olaylarla ilgili sicili kabarıktır.

Dolayısıyla bunda bir tereddüdümüz yoktur..." PKK'nın TSK'ya karşı gerilla savaşı yürütmekle kalmayıp, bebek de öldüren bir terör örgütü olduğunu görmek için bu son vahşete tanık olmak gerekmiyordu. Peki, bomba yüklü aracın patlatılmasıyla, 4'ü çocuk 9 kişinin ölümüne, 69 kişinin yaralanmasına yol açan hunharlık ne anlama gelebilir?

Bırakın başkalarına, kendi soydaşlarına karşı uyguladığı baskı, zor ve şiddetin Kürtler arasında PKK'ya karşı tepki ve öfkeyi giderek büyüttüğüne kuşku yok. Belki dün Türkiye Kürtleri arasında, PKK'nın Kürt kimliğinin tanınması davasına hizmet ettiğini, Kürt taleplerinin PKK sayesinde gündeme girdiğini düşünenler çoktu. Bugün ise giderek büyüyen bir bölümü, PKK'yı Kürtlerin haklarını kazanma davasının önüne dikilen bir engel, baskıların sürmesi için bir bahane olarak algılıyor. Türkiye'de demokratik, barışçı yoldan hak arama özgürlüğünün genişlemesine paralel olarak, Kürtler arasında PKK zorbalığı ve şiddetinin doğurduğu tepkilerin, PKK'yı Kürt toplumundan giderek soyutlamakta olduğu görülüyor.

PKK'nın kaç beyni, kaç zihni olduğunu bilemiyoruz. Ancak belli ki bunlardan en az biri, bu giderek büyüyen tecridi kırabilmek için adam kaçırarak, rastgele öldürerek, Kürt olmayanlar arasında kendisine karşı duyulan öfkeyi körüklemeye, güvenlik güçlerinin kendisine karşı uyguladığı şiddeti tırmandırmaya çalışıyor. BDP'yi kapattırarak, Türkiye'yi haklar için siyasi, demokratik mücadele verilemez bir yer haline getirmek istiyor. PKK ile TSK arasındaki savaş, bir Türk-Kürt savaşına dönüştürmeye uğraşiyor.

Bu durumda ne yapmalı? Devlet Bahçeli'nin reçetesi belli: "Demokratik açılım isimli yıkım projesinden ve sözde Kürt sorununu konuşmaktan bir an önce vazgeçilmelidir. Çerçevesi medyaya, iş alemine, sivil toplum kuruluşlarına ve siyasete kadar uzanacak terör ve bölücülük soruşturması açılmalıdır. Irak'ın kuzeyine hava ve kara destekli operasyon icra etmek ve Kandil'in kökünü kurutmak için hemen harekete geçilmelidir." Yani MHP, özetle, çözüm olarak faşistleşmeyi öneriyor.

CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu, Bahçeli'nin önerilerinin ülkeyi kışkırtılmak istenen Türk-Kürt savaşına sürükleyeceğini, bunun gerçek bir yıkım projesi olduğunu göremiyor mu? Sayın Kılıçdaroğlu, bir yandan "Bakın bu sorun yarın daha da büyür, uluslararası boyut kazanırsa, sorunu çözmekte daha da büyük güçlüklerle karşılaşırız..." uyarısını tekrarlarken, niçin hâlâ çözüm için MHP dahil "siyasi partiler bir araya gelsin, otursun, konuşsun, düşünsün..." demekten öteye gidemiyor?

Oysa CHP'nin elinde büyük bir fırsat var. Kürtlerin ortak - demokratik taleplerinin karşılanması yönünde reformların hızlandırılması... Silahların susması ve terk edilmesi amacıyla Öcalan ile görüşülmesi... PKK militanlarının normal yaşama dönmelerini mümkün kılacak nitelikte bir af... Şiddet ve ırkçılığı dışlayan bütün siyasi akımların serbestçe demokratik süreçte yer alması... Sayın Kılıçdaroğlu, CHP'nin başına geçtiğinden bu yana, çeşitli vesilelerle bu adımların hepsine destek verdi. Şimdi bu adımları içeren bir barış ve demokrasi paketinin savunuculuğunu kararlılıkla üstlenecek olursa, ülkenin huzura kavuşmasına büyük katkıda bulunabileceği gibi, partisini iktidar alternatifi haline getirecek inisiyatifi yakalayabilir. Bağnaz statükocular partiyi terk edebilir, ama CHP halkı kazanabilir.

Evet, CHP'nin önünde büyük bir fırsat var. Ama sorumluluk iktidar partisinin omuzlarında. AKP hükümetleri Türkiye'ye büyük hizmetler yaptı. Ama belki üst üste üç seçim kazanmanın getirdiği rehavete kapılarak, demokratik reformları rafa kaldırdı. Ama artık açıkça görülüyor ki, AKP'nin başarılarının sürmesi, statükoyla uzlaşma, MHP ile ittifak arayışlarını terk edip, demokratik açılıma bıraktığı yerden devam etmesine bağlı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ateistler için din

Şahin Alpay 2012.08.28

Geçenlerde çıkan bir yazımda Britanyalı filozof Alain de Botton'un "Ateistler için din: İnançsızlara dinin yararları rehberi / Religion for atheists: A non-believer's guide to the uses of religion" (New York: Pantheon Books, 2012.) başlıklı kitabına değindim. (Kitabın Türkçesi de mevcut: Çev. Ayşe Ece, İstanbul: Sel Yayınları.) Kitap, Batı toplumlarının seküler kesiminde dini yeniden keşfetme arayışlarının bir ürünü.

Yazar amacını şöyle açıklıyor: "Bu kitabın çıkış noktasındaki fikir, kararlı bir ateistin bile, dinleri zaman zaman yararlı, ilginç ve rahatlatıcı bulmasının mümkün olduğu ve dinlerin bazı fikir ve uygulamalarının laik / seküler alana ithali imkânlarının araştırılabileceği... Dindar ve seküler köktencilik tarafından kuşatılmış olan bir dünyada, dinsel inancın reddini bazı dinsel ritüellere ve kavramlara saygıyla dengelemek mümkün olmalı... Dinlerin seküler toplumun bugüne kadar karşılamayı başaramadığı iki temel ihtiyaca cevap verdiğini kabul edebiliriz: Birincisi, bencil ve şiddete eğilimli içgüdülerimize karşın, topluluklar içinde uyumlu olarak yaşama ihtiyacı. İkincisi, mesleki başarısızlık, sorunlu ilişkiler, sevdiğimiz insanların ölümü, yozlaşma ve yıkım karşısındaki savunmasızlığımızın yol açtığı acılara katlanma ihtiyacı... Modern ateizmin başlıca yanılgısı, temel ilkelerinin reddine rağmen, dinlerin pek çok yönünün geçerliliğini korumasını görmezden gelmesi." (s. 11-13)

De Botton, Hristiyanlık, Musevilik ve Budizm üzerine yaptığı incelemeler temelinde, "Dinlerin bilgeliği en rasyonel olanlar dâhil bütün insanlığa aittir ve doğaüstünün en büyük düşmanları tarafından bile seçerek

özümsemeyi hak eder. Dinlerin bazı yönleri, sadece dindarlara terk edilemeyecek ölçüde yararlı, etkili ve akla uygundur..." (s. 311-312) sonucuna varıyor. Kitapta, ortaklık duygularının nasıl geliştirilebileceği ve iyiliğin nasıl özendirilebileceğinden tutun, eğitimin ve mimarinin nasıl düzenlenebileceğine, insanların çocuksu ihtiyaçlarının nasıl karşılanabileceğine, "zararlı iyimserliğin" nasıl giderilebileceğine, ruh sağlığıyla ilgili çabaların nasıl birleştirilip kurumsallaştırılabileceğine kadar uzanan alanlarda seküler dünyanın dinlerden alabileceği dersleri sıralıyor.

Verdiği mülakatlardan birinde De Botton, kendisi hakkında şunları söylüyor: "Dine büyük saygı duyuyorum, ama doğaüstü yönlerinden hiçbirine inanmıyorum. Dolayısıyla tavrım belki sıradışı: Aynı zamanda inançlara çok saygılı ve tamamen inançsızım... Dinler bizim yalnızca rasyonel, aklını kullanan varlıklar değil, aynı zamanda duygusal ve fiziksel varlıklar olduğumuzu biliyor... Birer (büyük) çocuk olduğumuz ve (nasıl yaşamak gerektiğine dair) rehberliğe ihtiyaç duyduğumuz noktasından hareket ediyor." (TED Blog, 17.01.2012)

De Botton'un önerilerinden biri de (başta Londra merkezi olmak üzere) ateist tapınakları kurulması. Bu, hiç yeni bir fikir değil. Bilindiği üzere bu fikir ilk kez, sosyolojinin öncülerinden ve pozitivizm felsefesinin kurucusu olan, 19. yüzyıl Fransız düşünürü August Comte tarafından ileri sürüldü. Comte, modern toplumda dinin yerini bilimin alacağını savunmuş, fakat dini inançların insanlar ve toplum açısından taşıdığı anlamı bildiği için, Hristiyanlık yerine (bilime dayalı) İnsanlık Dini'nin geçmesini, kiliselerin yerine pozitivizm tapınaklarının kurulmasını önermişti.

Örnekleri Paris, New York, Liverpool, Londra ve Rio de Janeiro'da inşa edilen bu ateizm tapınaklarının hiçbirisi bugün hayatta değil. Çünkü bilim, dinin yerini alamadı ve hiçbir zaman da alamayacak. Çünkü alanları farklı. Din insanların duygu ve anlam dünyasına, bilim ise akıl ve madde dünyasına ait. Bilimi dinin, dini de bilimin yerine koyma çabaları en zalim diktatörlüklerle sonuçlandıktan sonra, post-modern dünyada din adamları bilime, bilim adamları da dine saygılı olmayı öğrenmekte. Denebilir ki, günümüz dünyasında inananlar ve inançsızlar giderek birbirlerinden öğreniyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İslam ve İslamcılık

Şahin Alpay 2012.08.30

Arap ülkelerinde otokratik rejimlere karşı halk ayaklanmaları ve bu ayaklanmalarda İslamcı akımların ön plana çıkışı, gerek İslam'a gerekse İslamcılığa olan ilgiyi canlandırdı.

Bu canlanışı anlamaya çalışırken yapılması gereken bazı hatırlatmalar var. Bunların başta geleni, özellikle Batı'da ama Doğu'da da yaygın olan, İslam ile İslamcılığı özdeş ve yekpare (monolitik) görme (ve gösterme) eğilimi. Oysa hemen bütün dinlerde olduğu kadar İslam'da da zengin bir çoğulculuk olduğu gibi, İslam'dan esinlenen siyasi akımlar olarak İslamcılığın da çok farklı yorumları var. Bu yorumlar köktenci-otoriter ya da yenilikçi-özgürlükçü olabiliyor.

İslam'ın yorumları arasındaki çeşitliliği belirli kategorilere sığdırmak çok zor. Ama başta (Sünni, Şii, Vahhabi, Alevi, Nusayri, vs.) her biri katışıksız (ortodoks) ve katışıklı (heterodoks) yorumlarıyla mezhepler var.

Mezheplerin ulema (din adamları) tarafından geliştirilen yorumlarının yanında, sufiler (tasavvuf erbabı) - tarikatlar tarafından geliştirilen (bizdeki Nakşibendî, Kadirî, Mevlevî, Rûfâî, Melamî vs. gibi) çeşitli halk (volk) yorumları var. Bu tarikatların içinden evrilen (bizde Said Nursi'nin öncülük ettiği Nurculuk benzeri) cemaatler ve dini akımlar, bunların da çeşitli kolları var. Cemaatlerden evrilen (bizde Fethullah Gülen'in öncülük ettiği Hizmet Hareketi gibi) inanç-temelli sivil toplum hareketleri var. Bir de genellikle laik eğitim gördükten sonra, İslam'ın gerek ulema tarafından, gerekse sufi tarikatlar tarafından temsil edilen yorumlarına meydan okuyan entelektüellerin geliştirdiği, kısmen İslam dininden, kısmen (sosyalizm, milliyetçilik, liberalizm gibi) Batılı-modern ideolojilerden esinlenerek geliştirilen İslamcı siyasi akımlar var.

İslamcı akımlar yelpazesinin bir ucunda Mısırlı Seyyid Kutub ve Pakistanlı Ebu'l âlâ Mevdudi'nin temsil ettikleri (Lenin'den esinlenen) türden radikal-totaliter-şiddetli İslamcılık (başlıca örnekleri Mısır'da Cemaat-i İslami, El Cihad ve diğerleri, Cezayir'de Silahlı İslami Grup - GIA ve diğerleri, enternasyonalist yorumu El Kaide olan) var; öteki ucunda İranlı Abdülkerim Soruş'un (Karl Popper'den esinlenen) liberal-demokratik İslamcılık ve tabii iki uç arasında sıralanan çeşitli tonlarda İslamcı akımlar (Mısır'da Müslüman Kardeşler, Tunus'ta Annahda, Türkiye'de Milli Görüş Hareketi gibi) akımlar var. İslamcılığın sert (anti-demokratik) türleri İslam'ı bir din olduğu kadar siyasi bir ideoloji olarak görüyor. İslamcılığın yumuşak (demokratik) türleri ise İslami değerlerde siyasi aktivizm-eylem için yol gösterici yönler buluyor. İslamcılığın yumuşak türleri evrilerek, İslamcı çerçevenin dışına çıkabiliyor. Bunun tabii ki en önemli örneği Türkiye'de Adalet ve Kalkınma Partisi. AKP'yi Müslüman Demokrasi'nin ilk temsilcisi olarak görmek mümkün. Milliyetçi, Sünni muhafazakâr ve liberal değerlerin bir karışımını sergileyen AKP'nin siyasi kimliği evrim halinde.

İslam yorumlarındaki çeşitliliğin belki en çarpıcı örneklerinden biri de Şii din adamları arasındaki büyük bölünme. Bir yanda Şii mezhebinin geleneksel yorumuna bağlı, din adamlarının yorumu var. Bunlar din adamlarının siyasetten uzak durmalarını ve görevlerinin halkın manevi ve sosyal ihtiyaçlarına cevap vermek olduğunu savunuyor. Humeyni'nin geliştirdiği, radikal İslamcılık'tan esinlenen Şiilik yorumu ise din adamlarına siyasi rol yüklüyor. İran'da İslam Devrimi'ne öncülük eden yorum bu.

Bütün bunların anlattığı üzere, İslam diniyle bir siyasi akım olan İslamcılığı birbirine karıştırmak büyük (bazen kasıtlı) bir yanlış. Türkiye'de hem İslamî, hem de laik kesimde yaygın Müslüman = İslamcı özdeşleştirmesinin politik saikler olduğu muhakkak. Bütün Müslümanların İslamcı olmadığı ortada. Bütün İslamcıların Müslüman oldukları iddiası da tartışmalı. Müslümanların büyük çoğunluğunun, masum sivilleri katleden El Kaide ve benzeri radikal İslamcılar, Müslüman kabul etmedikleri malum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Din-mezhep ve siyaset ilişkisi

Şahin Alpay 2012.09.01

Ortadoğu'daki mücadelelerin temelinde mezhepler kavgası olduğuna, AKP hükümetinin Sünni devlet ve gruplarla ittifak yaptığına, bu yüzden Suriye'deki diktatörlüğe karşı çıkıp Sudan'dakini desteklediğine dair iddialar; Erdoğan ile Kılıçdaroğlu'nun birbirlerini mezhepçilikle suçlamaları, vs. din-mezhep ve siyaset ilişkisi üzerine daha gerçekçi anlayışlara ihtiyaç olduğunu düşündürüyor.

Siyaset dinin bir aracı mıdır, yoksa din mi siyaset tarafından kullanılır? Siyasete kumanda eden dini inançlar mıdır, yoksa güç - iktidar mücadeleleri mi? Değerlerin, bu arada dini inançların siyasette rolü olmadığı söylenemez. Ancak dini inançların siyaset tarafından kullanıldığı; siyasete dini inançların değil güç - iktidar mücadelelerinin kumanda ettiği noktasından hareket eden analizlerin hemen her zaman gerçeği yakalamaya çok daha yakın olduğu muhakkak.

Haçlı Seferleri, Hristiyanlar Hazreti İsa'nın doğup öldüğü toprakları ele geçirmek istedikleri için yapılmadı; Bizans'ın Selçukluların Anadolu'ya hâkim olması tehlikesine karşı, Papalığı yardıma çağırmasıyla başladı. 16. yüzyıl Katolik-Protestan savaşları hangi Hristiyanlık anlayışının daha doğru olduğu tartışmasından çıkmadı. Kimi hükümdarların Papalığın otoritesine baş kaldırmalarıyla tetiklendi. 17. yüzyılda Osmanlılarla Safeviler arasındaki savaş, mezhep çatışmasıyla değil, Irak'a kimin hâkim olacağıyla ilgiliydi. Osmanlıların Sünni, Safevilerin Şii inancını benimsemesi de temelde, nüfuz alanlarının sınırlanmasıyla ilgiliydi. Evet, bütün bu savaşlarda pek çok insan dini duyguları motive edilerek ölüme gönderildi, ama savaşlar güç mücadelesinin sonucuydu.

AKP iktidarı dün Suriye'de, Nusayrilerle bir kısım Sünnilerin ve Hristiyanların ittifakına dayanan Baas diktatörlüğüyle sıkı fıkı ilişkiler geliştirmişti; çünkü bu yolla Suriye pazarlarına açılmayı, Şam'ın PKK'ya destek olmayıp, Hatay ve su anlaşmazlıklarını gündeme getirmemesini güven altına almıştı. Davutoğlu, Esad'ı rejimde reform için iknaya çok çalıştı, ama başaramadı. Halk diktatörlüğe isyan edip, rejimin çökmesi kaçınılmaz olduğunda tercihinin Baas-sonrasında yana yaptı. Ankara'nın Suriye politikası ne mezhepçilikle, ne de zalimlere karşı mazlumların yanında olmakla açıklanabilir; AKP'nin ulusal çıkar anlayışıyla ilgilidir. AKP iktidarı, Sudan'daki diktatörle iyi geçinmeyi tabii ki, Sünni olduğu için değil ekonomik çıkarlar açısından önemli görüyor. Sudan'da bu politikayı gözden geçirmesini gerektirecek bir gelişme yaşanmadı.

Sünni değerlere bağlı olan AKP iktidarı, komşularla sıfır problem politikası uyarınca, ekonomik ve güvenlikle ilgili çıkarlar gereği, Şii - teokratik İran'la da iyi ilişkiler kurdu; hileli seçimi kazandığında Ahmedinecad'ı ilk tebrik eden de Erdoğan oldu. Herhalde bu mezhep dayanışması gereği değildi. AKP iktidarında Ankara Iraklı Kürtlerle sıkı fıkı, çünkü ekonomi ve güvenlikle ilgili çıkarlar bunu emrediyor. Ankara bu yüzden Şii Maliki ile kavgalı, ama Şii muhalifleri İyad Alavi ve Mukteda El-Sadr ile diyalogu sürdürüyor.

İç politikaya bakalım: Evet, AKP Sünnilere hitap etmeyi yeğliyor, çünkü çoğunluk desteğini korumak istiyor. Evet, CHP Alevileri kolluyor, çünkü onların oylarına ihtiyacı var. Aleviler hâlâ, kimliklerini tanımayı reddeden, onları Sünnileştirmeye tabi tutan CHP'yi tercih ediyor, çünkü onu Sünni ağırlıklı AKP'yi dengeleyici bir güç olarak görüyor.

Buradan tekrar Ortadoğu'ya dönersek, Suriye'de Nusayriler (tıpkı Hristiyanlar gibi) çoğunlukla Beşar Esad'ı destekliyor, ama diktatörlüğe bayıldıkları için değil, Sünni çoğunluğun kendilerine baskı uygulamasından korktukları için. Suudi Arabistan, Suriye'deki diktatörlüğün devrilerek İran'daki rejimin tecrit olmasını istiyor; tabii ki demokrasi havarisi olduğu için değil, Tahran Şii azınlığı kendisine karşı kıskırttığı için.

Not: Değerli okurlarım, yazılarıma bir hafta ara veriyorum. 11 Eylül'de yeniden buluşmak üzere saygılar sunarım.

Orduda reform ihtiyacının boyutları

Şahin Alpay 2012.09.11

Son bir yılın gelişmeleri Türk Silahlı Kuvvetleri'nde (TSK) reform ihtiyacını adeta kafalarımıza vura vura uyarıyor.

Geçen aralıkta Uludere'de 34 sivil yurttaşımızın savaş uçaklarıyla bombalanarak öldürülmesinin nasıl bir gafletin sonucu olduğunu hâlâ bilmiyoruz. Geçen haziranda düşürülen savaş uçağımızı Suriye hava sahasına kimin, niçin gönderdiği aydınlanmadı. Geçen ay Uludere'de kendilerini taşıyan sivil minibüsün uçuruma yuvarlanması sonucu 9 asker ve 1 korucunun şehit olduğu olay nasıl bir tedbirsizliğin sonucudur, belli değil. Geçen hafta Afyonkarahisar'da askeri cephaneliğin patlaması sonucu, çoğu yeni silah altına alınmış 25 askerin hangi yanlışlar ve ihmaller sonucu ölüme gönderildiği aydınlanmış değil. Afyonkarahisar Valisi'nin nasıl olup da, faciayı araştırmaya gelen Genelkurmay Başkanı'na "Hayat devam ediyor..." diyerek hediyeler verdiği; Genelkurmay Başkanı'nın da nasıl olup bu hediyeleri kabul edebildiği ise anlaşılır gibi değil.

Son olayların kafalarımıza vura vura uyardığı TSK'da reform ihtiyacının çeşitli boyutları var. Evet, darbe girişimcisi ve ağır insan hakları ihlallerinden sorumlu olan kimi komutanlar yargılanıyor. Evet, TSK siyasi rolünün kendisine bir yarar sağlamadığını bir miktar anlamış görünüyor. Ama İç Hizmet Kanunu'nun 35. maddesi dahil, TSK'ya vesayet yetkileri tanıyan anayasa ve yasa maddeleri yerinde duruyor. Subaylar nasıl eğitiliyor? TSK topluma ve medyaya hemen tamamen kapalı olduğu için, bu eğitimin insan haklarına dayalı demokratik düzenin gerekleriyle bağdaşıp bağdaşmadığı hakkında en küçük bir fikrimiz yok.

Laiklik savunması gerekçesiyle üstlenilen siyasi rolün, ordunun mesleki görevlerini gereğince yerine getirmesini engellediği çoktandır ayan beyan ortada. Evet, PKK sivilleri de hedef alıyor, terör de uyguluyor, bunun için "terörist" nitelemesini hak ediyor. Ama PKK esas olarak gerilla savaşı yürütüyor. TSK'nın nasıl olup da yaklaşık 30 yıldır devam eden savaşta gerillaya karşı düzenli orduyla ve yetersiz eğitilmiş personelle mücadele ettiği üzerinde durulmuyor. Zorunlu askerlik sistemiyle silah altına alınan gençlerin canlarının korunmasına gerekli özenin gösterilmediği konusunda kuşkular artıyor. Afyonkarahisar'daki patlamada ölen askerlerden 17'sinin daha 3 günlük asker olmaları, askerlere eğitimini görmedikleri görevler verilmesinin en son ve acı örneği.

Ordunun siyasi rolüne son verecek olanlar kadar, profesyonel görevlerini ehliyetle yerine getirmesini sağlayacak reformlara da ihtiyacımız var. Hükümet, savunma harcamalarını artırıyor; yeni silahlara yatırım yapıyor. Ama ordunun mesleki açıdan yeterli olup olmadığı konusunda kuşkular büyüyor. Profesyonel orduya duyulan ihtiyaç kapiya dayandı. TSK'da reform üzerine tartışmanın öncelikle TBMM'de, ama kamuoyunda ve medyada yürütülmesi şart.

Oysa hükümet bu tartışmayı bastırma çabasında. Başbakan işi, ordudaki uygulamalar konusunda eleştirel görüşler ifade eden emekli subayları "geldikleri ocağa ihanet" ile suçlamaya kadar vardırdı. Bu konuda yapılan tartışmaları, ordunun "motivasyonunu kırmaya, milleti galeyana getirmeye yönelik sorumsuzluk ve alçaklık" olarak niteliyor... Orman Bakanı, Afyonkarahisar faciasının nedenini buldu: "Takdiri ilahi..." Enerji Bakanı "sorumsuz açıklamaları ibretle izliyor"muş... Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ'a göre, "Acıların üzerinden istismar yapmak fevkalade yanlış"mış... Muhalefet milletvekillerinin Afyonkarahisar'daki patlamada yaralanan askerleri GATA'da ziyaretlerine izin verilmemesi ise, olayın aydınlanmasının engellenmeye çalışıldığı izlenimini uyandırıyor.

Ahmet Altan geçen gün şöyle yazıyordu: "Ordunun mutlaka yeniden yapılandırılması gerektiği gerçeği apaçık duruyor ortada... Meclis tarafından denetlenmeyen, yaptığı hataların bedelini ödemeyen, halkına hesap

vermeyen bir ordu çürür; orduyu diri tutacak olan sürekli gözetim altında olduğunu bilmektir." (Taraf, 8 Eylül)
Yerden göğe haklı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erdoğan ile Gül gecikmeden yer değişmeli

Şahin Alpay 2012.09.13

Başında Tayyip Erdoğan'ın bulunduğu AKP hükümetleri Türkiye'ye her alanda büyük hizmetler yaptı.

Kişi başına düşen gelir en az iki katına çıktı. Demokratikleşme ve sivilleşme yönünde azımsanmayacak reformlar, AB ile katılım müzakerelerinin yolunu açtı. Kürt kimliğinin inkarı son bulduğu gibi, resmen tanınması yolunda bazı adımlar atıldı. Silahlı isyanın son bulması için PKK ile, ne yazık ki sonuca ulaşmayan, müzakerelere girildi. Komşularla ilişkiler daha önce hiç görülmediği ölçüde düzeldi; dış politikasıyla Ankara dünyada saygın bir konuma ulaştı. Bunlar için Türkiye Erdoğan'a teşekkür borçludur.

Ne var ki, olumlu gidiş, en azından son bir yıldır tersine dönme sinyalleri veriyor. Ekonomide büyüme yavaşladı, gerekli yapısal reformlar yapılmıyor. Demokratikleşme ve sivilleşme yönündeki reformlar durdu. AB ile katılım müzakereleri askıda. Kürt kimliğini tanıma yönündeki reformlar tıkanıp kaldı; PKK ile görüşmeler de öyle. PKK ile mücadele 1990'ları andırır oldu. Ayrılıkçılık palazlanıyor. Osman Baydemir gibi en sorumlu Kürt siyasiler bile "özgür Kürdistan"dan söz eder hale geldi. Yeni anayasa çalışmaları umut vermiyor. Dış politikada, güney komşular ile ciddi sıkıntılar yaşıyoruz. Ankara, bölgede oynamak istediği barış ve istikrar sağlayıcı rolden giderek uzaklaşıyor.

Olumsuzla dönen gidişatta, kuşku yok ki dış etkenlerin, bir yanda karşılıklı bağımlılık içinde olduğumuz Batı ekonomilerindeki krizin, öte yanda başta Arap Uyanışı olmak üzere bölgemizde yaşanan ciddi istikrarsızlıkların önemli rolü var. Ancak AKP hükümetinin ülkeyi dirayetle yönetip yönetemediği konusundaki sorular da çoğalıyor. Her konuda kararların tek bir kişi, Başbakan tarafından alındığı anlaşıyor. Başbakan sadece hakaretlere tepki gösteririm diyor, ama eleştirenleri "hain, alçak, terbiyesiz" ilan ediyor. Evet, aynen Kılıçdaroğlu'nun dediği gibi, Başbakan "en büyük medya patronu" oldu. Zira büyük medya patronlarına ne yazılıp yazılmayacağını o söyler hale geldi. TRT zaten hükümetin borazanı.

Başbakan bir yandan on yıldır taşıdığı büyük sorumluluklar nedeniyle yorulma, öte yandan (belki yakın çevresinden aşılana) ölçüsü kaçmış özgüven sinyalleri veriyor. Hükümet üyelerinin bir kısmının Başbakan'ın yakını olma dışında bir erdemleri, koltuklarını dolduracak ehliyetleri olup olmadığı sorgulanıyor.

Ankara, bundan iki yıl sonra yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimine odaklanmış görünüyor. Ankaralı dostlarımdan dinlediğime göre, AKP'de Başbakan'ın iki yıl sonra cumhurbaşkanı seçileceğine kesin gözüyle bakılıyor. O Çankaya'ya çıkınca kimin AKP'nin başına geçeceği, kimin başbakan olacağı, yeni yönetimde kimin nereye geleceği sorusu Türkiye'nin bütün öteki sorunlarından daha önemli konular haline gelmiş bulunuyor. Ve her alanda acil reformlara ihtiyaç duyulurken, Türkiye kıymetli vakti harcıyor.

Başbakan statükoyu olduğu gibi koruyarak Çankaya'ya çıkmasını güven altına alacağını düşünüyor olabilir. Oysa Kürtler dahil halkın yarısının oylarını almasını statükoyu değiştiren, yenilenmeye öncülük eden lider olması sağlamadı mı? Bu kimliğini yitirir ve reformlardan geri duracak olursa, daha önce de yazdığım gibi, iki sene sonra Cumhurbaşkanı seçilemeyebilir. Anketlere güvenmeyin. Bu halk tercihinin hızla değiştirebilir.

Düşünüyorum da, Anayasa Mahkemesi Abdullah Gül'ün görev süresini 7 yıl olarak yorumlayarak hukuki bakımdan yanlış olduğu gibi, siyasi bakımdan da olumsuz bir karar verdi. Doğru yorumu yapmış olsaydı, bu yaz yeni Cumhurbaşkanı'nı seçmiş olacaktık. Erdoğan ile Gül aralarında anlaşabilirler, Erdoğan Çankaya'ya çıkabilir, Gül bir ara seçimle milletvekili seçilip başbakan olabilirdi. Bu fırsat kaçtı. Yazık oldu. Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesi, bir bakıma yetenek israfı oldu; hükümet zayıfladı. Ama Gül Çankaya'da her kesimden halkın güvenini kazandı. Bir yolu bulunup Erdoğan ile Gül'ün, hem de gecikmeden, yer değiştirmesi çok hayırlı olurdu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'de burjuvazi ve demokrasi

Şahin Alpay 2012.09.15

Orhan Pamuk, Türkiye'nin gelmiş geçmiş en büyük yazarlarından biri. Dünya çapındaki değeri Nobel edebiyat ödülünü kazanmasıyla tescillendi.

Onun siyasi konulardaki değerlendirmeleriyle hemen her zaman mutabık oldum. Pamuk, geçen ay Almanya'nın haftalık gazetesi "Die Zeit"tan Michael Thumann'a verdiği mülakatta, "Türkiye burjuvazisine katlanamadığını" söyledi.

Ve şöyle devam etti: "Burjuvazi beni çok sinirlendiriyor. Küstahlıklarından tiksiniyorum. Dar görüşlü ve bencil oldukları gibi, kendi halklarından da nefret ediyorlar... Onların yaşamı benim de yaşamım. Aynı sınıftan, aynı sokaktanız... Burjuvazi beni öfkeliendirir. Havalı olmalarından hoşlanmam. Egoistlikleri ve kendi vatandaşlarından nefret etmelerinden hiç hazzetmem. Laik Türk üst sınıfını askerî müdahaleler de, Kürtlere yapılan baskılar da rahatsız etmez. Türk kadınlarının birçoğuna, sadece başörtüsü taktıkları için tepeden bakarlar. Bu tutumları bana, eskiden Güney Afrika'da beyazların siyahlara bakışlarını anımsatır." Pamuk, bir soru üzerine de, Türk üst sınıfının son on yıllarda servetini üç misli artırdığını, ama siyaset alanında eski gücünü yitirdiğini söyledi. Ve şunları ekledi: "Akıllı olan gerçeği kabullendi. Saygı edinme konusunda mesafe kaydetmeye başladılar..."

Pamuk'un sözleri, ondan şu noktalarda ayrıldığımı düşündürdü: Evet, Türkiye'de "İstanbul burjuvazisi" olarak da andığımız, TÜSİAD ile özdeşleştirdiğimiz, sermayesini 1980'e kadar süren ithal ikameci kalkınma politikaları döneminde, devlet koruması ve sübvansiyonlarına borçlu olan bir büyük burjuvazi var. Bu burjuvazinin bir kesimi Kemalist devlete ve ideolojiye bağlı kaldı. Bu kesimin sadece varlıkları değil Kemalist tercihleri nedeniyle de gayet elitist (halka tepeden bakan) bir tutumda olduğu; askerî müdahalelerden, Kürtlere ve dindar Müslümanlara yapılan baskılardan şikâyetçi olmadığı doğru. Ancak "İstanbul burjuvazisi"nin, gerek dünyadaki gelişmelerden, gerekse Kemalizm eleştirilerinden etkilenecek, hemen bütün bu konularda farklı, daha

özgürlükçü ve demokrat bir çizgiyi benimseyen bir kesimi de var. TÜSİAD'ın Halis Komili'nin başkanlığı döneminde, daha 1997'de AB perspektifi daha ortada yokken, rahmetli ve sevgili dostum Bülent Tanör'e yazdırılan "Demokratikleşme Perspektifleri" raporu, İstanbul burjuvazisi saflarındaki ayrışmanın belki ilk belirtisiydi. Nejat Eczacıbaşı, Muharrem Kayhan, (Yeni Demokrasi Hareketi'ni başlatan) Cem Boyner, Halis Komili, Erkut Yücaoğlu, Ümit Boyner ve başkaları muhakkak ki liberal eğilimli kesimin temsilcileri olarak TÜSİAD başkanlığına seçildiler.

Bu ayrışmanın çeşitli tezahürlerini yıllardır izliyoruz. Evet, İstanbul burjuvazisinin bir kesimi gümrük birliğine, AB'ye muhalefet etmişti. Ama başka bir kesimi sahip çıkmıştı. Ve sonunda İstanbul burjuvazisinin neredeyse tamamı AB'ye uyum sağladı ve AB'yi savunur oldu. İstanbul burjuvazisi, tabii ki sadece para sermayesi sahipleri değildir. Kültür-bilgi sermayesine sahip bir kanadı da vardır. İtiraf ettiği gibi, gerçekte Orhan Pamuk'un kendisi de bu kanada dahil. Öte yandan özellikle 1980'lerden bu yana Türkiye'de giderek güçlenen başka bir burjuvazi, İslami değerlere bağlılığıyla temayüz eden Anadolu burjuvazisi de var. MÜSİAD ve TUSKON'da temsil olunan burjuvazinin askerî darbelere, Kürtlere ve dindarlara yapılan baskılara sempatiyle baktıklarını kim söyleyebilir?

Toplum olarak özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin erdemlerini ve gereklerini yaşayarak, tepeden inmeciliğin, tektipçiliğin, milliyetçiliğin, dine saygısızlığın yanlışlarını görerek öğrenme sürecinden geçiyoruz. Burjuvazi bu öğrenme sürecinin dışında kalmadığı gibi, son yıllarda demokratikleşmeye ciddi destek verir oldu. Bir de lütfen şimdiki başkan Ümit Boyner'in dün TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi toplantısında yaptığı, özgürlükleri, demokrasiyi, sivilleşmeyi dört başı mamur bir şekilde savunan konuşmayı okuyun. Sanırım Orhan Pamuk'a hak veremeyeceksiniz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Araplar niye bu kadar kolay rencide oluyor?

Şahin Alpay 2012.09.18

11 Eylül'ün 11. yıldönümünde, ABD'de üretilen ve Hazreti Muhammed'e hakaret eden bir filmin Arapça kopyasının YouTube'da boy göstermesi, hemen bütün İslam ülkelerinde protestolara yol açtı.

Bingazi'deki gösterilerde ABD'nin Libya büyükelçisi ve üç yardımcısı öldürüldü. Bir teoriye göre saldırı, tasarlanmıştı. Şimdi sorulan sorulardan biri, "El Kaide canlanıyor mu?"

"El Kaide'nin Yükselişi ve Çöküşü" başlıklı kitabın yazarı, LSE'den Fawaz Gerges, şunları söylüyor: "En güçlü olduğu 1990'ların sonunda bile El Kaide'nin en çok 3 bin üyesi vardı; ne geniş militan, ne de halk desteğine sahipti. Bugün, çoğu Pakistan ve Afganistan'da bulunan küçük yerel gruplara dağılmış 200 kadar militanı kaldı. Arap Uyanışları meşru siyasi otorite boşluğunu doldurabilirse, El Kaide kalıntılarının da sonu gelecek. (Huffington Post, 3 Ocak 2012.)

Bingazi'deki saldırıyı El Kaide tasarlamış olabilir; ama o ve benzeri örgütlerin temsil ettikleri şiddetli ve totaliter türden İslamcılık artık revaçta değil; 11 Eylül 2001 hunharlığından sonra hemen tamamen itibar yitirdi. Tunus ve Mısır'da özgürlük ve demokrasi talep eden barışçı kitle gösterileriyle zafere ulaşan halk devrimleri, Seyyid Kutub'dan Usame bin Ladin'e uzanan radikal İslamcılığın pilinin bittiğinin en açık belirtisi oldu.

Ne var ki, radikal (yani şiddetli ve totaliter) İslamcılığın marjinalleşmesi, İslamcılığın özgürlük ve demokrasi ilkeleriyle barışık yorumlarının Arap ülkelerinin siyasetinde ön planda rol oynayacağı gerçeğini ortadan kaldırmıyor. Arap Uyanışı'na liberal görüşlü gençlik grupları öncülük etmiş olabilir. Ama laik-milliyetçi otoriter rejimlere karşı mücadelede başı yıllardır İslamcılar çekiyorlar ve bu mücadele içinde giderek, çoğunluğun desteğini ancak özgürlük ve demokrasi ideallerine sahip çıkarak kazanabileceklerini; adil bir toplumun ancak bütün inançların eşit saygı gördüğü bir toplum olabileceğini kavıyorlar.

Nitekim Tunus'ta Raşit Gannuşi'nin başında olduğu Ennahda partisi, özgür seçimleri takiben liberallerle koalisyon hükümeti kurdu. Mısır'da başında Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'nin olduğu Özgürlük ve Adalet Partisi demokratikleşme ve sivilleşme yönünde adımlar atıyor; Koptik Hristiyan azınlık ile yakın ilişki kuruyor. Suriye'de temsili bir yönetime geçilebilmesi halinde, Müslüman Kardeşler'in ön planda rol oynayacağı ortada. (Bu arada Libya'da seçimleri İslamcı olmayan partilerin kazanması ilgi çekici.) Arap dünyasında demokrasi geliştikçe ve yerleştikçe İslamcı partilerin Müslüman Demokrat partiler haline dönüşmeleri kimseyi şaşırtmamalı.

Otuz ülkeye yayılan gösteriler dolayısıyla sorulan esas soru ise, İsa'ya hakaretlerin Hristiyanlar arasında yakıp yıkmaya yol açmadığı halde, böylesine bayağı ve aptalca bir filmin nasıl olup da Müslümanlar arasında şiddetli tepkilere yol açabildiği. Cevaben yine Arapların ve Müslümanların uygarlıktan ne kadar uzak oldukları üzerine ahkâm kesiliyor. Arapların ancak Bush yöntemleriyle adam edilebileceği, Obama'nın saygı göstererek yanlış yaptığı dahi yazılıyor. (Bkz. Fouad Ajami, "Araplar niye bu kadar kolay rencide oluyor?", Washington Post, 15 Eylül.)

Hatırlatılması gereken hususlar şunlar: Müslüman ve Arap dünyasında, tarihte kalan parlak bir uygarlığın ardından onyıllar süren Batı sömürgeciliğinin anıları unutulmuş değil. Başta ABD olmak üzere Batı'nın İsrail'e ve otokratik Arap yönetimlerine verdiği destek de, ABD'nin İslam ülkelerini işgal ederek, bombalayarak onbinlerce sivil öldürmesi de kolay unutulmuyor. Bu dünyada (gerçekte Batı'ya kapak atmak için hayatlarını risk edebilen) yoksul ve işsiz milyonlarca genç var. Obama'dan şikâyetçi olanların, onları rencide edip, öfkelerini tahrik etmesi hiç de zor olmuyor.

Bence daha dikkate değer olan, Arap ve İslam dünyasındaki ezici çoğunluğun Amerikan diplomatlarını yakarak öldürmeye varan saldırılardan hicap duyması, vahşetin İslam'la ilişkilendirilmesini reddetmesi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)